

**ΣΕΙΡΑ
ΕΓΚΥΛΙΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ,**

ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΓΝΩΜΟΛΟΓΗΣΕΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ
ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ;

καὶ ἐκδοθεῖσα διπλῆν τὸν δημοσίου ταγμένου.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

Ιερέων: Ἰσοχράτους, τὸ εἰς Εὐαγόραν ἐγκώμιον, καὶ τὸν Πανηγυρικόν — Πλουτάρχου, ἐκ τῶν Παραλλήλων βίων τινας —

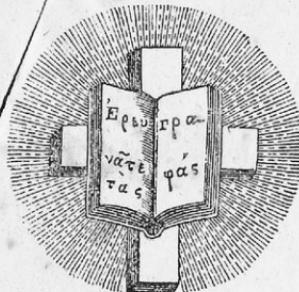
Ἡροδότου, ἐκ τῶν Ἰσοριῶν Α', Ε', Ζ' καὶ Η', ἀποσπάσματα —

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τὸν ἀπολογητικὸν τῆς εἰς τὸν

Πόντον φυγῆς ἔνεκεν ἢ περὶ Ἱερωσύνης καὶ ἐκ τῶν ἐπιταφίων λόγων, τὸν εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν καὶ τὸν εἰς τὸν Μέγαν Βασιλεῖον — καὶ

Ιωάννου τοῦ Χιουσστόμου τοὺς περὶ Ἱερωσύνης λόγους, εἰς ἀνάγνωσιν.

Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου.
Παροιμ. Σύλογ. Α', 7.

**ΕΝ ΑΟΗΝΑΙΣ,
ΤΥΠΟΙΣ Δ. ΕΙΡΗΝΙΔΟΥ.**

1864.

Ψηφιοποίηση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**ΣΕΙΡΑ
ΕΓΚΥΚΛΙΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.**

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

**ΣΕΙΡΑ
ΕΓΚΥΚΛΙΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΝ
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ,**

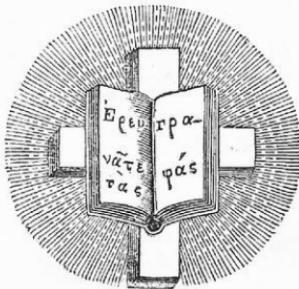
ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ
ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΟΥ ΥΠΟΤΡΓΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ,
καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάνη τοῦ δημοσίου ταμελον.

ΤΟΜΟΣ Α',

Περιέχων· Ἰσοκράτους, τὸ εἰς Εὐαγόραν ἔγκωμιον, καὶ τὸν Πανηγυρικόν· — Πλουτάρχου, ἐκ τῶν Παραλλήλων βίων τινάς· —
Ἡροδότου, ἐκ τῶν Ἱζοριῶν Α', Ε', Γ' καὶ Η', ἀποσπάσματα· —
Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τὸν ἀπολογητικὸν τῆς εἰς τὸν
Πόντον φυγῆς ἔνεκεν, ἢ περὶ Ἱερωσύνης· καὶ ἐκ τῶν
ἐπιταφίων λόγων, τὸν εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ
ἀδελφὸν καὶ τὸν εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον· — καὶ
Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τοὺς περὶ Ἱερω-
σύνης λόγους, εἰς ἀνάγνωσιν.

*Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου.
Παροιμ. Σολομ. Α', 7.*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.
ΤΥΠΟΙΣ Δ. ΕΙΡΗΝΙΔΟΤ.

1861.

« Ἡ σοφία νιοὸς αὐτῆς ἀνύψωσε, καὶ ἐπιλαμβάνεται τῷ
ζητούντων αὐτὴν. Ὁ ἀγαπῶν αὐτὴν ἀγαπᾷ ζωὴν, καὶ οἱ ὄρθρι-
ζοτες πρὸς αὐτὴν ἐμπλησθήσονται εὐφροσύνης. Ὁ χρατῶν αὐ-
τὴν κληρορομήσει δόξαν· καὶ οὗ εἰσπορεύεται, εὐλογήσει Κύ-
ριος. Οἱ λατρεύοντες αὐτῇ λειτουργήσονται ἀγιώ, καὶ τοὺς ἀγα-
πῶντας αὐτὴν ἀγαπᾶ Κύριος ».

(Σοφ. Σειράγ., Δ', 11—14.)

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙ Δ'. ΤΟΜΩ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	σελ.
A'. Ισοκράτους,	
1) Εὐαγόρου Ἐγκώμιον	1
2) Πανηγυρικός	17
B'. Πλούταρχου, ἐκ τῶν Πρεξιλλήλων βίων·	
1) Δυκοῦργος	53
2) Σόλων	81
3) Θεριστοκλῆς	106
4) Περικλῆς	132
5) Ἀριστείδης	162
6) Φιλοποίην	189
7) Λύσανδρος	209
8) Κίμων	237
9) Φωκίων	253
10) Δημοσθένης	278
Γ'. Ηροδότου, ἀποσπάσματα·	
1) Ἐκ τῆς Ἰστοριῶν Α'.	299
2) Ἐκ τῆς Ἰστοριῶν Ε'.	306
3) Ἐκ τῆς Ἰστοριῶν Ζ'.	317
4) Ἐκ τῆς Ἰστοριῶν Η'.	327
Δ'. Τοῦ ἐν ἄγροις Ηαρδὸς ἡμιῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινούπολεως τοῦ Ναζιαρζηροῦ, λόγοι·	
1) Ἀπολογητικός τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς ἔνεκεν, καὶ αὖθις ἐπανόδου ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν τοῦ Πρεσβυτέρου χειροτονίαν ἐν ᾧ τί τὸ Ἱερωσύνης ἐπάγγελμα.	337
2) Εἰς Καισάριον τὸν ἔχυτοῦ ἀδελφὸν ἐπιτάφιος, περιόντων ἔτι τῶν γονέων.	393
3) Εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον, Ἐπίσκοπον Καισαρείας Καππαδοκίας, ἐπιτάφιος	413

Ε'. Τοῦ εἰρ ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσο- στόμου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταν- τινουπόλεως, οἱ περὶ Ἱερωσύνης λόγοι.

1) Λόγος Α', ἐν ᾧ τὰ ἔξης:

Βασιλείος ὁ πάντας τοὺς τοῦ Χρυσο- στόμου φίλους ὑπερβαλλόμενος. — Ἡ δόμονοια Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου, καὶ συζήτησις περὶ πάντων. — Οὐα- γὸς ἀνισσος ἐν τῇ τοῦ μοναστικοῦ βίου μεταδιώξει. — Ἡ πρόθεσις περὶ κοι- νῆς οἰκήσεως ἀμφοτέρων. — Λί τῆς μητρὸς ἐπωδᾶι. — Ἡ ἀπάτη Χρυσο- στόμου, ἢ ἔχρησατο ἐν τῇ χειροτο- νίᾳ. — Βασιλείου κατηγορία ἐπιεικῆς καὶ ἀρελής. — Χρυσοστόμου ἀπολογία ἀντιληπτική. — Λπάτης εὐκαίρου μέ- γα κέρδος. Θέσις καὶ κοινὸς τόπος..

477

2) Λόγος Β'. — "Οτι μέγιστον ἡ Ἱερωσύνη τεκμήριον τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγάπης. — "Οτι ἡ ταύτης ὑπηρεσίας μείζων τῶν ἀλ- λων. — "Οτι μεγάλης δεῖται ψυχῆς καὶ θαυμαστῆς. — "Οτι πολλῆς τὸ πρᾶγμα δυσκολίας γέμει, καὶ κινδύ- νων. — "Οτι τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγά- πης ἔνεκεν τὸ πρᾶγμα ἐφύγομεν. — "Απόδειξις τῆς ἀρετῆς τοῦ Βασιλείου, καὶ τῆς ἀγάπης τῆς σφροδρᾶς. — "Οτι οὐχ ὑερίσαι ἐλόμενοι τοὺς ψηφισμέ- νους, ἐφύγομεν τὴν χειροτονίαν. — "Οτι καὶ μέμψεως αὐτοὺς ἀπηλλάξα- μεν διὰ τῆς φυγῆς.....

490

3) Λόγος Γ'. — "Οτι οἱ ὑπονοήσαντες δι' ἀπόνοιαν παρητῆσθαι ἡμᾶς, τὴν ἔχυτῶν ὑπό- ληψιν ἔβλαψαν. — "Οτι οὐδὲ διὰ κε- νοδοξίαν ἐφύγομεν. — "Οτι εἰ δόξης ἐπειθυμοῦμεν, ἐλέσθαι μᾶλλον τὸ πρᾶγ- μα ἔχρην. — "Οτι φρικτὸν ἡ Ἱερωσύνη καὶ πολὺ τῆς παλαιᾶς λατρείας ἡ καικὴ φρικωδεστέρα. — "Οτι πολλὴ τῶν ἱερέων ἡ ἔξουσία καὶ ἡ τιμή. —

σελ.

"Οτι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ μεγίστων δωρεῶν εἰσιν αἱ διακονίαι.—"Οτι καὶ διαῦλος περιδεής ἦν, πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς ὄρῶν.—"Οτι πολλάκις ἀμαρτάνειν προάγεται, εἰς τὸ μέσον ἐλθών, ἀν μὴ σφόδρα γενναῖος ἦ.—"Οτι κενοδοξεῖται καὶ τοῖς ταύτης ἀλισκεται δεινοῖς.—"Οτι οὐχ ἡ ιερωσύνη τούτων αἰτία, ἀλλ' ἡ ἡμετέρη ράχηθυμία.—"Οτι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φιλαρχίας ἐκβεβλήσθαι δεῖ τῆς τοῦ ιερέως ψυχῆς.....

4) Δόγμα Δ'.—"Οτι οὐ μόνον οἱ σπουδάζοντες ἐπὶ κλήρον ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνάγκην ὑπομένοντες, ἐν οἷς ἀν ἀμέρτωσι, σφόδρα κολάζονται.—"Οτι οἱ χειροτονοῦντες ἀναξέιους, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς εἰσιν ὑπεύθυνοι τιμωρίας, καν ἀγνοῶσι τοὺς χειροτονουμένους.—"Οτι πολλῆς τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως χρέια τῷ ιερεῖ.—"Οτι πρὸς τὰς ἀπάντων μάχας καὶ Ἑλλήνων καὶ Ιουδαίων, καὶ αἱρετικῶν παρασκευάσσασθαι χρή.—"Οτι σφόδρα ἔμπειρον εἶναι δεῖ τῆς διαλεκτικῆς.—"Οτι τῷ μακαρίῳ Παύλῳ μάλιστα τοῦτο κατώρθωτο.—"Οτι οὐκ ἀπὸ τῶν σημείων μόνον λαμπρὸς ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν.—"Οτι καὶ ἡμᾶς τοῦτο βούλεται κατορθοῦν.—"Οτι τούτου μὴ παρόντος τῷ ιερεῖ, πολλὴν ἀνάγκη τοὺς ἀρχομένους ζημίαν ὑφίστασθαι.....

504

535

5) Δόγμα Ε'.—"Οτι πολλοῦ πόνου καὶ σπουδῆς αἱ ἐν τῷ κοινῷ ὅμιλοι δέονται.—"Οτι τὸν εἰς τοῦτο τεταγμένον καὶ ἐγκωμίων ὑπερορῷν χρή, καὶ δύνασθαι λέγειν.—"Οτι ἀν μὴ ἀμφότερος ἔχη, ἄγρηστος ἔσται τῷ πλήθει.—"Οτι μάλιστα βασκανίας τοῦτον δεῖ καταφρογεῖν.—"Οτι ὁ λόγους εἰδὼς,

πλείονος δεῖται σπουδῆς, ή ὁ ἀμα-
θέτης.—"Οτι τῆς ἀλόγου τῶν πολλῶν
ψήφου, οὕτε πάντη καταφρονεῖν, οὔτε
πάντη φροντίζειν δεῖ.—"Οτι πρὸς τὸ
τῷ Θεῷ ἀρέσκον μόνον δεῖ τοὺς λό-
γους ῥυθμίζειν.—"Οτι ὁ μὴ κατα-
φρονῶν ἐπαίγων, πολλὰ ὑποστῆσεται
δεινά

555

- 6) Λόγος τ'.—"Οτι καὶ ταῖς εὐθύναις τῶν ἔτεροις
ἀμαρτανομένων ὑπόκεινται οἱ ἵερεις.
— "Οτι τῶν μοναζόντων ἀκριβεῖσας
δέονται πλείονος.—"Οτι πλείονος εὐ-
κολίκαις ἀπολαύει ὁ μονάζων, παρὰ τὸν
Ἐκκλησίας προεστῶτα.—"Οτι τῆς οἰ-
κουμένης τὴν προστασίαν ἐμπεπίζευ-
ται ὁ ἵερεὺς, καὶ ἔτερα πράγματα φρι-
κτά.—"Οτι πρὸς πάντα ἐπιτήδειον
εἶναι χρὴ τὸν ἵερέα.—"Οτι οὐχ οὕτω
τὸ μονάζειν, ὡς τὸ πλήθους προεσθ-
ναι καλῶς, καρτερίας σημεῖον.—"Οτι
οὐχ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, τῷ τε καθ' ἕαυ-
τὸν δύντι, καὶ τῷ ἐν μέσῳ στρεφομέ-
νῳ, ἢ δύσκησίς ἐστιν.—"Οτι εὐκολώτε-
ρον τὴν ἀρετὴν οἱ καθ' ἕαυτοὺς δύντες,
ἢ οἱ πολλῶν φροντίζοντες, κατορθοῦ-
σιν.—"Οτι οὐ χρὴ καταφρονεῖν τῆς
τῶν πολλῶν ὑπολήψεως, καὶν ψευδῆς
οὕσα τύχη.—"Οτι οὐ μέγα σῶσαι ἐ-
αυτόν.—"Οτι πολλῷ χαλεπωτέρᾳ μέ-
νει τιμωρία τὰ τῶν ἵερέων ἀματήμα-
τα, ἢ τὰ τῶν ἴδιωτῶν.—'Ἐκ παρα-
δειγμάτων παράστασις καὶ τῆς ὄδύ-
νης, τῆς διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς ἱε-
ρωύνης γενομένης, καὶ τοῦ φόβου.—
"Οτι παντὸς πολέμου χαλεπώτερος ὁ
τοῦ διαβόλου πρὸς ἡμᾶς.

563

τοιούτων τῶν ἐπιφερομένων μὲν τὸ πατρός
εἰς τὴν τάχην τοῦτον τοῦτον τοῦτον τοῦτον
τοῦτον τοῦτον τοῦτον τοῦτον τοῦτον τοῦτον
Α'.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΓΑΓΟΡΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

"Η

ΕΓΑΓΟΡΑΣ. (1)

ΟΡΩΝ, ὃ Νικόκλεις, τιμῶντά σε τὸν τάφον τοῦ πατρὸς, οὐ
μόνον τῷ πλήθει καὶ τῷ κάλλει τῶν ἐπιφερομένων, ἀλλὰ καὶ χο-
ροῖς καὶ μουσικῇ καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσιν, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἵ-
ππων τε καὶ τριπρῶν ἀμύλλαις, καὶ λείποντα οὐδεμίαν τῶν τοιού-
των ὑπερβολὴν, ἡγησάμην Εὐαγόραν, εἴ τις ἐστίν αἰσθησις τοῖς τε-
τελευτηκόσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων, εὔμειῶς μὲν ἀποδέχε-
σθαι καὶ ταῦτα, καὶ χαρέειν ὄρθωντα τὴν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέ-
λειαν, καὶ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν, πολὺ δ' ἂν ἔτι πλείω χάριν
ἔχειν, ἢ τοῖς ἀλλοις ἀποκαίν, εἴ τις δυνηθείη περὶ τῶν ἐπιτηδευ-
μάτων αὐτοῦ καὶ τῶν κινδύνων ἀξίως διελθεῖν τῶν ἐκείνων πε-
πραγμένων· εὐρήσομεν γάρ τοὺς φιλοτίμους καὶ μεγαλοψύχους τῶν
ἀνδρῶν, οὐ μόνον ἀντὶ τῶν τοιούτων ἐπαινεῖσθαι βουλομένους,
ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ζῆν ἀποθνήσκειν εὐκλεῖς αἰρουμένους, καὶ μᾶλλον
περὶ τῆς δόξης ἢ τοῦ βίου σπουδάζοντας, καὶ πάντα ποιοῦντας,
ὅπως ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην καταλείψουσιν. Λί μὲν
οὖν δαπάναι τῶν μὲν τοιούτων οὐδὲν ἔξεργαζονται, τοῦ δὲ πλού-
του σημεῖον εἰσίν· οἱ δὲ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ἀλλας ἀγω-
νίας ὅντες, οἱ μὲν τὰς δυνάμεις αὐτῶν, οἱ δὲ τὰς τέχνας ἐπι-

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α. Κοραζ, 1807. (Βλ. Ἐλληνικ. Βιβλιοθήκη,
Τόμ. Α', σελ. 188—203.)

δειξάμενοι, σφᾶς αὐτοὺς ἐντιμοτέρους κατέστησαν· ὁ δὲ λόγος, εἰ καλῶς διέλθοι τὰς ἑκείνου πράξεις, ἀείμνυστον ἂν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὔαγρόρου παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσειεν.

6'. Ἐχρῆν μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπαινεῖν τοὺς ἐφ' ἔκυτῶν ἀνδρας ἀγαθοὺς γεγενημένους· ἵνα οἵ τε δυνάμενοι τὰ τῶν ἄλλων ἔργα κοσμεῖν, ἐν εἰδόσι ποιούμενοι τοὺς λόγους ταῖς ἀληθείαις ἔχρωντο περὶ αὐτῶν, οἵ τε νεώτεροι φιλοτιμοτέρως διέκειντο πρὸς τὴν ἀρετὴν, εἰδότες, ὅτι τούτων εὐλογηθήσονται μᾶλλον, ὃν ἀν ἀμελένους σφᾶς αὐτοὺς παράσχωσι. Νῦν δὲ τίς οὐκ ἀν ἀθυμήσειεν, ὅταν ὅρῃ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκά, καὶ τοὺς ἐπέκεινα γενομένους, ὑμνουμένους, καὶ τραγῳδουμένους, ἔκυτὸν δὲ προειδῆ, μηδ' ἀν ὑπερβάλλονται τὰς ἑκείνων ἀρετὰς, μηδέποτε τοιούτων ἐπαίνων ἀξιωθῆσμενον; Τούτων δ' αἴτιος ὁ φθόνος, ὃ τοῦτο μόνον πρόσεστιν ἀγαθὸν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσιν ἐστιν. Οὕτω γάρ τινες δυσκόλως πεφύκασιν, ὥσθ' ἥδιον εὐλογουμένων ἀκούειν, οὓς οὐκ ἴσασιν· γεγόνασιν, ἢ τι τούτων, ὡφ' ὧν εὗ πεπονθότες αὐτοὶ τυγχάνουσιν, ἀποδέχεσθαι. Οὐ μὴν δουλευτέον τούς γε νοῦν ἔχοντας τοῖς οὔτω κακῶς φρονοῦσιν, ἀλλὰ τῶν μὲν τοιούτων ἀμελητέον, τοὺς δὲ ἄλλους ἐθίστεον ἀκούειν, περὶ ὧν καὶ λέγειν δικαιότερόν ἐστιν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τὰς ἐπιδόσεις ὅραιμεν γιγνομένας, καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὐ διὰ τοὺς ἐμμένοντας τοῖς καθεστῶσιν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπανορθοῦντας, καὶ τολμῶντας δεῖ τι κινεῖν τῶν μὴ καλῶς ἔχόντων.

γ'. Οἶδα μὲν οὖν, ὅτι χαλεπόν ἐστιν ὁ μέλλω ποιεῖν, ἀνδρὸς ἀρετὴν διὰ λόγων ἐγκωμιάζειν. Σημεῖον δὲ μέγιστον περὶ μὲν γάρ ἄλλων πολλῶν καὶ παντοδιπλῶν λέγειν τολμῶσιν οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ὄντες· περὶ δὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς πώποτε αὐτῶν συγγράφειν ἐπεχείρησε. Καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω συγγνώμην· τοῖς μὲν γάρ ποιηταῖς πολλοὶ δέδονται κόσμοι καὶ γάρ πλησιάζοντας τοῖς ἀνθρώποις τοὺς θεοὺς οἶσιν τ' αὐτοῖς ἐστι ποιῆσαι, καὶ διαλεγομένους, καὶ συναγωνιζομένους, οἷς ἀν βουληθῶσι, καὶ περὶ τούτων δηλῶσαι, μὴ μόνον τοῖς τεταγμένοις ὄνόμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ξένοις, τὰ δὲ καινοῖς, τὰ δὲ μεταφοραῖς, καὶ μηδὲν παραλιπεῖν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς εἰδέσι δικποιεῖται τὴν ποίησιν· τοῖς δὲ

περὶ τοὺς λόγους οὐδὲν ἔξεστι τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἀποτόμως καὶ τῶν ὄνομάτων τοῖς πολιτικοῖς, καὶ τῶν ἐνθυμημάτων τοῖς περὶ αὐτὰς τὰς πράξεις ἀναγκαιὸν ἐστι χρῆσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν μετὰ μέτρων καὶ ρυθμῶν ἅπαντα ποιοῦσιν· οἱ δὲ οὐδενὸς τούτων κοινωνοῦσιν, ἢ τοσαύτην ἔχει χάριν, ὥστε, ἂν καὶ τῇ λέξει καὶ τοῖς ἐνθυμημάσιν ἔχῃ κακῶς, ὅμως ταῖς γε εὔρυθμίαις καὶ ταῖς συμμετρίαις ψυχαγωγοῦσι τοὺς ἀκούοντας. Καταμάθοι δ' ἣν τις ἔκειθεν τὴν δύναμιν αὐτῶν ἦν γάρ τις τῶν ποιημάτων τῶν εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὄνόματα καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης, ἡς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν.⁶ Ομως δὲ, καίπερ τοσοῦτον πλεονεκτούσης τῆς ποιήσεως, οὐκ ὀκνητέον, ἀλλ' ἀποπειρατέον ἐστὶ τῶν λόγων, εἰ καὶ οὗτοι δυνάσθονται τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδράς εὗ λέγειν μηδὲν χείρον τῶν ἐν ταῖς φύσαις καὶ τοῖς μέτροις ἔγκωμιαζόντων.

δ'. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τῆς φύσεως τῆς Εὐαγρίου, καὶ τίνων ἦν ἀπόγονος, εἰ καὶ πολλοὶ προεπίστανται, δοκεῖ μοι πρέπειν καὶ ἐμὲ τῶν ἀλλών ἔνεκα διελθεῖν περὶ αὐτῶν, ἵνα πάντες εἰδῶσιν, ὅτι, καλλίστων αὐτῷ καὶ μεγίστων παραδειγμάτων καταλειφθέντων, οὐδὲν καταδεέστερον ἔαυτὸν ἔκεινων παρέσχεν. Ομολογεῖται μὲν γάρ, τοὺς ἀπὸ Διὸς εὐγενεστάτους τῶν ἡμίθεων εἶναι· τούτων δὲ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἀν Αἰακίδας προκρίνειεν. Ἐν μὲν γάρ τοῖς ἀλλοις γένεσιν εὑρήσομεν τοὺς μὲν ὑπερβάλλοντας, τοὺς δὲ καταδεεστέρους δύντας· οὗτοι δὲ ἅπαντες ὄνομαστάται τῶν καθ' ἔαυτοὺς γεγόνασι.

ε'. Τοῦτο μὲν γάρ Αἰακὸς ὁ Διὸς μὲν ἔκγονος, τοῦ δὲ γένους τοῦ Τευκριδῶν πρόγονος, τοσοῦτον διήνεγκεν, ὥστε, γενομένων αὐχμῶν ἐν τοῖς "Ελλησι, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων διαφθαρέντων, ἐπειδὴ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς ὑπερβάλλειν, ἥλθον οἱ προεστῶτες τῶν πόλεων, ἵνετεύοντες αὐτὸν, νομίζοντες, διὰ τῆς εὐγενείας καὶ τῆς εὐσεβείας τῆς ἔκεινου, τάχιστ' ἀν εύρέσθαι παρὰ τῶν θεῶν τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγήν. Σωθέντες δὲ, καὶ τυχόντες ἀπάντων ὃν ἐδεήθησαν, ιερὸν ἐν Αἰγίνῃ κατεστήσαντο κοινὸν τῶν 'Ελλήνων, οὕπερ ἔκεινος ἐποιήσατο τὴν εὐχήν. Καὶ κατ' ἔκεινον μὲν τὸν χρόνον, ἔως ἦν μετ' ἀνθρώπων, μετὰ καλλίστης δόξης ἓν-

διετέλεσεν ἐπειδὴ δὲ μεταλλαχεῖ τὸν βίον, λέγεται παρὰ Πλούτωνι καὶ Κάρη τιμᾶς μεγίστας ἔχων παρεδρεύειν ἐκείνοις.

ς'. Τούτου δὲ παιδεῖς ἦσαν Τελαμῶν καὶ Ηηλεύς· ὃν δὲ μὲν ἔτερος, μεθ' Ἡρακλέους ἐπὶ Λαομέδοντα στρατευσάμενος, τῶν ἀριστείων ἔτυχε, Ηηλεύς δὲ, ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Κενταύρους ἀριστεύσας, καὶ κατὰ πολλοὺς ἄλλους κινδύνους εὐδοκιμήσας, Θέτιδι τῇ Νηρέως θυντός ὅν ἀθανάτῳ συνφέρησε καὶ μόνου τούτου φασὶ τῶν προγεγενημένων, ὑπὸ θεῶν ἐν τοῖς γάμοις ὑμέναιον ἀσθῆνα.

ζ'. Τούτοιν δ' ἕκατέροιν, Τελαμῶνος μὲν Αἴας καὶ Τεῦκρος ἔγεννηθη, Πηλέως δὲ Ἀχιλλεύς, οἱ μέγιστον καὶ σαφέστατον ἔλεγχον ἔδοσαν τῆς αὔτῶν ἀρετῆς· οὐ γάρ ἐν ταῖς αὔτῶν πόλεσιν ἐπρώτευσαν μόνον, οὐδὲ ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς κατώκουν, ἀλλὰ στρατείας τοῖς Ἑλλησιν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους γενομένης, καὶ πολλῶν μὲν ἕκατέρωθεν ἀθροισθέντων, οὐδενὸς δὲ τῶν ὄνυμαστῶν ἀποιλειφθέντος, ἐν τούτοις τοῖς κινδύνοις Ἀχιλλεύς μὲν ἀπάντων διῆνεγκεν, Αἴας δὲ μετ' ἐκείνον ἡρίστευσε· Τεῦκρος δὲ τῆς τε τούτων συγγενείας ἀξιος καὶ τῶν ἀλλων οὐδενὸς χείρων γενόμενος, ἐπειδὴ Τροίαν συνεζεῖτεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατέκισεν, ὅμως νυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὕστις, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλεύον κατέλιπε.

η'. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Εὐαγόρᾳ παρὰ τῶν προγόνων ὑπάρξαντα, τηλικαῦτα τὸ μέγεθός ἔστι. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον τῆς πόλεως οἰκισθέσης, κατὰ μὲν ἀρχὰς οἱ γεγονότες ἀπὸ Τεύκρου τὴν βασιλείαν εἶχον γρόνῳ δὲ ὑστερον ἀφικόμενος ἐκ Φοινίκης ἀνήρ φυγάς, καὶ πιστευθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος τότε, καὶ δυναστείας μεγάλας λαβὼν, οὐ γάριν ἔσχε τούτων, ἀλλὰ κακὸς μὲν γενόμενος περὶ τὸν ὑποδεξάμενον, δεινὸς δὲ πρὸς τὸ πλεονεκτῆσαι, τὸν μὲν εὐεργέτην ἐξέβαλεν, αὐτὸς δὲ τὴν βασιλείαν κατέσχεν. Ἀπιστῶν δὲ τοῖς πεπραγμένοις, καὶ βουλόμενος ἀσφαλῶς καταθέσθαι τὸ περὶ αὐτὸν, τὴν τε πόλιν ἐξεβαρβάρισε, καὶ τὴν νῆσον ὅλην βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ κατεδούλωσεν.

θ'. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων καθεστώτων, Εὐαγόρας γίγνεται περὶ οὗ τὰς μὲν φήμας καὶ τὰς μαντείας καὶ τὰς ὅψεις, τὰς ἐν τοῖς ὑπνοῖς γενομένας, ἐξ ὧν μείζων ἀν φανείν γεγονὼς η κατὰ

ἄγθρωπον, αἱροῦμαι καταλιπεῖν· οὐκ ἀπίστων τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' ἵν πᾶσι ποιήσω φανερὸν, διτὶ τοσούτου δέω πλασάμενος εἰπεῖν τι περὶ τῶν ἔκεινων πεπραγμένων, ὥστε καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀφίημι τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ὅλιγοι τινὲς ἐπίστανται, καὶ μὴ πάντες οἱ πολῖται συνίσσασιν. Ἀρξομαι δὲ ἐκ τῶν δυοιλογουμένων λέγειν περὶ αὐτοῦ.

ι. Παῖς μὲν γάρ ὧν ἔσχε κάλλος καὶ ῥώμην καὶ σωφροσύνην, ἀπερ τῶν ἀγαθῶν πρεπωδέστατα τοῖς τηλικούτοις ἐστί. Καὶ τούτων ἄν τις μάρτυρας ποιήσαιτο, τῆς μὲν σωφροσύνης τοὺς συμπαιδευθέντας τῶν πολιτῶν τοῦ δὲ κάλλους, ἀπαντας τοὺς ἰδόντας· τῆς δὲ ῥώμης τοὺς ἀγῶνας, ἐν οἷς ἔκεινος τῶν ἡλικιωτῶν ἔκρατιστευσεν. Ἀνδρὶ δὲ γενομένῳ, ταῦτά τε πάντα συνηυξήθη, καὶ πρὸς τούτοις ἀνδρίᾳ προσεγένετο, καὶ σοφίᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ταῦτα οὐ μέσως, οὐδὲ ὥσπερ ἐν ἑτέροις τισὶν, ἀλλ' ἔκαστον αὐτῶν πρὸς ὑπερβολήν. Τοσοῦτον γάρ καὶ ταῖς τοῦ σώματος καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς διήνεγκεν, ὥστε, ὅπότε μὲν αὐτὸν δρῶεν οἱ τότε βασιλεύοντες, ἐκπλήκτεσθαι καὶ φοβεῖσθαι περὶ τῆς ἀρχῆς, ἡγουμένους οὐχ οἶν τ' εἴναι τὸν τοιοῦτον τὴν φύσιν ἐν ἴδιώτου μέρει διαγαγεῖν· ὅπότε δὲ εἰς τοὺς τρόπους ἀποθλέψαιεν, οὕτω σφρόδρα πιστεύειν, ὥστε, καὶ εἴ τις ἄλλος τολμώντι περὶ αὐτοὺς ἔξαμαρτάνειν, νομίζειν Εὐαγόραν αὐτοῖς ἔσεσθαι βοηθόν.

ιά. Καὶ τοσοῦτον τῆς δόξης παραλλατούστης, οὐδετέρου τούτων ἐψύσθησαν οὔτε γάρ ἴδιωτης ὧν διετέλεσεν, οὔτε περὶ ἔκεινους ἔξημαρτεν, ἀλλὰ τοσαύτην διδάσκων ἔσχεν αὐτοῦ πρόνοιαν, ὅπως καλῶς λήψεται τὴν βασιλείαν, ὡσθ', δσα μὲν ἀναγκαῖον ἦν παρατκευασθῆναι δι' ἀσθετικας, ταῦτα μὲν ἔτερος ἐπραξεν, ἐξ ὧν δ' οἶν τ' ἦν ὁσίως καὶ δικαίως λαβεῖν τὴν ἀρχὴν, Εὐαγόραν διεφύλαξεν. Εἰς γάρ τῶν δυναστευόντων ἐπιβουλεύεις, τόν τε τύραννον ἀπέκτεινε, καὶ συλλαβεῖν Εὐαγόραν ἐπεχειρησεν, ἡγούμενος οὐ δυνήσεσθαι κατασχεῖν τὴν ἀρχὴν, εἰ μὴ κάκεινον ἐκποδῶν ποιήσειε. Διαφυγῶν δὲ τὸν κίνδυνον, καὶ σωθεὶς εἰς Σόλους τῆς Κιλικίας, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχε τοῖς ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς περιπίπτουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, καὶν ἐκ τυρρηνίδος ἐκπέσωσι, διὰ τὰς παρούσας τύχας, ταπεινοτέροις τὰς ψυχὰς ἔχουσιν ἔκεινος δὲ

εἰς τοσούτοι μεγαλοφροσύνης ἥλθεν, ὥστε τὸν ἄλλον γρόνον ἴδειώ-
της ἀν, ἐπειδὴ φυγεῖν ἡναγκάσθη, τυραννεῖν φύλη δεῖν. Καὶ τοὺς
μὲν πλάνους τοὺς φυγαδικοὺς, καὶ τὸ δὲ ἑτέρων ζυτεῖν τὴν κά-
θοδον, καὶ θεραπεύειν τοὺς αὐτοῦ χείρους, ὑπερειδεῖ λαβόν δὲ
ταύτην τὴν ἀφορμὴν, ἥπερ χρὴ τοὺς εὐσέβειν βουλομένους, ἀμύ-
νεσθαι καὶ μὴ προτέρους ὑπάρχειν, καὶ προελόμενος, ἢ κατορθώ-
σας τυραννεῖν, ἢ διαμαρτὼν ἀποθυνεῖν, παρακαλέσας ἀνθρώπους,
ῶς οἱ πλεῖστοι λέγουσι, περὶ πεντήκοντα, μετὰ τούτων παρε-
σκευάζετο ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον. "Οθεν καὶ μάλιστ' ἀν τις τὴν
φύσιν τὴν ἔκεινου, καὶ τὴν δόξαν, ἣν εἶχε παρὰ τοῖς ἄλλοις, θεω-
ρήσεις μέλλων τε γάρ πλεῖν μετὰ τοσούτων ἐπὶ τηλικαύτην πρᾶ-
ξιν τὸ μέγεθος, καὶ πάντων τῶν δεινῶν πλησίον δύτων, οὕτ' ἔκει-
νος ἡμύνησεν, οὕτε τῶν παρακληθέντων οὐδεὶς ἀποστῆναι· τῶν
κινδύνων ἡξιώσεν ἀλλ' οἱ μὲν, ὕσπερ θεῷ συνακολουθήσαντες,
ἄπαντες ἐνέμειναν τοῖς ώμοιογημένοις ὁ δὲ, ὕσπερει στρατόπε-
δον ἔχων κρείττον τῶν ἀντιπάλων, ἢ προειδὼς τὸ συμβήσθμενον,
οὕτω διέκειτο τὴν γνώμην.

ιε'. Δῆλον δ' ἐκ τῶν ἔργων ἀποθάς γάρ εἰς τὴν νῆσον, οὐχ ἡ-
γήσατο δεῖν χωρίον ἔχυρὸν καταλαβάνων, καὶ τὸ σῶμα ἐπ' ἀσφυ-
λεῖα καταστήσας, περιῆδεῖν, εἴ τινες αὐτῷ τῶν πολιτῶν βοηθήσου-
σιν ἀλλ' εὐθὺς ὕσπερ εἶχε, ταύτης τῆς νυκτὸς, διελῶν τοῦ τελ-
χούς πυλίδα, καὶ ταύτη τοὺς μεθ' ἐαυτοῦ διαγαγάγων, προσέβαλε
πρὸς τὸ βασίλειον. Καὶ τοὺς μὲν θορύβους τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις
καιροῖς συμβαίνοντας, καὶ τοὺς φόβους τοὺς τῶν ἄλλων, καὶ τὰς
παρακελεύσεις τὰς ἔκεινου, τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν; Γενομένων
δι' αὐτῷ τῶν μὲν περὶ τὸν τύραννον, ἀνταγωνιστῶν, τῶν δὲ ἄλ-
λων πολιτῶν, θεατῶν (δεδιότες γάρ τοῦ μὲν τὴν ἀρχὴν, τοῦ δὲ
τὴν ἀρετὴν, ἡσυχίαν ἦγον), οὐ πρότερον ἐπαύσατο μαχόμενος καὶ
μόνος πρὸς πολλοὺς, καὶ μετ' ὀλίγων πρὸς ἀπαντας τοὺς ἔχθρούς,
πρὶν ἐλῶν τὸ βασίλειον, καὶ τοὺς ἔχθρούς ἐτιμωρήσατο, καὶ τοῖς
φίλοις ἔβοήθησεν, ἔτι δὲ τῷ γένει τὰς τιμὰς τὰς πατρίους ἐκομί-
σατο, καὶ τύραννον αὐτὸν τῆς πόλεως κατέστησεν.

ιγ'. Ηγοῦμαι μὲν οὖν, εἰ καὶ μηδὲνδες ἄλλου μνησθείην, ἀλλ'
ἐνταῦθα καταλείπομεν τὸν λόγον, ῥάδιον ἐκ τούτων εἶναι γνῶναι

τὴν τις ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου, καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐκείνων πεπραγμένων. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔτι γε σαφέστερον περὶ ἀμφοτέρων τούτων ἐκ τῶν ἔχομένων οἷμαι δηλώσειν.

ἰδ'. Τοσούτων γάρ τυράννων ἐν ἄπαντι τῷ χρόνῳ γεγενημένων, οὐδεὶς φανήσεται τὴν τιμὴν ταύτην, καλλιον ἐκείνου κτησάμενος. Εἴ μὲν οὖν πρὸς ἔκαστον αὐτῶν τὰς πράξεις τὰς Εὐαγόρου παραβάλοιμεν, οὕτ' ἀν διάργος ἵσως τοῖς ἀκούοντις ἀρέσειεν, οὕτ' ἀν διάργονος τοῖς λεγομένοις ἀρέσειεν· ἐὰν δὲ προελόμενοι τοὺς εὐδοκιμωτάτους, ἐπὶ τούτων σκοπῶμεν, οὐδὲν μὲν χεῖρον λέξομεν, πολὺ δὲ συντομώτερον διαλεχθησόμεθα περὶ αὐτῶν.

ἰε'. Τῶν μὲν οὖν τὰς πατρικὰς βασιλείας παραλαβόντων, τίς οὐκ ἀν τοὺς Εὐαγόρου κινδύνους προκρίνειεν; Οὐδεὶς γάρ ἔστιν οὗτος ῥάθυμος, διστις ἀν δέξαιτο παρὰ τῶν προγόνων τὴν ἀρχὴν ταύτην παραλαβεῖν μᾶλλον, ή κτησάμενος ὅσιας, ὡσπερ ἐκεῖνος, τοῖς παισὶ τοῖς ἑαυτοῦ καταλιπεῖν.

ἰς'. Καὶ μὴν τῶν γε παλαιῶν καθόδων αὗται μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν, δις παρὰ τῶν ποιητῶν ἀκούομεν· οὗτοι γάρ οὐ μόνον τῶν προγεγενημένων τὰς καλλίστας ἡμῖν ἀπαγγέλλουσιν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν καινὰς συντιθέσαιν. Ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς αὐτῶν μεμυθολόγηκεν, διστις οὕτω δεινοὺς καὶ φοβεροὺς ποιησάμενος κινδύνους εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατῆλθεν· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι πεποίηται διὰ τύχην λαθόντες τὰς βασιλείας, οἱ δὲ μετὰ δόλου καὶ τέχνης περιγενόμενοι τῶν ἔχθρῶν.

ἰζ'. Ἀλλὰ μὴν τῶν γε ἔπειτα γεγενημένων, ἵσως δὲ καὶ τῶν ἀπάντων, Κύρον τὸν Μῆδων μὲν ἀφελόμενον τὴν ἀρχὴν, Πέρσαις δὲ κτησάμενον, οἱ πλεῖστοι καὶ μάλιστα θαυμάζουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν τῷ Περσῶν στρατοπέδῳ τὸ Μῆδων ἐνίκησεν, δι πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βαρθάρων ῥῷδίως ἀν ποιήσειαν· ὁ δὲ διὰ τῆς ψυχῆς τῆς ἑαυτοῦ καὶ τοῦ σώματος τὰ πλεῖστα φαίνεται τῶν προειρημένων διαπραξάμενος. Ἐπειτα ἐκ μὲν τῆς Κύρου στρατείας οὕπω δῆλον, διτι καὶ τοὺς Εὐαγόρου κινδύνους ἀν ὑπέμεινεν· ἐκ δὲ τῶν τούτων πεπραγμένων ἀπασι φανερὸν, διτι ῥῷδίως ἀν κάκείνοις τοῖς ἔργοις ἐπεχείρησε. Πρὸς δὲ τούτοις, τῷ μὲν ὅσιας καὶ δικαίως πέπρακται ἀπαντα· τῷ δὲ οὐκ εὐσεβῶς ἔνικ συμβέβηκεν. Ο

μὲν γὰρ τοὺς ἔχθροὺς ἀπώλεσε, Κῦρος δὲ τὸν πατέρα τῆς μητρὸς ἀπέκτεινεν. "Ωστ', εἰ τινες βούλοιντο μὴ τὸ μέγεθος τῶν συμβάντων, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν ἐκατέρου κρίνειν, δικαίως ἢν Εὐαγόραν καὶ τούτου μᾶλλον ἐπαινέσειαν. Εἰ δὲ δεῖ συντέμως, καὶ μηδὲν ὑποστειλάμενον, μηδὲ δεῖσαντα τὸν φθόνον, ἀλλὰ παρρήσια χρησάμενον εἰπεῖν, οὐδεὶς οὔτε θυητὸς οὔτε ἡμίθεος, οὔτε ἀθάνατος εὐρεθῆσεται κάλλιον, οὐδὲ λαμπρότερον, οὐδὲ εὐσεβέστερον λαβὼν ἐκείνου τὴν βασιλείαν. Καὶ τούτους ἐκείνως μᾶλιστα ἀν τις πιστεύειν, εἰ, μὴ σφόδρᾳ τοῖς νῦν λεγομένοις ἀπιστήσας, ἐξετάζειν ἐπιχειρήσειν, ὅπως ἐκαστος ἐτυράννησε. Φανήσουμαι γὰρ, οὐκ ἐκ παντὸς τρόπου μεγάλα λέγειν προθυμούμενος, ἀλλὰ, διὰ τὴν τοῦ πράγματος ὀλίγησιν, οὕτω περὶ αὐτοῦ θρασέως εἰρηκώς.

ιη'. Εἰ μὲν οὖν ἐπὶ μικροῖς δικηναγκε, τοιούτων ἀν καὶ τῶν λόγων αὐτὸν προσῆκον ἦν ἀξιούσθαι· νῦν δὲ πάντες ἀν ὄμοιογήσειαν, τυραννίδα καὶ τῶν θείων ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, μέγιστον καὶ σεμνότατον καὶ περιμαχητότατον εἰναι. Τὸν δὴ τὸ κάλλιστον τῶν ὄντων κάλλιστα κτησάμενον, τίς ἀν, * ἡ ῥήτωρ, * ἡ ποιητὴς, ἡ λόγων εὑρετής, ἀξιώς τῶν πεπραγμένων ἐπαινέσειν;

ιη'. Οὐ τοίνυν, ἐν τούτοις ὑπερβαλλόμενος, ἐν τοῖς ὅλοις εὑρεθῆσεται καταδίεστερος γεγονώς. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν, εὐφύεστατος ὁν τὴν γνώμην, καὶ πλεῖστα κατοθίουν δυνάμενος, ὅμως οὐκ φύθη δεῖν ὀλιγωρεῖν, οὐδὲ αὐτοσχεδιάζειν περὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἐν τῷ ζητεῖν, καὶ φροντίζειν, καὶ βουλεύεσθαι, τὸν πλεῖστον χρόνον διέτριβεν ἡγούμενος μὲν, εἰ καλῶς τὴν ἑαυτοῦ φρόνησιν παρασκευάσειε, καλῶς αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἔξειν· θαυμάζων δὲ, ὅσοι, τῆς μὲν ψυχῆς ἔνεκα, τῶν ὅλων ποιοῦνται τὴν ἐπιμέλειαν, αὐτῆς δὲ μηδὲν τυγχάνουσι φροντίζοντες. Ἐπειτα καὶ περὶ τῶν πραγμάτων τὴν αὐτὴν διάνοιαν εἰχεν· δρῶν γὰρ τοὺς ἀριστα τῶν ὄντων ἐπιμελουμένους, ἐλάχιστα λυπουμένους, καὶ τὰς ἀληθινὰς τῶν ὁρίθυμιῶν οὐκ ἐν ταῖς ἀργίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς εὐπραγίαις καὶ ταῖς καρτερίαις ἐνούσαις, οὐδὲν ἀνεξέταστον παρέλειπεν, ἀλλ' οὕτως ἀκριβῶς καὶ τὰς πράξεις ἥδει, καὶ τῶν πολιτῶν ἔκαστον ἐγίγνωσκεν, ὃστε μήτε τοὺς ἐπιθεουλεύοντας αὐτῷ φθάνειν, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς ὄντας λαγθάνειν, ἀλλὰ πάντας τυγχάνειν τῶν προσηκόντων·

οὐ γάρ εἴ δῶν ἐτέρων ἡκουεν, οὔτε ἔκολαζεν, οὔτε ἐτίμα τοὺς πολίτας, ἀλλ' εἴ δῶν αὐτὸς συνήδει, τὰς κρίσεις ἐποιεῖτο περὶ αὐτῶν. Ἐν ταῖς τοιαύταις δὲ ἐπιμελείαις ἑαυτὸν καταστήσας, οὔδè περὶ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκάστην προσπιπτόντων, οὔδε περὶ ἐν πεπλα- νημένως εἶχεν· ἀλλ' οὕτω θεοφιλῶς καὶ φιλανθρώπως διώκει τὴν πόλιν, ὥστε τοὺς ἀφικνουμένους μὴ μᾶλλον Εὐαγόραν τῆς ἀρχῆς ζηλοῦν, ἢ τοὺς ἀρχομένους τῆς ὑπὲρ ἑκείνων βασιλείας· ἀπαντα γάρ τὸν χρόνον διετέλεσεν οὔδενα μὲν ἀδικῶν, τοὺς δὲ χρησοὺς τιμῶν, καὶ σφόδρα μὲν ἀπάντων ἀρχῶν, νομίμως δὲ τοὺς ἔξαμαρτάνοντας κολάζων· οὐδὲν μὲν συμβούλων δεόμενος, ὅμως δὲ τοῖς φίλοις συμβούλευόμενος· πολλὰ μὲν τῶν χρωμένων ἡττώμενος, ἀπαντα δὲ τῶν ἐχθρῶν περιγιγνόμενος· σεμνὸς δῶν οὐ ταῖς τοῦ προσώπου συναγωγαῖς, ἀλλὰ ταῖς τοῦ βίου κατασκευαῖς· οὔδε πρὸς ἐν ἀτά- κτως, οὔδε ἀνωμάλως διακείμενος, ἀλλ' ὅμοιως τὰς ἐν τοῖς λό- γοις ὅμοιογίας, ὥσπερ τὰς ἐν τοῖς ὅρκοις διαφυλάττων· μέγα φρονῶν οὐκ ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δι' αὐτὸν γιγνομένοις ἀγαθοῖς· τοὺς μὲν φίλους ταῖς εὐεργεσίαις ὑφ' αὐτῷ ποιούμενος, τοὺς δ' ἄλλους τῇ μεγαλοψυχίᾳ καταδουλούμενος· φοβερὸς δῶν οὐ τῷ πολ- λοῖς χαλεπαίνειν, ἀλλὰ τῷ πολὺ τὴν φύσιν τῶν ἄλλων ὑπερβάλ- λειν· ἡγούμενος τῶν ἡδονῶν, ἀλλ' οὐκ ἀγόμενος ὑπ' αὐτῶν· ὀλί- γοις πόνοις πολλὰς ῥᾷστώνας κτώμενος, ἀλλ' οὐ διὰ μικρὰς ῥά- θυμιας μεγάλους πόνους ὑπολειπόμενος· δλιως δὲ οὐδὲν παραλείπων, δῶν προσεῖναι τοῖς βασιλεῦσι πρέπει, ἀλλ' εἴ ἐκάστης πολιτείας ἐκλεγόμενος τὸ βέλτιστον· καὶ δημοτικὸς μὲν δῶν, τῇ τοῦ πλαθίους θεραπείᾳ, πολιτικὸς δὲ, τῇ τῆς πόλεως διοικήσει, στρατηγικὸς δὲ, τῇ πρὸς τοὺς κινδύνους εὐθουδίᾳ, τυραννικὸς δὲ, τῷ πᾶσι τούτοις διαφέρειν. Καὶ ταῦθ' δτι προσῆν Εὐαγόρα, καὶ πλείω τούτων, εἰς αὐτῶν τῶν ἔργων ῥάβδιον καταμαθεῖν.

κ'. Παραλαβὼν γάρ τὴν πόλιν ἐκβεβαρωμένην, καὶ διὰ τὴν τῶν Φοινίκων ἀρχὴν οὔτε τοὺς "Ἐλληνας προσδεχομένην, οὔτε τέχνας ἐπισταμένην, οὔτε ἐμπορίῳ χρωμένην, οὔτε λιμένας κα- κτημένην, ταῦτα τε πάντα διώρθωσε, καὶ πρὸς τούτοις καὶ χώ- ραν πολλὴν προσεκτήσατο, καὶ τείχη προσπεριεβάλετο, καὶ τριή- ρεις ἐναυπηγήσατο, καὶ ταῖς ἄλλαις παρασκευαῖς οὕτως ηὗξησε τὴν

πόλιν, ὥστε μηδεμιάς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀπολελεῖφθαι; καὶ δύναμιν τοσαύτην ἐνεποίησεν, ὥστε φοβεῖσθαι πολλοὺς τῶν πρότερον καταφρονούντων αὐτῆς. Καίτοι τηλικαύτας ἐπιδόσεις τὰς πόλεις λαμβάνειν, οὐχ οἶν τ' ἐστιν, ἂν μὴ τις αὐτὰς διοικῇ τοιούτοις ἡθεσιν, οἷοις Εὐαγόρας μὲν εἰχεν, ἐγὼ δὲ ὀλίγῳ πρότερον ἐπειράθην διειλθεῖν. "Ωστ' οὐ δέδοικα, μὴ φανῶ μείζω λέγων τῶν ἔκεινω προσόντων, ἀλλὰ μὴ πολὺ λίγαν ἀπολειφθῶ τῶν πεπραγμένων αὐτῷ. Τίς γὰρ ἀν ἐφίκοιτο τοιαύτης φύσεως, δις οὐ μόνον τὴν αὐτοῦ πόλιν πλείονος ἀξίαν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ τὸν περιέχοντα τόπον, τὴν νῆσον, ἐπὶ πραότητα καὶ μετριότητα προήγαγε; Πρὶν μὲν γὰρ λαβεῖν Εὐαγόραν τὴν ἀργὴν, οὕτως ἀπροσοίστως καὶ χαλεπῶς εἶχον, ὥστε καὶ τῶν ἀρχόντων τούτους ἐνόμιζον εἶναι βελτίστους, οἵτινες ἀν ὠμότατα πρὸς τοὺς Ἑλληνας διακείμενοι τυγχάνοιεν. Νῦν δὲ τοσοῦτον μεταπεπτώκασιν, ἃσθι ἀμιλλᾶσθαι μὲν, οἵτινες αὐτῶν δόξουσι φιλέλληνες μᾶλλον εἶναι, παιδοποιεῖσθαι δὲ τοὺς πλειστους αὐτῶν, γυναῖκας λαμβάνοντας παρ' ἡμῶν, χαίρειν δὲ καὶ τοῖς κτήμασι καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τοῖς Ἑλληνικοῖς μᾶλλον, ἢ τοῖς παρὰ σφίσιν αὐτοῖς, πλείους δὲ καὶ τῶν περὶ τὴν μουσικὴν, καὶ τῶν περὶ τὴν ἄλλην πατέδεσιν, ἐν τούτοις τοῖς τόποις διατρίβειν, ἢ παρ' οἵς πρότερον εἰωθότες ἦσαν. Καὶ τούτων ἀπάντων οὐδεὶς, ὅστις οὐκ ἀν Εὐαγόραν αἴτιον εἶναι προσομοιογήσειν.

καὶ. Μέγιστον δὲ τεκμήριον καὶ τοῦ τρόπου, καὶ τῆς δισμήτητος τῆς ἐκείνου τῶν γὰρ Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ, τὰς ἔκυτῶν πατρίδας ἀπολιπόντες, ἥλθον εἰς Κύπρον οἰκήσοντες, ἡγούμενοι κοινοτέραν εἶναι καὶ νομιμωτέραν τὴν Εὐαγόρου βασιλείαν τῶν οίκοι πολιτειῶν. Ὄν τοὺς μὲν ἄλλους ὄνομαστὶ διειλθεῖν, πολὺν ἀν ἔργον εἶη· Κρόνωνα δὲ, τὸν διὰ πλείστας ἀρετὰς πρωτεύσαντα τῶν Ἑλλήνων, τίς οὐκ οἶδεν ὅτι, δυστυχησάστης τῆς πόλεως, ἐξ ἀπάντων ἐκλεξάμενος, ὡς Εὐαγόραν ἥλθε; νομίσας καὶ τῷ σώματι βεβαιωτάτην εἶναι τὴν παρ' ἐκείνον καταφυγὴν, καὶ τῇ πόλει τάχιστα ἀν αὐτὸν γενέσθαι βοηθόν. Πολλὰ δὲ πρότερον ἥδη κατωρθωκώς, οὐδὲ περὶ ἐνὸς πώποτε πράγματος ἔδοξεν ἀμεινον ἢ περὶ τούτων βεβουλεῦσθαι· συνέβη γὰρ αὐτῷ, διὰ τὴν ἀφίξιν

τὴν εἰς Κύπρον, καὶ ποιῆσαι καὶ παθεῖν πλεῖστα ἀγαθά. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔψυχος ἀλλήλοις πλησιάσαντες, καὶ περὶ πλείστους ἐποιήσαντο σφᾶς αὐτοὺς, ἢ τοὺς πρότερον οἰκείους δυντας. Ἐπειτα περὶ τε τῶν ἀλλων διμοοοῦντες ἀπαντα τὸν χρόνον διετέλεσαν, καὶ περὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχον. Ὁρῶντες γὰρ αὐτὴν ὑπὸ Δακεδαιμόνιοι οὖσαν, καὶ μεγάλη μεταβολὴ κεγρημένην, λυπηρῶς καὶ βαρέως ἔφερον, ἀμφότεροι προσήκοντα ποιοῦντες· τῷ μὲν γὰρ ἦν φύσει πατρὶς, τὸν δὲ διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας νόμῳ πολίτην ἐπεποίηντο. Σκοπουμένοις δὲ αὐτοῖς, ὅπως τῶν συμφορῶν αὐτὴν ἀπαλλάξουσι, ταχὺ τὸν καιρὸν Δακεδαιμόνιοι παρεσκεύασαν ἀρχοντες γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰς τοῦτ' ἀπληστίας ἥλθον, ὡστε καὶ τὴν Ἀσίαν κακῶς ποιεῖν ἐπεχείρησαν. Διεβότες δὲ ἔκεινοι τοῦτον τὸν καιρὸν, καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν βασιλέως ἀπορούντων, ὅτι χρήσωνται τοῖς παροῦσιν, ἐδίδασκον αὐτοὺς μὴ κατὰ γῆν, ἀλλὰ κατὰ θάλατταν τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς Δακεδαιμόνιους ποιεῖσθαι· νομίζοντες, εἰ μὲν πεζὸν στρατόπεδον καταστήσαιντο, καὶ τούτῳ περιγένοντο, τὰ περὶ τὴν ἥπειρον μόνην καλῶς ἔξειν· εἰ δὲ κατὰ θάλατταν κρατήσειν, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα τῆς νίκης ταύτης μείζειν. Ὅπερ συνέδῃ πειθέντων γὰρ ταῦτα τῶν στρατηγῶν, καὶ ναυτικοῦ συλλεγέντος, Δακεδαιμόνιοι μὲν κατεναυμαχήθησαν, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπεστερήθησαν, οἱ δὲ Ἑλληνες ἤλευθερώθησαν, ἢ δὲ πόλις ἡμῶν τῆς τε παλαιᾶς δόξης μέρος τι πάλιν ἀπέλαθε, καὶ τῶν συμμάχων ἡγεμῶν κατέστη. Καὶ ταῦτα ἐπράχθη, Κόνωνος μὲν σρατηγοῦντος, Εὐαγόρου δὲ αὐτὸν τε παρασχόντος, καὶ τῆς δύναμεως τὴν πλείστην παρασκευάσαντος. Υπὲρ ὧν ἡμεῖς μὲν αὐτοὺς ἐτιμήσαμεν ταῖς μεγίσταις τιμαῖς, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν ἐστήσαμεν, οὕπερ τὸ τοῦ Διὸς ἄγαλμα τοῦ σωτῆρος, πλησίον ἐκείνου τε καὶ σφῶν αὐτῶν, ἀμφοτέρων ὑπόμνημα, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς εὐεργεσίας, καὶ τῆς φιλίας τῆς πρὸς ἀλλήλους.

κεῖ'. Βασιλεὺς δὲ οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχε περὶ αὐτῶν ἀλλ' ὅσῳ μείζω καὶ πλείστονος ἀξιαν κατειργάσαντο, τοσούτῳ μᾶλλον ἔδεισεν αὐτοὺς. Περὶ μὲν οὖν Κόνωνος ἄλλος ἡμῖν ἔσται λόγος. "Οτι

δὲ πρὸς Εὐαγόραν οὕτως ἔσχεν, οὐδὶ αὐτὸς λαθεῖν ἐζήτησε. Φαί-
νεται γάρ μαλλον μὲν σπουδάτας περὶ τὸν ἐν Κύπρῳ πόλεμον, ή
περὶ τοὺς ἄλλους ἀπαντας, μείζω δὲ καὶ χαλεπώτερον ἔκεινον ἀνα-
ταγωνιστὴν νομίσας, ή Κῦρον τὸν περὶ τῆς βασιλείας ἀμφισβη-
τήσαντα. Καὶ τούτου μέγιστον τεκμήριον τοῦ μὲν γὰρ ἀκούων
τὰς παρασκευάς, τοσοῦτον κατεφρόνησεν, ὥστε, διὰ τὸ μὴ φρον-
τίζειν, μικροῦ δεῖν ἔλαθεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ βασίλειον ἐπιστάξει πρὸς
δὲ τοῦτον οὕτως ἐκ πολλοῦ περιδεᾶς ἔσχεν, ὥστε, μεταξὺ πά-
σχων εὗ, πολεμεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπειχείρησε, δίκαια μὲν οὐ ποιῶν,
οὐ μὴν παντάπασιν ἀλλόγιας βουλευσάμενος. Ἡπίστατο μὲν γάρ
πολλοὺς καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν Βαρβάρων, ἐκ ταπεινῶν καὶ
φαύλων πραγμάτων, μεγάλας δυνατεῖας κατεργασαμένους· ἡσθά-
νετο δὲ τὴν Εὐαγόρου μεγαλοψυχίαν, καὶ τὰς ἐπιδόσεις αὐτῷ καὶ
τὰς δόξας τῶν πραγμάτων, οὐ κατὰ μικρὸν γιγνομένας, ἀλλὰ καὶ
τὴν φύσιν ἀνυπέβλητον ἔχοντα, καὶ τὴν τύχην αὐτῷ συναγωνι-
ζομένην. "Ωστε, οὐγ̄ ὑπὲρ τῶν γεγενημένων δργ̄ ζόμενος, ἀλλὰ περὶ¹
τῶν μελλόντων φοιούμενος, οὐδὲ περὶ Κύπρου μόνον δεδιώς,
ἀλλὰ πολὺ περὶ μειζόνων, ἐποιήσατο τὸν πόλεμον πρὸς αὐτὸν·
οὕτω δ' οὖν ὠρηγησεν, ὥστε εἰς τὴν σρατείαν ταύτην πλέον ή πεν-
τακισμύρια τάλαντα κατανάλωσεν.

κγ̄. 'Αλλ' ὅμως Εὐαγόρας, πάσαις ἀπολελειμμένος ταῖς δυνά-
μεσιν, ἀντιτάξας τὴν ἑαυτοῦ γνώμην πρὸς τὰς οὕτως ὑπερμεγέθεις
παρασκευάς, ἐπέδειξεν αὐτὸν ἐν τούτοις πολὺ θαυμαστότερον, ή
τοῖς ἄλλοις τοῖς προειρημένοις. "Οτε μὲν γάρ αὐτὸν εἴων εἰρήνην
ἀγεν, τὴν ἑαυτοῦ μόνην πόλιν εἶχεν ἐπειδὴ δὲ ἡναγκάσθη πολε-
μεῖν, τοιοῦτος ἦν, καὶ τοιοῦτον εἶχε Πρωταγόραν τὸν οὐδὸν τὸν
ἑαυτοῦ συναγωνιστὴν, ὥστε μικροῦ μὲν ἐδέήσει Κύπρον ἀπασαν κα-
τασχεῖν, Φοινίκην δὲ ἐπόρθησε, Τύρον δὲ κατὰ κράτος εἶλε, Κι-
λικίαν δὲ βασιλέως ἀπέστησε, τοσοῦτος δὲ τῶν πολεμίων ἀπώ-
λεσεν, ὥστε πολλοὺς τῶν Περσῶν, πενθοῦντας τὰς ἑαυτῶν συμ-
φοράς, μεμνήσθαι τῆς ἀρετῆς τῆς ἔκεινου· τελευτῶν δ' οὕτως ἐνέ-
πλησεν αὐτοὺς τοῦ πολεμεῖν, ὥστε, εἰθισμένων τὸν ἄλλον χρόνον
τῶν βασιλέων μὴ διαλλάττεσθαι τοῖς ἀποστᾶσι, πρὶν κύριοι γένοιν-
το τῶν σωμάτων, ἀσμενοι τὴν εἰρήνην ἐποιήσαγτο, λύσαντες μὲν

τὸν νόμον τοῦτον, οὐδὲν δὲ κινήσαντες τῆς Εὐαγόρου τυραννίδος. Καὶ Λακεδαιμονίων μὲν, τῶν καὶ δόξαν καὶ δύναμιν μεγίστην ἔχοντων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐντὸς τριῶν ἐτῶν ἀφείλετο τὴν ἀρχήν. Εὐαγόρᾳ δὲ πολεμίσας ἔτη δέκα, τῶν αὐτῶν κύριον κατέλιπεν, ὅνπερ ἦν καὶ πρὶν εἰς τὸν πόλεμον εἰσελθεῖν. ^ο Ο δὲ πάντων θαυμαστότατον, τὴν γὰρ πόλιν, ἦν Εὐαγόρας, ἐτέρου τυραννεύοντος, μετὰ πεντήκοντα ἀνδρῶν εἶλε, ταύτην βασιλεὺς ὁ μέγας τοσαύτην δύναμιν ἔχων, οὐχ οἶδε τ' ἐγένετο χειρώσασθαι.

χό. Καίτοι πῶς ἂν τις τὴν ἀνδρίαν, ἢ τὴν φρόνησιν, ἢ σύμπασιν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου, φανερώτερον ἐπιδείξειεν, ἢ διὰ τοιούτων ἔργων καὶ κινδύνων; Οὐ γάρ μόνον φανεῖται τοὺς ἄλλους πολέμους, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἡρώων ὑπερβαλόμενος, τὸν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ὑμνούμενον. Οἱ μὲν γὰρ μετὰ πάστης Ἐλλάδος Τροίαν μόνην εἶλον, ὁ δὲ, μίαν πόλιν ἔχων, πρὸς ἄπασαν τὴν Ἀσίαν ἐπολέμησεν ὥστ', εἰ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ἐγκωμιάζειν αὐτὸν ἡθουλήθησαν, ὅσοι περ ἐκείνους, πολὺ μείζω ἀν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἔλαβε.

κέ. Τίνα γὰρ ἀν εὐρήσομεν τῶν τότε γενομένων, εἰ τοὺς μόθους ἀφέντες, τὴν ἀλήθειαν σκοποῦμεν, τοιαῦτα διαπεπραγμένον, ἢ τίνα τοσούτων μεταθελῶν ἐν τοῖς πράγμασιν αἴτιον γεγενημένον; Βέβαιον μὲν εἶδιώτου τύραννον κατέστησε, τὸ δὲ γένος ἀπεληλαμένον ἀπαντᾷ τῆς πολιτείας, εἰς τὰς προσηκούσας τιμὰς πάλιν ἐπανήγαγε, τοὺς δὲ πολίτας ἐκ βαρβάρων μὲν Ἐλληνας ἐποίησεν, εἶς ἀνάνδρων δὲ πολεμικούς, εἶς ἀδόξων δὲ δόνομαστούς, τὸν δὲ τόπον, ἀμικτὸν δόλον παραλαβών, καὶ παντάπασιν ἐξηγριωμένον, ἡμεράτερον καὶ προφέτερον κατέστησεν ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, εἰς ἔχθραν μὲν Βασιλεῖ καταστάς, οὕτως αὐτὸν ἡμύνατο καλῶς, ὥστε ἀείμνηστον γενέσθαι τὸν πόλεμον τὸν περὶ Κύπρου· δτε δ' ἦν αὐτῷ σύμμαχος, τοσούτῳ χρησιμώτερον ἐκυρών παρέσχε τῶν ἀλλών, ὥστε δύολογούμενως μεγίστην αὐτῷ συμβαλέσθαι δύναμιν εἰς τὴν ναυμαχίαν τὴν περὶ Κνίδουν.^η Ης γενομένης, βασιλεὺς μὲν ἀπάστης τῆς Ἀσίας κύριος κατέστη Λακεδαιμόνιοι δ', ἀντὶ τοῦ τὴν ἥπειρον πορθεῖν, περὶ τῆς ἐκυρών κινδυνεύειν ἡναγκάσθησαν οἱ δ' Ἐλληνες ἀντὶ δουλείας αὐτονομίαν ἔσχον· Ἀθη-

ναῖοι δὲ τοσοῦτον ἐπέδοσαν, ὥστε τοὺς πρότερογ αὐτῶν ἀρχοντας, ἐλθεῖν ὡς αὐτοὺς τὴν ἀρχὴν παραδόσοντας.

κσ'. "Ωστ', εἴ τις ἔροιτό με, τί νομίζω μέγιστον εἶναι τῶν Εὐαγόρα φεπραγμένων, πότερον τὰς ἐπιμελεῖας καὶ τὰς παρασκευὰς τὰς πρὸς Δακεδαιμονίους, δι' ὃν τὰ προειρημένα γέγονεν, ή τὸν τελευταῖον πόλεμον, ή τὴν κατάληψιν τῆς Βασιλείας, ή τὴν ὅλην τῶν πραγμάτων διοίκησιν, εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἀν καταστατην. Τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ μέγιστον εἶναι, καὶ θαυμαστότατον, καθ' ὅτι ἂν αὐτῶν ἐπιστήσω τὴν γνώμην.

κζ'. "Ωστ', εἴ τινες τῶν προγεγενημένων δι' ἀρετὴν ἀθάνατοι γεγόνασιν, οἵμαι κάκενον ἡξιῶσθαι ταύτης τῆς δωρεᾶς, σημεῖοις χρώμενος, ὅτι καὶ τὸν ἐνθάδε βίον εύτυχέστερον καὶ θεοφιλέστερον ἔκεινων διαβεβίωκε. Τῶν μὲν γὰρ ἡμιθέων τοὺς πλείστους καὶ ὄνομαστοτάτους εὑρίσκομεν τὰς μεγίσταις συμφοραῖς περιπεσόντας· Εὐαγόρας δὲ οὐ μόνον θαυμαστότατος ἐξ ἀρχῆς ὃν διετέλεσεν, ἀλλὰ καὶ μακαριστότατος.

κη'. Τί γάρ ἀπέλιπεν εὑδαιμονίας; θεὶς τοιωτῶν μὲν προγόνων ἔτυχεν, οἵων οὐδεὶς ἀλλος, πλὴν εἴ τις ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔκεινων γέγονε· τοσοῦτον δὲ καὶ τῷ σώματι τῶν ἀλλών καὶ τῇ γνώμῃ διήνεγκεν, ὥστε μὴ μόνον Σαλαμῖνος, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας ἀπάστης ἄξιος εἶναι τυραννεῖν· κάλλιστα δὲ κτηπάρενος τὴν βασιλείαν, ἐν ταύτῃ τὸν βίον διετέλεσε· Ονητὸς δὲ γενόμενος, ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτοῦ μνήμην κατέλιπε· τοσοῦτον δὲ ἐξίω χρόνον, ὥστε μήτε τοῦ γέρως ἀμοιρος γενέσθαι, μήτε τῶν νοσημάτων μετασχεῖν τῶν διὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν γιγνομένων πρᾶξ δὲ τούτοις, δοκεῖ σπανιωτάτον εἶναι καὶ γαλεπώτατον, εὐπαιδίας τυχεῖν ἀρια καὶ πολυπαιδίας, οὐδὲ τούτου διήμυρτεν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὐτῷ συνέπεσε· καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων οὐδένας κατέλιπεν ἴδιωτικοῖς ὄντοις προσαγορευόμενον, ἀλλὰ τὸν μὲν βασιλέα καλούμενον, τοὺς δὲ ἄνακτας, τὰς δὲ ἀνέστας. "Ωστ', εἴ τινες τῶν ποιητῶν περὶ τινος τῶν προγεγενημένων ὑπερβολαῖς κέγρηνται, λέγοντες, ὡς ἡ θεός ἐν ἀνθρώποις, ή δαιμόνων, ἀλλ' οὐ θυντὸς, ἀπάντα τὰ τοιωτὰ περὶ τὴν ἐκείνου ἑκθῆναι φύσιν γέλιαστ' ἀν ἀρμόσεις.

καθ'. Τῶν μὲν οὐν εἰς Εὐαγόραν πολλὰ μὲν οἶμαι παραλιπεῖν· ὑστερίζω γάρ τῆς ἀκμῆς τῆς ἐμαυτοῦ, μεθ' ἣς ἀκριβέστερον καὶ φιλοπονώτερον ἔξειργασάμην ἀν τὸν ἔπαινον τοῦτον οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν, δισον ἦν κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν, οὐκ ἀνεγκωμίαστός ἐστιν.

λ'. Ἐγὼ δ', ὁ Νικόκλεις, ἡγοῦμαι καλὰ μὲν εἶναι μνημεῖα, καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας· πολὺ μέντοι πλεόνος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων καὶ τῆς διανοίας, ἃς ἐν τοῖς λόγοις ἀν τις μόνον τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρήσει. Προκρίνω δὲ ταύτας, πρῶτον μὲν εἰδὼς, τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ σώματος σεμνυνομένους, ως ἐπὶ τοῖς ἔργοις καὶ τῇ μηδηποτιμούμενους· ἔπειθ' ὅτι τοὺς μὲν τύπους ἀναγκαῖον παρὰ τούτοις εἶναι μόνον, παρ' οἷς ἀν σταθῶσι· τοὺς δὲ λόγους ἔξενεγχθῆναι οἴον τ' ἔστιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διαδοθέντας ἐν ταῖς τῶν εὗ φρονούντων διατριβαῖς ἀγαπᾶσθαι, παρ' οὓς κρείττον ἔστιν, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀπασιν εὐδοκιμεῖν· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοῖς μὲν πεπλασμένοις καὶ τοῖς γεγραμμένοις οὐδεὶς ἀν τὴν τοῦ σώματος φύσιν ὅμοιώσει, τοὺς δὲ τρόπους τοὺς ἀλλήλων, καὶ τὰς διανοίας, τὰς ἐν τοῖς λεγομένοις ἐνούσας, ἐκ τούτων ῥάβδιν ἔστι μιμεῖσθαι τοῖς μὴ ῥάβδυμεν αἱρουμένοις, ἀλλὰ χρηστοῖς εἶναι βουλομένοις.

λα'. Ὡν ἔνεκα καὶ μᾶλλον ἐπεγείρονται γράφειν τοῦτον τὸν λόγον, ἡγούμενος καὶ σοὶ, καὶ τοῖς σοῖς παισὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπ' Εὐαγόρου γεγονόσι, πολὺ καλλίστην ἀν γενέσθαι ταύτην παράκλησιν, εἴ τις ἀθροίσας τὰς ἀρετὰς τὰς ἐκείνου, καὶ τῷ λόγῳ κοσμήσας, παραδοίη θεωρεῖν ὑμῖν, καὶ συνδιατρίβειν αὐταῖς. Τοὺς μὲν γάρ ἄλλους προτρέπομεν ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἐτέρους ἐπαινοῦντες, ἵνα ζηλοῦντες ἔκ τούτων τοὺς εὐλογούμενους, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιτηδευμάτων ἐπιθυμῶσιν· ἐγὼ δὲ σὲ καὶ τοὺς σούς, οὐκ ἀλλοτρίοις παραδείγμασι χρώμενος, ἀλλ' οἰκείοις, παρακαλῶ, καὶ συμβουλεύω προσέχειν τὸν νοῦν, ὅπως καὶ λέγειν καὶ πράττειν μηδενὸς ἡττὸν δυνήσῃ τῶν Ἑλλήνων.

λβ'. Καὶ μὴ νόμιζέ με καταγιγνώσκειν, ώς νῦν ἀμελεῖς, ὅτι ποιλάκις σοι διακελεύομαι περὶ τῶν αὐτῶν. Οὐ γάρ οὔτε ἐμὲ

λέληθεν, οὕτε τοὺς ἄλλους, ὅτι καὶ μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἐν τυ-
ραννίδι καὶ πλούτῳ καὶ τρυφαῖς ὄντων, φίλοσοφεῖν καὶ πονεῖν
ἐπεγχείρησας· οὐδὲ ὅτι πολλοὺς τῶν βασιλέων ποιήσεις, ζηλώσαν-
τας τὴν σὴν παλδευσιν, τούτων τῶν διατριβῶν ἐπιθυμεῖν, ἀφεμέ-
νους ἐφ' οὓς νῦν λίαν χαίρουσιν. Ἀλλ' ὅμως ἔγω, ταῦτα εἰδώς, οὐ-
δὲν ἡτον καὶ ποιῶ καὶ ποιήσω ταῦτον, ὅπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς
ἀγῶσιν οἱ θεαταί· καὶ γάρ ἐκεῖνοι παρακελεύονται τῶν δρομέων,
οὐ τοῖς ἀπολελειμμένοις, ἀλλὰ τοῖς περὶ τῆς νίκης ἀγωνιζομένοις.

λγ'. Ἐμὸν μὲν οὖν ἐστι, καὶ τῶν ἄλλων φίλων, τοιαῦτα καὶ
λέγειν καὶ γράφειν, ἐξ ὧν μέλλομέν σε παροξύνειν ὁρέγεσθαι
τούτων, ὃνπερ καὶ νῦν τυγχάνεις ἐπιθυμῶν· σοι δὲ προσήκει μη-
δὲν ἐλλείπειν, ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῷ παρόντι καὶ τὸν ἄλλον χρόνον
ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀσκεῖν, ὅπως ἄξιος ἔσῃ καὶ τοῦ πα-
τρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων· ὡς ἀπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ
ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν, μάλιστα δ' ὑμῖν, τοῖς πλείστων κυρίοις
οὖσι. Χρὴ δὲ οὐκ ἀγαπᾶν, εἰ τῶν παρόντων τυγχάνεις ὧν ἥδη
κρείττων, ἀλλ' ἀγανακτεῖν, εἰ, τοιοῦτος μὲν αὐτὸς ὧν τὴν φύσιν,
γεγονὼς δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ἀπὸ Διὸς, τὸ δ' ὑπογυιώτατον ἐξ ἀν-
δρὸς τοιούτου τὴν ἀρετὴν, *ει* μὴ πολὺ διοίσεις καὶ τῶν ἄλλων,
καὶ τῶν ἐν ταῖς αὐταῖς σοι τιμαῖς ὄντων. Ἔστι δ' ἐπὶ σοὶ μὴ δια-
μαρτεῖν τούτων· ἐὰν γάρ ἐμμένης τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ τοσοῦτον ἐπι-
διδῷς, δόσον περ νῦν, ταχέως γενήσῃ τοιοῦτος, οἷόν σε προσήκει.

Επειδὴ δέ τοι ταῦτα πεποιημένα εἰσιν, τοιαῦτα πεποιημένα εἰσιν·

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ. (1)

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ἔθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστηπάντων, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων εὐεξίας οὕτω μεγάλων δωρεῶν τέξισταιν, τοῖς δὲ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἴδιᾳ πονήσασι, καὶ τὰς ἄκαυτῶν ψυχῆς οὕτω παρασκευάσασιν, ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους ὡρελεῖν δύνασθαι, τούτοις οὐδεμίαν τιμὴν ἀπένειμαν, ὃν εἰκός ἦν αὐτοὺς μᾶλλον ποιήσασθαι πρόνοιαν. Τῶν μὲν γάρ ἀθλητῶν, δις τοσαύτην ῥώμην λαβόντων, οὐδὲν ἂν πλέον γένοιτο τοῖς ἄλλοις· ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς εὑρισκονήσαντος, ἀπαντεῖς ἂν ἀπολαύσειαν οἱ βουλόμενοι κοινωνεῖν τῆς ἐκείνου διανοίας. Οὐ μὴν ἐπὶ τούτοις ἀθυμήσας, εἰλόμην ῥάθυμεῖν, ἀλλ' ἵκανὸν νομίσας ἀθλὸν ἔσεσθαι μοι τὴν δόξαν, τὴν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου γενητομένην, ἕκει συγχούλεύσων περὶ τε τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς Βαρβέρους, καὶ τῆς δύμονοίας τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτούς· οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι πολλοὶ τῶν προσποιησαμένων εἶναι σορφιστῶν ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον ὅρμηταιν ἀλλ' ἀμα μὲν ἐλπίζων, τοσοῦτον αὐτῶν διοίσειν, ὥστε τοῖς ἄλλοις μηδὲν πάποτε δοκεῖν εἰρῆσθαι περὶ αὐτῶν, ἀμα δὲ προκρίνας τούτους καλλίστους εἶναι τῶν λόγων, οἵτινες περὶ μεγίστων τυγχάνουσιν δύντες, καὶ τοὺς τε λέγοντας μάλιστα ἐπιδεικνύουσι, καὶ τοὺς ἀκούοντας πλεῖστα ὠφελεοῦσιν, ὃν εἰς οὗτός ἐστιν. "Ἐπειτα οὐδ' οἱ καιροὶ πω παρεληλύθασιν, ὥστ' ἡδη μάττων εἶναι τὸ μερινῆσθαι περὶ αὐτῶν. Τότε γάρ χρὴ παύεσθαι λέγοντες, διταν ἢ τὰ πράγματα λαβῆν τέλος, καὶ μηκέτι δέηρ βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν, ἢ τὸν λόγον ἰδῆντις ἔχοντα πέρας, ὥστε μηδεμίαν λελεῖφθαι τοῖς ἄλλοις ὑπερβολήν." Εως δ' ἀν τὰ μὲν δυοῖς, ὥσπερ πρότερον, φέρηται, τὰ δ' εἰρημένα φαύλως ἔχοντα

(1) Βλ. Α. Κορακή 'Ελληνικ. Βιβλιοθήκ. Τόμ. Α', σελ. 37—76.

τυγχάνη, πῶς οὐ χρή σκοπεῖν καὶ φιλοσοφεῖν τοῦτον τὸν λόγον, δε, ἢν κατορθωθῇ, καὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἀλλήλους, καὶ τῆς ταραχῆς τῆς παρούσης, καὶ τῶν μεγίστων κακῶν ἡμᾶς ἀπαλλάξει; Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν μηδαμῶς ἀλλως οἶόν τ' ἔν δηλούν τὰς αὐτὰς πράξεις, ἀλλ' ἢ διὰ μιᾶς ἰδέας, εἶχεν ἂν τις ὑπολαβεῖν, ὡς περὶεργόν ἐστι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκείνους λέγοντα, πάλιν ἐνοχλεῖν τοῖς ἀκούσουσιν ἐπειδὴ δ' οἱ λόγοι τοιαύτην ἔχουσι τὴν φύσιν, ὥσθ' οἶόν τ' εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν πολλαχῶς ἐξηγήσασθαι, καὶ τά τε μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι, καὶ τοῖς μικροῖς μέγεθος προσθεῖναι, καὶ τὰ παλαιὰ καινῶς διεξελθεῖν, καὶ περὶ τῶν νεωστὶ γεγενημένων ἀρχαίως εἰπεῖν, οὐκ ἔτι φευκτέον ταῦτ' ἐστι, περὶ δὲν ἔτεροι πρότερον εἰρήκασιν, ἀλλ' ἀμεινον ἐκείνων εἰπεῖν πειρατέον. Αἱ μὲν γάρ ποδέεις αἱ προγεγενημέναι κοιναὶ πᾶσιν ἡμῖν κατελείψθησαν τὸ δὲ ἐν καιρῷ ταύταις καταχρήσασθαι, καὶ τὰ προσήκοντα περὶ ἐκάστης ἐνθυμηθῆναι, καὶ τοῖς ὀνόμασιν εὗ διαθέσθαι, τῶν εὑ φρονούντων οὐδιόν ἐστιν. Ήγοῦμαι δ' οὕτως ἀν μεγίστην ἐπιδοσιν λαμβάνειν, καὶ τὰς ἀλλας τέχνας, καὶ τὴν περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφίαν, εἴ τις τιμώῃ καὶ θαυμάζοι μὴ τοὺς πρώτους τῶν λόγων ἀρχομένους, ἀλλὰ τοὺς ἀρισταὶ αὐτῶν ἐκαστον ἐξεργαζομένους· μηδὲ τοὺς περὶ τούτων ζητοῦντάς τι λέγειν περὶ δὲν μηδεὶς πρότερον εἰρήκεν, ἀλλὰ τοὺς οὕτως ἐπισταμένους εἰπεῖν, ὡς οὐδεὶς ἔν δῆλος δύναιτο.

β'. Καίτοι τινὲς ἐπιτιμῶσι τῶν λόγων τοῖς ὑπὲρ τοὺς ιδιώτας ἔχουσι, καὶ λίγαν ἀπηκριθωμένοις· καὶ τοσοῦτον διημαρτήκασιν, ὥστε τοὺς πρὸς ὑπερβολὴν πεπονημένους πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τῶν ιδίων συμβολαζίων σκοποῦσιν, ὥσπερ δριοίως ἀμφοτέρους δέον ἔχειν, ἀλλ' οὐ τοὺς μὲν ἀσφαλῶς, τοὺς δὲ ἐπιδεικτικῶς· ἢ σφᾶς μὲν διορῶντας τὰς μετριότητας, τὸν δὲ ἀκριθῶς ἐπιστάμενον λέγειν, ἀπλᾶς οὐκ ἀν μὴ δυνάμενον εἰπεῖν. Οὕτοι μὲν οὖν οὐ λελάθησιν, ὅτι τούτους ἐπικινοῦσιν, δὲν ἐγγὺς αὐτοὶ τυγχάνουσιν δητες· ἐμοὶ δὲ οὐδὲν πρὸς τοὺς τοιούτους ἐστίν, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους, τοὺς οὐδὲν ἀποδεξομένους εἰκῇ τῶν λεγομένων, ἀλλὰ δυσχεραγοῦντας, καὶ ζητήσοντας ιδεῖν τι τοιοῦτον ἐν τοῖς ἐμοῖς λόγοις, δὲ παρὰ τοῖς ἀλλοῖς οὐχ εὑρήσουσι. Πρὸς οὓς ἔτι μικρὸν ὑπὲρ ἐμαυ-

τοῦ θρασυνάμενος, ἥδη περὶ τοῦ πράγματος ποιήσομαι τοὺς λόγους. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους ἐν τοῖς προοιμίοις δρῶ καταπραύνοντας τοὺς ἀκροατὰς, καὶ προφασιζομένους ὑπὲρ τῶν μελλόντων ῥηθῆσθαι, καὶ λέγοντας, τοὺς μὲν, ὡς ἐξ ὑπογιών γέγονεν αὐτοῖς ἡ παρακευὴ, τοὺς δὲ, ὡς χαλεπόν ἐστιν ἵσους τῷ μεγέθει λόγους τῶν ἔργων ἔξευρεν. Ἐγὼ δ', ἣν μὴ καὶ τοῦ πράγματος ἀξιως εἴπω, καὶ τῆς δόξης τῆς ἐμαυτοῦ, καὶ τοῦ χρόνου, μὴ μόνον τοῦ περὶ τὸν λόγον ἡμῖν διατριβέντος, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος οὐ βεβίωκα, παρακελεύομαι μηδεμίαν μοι συγγράψην ἔχειν, ἀλλὰ καταγελάνω καὶ καταφρονεῖν οὐδὲν γάρ δ', τι τῶν τοιούτων οὐκ ἀξιός εἰμι πάσχειν, εἴπερ, μηδὲν τῶν ἄλλων διαφέρων, οὕτω μεγάλας τὰς ὑποσχέσεις ποιοῦμαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἴδιων, ταῦτά μοι προειρήσθω. Περὶ δὲ τῶν κοινῶν, ὅσοι μὲν εὐθὺς ἐπελθόντες διδάσκουσιν, ὡς χρή, διαλυσαμένους τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἔχθρας, ἐπὶ τὸν βάρβαρον τραπέσθαι, καὶ διεξέρχονται τὰς τε συμφορὰς τὰς ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἄλλήλους ἡμῖν γεγενημένας, καὶ τὰς ὠρελείας τὰς ἐκ τῆς στρατείας τῆς ἐπ' ἔκεινον ἐσομένας, ἀληθῆ μὲν λέγουσιν, οὐ μὴν ἐντεῦθεν γε ποιοῦνται τὴν ἀρχὴν, ὅθεν ἂν μάλιστα συστῆσαι ταῦτα δυνηθεῖν. Τῶν γὰρ Ἑλλήνων οἱ μὲν ὑφ' ἡμῖν, οἱ δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις εἰσίνι αἱ γὰρ ποιεῖται, δι' ὃν οἰκοῦσι τὰς πόλεις, οὕτω τοὺς πλείστους αὐτῶν διειλήφασιν. Ὅστις οὖν οἴεται τοὺς ἄλλους κοινῇ τι πράξειν ἀγαθὸν, πρὶν ἀν τοὺς προεστῶτας αὐτῶν διαλλάξῃ, λίαν ἀπλῶς ἔχει, καὶ πόρῳ τῶν πραγμάτων ἐστίν. Ἀλλὰ δεῖ τοὺς μὴ μόνον ἐπίδειξιν ποιουμένους, ἀλλὰ καὶ διαπράξασθαι τι βουλομένους, ἐκείνους τοὺς λόγους ζητεῖν, οἵτινες τὰς πόλεις ταύτας πείσουσι ισομοιρῆσαι πρὸς ἄλλήλας, καὶ τὰς θ' ἡγεμονίας διελέσθαι, καὶ τὰς πλεονεξίας, ἃς νῦν περὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμοῦσιν αὐταῖς γίγνεσθαι, ταύτας παρὰ τῶν βαρβάρων ποιήσασθαι.

γ'. Τὴν μὲν οὖν ἡμετέραν πόλιν, ῥῷδιον ἐπὶ ταῦτα προσαγαγγεῖν. Δικεδχιμόνιοι δὲ νῦν μὲν ἔτι δυσπείστως ἔχουσι παρειλήφασι γὰρ ψευδῆ λόγον, ὃς ἔστιν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι πάτριον· ἣν δ' ἐπιδεῖξῃ τις αὐτοῖς ταύτην τὴν τιμὴν ἡμετέρων οὕταν μᾶλλον ἢ ἐκείνων, τάχ' ἀν ἐάσαντες τὸ διακριθοῦσθαι περὶ τούτων, ἐπὶ τὸ συμφέρον —

ξλθοιεν. Ἐχοῦν μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους ἐντεῦθεν ἀργεσθαι, καὶ μὴ πρότερον περὶ τῶν ὅμοιογουμένων συμβουλεύειν, πρὶν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἡμᾶς ἀπαλλάξαι. Ἐμοὶ δ' οὖν ἀμφοτέρων ἔνεκα προσήκει περὶ ταῦτα ποιήσασθαι τὴν πλείστην διατριβὴν, μάλιστα μὲν, ἵνα προσύργου τι γένηται, καὶ παυσάμενοι τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς φιλονεικίας κοινῇ τοῖς βαρβάροις πολεμήσωμεν· εἰ δὲ τούτο ἔστιν ἀδύνατον, ἵνα δηλώσω τοὺς ἐμποδὼν ὄντας τῇ τῷν Ἐλλήνων εὐδαιμονίᾳ, καὶ πᾶσι γένηται φανερόν, ὅτι καὶ πρότερον ἡ πόλις ἡμῶν δικαίως τῆς θαλάττης ἥρξε, καὶ νῦν οὐκ ἀδίκως ἀμφισβητεῖ περὶ τῆς ἡγεμονίας. Τοῦτο μὲν γάρ, εἰ δεῖ τούτους ἐφ' ἔκδεστῳ τιμᾶσθαι τῶν ἔργων, τοὺς ἐμπειροτάτους ὄντας, καὶ μεγίστην δύναμιν ἔχοντας, ἀναμφισβητήτως ἡμῖν προσήκει τὴν ἡγεμονίαν ἀπολαβεῖν, ἢν πρότερον ἐτυγχάνομεν ἔχοντες· οὐδεὶς γάρ ἂν ἐτέραν πόλιν ἐπιδείξει τοσοῦτον ἐν τῷ πολέμῳ τῷ κατὰ γῆν ὑπερέχουσαν, ὅσον τὴν ἡμετέραν ἐν τοῖς κινδύνοις τοῖς κατὰ θάλατταν διαφέρουσαν. Τοῦτο δὲ, εἴ τινες ταύτην μὲν μὴνομίζουσι δικαίωνεῖναι τὴν κρίσιν, ἀλλὰ πολλὰς τὰς μεταβολὰς γίγνεσθαι (τὰς γάρ δυναστείας οὐδέποτε τοῖς αὐτοῖς παραμένειν), ἀξιοῦσι δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν, ὥς περ ἀλλο τι γέρας, ἢ τοὺς πρώτους τυχόντας ταύτης τῆς τιμῆς, ἢ τοὺς πλείστων ἀγαθῶν αἰτίους τοῖς "Ἐλλησιν ὄντας, ἡγοῦμαι καὶ τούτους γ' εἶναι μεθ' ἡμῶν· ὅσφ γάρ ἂν τις πορρωτέρω σκοπῇ περὶ τούτων ἀμφοτέρων, τοσούτῳ πλεῖστον ἀπολείψομεν τοὺς ἀμφισβητοῦντας περὶ αὐτῶν.

δ'. Ομοιογεῖται μὲν γάρ τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι καὶ μέγιστην, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὄνομαστοτάτην. Οὕτω δὲ καλλίστης ὑποθέσεως οὔσης, ἐπὶ τοῖς ἔχομένοις τούτων ἔτι μᾶλλον ἡμᾶς προσήκει τιμᾶσθαι. Ταύτην γάρ οίκουμεν, οὐχ ἐτέρους ἐκβαλόντες, οὐδὲ ἐρήμην καταλαβόντες, οὐδὲ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν μιγάδες συλλεγέντες, ἀλλ' οὕτω καλῶς καὶ γηγοσίως γεγόνουμεν, ὥστ' εἰς ἦσπερ ἔφυμεν, ταύτην ἔχοντες ἀπαντα τὸν χρόνον διατελοῦμεν, αὐτόχθονες ὄντες, καὶ τοῖς ὄνόμασι τοῖς αὐτοῖς, οἵςπερ τοὺς οἰκειοτάτους, τὴν πόλιν ἔχοντες προσειπεῖν· μόνοις γάρ ἡμῖν τῷν Ἐλλήνων τὴν αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα καλέσαι προσήκει. Καίτοι χρὴ τοὺς εὐλόγιας μέγα φρονοῦντας, καὶ περὶ τῆς ἡγε-

μονίας δικαίως ἀμφισβήτουντας, καὶ τῶν πατέρων πολλάκις με-
μνημένους, τοιαύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους ἔχοντας φαίνεσθαι.

έ. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχεντα, καὶ παρὰ τῆς τύχης δωρη-
θέντα, τηλικαῦτα ἡμῖν τὸ μέγεθός ἐστιν· θεωνδὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθῶν
αἴτιοι γεγόναμεν, οὕτως ἀνκάλλιστα ἐξετάσαιμεν, εἰ τόν τε χρόνον
ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς πόλεως, ἐφεξῆς διέλθοιμεν·
εὑρίσκομεν γάρ αὐτὴν οὐ μόνον τῶν πρὸς τὸν πόλεμον κινδύνων,
ἄλλὰ καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς, ἐν ᾧ κατοικοῦμεν, καὶ μεθ' ᾧ
πολιτεύομεθα, καὶ δι' ᾧ ζῆν δυνάμεθα, σχεδὸν ἀπάσης αἰτίαν οὐ-
σαν. Ἀνάγκη δὲ προαιρεῖσθαι τῶν εὐεργεσιῶν μὴ τὰς διὰ μικρό-
τητα διαλαθούσας, καὶ κατασιωπηθείσας, ἄλλα τὰς διὰ τὸ μέγε-
θος ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, καὶ πάλαι καὶ νῦν, καὶ πανταχοῦ, καὶ
λεγομένας καὶ μνημονευομένας.

ζ. Πρῶτον μὲν οὖν, οὗ πρῶτον ἡ φύσις ἡμῶν ἐδειθή, διὰ τῆς
πόλεως τῆς ἡμετέρας ἐπορθίσθη· καὶ γάρ εἰ μυθώδης ὁ λόγος γέ-
γονεν, ὅμως αὐτὸν καὶ νῦν ἥθηναι προσήκει. Δήμητρος γάρ ἀπι-
κνουμένης εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, ὅτε ἐπλανήθη, τῆς Κόρης ἀρπασθεί-
σης, καὶ πρὸς τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους εὐμενῶς διατεθείσης
ἐκ τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς οὐχ οἶνον τ' ἄλλοις ἢ τοῖς μεμυημένοις ἀ-
κούειν, καὶ δύσης δωρεᾶς διτάξει, αἷπερ μέγισται τυγχάνουσιν
οὖσαι, τούς τε καρποὺς, οἱ τοῦ μὴ θηριωθῶς ζῆν ἡμᾶς αἴτιοι γε-
γόνασι, καὶ τὴν τελετὴν, ἵς οἱ μετέχοντες περὶ τε τῆς τοῦ βίου
τελευτῆς, καὶ τοῦ σύμπαντος αἰώνος, ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν,
οὕτως ἡ πόλις ἡμῶν, οὐ μόνον θεοφιλῶς, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπως
ἔσχεν, ὃς τε κυρίᾳ γενομένη τοιούτων ἀγαθῶν, οὐκ ἐφίσνησε τοῖς
ἄλλοις, ἀλλ' ὃν ἔλασθεν ἀπασι μετέδωκε. Καὶ τὰ μὲν ἔτι καὶ
νῦν καθ' ἔκαστον ἐνιαυτὸν δείκνυμεν· τῶν δὲ συλλήθεδην τὰς ἐρ-
γασίας καὶ τὰς χρείας, καὶ τὰς ὡρελείχας, τὰς δὲ αὐτῶν γιγνομέ-
νας, ἐδιδάξαμεν. Καὶ τούτοις ἀπιστεῖν, μικρὸν ἔτι ἡμῶν προστι-
θέντων, οὐδεὶς ἀν αἰώναςειν.

ζ'. Πρῶτον μὲν γάρ, ἐξ ὧν ἂν τις καταφρονήσεις τῶν λεγομέ-
νων, ὡς ἀρχαίων δοτῶν, ἐκ τῶν αἰτῶν τούτων εἰκότως ἀν καὶ
τὰς πράξεις γεγενῆσθαι νομίσειν. Διὰ γάρ τὸ πολλοὺς εἰρηκέναι,
καὶ πάντας ἀκηκοέναι, προσήκει: μὴ καὶ μὲν, πιστὰ δὲ δοκεῖν

εῖναι τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν. Ἐπειτα οἱ μόνον ἐνταῦθα καταφυγεῖν ἔχομεν, ὅτι τὸν λόγον καὶ τὴν φύμην ἐκ πολλοῦ παρειλήφαμεν, ἀλλὰ καὶ σημείους μείζους ἢ τούτοις ἐστὶν ἡμῖν χρήσασθαι περὶ αὐτῶν. Αἱ μὲν γάρ πλεῖσται τῶν πόλεων, ὑπομνήματα τῆς παλαιᾶς εὐεργεσίας, ἀπαρχὰς τοῦ σίτου καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὡς ἡμᾶς ἀποπέμψουσι ταῖς δὲ ἐκλειπούσαις, πολλάκις ἡ Πυθία προσέταξεν ἀποφέρειν τὰ μέρη τῶν καρπῶν, καὶ ποιεῖν πρὸς τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν τὰ πάτρια· Καίτοι περὶ τίνων χρὴ μάλιστα πιστεύειν, ἢ περὶ ὧν ὁ τε θεὸς ἀναιρεῖ, καὶ πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων συνδοκεῖ, καὶ τά τε πάλαι ῥθέντα τοῖς παροῦσιν ἔργοις συμμαρτυρεῖ, καὶ τὰ νῦν γιγνόμενα τοῖς ὑπ' ἐκείνων εἰρημένοις ὄμοιογενεῖ;

ἢ. Χωρὶς δὲ τούτων, ἐὰν ἀπαντα ταῦτα ἑάσαντες, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς σκοπῶμεν, εὑρήσομεν, ὅτι τὸν βίον οἱ πρῶτοι φανέντες ἐπὶ γῆς, οὐκ εὐθὺς οὔτως ὡςπερ νῦν ἔχοντα κατέλαθον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν αὐτοῖς συνεπορίσαντο. Τίνας οὖν χρὴ μᾶλλον νομίζειν, ἢ δωρεὰν παρὰ τῶν θεῶν λαβεῖν, ἢ ζητοῦντας αὐτοὺς ἐντυχεῖν; οὐ τοὺς ὑπὸ πάντων ὄμοιογουμένους, καὶ πρώτους γενομένους, καὶ πρὸς τέ τῶν θεῶν εὔσεβέστατα διακειμένους; Καὶ μὴν ὅστις προσήκει τιμῆς τυγχάνειν τοὺς τηλικούτων ἀγαθῶν αἰτίους, περίεργον διδάσκειν οὐδεὶς γάρ ἢν δύναιτο δωρεὰν τοσαύτην τὸ μέγεθος εὑρεῖν, ἢτις ἵση τοῖς πεπραγμένοις ἔξαι. Περὶ μὲν οὖν τοῦ μεγίστου τῶν εὐεργετημάτων, καὶ πρώτου γενομένου, καὶ πᾶσι κοινοτάτου, ταῦτ' ἔχομεν εἰπεῖν.

θ'. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὁρῶσα τοὺς μὲν βαρβάρους τὴν πλείστην τῆς χώρας κατέχοντας, τοὺς δὲ "Ἑλληνας εἰς μικρὸν τόπον κατακεκλεισμένους, καὶ διὰ σπανιότητα τῆς γῆς ἐπιθουλεύοντάς τε σφίσιν αὐτοῖς, καὶ στρατείας ἐπ' ἀλλήλους ποιουμένους, καὶ τοὺς μὲν δι' ἔνδειαν τῶν καθ' ἡμέραν, τοὺς δὲ διὰ τὸν πόλεμον ἀπολλυμένους, οὐδὲ ταῦθ' οὔτως ἔχοντα περιείδεν ἀλλ' ἡγεμόνας εἰς τὰς πόλεις ἐξέπεμψεν, οἱ παραλαβόντες τοὺς μάλιστα βίον δεομένους, στρατηγοὶ καταστάντες αὐτῶν, καὶ πολέμῳ κρατήσαντες τοὺς βαρβάρους, πολλάκις μὲν ἐφ' ἐκάτερη τῆς ἡπείρου πόλεις ἔκτισαν, πάσας δὲ τὰς γῆςσις κατώκισαν, ἀμφοτέ-

ρους δὲ, καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας, καὶ τοὺς ὑπομείναντας, ἔσωσαν· τοῖς μὲν γάρ ίκανὴν τὴν οἰκοι χώραν κατέλιπον, τοῖς δὲ πλείω τῆς ὑπαρχούσης ἐπόρισαν ἀπαντα γάρ περιεβάλοντο τὸν τόπον, δὴν νῦν τυγχάνομεν κατέχοντες. "Ωστε καὶ τοῖς ὕστερον βουληθεῖσιν ἀποικίσαι τινάς, καὶ μιμήσασθαι τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν, πολλὴν ἥραστώνην ἐποίησαν· οὐ γάρ αὐτοὺς ἔδει κτωμένους χώραν διακινδυνεύειν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν ἀφορισθεῖσαν εἰς ταύτην οἰκεῖν ιόντας. Καίτοι τις ἂν ταύτης ἡγεμονίαν ἐπιδείξειεν ἢ πατριωτέραν τῆς πρότερον γενομένης, πρὶν πλείστας οἰκισθῆναι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἢ μᾶλλον συμφέρουσαν τῆς τοὺς μὲν βαρβάρους ἀναστάτους ποιησάσας, τοὺς δὲ "Ἑλληνας ἐπὶ τοσαύτην εὔπορίαν προσαγαγούσης;

6. Οὐ τοίνυν ἐπειδὴ τὰ μέγιστα συνδιέπραξε, τῶν ἀλλων ἀλιγάρησεν· ἀλλ' ἀρχὴν μὲν ταύτην ἐποίησατο τῶν εὐεργεσιῶν, τροφὴν τοῖς δεομένοις εὑρεῖν, ἦνπερ χρὴ τοὺς μέλλοντας καὶ περὶ τῶν ἀλλων καλῶς διοικήσειν. Ἡγουμένη δὲ τὸν βίον τὸν ἐπὶ τούτοις μόνον οὕπω τοῦ ζῆν ἐπιθυμεῖν ἀξίως ἔχειν, οὕτως ἐπεμελήθη καὶ τῶν λοιπῶν, ὡςτε τῶν παρόντων τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθῶν, ζσα μὴ παρὰ τῶν θεῶν ἔχομεν, ἀλλὰ δι' ἀλλήλους ἡμῖν γέγονε, μηδὲν μὲν ἔνευ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας εἶναι, τὰ δὲ πλεῖστα διὰ ταύτην γεγενῆσθαι. Παραλαβοῦσα γάρ τοὺς "Ἑλληνας ἀνόμως ζῶντας, καὶ σποράδην οἰκουντας, καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ δυναστειῶν ὑθριζομένους, τοὺς δὲ δι' ἀναρχίαν ἀπολλυμένους, καὶ τούτων τῶν κακῶν αὐτοὺς ἀπόλλαξε, τῶν μὲν κυρίᾳ γενομένη, τοῖς δ' αὐτὴν παράδειγμα ποιήσασα· πρώτη γάρ καὶ νόμους ἔθετο, καὶ πολιτείαν κατεστήσατο. Δῆλον δὲ ἔκειθεν· οἱ γάρ ἐν ἀρχῇ περὶ τῶν φονικῶν ἐγκαλέσαντες, καὶ βουληθέντες μετὰ λόγου, καὶ μὴ μετὰ βίας, διαλύσασθαι τὰ πρὸς ἀλλήλους, ἐν τοῖς νόμοις τοῖς ἡμετέροις τὰς κρίσεις ἐποίησαντο περὶ τούτων. Καὶ μὲν δὴ καὶ τῶν τεχνῶν τὰς τε πρὸς τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου χρησίμας, καὶ τὰς πρὸς ἡδονὴν μεμηχανημένας, τὰς μὲν εύροιστα, τὰς δὲ δοκιμάσσασα, χρῆσθαι τοῖς λοιποῖς παρέδωκε.

ι. Τὴν τοίνυν ἀλλην διοίκησιν οὕτω φιλοξένως κατεσκευάσατο, καὶ πρὸς ἀπαντας οἰκείως, ὡςτε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις,

καὶ τοῖς ἀπολαμβανοῦσι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦσιν, ἀμφοτέροις ἀρμόσττειν, καὶ μήτε τοῖς εὐδαιμονοῦσι, μήτε τοῖς δύστυχοῦσιν ἐν ταῖς ἔαυτῶν ἀγράντως ἔχειν, ἀλλ᾽ ἔκατέροις αὐτῶν εἶναι παρ' ἡμῖν, τοῖς μὲν ἡδίστας διατριβῆς, τοῖς δὲ ἀσφαλεστάτην καταψυγήν. "Ετι δὲ τὴν χώραν οὐκ αὐτάρκη κεκτημένων ἐκάστων, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐλλείπουσαν, τὰ δὲ πλείω τῶν ἵκανῶν φέρουσαν, καὶ πολλῆς ἀπορίας οὖσας, τὰ μὲν ὅπου γρὴ διαθέσθαι, τὰ δὲ ὅπόθεν εἰσαγαγέσθαι, καὶ ταύταις ταῖς συμφοραῖς ἐπήμυνεν. Ἐμπόριον γάρ ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος τὸν Πειραιᾶ κατεστήσατο, τοσαύτην ὑπερβολὴν ἔχον, ὥστε ἢ παρὰ τῶν ἀλλων ἐν παρ' ἔκάστων γαλε- πόν ἐστι λαβεῖν, ταῦθι ἀπαντα παρ' αὐτῆς ῥάδιον εἶναι πορ- σαθαι.

ιβ'. Τῶν τοίνυν τὰς πανηγύρεις καταστησάντων, δικαίως ἐπαι- νουμένων, ὅτι τοιοῦτον ἔθος ἡμῖν παρέδοσαν, ὥστε σπεισημένους πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὰς ἔχθρας τὰς ἐνεστηκίας διαλυσαμένους, συνελθεῖν εἰς ταυτὸν, μετὰ δὲ τοῦτο εὐχάς καὶ θυσίας κοινὰς ποιησαμένους, ἀναμνησθῆναι μὲν τῆς συγγενείας τῆς πρὸς ἀλλή- λους ὑπαρχούσης, εὐμενεστέρως δὲ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον διατεθῆ- ναι πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰς τε παλαιὰς ξενίας ἀνανεώσασθαι, καὶ κοινὰς ἀλλας ποιήσασθαι, καὶ μήτε τοῖς ἴδιάταις, μήτε τοῖς διενεγκοῦσι τὴν φύσιν, ἀργὸν εἶναι τὴν διατριβὴν, ἀλλὰ, ἀθροι- σθέντων τῶν Ἑλλήνων εἰς ἓν, ἐγγενέσθαι τοῖς μὲν ἐπιδείξασθαι τὰς ἔκαντῶν εὐτυχίας, τοῖς δὲ θεάσασθαι τούτους πρὸς ἀλλήλους ἀ- γωνιζομένους, καὶ μηδὲ ἔτέρους ἀθύμως διάγειν, ἀλλ᾽ ἔκατέρους ἔχειν ἐφ' οὓς φιλετιμηθῶσιν, οἱ μὲν, ὅτι ἀν διδωσι τοὺς ἀθλητὰς ἔκαντῶν ἔνεκα πονοῦντας, οἱ δὲ, ὅταν ἐνθυμηθῶσιν, ὅτι πάντες ἐπὶ τὴν σφετέραν θεωρίαν ἡκουσι τοσούτων τοίνυν ἀγαθῶν διὰ τὰς συνόδους ἡμῖν γιγνομένων, οὐδὲ ἐν τούτοις ἡ πόλις ἡμῶν ἀπελεί- φθη. Καὶ γάρ θεάματα πλεῖστα καὶ κάλλιστα κέντηται, τὰ μὲν ταῖς διαπάντως ὑπερβάλλοντα, τὰ δὲ κατὰ τὰς τέχνας εὐδοκι- μοῦντα, τὰ δὲ ἀμφοτέροις τούτοις διαφέροντα. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀρικνούμένων ὡς ἡμᾶς τοσοῦτόν ἐστιν, ὥστε, εἴ τι ἐν τῷ πλησιά- ζειν ἀλλήλοις ἀγαθόν ἐστι, καὶ τούτο ὑπ' αὐτῆς περιειληφθαι. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ φιλίας εὑρεῖν πιστοτάτας, καὶ συνουσίας ἐν-

τυχεῖν παντοδαπαῖς, μάλιστα παρ' ἡμῖν ἐστίν. Ἐτι δὲ ἀγῶνας
ἰδεῖν μὴ μόνον τάχους καὶ ῥώμης, ἀλλὰ καὶ λόγων καὶ γνώμης,
καὶ τῶν ἀλλων ἕργων ἀπάντων, καὶ τούτων ἀθλα μέγιστα. Πρὸς
γάρ οἵς αὐτὴ τίθησι καὶ τοὺς ἀλλούς διδόναι συναναπείθει τὰ
γάρ οὗτοι ἡμῶν κριθέντα τοσαύτην λαμβάνει δόξαν, ὥστε παρὰ
πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαπᾶσθαι. Χωρὶς δὲ τούτων, αἱ μὲν ἀλλαι πανη-
γύρεις διὰ πολλοῦ χρόνου συλλεγεῖσαι, ταχέως διελύθησαν· ή δὲ
ἡμετέρα πόλις ἀπαντὰ τὸν αἴωνα τοῖς ἀφικνουμένοις πανήγυρίς ἐτιν-

ιγ'. Φιλοτοφίαν τοίνυν, ή πάντα συνεξένερε καὶ συγκατεσκεύασse,
καὶ πρὸς τε τὰς πράξεις ἡμᾶς ἐπιμένεσse, καὶ πρὸς ἀλλήλους
ἐπράῦνε, καὶ τῶν συμφορῶν τάς τε δι' ἀμυθίνην, καὶ τὰς ἐξ ἀνάγ-
κης γιγνομένας, διεῖλε, καὶ τὰς μὲν φυλάξασθαι, τὰς δὲ καλῶς
ἐνεγκεῖν ἀδίδαξεν, ή πόλις ἡμῶν κατέδειξε, καὶ λόγους ἐτίμησεν,
ῶν πάντες μὲν ἐπιθυμοῦσι, τοῖς δὲ ἐπισταμένοις φίλονοῦσι συνει-
δυῖα μὲν, ὅτι τοῦτο μόνον ἐξ ἀπάντων τῶν ζώων ἔδιον ἔφυμεν ἔ-
χοντες, καὶ διτι, τούτῳ πλεονεκτήσαντες, καὶ τοῖς ἀλλοις ἀπασιν
αὐτῶν διηγήκαμεν· ὅρῶστα δὲ περὶ μὲν τὰς ἀλλας πράξεις οὕτω
ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς
φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν, τῶν δὲ λόγων
τῶν καλῶς καὶ τεγγικῶς ἔχόντων, οὐ μετὸν τοῖς φιλούοις, ἀλλὰ
ψυχῆς εῦ φρονούστος ἔργον ὄντας, καὶ τοὺς τε σοφοὺς καὶ τοὺς ἀμα-
θεῖς δοκούντας εἶναι, ταύτῃ πλεῖστον ἀλλήλων διαφέροντας, ἔτι
δὲ τοὺς ἐξ ἀργῆς ἐλευθέρως τεθραμμένους, ἐκ μὲν ἀνδρίχς καὶ
πλούτου καὶ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν οὐ γιγνωσκομένους, ἐκ δὲ τῶν
λεγομένων μάλιστα καταφανεῖς γιγνομένους, καὶ τοῦτο σύμβολον
τῆς παιδεύσεως ἡμῶν ἑκάστου πιστότατον ἀποθεδειγμένον, καὶ
τοὺς τῷ λόγῳ καλῶς χρωμένους, οὐ μόνον ἐν ταῖς αὐτῶν δυναμέ-
νους, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀλλοῖς ἐντίμους ὄντας. Τοσοῦτον δ' ἀπο-
λέλοιπεν ή πόλις ἡμῶν περὶ τοῦ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἀλλούς
ἀνθρώπους, ὥσθ' οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἀλλων διδάσκαλοι γεγό-
νασι, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίκης μηκέτι τοῦ γένους, ἀλ-
λὰ τῆς δικούσας δοκοῦν τεκμήριον εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἑλληνας
καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας, ή τοὺς τῆς κοινῆς
φύσεως μετασχόντας.

ιδύ. "Ινα δὲ μὴ δοκῶ περὶ τὰ μέρη διατρίβειν, ὑπὲρ δὲ λων τῶν πραγμάτων ὑποθέμενος ἐρεῖν, μηδὲ ἐκ τούτων ἐγκωμιάζειν τὴν πόλιν, ἀπορῶν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτὴν ἐπαινεῖν, ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις φιλοτιμουμένους. 'Ηγεῖ-
μαι δὲ τοὺς προγόνους ἡμῶν, οὐχ ἦττον ἐκ τῶν κινδύνων τῶν πρὸς τὸν πόλεμον, τιμᾶσθαι προσήκειν, η̄ τῶν ἀλλων εὐεργεσιῶν. Οὐ γάρ μικροὺς, οὐδὲ ὀλίγους, οὐδὲ ἀφανεῖς ἀγῶνας ὑπέμειναν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ μεγάλους, τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν χώ-
ρας, τοὺς δὲ ὑπὲρ τῆς τῶν ἀλλων ἐλευθερίας' ἀπαντα γάρ τὸν χρόνον διατέλεσαν κοινὴν τὴν πόλιν παρέχοντες, καὶ τοῖς ἀδικου-
μένοις ἀεὶ τῶν Ἐλλήνων ἐπαμύνουσαν. Διὸ δὴ καὶ κατηγοροῦσί
τινες ἡμῶν, ὡς οὐκ ὁρθῶς βουλευομένων, δτι τοὺς ἀσθενεστέρους
εἰθίσμεθα θεραπεύειν, ὥςπερ οὐ μετὰ τῶν ἐπαινεῖν βουλομένων
ἡμᾶς τοὺς λόγους ὅντας τοὺς τοιούτους. Οὐ γάρ ἀγνοοῦντες, ὅσον
διαφέρουσιν αἱ μεῖζους τῶν συμμαχῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, οὕτως
ἐβουλευσάμεθα περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ, πολὺ τῶν ἀλλων ἀκριβέστερον
εἰδότες τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῶν τοιούτων, δμως ἡρούμεθα τοῖς ἀ-
σθενεστέροις, καὶ παρὰ τὸ συμφέρον, βοηθεῖν μᾶλλον, η̄ τοῖς κρέτ-
τοσι, τοῦ λυσιτελοῦντος ἔνεκα, συναδικεῖν.

ιέ. Γνοίη δ' ἄν τις καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν ῥώμην τῆς πόλεως
ἐκ τῶν ἴκετειῶν, ἀς ἥδη τινὲς ἡμῶν ἐποιήσαντο. Τὰς μὲν οὖν η̄
νεωστὶ γεγενημένας, η̄ περὶ μικρῶν ἐλθούσας, παραλείψω. Πολὺ¹
δὲ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν (ἐκεῖθεν γάρ δίκαιον τὰς πίστεις λαμβάνειν
τοὺς περὶ τῶν πατρίων ἀμφισβητοῦντας) ἥλθον οἱ θ' Ἡρακλέους
παῖδες, καὶ μικρὸν πρὸ τούτων Ἀδραστος ὁ Ταλαοῦ, βασιλεὺς
ὄν "Ἀργους" οὗτος μὲν ἐκ τῆς στρατείας δεδυστυχηκὼς τῆς ἐπὶ²
Θήρας, καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ Καδμείᾳ τελευτήσαντας αὐτὸς μὲν οὐ δυ-
νάμενος ἀνελέσθαι, τὴν δὲ πόλιν ἡμῶν ἀξιῶν βοηθεῖν ταῖς κοιναῖς
τύχαις, καὶ μὴ περιορῆσην τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας ἀτά-
φους γιγνομένους, μηδὲ παλαιὸν ἔθος καὶ πάτριον νόμον κατα-
λυόμενον· οἱ δὲ παῖδες Ἡρακλέους, φεύγοντες τὴν Εύρυσθέως ἔχ-
θρων, καὶ τὰς μὲν ἀλλας πόλεις ὑπερορῶντες, ὡς οὐκ ἀν δυναμέ-
νας βοηθεῖσαι ταῖς ἔσωτῶν συμφοραῖς, τὴν δ' ἡμετέραν ίκανὴν νο-
μίζοντες εἶναι μόνην ἀποδοῦναι γάριν, ὑπὲρ ὃν δὲ πατήρ αὐτῶν

διπαντας ἀνθρώπους εὐηργέτησον. Ἐκ δὴ τούτων ῥάβδιον κατιδεῖν, ὅτι καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ πόλις ἡμῶν ἡγεμονικῶς εἴχε, καὶ νῦν οὐκ ἀδίκως ἀμφισσῆτε περὶ τῆς ἡγεμονίας. Τίνες γάρ ἂν ἴκετεύειν τολμήσαιεν, ἢ τοὺς ἡττους αὐτῶν, ἢ τοὺς ὑπ' ἐτέροις ὄντας, παραλιπόντες τοὺς μείζω δύναμιν ἔχοντας, ἀλλὰς τε καὶ περὶ πραγμάτων οὐκ ιδίων, ἀλλὰ κοινῶν, καὶ περὶ ᾧ οὐδένας ἀλλαλους εἰκός ἦν ἐπιμεληθῆναι, πλὴν τῶν προεστάντων τῶν Ἑλλήνων ἀξιούντων. Ἔπειτα, οὐδὲ φυσιθέντες φαίνονται τῶν ἐλπίδων, δι' ἃς κατέρψυγον ἐπὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν. Ἀνελόμενοι γάρ τὸν πόλεμον, ὑπὲρ μὲν τῶν τελευτησάντων πρὸς Θηβαίους, ὑπὲρ δὲ τῶν παιδῶν τῶν Ἡρακλέους πρὸς τὴν Εὐρυσθέως δύναμιν, τοὺς μὲν ἐπιστρατεύσαντες ἡνάγκασαν ἀποδοῦναι θάψαι τοὺς νεκροὺς τοῖς προστάκουσι, Πελοποννησίων δὲ τοὺς μετ' Εὐρυσθέως εἰς τὴν χώραν ἡμῶν εἰσελαόντας, ἐπεξελθόντες ἐνίκησαν μαχόμενοι, κακεῖνον τῆς Οὐρεως ἔπαυσαν. Θαυμαζόμενοι δὲ καὶ διὰ τὰς ἀλλας πράξεις, ἐκ τούτων τῶν ἔργων ἔτι μᾶλλον εὐδοκίμησαν. Οὐ γάρ παρὰ μικρὸν ἐποίησαν, ἀλλὰ τοσοῦτον τὰς τύχας ἐκατέρων μετίλλαξαν, ὃσθ' ὁ μὲν ἴκετεύειν ἡμᾶς ἀξιώσας, βίᾳ τῶν ἐχθρῶν κρατήσας, ἀπανθ' ὅσων ἐδειθή δικτυραξάμενος ἀπῆλθεν. Εὐρυσθεὺς δὲ βιάσσθαι προσδοκήσας, αὐτὸς αἰχμάλωτος γεγονὼς ἵκετης ἡναγκάσθη καταστῆναι· καὶ τῷ μὲν ὑπερενεγκόντι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, δι' ἐκ Διός μὲν ἦν γεγονὼς, ἔτι δὲ Ονητὸς ᾧ θεοῦ δώματιν εἴχε, τούτῳ μὲν ἐπιτάττων καὶ λυμανιόμενος ἀπαντα τὸν χρόνον διετέλεσεν· ἐπειδὴ δὲ εἰς ἡμᾶς ἔξημαρτεν, εἰς τοσαύτην κατέστη μεταβολὴν, ὥστε, ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκείνου γενόμενος, ἐπονειδίστως τὸν βίον ἐτελεύτησε.

ις'. Πολλῶν δὲ ὑπερχουσῶν εὔεργεσιῶν ἡμῖν εἰς τὴν πόλιν τῶν Λακεδαιμονίων, περὶ ταύτης μόνης μοι συμβέβηκεν εἰπεῖν. Ἀφοροῦντος γάρ λαβόντες τὴν δι' ἡμῶν αὐτοῖς γενομένην σωτηρίαν οἱ πρόγονοι μὲν τῶν νῦν ἐν Λακεδαιμονίῳ βιοτελεύντων, ἔκγονοι δι' Ἡρακλέους, κατῆλθον μὲν εἰς Πελοπόννησον, κατέσχον δι' Ἀργος καὶ Λακεδαίμονα, καὶ Μεσσήνην, οἰκιστοί δὲ Σπάρτης ἐγένοντο, καὶ τῶν παρόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἀπάντων ἀρχηγοὶ κατέστησαν. Ων ἐχρῆν ἐκείνους μεμνημένους, μηδέποτ' εἰς τὴν χώραν ταῦτην

έμβαλειν, ἐξ τῆς ὄρμηθέντες αὐτῶν οἱ πρόγονοι εἰς τοσούτην εὖ δαιμονίαν κατέστησαν, μηδὲ εἰς κινδύνους καθιστάνται τὴν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τῶν παιδῶν τῶν Ἡρακλέους προκινδυνεύσασαν, μηδὲ τοῖς μὲν ἀπ' ἐκείνου γενομένοις διδόνται τὴν βασιλείαν, τὴν δὲ τῷ γένει τῆς σωτηρίας αἰτίαν οὖσαν, δουλεύειν ἔσχυτοις ἀξιοῦν. Εἰ δὲ δεῖ τὰς χάριτας καὶ τὰς ἐπιεικείας ἀνελόντας ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐπανελθεῖν, καὶ τὸν ἀκριβέστατον τῶν λόγων εἰπεῖν, οὐ δήπου πάτριόν ἔστιν, ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπήλυδας τῶν αὐτοχθόνων, οὐδὲ τοὺς ικέτας γενομένους τῶν ὑποδεξαμένων.

ιζ'. "Ετι δὲ συντομωτέρως ἔχω δηλῶσαι περὶ αὐτῶν. Τῶν μὲν γάρ Ἑλληνίδων πόλεων, χωρὶς τῆς ἡμετέρας, Ἀργος, καὶ Θῆραι καὶ Λακεδαιμονίων, καὶ τότε τῆσαν μέγισται, καὶ νῦν ἔτι διατελοῦσι. Φαινονται δ' ἡμῶν οἱ πρόγονοι τοσοῦτον ἀπάντων διενεγκόντες, ὑπὲρ μὲν Ἀργείων δυστυχησάντων, Θηραίοις, ὅτε μέγιστον ἐφρήνησαν, ἐπιτάττοντες, ὑπὲρ δὲ τῶν παιδῶν τῶν Ἡρακλέους, Ἀργείοις καὶ τοὺς ἀλλούς Πελοποννησίους μάχῃ νικήσαντες, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Εύρυσθέα κινδύνου τοὺς οἰκιστὰς τῆς Σπάρτης, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοὺς Λακεδαιμονίων διασώσαντες, ὥστε περὶ μὲν τῆς ἐν τοῖς Ἑλληνι δυναστείας, οὐκ οἶδι ὅπως ἂν τις σκρέστερον ἐπιδείξαι δυνηθείην.

ιθ. Δοκεῖ δέ μοι καὶ περὶ τῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πόλει πεπραγμένων προσήκειν εἰπεῖν, ἀλλως τε, καὶ ἐπειδὴ τὸν λόγον κατεστησάμην περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς ἀπ' ἐκείνους. "Απαντας μὲν οὖν ἔξαριθμῶν τοὺς κινδύνους, λίαν ἀν μακρολογοίνυν ἐπὶ δὲ τῶν μεριστῶν σάς, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπερ ὀλίγῳ πρότερον διῆλθον, πειράσσομαι καὶ περὶ τούτων διελθεῖν. "Εστι γάρ ἀρχικώτατα μὲν τῶν ἔθνῶν, καὶ μεγίστας δυναστείας ἔχοντα, Σκύθαι καὶ Θρᾷκες καὶ Πέρσαι. Τυγχάνουσι δ' οὗτοι μὲν ἀπαντες ἡμῖν ἐπιθεουλεύσαντες, ή δὲ ἡμετέρᾳ πόλις πρὸς ἀπαντας τούτους διακινθυνεύσασκ. Καίτοι τί λοιπὸν ἔσται τοῖς ἀντιλέγουσιν, ἣν ἐπιδειχθῶσι τῶν μὲν Ἑλλήνων οἱ μὴ δυνάμενοι τυγχάνειν τῶν δικαίων, ἡμᾶς ικετεύειν ἀξιοῦντες, τῶν δὲ βαρβάρων οἱ βουλόμενοι καταδουλώσασθαι τοὺς Ἑλληνας, ἐφ' ἡμᾶς πρώτους ιόντες;

ιθ'. Επιφανέστατος μὲν οὖν τῶν πολέμων ὁ Περσικὸς γέγονεν. Οὐ μὴν ἐλάττω τούτων τεκμήρια τὰ παλαιά τῶν ἔργων ἐστὶ τοῖς περὶ τῶν πατρίων ἀμφισβητοῦσιν. Ἐτι γάρ ταπεινῆς οὔσης τῆς Ἑλλάδος, ἥλθον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν Θρᾷκες μὲν μετ' Εύμολπου τοῦ Ποσειδῶνος, Σκύθαι δὲ μετὰ Ἀμαζόνων τῶν Ἀρεως θυγατέρων, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ καθ' ὃν ἑκάτερος τῆς Εὐρώπης ἐπῆρχον, μισοῦντες μὲν ἄπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος, ἴδιᾳ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἐγκλήματα ποιησάμενοι, νομίζοντες ἐκ τούτου τοῦ τρόπου πρὸς μίαν μὲν πόλιν κινδυνεύσειν, ἀπασθῶν δὲ ἄμα κρατήσειν. Οὐ μὴν κατώρθωσαν, ἀλλὰ πρὸς μόνους τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους συμβαλόντες, ὅμοιως διεφθάρησαν, ὥσπερ ἂν εἰ πρὸς ἀπανταῖς ἀνθρώπους ἐπολέμησαν. Δῆλον δὲ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν τῶν γενομένων ἐκείνοις· οὐ γάρ ἀν ποθ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν τοσοῦτον χρόνον διέμειναν, εἰ μὴ καὶ τὰ πραχθέντα πολὺ τῶν ἀλλων διήνεγκε. Λέγεται δ' οὖν περὶ μὲν Ἀμαζόνων, ὡς τῶν μὲν ἐλθουσῶν οὐδεμία πάλιν ἀπῆλθεν, αἱ δὲ ὑπολειψθεῖσαι διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξεβλήθησαν· περὶ δὲ Θρακῶν, δτι, τὸν ἀλλον χρόνον ὅμοροι προσοικοῦντες ἡμῖν, διὰ τὴν τότε γεγενημένην σρατείαν τοσοῦτον διέλιπον, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ τῆς χώρας ἔθη πολλὰ, καὶ γένη παντοδαπά, καὶ πόλεις μεγάλας κατοικουσθῆναι.

κ'. Καλὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα, καὶ πρέποντα τοῖς περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητοῦσιν ἀδελφὸς δὲ τῶν εἰρημένων, καὶ τοιαῦτα, οἵτι περὶ εἰκός τοὺς ἐκ τοιούτων γεγονότας, οἱ πρὸς Δαρεῖον καὶ Εέρζην πολεμήσαντες ἔπραξαν. Μεγίστου γάρ ἐκείνου πολέμου συστάντος, καὶ πλείστων κινδύνων κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συμπεσόντων, καὶ τῶν μὲν πολεμίων ἀνυποστάτων οἰομένων εἶναι διὰ τὸ πλῆθος, τῶν δὲ συμμάχων ἀνυπέρβλητον ἡγουμένων ἔχειν τὴν ἀρετὴν, ἀμφοτέρων κρατήσαντες, ὡς ἐκατέρων προσῆκε, καὶ πρὸς ἀπαντας τοὺς κινδύνους διενεγκόντες, εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἦκιαθησαν· οὐ πολλῷ δ' ὥστερον τῆς θαλάττης τὴν ἀρχὴν ἔλασθον, δόντων μὲν τῶν ἀλλων Ἑλλήνων, ούκ ἀμφισβητούντων δὲ τῶν νῦν ἡμᾶς ὀφειρεῖσθαι ζητούντων.

κά. Καὶ μηδεὶς οἴεσθω με ἀγνοεῖν, δτι καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τούτους τοὺς καιρούς πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς Ἑλλησι κατέ-

στησαν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν, ὅτι τοιούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα, τοσοῦτον αὐτῶν διηνεγκε. Βούλομαι δὲ ὀλίγῳ μακρότερα περὶ ταῖν πολέοιν ταύταιν εἰπεῖν, καὶ μὴ ταχὺ λίαν παραδραμεῖν, ἵν' ἀμφοτέρων ἡμῖν ὑπουργάματα γένηται, τῆς τε τῶν προγόνων ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἔχθρας. Καίτοι με οὐ λέληθεν, ὅτι χαλεπὸν ἐστιν, ὕστατον ἐπειδόντα, λέγειν περὶ πραγμάτων πάλαι προκατειλημένων, καὶ περὶ ὧν οἱ μάλιστα δυνηθέντες τῶν πολιτῶν εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς δημοσίᾳ θαπτομένοις πολλάκις εἰρήκασιν· ἀνάγκη γάρ τὰ μὲν μέγιστα τούτων ἥδη κατακεχρησθαι, μικρὰ δέ τινα παραλείψθαι. "Ομως δὲ ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ἐπειδὴ συμφέρει τοῖς πράγμασιν, οὐκ ὀκνητέον μνησθῆναι περὶ αὐτῶν.

κβ'. Πλείστων μὲν οὖν ἀγαθῶν αἰτίους, καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενηθεῖαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος προκινδυνεύσαντας. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν πρὸ τοῦ πολέμου τούτου γεγενημένων, καὶ δυναστευσάντων ἐν ἔκατέρᾳ ταῖν πολέοιν, δικαιοιον ἀμνημονεῖν. Ἐκεῖνοι γάρ ἦσαν οἱ προκακήσαντες τοὺς ἐπιγιγνομένους, καὶ τὰ πλήθη προτρέψυντες ἐπ' ἀρετὴν, καὶ χαλεποὺς ἀνταγωνιστὰς τοῖς βαρβάροις ποιήσαντες. Οὐ γάρ ὀλιγώρουν τῶν κοινῶν, οὐδὲ ἀπέλαυνον μὲν ὡς ιδίων, ἡμέλουν δὲ ὡς ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐκτίθοντο μὲν ὡς οἰκείων, ἀπείχοντο δὲ, ὥσπερ γρὴ τῶν μηδὲν προσηκόντων· οὐδὲ πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον, ἀλλ' οὗτος ἐδόκει πλοῦτον ἀσφαλέστατον κεκτῆσθαι, καὶ κάλλιστον, ὅστις τυγχάνει τοιαῦτα πράττων, ἐξ ὧν αὐτός τε μέλλοι μᾶλιστα εὑδοκιμήσειν, καὶ τοῖς παισὶ μεγίστην δόξαν καταλείψειν. Οὐδὲ γάρ τὰς θραυστήτας, τὰς ἀλλήλων ἐζήλουν, οὐδὲ τὰς τόλμας τὰς καθ' ἔχατῶν ἥσκουν· ἀλλὰ δεινότερον μὲν ἐνόμιζον εἶναι, τὸ κακῶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀκούειν, ἢ καλῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν· μᾶλλον δὲ ἡ σχύνοντο ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἀμαρτήμασιν, ἢ νῦν ἐπὶ τοῖς ιδίοις τοῖς σφετέροις αὐτῶν. Τούτων δ' ἦν αἴτιον, ὅτι τοὺς νόμους ἐσκόπουν ὅπως ἀκριβῶς καὶ καλῶς ἔξουσιν, οὐχ οὕτω τοὺς περὶ τῶν ιδίων συμβολαίων, ὡς τοὺς περὶ τῶν καθ' ἔκδοτην ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων. Ἡ πίσταντο γάρ, ὅτι τοῖς καλοῖς κάγκθοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν δεήσει πολλῶν γραμμάτων, ἀλλὰ ἀπ'

Өλίγων συνθημάτων ῥαδίως καὶ περὶ τῶν ιδίων καὶ περὶ τῶν κοινῶν δύμονοήσουσιν. Οὕτω δὲ πολιτικῶς εἶχον, ὡστε καὶ τὰς στάσεις ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὅπότεροι τοὺς ἑτέρους ἀπολέσαντες, τῶν λοιπῶν ἔρχουσιν, ἀλλ' ὅπότεροι ὁφθῆσονται τὴν πόλιν ἀγαθὸν τι ποιήσαντες· καὶ τὰς ἑταίριας συνῆγον, οὐχ ὑπὲρ τῶν ιδίᾳ συμφερόντων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους ὠφελείᾳ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ τὰ τῶν ἄλλων διώκουν, θεραπεύοντες, ἀλλ' οὐχ ὑερίζοντες τοὺς "Ελληνας· καὶ στρατηγεῖν οἰδίμενοι δεῖν, ἀλλὰ μὴ τυραννεῖν αὐτῶν· καὶ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ηδὲ σεπόται προσαγγορεύεσθαι· καὶ σωτῆρες, ἀλλὰ μὴ λυμεῶνες ἀποκαλεῖσθαι· τῷ ποιεῖν εὖ προσαγγέμενοι τὰς πόλεις, ἀλλ' οὐ βίᾳ καταστρεφόμενοι· πιστοτέροις μὲν τοῖς λόγοις, ηδὲ νῦν τοῖς ὅρκοις, χρώμενοι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ὡσπερ ἀνάγκαις ἐμμένειν αξιοῦντες· οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς δύναστείαις μέγα φρονοῦντες, ὡς ἐπὶ τῷ σωφρόνως ζῆν φιλοτιμούμενοι· τὴν αὐτὴν ἀξιοῦντες γνώμην ἔχειν πρὸς τοὺς ἡταῖς, ηδηπερ τοὺς κρείττους πρὸς σφᾶς αὐτούς· ἵδια μὲν ἀστη τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἡγούμενοι, κοινὴν δὲ πατρίδα τὴν 'Ελλάδα νομίζοντες εἶναι.

κγ'. Τοιαύταις δὲ διανοίαις χρώμενοι, καὶ τοὺς νεωτέρους ἐν τοιούτοις ἥθεσι παιδεύοντες, οὕτως ἀνδρας ἀγαθὸς ἀπέδειξαν τοὺς πολεμήσαντας πρὸς τοὺς ἐκ τῆς 'Ασίας, ὡστε μηδένα πάποτε δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν, μήτε τῶν ποιητῶν, μήτε τῶν σοφιστῶν, ἀξίως τῶν ἑκείνοις πεπραγμένων εἰπεῖν. Καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἔχω συγγράμμην· δόμοίως γάρ ἐστι χαλεπὸν, ἐπαινεῖν τοὺς ὑπερβεβηκότας τὰς τῶν ἄλλων ἀρετὰς, ὡσπερ τοὺς μηδὲν ἀγαθὸν πεποιηκότας· τοῖς μὲν γάρ οὐχ ὕπεισι πρᾶξεις, πρὸς δὲ τοὺς, οὓς εἰσὶν ἀρμόττοντες λόγοι. Πῶς γάρ ἀν γένοιτο σύμμετροι τοιούτοις ἀνδράσιν, οἱ τοσοῦτον τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένων διήνεγκαν, οἵσον οἱ μὲν, ἐπὶ μίαν πόλιν στρατεύσαντες, ἔτη δέκα διέτριψαν, οἱ δὲ τὴν ἐξ ἀπάσσης τῆς 'Ασίας δύναμιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατεπολέμησαν, οὐ μόνον δὲ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας διέσωσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν 'Ελλάδα σύμπασαν ἡλευθέρωσαν; Ποίων δ' ἀν ἔργων, ηδὲ πόνων, ηδὲ κινδύνων ἀπέστησαν, ὡστε ζῶντες εὐδοκιμεῖν, οἵτινες ὑπὲρ τῆς δόξης, ηδὲ ἔμελλον τελευτήσαντες ἔζειν, οὕτως ἔτοιμως ἥθελον ἀποθηγήσκειν;

Οἶκαι: δές καὶ τὸν πόλεμον τοῦτον θεῶν τινὰ συνυγαγεῖν, ἀγα-
σθέντα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, οὐα μὴ τοιοῦτοι γενόμενοι τὴν φύσιν
διαιλάθοιεν, μηδ' ἀκλεός τὸν βίον τελευτήσαιεν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν
τοῖς ἐκ τῶν θεῶν γεγονόσι, καὶ καλουμένοις ἡμιθέοις, ἥξιωθεῖεν.
Καὶ γάρ εἰκεῖνοι τὰ μὲν σώματα ταῖς τῆς φύσεως ἀνάγκαις ἀπέδο-
σαν, τῆς δ' ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην κατέλιπον.

κδ'. Αεὶ μὲν οὖν οἱ θ' ἡμέτεροι πρόγονοι, καὶ Δακεδαιμόνιοι,
φιλοτίμως πρὸς ἀλλήλους εἴχον οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ καλλί-
στων ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐφιλονείκησαν, οὐκ ἔχθροις ἀλλ' ἀν-
ταγωνιστὰς σφᾶς αὐτοὺς εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ ἐπὶ δουλείᾳ τῇ
τῶν Ἑλλήνων τὸν βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀλλὰ ἂμα μὲν περὶ τῆς
κοινῆς σωτηρίας ὁμονοοῦντες, ὅπότεροι δὲ ταύτης αἵτιοι γενήσον-
ται, περὶ τούτου ποιεύμενοι τὴν ἄμιλλαν. Ἐπεδείξαντο δὲ τὰς
αὐτῶν ἀρετὰς, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς ὑπὸ Δαρείου πεμφθεῖσιν. Ἀ-
ποβάντων γάρ αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ μὲν οὐ περιέμειναν τοὺς
συμμάχους, ἀλλὰ, τὸν κοινὸν πόλεμον ἴδιον κίνδυνον ποιησάμενοι,
πρὸς τοὺς ἀπάστους τῆς Ἑλλάδος καταφρονήσαντας ἀπήντων, τὴν
οἰκείαν δύναμιν ἔχοντες, ὀλίγοι πρὸς πολλὰς μυριάδας, ὥσπερ ἐν
ἀλλοτρίαις ψυχαῖς μέλλοντες κινδυνεύσειν οἱ δὲ οὐκ ἔφθησαν πυ-
θόμενοι τὸν περὶ τὴν Ἀττικὴν πόλεμον, καὶ πάντων τῶν ἀλλων
ἀμελήσαντές ἦκον ἡμῖν ἀμυνοῦντες, τοσαύτην ποιησάμενοι σπου-
δὴν, ὅσην περ ἀν τῆς ἑαυτῶν χώρας πορθευμένης. Σημεῖον δὲ τοῦ
τάχους καὶ τῆς ἀμίλλης τοὺς μὲν γάρ ἡμετέρους προγόνους φασὶ
τῆς αὐτῆς ἡμέρας πυθέσθαι τε τὴν ἀπόβασιν τὴν τῶν βαρβάρων,
καὶ βοηθήσαντας ἐπὶ τοὺς ὄρους τῆς γώρας, καὶ μάχῃ νικήσαν-
τας, τρόπαιον στῆσαι τῶν πολεμιών τοὺς δὲ ἐν τρισὶν ἡμέραις καὶ
τοσαύταις νυχὶ διακόσια καὶ χίλια στάδια διελθεῖν, στρατοπέδῳ
πορευευμένους. Οὕτω σφόδρα ἡπειροθησαν, οἱ μὲν μετασχεῖν τῶν κιν-
δύνων, οἱ δὲ φθῆναι συμβαλόντες, πρὶν ἐλθεῖν τοὺς βοηθόσοντας.

κέ. Μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ὕστερον στρατείας, ἣν αὐτὸς
Σέρενης ἤγαγεν, ἐκλιπὼν μὲν τὰ βασιλεῖα, στρατηγὸς δὲ κατα-
στῆναι τολμήσας, ἀπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας συναγείρας, περὶ
οὐ τίς οὐχ, ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόν-
των εἴρηκεν; δις εἰς τοσοῦτον ἥλθεν ὑπερηφανίας, ὥστε, μικρὸν μὲν

τὴγησάμενος ἔργον εἶναι τὴν Ἑλλάδα χειρώσασθαι, βουλήθεις δὲ ποιοῦτο μηνυμένον καταλιπεῖν, διὰ μὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐστιν, οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἔξευρε καὶ συνηνάγκασεν, διὰ πάντες θρυλλοῦσιν, ὥστε τῷ στρατοπέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἡπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς Θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δὲ Ἀθω διορύξας· πρὸς δὴ τὸν οὔτω μέγα φρονήσαντα, καὶ τηλικαῦτα διαπραξάμενον, καὶ τοσούτων δεσπότην γενόμενον, ἀπίντων, διελόμενοι τὸν κίνδυνον, Λακεδαιμόνιοι μὲν εἰς Θερμοπύλας, πρὸς τὸ πεζόν, χιλίους αὐτῶν ἐπιλέξαντες, καὶ τῶν συμμάχων ὀλίγους παραλαβόντες, ὡς ἐν τοῖς στενοῖς κωλύσοντες αὐτοὺς περαιτέρω προελθεῖν· οἱ δὲ ἡμέτεροι πατέρες ἐπ' Ἀρτεμίσιον, ἔξηκοντα τριήρεις πληρώσαντες πρὸς ἄπαν τὸ τῶν πολεμίων ναυτικόν. Ταῦτα δὲ ποιεῖν ἑτοίμων, οὐχ οὕτω τῶν πολεμίων καταφρονοῦτες, ὡς πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιζόμενοι· Λακεδαιμόνιοι μὲν ζηλοῦντες τὴν πόλιν τῆς ἐν Μαραθώνι μάχης, καὶ ζητοῦντες ἑαυτοὺς ἔξισου καταστῆσαι, καὶ δεδιότες μὴ διεῖ ἐφεζῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτίᾳ γένηται τοῖς Ἑλλήσι τῆς σωτηρίᾳς· οἱ δὲ ἡμέτεροι πρόγονοι, μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παροῦσαν δόξαν, καὶ πᾶσι ποιῆσαι φυνέρδον, διτὶ καὶ πρότερον δι' ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν τύχην ἐνίκησαν· ἔπειτα δὲ καὶ προσαγαγέσθαι τοὺς Ἑλληνας ἐπὶ τῷ διαναυμαχεῖν, ἐπιδείξαντες αὐτοῖς, ὅμοιώς ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις, ὥσπερ ἐν τοῖς πεζοῖς, τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγιγνομένην.

κ'. 'Ισας δὲ τὰς τόλμας παρασχόντες, οὐχ ὅμοιαις ἐχρήσαντο τὰς τύχας. 'Αλλ' οἱ μὲν διεφθάρσαν, καὶ, ταῖς ψυχαῖς νικῶντες, τοῖς σώμασιν ἀπεῖπον, (οὐ γάρ δὴ τοῦτο γε θέμις εἰπεῖν, ὡς ἡττήθησαν, οὐδεὶς γάρ αὐτῶν φυγεῖν ἦξισσεν) οἱ δὲ ἡμέτεροι τὰς μὲν πρόπλους ἐνίκησαν, ἐπειδὴ δὲ ἤκουσαν τῆς παρόδου τοὺς πολεμίους κρατοῦντας, οἴκαδε καταπλεύσαντες [καὶ τὰ τὴν πόλιν διοικήσαντες], οὕτως ἐβούλευσαντο περὶ τῶν λοιπῶν, ὥστε, πολλῶν καὶ καλῶν αὐτοῖς προειργασμένων, ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν κινδύνων ἐπὶ πλέον διενεγκεῖν. 'Αθύμως γάρ ἀπάντων τῶν συμμάχων διακειμένων, καὶ Πελοποννησίων μὲν διατειχίζοντων τὸν Ισθμὸν, καὶ ζητοῦντων ιδίαν αὐτοῖς σωτηρίαν, τῶν δὲ ἄλλων πό-

γονες, μήτ' οίον τέ ἐστι τοσούτων πόλεων τὸ πλῆθος κρατεῖν, ήν μή τις κολάζη τοὺς ἔξαμαρτάνοντας, πᾶς οὐ δίκαιον ἐστιν ἡμᾶς ἐπαινεῖν, οἵτινες ἐλαχίστοις γαλεπήναντες, πλεῖστον χρόνον τὴν ἀρχὴν κατασχεῖν ἡδυνήθημεν;

λ'. Οἶμαι δὲ πᾶσι δοκεῖν, τούτους κρατίστους προστάτας γεγενηθῆσθαι τῶν Ἑλλήνων, ἐφ' ὃν οἱ πειθαρχήσαντες ἀριστα τυγχάνουσι πρόξεντες. Ἐπὶ τοίνυν τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας, εὐρήσομεν καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ιδίους πρὸς εὐδαιμονίαν πλεῖστον ἐπιδόντας, καὶ τὰς πόλεις μεγίστας γενομένας. Οὐ γάρ ἐψθιοῦμεν ταῖς αὐξανομέναις αὐτῶν, οὐδὲ ταραχῆς ἐνεποιοῦμεν, πολιτείας ὑπεναντίας παρακαθιστάντες, ἵν' ἐν ἀλλήλοις μὲν στασίζοιεν, ἡμᾶς δὲ ἀμφότεροι θεραπεύοιεν· ἀλλὰ, τὴν τῶν συμμάχων ὄμονοιαν κοινὴν ὥφελειαν νομίζοντες, τοῖς αὐτοῖς νόμοις ἀπάστας τὰς πόλεις διώρκουμεν, συμμαχικῶς, ἀλλ' οὐ δεσποτικῶς, βουλευόμενοι περὶ αὐτῶν· δῶλων μὲν τῶν πραγμάτων ἐπιστατοῦντες, ιδίᾳ δὲ ἐκάστους ἐλευθέρους ἔῶντες εἶναι· καὶ τῷ μὲν πλήθει βοηθοῦντες, ταῖς δυνατεσταῖς δὲ πολεμοῦντες, δεινὸν ἥγούμενοι τοὺς πολλοὺς ὑπὸ τοῖς ὅληγοις εἶναι, καὶ τοὺς ταῖς οὔσιαις ἐνδεσπέρεους, τὰ δὲ ἄλλα μηδὲν χείρους δύντας, ἀπελαύνεσθαι τῶν ἀρχῶν· ἔτι δὲ, κοινῆς τῆς πατρόδος οὕσιας, τοὺς μὲν τυραννεῖν, τοὺς δὲ μετοικεῖν, καὶ φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι. Τοιαῦτ' ἔχοντες ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐπιτιμᾶν, καὶ πλείω τούτων, τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἦνπερ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατεστήσαμεν· ήν οὖν οἵδι· ὅτι δεῖ διὰ μακροτέρων ἐπαινεῖν, ἄλλως τε καὶ συντόμως ἔχοντα δηλῶσαι περὶ αὐτῆς. Μετά γάρ ταύτης οἰκοῦντες ἔδομοι· ἔχοντα ἔτη διετέλεσαμεν, ἀπειροὶ μὲν τυραννίδων, ἐλεύθεροι δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἀστασίστοι δὲ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς, εἰρήνην δὲ ἀγοντες; πρὸς ἀπαντας ἀνθρώπους.

λά. Ὡπέρ ὃν προσήκει τοὺς εὗ φρονοῦντας μεγάλην χάριν ἔχειν πολὺν μᾶλλον, ἢ τὰς κληρουχίας ἡμῖν ὀνειδίζειν, ἀς ἡμεῖς εἰς τὰς ἐρημουμένας τῶν πόλεων, φυλακῆς ἔνεκα τῶν χωρίων, ἀλλ' οὐ διὰ πλεονεξίαν ἔξεπέμπομεν. Σημεῖον δὲ τούτων ἔχοντες γάρ χώραν πρὸς μὲν τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν ἐλαχίστην, ἀρχὴν δὲ μεγίστην, κεκτημένοι δὲ τριήρεις, διπλασίας μὲν ἡ σύμπαντες οἱ ἄλλοι, δυ-

ναμένας δὲ πρὸς δίς τοσαύτας κιγδυνεύειν, ὑποκειμένης δὲ τῆς Εὐθοίας ὑπὸ τὴν Ἀττικὴν, ἢ καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς Θαλάττης εὐφυῶς εἰγεῖ, καὶ πρὸς τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἀπασῶν τῶν νήσων διέφερε, κρητοῦντες αὐτῆς μᾶλλον, ἢ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν, καὶ πρὸς τούτοις εἰδότες, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, καὶ τῶν βαρβάρων τούτους μάλιστ' εὑδοκιμοῦντας, οἱ τοὺς διμόρούς ἀναστάτους ποιήσαντες, ἄφθονον καὶ ἁρέθυμον αὐτοῖς κατεστήσαντο τὸν βίον, δῆμος οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἐπῆρε περὶ τοὺς ἔχοντας τὴν νῆσον ἐξαμαρτεῖν, ὅλλα μόνοι δὴ τῶν μεγάλην δύναμιν ἔχοντων περιείδομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπορώτερον ζῶντας, τῶν δουλεύειν αἰτίαν ἔχοντων. Καί τοι βουλόμενοι πλεονεκτεῖν, οὐκ ἀν δήπου τῆς μὲν Σκιαναίων γῆς ἐπεθυμήσαμεν, ἢν Πλαταιέων τοῖς ὡς ἡμᾶς καταφυγοῦσι φαινόμεθα παραδόντες, τοσαύτην δὲ χώραν παρελίπομεν, ἢ πάντας ἀν ἡμᾶς εὐπορωτέρους ἐποίησε.

λβ'. Τοιούτων τοίγυν τὴν γεγενημένων, καὶ τοσαύτην πίστιν δεδωκότων ὑπὲρ τοῦ μὴ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, τολμῶσι κατηγορεῖν οἱ τῶν δεκαδαρχιῶν κοινωνήσαντες, καὶ τὰς ἔκυτῶν πατρίδας λυμηνάμενοι, καὶ μικρὰς μὲν ποιήσαντες δοκεῖν εἶναι τὰς τῶν προγεγενημένων ἀδικίας, οὐδεμίαν δὲ ἀπολιπόντες ὑπερβολὴν τοῖς αὐθίς βουλομένοις γενέσθαι πονηροῖς, ὅλλα φάσκοντες μὲν λακωνίζειν, τάνατία δὲ ἐκείνοις ἐπιτηδεύοντες, καὶ τὰς μὲν Μηλίων ὀδυρόμενοι συμφοράς, περὶ δὲ τοὺς ἔκυτῶν πολίτας ἀνήκεστα τολμήσαντες ἐξαμαρτεῖν. Ποῖον γάρ αὐτοὺς ἀδίκημα διέφυγεν; ἢ τε τῶν αἰσχρῶν καὶ δεινῶν οὐ διεξῆλθον; οἱ τοὺς μὲν ἀνομωτάτους, πιστοτάτους ἐνόμιζον, τοὺς δὲ προδότας ὥσπερ εὐεργέτας ἔθεράπευον, ἡροῦντο δὲ τῶν Ειλώτων ἐνίοις δουλεύειν, ὥστε εἰς τὰς ἔκυτῶν πατρίδας ὑθρίζειν, μᾶλλον δὲ ἐτίμων τοὺς αὐτόχειρας * καὶ φονέας * τῶν πολιτῶν, ἢ τοὺς γονέας τοὺς ἔκυτῶν, εἰς τοῦτο δὲ ὀμότητος ἀπαντας ἡμᾶς κατέστησαν, ὥστε πρὸ τοῦ μὲν, διὸ τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν, καὶ ταῖς μικραῖς ἀτυχίαις πολλοὺς ἔκατος ἡμῶν εἴχε τοὺς συμπαθήσοντας, ἐπὶ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκείων κακῶν, ἐπανσάρμεθα ἀλλήλους ἐλεοῦντες. Οὐδενὶ γάρ τοσαύτην σχολὴν παρέλιπον, ὥστε ἐτέρῳ συναγθεσθῆναι. Τίνος γάρ οὐκ ἐφίκοντο; ἢ τίς οὕτω πόρρω τῶν πολιτικῶν ἦν

πραγμάτιων, ὅστις οὐκ ἔγγυς ἡναγκάσθη γενέσθαι τῶν συμφορῶν, εἰς ἀς αἱ τοιαῦται φύσεις ἡμᾶς κατέστησαν; Εἴτα οὐκ αἰσχύνονται τὰς μὲν ἑαυτῶν πόλεις οὕτως ἀνόμως διαβέντες, τῆς δ' ἡμετέρας ἀδίκως κατηγοροῦντες· ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ περὶ τῶν δικῶν καὶ τῶν γραφῶν τῶν ποτὲ παρ' ἡμῖν γενομένων λέγειν τολμῶσιν, αὐτοὶ πλείους ἐν τρισὶ μηνὶσ ἀκρίτους ἀποκτείναντες, ὃν ἣ πόλις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἀπάσης ἔκρινε. Φυγάς δὲ, καὶ στάσεις, καὶ νόμων συγχύσεις, καὶ πολιτειῶν μεταβολὰς, ἔτι δὲ παίδων ὕβρεις, καὶ γυναικῶν αἰσχύνας, καὶ χρημάτων ἀρπαγάς, τίς ἀν δύναυτο διεξελθεῖν; Πλὴν τοσοῦτον εἰπεῖν ἔχω κατὰ πάντων, διτὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῶν δεινὰ ῥᾳδίως ἀν τις ἐνὶ ψηφίσματι διέλυσε· τὰς δὲ σφαγὰς καὶ τὰς ἀνομίας, τὰς ἐπὶ τούτων γενομένας, οὐδεὶς ἀν ιδσα- σθαι δύναυτο.

λγ'. Καὶ μὴν οὐδὲ τὴν παροῦσαν εἰρήνην, οὐδὲ τὴν αὐτονομίαν τὴν ἐν ταῖς πολιτείαις μὲν οὐκ ἐνοῦσκην, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἀναγνηραμμένην, ἀξιὸν ἐλέσθαι μᾶλλον, ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἡμετέραν. Τίς γάρ ἀν τοιαύτης καταστάσεως ἐπιθυμήσειεν; ἐν ἣ καταποντι- σταὶ μὲν τὴν θάλατταν κατέχουσι, πελτασταὶ δὲ τὰς πόλεις κα- ταλαμβάνουσιν, ἀντὶ δὲ τοῦ πρὸς ἑτέρους περὶ τῆς χώρας πολεμεῖν ἐντὸς τείχους πρὸς ἀλλήλους οἱ πολῖται μάχονται, πλείους δὲ πό- λεις αἰχμάλωτοι γεγόνασιν, ἢ πρὶν τὴν εἰρήνην ἡμᾶς ποιήσασθαι, διὰ δὲ τὴν πυκνότητα τῶν μεταβολῶν, ἀθυμότερον διάγουσιν οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες τῶν ταῖς φυγαῖς ἐζημιωμένων οἱ μὲν γάρ τὰ μέλλον δεδίασιν, οἱ δὲ ἀεὶ κατιέναι προσδοκῶσι. Τοσοῦτον δ' ἀ- πέχουσι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας, ὥστε αἱ μὲν ὑπὸ τυ- ράννοις εἰσὶ, τὰς δὲ ἀρισταὶ κατέχουσιν, ἔνιαι δὲ ἀνάστατοι γε- γόνασι, τῶν δὲ οἱ βάρβαροι δεσπόται καθεστήκασιν οὓς ἡμεῖς διαβῆναι τολμήσαντας εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ μεῖζον ἢ προσῆκεν αὐτοῖς φρονήσαντας, οὕτω διέθεμεν, ὥστε μὴ μόνον παύσασθαι στρατείας ἐφ' ἡμᾶς ποιουμένους, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτῶν χώραν ἀνέ- χεσθαι πορθουμένην, καὶ διακοσίαις καὶ χιλίαις ναυσὶ περιπλέον- τας εἰς τοσαύτην ταπεινότητα κατεστήσαμεν, ὥστε μακρὸν πλοῖον ἐντὸς Φαστήλιδος μὴ καθέλκειν, ἀλλ' ἡσυχίαν ἔγειν, καὶ τοὺς και- ροὺς περιβενειν, ἀλλὰ μὴ τῇ παρούσῃ δυνάμει πιστεύειν. Καὶ

ταῦθ', ὅτι διὰ τὴν τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων ἀρετὴν οὕτως εἰχον, αἱ τῆς πόλεως συμφοραὶ σαφῶς ἐπέδειξαν. Ἀμα γάρ ἡμεῖς τε τῆς ἀρχῆς ἀπεστερούμεθα, καὶ τοῖς "Ἐλλησιν ἀρχὴ τῶν κακῶν ἐγίγνετο. Μετὰ γάρ τὴν ἐν Ἐλλησπόντῳ γενομένην ἀτυχίαν, ἐτέρων ἡγεμόνων καταστάντων, ἐνίκησαν μὲν οἱ βάρβαροι ναυμαχοῦντες, ἥρξαν δὲ τῆς θαλάττης, κατέσχον δὲ τὰς πλείστας τῶν νήσων, ἀπέθησαν δὲ εἰς τὴν Λακωνικὴν, Κύθηρα δὲ κατὰ κράτος εἶλον, ἄπασαν δὲ τὴν Πελοπόννησον κακᾶς ποιοῦντες περιπλευσαν.

λδ'. Μάλιστα δ' ἂν τις συνίδοι τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς, εἴ περ ἀναγνοίν τὰς συνθήκας, τὰς τε ἐφ' ἡμῶν γενομένας, καὶ τὰς νῦν ἀναγεγραμμένας. Τότε μὲν γάρ ἡμεῖς φανησόμεθα τὴν ἀρχὴν τὴν βασιλέως ὁρίζοντες, καὶ τῶν φόρων ἐνίους τάττοντες, καὶ κωλύοντες αὐτὸν τῇ θαλάττῃ χρῆσθαι· νῦν δὲ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ διοικῶν τὰ τῶν Ἐλλήνων, καὶ προστάτων, ἢ χοῇ ποιεῖν ἔκάστους, καὶ μόνον οὐκ ἐπιστάθμους ἐν ταῖς πόλεσι καθιστάς. Πλὴν γάρ τούτου, τί τῶν ἀλλων ὑπόλοιπόν ἐστιν; Οὐ καὶ τοῦ πολέμου κύριος ἐγένετο, καὶ τὴν εἰρήνην ἐπρυτάνευσε, καὶ τῶν παρόντων πραγμάτων ἐπιστάτης καθέστηκεν; Οὐχ ὡς ἐκείνον πλέομεν, ὥσπερ πρὸς δεσπότην, ἀλλήλων κατηγορήσοντες; Οὐ βασιλέα τὸν μέγαν αὐτὸν προσαγορεύομεν, ὥσπερ αἰχμάλωτοι γεγονότες; Ούκ ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἐν ἐκείνῳ τὰς ἐλπίδας ἔχομεν τῆς σωτηρίας, ὃς ἀμφοτέρους ἡμᾶς ἡδέως ἀν ἀπολέσειν; Ὄν δέξιον ἐνθυμηθέντας, ἀγανακτῆσαι μὲν ἐπὶ τοῖς παροῦσι, ποθῆσαι δὲ τὴν ἡγεμονίαν τὴν ἡμετέραν, μέμψασθαι δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅτι τὴν μὲν ἀρχὴν εἰς τὸν πόλεμον κατέστησαν, ὡς ἐλευθερώσοντες τοὺς "Ἐλληνας, ἐπὶ τελευτῆς δὲ οὕτω πολλοὺς αὐτῶν ἐκδότους τοῖς βαρβάροις ἐποίησαν, καὶ τῆς μὲν ἡμετέρας πόλεως τοὺς "Ιωνας ἀπέστησαν, ἐξ ἣς ἀπόφησαν, καὶ δι' ἣν πολλάκις ἐσώθησαν, τοῖς δὲ βαρβάροις αὐτοὺς ἐξέδοσαν, ἦν ἀκόντων τὴν χώραν ἔχουσι, καὶ πρὸς οὓς οὐδὲ πώποτε ἐπαύσαντο πολεμοῦντες. Καὶ τότε μὲν ἡγανάκτουν, δῷ ἡμεῖς νομίμως ἐπάρχειν τινῶν ἡξιοῦμεν· νῦν δὲ εἰς τοσαύτην δουλείαν καθεστώτων, οὐδὲν φροντίζουσιν αὐτῶν, οἵ οὐκ ἔχαρκει δασμολογεῖσθαι, καὶ τὰς ἀκροπόλεις ὁρῆν ὑπὸ τῶν

έχθρῶν κατεχομένας, ἀλλὰ, πρὸς ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς, καὶ τοῖς σώμασι δεινότερα πάσχουσι τῶν πυρ' ἡμῖν ἀργυρωνήτων· οὐδεὶς γάρ ἡμῶν οὕτως αἰπίζεται τοὺς οἰκέτας, ὃς ἐκεῖνοι τοὺς ἐλευθέρους κολαζούσι. Μέγιστον δὲ τῶν κακῶν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς δουλείας ἀναγκάζονται συστραχεύεσθαι, καὶ πολεμεῖν τοῖς ἐλευθεροῦν ἀξιοῦσι, καὶ τοιούτους κινδύνους ὑπομένειν, ἐν οἷς ἡττηθέντες μὲν παραχρῆμα διαφθαρήσονται, κατορθώσαντες δὲ μᾶλλον εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον δουλεύουσιν.

λέ. ⁷Ων τίνας ἄλλους αἴτιους χρὴ νομίζειν, ή Λακεδαιμονίους; οὐ, τοσάντην ἴσχὺν ἔχοντες, περιορῶσι τοὺς μὲν ἐκυτῶν συμμάχους γενομένους οὕτω δεινὰ πάσχοντας, τὸν δὲ βάρβαρον τῇ τῶν Ἐλλήνων ῥώμῃ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ κατασκευαζόμενον. Καὶ πρότερον μὲν τοὺς τυράννους ἔξειλλον, τῷ δὲ πλήθει τὰς βοηθείας ἐποιοῦντο, νῦν δὲ εἰς τοσοῦτον μεταβεβλήκασιν, ὥστε ταῖς μὲν πολιτείαις πολεμοῦσι, τὰς δὲ μοναρχίας συγκαθιστᾶσι, τὴν δὲ Μαντινέων πόλιν εἰρήνης ἕδη γεγενημένης ἀνάστατον ἐποίησαν, τὴν δὲ Θηβαίων Καδμείαν κατέλαβον, καὶ νῦν Ὀλυμφίοις καὶ Φλιασίοις πολεμοῦσιν, Ἀμύντα δὲ τῷ Μακεδόνων βασιλεῖ, καὶ Διονυσίῳ τῷ Σικελίας τυράννῳ, καὶ τῷ βαρβάρῳ, τῇς Ασίας κρυπτοῦντι, συμπράττουσιν, ὅπως μεγίστην ἀρχὴν ἔχουσιν. Καὶ τοι πῶς οὐκ ἀτοπον, τοὺς προεστῶτας τῶν Ἐλλήνων, ἐν μὲν ἀνδρα τοσούτων ἀνθρώπων καθιστάναι δεσπότην, ὃν οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν ἔξευρεν ῥᾷδιόν ἐστι· τὰς δὲ μεγίστας τῶν πόλεων μηδὲ αὐτὰς ἐκυτῶν ἐνικαὶ κυρίας, ἀλλ' ἀναγκάζειν δουλεύειν, ή ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιβάλλειν. ⁸Ο δὲ πάντων δεινότατον, ὅταν τις ἵδη τοὺς τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν ἀξιοῦντας ἐπὶ μὲν τοὺς Ἐλληνας μόνον οὐχὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν στρατευομένους, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους εἰς ἀπαντα τὸν χρόνον συμμαχίαν πεποιημένους.

λέ. Καὶ μηδεὶς ὑπολαβὴ με δυσκόλως ἔχειν, ὅτι τραχύτερον τούτων ἐμνήσθην, προειπὼν ὡς περὶ διαλλαγῶν ποιήσομαι τοὺς λόγους· οὐ γάρ, ἵνα πρὸς τοὺς ἄλλους διαβάλω τὴν πόλιν τὴν Λακεδαιμονίων, οὕτως εἰρηκα περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς ἐκείνους παύσω, καθ' ὃσον ὁ λόγος δύναται, τοιαύτην γνώμην ἔχοντας. ⁹Ἐστι δὲ ὡχ οἶν τε ἀποτρέπειν τῶν ἀμφιτημάτων, οὐδ' ἐτέρων

πράξεων πείθειν ἐπιθυμεῖν, ἢν μὴ τις ἔρρωμένως ἐπιτιμήσῃ τοῖς ἀμαρτάνουσι. Χοὴ δὲ κατηγορεῖν μὲν ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπὶ βλάβῃ λοιδόρουντας, νουθετεῖν δὲ τοὺς ἐπ' ὠρελείν τοιαῦτα πράττοντας· τὸν γὰρ αὐτὸν λόγον οὐχ ὄμοιώς ὑπολαμβάνειν δεῖ, μὴ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας λεγόμενον. Ἐπει τὰς τοῦτον τοῦτον τοιούτον κατασκευάζουσιν, ἵνα αὐτοῖς ἔσται, τὰ πρὸς ἡμᾶς διαλυσαμένοις, ἀπαντας τοὺς βαρβάρους περιοίκους ὅλης τῆς Ἑλλάδος καταστῆσαι. Καίτοι χρὴ τοὺς φύσει, καὶ μὴ διὰ τύχην, μέγα φρονοῦντας, τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειρεῖν πολὺ μᾶλλον, ἢ τοὺς νησιώτας δασμολογεῖν· οὓς ἀξιόν ἔστιν ἐλεεῖν, ὁρῶντας, τοὺς μὲν, διὰ σπανιότητα τῆς γῆς, τὰ δρυγεῖς, τὴν μὲν πλείστην αὐτῆς ἀργὸν περιορῶντας ἵνα δὲ καρποῦνται, τοσοῦτον πλοῦτον κεκτημένους.

λζ. 'Ηγούμα: δ', εἴ τινες ἀλλοιόθεν ποθεν ἐπελθόντες θεκταὶ γένοιντο τῶν παρόντων πραγμάτων, πολλὴν ἀν αὐτοὺς καταγγῶνται μανίαν ἀμφοτέρων ἡμῶν, οἵτινες οὕτω περὶ μικρῶν κινδυνεύομεν, ἔξοδον ἀδεῶς πολλὰ κεκτῆσθαι, καὶ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν χώραν διεκριθείρουμεν, ἀμελήσαντες τοῦ τὴν Ἀσίαν καρποῦνται. Καὶ τῷ μὲν οὐδέν ἔστι προύργιατέρον, ἢ σκοπεῖν, ἕξ ὧν οὐδέποτε παυσόμενα πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους· ἡμεῖς δὲ τοσούτου δέομεν συγκρούειν τι τῶν ἐκείνου πραγμάτων, ἢ ποιεῖν στασιάζειν, ὥστε καὶ τὰς διὰ τύχας αὐτῷ γεγενημένας ταραχὰς διαλύειν ἐπιχειροῦμεν· οἵτινες καὶ τοῖν στρατοπέδοιν τοῖν περὶ Κύπρου ἔδωμεν αὐτὸν τῷ μὲν χρῆσθαι, τὸ δὲ πολιορκεῖν, ἀμφοτέροιν αὐτοῖν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὄντοιν. Οἵτε γάρ ἀφεστῶτες, πρὸς ἡμᾶς τε οἰκεῖως ἔχουσι, καὶ Δακεδαιμονίοις σφῆς αὐτοὺς ἐνδιδόσαις τῶν τε μετὰ Τιριδάζου στρατευομένων, καὶ τοῦ πεζοῦ τὸ χρησιμώτατον, ἐκ τῶν δειπνῶν ἔθροισται, καὶ τοῦ ναυτικοῦ τὸ πλεῖστον μέρος ἀπ' Ἰωνίας συμπέπλευκεν, οἱ πολὺ ἀν διοικούντες τὴν Ἀσίαν ἐπόρθουν, ἢ πρὸς ἀλλήλους ἔνεκα μικρῶν ἐκινδύνευον. Ὡν ἡμεῖς οὐδεμίαν ποιούμεθα πρόνοιαν· ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν Κυκλαδῶν νήσων ἀμφισβητοῦμεν, τοσαῦτας δὲ τὸ πλῆθος τριήρεις, καὶ τηλικαύτας τὸ μέγεθος δυ-

νάμεις, οὕτως εἰκῇ τῷ βαρβάρῳ παραδεδώκαμεν. Τοιγαροῦν τὰ μὲν ἔχει, τὰ δὲ μέλλει, τοῖς δ' ἐπιθουλεύει, δικαίως ἀπάντων ἡμῶν καταπεφρονηώς. Διαπέπρακται γάρ διὰ τῶν ἐκείνου προγόνων οὐδεὶς πώποτε τὴν τε γάρ 'Ασίαν διωμολόγηται καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων βασιλέως εἶναι, τάς τε πόλεις τὰς Ἑλληνίδας οὕτω κυρίας παρείληψεν, ὥστε τὰς μὲν αὐτῶν κατασκάπτειν, ἐν δὲ ταῖς, ἀκροπόλεις τειχίζειν. Καὶ ταῦτα πάντα γέγονε διὰ τὴν ἡμετέραν ἀνοιαν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν.

λη. Καίτοι τινὲς θαυμάζουσι τὸ μέγεθος τῶν βασιλέως πραγμάτων, καὶ φασὶν αὐτὸν εἶναι δύσπολέμητον, διεξιόντες ὡς πολλὰς τὰς μεταβολὰς ἐν τοῖς Ἑλλησι πεποίηται. Ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν ταῦτα τοὺς λέγοντας οὐκ ἀποτρέπειν, ἀλλ' ἐπισπεύδειν τὴν στρατείαν. Εἰ γάρ, ἡμῶν δύμονοςάντων ἀπάντων, αὐτὸς ἐν ταραχαῖς ὅν, χαλεπὸς ἔσται προσπολεμεῖν, ἦπου σφόδρα χρὴ δεδιέναι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅταν τὰ μὲν τῶν βαρβάρων καταστῇ, καὶ διὰ μιᾶς γένηται γνώμης, ἡμεῖς δὲ πρὸς ἄλλήλους ὕσπερ νῦν πολεμικῶς ἔχωμεν. Οὐ μὴν οὐδὲ εἰ συναγγορέουσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις, οὐδὲ ὅις δρθῶς περὶ τῆς ἐκείνου δυνάμεως γιγνώσκουσιν. Εἰ μὲν γάρ ἀπέφαινον αὐτὸν ἀμφι ταῖν πολέοιν ἀμφοτέροιν πρότερον ποτε περιγγενημένον, εἰκότως ἂν ἡμᾶς καὶ νῦν ἐκφοβεῖν ἐπεχείρουν. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν μηδέποτε γέγονεν, ἀντιπάλων δὲ ὅντων ἡμῶν καὶ Λακεδαιμονίων, προσθέμενος τοῖς ἑτέροις, ἐπικυδεστερα τὰ πράγματα τούτων ἐποίησεν, οὐδέν ἔστι τοῦτο σημεῖον τῆς ἐκείνου ῥώμης. Ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις καιροῖς, πολλάκις μικραὶ δυνάμεις μεγάλας ὁποτὲς ἐποίησαν ἐπεὶ καὶ περὶ Χίων ἔχοιμ' ἀν τοῦτον τὸν λόγον εἰπεῖν, ὡς, ὀποτέροις ἐκεῖνοι προσθέσθαι βουληθεῖσιν, οὗτοι κατὰ θάλατταν κρέιττους ἔσσαν.

ληθ. Ἀλλὰ γάρ οὐκ ἐκ τούτων δίκαιον ἔστι σκοπεῖν τὴν βασιλέως δύναμιν, ἐξ ὅν μεθ' ἐκατέρων γέγονεν, ἀλλ' ἐξ ὅν αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ πεπολέμηκε. Καὶ πρῶτον μὲν, ἀποστάσης Αἰγύπτου, τὶ διαπέπρακται πρὸς τοὺς ἔχοντας αὐτόν; Οὐκ ἐκεῖνος μὲν ἐπὶ τὸν πόλεμον τοῦτον κατέπεμψε τοὺς εὐδοκιμωτάτους Περσῶν, Ἀκροκόμαν, καὶ Τιθραύστην, καὶ Φαρνάθαζον; οὗτοι δὲ τρία ἔτη μείναντες, καὶ πλείω κακὰ παθόντες ἢ ποιήσαντες, τελευτῶντες

οὗτως αἰσχρῶς ἀπηλλάγησαν, ὥστε τοὺς ἀφεστῶτας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾶν, ἀλλ’ ἥδη καὶ τῶν δικόρων ζῆτεν ἐπάρχειν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπ’ Εὐαγόραν στρατεύσας, ὃς ἔρχει μὲν μιᾶς πόλεως τῶν ἐν Κύπρῳ, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἔκδοτός ἐσιν, οἷκῶν δὲ νῆσον, κατὰ μὲν θάλατταν προδεμυστύχηκεν, ὑπὲρ δὲ τῆς γώρας τρισχιλίους εἶχε μόνον πελτασάς, ἀλλ’ ὅμως οὕτω ταπεινῆς δυνάμεως οὐ δύναται περιγενέσθαι βασιλεὺς πολεμῶν. Ἀλλ’ ἥδη μὲν ἐξ ἔτη διατέτριφεν· εἰ δὲ δεῖ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεχμαίρεσθαι, πολὺν πλείων ἐλπίς ἔστιν, ἔτερον ἀποστῆναι, πρὶν ἔκεινον ἐκπολιορκηθῆναι. Τοιαῦται βραδυτῆτες ἐν ταῖς πράξεσι ταῖς βασιλέως ἐνεισιν. Ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τῷ περὶ Κυίδον, ἔχων μὲν τοὺς Δακεδαιμονίων συμμάχους εὔνους, διὰ τὴν χαλεπότητα τῶν πολιτειῶν, χρώμενος δὲ ταῖς ὑπηρεσίαις ταῖς παρ’ ἡμῖν, στρατηγοῦντος δὲ αὐτῷ Κόρνωνος, ὃς ἦν ἐπιμελέστατος μὲν τῶν στρατηγῶν, πιστότατος δὲ τοῖς Ἑλλησιν, ἐμπειρότατος δὲ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον κινδύνων, τοιοῦτον λαβὼν συναγωνιστὴν, τρία μὲν ἔτη περιείδε τὸ ναυτικὸν τὸ περὶ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τριηρῶν ἐκατὸν μόνον πολιορκούμενον, πεντεκαίδεκα δὲ μηνῶν τοὺς στρατιώτας τὸν μισθὸν ἀπεστέρησεν. “Ωστε τὸ μὲν ἐπ’ ἔκεινῳ, πολλάκις ἂν διελύθησαν, διὰ δὲ τὸν ἐρεστῶτα κινδύνον, καὶ τὴν συμμαχίαν τὴν περὶ Κόρινθον συστάσαν, μόλις ποτὲ ναυμαχοῦντες ἐνίκησαν. Καὶ ταῦτ’ ἔστι τὰ βασιλικώτατα καὶ σεμνότατα τῶν ἔκεινων πεπονιγμένων, καὶ περὶ ᾧ οὐδέποτε παχύονται λέγοντες οἱ βουλόμενοι τὰ τῶν βαρβάρων μεγάλα ποιεῖν.

μ'. “Ωστ’ οὐδεὶς ἀν ἔχοι τοῦτ’ εἰπεῖν, ως οὐ δικαίως χρῶμαι τοῖς παραδείγμασιν, οὐδ’ ως ἐπὶ μικροῖς διατρίβω, τὰς μεγίστας τῶν πράξεων παραλιπών· φεύγων γάρ ταῦτη τὴν αἰτίαν, τὰ κάλλισα τῶν ἔργων διῆλθον, οὐκ ἀμηνημονῶν οὐδ’ ἔκεινων, ὅτι Δερκυλίδας μὲν χιλίους ἔχων ὀπλίτας, τῆς Αἰολίδος ἐπῆρξε· Δράκων δὲ Ἀταρνέα καταλαβὼν, καὶ τρισχιλίους πελταστὰς συλλέξας, τὸ Μύσιον πεδίον ἀνάστατον ἐποίησε· Θίμων δὲ, ὀλίγῳ πλείους τούτων διαβιβάσας, τὴν Λυδίαν πᾶσαν ἐπόρθισεν· Ἀγησίλαος δὲ, τῷ Κυρείῳ στρατοπέδῳ χρώμενος, μικροῦ δεῖν τῆς ἐντὸς Ἀλυσος χώρας ἀπάσης ἐκράτησε. Καὶ οὐδὲ τὴν στρατιὴν, τὴν μετὰ βα-

σιλέως περιπολούσαν, οὐδὲ τὴν Περσῶν ἀνδρίαν ἄξιον φοβηθῆσαι καὶ γάρ ἐκεῖνοι φανερῶς ἐπεδείχθησαν ὑπὸ τῶν Κύρω συνανασκότων οὐδὲν βελτίους ὅντες τῶν ἐπὶ θυλάττης. Τὰς μὲν γάρ ἀλλας μάχας, δσας ἡττήθησαν, ἔω, καὶ τίθημι στασιόζειν αὐτοὺς, καὶ μὴ βούλεσθαι προθύμως πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως διακινδυνεύειν ἀλλ' ἐπειδὴ, Κύρου τελευτήσαντος, συνῆλθον ἀπαντες οἱ τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντες, ἐν τούτοις τοῖς κατοροῦσι οὕτως αἰσχρῶς ἐπολέμησαν, ὥστε μηδένα λόγον ὑπολιπεῖν τοῖς εἰθισμένοις τὴν τῶν Περσῶν ἀνδρίαν ἐπαινεῖν. Λαθόντες γάρ ἄξιοις καὶ λίγοις τῶν Ἑλλήνων, οὐκ ἀριστήθησαν μὲν ἐπιλεγμένους, ἀλλ' οἱ διὰ φαυλότητα ἐν ταῖς ἀκυτῶν πόλεσιν οὐχ οἷοι τ' ἦσαν ζῆν, ἀπέιρους μὲν τῆς γώρας ὅντας, ἐρήμους δὲ συμπάχων γεγενημένους, προδιδομένους δὲ ὑπὸ τῶν συναναβάντων, ἀπεστερημένους δὲ τοῦ στρατηγοῦ, μεθ' οὐ συγκολοθύησαν, τοσοῦτον ἡττούς αὐτῶν ἦσαν, ὥσθ' ὁ βασιλεὺς, ἀπορήσας τοῖς παροῦσι, καὶ καταφρονήσας τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως, τοὺς ἀρχοντας τοὺς τῶν Ἑλλήνων ὑποσπόνδους συλλαβεῖν ἐτόλμησεν, ὡς, εἰ τοῦτο παρανομήσεις, συνταράξων τὸ στρατόπεδον, καὶ μᾶλλον εἴλετο περὶ τοὺς θεοὺς ἄξιαμαρτεῖν, ἢ πρὸς ἐκείνους ἐκ τοῦ φανεροῦ διαγωνίσασθαι. Διαμαρτών δὲ τῆς ἐπίθουλης, καὶ τῶν σρατιωτῶν συμμεινάντων, καὶ καλῶς ἐνεγκάντων τὴν συμφοράν, ἀπιοῦσιν αὐτοῖς Τισσαφέρονταν καὶ τοὺς ἵππους συνέπεμψεν, ὡφ' ὃν ἐκεῖνοι παρὰ πᾶσαν ἐπιθουλεύσμενοι τὴν ὁδὸν ὅμοιας διεπορεύθησαν, ὥσπερ ἂν εἰ προπεμπόμενοι, μάλιστα μὲν φοβουμένοι τὴν ἀσκητὸν τῆς γώρας, μέγιστον δὲ τῶν ἀγαθῶν νομίζοντες, εἰ πῶν πολεμίων ὡς πλείστοις ἐντύχοιεν. Κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων ἐκεῖνοι γάρ, οὐκ ἐπὶ Μυσῶν λείαν ἐλθόντες, οὐδὲ κώμην καταλαβόντες, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν τὸν βασιλέα στρατεύσαντες, ἀσφαλέστερον κατέβησαν τῶν περὶ φιλίας αὐτῶν πρεσβευόντων. "Ωστε μοι δοκοῦσιν ἐν ἀπασι τοῖς τόποις σαρῶς ἐπιδείχθαι τὴν αὐτῶν μαλακίαν. Καὶ γάρ ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀσίας, πολλὰς μάχας ἡττήνται, καὶ διαβάντες εἰς τὴν Βύρωπην δίκην ἔδοσαν (οἱ μὲν γάρ αὐτῶν κακῶς ἀπώλοντο, οἱ δὲ αἰσχρῶς ἐσώθησαν), καὶ τελευτῶντες ἐπ' αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις καταγέλαστοι γεγόνασι.

μά. Καὶ τούτων οὐδὲν ἀλόγως γέγονεν, ἀλλὰ πάγτα εἰκότως

ἀποβέβηκεν· οὐδὲ γάρ οἰδόν τι τοὺς οὗτω τρέφομένους καὶ πολι-
τευομένους, οὔτε τῆς ἀλλης ἀρετῆς μετέχειν, οὔτε ἐν ταῖς μάχαις
τρόπαιον ἴστασθαι τῶν πολεμίων. Πώς γάρ ἂν ἐν τοῖς ἑκείνων
ἐπιτηδεύμασιν ἔγγενέσθαι δύναιτ' ἀνὴστρατηγὸς δεινὸς, ἢ στρα-
τιώτης ἀγαθὸς, ὃν τὸ μὲν πλεῖστόν ἐστιν ὅχλος ἀτακτος, καὶ κιν-
δύνων ἄπειρος, πρὸς μὲν τὸν πόλεμον ἐκλευμένος, πρὸς δὲ τὴν
δουλείαν ἄμεινον τῶν παρ' ἡμῖν οἰκετῶν πεπαιδευμένος; οἱ δὲ ἐν
ταῖς μεγίσταις δόξαις ὅντες αὐτῶν, δραλῶς μὲν, οὐδὲ κοινῶς, οὐδὲ
πολιτικῶς, οὐδεπώποτ' ἔξιωσαν, ἀπαντὰ δὲ τὸν γρόνον διάγου-
σιν εἰς μὲν τοὺς, ὑδρίζοντες, τοῖς δὲ δουλεύοντες, ωσανελ ἀνθρω-
ποι μάλιστα τὰς φύσεις διεφθαρμένοι· καὶ τὰ μὲν σώματα διὰ
τοὺς πλούτους τρυφῶντες, τὰς δὲ ψυχὰς διὰ τὰς μοναρχίας ταπει-
νάς καὶ περιδεεῖς ἔχοντες, ἔξεταζόμενοι· δὲ πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασι-
λείοις, καὶ προκυλιγδούμενοι, καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν
μελετῶντες· θυητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες, καὶ δαιμόνα προ-
σαγήορεύοντες, τῶν δὲ θεῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἀνθρώπων καταφρονοῦν-
τες. Τοιγαροῦν οἱ καταβαίνοντες αὐτῶν ἐπὶ θάλατταν, οὓς κα-
λοῦσι σατράπας, οὐ καταισχύνουσι τὴν ἑκείνων παίδευσιν, ἀλλ' ἐν
τοῖς ἥθεσι τοῖς αὐτοῖς δικιμένουσι, πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἀπίστως,
πρὸς δὲ τοὺς ἔχθρους ἀγάνδρως ἔχοντες· καὶ τὰ μὲν ταπεινῶς, τὰ
δ' ὑπερηφάνως ζῶντες· τῶν μὲν συμμάχων καταφρονοῦντες, τοὺς
δὲ πολεμίους θεραπεύοντες. Τὴν μέν γε μετ' Ἀγριοιλάου στρατιὰν,
όκτῳ μῆνας ταῖς ἑαυτῶν δαπάναις διέθρεψαν, τοὺς δὲ ὑπέρ αὐτῶν
κινδυνεύσαντας, ἔτέρου τοσούτου γρόνου τὸν μισθὸν ἀπεσέρησαν· καὶ
τοῖς μὲν Κισθήνην καταλαβοῦσιν ἑκατὸν τάλαντα διένειμαν, τοὺς
δὲ μεθ' ἑαυτῶν εἰς Κύπρον στρατευσαμένους, μᾶλλον ἢ τοὺς αἰγαλο-
ώτους ὑδρίζον. Ως δὲ ἀπλῶς εἰπεῖν, καὶ μὴ καθ' ἔκαστον, ἀλλ' ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ, τίς ἢ τῶν πολεμησάντων αὐτοῖς οὐκ εὐδαιμονή-
σας ἀπῆλθεν, ἢ τῶν ὑπ' ἑκείνοις γενομένων οὐκ αἰκισθεὶς τὸν βίον
ἔτελεύτησεν; οὐ Κόνιωνα μὲν, δις ὑπέρ τῆς Ἀσίας στρατηγήσας τὴν
Λακεδαιμονίων ἀρχὴν κατέλυσεν, ἐπὶ Θανάτῳ συλλαβεῖν ἐτόλμη-
σαν; Θεμιστοκλέα δὲ, δις ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος αὐτοὺς κατεναυμά-
χυσε, καὶ μεγίστων δωρεῶν ἔξιωσαν; Καίτοι πῶς γρὴ τὴν τού-
των φιλίαν ἀγαπᾷν, οὐ τοὺς μὲν εὐεργέτας τιμωροῦνται, τοὺς δὲ

κακῶς ποιοῦντάς; οὕτως ἐπιφανῶς κολακεύουσι; Περὶ τίνας δ' ἡ μῶν οὐκ ἔξαμαρτάνουσι; Ποῖον δὲ χρόνον διαλελοίπασιν * οὐκ * ἐπι-
θουλεύοντες τοῖς Ἐλληνις; Τί δ' οὐκ ἔχθρὸν αὐτοῖς ἔσι τῶν παρ' ἡ-
μῖν; οἱ καὶ τὰ τῶν θεῶν ἔδη, καὶ τοὺς νεώς συλᾶν ἐν τῷ προτέ-
ρῳ πολέμῳ καὶ κατακαιέντες ἑτόλυμησαν; Διὸ καὶ τοὺς Ιωνας ἀξιον
ἐπαινεῖν, ὅτι τῶν ἐμπροσθέντων ιερῶν ἐπιγράσαντο εἴ τι τινες οίκο-
δομήσαιεν, ἢ πάλιν εἰς τὰ ἀρχαῖα καταστῆσαι βουληθεῖεν· οὐκ
ἀποροῦντες ὁπόθεν ἐπισκευάσωσιν, ἀλλ' ἵνα ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγι-
γνομένοις ἥ της τῶν βαρβάρων ἀσεβείας, καὶ μηδεὶς πιστεύῃ τοῖς
τοιαῦτα εἰς τὰ τῶν θεῶν ἔδη ἔξαμαρταῖν τολμήσασιν, ἀλλὰ καὶ
φυλάττωνται, καὶ δεδίωσιν, δρῶντες αὐτοὺς, οὐ μόνον τοῖς σώμα-
σιν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀναθήμασι, πολεμήσαντας.

μᾶ'. Ἐγώ δὲ καὶ περὶ τῶν πολιτῶν τῶν ἡμετέρων πολλὰ τοι-
αῦτα διειλθεῖν. Καὶ γάρ οὗτοι πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους, δσοις πεπο-
λεμήκασιν, ἅμα διαλλάττονται καὶ τῇς ἔχθρας τῇς προγεγενημένης
ἐπιλανθάνονται, τοῖς δ' ἡπειρώταις, οὐδ' ὅταν εῦ πάσχωσι, χάριν
ἴσασιν· οὕτως ἀείμνηστον πρὸς αὐτοὺς τὴν ὁργὴν ἔχουσι. Καὶ
πολλῶν μὲν οἱ πατέρες ἡμῶν Μηδισμοῦ θάνατον κατέγνωσαν, ἐν
δὲ τοῖς συλλόγοις ἔτι καὶ νῦν ἀρδεῖς ποιοῦνται, πρὶν ἄλλο τι χρη-
ματίζειν, εἴ τις ἐπικηρυκεύεται. Πέρσαις τῶν πολιτῶν. Εὔμολπί-
δαι δὲ καὶ Κήρυκες ἐν τῇ τελετῇ τῶν μυστηρίων, διὰ τὸ τούτων
μῆσος, καὶ τοῖς ἄλλοις βαρβάροις εἰργεσθαι τῶν ιερῶν, ὥσπερ τοῖς
ἀνδροφόνοις, προαγορεύουσιν. Οὕτω δὲ φύσει πολεμικῶς πρὸς αὐ-
τοὺς ἔχομεν, ὥστε καὶ τῶν μύθων ἡδιστα συγδιατρίβομεν τοῖς
Τρωϊκοῖς καὶ Περσικοῖς, δι᾽ ὧν ἔστι πυνθάνεσθαι τὰς ἐκείνων συμ-
φοράς. Εὗροι δ' ἂν τις ἐκ μὲν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρβά-
ρους, ὅμονοις πεποιημένους, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς Ἐλληνας, θρήνους ἡ-
μῖν γεγενημένους· καὶ τοὺς μὲν ἐν ταῖς ἑορταῖς ἀδομένους, τῶν
δὲ ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἡμᾶς μεμνημένους. Οἶμαι δὲ καὶ τὴν Ομή-
ρου ποίησιν μείζω λαβεῖν δόξαν, ὅτι καλῶς τοὺς πολεμήσαντας
τοῖς βαρβάροις ἐνεκωμίασε, καὶ διὰ τοῦτο βουληθῆναι τοὺς προ-
γόνους ἡμῶν ἔντιμον αὐτοῦ ποιῆσαι τὴν τέχνην, ἐν τε τοῖς τῆς
μουσικῆς ἀθλοῖς καὶ τῇ παιδεύσει τῶν νεωτέρων, ἵνα, πολλάκις
ἀκούοντες τῶν ἐπῶν, ἐκμαγθάνωμεν τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς αὐτοὺς

ὑπάρχουσαν, καὶ ζηλοῦντες τὰς ὁρετὰς τῶν στρατευσαμένων ἐπὶ Τροίαν, τῶν αὐτῶν ἔργων ἑκείνοις ἐπιθυμῶμεν.

μγ'. "Ωστε μοι δοκεῖ πολλὰ λίαν εἶναι τὰ παρακελευόμενα πολεμεῖν αὐτοῖς, μάλιστα δ' ὁ παρὼν καιρὸς, διὸ οὐκ ἀφετέον οὐσαφέστερον οὐδέν. Καὶ γάρ αἰσχρὸν, παρόντι μὲν μὴ χρῆσθαι, παρέλθόντος δὲ αὐτοῦ μερικότερον. Τί γάρ ἀν καὶ βουληθείημεν ἡμῖν προσγενέσθαι, μέλλοντες βασιλεῖν πολεμεῖν, ἕξα τῶν νῦν ὑπαρχόντων; Οὐκ Αἴγυπτος μὲν αὐτοῦ καὶ Κύπρος ἀφέστηκε; Φοινίκη δὲ καὶ Συρία διὰ τὸν πόλεμον ἀνάστατοι γεγόνασι; Τύρος δὲ, ἐφ' ἥμέγα ἐφρόνησεν, ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν τῶν ἑκείνου κατείληπται; Τῶν δὲ ἐν Κιλικίᾳ πόλεων τὰς μὲν πλείστας οἱ μεθ' ἡμῶν ὄντες ἔχουσι, τὰς δὲ οὐ χαλεπόν ἔστι κτήσασθαι, Λυκίας δ' οὐδὲ εἰς πώποτε Περσῶν ἐκράτησεν. Ἐκατόμνος δ' ὁ Καρίας ἐπίσταθμος, τῇ μὲν ἀληθείᾳ πολὺν ἥδη χρόνον ἀφέστηκεν ὄμολογήσει δὲ, δταν ἡμεῖς βουληθῶμεν. Ἀπὸ δὲ Κνίδου μέχρι Σινώπης, Ἐλληνες τὴν Ἀσίαν παροικοῦσιν, οὓς οὐ δεῖ πείθειν, ἀλλὰ μὴ κωλύειν πολεμεῖν. Καὶ, τοιούτων ὄρμητηρῶν ὑπαρξάντων, καὶ τοσούτου πολέμου τὴν Ἀσίαν περιστάντος, τί δεῖ τὰ συμβήσομενα λίαν ἀκριβῶς προαγορεύειν; "Οπου γάρ μικρῶν μερῶν ἥπτους εἰσί, πᾶς ἀν διατεθεῖεν, εἰ πᾶσιν ἡμῖν πολεμεῖν ἀναγκασθεῖεν; "Ἐχει δὲ οὕτως. Ἐὰν μὲν ὁ βαρβάρος ἐρρώμενεστέρως κατάσχῃ τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ θαλάττη, φρουράς μειζους ἐν αὐταῖς ἢ νῦν ἐγκαταστήσας, τάχ' ἀν καὶ τῶν γῆσαν, αἱ εἰσι περὶ τὴν ἥπειρον, οἷον Ῥόδος καὶ Σάμος καὶ Χίος, ἐπὶ τὰς ἑκείνου τύχας ἀποκλίναιεν ἢν δ' ἡμεῖς αὐτὰς πρότεροι καταλάβωμεν, εἰκὸς, τοὺς τὴν Λυδίαν καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν ἀλληλή τὴν ὑπερκειμένην χώραν οἰκοῦντας, ἐπὶ τοῖς ἐντεῦθεν ὄρμωμένοις εἶναι. Διὸ δεῖ σπεύδειν, καὶ μηδεμίαν ποιεῖσθαι διατριβὴν, ἵνα μὴ πάθωμεν, ὅπερ οἱ πατέρες ἡμῶν. Ἐκεῖνοι γάρ ὑστερήσαντες τῶν βαρβάρων, καὶ προέμενοι τινάς τῶν συμμάχων, ἡναγκάσθησαν ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς κινδυνεύειν, ἐξὸν αὐτοῖς, προτέροις διαβάσιν εἰς τὴν ἥπειρον, μετὰ πάσης τῆς τῶν Ἐλλήνων δυνάμεως, ἐν μέρει τῶν ἔθνῶν ἔκκαστον χειρωσασθαι. Δέδεικται γάρ, ὅταν τις πολεμῇ πρὸς ἀνθρώπους ἐκ πολλῶν συλλεγομένους τόπων, ὅτι δεῖ μὴ περιμένειν, ἔως ἀθροισθῶσιν, ἀλλ' ἔτι διεσπαρμένοις αὖ-

τοῖς ἐπιχειρεῖν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν προεξαμαρτόντες, ἀπαντά ταῦτα ἐπηνωρθώσαντο, καταστάντες εἰς τοὺς μεγίστους ἀγῶνας. Ἡμεῖς δέ, ἀν σωφρονῶμεν, ἐξ ἀρχῆς φυλαξόμεθα, καὶ πειρασόμεθα φθῆναι περὶ τὴν Λυδίαν καὶ περὶ τὴν Ιωνίαν σρατόπεδον ἐγκαταστήσαντες, εἰδότες, ὅτι καὶ βασιλεὺς οὐχ ἔκδυτων ἄρχει τῶν ἡπειρωτῶν, ἀλλὰ μείζω δύναμιν περὶ αὐτὸν, ἐκδεστῶν αὐτὸν, ποιητάμενος ἡς ἡμεῖς ὑπόταν κρείττω διαβιβάσωμεν (δι βουληθέντες ῥαδίως ἀν ποιήσαιμεν), ἀσφαλῶς ἀπασαν τὴν Ἀσίαν καρπωσόμεθα. Πολὺ δὲ καλλιον, ἐκείνῳ περὶ τῆς βασιλείας πολεμεῖν, ἢ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸν περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισθῆτεν.

μδ'. "Ἄξιον δὲ ἐπὶ τῆς νῦν ἡλικίας ποιήσασθαι τὴν σρατείαν, ἵν' οἱ τῶν συμφορῶν κοινωνήσαντες, οὗτοι καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσωσι, καὶ μὴ πάντα τὸν χρόνον δυστυχοῦντες διαγάγωσιν. Ἰκανὸς γάρ ὁ παρελυληθώς χρόνος· ἐνῷ τί τῶν δεινῶν οὐ γέγονε; Πολλῶν γάρ κακῶν τῇ φύσει τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπαρχόντων, αὐτοὶ πλείω τῶν ἀναγκαλιν προσεξευρήκαμεν, πολέμους καὶ στάσεις ἡμῖν αὐτοῖς ἐμποιήσαντες, ὥστε τοὺς μὲν ἐν ταῖς αὐτῶν ἀνόμως ἀπόλυτοις, τοὺς δὲ ἐπὶ ζένης μετὰ παιδῶν καὶ γυναικῶν ἀλασθαῖς, πολλοὺς δὲ, δι' ἔνδειαν τῶν καὶ ἡμέραν, ἐπικουρεῖν ἀναγκαζομένους, ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τοῖς φίλοις μαχομένους ἀποθνήσκειν. Ὅπερ δύν οὐδεὶς πώποτ' ἡγανάκτησεν· ἀλλ' ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς, ταῖς ὑπὸ τῶν ποιητῶν συγκειμέναις, δακρύειν ἀξιοῦσιν, ἀληθινὰ δὲ πάθη πολλὰ καὶ δεινὰ γιγνόμενα διὰ τὸν πόλεμον ἐφορῶντες, τοσούτου δέουσιν ἐλεεῖν, ὥστε καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς ἀλλήλων κακοῖς, ἢ τοῖς ἴδιοις αὐτῶν ἀγαθοῖς. "Ισως δέ ἀν καὶ τῆς ἡμῆς εὐθείας πολλοὶ καταγελάσσειν, εἰ δυστυχίαν ἀνδρῶν ἐν τοιούτοις καιροῖς ὀδυροίμην, ἐν οἷς Ἰταλίᾳ μὲν ἀνάστατος γέγονε, Σικελίᾳ δὲ καταδεδούλωται, τοσαῦται δὲ πόλεις τοῖς βαρύρροις ἐκδέδονται, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις ἔστι.

μέ. Θαυμάζω δὲ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν, εἰ προσήκειν αὐτοῖς ἡγούνται μέγα φρονεῖν, μηδὲν πώποτε ὑπὲρ τηλικούτων πραγμάτων μήτε εἰπεῖν, μήτε ἐνθυμηθῆναι δυνηθέντες. Ἔχρην γάρ αὐτοὺς, εἴπερ ξενι ἄξιοι τῆς παρούσης δόξης, ἀπάντη

τῶν ἀφεμένους τῶν ἄλλων, περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρ-
βάρους εἰσηγεῖσθαι καὶ συμβουλεύειν. Τυχὸν μὲν γὰρ ὃν τι διεπέ-
ραγναν· εἰ δὲ καὶ προκείπον, ἀλλ’ οὐν τούς γε λόγους, ὡσπερ χρη-
σμοὺς, εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον κατέλιπον. Νῦν δὲ, οἱ μὲν ἐν ταῖς
μεγίσταις δόξαις ὅντες, ἐπὶ μικροῖς σπουδάζουσιν, ήμιν δὲ, τοῖς
τῶν πολιτικῶν ἔξεστηκόσι, περὶ τηλικούτων πραγμάτων συμβου-
λεύειν καταλελοίπασιν. Οὐ μὴν ἀλλ’, δσῳ μικροψυχότεροι τυγ-
χάνουσιν ὅντες οἱ προεστῶτες ἡμῶν, τοσοῦτον τοὺς ἄλλους ἐρήμ-
μενεστέρως δεῖ σκοπεῖν, δπως ἀπαλλαγῆσθαι τῆς παρούσης ἔχ-
θρας. Νῦν μὲν γὰρ μάτην ποιούμεθα τὰς περὶ τῆς εἰρήνης συνθή-
κας· οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ’ ἀναβαλλόμεθα, καὶ
περιμένομεν τοὺς καιρούς, ἐν οἷς ἀνήκεστόν τι κακὸν ἀλλήλους ἐρ-
γάσασθαι δυνησόμεθα.

μς'. Δεῖ δὲ ταύτας τὰς ἐπιθυμίας ἐκ ποδῶν ποιησαμένους, ἐκε-
νοις τοῖς ἔργοις ἐπιχειρεῖν, ἐξ ὧν τάς τε πόλεις ἀσφαλέστερον οι-
κήσομεν, καὶ πιστότερον διακεισθεία πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. *Ἐστι
δὲ ἀπλοῦς καὶ ἥρδιος ὁ λόγος ὁ περὶ τούτων. Οὔτε γὰρ εἰρήνην
οἴόν τέ ἐστι βεβαίαν ἀγαγεῖν, ἐὰν μὴ κοινῇ τοῖς βαρβάροις πολε-
μήσωμεν· οὐδὲ δρονοῦσαι τοὺς "Ελληνας, πρὸν ἀν καὶ τὰς φιλίας ἐκ
τῶν αὐτῶν καὶ τοὺς κινδύνους πρὸς τοὺς αὐτοὺς ποιησώμεθα. Τού-
των δὲ γεγονότων, καὶ τῆς ἀπορίας τῆς περὶ τὸν βίον ἡμῶν ἀφαιρε-
θεῖσης, οὐ καὶ τὰς ἑταρίας διαλύει, καὶ τὰς συγγενεῖας εἰς ἔχθραν
προάγει, καὶ πάντας ἀνθρώπους εἰς πολέμους καὶ στάσεις καθίστη-
σιν, οὐκ ἔστιν δπως οὐχ δρονοῦσομεν, καὶ τὰς εὐνοίας ἀληθινὰς πρὸς
ἡμᾶς αὐτούς ἔξομεν. *Ων ἔνεκα περὶ παντὸς ποιητέον, δπως ὡς
τάχιστα τὸν ἐνθένδε πόλεμον εἰς τὴν ἕπειρον διορισμεν, ὡς μό-
νον γ’ ἀν τοῦτο ἀγαθὸν ἀπολαύσαμεν ἐκ τῶν κινδύνων τῶν πρὸς
ἡμᾶς αὐτούς, εἰ ταῖς ἐμπειρίαις, ταῖς ἐκ τούτων γεγενημέναις,
πρὸς τὸν βάρβαρον καταχρήσασθαι δόξειν ἡμῖν.

μζ'. Ἀλλὰ γὰρ ἵσως διὰ τὰς συνθήκας ἀξιον ἐπισχεῖν, ἀλλ’ οὐκ
ἐπειχθῆναι καὶ θάττον ποιήσασθαι τὴν στρατειαν· δι’ ἀς αἱ μὲν ἡ-
λευθερωμέναι τῶν πόλεων βασιλεῖς χάριν ἴσχουσιν, ὡς δι’ ἐκεῖνον τυ-
χοῦσαι τῆς αὐτονομίας ταύτης, αἱ δὲ ἐκδεδομέναι τοῖς βαρβάροις,
μάλιστα μὲν Λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦσιν, ἐπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλ-

ΤΟΝ. Δ'

4

λοις τοῖς μετέχουσι τῆς εἰρήνης, ὡς ὑπὲρ τούτων δουλεύειν ἥναγκασμέναι. Καίτοι πῶς οὐ χρὴ διαλύειν ταῦτας τὰς ὄμοιογίας, ἐξ ὧν τοιαύτη δόξα γέγονεν, ὡστε δὲ μὲν βάρβαρος καὶ δεῖται τῆς Ἐλλάδος, καὶ φύλαξ τῆς εἰρήνης ἔστιν, ἡμῶν δέ τινες εἰσιν οἱ λυμανούμενοι καὶ κακῶς ποιοῦντες αὐτήν; "Ο δὲ πάντων καταγελασθετατον, ὅτι τῶν γεγραμμένων ἐν ταῖς ὄμοιογίαις τὰ χειρίστα τυγχάνομεν διαφυλάττοντες· ἀλλὰ μὲν γάρ αὐτονόμους ἀφίσαι τάς τε νήσους καὶ τὰς πόλεις, τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, πάλαι λέλυται, καὶ μάτην ἐν ταῖς στήλαις ἔστιν· ἀλλὰ αἰσχύνην φέρει ἡμῖν, καὶ πολλοὺς τῶν συμμάχων ἐκδέδωκε, ταῦτα δὲ καὶ κατὰ χώραν μένει, καὶ πάντ' αὐτοὶ κύρια ποιοῦμεν· ἀλλὰ μηδεμίαν ἔστιν ἡμέραν, νομίζοντας προστάγματα καὶ μὴ συνθήκας εἶναι. Τίς γάρ οὐκ οἶδεν, ὅτι συνθῆκαι μέν εἰσιν, αἵτινες ἀν ισως καὶ κοινῶς ἐν ἀμφοτέροις ἔχωσι· προστάγματα δὲ, τὰ τοὺς ἑτέρους ἐλαττούντα παρὰ τὸ δίκαιον; Διὸ καὶ τῶν πρεσβευσάντων ταῦτην τὴν εἰρήνην, δικαίως ἀν κατηγοροῦμεν, ὅτι, πεμφθέντες ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων, ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐποιήσαντο τὰς συνθήκας. Ἐχρῆν γάρ αὐτοὺς, εἴτ' ἐδόκει τὴν ἑαυτῶν ἔχειν ἔκάστους, εἴτε καὶ τῶν δοριαλώτων ἐπάρχειν, εἴτε καὶ τούτων κρατεῖν, ὃν ὑπὸ τὴν εἰρήνην ἐτυγχάνομεν ἔχοντες, ἐν τι τούτων δρισκημένους, καὶ κοινὸν τὸ δίκαιον ποιησαμένους, οὕτω συγγράφεσθαι περὶ αὐτῶν. Νῦν δὲ τῇ μὲν ἡμετέρᾳ πόλει, καὶ τῇ Δακεδαιμονίᾳ οὐδεμίαν τιμὴν ἀπένειμαν, τὸν δὲ βάρβαρον ἀπάστις τῆς Ἀσίας δεσπότην κατέστησαν, ὃς ὑπὲρ ἐκείνου πολεμησάντων ἡμῶν, ἢ τῆς μὲν Περσῶν ἀρχῆς πάλαι καθεστηκούσας, ἡμῶν δὲ ἄρτι τὰς πόλεις κατοικούντων, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων μὲν νεωστὶ [ταύτην] τὴν τιμὴν ἔχόντων, ἡμῶν δὲ τὸν ἀπανταχρόνον ἐν τοῖς "Ἐλλησι" δύναστευόντων.

μή. Οἷμαι δ' ἐκείνως εἰπὼν μᾶλλον διλώσειν τὴν τε περὶ ἡμᾶς ἀτιμίαν γεγενημένην, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως πλεονεξίαν. Τῆς γάρ γῆς ἀπάστις τῆς ὑπὸ τῷ κόσμῳ κειμένης δίχα τετμημένης, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δὲ Εὐρώπης καλούμενης τὴν ἡμίσειαν ἐκ τῶν συνθηκῶν εἰληρεν, ὡσπερ πρὸς τὸν Δία τὴν χώραν νεμόμενος, ἀλλ' οὐ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὰς συνθήκας ποιούμενος. Καὶ ταῦτας συνηγάγασεν ἡμᾶς, ἐν στήλαις λιθίναις ἀνυγράψαντας, ἐν τοῖς κοι-

νοὺς τῶν ἴερῶν ἀναθῆναι, πολὺ κάλλιον τρόπαιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις γιγνομένων. Τὰ μὲν γάρ ὑπέρ μικρῶν ἔργων καὶ μιᾶς τύχης ἔστιν· αὗται δὲ ὑπέρ παντὸς τοῦ πολέμου, καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἔστηκασιν. Ὅπερ ᾧν ἀξίουν ὀργίζεσθαι, καὶ σκοπεῖν ὅπως τῶν γεγενημένων δίκην ληφόμεθα, καὶ τὰ μέλλοντα διορθωσόμεθα. Καὶ γάρ αἰσχρὸν, ιδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις ἀξιοῦν χρησθαι, δημοσίᾳ δὲ τοσούτους τῶν συμμάχων περιορᾶν αὐτοῖς δουλεύοντας· καὶ τοὺς μὲν περὶ τὰ Τρωϊκὰ γενομένους, μᾶς γυναικὸς ἀρπασθείσης, οὕτως ἀπαντας συνοργισθῆναι τοῖς ἀδικηθεῖσιν, ὥστε μὴ πρότερον παύσασθαι πολεμοῦντας, πρὶν τὴν πόλιν ἀνάστατον ἐποίησαν τοῦ τολμήσαντος ἔξαμαρτεῖν· ἡμᾶς δὲ, ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑθριζομένης, μηδεμίαν ποιήσασθαι κοινὴν τιμωρίαν, ἔξον ἡμῖν εὐχῆς ἀξια διαπράξασθαι. Μόνος γάρ οὗτος ὁ πόλεμος κρείττων εἰρήνης ἐστι, καὶ θεωρίᾳ μᾶλλον ἢ στρατείᾳ προσεοικὸς, ἀμφοτέροις δὲ συμφέρων, καὶ τοῖς τὴν ἡσυχίαν ἀγειν βουλομένοις, καὶ τοῖς πολεμεῖν ἐπιθυμοῦσιν. Ἐξέσται γάρ ἀν τοῖς μὲν ἀδεῶς τὰ σφέτερα αὐτῶν καρποῦσθαι, τοῖς δὲ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων μεγάλους πλούτους καταστήσασθαι.

μ. Πολλαχῇ δὲ ἀν τις λογιζόμενος εὔροι ταύτας τὰς πράξεις λυσιτελούσσας μᾶλιστα ἡμῖν. Φέρε γάρ, πρὸς τίνας χρὴ πολεμεῖν τοὺς μηδεμιᾶς πλεονεξίας ἐπιθυμοῦντας, ἀλλ' αὐτὸς τὸ δίκαιον σκοποῦντας; Οὐ πρὸς τοὺς καὶ πρότερον τὴν Ἑλλάδα κακῶς ποιήσαντας, καὶ νῦν ἐπιθουλεύοντας, καὶ πάντα τὸν χρόνον οὕτω διακειμένους πρὸς ἡμᾶς; Τίσι δὲ φίλονειν εἰκός ἐστι τοὺς μὴ παντάπασιν ἀνάνδρως διακειμένους, ἀλλὰ μετρίως τούτῳ τῷ πράγματι χρωμένους; Οὐ τοῖς μείζους μὲν τὰς δυναστείας ἢ κατὰ ἀνθρώπους περιθεβλημένοις, ἐλάττονος δὲ ὀξεῖοις τῶν παρ' ἡμῖν δυστυχούντων; Ἐπὶ τίνας δὲ μᾶλλον προσήκει στρατεύειν τοὺς ἄμα μὲν εὐεξεῖν βουλομένους, ἄμα δὲ τοῦ συμφέροντος προνοούμένους; Οὐκ ἐπὶ τοὺς καὶ φύσει πολεμίους, καὶ πατρικοὺς ἐχθρούς, καὶ πλεῖστα μὲν ἀγαθὰ κεκτημένους, ἥκιστα δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἀμύνασθαι δυναμένους; Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πᾶσι τούτοις ἔνοχοι τυγχάνουσιν ὅντες.

ν. Καὶ μὴν οὐδὲ τὰς πόλεις λυπήσομεν, στρατιώτας ἐξ αὐτῶν καταλέγοντες, δι γῆν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους ὄγκοις

τον αύταις ἐστι πολὺ γάρ οἴμαι σπανιωτέρους ἔσεσθαι τοὺς μένειν ἔθέλοντας, τῶν συνακολουθεῖν ἐπιθυμησόντων. Τίς γάρ οὕτως, ἢ νέος ἢ παλαιὸς, ῥάθυμος ἐστιν, ὅστις οὐ μετασχεῖν βουλήσεται ταῦτης τῆς στρατιᾶς, τῆς ὑπ' Ἀθηναίων μὲν καὶ Λακεδαιμονίων στρατηγουμένης, ὑπὲρ δὲ τῆς τῶν συμμάχων ἐλευθερίας ἀθροίζομένης, ὑπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἀπάστης ἐκπεμπομένης, ἐπὶ δὲ τὴν τῶν βαρθάρων τιμωρίαν πορευομένης; Φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόστην τινὰ χρὴ νομίζειν ἢ ζῶντας ἔζειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν τοὺς ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις ἀριστεύσαντας; "Οπου γάρ οἱ πρὸς Ἀλέξανδρον πολεμήσαντες, καὶ μίαν πόλιν ἐλόντες, τοιούτων ἐπαίνων ἡξιώθησαν, ποίων τινῶν χρὴ προσδοκᾶν ἐγκωμίων τεύξεσθαι τοὺς ὅλης Ἀσίας κρατήσαντας; Τίς γάρ ἢ τῶν ποιεῖν δυναμένων, ἢ τῶν λέγειν ἐπισταμένων, οὐ πονήσει καὶ φιλοσοφήσει, βουλόμενος ἀμά τε τῆς αὔτου διανοίας καὶ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς μνήμην εἰς ἀπαντα τὸν χρόνον καταλιπεῖν;

νά. Οὐ τὴν αὐτὴν δὲ τυγχάνω γνώμην ἔχων ἐν τε τῷ παρόντι καιρῷ, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ λόγου. Τότε μὲν γάρ φημιν ἀξίως δυνήσεσθαι περὶ τῶν πραγμάτων εἰπεῖν· νῦν δὲ οὐκ ἐφικνοῦμαι τοῦ μεγέθους αὐτῶν, ἀλλὰ πολλά με διαπέφευγεν ὃν διενοήθην. Αὐτοὺς οὖν χρὴ συνορᾶν, ὅστις ἂν εὐδαιμονίας τύχοιμεν, εἰ τὸν μὲν πόλεμον, τὸν νῦν ὄντα περὶ ἡμᾶς, πρὸς τοὺς ἡπειρώτας ποιησαί μεθα, τὴν δὲ εὐδαιμονίαν τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διακομίσαιμεν· καὶ μὴ μόνον ἀκροστάς γενομένους ἀπελθεῖν, ἀλλὰ τοὺς μὲν πράττειν δυναμένους, παρακαλοῦντας ἀλλήλους, πειρᾶσθαι διαλλάσσειν τὴν τε πόλιν τὴν ἡμετέραν, καὶ τὴν Λακεδαιμονίων· τοὺς δὲ τῶν λόγων ἀμφισβητοῦντας, πρὸς μὲν τὴν παρακαταθήκην, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὃν νῦν φλυαροῦσι, παύσασθαι γράφοντας, πρὸς δὲ τοῦτον τὸν λόγον ποιεῖσθαι τὴν ἄμιλλαν, καὶ σκοπεῖν ὅπως ἀμεινον ἐμοῦ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐροῦσιν, ἐνθυμουμένους, ὅτι τοῖς μεγάλαις τὰς ὑποσχέσεις ποιουμένοις οὐ πρέπει περὶ μικρὰ διατρίβειν, οὐδὲ τοιαῦτα λέγειν, ἐξ ὃν δ βίος μηδὲν ἐπιδώσει τῶν πεισθέντων, ἀλλ' ἐν ἐπιτελεσθέντων αὐτοῖς τε ἀπαλλαγήσονται τῆς τοιαύτης ἀποσίας, καὶ τοῖς ἄλλοις μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι δόξουσιν εἶναι.

B'.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΕΚ ΤΩΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΒΙΩΝ.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ (1).

ΠΕΡΙ Δυκούργου τοῦ νομοθέτου καθόλου μὲν οὐδέν ἔτιν είπεῖν ἀναμφισβήτητον, οὗ γε καὶ γένος, καὶ ἀποδημία, καὶ τελευτὴ, καὶ πρὸς ἄπασιν ἢ περὶ τοὺς νόμους αὐτοῦ καὶ τὴν πολιτείαν πραγματεία δικιφόρους ἔσχεν ιστορίας· ἥκιστα δὲ οἱ χρόνοι, καθ' οὓς γέγονεν ὁ ἀνὴρ, ὅμολογοισύνται. Οἱ μὲν γάρ Ἰφίτῳ συνακμάσαι καὶ συνδιαθεῖναι τὴν Ὀλυμπιακὴν ἐκεχειρίαν λέγουσιν αὐτόν· ὃν ἔστι καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος, τεκμήριον προφέρων τὸν Ὀλυμπιάδας δίσκον, ἐνῷ τοῦνομα τοῦ Δυκούργου διασώζεται καταγεγραμμένον. Οἱ δὲ ταῖς διαδοχαῖς τῶν ἐν Σπάρτῃ βεβασιλευκότων ἀναλεγόμενοι τὸν χρόνον, ὥσπερ Ἐρατοσθένης καὶ Ἀπολλόδωρος, οὐκ ἀλίγοις ἔτεσι πρεσβύτερον ἀποφαίνουσι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. Τίμαιος δὲ ὑπονοεῖ, δυοῖν ἐν Σπάρτῃ γεγονότων Δυκούργων οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τῷ ἑτέρῳ τὰς ὀμφοῦν πράξεις διὰ τὴν δόξαν ἀνακείσθαι· καὶ τὸν γε πρεσβύτερον οὐ πόρρω τῶν Ὁμέρου χρόνων γεγονέναι, ἔνιοι δὲ, καὶ κατ' ὅψιν ἐντυχεῖν Ὁμέρῳ. Διδωσι δὲ καὶ Ξενοφῶν ὑπόνοιαν ἀρχαιότητος, ἐν οἷς τὸν ἄνδρα λέγει γεγονέναι κατὰ τοὺς Ἡρακλείδας. Γένει μὲν γάρ Ἡρακλεῖδαι δήπουθεν ἦσαν καὶ οἱ νεώτατοι τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων· δὲ δέ εοικε βουλομένω τοὺς πρώτους ἐκείνους καὶ σύνεγγυς Ἡρακλέους, ὁνομάζειν Ἡρακλείδας. Οὐ μὴν ἀλλὰ, καίπερ οὕτω πεπλανημένης τῆς ιστορίας, πειρασόμεθα, τοῖς βραχυτάτας ἔχουσιν ἀντιλογίας, ἢ γνωριμωτάτους μάρτυρας, ἐπόμενοι τῶν γεγραμμένων περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀποδοῦναι τὴν διήγησιν.

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α. Κορακῆ, αὐθ'. (Βλ. Ἐλλ. Βιβλιοθ. Τόμ. Γ'. σελ. 74—106.)

Ε'. Ἐπεὶ καὶ Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς οὐκ Εὔνόμου λέγει τὸν Λυκούργον πατρὸς, ἀλλὰ Πρυτάνιδος· καὶ τὸν Λυκούργον καὶ τὸν Εὔνομον οἱ πλεῖστοι σχεδὸν οὐχ οὕτω γενεαλογοῦσιν, ἀλλὰ Πετροκλέους μὲν τοῦ Ἀριστοδήμου γενέσθαι Σόνι· Σόου δὲ, Εύρυτίων· τούτου δὲ, Πρύτανιν· ἐκ τούτου δὲ, Εὔνομον· Εὔνόμου δὲ, Πολυδέκτην· ἐκ προτέρας γυναικὸς, Λυκούργον δὲ, νεώτερον ἐκ Διαγέσσης· ὡς Διειπυχίδας ἴστρόηκεν, ἔκτον μὲν ἀπὸ Πατροκλέους, ἐνδέκατον δὲ ἀφ' Ἡρακλέους. Τῶν δὲ προγόνων αὐτοῦ μάλιστα ἑθαυμάσθη Σόος, ἐφ' οὗ καὶ τοὺς εἰλωτας ἐποιήσαντο δούλους οἱ Σπαρτιάται, καὶ χώραν προσεκτήσαντο πολλὴν, Ἀρκάδων ἀποτεμόμενοι. Δέγεται δὲ τὸν Σόον, ἐν χωρίῳ χαλεπῷ καὶ ἀνύδρῳ πολιορκούμενον ὑπὸ Κλιτορίων, δρομογῆσαι τὴν δορίκτητον γῆν αὐτοῖς ἀφέσειν, εἰ πίοι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ πάντες ἀπὸ τῆς πλησίου πηγῆς. Γενομένων δὲ τῶν ὄρκίων καὶ ὄμολογιῶν, συναγαγόντα τοὺς μεθ' ἔκυτοῦ, διδόναι τῷ μὴ πιόντι τὴν βασιλείαν οὐδενὸς δὲ καρτερήσαντος, ἀλλὰ πάντων πιόντων, αὐτὸν ἐπὶ πᾶσι καταβάντα, καὶ περιρρέκαμένον, ἔτι τῶν πολεμίων πατρόνων, ἀπελθεῖν καὶ τὴν χώραν κατασχεῖν, ὡς μὴ πάντων πιόντων. Ἄλλα, καίπερ ἐπὶ τούτοις θαυμάζοντες αὐτὸν, οὐκ ἀπὸ τούτου τὴν οἰκίαν, ἀλλ᾽ [ἀπὸ] τοῦ παιδὸς αὐτοῦ προσηγόρευσαν Εύρυτιωνίδας· διτὶ δοκεῖ πρῶτος Εύρυτίων τὸ ἄγαν μοναρχικὸν ἀνεῖναι τῆς βασιλείας, δημιαγωγῶν καὶ χαριζόμενος τοῖς πολλοῖς. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης ἀνέσεως, τοῦ μὲν δήμου θρασυνομένου, τῶν δὲ ὅστερον βασιλέων, τὰ μὲν ἀπεχθανομένων τῷ βιάζεσθαι τοὺς πολλοὺς, τὰ δὲ πρὸς χάριν, ἢ δι' ἀσθενειαν, ὑποφερομένων, ἀνομία καὶ ἀταξία κατέσχε τὴν Σπάρτην ἐπὶ πολὺν χρόνον· ὥφ' ἦς καὶ τὸν πατέρα τοῦ Λυκούργου βασιλεύοντα συνέθη τελευτῆσαι. Διερύκων γάρ ἀψιμαχίαν τινὰ, μαχειρικὴ κοπίδη πληγεῖς, ἀπέθανε, τῷ πρεσβυτέρῳ παιδὶ Πολυδέκτῃ καταλιπὼν τὴν βασιλείαν.

Γ'. Ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου μετ' ὀλίγον χρόνον, ἔδει βασιλεύειν, ὡς πάντες φοντο, τὸν Λυκούργον· καὶ πρίν γε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ φανερὰν γενέσθαι κύνουσαν, ἑθασίλευεν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο τάχιστα ἤσθετο, τὴν μὲν βασιλείαν ἀπέφηνε τοῦ παιδὸς οὖσαν, ἔνπειρ ἀρρών γένηται, τὴν δὲ ἀργὴν αὐτὸς ὡς ἐπίτροπος διεῖπε,

Τοὺς δὲ τῶν ὀρραχιῶν βασιλέων ἐπιτρόπους Δακεδαιμόνιοι Προδί-
κως ὠνόμαζον. Ὡς δὲ ἡ γυνὴ προσέπεμπε κρύφα, καὶ λόγους ἐποι-
εῖτο, βουλομένη διαφθεῖραι τὸ βρέφος, ἐπὶ τῷ συνοικεῖν ἐκείνῳ
βασιλεύοντι τῆς Σπάρτης, τὸ μὲν ἥθος αὐτῆς ἐμίσσεσε, πρὸς δὲ τὸν
λόγον αὐτὸν οὐκ ἀντεῖπεν ἀλλ᾽ ἐπαινεῖν καὶ δέχεσθαι προσποιού-
μενος, οὐκ ἔφη δεῖν ἀμβλίσκουσαν αὐτὴν καὶ φαρμακευομένην δικ-
λυματίνεσθαι τὸ σῶμα καὶ κινδυνεύειν αὐτῷ γάρ μελήσειν, ὅπως
εὐθὺς ἐκ ποδῶν ἔσται τὸ γεννηθέν. Οὕτω δὲ παραγαγῶν ὅχρι τοῦ
τόκου τὴν ἀνθρωπὸν, ὃς ἦσθετο τίκτουσαν, εἰσέπεμψε παρέδρους
ταῖς ὠδίσιν αὐτῆς καὶ φύλακας, οἵς ἦν προστεταγμένον, ἐὰν μὲν
θῆλυ τεχθῇ, παραδοῦναι ταῖς γυναιξὶν ἐὰν δὲ ἀρρέν, κομίσαι
πρὸς ἑκυτὸν, διὰ τοῦ τύχη πράττων. Ἐτυχεὶς δὲ δειπνοῦντος αὐ-
τοῦ μετὰ τῶν ἀρχόντων ἀποκυθέντες ἀρρένες καὶ παρῆσαν οἱ ὑπηρέ-
ται τὸ παιδάριον αὐτῷ κομίζοντες. Ὁ δὲ, δεξάμενος, [ώς] λέ-
γεται, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, «Βασιλεὺς ἡμῖν γέγονεν,
ὅς Σπαρτιᾶται, κατέκλινεν ἐν τῇ βασιλικῇ χώρᾳ, καὶ Χαρίλαου
ώνομασε, διὰ τὸ τοὺς πάντας εἶναι περιχαρεῖς, ἀγαμένους αὐτοῦ
τὸ φρόνημα καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἐβασίλευσε δὲ μῆνας ὄκτω τὸ
σύμπαν. Ἡν δὲ καὶ τάλλα περίβλεπτος ὑπὸ τῶν πολιτῶν, καὶ
πλείονες ἐγένοντο τῶν ὡς ἐπιτρόπῳ βασιλέως, καὶ βασιλικὴν ἔξου-
σίαν ἔχοντι, πειθομένων οἱ δι' ἀρετὴν προσέχοντες αὐτῷ, καὶ ποιεῖν
ἐθέλοντες ἑτοίμως τὸ προστατόμενον. Ἡν δέ τι καὶ τὸ φθονοῦν,
καὶ πρὸς τὴν αὕτην ὅντι νέῳ πειρώμενον ἐνίστασθαι μάλιστα
μὲν οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς, ὑδρίσθαι
δοκούστες· ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτῆς Λεωνίδας καὶ θρασύτερόν ποτε
τῷ Λυκούργῳ λοιδορθῆσε, ὑπεῖπεν, ὡς εἰδεῖν σαρῶς μέλλοντα βα-
σιλεύειν αὐτόν· ὑπόνοιαν διδοὺς καὶ προκαταλαμβάνων διαβολῆς
τὸν Λυκούργον, εἴ τι συμβαίνει τῷ βασιλεῖ παθεῖν, ὡς ἐπιθεσθουλευ-
κότα. Τοιοῦτοι δέ τινες λόγοι καὶ παρὰ τῆς γυναικὸς ἐξεφοίτων
ἔφ' οἵς βαρέως φέρων, καὶ δεδοικώς τὸ ἄδηλον, ἔγνω φυγεῖν ἀπο-
δημίᾳ τὴν ὑπόνοιαν, καὶ πλανηθῆναι, μέχρις ἂν ὁ ἀδελφιδοῦς ἐν
ἡλικίᾳ γενόμενος τεκνώσῃ διάδοχον τῆς βασιλείας.

δ'. Οὕτως ἀπάρας, πρῶτον μὲν εἰς Κρήτην ἀφίκετο καὶ τὰς
αὐτόθι πολιτείας κατανοήσας, καὶ συγγενόμενος τοῖς πρωτεύουσα-

κατὰ δόξαν ἀνδράσι, τὰ μὲν ἐζήλωσε καὶ πυρέλαε τῶν νόμων, ὡς οἶκαδε μετοίσων καὶ χρησόμενος, ἔστι δ' ἡν κατεφρόνησσιν. Ἐνα δὲ τῶν νομιζομένων ἔκει σοφῶν καὶ πολιτικῶν, χάριτι καὶ φιλίᾳ πείσας, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σπάρτην, Θάλητα, ποιητὴν μὲν δοκοῦντα λυρικῶν μελῶν, καὶ πρόσχημα τὴν τέχνην ταύτην πεποιημένον, ἕργῳ δὲ, ἄπερ οἱ κράτιστοι τῶν νομοθετῶν, διαπραττόμενον. Λόγοι γάρ ἦσαν αἱ ψῆφαι πρὸς εὐπειθεῖαν καὶ διαδοναῖαν ἀνακλητικοὶ διὰ μελῶν ἀμα καὶ ρυθμῶν, πολὺ τὸ κόσμιον ἔχοντων καὶ καταστατικόν· ὃν ἀκροσώμενοι κατεπραύνοντο λεληθέτως τὰ ἥθη, καὶ συνψκειοῦντο τῷ ζήλῳ τῶν καλῶν ἐκ τῆς ἐπιχωριαζούσης τότε πρὸς ἀλλήλους κακοθυμίας· ὥστε τρόπον τινὰ τῷ Δυκούργῳ προοδοποιεῖν τὴν παιδευσιν αὐτῶν ἐκεῖνον. Ἀπὸ δὲ τῆς Κρήτης ὁ Δυκούργος ἐπ' Ἀσίαν ἐπλευσε, βουλόμενος, ὡς λέγεται, ταῖς Κρητικαῖς διατάξις, εὐτελέσιν οὔσαις καὶ αὐστηραῖς, τὰς Ἰωνικὰς πολυτελείας καὶ τρυφᾶς, ὡςπερ ἵατρὸς σώμασιν ὑγιεινοῖς ὑπουρὰ καὶ νοσώδη, παραβαλῶν, ἀποθεωρῆσαι τὴν διαφορὰν τῶν βίων καὶ τῶν πολιτειῶν. Ἐκεῖ δὲ καὶ τοῖς Ὁμήρου ποιήμασιν ἔντυχάν περῶν, ὡς ἔοικε, περὶ τοῖς ἐκγόνοις τοῖς Κρεωφύλου διατηρουμένοις, καὶ κατιδών ἐν αὐτοῖς τοῖς πρὸς ἥδονὴν καὶ ἀκρασίᾳ δικτριβαῖς τὸ πολιτεῖον καὶ παιδευτικόν, οὐκ ἐλάττονος ἀξίου σπουδῆς, ὀνκαμεμιγμένον, ἐγράψκτο προθύμως, καὶ συνήγαγεν ὡς δεῦρο κομιῶν. Ἡν γάρ τις ἥδη δόξα τῶν ἐπῶν ἀμαυρὰ περὶ τοῖς Ἐλλησιν ἐκέτηντο δ' οὐ πολλοὶ μέρη τινὰ σποράδην, τῆς ποιήσεως ὡς ἔτυχε διαφερομένης γνωρίμην δὲ αὐτὴν καὶ μάλιστα περῶντος Δυκούργος. Αἰγυπτιοὶ δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀφικέσθαι τὸν Δυκούργον εἰονται, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων γενῶν τοῦ μαχίμου διάκρισιν μάλιστα θαυμάσαντα μετενεγκεῖν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ χωρίσαντα τοὺς βανάνους καὶ χειροτέχνας, ἀστεῖον ὡς ἀληθῶς τὸ πολίτευμα καὶ καθαρὸν ἀποδεῖξαι. Ταῦτα μὲν οὖν Αἰγυπτίοις ἔνοι καὶ τῶν Ἐλληνικῶν συγγραφέων μαρτυροῦσιν· ἔτι δὲ καὶ Λιβύην καὶ Ἰβηρίαν ἐπῆλθεν ὁ Δυκούργος, καὶ περὶ τὴν Ἰνδίαν πλανηθεὶς τοῖς Γυμνοσοφισταῖς ὅμιλησεν, οὐδένεκ πλὴν Ἀριστοκράτη τὸν Ἰππάρχου Σπαρτιάτην εἰρηκότα γινώσκομεν.

ά. Οἱ δὲ Δασκεδαιμόνιοι τὸν Δυκούργον ἐπόθουν ἀπόντα, καὶ

μετεπέμποντο πολλάκις, ώς τοὺς μὲν βασιλεῖς ὄνομα καὶ τιμὴν,
ἄλλο δὲ μηδὲν διαφέρον τῶν πολλῶν ἔχοντας· ἐν ἑκείνῳ δὲ
φύσιν ἡγεμονικὴν καὶ δύναμιν ἀνθρώπων ἀγωγὸν οὖσαν. Οὐ μὴν
οὕδε τοῖς βασιλεῦσιν ἦν ἀδιούλητος ἡ παρουσία τοῦ ἀνδρὸς,
ἀλλ’ ἀλπιζόν ἑκείνου συμπαρόντος ἥττον ὑβρίζουσι γρῆσθαι τοῖς
πολλοῖς. Ἐπανελθὼν οὖν πρὸς οὗτα διακειμένους, εὐθὺς ἐπεχεί-
ρει τὰ παρόντα κινεῖν, καὶ μεθιστάναι τὴν πολιτείαν, ώς τῶν
κατὰ μέρος νόμων οὐδὲν ἔργον [ὄν] οὐδὲ δρελος, εἰ μὴ τις ὁσπερ
σώματι πονηρῷ καὶ γέμοντι παντοδαπῶν νοσημάτων τὴν ὑπάρχου-
σαν ἐκτήξας καὶ μεταβαλὼν κρᾶσιν ὑπὸ φαρμάκων καὶ καθαριῶν,
ἔτερας ἄρξηται καινῆς διαίτης. Διανοθεῖς δὲ ταῦτα, πρῶτον μὲν
ἀπεδήμησεν εἰς Δελφοὺς, καὶ τῷ Θεῷ γρηγορέμενος καὶ θύσας ἐπα-
νῆλθε, τὸν διαβότον ἑκεῖνον γρηγορὸν κομίζων, ὃ θεοφιλῆ μὲν
αὐτὸν ἡ Πυθία προσεῖπε, καὶ Θεὸν μᾶλλον, ἡ ἀνθρωπὸν εὔνομίας
δὲ γρῆζοντι διδόναι καὶ καταΐνειν ἔφη τὸν Θεὸν, ἡ πολὺ κρατί-
στη τῶν ἀλλῶν ἔσται πολιτειῶν. Ἐπαρθεὶς δὲ τούτοις προσῆγε
τοῖς ἀρίστοις, καὶ συνεφάπτεσθαι παρεκάλει, κρύφα διαλεγόμενος
τοῖς φίλοις πρῶτον, εἶτα οὕτως κατὰ μικρὸν ἀπτόμενος πλειό-
νων, καὶ συνιεῖς ἐπὶ τὴν πρᾶξιν. Ὡς δ’ ὅκαρδες ἦκε, τριάκοντα τοὺς
πρώτους ἑκάλευσε μετὰ τῶν ὅπλων ἔωθεν εἰς ἀγορὰν προελθεῖν,
ἐκπλήξεως ἔνεκα καὶ φόβου πρὸς τοὺς ἀντιπράττοντας. Ὡν εἴκοσι
τοὺς ἐπιφανεστάτους «Ἐρμιππος ἀνέγραψε· τὸν δὲ μάλιστα τῶν
Δυκούργου ἔργων κοινωνίσαντα πάντων καὶ συμπραγματευσάμε-
νον τὰ περὶ τοὺς νόμους, Ἀρθμιάδαν ὀνομάζουσιν. Ἀρχομένης δὲ
τῆς ταραχῆς, ὃ βασιλεὺς Χαρίλαος φεύγεις, ώς ἐπ’ αὐτὸν ὅλης
τῆς πρᾶξεις συνισταμένης, κατέσυρε πρὸς τὴν Χαλκίδον· εἶτα
πεισθεῖς καὶ λαβὼν ὅρκους, ἀνέστη, καὶ μετεῖγε τῶν πραττομέ-
νων, φύσει πρᾶξος ὡν· ώς που καὶ λέγεται συμβασιλεύοντα τὸν
Ἀρχέλαον αὐτῷ πρὸς τοὺς ἐγκωμιάζοντας τὸν νεανίσκον εἰπεῖν,
«Πῶς δ’ ἂν οὐκ εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθός, δις οὐδὲ τοῖς πονη-
ροῖς χαλεπός ἔστι;» Πλειόνων δὲ καινοτομουμένων ὑπὸ τοῦ Δυ-
κούργου, πρῶτον ἦν καὶ μέγιστον ἡ κατάστασις τῶν Γερόντων· ἦν
φησιν δὲ Πλάτων τῇ τῶν βασιλέων ἀρχῇ φλεγμανούσῃ μιχθείσαν,
καὶ γενομένην ἴσοψηφον εἰς τὰ μέγιστα, σωτηρίαν ἀμά καὶ σωθροῦ

σύνην παρασχεῖν. Αἰωρουμένη γάρ ή πολιτεία καὶ ἀποκλίνουσα νῦν μὲν ὡς τοὺς βασιλεῖς ἐπὶ τυραννίδα, νῦν δὲ ὡς τὸ πλῆθος ἐπὶ δημοκρατίαν, οἷον ἔρμα τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν ἐν μέσῳ θεμένη καὶ ισοβρόπησασ, τὴν ἀσφαλεστάτην τάξιν ἔσχε καὶ κατάστασιν· δεὶ τῶν ὄκτων καὶ εἴκοσι γερόντων τοῖς μὲν βασιλεῦσι προστιθεμένων, δεὸν ἀντιθῆναι πρὸς δημοκρατίαν, αὐθὶς δὲ, ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι τυραννίδα, τὸν δῆμον ἀναρρώνυντων. Τοσούτους δὲ κατασταθῆναι φησι τοὺς γέροντας Ἀριστοτέλης, ὅτι τριάκοντα τῶν πρώτων μετὰ Δυκούργου γενομένων, δύο τὴν πρᾶξιν ἐγκατέλιπον ἀποδειλιάσαντες. 'Ο δὲ Σφαῖρος ἐξ ἀρχῆς φησι τοσούτους γενέσθαι τοὺς τῆς γνώμης μετασχόντας. Εἴη δ' ἂν τι καὶ τὸ τοῦ ἀριθμοῦ δι' ἑδομάδος τετράδι πολλαπλασιασθείσης ἀποτελούμενον, καὶ ὅτι τοῖς αὐτοῦ μέρεσιν ἵσος ὅν μετὰ τὴν ἑξάδα, τέλειός ἐστιν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μάλιστα τοσούτους ἀποδεῖξαι τοὺς γέροντας, ὅπως οἱ πάντες εἶναι τριάκοντα, τοῖς ὄκτων καὶ εἴκοσι τοῖν δυοῖν βασιλέοιν προστιθεμένουν.

σ'. Οὕτω δὲ περὶ ταύτην ἐσπούδασε τὴν ἀρχὴν ὁ Δυκούργος, ὥστε μαντείαν ἐκ Δελφῶν κομίσαι περὶ αὐτῆς, ἦν δέ τριαν καλοῦσιν. "Εχει δὲ οὕτως" « Διός Ἑλλανίου καὶ Ἀθηνᾶς Ἑλλανίας ἱερὸν ἰδρυσάμενον, φυλάξ φυλάξαντα, καὶ ὡρᾶς ὡρᾶς ἀπελλάζειν μεταξὺ Βαθύκας τε καὶ Κνακίωνος, οὕτως εἰσφέρειν τε καὶ ἀφίσασθαι· δάμῳ δ' ἀγοράν εἰμεν καὶ κράτος. » Ἐν τούτοις, τὸ μὲν Φυλάξ φυλάξαι, καὶ Ὡρᾶς ὡρᾶς, διελεῖν ἐστι καὶ κατανεῖμαι τὸ πλῆθος εἰς μερίδας, ὅν τὰς μὲν φυλάξ, τὰς δὲ ὡρᾶς προσγήρευκαν. Ἀρχαγέται δὲ, οἱ βασιλεῖς λέγονται· τὸ δὲ Ἀπελλάζειν, ἐκπλησίαζειν, ὅτι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς πολιτείας εἰς τὸν Πύθιον ἀνῆψε· τὴν δὲ Βαθύκαν, καὶ τὸν Κνακίωνα, νῦν Οἰνοῦντα προσαγορέουσιν. Ἀριστοτέλης δὲ τὸν μὲν Κνακίωνα, ποταμὸν, τὴν δὲ Βαθύκαν, γέρψυραν. Ἐν μέσῳ δὲ τούτων τὰς ἐπικλησίας ἦγον, οὕτε παστάδων οὐσῶν, οὔτ' ἄλλης τινὸς κατασκευῆς. Οὐθὲν γάρ ἔτει ταῦτα πρὸς εὔσουλίαν εἶναι, μᾶλλον δὲ βλάπτειν, φυλαρώδεις ἀπεργαζόμενα καὶ χαύνους φρονήματι κενῷ τὰς διανοίας τῶν ευαπορευομένων, ὅταν εἰς ἀγάλματα καὶ γραφάς, ἢ προσκήνια

θεάτρων, ἢ στέγας βουλευτηρίων ἡσκημένας περιττῶς, ἐκκλησιάς ζοντες ἀποθλέπωσι. Τοῦ δὲ πλήθους ἀθροισθέντος, εἰπεῖν μὲν οὐδενὶ γνώμην τῶν ἄλλων ἐφεῖτο, τὴν δ' ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ τῶν βασιλέων προτεθεῖσαν ἐπικρῖναι κύριος ἦν ὁ δῆμος. "Υστερον μέντοι τῶν πολλῶν ἀφαιρέσει καὶ προσθέσει τὰς γνώμας διαστρεφόντων, καὶ παραχειαζούμενων, Πολύδωρος καὶ Θεόπομπος, οἱ βατιλεῖς, τάδες τῇ φήτρᾳ παρενέγραψαν: « Αἱ δὲ σκολιὰν ὁ δῆμος ἔλοιτο, τοὺς πρεσβυγενέας καὶ ἀρχαγέτας ἀποστατήρας εἴμεν, » τοῦτ' ἔτι μὴ κυροῦν, ἀλλ' ὅλως ὑφίστασθαι καὶ διαλύειν τὸν δῆμον, ὃς ἐκτρέποντα καὶ μεταποιοῦντα τὴν γνώμην, παρὰ τὸ βέλτιστον. "Επεισαν δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν πόλιν, ὡς τοῦ Θεοῦ ταῦτα προστάσσοντος, ὃς που Τυρταῖος ἐπιμέμνηται διὰ τούτων:

Φοῖβον ἀκούσαντες Πισθενόθεν οὔκεδ' ἔνεκκυ

Μαντείας τῷ Θεῷ καὶ τελέεντ' ἔπεικ.

"Ἀργεῖν μὲν βουλῆς θεοτιμήτους βασιλῆντος,

Οἶσι μέλει Σπάρτας ἴμερόσσα πόλις;

Πρεσβύτας τε γέροντας, ἔπειτα δὲ δημόστας ἄνθρωπος,

Εὐθείας φήτραις ἀνταπαμειθορένους.

ζ' Οὕτω τὸ πολίτευμα τοῦ Λυκούργου μίζαντος, δῆμος ἀκριτον ἔτι τὴν ὄλιγαρχίαν καὶ ισχυρὸν οἱ μετ' αὐτὸν ὁρῶντες, [καὶ] σπαργάσαν καὶ θυμουμένην, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, οἷον ψόλιον ἐμβάλλουσιν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν, ἔτεσὶ που μάλιστα τριάκοντα καὶ ἑκατὸν μετὰ Λυκούργον, πρώτων τῶν περὶ Ἐλατον ἐφόρων κατασταθέντων ἐπὶ Θεοπόδημου βασιλεύοντος: διὸ καὶ φασιν ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ὀνειδίζομενον ὡς ἐλάττῳ παραδώσοντα τοῖς παισὶ τὴν βασιλείαν, ἢ παρέλαθε, « Μείζω μὲν οὖν (εἰπεῖν), ὅσῳ χρονιώτεραν. » Τῷ γὰρ ὅντι τὸ ἄγαν ἀποθαλοῦσα, μετὰ τοῦ φθόνου διέφυγε τὸν κίνδυνον· ὅστε μὴ παθεῖν, & Μεσσήνιοι καὶ Ἀργεῖοι τοὺς παρ' αὐτοῖς βασιλεῖς ἔδρασαν, μηδὲν ἐνδοῦναι, μηδὲ χαλάσαι τῆς ἔξουσίας ἐπὶ τὸ δημοτικὸν ἐθελήσαντας. Οἱ καὶ μάλιστα τὴν Λυκούργου σοφίαν καὶ πρόνοιαν ἐποίησε φανερὸν, εἰς τὰς Μεσσηνίων καὶ Ἀργείων (συγγενῶν καὶ γειτόνων) δῆμοις καὶ βασιλέων σάσεις καὶ κακοπολιτείας ἀφορῶσιν· οἱ τῶν ἵσων ἀπ' ἀρχῆς τετυχηκότες, ἐν δὲ τῷ κλήρῳ καὶ πλέον ἔχειν ἐκείνων δόξαντες, οὐκ ἐπὶ πολὺν χρόνον εὑδαιμόνησαν, ἀλλ' ὥρει μὲν τῶν βασιλέων, οὐκ εὔπειθειζ

δὲ τῶν ὅχλων, τὰ καθεστῶτα συνταράξαντες, ἔδειξαν, ὅτι θεῖον ἦν ὡς ἀληθῆς εὐτύχημα τοῖς Σπαρτιάταις ὁ τὴν πολιτείαν ἀρμοσάμενος καὶ κεράσας παρ' αὐτοῖς. Ταῦτα μὲν οὖν ὑστερον.

ἥ. Δεύτερον δὲ τῶν Δυκούργου πολιτευμάτων καὶ νεανικώτατον, ὁ τῆς γῆς ἀναδάσσου ἐστι. Δεινῆς γάρ οὔσης ἀνωμαλίας, καὶ πολλῶν ἀκτημόνων καὶ ἀπόρων ἐπιφορουμένων τῇ πόλει, τοῦ δὲ πλούτου παντάπασιν εἰς ὀλίγους συνεργίνηκότος, οὗτοι, καὶ φθόνον, καὶ κακουργίαν, καὶ τρυφὴν, καὶ τὰ τούτων ἔτι πρεσβύτερα καὶ μείζω νοσήματα πολιτείκς, πλοῦτον καὶ πενίαν ἔξελαύνων, συνέπειτε τὴν χώραν ἀπασαν εἰς μέσον θέντας, ἐξ ἀρχῆς ἀναδάσσασθαι, καὶ ζῆν μετ' ἀλλήλων ἀπάντας ὄμαλες καὶ ισοκλήρους τοῖς βίοις γενομένους, τὸ δὲ πρωτεῖον ἀρετὴ μετιόντας· ὡς ἀλληλες ἔτέρῳ πρὸς ἔτερον οὐκ οὔσῃς διαφορᾶς, οὐδὲ ἀνισότητος, πλὴν ὅσην αἰσχρῶν φύγος ὀρίζει καὶ καλῶν ἔπαινος. Ἐπάγων δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον, διένειμε τὴν μὲν ἀλληλην τοῖς περιοίκοις Λακωνικήν, τρισμυρίους κλήρους τὴν δὲ εἰς τὸ ἀστυ τὴν Σπάρτην συντελοῦσαν, ἐννακισχιλίους· τοσοῦτοι γάρ ἐγένοντο κλῆροι Σπαρτιατῶν. Ἔγιοι δέ φασι τὸν μὲν Δυκούργον ἔξακισχιλίους νεῖμαι, τρισχιλίους δὲ μετὰ ταῦτα προσθεῖναι Πολύδωρον· οἱ δὲ τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἐννακισχιλίων τοῦτον, τοὺς δὲ ἡμίσεις, Δυκούργον. Οὐ δὲ κλῆρος ἦν ἐκδέστου τοσοῦτος, ὥστε ἀπεφοράν φέρειν, ἀνδρὶ μὲν ἐθδομήκοντα κριθῶν μεδίμνους, γυναικὶ δὲ δώδεκα, καὶ τῶν ὑγρῶν καρπῶν ἀναλόγως τὸ πλῆθος. Ἀρκέσειν γάρ ὅστο τοσοῦτον αὐτοῖς τῆς τροφῆς, πρὸς εὐεξίαν καὶ ὑγείαν ίκανὴν ἀλλου μηδενὸς δεησομένοις. Λέγεται δὲ αὐτὸν ὑστερόν ποτε χρόνῳ τὴν χώραν διεξερχόμενον ἐξ ἀποδημίας ἀρτι τεθερισμένην, δρῶντα τοὺς σωροὺς παραλλήλους καὶ ὄμαλες, μειδιάσκι, καὶ εἰπεῖν πρὸς τοὺς παρόντας, ὡς ἡ Λακωνικὴ φαίνεται πᾶσα πολλῶν ἀδελφῶν εἶναι νεωστὶ νενεμημένων.

θ'. Ἐπιχειρήσας δὲ καὶ τὰ ἔπιπλα διαιρεῖν, ὅπως παντάπασιν ἔξειλοι τὸ ἄνισον καὶ ἀνώμαλον, ἐπει ταχεπῶς ἐώρα προσδεχομένους τὴν ἀντικρυς ἀφαίρεσιν, ἔτέρᾳ περιηλθεν ὁδῷ, καὶ κατεπολιτεύσαστο τὴν ἐν τούτοις πλεονεξίαν. Πρῶτον μὲν γάρ ἀκυρώσας πᾶν γνηματα χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν, μόνω γρησθαι τῷ σιδηρῷ προσέ-

ταξές· καὶ τούτῳ δ' ἀπὸ πολλοῦ σταθμοῦ καὶ δύκου, δύναμιν ὀλίγην ἔδωκεν, ὥστε δέκα μνῶν ἀμοιβὴν ἀποθήκης τε μεγάλης ἐν οἷς κίᾳ δεῖσθαι καὶ ζεύγους ἄγοντος. Τούτου δ' ἐπιχυθέντος, ἐξέπεσεν ἀδικημάτων γένον πολλὰ τῆς Δακεδαίμονος. Τίς γάρ θ̄ κλέπτειν ἔμελλεν, θ̄ δωροδοκεῖν, θ̄ ἀποστερεῖν, θ̄ ἀρπάζειν, δὲ μήτε καταχρύψαι δυνατὸν ήν, μήτε κεκτῆσθαι ζηλωτὸν, ἀλλὰ μηδὲ καταχρύψαι λυσιτελές; ὅξει γάρ, ὡς λέγεται, διαπύρου σιδήρου τὸ στόμακα κατασβέσας, ἀφείλετο τὴν εἰς τᾶλλα χρείαν καὶ δύναμιν, ἀδρανοῦς καὶ δυσέργου γενομένου. Μετὰ δὲ τοῦτο τῶν ἀχρήστων καὶ περισσῶν ἐποιεῖτο τεχνῶν ξενηλασίαν. Ἐμελλον δέ που, καὶ μηδενὸς ἐξελαμνοντος, αἱ πολλαὶ τῷ κοινῷ νομίσματι συνεκπεσεῖσθαι, διάθεσιν τῶν ἔργων οὐκ ἔχόντων. Τὸ γάρ σιδηροῦν ἀγώγια μον οὐκ ἦν πρὸς τοὺς ἄλλους "Ελληνας, οὐδὲ εἶχε τιμὴν, καταγελώμενον· ὥστ' οὐδὲ πρίασθαι τι τῶν ξενικῶν καὶ βαπτικῶν ὑπῆρχεν· οὐδὲ εἰσέπλει φόρτος ἐμπορικὸς εἰς τοὺς λιμένας· οὐδὲ ἐπέβαινε τῆς Δακωνικῆς οὐ σοφιστῆς λόγων, οὐ μάντις ἀγυρτικὸς, οὐχ ἔταιρῶν τροφεύς, οὐ χρυσῶν τις, οὐκ ἀργυρῶν καλλωπισμάτων δημιουργὸς, ἀτε δὴ νομίσματος οὐκ ὄντος. Ἀλλὰ οὕτως ἀπερημωθεῖσα κατὰ μικρὸν ἡ τρυφὴ τῶν ζωπυρούντων καὶ τρεφόντων αὔτὴν, δι' αὐτῆς ἐμφαραίνετο· καὶ πλεῖστον οὐδὲν ἦν τοῖς τὰ πολλὰ κεκτημένοις; ὁδὸν οὐκ ἔχούστης εἰς μέσον τῆς εὐπορίας, ἀλλ' ἐγκατωκοδομημένης καὶ ἀργούστης. Δι' ὃ καὶ τὰ πρόχειρα τῶν σκευῶν καὶ ἀναγκαῖα ταῦτα, κλιντήρες καὶ δίφροι καὶ τράπεζαι, βέλτιστα παρ' αὐτοῖς ἐδημιουργεῖτο, καὶ κώθων ὁ Δακωνικὸς εὐδοκίμει μάλιστα πρὸς τὰς στρατείας, ὡς φησι Κριτίας. Τὰ γάρ ἀναγκαῖας πινόμενα τῶν ὑδάτων καὶ δυσωποῦντα τὴν ὅψιν, ἀπεκρύπτετο τῇ χρόᾳ, καὶ τοῦ θολεροῦ προσκόπτοντος ἐντὸς καὶ προσισχομένου τοῖς ἀμβωσι, καθαρώτερον ἐπλησίαζε τῷ στόματι τὸ πινόμενον. Λίτιος δὲ καὶ τούτων ὁ νομοθέτης ἀπηλαχγμένοι γάρ οἱ δημιουργοὶ τῶν ἀχρήστων, ἐν τοῖς ἀναγκαῖοις ἐπεδείκνυντο τὴν καλλιτεχνίαν.

6. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἐπιθέσθαι τῇ τρυφῇ, καὶ τὸν ζῆλον ἀφελέσθαι τοῦ πλούτου διανοθεῖς, καὶ τὸ τρίτον πολίτευμα καὶ κάλλιστον ἐπῆγε, τὴν τῶν συσιτίων κατασκευὴν, ὥστε δειπνεῖν μετ' ἀλλήλων συνιόντας, ἐπὶ κοινοῖς καὶ τεταγμένοις ὅψοις καὶ σιτίοις;

οίκοι δε μὴ διαιτᾶσθαι, ἐπὶ στρωμάταις πολυτελεῖς καὶ τρυπέζας, ἐν χερσὶ δημιουργῶν καὶ μαγείρων, ὑπὸ σκότος, ὥσπερ ἀδηφάγα ζῶα, πιαινόμενους, καὶ διαψεύροντας ὅμα τοῖς θύεσι τὰ σώματα, περὸς πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀνειμένα καὶ πλησμονὴν, μακρῶν μὲν ὑπων, θερμῶν δὲ λουτρῶν, πολλῆς δὲ ὡσυγίας, καὶ τρόπον τινὰ νοσηλείας καθημερινῆς δεόμενα. Μέγα μὲν οὖν καὶ τοῦτο ἦν, μεῖζον δὲ τὸ τὸν πλοῦτον* ἀσυλον, μᾶλλον δι'* ἀζηλον, ὃς φησι Θεόφραστος, καὶ ἀπλούτον ἀπεργάσασθαι τῇ κοινότητι τῶν δείπνων, καὶ τῇ περὶ τὴν δίαιταν εὔτελειᾳ. Χρῆσις γάρ οὐκ ἦν, οὐδὲ ἀπόλαυσις, οὐδὲ ὄψις ὅλως ἢ ἐπίδειξις τῆς πολλῆς παρασκευῆς, ἐπὶ ταυτὸ δεῖπνον τῷ πένητι τοῦ πλουσίου βαδίζοντος· ὥστε τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον ἐν μόνῃ τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον πόλεων τῇ Σπάρτῃ σώζεσθαι, τυρῷδὸν ὅντα τὸν πλοῦτον, καὶ κείμενον, ὥσπερ γραφήν, ἀψυχον καὶ ἀκίνητον. Οὐδὲ γάρ οἵκοι προδειπνήσαντας ἐξῆν βαδίζειν ἐπὶ τὰ συσσίτια πεπληρωμένους, ἀλλ' ἐπιμελῶς οἱ λοιποὶ παραφυλάττοντες τὸν μὴ πίνοντα μηδὲ ἐσθίοντα μετ' αὐτῶν, ἐκάκιζον, ὡς ἀκρατῆ καὶ πρὸς τὴν κοινὴν ἀπομαλακιζόμενον δίαιταν.

ἰ. Διὸ καὶ μᾶλιστά φασι τῷ Λυκούργῳ πρὸς τοῦτο τὸ πολιτευμα χαλεποὺς γενέσθαι τοὺς εὐπόρους, καὶ συστάντας ἐπ' αὐτὸν ἀθρόους καταβοῦν καὶ ἀγανακτεῖν· τέλος δὲ βαλλόμενος ὑπὸ πολλῶν, ἐξέπεσε τῆς ἀγορᾶς δρόμῳ. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἔφθασεν εἰς ιερὸν καταφυγῶν· εἰς δέ τις νεανίσκος, ὅλως μὲν οὐκ ἀφυκτή, ὅξες δὲ καὶ θυμοειδής, "Αλκανδρος, ἐπικείμενος καὶ διώκων, ἐπιστραφέντος αὐτοῦ τῇ βακτηρίᾳ πατάξας τὸν ὄψιαλμὸν ἐξέκοψεν. Ο μὲν οὖν Λυκούργος, οὐδὲν ἐνδοὺς πρὸς τὸ πάθος, ἀλλὰ στὰς ἐναντίος, ἔδειξε τοῖς πολίταις τὸ πρόσωπον ἥμαγμένον, καὶ διεφθαρμένην τὴν ὄψιν. Αἰδὼς δὲ πολλὴ καὶ κατήφεια τοὺς ἰδόντας ἔσχεν, ὥστε παραδοῦναι τὸν "Αλκανδρὸν αὐτῷ, καὶ προπέμψαι μέχρι τῆς οἰκίας συναγανακτοῦντας. Ο δὲ Λυκούργος ἐκείνους μὲν ἐπικιέσας ἀφῆκε, τὸν δι' Ἀλκανδρὸν εἰσαγαγὼν οἴκαδε, κακὸν μὲν οὐδὲν οὔτ' ἐποίησεν, οὕτείπεν, ἀπάλλαξας δὲ τοὺς συνήθεις ὑπηρέτας καὶ θεραπευτῆρας, ἐκένον ἐκέλευσεν ὑπηρετεῖν. Ο δ', οὐκ ὁν ἀγεννής, ἐποιει τὸ προστασόμενον σιωπῆ, καὶ παραμένων ὅμα τῷ Λυκούργῳ καὶ συγδιαιτώμενος, ἐν τῷ κατανοεῖν τὴν πραγότητα καὶ τὸ πάθος

αὗτοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ περὶ τὴν δίαιταν αὔστηρὸν, καὶ τὸ πρὸς τοὺς πόνους ἄκαμπτον, αὐτός τε δεινῶς διετέθη περὶ τὸν ἄνδρα, καὶ πρὸς τοὺς συνήθεις καὶ φίλους ἐλεγεν, ὡς οὐ σκληρός, οὐδὲ αὐθάδης ὁ Λυκοῦργος, ἀλλὰ μόνος ἐκεῖνος ἡμερος καὶ πρᾶξις ἐστι τοῖς ἄλλοις. Οὕτω μὲν οὖν οὗτος ἐκεκραστο, καὶ τοιαύτην ὑπεσχήκει δίκην, ἐκ πονηροῦ νέου καὶ αὐθάδους ἐμμελέστατος ἀνὴρ καὶ σωφρονικώτατος γενόμενος. Τοῦ δὲ πάθους ὑπόμνημα Λυκοῦργος ἰδρύσατο τῆς Ἀθηνᾶς, ιερὸν, ἣν Ὁπτίλετιν προσγόρευσε· τοὺς γὰρ ὄφθαλμοὺς Ὁπτίλους οἱ τῇδε Δωριεῖς καλοῦσιν. *Ἐνιοὶ μέντοι τὸν Λυκοῦργον, ὃν καὶ Διοσκορίδης ἐστὶν ὁ συντεταγμένος τὴν Λακωνικὴν πολιτείαν, πληγῆναι μέν φασιν, οὐ τυφλωθῆναι δὲ τὸν ὄφθαλμόν ἀλλὰ καὶ τὸ ιερὸν τῆς Θεῷ τῆς ἀκέσεως χαριστήριον ἰδρύσασθαι. Τὸ μέντοι φέρειν βακτηρίαν ἐκκλησιάζοντες οἱ Σπαρτιάται μετὰ τὴν συμφορὰν ἐκείνην ἀπέμαθον.

ι^{β'}. Τὰ δὲ συσσίτια, Κρῆτες μὲν Ἀνδρια, Λακεδαιμόνιοι δὲ Φιδίτια προσαγορεύουσιν, εἴτε ὡς φιλίας καὶ φιλοφροσύνης ὑπαρχόντων, ἀντὶ τοῦ λ τὸ δ λαμβάνοντες· εἴτε ὡς πρὸς εὐτέλειαν καὶ φειδὼ συνεθίζόντων. Οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ τὸν πρῶτον ἔξωθεν ἐπικεῖσθαι φιλόγγον, ὥσπερ ἔνιοι φασιν, Ἐδιτίων, παρὰ τὴν δίαιταν καὶ τὴν ἐδωδὴν λεγομένων. Συνάρχοντο δὲ ὀνάδες πεντεκαΐδεκα, καὶ βραχὺ τούτων ἐλάττους ἢ πλείους. Ἐφερε δὲ ἔκαστος κατὰ μῆνα τῶν συσσίτων ἀλφίτων μέδιμνον, οἷον χόας ὅκτω, τυροῦ πέντε μηνᾶς, σύκων ἡμίμναια πέντε· πρὸς δὲ τούτους εἰς ὄψωνταν μικρόν τι κομιδῆν νομίσματος. Ἀλλως δὲ καὶ θύσας τις, ἀπαρχὴν, καὶ θυρεύσας, μέρος ἐπεμψεν εἰς τὸ συσσίτιον. Ἐξῆν γὰρ οἶκοι δειπνεῖν, ὅπότε θύσας τις ἢ κυνηγῶν ὀψίσειε, τοὺς δ' ἀλλους ἔδει παρεῖναι. Καὶ μέχρι γε πολλοῦ τὰς συσσιτίσεις ἀκριβῶς διεφύλαττον. Ἀγιδος γοῦν τοῦ βασιλέως, ὡς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς στρατείας καταπεπολεμηκὼς Ἀθηναίους, βουλομένου παρὰ τὴν γυναικὶ δειπνεῖν, καὶ μεταπεμπομένου τὰς μερίδας, οὐκ ἐπεμψαν οἱ πολέμαρχοι. Τοῦ δὲ μεθ' ἡμέραν ὑπὸ ὄργης μὴ θύσαντος, ἣν ἔδει, θυσίαν, ἐζημίωσαν αὐτόν. Εἰς δὲ τὰ συσσίτια καὶ παιδες ἐφοίτων, ὥσπερ εἰς διδασκαλεῖα σωφροσύνης ἀγόμενοι, καὶ λόγων τίκρωντο πολιτικῶν, καὶ παιδευτὰς ἐλευθερίας ἔώρων, αὐτοὶ τε παιζειν εἰδίζοντο

καὶ σκώπτειν ἄνευ βωμολογίας, καὶ σκωπτόμενοι μὴ δυσχεραθεῖν. Σφόδρα γάρ ἐδόκει καὶ τοῦτο Λακωνικὸν εἶναι, σκώμματος ἀνέχεσθαι μὴ φέροντα δ' ἔξην παραιτεῖσθαι, καὶ ὁ σκώπτων πέπιστο. Τῶν δ' εἰσιόντων ἑκάστῳ διεῖξας ὁ πρεσβύτατος τὰς θύρας, « Διὸς τούτων (φησὶν) ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται ». Δοκιμάζεσθαι δὲ τὸν βουλόμενον τοῦ συσσίτου μετασχεῖν, οὕτω φασί. Λαβέων τῶν συσσίτων ἕκαστος ἀπομαγδαλίναν εἰς τὴν χεῖρα, τοῦ διακόνου φέροντος ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔβαλλε σιωπῇ καθάπερ ψῆφον· ὁ μὲν δοκιμάζων, ἀπλῶς, ὁ δ' ἐκκρίνων, σφόδρα τῇ χειρὶ πιέσας. Ἡ γάρ πεπιεσμένη τῆς τετρημένης ἔχει δύναμιν. Κανὸν μίαν εὑρωσι τοιαύτην; οὐ προσδέχονται τὸν ἐπεισιόντα, βούλόμενον πάντας ἡδομένους ἀλλήλοις συνεῖναι. Τὸν δὲ οὕτως ἀποδοκιμασθέντα Κεκαθδεῖσθαι λέγουσι κάλδος γάρ καλεῖται τὸ ἀγγεῖον, εἰς δὲ τὰς ἀπομαγδαλίας ἐμβάλλουσι. Τῶν δὲ ὅψων εὐδοκίμει μάλιστα παρ' αὐτοῖς ὁ μέλας ζωμὸς, ὥστε μηδὲ κρεαδίου δεῖσθαι τοὺς πρεσβύτερους, ἀλλὰ παραχωρεῖν τοῖς νεανίσκοις, αὐτοὺς δὲ τοῦ ζωμοῦ κατατεταγμένους ἑστιᾶσθαι. Λέγεται δέ τινα τῶν Ποντικῶν βασιλέων, ἔνεκον τοῦ ζωμοῦ καὶ πρίασθαι Λακωνικὸν μάγειρον, εἴτα γευσάμενον δυσγεράναι καὶ τὸν μάγειρον εἰπεῖν· « Ω βασιλεῦ, τοῦτον δεῖ τὸν ζωμὸν ἐν τῷ Εὔρωτῷ λελουμένους ἐποψῆσθαι ». Πιόντες δὲ μετρίως, ἀπίστι δίχα λαμπρόδος. Οὐ γάρ ἔστι πρὸς φῶς βαδίζειν, οὕτε ταύτην, οὕτε ἄλλην δόδον, ὅπως ἔθιζονται σκότους καὶ νυκτὸς εὐθαρσῶς καὶ ἀδεῶς διδεύειν. Τὰ μὲν οὖν συσσίτια τοιαύτην ἔχει τάξιν.

Ιγ'. Νόμους δὲ γεγραμμένους ὁ Δυκοῦργος οὐκ ἔθηκεν, ἀλλὰ [καὶ] μία τῶν καλουμένων ῥητρῶν ἔστιν αὕτη. Τὰ μὲν οὖν κυριώτατα καὶ μέγιστα πρὸς εὐδαιμονίαν πόλεως καὶ ἀρετὴν, ἐν τοῖς ἔθεσιν φέστο καὶ ταῖς ἀγωγαῖς τῶν πολιτῶν ἐγκατεστοιχειωμένα μένειν ἀκίνητα, καὶ βέβαια, ἔχοντα τὴν προαιρεσιν δεσμὸν ἴσχυρότερον τῆς ἀνάγκης, ἦν ἡ παίδευσις ἐμποιεῖ τοῖς νέοις, νομοθέτου διάθεσιν ἀπεργαζομένη περὶ ἑκαστον αὐτῶν. Τὰ δὲ μικρὰ καὶ χρηματικὰ ουμβόλαια, καὶ μεταπίπτοντα ταῖς χρείξις ἀλλοτε ἀλλως, βέλτιον ἦν μὴ καταλαμβάνειν ἐγγράφοις ἀνάγκαις, μηδὶ ἀκινήτοις ἔθεσιν, ἀλλ᾽ ἐδινέτο τῶν καιρῶν προσθέσεις λαμβάνοντα

καὶ ἀφικιρέσσεις, ὃς ἂν οἱ πεπαιδευμένοι δοκιμάσωσι. Τὸ γὰρ ὅλον καὶ πᾶν τῆς νομοθεσίας ἔργον εἰς τὴν παιδείαν ἀνήψε. Μία μὲν οὖν τῶν ῥητρῶν ἦν, ὡσπερ εἴρηται, μὴ χρῆσθαι νόμοις ἐγγράφοις. Ἐπέρα δὲ πάλιν κατὰ τῆς πολυτελείας, ὅπως οἰκία πᾶσα τὴν μὲν ὄροφὴν ἀπὸ πελέκεως εἰργασμένην ἔχῃ, τὰς δὲ θύρας ἀπὸ πρίονος μόνου, καὶ μηδενὸς τῶν ἄλλων ἐργαλείων. Ὁπερ γὰρ ὑστερον Ἐπα- μιγώνδαν εἰπεῖν λέγουσιν ἐπὶ τῆς ἔκυτοῦ τραπέζης, ὡς «Τὸ τυιοῦ- τον ἀριστον οὐ χωρεῖ προδοσίαν», τοῦτο πρώτος ἐνόπιος Λυκούρ- γος, ὡς οἰκία τοιαύτη τρυφὴν οὐ χωρεῖ καὶ πολυτέλειαν. Οὐδὲ τοιαύτης οὐδεὶς οὕτως ἀπειρόκαλος καὶ ἀγόντος, ὥστ' εἰς οἰκίαν ἀφελῆ καὶ δημοτικὴν εἰσφέρειν κλίνας ἀργυρόποδας, καὶ στρωμνὰς ἀλουρ- γῆς, καὶ χρυσᾶς κύλικας, καὶ τὴν τούτοις ἐπομένην πολυτέλειαν. Ἀλλ' ἀνάγκη συναρμόζεσθαι καὶ συνεξομοιοῦσθαι τῇ μὲν οἰκίᾳ τὴν κλίνην, τῇ δὲ κλίνῃ τὴν ἑσθῆτα, ταύτη δὲ τὴν ἄλλην χορηγίαν καὶ κατασκευὴν. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς συνηθείας φασὶ καὶ Λεωτυχ- δῆν τὸν πρεσβύτερον, ἐν Κορίνθῳ δειπνοῦντα, καὶ θεασάμενον τῆς στέγης τοῦ οἴκου τὴν κατασκευὴν πολυτελῆ καὶ φατνωματικὴν, ἐρωτᾶσαι τὸν ξένον, εἰ τετράγωνα παρ' αὐτοῖς τὰ ξύλα φύεται. Τρίτην δὲ ἥττραν διαμνημονεύουσι τοῦ Λυκούργου, τὴν κωλύουσαν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς πολεμίους στρατεύειν, ἵνα μὴ πολλάκις ἀμύνε- σθαι συνεθίζομενοι, πολεμικοὶ γένωνται. Καὶ τοῦτο γε μάλιστα κα- τηγοροῦσιν Ἀγησιλάου τοῦ βασιλέως ὑστερον, ὡς ταῖς συνεχέσι καὶ πυκναῖς εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐμβολαῖς καὶ τριτελεῖς τοὺς Θηβαίους ἀντιπάλους τοῖς Λυκεδαιμονίοις κατασκευάσαντος. Διὸ καὶ τε- τρωμένον αὐτὸν ἴδων Ἀνταλκίδας, «Καλὰ, ἔρη, τὰ διδασκάλια παρὰ Θηβαίων ἀπολαμβάνεις, μὴ βιολομένους αὐτοὺς, μηδὲ εἰδότας, μάχεσθαι διδάξας». Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα νομοθετήματα ῥήτρας ὠνόμασέν, ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ νομιζόμενα καὶ χρησμούς ὄντα.

ἰδ'. Τῆς δὲ παιδείας, ἣν μέγιστον ἡγεῖτο τοῦ νομοθέτου καὶ κάλλιστον ἔργον εἶναι, πόρρωθεν ἀρχόμενος, εὐθὺς ἐπεσκόπει τὰ περὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς γενέσεις. Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης φη- σίν, ἐπιχειρήσας σωφρονίζειν τὰς γυναικας, ἐπαύσατο, μὴ κρατῶν τῆς πολλῆς ἀνέσεως καὶ γυναικοκρατείας, διὰ τὰς πολλὰς στρα- τείας τῶν ἀνδρῶν, ἐν αἷς ἡναγκάζοντα κυρίκς ἀπολείπειν ἐκείνας;

TOM. Δ'.

5

καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον τοῦ προσήκοντος αὐτὰς ἔθεράπευσον, καὶ δεσποίνας προσηγόρευον· ἀλλὰ καὶ τούτων τὴν ἐνδεχομένην ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο. Τὰ μὲν γε σώματα τῶν παρθένων δρόμοις καὶ πάλαις καὶ βολαῖς δίσκων κατάκοντίων διεπόνησεν, ὡς ἢ τε τῶν γεννωμένων ρίζωσις ισχυρὰν ἐν ισχυροῖς σώμασιν ἀρχὴν λαβοῦσα βλαστάνοι βέλτιον, αὐταὶ τε, μετὰ ρώμης τοὺς τόκους ὑπομένουσαι, καλῶς ἄμα καὶ βραχίων ἀγώνιζοντα πρὸς τὰς ὠδῖνας. Ἀφελῶν δὲ θρύψιν καὶ σκιατροφίαν καὶ θηλύτητα πᾶσαν, οὐδὲν ἦττον εἴθισε τῶν κόρων τὰς κόρας γυμνάς τε πομπεύειν, καὶ πρὸς ιεροῖς τισιν ὀρχεῖσθαι καὶ ἀδειν, τῶν νέων παρόντων καὶ θεωμένων. Ἐστι δὲ ὅτε καὶ σκώμματα λέγουσαι πρὸς ἔκαστον εὐχρήστως ἐπελαμβάνοντο τῶν ἀμαρτανομένων· καὶ πάλιν εἰς τοὺς ἀξίους αὐτῶν ἐγκάρμια μετ' ὕδης πεποιημένα διεξιοῦσαι, φιλοτιμίαν πολλὴν καὶ ζῆλον ἐνεπούσουν τοῖς νεανίσκοις. Οἱ γάρ ἐγκαμιασθεῖς ἐπ' ἀνδραγαθίαις καὶ κλεινὸς ἐν ταῖς παρθένοις γεγονώς ἀπήσι μεγαλυνόμενος ὑπὸ τῶν ἐπαίνων· αἱ δὲ μετὰ παιδιᾶς καὶ σκωμμάτων διξεῖς οὐδὲν ἀμβλύτεραι τῶν μετὰ σπουδῆς νουθετημάτων ἦσαν· ἀτε δὴ πρὸς τὴν θέαν, ὅμοι τοῖς ἀλλοις πολίταις, καὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν γερόντων συμπορευομένων. Ηἱ δὲ γύμνωσις τῶν παρθένων οὐδὲν αἰσχρὸν εἶχεν, αἰδοῦς μὲν παρούσῃς, ἀκρασίας δ' ἀπούσῃς· ἀλλ' ἐν θισμὸν ἀφελῆ καὶ ζῆλον εὐεξίας ἐνειργάζετο, καὶ φρονήματας τὸ θῆλυ παρέγενεν οὐκ ἀγεννοῦς, ὡς μηδὲν ἦττον αὐτῷ καὶ ἀρετῇς καὶ φιλοτιμίας μετουσίαν οὖσαν. Οὐθενὶ αὐταῖς καὶ λέγειν ἐπήσι καὶ φρονεῦν, οἷς καὶ περὶ Γοργοῦς ιστάρηται τῆς Λεωνίδου γυναικός. Εἰπούσης γάρ τινος, ὡς ἔοικε, ξένης πρὸς αὐτὴν, ὡς «Μόναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε ύμεῖς αἱ Λάκαιναι· «Μόναι γάρ, ἔφη, τίκτομεν ἀνδράς».

ιε. Ἡν μὲν οὖν καὶ ταῦτα παρορμητικὰ πρὸς γάμον λέγω δὲ τὰς πομπὰς τῶν παρθένων, καὶ τὰς ἀποδύσεις, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν ὅψει τῶν νέων, ἀγοράνων οὐ γεωμετρικαῖς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἀνάγκαις οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀτιμίαν τινὰ προσέθηκε τοῖς ἀγάμοις. Εἰργοντο γάρ ἐν ταῖς γυμνοπατίαις τῆς θέας· τοῦ δὲ χειμῶνος οἱ μὲν ἄρχοντες αὐτοὺς ἐκέλευον ἐν κύκλῳ γυμνοῦς περιπέγκαι τὴν ἀγορὰν, οἱ δὲ περιπόγντες ἥδον εἰς αὐτὸν; φῦλήν τινα

πεποιημένην, ὡς δίκαια πάσχοιεν, ὅτι τοῖς νόμοις ἀπειθοῦσι· τιμῆς δὲ καὶ θεραπείας, ἢν νέοι πρεσβύτεροις παρεῖχον, ἐστέροντο. "Οθεν καὶ τὸ πρός Δερκυλλίδαν ῥήθεν οὐδεὶς ἐμέμψατο, καίπερ εὐδόκιοι μον οὗτα στρατηγόν. Ἐπιόντι γάρ τῶν νεωτέρων τις ἔδρας οὐχ ὑπείζεν αὐτῷ, εἰπὼν, «Οὐδὲ γάρ ἐμοὶ σὺ τὸν ὑπείζοντα γεγέννηκας.»... Οὐκ ἴδιους ἡγεῖτο τῶν πατέρων τοὺς παιδίας, ἀλλὰ κοινοὺς τῆς πόλεως, δὲ Λυκοῦργος. "Οθεν οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ τῶν ἀρίστων ἔθοιτο γεγονότας εἶναι τοὺς πολίτας....

ις'. Τὸ δὲ γεννηθὲν οὐκ ἦν κύριος ὁ γεννήσας τρέφειν, ἀλλ' ἐφερε λαβῖδὼν εἰς τόπον τινὰ Λέσχην καλούμενον· ἐνῷ καθήμενος τῶν φυλετῶν οἱ πρεσβύτεροι, καταμαθόντες τὸ παιδάριον, εἰ μὲν εὐπαγῆς εἴη καὶ ῥωμαλέον, τρέφειν ἐκάλευον, κληρον αὐτῷ τῶν ἐννακιστιλέων προσνείμαντες· εἰ δὲ ἀγενής καὶ ἄμορφον, ἀπέπεμπον εἰς τὰς λεγομένας Ἀποθέτας, παρὰ Ταῦγετον, βαραθρώδῃ τόπον, ὡς οὔτε αὐτῷ ζῆν ἄμεινον, οὔτε τῇ πόλει, τὸ μὴ καλῶς εὔθυντος ἔξι ἀρχῆς πρὸς εὐεξίαν καὶ ῥώμην πεφυκός. "Οθεν οὐδὲ ὕδατι τὰ βρέφη, ἀλλ’ οἶνῳ περιέλουον αἱ γυναῖκες, βάσανόν τινα ποιούμεναι τῆς κράσεως αὐτῶν. Λέγεται γάρ ἔξιστασθαι τὰ ἐπιληπτικὰ καὶ νοσώδη πρὸς τὸν ἄκρατον ἀποσφακελίζοντα· τὰ δὲ ὑγιεινὰ μᾶλλον στομοῦσθαι καὶ κρατύνεσθαι τὴν ἔξιν. Ἡν δὲ [καὶ] περὶ τὰς τροφοὺς ἐπιμέλειά τις μετὰ τέχνης, ὡστ’ ἄνευ σπαργάνων ἐκτρεφούσας τὰ βρέφη, τοῖς μέλεσι καὶ τοῖς εἰδέσιν ἐλευθέρια ποιεῖν, ἔτι δὲ εὔκολα ταῖς διαίταις, καὶ ἀσικχα, καὶ ἀθαρβῆ σκότου, καὶ πρὸς ἐρημίαν ἀφοβα, καὶ ἀπειρα δυσκολίας ἀγεννοῦς καὶ κλαυθυμορισμῶν. Διὸ καὶ τῶν ἔξωθεν ἔνιοι τοῖς τέκνοις Λακωνικάς ἐωνοῦντο τιτθάς· καὶ τὴν γε τὸν Ἀθηναῖον Ἀλκιβιάδην τιτθεύσασαν Ἀρύκλαντιστοροῦσι· γεγονένα: Λάκαιναν. Ἀλλὰ τούτῳ μὲν, ὡς Πλάτων φησι, Ζώπυρον ἐπέστησε παιδαγωγὸν Περικλῆς, οὐδέν τι τῶν ἀλλων διαφέροντα δούλων· τῶν δὲ Σπαρτιατῶν [τοὺς] παιδίας οὐκ ἐπ’ ὧντοις, οὐδὲ μισθίοις ἐποιήσατο παιδαγωγοῖς δὲ Λυκοῦργος, οὐδὲ ἔξην ἐκάστῳ τρέφειν, οὐδὲ παιδεύειν, ὡς ἐβούλετο, τὸν μίδον, ἀλλὰ πάντας εὐθὺς ἐπτακετεῖς γενομένους παραλαμβάνων αὐτὸς, εἰς ἀγέλας κατελόχιζε, καὶ συννόμους ποιῶν καὶ συντρόφους, μετ’ ἀλλήλων εἴθιζε συμπαιζειν καὶ συσχολάζειν. "Αρχοντα δὲ αὐτοὺς

ποις παρίστατο, τῆς ἀγέλης τὸν τῷ φρονεῖν διαφέροντα, καὶ θυμοει-
δέστατον ἐν τῷ μάχεσθαι καὶ πρὸς τοῦτον ἀφεώρων, καὶ προσ-
τάττοντος ἡκροῶντο, καὶ κολάζοντος ἐκαρτέρουν, ὥστε τὴν πα-
δείλιαν εἶναι μελέτην εὐπειθείας. Ἐπεσκόπουν δὲ οἱ πρεσβύτεροι
παῖζοντας αὐτοὺς, καὶ τὰ πολλὰ μάχας τινὰς ἐμβάλλοντες ἀεὶ
καὶ φιλονεικίας, οὐ παρέργως κατεμάνθανον, ὅποιός ἔστι τὴν φύ-
σιν ἔκαστος αὐτῶν πρὸς τὸ τολμᾶν καὶ μὴ φυγομαχεῖν ἐν ταῖς ἀμύ-
λαις. Γράμματα μὲν οὖν ἔνεκα τῆς γρείας ἐμάνθανον· ἡ δὲ ἄλλη
πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς ἐγίνετο, καὶ καρτερεῖν πο-
νοῦντα, καὶ νικᾶν μαχόμενον. Δι' ὃ καὶ τῆς ἡλικίας προερχομένης
ἐπέτεινον αὐτῶν τὴν ἀσκησιν, ἐν χρῷ τε κείροντες, καὶ βαδίζειν
ἀνυποδήτους, παιζεῖν τε γυμνοὺς ὡς τὰ πολλὰ συνεθίζοντες. Γε-
νόμενοι δὲ δωδεκαετεῖς, ἀνευ χιτῶνος ἥδη διετέλουν, ἐν ἴματοιν
εἰς τὸν ἐνιαυτὸν λαμβάνοντες, αὐχμηροὶ τὰ σώματα, καὶ λουτρῶν
καὶ ἀλειφράτων ἀπειροὶ πλὴν ὄλιγας ἡμέρας τινὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ
τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας μετεῖχον. Ἐκάθευδον δὲ ὅροι κατ'
ἴλην καὶ ἀγέλην, ἐπὶ στιβάδων, ὃς αὐτοὶ συνεφόρουν, τοῦ παρὰ
τὸν Εὔρωταν περικότος καλάμου τὰ ἄκρα ταῖς χερσὶν ἀνευ σιδή-
ρου κατακλάσαντες. Ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τοὺς λεγομένους λυκοφό-
νους ὑπεβάλλοντο, καὶ κατεμίγγυσαν ταῖς στιβάσι, θερμαντικὸν
ἔχειν τι τῆς ὅλης δοκούσῃ.

* * *

10'. Ἐδίδασκον δὲ τοὺς παιδεῖς καὶ λόγῳ χρῆσθαι πικρίαν
ἔχοντι μεμιγμένην χάριτι, καὶ πολλὴν ἀπὸ βραχείας λέξεως ἀνα-
θεώρησιν. Τὸ μὲν γάρ σιδηροῦν νόμισμα μικρὰν ἔχειν ἐποίησεν
ἀπὸ πολλοῦ σταθμοῦ δύναμιν ὁ Λυκοῦργος, ὡς εἰρηται. Τὸ δὲ τοῦ
λόγου νόμισμα τούναντίον, ἀπ' εὐτελοῦς καὶ ὀλίγης λέξεως, εἰς
πολλὴν καὶ περιττὴν κατεσκεύασε διάνοιαν, τῇ πολλῇ σιωπῇ
τοὺς παιδεῖς ἀποφθεγματικούς καὶ πεπαιδευμένους πρὸς τὰς ἀπο-
κρίσεις μηχανώμενος. Ως γάρ τὸ σπέρμα τῶν πρὸς τὰς συνουσίας
ἀκολάστων ἀγονον ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀκαρπόν ἔστιν, οὕτως ἡ πρὸς
τὸ λαλεῖν ἀκράσια κενὸν τὸν λόγον ποιεῖ καὶ ἀνόητον. Ἀγις μὲν
οὖν ὁ βασιλεὺς, σκώπτοντος Ἀττικοῦ τινος τὰς Λακωνικὰς μα-
χαρίας εἰς τὴν μικρότητα, καὶ λέγοντος, ὅτι ῥαδίως αὐτὰς οἱ θαυ-

ματοποιοί καταπίνουσιν ἐν τοῖς θεάτροις, « Καὶ μὴν μάλιστα (εἰ-
πεν) ἡμεῖς ἐφικνούμεθα τοῖς ἔγχειριδίοις τῶν πολεμίων π. Ἐγὼ
δὲ καὶ τὸν λόγον δρῶ τὸν Δακωνικὸν, βραχὺν μὲν εἶναι δοκοῦντα,
μάλιστα δὲ τῶν πραγμάτων ἐφικνούμενον, καὶ τῆς δικνοίας ἀ-
πτόμενον τῶν ἀκρωμάνων. Καὶ γὰρ ὁ Δυκούργος αὐτὸς βραχυλό-
γος τις ἔστι καὶ ἀποφθεγματικός, εἰ δὲ τεκμαρίεσθαι
τοῖς ἀπομνημονεύμασιν οἶόν ἐστι τὸ περὶ τῆς πολιτείας, πρὸς τὸν
ἀξιοῦντα παιεῖν δημοκρατίαν ἐν τῇ πόλει: « Σὺ γάρ (ἔφη) πρῶτος
ἐν τῇ οἰκλῃ σου ποίησον δημοκρατίαν». Καὶ τὸ περὶ τῶν θυσιῶν,
πρὸς τὸν πυθόμενον, Διὰ τί μικρὰς οὔτω καὶ εὐτελεῖς ἔταξεν
« Ινα μή ποτε (ἔφη) τιμῶντες τὸ θεῖον διαλίπωμεν ». Καὶ τὸ
περὶ τῶν ἀθλημάτων, ταῦτα μόνα μὴ κωλύσαντος ἀγωνίζεσθαι
τοὺς πολίτας, ἐν οἷς χειρὶ οὐκ ἀνατείνεται. Φέρονται δ' αὐτοῦ καὶ
δι' ἐπιστολῶν ἀποκρίσεις τοιαῦται πρὸς τοὺς πολίτας. Πᾶς ἀν πο-
λεμίων ἔφοδον ἀλεξούμεθα; « Αν πτωχοὶ μένητε, καὶ μὴ μέσδω
ἄτερος θατέρω ἐρατέπτε ». Καὶ πάλιν περὶ τῶν τειχῶν « Οὐκ ἀν
εἴη ἀτελίχιστος πόλις, ἄτις ἀνδράτι, καὶ οὐ πλίνθιοι ἔστεφάνωται ».
Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἐπιστολῶν οὔτε ἀπιστῆ-
σαι ἥρδιον, οὔτε πιστεῦσαι.

χ'. Τῆς δὲ πρὸς τὰ μήκη τῶν λόγον διαβολῆς, δείγματα τοιαῦ-
τα τῶν ἀποφθεγμάτων ἐστί. Λεωνίδας ὁ βασιλεὺς, ἀκαίρως τινὸς
περὶ πραγμάτων οὐκ ἀχρήστων διαλεχθέντος, « Ω ζένε, εἰπεν,
οὐκ ἐν δέοντι χρέῃ τῷ δέοντι ». Χαρίλαος δὲ, ὁ ἀδελφίδοις τοῦ
Δυκούργου, περὶ τῆς ὀλιγότητος αὐτοῦ τῶν νόμων ἐρωτηθεὶς, εἰ-
πεν, ως « Οἱ λόγοις μὴ χρώμενοι πολλοῖς, οὐδὲ νόμων δέονταται
πολλῶν π. Ἀρχιδαμίδας δὲ, μεμφομένων τινῶν Ἐκατοῖν τὸν σο-
φιστὴν, ὅτι παραληφθεὶς εἰς τὸ συσσίτιον οὐδὲν ἔλεγεν, « Ο εἰ-
δὼς, ἔφη, λόγον, καὶ καιρὸν οἶδεν ». « Α δὲ τῶν πικρῶν ἔφην
ἀπομνημονευμάτων οὐκ ἀμοιρεῖν χάριτος, τοιαῦτ' ἐστί. Δημάρατος,
ἀνθρώπου πονηροῦ κόπτοντος αὐτὸν ἀκαίροις ἐρωτήμασι, καὶ δὴ
τοῦτο πολλάκις ἐρωτῶντος, Τίς ἄριστος Σπαρτιατῶν; ἔφη· « Ο
τιν ἀνομοιότατος ». « Λγις δὲ, ἐπαινούντων τιγῶν τοὺς Ἦλείους,
ώς καλῶς τὰ 'Ολύμπια καὶ δικαίως ἀγοντας; « Καὶ τί μέγα (ἔφη)
Πλεῖοι ποιοῦντι, δι' ἐτῶν πέντε ἀμέρα μιᾷ χρώμενοι τὰ δικαιο-

σύνα; » Θεόπομπος δὲ, ξένου τινὸς εὔγοιαν ἐνδεικνυμένου, καὶ φάσκοντος, ως παρὰ τοῖς αὐτοῦ πολίταις φιλολάκων καλεῖται « Καλὸν ἦν τοι (εἰπεν), ὃ ξένες, φιλοπολίταν καλεῖσθαι ». Πλειστιώνας δὲ ὁ Παυσανίου, βάττορος Ἀθηναίου, τοὺς Λακεδαιμονίους ἀμαθεῖς ἀποκαλοῦντος, « Ὁρθῶς (ἔφη) λέγεις· μόνοι γάρ· Βλλήνων ἄμμες οὐδὲν κακὸν μεμαθήκαμεν παρ' ὑμῶν π. Ἀρχιδαμίδας δὲ πρὸς τὸν πυθόμενον, Πόσοι εἰσὶ Σπαρτιᾶται; » « Ικανοὶ (εἰπεν), ὃ ξένες, τοὺς κακοὺς ἀπερύκειν π. » Εστι δὲ καὶ τοῖς μετὰ παιδιάς εἰρημένοις ὑπὸ αὐτῶν τεκμήρωσθαι τὸν ἔθισμόν. Εἰδίζοντο γάρ μηδέποτε κρῆσθαι τῷ λόγῳ παρέργως, μηδ' ἀφίεναι φωνὴν, ἵτις οὐκ ἀμωσγέπως ἔχοι τινὸς θεωρίας ἀξίαν διάνοιαν. Ο μὲν γάρ ἀκοῦσαι τοῦ μιμουμένου τὴν ἀηδόνα παρακαλούμενος, « Αὐτᾶς (ἔφη) ἀκουσα τάνας μ' ὁ δ' ἀναγγούς τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο·

Σειννύντας ποτὲ τούςδε τυραννίδα, χάλκεος "Ἄρης
Εἶλε· Σελιγοῦντος δ' ἀμφὶ πύλας ἔθαγον.

« Δικαίως (εἰπε) τεθνάκαντι τοι ἄνδρες· ἔδει γάρ ἀφέμεν ὅλαν αὐτὰν κατακαῆμεν π. Νεανίσκος δὲ πρὸς τὸν ἐπαγγελλόμενον αὐτῷ δώσειν ἀλεκτρυόνας θυήσκοντας ἐν τῷ μάχεσθαι· « Μή σύγε (εἰπεν), ἀλλὰ δές μοι τῶν ἀποκτεινόντων ἐν τῷ μάχεσθαι ». "Βατερός δέ τις ἴδων θακεύοντας ἐν ἀποχωρήσει ἐπὶ δίζων ἀνθρώπους· « Μή γένοιτο (εἰπεν) ἐνταῦθα καθίσαι, οὐδὲν οὐκ ἔστιν ὑπεξαναστῆναι πρεσβύτερφ ». Τὸ μὲν οὖν τῶν ἀποφθεγμάτων εἴδος ἦν τοιοῦτον, ὥστε λέγειν τινὰς οὐκ ἀτόπως, ὅτι μᾶλλον ἔστι τὸ φιλοσοφεῖν, ἢ τὸ φιλογυμναστεῖν, λακωνίζειν.

κά. Η δὲ περὶ τὰς ὡδὰς καὶ τὰ μέλη παιδευσις οὐχ ἤττον ἐπουδάζετο τῆς ἐν τοῖς λόγοις εὐτελείας καὶ καθαριότητος· ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη κέντρον εἰχεν ἐγερτικὸν θυμοῦ, καὶ παραστατικὸν ὄρμης ἐνθουσιώδους καὶ πραγματικῆς· καὶ ή λέξις ἦν ἀφελῆς καὶ ἀθρυπτος ἐπὶ πράγμασι σεμνοῖς καὶ ἡθοποιοῖς. "Επαινοὶ γάρ ἦσαν ώς τὰ πολλὰ τῶν τεθνηκότων ὑπὲρ τῆς Σπάρτης, εὐδαιμονιζομένων· καὶ ψήγοι τῶν τρεσαντῶν, ώς ἀλγεινὸν καὶ κακοδαιμονα βιούντων βίουν, ἐπαγγελτα τε καὶ μεγαλαυχία πρὸς ἀρετὴν, πρέπουσα ταῖς ἀλεκτέαις. Ων, ἔνεκα δείγματος, οὐ χειρόγραφον ἔστιν ἔν τι προεγέγκα-

οθατ. Τριῶν γάρ χορῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἡλικίας συνισταμένων ἐν ταῖς ἑορταῖς, ὁ μὲν τῶν γερόντων ἀρχόμενος ἥδεν·

"Ἄμμες ποκ' ἥμες ἄλκημοι νεανίαι·"

ὅ δὲ τῶν ἀκμαζόντων ἀμειβόμενος ἔλεγεν·

"Ἄμμες δέ γ' εἰμές· αἱ δὲ λῃσ, πεῖραν λάθε·"

ὅ δὲ τρίτος, ὁ τῶν παῖδων·

"Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεθα πολλῷ κάρρονες·

"Ολας δ' ἂν τις ἐπιστήσας τοῖς Λακωνικοῖς ποιήμασιν, ὃν ἔτι καθ' θ' ἡμᾶς ἔνια διεσώζετο, καὶ τοὺς ἐμβατηρίους ῥυθμοὺς ἀναλαβών, οἵς ἔχρωντο πρὸς τὸν αὐλὸν ἐπάγοντες τοῖς πολεμίοις, οὐ κακῶς ἦγήσαιτο καὶ τὸν Τέρπανδρον καὶ τὸν Πίνδαρον τὴν ἀνδρείαν τῇ μουσικῇ συνάπτειν. Οἱ μὲν γάρ οὕτως πεποίκησε περὶ τῶν Λακεδαιμονίων·

"Ἐνθ' αἰχμά τε νέων θάλλει καὶ μοῦσα λίγεια,

Καὶ δίκα εὑρύχηται.

Πίνδαρος δέ φησιν·

. "Ἐνθα βου-

λαὶ γερόντων, καὶ νέουν ἀν-

δρῶν ἀριστεύοντι αἰχμαλ.,

καὶ χοροὶ, καὶ Μοῦσα, καὶ ἀγλαῖα.

Μουσικωτάτους γάρ ἄμμα καὶ πολεμικωτάτους ἀπορείνουσιν αὐτούς.

"Ερπει γάρ ἄντα τῷ σιδάρῳ τὸ καλῶς κιθρίσδειν,
ώς ὁ Λακωνικὸς ποιητὴς εἰρηκε. Καὶ γάρ ἐν ταῖς μάχαις προεθή-
το ταῖς Μούσαις ὁ βασιλεὺς, ἀναμιμνήσκων, ὡς ἔοικε, τῆς παι-
δείας καὶ τῶν ῥήσεων, ἵνα ὅτι πρόχειροι παρὰ τὰ δεινὰ, καὶ λό-
γου τινὸς ἀξίας παρέχωσι τὰς πράξεις τῶν μαχομένων.

κβ'. Τότε δὲ καὶ τοῖς νέοις τὰ σκληρότατα τῆς ἀγωγῆς ἐπα-
νιέντες, οὐκ ἐκάλυψαν καλλωπίζεσθαι περὶ κόμην, καὶ κόσμον
ὄπλων καὶ ἴματίων, χαλρούτες, ὕσπερ ἵπποις, γαυριῶσι καὶ φρυατ-
τομένοις πρὸς τοὺς ἀγῶνας. Διὸ κομῶντες εὐθὺς ἐκ τῆς τῶν ἐφή-
βων ἡλικίας, μάλιστα περὶ τοὺς κινδύνους ἐθεράπευσον τὴν κόμην,
λιπαράν τε φαίνεσθαι καὶ διακεκριμένην. ἀπομνημονεύοντές τινας
καὶ Αυκούργου λόγου περὶ τῆς κόμης, ὅτι «Τοὺς μὲν καλοὺς εὗ-

πρεπεστέρους ποιεῖ, τοὺς δ' αἰσχροὺς φοβερωτέρους λα. Ἐγεῦντο δὲ καὶ γυμνασίοις μαλακωτέροις παρὸ τὰς στρατείας· καὶ τὴν ἄλλην δίαιταν οὐχ οὕτῳ κεκολασμένην, οὐδὲ ὑπεύθυνον τοῖς νέοις παρεῖχον, ὡστε μόνοις ἀνθρώπων ἐκείνοις τῆς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήσεως ἀνάπτυσιν εἶναι τὸν πόλεμον. Ήδη δὲ συντεταγμένης ἅμα τῆς φάλαγγος αὐτῶν, καὶ τῶν πολεμίων παρόντων, ὁ βασιλεὺς ἀμα τὴν τε χιμαίραν ἐσφριγίζετο, καὶ στεφανοῦσθαι παρήγειλλε πᾶσι, καὶ τοὺς αὐλητὰς αὐλεῖν ἐκέλευε τὸ Καστόρειον μέλος· ἅμα δ' ἔζηρχεν ἐμβατηρίου παιάνος, ὡστε σεμνὴν ἅμα καὶ καταπληκτικὴν τὴν ὅψιν εἶναι, ῥυθμῷ τε πρὸς τὸν αὐλὸν ἐμβανόντων, καὶ μήτε διάσπασμα ποιούντων ἐν τῇ φάλαγγι, μήτε ταῖς ψυχαῖς θορυβουμένων, ἀλλὰ πράξις καὶ ίλαρῶς ὑπὸ τοῦ μέλους ἀγορμένων ἐπὶ τὸν κίνδυνον. Οὔτε γάρ φόβον, οὔτε θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλεονάζοντα τοῖς οὕτῳ διακειμένοις εἰκός ἐστιν, ἀλλ' εὐσταθὲς φρόνημα μετ' ἐλπίδος καὶ θάρσους, ὡς τοῦ Θεοῦ συμπαρόντος. Ἐχώρει δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ στεφανίτην ἀγῶνα νενικηκότα. Καὶ φασὶ γέ τινα, χρημάτων πολλῶν ἐν' Ολυμπίοις διδομένων αὐτῷ, μὴ δεξάμενον, ἀλλὰ πολλῷ πόνῳ καταπαλαίσαντα τὸν ἀνταγωνιστὴν, ὡς τις εἶπεν αὐτῷ, «Τί εοι πλέον, ὃ Λάκων, γέγονεν ἀπὸ τῆς νίκης; » φάναι μειδίασκατα, « Πρὸ τοῦ βασιλέως τεταγμένος μαχοῦμαι τοῖς πολεμίοις ν. Τρεψάμενοι δὲ καὶ νικάσαντες ἐδίωκον, οὗτον ἐκβεβαιώσασθαι τὸ νίκημα τῇ φυγῇ τῶν πολεμίων, εἰτ' εὐθὺς ἀνεχώρουν, οὔτε γεννυκτῶν, οὔτε Ἑλληνικὸν ἥγονύμενοι, κόπτειν καὶ φονεύειν ἀπολεγομένους καὶ παρακεχωρηκότας. Ἡν δ' οὐ μόνον καλὸν τοῦτο καὶ μεγαλόφυγον, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον. Εἰδότες γάρ οἱ μαχόμενοι πρὸς αὐτούς, έτι τοὺς ὑρισταμένους ἀναιροῦσι, φείδονται δὲ τῶν ἐνδιδόντων, τοῦ μένειν τὸ φεύγειν ἡγούμενο τοιςτελέστερον.

κγ'. Αὐτὸν δὲ τὸν Λυκούργον Ἰππίας μὲν δὲ σοριστῆς πολεμικῶτατόν φησι γενέσθαι, καὶ πολλῶν ἔμπειρον στρατηγιῶν. Φιλοτέφανος δὲ καὶ τὴν κατ' οὐλαμοὺς τῶν ἵππων διανομὴν Λυκούργῳ προστίθησιν εἶναι δὲ τὸν οὐλαμόν, ὡς ἐκεῖνος συνέστησεν, ἵππων πεντήκοντα τὸ πλῆθος ἐν τετραγώνῳ σχήματι τεταγμένων. Ο δὲ Φαληρεὺς Δημήτριος, οὐδεμιᾶς ἀψάμενον πολεμικῆς πράξεως, ἐν

εἰρήνη καταστήσασθαι τὴν πολιτείαν. Ὅποικε δὲ καὶ τῆς Ὀλυμπιακῆς ἐκεχειρίας ἡ ἐπίνοια, πρόσου καὶ πρὸς εἰρήνην ἔχοντος οἰκείως ἀνδρὸς εἶναι. Καίτοι φασὶ τινες, ώς Ἐρμιππος μνημονεύει, τὸν Λυκοῦργον οὐ προσέχειν, οὐδὲ κοινωνεῖν ἐν ἀρχῇ τοῖς περὶ τὸν Ἰφιτον, ἀλλὰ τυγχάνειν ἄλλως ἐπιδημοῦντα καὶ θεώμενογ· ἀκοῦσαι δὲ φωνὴν ὃσπερ ἀνθρώπου τινὸς ἐξόπισθεν ἐπιτιμῶντος αὐτῷ, καὶ θαυμαζόντος, διτι τοὺς πολίτας οὐ προτρέπεται κοινωνεῖν τῆς πανηγύρεως· ώς δὲ, μεταστραφέντος, οὐδαμοῦ φανερὸς δ φθεγξάμενος ἦν, θεῖον ἥγησάμενον, οὕτω πρὸς τὸν Ἰφιτον τραπέσθαι, καὶ συνδιακοσμήσαντα τὴν ἑօρτὴν, ἐνδόξοτέραν καὶ βεβαιοτέραν καταστῆσαι.

κδ'. Η δὲ παιδεία μέχρι τῶν ἐνηλίκων διέτεινεν. Οὐδεὶς γάρ ἦν ἀφειμένος ως ἐβούλετο ζῆν, ἀλλ', οἷον ἐν σρατοπέδῳ, τῇ πόλει, καὶ διαιταν ἔχοντες ὡρισμένην, καὶ διατριβὴν περὶ τὰ κοινὰ, καὶ δλως νομίζοντες οὐχ αὐτῶν, ἀλλὰ τῆς πατρίδος εἶναι, διετέλουν· εἰ μή τι πράττειν ἔτερον εἴη προστεταγμένον, ἐπισκοποῦντες τοὺς παῖδας, καὶ διδάσκοντές τι τῶν χρησίμων, ἢ μανθάνοντες αὐτοὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ γάρ ἐν τι τοῦτο τῶν καλῶν ἦν καὶ μακρίων, ἢ παρεσκεύακε τοῖς ἑαυτοῦ πολίταις ὁ Λυκοῦργος, ἀφθονίᾳ σχολῆς, οἵς τέχνης μὲν ἀψικούσαι βαναύσου τὸ παράπαν οὐκ ἐφίστο· χρηματισμοῦ δὲ συναγωγὴν ἔχοντος ἐργάδην καὶ πραγματείαν, οὐδ' ὅτιοῦν ἔδει, διὰ τὸ κομιδὴ τὸν πλοῦτον ἀζηλον γεγονέναι καὶ ἀτιμον. Οἱ δὲ εἴλωτες αὐτοῖς εἰργάζοντο τὴν γῆν, ἀποφορὰν τὴν εἰρημένην τελοῦντες. Ἐπιδημῶν δέ τις Ἀθήνησι, δικαστηρίων δητῶν, καὶ πυθόμενός τινά δίκην ἀργίας ὠφληκότα βαδίζειν ἀθυμῶντα, καὶ προπεμπόμενον ὑπὸ τῶν φίλων συναχθομένων καὶ βαρέως φερόντων, ἐδεῖτο δεῖξαι τοὺς συμπαρόντας αὐτῷ, τίς ἐστιν δ τὴν ἐλευθερίας ἑκλωκῶς δίκην. Οὕτω δουλοπρεπὲς ἥγοῦντο τὴν περὶ τὰς τέχνας καὶ τὸν χρηματισμὸν ἀσχολίαν. Δίκαιοι δὲ, ώς εἰκός, ἐξέλιπον ἀμα τῷ νομίσματι, μήτε πλεονεξίας, μήτ' ἀπορίας αὐτοῖς παρούσης, ισότητος δ' ἐν εὐπορίᾳ, καὶ ῥαστώντες δι' εὐτέλειαν γεγενημένης. Χοροὶ δὲ καὶ θαλίαι καὶ εὐωγίαι, καὶ διατριβαὶ περὶ τε θήρας καὶ γυμνάσια καὶ λέσχας, τὸν ἀπαντα χρόνον ἐπεγωρίζουν, διτι μὴ στρατευόμενοι τύχοιεν,

κέ. Οι μὲν γε νεώτεροι τριάκοντα ἐτῶν τὸ παράπαν οὐ κατέβαινον εἰς ἀγορὰν, ἀλλὰ διὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἑραστῶν ἐποιοῦντο τὰς ἀναγκαῖς οἰκονομίας. Τοῖς δὲ πρεσβυτέροις αἰσχρὸν ἦν συνεχῶς ὄρθσθαι περὶ ταῦτα διατριβουσιν, ἀλλὰ μὴ τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας περὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰς καλουμένας λέσχας ἀναστρέψεθαι καὶ γὰρ εἰς ταύτας συνιόντες ἐπιεικῶς ἐσχόλαζον μετ' ἀλλήλων, οὐδὲνδε μεμυημένοις τῶν πρὸς χρηματισμὸν ἢ χρείξιν ἀγοραῖον συντελούντων. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ἦν τῆς τοιαύτης διατριβῆς ἔργον, ἐπαινεῖν τι τῶν καλῶν, ἢ τῶν αἰσχρῶν ψέγειν, μετὰ παιδιᾶς καὶ γέλωτος ἐλαφρῶς ὑποθέροντος εἰς νουθεσίαν καὶ διόρθωσιν. Οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἦν ἀκράτως αὔστηρὸς ὁ Λυκοῦργος· ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ γέλωτος ἀγαλμάτιον ἐκεῖνον ἰδρύσασθαι Σωσίθιος ἴστορεῖ, τὴν παιδιὰν, ὥσπερ ἥδησμα τοῦ πόνου καὶ τῆς διαίτης, ἐμβαλόντα κατὰ καρπὸν εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς τοιαύτας διατριβές. Τὸ δ' ὅλον, εἴθε τοὺς πολίτας μὴ βούλεσθαι, μήτ' ἐπίστασθαι κατ' ἴδιαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μελίττας, τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας ἀει, καὶ μετ' ἀλλήλων είλουμένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικροῦ δεῖν ἐξεστῶτας ἔσυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι τῆς πατρίδος· ὡς ἔστι καὶ φωναῖς τισιν αὐτῶν ἀποθεωρῆσαι τὴν διάνοιαν. Οἱ μὲν γάρ Παιδάρητος, οὐκ ἐγκρίθεις εἰς τοὺς τριακοσίους, ἀπήνει μάλα φαιδρός. ὥσπερ χαίρων, ὅτι βελτίονας αὐτοῦ τριακοσίους ἢ πόλις ἔχει. Πεισιστρατίδας δὲ ὁ πρεσβεύτην πρὸς τοὺς βασιλέως στρατηγοὺς μεθ' ἑτέρων, ἐρομένων αὐτῶν, Πότερον ἴδιᾳ πάρεισιν, ἢ δημοσίᾳ πεμφθέντες, εἶπεν, « Αἴκα τύχωμες, δημοσίᾳ· Αἴκα ἀπούγωμες, ἴδιᾳ ». Ἡ δὲ Βρασίδου μήτηρ Ἀργιλεωνίς, ὡς ἀφικόμενοί τινες εἰς Λακεδαίμονα τῶν ἔξι Ἀμφιπόλεως εἰσῆλθον πρὸς αὐτὴν, ἡρώτησεν, εἰ καλῶς ὁ Βρασίδας ἀπέθανε, καὶ τᾶς Σπάρτας ἀξιώς μεγαλυνόντων δὲ ἐκείνων τὸν ἄνδρα, καὶ λεγόντων, ὡς οὐκ ἔχει τοιοῦτον ἄλλον ἢ Σπάρτη· « Μή λέγετε, εἶπεν, ὃ ζένοι· καλὸς μὲν γὰρ ἦν καὶ ἀγαθὸς ὁ Βρασίδας· πολλοὺς δὲ ἄνδρας Λακεδαίμονων ἔχει τὴνού καρδίανας π.

κε'. Τοὺς δὲ γέροντας αὐτὸς μὲν, ὡς εἰρηται, κατέστησε τὸ πρῶτον ἐκ τῶν μετασχόντων τοῦ βουλεύματος· ὕστερον δὲ, ἀγτὶ τοῦ τελευτῶντος, ἔταξε καθιστάνται τὸν ἄριστον ἀρετὴ κριθέντα τῶν

ὑπέρ ἔξηκοντα ἔτη γεγονότων. Καὶ μέγιστος ἐδόκει τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγώνων οὗτος εἶναι, καὶ περιμαχητότατος οὐ γάρ ἐν ταχέσι τάχιστον, οὐδὲ ἐν ἴσχυροῖς ἴσχυρότατον, ἀλλ' ἐν ἀγαθοῖς καὶ σωφροσιν ἄριστον καὶ σωφρονέστατον ἔδει κριθέντα, νικητήριον ἔχειν τῆς ἀρετῆς διὰ βίου τὸ σύμπαν, ὡς εἰπεῖν, κράτος ἐν τῇ πολιτείᾳ, κύριον δῆτα καὶ θανάτου καὶ ἀτιμίας, καὶ διώς τῶν μεγίστων. Ἐγίνετο δὲ ἡ κρίσις τόνδε τὸν τρόπον. Ἐκκλησίας ἀθροισθείσης, ἀνδρες αἱρετοὶ καθείργυντο πλησίον εἰς οἰκημα, τὴν μὲν ὅψιν οὐχ δρῶντες, οὐδὲ δρώμενοι, τὴν δὲ κραυγὴν μόνον ἀκούοντες ἐκκλησιαζόντων. Βοή γάρ, ὡς τἄλλα, καὶ τοὺς ἀμιλλωμένους ἔκρινον, οὐχ ὁμοῦ πάντων, ἀλλ' ἐκάστου κατὰ κλῆρον εἰσαγομένου, καὶ σιωπῇ διαπορευομένου τὴν ἐκκλησίαν. Ἐγοντες οὖν οἱ κατάκλεισοι γραμματεῖα, καθ' ἐκαστον ἐπεσημαίνοντο τῆς κραυγῆς τὸ μέγεθος, οὐκ εἰδότες, διτριγένοιτο, πλὴν ὅτι πρῶτος, ἢ δεύτερος, ἢ τρίτος, ἢ ὅποστοσοῦν εἴη τῶν εἰσαγομένων. Ὁτῳ δὲ πλείστῃ γένοιτο καὶ μεγίση, τοῦτον ἀνηγόρευον. Οἱ δὲ σεφανωσάμενος περιήει τοὺς θεούς εἰποντο δὲ πολλοὶ νέοι, ζηλοῦντες τὸν ἄνδρα καὶ μεγαλύνοντες, πολλαὶ τε γυναικες ἐγκωμιάζουσαι διν φύσης τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸν βίον εὐδαιμονίζουσαι. Τῶν δὲ ἐπιτηδείων ἐκαστος αὐτῷ δεῖπνον παρατίθεις ἔλεγεν, ὅτι ταῦτη ἡ πόλις σε τιμᾷ τῇ τραπέζῃ. Περιελθὼν δὲ, εἰς τὸ συστίον ἀπίστει, καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐγίνετο συνήθως· δευτέρας δὲ μερίδος αὐτῷ παρατίθείσης, ἐφύλαττεν ἀράμενος καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπὶ ταῖς θύραις τοῦ φιδιτίου τῶν οἰκείων παρουσῶν γυναικῶν, ἦν μάλιστα τυγχάνοι τιμῶν, προσεκαλεῖτο· καὶ διδοὺς τὴν μοῖραν ἔλεγεν, ὅτι ταύτην αὐτὸς λαβὼν ἀριστεῖον, ἐκείνη διδωτιν, ὥστε κάκείνην ζηλουμένην ὑπὸ τῶν ἄλλων προπέμπεσθαι γυναικῶν.

κζ'. Καὶ μὴν καὶ τὰ πέρι τὰς ταφὰς ἄριστα διεκόσμησεν αὐτοῖς. Πρῶτον μὲν γάρ ἀνελῶν δεισιδαιμονίαν ἄπασαν, ἐν τῇ πόλει Θάξητειν τοὺς νεκρούς, καὶ πλησίον ἔχειν τὰ μνήματα τῶν ιερῶν οὐκ ἐκώλυσε, συντρόφους ποιῶν ταῖς τοικύταις ὅψεσι καὶ συνήθεις τοὺς γένους, ὥστε μὴ ταράττεσθαι, μηδὲ ὀρέωδειν τὸν θάνατον, ὡς μιανοντα τοὺς ἀψιγμένους νεκροῦ σώματος, ἢ διὰ τάφων διελθόντας. Ἐπειτα συγθάπτειν οὐδὲν εἴασεν, ὀλλὰ ἐν φοινικίδι καὶ φύλλοις

ἐλκίας θέντες τὸ σῦμα, περιέστελλον. Ἐπιγράψαι δὲ τούνομα Οὐδέποτες οὐκ ἔξηπον τοῦ νεκροῦ, πλὴν ἀνδρὸς ἐν πολέμῳ, καὶ γυναικὸς ἵερᾶς, ἀποθανόντων. Χρόνον δὲ πένθους ὀλίγον προσώρισεν, ἡμέρας ἔνδεκα· τῇ δὲ δωδεκάτῃ θύεντας ἔδει Δήμητρι λύειν τὸ πένθος. Οὐδὲν γάρ ἦν ἀργὸν, οὐδὲ ἀφειμένον, ἀλλὰ πᾶσι κατεμίγνυε τοῖς ἀναγκαῖοις ὀρετῆς τινα ζῆλον, ἢ κακίας διαβολήν· καὶ κατεπύκνου παραδειγμάτων πλήθει τὴν πόλιν, οἵς ἀναγκαῖον ἦν ἐντυγχάνοντας ἀεὶ καὶ συντρεφομένους, ἄγεσθαι καὶ κατασχηματίζεσθαι ίόντας πρὸς τὸ καλόν. "Οθεν οὐδὲ ἀποδημεῖν ἔδωκε τοῖς βουλομένοις καὶ πλανᾶσθαι, ξενικὰ συνάγοντας κῆθο, καὶ μιμήματα βίων ἀπαδεύτων, καὶ πολιτευμάτων διαφοράν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀθροιζομένους ἐπ' οὐδενὶ χροσίψῳ, καὶ παρεισφέοντας εἰς τὴν πόλιν ἀπήλαυνεν, οὐχ, ὡς Θουκυδίδης φησι, δεδιώς, μὴ τῆς πολιτείας μιμηταὶ γένωνται, καὶ πρὸς ὀρετήν τι χρήσιμον ἐκμάθωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὅπως μὴ διδάσκαλοι κακοῦ τινος ὑπάρξωσιν. "Αμα γάρ ξένοις σώμασιν ἀνάγκη λόγους ἐπεισιέναι ξένους· λόγοι δὲ καίνοι κοίσεις καίνικὲς ἐπιφέρουσιν ἔξι ὡν ἀνάγκη πάθη πολλὰ φύεσθαι, καὶ προαιρέτεις ἀπαδούσας πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν, ὁσπερ ἀρμονίαν. Διὸ μᾶλλον φέτο χρῆναι φυλάττειν τὴν πόλιν, ὅπως κῆθων οὐκ ἀναπλησθῆσται πονηρῶν, ἢ σωμάτων νοσερῶν ἔξωθεν ἐπεισιόντων. καὶ. Ἐν μὲν οὖν τούτοις οὐδέν ἔστιν ἀδικίας ἕγνος οὐδὲ πλεονεξίας, ἥν ἐγκαλοῦσιν ἔνιοι τοῖς Λυκούργου νόμοις, ὡς ἵκανῶς ἔχουσι πρὸς ἀνδρείαν, ἐνδεῶς δὲ πρὸς δικαιοσύνην. Ἡ δὲ καλουμένη Κρυπτία παρ' αὐτοῖς, εἴγε δὴ καὶ τοῦτο τῶν Λυκούργου πολιτευμάτων ἐν ἔστιν, ὡς' Αριστοτέλης ιστόρηκε, ταύτην δὲ εἴκαὶ τῷ Πλάτωνι περὶ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐνειργασμένη δέξαν. Ἡν δὲ τοιαύτην τῶν νέων οἱ ἀργοντες διὰ χρόνου τοὺς μάλιστα νοῦν ἔχειν δοκοῦντας εἰς τὴν χώραν ἀλλον ἀλλοσ ἔξεπεμπον, ἔχοντας ἐγχειρίδια καὶ τροφὴν ἀναγκαίαν, ἄλλο δὲ οὐδέν· οἱ δὲ μετ' ἡμέραν μὲν εἰς ἀσυνδέλους διασπειρόμενοι τόπους, ἀπέκρυψαν ἔσαυτοὺς καὶ ἀνεπαύοντο, νύκτωρ δὲ κατιόντες εἰς τὰς ὁδοὺς, τῶν εἰλιώτων τὸν ἀλισκόμενον ἀπέσραττον. Πολλάκις δὲ καὶ τοῖς ἀγροῖς ἐπιπορευόμενοι, τοὺς ῥωμαλεωτάτους καὶ κρατίστους αὐτῶν ἀνήρουν. "Ωσπερ καὶ Θουκυδίδης ἐν τοῖς Πελοποννησιακοῖς ιστορεῖ,

ποὺς ἐπὶ ἀνδρείᾳ προκριθέντας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, στερανώσασθαι μὲν ὡς ἐλευθέρους γεγονότας, καὶ πειριθεῖν τὰ τῶν Θεῶν ἱερά, μικρὸν δ' ὑστερὸν ἀπαντας ἀφανεῖς γενέσθαι, πλειονας ἢ δισχιλίους ὄντας· ὡς μήτε παραχρῆμα, μήτε ὑστερὸν ἔχειν τινὰ λέγειν τῷ τρόπῳ διεφθάρησαν. Λοιστοτέλης δὲ μάλιστά φησι καὶ τοὺς Ἐφέδρους, ὅταν εἰς τὴν ἀρχὴν καταστῶσι πρῶτον, τοῖς εἶλωσι καταγγέλλειν πόλεμον, δύποις εὐαγής ἢ τὸ ἀνελεῖν. Καὶ τἄλλα δὲ τραχέως προσέφροντο καὶ σκληρῶς αὐτοῖς· ὥστε καὶ πίνειν ἀναγκάζοντες πολὺν ἀκρατον, εἰς τὰ συσσίτια παρεισῆγον, ἐπιδεικνύμενοι τὸ μεθύειν οἵδιν ἐστὶ τοῖς νέοις. Καὶ φέδας ἐκέλευσον ἄδειν, καὶ χορείας χορεύειν ἀγεννεῖς καὶ καταγελάστους, ἀπέχεσθαι δὲ τῶν ἐλευθέρων. Διὸ καὶ φασιν ὑστερὸν ἐν τῇ Θηβαίων εἰς τὴν Λακωνικὴν στρατείῃ τοὺς ἀλισκομένους εἴλωτας, κελευομένους ἄδειν τὰ Τερπάνδρου καὶ Ἀλκμάνος καὶ Σπένδυος τοῦ Λάσκωνος, παρατείσθαι, φάσκοντας οὐκ ἔθελειν τὰς δεσποσύνας. "Ωστε τοὺς λέγοντας, ἐν Λακεδαιμονίῳ καὶ τὸν ἐλεύθερον, μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον, μάλιστα δοῦλον, οὐ φαύλως τεθεωρηκέναι τὴν διαφοράν. Τάξμενον τοιαύτας χαλεπότητας ὑστερὸν ἔγγενέσθαι τοῖς Σπαρτιάταις νομίζω, μάλιστα μετὰ τὸν μέγαν σεισμὸν, [έν] φυνεπιθέσθαι τοὺς εἴλωτας μετὰ Μεσσηνίων ιστοροῦσι, καὶ πλεῖστα κακὰ τὴν χώραν εἰργάσθαι, καὶ μέγιστον τῇ πόλει περιστῆσαι κίνδυνον. Οὐ γάρ ἀν ἔγωγε προσθείην Λυκούργῳ μιαρὸν οὕτω τὸ τῆς κρυπτίας ἔργον, ἀπὸ τῆς ἀλλης αὐτοῦ πραάτητος καὶ δικαιοσύνης τεκμαιρόμενος τὸν τρόπον, φη καὶ τὸ δαιμόνιον ἐπεμπαρτύρησε.

κθ'. Κατειλημένων δὲ ἥδη τοῖς ἔθισμοῖς τῶν κυριωτάτων ὑπὸ αὐτοῦ, καὶ τῆς πολιτείας ἐκτεθραχμένης ἵκανῶς, καὶ δυναμένης φέρειν ἑαυτὴν καὶ σώζειν δι' ἑαυτῆς, ὥσπερ ὁ Πλάτων φησίν, ἐπὶ τῷ κόσμῳ, γενομένῳ καὶ κινηθέντι τὴν πρώτην κίνησιν, εὐφρανθῆναι τὸν Θεόν, οὕτως ἀγασθεῖς καὶ ἀγαπήσας τὸ τῆς νομοθεσίας κάλλος καὶ μέγεθος ἐν ἔργῳ γενομένης καὶ ὁδῷ βαδίζουσας, ἐπειδύμησεν, ὡς ἀνυστὸν ἐξ ἀνθρωπίνης προνοίας, ἀθάνατον αὐτὴν ἀπολιπεῖν, καὶ ἀκίνητον εἰς τὸ μέλλον. Συγαγαγὼν οὖν ἀπαντας εἰς ἐκκλησίαν, τὰ μὲν ἄλλα μετρίως ἔχειν ἔφη καὶ ἵκανῶς πρὸς εὑδαιμονίαν καὶ ἀρετὴν τῆς πόλεως· ὃ δὲ κυριώτατόν ἐστι καὶ

μέγιστον, οὐκ ἀν ἔξενεγκεῖν πρότερον πρὸς αὐτοὺς, ἢ χοήσασθαι τῷ Θεῷ. Δεῖη οὖν ἐκείνους ἐμμένειν τοῖς καθεστῶσι νόμοις, καὶ μηδὲν ἀλλάσσειν, μήτε μετακινεῖν, ἕως ἐπάνεισιν ἐκ Δελφῶν αὔτοῦς. Ἐπανελθὼν γάρ δι, τι ἀν τῷ Θεῷ δοκῆ ποιήσειν. Ὁμολογούντων δὲ πάντων καὶ κελευσόντων βαδίζειν, δροκούς λαβὼν παρὰ τῶν βασιλέων καὶ τῶν γερόντων, ἔπειτα παρὰ τῶν ἀλλων πολιτῶν, ἐμμενεῖν καὶ χρήσεσθαι τῇ καθεστώσῃ πολιτείᾳ, μέχρις ἀν ἐπανέλθη ὁ Λυκούργος, ἀπῆρεν εἰς Δελφούς. Παραγενόμενος δὲ πρὸς τὸ μαντεῖον, καὶ τῷ Θεῷ θύσας, ἡρώτησεν, εἰ καλῶς οἱ νόμοι καὶ ίκανῶς πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ ἀρετὴν πόλεως κείμενοι τυγχάνουσιν. Ἀποχριναμένου δὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς νόμους καλῶς κεῖσθαι, καὶ τὴν πόλιν ἐνδοξοτάτην διαμενεῖν τῇ Λυκούργου χρωμένην πολιτείη, τὸ μάντευμα γραψάμενος, εἰς Σπάρτην ἀπέστειλεν. Λύτδος δὲ τῷ Θεῷ πάλιν θύσας, καὶ τοὺς φίλους ἀσπασάμενος καὶ τὸν νιὸν, ἔγνω μηκέτι τοῖς πολίταις ἀφεῖναι τὸν δροκον, αὐτοῦ δὲ καταλῦσαι τὸν βίον ἔκουσίως, ἡλικίας γεγονὼς, ἐν ᾧ καὶ βιοῦν ἔτι καὶ πεπαύσθαι βουλομένοις ὥραιόν ἔστι, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ίκανῶς πρὸς εὐδαιμονίαν ἔχειν δοκούντων. Ἐτελεύτησεν οὖν ἀποκαρτερήσας, ἡγούμενος γρῆναι τῶν πολιτικῶν ἀγδρῶν μηδὲ τὸν θάνατον ἀπολίτευτον εἶναι, μηδ' ἀργὸν τὸ τοῦ βίου τέλος, ἀλλ' ἐν ἀρετῇς μερίδι καὶ πράξεως γενόμενον. Λύτῳ τε γάρ, ἔξειργασμένῳ τὸν κάλλιστα, τὴν τελευτὴν ὡς ἀληθῶς ἐπιτελείωσιν εἶναι τῆς εὐδαιμονίας, καὶ τοῖς πολίταις, ὃν διὰ τοῦ βίου παρεσκεύασε καλῶν καὶ ἀγαθῶν, φύλακα τὸν θάνατον ἀπολείψειν, ὅμωμοκόσι γρῆσθαι τῇ πολιτείᾳ, μέχρις ἀν ἔκεινος ἐπανέλθη. Καὶ οὐ διεψύεύσθη τῶν λογισμῶν. Τοσοῦτον γάρ ἐπρώτευσεν ἡ πόλις τῆς Ἑλλάδος εύνομιά καὶ δόξη, γρόνῳ ἐτῶν πεντακοσίων τοῖς Λυκούργου χρηστικένη νόμοις, οὓς δεκατεσσάρων βασιλέων, μετ' ἔκεινον εἰς Ἀγιν τὸν Ἀρχιδάμου γενομένων, οὐδεὶς ἐκίνησεν. Η γάρ τῶν ἑφόρων κατάστασις, οὐκ ἀνεσις ἦν, ἀλλ' ἐπίτασις τῆς πολιτείας, καὶ δοκοῦσι πρὸς τοῦ δῆμου γεγονέναι, σφοδροτέρων ἐποίησε τὴν ἀριστοκρατίαν.

λ'. Ἀγιδός δὲ βασιλεύοντος, εἰσερήνη νόμοισμα πρῶτον εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ μετὰ τοῦ νομίσματος, πλεονεξία καὶ πλούτου ζῆσθαις ἐπέβη, διὰ δύσανδρον δι, αὐτὸς ὃν ἀνάλιθος ὑπὸ γρηγάτων,

ἐνέπλησε τὴν πατρίδα φιλοπλουτίας καὶ τρυφῆς, καὶ χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν ἐκ τοῦ πολέμου καταγαγών, καὶ τοὺς Λυκούργου καταπολιτευσάμενος νόμους. Ὡν ἐπικρατούντων πρότερον, οὐ πόλεως ἡ Σπάρτη πολιτείαν, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀσκητοῦ καὶ σοφοῦ βίον ἔχουσα, μᾶλλον δὲ, ὥσπερ οἱ ποικιλή τὸν Ἡρακλέα μυθολογοῦσι δέρψα καὶ ξύλον ἔχοντα τὴν οἰκουμένην ἐπιπορεύεσθαι, κολάζοντα τοὺς παρανόμους καὶ θριάδεις τυράννους, οὕτως ἡ πόλις ἀπὸ σκυτάλης μιᾶς καὶ τρίβωνος ἀρχουσα τῆς Ἑλλάδος ἐκούσης καὶ βουλομένης, κατέλιψε τὰς ἀδίκους δυναστείας καὶ τυραννίδας ἐν τοῖς πολιτεύμασι, καὶ πολέμους ἑβράζεις, καὶ στάσεις κατέπαυε, πολλάκις οὐδ' ἀσπίδα κινήσασα μίκην, ἀλλ' ἐνα πέμψασα πρεσβευτὴν, ὃ πάντες εὑθύνεις ἐποίουν τὸ προστασόμενον, ὥσπερ αἱ μέλισσαι φενέντος ἡγεμόνος, συντρέχοντες καὶ κατακοσμούμενοι. Τοσοῦτον περιῆν εὐνομίας τῇ πόλει καὶ δικαιοσύνης. "Οθεν ἔγωγε θαυμάζω τῶν λεγόντων, ὡς ἀρχεσθαι μὲν ἥδεσαν, ἀρχειν δ' οὐκ ἡπίσταντο Δακεδαιμόνιοι καὶ τὸν Θεοπόμπου τοῦ βασιλέως ἐπαινούντων λόγον, δις, εἰπόντος τινὸς, σώζεσθαι τὴν Σπάρτην διὰ τοὺς βασιλεῖς ἀρχικούς γεγονότας, «Μᾶλλον (εἶπε) διὰ τοὺς πολίτας πειθαρχικοὺς ὄντας»· οὐ γὰρ ἀκούειν ὑπομένουσι τῶν προστατεῖν μὴ δυναμένων. 'Δλλ' ἡ πειθαρχία μάθημα μέν εστιν ἀρχοντος ('Εμποιεῖ γὰρ ὁ καλῶς ἄργων, τὸ καλῶς ἐπεσθαι· καὶ καθάπερ ἵππικῆς τέχνης ἀποτέλεσμα, πρᾶξον ἵππον καὶ πειθάνιον παρασχεῖν, οὕτω βασιλικῆς ἐπιστήμης ἔργον, εὐπείθειαν ἔργασασθαι). Δακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ εὐπείθειαν, ἀλλ' ἐπιθυμίαν ἐνειργάζοντο τοῖς ἀλλιεis τοῦ ἀρχεσθαι καὶ ὑπακούειν αὐτοῖς. "Ητούν γὰρ οὐ ναῦς, οὕτε χρήματα παρ' αὐτῶν, οὐδὲ ὅπλιτας πέμποντες, ἀλλὰ ἐνα Σπαρτιάτην ἡγεμόνα· καὶ λαβόντες ἔχρωντο μετὰ τιμῆς καὶ δέους, ὥσπερ Γυλίππω Σικελιῶται, καὶ Βρασιδῷ Χαλκιδεῖς, Λυσάνδρῳ δὲ, καὶ Καλλικρατίδᾳ, καὶ Ἀγησιλάῳ, πάντες οἱ τὴν Ἀσίαν οἰκουμέντες· τοὺς μὲν ἀνδρας, ἀρμοστὰς καὶ σωφρονιστὰς τῶν ἐκασταχοῦ δήμων καὶ ἀρχόντων ὄνομάζοντες, πορὸς δὲ σύμπασαν τὴν τῶν Σπαρτιάτῶν πόλιν, ὥσπερ παιδαγωγὸν, ἢ διδάσκαλον εὐσχήμονος βίου καὶ τεταγμένης πολιτείας, ἀποδέποντες. Φίσδ καὶ Στρατόνικος ἐπισκῶψι δοκεῖ μετὰ παιδιᾶς νομοθετῶν καὶ κελεύων, 'Αθηναίους

ἄγειν μυστήρια καὶ πομπάς· Ἡλείους δ' ἀγωνιζετεῖν, ὡς καλλιέστα τοῦτο ποιοῦντας· Λακεδαιμονίους δ', ἀνὴρ τάγμασιν οὗτοι, δέργεσθαι. Καὶ τοῦτο μὲν εἴρηται χάριν τοῦ γελοίου· Ἀγτισθένης δὲ ὁ Σωκρατικὸς ἀπὸ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης ὄρῶν τοὺς Θηβαίους μέγα φρονοῦντας, οὐδὲν αὐτοὺς ἔφη διαφέρειν παιδαρίων ἐπὶ τῷ συγκόψαι τὸν παιδαγωγὸν γαυριώντων.

λά. Οὐ μὴ τοῦτο γε τῷ Λυκούργῳ κερδάλιον ἦν τότε, πλειστῶν ἡγουμένην ἀπολιπεῖν τὴν πόλιν ἀλλ' ὥσπερ ἐνδρὸς βίῳ καὶ πόλεως ὅλης νομίζων εὑδαιμονίαν ἀπὸ ὀρετῆς ἐγγίνεσθαι καὶ δημονοίας τῆς πρὸς αὐτὴν, πρὸς τοῦτο συνέταξε καὶ συγκρίμοσεν, ὅπως ἐλευθέριος καὶ αὐτάρκεις γενόμενοι καὶ σωροονοῦντες ἐπὶ πλειστον τον χρόνον διατελῶσι. Ταύτην καὶ Πλάτων ἔλαβε τῆς πολιτείας ὑπόθεσιν, καὶ Διογένης, καὶ Ζήνων, καὶ πάντες, ὅσοι τι περὶ τούτων ἐπιχειρήσαντες εἰπεῖν ἐπαινοῦνται, γράμματα καὶ λόγους ἀπολιπόντες μόνον. Οὐ δὲ οὐ γράμματα καὶ λόγους, ἀλλ' ἔργῳ πολιτείαν ἀμύνην εἰς φύες προενεγκάμενος, καὶ τοῖς ἀνύπαρκτον εἶναι τὴν λεγομένην περὶ τὸν σοφὸν διάθεσιν ὑπολαμβάνουσιν ἐπιθεῖξας ὅλην τὴν πόλιν φιλοσοφοῦσαν, εἰκότως ὑπερῆρε τῇ δόξῃ τοὺς πώποτε πολιτευσαμένους ἐν τοῖς Ἑλλησι. Δι' ὥσπερ Ἀριστοτέλης ἐλάττονας σγεῖν φυσι τιμᾶς, ἢ προσῆκον ἦν αὐτὸν ἔχειν ἐν Λακεδαιμονίῳ, καίπερ ἔχοντα τὰς μεγίστας. Ιερόν τε γάρ ἐστιν αὐτοῦ, καὶ θύουσι καθ' ἔκκληστον ἐνικυτὸν ὡς Θεῷ. Λέγεται δὲ, καὶ τῶν λειψάνων αὐτοῦ κομισθέντων οἴκαδε, κεραυνὸν εἰς τὸν τάφον κατασκῆψαι. Τοῦτο δὲ οὐ ἔρδινας ἐπέρω τινὶ τῶν ἐπιφανῶν, πλὴν Εὐοιπίδῃ, συμπεσεῖν μόστερον, τελευτήσαντι καὶ ταφέντι τῆς Μακεδονίας περὶ Ἀρέθουσαν. "Οστε ἀπολόγημα καὶ μαρτύριον μέγα εἶναι τοῖς ἀγαπᾶσι τὸν Εὐριπίδην, τὸ μόνῳ συμπεσεῖν αὐτῷ μετὰ τελευτὴν, καὶ γενέσθαι, ἢ τῷ θεοφίλεστάτῳ καὶ δσιωτάτῳ πρότερον συνέπεσε. Τελευτῆσαι δὲ τὸν Λυκούργον οἱ μὲν ἐν Κίρρᾳ λέγουσιν Ἀπολλόθεμις δὲ, εἰς Ἰλλιν κομισθέντα Τίμαιος δὲ καὶ Ἀριστόξενος, ἐν Κρήτῃ καταβιώσαντα· καὶ τάφον Ἀριστόξενος αὐτοῦ δείκνυσθαι φυσιν ὑπὸ Κρητῶν τῆς Περγαμίας περὶ τὴν ζενικὴν ὄδόν. Χιὸν δὲ λέγεται μονογενὴν καταληπεῖν Ἀντίωρον· οὐ τελευτήσαντος ἀτέκνου, τὸ γένος ἐξέλιπεν. Οἱ δ' ἑταῖροι καὶ οἱ-

κείοι διαδοχήν τινα και σύνοδον ἐπὶ πολλοὺς χρόνους διαμεινα-
σαν κατέστησαν, καὶ τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς συνήρχοντο, Λυκούργοιδας
προσηγόρευσαν. Ἀριστοκράτης δὲ ὁ Ἰππάρχου φησὶ τοὺς ξένους
τοῦ Λυκούργου τελευτήσαντος ἐν Κρήτῃ καῦσαι τὸ σῶμα καὶ
διασπεῖραι τὴν τέφραν εἰς τὴν Θάλασσαν, αὐτοῦ δενθέντος, καὶ
φυλαξαμένου, μή ποτε ἄρα τῶν λειψάνων εἰς Λακεδαιμονα κομι-
σθέντων, ὡς ἐπανίκοντος αὐτοῦ, καὶ τῶν ὅρκων λελυμένων,
μεταβάλωσι τὴν πολιτείαν. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Λυκούργου.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Σ Ο Λ Ω Ν. (1)

ΔΙΔΥΜΟΣ ὁ γραμματικὸς, ἐν τῇ περὶ τῶν ἀξόνων τῶν Σόλωνος
ἀντιγραφῇ πρὸς Ἀσκληπιάδην, Φιλοκλέους τινὸς τέθεικε λέξιν, ἐν
ἥ τὸν Σόλωνα πατρὸς Εὐφορίωνος ἀποφαίνει, παρὰ τὴν τῶν ἄλλων
δόξαν, ὅσοι μέμνηται Σόλωνος. Ἔξηκεστίδου γάρ αὐτὸν ἀπαντεῖ
ὅμαλῶς γεγονέναι λέγουσιν, ἀνδρὸς οὐσίᾳ μὲν, ὡς φασι, καὶ δυνά-
μει μέσου τῶν πολιτῶν, οἰκίας δὲ πρώτης κατὰ γένος· ἦν γάρ
Κοδρίδης ἀνέκαθεν. Τὴν δὲ μητέρα τοῦ Σόλωνος Ἡρακλείδης ὁ
Ποντικὸς ἴστορεῖ τῆς Πεισιστράτου μητρὸς ἀνεψιάν γενέσθαι....

Ε'. 'Ο δ' οὖν Σόλων, τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς ἔλαττώσαντος εἰς
φιλανθρωπίας τινᾶς, ὡς φησιν "Ερμιππος, καὶ χάριτας, οὐκ ἀν ἀ-
πορήσας τῶν βουλομένων ἐπαρκεῖν, αἰδούμενος δὲ λαμβάνειν παρ'
ἔτερων, ἐξ οἰκίας γεγονὼς εἰθισμένης ἐτέροις βοηθεῖν, ὥρμησε νέος
ἔντι ἔτι πρὸς ἐμπορίαν. Καίτοι φασὶν ἔνιοι, πολυπειρίας ἔνεκα μᾶλ-
λον καὶ ἴστορίας, ἡ χρηματισμοῦ, πλανηθῆναι τὸν Σόλωνα. Σο-
φίας μὲν γάρ ἦν ὅμολογουμένως ἐραστὴς, ὃς γε καὶ πρεσβύτερος
ἔντι ἔλεγε,

Τηρόσκειν αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

Πλοῦτον δ' οὐκ ἐθαύμαζεν· ἀλλὰ καὶ φησιν ὅμοιώς πλουτεῖν;

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α. Κορελή, φωṭ'. (Βλ. ἘΛ.ην. Βιβλ.αθ/α.
Τόμ. Γ', σελ. 443 κ' ἐπόμ.).

ὅτι πολὺς ἄργυρός ἐστιν

Καὶ χρυσός, καὶ γῆς πυροφόρου πεδίον,
"Ιπποι θ' ἡμίονοι τε, καὶ φύση μόνα ταῦτα πάρεστι,

Γαστρί τε καὶ πλευραῖς καὶ ποσὶν ἀρότα παθεῖν.
Παιδός τ' ἡδὲ γυναικός, ἐπὴν καὶ ταῦτα ἀφίκηται,
"Ηθοὶ σὺν δ' ὥρῃ γίγνεται ἀρμοδία.

Αλλ' ἔτέρωθι λέγειν

Χρήματα δ' ἴμείρω μὲν ἔχειν, ἀδίκως δὲ πεπᾶσθαι
Οὐκ ἔθλω. Πάντως ὑστερὸν θήλες δίκη.

Κωλύει δὲ οὐδὲν τὸν ἀγαθὸν καὶ πολιτικὸν ἀνδρα μήτε τῶν περιττῶν τὴν ατῆσιν ἐν σπουδῇ τίθεσθαι, μήτε τῆς χρείας τῶν ἀναγκαίων καὶ ίκανῶν καταφρονεῖν. Ἐν δὲ τοῖς τότε χρόνοις, καθ' Ἡσίδον, ἔργον οὐδὲν ἦν ὅνειδος, οὐδὲ τέχνη διαφορὰν ἔφερεν ἐμπορία δὲ καὶ δόξαν εἶγεν οἰκειουμένη τὰ βαρβαρικὰ, καὶ προξενοῦσα φιλίας βασιλέων, καὶ πραγμάτων ἐμπείρους ποιοῦσα πολλῶν. Ἔνιοι δὲ καὶ πέλεων οἰκισταὶ γεγόνασι μεγάλων, ὡς καὶ ὁ Μασσαλίας Πράτος ὑπὸ Κελτῶν τῶν περὶ τὸν Ροδανὸν ἀγαπηθεῖς. Καὶ Θαλῆν δέ φασιν ἐμπορίζειν χρήσισθαι, καὶ Ἰπποκράτην τὸν μαθηματικὸν, καὶ Πλάτωνι τῆς ἀποδημίας ἐφόδιον, ἐλαίου τὸν δὲ ἐν Λίγύπτῳ διάθεσιν γενέσθαι.

γ'. Τὸ δ' οὖν εὐδάπανον τῷ δόλῳν καὶ ὑγρὸν πρὸς τὴν δίαιταν, καὶ τὸ φορτικώτερον, ἢ φιλοσοφώτερον, ἐν τοῖς ποιήμασι διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἡδονῶν, τὸν ἐμπορικὸν οἴονται βίον προστετρίψαντα πολλούς, γάρ ἔχοντα κινδύνους καὶ μεγάλους, ἀνταπαιτεῖν πάλιν ἐπαθείας τινὰς καὶ ἀπολαύσεις. "Οτι δ' αὐτὸν ἐν τῇ τῶν πενήτων μερίδι μᾶλλον, ἢ τῇ τῶν πλουσίων ἔταττε, δῆλον ἐστιν ἐκ τούτων"

Πολλοὶ γάρ πλουτεῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.

Αλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαφεύγομεθα

Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. Ἐπεὶ τὸ μὲν ἐμπεδον αἰεῖ.

Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.

Τῇ δὲ ποιήσει κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς οὐδὲν ἀξίον σπουδῆς, ἀλλὰ παῖζων πως ἔοικε προσγρήσσεσθαι, καὶ περάγων ἔσυτὸν ἐν τῷ σχολάζειν ὑστερὸν δὲ, καὶ γνώμας ἐνέτεινε φιλοσόφους, καὶ τῶν πολιτικῶν πολλὰ συγκατέπλεκε τοῖς ποιήμασιν, οὐγά ιστορίας ἔνεκεν καὶ μνήμης, ἀλλ' ἀπολογισμούς τε τῶν πεπραγμένων ἔχοντα, καὶ προτροπὰς ἔνιαγοῦ καὶ νουθεσίας, καὶ ἐπιπλάξεις πρὸς τοὺς Ἀθη-

ναῖους. Ἔνιοι δέ φασιν, ὅτι καὶ τοὺς νόμους ἐπεχείρησεν ἐντείνας εἰς ἕπος ἔξενεγκεῖν, καὶ διαμυνημονεύουσι τὴν ἀρχὴν οὕτως ἔχουσαν·

Πρῶτα μὲν εὐχώμεσθα Διὸς Κρονίδῃ βασιλῆῃ,
Θεομοῖς τοῖσδε τύχην ἀγαθήν καὶ κῦδος ὄπάσσαι.

Φιλοσοφίας δὲ τοῦ γένους ράλιστα τὸ πολιτικὸν, ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν τότε σοφῶν, ἡγάπησεν. Ἐν δὲ τοῖς φυσικοῖς ἀπλοῦς ἐστι λίαν καὶ ἀρχαῖος, ὡς δῆλον ἐκ τούτων·

Ἐκ νεφέλως πέλεται χίονος μένος ἡδὲ χαλαζῆς·

Βροντὴ δὲ ἐκ λαμπρᾶς γίγνεται ἀστεροπῆς.

Ἐξ ἀνέμων δὲ θάλασσα ταράσσεται· ἦν δέ τις αὔτην
Μῆ κινηή, πάντων ἐστὶ δικαιοτάτη.

Καὶ ὅλως ἔσικεν ἡ Θάλεω μόνου σοφίᾳ τότε περαιτέρω τῆς χρείας ἔξικέσθαι τῇ θεωρίᾳ τοῖς δ' ἀλλοις ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς τούτοις τῆς σοφίας ὑπῆρξε.

Δ'. Γενέσθαι δὲ καὶ μετ' ἀλλήλων ἐν τε Δελφοῖς δύο λέγονται, καὶ πάλιν ἐν Κορίνθῳ, Περιάνδρου σύλλογόν τινα κοινὸν αὐτῶν καὶ συμπόσιον κατασκευάσαντος. Ἐτι μὲν δὲ μᾶλλον εἰς ἀξιωματα καὶ δόξαν αὐτούς κατέστησεν ἡ τοῦ τρίποδος περίοδος, καὶ διὰ πάντων ἀνακύκλησις καὶ ἀνθύπειξις μετ' εὑμενείας φιλοτίμου γινομένη. Κώσιον γάρ, ὡς φασι, καταγόντων σαγγάνην, καὶ ξένων ἐκ Μίλητου πριαμένων τὸν βόλον οὕπω φανερὸν ὅντα, χρυσοῦς ἐφάνη τρίπους ἐλκόμενος, διν λέγουσιν Ἐλένην πλέουσαν ἐκ Τροίας αὐτῷ· καθεῖναι, χρησμοῦ τινος ἀναμνησθεῖσαν παλαιοῦ. Γενομένης δὲ τοῖς ξένοις πρῶτον ἀντιλογίας πρὸς τοὺς ἀλιέας περὶ τοῦ τρίποδος; εἴτα τῶν πόλεων ἀναδεξαμένων τὴν διαφορὰν ἀχρι πολέμου προελθοῦσαν, ἀνειλεν ἀμφοτέροις ἡ Πυθία, τῷ σοφωτάτῳ τὸν τρίποδα ἀποδοῦναι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπεστάλη πρὸς Θαλῆν εἰς Μίλητον, ἔκευσίσιν Κώσιον ἐνι δωρουμένων ἐκείνῳ, περὶ οὐ πρὸς ἀπαντας δύο Μίλησίους ἐπολέμησαν. Θάλεω δὲ Βίαντα σοφώτερον ἀποραίνοντος αὐτοῦ, πρὸς ἐκείνον ἤκεν. 'Ὕπ' ἐκείνου δ' αὖθις ἀπεστάλη πρὸς ἄλλον, ὡς σοφώτερον. Εἴτα περιίδων καὶ ἀναπεμπόμενος οὕτως ἐπὶ Θαλῆν τὸ δεύτερον ἀφίκετο· καὶ τέλος εἰς Θήβας ἐκ Μίλητου κομισθεὶς, τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι καθιερώθη. Θεόρραστος δέ φησι, πρῶτον μὲν εἰς Πριήνην Βίαντι τὸν τρίποδα πεμφθῆναι, δεύτερον δ' εἰς Μίλητον Θαλῆν Βίαντος ἀποπέμψαντος· οὕτω δέ

διὰ πάντων πάλιν εἰς Εἴαντα περιελθεῖν, τέλος δὲ εἰς Δελφούς ἀποσταλῆναι. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπὸ πλειόνων τεθρύλληνται, πλὴν ὅτι τὸ δῶρον ἀντὶ τοῦ τρίποδος οἱ μὲν φιάλην ὑπὸ Κροίσου πεμφεῖσαν, οἱ δὲ ποτήριον Βαθυκλέους ἀπολιπόντος εἶναι λέγουσιν.

έ. Ἰδιᾳ δὲ Ἀναγάρσεώς τε πρὸς Σόλωνα, καὶ πάλιν Θάλεω συνουσίαν τινὰ καὶ λόγους ἀναγράφουσι τοιούτους. Ἀνάγχαρσιν μὲν εἰς Ἀθήνας φασὶν ἐπὶ τὴν Σόλωνος οἰκίαν ἐλθόντα, κόπτειν, καὶ λέγειν, ὡς ξένος ὃν ἀφίκται φιλίαν ποιησόμενος, καὶ ξενίαν πρὸς αὐτόν. Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Σόλωνος, Οὕκοι βέλτιον ἔστι ποιεῖσθαι φιλίας Οὔκοιν, φάναι τὸν Ἀνάγχαρσιν, αὐτὸς ὃν οἴκοι σὺ ποίησαι φιλίαν καὶ ξενίαν πρὸς ἡμᾶς. Οὕτω δὴ θαυμάσαντα τὴν ἀγγίνοιαν τοῦ ἀνδρὸς τὸν Σόλωνα δέξασθαι φιλοφρόνως, καὶ χρόνον τινὰ σχεῖν παρ' αὐτῷ, ἥδη τὰ δημόσια πράττοντι καὶ συντατομένῳ τοὺς νόμους. Τὸν οὖν Ἀνάγχαρσιν πυθόμενον καταγελᾶν τῆς πραγματείας τοῦ Σόλωνος, οἰομένου γράμμασιν ἐφέξειν τὰς ὁδικίας καὶ πλεονεξίας τῶν πολιτῶν, ἢ μηδὲν τῶν ἀραχνίων διαφέρειν, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, τοὺς μὲν ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὺς τῶν ἀλισκομένων καθέξειν, ὑπὸ δὲ τῶν δυνατῶν καὶ πλουσίων διαρρόγνησεσθαι. Τὸν δὲ Σόλωνα πρὸς ταῦτα φασὶν εἰπεῖν, ὅτι καὶ συνθήκας ἀνθρωποι φυλάττουσιν, ἃς οὐδετέρῳ λυσιτελές ἔστι παραβαίνειν τῶν θεμένων· καὶ τοὺς νόμους αὐτὸς οὗτως ἀρμόζεται τοῖς πολίταις, ὥστε πᾶσι τοῦ παρανομεῖν βέλτιον ἐπιδεῖξαι τὸ δικαιοπραγεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς Ἀνάγχαρσις εἴκαζεν, ἀπέβη μαλλον, ἢ κατ' ἐλπίδα τοῦ Σόλωνος. Ἔφη δὲ κἀκενο θαυμάζειν δὲ Ἀνάγχαρσις ἐκκλησίᾳ παραγενόμενος, ὅτι λέγουσι μὲν οἱ σοφοὶ παρ' Ἑλλησι, κρίνουσι δὲ οἱ ἀμαθεῖς.

ζ'. Πρὸς Θαλῆν δ' εἰς Νίκητον ἐλθόντα τὸν Σόλωνα, θαυμάζειν, ὅτι γάρου καὶ παιδοποιίας τὸ παράπαν ἡμέληκε. Καὶ τὸν Θαλῆν τότε μὲν σιωπῆσαι, διαλιπόντα δὲ διλύγας ἡμέρας, ἀνδρας παρασκευάσαι ξένον, ἀρτίως ἔκειν φάσκοντα δεκαταῖον εξ Ἀθηνῶν. Πιθομένου δὲ τοῦ Σόλωνος, εἰ δὴ τι καινὸν ἐν ταῖς Ἀθήναις, δειδιδαγμένον ὃ γὴν λέγειν τὸν ἀνθρωπον, οὐδὲν εἰπεῖν ἔτερον, εἰ μὴ νὴ Δία νεανίσκου τινὸς ἦν ἐκφορὰ, καὶ προϋπεμπεν ἡ πόλις. Ήν γὰρ οὐδές, ὡς ἔφασαν, ἀνδρὸς ἐνδεξού καὶ πρωτεύοντος ἡρετῷ

τῶν πολιτῶν οὐ παρῆν δὲ, ἀλλ' ἀποδημεῖν ἔφασαν αὐτὸν καὶ πολὺν χρόνον. Ὡς δυστυχής ἐκεῖνος, φάναι τὸν Σόλωνα· τίνα δὲ ὠνόμαζον αὐτὸν; "Ηκουσα, φάναι, τούνομα τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐ μνημονεύω" πλὴν ὅτι πολὺς λόγος ἦν αὐτοῦ σοφίας καὶ δικαιοσύνης. Οὕτω δὴ καθ' ἐκάστην ἀπόκρισιν τῷ φόβῳ προσαγόμενον τὸν Σόλωνα, καὶ τέλος καὶ συντεταραγμένον, αὐτὸν ὑποβάλλειν τοῦνομα τῷ ξένῳ, πυνθανόμενον, μὴ Σόλωνος δὲ τεθνηκώς οἰδες ὡνομάζετο. Φήσαντος δὲ τάνθρωπου, τὸν μὲν ὄρμῆσαι παίειν τὴν κεφαλὴν, καὶ τάλλα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἢ συμβαλνει τοῖς περιπαθοῦσι. Τὸν δὲ Θαλῆν ἐπιλαβόμενον αὐτοῦ, καὶ γελάσαντα· Ταῦτα τοι, φάναι, ὡς Σόλων, ἐμὲ γάμου καὶ παιδοποίας ἀφίστησιν, ἢ καὶ σε κατερείπει τὸν ἐρδόωμενέστατον. Ἀλλὰ θάρρει τῶν λόγων ἔνεκα τούτων οὐ γάρ εἰσιν ἀληθεῖς. Ταῦτα μὲν οὖν "Ερμιππος" ιστορεῖν φησι Πάταικον, διὸ ἔφασκε τὴν Αἰσώπου ψυχὴν ἔχειν.

ζ'. "Ατοπος δὲ καὶ ἀγεννῆς δὲ τῷ φόβῳ τῆς ἀποθολῆς τὴν κτῆσιν ὃν χρὴ προϊέμενος· οὗτῳ γάρ ἂν τις οὐ πλοῦτον, οὐ δόξαν, οὐ σοφίαν ἀγαπήσεις παραγενομένην, δεδιώς στέρεσθαι. Καὶ γάρ ἀρετὴν, τῆς κτῆμα μεῖζον οὐδὲν, οὐδὲ καὶ διανοεῖσθαι τὸν νόσων καὶ φαρμάκων ὄρῶμεν· αὐτῷ τε Θαλῆ μὴ γῆμαντι πλέον οὐδὲν εἰς ἀφοβίαν, εἰ μὴ καὶ φίλων κτῆσιν ἔψυγε καὶ οἰκείων καὶ πατρίδος. Ἀλλὰ καὶ παῖδα θετὸν ἔσχε ποιησάμενος αὐτὸς τὸν τῆς ἀδελφῆς, ὡς φασι, Κύθισθον. Ἐχούσης γάρ τι τῆς ψυχῆς ἀγαπητικὸν ἐν ἔαυτῇ, καὶ πεφυκίας, ὥσπερ αἰσθάνεσθαι καὶ διανοεῖσθαι καὶ μνημονεύειν, οὗτῳ καὶ φίλειν, ἐνδύεται τι τούτῳ καὶ προσφύεται τῶν ἐκτὸς, οἷς οἰκεῖον οὐδέν ἔστι· καὶ καθάπερ οἶκον καὶ χώραν γηγενίων ἔρημον διαδόχων, τὸ φιλόστορογον ἀλλότριοι καὶ νόθοι θεραπεύοντες, εἰσοικισάμενοι καὶ καταλαβόντες, ἥμα τῷ φιλεῖν τὸ φροντίζειν καὶ δεδιέναι περὶ αὐτῶν ἐνεποίησαν. "Ωστ' ἵδοις ἂν ἀνθρώπους στερβότερῷ τῇ φύσει περὶ γάμου καὶ γενέσεως παιδῶν διαλεγομένους, εἴτα τοὺς αὐτοὺς ἐπὶ παισὶν οἰκοτρίβων, ἢ θρέμμασι παλλακῶν, νοσοῦσι καὶ θνήσκουσι παρατεινομένους πόθῳ καὶ φωνὰς ἀγεννεῖς ἀφίεντας. "Ενιοι δὲ καὶ κυνῶν θανάτῳ καὶ ἐπιπων αἰσχρῶς καὶ ἀβιώτως ὑπὸ λύπης διετέθησαν. Ἀλλ' ἔτεροι γε παιδας ἀγαθοὺς ἀποθαλόγυτες, οὐδὲν ἔπαθον δειγόν, οὐδὲν ἐποίησαν

αἰσχρὸν, ἀλλὰ καὶ χρώμενοι τῷ λαιπῷ βίῳ κατὰ λόγον διετέλεσαν. Ασθένεια γάρ, οὐκ εὔνοια, λύπας ἀπεράντους ἐπάγεται καὶ φόβους ἀνθρώποις ἀνασκήτοις ὑπὸ λόγου πρὸς τύχην, οἵς οὐδὲ ἀπόλαυσις ἐγγίνεται τοῦ ποθουμένου παρόντος, τοῦ μέλλοντος ὡδίνας δεῖ καὶ τρόμους καὶ ἀγῶνας, εἰ στερήσονται, παρέχοντος αὐτοῖς. Δεῖ δὲ μήτε πενίᾳ πρὸς χρημάτων ἀντιτετάχθαι στέρησιν, μήτ' ἀφιλίᾳ πρὸς φίλων ἀποθολήν, μήτ' ἀπαιδίᾳ πρὸς τέκνων θάνατον, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ πρὸς πάντα. Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς ἐν τῷ παρόντι, πλεονα τῶν ίκανῶν.

ν. Ἐπεὶ δὲ μακρὸν τινα καὶ δυσχερῆ πόλεμον οἱ ἐν ἀστει περὶ τῆς Σαλαμινίων νήσου Μεγαρεῦσι πολεμοῦντες ἔξεπαμον, καὶ νόμον ἔθεντο, μήτε γράψαι τινὰ, μήτ' εἰπεῖν αὖθις, ὡς χρὴ τὴν πόλιν ἀντιποιεῖσθαι τῆς Σαλαμῖνος, ἢ θαυμάτῳ ζημιοῦσθαι, βαρέως φέρων τὴν ἀδοξίαν ὁ Σόλων, καὶ τῶν νέων ὅρῶν πολλοὺς δεομένους ἀρχῆς ἐπὶ τὸν πόλεμον, αὐτοὺς δὲ μὴ θαρροῦντας ἀρξασθαι διὸ τὸν νόμον, ἐσκάψατο μὲν ἔκστασιν τῶν λογισμῶν, καὶ λόγος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς οἰκίας διεδόθη παρακινητικῶς ἔχειν αὐτόν. Ἐλεγετα δὲ κρύφα συνθεὶς, καὶ μελετήσας, ὥστε λέγειν ἀπὸ στρατος, ἐξεπήδησεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἄφνω πιλίον περιθέμενος. Ὁ γλου δὲ πολλοῦ συνδραμόντος, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν τοῦ κήρυκος λίθον, ἐν ὧδῃ διεξῆλθε τὴν ἐλεγείαν, ἵς ἐστιν ἀρχὴ,

Ἀντὸς κήρυξ πλθον ἀφ' ἵμερτῆς Σαλαμῖνος,
Κόσμον ἐπέων φόδην ἀντ' ἀγορῆς θέμενος.

Τοῦτο τὸ ποίημα Σαλαμῖς ἐπιγέργαπται, καὶ στίχων ἑκατόν ἐστι χαριέντως πάνυ πεποιημένων. Τότε δὲ ἀσθέντος αὐτοῦ, καὶ τῶν φίλων τοῦ Σόλωνος ἀρξαμένων ἐπαινεῖν, μάλιστα δὲ τοῦ Πεισιστράτου τοῖς πολίταις ἐγκελευομένου καὶ παρορμῶντος πεισθῆναι τῷ λέγοντι, λύσαντες τὸν νόμον, αὗθις ἥπτοντο τοῦ πολέμου, προστησάμενοι τὸν Σόλωνα. Τὰ μὲν οὖν δημιώδη τῶν λεγομένων, τοιαῦτ' ἐστιν, ὅτι πλεύσας ἐπὶ Κωλιάδα μετὰ τοῦ Πεισιστράτου, καὶ καταλαβὼν αὐτόθι πάσας τὰς γυναῖκας τῇ Δάκηπτρι τὴν πάτριον θυσίαν ἐπιτελούσας, ἔπειψεν ἀνδρα πιστὸν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, προσποιούμενον αὐτόμολον εἶναι, κελεύσοντα τοὺς Μεγαρεῖς, εἰ βούλογται τῶν Ἀθηναίων τὰς πρώτας λαβεῖγ γυναῖκας, ἐπὶ Κωλιάδα

μετ' αὐτοῦ πλεῖν τὴν ταχίστην. Ὡς δὲ πεισθέντες οἱ Μεγαρεῖς ἄνδρας ἐξέπεμψαν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ κατεῖδεν ὁ Σόλων τὸ πλοῖον ἐλαυνόμενον ἀπὸ τῆς νήσου, τὰς μὲν γυναῖκας ἐκ ποδῶν ἀπελθεῖν ἐκέλευσε, τῶν δὲ νεωτέρων τοὺς μηδέπω γενειῶντας ἐνδύμασι καὶ μίτραις καὶ ὑποδήμασι τοῖς ἐκείνων σκευασμένους, καὶ λαβόντας ἐγχειρίδια κρυπτὰ, παιζειν καὶ χορεύειν προσέταξε πρὸς τῇ θαλάσσῃ, μέχρις ἂν ἀποθῶσιν οἱ πολέμιοι, καὶ γένηται τὸ πλοῖον ὑποχείριον. Οὕτω δὴ τούτων πρωττομένων, ὑπαχθέντες οἱ Μεγαρεῖς τῇ ὅψει, καὶ προσμίξαντες ἐγγύς, ἐξεπήδων ὡς ἐπὶ γυναικίας ἀμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους· ὥστε μηδένα διαφυγεῖν, ἀλλὰ πάντας ἀπολέσθαι, καὶ τὴν γῆσσον ἐπιπλεύσαντας εὐθὺς ἔχειν τοὺς Ἀθηναίους.

* * *

ια. "Ηδη μὲν οὖν καὶ ἀπὸ τούτων ἐνδοξὸς ἦν δὲ Σόλων καὶ μέγας. Ἐθαυμάσθη δὲ καὶ διεβοήθη μᾶλλον ἐν τοῖς Ἑλλησιν, εἰπὼν περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς, ὡς χρὴ βοηθεῖν καὶ μὴ περιορᾶν Κιέραλους θρίζοντας εἰς τὸ μαντεῖον, ἀλλὰ προσαμύνειν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ Δελφοῖς. Πεισθέντες γάρ ὑπ' ἐκείνου πρὸς τὸν πόλεμον ὕρμησαν οἱ Ἀμφικτύονες, ὡς ἄλλοι τε μαρτυροῦσι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Πυθιονικῶν ἀναγγραφῇ, Σόλωνι τὴν γνώμην ἀνατιθείσ. Οὐ μέντοι στρατηγὸς ἐπὶ τοῦτον ἀπεδείχθη τὸν πόλεμόν, ὡς λέγειν φησὶν Ἐρμιππος Εὐάνθη τὸν Σάμιον. Οὕτε γάρ Λισχίνης ὁ ῥήτωρ τοῦτ' εἴρηκεν, ἐν τε τοῖς τῶν Δελφῶν ὑπομνήμασιν Ἀλκμαίων, οὐ Σόλων, Ἀθηναίων στρατηγὸς ἀναγέγραπται.

ιε'. Τὸ δὲ Κυλώνειον ἄγος ἥδη μὲν ἐκ πολλοῦ διετάραττε τὴν πόλιν, ἐξ οὗ τοὺς συνωμότας τοῦ Κύλωνος ἵκετεύοντας τὴν Θεὸν Μεγακλῆς ὁ ἄρχων ἐπὶ δίκῃ κατελθεῖν ἐπεισεν ἐξάψαντας δὲ τοῦ ἔδους κρόκην αλωστὴν, καὶ ταύτης ἔχομένους, ὡς ἐγένοντο περὶ τὰς σεμνὰς Θεὰς καταβαίνοντες, αὐτομάτως τῆς κρόκης ῥαγείσης; ὕρμησε συλλαμβάνειν δὲ Μεγακλῆς καὶ οἱ συνάρχοντες, ὡς τῆς Θεοῦ τὴν ἵκεσίαν ἀπολεγομένης· καὶ τοὺς μὲν ἔξω κατέλευσαν, οἱ δὲ τοῖς βωμοῖς προσφυγόντες ἀπεσφάγγησαν μόνοι δ' ἀφείθησαν οἱ τὰς γυναῖκας οὐτῶν ἵκετεύσαντες. Ἐκ τούτου δὲ κληθέντες ἐναγεῖς ἐμισοῦντο· καὶ τῶν Κυλωνείων οἱ περιγενόμενοι πάλιν ἦσαν ἴσχυ-

ροὶ, καὶ στασιάζοντες ἀεὶ διετέλουν πρὸς τοὺς ἀπὸ τοῦ Μεγαχλέους. Ἐν δὲ τῷ τότε χρόνῳ τῆς στάσεως ἀκμὴν λαβούσης μάλιστα, καὶ τοῦ δήμου διαστάντος, ἥδη δόξαν ἔχων δύσλων παρῆλθεν εἰς μέσον, ἄμα τοῖς ἀρίστοις τῶν Ἀθηναίων, καὶ δεόμενος καὶ διδάσκων ἔπεισε τοὺς ἐναγεῖς λεγομένους δίκην ὑποσχεῖν καὶ κριθῆναι, τριακοσίων ἀριστίνδην δικαζόντων. Μέρωνος δὲ τοῦ Φλιυέως κατηγοροῦντος, ἔλλωσαν οἱ ἀνδρες, καὶ μετέστησαν οἱ ζῶντες· τῶν δ' ἀποθανόντων τοὺς νεκροὺς ἀνορύζαντες, ἐξέρριψαν ὑπὲρ τοὺς ὅρους. Ταύταις δὲ ταῖς ταραχαῖς καὶ Μεγαρέων συνεπιθεμένων, ἀπέβαλόν τε Νικαίαν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ Σαλαμῖνος ἐξέπεισον αὖθις. Καὶ φύσοι τινὲς ἐκ δεισιδαιμονίας ἄμα καὶ φάσματα κατεῖχε τὴν πόλιν· οἵ τε μάντεις ἄγη καὶ μικροὺς δεομένους καθαρυῶν προράγνεσθαι διὰ τῶν ἱερῶν ἡγόρευον. Οὕτω δὲ μετάπεμπτος αὐτοῖς ἦκεν ἐκ Κρήτης Ἐπιμενίδης ὁ Φαίστιος, ὃν ἔβδομον ἐν τοῖς σοφοῖς καταριθμοῦσιν ἔνιοι τῶν οὐ προσιεμένων τὸν Περίσυνδρον. Ἐδόκει δέ τις εἶναι θεοφιλὸς καὶ σοφὸς περὶ τὰ θεῖα τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ τελεστικὴν σοφίαν. Διὸ καὶ παῖδα νύμφης ὕνομα Βάλτης, καὶ Κούρητα νέον αὐτὸν οἱ τότε ἀνθρωποι προστηγόρευον. Ἐλθὼν δὲ, καὶ τῷ Σύλωνι χρησάμενος φίλωφ, πολλὰ προσυπειργάσατο καὶ πρωτοποίησεν αὐτῷ τῆς νομοθεσίας. Καὶ γάρ εὔσταλεῖς ἐποίησε ταῖς ἵερουργίαις, καὶ περὶ τὰ πένθη προφοτέρους, θυσίας τινὰς εὐθὺς ἀναμίξας πρὸς τὰ κάδη, καὶ τὸ σκληρὸν ἀφελών καὶ τὸ βαρβαρικὸν, φοινεῖχοντα πρότερον αἱ πλεῖσται γυναῖκες. Τὸ δὲ μέγιστον, ἰλαρμοῖς τισι καὶ καθαρμοῖς καὶ ἴδρυσεσι κατοργάσας καὶ καθοισάσας τὴν πόλιν, ὑπήκοον τοῦ δικαίου καὶ μᾶλλον εὔπειθῆ πρὸς διδόνοιαν κατέστησε. Λέγεται δὲ, τὴν Μουνυχίαν ἴδων καὶ καταμαθὼν πολὺν χρόνον, εἰπεῖν πρὸς τοὺς παρόντας, ὡς τυφλὸν ἔστι τοῦ μέλλοντος ἀνθρωπος· ἐνφραγεῖν γάρ [ἄν] Ἀθηναίους τοῖς αὐτῶν ὀδοῦσιν, εἰ προήδεσσαν, ὅσα τὴν πόλιν ἀνιάσσει τὸ χωρίον. "Ομοιον δέ τι καὶ Θαλῆν εἰκάσαι λέγουσι· κελεῦσαι γάρ αὐτὸν ἔν τινι τόπῳ τῆς Μιλησίας φαύλω καὶ παρορωμένῳ τελευτήσαντα θεῖναι, προειπὼν, ὃς ἀγορά ποτε τοῦτο Μιλησίων ἔσται τὸ χωρίον. Ἐπιμενίδης μὲν οὖν μάλιστα θαυμασθεῖς, καὶ χρήματα διδόντων πολλὰ, καὶ τιμᾶς μεγάλας τῶν Ἀθηναίων, οὐδὲν ἢ

θαλλὸν ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς ἐλαίας αἰτησάμενος, καὶ λαβὼν, ἀπῆλθεν.
 Ιγ'. Αἱ δ' Ἀθῆναι, τῆς Κυλωνείου πεπαυμένης ταραχῆς, καὶ
 μεθεστώτων, ὡςπερ εἴρηται, τῶν ἐναγῶν, τὴν παλαιὰν αὖθις στά-
 σιν ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἐστασιάζον, δύσας ἡ γώρα διαφορὰς εἰχεν,
 εἰς τοσαῦτα μέρη τῆς πόλεως διαστάσης. Ἡν γάρ τὸ μὲν τῶν
 Διακρίων γένος, δημοκρατικώτατον, ὀλιγαρχικώτατον δὲ τὸ τῶν
 Πεδιέων· τρίτοι δ' οἱ Πάραλοι μέσον τινὰ καὶ μεριγμένον αἱρού-
 μενοι πολιτείας τρόπον, ἐμποδὼν ἦσαν καὶ διεκώλυον τοὺς ἔτερους
 κρατῆσαι. Τότε δὲ τῶν πενήτων πρὸς τοὺς πλουσίους ἀνωμα-
 λίας ὥσπερ ἀκμὴν λαβούσης, παντάπασιν ἐπισφαλῶς ἡ πόλις διέ-
 κειτο, καὶ μόνως ἢν ἐδόκει καταζῆναι καὶ παύσασθαι ταραττομένη
 τυραννίδος γενομένης. "Απας μὲν γάρ ὁ δῆμος ἦν ὑπόχρεως τῶν
 πλουσίων. "Η γάρ ἐγεώργουν ἔκεινοις ἔκτα τῶν γινομένων τελοῦν-
 τες, ἐκτημάριοι προσαγορεύομενοι καὶ θῆτες ἡ χρέα λαμβάνοντες
 ἐπὶ τοῖς σώμασιν, ἀγώγιμοι τοῖς δανείζουσιν ἦσαν, οἱ μὲν αὐτοῦ
 δουλεύοντες, οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ξένῃ, πιπρχούμενοι. Πολλοὶ δὲ καὶ παῖ-
 δας ιδίους ἡναγκάζοντο πωλεῖν (οὐδεὶς γάρ νόμος ἐκάλυε), καὶ
 τὴν πόλιν φεύγειν διὰ τὴν χαλεπότητα τῶν δανειστῶν. Οἱ δὲ
 πλεῖστοι καὶ φωμαλεύτατοι συνίσταντο, καὶ παρεκάλουν ἀλλήλους
 μὴ περιορᾶν, ἀλλ' ἐλομένους ἔνα προστάτην, ἄνδρα πιστὸν, ἀφε-
 λέσθαι τοὺς ὑπερημέρους, καὶ γῆν ἀναδάσασθαι, καὶ ὅλως μετα-
 στῆσαι τὴν πολιτείαν.

Ιδ'. Ἐνταῦθα δὴ τῶν Ἀθηναίων οἱ φρονιμώτατοι, συνορῶντες
 τὸν Σόλωνα μόνον μάλιστα τῶν ἀμαρτημάτων ἔκτος ὅντα, καὶ
 μήτε τοῖς πλουσίοις κοινωνοῦντα τῆς ἀδικίας, μήτε ταῖς τῶν πε-
 νήτων ἀνάγκαις ἐνεχόμενον, ἐδέοντο τοῖς κοινοῖς προσελθεῖν, καὶ
 καταπαῦσαι τὰς διαφοράς. Καίτοι Φανίας ὁ Λέσβιος αὐτὸν ιστορεῖ
 τὸν Σόλωνα, χρησάμενον ἀπάτην πρὸς ἀμφοτέρους ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς
 πόλεως, ὑποσχέσθαι κρύφα τοῖς μὲν ἀπόροις τὴν νέμπαιν, τοῖς δὲ
 χρηματικοῖς βεβαίωσιν τῶν συμβολαίων. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Σόλων,
 ὄκνων, φησι, τὸ πρῶτον ἄψασθαι τῆς πολιτείας, καὶ δεδοικώς τῶν
 μὲν τὴν φιλοχρηματίαν, τῶν δὲ τὴν ὑπερηφανίαν. Ἡρέθη δ' ἀρ-
 χῶν μετὰ Φιλόμβροτον ὄμοι καὶ διαλλακτής καὶ νομοθέτης· δε-
 ἔξαμενων προθύμως αὐτὸν, ὡς μὲν εὑπορούη, τῶν πλουσίων, ὡς δὲ

χριστὸν, τῶν πενήτων. Λέγεται δὲ φωνή τις αὐτοῦ, περιφερομένη πρότερον, εἰπόντος, ὡς τὸ ἵσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, καὶ τοῖς κτηματικοῖς ἀρέσκειν καὶ τοῖς ἀκτήμοσι, τῶν μὲν ἀξίᾳ καὶ ἀρετῇ, τῶν δὲ μέτρῳ καὶ ἀριθμῷ τὸ ἵσον ἔξειν προσδοκώντων ὅτεν ἐπ' ἐλπίδος ἑκατέρων μεγάλης γενομένων, οἱ προϊστάμενοι προσέκειντο τῷ Σόλωνι, τυραννίδα προξενοῦντες, καὶ ἀναπείθοντες εὔτολμάτερον ἄψκοθι τῆς πόλεως ἐγκρατῆ γενόμενον. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν διὰ μέσου πολιτῶν τὴν ὑπὸ λόγου καὶ νόμου μεταβολὴν ὁρῶντες ἐργάδην καὶ χαλεπὴν οὖσαν, οὐκ ἔφυγον ἐνα τὸν δικαιότατον καὶ φρονιμώτατον ἐπιστῆσαι τοῖς πράγμασιν. "Ενιοι δέ φασι καὶ μαντείαν γενέσθαι τῷ Σόλωνι Πυθοῖ τοιαύτην.

Ἔτο μέστη κατὰ νῆα, κυθερωνητήριον ἔργον
Εὐθύνων πολλοὶ τοι Ἀθηναίων ἐπίκουροι.

Μάλιστα δὲ οἱ συγήθεις ἐκάκιζον, εἰ διὰ τοῦνομα δυστωπεῖται τὴν μοναρχίαν, ὥσπερ οὐκ ἀρετῇ τοῦ λαβόντος εὐθὺς ἢν βασιλείαν γενομένην· καὶ γεγενημένην πρότερον μὲν Εὔθοενσι Τυννώνδαν, νῦν δὲ Μιτυληναῖοις Πιττακὸν ἡρημένοις τύραννον. Τούτων οὐδὲν ἐξέχουσε τὸν Σόλωνα τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως, ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς φίλους εἶπεν, ὡς λέγεται, καλὸν μὲν εἶναι τὴν τυραννίδα χωρίου, οὐκ ἔχειν δὲ ἀπόδεσιν. Πρὸς δὲ Φῶκον ἐν τοῖς ποιήμασι γράφων φησίν·

εἰ ἐκ γῆς ἐφεισάμην
Πατρίδος, τυραννίδος δὲ καὶ βίος ἀμειλίχου
Οὐ καθηψάμην, μιάντας καὶ καταισχύνας κλέος;
Οὐδὲν αἰδοῦμα· πλέον γάρ ὥδε γιγήσειν δοκεῖ
Πάντας ἀνθρώπους.

"Οὐθεν εὑδῆλον, διτι καὶ πρὸ τῆς νομοθεσίας μεγάλην δόξαν εἶχεν.
"Α δὲ φυγόντος αὐτοῦ τὴν τυραννίδα πολλοὶ καταγελῶντες ἔλεγον, γέγραφεν οὕτως·

Οὐκ ἔχει Σόλων βαθύφρων, οὐδέ βουλήεις ἀνέρ.
"Ἐσθλὰ γάρ Θεοῦ διδόντος, αὐτὸς οὐκ ἐδέξατο.
Περιέβαλὼν δ' ἄγραν ἀγρευτῆς οὐκ ἀνέσπασεν μέγχ
Δίκτυον, θυμοὶ δ' ἀμαρτῆι καὶ φρεγῶν ἀποσφαλίζει.
"Ηθελον γάρ κεν κρατήσας, πλεῦτον ἀφθονον λαβῶν,
Καὶ τυραννεύεις; Ἀθηνῶν μοῦνον ἡμέραν μίαν,
Ἄσκε; Ήστερον δεδάρθι, κάπιτετρίθιται γένος.

ιέ. Ταῦτα τοὺς πολλοὺς καὶ φαύλους περὶ αὐτοῦ πεποίηκε λέγοντας. Οὐ μὴν, ἀπωσάμενός γε τὴν τυραννίδα, τὸν πραξότατον ἔχριστο τρόπον τοῖς πράγμασιν, οὐδὲ μαλακῶς, οὐδ' ὑπείκουν τοῖς δυναμένοις, οὐδὲ πρὸς ἡδονὴν τῶν ἐλομένων ἔθετο τοὺς νόμους ἀλλ' ἦ μὲν ἀριστὸν ἦν, οὐκ ἐπήγαγεν ιατρείαν, οὐδὲ καινοτομίαν, φοβηθεὶς, μὴ συγχέας παντάπασι καὶ ταράξας τὴν πόλιν, ἀσθενέστερος γένηται τοῦ καταστῆσαι πάλιν καὶ συνχρυδοσασθεῖ πρὸς τὸ ἀριστον. "Α δὲ καὶ λέγων ἥπιζε πειθομένοις, καὶ προσάγων ἀνάγκην ὑπομένουσι χρήσασθαι, ταῦτ' ἐπραττεν, ὡς φοιν αὐτὸς, ὅμοι βίην τε καὶ δίκην συναρμόσας. "Οθεν ὕστερον ἐρωτηθεὶς, εἰ τοὺς ἀρίστους Ἀθηναίοις νόμους ἔγραψεν· "Ων ἀν, ἔψη, προσεδέξαντο τοὺς ἀρίστους. "Α δ' οὖν οἱ νεώτεροι τοὺς Ἀθηναίους λέγουσι τὰς τῶν πραγμάτων δυσχερείας ὀνόμασι χρηστοῖς καὶ φιλανθρώποις ἐπικαλύπτοντας ἀστείας ὑποκορίζεσθαι, τὰς μὲν πόρνας, Ἐταίρας, τοὺς δὲ φόρους, Συντάξεις, Φυλακάς δὲ τὰς φρουρὰς τῶν πόλεων, Οἰκημα δὲ τὸ δεσμωτήριον καλοῦντας, πρώτου Σόλωνος ἦν, ὡς ἔοικε, σόφισμα, τὴν τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν Σεισάχθειαν ὄνομάσαντος. Τοῦτο γάρ ἐποιήσατο πρῶτον πολίτευμα, γράψας τὰ μὲν ὑπάρχοντα τῶν χρεῶν ἀνεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς σώμασι μηδένα δανείζειν. Καί τοι τινὲς ἔγραψαν, ὃν ἐστιν Ἀνδροτίων, οὐκ ἀποκοπῇ χρεῶν, ἀλλὰ τόκων μετριότητι κουφισθέντας ἀγαπῆσαι τοὺς πέντας, καὶ Σεισάχθειαν ὄνομάσαι τὸ φιλανθρώπευμα τοῦτο, καὶ τὴν ἄμα τούτῳ γενομένην τῶν τε μέτρων ἐπαύξησιν, καὶ τοῦ νομίσματος τιμήν. Ἐκατὸν γάρ ἐποίησε δραχμῶν τὴν μνᾶν, πρότερον ἔδιδαχκοντα καὶ τριῶν οὖσαν· ὥστε ἀριθμῷ μὲν ἵσον, δυνάμει δὲ ἔλαττον ἀποδιδόντων, ὡφελεῖσθαι μὲν τοὺς ἐκτίνοντας μεγάλα, μηδὲν δὲ βλάπτεσθαι τοὺς κομιζόμενους. Οἱ δὲ πλεῖστοι πάντων ὅμοι φασὶ τῶν συμβολαίων ἀναίρεσιν γενέσθαι τὴν Σεισάχθειαν, καὶ τούτοις συνάδει μᾶλλον τὰ πουλμάτα. Σεμνύνεται γάρ Σόλων ἐν τούτοις, ὅτι τῆς τε προϋποκειμένης γῆς

"Ορους ἀγείλε πολλαχῇ πεπηγότας"

Πρόσθεν δὲ δουλεύουσα, νῦν ἐλευθέρα·

καὶ τῶν ἀγωγίμων πρὸς ἀργύριον γεγονότων πολιτῶν, τοὺς μὲν ἐπαγήγαγεν ἀπὸ ἔξηντος,

γλωσσαν οὐκ [ἔτι] ἀττικὴν
 Ἰέντας, ὡς ἂν πολλαχῆ πλανωμένους.
 Τοὺς δὲ ἐγθάδε ἀντοῦ δουλοεύνην ἀεικέσ,
 "Ἐκοντας,

ἐλευθέρους φησὶ ποιῆσαι. Πρᾶγμα δ' αὐτῷ συμπεσεῖν λέγεται πάντων ἀνιαρώτατον ἀπὸ τῆς πράξεως ἐκείνης. Ως γὰρ ὁρμησεν ἀνιέναι τὰ χρέα, καὶ λόγους ὀρμόττοντας ἔζητει καὶ πρέπουσαν ἀρχὴν, ἐκοινώσατο τῶν φίλων, οἵς μάλιστα πιστεύων καὶ χρώμενος ἐπύγχανε, τοῖς περὶ Κόνωνα καὶ Κλεινίαν καὶ Ἰππόνικον· ὅτι γῆν μὲν οὐ μέλλει κινεῖν, χρεῶν δὲ ποιεῖν ἀποκοπὰς ἔγνωκεν. Οἱ δὲ, προλαβόντες εὐθὺς καὶ φθάσαντες, ἐδανείσαγτο συχνὸν ἀργύριον παρὰ τῶν πλουσίων, καὶ μεγάλας συνεωνήσαντο χώρας. Εἶτα τοῦ δόγματος ἐξενεχθέντος, τὰ μὲν κτήματα καρπούμενοι, τὰ δὲ χρήματα τοῖς δανείσασιν οὐκ ἀποδιδόντες, εἰς αἰτίαν τὸν Σόλωνα μεγάλην καὶ διαβολὴν, ὥσπερ οὐ συναδικούμενον, ἀλλὰ συναδικοῦντα, κατέστησαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εὐθὺς ἐλύθη τὸ ἔγκλημα τοῖς πέντε ταλάντοις· τοσαῦτα γάρ εὑρέθη δανείζων, καὶ ταῦτα πρῶτος ἀφῆκε κατὰ τὸν νόμον. "Ενιοὶ δὲ πεντεκαίδεκα λέγουσιν, ὃν καὶ Πολυζηλος ὁ Ῥόδιος ἔστι. Τοὺς μέντοι φίλους αὐτοῦ χρεωκοπίδας καλοῦντες διετέλεσαν.

ιτ'. "Πρεσεῖ δ' οὐδετέροις, ἀλλ' ἐλύπησε καὶ τοὺς πλουσίους ἀνελὼν τὰ συμβόλαια, καὶ μᾶλλον ἔτι τοὺς πένητας, δτι γῆς ἀναδασμὸν οὐκ ἐποίησεν ἐλπίσασιν αὐτοῖς, οὐδὲ παντάπασιν, ὥσπερ ὁ Λυκοῦργος, δμαλοὺς τοῖς βίοις καὶ ἰσους κατέστησεν. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἐνδέκατος ὢν ἀφ' Ἡρακλέους, καὶ βεβαῖλευκὸς ἔτη πολλὰ τῆς Λακεδαιμονίου, ἀξιωματικός καὶ φίλους καὶ δύναμιν, οἵς ἔγνω καλῶς περὶ τῆς πολιτείας, ὑπηρετοῦσαν εἰχε, καὶ βίᾳ μᾶλλον, ἢ πειθῷ, χρησάμενος, ὥστε καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκοπῆναι, κατειργάσατο τὸ μέγιστον εἰς σωτηρίαν πόλεως καὶ δρόνοιαν, μηδένα πένητα μηδὲ πλούσιον εἶναι τῶν πολιτῶν· Σόλων δὲ τούτου μὲν οὐκ ἐφίκετο τῇ πολιτείᾳ, δημοτικὸς ὢν καὶ μέσος, ἐνδεέστερον δὲ τῆς ὑπαρχούσης δυνάμεως οὐδὲν ἐπραξεν, δρυμώμενος ἐκ μόνου τοῦ βούλευθαι, καὶ πιστεύειν αὐτῷ τοὺς πολίτας. "Οτι δ' οὖν προσέκρουσε τοῖς πλείστοις ἔτερα προσδοκήσασιν, αὐτὸς εἰρηκε περὶ αὐτῶν, ὡς

Χαῦνα μὲν τότε' ἐφράσαντο, νῦν δέ μοι χολούμενοι
Δοξὴν δηθαλμοῖς ὄρδαι πάντες ὥστε δῆπον.

Καὶ τοι φησίν, ὡς εἴ τις ἀλλος ἔσχε τὴν αὐτὴν δύναμιν,
Οὔτ' ἂν κατέσχε θυμὸν, οὔτ' ἐπανστο,
Πρὶν ἂν ταράξῃς, πᾶντας ἑζέλη γάλα.

Ταχὺ μέντοι τοῦ συμφέροντος αἰσθόμενοι, καὶ τὰς ιδίας αὐτῶν μέμψεις ἀφέντες, ἔθυσάν τε κοινῇ, Σεισάχθεισαν τὴν θυσίαν ὄνομά-
σαντες, καὶ τὸν Σόλωνα τῆς πολιτείας διορθωτὴν καὶ νομοθέτην ἀπέδειξαν· οὐ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐχὶ, πάντα δ' ὄμαλῶς ἐπιτρέψαντες,
ἀρχὰς, ἐκκλησίας, δικαστήρια, βουλὰς, καὶ τίμημα τούτων ἐκά-
στου, καὶ ἀριθμὸν, καὶ καιρὸν, δρίσαι, λύνοντα καὶ φυλάττοντα τῶν
ὑπαρχόντων καὶ καθεστώτων δικοίων.

Ιζ'. Πρῶτον μὲν οὖν τοὺς Δράκοντος νόμους ἀνεῖλε πλὴν τῶν
φυνικῶν ἀπαντας, διὰ τὴν χαλεπότητα καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐπιτι-
μίων. Μία γάρ ὅλιγου δεῖν ἀπασιν ὥριστο τοῖς ἀμαρτάνουσι Κηρία,
Θάνατος· ὥστε καὶ τοὺς ἀργίας ἀλόντας ἀποθνήσκειν, καὶ τοὺς λά-
χανα κλέψαντας ἢ ὅπωραν, δροίως κολάζεσθαι τοῖς ιεροσύλοις καὶ
ἀνδροφόροις. Διὸ Δημάδης ὑστερὸν εὐδοκίμησεν, εἰπὼν, δτὶ δι' αἰ-
ματος, οὐ διὰ μέλανος, τοὺς νόμους διδράκων ἔγραψεν. Λύτος δ' ἐ-
κεῖνος, ὡς φασιν, ἐρωτώμενος, διὰ τὸ τοῖς πλείστοις ἀδικήμασι ζη-
μίαν ἔταξε Θάνατον, ἀπεκρίνατο, τὰ μὲν μικρὰ ταύτης ἀξία νο-
μίζειν, τοῖς δὲ μεγάλαις οὐκ ἔχειν μείζονα.

Ιή'. Δεύτερον δὲ Σόλων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπάσας, ὥσπερ ἦσαν,
τοῖς εὐπόροις ἀπολιπεῖν βουλόμενος, τὴν δὲ ἀλλην μίζαι πολιτείαν,
ἢ δὲ δῆμος οὐ μετεῖχεν, ἔλαβε τὰ τιμήματα τῶν πολιτῶν, καὶ
τοὺς μὲν ἐν ἔπροτες ὄμοι καὶ ὑγροῖς μέτρα πεντακόσια ποιοῦντας,
πρώτους ἔταξε, καὶ Πεντακοσιομεδίμνους προσηγόρευε· δευτέρους
δὲ τοὺς ἵππον τρέφειν δυναμένους, ἢ μέτρα ποιεῖν τριακόσια· καὶ
τούτους Ἰππάδα τελοῦντας ἐκάλουν· Ζευγῆται δὲ οἱ τοῦ τρίτου
τιμήματος ὀνομάσθησαν, οἵς μέτρον ἦν συναμφοτέρων διακοσίων.
Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐκαλοῦντο Θῆτες, οἵς οὐδεμίαν ἀργὴν ἔδωκεν
ἀργεῖν, ἀλλὰ τῷ συνεκκλήσιάζειν καὶ δικάζειν μόνον μετεῖχον
τῆς πολιτείας. "Ο κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδὲν, ὑστερὸν δὲ παμμέγεθες
ἔφαντε τὰ γάρ πλεῖστα τῶν διαφορῶν ἐνέπιπτεν εἰς τοὺς δικα-

στάς. Καὶ γὰρ ὅσα ταῖς ἀρχαῖς ἔταξε κρίνειν, ὅμοιως καὶ περὶ ἐκείνων εἰς τὸ δικαστήριον ἐφέσεις ἔδωκε τοῖς βουλομένοις. Λέγεται δὲ καὶ τοὺς νόμους ἀσκψέστερον γράψας, καὶ πολλὰς ἀντιληψεις ἔχοντας, αὐξῆσαι τὴν τῶν δικαστηρίων ισχύν μὴ δυναμένους γάρ οὐδὲ τῶν νόμων διαλυθῆναι περὶ ὃν διερέφοντο, συνέθαιεν δὲι δεῖσθαι δικαστῶν, καὶ πᾶν ἄγειν ἀμφισβήτημα πρὸς ἑκείνους, τῶν νόμων τρόπου τινὰ κυριεύοντας. Ἐπισημανεται δ' αὐτὸς αὐτῷ τὴν ἐξίσωσιν οὕτως·

Δῆμοι μὲν γὰρ ἔδωκαν τόσον κρήτος, ὅσσον ἐπαρκεῖ,

Τιμῆς οὖτ' ἀφελῶν, οὗτ' ἐπορεξάμενος.

Οὐ δὲ εἴχον δύναμιν, καὶ χρήματον θεαν ἀγητοί,

Καὶ τοῖς ἐφασάδην μηδὲν ἀεικές ἔχειν.

"Εστην δὲ ἀμφιβαλῶν κρατερὸν σάκος ἀμφοτέροισι·

Νικᾶν δ' οὐκ' εἶασ' οὐδετέρους ἀδίκως.

Ἐτι μέντοι μᾶλλον οἰόμενος δεῖν ἐπαρκεῖν τῇ τῶν πολλῶν ἀσθενείᾳ, παντὶ λαβεῖν δίκην ὑπὲρ τοῦ κακῶς πεπονθότος ἔδωκε. Καὶ γὰρ πληγέντος ἑτέρου, καὶ βλαβέντος, καὶ βιασθέντος, ἐξῆν τῷ δυναμένῳ καὶ βουλομένῳ γράψεσθαι τὸν ἀδικοῦντα καὶ διώκειν. Ὁρθῶς ἐθίζοντος τοῦ νομοθέτου τοὺς πολίτας, ὥσπερ ἐνὸς μέρῃ [σώματος] συναισθάνεσθαι καὶ συγαλγεῖν ἀλλήλοις. Τούτῳ δὲ τῷ νομῳ συμφωνοῦντα λόγον αὐτοῦ διαμνημονεύουσιν. Ἐρωτηθεὶς γάρ, ως ἔοικεν, ἦτις οἰκεῖται κάλλιστα τῶν πόλεων· Ἐκείνη, εἶπεν, ἐν ᾧ τῶν ἀδικούμενων οὐχ ἡττον οἱ μὴ ἀδικούμενοι προσάλλονται καὶ κοιλάζουσι τοὺς ἀδικοῦντας.

ιθ'. Συστησάμενος δὲ τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν ἐκ τῶν κατ' ἐνιαυτὸν ἀρχόντων, ἵς διὰ τὸ ἀρξαι καὶ αὐτὸς μετεῖχεν, ἔτι δὲ ὁρῶν τὸν δῆμον οἰδοῦντα καὶ θραυσνόμενον τῇ τῶν χρεῶν ἀφέσει, δευτέρων προσκατένειμε βουλὴν, ἀπὸ φυλῆς ἐκάστης, τεττάρων οὐσῶν, ἐκατὸν ἄνδρας ἐπιλεξάμενος, οὓς προσθουλεύειν ἔταξε τοῦ δῆμου, καὶ μηδὲν ἐπὶ ἀποθύνευτον εἰς ἐκκλησίαν εἰσφέρεσθαι. Τὴν δὲ ἄνω βουλὴν, ἐπίσκοπον πάντων καὶ φύλακα τῶν νόμων ἐκάθισεν, οἰόμενος ἐπὶ δυσὶ βουλαῖς, ὥσπερ ἀγκύραις δρυμοῦσαν, ἡττον ἐν σάλιῳ τὴν πόλιν ἔσεσθαι, καὶ μᾶλλον ἀτρεμοῦντα τὸν δῆμον παρέξειν. Οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν, ὥσπερ εὑρηται, Σόλωνα συστήσασθαι φασι, καὶ μαρτυρεῖν αὐτῷ

τοῖς μάλιστα δοκεῖ τὸ μηδαμοῦ τὸν Δράκοντα λέγειν, μηδ ὄνομάζειν Ἀρειοπαγίτας, ἀλλὰ τοῖς Ἐφέταις δὲ διαλέγεσθαι περὶ τῶν φονικῶν. Οὐ δὲ τρισκαιδέκατος ὅξων τοῦ Σόλωνος τὸν ὅγδοον ἔχει τῶν νόμων οὕτως αὐτοῖς ὄνδρας γεγραμμένον· «Ἀτίμων ὅσοι ἀτίμοι ἦσαν, πρὸν ἡ Σόλωνά ὅρξαι, ἐπιτίμους εἶναι, πλὴν ὅσοι ἔξ Ἀρείου πάγου, ἢ ὅσοι ἐκ τῶν Ἐφετῶν, ἢ ἐκ Πρυτανείου καταδικασθέντες ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐπὶ φόνῳ, ἢ σφραγαῖσιν, ἢ ἐπὶ τυραννίδι ἔφυγον, διό θεσμὸς ἐφάνη ὅδε». Ταῦτα δὴ πάλιν ὡς πρὸ τῆς Σόλωνος ἀρχῆς καὶ νομοθεσίας τὴν ἔξ Ἀρείου πάγου βουλὴν οὖσαν ἐνδείκνυται. Τίνες γάρ Ἠσαν οἱ πρὸ Σόλωνος ἐν Ἀρείῳ πάγῳ καταδικασθέντες, εἰ πρῶτος Σόλων ἔδωκε τῇ ἔξ Ἀρείου πάγου βουλῇ τὸ κρίνειν; εἰ μὴ νὴ Δία γέγονε τις ἀσάφεια τοῦ γράμματος, ἢ ἔκλεψις, ὥστε τοὺς ἡλωκότας ἐπ' αἰτίαις, δις κρίνουσιν οἱ Ἀρειοπαγίται, καὶ Ἐφέται, καὶ Πρυτάνεις, διό θεσμὸς ἐφάνη ὅδε, μένειν ἀτίμους, τῶν ἀλλων ἐπιτίμων γενομένων. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ αὔτος ἐπισκόπει.

κ'. Τὸν δ' ἄλλων αὐτοῦ νόμων, ἵδιος μὲν μάλιστα καὶ παράδοξος ὁ κελεύων ἀτίμον εἶναι τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μερίδος γενόμενον. Βούλεται δ', ὡς ἔοικε, μὴ ἀπαθῆς, μηδὲ ἀναισθήτως ἔχειν πρὸς τὸ κοινόν, ἐν ἀσφαλεῖ θέμενον τὰ οἰκεῖα, καὶ τῷ μὴ συναλλαγεῖν, μηδὲ συννοσεῖν τῇ πατρόδι, καλλωπιζόμενον· ὅλλα αὔτέθεν τοῖς τὰ βελτίω καὶ δικαιότερα πράγματοι προσθέμενον, συγκινδυνεύειν καὶ βοηθεῖν μᾶλλον, ἢ περιμένειν ἀκινδύνως, τὰ τῶν κριτούντων.....

κά. Ἐπαινεῖται δὲ τοῦ Σόλωνος καὶ ὁ κωλύων νόμος τὸν τε- θηνόβτα κακῶς ἀγορεύειν. Καὶ γάρ ὅσιον τοὺς μεθεστῶτας ἰεροὺς νομίζειν, καὶ δίκαιοιν ἀπέγεσθαι τῶν οὐχ ὑπερχόντων, καὶ πολιτικὸν ἀφαιρεῖν τῆς ἔχθρας τὸ ἀίδιον. Ζῶντα δὲ κακῶς λέγειν ἐκάλυπτε πρὸς Ἱεροῖς καὶ δικαιστηρίοις καὶ ὀρχείοις, καὶ θεωρίας οὕτως ἀγώνων· ἢ τρεῖς δραχμὰς τῷ ἴδιωτῃ, δύο δ' ἄλλας ἀποτίνειν εἰς δημόσιον ἔταξε. Τὸ γάρ μηδαμοῦ κρατεῖν ὄργης, ἀπαίδευτον καὶ ἀκόλαστον· τὸ δὲ πανταχοῦ, χαλεπὸν, ἐνίοις δὲ [καὶ] ἀδύνατον δεῖ δὲ πρὸς τὸ δυνατὸν γράφεσθαι τὸν νόμον, εἰ βούλεται γροσίως ὀλίγους, ἀλλὰ μὴ πολλοὺς ἀγρότες κολάζειν. Εὔδοκίμος

δὲ καὶ τῷ περὶ διαθηκῶν νόμῳ πρότερον γάρ οὐκ ἔξῆν, ἀλλ' ἐν τῷ γένει τοῦ τεθνήκοτος ἔδει τὰ χρήματα καὶ τὸν οἶκον καταπένειν· ὁ δὲ φύσεται τις ἐπίτρέψας, εἰ μὴ παῖδες εἰσὶν αὐτῷ, δοῦναι τὰ αὐτοῦ, φιλίαν τε συγγενείας ἐτίμησε μᾶλλον, καὶ χάριν ἀνάγκης· καὶ τὰ χρήματα, κτήματα τῶν ἔχοντων ἐποίησεν. Οὐ μὴν ἀνέδην γε πάλιν, οὐδὲν ἀπλῶς τὰς δόσεις ἐφῆκεν, ἀλλ' εἰ μὴ νόσων ἔνεκεν, ἢ φαρμάκων, ἢ δεσμῶν * ἢ * ἀνάγκη κατασχεθεῖς, ἢ γυναικὶ πειθόμενος εὗ πάνυ καὶ προσηκόντως τὸ πειθῆναι παρὰ τὸ βέλτιστον, οὐδὲν ἡγούμενος τοῦ βιασθῆναι διαφέρειν, ἀλλ' εἰς ταῦτα τὴν ἀπάτην τῇ ἀνάγκῃ, καὶ τῷ πόνῳ τὴν ἡδονὴν θέμενος, ὡς οὐχ ἥττον ἐκστῆσαι λογισμὸν ἀνθρώπου δυναμένων. Ἐπέστησε δὲ καὶ ταῖς ἑξόδοις τῶν γυναικῶν, καὶ τοῖς πένθεσι καὶ ταῖς ἕορταῖς νόμον ἀπειργούντα τὸ ἀτακτον καὶ ἀκόλαστον· ἔξιέναι μὲν ἵματίων τριῶν μὴ πλέον ἔχουσαν κελεύσας, μηδὲ βρωτόν, ἢ ποτὸν, πλείονος, ἢ ὅβιολοῦ φερομένην, μηδὲ κάνητα πηχυαλού μείζονα, μηδὲ νύκτωρ πορεύεσθαι πλὴν ἀμάξης κομιζομένην, λύχνου προφανούντος. Ἀμυχάς δὲ κοπτομένιον, καὶ τὸ θρηνεῖν πεποιημένα, καὶ τὸ κωκένιν ἄλλον ἐν ταφαῖς ἐτέρων ἀφεῖλεν. Ἐναγίζειν δὲ βοῦν οὐκ εἴασεν, οὐδὲν συντιθέναι πλέον ἵματίων τριῶν οὐδὲ ἐπ' ἄλλοτρια μηνήματα βαδίζειν, χωρὶς ἐπικομιδῆς. Ὡν τὰ πλεῖστα καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις ἀπηγόρευται πρόσκειται δὲ τοῖς ἡμετέροις, ζημιοῦσθαι τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ὑπὸ τῶν γυναικονόμων, ὡς ἀνάνδροις καὶ γυναικῶδεσι τοῖς περὶ τὰ πένθη πάθεσι καὶ ἀμαρτήμασιν ἐνεχομένους.

κβ'. Ὁρῶν δὲ τὸ μὲν ἀστυ πιμπλάμενον ἀνθρώπων ἀεὶ συφρέντων πανταχόθεν ἐπ' ἀδείας εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὰ δὲ πλεῖστα τῆς χώρας ἀγεννῆ καὶ φαῦλα, τοὺς δὲ χρωμένους τῇ Οχλάτῃ μηδὲν εἰωθότας εἰσάγειν τοῖς μηδὲν ἔχουσιν ἀντιδοῦνται, πρὸς τὰς τέχνας ἔτρεψε τοὺς πολίτας· καὶ νόμον ἔγραψεν, νιφὶ τρέφειν τὸν πατέρα, μὴ διδαξάμενον τέχνην, ἐπάναγκες μὴ εἶναι. Τῷ μὲν γάρ Λυκούργῳ καὶ πόλιν οἰκοῦντι καθαρὰν ὅχλου ἔσνικοῦ, καὶ χώραν κεκτημένῳ πολλοῖς πολλὴν,

..... δὶς τεσσαράς πλείονα,

κατ' Εὐριπίδην, καὶ τὸ μέγιστον εἰλιωτικοῦ πλήθους; δι βέλτιον ἢ μὴ

σχολάζειν, ἀλλὰ τριβόμενον ἀεὶ καὶ πονοῦν ταπεινοῦσθαι, περικεχυμένου τῇ Λακεδαίμονι, καλῶς εἶχεν ἀσχολιῶν ἐπιπόνων καὶ βαναύσων ἀπαλλάξαντα τοὺς πολίτας, συνέχειν ἐν τοῖς δπλοῖς, μίαν τέχνην ταύτην ἔχμανθάνοντας καὶ ἀσκοῦντας. Σόλων δὲ τοῖς πράγμασι τοὺς νόμους μᾶλλον, ἢ τὰ πράγματα τοῖς νόμοις προσαρμόζων, καὶ τῆς χώρας τὴν φύσιν ὅρῶν τοῖς γεωργοῦσι γλισχρως διαρκοῦσαν, ἀργὸν τε καὶ σχολαστὴν ὅχλον οὐδὲναμένην τρέφειν, ταῖς τέχναις ἀξιωμα περιέθηκε καὶ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἔταξεν ἐπισκοπεῖν, θίεν ἔκαστος ἔχει τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τοὺς ἀργοὺς κολαζειν. Ἐκεῖνο δι' ἥδη σφοδρότερον, τὸ μηδὲ τοῖς ἐξ ἑταῖρας γενομένοις ἐπάναγκες εἶναι τοὺς πατέρας τρέφειν, ὡς Ἡρακλείδης ιστόροικεν δι Ποντικός. Ο γάρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν, οὐ τέκνων ἔνεκα δῆλος ἐστιν, ἀλλ' ἥδονῆς ἀγαγόμενος γυναικα τὸν τε μισθὸν ἀπέχει, καὶ παρέστην αὐτῷ πρὸς τοὺς γενομένους οὐκ ἀπολέλοιπεν, οἵς αὐτὸ τὸ γενέσθαι πεποίκεν ὄνειδος.

* * *

κδ'. Τῶν δὲ γινομένων διάθεσιν πρὸς ξένους ἐλαίου μόνον ἔδωκεν, ἀλλα δ' ἐξάγειν ἐκώλυσε καὶ κατὰ τῶν ἐξαγόντων, ἀράς τὸν ἄρχοντα ποιεῖθαι προσέταξεν, ἢ ἐκτίνειν αὐτὸν ἐκατὸν δραχμὰς εἰς τὸ δημόσιον. Καὶ πρῶτος ἀξῶν ἐστὶν ὁ τοῦτον περιέχων τὸν νόμον. Οὐκ ἀν οὖν τις ἡγήσαιτο παντελῶς ἀπιθάνους τοὺς λέγοντας, ὅτι καὶ σύκων ἐξαγωγὴ τὸ παλαιὸν ἀπέρητο, καὶ τὸ φαίνειν ἐνδεικνύμενον τοὺς ἐξάγοντας, κληθῆναι Συκοφαντεῖν. Ἔγραψε δὲ καὶ βλάδης τετραπόδων νόμον, ἐν ᾧ καὶ κύνα δακόντα παραδοῦναι κελεύει κλοιῷ τετραπήγει δεδεμένον τὸ μὲν ἐνθύμημα, χάριεν πρὸς ἀσφάλειαν. Παρέχει δ' ἀπορίαν καὶ ὁ τῶν δημοποιήτων νόμος, ὅτι γενέσθαι πολίταις οὐ δίδωσι πλὴν τοῖς φεύγουσιν ἀειφυγίᾳ τὴν ἔσωτῶν, ἢ πανεστίοις Ἀθήναζε μετοικιζομένοις ἐπὶ τέχνῃ. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι φασὶν αὐτὸν, οὐχ οὕτως ἀπελαύνοντα τοὺς ἄλλους, ως κατακαλούμενον Ἀθήναζε τούτους ἐπὶ βεβαίῳ τῷ μεθέξειν τῆς πολιτείας· καὶ ὅμα πιστοὺς νομίζοντα, τοὺς μὲν ἀποβεβληκότας τὴν ἔσωτῶν, διὰ τὴν ἀνάγκην, τοὺς δ' ἀπολελοιπότας, διὰ τὴν γνώμην. Ἰδιον δὲ τοῦ Σόλωνος καὶ τὸ περὶ τῆς ἐν

TOM. Δ'.

7

δημοσίῳ σιτήσεως, ὅπερ αὐτὸς Παρασιτεῖν κέκληκε. Τὸν γάρ αὐτὸν οὐκ ἐξ σιτεῖσθαι πολλάκις ἔχει δὲ ὡς καθήκη μὴ βουληταῖς, καλάζει, τὸ μὲν ἡγούμενος πλεονεξίαν, τὸ δ' ὑπεροψίαν τῶν κοινῶν.

καὶ· Ἰσχὺν δὲ τοῖς νόμοις πᾶσιν εἰς ἐκατὸν ἐνιαυτοὺς ἔδωκε· καὶ κατεγράφησαν εἰς ἔξιλίνους ἀξονας, ἐν πλαισίοις περιέχουσι στρεφομένους· ὃν ἔτι καθ' ἡμᾶς ἐν Πρυτανείᾳ λείψανα μικρὰ διεώζετο. Καὶ προσηγορεύθησαν, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶ, Κύρβεις· καὶ Κρατῖνος ὁ κιωμικὸς εἴρηκε που·

Πρὸς τοῦ Σόλωνος καὶ Δράκοντος, οἵσιν γῦν
Φρύγουσιν ἥδη τὰς κάχρας ταῖς κύρβεσιν.

*Ἐνιοι δέ φασιν ἰδίως, ἐν οἷς ιερὰ καὶ θυσίαι περιέχονται, Κύρ-
βεις, Ἀξονας δὲ τοὺς ἀλλούς ὠνομάσθαι. Κοινὸν μὲν οὖν ὄμνυνεν
ὅρκον ἡ βουλὴ, τοὺς Σόλωνος νόμους ἐμπεδώσειν, ἕδιον δ' ἐκαστος
τῶν θεσμοθετῶν ἐν ἀγορᾷ πρὸς τῷ λίθῳ, καταφατίζων, εἴ τι παρα-
βαίη τῶν θεσμῶν, ἀνδριάντα γρυποῦν ἴσομέτρητον ἀναθήσειν ἐν
Δελφοῖς. Συνιδὼν δὲ τοῦ μηνὸς τὴν ἀνωμαλίαν, καὶ τὴν κίνησιν τῆς
σελήνης, οὕτε δυσομένῳ τῷ ἡλίῳ πάντως, οὕτ' ἀνίσχοντι συμφερο-
μένην, ἀλλὰ πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ καταλαμβάνουσαν καὶ
παρερχομένην τὸν ἥλιον, αὐτὴν μὲν ἔταξε ταύτην, "Ενην καὶ νέαν
καλεῖσθαι, τὸ μὲν πρὸ συνόδου μόριον αὐτῆς, τῷ παυσομένῳ μηνὶ,
τὸ δὲ λοιπὸν ἥδη τῷ ἀρχομένῳ προσήκειν ἡγούμενος· πρῶτος, ὡς
ἔοικεν, ὄρθως ἀκούσας Ὁμήρου λέγοντος,

Τοῦ μὲν φίνοντος μηνὸς, τοῦ δὲ ἵσταμένοιο·

τὴν δὲ ἐφεξῆς ἡμέραν νοιμηνίαν ἐκάλεσε. Τὰς δὲ ἀπ' εἰκάδος οὐ προσι-
θεῖς, ἀλλ' ἀφαιρῶν, καὶ ἀναλύων, ὥσπερ τὰ φῶτα τῆς σελήνης ἔωρα, μέ-
χρι τριακάδος ἡρίθυμοσεν. Ἐπεὶ δὲ, τῶν νόμων εἰσενεγέθεντων, ἔνιοι
τῷ Σόλωνι καθ' ἑκάστην προσήσεαν ἡμέραν, ἐπαινοῦντες, ἡψέγοντες, ἡ
συμβουλεύοντες ἐμβαλεῖν τοῖς γεγραμμένοις ὅτι τύχοιεν, ἡ ἀφαι-
ρεῖν πλεῖστοι· δησαν οἱ πυνθανόμενοι καὶ ἀνακρίνοντες, καὶ κελεύον-
τες αὐτὸν, ὅπως ἔκαζον ἔχει, καὶ πρὸς ἣν κεῖται διάνοιαν, ἐπεκδι-
δάσκειν καὶ σαφηνίζειν· ὅρῶν, ὅτι ταῦτα καὶ τὸ μὴ πράττειν, ἀτο-
πον, καὶ τὸ πράττειν, ἐπίφθονον, ὅλως δὲ ταῖς ἀπορίαις, ὑπεκ-
στῆναι βουλόμενος, καὶ διαφυγεῖν τὸ δυσάρεστον καὶ τὸ φιλαίτιον
τῶν πολιτῶν·

"Εργασίαν την αρχική περιόδο της ιστορίας μηδέ γένος ή
γάρ εν μεγάλοις πᾶσιν ἀδεῖν χαλεπόν, καὶ τοῦτο μέμνηται τὸν πολὺν πολέμον
ώς αὐτὸς εἰρρηκε πρόσχημα τῆς πλάνης τὴν ναυαγηρίαν ποιησάμε-
νος, ἐξέπλευσε, δεκαετή παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποδημίαν αἰτησάμε-
νος. Ἡλπίζε γάρ ἐπὶ τῷ χρόνῳ τούτῳ καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς
ἔσεσθαι συνήθεις.

κς'. Πρῶτον μὲν οὖν εἰς Αἴγυπτον ἀφίκετο, καὶ διέτριψεν, ὡς
καὶ πρότερον αὐτός φησι,

Νείλου ἐπὶ προχοῦσι Κανωβίδος ἐγγένειον ἀκτῆς.

Χρόνον δέ τινα καὶ τοῖς περὶ Ψένωφιν τὸν Ἡλιούπολίτην, καὶ Σώγ-
χιν τὸν Σατῆν, λογιωτάτοις οὖσι τῶν ἴσερέων, συνεφίλοσόφησε παρ' ἓν
καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν ἀκούσας λόγον, ὃς Πλάτων φησὶν, ἐπεχείρησε διὰ
ποιήματος ἔξενεγκεῖν εἰς τοὺς "Ἐλληνας." Ἐπειτα πλεύσας εἰς Κύ-
προν, ἥγαπτήν θι διαφερόντως ὑπὸ Φιλοκύπρου τινὸς τῶν ἐκεῖ βασι-
λέων, ὃς εἶχεν οὐ μεγάλην πόλιν φύισμένην ὑπὸ Δημοφῶντος τοῦ
Θησέως, περὶ τὸν Κλάριον ποταμὸν, ἐν χωρίοις ὁχυροῖς μὲν, ἄλλως
δὲ δυσχερέσι καὶ φαύλοις κειμένην. Ἐπεισεν οὖν αὐτὸν ὁ Σόλων,
ὑποκειμένου καλοῦ πεδίου, μεταθέντα τὴν πόλιν, ἡδίονα καὶ με-
ζονα κατασκευάσαι. Καὶ παρὸν ἐπεμελήθη τοῦ συνοικισμοῦ, καὶ
συνδιεκόσμησε πρὸς τε διαγωγὴν ἄριστα καὶ πρὸς ἀσφάλειαν, ὅστε
πολλοὺς μὲν οἰκήτορες τῷ Φιλοκύπρῳ συνελθεῖν, ζηλῶσαι δὲ τοὺς
ἄλλους βισιλέας· διὸ καὶ τῷ Σόλωνι τιμὴν ἀποδιδούς, Αἰπεῖαν
καλούμενην τὴν πόλιν πρότερον, ἀπ' ἐκείνου Σόλους προσηγόρευσε.
Καὶ αὐτὸς δὲ μέρνηται τοῦ συνοικισμοῦ. Προσαγορεύσας γάρ ἐν
ταῖς ἐλεγείαις τὸν Φιλόκυπρον,

Νῦν δέ,

φησι,

οὐ μὲν Σολίοις πολὺν χρόνον ἐνθάδ' ἀνέσσων,

Τὴν πόλιν εὖ ναίσις, καὶ γένος ὑμέτερον.

Αὐτάρ ἐμὲ ξὺν νηὶ θοῇ κλεινῆς ἀπὸ γῆσου.

Ἀσκηθῆ πέμποι Κύπρις ιστέψανος·

Οἰκισμῷ δὲ ἐπὶ τῷδε χάριν καὶ κῦδος ὀπάζοι·

Ἐσθλὸν, καὶ νόστον πατρίδ' ἐς ἡμετέρην.

κς'. Τὴν δὲ πρὸς Κροῖσον ἔντευξιν αὐτοῦ δοκοῦσιν ἔνιοι τοῖς
χρόνοις ὡς πεπλασμένην ἐλέγχειν. Ἐγὼ δὲ λόγον ἔνδοξον οὕτω
καὶ τοσούτους μάρτυρας ἔχοντα, καὶ, δομοῖσιν ἐστι, πρέποντα τῷ

Σόλωνος ἦθει, καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφροσύνης καὶ σορτας ἀξιον,
οὗ μοι δοκῶ προήσεσθαι χρονικοῖς τισι λεγομένοις κανόσιν, οὓς
μυρίοις διορθοῦντες ἄχρι σήμερον εἰς οὐδὲν αὐτοῖς δμολογούμενον
δύνανται καταστῆσαι τὰς ἀντιλογίας. Τὸν δ' οὖν Σόλωνα φασὶν
εἰς Σάρδεις δειθέντι τῷ Κροίσῳ παραγενόμενον, παθεῖν τι παρα-
πλήσιον ἀνδρὶ χερσαίῳ κατιόντι πρῶτον ἐπὶ θάλατταν. Ἐκεῖνός τε
γάρ ὁρῶν ἄλλουν ἔξι ἄλλουν ποταμὸν, φέτο τὴν θάλασσαν εἶναι καὶ
τῷ Σόλωνι τὴν αὐλὴν διαπορευομένων, καὶ πολλοὺς ὁρῶντι τῶν βα-
σιλικῶν κεκοσμημένους πολυτελῶς, καὶ σοβοῦντας ἐν ἔχλῳ προ-
πομπῶν καὶ δορυφόρων, ἔκαστος ἐδόκει Κροῖσος εἶναι· μέχρι πρὸς
αὐτὸν ἥκθη, πᾶν δέον ἐν λίθοις, ἐν βαφαῖς ἐσθῆτος, ἐν τέχναις γου-
σοῦ περὶ κόσμον ἐκπρεπὲς ἔχειν, ἢ περιττὸν, ἢ ζηλωτὸν, ἐδόκει,
περικείμενον, ὡς δὴ θέαμα σεμνότατον ὁρθείη καὶ ποικιλώτατον.
Ἐπεὶ δ' ὁ Σόλων ἀντικρυῖς καταστὰς οὕτ' ἔπαθεν οὐδὲν, οὕτ' εἰπε
πρὸς τὴν ὅψιν, ὃν δὲ Κροῖσος προσεδόκησεν, ἄλλὰ καὶ δῆλος ἦν τοῖς
εῦ φρονοῦσι τῆς ἀπειροκαλίας καὶ μικροπρεπείας καταφρονῶν, ἐκέ-
λευσεν αὐτῷ τοὺς θεσαυροὺς ἀνοίξαι τῶν χρημάτων, καὶ τὴν ἄλλην
ἀγοντας ἐπιδεῖξαι μηδὲν δεομένῳ κατασκευὴν καὶ πολυτέλειαν.
Ἡρκει γάρ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ τοῦ τρόπου κατανόησιν παρασχεῖν. Ως
δὲ οὖν αὐτὶς ἥκθη γεγονὼς ἀπάντων θεατὴς, ἡρώτησεν αὐτὸν δὲ
Κροῖσος, εἴ τινα εἶδεν ἀνθρώπων αὐτοῦ μακαριώτερον. Ἀποφνα-
μένου δὲ τοῦ Σόλωνος, δτι εἶδε Τέλλον αὐτοῦ πολίτην, καὶ διε-
ξελθόντος, δτι χρηστὸς ἀνὴρ ὁ Τέλλος γενόμενος, καὶ παῖδας εὐδο-
κίμους ἀπολιπών, καὶ βίον οὐδενὸς ἐνδεῖ τῶν ἀναγκαίων, ἐτελεύ-
τησεν ἐνδόξως, ἀριστεύσας ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἥδη μὲν ἀλλόκοτος
ἐδόκει, εἶναι τῷ Κροίσῳ καὶ ἄγροικος, εἰ μὴ πρὸς ἀργύριον πολὺν,
μηδὲ χρυσίον, τῆς εὐδαιμονίας ποιεῖται τὴν ἀναμέτρησιν, ἄλλὰ δη-
μοτικοῦ καὶ ἴδιωτου βίον καὶ θάνατον ἀνθρώπου, μᾶλλον ἢ τοσαύ-
την ἀγαπώη δύναμιν καὶ ἀρχήν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡρώτησεν
αὐτὸν, εἰ μετὰ Τέλλον, ἄλλον ἔγνωκεν ἀνθρώπων εὐδαιμονέστερον.
Πάλιν δὲ τοῦ Σόλωνος εἰπόντος εἰδέναι Κλέοδην καὶ Βίτωνα, φι-
λαδέλφους καὶ φιλομήτορας διισφερόντως ἀνδρας, οἱ τὴν μητέρα,
τῶν βιοῶν βραχδυνόντων, ὑποδύντες αὐτοὶ τῷ ζυγῷ τῆς ἀμάζης,
ἐκόμισαν πρὸς τὸ τῆς "Ἡρκεις ἱερὸν, εὐδαιμονίομένην ὑπὸ τῶν πο-

λιτῶν καὶ χαίρουσαν, εἰτά θύσαντες καὶ πιόντες, οὐκ ἔτι μεθὶ ἡμέραν ἀνέστησαν, ἀλλὰ τεθνηκότες, ἀναλγῆ καὶ ἀλυπον ἐπὶ δόξῃ τοσαύτῃ σχόντες θάνατον, ὅφθισαν· Ἡμᾶς δὲ, εἶπεν ἥδη πρὸς ὄργὴν ὁ Κροῖσος, εἰς οὐδένα τίθης εὐδαιμόνων ἀριθμὸν ἀνθρώπων; Καὶ ὁ Σόλων, οὕτε κολακεύειν βουλόμενος αὐτὸν, οὕτε περαιτέρω παροξύνειν, «Ἐλληνοι, εἶπεν, ὡς βασιλεὺς Λυδῶν, πρὸς τε τὰλλα μετρίως ἔχειν ὁ Θεός ἔδωκε· καὶ σοφίας τινὸς εὐθαρσοῦς, ὡς ἔοικε, καὶ δημοτικῆς, οὐ βασιλικῆς, οὐδὲ λαμπρᾶς, ὑπὸ μετριότητος ἡμῖν μέτεστιν, ἢ τύχαις δρῶσα παντοδαπαῖς χρόμενον ἀει τὸν βίον, οὐκ ἐξ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς μέγα φρονεῖν, οὐδὲ θαυμάζειν ἀνδρὸς εὔτυχίαν μεταβολῆς χρόνον ἔχουσαν. »Επεισι γάρ ἐκάστῳ ποικίλον ἔξ ἀδήλου τὸ μέλλον· φόδ' εἰς τέλος ὁ δαίμων ἔθετο τὴν εὐπραξίαν, τοῦτον ἡμεῖς εὐδαίμονα νομίζομεν. Ο δὲ ζῶντος ἔτι καὶ κινδυνεύοντος ἐν τῷ βίῳ μακαρισμὸς, ὁσπερ ἀγωνίζομένου κήρυγμα καὶ στέφανος, ἐστιν ἀβέβαιος καὶ ἄκυρος. Ταῦτ' εἶπὼν ὁ Σόλων ἀπήλαττετο, λυπήσας μὲν, οὐ νοθετήσας δὲ τὸν Κροῖσον.

κῆ. Ο δὲ λογοποιὸς Αἴσωπος, ἐτύγχανε γάρ εἰς Σάρδεις γεγονῶς μετάπεμπτος ὑπὸ Κροίσου, καὶ τιμώμενος, ἦχθέσθη τῷ Σόλωνι μηδεμιᾶς τυχόντι φιλανθρωπίας· καὶ προτρέπων αὐτὸν, Ὡ Σόλων, ἔφη, τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα ὄμιλεν. Καὶ ὁ Σόλων· Μὰ Δί', εἶπεν, ἀλλ' ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα. Τότε μὲν οὖν ὁ Κροῖσος οὕτω τοῦ Σόλωνος κατεφρόνησεν· ἐπει δὲ Κύρῳ συμβαλῶν ἐκρατήθη μάχη, καὶ τὴν πόλιν ἀπώλεσε, καὶ ζῶν ἀλογὸς αὐτὸς ἔμελλε καταπίμπρασθαι, καὶ γενομένης πυρᾶς, ἀνεβιβάσθη δεδεμένος, θεωμένων Περσῶν ἀπάντων καὶ Κύρου παρόντος, ἐφ' ὃσον ἐξικνεῖτο καὶ δυνατὸς ἦν τῇ φωνῇ φθεγξάμενος ἀνεβόησε τρίς, Ὡ Σόλων. Θαυμάσας οὖν ὁ Κύρος ἐπεμψε τοὺς ἕρησομένους, δοτις ἀνθρώπων, ἢ Θεῶν, οὗτος ἐστιν ὁ Σόλων, θν ἐν τύχαις ἀπόροις μόνον ἀνακαλεῖται. Καὶ ὁ Κροῖσος, οὐδὲν ἀποχρυψάμενος, εἶπεν, ὅτι «Τῶν παρ' Ἐλληνοι σοφῶν εἰς οὗτος ἦν ἀνήρ, ὃν ἐγὼ μετεπεμψάμην, οὐκ ἀκοῦσα τι βουλόμενος, οὐδὲ μαθεῖν, ὃν ἐνδεής ἦμην, ἀλλ' ὡς δή μοι θεατῆς γένοιτο, καὶ μάρτυς ἀπίοις τῆς εὐδαιμονίας ἐκείνης, ἦν ἀποβαλεῖν ἄρα μεῖζον ἦν κακὸν, ἢ λαβεῖν ἀγαθόν. Λόγος γάρ ἦν καὶ δόξα τάγαθὸν παρούσην.

σης· αἱ μεταβολαι· δέ μοι αὐτῆς εἰς πάθη δεινὰ καὶ σύμφορξες ἀννικέστους, ἔργῳ τελευτῶσι. Καὶ ταῦτ' ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ, ἐκ τῶν τότε τὰ νῦν τεκμαιρόμενος, ἐκέλευε τὸ τέλος τοῦ βίου σκοπεῖν, καὶ μὴ θραυσυνόμενον ἀθεοῖσις ὑπονοίαις ιθρίζειν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἀγνηνέθη πρὸς τὸν Κῦρον, ἀτε δὴ σοφῶτερος ὡν τοῦ Κροῖσου, καὶ τὸν λόγον τοῦ Σόλωνος ἴσχυρὸν ἐν τῷ παραδείγματι βλέπων, οὐ μόνον ἀφῆκε τὸν Κροῖσον, ἀλλὰ καὶ τιμῶν, ἐφ' ὅσον ἔζη, διετέλεσε· καὶ δοξαν ἔσχεν ὁ Σόλων, ἐν λόγῳ τὸν μὲν σώσας, τὸν δὲ παιδεύσας τῶν βασιλέων.

κθ'. Οἱ δὲ ἐστει πάντες ἐστασιάζον, ἀποδημοῦντος τοῦ Σόλωνος· καὶ προειστήκει τῶν μὲν Πεδιέων Λυκοῦργος, τῶν δὲ Παράλων Μεγακλῆς ὁ Ἀλκμαίωνος, Πεισίστρατος δὲ τῶν Διακρίων· ἐν οἷς ἦν ὁ θητικὸς ὅχλος, καὶ μάλιστα τοῖς πλουσίοις ἀχθόμενος· ὥστε χρῆσθαι μὲν ἔτι τοῖς νόμοις τὴν πόλιν, ἥδη δὲ πράγματα νεώτερα προσδοκᾶν, καὶ ποθεῖν ἀπαντας ἐτέραν κατάστασιν, οὐκ ἵσον ἐλπίζοντας, ἀλλὰ πλέον ἔξειν ἐν τῇ μεταβολῇ, καὶ κρατήσειν παντάπασι τῶν διαφερομένων. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων ἔχρυτων, ὁ Σόλων παραγενόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας, αἰδῶ μὲν εἰχε καὶ τιμὴν παρὰ πᾶσιν, ἐν δὲ κοινῷ λέγειν καὶ πράσσειν ὄμοιός οὐκ ἔτ' ἦν δυνατός, οὐδὲ πρόθυμος ὑπὸ γήρως, ἀλλ' ἐντυγχάνων ἰδίᾳ τοῖς προεστῶσι τῶν στάσεων ἀνδράσιν, ἐπειρῆτο διαλύειν καὶ συναρμόττειν, μάλιστα τοῦ Πεισίστράτου προσέχειν δοκοῦντος αὐτῷ. Καὶ γὰρ αἰμύλον τι καὶ προσφιλές εἶχεν ἐν τῷ διαλέγεσθαι, καὶ βοηθητικὸς ἦν τοῖς πέντει, καὶ πρὸς τὰς ἔχθρας ἐπιεικῆς καὶ μέτριος. "Α δὲ φύσει μὴ προσῆν αὐτῷ, καὶ ταῦτα μιμούμενος, ἐπιστεύετο μᾶλλον τῶν ἐχόντων, ὡς εὐλαβῆς καὶ κόσμιος ἀνὴρ, καὶ μάλιστα δὴ τὸ ἵσον ἀγαπῶν, καὶ δυσγεραίνων, εἴ τις τὰ παρόντα κινοῖ, ἢ νεωτέρων ὄρέγοιτο· τούτοις γάρ ἔξηπάτα τοὺς πολλούς. Ο δὲ Σόλων, ταχὺ τὸ ἥθος ἐφώρασεν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπιθουλὴν πρῶτος ἐγκατεῖδεν· οὐ μὴν ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐπειρῆτο προχύνειν καὶ νουθετεῖν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγε καὶ πρὸς ἐτέρους, ὡς εἴ τις ἔξελοι τὸ φιλόπρωτον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ίάσαιτο τῆς τυραννίδος, οὐκ ἔστιν ἀλλος εὐφύεστερος πρὸς ἀρετὴν, οὐδὲ βελτίων πολίτης. Ἀρχομένων δὲ τῶν περὶ Θέσπιν ἥδη τὴν τραγ

γειδίαν κινεῖν, καὶ διὰ τὴν καινότητα τοὺς πολλοὺς ἄγοντος τοῦ πράγματος, οὕπω δὲ εἰς ἀμιλλαν ἐναγώνιον ἔξηγμένου, φύσει φιλήκοος ὃν καὶ φιλομαθῆς ὁ Σόλων, ἔτι [δὲ] μᾶλλον ἐν γήρᾳ, σχαλῇ καὶ παιδίᾳ, καὶ νὴ Δία πότοις καὶ μουσικῇ παραπέμπων ἑαυτὸν, ἔθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς. Μετὰ δὲ τὴν θέαν προσαγορεύσας αὐτὸν, ἡρώτησεν, εἰ τοσούτων ἐναντίον οὐκ αἰσχύνεται τηλικαῦτα ψευδόμενος. Φήσαντος δὲ τοῦ Θέσπιδος, μὴ δεινὸν εἶναι τὸ μετὰ παιδίας λέγειν τὰ τοιαῦτα καὶ πράσσειν, σφόδρα τῇ βακτηρίᾳ τὴν γῆν ὁ Σόλων πατάξας· «Ταχὺ μέντοι τὴν παιδίαν, ἔφη, ταύτην ἐπαινοῦντες καὶ τιμῶντες, εὑρήσομεν ἐν τοῖς συμβολαίοις».

λ. Ἐπει δὲ κατατρώσας αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Πεισίστρατος ἤκεν εἰς ἀγορὰν ἐπὶ ζεύγους κομιζόμενος, καὶ παρώξυνε τὸν δῆμον ὡς διὰ τὴν πολιτείαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβεβουλευμένος, καὶ πολλοὺς εἶχεν ἀγανακτοῦντας καὶ βοῶντας, προσελθὼν ἐγγὺς ὁ Σόλων καὶ παραστάς· «Οὐ καλῶς, εἶπεν, ὡς παῖ Ιπποκράτους, ὑποκρίνῃ τὸν Ὄμηρικὸν Ὁδυσσέαν· ταύτα γάρ ποιεῖς τοὺς πολίτας παρακρουμενος, οἵς ἔκεινος τοὺς πολεμίους ἔξηπάτησεν αἰκισάμενος ἑαυτόν». Ἐκ τούτου τὸ μὲν πλήθος ἦν ἐτοιμὸν ὑπερμαχεῖν τοῦ Πεισίστράτου, καὶ συνῆλθεν εἰς ἐκκλησίαν ὁ δῆμος· Ἀρίστωνος δὲ γράψαντος, ὅπως δοθῶσι πεντάκοντα κορυνηφόροι τῷ Πεισίστράτῳ, φυλακὴ τοῦ σώματος, ἀντεῖπεν ὁ Σόλων ἀναστάς, καὶ πολλὰ διεξῆλθεν ὅμοια τούτοις, οἵς διὰ τῶν ποιημάτων γέγραφεν.

Εἰς γάρ γλώσσαν ὄρθας καὶ εἰς ἐποι αἰμύλου ἀνδρός.

Τιμῶν δ' εἴς μὲν ἔκαστος ἀλώπεκος ἔχειε βαίνει,

Σύμπασιν δ' ὑμίν καῦνος ἔνεστι νόος.

Ορῶν δὲ τοὺς μὲν πένητας ὄρμωμένους χαρίζεσθαι Πεισίστράτῳ, καὶ θορυβοῦντας, τοὺς δὲ πλουσίους ἀποδιδράσκοντας καὶ ἀποδειλιῶντας, ἀπῆλθεν, εἰπὼν, ὅτι τῶν μέν ἔστι σοφώτερος, τῶν δὲ ἀνδρειότερος· σοφώτερος μὲν τῶν μὴ συνιέντων τὸ πραττόμενον, ἀνδρειότερος δὲ τῶν συνιέντων μὲν, ἐναντιοῦσθαι δὲ τῇ τυραννίδι φοβουμένων. Τὸ δὲ ψήφισμα κυρώσας διδῆμος, οὐδὲ περὶ τοῦ πλήθους ἔτι τῶν κορυνηφόρων διεμικρολογεῖτο πρὸς τὸν Πεισίστρατον· ἀλλ' ὅσους ἔβούλετο τρέφοντα καὶ συγάγοντα φανερῶς

περιεώρα, μέχρι τὴν ἀκρόπολιν κατέσχε. Γενομένου δὲ τούτου, καὶ τῆς πόλεως συνταραχθείσης, ὁ μὲν Μεγαλῆς εὔθυς ἔψυγε μετὰ τῶν ἄλλων Ἀλκμαιωνιδῶν. Ὁ δὲ Σόλων, ἥδη μὲν ἦν σφόδρα γέρων, καὶ τοὺς βοηθοῦντας οὐκ εἶχεν, ὥμως δὲ προῆλθεν εἰς ἀγορὰν, καὶ διελέχθη πρὸς τοὺς πολίτας, τὰ μὲν κακίων τὴν ἀδουλίαν αὐτῶν καὶ μαλακίαν, τὰ δὲ παροξύνων ἔτι καὶ παρακλῶν μὴ προσθεῖαι τὴν ἐλευθερίαν· ὅτε καὶ τὸ μνημονεύμενον εἴπεν, ὡς πρώην μὲν ἦν εὐμαρέστερον αὐτοῖς τὸ κωλύσαι τὴν τυραννίδα συνισταμένην, νῦν δὲ μεῖζόν ἔστι καὶ λαμπρότερον ἐκκόψαι καὶ ἀνελεῖν συνεστῶσαν ἥδη καὶ πεφυκίαν. Οὐδενὸς δὲ προσέχοντος αὐτῷ διὰ τὸν φόβον, ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ, καὶ λαβὼν τὰ ὄπλα, καὶ πρὸ τῶν θυρῶν θέμενος εἰς τὸν στενωπόν, «Ἐμοὶ μὲν, εἶπεν, ὡς δύνατὸν ἦν, βεβοήθηται τῷ πατρίδι καὶ τοῖς νόμοις». Καὶ τὸ λοιπὸν ἡσυχίαν ἥγε· καὶ τῶν φίλων φεύγειν παρκινούντων, οὐ προσεῖχεν, ἀλλὰ ποιήματα γράφων, ὧνεδίζει τοῖς Ἀθηναῖσι·

Εἰ δὲ πεπόνθατε λυγρὰ δι' ὑμετέρην κακότηκα,

Μή τι Θεοῖς τούτων μοίραν ἐπαμφέρετε.

Αὗτοι γάρ τούτους ηὔκατε ύδαια δόντες,

Καὶ διὰ ταῦτα κακὴν ἔσχετε δουλούσηντα.

λά. Ἐπὶ τούτοις δὲ πολλῶν νοοθετούντων αὐτὸν ὡς ἀποθανούμενον ὑπὸ τοῦ τυράννου, καὶ πυνθανομένων, τίνι πιστεύων οὕτως ἀπονοεῖται; Τῷ γάρ, εἶπεν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ Πεισίστρατος, ἐγκρατῆς γενόμενος τῶν πραγμάτων, οὕτως ἐξεθεράπευσε τὸν Σόλωνα, τιμῶν καὶ φιλοφρονούμενος καὶ μεταπεμπόμενος, ὥστε καὶ σύμβουλον εἶναι, καὶ πολλὰ τῶν πρασσομένων ἐπαινεῖν. Καὶ γάρ ἐφύλαττε τοὺς πλείσους νόμους τοῦ Σόλωνος, ἐμμένων πρῶτος αὐτὸς, καὶ τοὺς φίλους ἀναγκάζων ὃς γε καὶ φόνου προσκληθεὶς εἰς Ἀρειον πάγον, ἥδη τυραννῶν, ἀπήντησε κοσμίως, ἀπολογησόμενος· ὃ δὲ κατήγορος οὐχ ὑπήκουε· καὶ νόμους αὐτὸς ἐτέρους ἔγραψεν, ὃν ἔστι καὶ ὁ τοὺς πηρωθέντας ἐν πολέμῳ δημοσίᾳ τρέφεσθαι κελεύων. Τοῦτο δέ φυσιν Ἡρακλείδης καὶ πρότερον ἐπὶ Θερσέππῳ πηρωθέντι τοῦ Σόλωνος ψυφισαμένου, μιμήσασθαι τὸν Πεισίστρατον, οὓς δὲ Θεόφραστος ιστόρικε, καὶ τὸν τῆς ἀργίας

νόμον οὐ Σόλων ἔθηκεν, ἀλλὰ Πειστρατος, ὃ τὴν τε χώραν ἐνεργεστέραν καὶ τὴν πόλιν ἡρεμαιωτέραν ἔποιησεν. Ὁ δὲ Σόλων ἀψύμενος μεγάλης τῆς περὶ τὸν Ἀτλαντικὸν λόγον ἡ μῆθον πρεγματείας, ὃν διήκουσε τῶν περὶ Σάξιν λογίων, προστίκοντα τοῖς Ἀθηναίοις, ἐξέκαμψεν, οὐ δι' ἀσχολίαν, ὡς Πλάτων φησὶν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ γήρως, φρονηθεὶς τὸ μέγεθος τῆς γραφῆς. Ἐπειδὴ σχολῆς γε περιουσίαν αὐτοῦ μηνύουσιν αἱ τοιαῦται φωναῖ:

Τηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος·

καὶ,

Ἐργα δὲ Κυπρογενεῦς νῦν μοι φίλα καὶ Διονύσου,

Καὶ Μουσίων, ἂ τέλος ἀνδράσιν εὐφροσύνας.

λέει. Ὡς δὲ χώρας καλῆς ἕδαφος δὲ Πλάτων ἔρημον, αὐτῷ δέ πιστεῖ κατὰ συγγένειαν προσῆκον, ἐξεργάσασθαι καὶ διακοσμῆσαι φιλοτιμούμενος τὴν Ἀτλαντικὴν ὑπόθεσιν, πρόθυρα μὲν μεγάλα, καὶ περιβόλους καὶ αὐλὰς τῇ ἀρχῇ περιέθηκεν, οἷα λόγος οὐδεὶς ἄλλος ἔσχεν, οὐδὲ μῆθος, οὐδὲ ποίησις· ὅφε δὲ ἀρξάμενος, προκατέλυσε τοῦ ἔργου τὸν βίον, δισφή μᾶλλον εὐφραίνει τὰ γεγραμμένα, τοσούτῳ μᾶλλον τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ἀνιάσσεις. Ὡς γάρ η πόλις τῶν Ἀθηναίων τὸ Ὀλυμπιεῖον, οὗτος ή Πλάτωνος σοφία τὸν Ἀτλαντικὸν ἐν πολλοῖς καλοῖς μόνον ἔργον ἀτελὲς ἔσυγκεν. Ἐπεβίωσε δ' οὖν ὁ Σόλων ἀρξαμένου τοῦ Πειστράτου τυραννεῖν, ὡς μὲν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ιστορεῖ, συχνὸν χρόνον, ὡς δὲ Φανίας ὁ Ἐρέσιος, ἐλάττονα δυοῖν ἐτῶν. Ἐπὶ Κωμίου μὲν γάρ ἤρξατο τυραννεῖν Πειστρατος· ἐφ' Ἡγεστράτου δὲ Σόλωνα φυσίν ὁ Φανίας ἀποθανεῖν, τοῦ μετὰ Κωμίαν ἀρξαντὸς. Ἡ δὲ δὴ διασπορὰ κατακαυθέντος αὐτοῦ τῆς τέφρας περὶ τὴν Σαλαμινῶν νῆσον, ἔστι μὲν διὰ τὴν ἀτοπίαν ἀπίθανος παντάπασι καὶ μυθώδης ἀναγέγραπται δ' ὑπὸ τε ἄλλων ἀνδρῶν ἀξιολόγων, καὶ Ἀριστοτέλους τοῦ φιλοσόφου.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ. (1)

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΙ Δὲ τὰ μὲν ἐκ γένους ἀμαυρότερα πρὸς δόξαν ὑπῆρχε· πατρὸς γάρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθηνῆσι, Φρεσκίου τὸν δῆμον ἐκ τῆς Λεοντίδος φυλῆς· νόθος δὲ πρὸς μητρὸς, ὡς λέγουσιν.

'Λερότονον Θερίσσα γυνὴ γένος· ἀλλὰ τεκέσθαις

Tὸν μέγαν Ἑλληναν φημὶ Θεμιστοκλέα.

Φανίας μέντοι τὴν μητέρα Θεμιστοκλέους, οὐ Θρᾷτταν, ἀλλὰ Καρίνην, οὐδ' Ἀβρότονον ὅγομα, ἀλλ' Εύτέρπην ἀναγράφει. Νεάνθης δὲ καὶ πόλιν αὐτῇ τῆς Καρίκς 'Αλικαρνασσὸν προστίθησι. Δι' ὃ καὶ τῶν νόθων εἰς Κυνόσαργες συντελούντων (τοῦτο δ' ἔστιν ἔξω πυλῶν γυμνάσιον Ἡρακλέους, ἐπεὶ κάκεινος οὐκ ἦν γνησίος ἐν Θεοῖς, ἀλλ' ἐνείχετο νοθείᾳ, διὰ τὴν μητέρα θνητὴν οὖσαν), ἔπειθε τινὰς ὁ Θεμιστοκλῆς τῶν εὗ γεγονότων νεανίσκων, καταθαίνοντας εἰς Κυνόσαργες ἀλείφεσθαι μετ' αὐτοῦ. Καὶ τούτου γενομένου, δοκεῖ πανούργως τὸν τῶν νόθων καὶ γνησίων διορισμὸν ἀνελεῖν. "Οτι μέντοι τοῦ Λυκομηδῶν γένους μετεῖχε, δῆλόν ἔστι τὸ γάρ Φλυήσι τελεστήριον, ὅπερ ἦν Λυκομηδῶν κοινὸν, ἐμπρησθὲν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, αὐτὸς ἐπεσκέψασε καὶ γραφαῖς ἐκδόμησεν, ὡς Σιμωνίδης ιστόρηκεν.

6'. Ἔτι δὲ παῖς ᾧν, ὅμολογεῖται φορᾶς μεστὸς εἶναι, καὶ τῇ μὲν φύσει συνετὸς, τῇ προαιρέσει δὲ μεγαλοπράγμων καὶ πολιτικός. Ἐν γάρ ταῖς ἀνέσεσι καὶ σχολαῖς ἀπὸ τῶν μαθημάτων γενόμενος, οὐκ ἔπαιζεν, οὐδ' ἐδρόχθυμει, καθάπερ οἱ λοιποὶ παιδεῖς, ἀλλ' εὑρίσκετο λόγους τινὰς μελετῶν καὶ συνταττόμενος πρὸς ἑαυτόν. Ἡσαν δ' οἴλογοι κατηγορία τινὸς, ἢ συνηγορία, τῶν παιδίδων. "Οθεν εἰώθει, λέγειν ὁ διδάσκαλος, ὡς οὐδὲν ἔσῃ παιᾶ σὺ μικρὸν, ἀλλὰ μέγα πάντως ἀγαθὸν, ἢ κακόν. Ἐπεὶ καὶ τῶν παιδεύσεων τὰς μὲν ἥθοποιούς, ἢ πρὸς

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Λ. Κοραῆ, ὡςθ', (Βλ. Ἑλλην. Βιβλιοθήκ. Τόμ. Γ', σελ. 208 κ' ἐπόμ.).

ἡδονήν τινα καὶ χάριν ἐλευθέριον σπουδαῖομένας, ὁκνηρῶς καὶ ἀπροθύμως ἔξεμάνθανε· τῶν δ' εἰς σύνεσιν, ἢ πρᾶξιν, λεγομένων, δῆλος ἦν οὐχ ὑπερορῶν παρ' ἡλικιαν, ὡς τῇ φύσει πιστεύων. Ὁθεν ὕστερον ἐν ταῖς ἐλευθέραις καὶ ἀστείαις λεγομέναις διατριβαῖς, ὑπὸ τῶν πεπαιδεῦσθαι δοκούντων χλευαζόμενος, ἵνα γκάζετο φορτικώτερον ἀμύνεσθαι, λέγων, δτι λύραν μὲν ἀρμόσασθαι, καὶ μεταχειρίσασθαι ψαλτήριον οὐκ ἐπίσταται, πόλιν δὲ, μικρὰν καὶ ἄδοξον παραλαβόν, ἔνδοξον καὶ μεγάλην ἀπεργάσασθαι. Καίτοι Στησίμθρος Ἀναξαγόρου τε διακοῦσαι τὸν Θεμιστοκλέα φησι, καὶ περὶ Μέλισσον σπουδάσαι τὸν φυσικὸν, οὐκ εὗτῶν χρόνων ἀπτόμενος· Περικλεῖ γάρ, δις πολὺ νεώτερος ἦν Θεμιστοκλέους, Μέλισσος μὲν ἀντεστρατήγει πολιορκοῦντι Σαμίους, Ἀναξαγόρας δὲ συνδιέτριβε. Μᾶλλον οὖν ἂν τις προσέχοι τοῖς Μνησιφίλου τὸν Θεμιστοκλέα τοῦ Φρεαρίου ζηλωτὴν γενέσθαι λέγουσιν, οὕτε ῥήτορος ὅντος, οὕτε τῶν φυσικῶν κλημέντων φιλοσόφων, ἀλλὰ τὴν τότε καλουμένην σοφίαν, οὗσαν δὲ δεινότητα πολιτικὴν, καὶ δραστηρίων σύνεσιν, ἐπιτηδευμα πεποιημένου, καὶ διασώζοντος ὡσπερ αἵρεσιν ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ Σόλωνος· ἦν οἱ μετὰ ταῦτα δικανικαῖς μεξαντες τέχναις, καὶ μεταγαγόντες ἀπὸ τῶν πράξεων τὴν ἀσκησιν ἐπὶ τοὺς λόγους, σοφισταὶ προσηγορεύθησαν. Τούτῳ μὲν οὖν ἥδη πολιτευόμενος ἐπλησίαζεν. Ἐν δὲ ταῖς πρώταις τῆς νεότητος ὄρματις, ἀνώμαλος ἦν καὶ ἀστάθμητος, ἥτε τῇ φύσει καθ' αὐτὴν χρώμενος ἀνευ λόγου καὶ παιδείας ἐπ' ἀμφότερα μεγάλας ποιουμένη μεταβολὰς τῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ πολλάκις ἔξανισταμένη πρὸς τὸ χειρόν, ὡς ὕστερον αὐτὸς ὡμολόγει, καὶ τοὺς τραχυτάτους πώλους ἀρίστους ἵππους γίνεσθαι φάσκων, ὅταν, ἡς προσήκει, τύχωσι παιδείας καὶ καταρτύσεως. Ἄ δὲ τούτων ἔξαρτῶσιν ἔνιοι διηγήματα πλάττοντες, ἀποκήρυξιν μὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θάνατον δὲ τῆς μητρὸς ἐκούσιον, ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς ἀτιμίᾳ περιλύπου γενομένης, δοκεῖ κατεψεῦσθαι· καὶ τούναντίον εἰσὶν οἱ λεγοντες, ὅτι τοῦ τὰ κοινὰ πράττειν ἀποτρέπων αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐπεδείκνυε πρὸς τῇ θαλάττῃ τὰς παλαιὰς τριήρεις ἐρόμενας καὶ παρεωραμένας, ὡς δὴ καὶ πρὸς τοὺς δημαγωγοὺς, ὅταν ἀχρηστοὶ γένωνται, τῶν πολλῶν ὄμοιώς ἔχοντων.

γ'. Ταχὺ μέντοι καὶ νεανικῶς ἔοικεν ἀψασθαι τοῦ Θεμιστοκλέους τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ σφόδρα ἡ πρὸς δόξαν ὄρμὴ κρατᾶσαι. Δι' ἣν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρωτεύειν ἐφιέμενος, ιταμῶς ὑφίστατο τὰς πρὸς τοὺς δυναχμένους ἐν τῇ πόλει καὶ πρωτεύοντας ἀπεγχθείκεις, μάλιστα δὲ Ἀριστείδην τὸν Λυσιμάχου, τὴν ἐναντίαν ἀεὶ πορευόμενον αὐτῷ. Πρόχος γάρ ὧν φύσει καὶ καλοκαγαθικὸς τὸν τρόπον ὁ Ἀριστείδης, καὶ πολιτεύομενος οὐ πρὸς χάριν, οὐδὲ πρὸς δόξαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ βελτίστου μετ' ἀσφαλείας καὶ δικαιοσύνης, ἦναγκάζετο τῷ Θεμιστοκλεῖ, τὸν δῆμον ἐπὶ πολλὰ κινοῦντι, καὶ μεγάλας ἐπιφέροντι καινοτομίας, ἐναντιοῦσθαι πολλάκις, ἐνιστάμενος αὐτοῦ πρὸς τὴν αὔξησιν. Λέγεται γάρ οὕτω παράφορος πρὸς δόξαν εἶναι, καὶ πρᾶξεων μεγάλων ὑπὸ φιλοτιμίας ἐραστής, ὥστε, νέος ὥν ἔτι, τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένης, καὶ τῆς Μιλτιάδου στρατηγίας διαβοηθείσης, σύννους ὀράσθαι τὰ πολλὰ πρὸς ἔαυτῷ, καὶ τὰς νύκτας ἀγρυπνεῖν, καὶ τοὺς πότους περιτεῖσθαι τοὺς συνήθεις, καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας καὶ θαυμάζοντας τὴν περὶ τὸν βίον μεταξοῦν, ὡς καθεύδειν αὐτὸν οὐκ ἐψή τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπατον. Οἱ μὲν γάρ ἄλλοι πέρος φῶντο τοῦ πολέμου τὴν ἐν Μαραθῶνι τῶν βαρβάρων ἦτταν εἶναι, Θεμιστοκλῆς δὲ ἀρχὴν μειζόνων ἀγώνων, ἐφ' οὓς ἔαυτὸν ὑπὲρ τῆς ὅλης Ἑλλάδος ἤλειφεν ἀεὶ, καὶ τὴν πόλιν ἤσκει, πόρρωθεν ἥδη προσδοκῶν τὸ μέλλον.

δ'. Καὶ πρῶτον μὲν τὴν Λαυριωτικὴν πρόσοδον ἀπὸ τῶν ἀργυρείων μετάλλων ἔθισ έχόντων Ἀθηναίων διανέμεσθαι, μόνος εἰπεῖν ἐτόλμησε παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον, ὡς χρὴ, τὴν διανομὴν ἔασαντας, ἐκ τῶν γρηγόρων τούτων κατασκευάσασθαι τριήρεις ἐπὶ τὸν πρὸς Αἰγινήτας πόλεμον. ἤκμαζε γάρ οὗτος ἐν τῇ Ἑλλάδι μάλιστα, καὶ κατεῖχον οἱ Αἰγινῆται πλήθει νεῶν τὴν θάλασσαν. Ἡ καὶ ῥάον Θεμιστοκλῆς συνέπεισεν, οὐ Δαρεῖον, οὐδὲ Πέρσας (μακρὰν γάρ ἦσαν οὗτοι, καὶ δέος οὐ πάνυ βέβαιον ὡς ἀφιξόμενοι παρεῖχον) ἐπισείων, ἀλλὰ τῇ πρὸς Αἰγινήτας ὀργῇ καὶ φιλονεικίᾳ τῶν πολιτῶν ἀποχρησάμενος εὐκαιρίως ἐπὶ τὴν παρασκευήν. Ἐκατὸν γάρ ἀπὸ τῶν χρημάτων ἐκείνων ἐποιήθησαν τριήρεις, αἱ καὶ πρὸς Εέρενην ἐγαυμάχησαν, Ἐκ δὲ τούτου κατὰ μικρὸν ὑπάγων

καὶ καταβιβάζων τὴν πόλιν πρὸς τὴν θαλάσσαν, ὡς τὰ πεζὰ μὲν οὐδὲ τοῖς ὁμόροις ἀξιομάχους ὄντας, τῇ δ' ἀπὸ τῶν νεῶν ἀλκῆ καὶ τοὺς βαρβάρους ἀμύνασθαι, καὶ τῆς Ἑλλάδος ἄρχειν δυναμένους, ἀντὶ μονίμιον ὑπειλῶν, ὡς φησι Πλάτων, ναυβάτας καὶ θαλαττίους ἐποίησε· καὶ διαβολὴν καθ' αὐτοῦ παρέσχεν, ὡς ἄρα Θεμιστοκλῆς τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα τῶν πολιτῶν παρελόμενος, εἰς ὑπηρέσιον καὶ κώπην συνέστειλε τὸν τῶν Ἀθηναίων δῆμον. Ἔπραξε δὲ ταῦτα Μιλτιάδου κρατήσας ἀντιλέγοντος, ὡς ιστορεῖ Στησίμηροτος. Εἰ μὲν δὴ τὴν ἀκρίτειαν καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ πολιτεύματος ἔβλαψεν, ἢ μὴ, ταῦτα πράξας, ἔστω φιλοσοφώτερον ἐπισκοπεῖν. "Οτι δ' ἡ τότε σωτηρία τοῖς Ἑλλησιν ἐκ τῆς θαλάσσης ὑπῆρξε, καὶ τὴν Ἀθηναίων πόλιν αὖθις ἀνέστησαν αἱ τριήρεις ἐκεῖναι, τὰ τ' ἄλλα, καὶ Ξέρκης αὐτὸς ἐμαρτύρησε. Τῇς γὰρ πεζικῆς δυνάμεως ἀθραύστου διαιμενούσῃς, ἔφυγε μετὰ τὴν τῶν νεῶν ἥτταν, ὡς οὐκ ὅντας ἀξιόμαχος. Καὶ Μαρδόνιον ἐμποδὼν εἶναι τοῖς Ἑλλησι τῆς διώξεως μᾶλλον, ἢ δουλωσόμενον αὐτοὺς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κατέλιπεν.

Ἐ. Ἔντονον δὲ γεγονέναι χρηματιστὴν οἱ μέν φασι δι' ἐλευθεριότητα· καὶ γὰρ φιλοθύτην ὄντα καὶ λαμπρὸν ἐν ταῖς περὶ τοὺς ξένους δαπάναις, ἀφθόνου δεῖσθαι χορηγίας. Οἱ δὲ τούναντίον γλισχρότητα πολλὴν καὶ μικρολογίαν κατηγοροῦσιν, ὡς καὶ τὰ πεμπόμενα τῶν ἐδωδίκων πωλοῦντος. Ἐπει δὲ φιλίδης ὁ ἵπποτρόφος αἰτηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ πῶλον οὐκ ἔδωκεν, ἡπειλησε τὸν οἶκον αὐτοῦ ταχὺ ποιήσειν Δούρειον ἵππον· αἰνιξάμενος ἐγκλήματα συγγενικὰ καὶ δίκαιας τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς οἰκείους τινάς ταράξειν. Τῇ δὲ φιλοτιμίᾳ πάντας ὑπερέβαλεν, ὡστ' ἔτι μὲν νέος ὃν καὶ ἀφανῆς, Ἐπικλέα τὸν ἐξ Ἐρμιόνης, κιθαριστὴν, σπουδαζόμενον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐκλιπαρῆσαι μελετῶν παρ' αὐτῷ, φιλοτιμούμενος πολλοὺς τὴν οἰκίαν ζητεῖν καὶ φοιτᾶν παρ' αὐτῷ. Εἰς δὲ Ὁλυμπίαν ἐλθών, καὶ διαιμιλλώμενος τῷ Κίμωνι περὶ δεῖπνα καὶ σκηνὰς, καὶ τὴν ἄλλην λαμπρότητα καὶ παρασκευὴν, οὐκ ἤρεσκε τοῖς Ἑλλησιν. Ἐκείνῳ μὲν, γὰρ ὄντι νέῳ καὶ ἀπ' οἰκίας μεγάλης φῶντο δεῖν τὰ τοιαῦτα συγχωρεῖν· ὁ δὲ μάκιπος γνώριμος γεγονὼς, ἀλλὰ καὶ δοκῶν ἐξ οὐχ ὑπαρχόντων παρ' ἀξίαν ἐπαίρεσθαι, προσωφλίσκενεν

ἀλλαζονείαν. Ἐνίκησε δὲ καὶ χορηγῶν τραγῳδοῖς, μεγάλην ἥδη τότε σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν τοῦ ἀγῶνος ἔχοντος. Καὶ πίνακα τῆς νίκης ἀνέθηκε, τοιαύτην ἐπιγραφὴν ἔχοντα: « Θεμιστοκλῆς Φρεάριος ἔχορήγει, Φρύνιχος ἐδίδασκεν, Ἀδείμαντος ἤρχεν ». Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῖς πολλοῖς ἐνήρμοττε, τοῦτο μὲν ἐκάστου τῶν πολιτῶν τοῦνομα λέγων ἀπὸ στόματος, τοῦτο δὲ κριτὴν ἀσφαλῆ περὶ τὰ συμβόλαια παρέχων ἑαυτόν· ὅστε που καὶ πρὸς Σιμωνίδην τὸν Κείον εἰπεῖν, αἰτούμενόν τι τῶν οὐ μετρίων παρ' αὐτοῦ στρατηγοῦντος, ὡς οὕτ' ἐκεῖνος ἀν ἐγένετο ποιητὴς ἀγαθὸς φίδων παρὰ μέλος, οὕτ' αὐτὸς ἀστειος ἄρχων παρὰ νόμον χαριζόμενος. Πάλιν δέ ποτε τὸν Σιμωνίδην ἐπισκώπτων ἔλεγε νοῦν οὐκ ἔχειν, Κορινθίους μὲν λοιδοροῦντα μεγάλην οἰκοῦντας πόλιν, αὐτοῦ δὲ ποιούμενον εἰκόνας, οὕτως ὅντος αἰσχροῦ τὴν ὅψιν. Αὔξόμενος δὲ, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκων, τέλος κατεστασίας καὶ μετέστησεν ἐξοστρακισθέντα τὸν Ἀριστείδην.

ς. Ἡδη δὲ τοῦ Μήδου καταβαίνοντος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῶν Ἀθηναίων βουλευομένων περὶ στρατηγοῦ, τοὺς μὲν ἄλλους ἔχοντας ἐκστῆναι τῆς στρατηγίας λέγουσιν, ἐκπεπληγμένους τὸν κίνδυνον. Ἐπικύρδην δὲ τὸν Εὐφρυμίδου, δημητριῶν ὅντα δεινὸν μὲν εἰπεῖν, μαλακὸν δὲ τὴν ψυχὴν, καὶ χρημάτων ἥπτονα, τῆς ἀρχῆς ἐφίεσθαι, καὶ κρατήσειν ἐπίδοξον εἶναι τῇ χειροτονίᾳ. Τὸν οὖν Θεμιστοκλέα, δείσαντα, μὴ τὰ πράγματα διαφθαρείν παντάπασι, τῆς ἡγεμονίας εἰς ἐκεῖνον ἐμπεσούσης, χρήμασι τὴν φιλοτιμίαν ἐξωνήσασθαι παρὰ τοῦ Ἐπικύρδου. Ἐπαινεῖται δ' αὐτοῦ καὶ τὸ περὶ τὸν δίγλωσσον ἔργον ἐν τοῖς πεμφεῖσιν ὑπὸ βασιλέως ἐπὶ γῆς καὶ ὄδατος αἴτησιν. Ἐρμηνέα γὰρ ὅντα συλλαβῶν διὰ ψφίσματος ἀπέκτεινεν, ὅτι φωνὴν Ἑλληνίδα βαρβάροις προστάγματιν ἐτόλμησε χρῆσαι. Ἐτί δὲ καὶ τὸ περὶ Ἀρθμιον τὸν Ζελείτην Θεμιστοκλέους γὰρ εἰπόντος, καὶ τοῦτον εἰς τοὺς ἀτίμους, καὶ παῖδας αὐτοῦ καὶ γένος ἐνέγραψαν, ὅτι τὸν ἐκ Μήδων χρυσὸν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐκόμισε. Μέγιστον δὲ πάντων, τὸ καταλῦσαι τοὺς Ἑλληνικοὺς πολέμους, καὶ διαλλάξαι τὰς πόλεις ἀλλήλαις, πεισαντα τὰς ἔχθρας διὰ τὸν πόλεμον ἀναβαλέσθαι πρὸς δὲ καὶ Χείλεων τὸν Ἀρκαδα μάλιστα συναγωνίσασθαι λέγουσι.

ζ', Παραλαβών δὲ τὴν ἀρχὴν, εὐθὺς μὲν ἐπεχείρει τοὺς πολίτας ἐμβιβάζειν εἰς τὰς τριήρεις, καὶ τὴν πόλιν ἐπεισεν ἔκλιπόντας, ὡς προσωτάτω τῆς Ἐλλάδος ἀπαντάν τῷ βαρβάρῳ κατὰ θάλασσαν. Ἔνισταμένων δὲ πολλῶν, ἐξήγαγε πολλὴν στρατιὰν εἰς τὰ Τέμπη μετὰ Λακεδαιμονίων, ὡς αὐτόθι προκινδυνεύσων τῆς Θετταλίας, οὕπω τότε μηδίζειν δοκούστης ἐπει δ' ἀνεχόρησαν ἐκεῖθεν ἀπρακτοί, καὶ Θετταλῶν βασιλεῖ προσγενομένων, ἐμβιβάζει τὰ μέχρι Βοιωτίας, μᾶλλον ἥδη τῷ Θεμιστοκλεῖ προσεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς θαλάσσης, καὶ πέμπεται μετὰ νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον τὰ στενά φυλάξων. Ἔνθα δὴ τῶν μὲν Ἐλλήνων Εύρυθιάδην καὶ Λακεδεμονίους ἤγεισθαι κελευθύτων, τῶν δὲ Ἀθηναίων, ὅτι πλήθει τῶν νεῶν σύμπαντας ὄμοῦ τι τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλλον, οὐκ ἀξιούντων ἑτέροις ἐπεσθαι, συνιδῶν τὸν κίνδυνον ὁ Θεμιστοκλῆς, αὐτός τε τὴν ἀρχὴν Εύρυθιάδῃ παρῆκε, καὶ κατεπράγνε τοὺς Ἀθηναίους, ὑπισχνούμενος, ἃν ἀνδρες ἀγαθοὶ γένωνται πρὸς τὸν πόλεμον, ἐκδύνταις αὐτοῖς παρέξειν εἰς τὰ λοιπὰ πειθομένους τοὺς Ἐλληνας. Δι' ὅπερ δοκεῖ τῆς σωτηρίας αἰτιώτατος γενέσθαι τῇ Ἐλλάδι, καὶ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους προαγαγεῖν εἰς δόξαν, ὡς ἀνδρείᾳ μὲν τῶν πολεμίων, εὐγνωμοσύνῃ δὲ τῶν συμμάχων περιγενομένους. Ἐπει δὲ τοῖς Ἀφέταις τοῦ βαρβαρικοῦ στόλου προσμίξαντος, ἐκπλαγεὶς Εύρυθιάδης τῶν κατὰ στόμα νεῶν τὸ πλήθος, ἄλλας δὲ πυνθανόμενος διακοσίας ὑπὲρ Σκιάθου κύκλῳ περιπλεῖν, ἐδούλετο τὴν ταχίστην εἴσω τῆς Ἐλλάδος κομισθεὶς ἄψασθαι Πελοποννήσου, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ταῖς ναυσὶ προσπεριβάλσθαι, παντάπασιν ἀπρόσμαχον ἥγονομενος τὴν κατὰ θάλατταν ἀλκὴν βασιλέως, δείσαντες οἱ Εύθοεῖς, μὴ σφᾶς οἱ Ἐλληνες πρόβωνται, κρύφα τῷ Θεμιστοκλεῖ διελέγοντο, Πελάγοντα μετὰ χρημάτων πολλῶν πέμψαντες. Ἡ λαβὴν ἐκεῖνος, ὡς Ἡρόδοτος ιστόρηκε, τοῖς περὶ τὸν Εύρυθιάδην ἔδωκεν. Ἐναντιουμένου δὲ αὐτῷ μάλιστα τῶν πολιτῶν Ἀρχιτέλους, ὃς ἦν μὲν ἐπὶ τῆς ιερᾶς νεὼς τριήραρχος, οὐκ ἔχων δὲ χρήματα τοῖς ναύταις χορηγεῖν, ἐσπεινδεν ἀποπλεῦσκαι, παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον ὁ Θεμιστοκλῆς τοὺς πολίτας ἐπ' αὐτὸν, ὥστε τὸ δεῖπνον ἀρπάσαι συνδραμόντας. Τοῦ δ' Ἀρχιτέλους ἀθυμοῦγτος ἐπὶ τούτῳ καὶ βαρέως φέροντος, εἰσέ-

περιψε Θεμιστοκλῆς πρὸς αὐτὸν ἐν κίστῃ δεῖπνον ἀρτων καὶ κρέων, ὑποθεὶς κάτω τάλαντον ἀργυρίου, καὶ κελεύσας αὐτὸν τε δειπνεῖν ἐν τῷ παρόντι, καὶ μὲν ἡμέραν ἐπιμεληθῆναι τῶν τριηριτῶν εἰ δὲ μὴ, καταβούσειν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πολίτας, ὡς ἔχοντος ἀργύριου παρὰ τῶν πολεμίων. Ταῦτα μὲν οὖν Φανίας ὁ Λέσβιος εἰρηκεν.

Διῆ. Αἱ δὲ γενόμεναι τότε πρὸς τὰς τῶν βαρβάρων ναῦς περὶ τὰ στενὰ μάχαι, κρίσιν μὲν εἰς τὰ ὅλα μεγάλην οὐκ ἐποίησαν, τῇ δὲ πειρᾳ μάλιστα τοὺς Ἑλληνας ὕντες, ὑπὸ τῶν ἔργων παρὰ τοὺς κινδύνους διδαχθέντας, ὡς οὔτε πλήθη νεῶν, οὔτε κόσμοι καὶ λαμπρότυτες ἐπισήμων, οὔτε κραυγαὶ κομψώδεις, ἢ βάρβαροι παιᾶνες, ἔχουσι τι δεινὸν ἀνδράσιν ἐπισταμένοις εἰς χεῖρας ἴέναι, καὶ μάχεσθαι τολμῶσιν ἀλλὰ δεῖ τῶν τοιούτων καταφρονοῦντας, ἐπ' αὐτὰ τὰ σώματα φέρεσθαι, καὶ πρὸς ἐκεῖνα διαγωνίζεσθαι συμπλακέντας. "Ο δὴ καὶ Πίνδαρος οὐ κακῶς ἔοικε συνιδὼν, ἐπὶ τῆς ἐπ' Ἀρτεμίσιῳ μάχῃς εἰπεῖν,

...."Οθι παιδεῖς Ἀθηναίων ἐβόλοντο φαννάν κρηππᾶν ἐλευθερίας"

ἀρχὴ γάρ ὅντως τοῦ νικῆν, τὸ θαρρεῖν. "Ἐστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν Ἐστιαίαν αἰγιαλὸς εἰς βορέαν ἀναπεπταμένος· ἀντιτείνει δὲ αὐτῷ μάλιστα τῆς ὑπὸ Φιλοκτήτη χώρας γενομένης Ὁλιζών. "Εχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Προστρόχας, καὶ δένδρα περὶ αὐτὸν πέφυκε, καὶ στῆλαι κύκλῳ λίθου λευκοῦ πεπήγασιν ὃ δὲ λίθος τῇ χειρὶ τριβόμενος, καὶ χρόαν καὶ ὄσμὴν κροκίζουσαν ἀναδίδωσιν. "Ἐν μιᾷ δὲ τῶν στηλῶν ἐλεγεῖσον ἦν τόδε γεγραμμένον·

Παντοδαπῶν ἀνδρῶν γενεᾶς Ἀσίης ἀπὸ χώρας

Παιδεῖς Ἀθηναίων τῷδε ποτ' ἐν πελάγει

Ναυμαχίῃ δαμάσαντες, ἐπεὶ στρατὸς ὥλετο Μήδων,

Σήματα ταῦτ' ἔθεσαν παρθένῳ Ἀρτέμιδι.

Δείχνυται δὲ τῆς ἀκτῆς τόπος ἐν πολλῇ τῇ πέριξ θινὶ κόνιν τε φρώδη καὶ μέλαιναν ἐν βάθους ἀναδίδοντας, ὡσπερ πυρίκαυτον, ἐν τῷ τὰ ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς καῦσαι δοκοῦσι.

θ. Τῶν μάγιτοι περὶ Θερμοπύλας εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀπαγγελθέν-

τῶν, πυθόμενοι λεωνίδαν τε κείσθαι, καὶ κρατεῖν Ξέρξην τῶν κατὰ γῆν παρόδων, εἴσω τῆς Ἐλλάδος ἀνεκούζοντο, τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ πᾶσι τεταγμένων, καὶ δι' ἀρετὴν μέγα τοῖς πεπραγμένοις φρονούντων. Παραπλέων δὲ τὴν χώραν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἢ κατόρσεις ἀναγκαῖας καὶ καταψυγάς ἔωρα τοῖς πολεμίοις, ἐνεχάραττε κατὰ τῶν λιθωνέπιφανῆ γραμματα, τοὺς μὲν εὐρίσκων ἀπὸ τύχης, τοὺς δὲ αὐτὸς ιστάς περὶ τὰ νυκλοχα καὶ τὰς ὑδρείας ἐπισκήπτων "Ιωσὶ διὰ γραμμάτων, εἰ μὲν οἶόν τε, μετατάξασθαι πρὸς αὐτοὺς, πατέρας ὄντας καὶ προκινδυνεύοντας ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἐλευθερίας, εἰ δὲ μὴ, κακοῦν τὸ βαρβαρικὸν ἐν ταῖς μάχαις καὶ συνταράττειν. Ταῦτα δ' ἦλπιζεν ἢ μετασήσειν τοὺς "Ιωνας, ἢ ταράξειν, ὑπόπτους τοῖς βαρβάροις γενομένους. Ξέρξου δέ διὰ τῆς Δωρίδος ἀνωθεν ἐμβαλόντος εἰς τὴν Φωκίδα, καὶ τὰ τῶν Φωκέων ἀστη πυρπολοῦντος, οὐ προσήμυνον οἱ "Ελληνες, καίπερ τῶν Ἀθηναίων δεομένων εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀπαντῆσαι πρὸ τῆς Ἀττικῆς, ὥσπερ αὐτοὶ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἔβοήθησαν. Μηδενὸς δ' ὑπακούοντος αὐτοῖς, ἀλλὰ τῆς Πελοποννήσου περιεχομένων, καὶ πᾶσαν ἐντὸς "Ισθμοῦ τὴν δύναμιν ὡρμημένων συνάγειν, καὶ διατειχίζοντων τὸν "Ισθμὸν εἰς θάλατταν ἐκ θαλάττης, ἀμα μὲν ὅργη τῆς προδοσίας εἰχε τοὺς Ἀθηναίους, ἀμα δὲ δυσθυμία καὶ κατήφεια μεμονωμένους. Μάχεσθαι μὲν γάρ οὐ διενοοῦντο μυριάσι στρατοῦ τοσαύταις· δ' ἦν μόνον ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι, τὴν πόλιν ἀφέντας, ἐμβῆναι ταῖς ναυσὶν· ὑπερ οἱ πολλοὶ χαλεπῶς ἔχουν, ὡς μήτε νίκης δεόμενοι, μήτε σωτηρίαν ἐπιστάμενοι Θεῶν τε ἴερά καὶ πατέρων ἡρίσα προϊεμένων.

I. "Ενθα δὴ Θεμιστοκλῆς ἀπορῶν τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς προσάγεσθαι τὸ πλῆθος, ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴν ἄρας, σημεῖα δαιμόνια καὶ χρησμοὺς ἐπῆγεν αὐτοῖς· σημεῖον μὲν λαμβάνων τὸ τοῦ δράκοντος, δις ἀφανῆς ἐκείνως ταῖς ἡμέραις ἐκ τοῦ σηκοῦ δοκεῖ γενέσθαι· καὶ τὰς καθ' ἡμέραν αὐτῷ προτιθεμένας ἀπαρχὰς εὐρίσκοντες ἀψαύστους οἱ ἵερεῖς, ἐξήγγειλον εἰς τοὺς πολιοὺς, Θεμιστοκλέους λόγον διδόντος, ὡς ἀπολέλοιπε τὴν πόλιν ἡ Θεὸς ὑφηγουμένη πρὸς τὴν θάλατταν αὐτοῖς. Τῷ δὲ χρησμῷ πάλιν ἐδημαρχώγει, λέγων μηδὲν ἄλλο δηλοῦσθαι ξύλινον τεῖχος, ἢ τὰς

TOM. A'.

8

ναῦς διὸ καὶ τὴν Σαλαμῖνα θείαν, οὐχὶ δειλὴν, οὐδὲ σχετλίαν, καλεῖν τὸν θεὸν, ὡς εὔτυχόματος μεγάλου τοῖς "Ελλησιν ἐπώνυμον ἐσομένην. Κρατήσας δὲ τῇ γνώμῃ, ψήφισμα γράφει, τὴν μὲν πόλιν παρακαταθέσθαι τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Ἀθηναίων μεδεούσῃ, τοὺς δ' ἐν ἡλικίᾳ πάντας ἐμβαίνειν εἰς τὰς τριήρεις, παῖδας δὲ καὶ γυναικας καὶ ἀνδράποδα σώζειν ἔκαστον ὡς δυνατόν. Κυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος, οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀθηναίων ὑπεξέθεντο γονέας καὶ γυναικας εἰς Τροιζῆνα, φιλοτίμως πάνυ τῶν Τροιζηνίων ὑποδεχομένων. Καὶ γὰρ τρέφειν ἐψήφισαντο δημοσίᾳ, δύο διοιούς ἐκάστῳ διδόντες, καὶ τῆς ὀπώρας λαμβάνειν τοὺς παῖδας ἔξειναι πανταχόθεν, ἔτι δ' ὑπὲρ αὐτῶν διδασκάλοις τελεῖν μισθίους. Τὸ δὲ ψήφισμα Νικαγόρας ἔγραψεν. Οὐκ ὄντων δὲ δημοσίων χρημάτων τοῖς Ἀθηναίοις, Ἀριστοτέλης μὲν φησι τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν πορίσασαν ἐκάστῳ τῶν στρατευομένων ὀκτὼ δραχμὰς, αἰτιωτάτην γενέσθαι τοῦ πληρωθῆναι τὰς τριήρεις. Κλειδήμος δὲ καὶ τοῦτο Θεμιστοκλέους ποιεῖται στρατήγημα. Καταθαινόντων γὰρ εἰς Πειραιᾶ τῶν Ἀθηναίων φησὶν ἀπολέσθαι τὸ Γοργόνειον ἀπὸ τῆς Θεοῦ τοῦ ἀγάλματος. Τὸν οὖν Θεμιστοκλέα προσποιούμενον ζῆτειν, καὶ διερευνώμενον ἀπαντα, χρημάτων εὐρίσκειν πλῆθος ἐν ταῖς ἀποσκευαῖς ἀποκεκρυμμένων· ὃν εἰς μέσον κομισθέντων, εὐπορήσαι τοὺς ἐμβαίνοντας εἰς τὰς ναῦς ἐφοδίων. Ἐκπλεούσης δὲ τῆς πόλεως, τοὺς μὲν οἴκτον τὸ θέαμα, τοῖς δὲ θαῦμα τῆς τόλμης παρεῖχε, γονέας μὲν ἀλληρ προπεμπόντων, αὐτῶν δ' ἀκριπτῶν πρὸς οἰκιαὶς καὶ δάκρυα γυναικῶν, καὶ [τέκνων] περιθολὰς, διαπερώντων εἰς τὴν νῆσον. Καίτοι πολλοὶ μὲν διὰ γῆρας ἀπολιμπανόμενοι τῶν πολιτῶν ἔλεον εἶχον· ἦν δέ τις καὶ ἀπὸ τῶν ἡμέρων καὶ συντρόφων ζώων ἐπικλῶσα γλυκυθυμία μετ' ὥρυγῆς καὶ πόθου συμπαραθεόντων ἐμβαίνουσι τοῖς ἑαυτῶν τροφεῦσιν. Ἐν οἷς ιστορεῖται κύριον Ξανθίππου τοῦ Πειρικλέους πατρὸς, οὐκ ἀναγόμενος τὴν ἀπ' αὐτοῦ μόνωσιν, ἐναλέσθαι τῇ θαλάττῃ, καὶ τῇ τριήρει παρανηγόμενος, ἐμπεσεῖν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, καὶ λειπούμενος ἀποθανεῖν εὐθύς· οὗ καὶ τὸ δεικνύμενον ἄχρι νῦν, καὶ καλούμενον Κυνὸς σῆμα, τάφον εἶναι λέγουσι.

ιά. Ταῦτα δὴ μεγάλα τοῦ Θεμιστοκλέους· [ὅς] καὶ τοὺς πολίτας

αἰσθόμενος ποθοῦντας Ἀριστείδην, καὶ δεδιότας; μὴ δέ οὐγὴν τῷ βαρβάρῳ προσθεῖς ἔσωτὸν, ἀνατρέψῃ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος (ἐξωστράκιστο γάρ πρὸ τοῦ πολέμου καταστασιασθεὶς ὑπὸ Θεμιστοκλέους), γράφει ψήφισμα, τοῖς ἐπὶ χρόνῳ μεθεστῶσιν ἔξεῖναι κατελθοῦσι πράττειν καὶ λέγειν τὰ βέλτιστα τῇ Ἑλλάδι μετὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν. Εὐρυθιάδου δὲ τὴν μὲν ἡγεμονίαν τῶν νεῶν ἔχοντος διὰ τὸ τῆς Σπάρτης ἀξίωμα, μαλακοῦ δὲ περὶ τὸν κίνδυνον δύντος, αἴρειν δὲ βουλομένου καὶ πλεῖν ἐπὶ τὸν Ἰσθμὸν, ὅπου καὶ τὸ πεζὸν ἥθροιστο τῶν Πελοποννησίων, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀντέλεγεν. "Οτε καὶ τὰ μνημονευόμενα λεχθῆναι φασι. Τοῦ γάρ Εὐρυθιάδου πρὸς αὐτὸν εἰπόντος· "Ω Θεμιστόκλεις, ἐν τοῖς ἀγῶσι τοὺς προεξανισταμένους ῥαπίζουσι· Ναὶ, εἶπεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀλλὰ τοὺς ἀπολειφθέντας οὐ στεφανοῦσιν. Ἐπαραμένου δὲ τὴν βακτηρίαν ὡς πατάξοντος, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔφη· Πάταξον μὲν, ἀκουσον δέ. Θαυμάσαντος δὲ τὴν προφήτη τοῦ Εὐρυθιάδου, καὶ λέγειν κελεύσαντος, ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἀνῆγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν λόγον. Εἰπόντος δέ τινος, ως ἀνὴρ ἀπολις οὐκ ὄρθως διδάσκει τοὺς ἔχοντας ἐγκαταλιπεῖν καὶ προέσθαι τὰς πατρίδας, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπιστρέψας τὸν λόγον· "Ημεῖς τοι, εἶπεν, ὃ μοχθηρὲ, τὰς μὲν οἰκίας καὶ τὰ τελχη καταλειπάμεν, οὐκ ἀξιοῦντες ἀψύχων ἔνεκα δουλεύειν· πόλις δ' ἡμῖν ἐσὶ μεγίστη τῶν Ἑλληνίδων, αἱ διακόσιαι τριήρεις, αἱ νῦν ὑμῖν παρεστᾶσι βοηθοὶ σώζεσθαι δι' αὐτῶν βουλομένοις. Εἰ δ' ἀπίτε δεύτερον ἡμᾶς προδόντες, αὐτίκα πεύσεται τις Ἑλλήνων Ἀθηναίους, καὶ πόλιν ἐλευθέραν, καὶ χώραν οὐ χείρονα κεκτημένους, ἡς ἀπέβαλον. Ταῦτα τοῦ Θεμιστοκλέους εἰπόντος, ἔννοια καὶ δέος ἔσχε τὸν Εὐρυθιάδην τῶν Ἀθηναίων, μὴ σφῆς ἀπολιπόντες οἴχωνται. Τοῦ δ' Ἐρετριέως πειρωμένου λέγειν τι πρὸς αὐτόν. "Η γάρ, ἔφη, καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἔστι λόγος, οὐ, καθάπερ αἱ τευθίδες, μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε;

ιβ'. Λέγεται δ' ὑπό τινων, τὸν μὲν Θεμιστοκλέα περὶ τούτων ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ἀνωθεν τῆς νεώς διαιλέγεσθαι, γλαῦκα δ' ὄφθηναι διαιπετομένην ἐπὶ τὰ δεξιὰ τῶν νεῶν, καὶ τοῖς καρχησίοις ἐπικαθίζουσαν· διὸ δὴ καὶ μάλιστα προσέθεντο τῇ γνώμῃ, καὶ παρεσκευάζοντο νκυμαγήσοντες. Ἀλλ' ἐπεὶ τῶν πολεμίων ὁ

στόλος, τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος, τοὺς πέριξ ἀπέκρυψεν αἰγιαλοὺς, αὐτός τε βασιλεὺς μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ καταβὰς ἐπὶ τὴν Θάλατταν ἄθρους ὡρῆη, τῶν δυνάμεων διοῦ γενομένων, ἔξερβόποσχ οἱ τοῦ Θεμιστοκλέους λόγοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ πάλιν ἐπάπταινον οἱ Πελοποννήσοι πρὸς τὸν Ἰσθμὸν, εἰ τις ἀλλοτι λέγοι χαλεπαίνοντες. Ἐδύκει δὲ τῆς νυκτὸς ἀποχωρεῖν, καὶ παρηγγέλλετο πλοῦς τοῖς κυβερνήταις. Ἐνθα δὴ βαρέως φέρων ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰ τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ τῶν στενῶν προέμενοι βοήθειαν οἱ Ἑλληνες διαλυθήσονται κατὰ πόλεις, ἔθουλεύετο καὶ συνετίθει τὴν περὶ τὸν Σίκινον πραγματείαν. Ἡν δὲ τῷ γένει Πέρσης ὁ Σίκινος αἰχμάλωτος, εὔνους δὲ τῷ Θεμιστοκλεῖ, καὶ τῶν τέσκυνων αὐτοῦ παιδαγωγός. Ὁν ἐκπέμπει πρὸς τὸν Πέρσην κρύφα, κελεύσας λέγειν, ὅτι Θεμιστοκλῆς, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός, αἰρόμενος τὰ βασιλέως, ἔξαγγέλλει πρῶτος αὐτῷ τοὺς Ἑλληνας ἀποδιδράσκοντας, καὶ διακελεύεται μὴ παρεῖναι φυγεῖν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐν ᾧ ταράσσονται τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες, ἐπιθέσθαι καὶ διαφύειραι τὴν ναυτικὴν δύναμιν. Ταῦτα δ' ὁ Ξέρξης ὡς ἀπ' εὐνοίας λελεγμένα δεξάμενος, ἥσθη, καὶ τέλος^τ εὐθὺς ἔξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν νεῶν, τὰς μὲν ἀλλας πληροῦν καθ' ἡσυχίαν, διακοσίαις δ' ἀναχθέντας ἥδη περιβαλέσθαι τὸν πόρον ἐν κύκλῳ πάντα, καὶ διαζῶσαι τὰς νήσους, ὅπως ἐκρύῃ μηδεὶς τῶν πολεμίων. Τούτων δὲ πραττομένων, Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου πρῶτος αἰσθόμενος ἤκεν ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Θεμιστοκλέους, οὐκ ἕν φίλος, ὀλλὰ καὶ δι' ἐκείνον ἔξωστρακισμένος, ὥσπερ εἴρηται προειδόντι δὲ τῷ Θεμιστοκλεῖ φράζει τὴν κύκλωσιν. Οἱ δὲ, τὴν τ' ἀλλην καλοκαγαθίαν τοῦ ἀνδρὸς εἰδότες, καὶ τῆς τότε παρουσίας ἀγάμενος, φράζει τὰ περὶ τὸν Σίκινον αὐτῷ, καὶ παρεκάλει τῶν Ἑλλήνων συνεπιλαμβάνειν σθαι καὶ συμπροθυμεῖσθαι, πίστιν ἔχοντα μᾶλλον, ὅπως ἐν τοῖς σενοῖς ναυμαχήσωσιν. Οἱ μὲν οὖν Ἀριστείδης, ἐπαινέσας τὸν Θεμιστοκλέα, τοὺς ἀλλοὺς ἐπήσει στρατηγοὺς καὶ τριηράρχους ἐπὶ τὴν μάχην παροξύνων. Ἔτι δ' δύμας ἀπιστούντων, ἐφάνη Τηνία τριήρης αὐτόμολος, ἢς ἐναυάρχει Παναττίος, ἀπαγγέλλουσα κύκλωσιν. Ὅστε καὶ θυμῷ τοὺς Ἑλληνας κινῆσκι μετ' ἀγάγκης πρὸς τὸν κίνδυνον.

τι? "Άμα δ' ἡμέρᾳ Ξέρξης μὲν ἀνω καθῆστο τὸν στόλον ἐποπτεύων καὶ τὴν παράταξιν, ὡς μὲν Φανδόημός φησιν, ὑπὲρ τὸ Ηράκλειον, ἢ βραχεῖ πόρῳ διείργεται τῆς Ἀττικῆς ἢ νῆσος· ὡς δ' Ακεστόδωρος, ἐν μεθορίῳ τῆς Μεγαρίδος, ὑπὲρ τῶν καλουμένων Κεράτων, χρυσοῦν δίφρον θέμενος, καὶ γραμματεῖς ποιλοὺς παραστησάμενος, ὃν ἔργον ἦν ἀπογράφεσθαι κατὰ [τὴν] μάχην τὰ πρατόμενα. Θεμιστοκλεῖ δὲ παρὰ τὴν ναυαρχίδα τριήρη σφαγιαζομένῳ τρεῖς προσήγθησαν αἰχμάλωτοι, κάλλιστοι μὲν ἰδέσθαι τὴν ὅψιν, ἐσθῆσι δὲ καὶ χρυσῷ κεκοσμημένοι διαπρεπῶς. Ἐλέγοντο δὲ Σανδάκης παῖδες εἶναι, τῆς βασιλέως ἀδελφῆς, καὶ Ἀρταύκτου. Τούτους ἴδων Εὐφραντίδης ὁ μάντις, ὡς ἄμα μὲν ἀνέλαμψεν ἐκ τῶν ιερῶν μέγα καὶ περιφανὲς πῦρ, ἄμα δὲ πταρμὸς ἐκ τῶν δεξιῶν ἐσήμηνε, τὸν Θεμιστοκλέα δεξιῶσάμενος, ἐκέλευσε τῶν νεανίσκων κατάρξασθαι, καὶ καθιερώσαι πάντας ὧμπτῃ Διονύσῳ προσευξάμενον· οὕτω γάρ ἄμα σωτηρίαν τε καὶ νίκην ἔσεσθαι τοῖς Ἑλλησιν. Ἐπιλαγέντος δὲ τοῦ Θεμιστοκλέους ὡς μέγα τὸ μάντευμα καὶ δεινὸν, οἷον εἴωθεν ἐν μεγάλοις ἀγῶσι καὶ πράγμασι χαλεποῖς, μᾶλλον ἐκ τῶν παραλόγων, ἢ τῶν εὐλόγων, τὴν σωτηρίαν ἐλπίζοντες οἱ πολλοί, τὸν Θεὸν ἄμα κοινῇ κατεκαλοῦντο φωνῇ, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῷ βωμῷ προσαγαγόντες, ἡνάγκασαν, ὡς ὁ μάντις ἐκέλευσε, τὴν θυσίαν συντελεσθῆναι. Ταῦτα μὲν οὖν ἀνὴρ φιλόσοφος καὶ γραμμάτων οὐκ ἀπειρος ἴστορικῶν Φανέκς διάσδιος εἴρηκε.

ιδ'. Περὶ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βαρβαρικῶν νεῶν Αἰσχύλος δι ποιητὴς, ὡς ἀν εἰδὼς, *καὶ* διαβεβαιούμενος, ἐν τραγῳδίᾳ Πέρσαις, λέγει ταῦτα.

Ξέρξη δὲ (καὶ γάρ οἶδα) χιλιάδες μὲν ἦν
Νεῶν τὸ πλῆθος· αἱ δὲ ὑπέρκομποι τάχει,
Ἐκατὸν δὲς ἦσαν, ἐπτά θ'. Ὡδὲ ἔχει λόγος·

Τῶν δὲ Ἀττικῶν, ἐκατὸν ὄγδοοικοντα τὸ πλῆθος οὐσῶν, ἐκάστη τοὺς ἀπὸ τοῦ καταστρώματος μαχομένους ὀκτωκαΐδεκα εἰχεν· ὃν τοξόται τέσσαρες ἦσαν, οἱ λοιποὶ δ' ὄπλιται. Δοκεῖ δὲ οὐχ ἦτον εὗ τὸν καιρὸν δι Θεμιστοκλῆς, ἢ τὸν τόπον, συνιδὼν καὶ φυλάξας, μὴ πρότερον ἀντιπρόρους καταστῆσαι ταῖς βαρβαρικαῖς τὰς τριήρεις, ἢ

τὴν εἰωθυῖαν ὥραν παραγενέσθαι, τὸ πνεῦμα λαμπρὸν ἐκ πελάγους ἀεὶ καὶ κῦμα διὰ τῶν στενῶν κατάγονταν· ὅτας μὲν Ἐλληνικὰς οὐκ ἔθλαπτε ναῦς, ἀλιτενεῖς οὔσας καὶ ταπεινοτέρας, τὰς δὲ βαρ-
βαρικὰς, ταῖς τε πρύμναις ἀνεστώσας, καὶ τοῖς καταστρώμασιν
ὑψορόφους καὶ βαρείας ἐπιφερομένας ἔσφαλλε προσπίπτον, καὶ
παρεδίδου πλαγίας τοῖς Ἐλλησιν ὁζέως προσφερομένοις, καὶ τῷ
Θεμιστοκλεῖ προσέχουσιν, ὡς ὁρῶντι μάλιστα τὸ συμφέρον· καὶ ὅτι
κατ' ἐκεῖνον ὁ Ξέρξου ναύαρχος Ἀριαμένης, ναῦν ἔχων μεγάλην,
ὅσπερ ἀπὸ τείχους ἑτόξευε καὶ τὴντιζεν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὁν, καὶ
τῶν βασιλέως ἀδελφῶν πολὺ κράτισός τε καὶ δικαιότατος. Τοῦτον
μὲν οὖν Ἀμεινίας ὁ Δεσκελεὺς, καὶ Σωσικλῆς ὁ Πεδίενς, δόμοι πλέον-
τες, ὡς αἱ νῆσοι ἀντίπρωροι προσπεσσοῦσαι καὶ συνερείσασαι τοῖς
χαλκώμασιν ἐνεσχέθησαν, ἐπιβαίνοντα τῆς αὐτῶν τριήρους, ὑπο-
στάντες καὶ τοῖς δόρασι τύπτοντες, εἰς τὴν θάλασσαν ἐνέβαλον·
καὶ τὸ σῶμα μετ' ἄλλων φερόμενον ναυαγίων Ἀρτεμισίᾳ γνωρί-
σασα πρὸς Ξέρξην ἀνήνεγκεν.

ιέ. Ἐν δὲ τούτῳ τοῦ ἀγῶνος ὅντος, φῶς μὲν ἐκλάμψαι μέγα
λέγουσιν Ἐλευσινόθεν, ἦχον δὲ καὶ φωνὴν τὸ Θριάσιον κατέχειν
πεδίον, ἀχρι τῆς θαλάττης, ὡς ἀνθρώπων ὁμοῦ πολλῶν τὸν μυ-
στικὸν ἔξαγόντων Ἰακχον. Ἐκ δὲ τοῦ πλήθους τῶν φθεγγομένων,
κατὰ μικρὸν ἀπὸ γῆς ἀναφερόμενον νέφος ἔδοξεν αὐθίς ὑπονοστεῖν
καὶ κατασκήπτειν εἰς τὰς τριήρεις. Ἐτεροι δὲ φάσματα καὶ εἴδω-
λα καθορᾶν ἔδοξαν ἐνόπλων ἀνδρῶν, ἀπ' Αἰγαίης τὰς γεῖρας ἀνε-
χόντων πρὸ τῶν Ἐλληνικῶν τριηρῶν· οὓς εἴκαζον Αἰακίδας εἶναι,
παρακελημένους εὐχαῖς πρὸ τῆς μάχης ἐπὶ τὴν βοήθειαν. Πρῶ-
τος μὲν οὖν λαμβάνει ναῦν Δυκομήδης, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τριηραρ-
χῶν, ἦς τὰ παράσημα περικόψας ἀνέθηκεν Ἀπόλλωνι δαφνηφόρῳ.
Οἱ δὲ ἄλλοι τοῖς βαρβάροις ἔξισούμενοι τὸ πλῆθος, ἐν στενῷ κατὰ
μέρος προσφερομένους, καὶ περιπίπτοντας ἀλλήλοις, ἐτρέψαντο
μέχρι δελῆς ἀντισχόντας, ὡς εἴρηκε Σιμωνίδης, τὴν καλὴν ἐκεί-
νην καὶ περιβότον ἀράμενοι νίκην, ἦς οὕθι "Ἐλλησιν, οὔτε βαρβά-
ροις ἐνάλιον ἔργον εἰργασται λαμπρότερον, ἀνδρεῖξ μὲν καὶ προ-
θυμίᾳ κοινῇ τῶν ναυμαχησάντων, γνώμη δὲ καὶ δεινότητι Θεμι-
στοκλέους.

ις'. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν, Ξέρξης μὲν ἔτι θυμομαχῶν πρὸς τὴν ἀπότευξιν ἐπεχείρει διὰ χωμάτων ἐπάγειν τὸ πεζὸν εἰς Σαλαμῖνα τοῖς Ἐλλησιν, ἐμφράξας τὸν διὰ μέσου πόρον. Θεμιστοκλῆς δ' ἀποπειρώμενος Ἀριστείδου λόγῳ, γνώμῃν ἐποιεῖτο λύειν τὸ ζεῦγμα ταῖς ναυσὶν ἐπιπλεύσαντας εἰς Ἐλλήσποντον, "Οπως, ἔφη, τὴν Ἀσίαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ λάθωμεν. Δυσχεραίνοντος δὲ τοῦ Ἀριστείδου, καὶ λέγοντος, ὅτι Νῦν μὲν τρυφῶντι τῷ βαρβάρῳ πεπολεμήκαμεν, ἀν δὲ κατακλείσωμεν εἰς τὴν Ἐλλάδα, καὶ καταστήσωμεν εἰς ἀνάγκην ὑπὸ δέους ἀνδρα τηλικούτων δυνάμεων κύριον, οὐκέτι καθήμενος ὑπὸ σκιάδι χρυσῆ θεάσεται τὴν μάχην ἐφ' ξυγχίας, ἀλλὰ πάντα τολμῶν, καὶ πᾶσιν αὐτὸς παρὼν διὰ τὸν κίνδυνον, ἐπανορθώσεται τὰ παρειμένα, καὶ βουλεύσεται βέλτιον ὑπὲρ τῶν ὅλων. Οὐ τὴν οὖσαν οὖν, ἔφη, δεῦρ γέφυραν, ὡς Θεμιστόκλεις, ἥμας ἀναιρεῖν, ἀλλ' ἐτέραν, εἰπερ οἶόν τε, προσκατασκευάσαντας, ἐκβαλεῖν διὰ τάχους τὸν ἀνθρωπὸν ἐκ τῆς Εὐρώπης". Οὐκοῦν, εἰπεν δὲ Θεμιστοκλῆς, εἰ δοκεῖ ταῦτα συμφέρειν, ὥρα σκοπεῖν καὶ μηχανᾶσθαι πάντας ἥμας, ὅπως ἀπαλλαγήσεται τὴν ταχίστην ἐκ τῆς Ἐλλάδος. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξε, πέμπει τινὰ τῶν βασιλικῶν εὐγούχων ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ἀνευρὼν, Ἀρνάκην ὄνομα, φράζειν βασιλεῖ κελεύσας, ὅτι τοῖς μὲν Ἐλλησι δέδοκται, τῷ ναυτικῷ κεκρατηκότας, ἀναπλεῖν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον ἐπὶ τὸ ζεῦγμα, καὶ λύειν τὴν γέφυραν. Θεμιστοκλῆς δὲ κηδόμενος βασιλέως, παραινεῖ σπεύδειν ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ θάλασσαν, καὶ περαιοῦσθαι, μέχρις αὐτὸς ἐμποιεῖ τινας διατριβὰς τοῖς συμμάχοις καὶ μελλήσεις πρὸς τὴν δίωξιν. Ταῦθ' ὁ βάρβαρος ἀκούσας, καὶ γενόμενος περίφοβος, διὰ τάχους ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν καὶ πεῖραν ἡ Θεμιστοκλέους καὶ Ἀριστείδου φρόνησις ἐν Μαρδανίῳ παρέσχεν, εἴγε πολλοστημορίῳ τῆς Ξέρξου δυνάμεως διαγωνισάμενοι Πλαναιᾶσιν, εἰς τὸν περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον κατέστησαν.

ιζ'. Πόλεων μὲν οὖν τὴν Αἰγινητῶν ἀριστεῦσαν φησιν Ἡρόδοτος, Θεμιστοκλεῖ δὲ (καίπερ ἀκοντεῖς ὑπὸ φθόνου) τὸ πρωτεῖον ἀπέδοσαν ἀπαντεῖς. Ἐπεὶ γάρ ἀναχωρήσαντες εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τὴν ψῆφον ἔφερον οἱ στρατηγοὶ, πρῶτον μὲν ἔκαστος ἑαυτὸν ἀπέφαινεν ὀρετῆ, δεύτερον δὲ μεθ' ἑαυτὸν, Θεμιστοκλέα,

λακεδαιμόνιοι δ' εἰς τὴν Σπάρτην αὐτὸν καταγαγόντες, Εύρυθιάδηγη μὲν ἀνδρείας, ἐκείνῳ δὲ σοφίας ἀριστεῖον ἔδοσαν, θαλλοῦ στέφανον· καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἀρμάτων τὸ πρωτεῦον ἐδωρήσαντο, καὶ τριακοσίους τῶν νέων ποιμποὺς ἄχρι τῶν ὅρων συνεζέπεμψαν. Δέγεται δ', Ὁλυμπίων τῶν ἑφεξῆς ἀγορένων, καὶ παρελθόντος εἰς τὸ στάδιον τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀμελήσαντας τῶν ἀγωνιστῶν τοὺς παρόντας, ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνον θεᾶσθαι, καὶ τοῖς ἔνοις ἐπιδεικνύειν ἄμα θαυμάζοντας καὶ κροτοῦντας· ὥστε καὶ αὐτὸν ἡσθέντα πρὸς τοὺς φίλους ὅμοιογῆσαι τὸν καρπὸν ἀπέγειν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος αὐτῷ πονηθέντων.

ι. Καὶ γὰρ ἦν τῇ φύσει φιλοτιμότατος, εἰ δεῖ τεκμαίρεσθαι διὰ τῶν ἀπομνημονευομένων. Αἱρεθέστε γὰρ ναύαρχος ὑπὲρ τῆς πόλεως, οὐδὲν οὔτε τῶν ἴδιων, οὔτε τῶν κοινῶν, κατὰ μέρος ἐχρημάτιζεν, ἀλλὰ πᾶν ἀνεβάλλετο τὸ προσπίπτον εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἓν ἐκπλεῖν ἔμελλεν, ἵν' ὅμοι πολλὰ πράττων πράγματα, καὶ παντοδαποῖς ἀγθρώποις ὁμιλῶν, μέγας εἶναι δοκῇ, καὶ πλεῖστον δύνασθαι. Τῶν τε νεκρῶν τοὺς ἐκπεσόντας ἐπισκοπῶν παρὰ τὴν Θάλασσαν, ὡς εἶδε περικείμενα ψέλλια χρυσᾶ καὶ στρεπτοὺς, αὐτὸς μὲν παρῆλθε, τῷ δ' ἐπομένῳ φίλῳ δείξας, εἶπεν· «Δινελοῦ σαυτῷ σὺ γὰρ οὐκ εἶ Θεμιστοκλῆς». Πρὸς δέ τινας τῶν καλῶν γεγονότων, Ἀντιφάτην, ὑπερηράνως αὐτῷ κεχρημένον πρότερον, θεραπεύοντα διὰ τὴν δόξαν· «Ω μειράκιον (εἶπεν), δψὲ μὲν, ἀμφότεροι δ' ἄμα νοῦν ἐσχήκαμεν». Ἐλεγε δὲ, τοὺς Ἀθηναίους οὐ τιμῆν αὐτὸν, οὐδὲ θαυμάζειν, ἀλλ' ὥσπερ πλατύνῳ χειμαζομένους μὲν ὑποτρέγειν καὶ κινδυνεύοντας, εὐδίας δὲ περὶ αὐτοὺς γενομένης, τίλλειν καὶ κολούειν. Τοῦ δὲ Σεριφίου πρὸς αὐτὸν εἰπόντος, ὡς οὐ δι' αὐτὸν ἐσχῆκε δόξαν, ἀλλὰ διὰ τὴν πόλιν· «Ἀληθεύων λέγεις (εἶπεν), ἀλλ' οὕτ' ἂν ἐγώ, Σεριφίος ἦν, ἐγενόμην ἐνδοξος, οὔτε σὺ, Ἀθηναῖος». Ετέρου δέ τινος τῶν στρατηγῶν, ὡς ἔδοξέ τι χρήσιμον διαπεπρᾶχθαι τῇ πόλει, θεσσανομένου πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ τὰς ἔαυτοῦ ταῖς ἐκείνου πράξειν ἀντιπαραβάλλοντος, ἔφη τῇ ἔορτῇ τὴν οὐσίαν ἐρίσαι, λέγουσαν, ὡς ἐκείνη μὲν ἀσχολιῶν τε μεστὴ καὶ κοπάδης ἐστίν, ἐν αὐτῇ δὲ πάντες ἀπολαύουσι τῶν παρεσκευασμένων σχολάζοντες· τὴν δ' ἔορτὴν πρὸς ταῦτ' εἶπεν· «Ἀλη-

θῇ λέγεις· ἀλλ' ἐμοῦ μὴ γενομένης, σὺ οὐκ ἀν τῆσθα κάμοῦ τοίνυν,
ἔφη, τότε μὴ γενομένου, ποῦ ἀν τῆτε νῦν ὑμεῖς; Τὸν δ' οὐδὲν ἔντρυ-
φῶντα τῇ μητρὶ, καὶ δι' ἐκείνην αὐτῷ, σκώπτων ἔλεγε πλεῖστον
τῶν Ἑλλήνων δύνασθαι τοῖς μὲν γάρ "Ἑλλησιν ἐπιτάττειν Ἀθη-
ναῖους, Ἀθηναῖοις δ' αὐτὸν, αὐτῷ δὲ τὴν ἐκείνου μητέρα, τῇ μη-
τρὶ δ' ἐκεῖνον. Ἰδίος δέ τις ἐν πᾶσι βουλόμενος εἶναι, χωρίον μὲν
πιπράσκων, ἐκέλευε κηρύττειν, διτι καὶ γείτονα χρηστὸν ἔχει. Τῶν
δὲ μνωμένων αὐτοῦ τὴν θυγατέρα, τὸν ἐπιεικῆ τοῦ πλουσίου προ-
κρίνας, ἔφη ζητεῖν ἄνδρα χρημάτων δεόμενον μᾶλλον, ἢ χρήματα
ἄνδρός. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀπορθέγμασι τοιοῦτος τις ἦν.

ιθ'. Γενόμενος δ' ἀπὸ τῶν πράξεων ἐκείνων, εὐθὺς ἐπεχείρει τὴν
πόλιν ἀγοικοδομεῖν καὶ τειχίζειν, ὡς μὲν ιστορεῖ Θεόπομπος, χρή-
μασι πείσας μὴ ἐναντιωθῆναι τοὺς Ἐρόρους· ὡς δ' οἱ πλεῖστοι, πα-
ρακρουσάμενος. Ἡκε μὲν γάρ εἰς Σπάρτην, ὄνομα πρεσβείας ἐπι-
γραψάμενος. Ἔγκαλούντων δὲ τῶν Σπαρτιατῶν, διτι τειχίζουσι τὸ
ἄστυ, καὶ Πολιάρχου κατηγοροῦντος, ἐπίτηδες ἐξ Αἰγίνης ἀποστα-
λέντος, ἥρεντο, καὶ πέμπειν ἐκέλευεν εἰς Ἀθήνας τοὺς κατοφύμε-
νους· ἅμα μὲν ἐμβάλλων τῷ τειχισμῷ χρόνον ἐκ τῆς διατριβῆς,
ἅμα δὲ βουλόμενος ἀνθ' αὐτοῦ τοὺς πεμπομένους ὑπάρχειν τοῖς
Ἀθηναῖοις. Ὁ καὶ συνέθη γνόντες γάρ οἱ Δακεδαιμόνιοι τὸ ἀληθὲς,
οὐκ ἡδίκησαν αὐτὸν, ἀλλ' ἀδήλως χαλεπαίνοντες, ἀπέπεμψαν. Ἐκ
δὲ τούτου τὸν Πειραιᾶ κατεσκεύαζε, τὴν τῶν λιμένων εὐφυίαν κα-
τανοήσας, καὶ τὴν πόλιν δλην ἀρμοττόμενος πρὸς τὴν Θάλασσαν,
καὶ τρόπον τινὰ τοῖς παλαιοῖς βασιλεῦσι τῶν Ἀθηναίων ἀντιπολι-
τευόμενος. Ἐκεῖνοι μὲν γάρ, ὡς λέγεται, πραγματευόμενοι τοὺς
πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας,
ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς διέδοσαν λό-
γον, ὡς, ἐρίσαντος περὶ τῆς χώρας τοῦ Ποσειδῶνος, δεῖξαν τὴν
μορίαν τοῦς δικασταῖς, ἐνίκησε. Θεμιστοκλῆς δ' οὐχ, ὡς Ἀριστο-
φάνης ὁ κωμικὸς λέγει, τῇ πόλει τὸν Πειραιᾶ προσέμαξεν, ἀλλὰ
τὴν πόλιν ἐζῆψε τοῦ Πειραιῶς, καὶ τὴν γῆν τῆς θαλάττης· διὰ
τὸν δῆμον ηὔξησε κατὰ τῶν ἀρίστων, καὶ θράσους ἐνέπλησεν, εἰς
ναύτας καὶ κελευστὰς καὶ κυθερήτας τῆς δυνάμεως ἀφικομένης.
Διὸ καὶ τὸ βῆμα τὸ ἐν Πνυκὶ, πεποιημένον ὥστ' ἀποβλέπειν πρὸς

τὴν θάλασσαν, ὅστερον οἱ τριάκοντα πρὸς τὴν χῶραν ἀπέστρεψαν, οἰόμενοι, τὴν μὲν κατὰ θάλατταν ἀρχὴν, γένεσιν εἶναι δημοκρατίας, διλιγαρχίᾳ δ' ἡττον δυσχεραίνειν τοὺς γεωργοῦντας.

χ'. Θεμιστοκλῆς δὲ καὶ μεζόν τι περὶ τῆς ναυτικῆς διενοήθη δυνάμεως. Ἐπει γάρ ὁ τῶν Ἑλλήνων στόλος, ἀπηλλαγμένου Σέρξου, κατῆρεν εἰς Παγασάς, καὶ διειχείμαζε, δημηγορῶν ἐν τοῖς Ἀθηναίοις ἔφη τινὰ πρᾶξιν ἔχειν ὡφέλιμον μὲν καὶ σωτήριον, ἀπόρρητον δὲ πρὸς τοὺς πολλούς. Τῶν δ' Ἀθηναίων Ἀριστείδῃ μόνῳ φράσαι κελεύοντων, κανὸν ἐκεῖνος δοκιμάσῃ, περιλνειν, οὐ μὲν Θεμιστοκλῆς ἔφραζε τῷ Ἀριστείδῃ, τὸ νεώριον ἐμπρῆσαι διανοεῖσθαι τῶν Ἑλλήνων· οὐδὲ εἰς τὸν δῆμον παρελθών, ἔφη, τῆς πράξεως, ἃν δικυνοεῖται πράττειν δὲ Θεμιστοκλῆς, μηδεμίαν εἴναι μήτε λυσιτελεστέραν, μήτε ἀδικωτέραν. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι διὰ ταῦτα πανσασθαι τῷ Θεμιστοκλεῖ προσέταξαν. Ἐν δὲ τοῖς Ἀμφικτυονικοῖς συνεδρίοις, τῶν Δακεδαιμονίων εἰσηγουμένων, δπως ἀπείργωνται τῆς Ἀμφικτυονίας αἱ μὴ συμμαχήσασαι κατὰ τοῦ Μήδου πόλεις, φοβηθεῖς, μὴ Θετταλούς καὶ Ἀργείους, ἕτι δὲ Θηθαίους, ἐκβαλόντες τοῦ συνεδρίου, παντελῶς ἐπικρατήσωσι τῶν ψήφων, καὶ γένηται τὸ δοκοῦν ἐκείνοις, συγεῖπε ταῖς πόλεσι, καὶ μετέθηκε τὰς γνώμας τῶν Πυλαγόρων· διδάξας, ὡς τριάκοντα καὶ μία μόναι πόλεις εἰσὶν αἱ μετασχοῦσαι τοῦ πολέμου, καὶ τούτων αἱ πλείους παντάπαις μικραί. Δεινὸν οὖν, εἰ, τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐκσπόνδου γενομένης, ἐπὶ ταῖς μεγίσταις δυσὶν ἢ τρισὶ πόλεσιν ἔσται τὸ συνέδριον. Ἐκ τούτου μὲν οὖν μάλιστα τοῖς Δακεδαιμονίοις προσέκρουσε· διὸ καὶ τὸν Κέρωνα προπήγον ταῖς τιμαῖς, ἀντίπαλον ἐν τῇ πολιτείᾳ τῷ Θεμιστοκλεῖ καθιστάντες.

χ'. Ἡν δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπαχθής, περιπλέων τε τὰς γῆς καὶ χρηματιζόμενος ἀπ' αὐτῶν· οἷα καὶ πρὸς Ἀνδρίους ἀργύριον αἰτοῦντα φραιν αὐτὸν Ἡρόδοτος εἰπεῖν τε καὶ ἀκούσαι. Δύο γάρ ἦκειν ἔφη Θεοὺς κομιζων, Πειθὼ καὶ Βίαν· οἱ δ' ἔφρασαν εἶναι καὶ παρ' αὐτοῖς Θεοὺς μεγάλους δύο, Πενίαν καὶ Ἀπορίαν, ὡφῶν κωλύεσθαι δούναι χρήματα ἐκείνω. Τιμοκρέων δ' οὐδόμιος μελοποιὸς ἐν ἄσματι καθάπτεται πικρότερον τοῦ Θεμιστοκλέους, ὡς ἄλλους μὲν ἐπὶ χρήμασι φυγάδας διαπραζαμένου κατελθεῖν, αὐτὸν

τὸν δὲ ξένον δύντα καὶ φίλον προσεμένου δι' ἀργύριον. Λέγει δὲ οὕτως·

'Αλλ' εἰ τό γε Παισανίαν, ἢ καὶ τό γε Εάντιππον αἰνεῖς, ἢ τό γε Λευτυχίδαν·
Ἐγὼ δὲ Ἀριστείδαν ἐπαινέω, ἄνδρον ἵεραν ἀπ' Αθηνῶν ἔλθειν ἔνα λῷστον.

'Επεὶ δὲ Θεμιστοκλῆς ηὔθαρε Δατώ Φύεσταν, ἀδικον, προδόταν, ὃς Τιμο-

κρέοντα ξένον ἔόντα,

'Αργυρίοισι σκυβαλικοῖσι πεισθεῖς, οὐ κατάγεν εἰς πατρίδα Ἰάλυσον.

Λαθών δὲ τῇ ἀργυρίῳ τάλαντ' ἔθι πλέων εἰς ὅλεθρον;

Τοὺς μὲν κατάγων ἀδίκως, τοὺς δὲ ἐκδιώκων, τοὺς δὲ καίνων,

'Αργυρίων ὑπόπλεως. Ἰσθμοὶ δὲ ἐπανδόκους γελοίως ψυχρὰ κρέα παρέχων·

Οἱ δὲ ἥσθιον, καὶ πῦχοντο μὴ ὡραν Θεμιστοκλέους γενέσθαι.

Πολὺ δὲ ἀσελγεστέρᾳ καὶ ἀναπεπταμένῃ μᾶλλον εἰς τὸν Θεμι-

στοκλέα κέχρηται βλασφημίᾳ μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ καὶ τὴν κα-

ταδίκην ὁ Τιμοκρέων, ἄσμα ποιήσας, οὗ ἐστιν ἀρχή·

Μούσα τοῦδε τοῦ μέλιος κλέος ἀν' "Ελλαγας τίθει, ὡς ἐοικδεῖ καὶ δίκαιον.

Λέγεται δὲ ὁ Τιμοκρέων ἐπὶ μηδισμῷ φυγεῖν, συγκαταψηφισαμέ-
νου τοῦ Θεμιστοκλέους. Ός οὖν ὁ Θεμιστοκλῆς αἰτίαν ἔσχε μηδί-

ζειν, ταῦτ' ἐποίησε πρὸς αὐτόν·

Οὐδὲ ἄρτι Τιμοκρέων μούνος Μήδοισιν ὄρκια τέμνει·

'Αλλ' ἐντὶ καὶ ἄλλοι δὴ πονηροὶ, οὐκ ἐγὼ μόνα κόλουρις·

'Ἐντὶ καὶ ἄλλαι ἀλάπεκες.

κβ'. "Ηδη δὲ καὶ τῶν πολιτῶν διὰ τὸ φθονεῖν ἡδέως τὰς δια-
βολὰς προσιεμένων, ἥναγκαζέτο λυπηρὸς εἶναι, τῶν αὐτοῦ πρά-
ξεων ἐν τῷ δήμῳ πολλάκις μνημονεύων· καὶ πρὸς τοὺς δυσχεραί-
νοντας, Τί κοπιάτε, εἰπεν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολλάκις εὖ πάσχον-
τες; Ἡνίασσε δὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰσά-
μενος, ἦν Ἀριστοβούλην μὲν προσηγόρευσεν, ὡς ἄριστα τῇ πόλει
καὶ τοῖς "Ἐλλησι βουλευσάμενος, πλησίον δὲ τῆς οἰκίας κατεσκεύα-
σεν ἐν Μελίτῃ τὸ ιερόν, οὗ νῦν τὰ σώματα τῶν θανατουμένων οἱ
δήμιοι προβάλλουσι, καὶ τὰ ἴματα καὶ τοὺς βρόχους τῶν ἀπαγ-
γομένων καὶ καθαιρεθέντων ἐκφέρουσιν. "Ἐκειτο δὲ καὶ τοῦ Θε-
μιστοκλέους εἰκόνιον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀριστοβούλης ἔτι καθ' ἡμᾶς·
καὶ φαίνεται τις οὐ τὴν ψυχὴν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν δψιν ἡρωϊκὸς
γενόμενος. Τὸν μὲν οὖν ἔξοστρακισμὸν ἐποιήσαντο κατ' αὐτοῦ, κα-
θαριοῦντες τὸ ἀξιώματα καὶ τὴν ὑπεροχὴν, ὡσπερ εἰώθεσαν ἐπὶ πάν-
των, οὓς φάντο τῇ δυνάμει βαρεῖς, καὶ πρὸς ισότητα δημοκρατι-

κήν ἀσυμμέτρους εἶναι. Κόλασις γάρ οὐκ ἦν ὁ ἔξοστρακισμὸς, ἀλλὰ παραμυθία φθόνου καὶ κουφισμὸς, ἡδομένου τῷ ταπεινοῦ τοὺς ὑπερέχοντας, καὶ τὴν δυσμένειαν εἰς ταύτην τὴν ἀτιμίαν ἀπο-
πνέοντος.

κγ'. Ἐκπεσόντος δὲ τῆς πόλεως αὐτοῦ, καὶ διατρίβοντος ἐν Ἀργεί, τὰ περὶ Παυσανίαν συμπεσόντα κατ' αὐτοῦ παρέσχε τοῖς ἔχθροῖς ἀφοριμάς. Οἱ δὲ γραψάμενος αὐτὸν προδοσίας, Λεωθό-
της ἦν Ἀλκμαίωνος, Ἄγραβληθεν, ἅμα συνεπαίτιωμένων τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ γάρ Παυσανίας, πράττων ἐκεῖνα δὴ τὰ περὶ τὴν προδοσίαν, πρότερον μὲν ἀπεκρύπτετο τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ περὶ ὄντα φίλον· ως δ' εἶδεν ἐκπεπτωκότα τῆς πολιτείας καὶ φέ-
ροντα χαλεπῶς, ἐθάρσησεν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν τῶν πραττομένων παρακαλεῖν, τὰ γράμματα τοῦ βασιλέως ἐπιδεικνύμενος αὐτῷ,
καὶ παροζύνων ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας, ως πονηροὺς καὶ ἀχαρίστους.
Οἱ δὲ τὴν μὲν δέσποιν ἀπετρίψατο τοῦ Παυσανίου, καὶ τὴν κοινω-
νίαν ὅλως ἀπείπατο, πρὸς οὐδένα δὲ τοὺς λόγους ἐξήνεγκεν, οὐδὲ
κατεμήνυσε τὴν πρᾶξιν, εἴτε παύσεσθαι προσδοκῶν αὐτὸν, εἴτ' ἀλ-
λως καταφανῆ γενήσεσθαι, σὺν οὐδενὶ λογισμῷ πραγμάτων ἀτό-
πων καὶ παραβόλων ὀρεγόμενον. Οὕτω δὴ τοῦ Παυσανίου θανατω-
θέντος, ἐπιστολαὶ τινες ἀνευρεθεῖσαι καὶ γράμματα περὶ τούτων,
εἰς ὑποψίαν ἐνέβαλον τὸν Θεμιστοκλέα· καὶ κατεβόων μὲν αὐ-
τοῦ Λακεδαιμόνιοι, κατηγόρουν δὲ οἱ φθονοῦντες τῶν πολιτῶν,
οὐ παρόντος, ὀλλὰ διὰ γραμμάτων ἀπολογουμένου μάλιστα ταῖς
προτέραις κατηγορίαις. Διαβαλλόμενος γάρ ὑπὸ τῶν ἔχθρων, πρὸς
τοὺς πολίτας ἔγραψεν, ως ὅρχειν μὲν ἀεὶ ζητῶν, ὅρχεσθαι δὲ μὴ
πεφυκώς, μηδὲ βουλόμενος, οὐκ ἀν ποτε βαρβάροις καὶ πολεμίοις
αὐτὸν ἀποδόσθαι μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Οὐ μὴν ἀλλὰ συμπεισθεὶς
ὑπὸ τῶν κατηγορούντων ὁ δῆμος, ἔπειμψεν ἄνδρας, οἵς εἴρητο
συλλαχμβάνειν καὶ ἀγειν κριθησόμενον αὐτὸν ἐν τοῖς Ἑλλησιν.

κδ'. Προσαισθόμενος δ' ἐκεῖνος, εἰς Κέρκυραν διεπέρασεν, οὗσις
αὐτῷ πρὸς τὴν πόλιν εὔεργεσίας. Γενόμενος γάρ αὐτῶν κριτής, πρὸς
Κορινθίους ἔχόντων διαφορὰν, ἔλυσε τὴν ἔχθραν, εἴκοσι τάλαντα
κρίνας τοὺς Κορινθίους καταβαλεῖν, καὶ Λευκάδα κοινῇ νέμειν, ἀμ-
φοτέρων ἀποικον. Ἐκεῖθεν δ' εἰς Ἡπειρον ἔφυγε· καὶ διωκόμενος

ῦπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς ἐλπί-
δας χαλεπάς καὶ ἀπόρους, καταρυγών πρὸς Ἀδμητον, δι; βα-
σιλεὺς μὲν ἦν Μολοττῶν, δεηθεὶς δέ τι τῶν Ἀθηναίων, καὶ
προπηλακισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτ' ἤκμαζεν ἐν τῇ πολι-
τείᾳ, δι; ὄργης εἶχεν αὐτὸν ἀεὶ, καὶ δῆλος ἦν, εἰ λάθοι, τιμωρη-
σθενος. Ἐν δὲ τῇ τότε φυγῇ μᾶλλον ὁ Θεμιστοκλῆς φοβηθεὶς
συγγενῆ καὶ πρόσφρτον φθόνον, ὄργης παλαιᾶς καὶ βασιλικῆς,
ταύτῃ φέρων ὑπέθηκεν ἐαυτὸν ικέτης τοῦ Ἀδμητοῦ κατασάξει,
τινα καὶ παρηλλαγμένον τρόπον. Ἐχων γάρ αὐτοῦ τὸν οὐδὲν, ὃντα
παῖδα, πρὸς τὴν ἑστίαν προσέπεσε, ταύτην μεγίστην καὶ μόνην
σχεδὸν ἀναντίρρητον ἡγουμένων ικεσίαν τῶν Μολοσσῶν. Ἔνιοι μὲν
οὖν Φθίαν τὴν γυναικα τοῦ βασιλέως λέγουσιν ὑποθέσθαι τῷ Θε-
μιστοκλεῖ τὸ ικέτευμα τοῦτο, καὶ τὸν οὐδὲν ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθί-
σαι μετ' αὐτοῦ· τινὲς δ' αὐτὸν τὸν Ἀδμητον, ὡς ἀφοσιώσασι πρὸς
τοὺς διώκοντας τὴν ἀνάγκην, δι; ἦν οὐκ ἐκδίδωσι τὸν ἄνδρα, δια-
θεῖναι καὶ συντραγγωδῆσαι τὴν ικεσίαν. Ἐκεῖ δ' αὐτῷ τὴν γυναικα
καὶ τοὺς παῖδας, ἐκκλέψας ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, Ἐπικράτης ὁ Ἀγαρ-
νεὺς ἀπέστειλεν· ὃν ἐπὶ τούτῳ Κίμων ὕστερον κρίνας ἐθανάτωσεν,
ὡς ιστορεῖ Στησίμοροτος. Εἴτ' οὐκ οἵδ' ὅπως ἐπιλαθόμενος τούτων,
ἢ τὸν Θεμιστοκλέα ποιῶν ἐπιλαθόμενον, πλεῦσαι φησιν εἰς Σικε-
λίαν, καὶ παρ' Ἰέρωνος αἰτεῖν τοῦ τυράννου τὴν θυγατέρα πρὸς
γάμον, ὑπισχνούμενος αὐτῷ τοὺς Ἐλληνας ὑπηκόους ποιήσειν·
ἀποστρεψαμένου δὲ τοῦ Ἰέρωνος, οὕτως εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπῆραι·
κέ. Ταῦτα δ' οὐκ εἰκός ἔστιν οὕτω γενέσθαι. Θεόφραστος γάρ
ἐν τοῖς Περὶ βασιλείας ιστορεῖ τὸν Θεμιστολέα, πέμψαντος εἰς
Ὀλυμπίαν Ἰέρωνος ἵππους ἀγωνισάς, καὶ σκηνὴν τινα κατεσκευα-
σμένην πολυτελῶς στήσαντος, εἰπεῖν ἐν τοῖς Ἐλλησι λόγον, ὡς
χρὴ τὴν σκηνὴν διαρπάσαι τοῦ τυράννου, καὶ κωλύσαι τοὺς ἵππους
ἀγωνίσασθαι. Θουκυδίδης δέ φησι καὶ πλεῦσαι αὐτὸν, ἐπὶ τὴν ἑτέ-
ραν καταβάντα θάλασσαν ἀπὸ Πύδνης, οὐδενὸς εἰδότος, δστις εἴη,
τῶν πλεόντων, μέχρις οὖ πνεύματι τῆς ὀλχάδος εἰς Νάξον κα-
ταφερομένης ὑπ' Ἀθηναίων πολιορκουμένην τότε, φοβηθεὶς, ἀνα-
δεῖξειν ἐαυτὸν τῷ τε ναυκλήρῳ καὶ τῷ κυθερνήτῃ· καὶ τὰ μὲν
δεόμενος, τὰ δ' ἀπειλῶν, καὶ λέγων, ὅτι κατηγορήσοι καὶ κατα-

ψεύσοιτο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ώς οὐκ ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ χρήμαστι πεισθέντες ἐξ ἀρχῆς, ἀναλάβοιεν αὐτὸν, οὕτως ἀναγκάσεις παραπλεύσαι καὶ λαβέσθαι τῆς Ἀσίας. Τῶν δὲ χρημάτων αὐτῷ πολλὰ μὲν ὑπεκκλαπέντα διὰ τῶν φίλων εἰς Ἀσίαν ἔπλει· τῶν δὲ φανερῶν γενομένων καὶ συναχθέντων εἰς τὸ δημόσιον, Θεόπομπος μὲν ἐκατὸν τάλαντα, Θεόφραστος δ' ὅγδοον ταφῆσθαι τὸ πλῆθος, οὐδὲ τριῶν ἀξια ταλάντων κεκτημένου τοῦ Θεμιστοκλέους, πρὶν ἄπτεσθαι τῆς πολιτείας.

κτ'. Ἐπει δὲ κατέπλευσεν εἰς Κύμην, καὶ πολλοὺς ἤσθετο τῶν ἐπὶ θαλάττῃ παραφυλάττοντας αὐτὸν λαβεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς περὶ Ἔργοτέλη καὶ Πυθόδωρον (ἥν γάρ ἡ θήρα λυσιτελῆς τοῖς τὸ κερδαίνειν ἀπὸ παντὸς ἀγαπῶσι, διακοσίων ἐπικεκηρυγμένων αὐτῷ ταλάντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως), ἔφυγεν εἰς Αἴγας, Αἰολικὸν πολισμάτιον, ὑπὸ πάντων ἀγνοούμενος, πλὴν τοῦ ξένου Νικογένους, θεοῦ Λιολέων πλείστην οὐσίαν ἔκεκτητο, καὶ τοῖς ἀνω δυνατοῖς γνώριμος ὑπῆρξε. Παρὰ τούτῳ κρυπτόμενος ἡμέρας ὀλίγας διέτριψεν εἴτα μετὰ τὸ δεῖπνον ἐκ θυσίας τινὸς, Ὁλθίος, ὁ τῶν τέκνων τοῦ Νικογένους παιδαγωγὸς, ἔκφρων γενόμενος καὶ θεοφόροτος, ἀνεφώνησε μέτρῳ ταυτὶ,

Νυκτὶ φωνὴν, νυκτὶ βουλὴν, νυκτὶ τὴν νίκην δίδου.

Καὶ μετὰ ταῦτα κοιμηθεὶς ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅναρ ἔδοξεν ἰδεῖν δράκοντα κατὰ τῆς γαστρὸς αὐτοῦ περιελιττόμενόν, καὶ προσανέρποντα τῷ τραχήλῳ γενόμενον δ' ἀετὸν, ως ἤψατο τοῦ προσώπου, περιβαλόντα τὰς πτέρυγας, ἔξχροι καὶ κομίζειν πολλὴν ὁδὸν, εἴτα χρυσείου τινὸς κηρυκείου φανέντος, ἐπὶ τούτου στῆσαι βεβαίως αὐτὸν, ἀμηχάνου δείματος καὶ ταραχῆς ἀπαλλαγέντα. Πέμπεται γοῦν ὑπὸ τοῦ Νικογένους μηγανησαμένου τι τοιοῦτον. Τοῦ βαρβαρικοῦ γένους τὸ πολὺ καὶ μάλιστα τὸ Περσικὸν, εἰς ζηλοτυπίαν τὴν περὶ τὰς γυναικας ἄγριον φύσει καὶ χαλεπόν ἐστιν. Οὐ γάρ μόνον τὰς γαμετὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀργυρωνήτους καὶ παλλακευομένας, ἵσχυρῶς παραφυλάττουσιν ώς ὑπὸ μηδενὸς ὄρξεθαι τῶν ἐκτὸς, ἀλλ' οἵκοι μὲν διαιτᾶσθαι κατακελεισμένας, ἐν δὲ ταῖς ὁδοιπορίαις, ὑπὸ σκηνὰς κύκλῳ περιπεφραγμένας ἐπὶ τῶν ἀρμαμάζων ὀχεῖσθαι. Τοιαύτης τῷ Θεμιστοκλεῖ κατασκευασθείσης ἀπίνησε,

καταδίκεις ἔκομιζετο, τῶν περὶ αὐτὸν ἀεὶ τοῖς ἐντυγχάνουσι καὶ πυνθανομένοις λεγόντων, ὅτι γύναιον Ἑλληνικὸν ἄγουσιν ἀπ' Ιωνίας πρός τινα τῶν ἐπὶ θύραις βασιλέως.

καὶ. Θουκυδίδης μὲν οὖν καὶ Χάρων ὁ Δαρμψακηνὸς ἱστοροῦσι, τεθνηκότος Ξέρξου, πρὸς τὸν οἶδον αὐτοῦ τῷ Θεμιστοκλεῖ γενέσθαι τὴν ἔντευξιν· Ἐφόρος δὲ καὶ Δείνων καὶ Κλείταρχος καὶ Ἡρακλείδης, ἔτι δ' ἄλλοι πλείονες, πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι τὸν Ξέρξην. Τοῖς δὲ χρονικοῖς δοκεῖ μᾶλλον ὁ Θουκυδίδης συμφέρεσθαι, καίπερ οὐδὲ αὐτοῖς ἀτρέμα συνταττομένοις. Ο δ' οὖν Θεμιστοκλῆς γενόμενος παρ' αὐτὸν τὸ δεινὸν, ἐντυγχάνει πρῶτον Ἀρταβάνῳ τῷ χιλιάρχῳ, λέγων, Ἔλλην μὲν εἰναι, βούλεσθαι δ' ἐντυχεῖν βασιλεῖ περὶ μεγίστων πραγμάτων, καὶ πρὸς ἡ τυγχάνει μάλιστα σπουδάζων ἐκεῖνος. Ο δέ φησιν «Ω ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων· ἄλλα δ' ἄλλοις καλά· καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα κοσμεῖν καὶ σώζειν. Γιᾶς μὲν οὖν ἐλευθερίαν μάλιστα θαυμάζειν καὶ ισότητα, λόγος· ἡμῖν δὲ πολλῶν νόμων καὶ καλῶν δύτων, κάλλιστος οὗτός ἐστι, τιμῆν βασιλέα, καὶ προσκυνεῖν εἰκόνα Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα σώζοντος. Εἰ μὲν οὖν, ἐπαινῶν τὰ ἡμέτερα, προσκυνήσεις, ἔστι σοι καὶ βασιλέα θεάσασθαι καὶ προσειπεῖν· εἰ δ' ἄλλο τι φρονεῖς, ἀγγέλοις ἑτέροις χρήση πρὸς αὐτόν. Βασιλεῖ γάρ οὐ πάτριον ἀνδρὸς ἀκροᾶσθαι μὴ προσκυνήσαντος. Ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς ἀκούσας λέγει πρὸς αὐτόν. «Ἀλλ' ἔγωγε τὴν βασιλέως, ὃ Ἀρτάβανε, φέμην καὶ δύναμιν αὐξήσων ἀφῆγμαι, καὶ αὐτὸς τε πείσομαι τοῖς ὑμετέροις νόμοις, ἐπειδὴ Θεῷ τῷ μεγαλύναντι Πέρσας οὕτω δοκεῖ, καὶ δι' ἐμὲ πλείονες τῶν νῦν βασιλέων προσκυνήσουσιν. «Ωστε τοῦτο μηδὲν ἐμποδὼν ἔστω τοῖς λόγοις, οὓς βούλομαι πρὸς ἐκεῖνον εἰπεῖν». «Τίνα δ' (εἰπεν ὁ Ἀρτάβανος) Ἑλλήνων ἀφίχθαί σε φῶμεν; οὐ γάρ ιδιώτῃ τὴν γνώμην ἔοικας». Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς· «Τοῦτ' οὐκέτ' ἀν, ἔφη, πύθοιτό τις, Ἀρτάβανε, πρότερος βασιλέως. Οὕτω μὲν ὁ Φανίας φησίν. Ο δέ Ἐρχασθέντης ἐν τοῖς Περὶ πλούτου προσιστόρησε, διὰ γυναικὸς Ἐρετρικῆς, ἣν ὁ χιλιάρχος εἶχε, τῷ Θεμιστοκλεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔντευξιν γενέσθαι καὶ σύστασιν.

καὶ. Ἐπειδὴ οὖν εἰσῆχθη πρὸς βασιλέα, καὶ προσκυνήσας ἔστη σιωπῇ, προστάξαντος τῷ ἐρμηνεῖ τοῦ βασιλέως ἐρωτῆσαι, τίς ἐστι;

καὶ τοῦ ἐρμηνέως ἐρωτήσαντος, εἶπεν· «Ἔκω σοι, βασιλεῦ, Θεμιτὸν στοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος ἔγώ, φυγὰς ὑφ' Ἑλλήνων διωχθεὶς, ὃ πολλά μὲν ὄφειλουσι κακὰ Πέρσαι, πλείω δ' ἀγαθά κωλύσαντι τὴν δίωξιν, ὅτε τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀσφαλεῖ γενομένης, παρέσχε τὰ οἰκοι σωζόμενα χαρίσασθαι τι καὶ ὑμῖν. Ἐμοὶ μὲν οὐν πάντα πρέποντα ταῖς παρούσαις συμφοραῖς ἔστι, καὶ παρεσκευασμένος ἀφῆγμαί δέξασθαι τε χάριν εὔμενῶς διαλλαττομένου, καὶ παραιτεῖσθαι μηκοσικαοῦντος ὄργην. Σὺ δὲ τοὺς ἐμοὺς ἔχθροὺς μάρτυρας θέμενος· ὅγιε εὐεργέτησα Πέρσας, ἀπόγορους ταῖς ἐμαῖς τύχαις πρὸς ἐπιθετοῦν ἀρετῆς μᾶλλον, ἢ πρὸς ἀποπλήρωσιν ὄργης. Σώσεις μὲν γάρ ἵκετην σὸν, ἀπολεῖς δ' Ἑλλήνων πολέμιον γενόμενον». Ταῦτ' εἰπὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπεθέλασε τῷ λόγῳ προσδιελθόν τὴν δψιν, ἦν εἴδεν ἐν Νικογένους, καὶ τὸ μάντευμα τοῦ Δωδωναίου Διὸς, ὡς κελευσθεῖς πρὸς τὸν ὁμώνυμον τοῦ Θεοῦ βαδίζειν, συμφρονήσει πρὸς ἐκεῖνον ἀναπέμπεσθαι· μεγάλους γάρ ἀμφοτέρους εἶναι τε καὶ λεγεσθαι βασιλέας. Ἀκούσας δ' ὁ Πέρσης, ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, καίπερ θαυμάσας τὸ φρόνημα καὶ τὴν τόλμαν αὐτοῦ· μακαρίσας δὲ πρὸς τοὺς φίλους ἔκυτὸν, ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ μεγίστῃ, καὶ κατευξάμενος ἀεὶ τοῖς πολεμίοις τοιαύτας φρένας διδόναι τὸν Ἀριμάνιον, ὅπως ἐλαύνωσι τοὺς ἀρίστους ἐξ ἔκυτῶν, θύσαι τοῖς Θεοῖς λέγεται, καὶ πρὸς πόσιν εὐθὺς τραπέσθαι, καὶ νύκτωρ ὑπὸ γορᾶς διὰ μέσων τῶν ὕπνων βοῆσαι τρίς· «Βγέτε Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον».

κθ'. «Ἄμα δ' ἡμέρᾳ συγκαλέσας τοὺς φίλους, εἰσῆγαγεν αὐτὸν, μηδὲν ἐλπίζοντα χρηστὸν, εἴς διν ἐώρα τοὺς ἐπὶ θύραις, ὡς ἐπύθοντο τούνομα παρόντος αὐτοῦ, χαλεπῶς διακειμένους καὶ κακῶς λέγοντας. «Ἐτι δέ· Ρωξάνης ὁ χιλίαρχος, ὡς κατ' αὐτὸν ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς προσιὼν, καθημένου βασιλέως, καὶ τῶν ὅλλων σιωπῶντων, ἀτρέμα στενάξας εἶπεν· «Οφίς» Ἑλληνὸς ποικίλος, ὁ βασιλέως σε δαίμων δεῦρο ἥγαγεν. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰς δψιν ἐλθόντος αὐτοῦ, καὶ πάλιν προσκυνήσαντος, ἀσπασάμενος καὶ προσειπῶν φιλοφρόνως ὁ βασιλεὺς, ἥδη μὲν ἔφησεν αὐτῷ διακόσια τάλαντα ὄχειλεν· κομίσαντα γάρ αὐτὸν, ἀπολήψεσθαι δικαίως τὸ ἐπικηρυχθὲν τῷ ἀγαγόντι. Πολλῷ δὲ πλείω τούτων ὑπισχγεῖτο, καὶ παρεθάρ-

ρύνει· καὶ λέγειν ἐκέλευε περὶ τῶν Ἑλληνικῶν, ἢ βούλοιτο, παρόποταιαζόμενον. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπεκρίνατο, τὸν λόγον ἔοικέναι τοῦ ἀνθρώπου τοῖς ποικίλοις στρώμασιν· ὡς γάρ ἐκεῖνα, καὶ τοῦτον, ἐκτεινόμενον μὲν ἐπιδείκνυσθαι τὰ εἰδή, συστελλόμενον δὲ κρύπτειν καὶ διαφθείρειν. "Οὐεν αὐτῷ χρόνου δεῖν. Ἐπεὶ δ', ἥσθέντος τοῦ βασιλέως τῇ εἰκασίᾳ, καὶ λαμβάνειν κελεύσαντος, ἐνικατὸν αἰτησάμενος, καὶ τὴν Περσίδα γλωτταν ἀποχρώντως ἐκμαθὼν, ἐνετύγχανε βασιλεῖ δι' αὐτοῦ, τοῖς μὲν ἐκτὸς δόξῃ παρέσχε περὶ τῶν Ἑλληνικῶν προγράμμάτων διειλέχθαι· πολλῶν δὲ καινοτομουμένων περὶ τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς ὄβλους τοῦ βασιλέως ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, φθόνον ἔσχε παρὰ τοῖς δυνατοῖς, ὡς καὶ περὶ ἐκείνων παρόησίᾳ χρήσασθαι πρὸς αὐτὸν ἀποτελολημηκώς. Οὐδὲν γάρ ἥσαν αἱ τιμαὶ ταῖς τῶν ἄλλων ἑοικυῖαι ξένων, ἀλλὰ καὶ κυνηγεσίων βασιλεῖ μετέσχε, καὶ τῶν οἴκοι διατριβῶν, ὥστε καὶ μητρὶ τοῦ βασιλέως εἰς ὅψιν ἐλθεῖν, καὶ γενέσθαι συνήθης· διακοῦσαι δὲ καὶ τῶν μαγικῶν λόγων, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Ἐπειδὴ δὲ Δημάρατος ὁ Σπαρτιάτης, αἰτήσασθαι δῷρον κελευσθεῖς, ἥτησατο τὴν κιθαρινήν, ὥσπερ οἱ βασιλεῖς, ἐπαράμενος εἰσελάσαι διὰ Σάρδεων, Μιθροπαύστης μὲν, ἀνεψιὸς δὲν βασιλέως, εἶπε, τοῦ Δημαράτου τῆς χειρὸς ἀψίμενος· «Αὕτη μὲν ἡ κιθαρις οὐκ ἔχει ἐγκέφαλον, διὸ ἐπικαλύψει σὺ δ' οὐκ ἔσθη Ζεὺς, καὶ λάβης κερχυνόν». Ἀπωσαμένου δὲ τὸν Δημάρατον ὄργη διὰ τὸ αἰτημα τοῦ βασιλέως, καὶ δοκοῦντος ἀπαρχιτήτως ἔχειν πρὸς αὐτὸν, ὁ Θεμιστοκλῆς δεηθεὶς ἔπεισε καὶ δινήλαξε. Λέγεται δὲ, καὶ τοὺς ὕστερον βασιλεῖς, ἐφ' ὃν μᾶλλον αἱ Περσικαὶ πράξεις ταῖς Ἑλληνικαῖς συνανεκρύθησαν, ὅσάκις δεηθεῖεν ἀνδρὸς "Ἑλληνος, ἐπαγγέλλεσθαι καὶ γράφειν ἔκαστον, ὡς μείζων ἔσοιτο παρ' αὐτῷ Θεμιστοκλέους. Αὐτὸν δὲ Θεμιστοκλέα φασὶν, ἥδη μέγαν δῆτα καὶ θεραπευόμενον ὑπὸ πολλῶν, λαμπρᾶς ποτε τραπέζης παρατεθείσης, πρὸς τοὺς παιδας εἰπεῖν· «ὭΩ παιδες, ἀπωλόμεθ; Ἄν, εἰ μὴ ἀπωλόμεθα». Πόλεις δ' αὐτῷ τρεῖς μὲν οἱ πλεῖστοι δοθῆναι λέγουσιν, εἰς ὅρτον καὶ οἶνον καὶ ὕψον, Μαγνησίαν καὶ Αάρμψακον καὶ Φανίας, Περικότην καὶ Παλαιάσκηψιν εἰς στρωμάνην καὶ ἀμπεχόντην.

TOM. Δ'.

9

λ'. Καταβαίνοντι δ' αὐτῷ πρὸς τὰς Ἐλληνικὰς πράξεις ἐπὶ θάσῳ λατταν, Πέρσης ἀνὴρ, Ἐπιξύνης ὄνομα, σατραπεύων τῆς ἀνω Φρυγίας, ἐπεθούλευσε, παρεσκευακώς ἔκπαλαι Πισίδας ἀποκτενοῦντας, ὅταν ἐν τῇ καλουμένῃ πόλει Λεοντοφέραλφ γενόμενος καταυλισθῆ. Τῷ δὲ λέγεται καθεύδοντι μεσημέριας τὴν Μητέρα τῶν Θεῶν ὄναρ φανεῖσαν εἰπεῖν· «Ω Θεμιστόκλεις, ὑστέρει κεφαλῆς λεόντων, ἵνα μὴ λέοντι περιπέσῃς.» Ἐγὼ δ' ἀντὶ τούτου σε αἰτῶ θεράπαιναν Μνησιπτολέμαν λ. Διαταραχθεὶς οὖν ὁ Θεμιστοκλῆς, προσευξάμενος τῇ Θεῷ, τὴν μὲν λεωφόρον ἀφῆκεν, ἐτέρᾳ δὲ περιελθόντι, καὶ παραλλάξας τὸν τόπον ἔκεινον, ἥδη νυκτὸς οὔστις κατηυλίσατο. Τῶν δὲ τὴν σκηνὴν κομιζόντων ὑποζυγίων ἐνδός εἰς ποταμὸν ἐμπεσόντος, οἱ τοῦ Θεμιστοκλέους οἰκέται τὰς αὐλαῖς διαβρόχους γενομένας ἐκπετάσαντες ἀνέψυχον· οἱ δὲ Πισίδαι τὰ ξύρη λαβόντες ἐν τούτῳ προσεφέροντο, καὶ τὰ ψυχόμενα πρὸς τὴν σελήνην οὐκ ἀκριβῶς ἴδόντες, φήθισαν εἶναι τὴν σκηνὴν τὴν Θεμιστοκλέους, κἀκεῖνον ἔνδον εὑρήσειν ἀναπαυόμενον. «Ως δ' ἐγγὺς γενόμενοι τὴν αὐλαῖαν ἀνέστελλον, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ παραφυλάσσοντες, καὶ συλλαμβάνουσι. Διαφυγῶν δὲ τὸν κίνδυνον οὕτω, καὶ θαυμάσας τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Θεοῦ, ναὸν κατεσκεύασεν ἐν Μαγνησίᾳ Δινδυμένης, καὶ τὴν θυγατέρα Μνησιπτολέμαν ιέρειαν ἀπέδειξεν.

λά. «Ως δ' ἥλθεν εἰς Σάρδεις, καὶ σχολὴν ἄγων ἐθεάσατο τῶν ἱερῶν τὴν κατασκευὴν, καὶ τῶν ἀναθημάτων τὸ πλήθος, εἴδε καὶ ἐν Μητρὸς ἱερῷ τὴν καλουμένην ὑδροφόρον κόρην χαλκῆν, μέγεθος δίπηγυν, ἣν αὐτὸς, ὅτε τῶν Ἀθήνησιν ὑδάτων ἐπιστάτης ἦν, εύρων τοὺς ψήφηρμένους τὸ ὄδωρο καὶ παροχετεύσαντας, ἀνέθηκεν ἐκ τῆς ζημιᾶς ποιησάμενος· εἴτε δὴ παθών τι πρὸς τὴν αὐχμαλωσίαν τοῦ ἀναθήματος, εἴτε βουλόμενος ἐνδείξασθαι τοῖς Ἀθηναῖσι, δισηγήσας τιμὴν καὶ δύναμιν ἐν τοῖς βασιλέως πράγμασι; λόγον τῷ Λυδίᾳς σατράπη προσήνεγκεν, αἰτούμενος ἀποστεῖλαι τὴν κόρην εἰς τὰς Ἀθήνας. Χαλεπαίνοντος δὲ τοῦ βαρεάρου, καὶ βικσιλεῖτ γράψειν φήσαντος ἐπιστολὴν, φοβηθεὶς ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰς τὴν γυναικωνῖτιν κατέφυγε, καὶ τὰς παλλακίδας αὐτοῦ θεραπεύσας γρήμασιν, ἔκεινόν τε κατεπράγνε τῆς ὄργης, καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πυρετῆγεν ἔκυτδην εὐλαβέστερον, ἥδη καὶ τὸν φθίνον τῶν βαρ-

βάρων δεδοκώς. Οὐ γάρ πλανύμενος περὶ τὴν Ἀσίαν, ὡς φησι Θεόπομπος, ἀλλ' ἐν Μαγνησίᾳ μὲν οἰκῶν, καρπούμενος δὲ δωρεὰς μεγάλας, καὶ τιμώμενος δῆμοις Περσῶν τοῖς ἀρίστοις, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀδεῶς διῆγεν, οὐ πάνυ τι τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασι προσέχοντος τοῦ βασιλέως, ὑπ' ἀσχολιῶν περὶ τὰς ἄνω πράξεις. Ως δ' Αἴγυπτός τ' ἀρισταμένη, βοηθούντων Ἀθηναίων, καὶ τριήρεις Ἑλληνικαὶ μέχρι Κύπρου καὶ Κιλικίας ἀναπλεύσασαι, καὶ Κίμων Θαλασσοκρατῶν ἐπέστρεψεν αὐτὸν ἀντεπιχειρεῖν τοῖς Ἑλλησι, καὶ κωλύειν αὐξανομένους ἐπ' αὐτὸν, ἥδη δὲ καὶ δυνάμεις ἐκινοῦντο καὶ στρατηγοὶ διεπέμποντο, καὶ κατέβαινον εἰς Μαγνησίαν ἀγγελίαι πρὸς Θεμιστοκλέα, τῶν Ἑλληνικῶν ἔξαπτεσθαι κελεύοντος βασιλέως, καὶ βεβαιοῦν τὰς ὑποσχέσεις· οὔτε δι' ὀργὴν τινὰ παρέχυνθεις κατὰ τῶν πολιτῶν, οὔτ' ἐπαρθεῖς τιμῇ τοσαύτῃ καὶ δυνάμει πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἵστως μὲν οὐκ ἐφικτὸν ἡγούμενος τὸ ἔργον, ἀλλως τε μεγάλους τῆς Ἑλλάδος ἔχούσης στρατηγοὺς τότε, καὶ Κίμωνος ὑπερφυῶς εὐημεροῦντος ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς· τὸ δὲ πλεῖστον, αἰδοῖ τῆς τε δόξης τῶν πράξεων ἔκυτον, καὶ τῶν τροπιῶν ἐκείνων, ἀριστα βουλευσάμενος ἐπιθεῖναι τῷ βίῳ τὴν τελευτὴν πρέπουσαν, ἔθυσε τοῖς Θεοῖς, καὶ τοὺς φίλους συναγαγών, καὶ δεξιωσάμενος, ὡς μὲν ὁ πολὺς λόγος, αἷμα ταύρειον πιὼν, ὡς δ' ἔνιοι, φράμακον ἐφήμερον προσενεγκάμενος, ἐν Μαγνησίᾳ κατέστρεψε, πέντε πρὸς τοῖς ἔξηκοντα βεβιωκώς ἔτη, καὶ τὰ πλεῖστα τούτων ἐν πολιτείαις καὶ ἡγεμονίαις. Τὴν δ' αἰτίαν τοῦ θανάτου καὶ τὸν τρόπον πυθόμενον βασιλέα λέγουσιν ἔτι μᾶλλον θαυμάσαι τὸν ἄνδρα, καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῦ καὶ οἰκείοις χρώμενον διατελεῖν φιλανθρώπως.

λβ'. Ἀπέλιπε δὲ Θεμιστοκλῆς παῖδας, ἐκ μὲν Ἀρχίππης τῆς Δυσάνδρου τοῦ Ἀλωπεκῆθεν, Ἀρχέπτολιν καὶ Πολύευκτον, καὶ Κλεόφραντον· οὗ καὶ Πλάτων ὁ φιλόσοφος ὡς ἱππέως ἀρίστου, ταῦλα δὲ οὐδενὸς ἀξίου γενομένου μνημονεύει. Τῶν δὲ πρεσβυτάτων, Νεοκλῆς μὲν, ἔτι παῖς ὅν, ὡρ' ἵππου δηγχθεὶς ἀπέθανε, Διοκλέας δὲ Λύτανδρος ὁ πάππος μίδι ἐποιήσατο. Οὐγκτέρας δὲ πλείους ἔσχεν, ὃν Μνησιππολέμαν μὲν, ἐκ τῆς ἐπιγαμηθείσης γενομένην, Ἀρχέπτολις ὁ ἀδελφός, οὐκ ὡν διοικήτριος, ἔγγρησεν· Ἰταλίκην δὲ

Πρωθείδης ὁ Χῖος, Σύβαριν δὲ Νικομήδης Ἀθηναῖος· Νικομάχην δὲ Φρασικλῆς ὁ ἀδελφίδος Θεμιστοκλέους, ἥδη τετελευτηκότος ἐκείνου, πλεύσας εἰς Μαγνησίαν, ἔλαβε παρὰ τῶν ἀδελφῶν, νεωτάτην δὲ πάντων τῶν τέκνων Ἀσίαν ἔθρεψε. Καὶ τάφον μὲν αὐτοῦ λαμπρὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ Μάγνητες ἔχουσι· περὶ δὲ τῶν λειψάνων οὕτ' Ἀνδοκίδης προσέγειν ἀξιον, ἐν τῷ Πρὸς τοὺς ἑταίρους λέγοντι, φωράσαντας τὰ λείψανα διαρρέψαι τοὺς Ἀθηναίους (ψεύδεται γὰρ, ἐπὶ τὸν δῆμον παροξύνων τοὺς ὀλιγαρχικοὺς), ὃ τε Φύλαρχος, ὡσπερ ἐν τραγῳδίᾳ τῇ ιστορίᾳ μονογονού μηχανὴν ἄρας, καὶ προαγαγών Νεοκλέα τινὰ καὶ Δημόσιοιν, υἱοὺς Θεμιστοκλέους, ἀγῶνα βούλεται κινεῖν καὶ πάθος, ὃ οὐδὲ ἢν ὁ τυχῶν ἀγνοήσειν ὅτι πέπλασται. Διόδωρος δ' ὁ περιηγητὸς ἐν τοῖς Περὶ τῶν μνημάτων εἰρηκεν, ὡς ὑπονοῶν μᾶλλον, ἵνα γινώσκων, ὅτι περὶ τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν Ἀλκιμον ἀκρωτηρίου, πρόκειται τις οἷον ἀγωνίαν, καὶ κάρφαντι τοῦτον ἐντὸς, ἵνα τὸ περὶ αὐτὴν βωμοειδὲς, τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους. Οἵται δὲ καὶ Πλάτωνα τὸν κωμικὸν αὐτῷ μαρτυρεῖν ἐν τούτοις·

'Ο σὸς δὲ τύμπος, ἐν καλῷ κεχωσμένος,
Τοῖς ἐμπόροις πρόσφροις ἔσται πανταχοῦ,
Τοὺς τ' ἐκπλέοντας εἰσπλέοντάς τ' ὅψεται,
Χώπόταν ἄμιλλα τῶν νεῶν, θεάσεται.'

Τοῖς δὲ ἀπὸ γένους τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τιμαί τινες ἐν Μαγνησίᾳ φυλαττόμεναι μέχρι τῶν ἡμετέρων γρόνων ἤσαν, ἀς ἐκαρποῦτο Θεμιστοκλῆς Ἀθηναῖος, ἡμέτερος συνήθης καὶ φίλος παρ' Ἀμμωνίῳ τῷ φιλοσόφῳ γενόμενος.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ (1).

* * *

γ'. Περικλῆς ἦν τὴν μὲν φυλὴν Ἀκαμαντίδης, τὸν δὲ δῆμον

(1) Κατὰ τὸν ἐν Παρισίοις ἐκδοσιν Λ. Κοραή, μωβ' (Βλ. Ἑλλην. Βιβλιοθήκη. Τόμ. Γ', σελ. 283 κ' ἐπόμ.).

Χολαργεὺς, οἶκου δὲ καὶ γένους τοῦ πρώτου κατ' ἀμφοτέρους. Εάνθιππος γὰρ ὁ νικήσας ἐν Μυκάλῃ τοὺς βασιλέως στρατηγοὺς, ἔγημεν Ἀγαρίστην Κλεισθένους ἔγγονον, θις ἐξήλασε [τοὺς] Πειστρατίδας, καὶ κατέλυσε τὴν τυραννίδα γενναιῶς, καὶ νόμους ἔθετο, καὶ πολιτείαν ἀριστα κεκραμένην πρὸς ὅμονοιαν καὶ σωτηρίαν κατέστησεν. Λύτη κατὰ τοὺς ὑπνους ἔδοξε τεκεῖν λέοντα, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἔτεκε Περικλέα, τὰ μὲν ἄλλα τὴν ἴδεαν τοῦ σώματος ἀμεμπτον, προμήκη δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀσύμμετρον. "Οθεν αἱ μὲν εἰκόνες αὐτοῦ σχεδὸν ἀπασαι κράνεσι περιέγονται, μὴ βουλομένων, ὡς εἴοικε, τῶν τεχνιτῶν ἐζονειδίζειν. Οἱ δὲ Ἀττιτικοὶ ποιηταὶ σχινοκέφαλον αὐτὸν ἐκάλουν. Τὴν γὰρ σκλλαν ἔστιν δῆτε καὶ σχῖνον ὀνομάζουσι. Τῶν δὲ κωμικῶν ὁ μὲν Κρατῖνος, ἐν Χείροις· «Στάσις δὲ (φησὶ) καὶ πρεσβυγενῆς Κρόνος, ἀλλήλοισι μιγέντε, μέγιστον τίκτετον τύραννον, διὸ δὴ κεφαληγερέταν Θεοὶ καλέουσι». Καὶ πάλιν ἐν Νεμέσει· «Μόλ', ζεῦ ξένιε καὶ μακάριε». Τηλεκείδης δὲ, ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἡπορημένον καθῆσθαι φησιν αὐτὸν ἐν τῇ πόλει καρηβαροῦντα, ποτὲ δὲ μόνον ἐκ κεφαλῆς ἐνδεκακλίνου θόρυβον πολὺν ἐξανατέλλειν. 'Ο δὲ Εὔπολις ἐν τοῖς Δήμοις πυνθανόμενος περὶ ἐκάστου τῶν ἀναβεβηκότων ἐξ ἥδου δημαγωγῶν, ὡς ὁ Περικλῆς ὥνομασθη τελευταῖος·

"Ο, τι περ κεφαλαιον τῶν κάτωθεν ἥγαρες.

Δ'. Διδάσκαλον δ' αὐτοῦ τῶν μουσικῶν, οἱ πλεῖστοι Δάμωνα γενέσθαι λέγουσιν, οὗ φασὶ δεῖν τούνομα βραχύνοντας τὴν προτέραν συλλαβὴν ἐκφέρειν. Ἀριστοτέλης δὲ παρὰ Πυθοκλείδῃ τὴν μουσικὴν διαπονηθῆναι τὸν ἀνδρα φησίν. 'Ο δὲ Δάμων ἔοικεν, ἄκρος ὁν σοφιστής, καταδύεσθαι μὲν εἰς τὸ τῆς μουσικῆς ὅνομα, πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐπικρυπτόμενος τὴν δεινότητα· τῷ δὲ Περικλεῖ συνῆν, καθάπερ ἀθλητῇ τῶν πολιτικῶν ἀλείπτης καὶ διδάσκαλος. Οὐ μὴν ἔλαθεν ὁ Δάμων τῇ λύρᾳ παρακαλύμματι χρώμενος, ἀλλ' ὡς μεγαλοπράγμων καὶ φιλοτύραννος ἐξωστρακίσθη καὶ παρέσχε τοῖς κωμικοῖς διατριβήν. 'Ο γοῦν Πλάτων καὶ πυνθανόμενος αὐτοῦ τινα πεποίκεν οὕτω·

Πρῶτον μὲν οὖν μοι λέξον, ἀντιθολῶ· σὺ γὰρ,
"Ως φασὶν, ὁ Χείρων, ἐξέθρεψες Περικλέα.

Διήκουσε δὲ Περικλῆς καὶ Ζάνωνος τοῦ Ἐλεάτου, πραγματευομένου [μὲν] περὶ φύσιν, ὡς Παρμενίδης, ἐλεγκτικὴν δέ τινα, καὶ δι' ἐναντιολογίας εἰς ἀπορίαν κατακλείσαντος ἔξιν, ὡς που καὶ Τίμων ὁ Φιλιάσιος εἴρηκε διὰ τούτων.

*Αμφοτερογλώσσου τε μέγχα σθένας οὐκ ἀλαπαδνὸν Ζάνωνος, πάντων ἐπιλήπτορος.

Οὐ δὲ πλεῖστα Περικλεῖ συγγενόμενος, καὶ μάλιστα περιθεὶς ὅχον αὐτῷ καὶ φρόνημα δημαγωγίας ἐμβριθέστερον, δλως τε μετεωρίσας καὶ συνεζάρας τὸ ἀξιωμα τοῦ ἥθους, Ἀναξαγόρας ἦν ὁ Κλαζομένιος· δὴν οἱ τότε ἄνθρωποι Νοῦν προστηγόρευον, εἴτε τὴν σύνεσιν αὐτοῦ μεγάλην εἰς φυσιολογίαν καὶ περιττὴν διαφανεῖσαν θαυμάσαντες, εἴδοντες δὲ τοὺς ὅλοις πρῶτος οὐ τύχην, οὐδὲ ἀνάγκην, διακοσμήσεως ἀργήν, ἀλλὰ νοῦν ἐπέστησε καθαρὸν καὶ ἀκρατον, ἐν μεμιγμένοις πᾶσι τοῖς ἀλλοις, ἀποκρίνοντα τὰς ὄμοιομερεῖας.

Ἐπειδὴν δὲ τὸν ἄνδρα θαυμάσας ὁ Περικλῆς, καὶ τῆς λεγομένης μετεωρολογίας καὶ μεταρσιολεγύης ὑποπιμπλάμενος, οὐ μόνον, ὡς ἔποικε, τὸ φρόνημα σοβαρὸν, καὶ τὸν λόγον ὑψηλὸν εἶχε καὶ καθαρὸν ὄχλικῆς καὶ πανούργου βωμολογίας· ἀλλὰ καὶ προσώπου σύστασις ἀθρυπτος εἰς γέλωτα, καὶ πραότης πορείας, καὶ καταστολὴ περιβολῆς πρὸς οὐδὲν ἐκταραττομένη πάθος ἐν τῷ λέγειν, καὶ πλάσμα φωνῆς ἀθόρυβον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, πάντας θαυμαστῶς ἐξέπληττε. Δοιδορούμενος γοῦν ποτε καὶ κακῶς ἀκούων ὑπό τινος τῶν βδελυρῶν καὶ ἀκολάστων δλην ἡμέραν, ὑπέμεινε σιωπῆ κατ' ἀγορὰν ἄμα τι τῶν ἐπειγόντων καταπραττόμενος ἐσπέρας δ' ἀπήσι κοσμίως οἰκαδε, παρακολούθοις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πάσῃ χρωμένου βλασφημίᾳ πρὸς αὐτόν. Ός δ' ἔμελλεν εἰσιέναι σκότους ὃντος ἥδη, προσέταξε τινὶ τῶν οἰκετῶν, φῶς λαζόντι, παραπέμψαι καὶ καταστῆσαι πρὸς τὴν οἰκίαν τὸν ἄνθρωπον. Οὐ δὲ ποιητὴς Ἰων μοθωνικὴν φῆσι τὴν ὄμιλαν καὶ ὑπότυφον εἶναι τοῦ Περικλέους, καὶ ταῖς μεγαλαυγίαις αὐτοῦ πολλὴν ὑπεροψίαν ἀναμεμίχθαι καὶ περιφρόνησιν τῶν ἀλλων· ἐπαινεῖ δὲ τὸ Κίμωνος ἐμμελὲς καὶ ὑγρὸν καὶ μεμουσωμένον ἐν ταῖς περιφοραῖς. Ἀλλ' Ἰωνας μὲν, ὡσπερ τραγικὴν διδασκαλίαν, ἀξιοῦντα τὴν ἀρετὴν ἔχειν τι πάντως καὶ σατυρικὸν μέρος, ἐῶμεν· τοὺς δὲ τοῦ Περικλέους τὴν

τεμνότητα, δοξοκομπίαν τε καὶ τύφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτούς τι τοιοῦτον δοξοκομπεῖν, ώς τῆς προσποίησεως αὐτῆς τῶν κακῶν ὑποποιούστης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν.

ζ'. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα τῆς Ἀναξαγόρου συνουσίας ἀπέλαυσε Περικλῆς ἀλλὰ καὶ δεισιδαιμονίας δοκεῖ γενέσθαι καθυπέρτερος, ὅσην τὸ πρὸς τὰ μετέωρα θάμβος ἐνεργάζεται τοῖς αὐτῶν τε τούτων τὰς αἰτίας ἀγνοοῦσι, καὶ περὶ τὰ θεῖα δειμαίνουσι, καὶ ταραττομένοις δι' ἀπειρίαν αὐτῶν· θὺν ὁ φυσικὸς λόγος ἀπαλλάττων, ἀντὶ τῆς φοβερῆς καὶ φλεγμανινότης δεισιδαιμονίας, τὴν ἀσφαλῆ μετ' ἔλπιδων ἀγαθῶν εὐσέβειαν ἐνεργάζεται. Λέγεται δέ ποτε κριοῦ μονόκερω κεφαλὴν ἔξι ἀγροῦ τῷ Περικλεῖ κομισθῆναι, καὶ Λάρμπωνα μὲν τὸν μάντιν, ως εἶδε τὸ κέρκος ἴσχυρὸν καὶ στερεόν ἐκ μέσου τοῦ μετώπου περψυκός, εἰπεῖν, ὅτι δυοῖν οὐσῶν ἐν τῇ πόλει δυναστειῶν, τῆς Θουκυδίδου καὶ Περικλέους, εἰς ἕνα περιστήσεται τὸ κράτος, παρ' ᾧ γένοιτο τὸ σημεῖον· τὸν δ' Ἀναξαγόραν, τοῦ κρανίου διακοπέντος, ἐπιδεῖξαι τὸν ἐγκέφαλον οὐ πεπληρωκότα τὴν βάσιν, ἀλλ' ὅξιν ὥσπερ ὠδόν, ἐκ τοῦ παντὸς ἀγγείου συνωλισθηκότα κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον, δίθεν. ή δίζα τοῦ κέρατος εἴχε τὴν ἀρχήν. Καὶ τότε μὲν θαυμασθῆναι τὸν Ἀναξαγόραν ὑπὸ τῶν παρόντων, ὀλιγῷ δ' ὑστερον τὸν Λάρμπωνα, τοῦ μὲν Θουκυδίδου καταλυμέντος, τῶν δὲ τοῦ δήμου πραγμάτων δημαλῶς ἀπάντων ὑπὸ τῷ Περικλεῖ γενομένων. Ἐκώλυε δ' οὐδὲν, οἷμαι, καὶ τὸν φυσικὸν ἐπιτυγχάνειν, καὶ τὸν μάντιν, τοῦ μὲν τὴν αἰτίαν, τοῦ δὲ τὸ τέλος καλῶς ἐκλαμβάνοντος ὑπέκειτο γάρ τῷ μὲν, ἐκ τίνων γέγονε, καὶ πῶς πέφυκε, θεωρῆσαι· τῷ δὲ, πρὸς τί γέγονε, καὶ τί σημαίνει, προειπεῖν. Οἱ δὲ τῆς αἰτίας τὴν εὔρεσιν, ἀνατίρεσιν εἰναι λέγοντες τοῦ σημείου, οὐκ ἐπινοοῦσιν ἀμα τοῖς θεοῖς καὶ τὰ τεχνητὰ τῶν συμβόλων ἀθετοῦντες, φόρους τε δίσκων, καὶ φῶτα πυρσῶν, καὶ γνωμόνων ἀποσκιασμούς· ὃν ἔκαστον αἰτίᾳ τινὶ καὶ κατασκευῇ, σημεῖον εἰναι τινος πεποίηται. Ταῦτα μὲν οὖν ἵσως ἐτέρας ἐστὶ πραγματείας.

ζ'. Οἱ δὲ Περικλῆς, νέος μὲν ὄν, σφόδρα τὸν δῆμον εὐλαβεῖτο. Καὶ γάρ ἐδόκει Πεισιστράτῳ τῷ τυράννῳ τὸ εἶδος ἐμφερῆς εἰναι,

τὴν τε φωνὴν ἡδεῖκν οὖσαν αὐτοῦ καὶ τὴν γλῶσσαν εὔτροχον ἐν τῷ διαιλέγεσθαι καὶ ταχεῖαν οἱ σφόδρα γέροντες ἔξεπλήττοντο πρὸς τὴν ὄμοιότητα. Πλούτου δὲ καὶ γένους προσόντος αὐτῷ λαμπροῦ, καὶ φίλων, οἱ πλεῖστον ἡδύναντο, φοβούμενος ἔξοστρακισθῆναι, τῶν μὲν πολιτικῶν οὐδὲν ἔπραττεν, ἐν δὲ ταῖς στρατείαις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἦν καὶ φιλοκίνδυνος. Ἐπεὶ δ' Ἀριστείδης μὲν ἀποτεθνήκει, καὶ Θεμιστοκλῆς ἔξεπεπτώκει, Κίμωνα δὲ αἱ στρατεῖαι τὰ πολλὰ τῆς Ἑλλάδος ἔξω κατεῖχον, οὕτω δὴ φέρων ὁ Περικλῆς τῷ δῆμῳ προσένειμεν ἔαυτὸν, ἀντὶ τῶν πλουσίων καὶ ὀλίγων τὰ τῶν πολλῶν καὶ πενήτων ἐλόμενος, παρὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἤκιστα δημοτικὴν οὖσαν. Ἄλλ', ὡς ἔοικε, δεῖδις μὲν ὑποψίᾳ περιπεσεῖν τυραννίδος, ὅρῶν δὲ ἀριστοκρατικὸν τὸν Κίμωνα, καὶ διαφερόντως ὑπὸ τῶν καλῶν καὶ γαθῶν ἀνδρῶν ἀγαπώμενον, ὑπῆλθε τοὺς πολλοὺς, ἀσφάλειαν μὲν ἔαυτῷ, δύναμιν δὲ κατ' ἔκεινου παρασκευαζόμενος. Εὗθυς δὲ καὶ τοῖς περὶ τὴν δίαιταν ἐτέραν τάξιν ἐπέθηκεν. Ὁδόν τε γάρ ἐν ἀστει μίαν ἐωρᾶτο τὴν ἐπ' ἀγορὰν καὶ τὸ βουλευτήριον πορευόμενος, κλήσεις τε δείπνων καὶ τὴν τοιαύτην ἀπασκὴν φιλορροσύνην καὶ συνήθειαν ἔξελιπεν· ὡς ἐν οἷς ἐποιεύσατο χρόνοις, μακροῖς γενομένοις, πρὸς μηδένα τῶν φίλων ἐπὶ δεῖπνον ἐλθεῖν· πλὴν Εὐρυπτολέμου τοῦ ἀνεψιοῦ γαμοῦντος, ἀχρι τῶν σπονδῶν παραγενόμενος, εὐθὺς ἔξανέστη. Δεινὸν γάρ αἱ φιλορροσύναι παντὸς ὕγκου περιγενέσθαι, καὶ δυσφύλακτον ἐν συνήθειᾳ τὸ πρὸς δόξαν σεμνόν ἔστι. Τῆς ἀληθινῆς δὲ ἀρετῆς καλλιστα φαίνεται τὰ μάλιστα φαινόμενα, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν οὐδὲν οὕτω θαυμάσιον τοῖς ἐκτός, ὡς ὁ καθ' ἡμέραν βίος τοῖς συνοῦσιν. Οἱ δὲ, καὶ τοῦ δήμου τὸ συνεχὲς φεύγων καὶ τὸν κόρον, *οἶον* ἐκ διαιλειμμάτων ἐπλησίαζεν, οὐκ ἐπὶ παντὶ πράγματι λέγων, οὐδὲ παριών εἰς τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἔαυτὸν, ὥσπερ τὴν Σαλαμινίαν τριήρη, φησὶ Κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδόντος, τἄλλα δὲ, φίλους καὶ φίτορας ἐταίρους καθιείς, ἔπραττεν. Ὡν ἔνα φασὶ γενέσθαι τὸν Ἐφιάλτην, ὃς κατέλυσε τὸ κράτος τῆς ἔξι Ἀρείου πάγου βουλῆς, πολλὴν, κατὰ τὸν Πλάτωνα, καὶ ἀκρατον τοῖς πολίταις ἐλευθερίαν οἰνοχοῶν Ὅδον, ὥσπερ ἵππον, ἔξυβρίσαντα τὸν δῆμον οἱ κωμῳδοποιοὶ λέω-

γουσι, πειθαρχεῖν οὐκέτι τολμῶν, ἀλλὰ δάκνειν τὴν Εὔθοιαν, καὶ ταῖς νήσοις ἐπιποδᾶν.

ἥ. Τῇ μέντοι περὶ τὸν βίον κατασκευῇ καὶ τῷ μεγέθει τοῦ φρονήματος ἀριμόζοντα λόγον, ὡσπερ ὅργανον, ἔξαρτυόμενος παρενέτειν πολλαχοῦ τὸν Ἀναξαγόραν· οἷον βαφῆν, τῇ ἑητορικῇ τὴν φυσιολογίαν ὑποχεόμενος. Τὸ γάρ ὑψηλόνουν τοῦτο καὶ πάντη τελεσιουργὸν, ὡς ὁ θεῖος Πλάτων φησὶ, πρὸς τῷ εὐφυῆς εἶναι, κτησάμενος ἐκ φυσιολογίας, καὶ τὸ πρόσφορον ἐλκύσας ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην, πολὺ πάντων διήνεγκε. Διδ καὶ τὴν ἐπίκλησιν αὐτῷ γενέσθαι λέγουσι· καίτοι τινὲς ἀπὸ τῶν, οἵς ἐκόσμησε τὴν πόλιν, οἱ δ' ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς στρατηγίαις δυνάμεως, Ὁλύμπιον αὐτὸν οἰονται προσαγορευθῆναι· καὶ συνδραμεῖν οὐδὲν ἀπέοικεν ἀπὸ πολλῶν προσόντων τῷ ἀνδρὶ τὴν δόξαν. Αἱ μέντοι κωμῳδίαι τῶν τότε διδασκάλων σπουδῇ τε πολλάς καὶ μετὰ γέλωτος ἀφεικότων φωνὰς εἰς αὐτὸν, ἐπὶ τῷ λόγῳ μάλιστα τὴν προσωνυμίαν γενέσθαι δηλοῦσι, βροντὴν μὲν αὐτὸν καὶ ἀστράπτειν, ὅτε δημηγοροί, δεινὸν δὲ κεραυνὸν ἐν γλώσσῃ φέρειν λεγόντων. Διαμνημονεύεται δέ τις καὶ Θουκυδίδου τοῦ Μιλησίου λόγος, εἰς τὴν δεινότητα τοῦ Περικλέους μετὰ παιδιάς εἰρημένος. Ἡν μὲν γάρ ὁ Θουκυδίδης τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ πλεῖστον ἀντεπολιτεύσατο τῷ Περικλεῖ χρόνον· Ἀρχιδάμου δὲ, τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως, πυνθανομένου, πότερον αὐτὸς, ἢ Περικλῆς, παλαίστει βέλτιον, "Οταν, εἶπεν, ἐγὼ καταβάλω παλαιών, ἐκεῖνος ἀντιλέγων, ὡς οὐ πέπτωκε, νικᾷ, καὶ μεταπείθει τοὺς ὄρῶντας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς περὶ τὸν λόγον εὐλαβῆς ἦν, ὡστ' αὐτὸς τὸ βῆμα βαδίζων ηὔχετο τοῖς Θεοῖς μηδὲ ῥῆμα μηδὲν ἐκπεσεῖν ἀκοντος αὐτοῦ πρὸς τὴν προκειμένην χρείαν ἀνάρμοστον. Ἔγγραφον μὲν οὖν οὐδὲν ἀπολέλοιπε, πλὴν τῶν ψηφισμάτων· ἀπομνημονεύεται δ' ὀλίγα παντάπτων· οἷον, τὸ τὴν Αἴγιναν ὡς λήμην τοῦ Πειραιῶς ἀφελεῖν κελεῦσαι· καὶ τό, τὸν πόλεμον ἥδη φάναι καθορᾶν ἀπὸ Πελοποννήσου προσφερόμενον. Καί ποτε τοῦ Σοφοκλέους, ὅτε συστρατηγῶν ἔξεπλευσε μετ' αὐτοῦ, παῖδα καλὸν ἐπαινέσαντος· Οὐ μόνον, ἔφη, τὰς χεῖρας, ὡς Σοφόκλεις, δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. Ὁ δὲ Στησίμορος

τος φυσιν, ότι τοὺς ἐν Σάμῳ τεθηκότας ἐγκωμιάζων ἐπὶ τοῦ βῆματος, ἀθανάτους ἔλεγε γεγονέναι, καθάπερ τοὺς Θεούς· οὐ γὰρ ἔκείγοντες αὐτοὺς ὄρῶμεν, ἀλλὰ ταῖς τιμαῖς, οὓς ἔχουσι, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ παρέχουσιν, ἀθανάτους εἶναι τεκμαῖρόμεθα· ταῦτ' οὖν ὑπάρχειν καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανοῦσιν.

Θ'. Ἐπει δὲ Θουκυδίδης μὲν ἀριστοκρατικήν τινα τὴν τοῦ Περικλέους ὑπογράφει πολιτείαν, λόγῳ μὲν οὗσαν δημοκρατίαν, ἔργῳ δ' ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχῆν, ἄλλοι δὲ πολλοὶ πρῶτον ὑπὸ ἔκεινου φασὶ τὸν δῆμον ἐπὶ κληρουχίας καὶ θεωρικὰ καὶ μισθῶν διανομὰς προσχθῆναι, κακῶς ἔθισθέντα, καὶ γενόμενον πολυτελῆ καὶ ἀκόλαστον ὑπὸ τῶν τότε πολιτευμάτων, ἀντὶ σώφρονος καὶ αὐτουργοῦ· θεωρείσθω διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἡ αἰτία τῆς μεταβολῆς. Ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ, ὥσπερ εἴρηται, πρὸς τὴν Κίμωνος δόξαν ἀντιτατόμενος, ὑπεποιεῖτο τὸν δῆμον· ἐλατούμενος δὲ πλούτῳ καὶ χρήμασιν, ἀφ' ὧν ἔκεινος ἀνελάμβανε τοὺς πένητας, ὃς εἰπόντων τε καθ' ἡμέραν τῷ δεομένῳ παρέχων Ἀθηναῖων, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀμφιενύων, τῶν τε χωρίων τοὺς φραγμοὺς ἀφαιρῶν, ὅπως ὀπωρίζωσιν οἱ βουλόμενοι· τούτοις δὲ Περικλῆς καταδημαγωγούμενος, τρέπεται πρὸς τὴν τῶν δημοσίων διανομὴν, συμβουλεύσαντος αὐτῷ Δημωνίδου τοῦ Οἰηλεν, ὡς Ἀριστοτέλης ἴστορης. Καὶ ταχὺ θεωρικοῖς καὶ δικαστικοῖς λήμμασιν, ἄλλας τε μισθωφοραῖς καὶ χορηγίαις συγδεκάσας τὸ πλῆθος, ἐγρῆπτο κατὰ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς, ἃς αὐτὸς οὐ μετεῖχε, διὰ τὸ μήτ' ἀρχῶν, μήτε θεσμούμετης, μήτε βασιλεὺς, μήτε πολέμιαρχος λαχεῖν. Αὗται γάρ αἱ ἀρχαὶ κληρωταὶ τῆςαν ἐκ παλαιοῦ, καὶ δι' αὐτῶν οἱ δοκιμασθέντες ἀνέβαινον εἰς Ἀρείου πάγον. Διὸ καὶ μᾶλλον ἴσχύσας δὲ Περικλῆς ἐν τῷ δῆμῳ, κατεστασίας τὴν βουλὴν, ὃστε τὴν μὲν ἀραιούμενας τὰς πλείστας κρίσεις δι' Ἐφιάλτου, Κίμωνα δὲ ὡς φιλολάκωνα καὶ μισθόμον ἔξοστρακισθῆναι, πλούτῳ μὲν καὶ γένει μηδενὸς ἀπολειπόμενον, νίκας δὲ καλλίστας νενικηότα τοὺς Βαρβάρους, καὶ χρημάτων πολλῶν καὶ λαφύρων ἐμπεπληρώτα τὴν πόλιν, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἔκεινου γέγραπται. Τοσοῦτον ἦν τὸ κράτος ἐν τῷ δῆμῳ τοῦ Περικλέους.

ι. Ο μὲν οὖν ἔξοστρακισμὸς ὠρισμένην εἶχε νόμῳ δεκαετίαν

ποις φεύγουσιν'. ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου, Λακεδαιμονίων στρατῷ μεγάλῳ ἐμβαλόντων εἰς τὴν Ταναγραϊκὴν, καὶ τὸν Ἀθηναῖον εὐθὺς ὁρμησάντων ἐπ' αὐτοὺς, ὃ μὲν Κίμων ἐλθὼν ἐκ τῆς φυγῆς, ἔθετο μετὰ τῶν φυλετῶν εἰς λόχον τὰ δπλα, καὶ δι' ἕργων ἀπολύεσθαι τὸν Λακωνισμὸν ἐθύλετο, συγχινδυνεύσας τοῖς πολίταις. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ Περικλέους συστάντες ἀπήλασαν αὐτὸν ὡς φυγάδα. Διὸ καὶ δοκεῖ Περικλῆς ἐρήμωμενεστάτην τὴν μάχην ἐκείνην ἀγωνίσασθαι, καὶ γενέσθαι πάντων ἐπιφανέστατος, ἀφειδήτας τοῦ σώματος. Ἔπεισον δὲ καὶ τοῦ Κίμωνος οἱ φίλοι πάντες ὅμαλῶς, οὓς Περικλῆς συνεπήτιάτο τοῦ Λακωνισμοῦ· καὶ μετάνοια δεινὴ τὸν Ἀθηναῖον καὶ πόθος ἔσχε τοῦ Κίμωνος, ἡττημένους μὲν ἐπὶ τῶν δρῶν τῆς Ἀττικῆς, προσδοκῶντας δὲ καὶ βαρὺν εἰς ἔτους ὥραν πόλεμον. Αἰσθόμενος οὖν ὁ Περικλῆς οὐκ ὕκνησε χαρίσασθαι τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ τὸ φύφισμα γράψας αὐτὸς ἐκάλει τὸν ἄνδρα· κάκενος ἐπανελθὼν εἰρήνην ἐποίησε ταῖς πόλεσιν. Οἰκείως γάρ εἶχον οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς αὐτὸν, ὅσπερ ἀπήγθοντο τῷ Περικλεῖ καὶ τοῖς ἀλλοις δημαγωγοῖς. Ἔνιοι δέ φασιν οὐ πρότερον γραφῆναι τῷ Κίμωνι τὴν κέλεοδον ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἢ συνθίκας αὐτοῖς ἀπορρήτους γενέσθαι δι' Ἐλπινίκης, τῆς Κίμωνος ἀδελφῆς, ὧστε Κίμωνα μὲν ἐκπλεῦσαι, λαβόντα ναῦς διακοσίας, καὶ τῶν ἔξι στρατηγῶν, καταστρεφόμενον τὴν βασιλέως χώραν, Περικλεῖ δὲ τὴν ἐν ἀστει δύναμιν ὑπάρχειν. Ἐδόκει δὲ καὶ πρότερον ἡ Ἐλπινίκη τῷ Κίμωνι τὸν Περικλέα πρότερον παρασχεῖν, ὅτε τὴν θανατικὴν δίκην ἔφυγεν. Ἡν μὲν γάρ εἰς τῶν κατηγόρων ὁ Περικλῆς ὑπὸ τοῦ δήμου προθετλημένος ἐλθούσης δὲ πρὸς αὐτὸν τῆς Ἐλπινίκης καὶ δεομένης, μειδιάσας εἶπεν· «Ω' Ἐλπινίκη, γραῦς εἰ, γραῦς εἰ, ὡς πράγματα τηλικαῦτα πράσσειν». Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν λόγον ἀπαξάνεστη, τὴν προβολὴν ἀφοσιούμενος, καὶ τῶν κατηγόρων ἐλάχιστα τὸν Κίμωνα λυπήσας ἀπεχώρησε. Πῶς δὲ οὖν τις Ἰδομενεῖ πιστεύεσσε, κατηγοροῦντι τοῦ Περικλέους, ὡς τὸν δημαγωγὸν Ἐρυάλτην, φίλον γενόμενον, καὶ κοινωνὸν ὅντα τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ προαιρέσεως, δολοφονήσαντος, διὰ ζηλοτυπίαν καὶ φθόνον τῆς δόξης; Ταῦτα γάρ, οὐκ οἰδεῖς διθεν συναγγάγων, ὅσπερ ἤδη τὸν δόξην προσθέθηκε, πάντη μὲν ἵσως οὐκ ἀγεπιλήπτῳ, φρόνημα δ' εὔγεο-

νὲς ἔχοντι, καὶ ψυχὴν φιλότιμον, οἵς οὐδὲν ἐμφύεται πάθος ὡμὸν οὕτω καὶ θηριῶδες. Ἐφιάλτην μὲν οὖν, φοβερὸν ὅντα τοῖς ὀλιγαρχικοῖς, καὶ περὶ τὰς εὐθύνας καὶ διώξεις τῶν τὸν δῆμον ἀδικούντων ἀπαραίτητον, ἐπιθουλεύσαντες οἱ ἔχθροι δι' Ἀριστοδίκου τοῦ Ταναγρικοῦ κρυφαίως ἀνεῖλον, ὡς Ἀριστοτέλης εἴρηκεν. Ἐτελεύτησε δὲ Κίμων ἐν Κύπρῳ στρατηγῶν.

ιά. Οἱ δὲ ἀριστοκρατικοὶ, μέγιστον μὲν ἥδη τὸν Περικλέα καὶ πρόσθεν δρῶντες γεγονότα τῶν πολιτῶν, βουλόμενοι δὲ ὅμως εἶναι τινα τὸν πρὸς αὐτὸν ἀντιτασσόμενον ἐν τῇ πόλει, καὶ τὴν δύναμιν ἀμβλύνοντα, ὥστε μὴ κομιδῇ μοναρχίαν εἶναι, Θουκυδίδην τὸν Ἀλωπεκῆθεν, ἀνδρα σώφρονα, καὶ κιδεστὴν Κίμωνος, ἀντεστησαν ἐνκαντιωσόμενον· δις, ἦτορ μὲν ὧν πολεμικὸς τοῦ Κίμωνος, ἀγοραῖος δὲ καὶ πολιτικὸς μᾶλλον, οἰκουρῶν ἐν ἀστει, καὶ περὶ τὸ βῆμα τῷ Περικλεῖ συμπλεκόμενος, ταχὺ τὴν πολιτείαν εἰς ἀντίπαλον κατέστησεν. Οὐ γάρ εἶασse τοὺς καλοὺς κακαθοὺς καλούμενους ἀνδρας ἐνδιεσπάρθαι καὶ συμμεμίχθαι πρὸς τὸν δῆμον, ὡς πρότερον, ὑπὸ πλήθους ἡμαρτωλένους τὸ ἀξίωμα· χωρὶς δὲ διακρίνας, καὶ συναγαγῶν εἰς ταῦτα τὴν πάντων δύναμιν, ἐμβριθῆ γενομένην, ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ, ροπὴν ἐποίησεν. Ἡν μὲν γάρ ἔξ ἀρχῆς διπλότης τις ὑπουλος, ὥσπερ ἐν σιδήρῳ διαφορὰν ὑποσημαίνουσα δημοτικῆς καὶ ἀριστοκρατικῆς προαιρέσεως· ἡ δὲ ἐκείνων ἀμιλλα καὶ φιλοτιμία τῶν ἀνδρῶν, βαθυτάτην τομὴν τεμοῦσα, τῆς πόλεως τὸ μὲν δῆμον, τὸ δὲ ὄλιγους ἐποίησε καλεῖσθαι. Διὸ καὶ τότε μάλιστα τῷ δῆμῳ τὰς ἡνίας ἀνεὶς ὁ Περικλῆς, ἐποιεύετο πρὸς χάριν, ἀεὶ μὲν τινα θέαν πανηγυρικὴν, ἢ ἐστίασιν, ἢ πομπὴν εἰναι μηχανώμενος ἐν ἀστει, καὶ διαπαιδαγωγῶν οὐκ ἀμούσοις ἥδοναῖς τὴν πόλιν· ἔξήκοντα δὲ τριήρεις καθ' ἔκαστον ἐνιαυτὸν ἐκπέμπων, ἐν αἷς πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἐπλεον ὀκτὼ μῆνας ἔμμισθοι, μελετῶντες ἀμα καὶ μανθάνοντες τὴν ναυτικὴν ἐμπειρίαν. Πρὸς δὲ ταύτοις, χιλίους μὲν ἔστειλεν εἰς Χερρόνησον κληρούχους, εἰς δὲ Νάξον πεντακοσίους, εἰς δὲ Ἀνδρὸν ἡμίσεις τούτων, εἰς δὲ Θράκην χιλίους Βισάλταις συνοικήσοντας· ἀλλους δὲ εἰς Ἰταλίαν, οἰκιζομένης Συβάρεως, ἢν Θουρίους προσηγόρευσαν. Καὶ ταῦτ' ἐπραττεν, ἀποκουφίζων μὲν ἀργοῦ καὶ διὰ σχολὴν πολυπράγμονος ὅχλου

τὴν πόλιν, ἐπάνορθούμενος δὲ τὰς ἀπορίας τοῦ δῆμου, φόβον δὲ καὶ φρουρὰν τοῦ μὴ νεωτερίζειν τι παρακατοικίζων τοῖς συμμάχοις.

ιβ'. Ο δὲ πλείστην μὲν ἡδονὴν ταῖς Ἀθήναις καὶ κόσμον ἔνεγκε, μεγίστην δὲ τοῖς ἄλλοις ἐκπληξιν ἀνθρώποις, μόνον δὲ τῇ Ἑλλάδι μαρτυρεῖ, μὴ ψεύδεσθαι τὴν λεγομένην δύναμιν αὐτῆς ἔκεινην καὶ τὸν παλαιὸν ὅλθον, ἡ τῶν ἀναθημάτων κατασκευὴ, τοῦτο μάλιστα τῶν πολιτευμάτων τοῦ Περικλέους ἑβάσκαινον οἱ ἔχθροι, καὶ διέβαλλον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, βιῶντες· ὡς δὲ μὲν δῆμος ἀδοξεῖ καὶ κακῶς ἀκούει τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων γρήματα πρὸς αὐτὸν ἐκ Δήλου μεταγαγών. Η δὲ ἔνεστιν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας εὐπρεπεστάτη τῶν προφάσεων, δείσαντα τοὺς βαρ-βάρους ἐκεῖθεν ἀνελέσθαι, καὶ φυλάττειν ἐν ὁχυρῷ τὰ κοινὰ, ταῦτην ἀνήρηκε Περικλῆς· καὶ δοκεῖ δεινὴν ὕθριν ἡ Ἑλλὰς ὑερίζεσθαι, καὶ τυραννεῖσθαι περιφανῶς, δρῶσα τοῖς εἰσφερομένοις ὑπ' αὐτῆς ἀναγκαίως πρὸς τὸν πόλεμον, ἥμας τὴν πόλιν καταγρυποῦντας καὶ καλλωπίζοντας, ὥσπερ ἀλαζόνα γυναικα, περιαπτομένην λίθους πολυτελεῖς, καὶ ἀγάλματα, καὶ ναοὺς γιλιοταλάντους. Ἐδίδασκεν οὖν ὁ Περικλῆς τὸν δῆμον, διτὶ χρημάτων μὲν οὐκ ὄφειλουσι τοῖς συμμάχοις λόγον, προπολεμοῦντες αὐτῶν, καὶ τοὺς βαρ-βάρους ἀνεργοντες, οὐχ ἵππον, οὐ ναῦν, οὐχ ὄπλιτν, ἀλλὰ γρήματα μόνον τελούντων ἢ τῶν διδόντων οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τῶν λαμ-βανόντων, ἀν παρέχωσιν, ἀνθ' ᾧ λαμβάνουσι. Δεῖ δὲ, τῆς πόλεως κατεσκευασμένης ἱκανῶς τοῖς ἀναγκαίοις πρὸς τὸν πόλεμον, εἰς ταῦτα τὴν εὐπορίαν τρέπειν αὐτῆς, ἀφ' ὧν δόξα μὲν γενομένων ἀτίδιος, εὐπορίᾳ δὲ γινομένων ἑτοίμη παρέσται, παντοδαπῆς ἐργα-σίας φανείσης, καὶ ποικίλων χρειῶν, αἱ πᾶσαν μὲν τέχνην ἐγεί-ρουσαι, πᾶσαν δὲ χεῖρα κινῦσαι, σχεδὸν ὅλην ποιοῦσιν ἔμμισθον τὴν πόλιν, ἐξ αὐτῆς ἀμα κοσμουμένην καὶ τρεφομένην. Τοῖς μὲν γάρ ἡλικίαν ἔχουσι καὶ ῥώμην αἱ στρατεῖαι τὰς ἀπὸ τῶν κοινῶν εὐ-πορίας παρεῖχον τὸν δὲ ἀσύντακτον καὶ βάναυσον ὄχλον, οὗτον ἀ-μοιρον εἶναι λημμάτων βουλόμενος, οὔτε λαμβάνειν ἀργὸν καὶ σχολάζοντα, μεγάλας κατασκευασμάτων ἐπιβολάς, καὶ πολυτέ-γνους ὑποθέσεις ἐργῶν διατριβὴν ἔχόντων, ἐνέβαλε ρέρων εἰς τὸν

δῆμον, ἵνα μηδὲν ἡττον τῶν πλεόντων, καὶ φρουρούντων, καὶ στρατευομένων, τὸ οἰκουμενὸν ἔχη πρόφασιν ἀπὸ τῶν δημοσίων ὕρελεῖσθαι καὶ μεταλαμβάνειν. Ὅπου γὰρ ὅλη μὲν ἦν λῃστής, χαλκὸς, ἐλέφας, χρυσὸς, ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ δὲ ταῦτην ἐκπονοῦσσαι καὶ κατεργαζόμεναι τέχναι, τέκτονες, πλάσται, χαλκοτύποι, λιθουργοὶ, βαφεῖς, χρυσοῦ μαλακτῆρες, ἐλέφαντος ζωγράφοι, ποικιλταῖ, τορευταῖ· πομποὶ δὲ τούτων καὶ κομιστῆρες, ἔμποροι, καὶ ναῦται, καὶ κυνηγοῦται κατὰ θάλατταν· οἱ δὲ κατὰ γῆν, ἀμαξοπηγοὶ, καὶ ζευγοτρόφοι, καὶ ἄνιοχοὶ, καὶ καλωστρόφοι, καὶ λινουργοὶ, καὶ σκυτοτόμοι, καὶ ὁδοποιοὶ, καὶ μεταλλεῖς· ἐκάστη δὲ τέχνη, καθάπερ στρατηγὸς, ἴδιον στράτευμα, τὸν θητικὸν ὄχλον καὶ ἴδιώτην συντεταγμένον εἶχεν, ὅργανον καὶ σῶμα τῆς ὑπήρεσίας γινόμενον· εἰς πᾶσαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡλικίαν καὶ φύσιν αἱ χρεῖαι διένεμον καὶ διέσπειρον τὴν εὐπορίαν.

ιγ'. Ἀναβαίνοντων δὲ τῶν ἔργων, ὑπερηφάνων μὲν μεγέθει, μορφῇ δ' ἀμιμήτων καὶ χάριτι, τῶν δημιουργῶν ἀμιλλωμένων ὑπερβαλέσθαι τὴν δημιουργίαν τῇ καλλιτεχνίᾳ, μάλιστα θαυμάσιον ἦν τὸ τάχος. Ὡν γὰρ ἔκαστον φοντο πολλαῖς διαδοχαῖς καὶ ἡλικίαις μόλις ἐπὶ τέλος ἀφίξεσθαι, ταῦτα πάντα μιᾶς ἀκμῆς πολιτείας ἐλάμβανε τὴν συντέλειαν. Καίτοι γε φασὶν Ἀγαθάρχου τοῦ ζωγράφου μέγα φρονοῦντος ἐπὶ τῷ ταχὺ καὶ ῥᾴδιως τὰ ζῶα ποιεῖν, ἀκούσαντα τὸν Ζεῦξιν εἰπεῖν· Ἐγώ δ' ἐν πολλῷ χρόνῳ. Ηἱ γὰρ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια καὶ ταχύτης οὐκ ἐντίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ κάλλους ἀκρίβειαν· δ' δι' εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προδανεισθεὶς χρόνος, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ γενομένου τὴν ισχὺν ἀποδίδωσιν. Ὁθεν καὶ μᾶλλον θαυμάζεται τὰ Περικλέους ἔργα πρὸς πολὺν χρόνον ἐν ὀλίγῳ γενόμενα. Κάλλει μὲν γὰρ ἔκαστον εὐθὺς ἦν τότε ἀρχαῖον, ἀκμῇ δὲ μέχρι νῦν πρόσφατόν ἐστι καὶ νεοουργόν· οὕτως ἐπανθεῖ τις καινότης ἀεὶ ἀθικτὸν ὑπὸ τοῦ χρόνου διατηροῦσα τὴν ὄψιν, ὥσπερ ἀειθαλὲς πνεῦμα καὶ ψυχὴν ἀγήρω κατακευτιγμένην τῶν ἔργων ἐχόντων. Πάντα δὲ διεῖπε καὶ πάντων ἐπισκοπος ἦν αὐτῷ Φειδίας, καίτοι μεγάλους ἀρχιτέκτονας ἐχόντων καὶ τεγχίτας τῶν ἔργων. Τὸν μὲν γὰρ ἐκατόμπεδον Ιεράθενταν Καλλικράτης εἰργάζετο καὶ Ἰκτίνος, τὸ δ' ἐν Ελευσίνι τελεστήν·

ριον ἤρξατο μὲν Κόροιθος οἰκοδομεῖν, καὶ τοὺς ἐπ' ἑδάφους κίονας
ἔθηκεν οὗτος, καὶ τοῖς ἐπιστυλοῖς ἐπέζευξεν· ἀποθανόντος δὲ τούτου,
Μεταγένης ὁ Συπέτιος, τὸ διάζωμα καὶ τοὺς ἄνω κίονας ἐπέ-
στησε· τὸ δ' ὄπατον ἐπὶ τοῦ Ἀνακτόρου Ξενοκλῆς ὁ Χολαργεὺς ἔκο-
ρυφωσε· τὸ δὲ Μακρὸν τεῖχος, περὶ οὓς Σωκράτης ἀκοῦσαι φησιν αὐ-
τὸς εἰσηγούμενον γνώμην Περικλέους, ἡρογολάβησε Καλλικράτης.
Κωμῳδεῖ δὲ τὸ ἔργον Κρατῖνος ὡς βραδέως περαινόμενον.

Πάλαι γάρ αὐτὸς
φησι,

λόγοισι πράγματι Περικλέης,
“Ἐργοισι δ' οὐδὲ κινεῖ”

Τὸ δὲ Ὁρδεῖον, τῇ μὲν ἐντὸς διαθέσει πολύεδρον καὶ πολύστυλον,
τῇ δὲ ἔρεψει περικλινές καὶ κάταντες ἐκ μιᾶς κορυφῆς πεποιημέ-
νον, εἰκόνα λέγουσι γενέσθαι καὶ μίμημα τῆς βασιλέως σκηνῆς,
ἐπιστατοῦντος καὶ τούτῳ Περικλέους. Διὸ καὶ πάλιν Κρατῖνος ἐν
Θράτταις παῖζει πρὸς αὐτόν.

‘Ο σχινοεψικλος Ζεύς θέσ προσέρχεται
Περικλέης, τώδειον ἐπὶ τοῦ κρανίου
“Ἔχων, ἐπειδὴ τοῦστρακον παρίχεται.

Φιλοτιμούμενος δ' ὁ Περικλῆς τότε πρῶτον ἐψηρίσατο μουσικῆς
ἀγῶνα τοῖς Παναθηναίοις ἀγεσθαι, καὶ διέταξεν αὐτὸς, ἀθλοθέτης
αιρεθεὶς, καθότι χρὴ τοὺς ἀγωνιζομένους αὔλειν, ἢ φέρειν, ἢ κιθαρί-
ζειν. Ἐθεῶντο δὲ καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἐν Ὁρδείῳ τοὺς
μουσικοὺς ἀγῶνας. Τὰ δὲ Προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως ἐξειργάσθη
μὲν ἐν πενταετίᾳ, Μνησικλέους ἀρχιτεκτονοῦντος· τύχη δὲ θαυμα-
στὴ συμβᾶσα περὶ τὴν οἰκοδομήν ἐμήκυνε τὴν Θεὸν οὐκ ἀποστα-
τοῦσαν, ἀλλὰ συνεφαπτομένην τοῦ ἔργου καὶ συνεπιτελοῦσαν. Ὁ
γάρ ἐνεργότατος καὶ προθυμότατος τῶν τεχνιτῶν, ἀποσφαλεῖς ἐξ
ὑψών ἔπεσε, καὶ διέκειτο μοχθηρῶς, ὑπὸ τῶν ιατρῶν ἀπεγνωσμέ-
νος. Ἀθυμοῦντος δὲ τοῦ Περικλέους, ἡ Θεὸς δναρ φάνεῖσα συνέταξε
Θεραπείαν, ἢ χρώμενος δὲ Περικλῆς, ταχὺ καὶ ράδιώς ίδσατο τὸν
ἄνθρωπον. Ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Ἄγειας
Ἀθηνᾶς ἀνέστησεν ἐν ἀκροπόλει παρὰ τὸν βωμὸν, θεὶς καὶ πρότερον
ἥν, ὡς λέγουσιν. Ὁ δὲ Φειδίας εἰργάζετο μὲν τῆς Θεοῦ τὸ χρυσοῦν
ἔδος, καὶ τούτου δημιουργὸς ἐν τῇ στήλῃ εἴναι γέγραπται πάντη

δ' ἦν σχεδὸν ἐπ' αὐτῷ, καὶ πᾶσιν, ὡς εἰρήκαμεν, ἐπεστάτει τοῖς τεγνίταις διὰ φιλίαν Περικλέους. Καὶ τοῦτο τῷ μὲν φθόνῳ, τῷ δὲ βλασφημίᾳ τὴν γένεκεν, ὡς ἐλευθέρας τῷ Περικλεῖ γυναικας εἰς τὰ ἔργα φοιτώσας ὑποδεχομένου τοῦ Φειδίου. Δεξάμενοι δὲ τὸν λόγον οἱ κωμικοί, πολλὴν ἀσέλγειαν αὐτοῦ κατεσκέδασαν, εἰς τε τὴν Νενίππου γυναικα διαβάλλοντες, ἀνδρὸς φίλου καὶ ὑποσρατήγουντος, εἰς τε τὰς Πυριλάμπους ὀρνιθοτροφίας, θεού ἐταῖρος ὁ Περικλῆς ἐπλησίαζε. Καὶ τί ἂν τις ἀνθρώπους σατυρικοὺς τοῖς βίοις, καὶ τὰς κατὰ τῶν κρειττόνων βλασφημίας, ὥσπερ δαίμονι κακῷ, τῷ φθόνῳ τῶν πολλῶν ἀποθύοντας ἐκάστοτε, θαυμάσσειν, ὅπου καὶ Στησίμορπος ὁ Θάσιος δεινὸν ἀσέβημα καὶ μυθῶδες ἔζενεγκεῖν ἐτόλμησεν εἰς τὴν γυναικα τοῦ οὐοῦ κατὰ τοῦ Περικλέους; οὕτως ἔοικε πάντη χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθίρατον ἴστορίᾳ τάληθες, ὅταν οἱ μὲν ὕστερον γεγονότες τὸν χρόνον ἔχωσιν ἐπιπροσθοῦντα τῇ γγώσει τῶν πραγμάτων ἡ δὲ τῶν πράξεων καὶ τῶν βίων ἡλικιώτις ἴστορία, τὰ μὲν φθόνοις καὶ δυσμενείαις, τὰ δὲ χαριζομένη καὶ κολακεύουσα, λυμαίνηται καὶ διαστρέψῃ τὴν ἀλήθειαν.

ιδ'. Τῶν δὲ περὶ τὸν Θουκυδίδην ῥόπόρων καταβοώντων τοῦ Περικλέους, ὡς σπαθῶντος τὰ χρήματα, καὶ τὰς προσόδους ἀπολλύντος, τρώτησεν ἐν ἐκκλησίᾳ τὸν δῆμον, εἰ πολλὰ δοκεῖ δεδαπανῆσθαι· φησάντων δὲ, πάμπολλα· Μὴ τοίνυν, εἶπεν, ύμῖν, ἀλλ' ἔμοι δεδαπανήσθω· καὶ τῶν ἀναθημάτων ιδίαν ἐμαυτοῦ ποιήσομαι τὴν ἐπιγραφήν. Εἰπόντος οὖν ταῦτα τοῦ Περικλέους, εἴτε τὸν μεγαλοφροσύνην αὐτοῦ θαυμάσαντες, εἴτε πρὸς τὴν δόξαν ἀντιφιλοτιμούμενοι τῶν ἔργων, ἀνέκραγον κελεύοντες ἐκ τῶν δημοσίων ἀναλίσκειν καὶ χορηγεῖν, μηδενὸς φειδόμενον. Τέλος δὲ πρὸς τὸν Θουκυδίδην εἰς ἀγῶνα περὶ τοῦ διστράκου καταστὰς καὶ διαινδυνεύσας, ἐκεῖνον μὲν ἐξέβαλε, κατέλυσε δὲ τὴν ἀντιτεταγμένην ἔταιρείαν.

ιε'. Ως οὖν, παντάπασι λυθείσκεις τῆς διαφορᾶς, καὶ τῆς πόλεως οἷον δύμαλης καὶ μιᾶς γενομένης, κομιδὴ περιήνεγκεν εἰς ἔαυτὸν τὰς Ἀθήνας, καὶ τὰ τῶν Ἀθηναίων ἐξηρτημένα πράγματα, φόρους, καὶ στρατεύματα, καὶ τροίρεις, καὶ νήσους, καὶ θάλασσαν, καὶ

πολλὴν μὲν δι' Ἑλλήνων, πολλὴν δὲ καὶ διὰ βαρβάρων ἦκουσαν
ἰσχὺν καὶ ἡγεμονίαν, ὑπηκόοις ἔθνεσι, καὶ φιλίαις βασιλέων καὶ
συμμαχίαις πεφραγμένην δυναστῶν, οὐκέτι ὁ αὐτὸς ἦν, οὐδὲ ὅμοιώς
χειρούθης τῷ δῆμῳ καὶ ῥάδιος ὑπείκειν καὶ συνενδιδόναι ταῖς ἐπι-
θυμίαις, ὡσπερ πνοαῖς, τῶν πολλῶν. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνειμένης ἐκεί-
νης καὶ ὑποθρυπτομένης ἔνια δημαρχγίας, ὡσπερ ἀνθηρᾶς καὶ
μαλακῆς ἀρμονίας, ἀριστοκρατικὴν καὶ βασιλικὴν ἐντεινάμενος
πολιτείαν, καὶ χρώμενος αὐτῇ πρὸς τὸ βέλτιστον ὄρθῃ καὶ ἀνεγ-
κλήτῳ, τὰ μὲν πολλὰ βουλόμενον ἦγε πείθων καὶ διδάσκων τὸν
δῆμον· ἦν δ' ὅτε καὶ μάλα δυσχεραίνοντα κατατείνων καὶ προσ-
βιάζων, ἔχειροῦτο τῷ συμφέροντι, μιμούμενος ἀτεχνῶς ἵατρὸν
ποικίλῳ νοσήματι καὶ μακρῷ, κατὰ καιρὸν μὲν ἥδονάς εὐλαβεῖς,
κατὰ καιρὸν δὲ δηγμοὺς καὶ φάρμακα προσφέροντα σωτήρια. Παν-
τοδαπῶν γάρ, ὡς εἰκός, παθῶν ἐν ὅχλῳ τοσαύτην τὸ μέγεθος
ἀρχὴν ἔχοντι φυσικῶν, μόνος ἐμμελῶς ἔκαστα διαχειρίσασθαι πε-
ψικῶς, μάλιστα δ' ἐλπίσι καὶ φόβοις, ὡσπερ οἴαξι, προανατείλων
τὸ θρασυνόμενον αὐτῶν, καὶ τὸ δύσθυμον ἀνείσι καὶ παραμυθού-
μενος, ἔδειξε τὴν ῥητορικὴν, κατὰ Πλάτωνα, ψυχαγωγίαν οὔσαν,
καὶ μέγιστον ἔργον αὐτῆς, τὴν περὶ τὰ ἥθη καὶ πάθη μέθοδον,
ὡσπερ τινὰς τόνους καὶ φθόγγους ψυχῆς, μάλ' ἐμμελοῦς ἀφῆς καὶ
κρούσεως δεομένους. Λίτια δ' οὐχ ἢ τοῦ λόγου ψιλῶς δύναμις,
ἄλλ', ὡς Θουκυδίδης φησὶν, ἢ περὶ τὸν βίον δόξα καὶ πίστις τοῦ
ἀνδρὸς, ἀδωροτάτου περιφανῶς γενομένου, καὶ χρημάτων κρείττο-
νος· δι' τὴν πόλιν ἐκ μεγάλης μεγίστην καὶ πλουσιωτάτην ποιήσας,
καὶ γενόμενος δυνάμει πολλῶν βασιλέων καὶ τυράννων ὑπέρτερος,
ὅν ἔνιοι καὶ ἐπὶ τοῖς οὕτους διέθεντο, ἔκεινος μιᾷ δραχμῇ μείζονα
τὴν οὔσιαν οὐκ ἐποίησεν, ἃς ὁ πατὴρ αὐτῷ κατέλιπε.

ἰσ'. Καίτοι τὴν δύναμιν αὐτοῦ σαφῶς μὲν διαθέτει,
κακούθως δὲ παρεμφαίνουσιν οἱ κωμικοί, Πεισιστρατίδας μὲν
νέους τοὺς περὶ αὐτὸν ἐταίρους καλοῦντες, αὐτὸν δὲ ἀπομόσσαι μὴ
τυραννήσειν κελεύοντες, ὡς ἀσυμμέτρου πρὸς δημοκρατίαν καὶ
βαρυτέρας περὶ αὐτὸν οὕσης ὑπεροχῆς. Οὐ δὲ Τηλεκλείδης παρ-
δεδωκέναι φησὶν αὐτῷ τοὺς Ἀθηναίους.

Πόλεών τε φόρους, αὐτάς τε τὰς πόλεις, τὰς μὲν δεῖν, τὰς δ' ἀγαλύνειν,

TOM. Δ'.

10

λάινα τείχη, τὰ μὲν οἰκοδομεῖν, τὰ δὲ αὐτὰ πάλιν καταβάλλειν,

Σπονδᾶς, δύναμιν, κράτος, εἰρήνην, πλοῦτόγ τ', εὐδαιμονίαντε.

Καὶ ταῦτα καιρὸς οὐκ ἦν, οὐδὲ ἀκμὴ καὶ χάρις ἀνθούσης ἐφ' ὥρᾳ πολιτείας, ἀλλὰ τεσσαράκοντα μὲν ἔτη πρωτεύων ἐν Ἐφιάλταις, καὶ Λεωκράταις, καὶ Μυρωνίδαις, καὶ Κίμωσι, καὶ Τολμέαις, καὶ Θουκυδίδαις· μετὰ δὲ τὴν Θουκυδίδου κατάλυσιν καὶ τὸν διστρακισμὸν, οὐκ ἐλάττω τῶν πεντεκαίδεκα ἑτάν διήνεγκε, καὶ μίαν οὖσαν ἐν ταῖς ἐνιαυσίοις στρατηγίαις ἀρχὴν καὶ δυναστείαν κτισάμενος, ἐφύλαξεν ἐαυτὸν ἀγάλωτον. ὑπὸ διρημάτων, καὶ περὶ οὐ παντάπαιν ἀργῶς ἔχων πρὸς χρηματισμόν ἀλλὰ τὸν πατρῷον καὶ δίκαιον πλοῦτον, ὡς μήτ' ἀμελούμενος ἐκφύγοι, μήτε πολλὰ πράγματα καὶ διατριβὰς ἀσχολουμένῳ παρέχοι, συνέταξεν εἰς οἰκονομίαν, ἣν φέτο δάστην καὶ ἀκριβεστάτην είναι. Τοὺς γὰρ ἐπετέλους καρποὺς ἄπαντας ἀθρόους ἐπίπρασκεν, εἴτα τῶν ἀναγκαίων ἔκαστον ἐξ ἀγορᾶς ὠνούμενος, διώκει τὸν βίον καὶ τὰ περὶ τὴν δίαιταν. "Οθεν οὐχ ἡδὺς ἦν ἐνηλίκοις παισιν, οὐδὲ γυναιξὶ διαψιλῆς χορηγὸς, ἀλλ' ἐμέμφοντο τὴν ἐφέμερον ταύτην καὶ συνηγμένην εἰς τὸ ἀκριβέστατον δαπάνην, οὐδενὸς, οἷον ἐν οἰκίᾳ μεγάλη καὶ πράγμασιν ἀψύνοις, περιφρέσοντος, ἀλλὰ παντὸς μὲν ἀναλόγωτος, παντὸς δὲ λήμματος, δι' ἀριθμοῦ καὶ μέτρου βαδίζοντος. Ό δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν τοιαύτην συνέχων ἀκριβειαν, εἰς ἦν οἰκέτης, Εὐάγγελος, ὡς ἔτερος οὐδεὶς εὗ πεφυκὼς, ἢ κατεσκευασμένος ὑπὸ τοῦ Περικλέους, πρὸς οἰκονομίαν. Ἀπεναντίκα μὲν οὖν ταῦτα τῆς Ἀναξαγόρου σοφίας, εἴγε καὶ τὴν οἰκίαν ἐκεῖνος ἐξέλιπε, καὶ τὴν χώραν ἀφῆκεν ἀργὴν καὶ μηλόθοτον, ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ μεγαλοφροσύνης. Οὐ ταύτην δ' ἐστὶν, οἶμαι, θεωρητικοῦ φιλοσόφου καὶ πολιτικοῦ βίος, ἀλλ' ὁ μὲν ἀνόργανον καὶ ἀπροσδεῖ τῆς ἔκτης ὅλης ἐπὶ τοῖς καλοῖς κινεῖ τὴν διάνοιαν, τῷ δ' εἰς ἀνθρώπιας χρείας ἀναμιγνύντι τὴν ἀρετὴν, ἔστιν οὖ γένοιτ' ἀν οὐ τῶν ἀναγκαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν καλῶν ὁ πλοῦτος· ὥσπερ ἦν καὶ Περικλεῖ, βοηθοῦντι πολλοῖς τῶν πενήτων. Καὶ μέντοι γε τὸν Ἀναξαγόραν αὐτὸν λέγουσιν, ἀσχολουμένου Περικλέους, ἀμελούμενον κεῖσθαι, συγκεκλυμμένον κόδη γηραιὸν ἀποκαρτεροῦνται· προσπεσόντος δὲ τῷ Περικλεῖ τοῦ πράγματος, ἐκπλαγέντα θεῖν εὐθὺς ἐπὶ

τὸν ἄνδρα, καὶ δεῖσθαι πᾶσαν δέσιν, ὀλοφυρόμενον οὐκ ἔκεινον, ἀλλ' ἐαυτὸν, εἰ τοιοῦτον ἀπολεῖ τῆς πολιτείας σύμβουλον. Ἐκκαλυψάμενον οὖν τὸν Ἀναξαγόραν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «Ὥ Περίκλεις, καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες ἔλαιον ἐπιχέουσιν».

Ιζ. Ἀρχομένων δὲ Λακεδαιμονίων ἄχθεσθαι τῇ αὐξήσει τῶν Ἀθηναίων, ἐπειρῶν δὲ Περικλῆς τὸν δῆμον ἔτι μελλον μέγα φρονεῖν, καὶ μεγάλων αὐτὸν ἀξιοῦν πραγμάτων, γράφει Ψήφισμα, πάντας Ἑλληνας τοὺς διπήποτε κατοικοῦντας Εὔρωπης, ἢ τῆς Ἀσίας, παρακαλεῖν, καὶ μικρὸν πόλιν καὶ μεγάλην, εἰς σύλλογον πέμπειν Ἀθήναζε τοὺς βουλευσομένους περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ιερῶν, θεοτέρησαν οἱ βάρβαροι, καὶ τῶν θυσιῶν, δειρέλουσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος εὐξάμενοι τοῖς Θεοῖς, δτε πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐμάχοντο, καὶ τῆς θαλάττης, δπως πλέωσι πάντες ἀδεῶς, καὶ τὴν εἰρήνην ἄγωσιν. Ἐπὶ ταύτα δ' ἄνδρες εἴκοσι τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων ἐπέμφησαν, ὃν πέντε μὲν, Ἰωνας καὶ Δωριεῖς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ, καὶ νησιώτας ἄχρι Λέσβου καὶ Ρόδου παρεκάλουν πέντε δὲ τοὺς ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ Θράκῃ μέχρι Βυζαντίου τόπους ἐπήσαν, καὶ πέντε ἐπὶ τούτοις εἰς Βοιωτίαν καὶ Φωκίδα καὶ Πελοπόννησον, ἐκ δὲ ταύτης, διὰ Λοκρῶν ἐπὶ τὴν πρόσοικον Ἡπειρὸν ἔως Ἀκαρνανίας καὶ Ἀμφρακίας ἀπεστάλησαν οἱ δὲ λοιποὶ δι' Εὐβοίας ἐπ' Οἰταίους, καὶ τὸν Μαλιέα κόλπον, καὶ Φθιώτας, καὶ Ἀχαιοὺς, καὶ Θεσσαλοὺς ἐπορεύοντο, συμπειθούντες ίεναι καὶ μετέχειν τῶν βουλευμάτων, ἐπ' εἰρήνη καὶ κοινοπραγμάτων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπράχθη δ' οὐδὲν, οὐδὲ συνῆλθον αἱ πόλεις, Λακεδαιμονίων ὑπεναντιωθέντων, ὡς λέγεται, καὶ τὸ πρῶτον ἐν Πελοποννήσῳ τῆς πείρας ἐλεγχθείσης. Τοῦτο μὲν οὖν παρεθέμην ἐνδεικνύμενος αὐτοῦ τὸ φρόνημα καὶ τὴν μεγαλοφροσύνην.

ιη. Ἐν δὲ ταῖς στρατηγίαις εὐδοκίμει μάλιστα διὰ τὴν ἀσφάλειαν, οὔτε μάχης ἔχούσης πολλὴν ἀδηλότητα καὶ κίνδυνον ἔκουσίως ἀπτόμενος, οὔτε τοὺς ἐκ τοῦ παραβάλλεσθαι χρησαμένους τύχη λημπρᾶ, καὶ θαυμασθέντας ὡς μεγάλους, ζηλῶν καὶ μικρούμενος στρατηγούς· ἀεὶ τε λέγων πρὸς τοὺς πολίτας, ὡς δσον ἐπ' αὐτῷ μενοῦσιν ἀθάνατοι πόντα τὸν χρέον. Ορῶν δὲ Τολμίδην τὸν Τολμαῖον διὰ τὰς πρότερον εύτυχίας, καὶ διὰ τὸ τιμασθεῖς

διαφερόντως ἐκ τῶν πολεμικῶν, σὺν οὐδενὶ καὶ φῶ παρασκευαζόμενον εἰς Βοιωτίαν ἐμβαλεῖν, καὶ πεπεικότα τῶν ἐν ἡλικίᾳ τοὺς ἀρίστους καὶ φιλοτιμοτάτους ἔθελοντες στρατεύεσθαι, χιλίους γενομένους, ἄνευ τῆς ἀλλης δυνάμεως, κατέχειν ἐπειρᾶτο καὶ παρακαλεῖν ἐν τῷ δήμῳ, τὸ μνημονεύομενον εἰπὼν, ως, εἰ μὴ πείθοιτο Περικλεῖ, τόν γε σοφώτατον οὐχ ἀμαρτήσεται σύμβουλον ἀναμενυας χρόνον. Τότε μὲν οὖν μετρίως εὔδοκιμησε τοῦτ' εἰπών· ὅλιγας δ' ὑστερον ἡμέραις, ως ἀνηγγέλθη τεθνεώς μὲν αὐτὸς Τολμίδης, περὶ Κορώνειαν ἡττηθεὶς μάχῃ, τεθνεώτες δὲ πολλοὶ καὶ ἄγαθοι τῶν πολιτῶν, μεγάλην τοῦτο τῷ Περικλεῖ μετ' εὐνοίας δόξαν ἤνεγκεν, ως ἀνδρὶ φρονίμῳ καὶ φιλοπολίτῃ.

ιθ'. Τῶν δὲ στρατηγιῶν ἡγαπήθη μὲν ἡ περὶ Χερρόνησον αὐτοῦ μάλιστα, σωτήριος γενομένη τοῖς αὐτόθι κατοικοῦσι τῶν Ἑλλήνων. Οὐ γὰρ μόνον ἐποίκους Ἀθηναίων χιλίους κομίσας ἕρρωσεν εὐανδρίᾳ τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὸν αὐγένα διαζώσας ἐρύμασι καὶ προβλήμασιν ἐκ θαλάττης εἰς θαλάτταν, ἀπετείχισε τὰς καταδρομὰς τῶν Θρακῶν περικεχυμένων τῇ Χερρόνησῳ καὶ πόλεμον ἐγδελεχῆ καὶ βαρὺν ἐξέκλεισεν, ὃ συγείχετο πάντα τὸν χρόνον ἡ χώρα, βαρεαρικαῖς ἀναμεμιγμένη γειτνιάσσει, καὶ γέμουσα ληστηρίων ὁμόρων καὶ συνοίκων. Ἐθαυμάσθη δὲ καὶ διεβοήθη πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀνθρώπους, πειπλεύσας Πελοπόννησον, ἐκ Ηπηγῶν τῆς Μεγαρικῆς ἀναχθεὶς ἐκατὸν τριήρεσιν. Οὐ γὰρ μόνον ἐπόρθησε τῆς παραλίας πόλεις, ως Τολμίδης πρότερον, ἀλλὰ καὶ πόρρω θαλάττης προελθών, τοῖς ἀπὸ τῶν νεῶν ὀπλίταις τοὺς μὲν ἄλλους εἰς τὰ τείχη συνέστειλε, δείσαντας αὐτοῦ τὴν ἔφοδον, ἐν δὲ Νεμέᾳ Σικουωνίους, ὑποστάντας καὶ συνάψαντας μάχην, κατὰ κράτος τρεψάμενος, ἔστησε τρόπαιον. Ἐκ δ' Ἀγαῖας, φίλης οὐσης, στρατιώτας ἀναλαβών εἰς τὰς τριήρεις, ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας Ἡπειρον ἐκομίσθη τῷ στόλῳ, καὶ παραπλεύσας τὸν Ἀχελῷον, Ἀκαρνανίαν κατέδραμε, καὶ κατέκλεισεν Οινεάδας εἰς τὸ τεῖχος, καὶ τεμὼν τὴν γῆν καὶ κακώσας, ἀπῆρεν ἐπ' οἴκου φοβερὸς μὲν φανεῖς τοῖς πολεμίοις, ἀσφαλῆς δὲ καὶ δραστήριος τοῖς πολίταις. Οὐδὲν γὰρ οὐδὲ ἀπὸ τούχης πρόσκρουσμα συνέβη περὶ τοὺς στρατευομένους.

κ'. Εἰς δὲ τὸν Πόντον εἰσπλεύσας στόλῳ μεγάλῳ καὶ κεκοσμη-

μέντη λαμπρῶς, ταῖς μὲν Ἑλληνίσι πόλεσιν, ὃν ἐδέοντο, διεπράξατο, καὶ προστηνέχθη φιλανθρώπως· τοῖς δὲ περιοικοῦσι βαρβάροις ἔνεστι, καὶ βασιλεῦσιν αὐτῶν καὶ δυνάσταις ἐπεδείξατο μὲν τῆς δυνάμεως τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἀδειαν, καὶ τὸ θάρσος, ἢ βούλοιντο, πλεόντων, καὶ πᾶσαν ὑφ' αὐτοῖς πεποιημένων τὴν θάλασσαν, Σινωπεῦσι δὲ τρισκαΐδεκα ναῦς ἀπέλιπε μετὰ Δαμάχου, καὶ στρατιώτας ἐπὶ Τιμησίλεων τύραννον. Ἐκπεσόντος δὲ τούτου καὶ τῶν ἑταίρων, ἐψηφίσατο πλεῖν εἰς Σινώπην Ἀθηναίων ἐθελοντὰς ἔξακοσίους, καὶ συγκατοικεῦν Σινωπεῦσι, νειμαρμένους οἰκίας καὶ χώραν, ἢν πρότερον οἱ τύραννοι κατεῖχον. Τἄλλα δ' οὐ συνεχώρει ταῖς ὄρμαις τῶν πολιτῶν, οὐδὲ συνεξέπιπτεν, ὑπὸ ῥώμης καὶ τύχης τοσαύτης ἐπαιρομένων Αἰγύπτου τε πάλιν ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ κινεῖν τῆς βασιλέως ἀρχῆς τὰ πρὸς θαλάσσην. Πολλοὺς δὲ καὶ Σικελίας δύσερως ἐκεῖνος ἤδη καὶ δύσποτμος ἕρως εἶχεν, διὸ διπλονός τοις οἱ περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ῥήτορες. Ἡν δὲ καὶ Τυρρηνία καὶ Καρχηδὸν ἐνίοις ὅνειρος, οὐκ ἀπ' ἐλπίδος, διὰ τὸ μέγεθος τῆς ὑποκειμένης ἡγεμονίας, καὶ τὴν εὔροιαν τῶν πραγμάτων.

κά. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς κατεῖχε τὴν ἐκδρομὴν ταύτην, καὶ περιέκοπτε τὴν πολυπραγμοσύνην καὶ τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμεως ἔτρεπεν εἰς φυλακὴν καὶ βεβαιότητα τῶν ὑπαρχόντων, μέγα ἔργον ἡγούμενος ἀνείργειν Λακεδαιμονίους, καὶ ὅλως ὑπεναντιούμενος ἐκείνοις, ὡς ἀλλοις τε πολλοῖς ἔδειξε, καὶ μάλιστα τοῖς περὶ τὸν ιερὸν πραχθεῖσι πόλεμον. Ἐπει γάρ οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατεύσαντες εἰς Δελφοὺς, Φωκέων ἔχόντων τὸ ιερόν, Δελφοῖς ἀπέδωκαν, εὐθὺς ἐκείνων ἀπαλλαγέντων, ὁ Περικλῆς ἐπιστρατεύσας, πάλιν εἰσήγαγε τοὺς Φωκέας. Καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ἢν ἔδωκαν αὐτοῖς Δελφοὶ προμαντείαν, εἰς τὸ μέτωπον ἐγκολαψάντων τοῦ χαλκοῦ λύκου, λαβόντες προμαντείαν τοῖς Ἀθηναίοις, εἰς τὸν αὐτὸν λύκον κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν ἐνεγάραξεν.

κβ'. "Οτι δ' ὁρθῶς ἐν τῇ Ἑλλάδι τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων συνεῖχεν, ἐμαρτύρησεν αὐτῷ τὰ γενόμενα. Πρῶτον μὲν γάρ Εὐθοεῖς ἀπέστησαν, ἐφ' οὓς διέβη μετὰ δυνάμεως. Εἰτ' εὐθὺς ἀπηγγέλλοντο Μεγαρεῖς ἐκπεπολεμωμένοι, καὶ στρατιὰ πολεμίων ἐπὶ τοῖς ὄροις τῆς Ἀττικῆς οὖσα, Πλειστώγακτος ἡγουμένου, βασιλέως

Δακεδαιμονίων. Πάλιν οὖν ὁ Περικλῆς κατὰ τάχος ἐκ τῆς Εὐθοίας ἀνεκομίζετο πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ πόλεμον καὶ συνάψει μὲν εἰς χεῖρας οὐκ ἔθαρσης πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ὅπλίταις προκαλουμένοις, δρῶν δὲ τὸν Πλειστώνακτα νέον ὄντα κομιδῆς, χρώμενον δὲ μάλιστα Κλεανδρίδη τῶν συμβούλων, ὃν οἱ ἔφοροι φύλακα καὶ πάρεδρον αὐτῷ διὰ τὴν ἡλικίαν συνέπεμψαν, ἐπειρᾶτο τούτου κρύφα· καὶ ταχὺ διαφθείρας χρήμασιν αὐτὸν, ἐπεισεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀπαγαγεῖν τοὺς Πελοποννησίους. 'Ως δ' ἀπεχώρησεν ἡ στρατιὰ καὶ διελύθη κατὰ πόλεις, βαρέως φέροντες οἱ Δακεδαιμόνιοι, τὸν μὲν βασιλέα χρήμασιν ἐζημίωσαν, ὃν τὸ πλῆθος οὐκ ἔχων ἐκτίσαι, μετέστησεν ἔκυτὸν ἐκ Δακεδαιμονος· τοῦ δὲ Κλεανδρίδου φεύγοντος θάνατον κατέγνωσαν. Οὗτος δ' ἦν πατήρ Γυλίππου, τοῦ περὶ Σικελίαν Ἀθηναίους καταπολεμήσαντος. 'Εοικε δ' ὥσπερ συγγενεῖκὸν αὐτῷ προστρίψασθαι νόσημα τὴν φιλαργυρίαν ἡ φύσις, ὑπὲν δὲ καὶ αὐτὸς, αἰσχρῶς ἐπὶ κακοῖς ἔργοις ἀλούς, ἐξέπεσε τῆς Σπάρτης. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Αυσάνδρου δεδηλώκαμεν.

κγ'. Τοῦ δὲ Περικλέους ἐν τῷ τῆς στρατηγίας ἀπολογισμῷ δέκα ταλάντων ἀνάλωμα γράψαντος, ἀνηλωμένων εἰς τὸ δέον, ὁ δῆμος ἀπεδέξατο, μὴ πολυπραγμονήσας, μηδὲ ἐλέγχεις τὸ ἀπόρρητον. 'Ενιοι δ' ιστορήκασιν, ὃν ἔστι καὶ Θεόρρακτος ὁ φιλόσοφος, ὅτι καθ' ἔκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τὴν Σπάρτην ἐφοίτα δέκα τάλαντα παρὰ τοῦ Περικλέους, οἵτινος ἐν τέλει πάντας θεραπεύων, παρητεῖτο τὸν πόλεμον, οὐ τὴν εἰρήνην ὠγούμενος, ἀλλὰ τὸν χρόνον, ἐνῷ παρακευαστάμενος καθ' ἡσυχίαν ἔμελλε πολεμήσειν βέλτιον. Εὔθυνος οὖν ἐπὶ τοὺς ἀφεστατας τραπόμενος, καὶ διαβάς εἰς Εὔθοιαν, πεντήκοντα νυκτὶ καὶ πεντακισχιλίοις ὅπλίταις κατεστρέψατο τὰς πόλεις. Καὶ Χαλκιδέων μὲν τοὺς Ἰπποθότας λεγομένους, πλούτῳ καὶ δόξῃ διαφέροντας, ἔξεβαλεν. 'Εστιαιεῖς δὲ πάντας ἀναστήσας ἐκ τῆς χώρας, Ἀθηναίους κατώκισε, μόνοις τούτοις ἀπαραιτήτως χρησάμενος, ὅτι νυκτὸν Ἀττικὴν αἰχμάλωτον λαβόντες, ἀπέκτειναν τοὺς ἄνδρας. κδ'. Έκ τούτου γενομένων σπονδῶν Ἀθηναίοις καὶ Δακεδαιμονίοις εἰς ἔτη τριάκοντα, ψηφίζεται τὸν εἰς Σάμον πλοῦν, αἰτίαν ποιησάμενος κατ' αὐτῶν, ὅτι τὸν πρὸς Μιλησίους κελευσμένοι διαλύσασθαι πόλεμον, οὐχ ὑπήκουον. * * *

κέ. Τὸν δὲ πρὸς Σαμίους πόλεμον αἰτιῶνται μάλιστα τὸν Περικλέα ψηφίσασθαι διὰ Μιλησίους, Ἄσπασιας δεηθείσης. Αἱ γὰρ πόλεις ἐπολέμουν τὸν περὶ Πριήνης πόλεμον καὶ κρατοῦντες οἱ Σάμιοι, παύσασθαι τῶν Ἀθηναίων κελευσθεῖσαν, καὶ δίκαιος λαβεῖν καὶ δοῦναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπείθοντο. Πλεύσας οὖν ὁ Περικλῆς, τὴν μὲν οὖσαν ὀλιγαρχίαν ἐν Σάμῳ κατέλυσε· τῶν δὲ πρώτων λαβὼν διμήρους πεντήκοντα καὶ παῖδας ἵσους, εἰς Λῆμνον ἀπέστειλε. Καὶ τοι φασὶν, ἔκαστον μὲν αὐτῷ τῶν διμήρων διδόναι τάλαντον ὑπὲρ ἔκυτοῦ, πολλὰ δ' ἄλλα τοὺς μὴ θέλοντας ἐν τῇ πόλει γενέσθαι δημοκρατίαν. Ἐτι δὲ Πισσούθηνς ὁ Πέρσης, ἔχων τινὰ πρὸς Σαμίους εὔνοιαν, ἀπέστειλεν αὐτῷ μυρίους χρυσοῦς, παρχιτούμενος τὴν πόλιν. Οὐ μὴν ἔλαβε τούτων οὐδὲν ὁ Περικλῆς, ἄλλα χρησάμενος, ὥσπερ ἐγνώκει, τοῖς Σαμίοις, καὶ καταστήσας δημοκρατίαν, ἀπέπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δ' εὐθὺς ἀπέστησαν, ἔκκλεψαντος αὐτοῖς τοὺς διμήρους Πισσούθηνος, καὶ τάλλα παρεσκευάσαντο πρὸς τὸν πόλεμον. Λῦθις οὖν ὁ Περικλῆς ἔξεπλευσεν ἐπ' αὐτοὺς, οὐχ ἡσυχάζοντας, οὐδὲ κατεπτηγότας, ἀλλὰ καὶ πάνυ προθύμως ἐγνωκότας ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς θαλάττης. Γενομένης δὲ καρτερᾶς ναυμαχίας περὶ νῆσον, ἦν Τραγίας καλοῦσι, λαμπρῶς ὁ Περικλῆς ἐνίκα τέσσαρις καὶ τεσσαράκοντα ναυσὶν, ἔθδομήκοντα καταναυμαχήσας, ὃν εἶκοσι στρατιώτιδες ἦσαν.

κε'. Ἀμαρ δὲ τῇ νίκῃ καὶ τῇ διώξει τοῦ λιμένος κρατήσας, ἐποιήσκει τοὺς Σαμίους, ἀμωσγέπως ἔτι τολμῶντας ἐπεξιέναι καὶ διαμάχεσθαι πρὸ τοῦ τείχους. Ἐπει δὲ μείζων ἔτερος στόλος ἦλθεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ παντελῶς κατεκλείσθησαν οἱ Σάμιοι, λαβὼν ὁ Περικλῆς ἔζηκοντα τριήρεις, ἔπλευσεν εἰς τὸν ἔξω πόντον· ὡς μὲν οἱ πλεῦστοι λέγουσι, Φοινισσῶν νεῶν ἐπικούρων· τοῖς Σαμίοις προσφερομένων, ἀπαντῆσκι καὶ διαγωνίσασθαι πορρωτάτῳ βουλόμενος· ὡς δὲ Στησίμορος, ἐπὶ Κύπρον στελλόμενος· ὅπερ οὐ δοκεῖ πιθανὸν εἶναι. Ὁποτέρῳ δ' οὖν ἐχρήσατο τῶν λογισμῶν, ἀμφοτεῖν ἔδοξε. Πλεύσαντος γάρ αὐτοῦ, Μέλισσος ὁ Ιθαγένους, ἀνὴρ φιλόσοφος, στρατηγῶν τότε τῆς Σάμου, καταφρονήσας τῆς ὀλιγότητος τῶν νεῶν, ἢ τῆς ἀπειρίας τῶν στρατηγῶν, ἐπεισε τοὺς πολίτας ἐπιθέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις. Καὶ γενομένης μάχης, νικήσαν-

τες οἱ Σάμιοι, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀνδρες ἐλόντες, πολλὰς δὲ ναῦς διαφθείραντες, ἔχρωντο τῇ Θαλάσσῃ, καὶ παρεπίθεντο τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸν πόλεμον, ὅσα μὴ πρότερον εἶχον. Ὡρὸς δὲ τοῦ Μελίσσου καὶ Περικλέα φησὶν αὐτὸν Ἀριστοτέλης ἡττηθῆναι, ναυμαχοῦντα πρότερον. Οἱ δὲ Σάμιοι τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ἀθηναίων ἀνθυβίζουσι, ἔστιζον εἰς τὸ μέτωπον γλαῦκας· καὶ γάρ ἐκείνους οἱ Ἀθηναῖοι Σάμαιναν. Ἡ δὲ Σάμαινα, ναῦς ἐστιν ύστρωρος μὲν τὸ σύμωμα, κοιλοτέρα δὲ καὶ γαστροειδῆς, ὥστε καὶ φορτοφορεῖν καὶ ταχυναυτεῖν. Οὕτω δ' ὄνομάσθη διὰ τὸ πρῶτον ἐν Σάμῳ φχνῆναι, Πολυκράτους τυράννου κατασκευάσαντος. Πρὸς ταῦτα τὰ στίγματα λέγουσι καὶ τὸ Ἀριστοφάνειον ἤνιγθαι.

Σαμίων ὁ δῆμος ἐστιν ὁς πολυγράμμικος.

κζ'. Πυθόμενος δ' οὗν ὁ Περικλῆς τὴν ἐπὶ στρατοπέδου συμφορὰν, ἔβοήθει κατὰ τάχος. Καὶ τοῦ Μελίσσου πρὸς αὐτὸν ἀντιταξαμένου κρατήσας, καὶ τρεψάμενος τοὺς πολεμίους, εὐθὺς περιετείχιζε, δαπάνη καὶ χρόνῳ μᾶλλον, ἢ τραύμασι καὶ κινδύνοις τῶν πολιτῶν, περιγενέσθαι καὶ συνελεῖν τὴν πόλιν βουλόμενος. Ἐπειδὲ δυσχεραίνοντας τῇ τριβῇ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ μάχεσθαι προθυμουμένους, ἔργον τὸν κατασχεῖν, εἰς ὅκτὼ μέρη διελῶν τὸ πᾶν πλῆθος, ἀπεκλήρου, καὶ τῷ λαθόντι τὸν λευκὸν κύαμον εὐωχεῖσθαι καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. Διὸ καὶ φασὶ τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. Ἐφορος δὲ καὶ μηχαναῖς χρήσασθαι τὸν Περικλέα, τὴν καινότητα θαυμάσαντα, Ἀρτέμινος τοῦ μηχανικοῦ πορίζοντος, δν χωλὸν ὄντα, καὶ φορείω πρὸς τὰ κατεπείγοντα τῶν ἔργων προσκομιζόμενον, ὄνομασθῆναι Περιφόρητον. Τοῦτο μὲν οὖν Ἡρακλείδης δ Ποντικὸς ἐλέγχει τοῖς Ἀνακρέοντος ποιήμασιν, ἐν οἷς δ Περιφόρητος Ἀρτέμινον ὄνομάζεται, πολλαῖς ἔμπροσθεν ἡλικίαις τοῦ περὶ Σάμον πολέμου, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων. Τὸν δ' Ἀρτέμινα φησὶ τρυφερὸν μέν τινα τῷ βίῳ, καὶ πρὸς τοὺς φύσους μαλακὸν ὄντα καὶ καταπλῆγα, τὰ πολλὰ μὲν οἴκοι καθεξεσθαι, χαλκὴν ἀσπίδα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ δυοῖν οἰκετῶν ὑπερεγγύτων, ὥστε μηδὲν ἐμπεισεῖν τῶν ἄγωθεγ' εἰ δὲ βιασθείη

προελθεῖν, ἐν κλινιδίῳ χρεμαστῷ παρὰ τὴν γῆν αὐτὴν περιφερόμενον κομίζεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο κληθῆναι Περιφέρητον.

κη. Ἐννάτῳ δὲ μηνὶ τῶν Σαμίων παραστάντων, ὁ Περικλῆς τὰ τείχη καθεῖλε, καὶ τὰς ναῦς παρέλαβε, καὶ χρήματι πολλοῖς ἔξημίωσεν· ὃν τὰ μὲν εὐθὺς ἤνεγκαν οἱ Σάμιοι, τὰ δὲ ἐν χρόνῳ ῥητῷ ταξάμενοι κατοίσειν, ὅμηρους ἔδωκαν. Δούρις δὲ ὁ Σάμιος τούτοις ἐπιτραγῳδεῖ, πολλὴν ὡμότητα τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Περικλέους κατηγορῶν, ἦν οὕτε Θουκυδίδης ἴστόρηκεν, οὔτ' Ἔφορος, οὔτ' Ἄριστοτέλης· ἀλλ' οὐδὲ ἀληθεύειν ἔοικεν, ὡς ἄρα τοὺς τριηράρχους καὶ τοὺς ἐπιβάτας τῶν Σαμίων εἰς τὴν Μιλησίων ἀγορὰν ἀγαγόν, καὶ σανίσι προσδήσας ἐφ' ἡμέρας δέκα, κακῶς ἤδη διακειμένους προσέταξεν ἀνελεῖν, ξύλοις τὰς κεφαλὰς συγκόψαντας, εἴτα προθαλεῖν ἀκήδευτα τὰ σώματα. Δούρις μὲν οὖν, οὐδὲ ὅπου μηδὲν αὐτῷ πρόσεστιν ἕδιον πάθος, εἰωθὼς κρατεῖν τὴν διήγησιν ἐπὶ τῆς ἀληθείας, μᾶλλον ἔοικεν ἐν ταῦθα δεινῶσαι τὰς τῆς πατρίδος συμφοράς ἐπὶ διαβολῆτῶν Ἀθηναίων. Οὐ δὲ Περικλῆς καταστρέψαμενος τὴν Σάμον, ὡς ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ταφάς τε τῶν ἀποθανόντων κατὰ τὸν πόλεμον ἐνδόξους ἐποίησε, καὶ τὸν λόγον εἰπών, ὡσπερ ἔθος ἐστὶν, ἐπὶ τῶν σημάτων, ἔθαυμαστώθη. Καταθαίνοντα δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος αἱ μὲν ἀλλαι γυναικεῖς ἐδεξιοῦντο, καὶ στεφάνοις ἀνέδουν καὶ ταινίαις, ὡσπερ ἀθλητὴν νικηφόρον· ἢ δὲ Ἐλπινίκη προσελθοῦσα πλησίον· Ταῦτ', ἔφη, θαυμαστὰ, Περίκλεις, καὶ ἄξια στεφάνων, ὃς ἡμῖν πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀπώλεσας πολίτας, οὐ Φοίνιξ πολεμῶν, οὐδὲ Μήδοις, ὡσπερ οὐμὸς ἀδελφὸς Κίμων, ἀλλὰ σύμμαχον καὶ συγγενῆ πόλιν καταστρεψάμενος. Ταῦτα τῆς Ἐλπινίκης λεγούσης, ὁ Περικλῆς μειδιάσας ἀτρέμα, λέγεται τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου πρὸς αὐτὴν εἰπεῖν·

Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἔοιστος ἡλείφεο.

Θαυμαστὸν δέ τι καὶ μέγα φρονῆσαι, καταπολεμήσαντα τοὺς Σαμίους, φησὶν αὐτὸν ὁ Ἰων, ὡς τοῦ μὲν Ἀγαμέμνονος ἔτεσι δέκα βάρβαρον πόλιν, αὐτοῦ δὲ μησὶν ἐννέα τοὺς πρώτους καὶ δυνατωτάτους Ἰώνων ἐλόντος. Καὶ οὐκ ἦν ἀδικος ἢ ἀξίωσις, ἀλλ' ὅντως πολλὴν ἀδηλότητα καὶ μέγαν ἔσχε κίνδυνον ὁ πόλεμος, εἴπερ, ὡς Θουκυδίδης φησὶ, παρ' ἐλάχιστον ἥλθε Σαμίων ἢ πόλις ἀφελέσθαι τῆς θαλάττης τὸ κράτος Ἀθηναίους.

κθ'. Μετὰ ταῦτα, κυμαίνοντος ἀδήπτου Πελοποννησιακοῦ πολέμου, Κερκυραῖος πολεμουμένοις ὑπὸ Κορινθίων, ἐπεισες τὸν δῆμον ἀποστεῖλαι βοήθειαν, καὶ προσλαβεῖν ἐρρώμενην ναυτικὴν δύναμιν νῆσον, ὡς ὅστον οὐδέποτε Πελοποννησίων ἐκπεπολεμωμένων πρὸς αὐτούς. Ψήφισμά μένον δὲ τοῦ δήμου τὴν βοήθειαν, ἀπέστειλε δέκα ναῦς μόνας ἔχοντα Δακεδαιμόνιον, τὸν Κίμωνος υἱὸν, οἶον ἐψυχρίζων πολλὴν γάρ ἦν εὔνοια καὶ φιλία τῷ Κίμωνος οἴκῳ πρὸς Δακεδαιμονίους. Ὡς ἀν οὖν, εἰ μηδὲν ἔργον μέγα, μηδὲ ἐκπρεπὲς ἐν τῇ στρατηγίᾳ τοῦ Δακεδαιμονίου γένοιτο, προσδιαβληθείη μᾶλλον εἰς τὸν λακωνισμὸν, ὀλίγας αὐτῷ ναῦς ἔδωκε, καὶ μὴ βουλόμενον ἔξεπεμψε. Καὶ ὅλως διετέλει κολούων, ὡς μηδὲ τοῖς ὄνόμασι γνησίους, ἀλλ' ὄθνείους καὶ ζένους, ὅτι τῶν Κίμωνος υἱῶν τῷ μὲν ἦν Δακεδαιμόνιος ὄνομα, τῷ δὲ Θεσσαλὸς, τῷ δὲ Ἡλεῖος. Ἐδόκουν δὲ πάντες ἐκ γυναικὸς Ἀρκαδικῆς γεγονέναι. Κακῶς οὖν ὁ Περικλῆς ἀκούων διὰ τὰς δέκα ταῦτας τριήρεις, ὡς μικρὸν μὲν βοήθειαν τοῖς δεῃθεῖσι, μεγάλην δὲ πρόφασιν τοῖς ἐγκαλοῦσι παρεσχηκὼς, ἔτερας αὖθις ἔστειλε πλείονας εἰς τὴν Κέρκυραν, αἵνι μετὰ τὴν μάχην ἀφίκοντο. Χαλεπαίνουσι δὲ τοῖς Κορινθίοις, καὶ κατηγοροῦσι τῶν Ἀθηναίων ἐν Δακεδαιμονίῳ, προσεγένοντο Μεγαρεῖς, αἰτιώμενοι πάσης μὲν ἀγορᾶς, πάντων δὲ λιμένων, ὃν Ἀθηναῖοι κρατοῦσιν, εἰργοσθαί καὶ ἀπελαύνεσθαι παρὰ τὰ κοινὰ δίκαια καὶ τοὺς γεγενημένους ὄρκους τοῖς Ἑλλησιν. Αἰγινῆται δὲ κακοῦσθαι δοκοῦντες καὶ βίδια πάσχειν, ἐποτνιῶντο κρύφα πρὸς τοὺς Δακεδαιμονίους, φαγεοῦσι ἐγκαλεῖν τοῖς Ἀθηναῖοις οὐ θαρροῦντες. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ Ποτίδαια, πόλις ὑπήκοος Ἀθηναίων, ἀποικος δὲ Κορινθίων, ἀποστᾶσι καὶ πολιορκουμένη, μᾶλλον ἐπετάχυνε τὸν πόλεμον. Οὐ μὴν ἀλλὰ, πρεσβειῶν τε περιπομένων Ἀθήναζε, καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Δακεδαιμονίων Ἀρχιδάμου τὰ πολλὰ τῶν ἐγκλημάτων εἰς δικαλύσεις ἤγοντος, καὶ τοὺς συμμάχους πρεσβύνοντες, οὐκ ἀν ἐδόκει συμπεσεῖν, ὑπό γε τῶν ἀλλων αἰτιῶν, δι πόλεμος τοῖς Ἀθηναῖοις, εἰ τὸ ψήφισμα καθελεῖν τὸ Μεγαρικὸν ἐπείσθησαν, καὶ διαλλαγῆναι πρὸς αὐτούς. Διὸ καὶ μάλιστα πρὸς τοῦτο Περικλῆς ἐναντιώθεις, καὶ παροξύνας τὸν δῆμον ἐμμεῖναι τῇ πρὸς Μεγαρεῖς φιλονείᾳ, μόνος ἔσχε τοῦ πολέμου τὴν αἰτίαν,

λ'. Λέγουσι δὲ, πρεσβείας Ἀθήναζε περὶ τούτων ἐκ Ακεδαλμονος ἀφιγμένης, καὶ τοῦ Περικλέους νόμον τινὰ προβαλλομένου, κωλύοντα καθελεῖν τὸ πινάκιον, ἐνῷ τὸ ψήφισμα γεγραμμένον ἔτυγχανεν, εἰπεῖν Πολυάρκη τῶν πρέσβεων τινὰ, «Σὺ δὲ μὴ καθέλῃς, ἀλλὰ στρέψον εἰσω τὸ πινάκιον» οὐ γάρ ἔστι νόμος ὁ τοῦτο κωλύων. Κομψοῦ δὲ τοῦ λόγου φανέντος, οὐδέν τι μᾶλλον ὁ Περικλῆς ἐνέδωκεν. Ὑπῆν μὲν οὖν τις, ὡς ἕοικεν, αὐτῷ καὶ ίδιᾳ πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς ἀπέχθεια: κοινὴν δὲ καὶ φανερὰν αἰτίαν κατ' αὐτῶν ποιησάμενος, ἀποτέμνεσθαι τὴν ιερὰν δργάδα, γράφει ψήφισμα, κήρυκα πεμφθῆσαι πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς Ακεδαιμονίους τὸν αὐτὸν, κατηγοροῦντα τῶν Μεγαρέων. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ ψήφισμα Περικλέους ἔστιν εὐγνώμονος καὶ φιλανθρώπου δικαιολογίας ἐχόμενον. Ἐπειδὲ δὲ πεμφθεὶς κήρυξ Ἀνθεμόκριτος αἰτίᾳ τῶν Μεγαρέων ἀποθανεῖν ἔδοξε, γράφει ψήφισμα κατ' αὐτῶν Χαρῖνος, ἀσπόνδον μὲν εἶναι καὶ ἀκήρυκτον ἔχθραν, διὸ δὲ ἀντιθῆται τῆς Ἀττικῆς Μεγαρέων, θανάτῳ ζημιοῦσθαι τοὺς δὲ στρατηγούς, ὅταν ὄμνυωσι τὸν πάτριον δρκον, ἐπομνύειν, διτὶ καὶ δις ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὴν Μεγαρικὴν ἐμβαλοῦσι ταφῆναι διὸ Ἀνθεμόκριτον παρὰ τὰς Θρικούς πύλας, αἱνὲ νῦν Δίπυλον ὄνομάζονται. * * *

λά. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν ὅπως ἔσχεν, οὐ φάδιον γνῶναι. Τοῦ δὲ μὴ λυθῆναι τὸ ψήφισμα πάντες ὡσαύτως τὴν αἰτίαν ἐπιφέρουσι τῷ Περικλεῖ. Πλὴν οἱ μὲν ἐκ φρονήματος μεγάλου μετὰ γνώμης κατὰ τὸ βέλτιστον ἀπισχυρίσασθαι φασὶν αὐτὸν, πεῖραν ἐνδόσεως τὸ πρόσταγμα, καὶ τὴν συγχώρησιν ἔξομολόγησιν ἀσθενείας ἥγούμενον· οἱ δὲ μᾶλλον αὐθαδεῖᾳ τινὶ καὶ φιλονεικίᾳ, πρὸς ἔνδειξιν ισχύος, πειριφρονῆσαι Ακεδαιμονίων. Ηἱ δὲ χειρίστη μὲν αἰτία πασῶν, ἔχουσα δὲ πλείστους μάρτυρας, οὕτω πως λέγεται. Φειδίας δὲ πλάστης, ἐργολάθος μὲν ἦν τοῦ ἀγάλματος, ὡςπερ εἴρηται φίλος δὲ τῷ Περικλεῖ γενόμενος, καὶ μέγιτον παρ' αὐτῷ δυνηθεὶς, τοὺς μὲν δι' αὐτὸν ἔσχεν ἔχθρονς φθονούμενος, οἱ δὲ, τοῦ δάκου ποιούμενοι πεῖραν ἐν ἐκείνῳ, ποιῶσι τις ἔσοιτο Περικλεῖ κριτής, Μένωνά τινα τῶν Φειδίου συνεργῶν πείσαντες, ικέτην ἐν ἀγορᾷ καθίζουσιν, αἰτούμενον ἀδειαν ἐπὶ μηνύσει καὶ κατηγορίᾳ τοῦ Φειδίου. Προσδεξαμένου δὲ τοῦ δάκου τὸν ἀνθρωπον, καὶ γενομένης ἐν ἐκκλησίᾳ

διώξεως, κλοπαὶ μὲν οὐκ ἐλέγοντο· τὸ γάρ χρυσὸν οὕτως εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς τῷ ἀγάλματι προσειργάσατο καὶ περιέθηκεν ὁ Φειδίας, γνώμῃ τοῦ Περικλέους, ὡστε πάνυ δυνατὸν εἶναι περιελοῦσιν ἀποδεῖξαι τὸν σταθμόν. "Οκαλ τότε τοὺς κατηγόρους ἐκέλευσε ποιεῖν ὁ Περικλῆς. 'Η δὲ δόξα τῶν ἔργων ἐπίεζε φθόνῳ τὸν Φειδίαν, καὶ μάλισθ' ὅτι τὴν πρὸς Ἀμαζόνας μάχην ἐν τῇ ἀσπίδι ποιῶν, αὐτοῦ τινα μορφὴν ἐνετύπωσε, πρεσβύτου φαλακροῦ, πέτρον ἐπηρομένου δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, καὶ τοῦ Περικλέους εἰκόνα παγκάλην ἐνέθηκε μαχομένου πρὸς Ἀμαζόνα. Τὸ δὲ σχῆμα τῆς χειρὸς, ἀνατεινούσις δόρυ πρὸ τῆς ὄψεως τοῦ Περικλέους, πεποιημένον εὔμηχάνως, οἷον ἐπικρύπτειν βούλεται τὴν ὄμοιότητα παραφαινομένην ἐκατέρωθεν. 'Ο μὲν οὖν Φειδίας εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαγθεῖς, ἐτελεύτησε νοσήσας, ὡς δέ φασιν ἔνιοι, φαρμάκοις, ἐπὶ διαβολῆ τοῦ Περικλέους τῶν ἔχθρῶν παρασκευασάντων. Τῷ δὲ μῆνυτῇ Μένωνι, γράψαντος Γλύκωνος, ἀτέλειαν ὁ δῆμος ἔδωκε, καὶ προσέταξε τοῖς στρατηγοῖς ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἀνθρώπου.

* * *

λγ'. Οἱ δὲ Δακεδαιμόνιοι γινώσκοντες, ὡς ἐκείνου καταλυθέντος, εἰς πάντα μαλακωτέροις χρήσονται τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκέλευσον αὐτοῖς τὸ ἄγος ἑλαύνειν, ὃ τὸ μητρόθεν γένος τοῦ Περικλέους ἔνοχον ἦν, ὡς Θουκυδίδης ἴστορηκεν. 'Η δὲ πεῖρα περιέστη τοῖς πέμψασιν εἰς τούναντίον ἀντὶ γάρ ύποψίας καὶ διαβολῆς ὁ Περικλῆς ἔτι μείζονα πίστιν ἔσχε καὶ τιμὴν παρὰ τοῖς πολίταις, ὡς μάλιστα μισούντων καὶ φοβουμένων ἐκεῖνον τῶν πολεμίων. Διὸ καὶ πρὸν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸν Ἀρχιδαμὸν ἔχοντα τοὺς Πελοποννησίους, προεῖπε τοῖς Ἀθηναίοις, ἀν ἄρα, τἄλλα δῆμῶν, ὁ Ἀρχιδαμὸς ἀπέχηται τῶν ἐκείνου, διὰ τὴν ξενίαν τὴν οὖσαν αὐτοῖς, ἢ διαβολῆς τοῖς ἔχθροῖς ἐνδιδοὺς ἀφορμάς, ὅτι τῇ πόλει καὶ τὴν χώραν καὶ τὰς ἐπαύλεις ἐπιδίδωσιν. 'Εμβάλλουσιν οὖν εἰς τὴν Ἀττικὴν στρατῷ μεγάλῳ Δακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων, Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως ἥγουμένου. Καὶ δηοῦντες τὴν χώραν, προῆλθον εἰς Ἀχαράς, καὶ κατεστρατοπέδευσαν, ὡς τῶν Ἀθηναίων οὐκ ἀνεξομένων, ἀλλ' ὑπ' ὄργῆς καὶ φρονήματος διαμαχουμένων πρὸς αὐτούς. Τῷ δὲ Περικλεῖ δεινὸν ἐφαίγετο πρὸς ἔξακισμυρίους

Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν ὁ πλίτας (τοσοῦτοι γάρ ήσαν οἱ τὸ πρῶτον ἐμβαλόντες) ὑπὲρ αὐτῆς τῆς πόλεως μάχην συνάψαι· τοὺς δὲ βουλομένους μάχεσθαι, καὶ δυσπαθοῦντας πρὸς τὰ γινόμενα, κατεπράῦνε λέγων, ὡς δένδρα μὲν τμηθέντα καὶ κοπέντα φύεται ταχέως, ἀνδρῶν δὲ διαφθαρέντων αὐθίς τυχεῖν οὐ ράδιόν ἔστι. Τὸν δὲ δῆμον εἰς ἔκκλησίαν οὐ συνῆγε, δεδιώς βιασθῆναι παρὰ γνώμην, ἀλλ', ὥσπερ νεώς κυβερνήτης, ἀνέμου κατιόντος ἐν πελάγει, θέμενος εὗ πάντα καὶ κατατείνας τὰ ὅπλα, γρῆται τῇ τέχνῃ, δάκρυα καὶ δεήσεις ἐπιβατῶν ναυτιώντων καὶ φοβουμένων ἐδάσας, οὕτως ἐκεῖνος, τὸ τ' ἄστο συγκλείσας, καὶ καταλαβὼν πάντα φυλακαῖς πρὸς ἀσφάλειαν, ἐχρῆτο τοῖς αὐτοῦ λογισμοῖς, βραχέα φροντίζων τῶν καταβοῶντων καὶ δυσχεραιγόντων. Καίτοι πολλοὶ μὲν αὐτοῦ τῶν φίλων δεόμενοι προσέκειντο, πολλοὶ δὲ τῶν ἐχθρῶν ἀπειλοῦντες καὶ κατηγοροῦντες· πολλοὶ δ' ἦδον ἄσματα καὶ σκώμματα πρὸς αἰσχύνην, ἐφυδρίζοντες αὐτοῦ τὴν στρατηγίαν, ὡς ἄναδρον καὶ προϊεμένην τὰ πράγματα τοῖς πολεμίοις. Ἐπεφύετο δὲ καὶ Κλέων, ἥδη διὰ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ὄργης τῶν πολιτῶν πορευόμενος ἐπὶ τὴν Δῆμαργογίαν· ὡς τάνακτας ταῦτα δηλοποιεῖ τὰ Ἑρμηπόου·

Βασιλεὺς σατύρων, τί ποτ' οὐκ ἔθελεις

Δόρυ βαστάζειν; ἀλλὰ λόγους μὲν

Περὶ πολέμου δεινούς παρέχῃ·

Ψυχὴν δὲ Τέλπος ὑπέστης·

Κάγχειριδίου δὲ ἀκόνη σκληρῆ·

Παραθηγουμένης βρύχεις κοπίδος,

Δηκθείς αἴθων! Κλέων!

λδ'. Πλὴν ὑπὸ οὐδενὸς ἐκινήθη τῶν τοιούτων ὁ Περικλῆς, ἀλλὰ πρότις καὶ σιωπῆ τὴν ἀδοξίαν καὶ τὴν ἀπέγθειαν ὑφιστάμενος, καὶ νεῶν ἐκατὸν ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον στόλον ἐκπέμπων, αὐτὸς οὐ συνεξέπλευσεν, ἀλλ' ἔμεινεν οἰκουρῶν καὶ διὰ χειρὸς ἔχων τὴν πόλιν, ἔως ἀπολλάγησαν οἱ Πελοποννήσιοι. Θεραπεύων δὲ τοὺς πολλοὺς ὅμις ἀσχάλλοντας ἐπὶ τῷ πολέμῳ, διανομαῖς τε χρημάτων ἀνελάμβανε, καὶ κληρουχίας ἀνέγραφεν. Αἰγινήτας γάρ ἔξελάσας ἀπαντας, διένειμε τὴν νῆσον Ἀθηναίων τοῖς λαχοῦσιν. Ἡν δέ τις παρηγορία καὶ ἀφ' ὧν ἐπασχον οἱ πολέμιοι. Καὶ γάρ οἱ περιπλέοντες τὴν Πελοπόννησον, χώραν τε πολλὴν, κώμας τε καὶ πόλεις μικράς διεπόρθησαν· καὶ κατὰ γῆν αὐτὸς ἐμβαλὼν εἰς τὴν

Μεγαρικὴν, ἔφθειρε πάσσαν. Ἡ καὶ δῆλον ἦν, ὅτι πολλὰ μὲν δρῶντες κακὰ τοὺς Ἀθηναίους, πολλὰ δὲ πάσχοντες ὑπ' ἐκείνων ἐκ Θαλάττης, οὐκ ἀν εἰς μῆκος πολέμου τοσούτον προύθησαν, ἀλλὰ ταχέως ἀπεῖπον, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ Περικλῆς προηγόρευσεν, εἰ μή τι δαιμόνιον ὑπηναντιώθη τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς. Νῦν δὲ πρῶτον μὲν ἡ λοιμώδης ἐνέπεσε φθορά, καὶ κατενεμήθη τὴν ἀκμάζουσαν ἡλικίαν καὶ δύναμιν ὑφ' ἣς καὶ τὰ σώματα κακούμενοι καὶ τὰς ψυχὰς, παντάπασιν ἡγριώθησαν πρὸς τὸν Περικλέα, καὶ καθέπερ Ιατρὸν, ἢ πατέρα, τῇ νόσῳ παραφρονήσαντες, ἀδικεῖν ἐπεγειρόσαν, ἀναπεισθέντες ὑπὸ τῶν ἐγχθρῶν, ὡς τὴν μὲν νόσον ἡ τοῦ χωριτικοῦ πλήθους εἰς τὸ ἀστυ σύμφροντος ἐργάζεται, θέρους ὥρᾳ πολλῶν ὄμοιού χύδην· ἐν οἰκήμασι μικροῖς καὶ σκηνώμασι πνιγμοῖς ἡναγκασμένων διαιτᾶσθαι δίαιταν οἰκουρὸν καὶ ἀργὴν ἀντὶ καθαρᾶς καὶ ἀναπεπταμένης τῆς πρότερον τούτου δ' αἴτιος ὁ τῷ πολέμῳ τὸν ἀπὸ τῆς χώρας ὅχλον εἰς τὰ τείχη καταχεάμενος, καὶ πρὸς οὐδὲν ἀνθρώποις τοσούτοις χρώμενος, ἀλλ' ἐῶν ὥσπερ βοσκήματα καθειργμένους, ἀναπιλπλασθαι φθορᾶς ἀπ' ἀλλήλων, καὶ μηδεμίαν μεταβολὴν, μηδὲ ἀναψυχὴν ἐκπορίζων.

λέ. Ταῦτα βουλέμενος ἰᾶσθαι, καὶ τι παραλυπεῖν τοὺς πολεμίους, ἐκατὸν καὶ πεντάκοντα ναῦς ἐπλήρου, καὶ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ὄπλιτας καὶ ιππέας ἀναβιβασάμενος, ἔμελλεν ἀνάγεσθαι μεγάλην ἐλπίδα τοῖς πολίταις, καὶ φόβον οὐκ ἐλάττω τοῖς πολεμίοις ἀπὸ τοσαύτης ισχύος παρασχών. Ἡδη δὲ πεπληρωμένων τῶν νεῶν, καὶ τοῦ Περικλέους ἀναβεβηκότος ἐπὶ τὴν ἐπιτοῦ τριήρη, τὸν μὲν ἥλιον ἐκλιπεῖν συνέβη, καὶ γενέσθαι σκότος, ἐκπλαγῆναι δὲ πάντας, ὡς πρὸς μέγια σημεῖον. Ὁρῶν οὖν ὁ Περικλῆς περίσσοιον τὸν κυθερωτὴν καὶ διηπορημένον, ἀνέσχε τὴν χλαμύδα πρὸ τῆς ὅψεως αὐτοῦ, καὶ παρακαλύψας, ἡρώτησε, μή τι δεινόν, ἢ δεινοῦ τινος οἰεται σημεῖον ὡς δ' οὐκ ἔρη, Τί οὖν, εἰπεν, ἐκεῖνο τούτου διαφέρει, πλὴν ὅτι μεῖζόν τι τῆς χλαμύδος ἐστὶ τὸ πεποιηκός τὴν ἐπισκότησιν; Ταῦτα μὲν οὖν ἐν ταῖς σχολαῖς λέγεται τῶν φιλοσόφων. Ἐκπλεύσας δ' οὖν ὁ Περικλῆς, οὕτ' ἄλλο τι δοκεῖ τῆς παρασκευῆς ἀξίον δρᾶσαι πολιορκίσας τε τὴν ιερὰν Ἐπίδαυρον, ἐλπίδα παρασχεῖσαν ὡς ἀλισσημένην, ἀπέτυχε διὰ τὴν νόσου. Ἐπιγενο-

μένη γάρ οὐκ αύτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅπωσοῦν τῇ στρατιῇ συμμίξαντας προσδιέφθειρεν. Ἐκ τούτου χαλεπῶς διακειμένους τοὺς Ἀθηναίους πρὸς αὐτὸν, ἐπειρᾶτο παρηγορεῖν καὶ ἀναθαρρύνειν. Οὐ μὴν παρέλυσε τὴν ὄργην, οὐδὲ μετέπεισε πρότερον, ἢ τὰς ψηφους λαβόντας ἐπ' αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ γενομένους κυρίους, ἀφειλέσθαι τὴν στρατηγίαν, καὶ ζημιώσαι χρήματαν. Ὡν ἀριθμὸν οἱ τὸν ἐλάχιστον, πεντεκαλδεκα τάλαντα, πεντήκοντα δ', οἱ τὸν πλεῖστον γράφουσιν. Ἐπεγράψη δὲ τῇ δίκῃ κατήγορος, ὡς μὲν Ἰδομενεὺς λέγει, Κλέων ὡς δὲ Θεόφραστος, Σιμίας· οἱ δὲ Ποντικὸς Ἡρακλείδης Δαρκατίδαν εἴρηκε.

λσ'. Τὰ μὲν οὖν δημόσια ταχέως ἔμελλε παύσεσθαι, καθάπερ κέντρον, εἰς τοῦτον ἀμα [τῇ] πληγῇ τὸν θυμὸν ἀφεικότων τῶν πολλῶν τὰ δ' οἰκεῖα μοχθηρῶς εἶχεν αὐτῷ κατά τε τὸν λοιμὸν οὐκ ὀλίγους ἀποβαλόντι τῶν ἐπιτηδείων, καὶ στάσει διατεταραγμένῳ πόρρωθεν. Ο γάρ πρεσβύτατος αὐτοῦ τῶν γηνησίων υἱῶν, Εάνθιππος, φύσει τε διπανηρὸς ὁν, καὶ γυναικὶ νέᾳ καὶ πολυτελεῖ τυνοικῶν, Ἰσάνδρου θυγατρὶ, τοῦ Ἐπιλύκου, χαλεπῶς ἔφερε τὴν τοῦ πατρὸς ἀκρίβειαν, γλίσχρως καὶ κατὰ μικρὸν αὐτῷ γορηγούντος. Πέμψας οὖν πρός τινα τῶν φίλων, ἔλαβεν ἀργύριον, ὡς τοῦ Περικλέους κελεύσαντος. Ἐκείνου δ' ὑστερὸν ἀπαιτοῦντος, δὲ μὲν Περικλῆς καὶ δίκτην αὐτῷ προσέλαχε· τὸ δὲ μειράκιον ὁ Εάνθιππος ἐπὶ τούτῳ χαλεπῶς διατεθεὶς ἔλοιδόρει τὸν πατέρα, πρῶτον μὲν ἐκφέρων ἐπὶ γέλωτι τὰς οἰκοὶ διατριβὰς αὐτοῦ, καὶ τοὺς λόγους, οὓς ἐποίει μετὰ τῶν σοφιστῶν. Πεντάθλου γάρ τινος ἀκοντίῳ πατάξαντος Ἐπίτιψον τὸν Φαρσάλιον ἀκούσιας, καὶ κτείναντος, ἡμέραν ὅλην ἀναλῶσαι μετὰ Πρωταγόρου διαποροῦντα, πότερον τὸ ἀκόντιον, ἢ τὸν βαλόντα, ἢ τοὺς ἀγωνοθέτας κατὰ τὸν ὄρθοτατὸν λόγον αἰτίους χρή τοι πάθους ἡγείσθαι. Πρὸς δὲ τούτους, καὶ τὴν περὶ τῆς γυναικὸς διαβολὴν ὑπὸ τοῦ Εάνθιππου φησὶν ὁ Στησίμερος εἰς τοὺς πολλοὺς διασπαρῆναι, καὶ ὅλως ἀνήκεστον ἄχρι τῆς τελευτῆς τῷ νεανίσκῳ πρὸς τὸν πατέρα παραμεῖναι τὴν διαφοράν ἀπέθανε γάρ ὁ Εάνθιππος ἐν τῷ λοιμῷ νοσήσας. Ἀπέβαλε δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν ὁ Περικλῆς τότε, καὶ τῶν κηδεστῶν καὶ φίλων τοὺς πλείστους καὶ χρησιμωτάτους πρὸς τὴν πολιτείαν. Οὐ μὴν ἀπεῖπεν, οὐδὲ προῦ-

δωκε τὸ φρόνημα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν συμφορῶν· ἀλλ' οὐδὲ κλαίων, οὐδὲ κηδεύων, οὐδὲ πρὸς τάφῳ τινὸς ὄφθη τῶν ἀναγκαῖων, πρὸν γε δὴ καὶ τὸν περίλοιπον αὐτοῦ τῶν γνησίων ἀποθαλεῖν Πάραλον· Ἐπὶ τούτῳ δὲ καρφθεὶς, ἐπιρᾶτο μὲν ἐγκαρτερεῖν τῷ θῷει καὶ διαφυλάττειν τὸ μεγαλόψυχον· ἐπιφέρων δὲ τῷ νεκρῷ στέφανον, ἡττήθη τοῦ πάθους πρὸς τὴν ὅψιν, ὥστε κλαυθμόν τε ῥῆξαι, καὶ πλῆθος ἐκχέαι δακρύσων, οὐδέποτε τοιοῦτον οὐδὲν ἐν τῷ λοιπῷ βίῳ πεποιηκώς.

λζ'. Τῆς δὲ πόλεως πειρωμένης τῶν ἀλλων στρατηγῶν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ῥητόρων, ὡς οὐδεὶς βάρος ἔχων ισόβροπον, οὐδὲ ἀξιωματικὸς πρὸς τοσαύτην ἐχέγγυον ἡγεμονίαν ἐφάίνετο, ποθούσης δὲ κατενόν καὶ καλούσης ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὸ στρατήγιον, ἀθυμῶν καὶ κείμενος οἶκοι διὰ τὸ πένθος, ὑπὸ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἀλλῶν ἐπείσθη φίλων προελθεῖν. Ἀπολογησαμένου δὲ τοῦ δήμου τὴν ἀγγωμοσύνην τὴν πρὸς αὐτὸν, ὑποδεξάμενος αὗθις τὰ πράγματα, καὶ στρατηγὸς αἱρεθεὶς εἰσηγήσατο λυθῆναι τὸν περὶ τῶν νόθων νόμον, δην αὐτὸς εἰσενηνόχει πρότερον· ὡς μὴ παντάπασιν ἐφημιλῇ διαδοχῆς τὸν οἶκον ἐκλίποι τοῦνομα καὶ τὸ γένος. Εἶχε δὲ οὕτω τὰ περὶ τὸν νόμον. Ἀχμάζων δὲ Περικλῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸ πάνυ πολλῶν χρόνων, καὶ παῖδας ἔχων, ὥσπερ εἴρηται, γνησίους, νόμον ἔγραψε, μόνους Ἀθηναίους εἶναι τοὺς ἐκ δυοῖν Ἀθηναίων γεγονότας. Ἐπεὶ δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων δωρεὰν τῷ δήμῳ πέμψαντος τετρακισμυρίους πυρᾶν μεδίμνους, ἔδει διανέμεσθαι τοῖς πολίταις, πολλαὶ μὲν ἀνεφύοντο δίκαια τοῖς νόθοις ἐκ τοῦ γράμματος ἐκείνου, τέως διαλανθάνουσαι καὶ παρορώμεναι, πολλοὶ δὲ καὶ συκοφαντήμασι περιέπιπτον. Ἐπράθησαν οὖν ἀλόντες ὀλίγῳ πεντακισχίλιων ἐλάττους, οἱ δὲ μείναντες ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ κριθέντες Ἀθηναῖοι, μύριοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τεσσαράκοντα τὸ πλῆθος ἐξητάσθησαν. Ὁντος οὖν δεινοῦ τὸν κατὰ τοσούτων ισχύσαντα νόμον ὑπὸ αὐτοῦ πάλιν λυθῆναι τοῦ γράψαντος, ἡ παροῦσα δυστυχία τῷ Περικλεῖ περὶ τὸν οἶκον, ὡς δίκην τινὰ δεδωκέτι τῆς ὑπεροψίας καὶ τῆς μεγαλαυχίας ἐκείνης, ἐπέκλασε τοὺς Ἀθηναίους· καὶ δόξαντες αὐτὸν νεμεσητά τε παθεῖν, ἀνθρωπίνως τε δεῖσθαι, συνεχώρησαν ἀπογράψασθαι τὸν γό-

Θον εἰς τοὺς φράτορας, ὅνομα θέμενον τὸ ἄντοῦ. Καὶ τοῦτον μὲν ὑστερὸν ἐν Ἀργινούσαις καταναυμαχήσαντα Πελοποννησίους ἀπέκτεινεν δὲ δῆμος μετὰ τῶν συστρατήγων.

λὴ. Τότε δὲ τοῦ Περικλέους ἔοικεν ὁ λοιμὸς λαβέσθαι, λαβῆν οὐκ ὀξεῖαν, ὥσπερ ἄλλων, οὐδὲ σύντονον, ἀλλὰ βληγρῷ τινι νόσῳ καὶ μῆκος ἐν ποικίλαις ἐχούσῃ μεταβολαῖς διαχριωμένην τὸ σῶμα σχολαίως, καὶ ὑπερείπουσαν τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. Ὁ γοῦν Θεδφραστος ἐν τοῖς Ἡθικοῖς διαπορήσας, εἰ πρὸς τὰς τύχας τρέπεται τὰ κῆθη, καὶ κινούμενα τοῖς τῶν σωμάτων πάθεσιν ἔξισταται τῆς ἀρετῆς, ιστόρηκεν, ὅτι νοσῶν ὁ Περικλῆς ἐπισκοπουμένῳ τινὶ τῶν φίλων δειξεις περίπτωτον ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῷ τραχήλῳ περιηρτημένον, ὡς σφόδρα κακῶς ἔχων, ὅπότε καὶ ταύτην ὑπομένοι τὴν ἀθελτερίαν. Ἡδη δὲ πρὸς τῷ τελευτᾶν ὅντος αὐτοῦ περικαθήμενοι τῶν πολιτῶν οἱ βέλτιστοι, καὶ τῶν φίλων οἱ περιβότες, λόγον ἐποιοῦντο τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνάμεως, ὅση γένοιτο, καὶ τὰς πρᾶξεις ἀνεμεροῦντο, καὶ τῶν τροπαίων τὸ πλῆθος· ἐννέα γάρ ἦν ἀ στρατηγῶν καὶ νικῶν ἔστησεν ὑπὲρ τῆς πόλεως. Ταῦτα, ὡς οὐκέτι συνιέντος, ἀλλὰ καθηρημένου τὴν αἴσθησιν αὐτοῦ, διελέγοντο πρὸς ἄλλολους· δὲ πᾶσιν ἐτύγχανε τὸν νοῦν προσεσχηκώς, καὶ φθεγξάμενος εἰς μέσον, ἔφη θαυμάζειν, ὅτι ταῦτα μὲν ἐπαινοῦσιν αὐτοῦ καὶ μνημονεύουσιν, ἀ καὶ πρὸς τύχην ἐστὶ κοινὰ, καὶ γέγονεν ἡδη πολλοῖς στρατηγοῖς· τὸ δὲ κάλλιστον καὶ μέγιστον οὐ λέγουσιν. Οὐδεὶς γάρ, ἔφη, δι' ἐμὲ τῶν ὅντων Ἀθηναίων μέλαν ιμάτιον περιεβάλετο.

λθ'. Θαυμαστὸς οὖν ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον τῆς ἐπιεικείας καὶ πραότητος, ἢν ἐν πράγμασι πολλοῖς καὶ μεγάλαις ἀπεχθείαις διετήρησεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ φρονήματος, εἰ τῶν αὐτοῦ καλῶν ἥγειτο βέλτιστον εἶναι τὸ μήτε φθύνω, μήτε θυμῷ χαρίσασθαι μηδὲν ἀπὸ τυλικάντης δυνάμεως, μηδὲ χρήσασθαι τινὶ τῶν ἐχθρῶν ὡς ἀνηκέστω. Καί μοι δοκεῖ τὴν μειρακιώδη καὶ εοβαρὸν ἐκείνην προσωνυμίαν ἐν τοῦτῳ ποιεῖν ἀνεπίφθονον καὶ πρέπουσαν, οὕτως εὔμενὲς ἦθος, καὶ βίον ἐν ἔξουσίᾳ καθαρὸν καὶ ἀμιλαντον, Ὁλύμπιον προσαγορεύεσθαι· καὶ οὐπερ τὸ τῶν Θεῶν γένος ἀξιούμεν, αἴτιον μὲν ἀγαθῶν, ἀναίτιον δὲ κακῶν πεφυκός, ἄργειν καὶ βασιλεύειν τῶν ὅντων. Οὐγ. ὥσπερ

TOM. A'.

11

οι ποιηταὶ συνταράττοντες ἡμᾶς ἀμαθεστάταις δόξαις, ἀλίσκοντας τοὺς αὐτῶν ποιήμασι, τὸν μὲν τόπον, ἐνῷ τοὺς Θεοὺς κατοικεῖν λέγουσιν, ἀσφαλές ἔδος καὶ ἀσάλευτον καλοῦντες, οὐ πνεύμασιν, οὐ νέφεσι χρόμενον, ὅλῃ αἰθρίᾳ μαλακῇ καὶ φωτὶ καθαρῷ τὸν ἄπαντα χρόνον δραματικόν, ὡς τοιαύτης τῷ μακαρίῳ καὶ ἀθανάτῳ διαγωγῆς μάλιστα πρεπούσης· αὐτοὺς δὲ τοὺς Θεοὺς ταραχῆς καὶ δυσμενείας καὶ δργῆς, ἀλλων τε μεστοὺς παθῶν ἀποφαινοντες, οὐδ' ἀνθρώποις νοῦν ἔχουσι προσκόντων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοισι ἑτέρας δόξαι πραγματείας εἶναι· τοῦ δὲ Περικλέους ταχεῖσαν αἰσθησιν καὶ σαψῆ πόθον· Αθηναίοις ἐνειργάζετο τὰ πράγματα. Καὶ γάρ οἱ ζῶντος βαρυγόμενοι τὴν δύναμιν, ὡς ἀμαυροῦσαν αὐτοὺς, εὐθὺς ἐκ ποδῶν γενομένου, πειρώμενοι ῥητόρων καὶ δημαγωγῶν ἑτέρων, ἀνωμολογοῦντο μετριώτερον ἐν ὅγκῳ, καὶ σεμνότερον ἐν πραότητι μὴ φῦναι τρόπον· ἡ δὲ πίθονος ἴσχυς ἐκείνη, μοναρχία λεγομένη καὶ τυραννίς πρότερον, ἐφάνη τότε σωτήριον ἔρυμα τῆς πολιτείας γενομένην. Τοσαύτην φορὰ καὶ πλῆθος ἐπέκειτο κακίας τοῖς πράγμασιν, ἣν ἐκεῖνος ἀσθενῆ καὶ ταπεινὴν ποιῶν ἀπέκρυπτε, καὶ κατεκάλυεν ἀνήκεστον ἔξουσίᾳ γενέσθαι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ (1).

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ὁ Λυσιμάχου, φυλῆς μὲν τὴν Ἀντιοχίδος, τὸν δὲ δῆμον Ἀλωπεκῆθεν. Περὶ δὲ οὐσίας αὐτοῦ λόγοι διάφοροι γεγόνασιν, οἱ μὲν ὡς ἐν πενίᾳ συντόνῳ καταβιώσαντος, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ἀπολιπόντος θυγατέρας δύο πολὺν χρόνον ἀνεκδότους δι' ἀπορίαν γεγενημένας. Πρὸς δὲ τοῦτον τὸν λόγον ὑπὸ πολλῶν εἰρημένον ἀντιτασσόμενος ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐν τῷ Σωκράτει, χωρίον τε Φαληροῦ φησὶ γινώσκειν Ἀριστείδου λεγόμενον, ἐνῷ τέ-

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α. Κορακῆ, γράμ. (B), Ἐλληνικ. Βιβλιοθήκ. Τάγμ., Δ', τελ. 239 καὶ ἕπόμενο.

θυπται. Καὶ τεκμήρια τῆς περὶ τὸν οἶκον εὐπορίας, ἐν μὲν ἡγεῖται, τὴν ἐπώνυμον ἀρχὴν, ἣν ἦρξε τῷ κυάμῳ λαχὼν ἐκ τῶν γενῶν τῶν τὰ μέγιστα τιμῆματα κεκτημένων, οὓς Πεντακοσιομεδίμους προστηγόρευον· ἔτερον δὲ, τὸν ἔξοστρακισμόν· οὐδενὶ γάρ τῶν πενήτων, ἀλλὰ τοῖς ἑξ οἴκων τε μεγάλων καὶ διὰ γένους ὅγκον ἐπιφύδνων, ὃστρακον ἐπιφέρεσθαι· τρίτον δὲ καὶ τελευταῖον, ὅτι νίκης ἀναθήματα χορηγικοὺς τρίποδας ἐν Διονύσου κατέλιπεν, οὐ καὶ καὶ ἡμᾶς ἐδείκνυντο, τοιαύτην ἐπιγραφὴν διασώζοντες· «Ἄντιοχὸς ἐνίκα, Ἀριστείδης ἐχορήγει, Ἀρχέστρατος ἐδίδασκε.» Τοῦτι μὲν οὖν, καίπερ εἴηται δοκοῦν μέγιστον, ἀσθενέστατόν ἐστι. Καὶ γάρ Ἐπαμινώνδας, δὴ πάντες ἄνθρωποι γινώσκουσιν ἐν πενίᾳ καὶ τραφέντα πολλῇ καὶ βιώσαντα, καὶ Πλάτων ὁ φιλόσοφος, οὐκ ἀφίλοτίμους ἀνεδέξαντο χορηγίας, ὁ μὲν αὐληταῖς ἀνδράσιν, ὁ δὲ παισὶ κυκλίοις χορηγήσας· τούτῳ μὲν Δίωνος τοῦ Συρακουσίου τὴν δαπάνην παρέχοντος, Ἐπαμινώνδᾳ δὲ τῶν περὶ Πελοπίδαν. Οὐ γάρ ἐστι τοῖς ἀγαθοῖς ἀκήρυκτος καὶ δισπονδός πρὸς τὰς περὶ τῶν φίλων δωρεὰς πόλεμος· ἀλλὰ τὰς εἰς ἀπόθεσιν καὶ πλεονεξίαν ἀγενονεῖς ἡγούμενοι καὶ ταπεινάς, ὅσαι φιλοτιμίας τινὸς ἀκερδοῦς ἔχονται καὶ λαμπρότητος, οὐκ ἀπωθοῦνται. Παναίτιος μέντοι περὶ τοῦ τρίποδος ἀποφαίνει τὸν Δημήτριον όμωνυμίᾳ διεψευσμένον. Ἀπὸ γάρ τῶν Περσικῶν εἰς τὴν τελευτὴν τοῦ Ηλειοπονησιακοῦ πολέμου δύο μόνους Ἀριστείδας χορηγοὺς ἀναγράφειται νικῶντας· ὃν οὐδέτερον εἴναι τῷ Λυσιμάχου τὸν αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν μὲν, Ξενοφίλου πατρὸς, τὸν δὲ, χρόνῳ πολλῷ νεώτερον· ὧς ἐλέγχει τὰ γράμματα τῆς μετ' Εὐκλείδην ὄντα γραμματικῆς, καὶ προσγεγραμμένος Ἀρχέστρατος, δὴ ἐν τοῖς Μηδικοῖς οὐδεὶς, ἐν δὲ τοῖς Πελοποννησιακοῖς συχνοὶ χορῶν διδάσκαλον ἀναγράφουσι. Τὸ μὲν οὖν τοῦ Παναίτιου βέλτιον ἐπισκεπτέον ὅπως ἔχει. Τῷ δὲ ὄστρακῳ πᾶς ὁ διὰ δόξαν, ἢ γένος, ἢ λόγου δύναμιν, ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς νομιζόμενος ὑπέπιπτεν. «Οπου καὶ Δάμων, ὁ Περικλέους διδάσκαλος, δτι τῷ φρονεῖν ἐδόκει τις εἴναι περιττός, ἐξωστρακίσθη. Καὶ μὴν ἔρξαι γε τὸν Ἀριστείδην ὁ Ἰδομενεὺς, οὐ κυαμευτὸν, ἀλλ' ἐλομένων Ἀθηναίων φησίν. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐν Ηλαταιαῖς μάχην ἦρξεν, ὡς κύτος ὁ Δημήτριος γέγραψε, καὶ πάντι πιθανού ἐστιν ἐπὶ δοῦλη το-

σαύτη καὶ κατορθώμασι τηλικούτοις ἀξιωθῆναι δι' ἀρετὴν, ἡς διὰ πλοῦτον ἐτύγχανον οἱ λαγχάνοντες. Ἀλλὰ γάρ ὁ Δημήτριος, οὐ μόνον Ἀριστείδην, ἀλλὰ καὶ Σωκράτη, δῆλος ἐστι τῆς πενίας ἔξελέσθαι φιλοτιμούμενος, ὡς μεγάλου κακοῦ. Καὶ γάρ ἔκεινῳ φησὶν οὐ μόνον γῆν οἰκείαν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ μνᾶς ἔθδομήκοντα τοκιζούμενας ὑπὸ Κρίτωνος.

Ε'. Ἀριστείδης δὲ, Κλεισθένους μὲν τοῦ καταστησαμένου τὴν πολιτείαν μετὰ τοὺς τυράννους ἑταῖρος γενόμενος, ζηλώσας δὲ καὶ θαυμάσας μάλιστα τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν Λυκούργον τὸν Λακεδαιμόνιον, ὡψατο μὲν ἀριστοκρατικῆς πολιτείας, ἔσχε δ' ἀντιτασσόμενον ὑπὲρ τοῦ δῆμου Θεμιστοκλέα τὸν Νεοκλέους. Ἔνιοι μὲν οὖν φασιν, αὐτοὺς παιδας ὅντας καὶ συντρεφομένους ἀπ' ἀρχῆς ἐν παντὶ καὶ σπουδῆς ἔχομένῳ καὶ παιδιᾶς πράγματι καὶ λόγῳ διαφέρεσθαι πρὸς ἀλλήλους· καὶ τὰς φύσεις εὐθὺς ἀπὸ τῆς φιλονεικίας ἐκείνης ἀνακαλύπτεσθαι· καὶ τὴν μὲν εὐχερῆ καὶ παράβολον καὶ πανοῦργον οὗσαν, καὶ μετ' ὁξύτητος ἐπὶ πάντα φρεδίως φερομένην, τὴν δ' ἰδρυμένην ἐν ἥθει βεβαίῳ καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἀτενῆ, ϕεῦδος δὲ καὶ βωμολογίαν καὶ ἀπάτην οὐδ' ἐν παιδιᾶς τινι τρόπῳ προσιεμένην Ὁ μὲν οὖν Θεμιστοκλῆς εἰς ἑταῖρείαν ἐμβαλὼν ἐκαυτὸν, εἰχε πρόβλημα καὶ δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόντων, ὡςε καὶ πρὸς τὸν εἰπόντα, καλῶς αὐτὸν ἀρέειν Ἀθηναίων, ὅπερ ἵσος ἦν καὶ κοινὸς ἀπασι· Μηδέποτ', εἶπεν, εἰς τοῦτον ἐγὼ καθίσαιμι τὸν θρόνον, ἐν φι πλέον οὐδὲν ἔζουσιν οἱ φίλοι παρ' ἐμοὶ τῶν ἀλλοτρίων. Ἀριστείδης δὲ καθ' ἐκαυτὸν ὄσπερ ὁδὸν ἴδιαν ἔδειξε διὰ τῆς πολιτείας πρῶτον μὲν, οὐ βουλόμενος συναδικεῖν τοῖς ἑταῖροις, ἢ λυπηρὸς εἶναι μὴ χαριζόμενος· ἔπειτα τὴν ἀπὸ τῶν φίλων δύναμιν οὐκ ὀλίγους ὄρῶν ἐπαίρουσαν ἀδικεῖν, ἐφυλάξτετο, μόνῳ τῷ χρηστὰ καὶ δίκαια πράττειν καὶ λέγειν ἀξιῶν θαρρεῖν τὸν ἀγαθὸν πολιτην.

Γ'. Οὐ μὴν ἀλλὰ πολλὰ κινουμένου τοῦ Θεμιστοκλέους παραβόλως, καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτῷ πολιτείαν ἐνισταμένου καὶ διακόπτοντος, ἡναγκάζετό που καὶ αὐτὸς, τὰ μὲν ἀμυνόμενος, τὰ δὲ κολούων τὴν ἐκείνου δύναμιν, χάριτι τῶν πολλῶν αὔξομένην, ὑπεναντιοῦσθαι οἴς ἔπραττεν ὁ Θεμιστοκλῆς· βέλτιον ἡγούμενος παρεζλήσεν ἔνια τῷν συμφερόντων τῷ δήμῳ, ἢ τῷ κρατεῖν ἐκείνοις ἐν

πᾶσιν, ισχυρὸν γενέσθαι. Τέλος δέ ποτε τοῦ Θεμιστοκλέους πιράτοντός τι τῶν δεόντων, ἀντικρούσας καὶ περιγενόμενος, οὐ κατέσχεν, ἀλλ' εἶπεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπιών, ὡς οὐκ ἔστι σωτηρία τοῖς Ἀθηναίων πράγμασιν, εἰ μὴ καὶ Θεμιστοκλέα καὶ αὐτὸν εἰς τὸ βάραθρον ἐμβάλλοις. Πάλιν δὲ γράψας τινὰ γνώμην εἰς τὸν δῆμον, ἀντιλογίας οὕσης πρὸς αὐτὴν καὶ φιλονεικίας, ἐκράτει μέλλοντος δὲ τοῦ προέδρου τὸν δῆμον ἐπερωτᾶν, αἰσθόμενος ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν τὸ ἀσύμφορον, ἀπέστη τοῦ ψηφίσματος. Πολλάκις δὲ καὶ δι' ἑτέρων εἰσέφερε τὰς γνώμας, ὡς μὴ φιλονεικίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν δι Θεμιστοκλῆς ἐμπόδιος εἴη τῷ συμφέροντι. Θαυμαστὴ δέ τις ἐφανεστο αὐτοῦ παρὰ τὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ μεταβολὰς ἢ εὐστάθεια, μήτε ταῖς τιμαῖς ἐπαιρομένου, πρὸς τε τὰς δυσημερίας ἀθορύβως καὶ πράως ἔχοντος, καὶ δμοίως ὑγουμένου χρῆναι τῇ πατρίδι παρέχειν ἔκατόν, οὐ χρημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ δόξης προῖκα καὶ ἀμισθί πολιτευόμενον. "Οθεν, ὡς ἔοικε, τῶν εἰς Ἀμφιάραον ὑπ' Αἰγάλου πεποιημένων Ιαμβείων ἐν τῷ θεάτρῳ λεγομένων"

Οὐ γάρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖκην ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
'Αφ' ἦς τὰ κεδρὰ βλαστάνει βουλεύματα'

πάντες ἀπέβλεψαν εἰς Ἀριστείδην, ὡς ἐκείνῳ μάλιστα τῆς ἀρετῆς ταύτης προσηκούστης.

δ'. Οὐ μόνον δὲ πρὸς εὔνοιαν καὶ χάριν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅργην καὶ πρὸς ἔχθραν ισχυρότατος ἦν ὑπὲρ τῶν δικαίων ἀντιθῆναι. Λέγεται γοῦν ποτε διώκων ἔχθρὸν ἐν δικαστηρίῳ, μετὰ τὴν κατηγορίαν οὐ βουλομένων ἀκούειν τοῦ κινδυνεύοντος τῶν δικαστῶν, ἀλλὰ τὴν ψῆφον εὐθὺς αἰτούντων ἐπ' αὐτὸν, ἀναποδήσας τῷ κρινομένῳ συνικετεύειν, δπως ἀκουσθείη καὶ τύχοι τῶν νομίμων. Πάλιν δὲ κρίνων ἴδιωταις δυσὶ, τοῦ ἑτέρου λέγοντος, ὡς πολλὰ τυγχάνει τὸν Ἀριστείδην διάτικος λελυπηκώς· Δέγ', ὥστε γαθὲ, φάναι, μᾶλλον, εἰ τι σὲ κακὸν πεποίηκε· σοὶ γάρ, οὐκ ἐμαυτῷ, δικάζω. Τῶν δὲ δημοσίων προσόδων αἱρεθεὶς ἐπιμελητής, οὐ μόνον τοὺς καθ' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ γενομένους ἀρχοντας ἀπεδείκνυε πολλὰ νενοσφισμένους, καὶ μάλιστα τὸν Θεμιστοκλέα.

Σοφὸς γάρ ἀγήρ, τῆς δὲ κειρὸς οὐ κρατῶν;

Δι'¹ δὲ καὶ συναγαγῶν πολλοὺς ἐπὶ τὸν Ἀριστείδην, ἐν ταῖς εὐθύναις διώκων αἰλοπῆς καταδίκη περιέβαλεν, ὡς φησιν Ἰδομενεύς. Ἀγανακτούντων δὲ τῶν πρώτων ἐν τῇ πόλει καὶ βελτίστων, οὐ μόνον ἀφείθη τῆς ζημιάς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἄρχων ἐπὶ τὴν αὐτὴν διοίκησιν ἀπεδείχθη. Προσποιούμενος δὲ τῶν προτέρων μεταμέλειν αὐτῷ, καὶ μαλακώτερον ἐνδιδοὺς ἔχυτὸν, ἥρεσκε τοῖς τὰ κοινὰ κλέπτουσιν, οὐκ ἐξελέγχων, οὐδὲ ἀκριβολογούμενος, ὅστε καταπιμπλαμένους τῶν δημοσίων, ὑπερεπαινεῖν τὸν Ἀριστείδην, καὶ δεξιοῦσθαι τὸν δῆμον ὑπὲρ αὐτοῦ σπουδάζοντας ἄρχοντα πάλιν αἱρεθῆναι. Μελλόντων δὲ χειροτονεῖν, ἐπετίμησε τοῖς Ἀθηναίοις· «Οτε μὲν γάρ (ἔφη) πιστῶς καὶ καλῶς ἡμῖν ἦρξα, προύπηλακισθην· ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καταπροεῖμαι τοῖς κλέπτουσι, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. Αὐτὸς μὲν οὖν αἰσχύνομαι τῇ νῦν τιμῇ μᾶλλον, ἢ τῇ πρώην καταδίκῃ συνάγθομαι δ' ὑμῖν, παρ' οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τοῦ σώζειν τὰ δημόσια, τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς.» Ταῦτα δ' εἰπὼν, καὶ τὰς αἰλοπὰς ἐξελέγξας, τοὺς μὲν τότε βοῶντας καὶ μαρτυροῦντας ὑπὲρ αὐτοῦ κατεστόμισε, τὸν δ' ἀληθινὸν καὶ δίκαιον ἀπὸ τῶν βελτίστων ἔπαινον εἶχεν.

Ἐ. Ἐπεὶ δὲ Δᾶτις ὑπὸ Δαρείου πεμψθεὶς, λόγῳ μὲν, ἐπιθεῖναι δίκην Ἀθηναίοις, ὅτι Σάρδεις ἐνέπρησαν, ἔργῳ δὲ, καταστρέψαι σθαι τοὺς Ἑλληνας, εἰς Μαραθῶνα παντὶ τῷ στόλῳ κατέσγει καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, τῶν δέκα καθεστώτων τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ τὸν πόλεμον στρατηγῶν, μέγιστον μὲν εἶγεν ἀξίωμα Μιλτιάδης, δόξῃ δὲ καὶ δυνάμει δεύτερος ἦν Ἀριστείδης καὶ τότε περὶ τῆς μάχης γνώμῃ τῇ Μιλτιάδου προσθέμενος, οὐ μικρὰν ἐποίησε ρήπην καὶ παρ' ἡμέραν ἐκάστου στρατηγοῦ τὸ κράτος ἔχοντος, ὡς περιῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχὴ, παρέδωκε Μιλτιάδη, διδάσκων τοὺς συνάρχοντας, ὅτι τὸ πείθεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς εὗ φρονοῦσιν οὐκ αἰσχρὸν, ἀλλὰ σεμνόν ἐστι καὶ σωτήριον. Οὕτω δὲ πραῦγας τὴν φιλονεικίαν, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς ἀγαπᾶν μιᾷ γνώμῃ τῇ κρατίστῃ χρωμένους, ἔδρωσε τὸν Μιλτιάδην, τῷ ἀπερισπάστῳ τῆς ἔξουσίας ἰσχυρὸν γενόμενον. Χαίρειν γάρ ἐῶν ἔκαστος ἦδη τὸ παρ' ἡμέραν ἄρχειν, ἐκείνῳ προσεῖχεν. Ἐγ δὲ τῇ μάχῃ, μάλιστα τῶν Αθηναίων τοῦ μέσου πονήσαγτος, καὶ πλεῖστον ἐνταῦθα γρόνον

τῶν βαρβάρων ἀντερεισάντων κατὰ Λεοντίδα καὶ Ἀντιοχίδα φυλὴν, ἡγωνίσαντο λαμπρῶς τεταγμένοι παρ’ ἀλλήλους ὃ τε Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης. ‘Ο μὲν γάρ Λεοντίδης ἦν, ὁ δὲ Ἀντιοχίδης. Ἐπειδὲ τρεφάμενοι τοὺς βαρβάρους ἐνέβαλον εἰς τὰς ναῦς, καὶ πλέοντας οὐκ ἐπὶ γῆσων ἐώρων, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θαλάσσης εἶσω πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποθιαζομένους, φοβηθέντες, μὴ τὴν πόλιν ἔργουν λάβωσι τῶν ἀμυνομένων, ταῖς μὲν ἐννέα φύλαις ἡπείγοντο πρὸς τὸ ἅστυ, καὶ κατήνυσαν αὐθημερόν. Ἐν δὲ Μαραθῶνι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ φυλῆς Ἀριστείδης ἀπολειφθεὶς φύλαξ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων, οὐκ ἔψεύσατο τὴν δόξαν, ἀλλὰ γύμνην μὲν ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ παρόντος, ἐσθῆτος δὲ παντοδαπῆς καὶ χρημάτων ἀλλων ἀμυνήτων ἐν ταῖς σκηναῖς καὶ τοῖς γῆλωκσι σκάφεσιν ὑπαρχόντων, οὕτ’ αὐτὸς ἐπειθύμησε θιγεῖν, οὕτ’ ἀλλον εἴσας, πλὴν εἰ τινες ἐκεῖνον λαθόντες ὠφελήθησαν. ὃν τὴν καὶ Καλλίλας διδάσκοντο. Τούτῳ γάρ τις, ὡς ἔοικε, τῶν βαρβάρων προσέπεσεν, οἰηθεὶς βασιλέα διὰ τὴν κόμην καὶ τὸ στρόφιον εἶναι προσκυνήσας δὲ καὶ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς, ἔδειξε πολὺν χρυσὸν ἐν λάκκῳ τινὶ κατορθωρυγμένον. ‘Ο δὲ Καλλίλας, ὡμότατος ἀνθρώπων καὶ παρανομώτατος γενόμενος, τὸν μὲν χρυσὸν ἀνείλετο, τὸν δὲ ἄνθρωπον, ὡς μὴ κατείποι πρὸς ἑτέρους, ἀπέκτενεν. Ἐκ τούτου φασὶ καὶ Λακοπλούτους ὑπὸ τῶν κωμικῶν τοὺς ἀπὸ τῆς οἰκίας λέγεσθαι, σκωπτόντων εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ χρυσόν ὁ Καλλίλας εὑρεν. Ἀριστείδης δὲ τὴν ἐπώνυμον εὐθὺς ἀρχὴν ἢρξε. Καίτοι φησὶν ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, ἀρξαὶ τὸν ἄνδρα μικρὸν ἔμπροσθεν τοῦ θανάτου, μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην. Ἐν δὲ ταῖς ἀναγραφαῖς, μετὰ μὲν Ευνθιππίδην, ἐφ’ οὖν Μαρδόνιος ἡττήθη Πλαταιᾶσιν, οὐδὲ δύμώνυμον Ἀριστείδην ἐν πάνυ πολλοῖς λαθεῖν ἔστι· μετὰ δὲ Φάνιππον, ἐφ’ οὓς τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐνίκων, εὐθὺς Ἀριστείδης ἀρχων ἀναγέγραπται.

ς’. Πασῶν δὲ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη μάλιστα τοῖς πολλοῖς αἰσθησιν παρεῖχε, διὰ τὸ τὴν χρείαν ἐνδελεχεστάτην αὐτῆς καὶ καινοτάτην ὑπάρχειν. “Οθεν ἀνήρ πένης καὶ δημοτικὸς ἐκτήσατο τὴν βασιλικωτάτην καὶ θειοτάτην προσηγορίαν τὸν Δικαιον. Ὁ τῶν βασιλέων καὶ τυράγγων οὐδεὶς ἐζήλωσεν· ἀλλὰ Πο-

λιορχηταί, καὶ Κεραυνοί, καὶ Νικάτορες, ἔνιοι δ' Ἀετοί καὶ ἱέραι καὶ ἔχαιρον προσαγορευόμενοι, τὴν ἀπὸ τῆς βίας καὶ τῆς δυνάμεως, ὡς ἔοικε, μᾶλλον, ἢ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, δόξαν ἀγαπῶντες. Καίτοι τὸ θεῖον, φίλοι χονταὶ συνοικειοῦν καὶ συναφομοιοῦν αὐτοὺς, τρισὶ δοκεῖ διαφέρειν, ἀφθαρσίᾳ, καὶ δυνάμει, καὶ ἀρετῇ· ὃν σεμνότατον ἡ ἀρετὴ καὶ θειότατόν ἐστι. Ἀφθαρτῷ μὲν γάρ εἶναι καὶ τῷ κενῷ καὶ τοῖς στοιχείοις συμβέβηκε· δύναμιν δὲ σεισμοὶ καὶ κεραυνοί, καὶ πνευμάτων ὄρματι, καὶ βευμάτων ἐπιφοραῖς μεγάλην ἔχουσι· δίκης δὲ καὶ θέμιδος οὐδενὶ ὅτι μὴ τῷ φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι τὸ θεῖον μεταλαγχάνει. Δι' ὃ καὶ τριῶν δύντων, δὲ πεπόνθασιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ θεῖον, ζήλου καὶ φόβου καὶ τιμῆς, ζηλοῦν μὲν αὐτούς καὶ μακαρίζειν ἔοικασι κατὰ τὸ ἀφθαρτὸν καὶ αἴδιον, ἐκπλήττεσθαι δὲ καὶ δεδιέναι κατὰ τὸ κύριον καὶ δυνατόν, ἀγαπῶν δὲ καὶ τιμῆν καὶ σέβεσθαι κατὰ τὴν δικαιοσύνην. Ἀλλὰ, κατηπερ οὕτω διακείμενοι, τῆς μὲν ἀθανασίας, ἥν ἡ φύσις ἡμῶν οὐ δέχεται, καὶ τῆς δυνάμεως, ἥς ἐν τῇ τύχῃ κεῖται τὸ πλεῖστον, ἐπιθυμοῦσι· τὴν δὲ ἀρετὴν, δέ μόνον ἐστὶ τῶν θείων ἀγαθῶν ἐρήμην, ἐν ὑστέρῳ τίθενται· κακῶς φρονοῦντες, ὡς τὸν ἀντίτιμον καὶ τύχηρ μεγάλη καὶ ἀρχῆ βίον ἡ μὲν δικαιοσύνη ποιεῖ θεῖον, ἡ δὲ ἀδικία θηριώδη.

ζ'. Τῷ δὲ οὖν Ἀριστείδῃ συνέβη τὸ πρῶτον ἀγαπωμένῳ διὰ τὴν ἐπωνυμίαν, ὕερον φίλονεσθαι, μάλιστα μὲν τοῦ Θεμιστοκλέους λόγον εἰς τοὺς πολλοὺς ἐμβαλόντος, ὡς Ἀριστείδης ἀνηρρηκὼς τὰ δικαιστήρια τῷ κρίνειν ἀπαντά καὶ δικάζειν, λέληθε μοναρχίαν ἀδορυφόρητον ἔκυτῷ κατεσκευασμένος. Ηδη δέ που καὶ δῆμος ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα φρονῶν, καὶ τῶν μεγίστων ἀξιῶν αὐτὸν, ἥγετο τοῖς ὄνομα καὶ δόξαν ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἔχουσι. Καὶ συνελθόντες εἰς ἄστυ πανταχόθεν, ἐξοστρακίζουσι τὸν Ἀριστείδην, ὅνομα τῷ φθόνῳ τῆς δόξης φόβον τυραννίδος θέμενοι. Μοχθηρίας γάρ οὐκ ἦν κόλασις ὁ ἐξοστρακισμός· ἀλλ' ἐκκλεῖτο μὲν, δι' εὐπρέπειαν, ὅγκου καὶ δυνάμεως βαρυτέρας ταπείνωσις καὶ κόλασις· ἦν δὲ φθόνου παραμυθία φιλάνθρωπος, εἰς ἀνάκεστον οὐδὲν, ἀλλ' εἰς μετάστασιν ἐτῶν δέκα τὴν πρὸς τὸ λυποῦν ἀπερειδομένου δυσμέγειαν. Ἐπειτὴ δὲ ἥρξαντό τινες ἀγθρώπους ἀγενεῖς καὶ πονηροὺς ὑπο-

εάλλειν τῷ πράγματι, τελευταῖον ἀπόκτων ὑπέρβολον ἔξοστρακίσαντες, ἐπαύσαντο. Λέγεται δὲ τὸν ὑπέρβολον ἔξοστρακισθῆναι διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας, μέγιστον ἐν τῇ πόλει δυνάμενοι, διεστασίαζον. Ως οὖν ὁ δῆμος ἔμελλεν ἐκφέρειν τὸ ὄστρακον, καὶ δῆλος ἦν τὸν ἔτερον γράψων, διαλεχθέντες ἀλλήλοις, καὶ τὰς στάσεις ἐκατέρας εἰς ταύτην συναγαγόντες, τὸν ὑπέρβολον ἔξοστρακισθῆναι παρεσκεύασαν. Ἐκ δὲ τούτου δυσχεράνας ὁ δῆμος ὡς καθυθρισμένον τὸ πρᾶγμα καὶ προπεπηλακισμένον, ἀφῆκε παντελῶς καὶ κατέλυσεν. Ἡπεὶ δὲ τοιοῦτον, ὡς τύπῳ φράσαι, τὸ γινόμενον. "Οστρακον λαβὼν ἔκαστος, καὶ γράψας, διν ἔθουλετο μεταστῆσαι τῶν πολιτῶν, ἔφερεν εἰς ἔνα τόπον τῆς ἀγορᾶς περιπεφραγμένον ἐν κύκλῳ δρυφράκτοις. Οἱ δὲ ἀρχοντες πρῶτον μὲν διηρίθμουν τὸ σύμπαν ἐν ταύτῃ τῶν ὄστρακων πλῆθος· εἰ γάρ ἔξακισχιλίων ἐλάττονες οἱ γράψαντες εἴην, ἀτελῆς ἦν ὁ ἔξοστρακισμός. Ἔπειτα τῶν ὀνομάτων ἔκαστον ἴδιᾳ θέντες, τὸν ὑπὸ τῶν πλείστων γεγραμμένον ἔξεκήρυττον εἰς ἔτη δέκα, καρπούμενον τὰ αὐτοῦ. Γραφομένων οὖν τότε τῶν ὄστρακων, λέγεται τινα τῶν ἀγραμμάτων καὶ παντελῶς ἀγροίκων, ἀναδόντα τῷ Ἀριστείδῃ τὸ ὄστρακον, ὡς ἐνὶ τῶν τυχόντων, παρακλεῖν, ὅπως Ἀριστείδην ἐγγράψῃ. Τοῦ δὲ θαυμάσαντος, καὶ πυθομένου, μή τι κακὸν αὐτῷ Ἀριστείδης πεποίηκεν. Οὐδὲν, εἶπεν, οὐδὲ γινώσκω τὸν ἀνθρώπον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι πανταχοῦ τὸν Δίκαιον ἀκούων. Ταῦτ' ἀκούσαντα τὸν Ἀριστείδην, ἀποκρίνασθαι μὲν οὐδὲν, ἐγγράψαι δὲ τούνομα τῷ ὄστρακῷ καὶ ἀποδοῦναι. Τῆς δὲ πόλεως ἀπαλλαττόμενος ἦδη, τὰς χειρας ἀνατείνας εἰς τὸν οὐρανὸν, ηὔξατο τὴν ἐναντίαν, ὡς ἕοικεν, εύχην τῷ Ἀγιλλεῖ, μηδένα καιρὸν Ἀθηναίους καταλαβεῖν, δις ἀναγκάσει τὸν δῆμον Ἀριστείδου μνησθῆναι.

ἥ. Τρίτῳ δ' ἔτει, Ξέρξου διὰ Θερταίας καὶ Βοιωτίας ἐλαύνοντος ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν, λύσαντες τὸν νόμον, ἐψηφίσαντα τοῖς μεθεστῶσι κάθισδον μάλιστα φοβούμενοι τὸν Ἀριστείδην, μὴ προθέμενος τοῖς πολεμίοις, διαφθείρῃ καὶ μεταστήσῃ πολλοὺς τῶν πολιτῶν πρὸς τὸν βάρβαρον· οὐκ ὀρθῶς στοχαζόμενοι τοῦ ἀνδρός· δις γε καὶ πρὸ τοῦ δόγματος τούτου διετέλει προτρέπων καὶ παροξύνων τοὺς Ἑλληνας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ μετὰ τὸ δόγμα

τοῦτο, Θεμιστοκλέους στρατηγοῦντος αὐτοκράτορος; πάντα συνέπρωτε καὶ συνεβούλευεν, ἐνδοξότατον ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ ποιῶν τὸν ἔχθιστον. Ὡς γάρ, ἀπολιπεῖ τὴν Σαλαμῖνα βουλευομένων τῶν περὶ Εὐρυθιάδην, αἱ βαρβαρικαὶ τριήρεις νύκτωρ ἀναγκεῖσαι, καὶ περιβαλοῦσαι τόν τε πόρον ἐν κύκλῳ καὶ τὰς νήσους κατεῖχον, οὐδὲνὸς προειδότος τὴν κύκλωσιν, ἵκεν ὁ Ἀριστείδης ἀπ' Αἰγίνης παραβόλως διὰ τῶν πολεμίων νεῶν διεκπλεύσας· καὶ νυκτὸς ἐλθὼν ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Θεμιστοκλέους, καὶ καλέσας αὐτὸν ἔξω μόνον· « Ἡμεῖς (εἶπεν) ὁ Θεμιστόκλεις, εἰ σωφρονοῦμεν, ἥδη τὴν κενὴν καὶ μειρακιώδην στάσιν ἀφέντες, ἀρξάμεθα σωτηρίου καὶ καλῆς φιλονεικίας, πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλώμενοι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπουργῶν καὶ συμβουλεύων. Ἔπει καὶ νῦν σε πυνθάνομαι μόνον ἀπτεσθαι τῶν ἀρίστων λογισμῶν, κελεύοντα διαναυμαχεῖν ἐν τοῖς στενοῖς τὴν ταχίστην· καὶ σοι τῶν συμμάχων ἀντιπρατόντων, οἱ πολέμιοι συνεργεῖν ἐοίκασι. Τὸ γάρ ἐν κύκλῳ καὶ κατόπιν ἥδη πέλαγος ἐμπέπλησται νεῶν πολεμίων, ὡστε καὶ τοὺς μὴ θέλοντας ἀνάγκην κατεληφεν ἀγαθούς ἀνδρας εἶναι καὶ μάχεσθαι· φυγῆς γάρ ὅδος οὐ λέλειπται. » Πρὸς ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν· « Οὐκ ἀν ἐθουλόμην [μὲν], ὁ Ἀριστείδης, σὲ κατὰ τοῦτο μου κρείττονα γενέσθαι, πειράσομαι δὲ, πρὸς καλὴν ἄρχὴν ἀμιλλώμενος, ὑπερβαλέσθαι τοῖς ἔργοις. » « Αμαδὲς ἀντῷ φράσας τὴν ύφ' ἔκυτοῦ κατασκευασθεῖσαν ἀπάτην πρὸς τὸν βαρβαρὸν, παρεκάλει πειθεῖν τὸν Εὐρυθιάδην, καὶ διδάσκειν, ὡς ἀμήχανόν ἐστι σωθῆναι μὴ ναυμαχήσαντας· εἰχε γάρ αὐτοῦ μᾶλλον πίστιν. « Οθεν ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν στρατηγῶν, εἰπόντος Κλεοκρίτου τοῦ Κορινθίου πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα, μηδὲ Ἀριστείδη τὴν γνώμην ἀρέσκειν αὐτοῦ, παρόντα γάρ σιωπῆν· ἀντεῖπεν ὁ Ἀριστείδης, ὡς οὐκ ἀν ἐσιώπα, μὴ λέγοντος τὰ ἀριστα τοῦ Θεμιστοκλέους· νῦν δὲ ἡσυχίαν ἄγειν, οὐδὲ εὔνοιαν τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἐπαινῶν.

Ω'. Οἱ μὲν οὖν ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων ταῦτ' ἔπρωτον. Ἀριστείδης δὲ ὄρῶν τὴν Ψυττάλειαν, ἡ πρὸ τῆς Σαλαμῖνος ἐν τῷ πόρῳ κεῖται νῆσος οὐ μεγάλη, πολεμίων ἀνδρῶν μεστὴν οὖσαν, ἐμβιβάσας εἰς ὑπηρετικὰ τοὺς προθυμοτάτους καὶ μαχητάτους

τῶν πολιτῶν, προσέμιξε τῇ Ψυτταλείᾳ· καὶ μάχην πρὸς τοὺς βαρ-
θάρους συνάψκει, ἀπέκτεινε πάντας, πλὴν ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν ζῶ-
τες ἦλωσαν. Ἐν δὲ τούτοις ἦσαν ἀδελφῆς βασιλέως ὄνομα Σαν-
δαύκης τρεῖς παῖδες, οὓς εὐθὺς ἀπέστειλε πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα·
καὶ λέγονται, κατά τι λόγιον τοῦ μάντεως Εὐφραντίδου κελεύ-
σαντος, ὡμηστῇ Διονύσῳ καθιερώθηναι. Τὴν δὲ νησίδα τοῖς ὄπλι-
ταις πανταχόθεν ὁ Ἀριστείδης περιστέψας, ἐφήδρευε τοῖς ἐκφε-
ρομένοις πρὸς αὐτὴν, ὡς μήτε τῶν φίλων τινὰ διαφθαρῆναι, μήτε
τῶν πολεμίων διαφυγεῖν. Ο γάρ πλεῦστος ὠθισμὸς τῶν νεῶν καὶ
τῆς μάχης τὸ καρτερώτατον ἔσικε περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον γενέ-
σθαι· διὸ καὶ τρόπαιον ἔστηκεν ἐν τῇ Ψυτταλείᾳ. Μετὰ δὲ τὴν
μάχην ὁ Θεμιστοκλῆς ἀποπειρώμενος τοῦ Ἀριστείδου, καλὸν μὲν
εἶναι τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς ἔργον ἔλεγε, κρείττον δὲ λείπεσθαι,
τὸ λαβεῖν ἐν Εὐρώπῃ τὴν Ἀσίαν, ἀναπλεύσαντας εἰς Ἑλλήσπον-
τον τὴν ταχίστην καὶ τὸ ζεῦγμα διακόψαντας. Ἐπεὶ δὲ Ἀριστεί-
δης ἀνακραγών, τοῦτον μὲν ἐκέλευε τὸν λόγον καταβαλεῖν, σκο-
πεῖν δὲ καὶ ζητεῖν, ὅπως τὴν ταχίστην ἐκβάλωσι τὸν Μῆδον ἐκ
τῆς Ἑλλάδος, μὴ κατακλεισθεὶς ἀπορίᾳ φυγῆς μετὰ τοσαύτης δυ-
νάμεως τραπῆ πρὸς ἀμυναν ὑπὸ ἀνάγκης, οὕτω πέμπει πάλιν Ἀρ-
νάκην εὐνοῦχον ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, κρύφα φρά-
σαι τῷ βασιλεῖ κελεύσας, ὅτι πλεῖν ἐπὶ τὰς γεφύρας ὀρυμημένους
τοὺς Ἑλληνας αὐτὸς ἀποστρέψει, σώζεσθαι βασιλέα βουλόμενος.

6. Ἐκ τούτου Ξέρξης μὲν, περίφορος γενόμενος, εὐθὺς ἐπὶ τὸν
Ἑλλήσποντον ἤπειγετο· Μαρδόνιος δὲ, τοῦ στρατοῦ τὸ μαχιμώ-
τατον ἔχων περὶ τριάκοντα ψυριάδας, ὑπελείπετο, καὶ φοβερὸς ἦν,
ἀπ' ἴσχυρας τῆς περὶ τὸ πεζὸν ἐλπίδος ἀπειλῶν τοῖς Ἑλλησι, καὶ
γράφων τοιαῦτα: «Νενικήσατε θαλασσίοις ξύλοις χερσαίους ἀν-
θρώπους, οὐκ ἐπισταμένους κώπην ἐλαύνειν ἀλλὰ νῦν πλατεῖα
μὲν ἡ Θετταλῶν γῆ, καλὸν δὲ τὸ Βοιωτιον πεδίον ἀγαθοῖς ἵπ-
πεῦσι καὶ ὄπλιταις ἐναγγωνίσασθαι. Η Πρὸς δὲ Ἀθηναίους ἐπει-
ψεν ιδίᾳ γράμματα καὶ λόγους παρὰ βασιλέως, τὴν τε πόλιν αὐ-
τοῖς ἀναστήσειν ἐπαγγελομένου, καὶ γρήματα πολλὰ δώσειν,
καὶ τῶν Ἑλλήνων κυρίους καταστήσειν, ἐκ ποδῶν τοῦ πολέμου
γενομένους. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, πυθόμενοι ταῦτα, καὶ δείσαγτες,

ἐπεμψαν Ἀθήνας πρέσβεις, δεόμενοι τῶν Ἀθηναίων, ὅπως παῖδες μὲν καὶ γυναικαὶ εἰς Σπάρτην ἀποστέλωσι, τοῖς δὲ πρεσβύτεροις τροφὰς παρ' αὐτῶν λαμβάνωσιν ἵσχυρὰ γὰρ ἦν ἀπορίᾳ περὶ τὸν δῆμον ἀπολωλεκότα τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν πρέσβεων ἀκούσαντες, Ἀριστείδου φήμισμα γράψαντος, ἀπεκρίναντο θαυμαστὴν ἀπόκρισιν· τοῖς μὲν πολεμίοις συγγνώμην ἔχειν φάσκοντες, εἰ πάντα πλούτου καὶ χρημάτων ὄντα νομίζοιεν, ὃν κρείττον οὐδὲν ἵσχειν ὅργίζεσθαι δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅτι τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀπορίαν τὴν γῦν παροῦσαν Ἀθηναῖοις μόνον ὁρῶσι, τῆς δ' ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοτιμίας ἀμνημονοῦσιν, ἐπὶ σιτίοις ὑπὲρ τῆς Ἐλλαδὸς ἀγωνίζεσθαι παρακαλοῦντες. Ταῦτα γράψας Ἀριστείδης, καὶ τοὺς πρέσβεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν παραγαγὼν, Λακεδαιμονίοις μὲν ἐκέλευε φρόνειν, ὡς οὐκ ἔστι χρυσοῦ τοσοῦτον πλῆθος οὕθ' ὑπὲρ γῆν, οὔτε ὑπὸ γῆν, ὅσον Ἀθηναῖοι δέξαιντο ἀν πρὸ τῆς τῶν Ἐλλήνων ἐλευθερίας. Τοῖς δὲ παρὰ Μαρδονίου τὸν ἥλιον δεῖξας· «Ἄχρις ἀν οὗτος (ἔφη) ταύτην πορεύηται τὴν πορείαν, Ἀθηναῖοι πολεμήσουσι Πέρσαις ὑπὲρ τῆς δεδημένης χώρας, καὶ τῶν ἡσεθημένων καὶ κατακεκαυμένων ιερῶν.» Ἐπι δ' ἀράς θέσθαι τοὺς ιερεῖς ἔγραψεν, εἴ τις ἐπικηρυκεύσαιτο Μῆδοις, ἢ τὴν συμμαχίαν ἀπολίποι τῶν Ἐλλήνων. Ἐμβαλόντος δὲ Μαρδονίου τὸ δεύτερον εἰς τὴν Ἀττικὴν, αὖθις εἰς Σαλαμῖνα διεπέρασαν. Ἀριστείδης δὲ πεμψθεὶς εἰς Λακεδαιμονία, τῆς μὲν βραδυτῆτος αὐτοῖς ἐνεκάλει καὶ τῆς ὀλιγωρίας, προεμένοις αὖθις τῷ βαρβάρῳ τὰς Ἀθήνας, ἥζουν δὲ πρὸς τὰ ἔτι σωζόμενα τῆς Ἐλλαδὸς βοηθεῖν. Ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ Ἐφοροί, μεθ' ἥμέραν μὲν ἐδόκουν παιᾶσιν καὶ ῥᾳθυμεῖν ἔορτάζοντες· ἦν γὰρ αὐτοῖς Ὑακίνθια· νυκτὸς δὲ πεντακισγιλίους Σπαρτιατῶν ἐπιλέξαντες, ὃν ἐκαστος ἐπτὰ περὶ αὐτὸν εἴλωταις εἶχεν, ἐξέπεμψαν, οὐκ εἰδότων τῶν Ἀθηναίων. Ἐπει δὲ πάλιν ἐγκαλῶν ὁ Ἀριστείδης προσῆλθεν, οἱ δὲ σὺν γέλωτι ληρεῖν αὐτὸν ἔφασκον καὶ καθεύδειν· ἥδη γὰρ ἐν Ὁρεστείῳ τὸν στρατὸν εἶναι πορευόμενον ἐπὶ τοὺς ζένους (ζένους γὰρ ἐκάλουν τοὺς Πέρσας), οὐ κατὰ καιρὸν ἔφη παιᾶσιν αὐτοὺς ὁ Ἀριστείδης, ἀντὶ τῶν πολεμίων τοὺς φίλους ἐξαπατῶντας. Ταῦθ' οἱ περὶ τὸν Ἰδομενέα λέγουσιν. Ἐν δὲ τῷ φημίσματι τοῦ Ἀριστείδου πρεσβευτὴς

ούν αὐτός, ἀλλὰ Κίμων καὶ Ξάνθιππος καὶ Νυρωνίδης φέρονται εἰς τὸν Αθηναῖον ὀκτακισχιλίους δόπλιτας ἀναλαβόν, ἵνεις εἰς Πλαταιάς. Ἐκεῖ δὲ Παυσανίας, διὰ τοῦ σύμπαντος ἡγούμενος Ἑλληνικοῦ, συνέμιξεν, ἔχων τοὺς Σπαρτιάτας· καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐπέδρει τὸ πλῆθος. Τῶν δὲ βαρβάρων τὸ μὲν δλον τῆς στρατοπεδείας παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν παρεκτεταμένης οὐδεὶς ἦν δρος διὰ μέγεθος· περὶ δὲ τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ κυριώτατα τεχνῶν περιερράξαντο τετράγωνον, οὗ τῶν πλευρῶν ἐκάστη μῆκος ἦν δέκα σταδίων. Παυσανίᾳ μὲν οὖν καὶ τοῖς Ἑλλησι· κοινῇ Τισαμενὸς ὁ Ἡλεῖος ἐμαντεύεται καὶ προειπε νίκην ἀμυνομένοις καὶ μὴ προεπιχειροῦσιν. Ἀριστείδου δὲ πέμψαντο εἰς Δελφοὺς, ἀνεῖλεν δὲ Θεός, Ἀθηναίους καθυπερτέρους ἔσεσθαι τῶν ἐναντίων εὐχομένους τῷ Διὶ, καὶ τῇ Ἡρᾷ τῇ Κιθαιρωνίᾳ, καὶ Πανὶ, καὶ νύμφαις Σφραγίταις· καὶ θύσαντας ἥρωσιν, Ἀνδοκράτει, Λεύκωνι, Πεισάνδρῳ, Δικυοκράτει, Ὑψίωνι, Ἀκταίωνι, Πολυζίδῳ· καὶ τὸν κίνδυνον ἐν γῇ ἴδιᾳ ποιουμένους ἐν τῷ πεδίῳ τᾶς Δάματρος τᾶς Ἐλευσινίας καὶ τᾶς Κόραξ. Οὕτος ὁ χρησμὸς ἀπενεγχθεὶς ἀπορίαν τῷ Ἀριστείδῃ παρεῖχεν. Οἱ μὲν γὰρ ἥρωες, οἵτις ἐκέλευε θύειν, ἀρχηγέται Πλαταιέων ἦσαν, καὶ τὸ τῶν Σφραγίτιδων νυμφῶν ἀντρον ἐν μιᾷ κορυφῇ τοῦ Κιθαιρῶνος ἐστὶν εἰς δυσμάς ἡλίου θερινὰς τετραμμένους· ἐν τῷ καὶ μαντεῖον ἦν πρότερον, ὡς φασι, καὶ πολλοὶ κατείχοντο τῶν ἐπιχωρίων, οὓς Νυμφολήπτους προστηγόρευον. Τὸ δὲ τῆς Ἐλευσινίας Δάματρος πεδίον, καὶ τὸ τὴν μάχην ἐν ἴδιᾳ γάρᾳ ποιουμένοις τοῖς Αθηναῖοις νίκην δίδοσθαι, πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνεκαλεῖτο καὶ μεθίστη τὸν πόλεμον. Ἔνθα τῶν Πλαταιέων ὁ στρατηγὸς, Ἀρίμνηστος, ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους ὑπὸ τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος ἐπερωτώμενον αὐτὸν, διὰ τοῦ πράττειν δέδοκται τοῖς Ἑλλησιν; εἰπεῖν· «Δέριον εἰς Ἐλευσῖνα τὴν σφρατιὰν ἀπάξιομεν, ὃ δέσποτα, καὶ διαμαχούμεθα τοῖς βαρβάροις ἐκεῖ κατὰ τὸ πυθόγονον.» Τὸν οὖν Θεὸν φάγαι, διαμαρτάνειν αὐτοὺς τοῦ παντός αὐτόθι γὰρ εἶναι περὶ τὴν Πλαταιάκην τὰ πυθόχρηστα, καὶ ζητοῦντας ἀνευρήσειν. Τούτων ἐναργῶς τῷ Ἀρίμνηστῳ φανέντων, ἔξεγειρόμενος τάχιστα μετεπέμψυκτο τοὺς ἐμπειροτάτους καὶ πρεσβυτό-

τους τῶν πολιτῶν μεθ' ἓν διαλεγόμενος καὶ συνδιαπορῶν, εὗρεν, ὅτι τῶν Ὑσιῶν πλησίον ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα ναός ἐστιν ἀρχαῖος πάνυ Δήμητρος Ἐλευσινίας καὶ Κόρης προσαγορευόμενος. Εὐθὺς οὖν παραλαβὼν τὸν Ἀριστείδην, ἥγεν ἐπὶ τὸν τόπον εὑφεστατον ὅντα παρατάξαι φάλαγγα πεζικὴν ἵπποκρατουμένοις, διὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρῶνος, ἀφιππα ποιούσας τὰ καταλήγοντα καὶ συγκυροῦντα τοῦ πεδίου πρὸς τὸ ἱερόν. Αὐτοῦ δ' ἦν καὶ τὸ τοῦ Ἀνδοκράτους ἡρῷον ἐγγὺς, ἀλλει πυκνῶν καὶ συσκιῶν δένδρων περιεχόμενον. "Οπως δὲ μηδὲν ἐλλιπὲς ἔχῃ πρὸς τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ὁ χρησμὸς, ἔδοξε τοῖς Πλαταιεῦσιν, Ἀριμνήστου γνώμην εἰπόντος, ἀνελεῖν τὰ πρὸς τὴν Ἀττικὴν δρια τῆς Πλαταιῶδος, καὶ τὴν χώραν ἐπιδοῦναι τοῖς Ἀθηναίοις ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος, [ῶστε] ἐν οἰκείᾳ κατὰ τὸν χρησμὸν ἐναγωνίσασθαι. Ταύτην μὲν οὖν τὴν φιλοτιμίαν τῶν Πλαταιέων οὕτω συνέθη περιβότον γενέσθαι, ὡστε καὶ Ἀλέξανδρον, ἥδη βασιλεύοντα τῆς Ασίας, ὕστερον πολλοῖς ἔτεσι τειχίζοντα τὰς Πλαταιάς, ἀνειπεῖν Ὁλυμπιᾶσιν ὑπὸ κήρυκος, ὅτι ταύτην ὁ βασιλεὺς ἀποδίδωσι Πλαταιεῦσι τῆς ἀνδραγαθίας καὶ τῆς μεγαλοψυχίας χάριν, ἐπειδὴ τοῖς Ἐλλησιν ἐν τῷ Μαδικῷ πολέμῳ τὴν χώραν ἐπέδωκαν, καὶ παρέσχουν αὐτοὺς προθυμοτάτους.

16'. Ἀθηναῖοι δὲ Τεγεάται περὶ τάξεως ἔρισαντες, ἥξιον, ὕσπερ ἀεί, Δακεδαιμονίων τὸ δεξιὸν ἔγρόντων κέρας, αὐτοὶ τὸ εὐώνυμον ἔχειν, πολλὰ τοὺς αὐτῶν προγόνους ἐγκωμιάζοντες. Ἀγανακτούντων δὲ τῶν Ἀθηναίων, παρελθόντων ὁ Ἀριστείδης, εἰπε· « Τεγεάταις μὲν ἀντειπεῖν περὶ εὐγενείας καὶ ἀνδραγαθίας ὁ παρὸν καιρὸς οὐ δίδωσι, πρὸς δ' ὑμᾶς, ὃ Σπαρτιᾶται, καὶ τοὺς ἄλλους Ἐλληνας λέγομεν, ὅτι τὴν ἀρετὴν οὐκ ἀφιερεῖται τόπος, οὐδὲ δίδωσιν ἦν δ' ἀν ύμεις ἥμεν τάξιν ἀποδέτε, πειρασόμεθα κοσμοῦντες καὶ φυλάττοντες, μὴ καταισχύνειν τοὺς προηγωνισμένους ἀγῶνας. Ἡκομεν γάρ οὐ τοῖς συμμάχοις στασιάσοντες, ἀλλὰ μαχούμενοι τοῖς πολεμίοις, οὐδὲ ἐπαινεσόμενοι τοὺς πατέρας, ἀλλ' αὐτοὺς ἀνδρας ἀγαθοὺς τῇ Ἐλλάδι παρέζοντες ὡς οὗτος ὁ ἀγών δεῖξει καὶ πόλιν καὶ ἀρχοντα καὶ ιδιώτην, ὅπόσου τοῖς Ἐλλησιν ἄξιος ἐστι. » Ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ σύνεδροι καὶ ἥγεμονες, ἀπεδέξαντο τοὺς Ἀθηναίους, καὶ θάτερον κύτοις κέρας ὀπέδοσαν.

ιγ'. Ούσης δὲ μετεώρου τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα τοῖς Ἀθηναίοις τῶν πραγμάτων ἐπιστρατῶν ἔχόντων, ἀνδρες ἐξ οἰκων ἐπιφανῶν καὶ χρημάτων μεγάλων, πένητες ὑπὸ τοῦ πολέμου γεγονότες, καὶ πᾶσαν ἄμα τῷ πλούτῳ τὴν ἐν τῇ πόλει δύναμιν αὔτῶν καὶ δόξαν οἰχομένην ὁρῶντες, ἐτέρων τιμωμένων καὶ ἀρχόντων, συνηλθον εἰς οἰκίαν τινὰ τῶν ἐν Πλαταιαῖς κρύφα, καὶ συνιωμόσαντο καταλύσειν τὸν δῆμον εἰ δὲ μὴ προχωρήῃ, λυμανεῖσθαι τὰ πράγματα, καὶ τοῖς βαρβάροις προδώσειν. Πραττομένων δὲ τούτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ συγχῶν ἥδη διεφθαρμένων, αἰσθόμενος ὁ Ἀριστείδης, καὶ φοβηθεὶς τὸν καιρὸν, ἔγνω μάτ' ἐξ ἀμελούμενον - τὸ πρᾶγμα, μήδ' ἅπαν ἐκκαλύπτειν, ἀγνοούμενον, εἰς δέσον ἐκβήσεται πλῆθος ὁ ἔλεγχος, τὸν τοῦ δικαίου ζητῶν δρον ἀντὶ τοῦ συμφέροντος. Ὁκτὼ δὴ τινας ἐκ πολλῶν συνέλαβε, καὶ τούτων δύο μὲν, οἵς πρώτοις ἡ κρίσις προεγράφη, οἱ καὶ πλείστην αἰτίαν εἶχον, Δισγίνης Δασμπρεὺς καὶ Ἀγησίκας Ἀχαρνεὺς, φέροντο φεύγοντες ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοὺς δ' ἄλλους ἀφῆκε, θαρσῆσαι διδοὺς καὶ μεταγνῶναι τοῖς ἔτι λανθάνειν οἰομένους, ὑπειπόν, ὡς μέγα δικαστήριον ἔχουσι τὸν πόλεμον, ἀπολύτασθαι τὰς αἰτίας, δρθῶς καὶ δικαίως τῇ πατρίδι βουλευόμενοι.

ιδ'. Μετὰ ταῦτα Μαρδόνιος, φέρεται στρατόπεδον ἐδόκει διαφέρειν τῶν Ἑλλήνων, ἀπεπειρᾶτο, τὴν ἵππον ἀθρόαν αὐτοῖς ἐφείς καθεζομένοις ὑπὸ τὸν πρόποδα τοῦ Κιθαιρῶνος, ἐν χωροῖς ὀχυροῖς καὶ πετρώδεσι, πλὴν Μεγαρέων. Οὗτοι δὲ τρισχίλιοι τὸ πλῆθος ὅντες ἐν τοῖς ἐπιπέδοις μᾶλλον ἐστρατοπεδεύοντο. Δι' δὲ καὶ κακῶς ἔπαυσχον ὑπὸ τῆς ἵππου, ῥυεῖσθαι ἐπ' αὐτοὺς καὶ προσβολὰς ἔχουσις πανταχόθεν. Ἐπειρπον οὖν ἀγγελον κατὰ τάχος πρὸς Παυσανίαν, βοηθεῖν κελεύοντες, ὡς οὐ δυνάμενοι καθ' αὐτοὺς ὑποστῆναι τὸ τῶν βαρβάρων πλῆθος. Ταῦτα Παυσανίας ἀκούων, ἥδη δὲ καὶ καθορῶν ἀποκεκρυμμένον ἀκοντισμάτων καὶ τοξευμάτων πλήθει τὸ στρατόπεδον τῶν Μεγαρέων, καὶ συνεσταλμένους αὐτοὺς εἰς ὅληγον, αὐτὸς μὲν ἀμήχανος ἦν πρὸς ἴπποτας ἀμύνειν, ὑπλιτικῇ φάλαγγῃ καὶ βαρείᾳ τῇ Σπαρτιατῶν· τοῖς δ' ἄλλοις στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων περὶ αὐτὸν οὖσι προσθετο ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας, εἰ δὴ τινες ἐκόντες ἀγαθέζαντο προσαγωνίσασθαι καὶ

βοηθήσατ τοῖς Μεγαρεῦσι. Τῶν δ' ἄλλων ὀκνούντων, Ἀριστείδης ἀναδεξάμενος ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων τὸ ἔργον, ἀποστέλλει τὸν προθυμότατον τῶν λοχαγῶν Ὁλυμπιόδωρον, ἔχοντα τοὺς ὑφ' ἔστιτὸν τεταγμένους λογάδας τριακοσίους, καὶ τοξότας ἀναμεμιγμένους σὺν αὐτοῖς. Τούτων ὁζέως διεσκευασμένων καὶ προσφερομένων δρόμῳ, Μασίστιος, δ τῶν βαρβάρων ἵππαρχος, ἀνὴρ ἀλκῆ τε θαυμαστὸς, μεγέθει τε καὶ κάλλει σώματος περιττός, ὡς κατεῖδεν, ἐναντίον ἐπιστρέψας τὸν ἵππον, εἰς αὐτοὺς ἥλαυνε. Τῶν δ' ἀναγγομένων καὶ συμβαλόντων, ἦν ἀγῶν καρτερὸς, ὡς πεῖραν ἐν τούτῳ τοῦ παντὸς λαμβανόντων. Ἐπεὶ δὲ τοξευθεὶς ὁ ἵππος τὸν Μασίστιον ἀπέριψε, καὶ πεσὼν ὑπὸ βάρους τῶν ὅπλων αὐτός τε δυσκίνητος ἦν ἀναφέρειν, καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπικειμένοις καὶ παίουσι δυσμεταχείριστος, οὐ μόνον στέργα καὶ κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ γυῖα χρυσῷ καὶ χαλκῷ καὶ σιδήρῳ καταπεφραγμένος· τοῦτον μὲν, ἢ τὸ κράνος ὑπέφαινε τὸν ὄφθαλμον, ἀκοντίου στύρᾳ παίων τις ἀνείλεν· οἱ δ' ἄλλοι Πέρσαι προέμενοι τὸν νεκρὸν, ἔφευγον. Ἐγγάσθη δὲ τοῦ κατορθώματος τὸ μέγεθος τοῖς "Ἐλληνσιν οὐκ ἀπὸ τῶν νεκρῶν τοῦ πλήθους" ὀλίγοι γάρ οἱ πεσόντες ἦσαν· ἀλλὰ τῷ πένθει τῶν βαρβάρων. Καὶ γὰρ ἐαυτοὺς ἔκειρον ἐπὶ τῷ Μασίστῳ, καὶ ἵππους καὶ ἡμιόνους, οἰμωγῆς τε καὶ κλαυθυοῦ τὸ πεδίον ἐνεπίμπλασαν, ὡς ἄνδρα πολὺ πρώτον ἀρετὴν καὶ δυνάμει μετά γε Μαρδόνιον αὐτὸν ἀποβαλόντες.

ιέ. Μετὰ δὲ τὴν ἱππομαχίαν ἀμφότεροι μάχης ἔσχοντο χρόνον πολύν. Ἀμυνομένοις γάρ οἱ μάντεις νίκην προσφαιρινον ἐκ τῶν ἵπρῶν ὅμοιως καὶ τοῖς Πέρσαις καὶ τοῖς "Ἐλληνσιν" εἰ δ' ἐπιχειροῦν, ἦτταν. Ἐπειτα Μαρδόνιος, ὡς αὐτῷ μὲν ἡμερῶν ὀλίγων τὰ ἐπιτίθεια περιῆν, οἱ δ' "Ἐλληνες, ἀεί τινων ἐπιρρέοντων, πλειόνες ἐγίνοντο, δυσανασχετῶν ἔγνω μηκέτι μένειν, ἀλλὰ διαβάς ἄμα φάει τὸν Ἀσωπὸν ἐπιθέσθαι τοῖς "Ἐλληνσιν ἀπροσδοκήτως" καὶ παράγγελμα τοῖς ἡγεμόσιν ἐσπέρας ἔδωκε. Μεσούστης δὲ μάλιστα τῆς νυκτὸς, ἀνὴρ ἵππον ἔχων, ἀτρέμα προσεμίγνυε τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἐλλήνων· ἐντυχὼν δὲ τοῖς φυλακαῖς, ἐκέλευεν αὐτῷ προσελθεῖν Ἀριστείδην τὸν Ἀθηναῖον. "Ὕπακουόσαντος δὲ ταχέως, ἔφησεν" « Εἴμι μὲν ἀλέξανδρος, ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς, ἦκω δὲ

κινδύνων τὸν μέγιστον εύνοίᾳ πρὸς ὑμᾶς αἰρούμενος, ὡς μὴ τὸ αἰφνίδιον ἐκπλήξειν ὑμᾶς χερον ἀγωνίσασθαι. Μαχεῖται γάρ ὑμῖν Μαρδόνιος αὔριον, οὐχ ὑπ' ἐλπίδος χρηστῆς, οὐδὲ θάρσους, ἀλλ' ἀπορίας τῶν παρόντων ἐπεὶ καὶ μάντεις ἔκεινον ἀπαισίοις ἱεροῖς καὶ λογίοις χρησμῶν εἴργουσι μάχης· καὶ τὸν στρατὸν ἔχει δυσθυμίᾳ πολλὴ καὶ κατάπληξις. Ἀλλ' ἀνάγκη τολμῶντα πειρᾶσθαι τῆς τύχης, ἢ τὴν ἐσχάτην ὑπομένειν ἀπορίαν καθεζόμενον π. Ταῦτα φράσας ὁ Ἀλέξανδρος, ἐδεῖτο τὸν Ἀριστείδην αὐτὸν εἰδέναι καὶ μνημονεύειν, ἐτέρῳ δὲ μὴ κατειπεῖν. 'Ο δ' οὐ καλῶς ἔχειν ἔφη ταῦτα Παυσανίαν ἀποκρύψασθαι· ἔκεινῳ γάρ ἀνακεῖσθαι τὴν ἡγεμονίαν· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἀρρήτα πρὸ τῆς μάχης ἔδοξεν ἔσεσθαι· νικώσης δὲ τῆς Ἐλλάδος, οὐδένα τὴν Ἀλεξάνδρου προθυμίαν καὶ ἀρετὴν ἀγνοήσειν. Δεχθέντων δὲ τούτων, δ τε βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἀπήλαυνεν ὅπισω πάλιν, δ τ' Ἀριστείδης ἀφικόμενος ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Παυσανίου, διηγεῖτο τοὺς λόγους· καὶ μετεπέμποντο τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας, καὶ παρήγγελλον ἐν κόσμῳ τὸν στρατὸν ἔχειν, ὡς μάχης ἐσομένης.

ις'. 'Ἐν τούτῳ δ', ὡς Ἡρόδοτος ἴστορεῖ, Παυσανίας Ἀριστείδη προσέφερε λόγον, ἀξιῶν τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τὸ δεξιὸν μετατάξαι, καὶ κατὰ τοὺς Πέρσας ἀντιταχθῆναι· βέλτιον γάρ ἀγωνιεῖσθαι; τῆς τε μάχης ἐμπείρους γεγονότας, καὶ τῷ προνεγκηκέναι θαρροῦντας· αὐτῷ δὲ παραδοῦναι τὸ εὐώνυμον, ὅπου τῶν Ἐλλήνων οἱ μηδίζοντες ἐπιθάλλειν ἔμελλον. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀγνώμονας καὶ φορτικὸν ἥγοῦντο τὸν Παυσανίαν, εἰ τὴν ἄλλην ἔῶν τάξιν ἐν χώρᾳ, μόνους ἀνω καὶ κάτω μεταφέρει σφᾶς, ὥσπερ εἴλωτας, κατὰ τὸ μαχιμώτατον προβαλλόμενος. 'Ο δ' Ἀριστείδης διαμαρτάνειν αὐτὸν ἔφασκε τοῦ παντὸς, εἰ πρώτη μὲν ὑπὲρ τοῦ τὸ εὐώνυμον κέρχεις ἔχειν διεφιλοτιμοῦντο Τεγεάταις, καὶ προκριθέντες ἐσεμνύνοντα· νῦν δὲ, Λακκεδαιμονίων ἔκουσίως αὐτοῖς ἔξισταμένων τοῦ δεξιοῦ, καὶ τρόπον τιγὰ τὴν ἡγεμονίαν παραδιδόντων, οὕτε τὴν δόξαν ἀγαπῶσιν, οὕτε κέρδος ἥγουνται τὸ μὴ πρὸς ὄμοφύλους καὶ συγγενεῖς, ἀλλὰ βαρβάρους καὶ φύσει πολεμίους ἐναγωνίσασθαι. 'Ἐκ τούτου πάνυ προθύμως οἱ Ἀθηναῖοι διημείζοντο τοῖς Σπαρτιάταις τὴν τάξιν· καὶ λόγος ἐχώρει

TOM. Δ'.

12

δι' αὐτῶν πολὺς ἀλλήλοις παρεγγυώντων «Ως οὕτε ὅπλα βελτίω λαβόντες, οὕτε ψυχὰς ἀμείνους, οἱ πολέμιοι τῶν ἐν Μαραθῶν προσίσταιν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔκεινοις τόξα, ταῦτα δὲ ἐσθῆτος ποιητῶνται, καὶ χρυσὸς ἐπὶ σώμασι μαλακοῖς καὶ ψυχαῖς ἀνάνδροις· ἡμῖν δὲ ὅποια μὲν ὅπλα καὶ σώματα, μεῖζον δὲ ταῖς νίκαις τὸ θάρρος· οἱ δὲ ἄγων οὐχ ὑπὲρ χώρας καὶ πόλεως μόνον, ὡς ἔκεινοις, ἀλλὰ ὑπὲρ τῶν ἐν Μαραθῶν καὶ Σαλαμῖνι τροπαίων, ὡς μηδὲ ἔκεινα Μιλτιάδου δοκεῖ καὶ τύχης, ἀλλὰ Αθηναίων». Οὗτοι μὲν οὖν σπεύδοντες, ἐν ἀμείψει τῶν τάξεων ἤσαν· αἰσθόμενοι δὲ Θηβαῖοι παρ' αὐτομόλων, Μαρδονίῳ φράζουσι. Κάκεινος εὐθὺς, εἴτε δεδιώς τοὺς Αθηναίους, εἴτε τοῖς Λακεδαιμονίοις συμπεσεῖν φιλοτιμούμενος, ἀντιπαρεξῆγε τοὺς Πέρσας ἐπὶ τὸ δεξιὸν· τοὺς δὲ "Ελληνας ἐκέλευε τοὺς σὺν αὐτῷ κατὰ τοὺς Αθηναίους ἵστασθαι. Γενομένης δὲ τῆς μετακοσμήσεως καταφανοῦς, ὃ τε Παυσανίας ἀποτραπεῖς αὗθις ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κατέστη, καὶ Μαρδόνιος, ὕσπερ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς, *εὐθὺς ἀνέλαβε τὸ εὐώνυμον, κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους γενόμενος. "Η τε ἡμέρα διεξῆλθεν ἀργά· Καὶ τοῖς "Ελλησι βουλευομένοις ἔδοξε πορρώτερω μεταστρατοπεδεῦσαι, καὶ καταλαβεῖν ἔνυδρον χωρίον· ἐπεὶ τὰ πλησίον νάρατα καθύβριστο καὶ διέφθαρτο, τῶν βαρεότερων ἱπποκρατούντων.

Ιζ'. Ἐπελθούσης δὲ νυκτὸς, καὶ τῶν στρατηγῶν ἀγόντων ἐπὶ τὴν ἀποδειγμένην στρατοπεδείαν, οὐ πάνυ πρόθυμον ἦν ἔπεισθαι καὶ συμμένειν τὸ πλήθος· ἀλλὰ ὡς ἀνέστησαν ἐκ τῶν πρώτων ἐρυμάτων, ἐφέροντο πρὸς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιέων οἱ πολιοί, καὶ θόρυβος ἦν ἐκεῖ διασκιδναμένων καὶ κατασκηνούντων ἀτάκτως. Λακεδαιμονίοις δὲ συνέθη μὲν ἄκουσι μόνοις ἀπολιπέσθαι τῶν ἀλλων· Ἀμομφάρετος γάρ, ἀνὴρ θυμοειδῆς καὶ φιλοκλίδυνος, ἐκπυλαι πρὸς τὴν μάχην σπαργῶν, καὶ βαρυνόμενος τὰς πολλὰς ἀναβολὰς καὶ μελλόσεις, τότε δὲ παντάπαι τὴν μετανάστασιν φυγὴν ἀποκαλῶν καὶ ἀπόδρασιν, οὐκ ἔφη λείψειν τὴν τάξιν, ἀλλὰ αὐτόθι μένων μετὰ τῶν ἔκυτοῦ λογιτῶν ὑποστήσεσθαι Μαρδόνιον. Ως δὲ Παυσανίας ἐπελθὼν ἔλεγε ταῦτα πράττειν ἐψηφισμένα καὶ δεδογμένα τοῖς "Ελλησι, ἀράμενος ταῖς χεροῖν πέρην μέγαν δὲ Ἀμομφάρετος, καὶ καταβαλῶν πρὸ τῶν παδῶν τοῦ

Παυσανίου, ταύτην ἔφη ψῆφον αὐτὸς περὶ τῆς μάχης τιθεσθαι, τὰ δὲ τῶν ἄλλων δειλὰ βουλεύματα καὶ δόγματα χαίρειν ἐψήν. Ἀπορούμενος δὲ Παυσανίας τῷ παρόντι, πρὸς μὲν τοὺς Ἀθηναίους ἐπεμψεῖν ἀπιόντας ἡδη; περιμεῖναι δεόμενος καὶ κοινῇ βαδίζειν, αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην δύναμιν ἥγε πρὸς τὰς Πλαταιάς, ώς ὅναστήσων τὸν Ἀμομφάρετον. Ἐν τούτῳ δὲ κατελάμβανεν ἡμέρα, καὶ Μαρδόνιος (οὗ γάρ ἔλαθον τὴν σρατοπεδείαν ἐκλιπόντες οἱ "Ἐλληνες"), ἔχων συντεταγμένην τὴν δύναμιν, ἐπεφέρετο τοὺς Λακεδαιμονίοις βοη̄ πολλῇ καὶ πατάγῳ τῶν βαρβάρων, ώς οὐ μάχης ἐσομένης, ἀλλὰ φεύγοντας ἀναρπασομένων τοὺς "Ἐλληνας". Ὁ μικρᾶς ῥοπῆς ἐδέησε γενέσθαι. Κατιδών γάρ τὸ γινόμενον δὲ Παυσανίας, ἔσχετο μὲν τῆς πορείας, καὶ τὴν ἐπὶ μάχῃ τάξιν ἐκέλευσε λαμβάνειν ἔκαστον: ἔλαθε δ' αὐτὸν, εἴθ' ὑπὸ τῆς πρὸς Ἀμομφάρετον ὄργης, εἴτε τῷ τάχει θορυβοῦθεντα τῶν πολεμίων, σύνθημα δοῦνας τοὺς "Ἐλληνούς. "Οθεν οὔτ' εὔθυνς, οὔτ' ἀθρόοι, κατ' ὀλίγους δὲ καὶ σποράδην, ἥδη τῆς μάχης ἐν χερσὶν οὕσης, προσεβοήθουν: οὓς δὲ θυόμενος οὐκ ἐκαλλιέρει, προσέταξε τοὺς Λακεδαιμονίοις, τὰς ἀσπίδας πρὸ τῶν ποδῶν θεμένους, ἀτρέμα καθέζεσθαι, καὶ προσέχειν αὐτῷ, μικρένα τῶν πολεμίων ἀμυνομένους: αὐτὸς δὲ πάλιν ἐσφαγιάζετο. Καὶ προσέπιπτον οἱ ἵππεῖς ἥδη δὲ καὶ βέλος ἐξικνεῖτο, καὶ τις ἐπέπληκτο τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Καλλικράτης, διὸ ἴδει τε κάλλιστον "Ἐλλήνων, καὶ σώματι μέγιστον ἐν ἐκείνῳ τῷ στρατῷ γενέσθαι λέγουσι, τοξευθεὶς καὶ θυκτικῶν, οὐκ ἔφη τὸν θάνατον ὀδύρεσθαι: καὶ γάρ ἐλθεῖν οἰκοθεν ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος ἀποθανούμενον" ἀλλ' ὅτι θυκτοὶ τῇ χειρὶ μὴ χρησάμενος. Ἡν οὖν τὸ μὲν πάθος δεινὸν, ηδ' ἐγκράτεια θαυμαστὴ τῶν ἀνδρῶν. Οὐ γάρ ἡμένοντο τοὺς πολεμίους ἐπιθαίνοντας, ἀλλὰ τὸν πυρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ καιρὸν ἀναμένοντες, ἡνεκχοντο βαλλόμενοι καὶ πίπτοντες ἐν ταῖς τάξεσιν. Ἐνιοι δέ φασι, τῷ Παυσανίᾳ, μικρὸν ἔξω τῆς παρατάξεως θύοντι καὶ κατευχομένῳ, τῶν Λυδῶν τινας ἄφων προσπεσόντας, ὀρπάζειν καὶ διαδέιπτειν τὰ περὶ τὴν θυσίαν· τὸν δὲ Παυσανίαν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, οὐκ ἔχοντας ὅπλα, ῥάθδοις καὶ μάστιξι παίσιν. Διὸ καὶ γῦν ἐκείνης τῆς ἐπιδρομῆς μιμήματα τὰς περὶ τὸν βωμὸν ἐν Σπάρτῃ πλη-

γὰς τῶν ἐφήβων, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα τῶν Λυδῶν πομπὴν, συντελεῖσθαι.

ιν. Δυσφορῶν οὖν ὁ Παυσανίας τοῖς παροῦσιν, ἀλλα τοῦ μάντεως ἐπ' ἄλλοις; ιερεῖα καταβάλλοντος, τρέπεται πρὸς τὸ Ἱράκιον τῇ ὅψει δεδακρυμένος· καὶ τὰς χεῖρας ἀνασχών εὔξατο Κιθαιρωνίᾳ Ἡρα, καὶ Θεοῖς ἄλλοις, οἱ Πλαταιῶν γῆν ἔχουσιν, εἰ μὴ πέπρωται τοῖς Ἑλλησι νικᾶν, ἀλλὰ δράσαντάς γέ τι παθεῖν, καὶ δειξαντας ἔργῳ τοῖς πολεμίοις, ὡς ἐπ' ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ μάχεσθαι μεμαθηκότας ἐστράτευσαν. Ταῦτα τοῦ Παυσανίου θεοκλυτοῦντος, ἂμα ταῖς εὐχαῖς ἐφάνη τὰ ιερά, καὶ νίκην οἱ μάντεις ἐμήνυον. Καὶ δοθέντος εἰς ἀπαντας παραγγέλματος καθίστασθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, ἥ τε φάλαγξ ὅψιν ἔσχεν αἰγνιδίως ἐνὸς ζώου θυμοειδοῦς πρὸς ἀλκὴν τρεπομένου καὶ φρίξαντος· τοῖς τε βαρβάροις τότε παρέστη λογισμὸς, ὡς πρὸς ἄνδρας ὁ ἀγὼν ἔσοιτο μαχομένους ἄχρι θανάτου. Διὸ καὶ προθέμενοι πολλὰ τῶν γέρρων, ἐτόξευον τοὺς Δακεδαιμονίους. Οἱ δὲ τηροῦντες ἂμα τὸν συγασπισμὸν ἐπέβαινον, καὶ προσπεσόντες ἔξεώθουν τὰ γέρρα, καὶ τοῖς δόρασι τύπτοντες πρόσωπα καὶ στέρνα τῶν Περσῶν, πολλοὺς κατέβαλλον, οὐκ ἀπράκτως, οὐδ' ἀθύμως πίπτοντας. Καὶ γὰρ ἀντιλαμβανόμενοι τῶν δυρατίων ταῖς χερσὶ γυμναῖς, συνέθραυν τὰ πλεῖστα, καὶ πρὸς ξιφουλκίας ἐχώρουν οὐκ ἀργῶς, ἀλλὰ ταῖς τε κοπίσι καὶ τοῖς ἀκινάκαις χρώμενοι, καὶ τὰς ἀσπίδας παρασπῶντες καὶ συμπλεκόμενοι, χρόνον πολὺν ἀντεῖχον. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι τέως μὲν ἡττέμουν ἀναμένοντες τοὺς Δακεδαιμονίους· ἐπεὶ δὲ κραυγὴ τε προσέπιπτε πολλὴ μαχομένων, καὶ παρῆν, ὡς φασιν, ἄγγελος παρὰ Παυσανίου τὰ γινόμενα φράζων, σῷμπσαν κατὰ τάχος βοηθεῖν. Καὶ προχωροῦσιν αὐτοῖς διὰ τοῦ πεδίου πρὸς τὴν βοὴν, ἐπεφέροντο τῶν Ἑλλήνων οἱ μηδίζοντες. Ἀριστείδης δὲ, πρῶτον μὲν ὡς εἶδε, πολὺ προελθών, ἔβασι, μαρτυρόμενος Ἑλληνίους Θεοὺς, ἀπέγεσθαι μάχης, καὶ μὴ σφίσιν ἐμποδὼν εἶναι, μηδὲ κωλύειν ἐπαμύνοντας τοῖς προκινδυνεύουσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπεὶ δ' ἐώρα μὴ προσέχοντας αὐτῷ, καὶ συντεταγμένους ἐπὶ τὴν μάχην, οὕτω τῆς ἐκεῖ βοηθείας ἀποτραπόμενος, συνέβαλε τούτοις περὶ πεντακισμυρίους οὖσιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πλεῖστον εὐθὺς ἐνέδωκε καὶ ἀπεγχώρησεν, ἦτε

Ωὴ καὶ τῶν βαρβάρων ἀπηλλαγμένων· ἡ δὲ μάχη λέγεται μάλιστα κατὰ Θηβαίους γενέσθαι προθυμότατα, τῶν πρώτων καὶ δυνατωτάτων τότε παρ' αὐτοῖς μηδιζόντων, καὶ τὸ πλῆθος οὐ κατὰ γνώμην, ἀλλ' ὅλιγαρχούμενον ἀγόντων.

ιθ'. Οὕτω δὲ τοῦ ἀγῶνος δίχα συνεστῶτος πρῶτοι μὲν ἔώσαντο τοὺς Πέρσας οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τὸν Μαρδόνιον ἀνὴρ Σπαρτιάτης, ὄνομα Ἀρίμνηστος, ἀποκτίνουσι, λίθῳ τὴν κεφαλὴν πατάξας, ὃς περ αὐτῷ προεσήμανε τὸ ἐν Ἀμφιάρεω μαντεῖον. Ἐπειψε γάρ ἀνδρας Λυδὸν ἐνταῦθα, Κᾶρα δὲ ἔτερον εἰς Τροφωνίου ὁ Μαρδόνιος· καὶ τοῦτον μὲν ὁ προφήτης Καρικῆ γλώσσῃ προσεῖπεν· ὁ δὲ Λυδὸς, ἐν τῷ σηκῷ τοῦ Ἀμφιάρεω κατευνασθείς, ἔδοξεν ὑπηρέτην τινὰ τοῦ Θεοῦ παραστῆναι, καὶ κελεύειν αὐτὸν ἀπίεναι· μὴ βουλομένου δὲ, λίθον εἰς τὴν κεφαλὴν ἐμβαλεῖν μέγαν, ὥστε δόξαι πληγέντω τεθνάναι τὸν ἀνθρωπὸν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι λέγεται· τοὺς δὲ φεύγοντας εἰς τὰ ξύλινα τείχη καθειρξάν. Ὁλίγῳ δ' ὑστερον Ἀθηναῖοι τοὺς Θηβαίους τρέπονται, τριακοσίους τοὺς ἐπιφανεστάτους καὶ πρώτους διαφθείραντες ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ. Γεγενημένης γάρ τῆς τροπῆς, ἦκεν αὐτοῖς ἄγγελος πολιορκεῖσθαι τὸ βαρβαρικὸν εἰς τὰ τείχη κατακεκλεισμένον. Οὕτω δὴ σώζεσθαι τοὺς Ἐλαληνας ἔσαντες, ἔσοιθουν πρὸς τὰ τείχη· καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις παντάπασιν ἀργῶς πρὸς τείχουμαχίαν καὶ ἀπέιρως ἔχουσιν ἐπιφανέντες, αἱροῦσι τὸ στρατόπεδον, φόνῳ πολλῷ τῶν πολεμίων. Λέγονται γάρ ἀπὸ τῶν τριάκοντα μυριάδων τετρακισμύριοι φυγεῖν τὸν Ἀρταβάζῳ τῶν δ' ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνισταρένων ἔπεισον οἱ πάντες ἐπὶ χιλίοις ἔξηκοντα καὶ τριακόσιοι. Τούτων Ἀθηναῖοι μὲν ἦσαν δύο καὶ πεντήκοντα, πάντες ἐκ τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, ὡς φησι Κλείδημος, ἀγωνισταρένης ἀριστα· διὸ καὶ τοῖς Σφραγίταις νύμφαις ἔθυον Αἰαντίδαι τὴν πυθόχρηστον θυσίαν ὑπὲρ τῆς νίκης, ἐκ δημοσίου τὸ ἀνάλωμα λαμβάνοντες. Λακεδαιμόνιοι δ' ἐνὶ πλείους τῶν ἐννενήκοντα, Τεγεᾶται δ' ἐκκαΐδεκα. Θαυμαστὸν οὖν τὸ Ἡροδότου, πῶς μόνους τούτους φησιν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις, τῶν δ' ἄλλων Ἑλλήνων μηδένα. Καὶ γάρ τὸ πλῆθος τῶν πεσόντων μαρτυρεῖ καὶ τὰ μνήματα κοινὸν γενέσθαι τὸ κατόρθωμα· καὶ τὸν βωμὸν οὐκ ἀν ἐπέγραψαν οὕτως, εἰ-

μόναι τρεῖς πόλεις ἡγωνίσαντο, τῶν ἄλλων ἀτρέμα καθεζομένων.

Τόδε ποῦ "Ελληνες νίκας κράτει, ἔργῳ "Αρνος,
Εὐτόλμῳ ψυχᾶς λήματι πειθόμενοι,
Πέρσας ἔξελάσαντες, ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καὶ νόν
Ίδρυσαντο Διὸς βωμὸν ἐλευθερίου.

Ταύτην τὴν μάχην ἐμμαχέσαντο τῇ τετράδι τοῦ Βοηδρομιῶνος ἴσταμένου κατ' Ἀθηναίους, κατὰ δὲ Βοιωτοὺς, τετράδι τοῦ Πανέμου φθίνοντος, ἥ καὶ νῦν ἔτι τὸ Ἑλληνικὸν ἐν Πλαταιαῖς ἀθροίζεται συνέδριον, καὶ θύουσι τῷ ἐλευθερῷ Διὶ Πλαταιεῖς ὑπὲρ τῆς νίκης. Τὴν δὲ τῶν ἡμερῶν ἀνωμαλίαν οὐ θαυμαστέον, ὅπου καὶ νῦν, διηκριθωμένων τῶν ἐν ἀστρολογίᾳ μᾶλλον, ἄλλοι μηνὸς ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἔγουσιν.

κ'. Ἐκ τούτου τῶν Ἀθηναίων τὸ ἀριστεῖον οὐ παραδιδόντων τοῖς Σπαρτιάταις, οὐδὲ τρόπαιον ἴσταναι συγχωρούντων ἔκείνοις, παρ' οὐδὲν ἀν ἦλθεν εὐθὺς ἀπολέσθαι τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς ὅπλοις διαστάντων, εἰ μὴ πολλὰ παρηγορῶν καὶ διδάσκων τοὺς συστρατήγους ὁ Ἀριστείδης, μᾶλιστα δὲ Λεωκράτη καὶ Μυρωνίδην, ἔσχε καὶ συνέπεισε τὴν κρίσιν ἐφεῖναι τοῖς Ἑλλησιν. Ἐνταῦθα βουλευομένων τῶν Ἑλλήνων, Θεογείτων μὲν ὁ Μεγαρεὺς εἶπεν, ὡς ἑτέρᾳ πόλει δοτέον εἴη τὸ ἀριστεῖον, εἰ μὴ βούλονται συνταράζαι πόλεμον ἐμφύλιον ἐπὶ τούτῳ δ' ἀναστὰς Κλεόκριτος ὁ Κορίνθιος, δόξαν μὲν παρέσχεν, ὡς Κορινθίοις αἰτήσων τὸ ἀριστεῖον· ἦν γάρ ἐν ἀξιώματι μεγίστῳ μετὰ τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας ἡ Κορίνθιος· εἶπε δὲ πᾶσιν ἀρέσαντα θαυμαστὸν λόγον ὑπὲρ Πλαταιέων, καὶ συνεβούλευσε τὴν φιλονεκίαν ἀνελεῖν, ἐκείνοις τὸ ἀριστεῖον ἀποδόντας, οἵς οὐδετέρους τιμωμένοις ἀχθεσθαι. Ῥηβύντων δὲ τούτων, πρῶτος μὲν Ἀριστείδης συνεχώρησεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, ἔπειτα Παυσανίας ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων. Οὕτω δὲ διαλλαγέντες, ἔξειλον ὄγδοοντα τάλαντα τοῖς Πλαταιεῦσιν, ἀφ' ὧν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ϕωδόμησαν ἵερον, καὶ τὸ ἔδος ἔστησαν, καὶ γραφαῖς τὸν νεών διεκόσμησαν, αἱ μέχρι νῦν ἀκράζουσαι διαμένουσιν. Ἔστησαν δὲ τρόπαιον, ιδίᾳ μὲν Λακεδαιμόνιοι, χωρὶς δ' Ἀθηναῖοι. Περὶ δὲ θυσίας ἐρομένοις αὐτοῖς ἀνείλεν ὁ Πύθιος, Διὸς ἐλευθερίου βωμὸν ίδρυσασθαι, θύσαι δὲ μὴ πρότερον, ἥ τὸ κατὰ τὴν γάρδην πῦρ ἀποσθέσαντας, ὡς ὑπὸ τῶν βαρβάρων μεμιασμένον,

ἐναύσασθαι καθαρὸν ἐκ Δελφῶν ἀπὸ τῆς κοινῆς ἔστιας. Οἱ μὲν οὖν ἄρχοντες τῶν Ἑλλήνων περιιόντες εὐθὺς, ἡγάγκαζον ἀποσθεννύναι· τὰ πυρὰ πάντα τοὺς χρωμένους· ἐκ δὲ Πλαταιέων Εὔχιδας, ὑποσχόμενος, ὃς ἐνδέχεται τάχιστα κομιεῖν τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ πῦρ, ἦκεν εἰς Δελφούς. Ἀγνίσας δὲ τὸ σῶμα καὶ περιφρανάμενος, ἐστεφανώσατο δάφνην· καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τὸ πῦρ, δρόμῳ πάλιν εἰς τὰς Πλαταιὰς ἐχώρει, καὶ πρὸ ἡλίου δυσμῶν ἐπανῆλθε, τῆς αὐτῆς ἡμέρας χιλίους σταδίους ἀνύσσει. Ἀσπασάμενος δὲ τοὺς πολίτας, καὶ τὸ πῦρ παραδόντς, εὐθὺς ἔπεσε, καὶ μετὰ μικρὸν ἐξέπνευσεν. Ἀράμενοι δ' αὐτὸν οἱ Πλαταιεῖς, ἔθαψαν ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Εὐκλείας Ἀρτέμιδος, ἐπιγράψαντες τόδε τὸ τετράμετρον·

Ἐύχιδης Πυθῶδες θρέξας ἥλθε τῷδε αὐθημερόν.

Τὴν δ' Εὐκλείαν οἱ μὲν πολλοὶ καλοῦσι καὶ νομίζουσιν Ἀρτέμιν, ἔνιοι δέ φασιν, Ἡρακλέους μὲν θυγατέρα καὶ Μυρτοῦς γενέσθαι, τῆς Μενοιτίου μὲν θυγατρὸς, Πατρόκλου δ' ἀδελφῆς· τελευτήσασαν δὲ παρθένον ἔχειν παρά τε Βοιωτοῦς καὶ Δοκροῖς τιμάς. Βωμὸς γάρ αὐτῇ καὶ ἀγαλμα παρὰ πᾶσαν ἀγορὰν ἴδρυται, καὶ προθύμουσιν αἱ τε γαμούμεναι καὶ οἱ γαμοῦντες.

κά. Ἐκ τούτου γενομένης ἐκκλησίας κοινῆς τῶν Ἑλλήνων, ἔγραψεν Ἀριστείδης ϕήφισμα, συνιέναι μὲν εἰς Πλαταιάς καθ' ἔκαστον ἐνιαυτὸν τοὺς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος προβούλους καὶ θεωρούς, ἀγεσθεὶς δὲ πενταετηρικὸν ἀγῶνα τῶν Ἐλευθερίων. Εἶναι δὲ σύνταξιν Ἑλληνικὴν, μυρίας μὲν ἀσπίδας, χιλίους δὲ ἵππους, ναῦς δ' ἐκατὸν, ἐπὶ τὸν πρὸς Βαρβάρους πόλεμον, Πλαταιεῖς δ' ἀσύλους καὶ ἱεροὺς ἀφεῖσθαι τῷ Θεῷ, θύοντας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Κυρωθέντων δὲ τούτων, οἱ Πλαταιεῖς ὑπεδέξαντο τοὺς πεσοῦσι καὶ κειμένοις αὐτόθι τῶν Ἑλλήνων ἐναγίζειν καθ' ἔκαστον ἐνιαυτόν. Καὶ τοῦτο μέχρι νῦν δρῶσι τοῦτον τρόπον· τοῦ Μαιμακτηριῶνος μηνὸς, ὃς ἐστι παρὰ Βοιωτοῖς Ἀλαλκομένιος, τῇ ἔκτῃ ἐπὶ δέκα πέμπουσι πομπὴν, ἣς προηγεῖται μὲν ἄμ' ἡμέρᾳ σαλπιγκῆς, ἐγκελευσμένος τὸ πολεμικὸν, ἔπονται δ' ἄμαξαι μυρθίνης μεσταῖ καὶ στεφρωμάτων, καὶ μέλας ταῦρος· καὶ χοάς οἶνον καὶ γάλακτος ἐν ἀμφορεῦσιν, ἐλαῖου τε καὶ μύρου κρωσσούς νεανίσκοι κομίζοντες ἐλεύθεροι. Δούλῳ γάρ οὐδὲνδις ἔξεστι τῷ περὶ τὴν διακονίαν ἐκεῖ-

νην προσάψασθαι, διὰ τὸ τοὺς ἀνδρας ἀποθανεῖν ὑπὲρ ἐλευθερίας.
 Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῶν Πλαταιέων ὁ ἄρχων, ὃ τὸν ἄλλον χρόνον οὔτε
 σιδήρου θίγειν ἔξεστιν, οὕτοις ἔτέρων ἐσθῆτα, πλὴν λευκῆς, ἀναλα-
 θεῖν, τότε χιτῶνα φοινικοῦν ἐγδεμυκώς, ἀφάρμενός τε ὑδρίαν ἀπὸ
 τοῦ γραμματοφυλακίου ξιφήρης ἐπὶ τοὺς τάφους προάγει διὰ μέ-
 σης τῆς πόλεως. Εἶτα λαβὼν ὕδωρ ἀπὸ τῆς κρήνης, αὐτὸς ἀπο-
 λούει τὰς στήλας, καὶ μύρῳ χρίει. Καὶ τὸν ταῦρον εἰς τὴν πυρὰν
 σφέξας, καὶ κατευξάμενος Διὶ καὶ Ἐρμῇ χθονίῳ, παρακαλεῖ τοὺς
 ἀγαθοὺς ἀνδρας τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποθανόντας ἐπὶ τὸ δεῖ-
 πονον καὶ τὴν αἵμακουρίαν. Ἐπειτα κρατήρα κεράσας οἴνου καὶ
 χεάμενος, ἐπιλέγει «Προπίνω τοὺς ἀνδράσι τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθε-
 ρίας τῶν Ἑλλήνων ἀποθανοῦσι». Ταῦτα μὲν οὖν ἔτι καὶ νῦν δια-
 φυλάττουσιν οἱ Πλαταιεῖς.

κβ'. Ἐπει τὸ δ' ἀναχωρήσαντας εἰς τὸ ἀστυ τοὺς Ἀθηναίους δ' Ἀ-
 ριστείδης ζητοῦντας ἐώρα ἀπολαβεῖν τὴν δημοκρατίαν, ἅμα μὲν
 ἀξιον ἡγούμενος διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν ἐπιμελεῖας τὸν δῆμον, ἅμα
 δ' οὐκ ἔτι ῥάβδιον, ισχύοντα τοῖς ὅπλοις, καὶ μέγα φρονοῦντι ταῖς
 νίκαις, ἐκβιασθῆναι, γράψει ψήφισμα, κοινὴν εἶναι τὴν πολιτείαν,
 καὶ τοὺς ἀρχοντας ἐξ Ἀθηναίων πάντων αἱρεῖσθαι. Θεμιστοκλέους
 δὲ πρὸς τὸν δῆμον εἰπόντος, ὡς ἔχει τι βοῦλευμα καὶ γνώμην
 ἀπόρρητον, ὡρέλιμον δὲ τῷ πόλει καὶ σωτήριον, ἐκέλευσαν Ἀρι-
 στείδην μόνον ἀκοῦσαι, καὶ συνδοκιμάσαι. Φράσαντος δὲ τῷ Ἀρι-
 στείδῃ, ὡς διανοεῖται τὸν ναύσταθμον ἐμπρῆσαι τῶν Ἑλλήνων
 οὗτω γάρ ἔσεσθαι μεγίστους ἀπάντων καὶ κυρίους τοὺς Ἀθηναίους:
 παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον δ' Ἀριστείδης, ἔφη, τῆς πράξεως, ἦν δι
 Θεμιστοκλῆς πράττειν διανοεῖται, μήτε λυσιτελεστέραν ἀλλην,
 μήτ' ἀδικωτέραν εἶναι. Ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ Ἀθηναῖοι, παύσασθαι
 τὸν Θεμιστοκλέα προσέταξαν. Οὕτω μὲν ὁ δῆμος ἦν φιλοδίκαιος,
 οὗτω δὲ τῷ δῆμῳ πιστὸς ὁ ἀνὴρ καὶ βέβαιος.

κγ'. Ἐπει δὲ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς μετὰ Κίρωνος ἐπὶ τὸν πό-
 λεμον, ἐύρα τὸν τε Παυσανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχοντας τῶν
 Σπαρτιατῶν ἐπαγθεῖς καὶ χαλεποὺς τοῖς συμμάχοις ὄντας, αὐτὸς
 τε πράως καὶ φιλανθρώπως δομιλῶν, καὶ τὸν Κίρωνα παρέχων εὐάρ-
 μοστον αὐτοῖς καὶ κοινὸν ἐν ταῖς στρατείαις, ἔλαθε τῶν Λακεδαι-

μονίων οὐχ ὅπλοις, οὐδὲ ναυσὶν, οὐδὲ ἵπποις, εὐγνωμοσύνῃ δὲ καὶ πολιτείᾳ τὴν ἡγεμονίαν παρελόμενος. Προσφιλεῖς γάρ ὅντας τοὺς Ἀθηναίους τοῖς Ἑλλησι διὰ τὴν Ἀριστείδου δικαιοσύνην καὶ τὴν Κέιμωνος ἐπιείκειαν, ἔτι μᾶλλον ἡ Παυσανίου πλεονεξία καὶ βικρύτης ποθεινοὺς ἐποίει. Τοῖς τε γάρ ἄρχουσι τῶν συμμάχων ἀεὶ μετ' ὁργῆς ἐνετύγχανε καὶ τραχέως, τούς τε πολλοὺς ἐκόλαζε πληγαῖς, ἡ σιδηρᾶν ἄγκυραν ἐπιτιθεὶς ἡνάγκαζεν ἑστάναι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Στιβάδα δ' οὐκ ἦν λαβεῖν, οὐδὲ χόρτον, οὐδὲ κρήνη προσελθεῖν ὑδρευσόμενον οὐδένα πρὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ μάστιγας ἔχοντες ὑπῆρέται τοὺς προσιόντας ἀπίλαυνον. Ὅπερ ὥν τοῦ Ἀριστείδου ποτ' ἐγκαλέσαι καὶ διδάξαι βουλομένου, συναγαγών τὸ πρόσωπον ὁ Παυσανίας, οὐκ ἔφη σχολάζειν, οὐδὲ ἤκουσεν. Ἐκ τούτου προσιόντες οἱ ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ Χῖοι καὶ Σάμιοι καὶ Λέσβιοι, τὸν Ἀριστείδην ἐπειθον ἀναδέξασθαι τὴν ἡγεμονίαν, καὶ προσαγγάγεσθαι τοὺς συμμάχους, πάλαι δεομένους ἀπαλλαγῆναι τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ μετατάξασθαι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀποκριναμένου δ' ἐκείνου, τοῖς μὲν λόγοις αὐτῶν τὸ τε ἀναγκαῖον ἐνορθῶν καὶ τὸ δίκαιον, ἔργου δὲ δεῖσθαι τὴν πειστιν, δ' πραχθὲν οὐκ ἔάσει πάλιν μεταβαλέσθαι τοὺς πολλοὺς, οὐτως οἱ περὶ τὸν Σάμιον Οὐλιάδην καὶ τὸν Χῖον Ἀνταγόραν συνομοσάμενοι, περὶ Βυζάντιον ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν τριήρη τοῦ Παυσανίου, προεκπλέουσαν ἐν μέσῳ λαθόντες. Ως δὲ κατιδών ἐκεῖνος ἔξανέστη, καὶ μετ' ὁργῆς ἡπείλησεν, ὀλίγῳ χρόνῳ τοὺς ἀνδράς ἐπιδείξειν, οὐκ εἰς τὴν αὐτοῦ ναῦν ἐμβεβληκότας, ἀλλ' εἰς τὰς ιδίας πατρίδας, ἐκέλευον αὐτὸν ἀπιέναι καὶ ἀγαπᾶν τὴν συναγωνισαμένην τύχην ἐν Πλαταίαις ἐκείνην γάρ ἔτι τοὺς Ἑλληνας αἰσχυνομένους μὴ λαμβάνειν οὔσιαν δίκην παρ' αὐτοῦ. Τέλος δ' ἀποστάντες φέροντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἔνθα δὴ καὶ τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης διεφάνη θαυμαστόν. Ως γάρ ἤσθοντο τῷ μεγέθει τῆς ἔξουσίας διαφθειρομένους αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, ἀφῆκαν ἔκουσίως τὴν ἡγεμονίαν, καὶ πέμποντες ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐπαύσαντο στρατηγοὺς, μᾶλλον αἰρούμενοι σωφρονοῦντας ἔχειν καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐμένοντας τοὺς πολίτας, ἢ τῆς Ἑλλάδος ἔχειν τὴν ἀρχὴν ἀπόστης καδ'. Οἱ δὲ Ἑλληνες ἐτέλουν μέν τινα καὶ Λακεδαιμονίων ἥγουν

μένων ἀποφορὰν εἰς τὸν πόλεμον, ταχθῆναι δὲ βουλόμενοι κατὰ πόλιν ἑκάστοις τὸ μέτριον, ἡτίσαντο παρὰ τῶν Ἀθηναίων Ἀριστείδην, καὶ προσέταξαν αὐτῷ, χώραν τε καὶ προσόδους ἐπισκεψάμενον, ὅρίσαι τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ καὶ δύναμιν. Οἱ δὲ, τὴν καύτης ἔξουσίας κύριος γενόμενος, καὶ τρόπον τινὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὰ πράγματα πάντα θεμέντις, πέντε μὲν ἔξῆλθεν, ἐπανῆλθε δὲ πεντάτερος, οὐμόνον καθαρῶς καὶ δικαίως, ἀλλὰ καὶ προσφιλῶς πᾶσι καὶ ἀρμοδίως τὴν ἐπιγραφὴν τῶν χρημάτων ποιησάμενος. Ως γάρ οἱ παλαιοὶ τὸν ἐπὶ Κρόνου βίον, οὕτως οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων τὸν ἐπ' Ἀριστείδου φόρον, εὔποτε μίαν τινὰ τῆς Ἑλλάδος ὄνομάζοντες, ὕμνουν, καὶ μάλιστα μετ' οὐ πολὺ χρόνον διπλασιασθέντος, εἴτ' αὖθις τριπλασιασθέντος. Ον μὲν γάρ Ἀριστείδης ἔταξεν, ἦν εἰς ἔξηκοντα καὶ τετρακοσίων ταλάντων λόγον. Τούτῳ δὲ Περικλῆς μὲν ἐπέθηκεν ὀλίγου δεῖν τὸ τρίτον μέρος· ἔξακόσια γάρ ταλάντα Θουκυδίδης φησιν, ἀρχομένου τοῦ πολέμου, προσιέναι τοῖς Ἀθηναίοις ἀπὸ τῶν συμμάχων· Περικλέους δ' ἀποθανόντος, ἐπιτείνοντες οἱ δημαρχοὶ κατὰ μικρὸν εἰς χιλίων καὶ τριακοσίων ταλάντων κεφάλαιον ἀνήγαγον, οὐχ οὕτω τοῦ πολέμου διὰ μῆκος καὶ τύχῃς δαπανηροῦ γενομένου καὶ πολυτελοῦς, ὡς τὸν δῆμον εἰς διανομὰς καὶ θεωρικὰ καὶ κατασκευὰς ἀγαλμάτων καὶ ιερῶν προσκαγγόντες. Μέγα δ' οὖν ὄνομα τοῦ Ἀριστείδου καὶ θαυμαστὸν ἔχοντος ἐπὶ τῇ διατάξει τῶν φόρων, ὁ Θεμιστοκλῆς λέγεται καταγελᾶν, ὡς οὐκ ἀνδρὸς ὅντα τὸν ἔπαινον, ἀλλὰ θυλάκου χρυσοφύλακος· ἀνομοίως ἀμυνόμενος τὴν Ἀριστείδου παρόποιαν. Ἐκεῖνος γάρ, εἰπόντος ποτὲ τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀρετὴν ἡγεῖσθαι μεγίστην στρατηγοῦ, τὸ γινώσκειν καὶ προαισθάνεσθαι τὰ βουλεύματα τῶν πολεμίων. Τοῦτο μὲν, εἰπεῖν, ἀναγκαῖον ἐστιν, ὃ Θεμιστόκλεις, καλὸν δὲ καὶ στρατηγικὸν ἀληθῶς, ή περὶ τὰς χειρας ἐγκράτεια.

κέ. Οἱ δ' Ἀριστείδης ὥρκισε μὲν τοὺς "Ἑλληνας, καὶ ὥμοσεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, μύδρους ἐμβαλὼν ἐπὶ ταῖς ἀραις εἰς τὴν θέσην τατταν." Γετερὸν δὲ, τῶν πραγμάτων ἀρχειν ἐγκρατέστερον, ὡς ἔοικεν, ἐκθιαζομένων, ἐκέλευε τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἐπιορκίαν τρέψαντας εἰς αὐτὸν, ἢ συμφέρει χρῆσθαι τοῖς πράγμασι. Καθ' ὃλου

δ' ὁ Θεόφραστος φησὶ, τὸν ἄνδρα τοῦτον, περὶ τὰ οἰκεῖα καὶ τοὺς πολίτας ἄκρως ὅντα δίκαιον, ἐν τοῖς κοινοῖς πολλὰ πράξαι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πατρίδος, ὡς συχνῆς ἀδικίας δεομένης. Καὶ γάρ τὰ χρήματα φησὶν ἐκ Δήλου βουλευομένων Ἀθήναζε κομίσαι παρὰ τὰς συνθήκας, Σαμίων εἰσηγουμένων, εἰπεῖν ἔκεινον, ὡς οὐ δίκαιον μὲν, συμφέρον δὲ τοῦτ' ἔστι. Καὶ τέλος, εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων τοσούτων καταστήσας τὴν πόλιν, αὐτὸς ἐνέμεινε τῇ πενίᾳ, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πένης εἶναι δόξαν οὐδὲν ἦττον ἀγαπῶν τῆς ἀπὸ τῶν τροπαίων διετέλεσε. Δῆλον δὲ ξειθεν. Καλλίας δὲ διδοῦχος ἦν αὐτῷ γένει προσήκων τοῦτον οἱ ἐγχθροὶ θανάτου διώκοντες, ἐπεὶ περὶ ὃν ἐγράψαντο μετρίως κατηγόρουσαν, εἰπόν τινα λόγον ἔξωθεν τοιοῦτον πρὸς τοὺς δικαστάς· Ἐ' Αριστείδην (ἔφησαν) ἴστε τὸν Αυσιμάχου, θαυμαζόμενον ἐν τοῖς "Ἐλληνοῖς" τούτῳ πῶς οἴεσθε τὰ κατ' οἶκον ἔχειν, δρῶντες αὐτὸν ἐν τρίβαινι τοιούτῳ προερχόμενον εἰς τὸ δημόσιον; Ἄρ' οὐκ εἰκός ἔστι, τὸν διγοῦντα φανερῶς, καὶ πεινᾶν οἶκοι, καὶ τῶν ἀλλων ἐπιτηδείων σπανίζειν; Τοῦτον μέν τοι Καλλίας, ἀνεψιὸν αὐτῷ ὅντα, πλουσιώτατος ὃν Ἀθηναίων, περιορῷ μετὰ τέκνων καὶ γυναικὸς ἐνδεόμενον, πολλὰ κεχρημένος τῷ ἀνδρὶ, καὶ πολλάκις αὐτοῦ τῆς παρ' ὑμῖν δυνάμεως ἀπολελυκώσσε. Οὐ δὲ Καλλίας ὁρῶν ἐπὶ τούτῳ μάλιστα θορυβοῦντας τοὺς δικαστάς καὶ χαλεπῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντας, ἐκάλει τὸν Ἀριστείδην, ἀξιῶν μαρτυρῆσαι πρὸς τοὺς δικαστάς, ὅτι πολλάκις αὐτοῦ πολλὰ καὶ διδόντος καὶ δεομένου λαθεῖν, οὐκ ἥθελησεν, ἀποκρινόμενος, ὡς μᾶλλον αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν μέγα φρονεῖν, ἢ Καλλίκρατη πλούτον προσήκει. Πλούτῳ μὲν γάρ ἔστι πολλοὺς ἰδεῖν εὗτε καὶ κακῶς χρωμένους, πενίαν δὲ φέροντι γενναίως οὐ φέρειν ἐντυχεῖν· αἰσχύνεσθαι δὲ πενίαν, τοὺς ἀκουσίως πενομένους. Ταῦτα δὲ τοῦ Ἀριστείδου τῷ Καλλίκρατος προσμαρτυρήσαντος, οὐδεὶς ἦν τῶν ἀκουόντων, δις οὐκ ἀπήσι πένης μᾶλλον, ὡς Ἀριστείδης, εἶναι βουλόμενος, ἢ πλούτειν, ὡς Καλλίας. Ταῦτα μὲν Λισχίνης δὲ Σωκρατικὸς ἀναγέγραφε. Πλάτων δὲ τῶν μεγάλων δοκούντων καὶ ὄντων μακτῶν Ἀθήνησι, μόνον ἀξιὸν λόγου ταῦτον ἀποφαίνει τὸν ἄνδρα. Θεμιστοκλέα μὲν γάρ καὶ Κίμωνα καὶ Περικλέα στοῶν καὶ χρημάτων καὶ φλυαρίας πολλῆς ἐμπλῆσαι τὴν πόλιν, Ἀριστείδην δὲ

πολιτεύσασθαι πρὸς ἀρετὴν. Μεγάλα δ' αὐτοῦ καὶ τὰ πρὸς Θεμιτοὺς κλέα τῆς ἐπιεικείας σημεῖα. Χρησάμενος γάρ αὐτῷ παρὰ πᾶσαν τὴν πολιτείαν ἔχθρῳ, καὶ δι' ἑκεῖνον ἐξοστρακισθεὶς, ἐπει τὴν αὐτὴν λαβὴν παρέσχεν δ ἀνὴρ ἐν αἰτίᾳ γενόμενος πρὸς τὴν πόλιν, οὐκ ἐμνησιάκησεν· ἀλλ' Ἀλκμαίωνος καὶ Κίμωνος καὶ πολλῶν ἄλλων ἐλαυνόντων καὶ κατηγορούντων, μόνος Ἀριστείδης οὗτος ἐπραξέτι, οὗτος εἶπε φαῦλον, οὗτος ἀπέλαυσεν ἔχθροῦ δυστυχοῦντος, ὡσπερ οὐδὲ εὐημεροῦντι πρότερον ἐφθόνησε.

κ^τ. Τελευτῆσαι δ' Ἀριστείδην οἱ μὲν ἐν Πόντῳ φασὶν, ἐκπλεύσαντα πράξεων ἔνεκα δημοσίων οἱ δ' Ἀθήνησι, γήρᾳ, τιμώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν. Κρατερὸς δ' ὁ Μακεδῶν τοιαῦτά τινα περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς εἰρήκε. Μετὰ γάρ τὴν Θεμιστοκλέους φυγὴν, ὥσπερ ἐξυθρίσαντα τὸν δῆμον, ἀναφύσαι πλῆθος συκοφαντῶν, οἱ τοὺς ἀρίστους καὶ δυνατωτάτους ἄνδρας διώκοντες, ὑπέβαλλον τῷ φύδινῷ τῶν πολλῶν ἐπαιρομένων ὃντες εὐτυχίας καὶ δυνάμεως. Ἐν τούτοις καὶ Ἀριστείδην ἀλλῶναι διωροδοκίας, διοφάντου τοῦ Ἀμφιτροπῆθεν κατηγοροῦντος, ὡς, ὅτε τοὺς φόρους ἐπραττε, παρὰ τῶν Ἰωνῶν χρήματα λαβόντος· ἐκτίσαι δ' οὐκ ἔχοντα τὴν καταδίκην, πεντήκοντα μνῶν οὖσαν, ἐκπλεῦσαι, καὶ περὶ τὴν Ἰωνίαν ἀποθανεῖν. Τούτων οὐδὲν ἔγγραφον διηγεῖται τοῦ Κρατερὸς τεκμήριον παρέσχεν, οὔτε δίκην, οὔτε ψήφισμα, καὶ περ εἰωθὼς ἐπιεικῶς γράψειν τὰ τοιαῦτα, καὶ παρατίθεσθαι τοὺς ιστοροῦντας. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὅσοι τὰ πλημμεληθέντα τῷ δύμῳ περὶ τοὺς στρατηγοὺς διεξίσται, τὴν μὲν Θεμιστοκλέους φυγὴν, καὶ τὰ Μιλτιάδου δεσμὰ, καὶ τὴν Περικλέους ζημίαν, καὶ τὸν Πάχητος ἐν τῷ δικαστηρίῳ θάνατον, ἀνελόντος αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος, ὡς ἡλίσκετο, καὶ πολλὰ τοιαῦτα συνάγουσι καὶ θρυλλοῦσιν. Ἀριστείδου δὲ τὸν μὲν ἐξοστρακισμὸν παρατίθενται, καταδίκης δὲ τοιαύτης οὐδὲν μηδαμοῦ μνημονεύουσι.

κ^τ. Καὶ μέντοι καὶ τάφος ἐστὶν αὐτοῦ Φαληροῦ δεικνύμενος, ὃν φασι κατασκευάσαι τὴν πόλιν αὐτῷ, μηδὲ ἐντάφια καταλιπόντι. Καὶ τὰς μὲν θυγατέρας ιστοροῦσιν ἐκ τοῦ πρωτανέου τοῖς νυμφίοις ἐκδοθῆναι, δημοσίᾳ τῆς πόλεως τὸν γάμον ἐγγυώσης, καὶ προτίκα τρισχιλίας δραχμὰς ἐκατέρῃ ψηφισαμένης· Λυσιμάχῳ δὲ

τῷ οὐρανῷ μνᾶς μὲν ἔκατον ἀργυρίου, καὶ γῆς τοσαῦτα πλέθρα πεντευμένης ἕδωκεν ὁ δῆμος, ἀλλας δὲ δραχμὰς τέσσαρας εἰς ἡμέραν ἔκαστην ἀπέταξεν, Ἀλκιβιάδου τὸ ψήφισμα γράψαντος. Ἐτιδὲ Διοσμάχου θυγατέρα Πολυκρίτην ἀπολιπόντος, ὡς Καλλισθένης φησί, καὶ ταύτη σίτησιν, ὅσην καὶ τοῖς Ὀλυμπιονίκαις, ὁ δῆμος ἐψήφισατο. Δημήτριος δ' ὁ Φαληρεὺς, καὶ Ἱερώνυμος δ. Ρόδιος, καὶ Ἀριστόξενος δ. μουσικὸς, καὶ Ἀριστοτέλης (εἰ δὴ τὸ Περὶ εὐγενείας βιβλίον ἐν τοῖς γυνησίοις Ἀριστοτέλους θετέον), ίστοροῦσι, Μυρτὼ θυγατρὶδῆν Ἀριστείδου Σωκράτει τῷ σοφῷ συνοικῆσαι, γυναῖκα μὲν ἑτέραν ἔχοντι, ταύτην δ' ἀναλαβόντι χηρεύουσαν διὰ πενίαν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεομένην. Πρὸς μὲν οὖν τούτους ικανῶς ὁ Παναίτιος ἐν τοῖς περὶ Σωκράτους ἀντείρηκεν. Ὁ δὲ Φαληρεὺς ἐν τῷ Σωκράτει φησὶ μνημονεύειν Ἀριστείδου θυγατριδοῦν εὗ μάλα πέντα Λυσίμαχον, ὃς ἔκατον ἐκ πινακίου τινὸς ὀνειροχριτικοῦ παρὰ τὸ Ἰακχεῖον λεγόμενον καθεζόμενος ἔθοσκε. Τῇ δὲ μητρὶ καὶ τῇ ταύτης ἀδελφῇ ψήφισμα γράψας δωρεὰν ἔπεισε τὸν δῆμον διδόναι, τριώδιον ἔκάστης ἡμέρας. Αὐτὸς μέντοι ὁ Δημήτριος νομοθετῶν ἐψήφισατο δραχμὴν ἔκατέρᾳ τάξαι τῶν γυναικῶν. Καὶ οὐδέν ἔστι θαυμαστὸν, οὕτω φροντίσαι τῶν ἐστει τὸν δῆμον, ὅπου θυγατρὶδῆν Ἀριστογείτονος ἐν Λήμνῳ πυθόμενοι ταπεινὰ πράττειν, ἀνδρὸς ἀποροῦσαν διὰ πενίαν, κατήγαγον Ἀθηναῖς, καὶ συνοικίσαντες ἀνδρὶ τῶν εὗ γεγονότων, τὸ Ποταμοῖς χωρίον εἰς φερνὴν ἐπέδωκαν. Ἡς φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος ἔτι πολλὰ καὶ καθ' ἡμᾶς ἡ πόλις ἐκφέρουσα δείγματα θαυμάζεται καὶ ζηλοῦται δικαίως.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΦΙΔΟΠΟΙΜΗΝ (1).

ΚΛΕΑΝΔΡΟΣ ἦν ἐν Μαντινείᾳ γένους τε πρώτου, καὶ δυνηθεὶς ἐν τοῖς μάλιστα τῶν πολιτῶν τύχῃ δὲ χρησάμενος, καὶ τὴν ἑαυ-

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α, Κορακῆ, φω'. (Βλ. Ἑλλην. Βιβλιοθήκη, Τόμ. Δ', σελ. 309 κ' ἐπόμ.)

τοῦ φυγῶν, ἵκεν εἰς Μεγάλην πόλιν, οὐχ ἥκιστα διὰ τὸν Φιλοποίησ
μενος πατέρα, Κραυγίν, ἀνδρα πάντων ἔνεκα λαμπρὸν, ιδίᾳ δὲ
πρὸς ἐκεῖνον οἰκείως ἔχοντα. Ζῶντος μὲν οὖν αὐτοῦ πάντων ἑτύγ-
χανε, τελευτήσαντος δὲ τὴν ἀμοιβὴν τῆς φιλοξενίας ἀποδιδόντες,
ἔθρεψεν αὐτοῦ τὸν υἱὸν ὁρφανὸν ὄντα, καθάπερ φοίν "Ομηρος ὑπὸ^{τοῦ} Φοίνικος τὸν Ἀχιλλέα τραφῆναι, γενναῖαν τινὰ καὶ βασιλικὴν
τοῦ ἥθους εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πλάσιν καὶ αὔξησιν λαμβάνοντος." Ἡδὴ
δὲ τοῦ Φιλοποίμενος ἀντίπαιδος ὄντος, "Ἐκδημος καὶ Δημοφάνης,
οἱ Μεγαλοπολῖται, διεδέξαντο τὴν ἐπιμέλειαν, Ἀρκεσιλάφ συνί-
θεις ἐν Ἀκαδημίᾳ γεγονότες, καὶ φιλοσοφίαν μάλιστα τῶν καθ'
ἐκυπορεύοντος ἐπὶ πολιτείαν καὶ πράξεις προσαγαγόντες. Οὗτοι καὶ τὴν
ἐκυπορεύοντος πατρὸίδα τυραννίδος ἀπόλλαξαν, τοὺς ἀποκτενοῦντας Ἀρι-
στόδημον κρύφα παρασκευάσαντες· καὶ Νικοκλέα τὸν Σικουώνιον
τύραννον Ἀράτῳ συνεζέβαλον, καὶ Κυρηναῖοις δεσηθεῖσι, τετα-
ραγμένων τῶν κατὰ τὴν πόλιν καὶ νοσούντων, πλεύσαντες εὐνομίαν
ἔθεντο, καὶ διεκόσμησαν ἀριστα τὴν πόλιν. Αὐτοί γε μὴν ἐν τοῖς
ἄλλοις ἔργοις καὶ τὴν Φιλοποίμενος ἐποιοῦντο παίδευσιν, ὡς κοινὸν
ὅφελος τῷ Ἑλλάδι τὸν ἀνδρα τοῦτον ὑπὸ φιλοσοφίας ἀπεργασό-
μενοι. Καὶ γάρ, ὕσπερ δύϊγονον ἐν γήρᾳ, ταῖς τῶν παλαιῶν ἡγε-
μόνων ἐπιτεκοῦσα τοῦτον ἀρεταῖς ἡ Ἑλλὰς, ἡγάπησε διαφερόντως;
καὶ συνηγόρησε τῇ δόξῃ τὴν δύναμιν. Ἐρωμαίων δὲ τις ἐπαινῶν,
ἔσχατον αὐτὸν Ἑλλήνων προσεῖπεν, ὡς οὐδένα μέγαν μετὰ τοῦτον
ἴτι τῆς Ἑλλάδος ἀνδρα γενιαμένης, οὐδὲ αὐτῆς ἀξιοῦ.

6'. Μὲν δὲ τὸ μὲν εἰδος οὐκ αἰσχρὸς, ὡς ἔνιοι νομίζουσιν. Εἰ-
κόνα γάρ αὐτοῦ διαμένουσαν ἐν Δελφοῖς δρῶμεν. Τὴν δὲ τῆς ξέ-
νις τῆς Μεγαρικῆς ἔγοιναν συμβῆναι λέγουσι δι' εύκολίαν τινὰ
καὶ ἀφέλειαν αὐτοῦ. Πυνθανομένη γάρ ἔρχεσθαι πρὸς αὐτοὺς τὸν
στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν, ἔθορυβεστο, παρασκευάζουσα δεῖπνον, οὐ
παρόντος κατὰ τύχην τοῦ ἀνδρός. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ Φιλοποίμενος
εἰσελθόντος, χλαμύδιον εὔτελες ἔχοντος, οἰομένη τινὰ τῶν ὑπη-
ρετῶν εἶναι καὶ προδρόμων, παρεκάλει τῆς διεκονίας συνεφάψα-
σθαι. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἀπορρίψας τὴν χλαμύδα τῶν ζύλων ἔσχι-
ζεν ὃ δὲ ξένος ἐπεισελθὼν, καὶ θεασάμενος· Τί τοῦτο, ἔφη, Φιλο-
ποίμην; Τί γάρ ἄλλο, ἔφη δωρίζων ἐκεῖνος, ἢ κακᾶς ὄψεως δίκιας

δίδωμι; Τοῦ δ' ἄλλου σώματος τὴν φύσιν ἐπισκὼπτων ὁ Τίτος εἶπεν «Ω Φιλοποίμην, ώς καλὰς χεῖρας ἔχεις καὶ σκέλη γαστέρα δ' οὐκ ἔχεις». Ἡν γάρ ἐκ τῶν μέσων σενώτερος. Τὸ μέντοι σκόμπυκ πρὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ μᾶλλον ἐλέχθη. Καὶ γάρ ὅπλίτας ἔχων ἀγαθοὺς καὶ ἵππεῖς, χρημάτων πολλάκις οὐκ εὔπόρει. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν ταῖς σχολαῖς περὶ τοῦ Φιλοποίμενος λέγεται.

γ'. Τοῦ δ' ἥθους τὸ φιλότυμον οὐκ ἦν παντάπασι φιλονικίας καθαρὸν, οὐδὲ ὅργης ἀπηλλαγμένον ἀλλὰ, καίπερ Ἐπαμινώδου βουλόμενος εἶναι μάλιστα ζηλωτής, τὸ [μὲν] δραστήριον καὶ συνετὸν αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ χρημάτων ἀπαθής, ισχυρῶς ἐμιμεῖτο· τῷ δὲ πράφῳ καὶ βαθεῖ καὶ φιλανθρώπῳ παρὰ τὰς πολιτικὰς διαφορὰς ἐμμένειν οὐ δυνάμενος δι' ὅργην καὶ φιλονικίαν, μᾶλλον ἐδόκει στρατιωτικῆς, ή πολιτικῆς, ἀρετῆς οἰκεῖος εἶναι. Καὶ γάρ ἐκ παλιῶν εὐθὺς ἦν φιλοστρατιώτης, καὶ τοῖς πρὸς τοῦτο χρησίμοις μαθήμασιν ὑπήκουε προθύμως, ὅπλομαχῶν καὶ ἵππεύων. Ἐπειδὲ δὲ καὶ παλαιέιν εὐφυῶς ἐδόκει, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀθλητικὴν τῶν φίλων καὶ τῶν ἐπιτρόπων, ἡρώτησεν αὐτοὺς, μή τι πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἀσκησιν ὑπὸ τῆς ἀθλήσεως βλαβήσοιτο· Τῶν δὲ φαμένων, ὅπερ ἦν, ἀθλητικὸν στρατιωτικοῦ σῶμα καὶ βίον διαφέρειν τοῖς πᾶσι, μάλιστα δὲ δίαιταν ἑτέραν καὶ ἀσκησιν εἶναι, τῶν μὲν ὑπνῷ τε πολλῷ καὶ πλησμοναῖς ἐνδελεχέσι, καὶ κινήσεσse τεταγμέναις καὶ ἡσυχίαις, αὐξόντων τε καὶ διαφύλαττόντων τὴν ἔξιν ὑπὸ πάσης ῥοπῆς καὶ παρεκβάσεως τοῦ συνήθους ἀκροσφαλῆ πρὸς μεταβολὴν οὖσαν· τὰ δὲ, πάσης μὲν πλάνης ἔμπειρος καὶ πάσης ἀνωμαλίας προσῆκον εἶναι, μάλιστα δὲ φέρειν ῥαδίως μὲν ἔνδειαν εἰθισμένα, ῥαδίως δ' ἀγρυπνίαν· ἀκούσας ὁ Φιλοποίμην, οὐ μόνον αὐτὸς ἔφυγε τὸ πρᾶγμα καὶ κατεγέλασεν, ἀλλὰ καὶ στρατηγῶν ὕστερον, ἀτιμίαις καὶ προπηλακισμοῖς, οὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ, πάσαν ἀθλητικὴν ἔξέβαλεν, ώς τὰ χρησιμώτατα τῶν σωμάτων εἰς τοὺς ἀναγκαίους ἀγῶνας ἀγροστα ποιεῦσαν.

δ'. Ἀπαλλαγεῖς δὲ διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν, ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς στρατείαις, δὲς ἐποιοῦντο κλωπείας ἔνεκα καὶ λεηλασίας εἰς τὴν Δακωνικὴν ἐμβάλλοντες, εἴθισεν αὐτὸν, πρῶτον μὲν ἐκστρατευόντων, ὕστερον δ' ἀπερχομένων βαδίζειν. Σχολῆς δ' οὕσης;

ἢ κυνηγῶν διεπόνει τὸ σῶμα, καὶ κατεσκεύαζε κοῦφον ἄμα καὶ ρωμαλέον, ἢ γεωργῶν. Ἡν γὰρ ἀγρὸς αὐτῷ καλὸς ἀπὸ σταδίων εἴκοσι τῆς πόλεως. Εἰς τοῦτον ἐβάδιζε καθ' ἡμέραν μετὰ τὸ ἅρι-
στον, ἢ μετὰ τὸ δεῖπνον, καὶ καταβαλῶν ἑαυτὸν ἐπὶ στιβα-
δίου τοῦ τυχόντος, ὥσπερ ἔκαστος τῶν ἐργατῶν, ἀνεπαύετο.
Πρωὶ δὲ ἀναστὰς καὶ συνεφαψάμενος ἔργου τοῖς ἀμπελουργοῦ-
σιν, ἢ βοηλατοῦσιν, αὖθις εἰς [τὴν] πόλιν ἀπήνει, καὶ περὶ τὰ
δημόσια τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσι συνησχολεῖτο. Τὰ μὲν οὖν
ἐκ τῶν στρατειῶν προσιόντα κατανήλισκεν εἰς Ἰπποὺς καὶ ὅπλα
καὶ λύσεις αἰχμαλώτων. Τὸν δ' οἶκον ἀπὸ τῆς γεωργίας αὔξειν
ἐπειράτο, δικαιοτάτου τῶν χρηματισμῶν οὐδὲ τοῦτο ποιού-
μενος πάρεργον, ἀλλὰ καὶ πάνυ προσήκειν οἰόμενος οἰκεῖα κεκτη-
σθαι τὸν ἀλλοτρίων ἀφεξόμενον. Ἡκροῦτο δὲ λόγων, καὶ συγγράμ-
μασι φιλοσόφων ἐνετύγχανεν, οὐ πᾶσιν, ἀλλ' ἀφ' ὃν ἐδόκει πρὸς
ἀρετὴν ὀφελεῖσθαι. Καὶ τῶν Ὀμηρικῶν, δσα τὰς πρὸς ἀνδρείαν
ἔγείρειν καὶ παροξύνειν ἐνόμιζε φαντασίας, τούτοις προσεῖχε. Τῶν
δ' ἀλλων ἀναγνωσμάτων μάλιστα τοῖς Εὐαγγέλου τακτικοῖς ἐνε-
φύετο, καὶ τὰς περὶ Ἀλεξανδρὸν ἰσορίας κατεῖχε, τοὺς λόγους ἐπὶ
τὰ πράγματα καταστρέφειν οἰόμενος, εἰ μὴ σχολῆς ἔνεκα καὶ λα-
χιᾶς ἀκάρπου περαίνοιντο. Καὶ γὰρ τῶν τακτικῶν θεωρημάτων,
τὰς ἐπὶ τοῖς πινακίοις διαγραφὰς ἐῶν χαίρειν, ἐπὶ τῶν τόπων αὐ-
τῶν ἐλάμβανεν ἔλεγχον καὶ μελέτην ἐποιεῖτο, χωρίων συγκλι-
νίας, καὶ πεδίων ἀποκοπᾶς, καὶ δσα παρὰ ῥείθροις, ἢ τάφροις, ἢ
στενωποῖς, πάθη καὶ σχήματα διασπωμένης καὶ πάλιν συστελλο-
μένης φάλαγγος, ἐπισκοπῶν αὐτὸς πρὸς αὐτὸν ἐν ταῖς ὁδοπορίαις,
καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ προθίλλων. Ἐοικε γὰρ οὗτος ἀνήρ περα-
τέρω τῆς ἀνάγκης ἐμφιλοκαλῆσαι τοῖς στρατιωτικοῖς, καὶ τὸν πό-
λεμον ὡς ποικιλωτάτην ὑπόθεσιν τῆς ἀρετῆς ἀσπάσασθαι, καὶ ὅλως
καταφρονεῖν τῶν ἀπολειπομένων, ὡς ἀπρόκτων.

Ἐ. "Ηδη δ' αὐτοῦ τριάκοντα ἔτη γεγονότος, Κλεομένης, ὁ βασι-
λεὺς Δακεδαιμονίων, νυκτὸς ἐξαίφνης προσπεσὼν τῇ Μεγάλῃ πό-
λει, καὶ τὰς φυλακὰς βιασάμενος, ἐντὸς παρῆλθε καὶ τὴν ἀγορὰν
κατέλαβεν. Ἐκβοηθήσας δὲ Φιλοποιόμην, τοὺς μὲν πολεμίους οὐ
κατίσχυσεν ἐξελάσαι, καίπερ ἐφρωμένως καὶ παραβόλως διαγωνι-

σάμενος τοὺς δὲ πολίτας τρόπον τινὰ τῆς πόλεως ἔξεκλεψε, προσμαχόμενος τοῖς ἐπιδιώκουσι, καὶ τὸν Κλεομένην περισπῶν ἐφ' ἑαυτὸν, ὃς χαλεπῶς καὶ μόλις ὑστάτος ἀπελθεῖν ἀποθαλὼν τὸν Ἴππον, καὶ τραχυματίας γενόμενος. Ἐπεὶ δὲ προσέπεμψεν αὐτοῖς ὁ Κλεομένης, εἰς Μεσσήνην ἀπελθοῦσι, τόν τε πόλιν μετὰ τῶν χρημάτων ἀποδιδούς καὶ τὴν χώραν, δρῶν ὁ Φιλοποί- μην τοὺς πολίτας ἀσφένως δεχομένους, καὶ σπεύδοντας ἀπανελθεῖν, ἐνέστη καὶ διεκάλυσε, τῷ λόγῳ διδάσκων, ὡς οὐκ ἀποδίδωσι τὴν πόλιν Κλεομένης, προσκτάται δὲ τοὺς πολίτας, ἐπὶ τῷ καὶ τὴν πόλιν ἔχειν βεβαιότερον οὐ γάρ ἔξειν αὐτὸν, ὅπως οἰκίας καὶ τείχη κενὰ φυλάξῃ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ τούτων ὑπ' ἐρημίας ἐκπεσεῖσθαι. Ταῦτα λέγων, τοὺς μὲν πολίτας ἀπέτρεψε, τῷ δὲ Κλεομένει πράφασιν παρέσχε λυμάνασθαι καὶ καταθαλεῖν τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως, καὶ χρημάτων εὐπορήσαντι μεγάλων ἀπελθεῖν.

σ'. Ἐπεὶ δ' Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς βοηθῶν ἐπὶ τὸν Κλεομένην μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐστράτευσε, καὶ, τὰς περὶ Σελλασίαν ἄκρας καὶ τὰς ἐμβολὰς κατέχοντος αὐτοῦ, παρέταξε τὴν δύναμιν, ἐγγὺς ἐπιχειρεῖν καὶ βιάζεσθαι διανοούμενος· ἦν μὲν ἐν τοῖς ἵππευσι μετὰ τῶν αὐτοῦ πολιτῶν τεταγμένος ὁ Φιλοποίμην, καὶ παραστάτας εἶχεν Ἰλλυριοὺς, οὓς τὰ λήγοντα τῆς παρατάξεως συνεπέφρα- κτο, πολλοῖς οὖσι καὶ μαχήμοις. Εἴρητο δ' αὐτοῖς ἐφεδρεύουσιν ἡσυ- χίαν ἔχειν, ἀχρὶς ἂν ἀπὸ θατέρου κέρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀρθῆ φοινικὶς ὑπὲρ σαρίσσης διατεταμένη. Τῶν δ' ἡγεμόνων τοῖς Ἰλλυ- ριοῖς πειρωμένων ἐκβιάζεσθαι τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ὥς περ προσετέκτατο, τὴν ἐφεδρείαν ἐν τάξει διαφυλαττόντων, Εὐ- κλείδας, ὁ τοῦ Κλεομένους ἀδελφός, καταμαθὼν τὸ γενόμενον διά- σπασμα περὶ τοὺς πολεμίους, ταχὺ τοὺς ἐλαφροτάτους τῶν ψιλῶν περιέπεμψεν, ἐξόπισθεν τοῖς Ἰλλυριοῖς ἐπιπεσεῖν κελεύσας, καὶ πε- ρισπᾶν ἐρήμους τῶν ἵππων ἀπολελειμμένους. Γενομένων δὲ τού- των, καὶ τῶν ψιλῶν τοὺς Ἰλλυριοὺς περισπώντων καὶ διαταρχτόντων, συνιδὼν ὁ Φιλοποίμην οὐ μέγα ὃν ἔργον ἐπιθέσθαι τοῖς ψιλοῖς, καὶ τὸν καιρὸν ὑφηγούμενον τοῦτο, πρῶτον μὲν ἐφράζε τοῖς βραστικοῖς· ὡς δ' οὐκ ἐπειθεῖν, ἀλλὰ μαίνεσθαι δοκῶν κατε- φρονεῖτο, οὐδέπω μεγάλης, οὐδ' ἀξιοπίστου πρὸς τηλικοῦτο στρα-

τήγημα δόξης περὶ αὐτὸν οὕσης, αὐτὸς ἐμβάλλει, συνεπισπασάμενος τοὺς πολίτας. Γενορέντις δὲ ταραχῆς τὸ πρῶτον, εἴτα φυγῆς καὶ φόνου πολλοῦ τῶν ψιλῶν, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐπιρρώσαι τοὺς βασιλικοὺς, καὶ προσμίξαι κατὰ τάχος θορυβουμένοις τοῖς πολεμίοις, τὸν μὲν ἵππον ἀφῆκεν, αὐτὸς δὲ πρὸς χωρία σκολιὰ καὶ μεστὰ ῥειθρῶν καὶ φαράγγων πεζὸς ἐν ἴππικῷ θώρακι, καὶ σκευὴ βαρύτερη, χαλεπῶς καὶ ταλαιπώρως ἀμιλλώμενος, διελαύνεται διαμπερὲς ὄμοιος τοὺς μηροὺς ἑκατέρους^{*έν*} μεσαγκύλῳ, καιρίας μὲν οὐ γενορέντις, ἰσχυρᾶς δὲ τῆς πληγῆς, ὥστε τὴν αἰχμὴν ἐπὶ θάτερα διῶσαι. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐνσχεθεὶς ὥσπερ δεσμῷ, παντάπασιν ἀπόρως εἶχε τὸ γάρ ἔναμμα τῆς ἀγκύλης χαλεπὴν ἐποίει τοῦ ἀκοντίσματος ἀνελκομένου διὰ τῶν τραυμάτων τὴν πάροδον. Ως δὲ ὄκνουν οἱ παρόντες ἀψκοθαι, καὶ τῆς μάχης ἀκμὴν δέξειν ἐχούσης, ἐσφάδαζεν ὑπὸ θυμοῦ καὶ φιλοτιμίας πρὸς τὸν ἀγῶνα, τῇ παραβάσει καὶ τῇ παραλλάξει τῶν σκελῶν διὰ μέσου κλάσσει τὸ ἀκόντισμα, χωρὶς ἐκέλευσεν ἐλκύσαι τῶν ἀγμάτων ἐκάτερον. Οὕτω δ' ἀπαλλαγεῖς, καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἐχώρει διὰ τῶν προμάχων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ὥστε πολλὴν προθυμίαν καὶ ζῆλον ἀρετῆς παρασχεῖν τοῖς ἀγωνιζομένοις. Νικήσας οὖν ὁ Ἀντίγονος, ἀπεπειρᾶτο τῶν Μακεδόνων, ἐρωτῶν, διὰ τοῦ, μὴ κελεύσαντος αὐτοῦ, τὸ ἴππικὸν ἐκίνησαν. Τῶν δ' ἀπολογουμένων, ὡς παρὰ γνώμην βιασθεῖν εἰς κείρας ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις, μειρακίου Μεγαλοπολιτικοῦ προεμβαλόντος, γελάσας ὁ Ἀντίγονος· Ἐκεῖνο τούνα τὸ μειράκιον, εἶπεν, ἔργον ἡγεμόνος μεγάλου πεποίηκεν.

ζ. Ἐκ τούτου δόξαν ἔσχεν, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ Φιλοποιόμην. Καὶ τοῦ μὲν Ἀντιγόνου σπουδάσαντος, δπως στρατεύοιτο μετ' αὐτοῦ, καὶ διδόντος ἡγεμονίαν καὶ χρήματα, παρητήσατο, μάλιστα τὴν ἔκυτοῦ φύσιν καταμαθὼν πρὸς τὸ ἀρχεσθαι δυσκόλως καὶ γαλεπῶς ἔχουσαν. Ἀργεῖν δὲ καὶ σχολάζειν οὐ βουλόμενος, ἀσκήσεως ἔνεκα καὶ μελέτης τῶν πολεμικῶν εἰς Κρήτην ἔπλευσεν ἐπὶ στρατείαν. Κάκει συχνὸν χρόνον ἐγγυμνασάμενος ἀνδράσι μαχήμοις καὶ ποικίλοις μεταχειρίσθαι πόλεμον, ἔτι δὲ σώφροις καὶ κεκολασμένοις περὶ δίαιταν, ἐπανῆλθεν οὕτω λαμπρὸς εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς, ὥστ' εὐθὺς ἵππαρχος ἀποδειγμῆναι. Παραλιθώγ δὲ τοὺς

ἴππεις φάύλοις μὲν ἵππαρίοις ἐκ τοῦ προστυχόντος, οἵτε συμβαίνουσι τῷ στρατείᾳ, προσχωρέμένους, αὐτοὺς δὲ τὰς πολλὰς τῶν στρατειῶν ἀποδιδράσκοντας, ἑτέρους δὲ πέμποντας ἀνθ' ἑαυτῶν, δειγὴν δ' ἀπειρίαν μετ' ἀτολμίας πάντων οὕσαν, περιορῶντας δὲ ταῦτα τοὺς ἄρχοντας ἀεὶ, διὰ τε τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς τοὺς ἵππεις δύνασθαι, καὶ μάλιστα κυρίους εἶναι τιμῆς καὶ κολάσεως, οὐχ ὑπεῖξεν, οὐδὲ ἀνῆκεν ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις ἐπιών, καὶ κατ' ἄνδρας τῶν νέων ἔκπτον ἐπὶ τὴν φιλοτιμίαν συνεζηροῦν, καὶ κολάζων τοὺς ἀνάγκης δεομένους, μελέταις τε καὶ πομπαῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀμίλλαις χρώμενος, ὅπου πλεῖστοι θεᾶσθαι μέλλοισιν, ὀλεγῷ χρόνῳ πᾶσι ῥώμῃ τε Θυμαστὴν καὶ προθυμίαν παρέστησεν καὶ, διὰ μέγιστον ἦν ἐν τοῖς τακτικοῖς, ἐλαφροὺς καὶ ὀξεῖς, πρὸς τε τὰς κατ' οὐλαμδὸν ἐπιστροφὰς καὶ περισπασμοὺς, καὶ τὰς καθ' ἵππον ἐπιστροφὰς καὶ κλίσεις, ἀπειργάσκοντας καὶ συνελθίσεν, ὡς ἐνι σώματι κινουμένῳ καθ' ὄρμὴν ἐκούσιον ἐοικέναι τὴν ὄλου τοῦ συστήματος ἐν ταῖς μεταβολαῖς εὐχέρειαν. Συστάσης δὲ τῆς περὶ τὸν Δάρισσον αὐτοῖς ποταμὸν ἴσχυρὰς μάχης πόδες Αἰτωλοὺς καὶ Ἡλείους, δὲ τῶν Ἡλείων ἵππαρχος Δαμόδραντος ὄρμησεν ἐπὶ τὸν Φιλοποίμενα προεξελάσας. Δεξάμενος δὲ τὴν ὄρμὴν ἐκεῖνος αὐτοῦ, καὶ φθάσας τῷ δέφατι παῖσι καὶ καταβάλλει τὸν Δαμόδραντον. Εὐθὺς δὲ, τούτου πεσόντος, ἔφυγον οἱ πολέμιοι, καὶ λαμπρὸς ἦν ὁ Φιλοποίμην, ὡς οὕτε κατὰ χεῖρα τῶν νέων τινός, οὕτε συγέσει τῶν πρεσβυτέρων ἀπολειπόμενος, ἀλλὰ καὶ μάχεσθαι καὶ στρατηγεῖν ἰκανώτατος.

Δ. Τὸ δὲ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν πρῶτος μὲν Ἄρχος εἰς ἀξιώματα καὶ δύναμιν ἦρεν ἐκ ταπεινοῦ καὶ διερόμυμένου, κατὰ πόλεις συναγαγών, καὶ πολιτευσάμενος Ἑλληνικὴν καὶ φιλάνθρωπον πολιτείαν. Ἔπειτα, ὕσπερ ἐν τοῖς ὅδασιν, ἀρξαμένων ὀλίγων ὑφίστασθαι καὶ μηκρῶν σωμάτων, ἥδη τὰ ἐπιφέροντα τοῖς πρώτοις ἐνισχύμενα καὶ περιπίπτοντα πῆξιν ἴσχυρὰν καὶ στερεότητα ποιεῖ δι' ἀλλήλων, οὕτω, τῆς Ἑλλάδος ἀσθενοῦς καὶ εὐδικλύτου φερομένης κατὰ πόλεις ἐν τῷ τότε χρόνῳ, πρῶτοι συστάντες οἱ Ἀχαιοί, καὶ τῶν κύκλῳ πόλεων τὰς μὲν ἐκ τοῦ βοηθεῖν καὶ συνελευθεροῦν ἀπὸ τῶν τυραννικῶν ὑπολαμβάνοντες, τὰς δ' ὄμονοιά καὶ πολιτεία καταμιγνύντες εἰς ἑαυτοὺς, ἐν σῶμα καὶ μίκη δύναμιν κατασκευάσαι διενοοῦγτο

τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ', Ἐράτου μὲν ζῶντος, ἔτι τοῖς Μακεδόνων ὄπλοις ὑπεδύοντο τὰ πολλὰ, θεραπεύοντες Πτολεμαῖον, εἰτ' αὖθις Ἀντίγονον καὶ Φίλιππον, ἐν μέσαις ἀναστρέφομένους ταῖς Ἑλληνικαῖς πράξεσιν. Ἐπεὶ δὲ Φιλοποίμην εἰς τὸ πρωτεύειν προῆλθεν, ἥδη καὶ ἔχυτοὺς ἀξιόμαχοι τοῖς ισχύουσι πλεῖστον ὄντες, ἐπαύσαντο χρώμενοι προστάταις ἐπεισάκτοις. Ἀράτος μὲν γάρ, ἀργότερος εἶναι δοκῶν πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγώνας, ὁμιλίᾳ καὶ προφότητι καὶ φιλίαις βασιλικαῖς τὰ πλεῖστα κατειργάσατο τῶν πραγμάτων, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται· Φιλοποίμην δ', ἀγαθὸς πολεμιστὴς ὅν, καὶ διὰ τῶν ὄπλων ἐνεργός, ἔτι δ' εὔτυχης καὶ κατορθωτικὸς εὐθὺς ἐν ταῖς πρώταις γενόμενος μάχαις, ἀμφὶ τῇ δυνάμει τῷ φρόνημα τῶν Ἀχαιῶν πεζῆσε, νικῆν ἐξισθέντων μετ' αὐτοῦ, καὶ κατευτυχεῖν ἐν τοῖς πλείστοις ἀγῶσι.

θ'. Πρῶτον μὲν οὖν τὰ περὶ τὰς τάξεις καὶ τοὺς ὄπλισμούς φαύλως ἔχοντα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐκίνησεν. Ἐγρῦντο γάρ θυρεοῖς μὲν εὔτελέσι διὰ λεπτότητα, καὶ στενωτέροις τοῦ περιστέλλειν τὰ σώματα, δόρκοι δὲ μικροτέροις πολὺ τῶν σχρισσῶν· καὶ διὰ τοῦτο πληκταὶ καὶ μάχιμοι πόρρωθεν ἦσαν ὑπὸ κουφότητος, προσμίξαντες δὲ τοῖς πολεμίοις, ἔλαττον εἶχον. Εἶδος δὲ τάξεως καὶ συγκόματος εἰς σπεῖραν οὐκ ἦν σύνηθες· φάλαγγι δὲ χρώμενοι μήτε προβολὴν ἔχοντες, μήτε συνασπισμὸν, ὡς ή Μακεδόνων, ῥαδίως ἔξεθλιζοντο καὶ διεσπῶντο. Ταῦτα ὁ Φιλοποίμην διδάξας, ἐπεισεν τοὺς ἀντὶ μὲν θυρεοῦ καὶ δόρκος δισπίδα λαβεῖν καὶ σάρισσαν, κράνεστι δὲ καὶ θώραξι καὶ περικυνημῖσι περραγμένους, μόνιμον καὶ βεβηκυῖαν ἀντὶ δρομικῆς καὶ πελταστικῆς μάχην ἀσκεῖν. Πείσας δὲ καθοπλίσασθαι τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, πρῶτον μὲν ἐπῆρε θαρρεῖν, ὡς ἀμάχους γεγονότας· ἐπειτα τὰς τρυφὰς αὐτῶν καὶ τὰς πολυτελείας ἀρισταὶ μετεκόσμησεν. Ἀφελεῖν γάρ οὐκ ἦν παντάπασιν ἐκ πολλοῦ νοσούντων τὸν κενὸν καὶ μάταιον ζῆλον, ἐσθῆτας ἀγαπῶντων περιττὰς, στρωμάτες τε βαπτομένων ἀλουργεῖς, καὶ περὶ δεῖπνα φιλοτιμουμένων καὶ τραπέζας. 'Ο δ', ἀρξάμενος ἐκτρέπειν ἀπὸ τῶν οὐκ ἀναγκαῖων ἐπὶ τὰ χρήσιμα καὶ καλὰ τὴν φιλοκοσμίαν, ταχὺ πάντας ἐπεισε καὶ παρώρμησε, τὰς καθ' ἡμέραν περὶ σῶμα διπάνας κολούσαντας, ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς

καὶ πολεμικὰς παρασκευαῖς διαπρεπεῖς δρᾶσθαι καὶ κεκοσμημένους. Ἡν οὖν ᾧδε τὰ μὲν ἔργαστήρια μεστά κατακοπτομένων χαλίκων καὶ θηρικλείων, χρυσουμένων δὲ θωράκων, καὶ καταργυρουμένων θυρεῶν καὶ χαλιγῶν· τὰ δὲ στάδια πώλων δαμαζομένων, καὶ νεανίσκων ὀπλομαχούντων· ἐν δὲ ταῖς χερσὶ τῶν γυναικῶν κράνη καὶ πτερά βαφαῖς κοσμούμενα, καὶ χιτιώνων ἵππικῶν καὶ στρατιωτικῶν χλαμύδων διηνθισμένων. Ἡ δ' ὅψις αὕτη τὸ Θάρσος αὔξουσα, καὶ παρακαλοῦσα, *τὴν* δρμῆν ἐνεποίει φιλοπαράβολον καὶ πρόθυμον ἐπὶ τοὺς κινδύνους. Ἡ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις θεάμασι πολυτέλεια τρυφὴν ἐπάγεται, καὶ μαλακίαν ἐνδίδωσι τοῖς χρισμένοις, ὥσπερ ὑπὸ νυγμῶν καὶ γαργαλισμῶν τῆς αἰσθήσεως συνεπικλώσης τὴν διάνοιαν· ἡ δ' εἰς τὰ τοικῦτα ῥώνυμοι καὶ μεγαλύνει τὸν θυμὸν· ὥσπερ "Ομηρος ἐποίησε τὸν Ἀχιλλέα, τῶν καὶνῶν ὄπλων παρατεθέντων ἐγγὺς, ὑπὸ τῆς ὁψεως οἰον δργῶντα καὶ φλεγόμενον πρὸς τὴν διάσταν ἐνέργειαν. Οὕτω δὲ κοσμήσας τοὺς νέους, ἐγύμναζε καὶ διεπόνει, ταῖς κινήσεσι προθύμως ὑπακούοντας καὶ φιλοτίμως. Καὶ γὰρ ἡ τάξις θαυμαστῶς ἡγαπᾶτο, ἀθραυστόν τι λαμβάνειν πύκνωμα δοκοῦσα, καὶ τὰ ὄπλα τοῖς σώμασιν ἐγίνετο χειροθήτη καὶ κοῦφα, μεθ' ἡδονῆς διὰ λαμπτρότητα καὶ κάλλος ἀπτομένων καὶ φορούντων, ἐναγωνίσασθαι τε βουλομένων, καὶ διακριθῆναι τάχιστα πρὸς τοὺς πολεμίους.

Ι'. Ἡν δὲ τότε τοῖς Ἀχαιοῖς ὁ πρὸς Μαχανίδαν πόλεμος, τὸν Λακεδαιμονίων τύρχνον, ἀπὸ πολλῆς καὶ μεγάλης δυγάρμεως ἐπισουλεύοντα πᾶσι Πελοποννησίοις. Ὡς οὖν εἰς τὴν Μαντίνειαν ἐμβεβληκὼς ἀπηγγέλθη, κατὰ τάχος ὁ Φιλοποίμην ἐξῆγαγε τὴν σρατιὰν ἐπ' αὐτόν. Ἐγγὺς δὲ τῆς πόλεως παρετάξαντο, πολλοῖς μὲν ἔσνοις ἐκάτεροι, πάσσοις δὲ ὅμοι ταῖς πολιτικαῖς δυνάμεσι. Γενομένου δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν χερσὶν, ὁ Μαχανίδας τοῖς ξένοις τοὺς τῶν Ἀχαιῶν προτεταγμένους ἀκοντιστὰς καὶ Ταραντίνους τρεψάμενος, ἀντὶ τοῦ χωρεῖν εὐθὺς ἐπὶ τοὺς μαχομένους, καὶ παραρρηγνύναι τὸ συνεστηκός, ἐξέπεσσε διώκων, καὶ παρήλλαξε τὴν φάλαγγα τῶν Ἀχαιῶν ἐν τάξει μενόντων. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, τηλικούτου πταίσματος, ἐν ἀρχῇ γενομένου, καὶ τῶν πραγμάτων ἀπολωλέναις κομιδῆς καὶ διεφθάρθαι δοκούντων, τοῦτο μὲν ὅμως προσποιεῖτο πα-

ροράν, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινόν κατιδών δὲ τοὺς πολεμίους, δέσον ἡμάρτανον ἐν τῇ διώξει, τῆς φάλαγγος ἀπορρήγνυμένους καὶ κενὴν χώραν διδόντας, οὐκ ἀπόντησεν, οὐδὲ ἐνέστη φερομένοις αὔτοῖς ἐπὶ τοὺς φεύγοντας, ἀλλ' ἔστις παρελθεῖν, καὶ διάσπασμα ποιῆσαι μέγα, πρὸς τοὺς ὄπλιτας εὐθὺς ἦγε τῶν Δακεδαιμονίων, ὅρῶν τὴν φάλαγγα γυμνὴν ἀπολειμμένην· καὶ κατὰ κέρας παραδραμῶν ἐνέβαλε, μήτ' ἄρχοντος αὐτοῖς παρέντος, μήτε μάχεσθαι προσδεχομένοις. Νικᾷν γάρ ἡγοῦντο καὶ κρατεῖν παντάπασι, διώκοντα τὸν Μαχανίδαν ὀρῶντας. Ὁσάμενος δὲ τούτους φόνῳ πολλῷ (λέγονται γάρ ὑπὲρ τοὺς τετρακισιλίους ἀποθανεῖν), ὕρμησεν ἐπὶ τὸν Μαχανίδαν, ἐκ τῆς διώξεως ἀναστρέφοντα μετὰ τῶν ξένων. Τάχρον δὲ μεγάλης καὶ βαθείας ἐν μέσῳ διειργούσης, παρεξῆλαυνον ἀλλήλοις ἐκατέρωθεν· δὲ μὲν διεκόπη καὶ φυγεῖν, ὃ δὲ τοῦτο καλύπται βουλόμενος. Ἡν δ' ὅψις οὐκώς στρατηγῶν μαχομένων, ἀλλ' ὥσπερ θηρίῳ πρὸς ἀλκὴν ὑπὸ ἀνάγκης τρεπομένῳ δεινοῦ κυνηγέτου τοῦ Φιλοποιίμενος συνεστῶτος. Ἐνθα δὲ μὲν ἵππος τοῦ τυράννου, φωμαλέος ὄντος καὶ θυμοειδῆς, καὶ τοῖς μύωψιν αἰμαχθεῖς ἐκατέρωθεν, ἐπετόλμησε τῇ διεκόπῃ, καὶ προσβαλὼν τῇ τάχρῳ τὸ στῆθος, ἐβιάζετο τοῖς προσθίοις πέραν ἐρείσασθαι σκέλεσιν. Ἐν δὲ τούτῳ Σιμμίας καὶ Πολύκινος, οἵπερ δὲ τῷ Φιλοποιίμενῳ παρῆσαν μαχομένῳ καὶ συνίσπιζον, ὅμοι προσβλαυνον ἀμφότεροι, τὰς αἰγμάτας κλίναντες ἐναντίας. Φθάνει δ' αὐτοῖς ὁ Φιλοποιίμενος ἀπαντήσας τῷ Μαχανίδᾳ, καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ μετεωρίζοντα τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ σώματος ὀρῶν, μικρὸν ἐνέκλινε τὸν ἴδιον, καὶ διαλαβὼν τὸ ξυστὸν, ἐκ χειρὸς ὥθετ, καὶ πειρτρέπει τὸν ἄνδρα συνεπερέσσας. Τοῦτ' ἔχων τὸ σχῆμα γαλκοῦς ἐν δελφοῖς ἔσηκεν ὑπὸ τῶν Ἀγαῖων, θαυμασάντων μάλιστα καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ καὶ τὴν στρατηγίαν ἐκείνην.

Ιδ. Λέγεται δὲ, τῆς τῶν Νεμέων πανηγύρεως ἐνεστώσης, στρατηγοῦντα τὸν Φιλοποιίμενα τὸ δεύτερον, καὶ νενικηότα μὲν οὐ πάλαι τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην, τότε δὲ σχολὴν ἔγοντα διὰ τὴν ἑορτὴν, πρῶτον μὲν ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἑλλησι κεκοσμημένην τὴν φάλαγγα, καὶ κινουμένην, ὥσπερ εἴθιστο, τοὺς τακτικοὺς ῥυθμοὺς μετὰ τάχους καὶ ῥώμης ἔπειτα, κιθαρωδῶν ἀγωνιζομένων, εἰς τὸ

θέατρον παρελθεῖν, ἔχοντα τοὺς νεανίσκους ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς χλαμύσι, καὶ τοῖς φοινικοῖς ὑποδύταις, ἀκμάζοντάς τε τοῖς σώμασιν ἀπαντας καὶ ταῖς ἡλικίαις παραλλήλους, αἰδῶ δὲ πολλὴν πρὸς τὸν ἄρχοντα καὶ φρόνημα νεανικὸν ὑποφαίνοντας, ἐκ πολλῶν καὶ καλῶν ἀγώνων. Ἀρτι δ' αὐτῶν εἰσελθόντων κατὰ τύχην Πυλάδην τὸν κιθαρωδὸν ἄδοντα τοὺς Τιμοθέου Πέρσας ἐνάρξασθαι·

Κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχῳ μέγαν Ἐλλάδι κόσμον.

Ἄμα δὲ τῇ λαμπρότητι τῆς φωνῆς τοῦ περὶ τὴν ποίησιν ὅγκου συμπρέψαντος, ἐπιβλεψύι γενέσθαι τοῦ θεάτρου πανταχόθεν εἰς τὸν Φιλοποίμενα, καὶ κρότον μετὰ χαρᾶς, τῶν Ἐλλήνων τὸ παλαιὸν ἀξίωμα ταῖς ἐλπίσιν ἀναλαμβανόντων, καὶ τοῦ πότε φρονήματος ἔγγιστα τῷ θαρρέεν γινομένων.

ιβ'. Παρὰ δὲ τὰς μάχας καὶ τοὺς κινδύνους, ὥσπερ οἱ πῶλοι τοὺς συνήθεις ἐπιβάτας ποθοῦντες, ἐὰν ἀλλον φέρωσι, πτύρονται καὶ ξενοπαθοῦσιν οὔτως ἡ δύναμις τῶν Ἀχαιῶν ἐτέρου στρατηγοῦντος ἡθύμει, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐπάπταινε, καὶ μόνον ὁφέντος, εὐθὺς ὁρή καὶ δραστήριος ἦν διὰ τὸ θαρρέεν, ἀτε δὴ καὶ τοὺς ἐναντίους αἰσθανόμενοι πρὸς ἕνα τοῦτον τῶν στρατηγῶν ἀντιβλέπειν οὐ δυναμένους, ἀλλὰ καὶ τὴν διόξεν αὐτοῦ καὶ τούνομα δεδοικότας· ως ἦν φανερὸν ἐξ ὧν ἐπρασσον. Φίλιππος μὲν γάρ, ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, οἰδόμενος, ἀν ἐκ ποδῶν δι Φιλοποίμην γένηται, πάλιν ὑποπτεύειν αὐτῷ τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐπειμψεν εἰς Ἀργος κρύψῃ τοὺς ἀναιρήσοντας αὐτὸν. Ἐπιγνωσθείσης δὲ τῆς ἐπιβουλῆς, παντάπασιν ἐζεμισθῆται καὶ διεβλήθη πρὸς τοὺς Ἐλληνας. Βοιωτοὶ δὲ πολιορκοῦντες Νέγαρα, καὶ λήψεσθαι ταχέως ἐλπίζοντες, ἐξαφνης λόγου προσπεσόντος αὐτοῖς, ὃς οὐκ ἦν ἀληθῆς, Φιλοποίμενα βοηθοῦντα τοῖς πολιορκουμένοις ἐγγὺς εἶναι, τὰς κλίμακας ἀφέντες ἤδη προσερημένας τοὺς τείχειν, φέροντο φεύγοντες. Νάξιδος δὲ, τοῦ μετὰ Μαχανίδαν τυραννοῦντος Λακεδαιμονίων, Μεσσήνην ἄφων καταλαβόντος, ἐτύγχανε μὲν ἴδιώτης ὃν τότε δι Φιλοποίμην, καὶ δυνάμεως οὐδεμιᾶς κύριος. Ἐπεὶ δὲ τὸν στρατηγοῦντα τῶν Ἀχαιῶν Λύσιππον οὐκ ἐπειθείς βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις, ἀπολωλέναι κομιδῇ φάσκοντα τὴν πόλιν, ἔνδον γεγονότων τῶν πολεμίων, αὐτὸς ἐβοήθει, τοὺς ἔαυτοῦ πολίτας ἀναλαβὼν, οὔτε νό-

μον, οὕτε χειροτονίαν περιμείναντας, ἀλλ' ὡς διὰ παντὸς ἄρχοντες τῷ κρείττονι κατὰ φύσιν ἐπομένους. Ἡδη δ' αὐτοῦ πλησίον ὅντος, ἀκούσας ὁ Νάβις οὐχ ὑπέστη, καίπερ ἐν τῇ πόλει στρατοπεδεύων, ἀλλ' ὑπεκδὺς διὰ πυλῶν ἐτέρων, κατὰ τάχος ἀπήγαγε τὴν δύναμιν, εὗτυχίᾳ χρήσεσθαι δοκῶν, εἰ διαφύγοις καὶ διέφυγε; Μεσσήνη δ' ήλευθέρωτο.

τιγ'. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ καλὰ τοῦ Φιλοποίμενος. Ἡ δ' εἰς Κρήτην αὖθις ἀποδημία, Γορτυνίων δεηθέντων, ὡς χρήσαιντο πολεμούμενοι στρατηγῷ, διασβολὴν ἔσχεν, ὅτι, τῆς πατρίδος αὐτοῦ πολεμούμενης ὑπὸ Νάξιδος, ἀπῆν φυγομαχῶν, ἢ φιλοτιμούμενος ἀκαίρως πρὸς ἐτέρους. Καίτοι συντόνως οὕτως ἐπολεμήθησαν Μεγαλοπολῖται κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον, ὥστε τοῖς μὲν τείχεσιν ἐνοικεῖν, σπείρειν δὲ τοὺς στενωποὺς, περικεκομμένης τῆς χώρας, καὶ τῶν πολεμιών σχεδὸν ἐν ταῖς πύλαις στρατοπεδεύοντων. Ὁ δὲ Κροίτη πολεμῶν τηνικαῦτα, καὶ στρατηγῶν διαπόντιος, ἐγκλήματα πάρειχε καθ' ἐκτοῦ τοῖς ἐγχροῖς, ὡς ἀποδιδράσκων τὸν οἴκοι πόλεμον. Ἡπειραν δέ τινες οἱ λέγοντες, ἐτέρους τῶν Ἀχαιῶν ἡρημένων ἄρχοντας, ἴδιωτην ὅντα τὸν Φιλοποίμενα, χρῆσαι τὴν ἐκυτοῦ σχολὴν ἐφ' ἡγεμονίᾳ δεηθεῖσι τοῖς Γορτυνίοις. Ἡπ γάρ ἀλλότριος σχολῆς, καθάπερ ἄλλο τι γρῆμα, τὴν στρατηγικὴν καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν ἔχειν διὰ παντὸς ἐν γρήσει καὶ τριβῆ βουλόμενος ὡς καὶ τῷ περὶ Πτολεμαίου ποτὲ ῥιθέντι τοῦ βασιλέως ἀπειδίλωσεν. Ἐκεῖνον γάρ ἐγκωμιαζόντων τινῶν, ὡς εῦ μὲν ἔξασκοῦντα τὸ στράτευμα καθ' ἡμέραν, εῦ δὲ γυμνάζοντα καὶ φιλοπόνως διὰ τῶν ὅπλων τὸ σῶμα. Καὶ τίς ἂν, ἔφη, βασιλέα θαυμάσειεν, ἐν τούτῳ τῆς ἡλικίας μὴ ἐπιδεικνύμενον, ἀλλὰ μελετῶντα; Χαλεπῶς δ' οὖν οἱ Μεγαλοπολῖται φέροντες ἐπὶ τούτῳ, καὶ προδεδόσθαι νομίζοντες, ἐπεχείρησαν ἀποξεγοῦν αὐτόν οἱ δ' Ἀχαιοὶ διεκώλυσαν, Ἀρισταίνετον πέμψαντες εἰς Μεγάλην πόλιν στρατηγὸν, θεοὺς, καίπερ διν διάφορος; τῷ Φιλοποίμενι περὶ τὴν πολιτείαν, οὐκ εἴσασε τελεσθῆναι τὴν καταδίκην. Ἐκ δὲ τούτου, παρορώμενος ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὁ Φιλοποίμην, ἀπέστησε πολλὰς τῶν περιοικίδων κωμῶν, λέγειν διδάξας, ὡς οὐ συνετέλουν, οὐδὲ ἡσαν ἔξ ἀργῆς ἐκείνων. Καὶ λεγούσας ταῦτα φανέρως συνηγωγίσατο, καὶ συγκα-

τεστασίασε τὴν πόλιν ἐπὶ τῶν Ἀχαιῶν. Ταῦτα μὲν οὖν ὑστερον.
 Ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ συνεπολέμει τοῖς Γορτυνίοις, οὐχ, ὡς Πελοπον-
 νῆσιος ἀνὴρ καὶ Ἀρκάς, ἀπλοῦν τινα καὶ γενναῖον πόλεμον, ἀλλὰ
 τὸ Κρητικὸν θῆθος ἐνδύς· καὶ τοῖς ἔκεινων σοφίσμασι καὶ δόλοις,
 κλωπείαις τε καὶ λοχισμοῖς, χρώμενος ἐπ' αὐτοὺς, ταχὺ παῖδας
 ἀπέδειξεν ἀνότα καὶ κενὰ πρός ἐμπειρίαν ἀληθινὴν πανουργοῦντας.
 ιδ'. Ἐπὶ τούτοις δὲ θαυμασθεὶς, καὶ λαμπρὸς παρὰ τῶν ἐκεῖ
 πράξεων ἀνακομισθεὶς εἰς Πελοπόννησον, εὗρε τὸν μὲν Φίλιππον
 ὑπὸ τοῦ Τίτου καταπεπολεμημένον, τὸν δὲ Νάξιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν
 καὶ τῶν Ψωμαίων πολεμούμενον. Ἐφ' ὃν εὔθυνς αἱρεθεὶς ἀρχῶν,
 καὶ ναυμαχίᾳ παρθενόμενος, τὸ τοῦ Ἐπαμινώνδου παθεῖν ἔδοξε,
 πολὺ τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς καὶ τῆς δόξης ἀφαιρεθεὶς, ἐν τῇ θα-
 λάσσῃ κάκιον ἀγωνισάμενος. Πλὴν Ἐπαμινώνδαν μὲν ἔνιοι λέγου-
 σιν, ὁκνοῦντα γεῦσαι τῶν κατὰ θάλασσαν ὥφελειῶν τοὺς πολίτας,
 διπώς αὐτῷ μὴ λάθωσιν ἀντὶ μονίμων ὅπλιτῶν, κατὰ Πλάτωνα,
 ναῦται γενόμενοι, καὶ διαφθαρέντες, ἀπράκτον ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ
 τῶν νήσων ἀπελθεῖν ἐκουσίως. Φιλοποίην δὲ τὴν ἐν τοῖς πεζοῖς
 ἐπιστήμην καὶ διὰ θαλάττης ἀρκέσειν αὐτῷ πρός τὸ καλῶς ἀγω-
 νίσασθαι πεπεισμένος, ἔγνω τὴν ἀσκήσιν, ἡλίκον μέρος ἔστι τῆς
 ἀρετῆς, καὶ πόσην ἐπὶ πάντα τοῖς θειοθεῖσι δύναμιν προστίθησιν.
 Οὐ γάρ μόνον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ διὰ τὴν ἀπειρίαν ἔλαττον ἔσχεν,
 ἀλλὰ καὶ ναῦν τινὰ, παλαιὰν μὲν, ἔνδοξὸν δὲ, δι' ἑτῶν τεσσα-
 ράκοντα κατασπάσας ἐπλήρωσεν· ὥστε, μὴ στεγούσης, κινδυνεῦ-
 σαι τοὺς πολίτας. Πρὸς ταῦτα γινώσκων καταφρονοῦντας αὐτοῦ
 τοὺς πολεμίους, ὡς παντάπατε πεφευγότος ἐκ τῆς θαλάττης, καὶ
 πολιορκοῦντας ὑπερηφάνως τὸ Γύθιον, εὐθὺς ἐπέπλευσεν αὐτοῖς, οὐ
 προσδοκῶσιν, ἀλλ' ἐκλελυμένοις διὰ τὴν νίκην. Καὶ νυκτὸς ἐκβι-
 θάσας τοὺς στρατιώτας, καὶ προσαγαγών, πῦρ ἐνῆκε ταῖς σκηναῖς,
 καὶ τὸ στρατόπεδον κατέκαυσε, καὶ πολλοὺς διέφθειρεν. Ὁλίγας
 δ' ὑστερον ἡμέραις, καθ' ὅδὸν ἐν δυσχήριαις τισὶν ἄρνω τοῦ Νά-
 θιδος ἐπιφανέντος αὐτῷ, καὶ φοβήσαντος τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀνέλπι-
 στον ἡγουμένους τὴν σωτηρίαν ἐκ τόπων χαλεπῶν καὶ γεγονότων
 διοχειρίων τοῖς πολεμίοις, ὀλίγον χρόνον ἐπιστὰς, καὶ περιλαβόν
 ὕψει τὴν τοῦ χωρίου φύσιν, ἐπέδειξε τὴν τακτικὴν τῶν ἄκρων τῆς

πολεμικῆς τέχνης οὖσαν. Οὕτω μικρὰ κινήσας τὴν ἑαύτου φάλαγγα, καὶ πρὸς τὰ παρόντα μεθαρμόσας, ἀθορίσως καὶ ῥᾳδίως διεκρύσσατο τὴν ἀπορίαν, καὶ προσβαλὼν τοῖς πολεμίοις, τροπήν ἴσχυρὰν ἔποιησεν. Ἐπεὶ δὲ οὐ πρὸς τὴν πόλιν ἐώρα φεύγοντας, ἀλλὰ τῆς χώρας ἀλλον ἀλληλοπειρόμενον (ὑλώδης δὲ καὶ περίθουνος ἦν πᾶσα καὶ δύσιππος ὑπὸ ῥείθρων καὶ φαράγγων), τὴν μὲν διεῶν ἐπέσχε, καὶ κατεστρατοπέδευσεν ἔτι φωτὸς ὄντος. Τεκμαριόμενος δὲ τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς φυγῆς καθ' ἓνα καὶ δύο πρὸς τὴν πόλιν ὑπάξειν σκοταίους, ἐλλογχοῦσει τοῖς περὶ τὸ ἀστυ φείθοροις καὶ λόφοις πολλοὺς ἔχοντας ἐγγειρίδια τῶν Ἀχαιῶν. Ἐνταῦθα πλείστους ἀποθνεῖν συνέβη τῶν τοῦ Νάξιδος· ἅτε γὰρ οὐκ ἀδρόαν ποιούμενοι τὴν ἀναχώρησιν, ἀλλ' ὡς ἐκάστοις αἱ φυγαὶ συνετύγχανον, ὕσπερ ὅρνιθες ἡλίσκοντο περὶ τὴν πόλιν, εἰς τὰς τῶν πολεμίων χεῖρας καταίροντες.

ιέ. Ἐπὶ τούτοις ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ἐκπρεπῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς θεάτροις, φιλότιμον ὄντα τὸν Τίτον ἡσυχῇ παρελύπει. Καὶ γάρ, ὡς Ῥωμαίων ὑπετος, ἀνδρὸς Ἀρχάδος ἡξίου θυμαζέοθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ταῖς εὐεργεσίαις ὑπερβάλλειν οὐ παρὰ μικρὸν ἥγειτο, δι' ἐνὸς κηρυγματος ἐλευθερώσας τὴν Ἑλλάδα, δισὶ Φιλίππῳ καὶ Μακεδόσιν ἐδούλευσεν. Ἐκ δὲ τούτου καταλύσται μὲν δὲ τὸ Νάξιδι τὸν πόλεμον, ἀποθνήσκει δὲ δὲ τὸ Νάξιος ὑπὸ Λίτωλῶν, δολοφονηθείς. Τεταρχημένης δὲ τῆς Σπάρτης, δι Φιλοποίμην ἀρπάσκει τὸν καιρὸν, ἐπιπίπτει μετὰ δυνάμεως καὶ, τῶν μὲν ἀκόντων, τοὺς δὲ συμπείσας, προσηγάγετο καὶ μετεκόσμησεν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν πόλιν. Οὗ γενομένου, θαυμαστῶς μὲν εὐδοκίμησε παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς, προσκτησάμενος αὐτοῖς ἀξιώματα πόλεως τηλικαύτης καὶ δύναμιν (οὐ γάρ ἦν μικρὸν, Ἀχαιάς μέρος γενέσθαι τὴν Σπάρτην)· ἀνέλαβε δὲ καὶ Λακεδαιμονίων τοὺς ἀρίστους, φύλακα τῆς ἐλευθερίας ἐκεῖνον ἐλπίσαντας ἔξειν. Διὸ καὶ τὴν Νάξιδος οἰκιαν καὶ οὔσιαν ἔξαργυρισθεῖσαν, καὶ γενομένην εἶκοσι καὶ ἑκατὸν τελάντων, ἐψηφίσαντο δωρεὰν αὐτῷ διοῦνται, πρεσβείαν ὑπὲρ τούτων πέμψαντες. Ὁνθα δὴ καὶ διεράνη καθαρῶς ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ, οὐ δοκῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὃν ἀριστος. Πρῶτον μὲν γάρ οὐδεὶς ἐρῶλετο τῶν Σπαρτιατῶν ἀνδρὶ τοιούτῳ

διαλέγεσθαι περὶ ὅμωροδοκίας, ἀλλὰ δεδοικότες καὶ ἀναδυόμενοι, προεβάλλοντο τὸν ξένον αὐτοῦ, Τιμόλαον. Ἐπειτα δ' αὐτὸς ὁ Τιμόλαος, ὡς ἦλθεν εἰς Μεγάλην πόλιν, ἐστιαθεὶς παρὰ τῷ Φιλοποίμενι, καὶ τὴν σεμνότητα τῆς διαιλίας αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀφέλειαν τῆς διαιτης, καὶ τὸ ἥθος ἐγγύθεν, οὐδαμῇ προσιτὸν, οὐδὲ εὐάλωτον ὑπὸ χρημάτων, κατανοήσας, ἀπεσιώπησε περὶ τῆς δωρεᾶς· ἔτερχν δέ τινα πρόφασιν τῆς πρὸς αὐτὸν ὄδοι ποιητάμενος, φέχετο ἀπιών· καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου πεμψθεὶς ταῦτὸν ἔπαθε. Τρίτη δ' ὄδῳ μόλις ἐντυχών, ἐδήλωτε τὴν προθυμίαν τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Φιλοποίμην ἡδέως ἀκούσας, ἤκειν αὐτὸς εἰς Λακεδαιμονα, καὶ συνεθούλευσεν αὐτοῖς μὴ τοὺς φίλους καὶ ἀγαθοὺς δεκάζειν, ὃν προτικα τῆς ἀρετῆς ἔξεστιν ἀπολαύειν, ἀλλὰ τοὺς πονηροὺς καὶ τὴν πόλιν ἐν τῷ συνεδρίῳ καταστασιάζοντας ὠνεῖσθαι καὶ δικριθεῖσιν· ἵνα τῷ λακετῷ ἐπιστομισθέντες, ἥττον ἐνοχλοῦσιν αὐτοῖς. Βέλτιον γάρ εἶναι τῶν ἔχθρῶν παραιρεῖσθαι τὴν παρέησίαν, ή τῶν φίλων. Οὕτω μὲν ἦν πρὸς χρήματα λαμπρός.

ισ'. Ἐπει δὲ πάλιν τοὺς Λακεδαιμονίους νεωτερίζειν ἀκούσας ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, Διοφάνης, ἐβούλετο κοιλάζειν, οἱ δ', εἰς πόλεμον καθιστάμενοι, διετέρας τὸν Πελοπόννησον, ἐπειρᾶτο πραῦπειν καὶ καταπαύειν τὸν Διοράνη τῆς ὁργῆς ὁ Φιλοποίμην. Διδάσκων τὸν καιρὸν, ὡς Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως, καὶ Ῥωμαίων ἐν τῇ Ἑλλάδι τηλικούτοις αἰωρουμένων στρατοπέδοις, ἐκεῖσε χρὴ τὸν ἀρχοντα τὴν γνώμην ἔχειν, τὰ δ' οἰκεῖα μὴ κινεῖν, ἀλλὰ καὶ παριδεῖν τι καὶ παρεκκοῦσκι τῶν ἀμαρτανομένων. Οὐ προσέχοντος δὲ τοῦ Διοράνους, ἀλλ' εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐμβαλόντος ἀμα τῷ Τίτῳ, καὶ βαδιζόντων εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν, ἀγανακτήσας ὁ Φιλοποίμην, ἔργον οὐ νόμιμον, οὐδὲ ἀπηκριθωμένον ἐκ τῶν δικαίων, ἀλλὰ μέγχ καὶ μεγάλῳ φρονήματι τολμήσας, εἰς τὴν Λακεδαιμονα παρῆλθε· καὶ τόν τε στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τὸν ὅπατον τῶν Ῥωμαίων, ἴδιωτης ὃν ἀπέκλεισε, τὰς δ' ἐν τῇ πόλει ταραχὰς ἔπκυσε, καὶ κατέστησε τοὺς Λακεδαιμονίους πάλιν εἰς τὸ κοινὸν, ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς ἦσαν. Χρόνῳ δ' ὕστερον ἐγκαλέσας τι τοῖς Λακεδαιμονίοις στρατηγῶν ὁ Φιλοποίμην, τοὺς μὲν φυγάδας κατήγαγεν εἰς τὴν πόλιν, ὅγδοήκοντα δὲ Σπαρτιάτας ἀπέκτεινεν,

ώς Πολύδιος φησίν· ώς δ' Ἀριστοκράτης, πεντήκοντα καὶ τριακόσιαν. Τὰ δὲ τείχη καθεῖλε, χώραν δὲ πολλὴν ἀποτεμόμενος, προσένειπε τοῖς Μεγαλοπολίταις. "Οσοι δ' ἦσαν ὑπὸ τῶν τυράννων ἀποδειγμένοι πολεῖται τῆς Σπάρτης, μετέφκισεν ἀπαντας, ἀπάγων εἰς Ἀχαΐαν, πλὴν τρισχιλίων. Τούτους δὲ ἀπειθοῦντας, καὶ μὴ βουλομένους ἀπελθεῖν ἐκ τῆς Λακεδαιμονίους, ἐπώλησεν εἴδοιον ἐφυθρίζων, ἀπὸ τῶν χρημάτων τούτων ἐν Μεγαλοπόλει στοάν φορδόμησεν. Ἐμπιπλάμενος δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ παρ' ἀξίαν πεπραχόσιν ἐπεμβαίνων, τὸ περὶ τὴν πολιτείαν ἔργον ὡμότατον ἔξειργάσατο καὶ παρανομώτατον. Ἀνεῖλε γάρ καὶ διέφθειρε τὴν Δυκούργειον ἀγωγὴν, ἀναγκάσας τοὺς παῖδας καὶ τοὺς ἐφέβους τὴν Ἀχαικὴν ἀντὶ τῆς πατρίου παιδείαν μεταλαβεῖν, ώς οὐδέποτε μικρὸν ἐν τοῖς Δυκούργοις νόμοις φρονήσοντας. Τότε μὲν οὖν ὑπὸ συμφορῶν μεγάλων, ὥσπερ νεῦρα τῆς πόλεως ἐκτεμεῖν τῷ Φιλοποίμενι παρασχόντες, ἐγένοντο γειροθίεις καὶ ταπεινοὶ χρόνῳ δ' ὑστερον αἰτησάμενοι παρὰ Ῥωμαίων, τὴν μὲν Ἀχαικὴν ἔψυγον πολιτείαν, ἀνέλαβον δὲ καὶ κατεστήσαντο τὴν πάτριον, ώς ἦν ἀνυστὸν, ἐκ κακῶν καὶ φθορᾶς τηλικαύτης.

ιζ'. Ἐπεὶ δὲ Ῥωμαίοις ὁ πρὸς Ἀντίοχον ἐν τῇ Ἑλλάδι συνέστη πόλεμος, ἦν μὲν Ἰδιώτης ὁ Φιλοποίμην· ὅρῶν δὲ τὸν Ἀντίοχον αὐτὸν ἐν Χαλκίδι καθήμενον, περὶ γάμων καὶ παρθένων ἔρωτας οὐ καθ' ὡραν σχολάζοντας, τοὺς δὲ Σύρους ἐν ἀταξίᾳ πολλῇ καὶ χωρὶς ἡγεμόνων ἐν ταῖς πόλεσι πλαζομένους καὶ τρυφῶντας, ἤχθετο μὴ στρατηγῶν τότε τῶν Ἀχαιῶν, καὶ Ῥωμαίοις ἔλεγε φθονεῖν τῆς νίκης. Ἐγὼ γάρ ἀν, ἔφη, στρατηγῶν, ἐν τοῖς καπηλείοις κατέκοψε τούτους πάντας. Ἐπεὶ δὲ νικήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Ἀντίοχον, ἐνεφύοντο τοῖς Ἑλληνικοῖς μᾶλλον ἥδη, καὶ περιεβάλλοντο τῇ δυνάμει τοὺς Ἀχαιοὺς, ὑποκατακλιγομένων αὐτοῖς τῶν δημαρχωγῶν· ἡ δ' ἴσχυς ἐπὶ πάντα πολλὴ μετὰ τοῦ δαίμονος ἔχωρει, καὶ τὸ τέλος ἐγγὺς ἦν, εἰς δὲ τὴν τύχην ἔδει περιφερομένην ἔξικέσθαι· καθάπερ ἀγαθὸς κυβερνήτης πρὸς κῦμα διερειδόμενος ὁ Φιλοποίμην, τὰ μὲν ἐνδιδόναι καὶ παρείκειν ἡναγκαζετο τοῖς καιροῖς, περὶ δὲ τῶν πλείστων διαφερόμενος, τοὺς τῷ λέγειν καὶ πράττειν ἴσχύοντας ἀντισπάχειν ἐπειράτο πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Αριστανέτου δὲ, τοῦ Μεγαλοπολίτου, δυναμένου μὲν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς μέγα, τοὺς δὲ Ρωμαίους ἀεὶ θεραπεύοντος, καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς μὴ οἰομένου δεῖν ἐναντιοῦσθαι, μηδ' ἀγαριστεῖν ἐκείνοις ἐν τῷ συνεδρίῳ, λέγεται τὸν Φιλοποίμενα σιωπῆν ἀκούοντα, καὶ βιρρέως φέρειν τέλος δι' ὑπ' ὄργης δυσανασχετοῦντα πρὸς τὸν Ἀριστανέτον εἰπεῖν· « Ω ἄνθρωπε, τί σπεύδεις τὴν πεπρωμένην τῆς Ἑλλάδος ἐπιδεῖν »; Μανίου δὲ, τοῦ Ρωμαίων ὑπάτου, νεικηκότος μὲν Ἀντίοχον, αἵτουμένου δὲ πάρα τῶν Ἀχαιῶν, ὅπως ἔσσωσι τοὺς Δακεδαιμονίων φυγάδας κατελθεῖν, καὶ Τίτου ταῦτα τῷ Μανίῳ περὶ τῶν φυγάδων ἀξιοῦντος, διεκώλυσεν ὁ Φιλοποίμην, οὐ τοῖς φυγάσι πολεμῶν, ἀλλὰ βουλόμενος δι' αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλὰ μὴ Τίτου, μηδὲ Ρωμαίων χάριτι, τοῦτο πραγματεῖν καὶ στρατηγῶν εἰς τούπιον, αὐτὸς κατήγαγε τοὺς φυγάδας. Οὕτως εἶχε τι πρὸς τὰς ἔξουσίας ὑπὸ φρονήματος δύσει τοι φιλόνεικον.

Ιε. Ἡδη δὲ γεγονὼς ἔτος ἔβδομηκοστὸν, ὅγδοον δὲ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγῶν, ἀλπιζεν οὐ μόνον ἐκείνην τὴν ἀρχὴν ἀπολέμως διαξειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τὸ λοιπὸν αὐτῷ μεθ' ἡσυχίας καταβιῶνται τὰ πράγματα παρέξειν. Ως γάρ αἱ νόσοι ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμαις συναπομαραίνεσθαι δοκοῦσιν, οὕτως ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς πόλεσιν ἐπιλιπούσης τῆς δυνάμεως, ἔληγε τὸ φιλόνεικον. Οὐ μὴν ἀλλὰ Νέμεσίς τις, ὥσπερ ἀθλητὴν εὐδρομοῦντα, πρὸς τέρμασι τοῦ βίου κατέβαλε. Λέγεται γάρ, ἐν τινι συλλόγῳ τῶν παρόντων ἐπαινούντων ἀνδρα, δεινὸν εἶναι δοκοῦντα περὶ στρατηγίαν, εἰπεῖν τὸν Φιλοποίμενα· « Καὶ πῶς ἀξιοῦντος λόγον ἔχειν τοῦ ἀνδρὸς, ὅστις ἦλω ζῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων »; Μεθ' ἡμέρας δ' ὀλίγας Δεινοκράτης ὁ Μεσσήνιος, ἄνθρωπος ἴδιᾳ τε τῷ Φιλοποίμενι προσκεκρυψώς, καὶ τοῖς ἀλλοις ἐπαγγήθης διὰ πονηρίαν καὶ ἀκολασίαν, τὴν τε Μεσσήνην ἀπέστησε τῶν Ἀχαιῶν, καὶ κώμην τὴν καλουμένην Κολωνίδα προσηγγέλθη μέλλων καταλαμβάνειν. Ο δὲ Φιλοποίμην ἔτυχε μὲν ἐν Ἀργει πυρέσσων πυνθόμενος δὲ ταῦτα συνέτεινεν εἰς Μεγάλην πόλιν, ἡμέρᾳ μιᾷ σταδίους πλείονας, ἢ τετρακοσίους. Κακεῖθεν εὐθὺς ἐθοήθει, τοὺς ἱππεῖς ἀναλαβών, οἵπερ ἡσαν ἐνδόξοταοι μὲν τῶν πολιτῶν, νέοι δὲ κομιδῇ, δι' εὔνοιαν τοῦ Φιλοποίμενος καὶ ζῆλον ἐθελονταὶ συστρατεύοντες. Ἰππασάμενοι δὲ πρὸς

τὴν Μεσσήνην, καὶ περὶ τὸν Εὐάγδρου λόφον ἀπαντῶντι τῷ Δεινῷ ἀράτει συμπεσόντες, ἐκεῖνον μὲν ἔτρέψαντο· τῶν δὲ πεντακοσίων, οὐ τὴν χώραν τῶν Μεσσηνίων παρεψύλαττον, ἐξαίρνης ἐπιφερομένων, καὶ τῶν πρότερον ἡττημένων, ὡς τούτους κατεῖδον, αὖθις ἀνὰ τοὺς λόφους ἀθροιζομένων, δείσας ὁ Φιλοποίης κυκλωθῆναι, καὶ τῶν ἵππων φειδόμενος, ἀνεχώρει διὰ τόπων χαλεπῶν, αὐτὸς οὐραγῶν, καὶ πολλάκις ἀντεξελαύνων τοῖς πολεμίοις, καὶ δλῶς ἐπισπώμενος ἐφ' ἑκατὸν, οὐ τολμώντων ἀντεμβαλεῖν ἐκείνων, ἀλλὰ κραυγαῖς καὶ περιδρομαῖς χρωμένων ἀπωθεν. Ἀφιστάμενος οὖν πολλάκις διὰ τοὺς νεανίσκους, καὶ καθ' ἓν παραπέμπων, ἔλαθεν ἐν πολλοῖς ἀπομονωθεὶς πολεμίοις. Καὶ συνάψαι μὲν εἰς χεῖρας οὐδεὶς ἐτόλμησεν αὐτῷ, πόρρωθεν δὲ βαλλόμενος καὶ βιαζόμενος πρὸς χωρία πετρώδη καὶ πυράκρημνα, χαλεπῶς μετεγειρίζετο καὶ κατέζειν τὸν ἵππον. Αὐτῷ δὲ τὸ μὲν γῆρας ὑπ' ἀσκήσεως πολλῆς ἐλαρρόν ἦν, καὶ πρὸς οὐδὲν ἐμπόδιον εἰς τὸ σωθῆναι· τότε δὲ, καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος ἐνδεῦς γεγονότος, καὶ διὰ τὴν ὄδοιπορίαν κατακόπου, βαρὺν ὅντα καὶ δυσκίνητον ἤδη, σφαλεὶς δὲ ἵππος εἰς τὴν γῆν κατέβαλε. Σκληροῦ δὲ τοῦ πτώματος γενομένου, καὶ τῆς κεφαλῆς παθούτης, ἔκειτο πολὺν χρόνον ἀνακυδος· ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους τεθνᾶντι δόξαντας αὐτὸν, ἐπιχειρεῖν στρέψειν τὸ σῶμα καὶ σκυλεύειν. Ἐπεὶ δὲ τὴν κεφαλὴν ἐπάρκας διέβλεψεν, ἀθρόοις περιπεσόντες ἀπέστρεψον αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὀπίσω, καὶ δίσαντες ἥγον, ὅρει χρώμενοι πολλῇ καὶ λοιδορίᾳ κατ' ἀνδρὸς, οὐδὲ ὅνχρ ἄν ποτε παθεῖν ὑπὸ Δεινοκράτους ταῦτα προσδοκήσαντος.

ιθ'. Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει, τῇ μὲν ἀγγελίᾳ θυμυαστῶς ἐπαρθέντες, ἀθροίζοντο περὶ τὰς πύλας. Ως δὲ εἶδον ἐλκόμενον τὸν Φιλοποίημενα παρ' ἀξίαν τῆς τε δόξης καὶ τῶν ἐμπροσθεν ἔργων καὶ τροπαίων, ἡλέσαν οἱ πλεῖστοι καὶ συνήλγησαν· ὥστε καὶ δακρῦσαι, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐκφλαυρίσαι δύναμιν, ὡς ἀπιστον καὶ τὸ μηδὲν οὕταν. Οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν εἰς πολλοὺς φιλάγνθρωπος ἐχώρει λόγος, ὡς μνημονευτέον εἴη τῶν πρόσθεν εὐεργεσιῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἀπέδωκεν αὐτοῖς, Νάξιοι ἐξελάσας τὸν τύραννον. Ὁλίγοι δὲ οὐκαν, οὐδὲ δεινοκράτει χαριζόμενοι, στρεβλεῦν τὸν ἄνδρα καὶ κτείνειν

έκελευον, ὡς βαρύν πολέμιον καὶ δυσμελητον, αὐτῷ τε Δεινοκράτει φοβερώτερον, εἰ διαφύγοι καθυβρισμένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγονὼς αἰχμάλωτος. Οὐ μὴν ἀλλὰ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν καλούμενον Θησαυρὸν, οἰκημα κατάγειον, οὕτε πνεῦμα λαμβάνον, οὕτε φῶς ἔξωθεν, οὕτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ μεγάλῳ λίθῳ περιαγομένῳ κατακλειόμενον, ἐνταῦθα κατέθεντο, καὶ τὸν λίθον ἐπιρράξαντες, ἄνδρας ἐνόπλους κύλωπ περιέστησαν. Οἱ δὲ ιππεῖς τῶν Ἀχαιῶν, ἐκ τῆς φυγῆς ἀναλαβόντες αὐτοὺς, ὡς οὐδαμοῦ φανερός ἦν ὁ Φιλοποίην, ἀλλ' ἐδόκει τεθνᾶναι, πολὺν μὲν χρόνον ἐπέστησαν ἀνακλούμενοι τὸν ἄνδρα, καὶ διαδιδόντες ἀλλήλοις λόγον, ὡς αἰσχρὰν σωτηρίαν καὶ ἀδικον σώζονται, προέμενοι τοῖς πολεμίοις τὸν σρατηγὸν ἀφειδήσαντα τοῦ ζῆν δι' αὐτούς· ἔπειτα προϊόντες ἅμα, καὶ πολυπραγμονοῦντες, ἐπύθοντο τὴν σύλληψιν αὐτοῦ, καὶ διήγειλον εἰς τὰς πόλεις τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ δὲ συμφορὰν ποιούμενοι μεγάλην, ἀπαιτεῖν μὲν ἔγνωσαν τὸν ἄνδρα παρὰ τῶν Μεσσηνίων, πρεσβείαν πέμψαντες, αὐτοὶ δὲ πάρεσκευάζοντο στρατεύειν.

κ'. Οὗτοι μὲν οὖν ταῦτ' ἐπραττον. Οἱ δὲ Δεινοκράτες, μάλιστα τὸν χρόνον ὡς σωτήριον τῷ Φιλοποίημενι δεδοικώς, καὶ φθάσαι τὰ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν βουλόμενος, ἐπει λύξ ἐπῆλθε, καὶ τὸ πλῆθος ἀπεχώρησε τῶν Μεσσηνίων, ἀνοίξας τὸ δεσμωτήριον, εἰςέπεμψε δημόσιον οἰκέτην, φάρμακον κομίζοντα, προσενεγκεῖν, καὶ παραστῆναι, μέχρις ἂν ἐκπίῃ, κελεύσας. Ἐτυχε μὲν οὖν ἐν τῷ γλαυποδίῳ κατακείμενος, οὐ καθεύδων, ἀλλὰ λύπη καὶ θορύβῳ κατεγόμενος· ἴδων δὲ φῶς, καὶ παρεστῶτα πλησίον τὸν ἄνθρωπον, ἔχοντα τὴν κύλικα τοῦ φρυμάκου, συναγαγὼν μόλις ἔκυτὸν ὑπ' ἀσθενείας, ἀνεκάθισε. Καὶ δεξάμενος, ἥρωτησεν, εἴ τι περὶ τῶν ιπέων, καὶ μάλιστα Λυκόρτα, πεπυσμένος ἔστιν. Εἰπόντος δὲ τὸν θρώπου, διαπεφευγέναι τοὺς πολλοὺς, ἐπένευσε τῇ κεφαλῇ, καὶ διαβλέψας πράκτις πρὸς τὸν ἄνθρωπον· Εὖ λέγεις, εἶπεν, εἰ μὴ πάντα κακῶς πεπράχαμεν. Ἀλλο δὲ μηδὲν εἰπών, μηδὲ φθεγξάμενος, ἔξέπιε· καὶ πάλιν αὐτὸν ἀπέκλινεν, οὐ πολλὰ πράγματα τῷ φρυμάκῳ παρασχών, ἀλλ' ἀποσθεσθείς ταχὺ διὰ τὴν ἀσθένειαν.

κδ. Ως οὖν ὁ περὶ τῆς τελευτῆς λόγος ἤκει εἰς τοὺς Ἀχαιούς, τὰς μὲν πόλεις αὐτῶν κοινὴ κατήφειχ καὶ πένθος εἶχεν· οἱ δὲ ἐν

ηλικίᾳ μετὰ τῶν προθύμων συγελθόντες εἰς Μεγάλην πόλιν, οὐδὲ ἡγιανοῦν ἀναβολὴν ἐποιήσαντο τῆς τιμωρίας, ἀλλ' ἐλόμενοι στρατηγὸν Δυκόρταν, εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐνέβαλον, καὶ κακῶς ἐποίουν τὴν χώραν, ἄχρις οὗ συμφρονήσαντες ἐδέξαντο τοὺς Ἀχαιούς. Καὶ Δεινοκράτης μὲν αὐτὸς αὐτὸν φθάσας διεκρίσατο τῶν δ' ἀλλων, ὅσοις μὲν ἀνελεῖν ἔδοξε Φιλοποίμενα, δι' αὐτῶν ἀπέθνησκον, ὅσοις δὲ καὶ βασανίσαι, τούτους ἐν αἰτίαις ποιούμενος συνελάμβανεν ὁ Δυκόρτας. Τὸ δὲ σῶμα καύσαντες αὐτοῦ, καὶ τὰ λείψανα συνθέντες εἰς ὑδρίαν, ἀνεξέγγυσαν, οὐκ ἀτάκτως, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἐπινίκιον πουπήν τινα ἄμμα ταῖς ταφαῖς μίξαντες. Ἡν μὲν γάρ ἐστεφανωμένους ἰδεῖν, ἦν δὲ τοὺς αὐτοὺς καὶ δακρύουντας· ἦν δὲ τοὺς ἔχθρούς, δεσμίους ἀγομένους. Αὐτὴν δὲ τὴν ὑδρίαν, ὑπὸ πλήθους ταινιῶν τε καὶ σεράνων μόλις δρωμένην, ἐκόμιζεν ὁ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν παῖς, Πολύδιος, καὶ περὶ αὐτὸν οἱ πρῶτοι τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ δὲ στρατιῶται, ὥπλισμένοι μὲν αὐτοὶ, τοῖς δ' ἐπιποιοῦσι τοις μεταστρατεύσαντος, οὔτε τῇ νίκῃ γαυριῶντες. Ἐκ δὲ τῶν διὰ μέσου πόλεων, καὶ κωμῶν ἀπαντῶντες, ὕσπερ αὐτὸν ἀπὸ στρατείας ἐπανιόντα δεξιούμενοι, τῆς ὑδρίας ἐφήπτοντο, καὶ συμπροσῆγον εἰς Μεγάλην πόλιν. Ως οὖν συνανεμίζονται αὐτοῖς οἱ πρεσβύτεροι μετὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν, ὀλοφυρμός ἥδη διὰ παντὸς ἐχώρει τοῦ στρατεύματος εἰς τὴν πόλιν, ἐπιποθύουσαν τὸν ἄγνοιαν, καὶ βαρέως φέρουσαν, οἰομένην συναποθεθληκέναι τὸ πρωτεύειν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐτάφη μὲν οὖν, ὡς εἰκός, ἐνδόξως, καὶ περὶ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ οἱ τῶν Μεσσηνίων αἰχμάλωτοι κατελεύθησαν. Ούσων δὲ πολλῶν μὲν εἰκόνων αὐτοῦ, μεγάλων δὲ τιμῶν, οἷς αἱ πόλεις ἐψηφίσαντο, Ῥωμαῖος ἀνὴρ, ἐν τοῖς περὶ Κόρινθον ἀτυχάμαστη τῆς Ἑλλάδος, ἐπεχείρησεν ἀνελεῖν ἀπάσας, καὶ διώκειν αὐτὸν, ἐνδεικνύμενος, ὕσπερ ἔτι ζῶντα, Ῥωμαῖοις πολέμιον καὶ κακόγουν γενέσθαι. Λόγων δὲ λεχθέντων, καὶ Πολυδίου πρὸς τὸν συκοφάντην ἀντεπόντος, οὕθ' οἱ Μόρμυιος, οὔτε οἱ πρέσβεις ὑπέμειναν ἀνδρὸς ἐνδόξου τιμᾶς ἀφανίσαι, καὶ περ οὐκ ὀλίγα τοῖς περὶ Τίτον καὶ Μάνιον ἐναντιωθέντος ἀλλὰ τῆς χρείας τὴν ἀρετὴν ἐκεῖνοι, καὶ τὸ καλὸν, ὃς ἔσικε, τοῦ λυσιτελούς διώριζον δρῦῶς καὶ προστρέψας, τοῖς

μὲν ὀφελοῦσι, μισθὸν καὶ γάριν παρὰ τῶν εὗ παθόντων, τοῖς δ' ἀγαθοῖς, τιμὴν ὀφείλεσθαι παρὰ τῶν ἀγαθῶν ἀεὶ νομίζοντες. Ταῦτα περὶ Φιλοποίμενος.

ΤΟΥ ΑΥΓΟΥ

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ (1).

ΑΚΑΝΘΙΩΝ θησαυρὸς ἐν Δελφοῖς ἐπιγραφὴν ἔχει τοιαύτην· «Βρα-
σίδας καὶ Ἀκάνθιος ἀπ' Ἀθηναίων». Διὸ καὶ πολλοὶ τὸν ἐντὸς
έστωτα τοῦ οἴκου παρὰ ταῖς θύραις λιθίνον ἀνδριάντα Βρασίδου
νομίζουσιν εἶναι. Δυσάνδρου δέ ἐστιν εἰκονικός, εὗ μάλα κομῶντος
ἔθει τῷ παλαιῷ, καὶ πώγωνα καθειμένου γενναῖον. Οὐ γάρ, ὡς
ἔνιοι φασιν, Ἀργείων μετὰ τὴν μεγάλην ἥτταν ἐπὶ πένθει καρέν-
των, οἱ Σπαρτιάται πρὸς τὸ ἀντίπαλον αὐτοῖς τὰς κόμας, ἀγαλ-
λόμενοι τοῖς πεπραγμένοις, ἀνῆκαν· οὐδὲ Βακχοδῶν τῶν ἐκ Κο-
ρίνθου φυγόντων εἰς Λακεδαίμονα, ταπεινῶν καὶ ἀμόρφων, διὰ
τὸ κείρασθαι τὰς κεφαλὰς, φανέντων, εἰς ζῆλον αὐτοὶ τοῦ κομῆν
ζῆλθον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο Λυκούργειόν ἐστι. Καὶ φασιν εἰπεῖν αὐτὸν,
ὡς ἡ κόμη τοὺς μὲν καλοὺς εὐπρεπεστέρους δρᾶσθαι ποιεῖ, τοὺς
δὲ αἰσχροὺς φοβερωτέρους.

6'. Δέγεται δὲ ὁ Λυσάνδρου πατήρ, Ἀριστόκλειτος, οἰκίας μὲν
οὐ γενέσθαι βασιλικῆς, ἄλλως δὲ γένους εἶναι τοῦ τῶν Ἡρακλε-
δῶν. Ἐτράφη δὲ ὁ Λύσανδρος ἐν πενίᾳ, καὶ παρέσχεν ἑαυτὸν εὔ-
τακτον, ὡς εἴ τις ἄλλος, πρὸς τοὺς ἔθισμοὺς, καὶ ἀνδρώδη καὶ
κρείττονα πάσσος ἥδοντος, πλὴν εἴ τινα τιμωμένοις καὶ κατορθοῦ-
σιν αἱ καλαὶ πράξεις ἐπιφέρουσι. Ταύτης δὲ οὐκ αἰσχρόν ἐστιν
ἥττασθαι τοὺς γένους ἐν Σπάρτῃ. Βούλονται γάρ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πά-
σχειν τι τοὺς παῖδας αὐτῶν πρὸς δόξαν, ἀλγυνομένους τε τοῖς
ψόγοις, καὶ μεγαλυνομένους ὑπὸ τῶν ἐπαίνων. Οὐ δὲ ἀπαθῆς καὶ

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α. Κοραῆ, φωτ. (Βλ. Ἑλλην. Βιβλιοθήκη.
Τόμ. Ε', σελ. 95 κ' ἐπομ.)

ακίνητος ἐν τούτοις, ὡς ἀφιλότιμος πρὸς ἀρετὴν καὶ ἀργὸς, καταφρονεῖται. Τὸ μὲν οὖν φιλότιμον αὐτῷ καὶ φιλόνεικον ἐκ τῆς Λακωνικῆς παρέμεινε παιδείας ἐγγενέμενον, καὶ οὐδέν τι μέγα χρὴ τὴν φύσιν ἐν τούτοις αἰτιᾶσθαι. Θεραπευτικὸς δὲ τῶν δυνατῶν μᾶλλον, ἢ κατὰ Σπαρτιάτην, φύσει δοκεῖ γενέσθαι, καὶ βάρος ἔξουσίας διὰ χρείαν ἐνεγκεῖ εὔκολος· διὸ πολιτικῆς δεινότητος οὐ μικρὸν ἔνιοι ποιοῦνται μέρος. Ἀριστοτέλης δὲ τὰς μεγάλας φύσεις ἀποφαίνων μελαγχολικάς, ὡς τὴν Σωκράτους καὶ Πλάτωνος καὶ Ἡρακλέους, ιστορεῖ καὶ Δύσανδρον οὐκ εὐθὺς, ἀλλὰ πρεσβύτερον ὅντα τῇ μελαγχολίᾳ περιπεσεῖν. Ἰδιον δὲ αὐτοῦ μάλιστα, τὸ καλῶς πενίαν φέροντα, καὶ μηδαμοῦ κρατηθέντα, μηδὲ διαφθαρέντα χοήμασιν αὐτὸν, ἐμπλῆσαι τὴν πατρίδα πλούτου καὶ φιλοπλούτιας, καὶ παῦσαι θαυμαζομένην ἐπὶ τῷ μὴ θαυμάζειν πλοῦτον, εἰσάγοντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου πλῆθος, μετὰ τὸν Ἀττικὸν πόλεμον, ἔκυτῷ δὲ μηδεμίᾳν δραχμὴν ὑπολειπόμενον. Διονυσίου δὲ τοῦ τυράννου πέμψαντος αὐτοῦ ταῖς θυγατράσι πολυτελῇ χιτώνιᾳ τῶν Σικελικῶν, οὐκ ἔλαβεν, εἰπὼν φοβεῖσθαι, μὴ διὰ ταῦτα μᾶλλον αἰσχραὶ φάνησιν. Ἀλλ' ὅλιγον ὕστερον, πρὸς τὸν αὐτὸν τύραννον ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως ἀποσταλεὶς πρεσβευτὴς, προσπέμψαντος αὐτῷ δύο στολὰς ἐκείνους, καὶ κελεύσαντος, ἦν βούλεται τούτων ἔλόμενον τῇ θυγατρὶ κομίζειν, αὐτὴν ἐκείνην ἔφη βέλτιον αἱρήσεσθαι· καὶ λαβὼν ἀμφοτέρας, ἀπῆλθεν.

γ'. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Ηελοποννησιακοῦ πολέμου μῆκος λαμβάνοντος, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ τῶν Ἀθηναίων κακοπραγίαν, αὐτίκα μὲν ἐπιδόξων ὅντων ἐκπεσεῖσθαι τῆς θαλάσσης, οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπεγορεύειν παντάπασιν, Ἀλκιβιάδης ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐπιστὰς τοῖς πράγμασι, μεγάλην μεταβολὴν ἐποίησε, καὶ κατέστησε τοὺς ναυτικοὺς ἀγῶνας εἰς ἀντίπαλον αὐτοῖς· δείσαντες οὖν οἱ Λακεδαιμόνιοι πάλιν, καὶ γενόμενοι ταῖς προθυμίαις καὶνοὶ πρὸς τὸν πόλεμον, ὡς ἡγεμόνος τε δεινοῦ καὶ παρκοκευῆς ἐρέωμενοτέρας δεόμενον, ἐκπέμπουσιν ἐπὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἡγεμονίαν Λύσανδρον. Γενόμενος δ' ἐν Ἐρέσῳ, καὶ τὴν πόλιν εὔρων εὔνουν μὲν αὐτῷ καὶ λακωνίζουσαν προθυμότατα, πράττουσαν δὲ τότε λυπηρῶς, καὶ κινδυνεύουσαν ἐκβαρθεωθῆναι τοῖς Ηερσικοῖς; ἔθεσι

Θιά τὰς ἐπιμιξίας, ὅτε δὴ τῆς Λυδίας περικεχυμένης, καὶ τῶν βασιλικῶν στρατηγῶν αὐτόθι τὰ πολλὰ διατριβόντων στρατόπεδόν βαλόμενος, καὶ τὰ πλοῖα πανταχόθεν ἐλκεσθαι κελεύσας ἐκεῖ τὰ φορτηγά, καὶ ναυπηγίκαν τριηρῶν ἐκεῖ κατασκευάσμενος, ταῖς μὲν ἐμπορίαις τοὺς λιμένας αὐτῶν ἀνέλαβεν, ἔργασίας δὲ τὴν ἀγορὰν, χρηματισμῶν δὲ τοὺς οἰκους καὶ τὰς τέχνας ἐνέπλησεν, ὥστε πρῶτον ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου τὴν πόλιν ἐν ἐλπίδι τοῦ περὶ αὐτὴν νῦν ὄντος ὅγκου καὶ μεγέθους διὰ Λύσανδρον γενέσθαι.

δ'. Πυθόρενος δὲ Κῦρον εἰς Σάρδεις ἀφῆσαι, τὸν βασιλέως οὐδὲν, ἀνέβη, διαλεξόμενος αὐτῷ, καὶ Τισαρέρονυ κατηγορήσων, διε, ἔχων πρόσταγμα Δακεδάμονίοις βοηθεῖν, καὶ τῆς Θαλάσσης ἐξελάσαι τοὺς Ἀθηναίους, ἐδόκει, δι' Ἀλκιβιάδην ὑφείμενος, ἀπρόθυμος εἶναι, καὶ γλίσχρως χορηγῶν, τὸ ναυτικὸν φθείρειν. Ἡν δὲ καὶ Κύρῳ βουλομένῳ τὸν Τισαφέρονην ἐν αἰτίαις εἶναι καὶ κακῶς ἀκούειν, πονηρὸν ὄντα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἴδικ διαφερόμενον. Ἐκ τε δὴ τούτων καὶ τῆς ἀλλης συνδιαιτήσεως ὁ Λύσανδρος ἀγαπηθεὶς, καὶ τῷ θερόπευτικῷ μάλιστα τῆς ὅμιλίας ἐλών τὸ μειράκιον, ἐπέρρωτες πρὸς τὸν πόλεμον. Ἐπει δὲ ἀπαλλάττεσθαι βουλόμενον αὐτὸν ἐστιῶν ὁ Κῦρος ἡξεῖ μὴ διωθεῖσθαι τὰς παρ' αὐτοῦ φιλοφρούντις, ἀλλ' αἰτεῖν ὃ βουλοίτο καὶ φράζειν, ὡς οὐδενὸς ἀπλῶς ἀποτευχόμενον, ὑπολαβὼν ὁ Λύσανδρος, «Ἐπεὶ τοίνυν (εἰπεν) οὕτως ἔχεις, Ὡ Κῦρε, προθυμίας, αἰτοῦμαί σε καὶ παρακαλῶ προσθεῖναι τῷ μισθῷ τῶν ναυτῶν ὅθιολὸν, δπως τετράβολον ἀντὶ τριωβόλου λαμβάνωσιν». Ησθεὶς οὖν ὁ Κῦρος ἐπὶ τῇ φιλοτιμίᾳ τοῦ ἀνδρὸς, μυρίους αὐτῷ δικρεικοὺς ἔδωκεν ἔξ ὕπημετρήσας τὸν ὅθιολὸν τοῖς ναύταις, καὶ λαμπρουνάμενος, δλίγω χρόνῳ τὰς ναῦς τῶν πολεμίων κενάς ἐποίησεν. Ἀπερούτων γάρ οἱ πολλοὶ πρὸς τοὺς πλέον διδόντας· οἱ δὲ μένοντες, ἀπρόθυμοι καὶ στασιώδεις ἐγίνοντο, καὶ κακὰ παρεῖχον δισημέραι τοῖς στρατηγοῖς. Οὐ μὴν ἀλλὰ, καίπερ οὕτως περισπάσας καὶ κακώσας τοὺς πολεμίους ὁ Λύσανδρος, ὥρδιώδει ναυμαχεῖν, δραστήριον ὄντα τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ νεῶν πλήθει περιόντα, καὶ μάχας καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν εἰς ἐκεῖνο χρόνου πάσας ἀγέτητον ἡγωνισμένον δεδοικώς.

ε'. Ἐπει δὲ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης εἰς Φωκαίαν ἐκ Σάμου διέπλευ-

σεν, ἐπὶ τοῦ στόλου καταλιπὼν Ἀντίοχον τὸν κυβερνήτην, ὁ δὲ Ἀντίοχος, οἶον ἐφυερίζων τῷ Λυσάνδρῳ, καὶ θρασυνόμενος, ἐπέπλευσε δυσὶ τριήρεσιν εἰς τὸν λιμένα τῶν Ἐφεσίων, καὶ παρὰ τὸν γαύσταθμον γέλωτι καὶ πατάγῳ χρώμενος, σοβαρῶς παρήλαυνεν· ἀγανακτήσας δὲ Λύσανδρος, καὶ κατασπάσας τὸ πρῶτον οὐ πολλὰς τῶν τριηρῶν ἐδίωκεν αὐτὸν, ἵδιον δὲ αὖ τοὺς Ἀθηναίους βοηθοῦντας, ἄλλας ἐπλήρου, καὶ τέλος ἐναυμάχουν συμπεσόντες. Ἐνίκα δὲ Λύσανδρος, καὶ πεντεκαίδεκα τριήρεις λαβὼν, ἔστησε τρόπαιον. Ἐπὶ τούτῳ τὸν Ἀλκιβιάδην ὁ μὲν ἐν ἀστεί δῆμος ὀργισθεὶς ἀπεχειροτόνησεν· ὑπὸ δὲ τῶν ἐν Σάμῳ στρατιωτῶν ἀτιμαζόμενος καὶ κακῶς ἀκούων, ἀπέπλευσεν εἰς Χερρόνησον ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ταύτην μὲν οὖν τὴν μάχην, καίπερ οὐ μεγάλην τῇ πράξει γενομένην, ἡ τύχη δι' Ἀλκιβιάδην ὄνομαστὴν ἐποίησεν. Ὁ δὲ Λύσανδρος, ἀπὸ τῶν πόλεων εἰς Ἐφεσον μεταπεμπόμενος, οὗτος ἐώρα μάλιστα ταῖς τε τόλμαις καὶ τοῖς φρονήμασιν ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὄντας, ἀρχὰς ὑπέσπειρε τῶν ὕσερον ἐπ' αὐτοῦ γενομένων δεκαδαρχιῶν καὶ νεωτερισμῶν, προτρέπων καὶ παροδύνων ἔταιρικὰ συνίστασθαι, καὶ προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν, ὡς ἅμα τῷ καταλυθῆναι τοὺς Ἀθηναίους, τῶν τε δήμων ἀπαλλαξομένους, καὶ δυναστεύσοντας ἐν ταῖς πατρίσι. Τούτων δὲ τὴν πίστιν ἔκάστῳ δι' ἔργων παρεῖχε, τοὺς δὲ γεγονότας φίλους αὐτῷ καὶ ξένους εἰς μεγάλα πράγματα καὶ τιμᾶς καὶ στρατηγίας ἀνάγων, καὶ συναδικῶν καὶ συνεξαμαρτάνων αὐτὸς ὑπὲρ τῆς ἐκείνων πλεονεξίας· ὥστε προσέχειν ἀπαντας αὐτῷ καὶ χαρίζεσθαι καὶ ποθεῖν, ἐλπίζοντας οὐδὲν δὲ ἀτυχήσειν τῶν μεγίστων, ἐκείνου κρατοῦντος. Διὸ καὶ Καλλικρατίδαν οὕτ' εὐθὺς ἡδέως εἶδον ἐλθόντα τῷ Λυσάνδρῳ διάδοχον τῆς ναυαρχίας, οὕτε, ὡς ὕσερον διδύοντος *καὶ* πεῖραν ἀνήρ ἐφαίνετο πάντων ἀριστος καὶ δικαιότατος, ἡρέσκοντο τῷ τρόπῳ τῆς ἡγεμονίας, ἀπλοῦν τι καὶ Δώριον ἔχουστης καὶ ἀληθινόν. Ἀλλὰ τούτου μὲν τὴν ἀρετὴν, ὡσπερ ἀγάλματος ἡρώϊκοῦ κάλλος, ἐθαύμαζον, ἐπάθουν δὲ τὴν ἐκείνου σπουδὴν, καὶ τὸ φιλέταιρον καὶ χρειῶδες ἐζήτουν, ὥστε ἀθυμεῖν ἐκπλέοντος αὐτοῦ καὶ δακρύειν.

ς'. Ὁ δὲ τούτους τε τῷ Καλλικρατίδᾳ δυσμενεστέρους ἐποίει ἔτι μᾶλλον, καὶ τῶν ὑπὸ Κύρου χρημάτων αὐτῷ δεδομένων εἰς τὸ

ναυτικὸν, τὰ περιόντα πάλιν εἰς Σάρδεις ἀνέπεμψεν· αὐτὸν αἰτεῖν, εἰ βούλοιτο, τὸν Καλλικρατίδαν, καὶ σκοπεῖν, ὅπως θρέψει τοὺς στρατιώτας, κελεύσας. Τέλος δὲ, ἀποπλέων ἐμαρτύρατο πρὸς αὐτὸν, ὅτι θαλασσοκρατοῦν τὸ ναυτικὸν παραδίδωσιν. Ὁ δὲ, βουλόμενος ἐλέγξαι τὴν φιλοτιμίαν ἀλαζονικὴν καὶ κενὴν οὖσαν, «Οὔκοῦν (ἔφη) λαβὼν ἐν ἀριστερῷ Σάρμον, καὶ περιπλεύσας εἰς Μίλητον, ἔκει μοι παράδος τὰς τριήρεις· δεδιέναι γάρ οὐ χρὴ παραπλέοντας ἡμᾶς τοὺς ἐν Σάρμῳ πολεμίους, εἰ θαλασσοκρατοῦμεν». Πρὸς ταῦτα εἰπὼν ὁ Λύσανδρος, ὅτι οὐκ αὐτὸς, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ἄρχοις τῶν νεῶν, ἀπέπλευσεν εἰς Πελοπόννησον, ἐν πολλῇ τὸν Καλλικρατίδαν ἀπορίᾳ καταλιπών. Οὕτε γάρ οἰκοθεν ἀφίκετο χρήματα κομιζῶν, οὕτε τὰς πόλεις ἀργυρολογεῖν καὶ βιάζεσθαι μοχθηρὰ πραττούσας ὑπέμεινε. Λοιπὸν οὖν ἦν, ἐπὶ Θύρας ιόντα τῶν βασιλέως στρατηγῶν, ὕσπερ Λύσανδρος, αἰτεῖν πρὸς δὲ πάντων ἀφεστατος ἐτύγχανεν, ἀνὴρ ἐλευθέριος καὶ μεγαλόφρων, καὶ πᾶσαν ὑφ' Ἑλλήνων ἦτταν "Ἑλλησιν ἡγούμενος εὐπρεπεστέραν εἶναι, τοῦ κολακεύειν καὶ φοιτᾶν ἐπὶ Θύρας ἀνθρώπων βαρβάρων, πολὺ χρυσίον, ἀλλο δ' οὐδὲν καλὸν ἔχοντων. Ἐκβιαζόμενος δὲ ὑπὸ τῆς ἀπορίας, ἀναβὰς εἰς Λυδίαν, εὐθὺς ἐπορεύετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κύρου, καὶ φράζειν προσέταξεν, ὅτι Καλλικρατίδας ὁ ναύαρχος ἦκει διαλεχθῆναι βουλόμενος αὐτῷ. Τῶν δὲ ἐπὶ Θύραις τινὸς εἰπόντος, «Ἄλλος οὐ σχολὴ νῦν, ὃ ξένε, Κύρῳ πίνει γάρ», ἀφελέστατά πως δὲ Καλλικρατίδας, «Ἄλλος οὐδὲν [ἔφη] δεινόν· αὐτοῦ γάρ ἐστώς ἀναμενῶ, μέχοι πίην». Τότε μὲν οὖν, δόξας ἀγροτικός τις εἶναι, καὶ καταγελασθεῖς ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἀπῆλθεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ δεύτερον ἐλθὼν ἐπὶ Θύρας, οὐ παρεύθη, βαρέως ἐνεγκών, εἰς "Ἐφεσον ὥχετο, πολλὰ μὲν ἐπαρχώμενος κακὰ τοῖς πρώτοις ἐντρυφηθεῖσιν ὑπὸ βαρβάρων, καὶ διδάξασιν αὐτοὺς ὑθρίζειν διὰ πλοῦτον· διμνύων δὲ πρὸς τοὺς παρόντας, ἢ μὴν, ὅταν πρῶτον εἰς Σπάρτην παραγένηται, πάντα ποιήσειν ὑπὲρ τοῦ διαλυθῆναι τοὺς Ἑλληνας, ὡς φοβεροὶ τοῖς βαρβάροις εἰεν αὐτοὶ, καὶ παύσαιντο τῆς ἐκείνων ἐπ' ἀλλήλους δεόμενοι δυνάμεως.

ζ. Ἀλλὰ Καλλικρατίδας μὲν ἄξια τῆς Λακεδαίμονος διανοθεῖς, καὶ γενόμενος τοῖς ἄκροις ἐνάμιλλος τῶν Ἑλλήνων διὰ δι-

καιοσύνην καὶ μεγαλοψυχίαν καὶ ἀνδρείαν, μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐν Ἀργινόύσσαις καταναυμαχήθεις ἡρανίσθη. Τῶν δὲ πραγμάτων ὑποφερομένων, οἱ σύμμαχοι πρεσβείαν πέμποντες εἰς Σπάρτην, ἥτοι τὸ Δύσανδρον ἐπὶ τὴν ναυαρχίαν, ὡς πολὺν προθυμότερον ἀντιληφόμενοι τῶν πραγμάτων, ἐκείνου στρατηγοῦντος. Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ Κύρος ἀξιῶν ἐπέστελλεν. Ἐπει τὸ δὲ νόμος ἦν οὐκ ἔτιν δις τὸν αὐτὸν ναυαρχεῖν, ἔθοιλοντό τε χαρέσθαι τοῖς συμμάχοις οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὸ μὲν ὅνομα τῆς ναυαρχίας Ἀράκω τινὶ περιέθεσαν, τὸν δὲ Δύσανδρον, ἐπιστολέα τῷ λόγῳ, τῷ δ' ἔργῳ κύριον ἀπάντων ἔξεπεμψκν. Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις τῶν πολιτευμένων καὶ δυναμένων ἐν ταῖς πόλεσι πάλιν ποθούμενος ἦκεν. Ἡλπίζον γάρ ἔτι μᾶλλον ἴσχυσειν δι' αὐτοῦ, παντάπασι τῶν δῆμων καταλυθέντων. Τοῖς δὲ τὸν ἀπλοῦν καὶ γενναῖον ἀγαπῶντι τῶν ἡγεμόνων τρόπον, ὁ Δύσανδρος τῷ Καλλικρατίδᾳ παρκεβαλλόμενος ἐδόκει πανούργος εἶναι καὶ σοφιστής, ἀπάταις τὰ πολλὰ διαποικιλλῶν τοῦ πολέμου, καὶ τὸ δίκαιον ἐπὶ τῷ λυσιτελοῦντι μεγαλύνων· εἰ δὲ μὴ, τῷ συμφέροντι χρώμενος ὡς καλῷ, καὶ τὸ ἀληθὲς οὐ φύσει τοῦ φεύδους κρεῖττον ἥγοιμενος, ἀλλ' ἐκατέρου τῇ χρείᾳ τὴν τιμὴν ὄριζων. Τῶν δ' ἀξιούντων μὴ πολεμεῖν μετὰ δόλου τοὺς ἀφ' Ἡρακλέους γεγονότας, καταγελᾶν ἐκέλευεν· «Οπου γάρ ή λεωντῇ μὴ ἐφικνεῖται, προσραπτέον ἔκει τὴν ἀλωπεκῆν.

ἡ. Τοιαῦτα δ' αὐτοῦ καὶ τὰ περὶ Μίλητον ἴστορηται. Τῶν γάρ φίλων καὶ ζένων, οἵς ὑπέσχετο συγκαταλύσειν τε τὸν δῆμον, καὶ συνεκβαλεῖν τοὺς διαφόρους, μεταβαλομένων καὶ διαλλαγέντων τοῖς ἐγθροῖς, φανερῶς μὲν ἥδεσθαι προσποιεῖτο καὶ συνδιαλλάττειν, κρύφα δὲ λοιδορῶν αὐτοὺς καὶ κακίων, παρώξυνεν ἐπιθέσθαι τοῖς πολλοῖς. οἱ; δ' ἥδεσθε γινομένην τὴν ἐπανάστασιν, δέξεις βοηθήσας καὶ παρεισελθῶν εἰς τὴν πόλιν, οἵς πρώτοις ἐπιτύχοι τῶν γεωτεριζόντων, ἐγαλέπαινε τῇ φωνῇ, καὶ προσῆγε τραχυνόμενος, ὡς ἐπιθήσων δίκην αὐτοῖς· τοὺς δ' ἀλλους ἐκέλευε θαρρέειν, καὶ μηδὲν ἔτι προσδοκῶν δεινόν, αὐτοῦ παρόντος. Ὑπεκρίνετο δὲ ταῦτα καὶ διεποίκιλλε, τοὺς δημοτικωτάτους καὶ κρατίστους βουλόμενος μὴ φεύγειν, ἀλλ' ἀποθανεῖν, ἐν τῇ πόλει μείναντας. Οἱ καὶ συνέθη πάντες γάρ ἀπεσφάγησαν οἱ καταπιστεύσαγτες, Ἀπομνη-

γενονεύεται δὲ ὥπ' Ἀνδροκλείδου λόγος, πολλὴν τινα κατηγορῶν τοῦ Λύσανδρου περὶ τοὺς ὅρκους εὐχέρειαν. Ἐκέλευε γάρ, ὡς φησι, τοὺς μὲν παιδας ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ὅρκοις ἔξαπατάν, ἀπομιμούμενος Πολυκράτη τὸν Σάμιον, οὐκ ὁρθῶς τύραννον στρατηγός· οὐδὲ Λακωνικὸν τὸ χρῆσθαι τοῖς Θεοῖς, ὥσπερ τοῖς πολεμίοις, μᾶλλον δὲ ὑδριστικώτερον. Ο γάρ ὅρκῳ παρακρουόμενος, τὸν μὲν ἔχθρὸν ὄμολογεῖ δεδίεται, τοῦ δὲ Θεοῦ καταφρονεῖν.

θ'. Ο δ' οὖν Κύρος, εἰς Σάρδεις μεταπεμψάμενος τὸν Λύσανδρον, τὰ μὲν ἔδωκε, τὰ δὲ ὑπέσχετο, νεανιευσάμενος, εἰς τὴν ἐκείνου χάριν, καὶ εἰ μηδὲν ὁ πατήρ διδώῃ, καταχορηγήσειν τὰ οἰκεῖα καὶ ἐπιλίπη πάντα, κατακόψειν ἔφη τὸν θρόνον, ἐφ' ᾧ καθήμενος ἔχρημάτικε, χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν δῆτα. Τέλος δὲ, εἰς Μηδίαν ἀναβαίνων πρὸς τὸν πατέρα, τούς τε φόρους ἀπέδειξε τῶν πόλεων λαμβάνειν ἔκεινον, καὶ τὴν αὐτοῦ διεπίστευσεν ἀρχήν· ἀσπασάμενος δὲ, καὶ δεηθεὶς μὴ ναυμαχεῖν Ἀθηναῖοις, πρὸν αὐτὸν ἀφίκεσθαι πάλιν, ἀφίξεσθαι δὲ ναῦς ἔχοντα πολλὰς ἐκ τε Φοινίκης καὶ Κιλικίας, ἀνέβαινεν ὡς βασιλέα. Λύσανδρος δὲ, μητε ναυμαχεῖν ἀγχωμάλῳ πλήθει δυνάμενος, μήτ' ἀργὸς καθέζεσθαι μετὰ νεῶν τοσούτων, ἀναγκεῖς ἐνίας πρόσηγάγετο τῶν γῆστων, Αἴγινάν τε καὶ Σαλαμῖνα προσμίξας κατέδραμεν. Εἰς δὲ τὴν Ἀττικὴν ἀποβὰς, καὶ τὸν "Ἄγιν ἀσπασάμενος, κατέβη γάρ ἐκ Δεκελείας πρὸς αὐτὸν, ἐπεδείξατο πεζῷ παρόντι τὴν τοῦ ναυτικοῦ ῥώμην, ὡς πλέων, ἢ βούλοιτο, κρατῶν τῆς θαλάττης. Οὐ μὴν ἀλλὰ, τοὺς Ἀθηναίους αἰσθόμενος διώκοντας αὐτὸν, ἀλλῳ δρόμῳ διὰ γῆστων ἔφευγεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Καὶ τὸν Ἐλλήσποντον ἔργμον καταλαβῶν, ἐπεχείρει Δαρμψακνοῖς, αὐτὸς ἐκ θαλάττης ταῖς ναυσὶ Θώραξ δὲ τῷ πεζῷ στρατῷ συνανύσσας εἰς τὸ αὐτὸν, προσέβαλε τοῖς τείχεσιν. Ἐλών δὲ τὴν πόλιν κατὰ κράτος, διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἔδωκεν. Ο δὲ τῶν Ἀθηναίων στόλος, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν τριηρῶν, ἐτύγχανε μὲν ἄρτι καθωρμισμένος εἰς Ἐλεοῦντα τῆς Χερβονήσου πυνθανόμενοι δὲ ἀπολωλέναι τὴν Λάμψακον, εὐθὺς εἰς Σηστὸν καταίρουσι. Κάκειθεν ἐπισιτισάμενοι, παρέπλευσαν εἰς Αἴγιδος ποταμοὺς, ἀντιπέρας τῶν πολεμίων, ἔτι ναυλοχούντων περὶ τὴν Λάμψακον. Ἐστρατήγουν δὲ τῶν Ἀθηναίων ἄλλος,

τε πλείους, καὶ Φιλοκλῆς, ὁ πείσας ποτὲ ψηφίσασθαι τὸν δῆμον, ἀποκόπτειν τὸν δεξιὸν σύντιχειρα τῶν ἀλισκομένων κατὰ πόλεμον, ὅπως δόρυ μὲν φέρειν μὴ δύνωνται, κώπην δ' ἐλαύνωσι.

Ι. Τότε μὲν οὖν ἀνεπαύοντο πάντες, ἐλπίζοντες εἰς τὴν ὑστεραῖαν ναυμαχήσειν. Ὁ δὲ Λύσανδρος ἄλλα μὲν διενοεῖτο, προσέταττε δὲ ναύταις καὶ κυβερνήταις, ὡς ἀγῶνος ἄμα ἡμέρᾳ γενησομένου περὶ ὅρθρον, ἐμβαίνειν εἰς τὰς τριήρεις, καὶ καθέζεσθαι κόσμῳ καὶ σιωπῇ δεχομένους τὸ παραγγελλόμενον· ὡς δ' αὕτως, καὶ τὸ πεζὸν ἐν τάξει παρὰ τὴν θάλατταν ἡσυχάζειν. Ἀνίσχοντος δὲ τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν Ἀθηναίων μετωπηδὸν ἀπάσαις ἐπιπλεόντων, καὶ προκαλούμένων, ἀντιπρώρους ἔχων τὰς ναῦς καὶ πεπληρωμένας ἔτι νυκτὸς, οὐκ ἀνήγετο. Πέμπων δὲ ὑπηρετικὰ παρὰ τὰς πρώτας τῶν νεῶν, ἀτρεμεῖν ἐκέλευε, καὶ μένειν ἐν τάξει, μὴ θορυβουμένους, μηδ' ἀντεκπλέοντας. Οὕτω δὲ περὶ δείλην ἀποπλεόντων ὁπίσω τῶν Ἀθηναίων, οὐ πρότερον ἐκ τῶν νεῶν τοὺς στρατιώτας ἀφῆκεν, εἰ μὴ δύο καὶ τρεῖς τριήρεις, δις ἐπεμψε κατασκόπους, ἐλθεῖν ἴδοντας ἀποδεῖπνοτας τοὺς πολεμίους. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάλιν ἐγίνοντο ταῦτα, καὶ τῇ τρίτῃ, μέχρι τετάρτης· ὥσε πολὺ τοῖς Ἀθηναίοις ἐγγενέσθαι θύρσος, καὶ καταφρόνησιν, ὡς δειδιότων καὶ συνεσταλμένων τῶν πολεμίων. Ἐν τούτῳ δ' Ἀλκιβιάδης, ἐτύγχανε γάρ περὶ Χερδόνησον ἐν τοῖς ἑαυτοῦ τείχεσι διαιτώμενος, ἵππῳ προσελάσας πρὸς τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων, ἥτιατο τοὺς στρατηγοὺς, πρῶτον μὲν οὐ καλῶς, οὐδὲ ἀσφαλῶς στρατοπεδεύειν ἐν αἰγαλοῖς δυσσόρμοις καὶ ἀναπεπταμένοις· ἐπειτα πόρρωθεν ἐκ Σηστοῦ τὰ ἐπιτήδαια λαμβάνοντας ἀμαρτάνειν, δέον εἰς λιμένα καὶ πόλιν Σηστὸν δι' ὄλιγου περιπλεύσαντας, ἀπωτέρῳ γενέσθαι τῶν πολεμίων, ἐφορμούντων στρατεύματι μοναρχουμένῳ, καὶ πάντα πρὸς φόρθον ὀξέως ἀπὸ συνθήματος ὑπηρετοῦντι. Ταῦτα δ' αὐτοῦ διδάσκοντος, οὐκ ἐπείθοντα. Τυδεὺς δὲ καὶ πρὸς ὅδριν ἀπεκρίνατο, φύσας, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἐτέρους στρατηγεῖν.

ια. Ὁ μὲν οὖν Ἀλκιβιάδης, ὑποπτεύσας τι καὶ προδοσίας ἐν αὐτοῖς, ἀπηλλάττετο. Πέμπτη δὲ ἡμέρᾳ τῶν Ἀθηναίων ποιησαμένων τὸν ἐπίπλουν, καὶ πάλιν ἀπερχομένων, ὕσπερ εἰώθεσαν,

δλιγάρως πάνυ καὶ καταφρονητικῶς, δὲ Λύσανδρος ἐκπέμπων τὰς κατασκόπους ναῦς, ἐκέλευσε τοὺς τριηράρχους, ὅταν ἴδωσι τοὺς Ἀθηναίους ἐκβεβηκότας, ἐλαύνειν ἀποστρέψαντας ὅπιστοι τάχει παντὶ, καὶ γενομένους κατὰ μέσον τὸν πόρον, ἀσπίδα χαλκῆν ἐπάρασθαι πρώραθεν, ἐπίπλου σύμβολον. Αὐτὸς δὲ τοὺς κυνερνήτας καὶ τριηράρχους ἐπιπλέων ἀνεκαλεῖτο, καὶ παρώρμα συνέχειν ἔκαστον ἐν τάξει τὸ πλήρωμα καὶ τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐπιβάτας· ὅταν δὲ σημανθῇ, μετὰ προθυμίας καὶ βράμης ἐλαύνειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Ως δὲ ἡ τε ἀσπὶς ἀπὸ τῶν νεῶν ἥρθη, καὶ τῇ σάλπιγγὶ τὴν ἀναγωγὴν ἐσήμαινεν ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος, ἐπέπλεον μὲν αἱ νῆες, ἡμιλλῶντο δὲ οἱ πεζοὶ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐπὶ τὴν ἄκραν. Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ἡπείρων διάστημα, ταύτη πεντεκαίδεκα σταδίων ἔστι, καὶ ταχέως ὑπὸ σπουδῆς καὶ προθυμίας τῶν ἐλαυνόντων συνήροτο. Κόνων δὲ πρῶτος, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἀπὸ τῆς γῆς ἰδὼν ἐπιπλέοντα τὸν στόλον, ἐξαίφυνης ἀνεβόησεν ἐμβαίνειν, καὶ περιπαθῶν τῷ κακῷ, τοὺς μὲν ἐκάλει, τῶν δὲ ἐδεῖτο, τοὺς δὲ ἡνάγκαζε πληροῦν τὰς τριήρεις. Ἡν δὲ οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ τῆς σπουδῆς, ἐσκεδασμένων τῶν ἀνθρώπων. Ως γάρ ἐξέβησαν, εὐθὺς, ἀτε μηδὲν προσδοκῶντες, ἡγόραζον, ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, ἐκάθευδον ὑπὸ ταῖς σκηναῖς, ἡριστοποιοῦντο, πορρωτάτω τοῦ μέλλοντος ἀπειρίᾳ τῶν ἡγουμένων ὄντες. Ἡδη δὲ κραυγῇ καὶ βοσκῷ προσφερομένων τῶν πολεμίων, δὲ μὲν Κόνων ὀκτὼ ναυσὶν ὑπεξέπλευσε, καὶ διαφυγὼν ἀπεπέρασεν εἰς τὴν Κύπρον πρὸς Εὐαγρόραν· ταῖς δὲ ἀλλαις ἐπιπεσόντες οἱ Πελοποννήσιοι, τὰς μὲν κενὰς παντάπασιν ἔρουν, τὰς δ' ἔτι πληρούμενας ἔκοπτον. Οἱ δ' ἀνθρώποι πρόδη τε ταῖς ναυσὶν ἀπέθνησκον, ἀνοπλοι καὶ σποράδες ἐπιβούοντες, ἔν τε τῇ γῇ φεύγοντες ἀποθάντων τῶν πολεμίων ἐκτείνοντο. Λαμβάνει δὲ δὲ Λύσανδρος τρισχιλίους ἀνδρας αἰχμαλώτους μετὰ τῶν στρατηγῶν· ἀπαν δὲ τὸ ναύσταθμον, ἄνευ τῆς παράλου, καὶ τῶν μετὰ Κόνωνος ἐκφυγουσῶν. Ἀναδημένος δὲ τὰς ναῦς, καὶ διαπορθήσας τὸ στρατόπεδον, μετ' αὐλοῦ καὶ παιάνων ὀνέπλευσεν εἰς Λάμψακον, ἔργον ἐλαχίστῳ πόνῳ μέγιστον ἐξειργασμένος, καὶ συνηρηκὼς ὥρᾳ μιᾷ χρόνου μάκισον καὶ ποικιλώτατον, πάθεσί τε καὶ τύχαις ἀπιστότατον τῶν πρὸς αὐτοῦ,

πόλεμον· δις μυρίας μορφάς ἀγώνων καὶ πραγμάτων μεταβολὰς ἀμείψας, καὶ στρατηγοὺς, οὓδος οἱ σύμπαντες οἱ πρὸ αὐτοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἀναλώσας, ἐνὸς ἀνδρὸς εὐθουλίᾳ καὶ δεινότητι συγήροτο· διὸ καὶ θεῖόν τινες ἡγάπαντο τοῦτο τὸ ἔργον.

ιβ'. Ἡσαν δέ τινες οἱ τοὺς Διοσκόρους ἐπὶ τῆς Λυσάνδρου νεῶς ἑκατέρῳθεν [εἰδόν], ὅτε τοῦ λιμένος ἔξεπλει πρῶτον ἐπὶ τοὺς πολεμίους, [ώς] ἀστρα τοῖς οἰαξὶν ἐπιλάμψαι λέγοντες. Οἱ δὲ καὶ τὴν τοῦ λιθου πτῶσιν ἐπὶ τῷ πάθει τούτῳ σημεῖον φασὶ γενέσθαι. Κατηνέγθη γάρ, ὡς ἡ δόξα τῶν πολλῶν, ἐξ οὐρανοῦ παμμεγέθης λιθος εἰς Αἰγαὶς ποταμούς. Καὶ δεικνυται μὲν ἔτι [καὶ] νῦν, σεμμένων αὐτὸν τῶν Χερρόνησιτῶν λέγεται δ' Ἀναξαγόραγ προεπεῖν, ὃς τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐνδεδεμένων σωμάτων, γενομένου τινὸς ὄλισθίματος, ἢ σάλου, ρίψις ἔσται καὶ πτῶσις ἐνὸς ἀπορράγέντος· εἶναι δὲ καὶ τῶν ἀστρῶν ἕκαστον οὐκ ἐν ἣ πέφυκε χώρᾳ· λιθώδη γάρ ὅντα καὶ βραχέα, λάμπειν μὲν ἀντερείσαι καὶ περικλασει τοῦ αἰθέρος, ἔλκεσθαι δὲ ὑπὸ βίας σφιγγόμενα δίνῃ καὶ τόνφτῆς περιφορᾶς, ὡς που καὶ τὸ πρῶτον ἐκρατήθη μὴ πεσεῖν δεῦρο, τῶν ψυχρῶν καὶ βραχέων ἀποκρινομένων τοῦ παντός. Ἔστι δέ τις πιθανωτέρα δόξα ταύτης, εἰρηκότων ἐνίων, ὡς οἱ διάττοντες ἀστέρες οὐ βύσις εἰσὶν, οὐδὲ ἐπινέμησις αἰθερίου πυρὸς ἐν ἀέρι κατασθεννυμένου περὶ τὴν ἔξαψιν αὐτὴν, οὐδὲ ἀέρος εἰς τὴν ἄνω χώραν πλήθεις κυθέντος ἔκπροσις καὶ ἀνάφλεξις, ρίψις δὲ καὶ πτῶσις οὐρανίων σωμάτων, οἷον ἐνδόσει τινὶ τόνου καὶ περιτρόπου κινήσεως, ἐκπάλων φερομένων οὐκ ἀεὶ πρὸς τὸν οἰκουμένην τόπον τῆς γῆς, ἀλλὰ τῶν πλείστων ἐκτὸς εἰς τὴν μεγάλην ἐκπιπτόντων θάλασσαν· δι' ὃ καὶ λανθάνουσι. Τῷ δ' Ἀναξαγόρᾳ μαρτυρεῖ καὶ Δαεμαχος ἐν τοῖς Περὶ εὐεσθείας, ιστορῶν, ὅτι πρὸ τοῦ πεσεῖν τὸν λίθον, ἐφ' ἡμέρας ἑδομήκοντα καὶ πέντε συνεχῶς κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐωρᾶτο πύρινον σῶμα παμμέγεθες, ὅπερ νέφος φλογοειδές, οὐ σχολάζον, ἀλλὰ πολυπλόκους καὶ κεκλασμένας φορὰς φερόμενον, ὥστε ὑπὸ σάλου καὶ πλάνης ἀπορρηγνύμενα πυροειδῆ σπάσματα φέρεσθαι πολλαχοῦ καὶ ἀστράπτειν, ὥσπερ οἱ διάττοντες ἀστέρες. Ἐπεὶ δὲ ἐνταῦθα τῆς γῆς ἔθρισε, καὶ παυσάμενοι φόβου καὶ θάρρους οἱ ἐπιγάριοι συγκλήθην, ὥρθη πυρὸς μὲν οὐδὲν ἔργον οὐδὲ ἵχος τοσού-

του, λίθος δὲ κελμενος, ἄλλως μὲν μέγας, οὐθὲν δὲ μέρος, ως εἰπεῖν, ἐκείνης τῆς πυροειδοῦς περιοχῆς ἔχων. "Οτι μὲν οὖν εὐγνωμόνων ὁ Δαίμαχος ἀκροστῶν δεῖται, δῆλος ἐστιν· εἰ δ' ἀληθὴς ὁ λόγος, ἔξελέγχει κατὰ κράτος τοὺς φύσκοντας ἐκ τινος ἀκρωρείας ἀποκοπεῖσαν πνεύμασι καὶ ζάλαις πέτραν, ὑποληφθεῖσαν δ', ὥσπερ οἱ στρόβιλοι, καὶ φερομένην, ἣ πρῶτον ἐνέδωκε καὶ διελύθη τὸ περιδινῆσαν, ἐκριφῆναι καὶ πτοσεῖν. Εἰ μὴ νὴ Διὰ πῦρ μὲν ἦν ὄντως τὸ φαινόμενον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, σθέσις δὲ καὶ φθορὰ μετκαθολὴν ἀρέι παρέσχεν εἰς πνεύματα βιαιότερα καὶ κινήσεις, ύφ' ἣν συνέτυχε καὶ τὸν λίθον ἐκριφῆναι. Ταῦτα μὲν οὖν ἐτέρῳ γένει γραφῆς διακριθεῖσαν.

Ιγ'. 'Ο δὲ Δύσανδρος, ἐπει τῶν τρισχιλίων Ἀθηναίων, οὓς ἔλαβεν αἰχμαλώτους, ὑπὸ τῶν συνέδρων θάνατος κατέγνωστο, καλέσας Φιλοκλέα τὸν στρατηγὸν, ἡρώτησεν αὐτὸν, τίνα τιμᾶται δίκην ἔκατῷ, τοιαῦτα περὶ Ἑλλήνων συμβεβουλευκώς τοῖς πολίταις. 'Ο δ' οὐδέν τι πρὸς τὴν συμφορὰν ἐνδούς, ἐκέλευτε μὴ κατηγορεῖν, ὃν οὐδείς ἔστι δικαστὴς, ἀλλὰ γικῶντα πράττειν, ἀπερ ἀν γικηθείς ἔπασχεν εἶτα λουσάμενος καὶ λαζῶν γλαυμύδα λαμπρὰν, πρῶτος ἐπὶ τὴν σφαγὴν ἡγεῖτο τοῖς πολίταις, ὃς ἱσορεῖ Θεόφραστος. 'Εκ δὲ τούτου πλέων ὁ Δύσανδρος ἐπὶ τὰς πόλεις, Ἀθηναίων μὲν οἷς ἐπιτύχοι, ἐκέλευε πάντας εἰς Ἀθήνας ἀπίεναι φείσεσθαι γὰρ οὐδενὸς, ἀλλ' ἀποσφάξειν, ὅγ ἀν ἔξι λάθη τῆς πόλεως. Ταῦτα δ' ἐπράττε καὶ συνήλαυνεν ἀπαντας εἰς τὸ ἀστυ, βουλόμενος ἐν τῇ πόλει ταχὺ λιμὸν ἴσχυρὸν γενέσθαι καὶ σπάνιν, ὅπως μὴ πράγματα παράσχοιεν αὐτῷ τὴν πολιορκίαν εὐπόρως ὑπομένοντες. Καταλύων δὲ τοὺς δήμους, καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, ἔνα μὲν ἀρμοστὴν ἐκάστηρ Δακεδαμόνιον κατέλιπε, δέκα δ' ἀρχοντας ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συγκεκριτημένων κατὰ πόλιν ἐταῖριῶν. Καὶ ταῦτα πράττων ὁμοίως ἐν τε ταῖς πολεμίαις καὶ ταῖς συμμάχοις γεγενημέναις πόλεσι, παρέπλει σχολιώς, τρόπον τινὰ κατασκευαζόμενος ἔκατῷ τὴν Ἑλλάδος ἡγεμονίαν. Οὕτε γὰρ ἀριστίνοδην, οὕτε πλούτινὸν ἀπεδείκνυε τοὺς ἀρχοντας, ἀλλ' ἐταιρίας καὶ ἵενίας χαριζόμενος τὰ πράγματα, καὶ κυρίους ποιῶν τιμῆς τε καὶ κολάσεως, πολλαῖς δὲ παραγινόμενος αὐτὸς σφαγαῖς, καὶ

συνεκβάλλων τοὺς τῶν φίλων ἐχθρούς, οὐκ ἐπιεικὲς ἐδίδου τοῖς "Ελλησι δεῖγμα τῆς Λακεδαιμονίων ἀρχῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ κωμικὸς Θεόπομπος ἔοικε ληρεῖν, ἀπεικάζων τοὺς Λακεδαιμονίους ταῖς καπνηλίσιν, ὅτι τοὺς "Ελληνας ἥδιστον ποτὸν τῆς ἐλευθερίας γεύσαντες, ὅξος ἐνέχειν. Εὐθὺς γάρ ἦν τὸ γεῦμα δυσχερὲς καὶ πικρὸν, οὕτε τοὺς δήμους κυρίους τῶν πραγμάτων ἐῶντος εἶναι τοῦ Αυσάνδρου, καὶ τῶν ὀλίγων τοῖς θρασυτάτοις καὶ φιλονεικοτάτοις τὰς πόλεις ἐγχειρίζοντος.

ιδ'. Διατρίψας δὲ περὶ ταῦτα χρόνον οὐ πολὺν, καὶ προπέμψας εἰς Λακεδαιμονα τοὺς ἀπαγγελοῦντας, ὅτι προσπλεῖ μετὰ νεῶν διακοσίων, συγέμιξε περὶ τὴν "Αττικὴν "Αγιδὶ καὶ Παυσανίᾳ, τοῖς βασιλεῦσιν, ὡς ταχὺ συναιρήσων τὴν πόλιν. Ἐπει δ' ἀντεῖχον οἱ "Αθηναῖοι, λαβὼν τὰς ναῦς, πάλιν εἰς Ἄσταν διεπέρασσε· καὶ τῶν μὲν ἄλλων πόλεων ὁμαλῶς ἀπασῶν κατέλυε τὰς πολιτείας, καὶ καθίστη δεκαδαρχίας, πολλῶν μὲν ἐν ἑκάστῃ σφαττομένων, πολλῶν δὲ φευγόντων· Σαριόυς δὲ πάντας ἑκθαλῶν, παρέδωκε τοῖς φυγάσι τὰς πόλεις. Σηστὸν δ' "Αθηναίων ἐχόντων ἀφελόμενος, οὐκ εἴσαγεν οἰκεῖν Σηστίους, ἀλλὰ τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῷ κυθεργήταις καὶ κελευσταῖς ἔδωκε τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν νέμεσθαι. Πρὸς δὲ καὶ πρῶτον ἀντέχρουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοὺς Σηστίους αὖθις ἐπὶ τὴν χώραν κατήγαγον. Ἀλλ' ἐκεῖνά γε τοῦ Αυσάνδρου πάντες ἡδέως ἐώρων οἱ "Ελληνες, Αἰγινήταις τε διὰ πολλοῦ χρόνου τὴν αὐτῶν πόλιν ἀπολαμβάνοντας, καὶ Μηλίους καὶ Σκιωναίους ὑπ' αὐτοῦ συνοικίζομένους, ἐξελαυνομένων "Αθηναίων, καὶ τὰς πόλεις ἀποδιδόντων. Ἡδη δὲ καὶ τοὺς ἐν ἀστει κακῶς ἔχειν ὑπὸ λιμοῦ πυνθανόμενος, κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ· καὶ παρεστήσατο τὴν πόλιν, ἀναγκασθεῖσαν, ἐφ' οἵς ἐκεῖνος ἐκέλευε, ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις. Καίτοι Λακεδαιμονίων ἐστὶν ἀκοῦσαι λεγόντων, ὡς Λύσανδρος μὲν ἔγραψε τοῖς ἐφόροις τάδε· «Ἀλώκαντι ταῖς "Αθηναῖς». Λυσάνδρῳ δ' ἀντέγραψαν οἱ ἔφοροι· «Ἀρκεῖ τό γε ἑαλώκειν». Ἀλλ' εὐπρεπέλας χάριν οὗτος ὁ λόγος πέπλασται. Τὸ δ' ἀληθινὸν δόγμα τῶν ἐφόρων οὕτως εἶχε· «Τάδε τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων ἔγνω· Καθθαλόντες τὸν Πειραιᾶ, καὶ τὰ μακρὰ σκέλη, καὶ ἐκβάντες ἐκ πασῶν τῶν πόλεων, τὰν αὐτῶν γάν ἔχον-

τες ταῦτα καὶ δρῶντες τὰν εἰράναν ἔχοιτε, ἀλλὰ δόντες, καὶ τοὺς φυγάδας ἀνέντες. Περὶ [δὲ] τῶν νκῶν τῷ πλήθεος, ὁκοῖον τί καὶ τίνοις δοκέη, ταῦτα ποιέστε.^ν Ταῦτην δὲ προσεδέξαντο τὴν σκυτάλην οἱ Ἀθηναῖοι, Θηραμένους τοῦ "Ἄγνωνος" συμβουλεύσαντος. "Οτε καὶ φασιν ὑπὸ τῶν νέων τινὸς δημαγωγῶν Κλεομένους ἐφωτώμενον, εἰ τολμᾶται τὸν πολιτῶν ἀνέστησε, καὶ λέγειν, παραδιδούς τὰ τείχη τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἀλλὰ Λακεδαιμονίων ἀκόντων ἔκεινος ἀνέστησεν, εἰπεῖν· «'Αλλ' οὐδὲν, ὃ μειράκιον, ὑπεναντίον ἔγω γ πράττω Θεμιστοκλεῖ τὰ γὰρ αὐτὰ τείχη κάκτινος ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν πολιτῶν ἀνέστησε, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ σωτηρίᾳ καταβαλοῦμεν. Εἰ δὲ τὰ τείχη τὰς πόλεις εὐδαίμονας ἐποίει, πασῶν ἔδει πράττειν κάκιστα τὴν Σπάρτην, ἀτείχιστον οὖσαν.

Ιέ. 'Ο δ' οὖν Δύσανδρος, ὡς παρέλαθε τάς τε ναῦς ἀπάσας, πλὴν δῶδεκα, καὶ τὰ τείχη τῶν Ἀθηναίων, ἔκτη ἐπὶ δεκάτῃ Μουνυχιῶνος μηνὸς, ἐνθῆ καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἐνίκων τὸν βάρβαρον, ἐβούλευσεν εὔθυνος καὶ τὴν πολιτείαν μετατησσαι. Δυσπειθῶς δὲ καὶ τραχέως φερόντων, ἀποστείλας πρὸς τὸν δῆμον, ἔφη, τὴν πόλιν εἰληφέναι παρασπονδοῦσαν· ἐστάναι γὰρ τὰ τείχη, τῶν ἡμερῶν, ἐν αἷς ἔδει καθηρῆσθαι, παρωχημένων. Ἐτέρων οὖν ἐξ ἀρχῆς προθήσειν γνώμην περὶ αὐτῶν, ὡς τὰς δύο λογίας λελυκότων. "Εγιοι δὲ καὶ προτεθῆναι φασὶν ὡς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ γνώμην ἐν τοῖς συμμάχοις. "Οτε καὶ τὸν Θηβαῖον Ἑρίανθον εἰσηγήσασθαι, τὸ μὲν ἀστεῖον κατασκάψαι, τὴν δὲ χώραν ἀνεῖναι μηλόθοτον. Εἴτα μέντοι, συνουσίας γενομένης τῶν ἡγεμόνων, καὶ παρὰ πότον τινὸς Φωκέως ἄσαντος ἐκ τῆς Εὐριπίδου Ἡλέκτρας τὴν πάροδον, ἥς ἡ ἀρχή·

^νΛγαμέμνονος δέ κόρη, Ηλυθον, Ἡλέκτρα, ποτὶ σὰν ἀγρότειρων αὐλάν.

πάντας ἐπικλασθῆναι, καὶ φανῆναι σχέτλιον ἔργον, τὴν οὕτως εὐαλεῖ καὶ τοιούτους ἀνδρας φέρουσαν ἀνελεῖν καὶ διεργάσασθαι πόλιν. 'Ο δ' οὖν Δύσανδρος, ἐνδόντων τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἀπαντα, πολλὰς μὲν ἐξ ἀστεος μεταπεμψάμενος αὐλητρίδας, πάσας δὲ τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ συναγαγών, τὰ τείχη κατέσκαπτε, καὶ τὰς τριήρεις κατέφλεγε πρὸς τὸν αὐλὸν, ἐστεφαγωμένων καὶ παιζόν-

των ἄμα τῶν συμμάχων, ὡς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀρχούσαν τῆς ἐλευθερίας. Εὐθὺς δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν πολιτείαν ἐκίνησε, τριάκοντα μὲν ἐν ἀστεῖ, δέκα δὲ ἐν Πειραιεῖ καταστήσας ἀρχοντας, ἔμβαλὼν δὲ φρουρὰν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ Καλλιθείον ἀρμοστὴν, ἀνδρας Σπαρτιάτην, ἐπιστήσας. Ἐπεὶ δὲ οὗτος Λύτορες, τὸν ἀθλητὴν, ἐφ' ὃ τὸ τύμπανον ὁ Ξενοφῶν πεποίκιζε, τὴν βακτηρίαν διαράμενος παῖσιν ἔμελλεν, δὲ δὲ, τῶν σκελῶν συναρμένος, ἀνέτρεψεν αὐτὸν, οὐ συνηγανάκτησεν δὲ Λύσανδρος, ἀλλὰ καὶ συνεπετίμησε, φῆσας, αὐτὸν οὐκ ἐπίστασθαι τὸν Καλλιθείον ἐλευθέρων ἀρχεῖν. Ἀλλὰ τὸν μὲν Λύτορες οἱ τριάκοντα, τῷ Καλλιθείῳ χαριζόμενοι, μικρὸν ὑστερον ἀνεῖλον.

ΙΓ'. Ο δὲ Λύσανδρος ἀπὸ τούτων γενόμενος, αὐτὸς μὲν ἐπὶ Θράκης ἐξέπλευσε, τῶν δὲ ἥρημάτων τὰ περιόντα, καὶ στασις δωρεᾶς αὐτὸς, ἢ στεφάνους ἐδέξατο, πολλῶν, ὡς εἰκός, διδόντων ἀγάθῃ δύνατωτάτῳ καὶ τρόπον τινὰ κυρίῳ τῆς Ἑλλαδὸς, ἀπέστειλαν εἰς Λακεδαιμονίου διὰ Γυλίππου τοῦ στρατηγήσαντος περὶ Σικελίαν. Ο δὲ, ὡς λέγεται, τὰς ῥαψάς τῶν ἀγγειων κάτωθεν ἀναλύσας, καὶ ἀφελῶν συγνόν ἀργύριον ἐξ ἐκάστου, πάλιν συνέδραψεν, ἀγνοήσας, ὅτι γραμματίδιον ἐνήν ἐκάστῳ τὸν ἀριθμὸν σηματίνον. Ἔλθων δὲ εἰς Σπάρτην, δὲ μὲν ὑφήρητο, κατέκρουψεν ὑπὸ τὸν ἀέρα μονιν τῆς οἰκίας, τὰ δὲ ἀγγεῖα παρέδωκε τοῖς ἐρόροις, καὶ τὰς σφραγίδας ἐπέδειξεν. Ἐπεὶ δέ, ἀνοιξάντων καὶ ἀριθμούντων, διεφώνει πρὸς τὰ γράμματα τὸ πλῆθος τοῦ ἀργυρίου, καὶ παρεῖχε τοῖς ἐρόροις ἀπορίαν τὸ πρᾶγμα, φράζει θεράπων τοῦ Γυλίππου πρὸς αὐτοὺς αἰνιξάμενος, μπό τῷ κεραμικῷ κοιτάζεσθαι πολλὰς γλαυκας. Ἡν γὰρ, ὡς ἔστι, τὸ γάρυγμα τοῦ πλείστου τότε γομίσματος, διὰ τοὺς Ἀθηναίους, γλαυκές.

ΙΖ'. Ο μὲν οὖν Γύλιππος αἰσχρὸν οὕτω καὶ ἀγεννὲς ἔργον ἐπὶ λαμπροῖς τοῖς ἔμπροσθεν καὶ μεγάλοις ἔργασίμενος, μετέστησεν ἔκατον ἐκ Λακεδαιμονίου. Οἱ δὲ φρονιμώτατοι τῶν Σπαρτιατῶν, οὓς ἤκιστα καὶ διὰ τοῦτο τὴν τοῦ νομίσματος ἰσχὺν φοβηθέντες, ὡς οὐγί τῶν τυχόντων ἀποτομένην πολιτῶν, τόν τε Λύσανδρον ἐλοιδόρουν, καὶ διεμαρτύρησαν τοῖς ἐρόροις ἀποδιοπομπεῖσθαι πᾶν τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον, ὥσπερ κῆρας ἐπαγωγίμους. Οἱ δὲ προσ-

Θεσαν γνώμην. Καὶ Θεόπομπος μὲν φῆσι Σκιραφίδαν, Ἡφόρος δὲ Φλογίδαν εἶναι τὸν ἀποφηνάμενον, ὡς οὐ γρὴ προσδέχεσθαι νόμισμα χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ χρῆσθαι τῷ πατρίῳ. Τοῦτο δ' ἦν σιδήροιν, πρῶτον μὲν δέξει μεταβαπτύμενον ἐκ πυρὸς, διποις μὴ καταγαλεύοιτο, ἀλλὰ διὰ τὴν βαρὴν ἀξομον καὶ ἀδρανὲς γίνοιτο· ἔπειτα βαρύσταθμον, καὶ δυσπαρακόμιστον, καὶ ἀπὸ πολλοῦ τινος πλάθους καὶ ὅγκου μικράν τινα ἀξίαν δυνάμενον. Κινδυνεύει δὲ καὶ τὸ πάμπαν ἀρχαῖον οὔτως ἔχειν, ὁθελίσκοις χρωμένων νομίσμασι σιδηροῖς, ἐνίων δὲ χαλκοῖς· ἀρ' ἦν παραχρένες πλάθοις ἔτι καὶ νῦν τῶν κερμάτων ὁθολούς καλεῖσθαι, δραχμὴν δὲ τοὺς ἔξ οἱολούς· τοσούτων γάρ οὐ χειρὶ περιεδράττετο. Τῶν δὲ Αυτανδρου φίλων ὑπενχντιούμενων, καὶ σπουδαστάντων ἐν τῇ πόλει καταχειναι τὰ χρήματα, δημοσίᾳ μὲν ἐδόξεν εἰσάγεσθαι νόμισμα τοιοῦτον, ἀν δέ τις ἀλῷ κεκτημένος ἴδια, ζημίαν ὥρισαν θάνατον· ὕσπερ τοῦ Λυκούργου τὸ νόμισμα φοβηθέντος, οὐ τὴν ἐπὶ τῷ νομίσματι φιλαργυρίζειν, ἦν οὐκ ἀφῆσαι τὸ μὴ κεκτηθῆαι τὸν ἴδιωτην, ὡς τὸ κεκτηθῆαι τὴν πόλιν εἰσεποιεῖτο, τῆς χρείας ἀξίαν προσλαμβανούσης καὶ ζῆλον. Οὐ γάρ ἦν, δημοσίᾳ τιμώμενον δρῶντας, ἴδιᾳ καταφρονεῖν ὡς ἀχρήστους καὶ πρὸς τὰ οἰκεῖα νομίζειν ἐκάστῳ μηδενὸς ἀξίου πρᾶγμα, τὸ κοινῇ οὔτως εὐδοκιμοῦν καὶ ἀγαπώμενον. Ἀλλὰ καὶ πολλῷ τάχιον ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπιφρέουσιν οἱ ἔθισμοι τοῖς ἴδιωτικοῖς βίοις, ἢ τὰ καθ' ἔκκστον ὄλιγοθήματα καὶ πάθη τὰς πόλεις ἀνυπίμπλησι πραγμάτων πονηρῶν. Τῷ γάρ ὅλῳ συγδιαστρέφεσθαι τὰ μέρη μᾶλλον, ὅταν ἐνθῆ πρὸς τὸ χεῖρον, εἰκός· αἱ δὲ ἀπὸ μέρους εἰς ὅλον ἀμαρτίαι πολλὰς ἐντάσσεις καὶ βοηθείας ἀπὸ τῶν ὑγιαινόντων ἔχουσιν. Οἱ δὲ ταῖς μὲν οἰκίαις τῶν πολιτῶν, δηποις οὐ πάρεισιν εἰς αὐτὰς νόμισμα, τὸν φόρον ἐπέστησαν φύλακα καὶ τὸν νόμον· αὐτὰς δὲ τὰς ψυχὰς ἀνεκπλάκτους καὶ ἀπαθεῖς πρὸς ἀργύριον οὐ διετήρησαν, ἐμβαλόντες εἰς ζῆλον, ὡς σεμνοῦ δή τινος καὶ μεγάλου, τοῦ πλουτεῖν ἀπαντας. Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ δι' ἑτέρας που γραφῆς ἡψάμεθα Λακεδαιμονίων.

ιη. Ό δὲ Λύτανδρος ἔστησεν ἀπὸ τῶν λαφύρων ἐν Δελφοῖς αὐτοῦ χαλκῆν εἰκόνα, καὶ τῶν γκυάρχων ἐκάστου, καὶ χρυσοῦς ἀ-

στέρας τῶν Διοσκούρων, οὐ πρὸ τῶν Λευκτρικῶν ἡφανίσθησαν. Ἐν δὲ τῷ Βρασίδου καὶ Ἀκανθίων θησαυρῷ τριήρης ἔκειτο διὰ χρυσοῦ πεποιημένη καὶ ἐλέφαντος, δύοιν πηγῶν, ὃν Κῦρος αὐτῷ νικητήριον ἔπεμψεν. Ἀλεξανδρίδης δὲ διελφός ιστορεῖ καὶ παρακαταθήκην ἐνταῦθα Λυσάνδρου κεῖθαι, τάλαντον ἀργυρίου καὶ μνᾶς πεντάκοντα δύο, καὶ πρὸς τούτοις ἐνδεκα στατῆρας· οὐχ διμολογούμενα γράφων τοῖς περὶ τῆς πενίας τοῦ ἀνδρὸς διμολογουμένοις. Τότε δ' οὖν ὁ Λυσανδρος, ὃσον οὐδεὶς τῶν πρόσθεν Ἑλλήνων δυνηθεὶς, ἐδόκει φρονήματι καὶ ὅγκῳ μείζονι κεχρῆσθαι τῆς δυνάμεως. Πρώτῳ μὲν γάρ, ὡς ιστορεῖ Διοῦρις, Ἑλλήνων ἐκείνῳ βωμοὺς αἱ πόλεις ἀνέστησαν, ὡς Θεῷ, καὶ θυσίας ἔθυσαν· εἰς δὲ πρῶτον παιανες ἥσθησαν, ὃν ἐνὸς ἀρχὴν ἀπομνημονεύουσι τοιάνδε·

Τὸν Ἑλλάδος ἀγαθέας στραταγὸν εὑρυχώρου Σπάρτας
ὑμνήσομεν.^Ω Ἡ παίαν.

Σάμιοι δὲ τὰ παρ' αὐτοῖς Ἡραῖα, Λυσάνδρια καλεῖν ἐψηφίσαντο. Τῶν δὲ ποιητῶν Χοίριλον μὲν δεῖ περὶ αὐτὸν εἶχεν, ὡς κοσμήσοντα τὰς πράξεις διὰ ποιητικῆς. Ἀντιλόχῳ δὲ, ποιησαντι μετρίους τινὰς εἰς αὐτὸν στίχους, ἡσθεὶς ἔδωκε πλήσας ἀργυρίου τὸν πῖλον. Ἀντιμάχου δὲ τοῦ Κολοφωνίου, καὶ Νικηφάτου τινὸς Ἡρακλεώτου, ποιήμασι Λυσάνδρια διαγωνισαμένων ἐπ' αὐτῷ, τὸν Νικήρατον ἐστεφάνωσεν. Ὁ δ' Ἀντίμαχος ἀγθεσθεὶς ἡφάντισ τὸ ποίημα. Πλάτων δὲ, νέος δὲν τότε, καὶ θαυμάζων τὸν Ἀντίμαχον ἐπὶ τῇ ποιητικῇ, βαρέως φέροντα τὴν ἱτταν ἀνελάμβανε καὶ παρεμυθεῖτο, τοῖς ἀγνοοῦσι κακὸν εἶναι φάμενος τὴν ἄγνοιαν, ὥσπερ τὴν τυφλότητα τοῖς μὴ βλέπουσιν. Ἐπεὶ μέντοι ὁ κιθαρῳδὸς Ἀριστόνους, ἔξακις Πύθια νενικηκώς, ἐπιγγέλλετο τῷ Λυσάνδρῳ φιλοφρονούμενος, δὲν νικήσῃ πάλιν, Λυσάνδρου κηρύζειν ἔαυτὸν, αἱ δοῦλον; εἰπεν.

ιθ'. Ἄλλ' ἡ μὲν φιλοτιμία τοῦ Λυσάνδρου τοῖς πρώτοις καὶ ισοτίμοις ἦν ἐπαχθῆς μόνον. Ὑπεροψίας δὲ πολλῆς ἀμα τῇ φιλοτιμίᾳ διὰ τοὺς θεραπεύοντας ἐγγενομένης τῷ θήει καὶ βαρύτητος, οὔτε τιμῆς, οὔτε τιμωρίας μέτρον ἦν παρ' αὐτῷ δημοτικόν· ἀλλὰ φιλίας μὲν ἄθλα καὶ ζενίας, ἀνυπεύθυνοι δυναστεῖαι πόλεων καὶ τυρκυνίδες ἀνεξέταστοι, θυμοῦ δὲ μία πλήρωσις, ἀπολέσθαι τὸν

ἐπεχθανόμενον· οὐδὲ γάρ φυγεῖν ἔξην. Ἀλλὰ καὶ Μιλησίων ὑστερον τοὺς τοῦ δῆμου προϊσταμένους δεδιώς, μὴ φύγωσι, καὶ προκαγεῖν τοὺς κεκρυμμένους βουλόμενος, ὥμοσε μὴ ἀδικήσειν· πιστεύσαντας δὲ καὶ προελθόντας, ἀποσφάξαι τοῖς ὀλιγαρχικοῖς παρέδωκεν, οὐκ ἐλάττονας ὀκτακοσίων συναμφοτέρους ὅντας. Ἡν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐν ταῖς πόλεσι δημοτικῶν φόνος οὐκ ἀριθμητὸς, ἀτε δὴ μὴ κατ' ίδίας μόνον αἰτίας αὐτοῦ κτείνοντος, ἀλλὰ πολλαῖς μὲν ἔχθραις, πολλαῖς δὲ πλεονεξίαις τῶν ἐκασταχόθι φίλων χαριζομένου τὰ τοιαῦτα καὶ συνεργοῦντος. "Οθεν εὑδοκίμησεν Ἐτεοκλῆς ὁ Λακεδαιμόνιος, εἰπὼν, ὡς οὐκ ἀν ἡ Ἑλλὰς δύο Αυσάνδρους ἤνεγκε. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ περὶ Ἀλκιβιάδου φησι Θεόφραστος εἰπεῖν 'Αρχέστρωτον. 'Αλλ' ἐκεὶ μὲν ὕδρις ἦν καὶ τρυφὴ σὺν αὐθαδείᾳ τὸ μάλιστα δυσχεραινόμενον· τὴν δὲ Αυσάνδρου δύναμιν ἡ τοῦ τρόπου χαλεπότης φοβερὰν ἐποίει καὶ βαρεῖαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ἄλλοις οὐ πάνυ προσεῖχον ἐγκαλοῦσιν· ἐπει δὲ Φαρνάδαζος, ἀδικούμενος ὑπ' αὐτοῦ τὴν χώραν ἄγοντος καὶ φέροντος, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σπάρτην κατηγόρους, ἀγανακτήσαντες οἱ ἔφοροι, τῶν μὲν φίλων αὐτοῦ καὶ συστρατήγων ἔνα, Θώρακα, λαβόντες ἀργύριον ίδίᾳ κεκτημένον, ἀπέκτειναν, ἐκείνῳ δὲ σκυτάλην ἀπέπεμψαν, ἵκειν κελεύοντες. "Εστι δ' ἡ σκυτάλη τοιοῦτον. Ἐπάν τέκμηψι ναύαρχον, ἢ στρατηγὸν, οἱ ἔφοροι, ξύλα δύο στρογγύλα μῆκος καὶ πάχος ἀκριβῶς ἐπισώσαντες, ὥστε ταῖς τομαῖς ἐφαρμόζειν πρὸς ἄλληλα, τὸ μὲν αὐτοὶ φυλάττουσι, θάτερον δὲ τῷ πεμπομένῳ διδόσαι. Ταῦτα δὲ τὰ ξύλα σκυτάλας καλοῦσιν. "Οταν οὖν ἀπόρρητόν τι καὶ μέγα φράσαι βουληθῶσι, βιβλίον, ὃσπερ ιμάντα, μακρὸν καὶ στενὸν ποιοῦντες, περιελίττουσι τὴν παρ' αὐτοῖς σκυτάλην, οὐδὲν διάλειμμα ποιοῦντες, ἀλλὰ πανταχόθεν κύκλῳ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς τῷ βιβλίῳ καταταλαμβάνοντες. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες, δὲ βούλονται, καταγράφουσιν εἰς τὸ βιβλίον, ὃσπερ ἐστὶ τῇ σκυτάλῃ περικείμενον. "Οταν δὲ γράψωσιν, ἀφελόντες τὸ βιβλίον, ἀνευ τοῦ ξύλου πρὸς τὸν στρατηγὸν ἀποστέλλουσι. Δεξάμενος δ' ἐκεῖνος, ἄλλως μὲν οὐδὲν ἀνυλέξασθαι δύναται τῶν γραμμάτων, συγαφὴν οὐκ ἔχόντων, ἀλλὰ διεσπασμένων· τὴν δὲ παρ' αὐτῷ σκυτάλην λαβὼν, τὸ τριπλα τοῦ

TOM. Δ'.

15

βιβλίου περὶ αὐτὴν περιέτεινεν, ὡστε, τῆς ἔλικος εἰς τάξιν ὅμοιῶς ἀποκαθισταμένης, ἐπιβάλλοντα τοῖς πρώτοις τὰ δεύτερα, κύκλῳ τὴν ὄψιν ἐπάγγειν τὸ συνεχὲς ἀνευρίσκουσαν. Καλεῖται δὲ ὁμοιόμως τῷ ξύλῳ σκυτάλῃ τῷ βιβλίον, ὡς τῷ μετροῦντι τὸ μετρούμενον.

ζ'. 'Ο δὲ Λύσανδρος, ἐλθούσης τῆς σκυτάλης πρὸς αὐτὸν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, διεταράχθη, καὶ μάλιστα τὰς τοῦ Φαρνακέζου δεδιώς κατηγορίας, ἐσπούδασεν εἰς λόγους αὐτῷ ὡς λύσων τὴν διαφορὰν συνελθεῖν. Καὶ συνελθὼν ἐδεῖτο γράψι τοὺς περὶ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀρχοντας ἑτέραν ἐπιστολὴν ὡς οὐδὲν ἥδικημένον, οὐδ' ἐγκαλοῦντα. Πρὸς Κρῆτα δ' ἄρα, τὸ τοῦ λόγου, κρητίζων ἡγγόνει τὸν Φαρνάκεζον. 'Γηποτχόμενος γάρ ἀπαντα ποιήσειν, φανερῶς μὲν ἔγραψεν, οἷαν δὲ Λύσανδρος ἡξίωσεν ἐπιστολὴν, κρύφα δ' εἶχεν ἑτέραν αὐτόθι γεγραμμένην. 'Ἐν δὲ τῇ τὰς σφραγίδας ἐπιβάλλειν, ἐναλλάξας τὰ βιβλία μηδὲν διαφέροντα τῇ ὄψει, δίδωσιν ἐκείνην αὐτῷ τὴν κρύφα γεγραμμένην. 'Διηκόμενος οὖν δὲ Λύσανδρος εἰς Λακεδαιμονια, καὶ πορευθεὶς, ὥσπερ ἔθος ἐστι, πρὸς τὸ ἀρχεῖον, ἀπέδωκε τοῖς ἐφόροις τὰ γράμματα τοῦ Φαρνακέζου, πεπισμένος ἀνηρρήσθαι τὸ μέγιστον αὐτοῦ τῶν ἐγκλημάτων. 'Ηγαπᾶτο γάρ δὲ Φαρνάκεζος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, προθυμότατος ἐν τῷ πολέμῳ τῶν Βασιλέως στρατηγῶν γεγενημένος. 'Ἐπειδὲ ἀναγγόντες οἱ ἔφοροι τὴν ἐπιστολὴν, ἔδειξαν αὐτῷ, καὶ συνῆκεν, ὡς

Οὐκ ἄρα οὐδουσεύς ἐστιν αἰμύλος μόνον,
τότε μὲν ἴσχυρῶς τεθρυσθημένος ἀπῆλθεν· ἡμέραις δὲ διλγαῖς ὑποτερον ἐντυχὼν τοῖς ἀρχούσιν, ἕφη δεῖν αὐτὸν εἰς "Αμμωνος ἀναβῆναι, καὶ τῷ Θεῷ θύσαι θυσίας, δις ηὔκατο πρὸ τῶν ἀγώνων. "Ενγιοι μὲν οὖν ὡς ἀληθῶς φασὶν αὐτῷ πολιορκοῦντι τὴν τῶν Ἀφυταίων πόλιν ἐν Θράκη κατὰ τοὺς ὑπνους παραστῆναι τὸν "Αμμωνα· διὸ καὶ τὴν πολιορκίαν ὅφεις, ὡς τοῦ Θεοῦ προστάζειντος, ἐκέλευε τοὺς Ἀφυταίους "Αμμωνι θύειν, καὶ τὸν Θεὸν ἐσπούδασεν εἰς τὴν Λιβύην πορευθεὶς ἔξιλάσσοσθαι. Τοῖς δὲ πλείστοις ἐδόκει πρόσχημα ποιεῖσθαι τὸν Θεόν, ἀλλως δὲ τοὺς ἐφόρους δεδοικώς, καὶ τὸν οἶκον ζυγὸν οὐ φέρων, οὐδὲ ὑπομένων ἀρχεσθαι, πλάνης ὄρέγεσθαι καὶ περιφοιτήσεως τινός· ὥσπερ ἵππος ἐκ νομῆς ἀφέτου καὶ

λειμῶνος αὗτις ἡκων ἐπὶ φάτνην, καὶ πρὸς τὸ σύνθετον ἔργον αὗτις ἀγόμενος. Ἡν μὲν γάρ Ἐφορος τῆς ἀποδημίας ταῦτης αἰτίαν ἀναγράφει, μετὰ μικρὸν ἀφηγήσομαι.

κά. Μόλις δὲ καὶ χαλεπῶς ἀφεθῆναι διαπραξάμενος ὑπὸ τῶν ἔρδων, ἔξεπλευσεν. Οἱ δὲ βασιλεῖς, ἀποδημήσαντος αὐτοῦ, συμφρονήσαντες, ὅτι ταῖς ἑταιρίαις τὰς πόλεις κατέχων, διὰ παντὸς ἄρχει καὶ κύριος ἔστι τῆς Ἑλλάδος, ἔπρασσον, ὅπως ἀποδώσουσι τοῖς δημόταις τὰ πράγματα, τοὺς ἑκείνου φίλους ἐκβαλόντες. Οὐ μὴν ἀλλὰ πάλιν πρὸς ταῦτα κινήματος γενομένου, καὶ πρώτων τῶν ἀπὸ Φυλῆς Ἀθηναίων ἐπιθεμένων τοῖς τριάκοντα, καὶ κρατούντων, ἐπανελθὼν διὰ ταχέων δὲ Λύσανδρος, ἔπεισε τοὺς Δακεδαιμονίους ταῖς ὀλιγαρχίαις βιοθεῖν, καὶ τοὺς δῆμους κολαζεῖν. Καὶ πρώτοις τοῖς τριάκοντα πέμπουσιν ἐκατὸν τάλαντα πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ στρατηγὸν αὐτῶν, Λύσανδρον. Οἱ δὲ βασιλεῖς φθονοῦντες, καὶ δεδιότες, μὴ πάλιν ἔλη τὰς Ἀθηναῖς, ἔγνωσαν ἐξιέναι τὸν ἔτερον αὐτῶν. Ἐξῆλθε δὲ ὁ Παυσανίας, λόγῳ μὲν ὑπὲρ τῶν τυράννων ἐπὶ τὸν δῆμον, ἕργῳ δὲ καταλύσων τὸν πόλεμον, ὃς μὴ πάλιν δὲ Λύσανδρος διὰ τῶν φίλων κύριος γένοιτο τῶν Ἀθηνῶν. Τοῦτο μὲν οὖν διεποράξατο ὁρθίως, καὶ τοὺς Ἀθηναίους διαλλάξας, καὶ καταπαύτας τὴν στάσιν, ἀφέλετο τοῦ Λυσάνδρου τὴν φιλοτιμίαν. Ὁλίγῳ δὲ ὑστερὸν ἀποστάντων πάλιν τῶν Ἀθηναίων, αὐτὸς μὲν αἰτίαν ἔλαβεν, ὡς ἐγκεχαλινωμένον τῇ ὀλιγαρχίᾳ τὸν δῆμον ἀνεῖς αὗτις ἐξυθρίσκαι: καὶ θρασύνασθαι: τῷ δὲ Λυσάνδρῳ προσεθήκατο δόξαν ἀνδρὸς οὐ πρὸς ἑτέρων χάριν, οὐδὲ θεωτικῶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς Σπάρτης συμφέρον αὐθεκάστως στρατηγοῦντος.

κβ'. Ἡν δὲ καὶ τῷ λόγῳ θρασὺς, καὶ καταπληκτικὸς πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας. Ἀργείοις μὲν γάρ ἀμφιλογουμένοις περὶ γῆς ὅρων, καὶ δικαιότερα τῶν Δακεδαιμονίων οἰομένοις λέγειν, δείξας τὴν μάχαιραν, «Ο ταῦτης (ἔρη) κρατῶν, βέλτιστα περὶ γῆς ὅρων διαλέγεται». Νεγκρέως δ' ἀνδρὸς ἔν τινι συλλόγῳ παρέησα κροταμένου πρὸς αὐτὸν, «Οι λόγοι σου (εἶπεν), ωζένε, πόλεως δέονται». Τοὺς δὲ Βοιωτοὺς ἐπαχμοτερίζοντας ἡρώτας, Πότερον ὄρθοῖς τοῖς δόρκσιν, ή κεκλιμένοις, διαπορεύηται τὴν χώραν αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ, τῶν Κορινθίων ἀφεστώτων, παρερχομένους πρὸς τὰ τείχη τοὺς

λακεδαιμονίους ἔώρα προσθέλειν δύνοντας, καὶ λαγώς τις ὥφη
διαπηδῶν τὴν τάφρον, « Οὐκ αἰσχύνεσθε (ἔφη) τοιούτους φοβού-
μενοι πολεμίους, ὃν οἱ λαγωὶ δι' ἀργίαν τοῖς τείχεσιν ἐγκαθεύ-
δουσιν; » Ἐπεὶ δὲ Ἡγιεῖς ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἀδελφὸν μὲν
Ἡγησίλαον καταλιπὼν, οὐδὲν δὲ νομιζόμενον Λεωτυχίδαν, ἐφαστῆς
τοῦ Ἡγησίλαος γεγονὼς ὁ Λύσανδρος, ἔπεισεν αὐτὸν ἀντιλαμβά-
νεσθαι τῆς βασιλείας, ὡς Ἡρακλείδην ὅντα γνήσιον. Ὁ γάρ Λεω-
τυχίδας διαβολὴν εἶχεν εξ Ἀλκιβιάδου γεγονέναι, συνόντος αὐ-
τοῦ κρύφα τῇ Ἡγιεῖος γυναικὶ Τιμαίᾳ, καθ' ὃν χρόνον φεύγων ἐν
Σπάρτη διέτριβεν. Ὁ δὲ Ἡγιεῖς, ὡς φυσι, χρόνου μὲν λογισμῷ τὸ
πρᾶγμα συνελών, ὡς οὐ κυήσειν ἐξ αὐτοῦ, παρημέλει τοῦ Λεω-
τυχίδου, καὶ φανερὸς ἦν ἀναινέμενος αὐτὸν, παρά γε τὸν λοιπὸν
χρόνον. Ἐπεὶ δὲ νοσῶν εἰς Ἡράκλαν ἐκομίσθη, καὶ τελευτὴν ἔμελ-
λε, τὰ μὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νεανίσκου, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν φίλων ἐκλι-
παρηθεὶς, ἐναντίον πολλῶν ἀπέρηνεν οὐδὲν αὐτοῦ τὸν Λεωτυχίδαν,
καὶ δενθεὶς τῶν παρόντων ἐπιμαρτυρῆσαι ταῦτα πρὸς τοὺς λακε-
δαιμονίους, ἀπέθανεν. Οὗτοι μὲν οὖν ἐμαρτύρουν ταῦτα τῷ Λεω-
τυχίδῃ· τὸν δὲ Ἡγησίλαον, λαμπρὸν ὅντα τἄλλα, καὶ συναγωγι-
στῇ τῷ Λυσάνδρῳ χρώμενον, ἔβλαπτε Διοπείθης, ἀνὴρ εὐδόκιμος
ἐπὶ χρησμολογίᾳ, τοιόνδε μάντευμα προσφέρων εἰς τὴν χωλότητα
τοῦ Ἡγησίλαος.

Φράζεο δὴ, Σπάρτη, καίπερ μεγάλουχος ἔσσα,
Μὴ σέλεν ἀρτίποδος βλάψῃ χωλὴ βασιλεία.
Δηρὸν γάρ μόχθοι σε κατασκήσουσιν μέλπτοι,
Φθερούσθροτόν τ' ἐπὶ κῦμα κυλινδόμεγον πολέμοιο.

Πολλῶν οὖν ὑποκατακλινομένων πρὸς τὸ λόγιον, καὶ τρέπομένων
πρὸς τὸν Λεωτυχίδαν, ὁ Λύσανδρος οὐκ ὁρθῶς ἔφη τὸν Διοπείθη
τὴν μαντείαν ὑπολαμβάνειν· οὐ γάρ, ἀν προσπταίσας τις ἄρχη λα-
κεδαιμονίων, δυσχεραίνειν τὸν Θεὸν, ἀλλὰ χωλὴν εἶναι τὴν βα-
σιλείαν, εἰ νόθοι καὶ κακῶς γεγονότες βασιλεύσουσιν Ἡρακλείδαις.
Τοιαῦτα λέγων καὶ δυνάμενος πλεῖστον, ἔπεισε καὶ γίνεται βα-
σιλεὺς Ἡγησίλαος.

κγ'. Εὔθυς οὖν αὐτὸν ἐξώρμα καὶ προῦτρεπεν ὁ Λύσανδρος εἰς
τὴν Ἀσίαν στρατεύειν, ὑποτιθεὶς ἐλπίδας, ὡς καταλύσοντι Πέρη-

σας, καὶ μεγίστῳ γενησομένῳ. Πρός τε τοὺς ἐν Ἀσίᾳ φίλους
ἔγραψεν, αἰτεῖσθαι κελεύων παρὰ Λακεδαιμονίων στρατηγὸν Ἀγη-
σίλαον, ἐπὶ τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον. Οἱ δὲ ἐπειθοῦτο, καὶ
πρέσβεις ἔπειμπον εἰς Λακεδαιμονίαν δεομένους· διὸκεὶ τῆς βασι-
λείας οὐκ ἔλαττον Ἀγησιλάῳ καλὸν ὑπάρξαι διὰ Λύσανδρον. Ἀλλ᾽
αἱ φιλότιμοι φύσεις ἄλλως μὲν οὐ κακαὶ πρὸς τὰς ἡγεμονίας εἰσι,
τὸ δὲ φθονεῖν τοῖς ὅμοιοις διὰ δόξαν, οὐ μικρὸν ἐμπόδιον τῶν κα-
λῶν πράξεων ἔχουσι. Ποιοῦνται γὰρ ἀνταγωνιστὰς τῆς ἀρετῆς,
οἵς πάρεστι χρῆσθαι συνεργοῖς. Ἀγησίλαος μὲν οὖν ἐπηγάγετο Λύ-
σανδρον ἐν τοῖς τριάκοντα συμβουλοῖς, ὡς μάλιστα καὶ πρώτῳ
τῶν φίλων χρησόμενος. Ἐπεὶ δὲ, εἰς τὴν Ἀσίαν παραγενομένων,
πρὸς ἑκεῖνον μὲν, οὐκ ἔχοντες οἱ ἀνθρωποι συνήθως, βραχέχ καὶ σπα-
νίως διελέγοντο· τὸν δὲ Λύσανδρον ἐκ πολλῆς τῆς πρόσθεν διαι-
λιας, οἵτε φίλοι θεραπεύοντες, οἵτε ὑποπτοι δεδοικότες, ἐφοίτων
ἐπὶ θύρας καὶ παρηκολούθουν· οἷον ἐν τραγῳδίαις ἐπιεικῶς συμβαί-
νει περὶ τοὺς ὑποκριτὰς, τὸν μὲν, ἀγγέλου τινὸς, ἢ θεράποντος
ἐπικείμενον πρόσωπον, εὔδοκιμεῖν καὶ πρωταγωνιστεῖν, τὸν δὲ διά-
δημον καὶ σκῆπτρον φοροῦντα μηδὲ ἀκούεσθαι φθειργόμενον· οὕτω
περὶ τὸν σύμβουλον ἦν τὸ πᾶν ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς, τῷ δὲ βασιλεῖ
τούνομα τῆς δυνάμεως ἔρημον ὑπελείπετο. Γενέσθαι μὲν οὖν ἕδει
ἴσως τινὰ τῆς ἐκμελοῦς ταύτης φιλοτιμίας ἐπαφὴν, καὶ συσταλῆ-
ναι τὸν Λύσανδρον ἄχρι τῶν δευτερείων· τὸ δὲ παντελῶς ἀπορρί-
ψαι καὶ προπηλακίσαι διὰ δόξαν εὐεργέτην ἄνδρα καὶ φίλον, οὐκ
ἤν ἄξιον Ἀγησιλάῳ προσεῖναι. Πρῶτον μὲν οὖν οἱ παρεῖχεν αὐ-
τῷ πράξεων ἀφορμὰς, οὐδὲ ἔταπτεν ἐφ' ἡγεμονίας· ἔπειτα ὑπὲρ
ῶν αἰσθοιτό τι πράττοντα καὶ σπουδάζοντα τὸν Λύσανδρον, ἀεὶ
τούτους πάντων ἀπράκτους, καὶ τῶν ἐπιτυχόντων ἔλαττον ἔχον-
τας ἀπέπεμπε, παραλύων ἥσυχῇ καὶ διαψύχων τὴν ἑκείνου δύ-
ναμιν. Ἐπεὶ δὲ τῶν πάντων διαμαρτάνων ὁ Λύσανδρος, ἔγνω τοῖς
φίλοις τὴν παρ' αὐτοῦ σπουδὴν ἐναντίωμα γινομένην, αὐτός τε τὸ
βοηθεῖν ἔξελιπε, κάκείνων ἐδεῖτο μὴ προσιέναι, μηδὲ θεραπεύειν
αὐτὸν, ἀλλὰ τῷ βασιλεῖ διαλέγεσθαι, καὶ τοῖς δυναμένοις ὡφελεῖν
τοὺς τιμῶντας αὐτοὺς μᾶλλον ἐν τῷ παρόντι. Ταῦτ' ἀκούοντες οἱ
πολλοί, τοῦ μὲν ἐνοχλεῖν αὐτὸν περὶ πραγμάτων ἀπέίχοντο, τὰς

δὰς θεραπείες οὐ κατέλιπον, ἀλλὰ προσφοιτῶντες ἐν τοῖς περιπάτοις καὶ γυμνασίοις, ἔτι μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἡνίων τὸν Ἀγησίλαον ὑπὸ φύσου τῆς τιμῆς· ὥστε τοῖς πολλοῖς στρατιώταις ἡγεμονίας πραγμάτων καὶ διοικήσεις πόλεων ἀποδιδούς, τὸν Λύσανδρον ἀπέδειξε κρεωδαίτην. Εἴτα οἶον ἐψυχίζων πρὸς τοὺς Ἱωνας· «Ἀπιόντες (ἔφη) νῦν τὸν ἐμὸν κρεωδαίτην θεραπευέτωσαν.» Ἐδοξεν οὖν Λυσάνδρῳ διὰ λόγων πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν· καὶ γίνεται βραχὺς καὶ Δακιωνικὸς αὐτῶν διάλογος. «Ἡ καλῶς ἔδεις, ὦ Ἀγησίλαε, φίλους ἐλαττοῦν.» Καὶ δε· «Ἄν γε ἐμοῦ βούλωνται μείζονες εἰναι. Τοὺς δ' αὔξοντας τὴν ἡμὴν δύναμιν, καὶ μετέχειν αὐτῆς δίκαιον.» «Ἄλλ᾽ ἵσως μὲν, ὦ Ἀγησίλαε, σοι λέλεκται μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ πεπρακται. Δέομαι δέ σου καὶ διὰ τοὺς ἐκτὸς ἀνθρώπους, οἱ πρὸς ἡμᾶς ἀποθέλεισσιν, ἐνταῦθα με τῆς σεαυτοῦ στρατηγίας τάξον, ὅπου τεταγμένον, ἡκιστα μὲν ἐπαχθῆ, μᾶλλον δὲ χρήσιμον ἐσεσθαι σεαυτῷ νομίζεις.»

καθ'. Ἐκ τούτου πρεσβευτὴς εἰς Ἑλλήσποντον ἐπέμπετο· καὶ τὸν μὲν Ἀγησίλαον διέόργης εἰχεν, οὐκ ἡμέλει δὲ τοῦ τὰ δέοντα πράτειν. Σπιθιδάτην δὲ τὸν Πέρσην προσκεκρουκότα Φαρναθέαζῳ, γενναῖον ἄνδρα καὶ στρατιών ἔχοντα περὶ αὐτὸν, ἀποστήσας, ἡγαγε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον. «Ἄλλος δ' οὐδὲν ἐχρήσατο αὐτῷ πρὸς τὸν πόλεμον ἀλλὰ τοῦ χρόνου διελθόντος, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Σπάρτην ἀτίμως, ὁργιζόμενος μὲν τῷ Ἀγησίλᾳ, μισῶν δὲ καὶ τὴν ὅλην πολιτείαν μᾶλλον ἔτι, ἢ πρότερον, καὶ τὰ πάλαι δοκοῦντα συγκειθαι καὶ μεμηχανῆσθαι πρὸς μεταβολὴν καὶ νεωτερισμὸν, ἐγνώκως ἐγγειρεῖν τότε καὶ μὴ διαμέλλειν. Ἡπ δὲ τοιάδε. Τῶν ἀγαμικήντων Δωριεῖσιν Ἡρακλειδῶν καὶ κατελθόντων εἰς Πελοπόννησον, πολὺ μὲν ἐν Σπάρτῃ καὶ λαμπρὸν ἡνθῆσε γένος· οὐ παντὶ δ' αὐτῶν τῆς βασιλικῆς μετῆν διαδοχῆς. Ἄλλ' ἔβασιςλευον ἐκ δυεῖν οἰκων μόνον, Εὔρυτιωντίδαι καὶ Ἀγιάδαι προσαγορεύομενοι· τοῖς δ' ἄλλοις οὐδὲν ἐτέρου πλέον ἔχειν ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τὴν εὐγένειαν ὑπῆρχεν. Αἱ δ' ἀπ' ἀρετῆς τιμαὶ πᾶσι προύκειντο τοῖς δυνάμενοις. Τούτων οὖν γεγονὼς ὁ Λύσανδρος, ὡς εἰς δόξαν τῶν πράξεων ἤρθη μεγάλην, καὶ φίλους ἐκέντητο πολλοὺς καὶ δύναμιν, ἥχθετο τὴν πόλιν ὁρῶν ὑπ' αὐτοῦ μὲν αὐξανομένην, ὑφ' ἐτέρων δὲ

βασιλευομένην, ούδενι βέλτιον αύτοῦ γεγονότων. Καὶ διενοεῖτο τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν δυεῖν οἷκων μεταστήσας, εἰς κοινὸν ἀποδούνται πᾶσαν Ἡρακλείδαις. 'Ως δ' ἔνοι φασίν, οὐχ Ἡρακλείδαις, ἀλλὰ Σπαρτιάταις· ἵνα μὴ ἡ τῶν ἀφ' Ἡρακλέους, ἀλλὰ τῶν οὗτος Ἡρακλῆς, τὸ γέρας, ἀρετὴ κρινομένων, ἢ κάκεινον εἰς Θεῶν τιμᾶς ἀνήγαγεν. "Πλπιζε δὲ, τῆς βασιλείας οὗτω δικαζομένης, οὐδένα πρὸ αὐτοῦ Σπαρτιάτην δὲν αἱρεθῆσεθαι.

κέ. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπεχείρησε καὶ παρεσκευάσατο πείθειν δι' ἑαυτοῦ τοὺς πολίτας, καὶ λόγον ἔξεμελέτα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν γεγραμμένον ὑπὸ Κλέωνος τοῦ Ἀλικαρνασσέως. "Επειτα τὴν ἀτοπίαν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ καινοτομουμένου πράγματος ὅρῶν ἴστωτέρας δεόμενον βοηθείας, ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴν αἴρων ἐπὶ τοὺς πολίτας, λόγικ πυθόρηστα καὶ χρησμοὺς συνετίθει καὶ κατεσκεύαζεν· ὡς οὐδὲν ὠφελησόμενος ὑπὸ τῆς Κλέωνος διενότητος, εἰ μὴ φόβῳ τινὶ Θεοῦ καὶ δεισιδαιμονίᾳ προεκπλήξας καὶ χειρωσάμενος, ὑπαγάγοι πρὸς τὸν λόγον τοὺς πολίτας. "Ἐφορος μὲν οὖν φησὶν, αὐτὸν, ὡς τέ τε Πυθίαν ἐπιχειρήσας διαφείραι, καὶ τὰς Δωδωνίδας αὐθίς ἀναπειθών διὰ Φερεκλέους ἀπέτυχεν, εἰς "Αρμωνος ἀναβῆναι, καὶ διαλέγεσθαι τοῖς προφήταις πολὺ χρυσίον διδόντα· τοὺς δὲ δυσχεραίνοντας, εἰς Σπάρτην τινὰς ἀποστεῖλαι τοῦ Δυσάνδρου κατηγορήσοντας. 'Επει δ' ἀπελύθη, τοὺς Αἴθιας ἀπίστας εἰπεῖν· «'Αλλ' ἡμεῖς γε βέλτιον, ὡς Σπαρτιάται, κρινοῦμεν, δταν ἕκητε πρὸς ἡμᾶς εἰς Λιβύην οἰκήσοντες»· ὡς δὴ χρησμοῦ τινος ὄντος παλαιοῦ, Δακεδαιμονίους ἐν Λιβύῃ κατοικῆσαι. Τὴν δὲ ὅλην ἐπιβούλην καὶ σκευωρίαν τοῦ πλάσματος, οὐ φαύλην οὔσαν, οὐδὲ ἀφ' ὃν ἔτυχεν ἀρξαμένην, ἀλλὰ πολλὰς καὶ μεγάλας ὑποθέσεις, ὥσπερ ἐν διαγράμματι μαθηματικῷ, προσλαθεῖσαν, καὶ διὰ λημμάτων χαλεπῶν καὶ δυσπορίστων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα προϊοῦσαν, ἡμεῖς ἀναγράψομεν, ἀνδρὸς ιστορικοῦ καὶ φιλοσόφου λόγῳ κατακολουθήσαντες.

κς'. "Ην γύναιον ἐν Πόντῳ κύειν εξ Ἀπόλλωνος φάμενον, ὡς πολλοὶ μὲν, ὡς εἰκὸς ἦν, ἡπίστουν, πολλοὶ δὲ καὶ προσεῖχον· ὥστε καὶ τεκούσης παιδίον ἄρδεν, ὑπὸ πολλῶν καὶ γνωρίμων σπουδάζεσθαι τὴν ἐκτροφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν. "Ονομα δὲ τῷ

παιδί Σιληνὸς ἐκ δὴ τινος αἰτίας ἐτέθη. Ταύτην λαβὼν ὁ Λύσανδρος ἀρχὴν, τὰ λοιπὰ πάρ' ἔχυτον προσετεκταίγετο καὶ συνύφανεν, οὐκ ὅλῃσις χρώμενος, οὐδὲ φαύλοις τοῦ μύθου προσχωνισταῖς· οἱ τὴν τε φήμην τῆς γενέσεως τοῦ παιδὸς εἰς πίστιν ἀνυπόπτως προῆγον, ἄλλον τε λόγον ἐκ Δελφῶν ἀντικρούσαντες εἰς τὴν Σπάρτην κατέβαλον καὶ διέσπειραν, ὡς ἐν γράμμασιν ἀπορρήτοις ὑπὸ τῶν ιερέων φυλάττοιντο παμπάλαιοι δὴ τινες χρησμοὶ, καὶ λαβεῖν οὐκ ἔξεστι τούτους, οὐδ' ἐντυχεῖν θεμιτὸν, εἰ μή τις ἄρα γεγονὸς ἔξ 'Απόλλωνος ἀφίκοιτο τῷ πολλῷ χρόνῳ, καὶ σύνθημα τοῖς φυλάττουσι τῆς γενέσεως γνώριμον παρασχών, κομίσατο τὰς δέλτους, ἐν αἷς ἦσαν οἱ χρησμοὶ. Τούτων δὲ προκατεσκευασμένων, ἔδει τὸν Σιληνὸν ἐλθόντα τοὺς χρησμοὺς ἀπαιτεῖν, ὡς 'Απόλλωνος παιδίᾳ τοὺς δὲ συμπράττοντας τῶν ιερέων ἔξακριθοῦν ἔκαστα, καὶ διαπυνθάνεσθαι περὶ τῆς γενέσεως, τέλος δὲ, πεπεισμένους δῆθεν, ὡς 'Απόλλωνος νιώθειν τὰ χράμματα· τὸν δὲ ἀναγνῶντας πολλῶν παρόντων ἀλλας τε μαντείας, καὶ ἡς ἔνεκα [τάλλα] πέπλασται, τὴν περὶ τῆς βασιλείας, ὡς ἀμεινον εἴη καὶ λώιον Σπαρτιάταις ἐκ τῶν ἀρίστων πολλῶν αἰρουμένοις τοὺς βασιλέας. Μῆδη δὲ τοῦ Σιληνοῦ μειρακίου γεγονότος, καὶ πρὸς τὴν πρᾶξιν ἥκοντος, ἔζεπεσε τοῦ δράμματος ὁ Λύσανδρος, ἀτολμίᾳ τῶν ὑποκριτῶν καὶ συνεργῶν ἐνὸς, ὡς ἐπ' αὐτὸ τὸ ἔργον ἥλθεν, ἀποδειλιάσαντος καὶ ἀναδύντος. Οὐ μὴν ἐφωράθη γε τοῦ Λυσάνδρου ζῶντος οὐθὲν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τελευτὴν.

αξ. Ἐτελεύτησε δὲ, πολὺ ἔξ 'Ασίας ἐπινελθεῖν τὸν Ἀγησίλαον, ἐμπεσὼν εἰς τὸν Βοιωτικὸν πόλεμον, ἢ μᾶλλον ἐμβαλὼν τὴν Ἑλλάδα. Λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως καὶ τὴν αἰτίαν οἱ μέν τινες ἐκείνου ποιοῦσιν, οἱ δὲ, Θηβαῖων, οἱ δὲ, κοινήν Θηβαίοις μὲν ἐγκαλοῦντες τὴν ἐν Αύλιδι τῶν ιερῶν διάρρηψιν, καὶ ὅτι τῶν περὶ Ἀνδροκλείδην καὶ Ἀρμφίθεον χρήμασι βασιλικοῖς διαφθαρέντων, ἐπὶ τῷ Λακεδαιμονίοις Ἐλληνικὸν περιστῆσαι πόλεμον, ἐπέθεντο Φωκεῦσι, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπόρθησαν. Λύσανδρον δέ φασιν ὀργῇ φέρειν, ὅτι τῆς δεκάτης ἀντεποιήσαντο τοῦ πολέμου Θηβαῖοι μόνοι, τῶν ὅλων συμμάχων ἡσυχαζόντων, καὶ περὶ χρημάτων ἡγανάκτησαν, ἢ Λύσανδρος εἰς Σπάρτην ἀπέστειλε μάλιστα δ' ἐπὶ τῷ

παρασχεῖν ἀρχὴν Ἀθηναίοις ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν τριάκοντα τυ-
ράννων, οὓς Λύσανδρος μὲν κατέστησε, Δικεδαιμόνιοι δὲ δύναμιν
καὶ φόδον αὐτοῖς προστιθέντες, ἐψφίσαντο τοὺς φεύγοντας ἐξ Ἀ-
θηνῶν ἀγωγίμους εἶναι πανταχόθεν, ἐκσπόνδας δὲ τοὺς ἐνστα-
μένους τοῖς ἄγουσι. Πρὸς ταῦτα γάρ ἀντεψήσαντο Θηβαῖοι ψφί-
σματα πρέποντα καὶ ἀδελφὰ ταῖς Ἡρακλέους καὶ Διονύσου πρά-
ξεσιν, οἰκλαν μὲν ἀνεῳχθαι πᾶσαν καὶ πόλιν ἐν Βοιωτίᾳ τοῖς δεο-
μένοις Ἀθηναίων, τὸν δὲ τῷ ἀγομένῳ φυγάδι μὴ βοηθήσαντα ζη-
μίαν ὀφείλειν τάλαντον ἀν δέ τις Ἀθήναζε διὰ τῆς Βοιωτίας ἐπὶ
τοὺς τυράννους δπλα κομίζῃ, μήτε ὅρᾳ τινα Θηβαίων, μήτ' ἀκούειν.
Καὶ οὐκ ἐψφίσαντο μὲν οὕτως Ἑλληνικὰ καὶ φιλάνθρωπα, τὰς δὲ
πράξεις τοῖς γράμμασιν ὄμοιας οὐ παρέσχον. Ἀλλὰ Θρασύβου-
λος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Φυλὴν καταλαβόντες, ἐκ Θηβῶν ὡρμήθησαν,
δπλα καὶ χρήματα καὶ τὸ λαβεῖν καὶ τὸ ἀρχασθαι Θηβαίων αὐ-
τοῖς συμπαρασκευασάντων. Αἰτίας μὲν οὖν ταῦτας ἔλαβε κατὰ
τῶν Θηβαίων ὁ Λύσανδρος.

κή. Ἡδη δὲ παντάπασι χαλεπὸς ὥν ὀργὴν, διὰ τὴν μελαγ-
χολίαν ἐπιτείνουσαν εἰς γῆρας, παρώξυνε τοὺς ἐφόρους καὶ συνέ-
πεισε πεμφθῆναι ἕφουρὸν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ λαβὼν τὴν ἡγεμονίαν
ἐξεστράτευσεν. Ὕστερον δὲ καὶ Παυσανίαν τὸν βασιλέα μετὰ
στρατιᾶς ἀπέστειλαν. Ἀλλὰ Παυσανίας μὲν κύκλῳ περιελθὼν διὰ
τοῦ Κιθαιρῶνος, ἔμελλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν εἰσβαλεῖν. Λύσανδρος
δὲ διὰ Φωκέων ἀπήντα, στρατιώτας ἔχων πολλούς· καὶ τὴν μὲν
Ὀρχομενίων πόλιν ἔκουσίως προσχωρήσασαν ἔλαβε, τὴν δὲ Λεβα-
δίαν ἐπελθὼν διεπόρθησεν. Ἐπεμψε δὲ τῷ Παυσανίᾳ γράμματα,
κελεύων εἰς Ἀλιάρτον ἐκ Πλαταιῶν συνάπτειν, ὡς αὐτὸς ἂμ' ἡ-
μέρᾳ πρὸς τοῖς τελέσει τῶν Ἀλιάρτίων γενησόμενος. Ταῦτα τὰ
γράμματα πρὸς τοὺς Θηβαίους ἀπηνέγηθη, τοῦ κομίζοντος εἰς κα-
τασκόπους τινὰς ἐμπεσόντος. Οἱ δὲ, προσεισθοηθηκότων αὐτοῖς
Ἀθηναίων, τὴν μὲν πόλιν ἔκεινοις διεπίστευσαν, αὐτοὶ δὲ, περὶ
πρῶτον ὅπνον ἐξορμήσαντες, ἐφθασαν ὅλιγῳ τὸν Λύσανδρον ἐν
Ἀλιάρτῳ γενόμενοι, καὶ μέρει τινὶ παρῆλθον εἰς τὴν πόλιν. Ἔκεī-
νος δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἔγνω, τὴν στρατιὰν ἰδρύσας ἐπὶ λόρου, πε-
ριμένειν τὸν Παυσανίαν. Ἐπειτα προϊόντης τῆς ἡμέρας ἀτρεμεῖν

οὐ δυνάμενος, λαβέων τὰ ὅπλα καὶ τοὺς συμμάχους παρορμήσας, ὅθιά τῇ φάλαγγι παρὰ τὴν ὁδὸν ἦγε πρὸς τὸ τεῖχος. Τῶν δὲ Θη-
βαίων οἱ μὲν ἔξω μεμενηκότες, ἐν ἀριστερᾷ τὴν πόλιν λαβόντες,
ἔβαδιζον ἐπὶ τοὺς ἑσχάτους τῶν πολεμίων ὑπὸ τὴν κρήνην τὴν
Κισσοῦσαν προσαγορευομένην· ἔνθα μυθολογοῦσι τὰς τιθήνας νῆπιον
ἐκ τῆς λοχείας ἀπολοῦσαι τὸν Διόνυσον. Καὶ γάρ οἰνωπὸν ἐπι-
στήθει τὸ χρῶμα καὶ διαυγές, καὶ πιεῖν ἥδιστον. Οἱ δὲ Κρήσ-
σιοι στύρακες οὐ πρόσω περιπεφύκασιν· ἀ τεκμήρια τῆς Ῥαδαμάν-
θυος αὐτόθι κατοικήσεως Ἀλιάρτιοι ποιοῦνται, καὶ τάφον αὐτοῦ
δεικνύουσιν, ἈλεΞανδροῦ τε τοῦ Ἀλκμήνης
μνημεῖον ἐγγύς· ἐνταῦθα γάρ, ὡς φασιν, ἐκηδεύθη, συνοικήσασα
Ῥαδαμάνθυο μετὰ τὴν Ἀμφιτρύωνος τελευτὴν. Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει
Θηβαῖοι μετὰ τῶν Ἀλιάρτιων συντεταγμένοι, τέως μὲν ἡσύχαζον·
ἐπειδὴ τὸν Λύσανδρον ἄμα τοῖς πρώτοις προσπελάζοντα τῷ τε-
χει κατείδον, ἐξηπίνης ἀνοίξαντες τὰς πύλας καὶ προσπεσόντες,
αὐτὸν τε μετὰ τοῦ μάντεως κατέβαλον, καὶ τῶν ἀλλων ὀλίγους
τινάς· οἱ γάρ πλεῖστοι ταχέως ἀνέρψυγον πρὸς τὴν φάλαγγα. Τῶν
δὲ Θηβαίων οὐκ ἀνιέντων, ἀλλὰ προσκειμένων αὐτοῖς, ἐτράποντο
πάντες ἀνὰ τοὺς λόφους φεύγειν, καὶ χίλιοι πίπτουσιν αὐτῶν. Ἀ-
πέθανον δὲ καὶ Θηβαίων τριακόσιοι, πρὸς τὰ τραχέα καὶ καρτερά
τοῖς πολεμίοις συνεκπεσόντες. Οὗτοι δὲ ἦσαν ἐν αἰτίᾳ τοῦ λακω-
νίζειν, ἣν σπουδάζοντες ἀποδύσασθαι τοῖς πολίταις, καὶ σφῶν
αὐτῶν ἀφειδοῦντες ἐν τῇ διώξει, παραναλόθησαν.

κθ'. Τῷ δὲ Παυσανίᾳ τὸ πάθος ἀγγέλλεται καθ' ὅδὸν ἐκ Πλα-
ταιῶν εἰς Θεσπιάς πορευομένῳ· καὶ συνταξάμενος ἕκε πρὸς τὸν
Ἀλιάρτον. Ἡκε δὲ καὶ Θρασύβουλος ἐκ Θηβῶν, ἄγων τοὺς Ἀθη-
ναίους. Βουλευομένου δὲ τοῦ Παυσανίου τοὺς νεκροὺς ὑπεσπόνδους
ἀπαιτεῖν, δυσφοροῦντες οἱ πρεσβύτεροι τῶν Σπαρτιατῶν, αὐτοὶ τε
καθ' ἑαυτοὺς ἤγανάκτουν, καὶ τῷ βασιλεῖ προσιόντες, ἐμαρτύραν-
το μὴ διὰ σπονδῶν ἀνακρεῖσθαι Λύσανδρον, ἀλλὰ δι' ὅπλων περὶ¹
τοῦ σώματος ἀγωνισαμένους, καὶ νικήσαντας, οὕτω τὸν ἄνδρα
θάπτειν· ἥττημένοις δὲ, καλὸν ἐνταῦθα κεῖσθαι μετὰ τοῦ στρα-
τηγοῦ. Ταῦτα τῶν πρεσβύτερων λεγόντων, ὅρδην δὲ Παυσανίας μέ-
γα μὲν ἔργον ὑπερβαλέσθαι μάχῃ τοὺς Θηβαίους ἀρτι κεκρατηκ-

τας, ἐγγὺς δὲ τῶν τειχῶν τὸ σῆμα τοῦ Λυσάνδρου πάραπεπτωκόδης, ὥστε χαλεπὴν ἀνέν επονδῖν καὶ νικᾶσιν· εἶναι τὴν ἀναίρεσιν, ἐπέπεμψε αἵρυκα, καὶ σπεισάμενος ἀπήγαγε τὴν δύναμιν ὁπίσω. Τὸν δὲ Λύσανδρον, ἦ πρῶτον κομίζοντες ὑπὲρ τοὺς δρους ἐγένοντο τῆς Βοιωτίας, ἐν φύλῃ καὶ συμμαχίᾳ χώρῃ τῇ Πανοπαίων κατέθεσαν· οὐ νῦν τὸ μνημεῖόν ἐστι, παρὰ τὴν δόδὸν εἰς Χαιρώνειαν ἐκ Δελρῶν πορευομένοις. Ἐνταῦθα δὴ τῆς στρατιᾶς καταυλισαμένης, λέγεται τίνα τῶν Φωκέων ἔτερῷ μὴ παρατυχόντι τὸν ἄγρων διηγούμενον εἰπεῖν, ὡς οἱ πολέμιοι προσπέσσοιεν αὐτοῖς, τοῦ Λυσάνδρου τὸν Ὀπλίτην ἥδη διαβεβηκότος. Θυμαράσαντος δὲ, Σπαρτιάτην ἀνδρῶν, τοῦ Λυσάνδρου φίλον, ἐρέσθη, τίνα λέγει τὸν Ὀπλίτην οὐ γάρ εἰδέναι τοῦνομα. Καὶ μὴν ἐκεῖ γε, φάναι, τοὺς πρώτους ἡμῶν οἱ πολέμιοι κατέβαλον. Τὸ γάρ παρὰ τὴν πόλιν ῥεῖθρον Ὁπλίτην καλοῦσιν. Ἀκούσαντα δὲ τὸν Σπαρτιάτην, ἐκδικούσαι, καὶ εἰπεῖν, ὡς ἀρεψυτόν ἐστιν ἀνθρώπῳ τὸ πεπρωμένον. Ἡν γάρ, ὡς ἔοικε, τῷ Λυσάνδρῳ δεδομένος χρησμὸς οὕτως ἔγων·

Ὀπλίτην κελάδοντα φυλάξασθί σε κελεύω,
Τῆς τε δράκονθ' οὐδὲν δόλιον κατέπισθεν ίόντα.

Τινὲς δὲ τὸν Ὀπλίτην οὐ πρὸς Ἀλιάρτῳ ῥεῖν λέγουσιν, ἀλλὰ πρὸς Κορώνειαν χειμάρρουν εἶναι, τῷ Φλιάρῳ ποταμῷ συμφερόγενον παρὰ τὴν πόλιν· διὰ πάλαι μὲν Ὀπλίταν, νῦν δὲ Ἰσόμαντον προσταγορεύουσιν. Ο δ' ἀποκτέίνας τὸν Λύσανδρον Ἀλιάρτιος ἀγέρ, δονομά Νεόχωρος, ἐπίσημον εἴχε τῆς ἀσπίδος δράκοντα· καὶ τοῦτο σημανεῖν δι χρησμὸς εἰκάζετο. Λέγεται δὲ καὶ Θηβαίοις ὑπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐν Ἰσμηνίῳ γενέσθαι χονσμὸν, ἅμα τάν τε πρὸς Δήλιῳ μάχην, καὶ τὴν πρὸς Ἀλιάρτῳ, ταύτην ἐκείνης ὕστερον ἔτει τριακοστῷ γενομένην, προμηνύοντα. Ἡν δὲ τοιωτοῦ·

Ἐσχατιάν περύλακο λύκους, καράκεσσος δοκεύων,
Καὶ λόφον Ὁρχαλίδην, διὰ ἀλώπηκος οὔποτε λείπει.

Τὸν μὲν οὖν περὶ Δήλιον τόπον ἐσχατιὰν προσεῖπε, καὶ οὐδὲν ἡ Βοιωτία τῇ Ἀττικῇ σύνορός ἐστιν· Θρχαλίδην δὲ λόφον, διὰ νῦν Ἀλιάρτην καλοῦσιν, ἐν τοῖς πρὸς τὸν Ἐλικῶνα μέρεσι τοῦ Ἀλιάρτου κείμενον.

λ'. Τοικύτης δὲ τῷ Λυσάνδρῳ τῆς τελευτῆς γενομένης, παρα-

χρῆμα μὲν οὔτως ἔνεγκαν βαρέως οἱ Σπαρτιάται, ὅστε τῷ βασιλεῖ κρίσιν προγράψαι θανατικήν ήν οὐχ ὑποστὰς ἐκεῖνος, εἰς Τέγεαν ἔφυγε, κακεῖ κατεβίωσεν ἵκετης ἐν τῷ τεμένει τῆς Ἀθηνᾶς. Καὶ γάρ ή πενία τοῦ Λυσανδροῦ τελευτήσαντος ἐκκαλυφθεῖσα, φανερωτέραν ἐποίησε τὴν ἀρετὴν, ἀπὸ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως, θεραπείας τε πόλεων καὶ βασιλείας τοιαύτης, μηδὲ μικρὸν ἐπιλαμπρύναντος τὸν οἶκον εἰς χρημάτων λόγον, ὡς ιστορεῖ Θεόπομπος· ὃ μᾶλλον ἐπαιγοῦντι πιστεύειν ἀν τις, ἢ ψέγοντι ψέγει γάρ ήδιον, ἢ ἐπαινεῖ. Χρόνῳ δὲ ὑστερον, "Εφορός φησιν, ἀντιλογίας τινὸς συμμαχικῆς ἐν Σπάρτῃ γενομένης, καὶ τὰ γράμματα διασκέψαθαι δεῖσαν, ἢ παρ' ἔκυτῷ κατέσχεν ὁ Λύσανδρος, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὸν Ἀγησίλαον. Εύροντα δὲ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ γεγραμμένος ἦν ὃ περὶ τῆς πολιτείας λόγος, ὡς χρὴ τῶν Εύρυτιωντιδῶν καὶ Ἀγιαδῶν τὴν βασιλείαν ἀφελομένους εἰς μέσον θεενταί, καὶ ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν ἐκ τῶν ἀρίστων, ὅρμησαι μὲν εἰς τοὺς πολίτας τὸν λόγον ἔξενεγκεῖν, καὶ παραδεικνύναι τὸν Λύσανδρον, οἷος ὁν πολίτης διαλάθοι· Δικρατίδαν δ', ἄνδρα φρόνιμον, καὶ τότε προεστῶτα τῶν ἐφόρων, ἐπιλαβέσθαι τοῦ Ἀγησίλαου, καὶ εἰπεῖν, ὡς δεῖ μὴ ἀγορύττειν τὸν Λύσανδρον, ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον αὐτῷ συγκατορύττειν, οὕτω συντεταγμένον πιθανῶς καὶ πανούργως. Οὐ μὴν ἀλλὰ τάς τ' ἄλλας τιμάς ἀπέδοσαν αὐτῷ τελευτήσαντι, καὶ τοὺς μνηστευταμένους τὰς θυγατέρας, εἴτα μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Λυσανδροῦ, πένητος εὑρεθέντος, ἀπειπαμένους, ἔζημισαν, ὅτι πλουσίου μὲν νομίζοντες ἐθεράπευον, δίκαιον δὲ καὶ χρηστὸν ἐκ τῆς πενίας ἐπιγνόντες, ἐγκατέλιπον. Ἡν γάρ, ὡς ἔοικεν, ἐν Σπάρτῃ, καὶ Ἀγαμίου δίκη, καὶ Ὁψιγαμίου, καὶ Κακογαμίου. Ταύτη δὲ ὑπῆγον μάλιστα τοὺς ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ οἰκείων τοῖς πλουσίοις κηδεύοντας. Τὰ μὲν οὖν περὶ Λύσανδρον οὕτως ιστορήσαμεν ἔχοντα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΚΙΜΩΝ (1).

* * *

δ'. ΚΙΜΩΝ ὁ Μιλτιάδου, μητρὸς ἦν Ἡγησιπύλης, γένος Θράτης, θυγατρὸς Ὀλόρου τοῦ βασιλέως, ὡς ἐν τοῖς Ἀρχελάου καὶ Μελανθίου ποιήμασιν εἰς αὐτὸν Κίμωνα γεγραμμένοις ιστόρηται. Διὸ καὶ Θουκυδίδης διεσφράγισε, τοῖς περὶ Κίμωνα κατὰ γένος προσήκων, Ὁλόρου τε πατρὸς ἦν εἰς τὸν πρόγονον ἀναφέροντος τὴν ὄμωνυμίαν, καὶ τὰ χρυσεῖα περὶ τὴν Θράκην ἐκέπητο. Καὶ τελευτῆσαι μὲν ἐν τῇ Σκαπτῇ ὅλῃ, τοῦτο δ' ἔστι τῆς Θράκης χωρίον, λέγεται, φονευθεὶς ἐκεῖ· μνῆμα δ' αὐτοῦ, τῶν λειψάνων εἰς τὴν Ἀττικὴν κομισθέντων, ἐν τοῖς Κιμωνείοις δείκνυται, παρὰ τὸν Ἐλπινίκης τῆς Κίμωνος ἀδελφῆς τάφον. Ἀλλὰ Θουκυδίδης μὲν Ἀλιμούσιος γέγονε τὸν δῆμον, οἱ δὲ περὶ τὸν Μιλτιάδην, Λακκιάδαι. Μιλτιάδης μὲν οὖν πεντάκοντα ταλάντων ὅρλων δίκην, καὶ πρὸς τὴν ἔκτισιν εἰρχθεὶς, ἐτελεύτησεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ. Κίμων δὲ, μειράκιον παντάπασιν ἀπολειθθεὶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς ἔτι κόρης οὕστης καὶ ἀγάμου, τὸν πρῶτον ἥδοξει χρόνον ἐν τῇ πόλει, καὶ οὐκαῶς ἤκουεν, ὡς ἀτακτος καὶ πολυπότης, καὶ τῷ πάππῳ Κίμωνι προσεοικώς τὴν φύσιν· διν δι' εὐήθειάν φασι. Κοάλεμον προσαγόρευε θῆγαι. Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος, περὶ τὸν αὐτὸν ὄμοι τι γρόνον τῷ Κίμωνι γεγονὼς, φησὶν, αὐτὸν οὔτε μουσικὴν, οὔτε ἄλλο τε μάθημα τῶν ἐλευθερῶν καὶ τοῖς "Ἐλληνοις ἐπιγωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι" δεινότητός τε καὶ σωμυλίας Ἀττικῆς δλως ἀπηλλάχθαι, καὶ τῷ τρόπῳ πολὺ τὸ γεννατίον καὶ ἀληθὲς ἐνυπάρχειν, καὶ μᾶλλον εἶναι Πελοποννήσιον τὸ σχῆμα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρὸς,

Φαῦλον, ἀκομὴν, τὰ μέγιστα ἀγαθῶν,
κατὰ τὸν Εὐριπίδειον Ἡρακλέα.

* * *

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α. Κοραῆ, σωιδ. (Βλ. Ἑλληνικ. Βιβλιοθήκη, Τόμ. Ε', σελ. 179 κ' ἐπόμ.)

έ. Τὰ δ' ἄλλα πάντα τοῦ ἥθους ἀγαστὰ καὶ γενναῖα τοῦ Κίμωνος. Οὕτε γάρ τόλμη Μιλτιάδου λειπόμενος, οὕτε συγέσει Θεμιστοκλέους, δικαιότερος ἀμφοῖν ὅμολογεῖται γενέσθαι· καὶ ταῖς πολεμικαῖς οὐδὲ μικρὸν ἀποδέων ἀρεταῖς ἐκείνων, ἀμήχανον ὅσον ἐν ταῖς πολιτικαῖς ὑπερβαλέσθαι, νέος ὅν ἔτι καὶ πολέμων ἀπειρος. "Οτε γάρ τὸν δῆμον, ἐπιόντων Μήδων, Θεμιστοκλῆς ἔπειθε, προέμενον τὴν πόλιν, καὶ τὴν χώραν ἐκλιπόντα, πρὸ τῆς Σαλαμῖνος ἐν ταῖς ναυσὶ τὰ ὅπλα θέσθαι, καὶ διαγωνίσασθαι κατὰ θάλατταν ἐκπεπληγμένων τῶν πολλῶν τὸ τόλμημα, πρῶτος Κίμων ὥφθη διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ φαιδρὸς ἀνιών εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν ἑταίρων, ἵππου τινὰ καλινὸν ἀναθεῖναι τῇ θεῷ διὰ χειρῶν κομίζων· ὡς οὐδὲν ἱππικῆς ἀλκῆς, ἀλλὰ ναυμάχων ἀνδρῶν ἐν τῷ παρόντι τῆς πόλεως δεομένης. Ἀναθεὶς δὲ τὸν καλινὸν, καὶ λαβὼν ἐκ τῶν περὶ τὸν ναὸν κρεμαμένων ἀσπίδων, καὶ προσευξάμενος τῇ θεῷ, κατέβαινεν ἐπὶ θάλασσαν, οὐκ ὀλίγοις ἀρχὴ τοῦ θαρρεῖν γενόμενος. Ἡν δὲ καὶ τὴν ἰδέαν οὐ μεμπτὸς, ὡς Ἰων ὁ πιοιητής φησιν, ἀλλὰ μέγας, οὐλη καὶ πολλῇ τριχὶ κομῶν τὴν κεφαλήν. Φανεῖς δὲ κατ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα λαμπρὸς καὶ ἀνδρῶδης, ταχὺ δόξαν ἐν τῇ πόλει μετ' εὐνοίας ἔσχεν, ἀθροιζομένων πολλῶν πρὸς αὐτὸν, καὶ παρακαλούντων ὅξια τοῦ Μηραθῶνος ἥδη διεκνοεῖσθαι καὶ πράσσειν. Ορμήσαντα δ' αὐτὸν ἐπὶ τὴν πολιτείαν ἀσμενος ὁ δῆμος ἐδέξατο, καὶ μεστὸς ὅν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀνῆγε πρὸς τὰς μεγίστας ἐν τῇ πόλει τιμὰς καὶ ἀρχὰς, εὐάρμοστον ὅντα καὶ προσφιλῆ τοῖς πολλοῖς, διὰ προστητα καὶ ἀφέλειαν. Οὐχ ἥκιστα δ' αὐτὸν ἥξεντεν Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου *τὴν* εὐφυΐαν ἐνορῶν τῷ ἥθει, καὶ ποιούμενος οἶον ἀντίπαλον πρὸς τὴν Θεμιστοκλέους δεινότητα καὶ τόλμαν.

ς'. Ἐπεὶ δὲ, Μήδων φυγόντων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐπέμφθη σρατηγὸς, κατὰ θάλατταν οὕπω τὴν ἀρχὴν Ἀθηναίων ἐχόντων, ἔτι δὲ Παυσανίᾳ καὶ Δακεδαιμονίοις ἐπομένων, πρῶτον μὲν ἐν ταῖς σρατηγίαις ἀεὶ παρεῖχε τοὺς πολίτας κόσμῳ τε θαυμαστοὺς καὶ προθυμίᾳ πολὺ πάντων διαφέροντας· ἔπειτα Παυσανίου τοῖς μὲν βαρύταροις διαλεγομένου περὶ προδοσίας, καὶ βασιλεῖ γράψοντος ἐπιστολὰς, τοῖς δὲ συμμάχοις ταχιέως καὶ αὐθαδῶς προσφερομένου,

καὶ πολλὰ δι' ἔξουσίαν καὶ δύκον ἀνόητον ὑθρίζοντος, ὑπολαμβάνων πράσις τοὺς ἀδικουμένους, καὶ φιλανθρώπως ἔξομιλῶν, ἔλαθεν οὐ δι' σπλων τὴν Ἑλλάδος ἡγεμονίαν, ἀλλὰ λόγῳ καὶ ἥθει παρελόμενος. Προσετίθεντο γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν συμμάχων ἐκείνῳ τε καὶ Ἀριστείδη, τὴν χαλεπότητα τοῦ Παυσανίου καὶ ὑπεροφίαν μὴ φέροντες. Οἱ δὲ καὶ τούτους ἄμα προσήγοντο, καὶ τοῖς ἐφόροις πέμποντες ἔφραζον, ὡς ἀδοξόνστης τῆς Σπάρτης, καὶ ταραττομένης τῆς Ἑλλάδος, ἀνακαλεῖν τὸν Παυσανίαν.

* * *

ζ'. Κίμων δὲ, τῶν συμμάχων ἥδη προσκεχωρηκότων αὐτῷ, σρατηγὸς εἰς Θράκην ἔπλευσε, πυνθανόμενος, Περσῶν ἀνδρας ἐνδόξους καὶ συγγενεῖς βασιλέως, Ἡέοντα πόλιν ἐπὶ τῷ Στρυμόνι κειμένην ποταμῷ κατέχοντας, ἐνοχλεῖν τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον Ἑλλησιν. Πρῶτον μὲν οὖν μάχῃ τοὺς Πέρσας αὐτοὺς ἐνίκησε, καὶ κατέκλεισεν εἰς τὴν πόλιν· ἔπειτα τοὺς ὑπὲρ Στρυμόνα Θρᾷκας, ὅθεν αὐτοῖς ἐφοίτα σῖτος, ἀναστάτους ποιῶν, καὶ τὴν χώραν παραφυλάττων ἀπαταν, εἰς τοσκύτην ἀπορίαν τοὺς πολιορκουμένους κατέστησεν, ὥστε Βούτην, τὸν βασιλέως στρατηγὸν, ἀπογνόντα πὰ πράγματα, τῇ πόλει πῦρ ἐνεῖναι, καὶ συνδιαφείραι μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν χρημάτων ἐκυτόν. Οὕτω δὲ λαβὼν τὴν πόλιν, ἀλλο μὲν οὐδὲν ἀξιῶν λόγου ὡρελήθη, τῶν πλείστων τοῖς βαρύδροις συγκατακέντων· τὴν δὲ χώραν, εὑφειστάτην οὖσαν καὶ καλλίστην, οἰκήσαι παρέδωκε τοῖς Ἀθηναίοις. Καὶ τοὺς Ἐρυθροὺς αὐτῷ τοὺς λιθίνους ὁ δῆμος ἀναθεῖναι συνεχώρησεν, ὃν ἐπιγέγραπται τῷ μὲν πρώτῳ.

Την ἄρα κάκεῖνοι ταλακάρδιοι, οἵ ποτε Μήδων
Παιοὶ ἐπ' Ἱέοντι Στρυμόνος ἀμφὶ Ἰοῖς,
Λιμόν τ' αἰθωνα κρεπόρον τ' ἐπάγοντες "Ἄρηα
Πρῶτοι δυσμενέων εὗρον ἀμηχανίην.

τῷ δὲ δευτέρῳ,
"Ηγεμόνεσσι δὲ μισθὸν Ἀθηναῖοι τάδ' ἔδωκαν,
"Αὐτὸν εὐεργεσίης καὶ μεγάλων ἀγαθῶν.
Μελλόν τις τάδ' ἴδων καὶ ἐπεσσομένων, ἔθελκε:
"Αμφὶ περὶ ξυνοὶς πράγμασι δῆριν ἔχειν.

τῷ δὲ τρίτῳ,
"Εκ ποτε τῆςδε πόληος ἄμπει Ἀτρείδης Μεγεσθεὺς

"Ηγείτο ζάθεον Τρωϊκὸν ἔς πεδίον"
 "Ον ποθ' Ὅμηρος ἔφη Δαναῶν πύκα θωρητάῶν
 Κοσμητῆρα μάχης ἔξοχον ὅντα μολεῖν.
 Οὔτως οὐδὲν ἀεικὲς Ἀθηναῖοι καλεῖσθαι
 Κοσμηταῖς πολέμου τ' ἀμφὶ καὶ ἡνορέντες.

ἢ. Ταῦτα, καίπερ οὐδαμοῦ τὸ Κίμωνος ὄνομα δηλοῦντα, τιμῆς ὑπερβολὴν ἔχειν ἐδόκει τοῖς τότε ἀνθρώποις. Οὕτε γὰρ Θεμιστο-
 κλῆς τοιούτου τινὸς, οὔτε Μιλτιάδης, ἔτυχεν ἀλλὰ τούτῳ γε, θαλλοῦ στέφανον αἰτοῦντι, Σωχάρης ὁ Δεκελεὺς, ἐκ μέσου τῆς ἐκ-
 κλησίας ἀναστὰς, ἀντεῖπεν, οὐκ εὐγνώμονα μὲν, ἀρέσασαν δὲ τῷ
 δῆμῳ τότε φωνὴν ἀφείς «"Οταν γὰρ (ἔφη), μόνος ἀγωνισάμενος,
 ὁ Μιλτιάδης, νικήσῃς τοὺς βαρθάρους, τότε καὶ τιμᾶσθαι μόνος
 ἀξίους.» Διὰ τί τοινυν τὸ Κίμωνος ὑπερηγάπησκν ἔργον; Η̄ ὅτι
 τῶν μὲν ἄλλων στρατηγούντων ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν ἡμέναντο τοὺς
 πολεμίους, τούτου δὲ, καὶ ποιῆσαι κακῶς ἡδυνήθησαν, ἐπὶ τὴν
 ἐκείνων αὐτοὶ στρατεύσαντες, καὶ προσεκτήσαντο χώρας, αὐτήν τε
 τὴν Ἡέόνα καὶ τὴν Ἀμφίπολιν οἰκίσαντες. Ὡκισαν δὲ καὶ Σκύ-
 ρον, ἐλόντος Κίμωνος ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Δόλοπες φύουν τὴν νῆ-
 σον, ἐργάται κακοὶ γῆς· ληῆζόμενοι δὲ τὴν θάλασσαν ἐκ παλαιοῦ,
 τελευτῶντες οὐδὲ τῶν εἰσπλεόντων παρ' αὐτοὺς καὶ χρωμένων
 ἀπειχοντο ξένων, ἀλλὰ Θετταλούς τινας ἐμπόρους περὶ τὸ Κτή-
 σιον δρμισαμένους συλλήσαντες εἰρξαν. Ἐπεὶ δὲ διαδράντες ἐκ τῶν
 δεσμῶν οἱ ἀνθρώποι δίκην κατεδικάσαντο τῆς πόλεως Ἀμφικτυ-
 νικήν, οὐ βουλομένων τὰ χρήματα τῶν πολλῶν συνεκτίνειν, ἀλλὰ
 τοὺς ἔχοντας καὶ διηρπακότας ἀποδοῦναι κελευόντων, δείσαντες
 ἐκεῖνοι, πέμπουσι γράμματα πρὸς Κίμωνα, κελεύοντες ἡκειν μετὰ
 τῶν νεῶν ληψόμενον τὴν πόλιν ὑπ' αὐτῶν ἐνδιδομένην. Παραλ-
 έων δὲ οὗτω τὴν νῆσον ὁ Κίμων, τοὺς μὲν Δόλοπας ἔξιλασε, καὶ
 τὸν Αἰγαῖον ἡλευθέρωσε. Πυνθανόμενος δὲ τὸν παλαιὸν Θησέα,
 τὸν Αἴγεως, φυγόντα μὲν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σκύρον, αὐτοῦ δ' ἀποθα-
 νόντα δόλῳ διὰ φόβου ὑπὸ Αυκομήδους τοῦ βασιλέως, ἐσπούδασε
 τὸν τάφον ἀνευρεῖν. Καὶ γὰρ ἦν χρησμὸς Ἀθηναῖοι, τὰ Θησέως
 λείψανα κελεύων ἀνακομίζειν εἰς ἀστυ, καὶ τιμῆν ὡς ἥρωα πρε-
 πόντως. Ἄλλ' ἡγόνουν, ὅπου κεῖται, Σκυρίων οὐχ ὄμοιογούντων,
 οὐδὲ ἐώντων ἀναζητεῖν. Τότε δὴ πολλῇ φιλοτιμίᾳ τοῦ σηκοῦ μό-

γις εέξευρεθέντος, ἐνθέμενος δὲ Κίμων εἰς τὴν αὐτοῦ τριήρη τὰ ὄστα, καὶ τὰλλα κοσμήσας μεγαλοπερπῶς, κατάγαγεν εἰς τὴν αὐτοῦ δῖ' ἐτῶν σχεδὸν ὀκτακοσίων. Ἐφ' ᾧ καὶ μάλιστα πρὸς αὐτὸν ἡδέως δὲ δῆμος ἔσχεν. Ἐθεντὸ δὲ εἰς μηδικὴν αὐτοῦ καὶ τὴν τῶν τραγῳδῶν κρίσιν ὀνομαστὴν γενομένην. Πρώτην γάρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους ἔτι νέου καθέντος, Ἀφεψίων δὲ ἄρχων, φιλονεικίας οὐσίας καὶ παρατάξεως τῶν θεατῶν, κριτὸς μὲν οὐκ ἐκλήρωσε τοῦ ἀγῶνος· ὡς δὲ Κίμων μετὰ τῶν συστρατήγων προελθὼν εἰς τὸ θέατρον ἐποιήσατο τῷ Θεῷ τὰς νενομισμένας σπουδάς, οὐκ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἀπελθεῖν, ἀλλ' ὅρκάσκες, ἡνάγκασε καθίσαι καὶ κρίναι δέκα δύντας, ἀπὸ φυλῆς μιᾶς ἔκκαστον. Οἱ μὲν οὖν ἀγῶνι καὶ διὰ τὸ τῶν κριτῶν ἀξιώματος τὴν φιλοτιμίαν ὑπερέβαλε. Νικήσαντος δὲ τοῦ Σοφοκλέους, λέγεται τὸν Λίσταλον, περιπαθῆ γενόμενον, καὶ βαρέως ἐνεγκόντα, χρόνον οὐ πολὺν Ἀθήνησι διεγγαγεῖν, εἰτ' οἰχεσθαι δι' ὀργὴν εἰς Σικελίαν, διοικητὴς περὶ Γέλων τέθαπται.

Ο'. Συνδειπνῆσαι δὲ τῷ Κίμωνι φησὶν δὲ Ἱων, παντάπασι μετράκιον, ἥκων εἰς Ἀθήνας ἐκ Χίου, παρὰ Λαομέδοντι καὶ τῶν σπουδῶν γενομένων, παρακληθέντος ἄσται, καὶ φίσαντος οὐκ ἀπδῶς ἐπαινεῖν τοὺς παρόντας, ὡς δεξιώτερον Θεμιστοκλέους. Ἑκεῖνον γάρ ἄδειν μὲν οὐ φάναι μαθεῖν, οὐδὲ κιθαρίζειν πόλιν δὲ ποιῆσαι μεγάλην καὶ πλουσίαν ἐπίστραθαι. Θούντευθεν, οἷον εἰκὸς ἐν πότῳ, τοῦ λόγου ῥύέντος ἐπὶ τὰς πράξεις τοῦ Κίμωνος, καὶ μνημονευομένων τῶν μεγίστων, αὐτὸν ἐκεῖνον ἐν διελθεῖν στρατήγημα τῶν ἴδιων ὡς σοφώτατον. Ἐπεὶ γάρ ἐκ Σηστοῦ καὶ Βυζαντίου πολλοὺς τῶν βαρβάρων αἰχμαλώτους λαβόντες οἱ σύμμαχοι, τῷ Κίμωνι διανεῖμαι προσέταξαν, δὲ γωρὶς μὲν αὐτοὺς, γωρὶς δὲ τὸν περὶ τοῖς σώμασι κόσμον αὐτῶν ἔθηκεν, ἵτιῶντο τὴν διανομὴν ὡς ἀνισον. Οἱ δὲ τῶν μερίδων ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἐλέσθαι τὴν ζετέραν, ἦν δι' ἀν ἐκεῖνοι καταλίπωσιν, ἀγαπήσειν Ἀθηναίους. Ἡροφύτου δὲ τοῦ Σαμίου συμβουλεύσαντος, αἰρεῖσθαι τὰ Περσῶν μᾶλλον, ἢ Πέρσας, τὸν μὲν κόσμον αὐτοὶ ἔλαβον, Ἀθηναίοις δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέλιπον. Καὶ τότε μὲν δὲ Κίμων ἀπήστη, γελοῖος εἶναι δοκῶν διανομεῖν, τῶν μὲν συμμάχων ψέλλια χρυσᾶ, καὶ μα-

TOM. Δ'.

16

νιάκας, καὶ στρεπτούς, καὶ κάνδυας, καὶ πορφύραν φερομένων, τῶν δί' Ἀθηναίων γυμνὰ σώματα κακῶς ἡσκημένα πρὸς ἐργασίαν παραλαβόντων. Μικρὸν δὲ ὑστερον οἱ τῶν ἑαλωκότων φίλοι καὶ οἱ κεῖοι, καταβαίνοντες ἐκ Φρυγίας καὶ Λυδίας, ἐλυτροῦντο μεγάλων χρημάτων ἔκαστον· ὥστε τῷ Κίμωνι τεσσάρων μηνῶν τροφὰς εἰς τὰς ναῦς ὑπάρξαι, καὶ προσέτι τῇ πόλει χρουσίον οὐκ ὀλίγον ἐκ τῶν λύτρων περιγενέσθαι.

6. Ἡδη δ' εὐπορῶν διὰ Κίμωνα, ἐφόδια τῆς στρατηγίας, καὶ καλῶς ἀπὸ τῶν πολεμίων ἔδοξεν ὡφελησθαι, καλλιον ἀνήλισκεν εἰς τοὺς πολίτας. Τῶν τε γάρ ἀγρῶν τοὺς φραγμοὺς ἀφεῖλεν, ἵνα καὶ τοῖς ξένοις καὶ τῶν πολιτῶν τοῖς δεομένοις ἀδεῶς ὑπάρχῃ λαμβάνειν τῆς ὀπώρας· καὶ δεῖπνον οἴκοι παρ' αὐτῷ, λιτὸν μὲν, ἀρκοῦν δὲ πολλοῖς, ἐποιεῖτο καθ' ἡμέραν· ἐπ' δὲ τῶν πενήτων ὁ βουλόμενος εἰσήσει, καὶ διατροφὴν εἶχεν ἀπράγμονα, μόνοις τοῖς δημοσίοις σχολάζων. Ός δ' Ἀριστοτέλης φησίν, οὐχ ἀπάντων Ἀθηναίων, ἀλλὰ τῶν δημοτῶν αὐτοῦ Δακιαδῶν παρεσκευάζετο τῷ βουλομένῳ τὸ δεῖπνον. Αὐτῷ δὲ νεκνίσκοι παρείποντο συνήθως, ἀμπεχόμενοι καλῶς, ὃν ἔκαστος, εἴ τις συντύχοι τῷ Κίμωνι τῶν ἀστῶν πρεσβύτερος, ἡμφιεσμένος ἐνδεῶς, διημείθετο πρὸς αὐτὸν τὰ ἴμάτια· καὶ τὸ γινόμενον ἐφαίνετο σεμνόν. Οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ νόμισμα κομίζοντες ἀφθονον, παριστάμενοι τοῖς κομψοῖς τῶν πενήτων ἐν ἀγορᾷ σιωπῇ τῶν κερματίων ἐνέβαλλον εἰς τὰς χεῖρας· ὃν δὴ καὶ Κρατῖνος δικαιόδοξος ἐν Ἀρχιλόχοις ἔοικε μεμνῆσθαι διὰ τούτων.

Κάγω γάρ πολὺου Μητρόδοτος ὁ γραμματεὺς

Σὺν ἀνδρὶ θείῳ καὶ φιλοξενωτάτῳ,

Καὶ πάντας ἀρίστης τῶν πανελλήνων πρόμαρ,

Κίμωνα, λιπαρὸν γῆρας εὐωχύμενος

Αἰῶνα πάντα συδικητρίψειν. Ό δὲ

Λιπάνω, βέβηκε πρότερος....

"Ἐτι τοίνυν, Γοργίας μὲν ὁ Δεοντίνος φησὶ τὸν Κίμωνα τὰ χρήματα κτᾶσθαι μὲν, ὡς χρῆτο, χρῆσθαι δὲ, ὡς τιμῆτο· Κριτίας δὲ, τῶν τριάκοντα γενόμενος, ἐν ταῖς ἐλεγείαις εὔχεται,

Πλοῦτον μὲν Σκοπάδων, μεγαλοφροσύνην δὲ Κίμωνος,

Νίκας δὲ Ἀγεσίλαος τοῦ Δακεδαιμονίου.

Κατότι Λίχαν γε τὸν Σπαρτιάτην ἀπ' οὐδενὸς ἄλλου γινώσκομεν ἐγ τοῖς Ἑλλησιν ὄνομαστὸν γενόμενον, ἢ ὅτι τοὺς ξένους ἐν ταῖς

γυμνοπαιδίαις ἐδείπνιζεν· ἡ δὲ Κίμωνος ἀρθονταί καὶ τὴν παλαιὰν τῶν Ἀθηναίων φιλοξενίαν καὶ φιλανθρωπίαν ὑπερέβαλεν. Οἱ μὲν γάρ, ἐφ' οἵς ἡ πόλις μέγα φρονεῖ δικαίως, τὸ τε σπέρμα τῆς τροφῆς εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐξέδωκαν, ὑδάτων τε πηγαίων χρήσιν καὶ πυρὸς ἔναυσιν, ἀνθρώπους ἐδίδαξαν. Ὁ δὲ, τὴν μὲν οἰκίαν τοῖς πολίταις προτανεῖον ἀποδείξας κοινὸν, ἐν δὲ τῇ χώρᾳ καρπῶν ἑτοίμων ἀπαρχάς, καὶ δεσμῶν καλὸν φέρουσι, χρῆσθαι καὶ λαμβάνειν ἀπαντα τοῖς ξένοις περιέχων, τρόπον τινὰ τὴν ἐπὶ Κρόνου μυθολογουμένην κοινωνίαν εἰς τὸν βίον αὐθίς κατηγεν. Οἱ δὲ ταῦτα κολακεῖαν ὅγλου καὶ δημαγωγίαν εἶναι διαβάλλοντες, ὑπὸ τῆς ἀλλης ἐξηλέγχοντο τοῦ ἀνδρὸς προαιρέσεως, ἀριστοκρατικῆς καὶ λακωνικῆς ούσης. “Ος γε καὶ Θεμιστοκλεῖ, πέρα τοῦ δέοντος ἐπαίροντι τὴν δημοκρατίαν, ἀντέβαινε μετ’ Ἀριστείδου· καὶ πρὸς Ἐφιάλτην ὑστερον, χάριτι τοῦ δήμου καταλύοντα τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν, διηνέγθη. Δημμάτων δὲ δημοσίων τοὺς ἀλλους, πλὴν Ἀριστείδου καὶ Ἐφιάλτου, πάντας ἀναπιμπλαμένους ὄρῶν, αὐτὸν ἀδέκασον καὶ ἀδικτον ἐν τῇ πολιτείᾳ δωροδοκίας, καὶ πάντα προῦκα καὶ καθαρῶς πράττοντα καὶ λέγοντα διὰ τέλους παρέσχε. Δέγεται γέ τοι, ‘Ροισάκην τινὰ βάρβαρον, ἀποστάτην βασιλέως, ἐλθεῖν μετὰ χρημάτων πολλῶν εἰς Ἀθήνας, καὶ σπαραττόμενον ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν, καταφυγεῖν πρὸς Κίμωνα, καὶ θεῖναι παρὰ τὴν αὐλειον αὐτοῦ φιάλας δύο, τὴν μὲν ἀργυρείων ἐμπλησάμενον Δρεικῶν, τὴν δὲ χρυσῶν. Ἰδόντα δὲ τὸν Κίμωνα, καὶ μειδιάσαντα, πυθέσθαι τοῦ ἀνθρώπου, πότερον αἴρεται Κίμωνα μισθωτὸν, ἢ φίλον ἔχειν τοῦ δὲ φίσαντος φίλον· «Οὐκοῦν (φάγαι) ταῦτ’ ἀπίθι μετὰ σεκυτοῦ κομίζων· χρήσομαι γάρ αὐτοῖς, ὅταν δέωμαι, φίλος γενούμενος».

ιά. Ἐπεὶ δὲ οἱ σύμμαχοι τοὺς φόρους μὲν ἐτέλουν, ἀνδρας δὲ καὶ ναῦς, ὡς ἐτάχθησαν, οὐ παρεῖχον, ἀλλ’ ἀπαγορεύοντες ἥδη πρὸς τὰς στρατείας, καὶ πολέμου μὲν οὐδὲν δεόμενοι, γεωργεῖν δὲ καὶ ζῆν καθ’ ἡσυχίαν ἐπιθυμοῦντες, ἀπηλλαγμένων τῶν βαρβάρων καὶ μὴ διοχλούντων, οὕτε τὰς ναῦς ἐπλήρουν, οὕτ’ ἀνδρας ἀπέστελλον, οἱ μὲν ἄλλοι στρατηγοὶ τὸν Ἀθηναίων προστηνάγκαζον αὐτοὺς ταῦτα ποιεῖν, καὶ τοὺς ἐλλείποντας ὑπάγοντες δίκαιοις καὶ

κολαζόντες, ἐπαγθῆ τὴν ὁρχὴν καὶ λυπηρὰν ἐποίουν. Κίμων δὲ; τὴν ἐναντίαν ὄδὸν ἐν τῇ στρατηγίᾳ πορευόμενος, βίαν μὲν οὐδενὶ τῶν Ἑλλήνων προσῆγε, χρήματα δὲ λαμβάνων παρὰ τῶν οὐ βουλομένων στρατεύεσθαι καὶ ναῦς κενᾶς, ἐκείνους εἴτα δελεαζούμενους τῇ σχολῇ περὶ τὰ οἰκεῖα διατρίβειν, γεωργοὺς καὶ χρηματιςάς ἀπολέμους ἐκ πολεμιῶν ὑπὸ τρυφῆς καὶ ἀνοίας γινομένους. Τῶν δ' Ἀθηναίων ἀνὰ μέρος πολλοὺς ἔμειθάζων, καὶ δικπονῶν ταῖς στρατείαις, ἐν δλίγῳ χρόνῳ τοῖς παρὰ τῶν συμμάχων μισθοῖς καὶ χρήμασι δεσπότας αὐτῶν τῶν διδόντων ἐποίησε. Πλέοντας γὰρ αὐτοὺς συνεχῶς, καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντας ἀεὶ τὰ ὅπλα, καὶ τρεφομένους καὶ ἀσκοῦντας ἐκ τῆς αὐτῶν στρατείας, ἐθισθέντες φοβεῖσθαι καὶ κολακεύειν, ἔλαθον ἀντὶ συμμάχων ὑποτελεῖ, καὶ δοῦλοι γεγονότες.

ιβ'. Καὶ μὴν αὐτοῦ γε τοῦ μεγάλου βασιλέως οὐδεὶς ἐταπείνωσε καὶ συνέστιλε τὸ φρόνημα μᾶλλον, ἢ Κίμων. Οὐ γὰρ ἀνῆκεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπηλλαγμένον, ἀλλ' ὕστερος ἐκ ποδὸς διώκων, πρὶν διαπνεῦσαι καὶ στῆναι τοὺς βαρβάρους, τὰ μὲν ἐπόρθει καὶ κατεστρέψετο, τὰ δ' ἀρίστη καὶ προσάγετο τοῖς Ἑλλησιν ὕστε τὴν ἀπ' Ἰωνίας Ἀσίαν ἄχρι Παμφυλίας παντάπασι Περσικῶν ὅπλων ἐφριμῶσαι. Ποθόμενος δὲ, τοὺς βασιλέως στρατηγοὺς μεγάλῳ στρατῷ καὶ ναυσὶ πολλαῖς ἐφεδρεύειν περὶ Παμφυλίαν, καὶ βουλόμενος αὐτοῖς ἀπλουναὶ καὶ ἀνέμβατον δλῶς ὑπὸ φόβου τὴν ἐντὸς Χελιδονίων ποιήσασθαι θάλατταν, ὥρησεν ἄρας ἀπὸ Κνίδου καὶ Τριοπίου διακοσίαις τριήρεσι, πρὸς μὲν τάχος ἀπ' ἀρχῆς καὶ περιάγωγὴν ὑπὸ Θεμιστοκλέους ἄριστα κατεκευασμέναις· ἐκεῖνος δὲ τότε καὶ πλατυτέρας ἐποίησεν αὐτὰς, καὶ διάβασιν τοῖς καταστρώμασιν ἔδωκεν, ὡς ἂν ὑπὸ πολλῶν ὄπλιτῶν μαχιμώτεραι προσφέροιντο τοῖς πολεμίοις. Ἐπιπλεύσας δὲ τῇ πόλει τῶν Φασηλίτῶν, Ἑλλήνων μὲν ὄντων, οὐ δεχομένων δὲ τὸν στόλον, οὐδὲ βουλομένων ἀφίστασθαι βασιλέως, τάν τε χώραν ονκῶς ἐποίει, καὶ προσέβαλε τοῖς τείχεσιν. Οἱ δὲ Χῖοι, συμπλέοντες αὐτῷ, πρὸς δὲ τοὺς Φασηλίτας ἐκ παλαιοῦ φιλικῶς ἔχοντες, ἄμα μὲν τὸν Κίμωνα κατεπράῦνον, ἄμα δὲ τοξεύοντες ὑπὲρ τὰ τείχη βιβλιδια προσκείμενα τοῖς οὖστοῖς, ἐξήγγελον τοῖς Φασηλίταις. Τέλος δὲ διήλλα-

Ξαν αύτοὺς, ὅπως δέκα τάλαντα δόντες ἀκολουθῶσι καὶ συστρα-
τεύσωσιν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους. "Ἐφορος μὲν οὖν Τιθραύστην φησὶ τῶν
βασιλικῶν νεῶν ἄρχειν, καὶ τοῦ πεζοῦ Φερενδάτην. Καλλισθένης
δ', Ἀριομάνδην τὸν Γωθρύου, κυριώτατον δῆτα τῆς δυνάμεως, παρὰ
τὸν Εύρυμέδοντα ταῖς ναυσὶ παρορμεῖν, οὐκ δῆτα μάχεσθαι τοῖς
"Ελλησι πρόθυμον, ἀλλὰ προσδεχόμενον ὁγδοήκοντα ναῦς Φοινίσσας
ἀπὸ Κύπρου προσπλεούσας. Ταύτας φθῆναι βουλόμενος ὁ Κίμων
ἀνήχθη, βιάζεσθαι παρεσκευασμένος, ἀν̄ ἔκόντες μὴ ναυμαχῶσιν.
Οἱ δὲ πρῶτον μὲν, ὡς μὴ βιασθεῖν, εἰς τὸν ποταμὸν εἰσωρμί-
σαντο, προσφερομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, ἀντεξέπλευσαν, ὡς ἴστο-
ρεῖ Φανόδημος, ἔξακοσίαις ναυσίν ὡς δ' "Ἐφορος, πεντήκοντα καὶ
τριακοσίαις. "Ἐργον δὲ κατὰ γοῦν τὴν θάλατταν οὐδὲν ὑπ' αὐτῶν
ἐπράχθη τῆς δυνάμεως ἀξιον, ἀλλ' εὐθὺς εἰς τὴν γῆν ἀποστρέ-
φοντες, ἔξεπιπτον οἱ πρῶτοι, καὶ κατέφευγον εἰς τὸ πεζὸν ἐγγὺς
παρατεταγμένον· οἱ δὲ καταλαμβανόμενοι, διεφθείροντο μετὰ τῶν
νεῶν. Ω καὶ δῆλόν ἐστιν, ὅτι πάμπολαι τινες αἱ πεπληρωμέναι
τοῖς βαρβάροις νῆες ήσαν, δτε πολλῶν μὲν, ὡς εἰκὸς, ἐκρυγου-
σῶν, πολλῶν δὲ συντριβεισῶν, δμως διακοσίας αἰχμαλώτους ἔλα-
βον οἱ Ἀθηναῖοι.

ιγ'. Τῶν δὲ πεζῶν ἐπικαταβάντων πρὸς τὴν θάλασσαν, μέγα
μὲν ἔργον ἐφαίνετο τῷ Κίμωνι τὸ βιάζεσθαι τὴν ἀπόβασιν, καὶ
κεκυρκότας ἀκμῆσι καὶ πολλαπλασίοις ἐπάγειν τοὺς "Ελληνας"
δμως δὲ, ῥώμῃ καὶ φρονήματι τοῦ κρατεῖν ὅρῶν ἐπιχρημένους καὶ
προθύμους δμάτες χωρεῖν τοὺς βαρβάρους, ἀπεβίβαζε τοὺς ὅπλίτας
ἔτι θεριμοὺς τῷ κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἀγῶνι, μετὰ κραυγῆς καὶ
δρόμου προσφερομένους. "Χιοστάντων δὲ τῶν Περσῶν καὶ δεξα-
μένων οὐκ ἀγενῆς, κρατερὰ μάχη συνέστη καὶ τῶν Ἀθηναίων
ἀνδρες ἀγαθοὶ καὶ τοῖς ἀξιώμασι πρῶτοι καὶ διαπρεπεῖς ἔπεσον.
Πολλῷ δ' ἀγῶνι τρεψάμενοι τοὺς βαρβάρους ἔκτεινον, εἴτα ἥρουν
αύτούς τε καὶ σκηνὰς παντοδαπῶν χρημάτων γεμούσας. Κίμων
δ', ὁσπερ ἀθλητὴς δεινός, ἡμέρᾳ μιᾷ δύο καθηρηκὼς ἀγωνίσματα,
καὶ τὸ μὲν ἐν Σαλαμῖνι πεζομαχίᾳ, τὸ δὲ ἐν Πλαταιαῖς ναυμαχίᾳ
παρεληλυθός τρόπαιον, ἐπηγιωνίσατο ταῖς νίκαις καὶ τὰς ὁγδοή-
κοντα Φοινίσσας τριήρεις, αἱ τῆς μάχης ἀπελείφθησαν, "Τδρῳ προσ-

θεοληκέναι πυθόμενος, διὰ τάχους ἔπλευσεν οὐδὲν εἰδότων βένειον οὕπω περὶ τῆς μείζονος δυνάμεως τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ δύσπιστως ἔτι καὶ μετεώρως ἐχόντων· ἥτις καὶ μᾶλλον ἐκπλαγέντες, ἀπώλεσαν τὰς ναῦς ἀπάσσας, καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ πλεῖστοι συνδιεφθάρησαν. Τοῦτο τὸ ἔργον οὕτως ἐταπέινωσε τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως, ὡστε συνθέσθαι τὴν περιβότον εἰρήνην ἐκείνην, ἵππου μὲν δρόμου ὅπει τῆς Ἑλληνικῆς ἀπέγειν θαλάσσης, ἔνδον δὲ Κυανέων καὶ Χελιδονίων μακρῷ νηὶ καὶ γαληνεμβόλῳ μὴ πλέειν. Καίτοι Καλλιθέντης οὗ φησι ταῦτα συνθέσθαι τὸν βάρβαρον, ἔργῳ δὲ ποιεῖν διὰ φόβον τῆς ἡττῆς ἐκείνης, καὶ μακρὰν οὕτως ἀποστῆναι τῆς Ἑλλάδος, ὡστε πεντήκοντα ναυτὶ Περικλέα, καὶ τριάκοντα μόναις Ἐφιάλτην, ἐπέκεινα πλεῦσαι Χελιδονίων, καὶ μηδὲν αὔτοῖς ναυτικὸν ἀπαντῆσαι παρὰ τῶν βαρβάρων. Ἐν δὲ τοῖς ψηφίσμασιν, ἀσυνήγαγες Κρατερὸς, ἀντίγραφα συνθηκῶν, ὡς γενομένων, κατατέτακται. Φασὶ δὲ, καὶ βωμὸν Εἰρήνης διὰ ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ιδρύσασθαι, καὶ Καλλίαν τὸν πρεσβεύσαντα τιμῆσαι διαφερόντως. Πρεθέντων δὲ τῶν αἰγαλώτων λαφύρων, εἰς τε τὰλλα χρήμασιν ὁ δῆμος ἐβρέθη, καὶ τῇ ἀκροπόλει τὸ νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν, ἀπ' ἐκείνης εὐπορήσας τῆς στρατείας. Δέγεται δὲ καὶ τῶν μακρῶν τειχῶν, ἀ σκέλη καλοῦσι, συντελεσθῆναι μὲν ὕστερον τὴν οἰκοδομίαν, τὴν δὲ πρότην θεμελίωσιν, εἰς τόπους ἑλώδεις καὶ διαθρόχους τῶν ἔργων ἐμπεσάντων, ἐρεισθῆναι διὰ Κίμωνος ἀσφαλῶς, χάλικι πολλῇ καὶ λίθοις βαρέσσαι τῶν ἑλῶν πιεσθέντων, ἐκείνου γρήματα πορίζοντος καὶ διδόντος. Πρῶτος δὲ ταῖς λεγομέναις ἐλευθερίοις καὶ γλαφυραῖς διατριβαῖς, αἱ μικρὸν ὕστερον ὑπερφυῖς ἡγαπήθησαν, ἐκαλλώπισε τὸ ἀστυ, τὴν μὲν ἀγορὰν πλατάνοις καταρρυτεύσας, τὴν δὲ Ἀκαδημίαν ἐξ ἀνύδρου καὶ αὐγμηρᾶς, κατάρρυτον ἀποδείξας δῆλος, ἡσκημένον ὑπ' αὐτοῦ δρόμοις καθαροῖς καὶ συσκίοις περιπάτοις.

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ τῶν Περσῶν τινες οὐκ ἔθούλοντο τὴν Χερρόνησον καταλιπεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Θρᾷκας ἀναθεν ἐπεκχλοῦντο, καταφρόνοις τοῦ Κίμωνος, μετ' ὀλίγων παντάπαις τριηρῶν Ἀθήνησεν ἐκπεπλευκότος, δρυμήσας ἐπ' αὐτοὺς, τέσσαροι μὲν ναυτὶ τρισκαλδεῖα τὰς ἐκείνων ἔλαθεν ἐξελάσσας δὲ τοὺς Πέρσας, καὶ κρατή-

σας τῶν Θρακῶν, πᾶσαν φύειώσατο τῇ πόλει τὴν Χερόνησον. Ἐπεὶ τούτου Θασίους μὲν ἀποστάγντας Ἀθηναῖων καταναυμαχήσας, τρεῖς καὶ τριάκοντα ναῦς ἔλαβε, καὶ τὴν πόλιν ἐξεπολιόρκησε, καὶ τὰ χρυσεῖα τὰ πέραν Ἀθηναῖοις προσεκτήσατο, καὶ χώραν, ἵνα ἐπῆργον Θάσιοι, παρέλαβεν. Ἐκεῖθεν δὲ ῥᾳδίως ἐπιβῆναι Μακεδονίας, καὶ πολλὴν ἀποτεμέσθαι παρασχὸν, ὡς ἐδόκει, μὴ θελήσας, αἰτίαν ἔσχε δώροις ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου συμπεπεῖσθαι· καὶ δίκην ἔφυγε, τῶν ἐχθρῶν συστάντιων ἐπ' αὐτόν. Ἀπολογούμενος δὲ πρὸς τοὺς δικαιοτάτες, οὐκ Ἰώνων ἔφη προξενεῖν, οὐδὲ Θεσσαλῶν, πλουσίων ὄντων, ὃς περ ἐτέρους, ἵνα θεραπεύωνται καὶ λαμβάνωσιν, ἀλλὰ Λακεδαιμονίων, μιμούμενος καὶ ἀγαπῶν τὴν παρ' αὐτοῖς εὐτέλειαν καὶ σωφροσύνην ἵνα οὐδένα προτιμῷ πλοῦτον, ἀλλὰ πλουτίζων ἀπὸ τῶν πολεμίων τὴν πόλιν ἀγάλλεσθαι. Μνησθεὶς δὲ τῆς κρίσεως ἐκείνης δ Στησίμορος, φησὶ τὴν Ἐλπινίκην, ὑπὲρ τοῦ Κίμωνος δεομένην, ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ Περικλέους (οὗτος γὰρ ἦν τῶν κατηγόρων ὁ σφοδρότατος). Τὸν δὲ, μειδιάσαντα· «Γραῦς εἰ (φάναι), γραῦς, δὸς Ἐλπινίκην, ὡς τηλικαῦτα διαπράττεσθαι πράγματα». Πλὴν ἐν γε τῇ δίκῃ προκόπταντον γενέσθαι τῷ Κίμωνι, καὶ πρὸς τὴν κατηγορίαν ἀπαξ ἀναστῆναι μόνον, ὃς περ ἀφοσιούμενον.

ἰ. Ἐκείνην μὲν οὖν ἀπέφυγε τὴν δίκην· ἐν δὲ τῇ λοιπῇ πολιτείᾳ παρὼν μὲν ἐκράτει καὶ συνέστελλε τὸν δῆμον ἐπιβάνοντα τοῖς ἀρίστοις, καὶ περισπῶντα τὴν πᾶσαν εἰς ἑαυτὸν ἀργὴν καὶ δύναμιν. Ως δὲ πάλιν ἐπὶ στρατείαν ἐξέπλευσε, τελέως ἀγεθέντες οἱ πολλοί, καὶ συγχέαντες τὸν καθεστῶτα τῆς πολιτείας κόσμον, *τὰ πάτρια νόμιμα, οὓς ἐχρῶντο πρότερον,* Ἐριάλτου προστῶτος, ἀφείλοντο τῆς ἐξ Ἄρειου πάγου βουλῆς τὰς κρίσεις, πλὴν διλίγων, ἀπάσας· καὶ τῶν δικαιστηρίων κυρίους ἔχυτοὺς ποιήσαντες, εἰς ἀκροτόνος δημοκρατίαν ἐνέβαλον τὴν πόλιν, ἥδη καὶ Περικλέους δυναμένου, καὶ τὰ τῶν πολλῶν φρονοῦντος. Διὸ καὶ τοῦ Κίμωνος, ὡς ἐπανῆλθεν, ἀγανακτοῦντος ἐπὶ τῷ προπηλαιίζεσθαι τὸ ἀξιωμα τοῦ συνεδρίου, καὶ πειρωμένου πάλιν ἀνω τὰς δίκας ἀνακαλεῖσθαι, καὶ τὴν ἐπὶ Κλεισθένους ἐγείρειν ἀριστοκρατίαν, κατεβόων συνιστάμενοι, καὶ τὸν δῆμον ἐξηρόθιζον, ἐκεῖνά τε τὰ πρὸς τὴν ἀδελ-

φὴν ἀνανεούμενοι, καὶ Λακωνισμὸν ἐπικαλοῦντες. Εἰς δὲ καὶ τὰ
Εὐπόλιδος διατεθρύλληται περὶ Κίμωνος, ὅτι

Κακὸς μὲν οὐκ ἦν, φιλοπότης δὲ κακελῆς.

Κάνιος ἀπεκοιμᾶτ' ἄν εἰν Λακεδαιμόνιοι,

Καὶ Ἐλπιγίκην τὴνδε καταλιπών μόνην.

Εἰ δέ ἀμελῶν καὶ μεθυτικόμενος τοσάντας πόλεις εἶλε, καὶ τοσαῦτας
τας νίκας ἐνίκησε, δῆλον, ὅτι, νήροντος αὐτοῦ καὶ προσέχοντος,
οὐδεὶς ἀν οὔτε τῶν πρότερον, οὔτε τῶν ὑστερον, Ἐλλήνων παρῆλθε
τὰς πράξεις.

ιε'. Ἡ μὲν οὖν ἀπ' ἀρχῆς φιλολάκων καὶ τῶν γε πατέων τῶν
διδύμων τὸν ἔτερον Λακεδαιμόνιον ὠνόμασε, τὸν δ' ἔτερον Ἰλεῖον,
ἐκ γυναικὸς αὐτῷ Κλειτορίας γενομένους, ὡς Στησίμβροτος ιστορεῖ δι' ὃ πολλάκις τὸν Περικλέα τὸ μητρῷον αὐτοῖς γένος ὄνειρόν τοις.
Διόδωρος δ' ὁ Περιηγητὴς καὶ τούτους φησὶ καὶ τὸν τρίτον τῶν Κίμωνος οὐδιν, Θεσσαλὸν, ἐξ Ἰσοδίκης γεγονέναι τῆς Εὐρυποτολέμου τοῦ Μεγαλέους. Ηὔξηθη δ' ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων
ἡδη τῷ Θεμιστοκλεὶ προσπολεμούντων, καὶ τοῦτον ὄντα νέον ἐν
Ἀθήναις μᾶλλον ισχύειν καὶ κρατεῖν βουλομένων. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι
τὸ πρῶτον ἥδεις ἐώρων, οὐ μικρὰ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίας τῶν
Σπαρτιατῶν ἀπολαύοντες. Λύξανομένοις γάρ αὐτοῖς κατ' ἀρχὰς,
καὶ τὰ συμμαχικὰ πολυπραγμονοῦσιν, οὐκ ἤχθοντο τιμῇ καὶ χάριτι τοῦ Κίμωνος. Τὰ γὰρ πλεῖστα δι' ἐκεῖνον τῶν Ἐλληνικῶν
διεπράττετο, πρῶτος μὲν τοῖς συμμάχοις, κεχαρισμένως δὲ τοῖς
Λακεδαιμονίοις διμιλοῦντος. Ἐπειτα δυνατώτεροι γενόμενοι, καὶ
τὸν Κίμωνα τοῖς Σπαρτιάταις οὐκ ἥρεμα προτιείμενον ὄρῶντες,
ῆχθοντο. Καὶ γάρ αὐτὸς ἐπὶ παντὶ μεγαλύνων τὴν Λακεδαιμονίαν
πρὸς Ἀθηναῖους, καὶ μάλιστα ὅτε τύχοι μεμφόμενος αὐτοῖς, ἢ πα-
ροξύνων, ὡς φησὶ Στησίμβροτος, εἰώθει λέγειν· «Ἄλλ' οὐ Λακε-
δαιμονίοι γε τοιοῦτοι». «Οὐεγ φθόνον ἔχωτε συνῆγε καὶ δυσμέ-
νειάν τινα παρὰ τῶν πολιτῶν. Ή δ' οὖν ισχύστα μάλιστα κατ'
αὐτοῦ τῶν διαβολῶν, αἰτίαν ἔσχε τοιαύτην. Ἀρχιδάμου τοῦ Ζευ-
ξιδάμου τέταρτον ἔτος ἐν Σπάρτῃ βασιλεύοντος, ὑπὸ σεισμοῦ, με-
γίστου δὴ τῶν μηνημονευομένων πρότερον, ἢ τε χώρα τῶν Λακε-
δαιμονίων γάσμασιν ἐνώλισθε πολλοῖς, καὶ τῶν Ταῦγέτων τινα-

χθέντων κορυφαί τινες ἀπερβάγησαν. Αὐτὴ δ' ἡ πόλις ὅλη συνεχύθη, πλὴν οἰκιῶν πέντε, τὰς δ' ἀλλας ἤρειψεν ὁ σεισμός. Ἐν δὲ μέσῃ τῇ στοᾷ γυμναζομένων ὅμοι τῶν ἐφήβων καὶ τῶν νεανίσκων, λέγεται, μικρὸν πρὸ τοῦ σεισμοῦ λαγών παραφανῆναι, καὶ τοὺς μὲν νεανίσκους, ὕσπερ ἡσαν ἀληλιμψένοι, μετὰ παιδιᾶς ἐκδραμεῖν καὶ διώκειν, τοῖς δ' ἐφήβοις ὑπολειφθεῖσιν ἐπιπεσεῖν τὸ γυμνάσιον, καὶ πάντας ὅμοι τελευτῆσαι. Τὸν δὲ τάφον αὐτῶν ἔτι νῦν Σεισματίν προσαγορεύουσι. Ταχὺ δὴ συνιδῶν ἀπὸ τοῦ παρόντος τὸν μέλλοντα κίνδυνον δ' Ἀρχίδαμος, καὶ τοὺς πολίτας ὅρῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν τὰ τιμιώτατα πειρωμένους σώζειν, ἐκέλευε τῇ σάλπιγγὶ σημαίνειν, ώς πολεμίων ἐπιόντων, ὅπως δτὶ τάχιστα μετὰ τῶν ὅπλων ἀθροίζωνται πρὸς αὐτόν. Ὁ δὴ καὶ μόνον ἐν τῷ τότε καιρῷ τὴν Σπάρτην διέσωσεν. Οἱ γάρ Εἴλιοι τε ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέδραμον πανταχόθεν, ώς συναρπασθεῖν τοὺς σεσωμένους τῶν Σπαρτιατῶν, Ὡπλισμένους δὲ καὶ συντεταγμένους εὑρόντες, ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὰς πόλεις, καὶ φυνερῶς ἐπολέμουν, τῶν τε περιοίκων ἀναπείσαντες οὐκ ὀλγούς, καὶ Μεσσηνίων ἀμα τοῖς Σπαρτιάταις συνεπιθέμένων. Πέμπουσιν οὖν οἱ Δακεδαιμόνιοι Περικλεῖδαν εἰς Ἀθήνας, δεσμενοι βοηθεῖν, ὃν φησι κωμῳδῶν Ἀριστοφάνης καθεζόμενον ἐπὶ τοῖς βωμοῖς ὥχρὸν ἐν Φοινικίδι: στρατιὰν ἀπαιτεῖν. Ἐφιάλτου δὲ κωλύοντος καὶ διαμαρτυρομένου μὴ βοηθεῖν, μηδ' ἀνιστάναι πόλιν ἀντίκαλον ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐξην κείσθαι καὶ πατηθῆναι τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης, Κίμωνα φησὶ Κριτίας τὴν τῆς πατρίδος αὔξησιν ἐν ὑστέρῳ ὄζμενον τοῦ Δακεδαιμονίων συμφέροντος, ἀναπείσαντα τὸν δῆμον, ἐξελθεῖν βοηθοῦντα μετὰ πολλῶν ὀπλιτῶν. Οἱ δὲ Ἰων ἀπομνημονεύει ἐκ τὸν λόγον, ὃ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἐκίνησε, παρακαλῶν μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλήν, μήτε τὴν πόλιν ἐτερόζυγα περιιδεῖν γεγενημένην. Ιζ. Ἐπει δὲ, βοηθήσας τοῖς Δακεδαιμονίοις, ἀπήσει διὰ Κορίνθου τὴν στρατιὰν ἄργων, ἐνεκάλει Δάχαρτος αὐτῷ, πρὶν ἐντυχεῖν τοῖς πολίταις, εἰσαγαγόντι τὸ στράτευμα. Καὶ γάρ θύραν κόψκυντας ἀλλοτριῶν, οὓς εἰσέναι πρότερον, ἢ τὸν κύριον κελεῦσαι. Καὶ δὲ Κίμων ἡ ἄλλη οὐχ ὄμιεῖς [εἶπεν], ὃ Δάχαρτε, τὰς Κλεωνατίων καὶ Μεγαρίδων θύρας κόψαντες, ἀλλὰ κατασχίσαντες, εἰσεβιάσασθε

μετά τῶν ὅπλων, ἀξιοῦντες ἀνεῳγέναι πάντα τοῖς μεῖζον δυνα-
μένοις». Οὕτω μὲν ἐθρασύνατο πρὸς τὸν Κορίνθιον ἐν δέοντι, καὶ
μετὰ τῆς στρατιᾶς διεκῆλθεν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τοὺς Ἀθη-
ναίους αὐθίς ἐκάλουν ἐπὶ τοὺς ἐν '10ώμῃ Μεσσηνίους καὶ Εἴλωτας·
ἐλθόντων δὲ, τὴν τόλμαν καὶ τὴν λαμπρότητα δείσαντες, ἀπε-
πέμψαντο μόνους τῶν συμμάχων ὡς νεωτεριστάς. Οἱ δὲ, πρὸς ὄρ-
γὴν ἀπελθόντες, ἥδη τοῖς λακωνίζουσι φυνερῶς ἐχαλέπαινον, καὶ
τὸν Κίμωνα, μικρᾶς ἐπιλαβόμενοι προφέτεως, ἐξωστράκισαν εἰς
ἔτη δέκα. Τοσούτου γάρ ἦν χρόνου τεταγμένου ἀπειναι τοῖς ἔξο-
στρακιζομένοις. Ἐν δὲ τούτῳ τῶν Λακεδαιμονίων, ὡς ἐπανήρχοντο
Δελφοὶς ἀπὸ Φιωκέων ἐλευθερώσαντες, ἐν Τανάγρᾳ καταστρατο-
πεδεύσαντων, Ἀθηναῖοι μὲν ἀπόντων διαμαχούμενοι, Κίμων δὲ
μετὰ τῶν ὅπλων ἦκεν εἰς τὴν αὐτοῦ φυλὴν τὴν Οἰνοίδα, πρόδυ-
μος ὁν ἀμύνεσθαι τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τῶν πολιτῶν. Ἡ δὲ
βουλὴ τῶν πεντακοσίων πυθομένη, καὶ φοβηθεῖσκη, τῶν ἐχθρῶν αὐ-
τοῦ καταθοώντων, ὡς συνταράξαι τὴν φύλαγγα βουλομένου, καὶ
τῇ πόλει Λακεδαιμονίους ἐπαγαγεῖν, ἀπηγόρευσε τοῖς στρατηγοῖς
μὴ δέχεσθαι τὸν ἄνδρα. Κάκεινος μὲν φύγετο, δεκῆλες Εὐθίππου
τοῦ Ἀναργυροῦ, καὶ τῶν ἀλλων ἑταίρων, ὅσοι μάλιστα τὴν τοῦ
λακωνίζειν αἰτίαν ἔσχον, ἐδρῶμένως ἀγωνίσασθαι πρὸς τοὺς πο-
λεμίους, καὶ δι' ἔργων ἀπολύσασθαι τὴν αἰτίαν πρὸς τοὺς πολίτας.
Οἱ δὲ, λαβόντες αὐτοῦ τὴν πανοπλίαν, εἰς τὸν λόχον ἔθεντο· καὶ
μετ' ἀλλήλων συστάντες ἐκθύμως, ἐκκτὸν ὄντες, ἔπεσον, πολὺν
αὔτῶν πόθον, καὶ μεταράσσειν, ἐφ' οἵς ἡτιάθησαν ἀδίκως, ἀπο-
λιπόντες τοῖς Ἀθηναῖοις. "Οθεν οὐδὲ τῷ πρὸς Κίμωνα θυμῷ πο-
λὺν χρόνον ἐνέμειναν, τὰ μὲν ὡς εἰκός, ὃν ἔπιθον εὗ μεμνημένοι,
τὰ δὲ τοῦ καιροῦ συλλαμβανομένου. Νενικημένοι γάρ ἐν Τανάγρᾳ
μάχῃ μεγάλῃ, καὶ προσδοκῶντες εἰς ὧραν ἔτους στρατιῶν Πελο-
ποννησίων ἐπ' αὐτοὺς, ἐκάλουν ἐκ τῆς φυγῆς τὸν Κίμωνα, καὶ κα-
τηλθε, τὸ φέρισμα γράψαντος Περικλέους. Οὕτω τότε πολιτικαὶ
μὲν ἦσαν αἱ διαφοραὶ, μέτριοι δ' οἱ θυμοί, καὶ πρὸς τὸ κοινὸν εὔχ-
νάκλητοι συμφέρον· ἡ δὲ φιλοτιμία πάντων ἐπικρατοῦσα τῶν πα-
θῶν, τοῖς τῆς πατρίδος ὑπεγώρει καιροῖς.

ι. Εὐθὺς μὲν οὖν ὁ Κίμων κατελθὼν, ἔλυσε τὸν πόλεμον, καὶ

διήλλαξε τὰς πόλεις. Γενομένης δ' εἰρήνης, ὅρδην τοὺς Ἀθηναίους ἡσυχίαν ἀγειν μὴ δυναμένους, ἀλλὰ κινεῖσθαι καὶ αὐξάνεσθαι τὰς στρατείας βουλομένους, ἵνα μὴ τοῖς Ἐλλησι διοχλῶσι, μηδὲ περὶ τὰς νήσους, ἢ Πελοπόννησον, ἀναστρεφόμενοι ναυσὶ πολλαῖς, αἰτίας ἐμφυλίων πολέμων, καὶ συμμαχικῶν ἐγκλημάτων ἀρχὰς ἐπισπάσωνται κατὰ τῆς πόλεως, ἐπλήρου διακοσίας τριήρεις, ὡς ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Κύπρον αὐθις ἐκστρατευσόμενος· ἅμα μὲν ἐμμελετῷ τοῖς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀγῶσι βουλόμενος τοὺς Ἀθηναίους, ἅμα δ' ὥρελεῖσθαι δικαίως, τὰς ἀπὸ τῶν φύσει πολεμίων εὐπορίας εἰς τὴν Ἐλλάδα κομίζοντας. Πίδην δὲ παρεσκευασμένων ἀπάντων καὶ τοῦ στρατοῦ παρὰ ταῖς ναυσὶν ὅντος, ὅναρ εἶδεν ὁ Κίμων. Ἐδόκει κύνα θυμουμένην ὄλακτεν πρὸς αὐτὸν, ἐκ δὲ ὄλακῆς μεν μιγμένον ἀφεῖσκαν ἀνθρώπου φύρογγον εἰπεῖν·

Στείχε· φίλος γάρ ἔσῃ καὶ ἐμοὶ καὶ ἐμοῖς συνλάκεσσιν.

Οὕτω δὲ δυσκρίτου τῆς ὄψεως οὔσης, Ἀστύφιλος διποσειδωνιάτης, μαντικὸς ἀνὴρ, καὶ συνήθης τῷ Κίμωνι, φράζει θάνατον αὐτῷ προσηγαλνεῖν τὴν ὄψιν, οὕτω διαιρῶν Κύων ἀνθρώπῳ, πρὸς δὲ ὄλακτεῖ, πολέμιος πολεμιῷ δ' οὐκ ἀν τις μᾶλλον, ἢ τελευτήσας, φίλος γένοιτο. Τὸ δὲ μίγμα τῆς φωνῆς Μήδον ἀποδηλοῖ τὸν ἐγθρόν· δι γάρ Μήδων στρατὸς Ἐλλησιν ὁμοῦ καὶ βαρβάροις μέμικται. Μετὰ δὲ ταύτην τὴν ὄψιν, αὐτοῦ τῷ διονύσῳ θύσαντος, δι μὲν μάντις ἀπέτεμε τὸ ιερεῖον, τοῦ δ' αἴματος τὸ πηγγύμενον ἦδη μύρημηκες πολλοὶ λαμβάνοντες κατὰ μικρὸν ἔφερον πρὸς τὸν Κίμωνα, καὶ τοῦ ποδὸς περὶ τὸν μέγαν δάκτυλον περιέπλαττον, ἐπὶ πολὺν χρόνον λανθάνοντες. Ἀμα δέ πως ὁ τε Κίμων τῷ γινομένῳ προσέσχε, καὶ παρῆν ὁ θύτης ἐπιδεικνύμενος αὐτῷ τὸν λοθὸν οὐκ ἔχοντα κεφαλήν. Ἀλλ', οὐ γάρ ἦν ἀνάδυσις τῆς στρατείας, ἐξέπλευσε, καὶ τῶν νεῶν ἔξηκοντα μὲν ἀπέστειλεν εἰς Αἴγυπτον, ταῖς δ' ἀλλαῖς πάλιν ἔπλει. Καὶ καταναυμαχήσας Φοινισσῶν νεῶν καὶ Κιλισσῶν βασιλικὸν στόλον, ἀνεκτάτο τε τὰς ἐν κύκλῳ πόλεις, καὶ τοῖς περὶ Αἴγυπτον ἐφέδρευεν, οὐδὲν μικρὸν, ἀλλ' ὅλης ἐπινοῶν τῆς βασιλέως ἡγεμονίας κατάλυσιν· καὶ μάλιστα ὅτι τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπυνθάνετο δόξαν εἶναι καὶ δύναμιν ἐν τοῖς βαρβάροις μεγάλην, ὑποδεδεγμένου βασιλεῖ κινοῦντι τὸν Ἐλληνικὸν πόλεμον γρατηγόσειν.

Θεμιστοκλῆς μὲν οὖν οὐχ ἥκιστα λέγεται τὰς Ἑλληνικὰς πρᾶξεις ἀπογονοὺς, ὡς οὐκ ἀν ὑπερβαλόμενος τὴν Κίμωνος εὔτυχίαν καὶ ἀρετὴν, ἐκῶν τελευτῆσαι. Κίμων δὲ μεγάλων ἐπαιρόμενος ἀρχὰς ἀγώνων καὶ περὶ Κύπρου συνέχων τὸ ναυτικὸν, ἔπειτα εἰς Ἀρμωνος ἄνδρας, ἀπόρρητόν τινα μαντείαν ποιησομένους παρὰ τῷ Θεῷ. Γινώσκει γάρ οὐδεῖς, ὑπὲρ ὃν ἐπέμφθησαν οὐδὲ κρησμὸν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἔξηνεγκεν. Ἀλλ' ἂμα τῷ προσελθεῖν ἐκέλευσεν ἀπίεναι τοὺς θεοπρόπους αὐτὸν γάρ ἥδη τὸν Κίμωνα παρ' ἔκυτῷ τυγχάνειν ὅντα. Ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ θεοπρόποι, κατέβαινον ἐπὶ θάλασσαν, γενόμενοι δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἑλλήνων, ὃ τότε περὶ Δίγυπτον ἦν, ἐπύθοντο τεθνᾶντι τὸν Κίμωνα καὶ τὰς ἡμέρας πρὸς τὸ μαντεῖον ἀνάγοντες, ἔγνωσαν ἡνιγμένην τὴν τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς, ὡς ἥδη παρὰ θεοῖς ὅντος.

IV'. Ἀπέθανε δὲ πολιορκῶν Κίτιον, ὡς οἱ πλεῖστοι λέγουσι, νοσήσας· ἔνιοι δέ φασιν ἐκ τραχύματος, ὃ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀγωνιζόμενος ἔσχε. Τελευτῶν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν εὐθὺς ἀποπλεῖν, ἀποκρυψαμένους τὸν θάνατον αὐτοῦ· καὶ συνέβη, μήτε τῶν πολεμίων, μήτε τῶν συμμάχων αἰσθομένων, ἀσφαλῶς αὐτοὺς ἀνακομισθῆναι, στρατηγούμενος ὑπὸ Κίμωνος, ὡς φησι Φανδρύμος, τεθνηκότος ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα. Μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, πρὸς μὲν τοὺς βαρβάρους οὐδὲν ἔτι λαμπρὸν ὑπ' οὐδὲνδε ἐπράγθη, στρατηγούντων Ἑλλήνων, ἀλλὰ τραπέντες ὑπὸ δημαρχωγῶν καὶ πολεμοποιῶν ἐπ' ἀλλήλους, οὐδὲνδε τὰς χειράς ἐν μέσῳ διασχόντος, συνερράγοντα εἰς τὰς πόλεμον· ἀναπνοὴ μὲν τοῖς βασιλέως πράγμασι γενόμενοι, φθόρον δ' ἀμύθητον τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀπεργασθμένοι. Ὁφε δ' οἱ περὶ τὸν Ἀγησίλαον, εἰς τὴν Ἀσίαν ἔξενεγκάμενοι τὰ ὅπλα, βραχέος ἥψκυντο πολέμου πρὸς τοὺς ἐπὶ θαλάσσῃ βασιλέως στρατηγούς· καὶ λαμπρὸν οὐδὲν, οὐδὲ μέγα δράσκοντες, αὗθις δὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς στάσεσι καὶ ταραχαῖς ἀρ' ἐτέρας ἀρχῆς ὑπενεχθέντες, ὥχοντο τοὺς Περσῶν φορολόγους ἐν μέσαις τοῖς συμμάχοις καὶ φίλαις πόλεσιν ἀπολιπόντες· ὃν οὐδὲ γραμματορόδος κατέβαινεν, οὐδὲ ἵππος πρὸς θαλάσσῃ τετρακοσίων σταδίων ἐντὸς ὥφθη, στρατηγούντος Κίμωνος. "Οτι μὲν οὖν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπεκομίσθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, μαρτυρεῖ τῶν μνη-

μάτων τὰ μέχρι νῦν Κιμώνεια προσαγορεύμενα τημῶσι δὲ καὶ Κιτιεῖς τάφον τινὰ Κιμώνος, ὃς Ναυσικάρατης ὁ ῥήτωρ φησίν, ἐν λιμῷ καὶ γῆς ἀφορίᾳ τοῦ Θεοῦ προστάζαντος αὐτοῖς μὴ ἀμελεῖν Κιμώνος, ἀλλ' ὃς κρείττονα σέβεσθαι καὶ γερκίζειν. Τοιοῦτος μὲν ὁ Ἑλληνικὸς ἡγεμόνων.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΦΩΚΙΩΝ (1).

* * *

δ'. **ΦΩΚΙΩΝΑ** τεκμαίρομαι μὴ παντάπασιν εἶναι γένους ἀτίμου καὶ καταπεπτωκότος. Εἰ γάρ ἦν, ὃς φησιν Ἰδομενεὺς, δοιδυκοποιοῦ πατρὸς, οὐκ ἂν ἐν τῷ λόγῳ Γλαύκιππος ὁ Ὑπερίδου, μυρία συνειλοχῶς καὶ εἰρηκώς κατ' αὐτοῦ κακὰ, τὴν δυσγένειαν παρῆκεν οὐδὲ ἂν οὕτως ἀλευθερίου βίου καὶ σώφρονος παιδείας μετέσχεν, ὥστε τῆς Πλάτωνος, ἔτι μειράκιον ἀν, ὅστερον δὲ τῆς Ξενοκράτους διατριβῆς, ἐν Ἀκαδημίᾳ μετασχεῖν, καὶ τῶν ἀρίστων ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευμάτων ζηλωτῆς γενέσθαι. Φωκίωνα γάρ οὕτε γελάσαντά τις, οὕτε κλαύσαντα ραβδίων Ἀθηναίων εἶδεν, οὐδὲ ἐν βαλανείῳ δημοσιεύοντι λουσάμενον, ὃς ἴστρηκε Δοῦρις, οὐδὲ ἐκτὸς ἔχοντα τὴν χειρα τῆς περιβολῆς, διτε τύχοι περιβεβλημένος. Ἐπει τατά γε τὴν χώραν καὶ τὰς στρατείας ἀνυπόδηπος ἀεὶ καὶ γυμνὸς ἐβάδιζεν, εἰ μὴ ψύχος ὑπερβάλλον εἴη καὶ δυσκαρτέρητον, ὥστε καὶ παιζοντας ἥδη τοὺς στρατευομένους σύμβολον μεγάλου ποιεῖσθαι κειμῶνος ἐνδεδυμένον Φωκίωνα.

ε'. Τῷ δὲ ζῆτει, προσαγνήστατος ὅν καὶ φιλανθρωπότατος, ἀπὸ τοῦ προσώπου δυσξύμβολος ἐραίνετο καὶ σκυθρωπός. ὥστε μὴ ῥαβδίως ἀν τινα μόνον ἐντυχεῖν αὐτῷ τῶν ἀσυνήθων. Διὸ καὶ Χάρητί ποτε πρὸς τὰς ὄρρους αὐτοῦ λέγοντι, τῶν Ἀθηναίων ἐπιγελάντων «Οὐδὲν (εἶπεν) αὗτη ὑμᾶς λελύπηκεν ἡ ὄρρος» δὲ τούτων γέλως πολ-

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Λ. Κορζῆ, φωνή. (Β). Ἑλληνικ. Βιβλιοθήκη, Τόμ. Ζ', σελ. 4 κ' ἐπομ.)

λὰ κλαῦσαι τὴν πόλιν πεποίκεν». Ὁμοίως δέ πως τοῦ Φωκίωνος καὶ δὲ λόγος ἦν ἐπὶ χρηστοῖς ἐντυχήμασι καὶ διανοήμασι σωτήριος, προστακτικάν τινα καὶ αὐστηράν καὶ ἀνήδυστον ἔχων βραχυλογίαν. Ὡς γὰρ ὁ Ζήνων ἔλεγεν, ὅτι «Δεῖ τὸν φιλόσοφον εἰς νοῦν ἀποθάπτοντα προφέρεσθαι τὴν λέξιν», οὕτως ὁ Φωκίωνος λόγος πλεῖστον ἐν ἐλαχίστῃ λέξει νοῦν εἶχε. Καὶ πρὸς τοῦτ' ἔοικεν ἀπιδόν τὸ Σφρήτιος Πολύευκτος εἰπεῖν, ὅτι ῥήτωρ μὲν ἀριστος εἴη Δημοσθένης, εἰπεῖν δὲ δεινότατος ὁ Φωκίων. Ὡς γὰρ ἡ τοῦ νομίσματος ἀξία πλείστην ἐν ὅγκῳ βραχυτάτῳ δύναμιν ἔχει, οὕτω λόγου δεινότης ἐδόκει πολλὰ σημαίνειν ἀπ' ὅλιγων. Καὶ μέν τοι καὶ αὐτόν ποτε τὸν Φωκίωνά φασι, πληρουμένου τοῦ θεάτρου, περιπατεῖν ὑπὸ σκηνῆς, αὐτὸν δύντα πρὸς ἔαυτῷ τὴν διάνοιαν εἰπόντος δέ τινος τῶν φίλων «Σκεπτομένῳ, Φωκίων, ἔοικας» — Ναὶ μὰ τὸν Δία (φάντα), σκέπτομαι, εἰ τι δύναμαι τοῦ λόγου ἀφελεῖν, διὸ μέλλω λέγειν πρὸς Ἀθηναίους. Ὁ δὲ Δημοσθένης τῶν μὲν ἄλλων κατεφρόνει πολὺ ῥητόρων, ἀνισταμένου δὲ Φωκίωνος, εἰώθει λέγειν ἀτρέμα πρὸς τοὺς φίλους· «Ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπίς πάρεστιν». Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἕσως πρὸς τὸ θῆσος ἀνοιστέον· ἐπεὶ καὶ ῥῆμα καὶ νεῦμα μόνον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μυρίοις ἐνθυμήμασι καὶ περιόδοις ἀντίρροπον ἔχει πίστιν.

Σ'. Νέος δ' ὁν Χαρίας προσέμιζεν ἔαυτὸν τῷ στρατηγῷ, καὶ παρείπετο, πολλὰ μὲν εἰς ἐμπειρίαν τῶν πολεμικῶν ὡφελούμενος· ἔστι δ' ἐν οἷς ἐπανορθούμενος τὴν ἐκείνου φύσιν, ἀνώμαλον οὖσαν καὶ ἀκρητον. Νωθρὸς γάρ ὁν ὁ Χαρίας καὶ δυσκίνητος ἄλλως, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσιν ὥργα καὶ διεπυροῦτο τῷ θυμῷ, καὶ συνεξέπιπτε τοῖς θρυστάτοις παραβολώτερον· ὥσπερ ἀμέλει καὶ κατέτρεψε τὸν βίον ἐν Χίῳ πρῶτος εἰσελάσας τῇ τριήρει, καὶ βιαζόμενος πρὸς τὴν ἀπόβασιν. Ἄσφαλτὸς οὖν ἄμα καὶ δραστήριος ὁ Φωκίων φαινόμενος, τὴν τε μέλλησιν ἀνεθέρμανε τοῦ Χαρίου, καὶ πάλιν ἀφήρει τὴν ἄκαριον δέσύτητα τῆς ὁρμῆς. «Οθεν εὔμενὸς ὁν ὁ Χαρίας καὶ χρηστὸς ἡγάπα καὶ προῆγεν αὐτὸν ἐπὶ πράξεις καὶ ἡγεμονίας, γνώριμον ποιῶν τοῖς Ἐλληνοι, καὶ πρὸς τὰ πλείστης ἀξίας σπουδῆς ἐκείνῳ χρώμενος. Καὶ τῆς περὶ Νάζου ναυμαχίας ὅνομα καὶ δόξαν οὐ μικρὰν Φωκίωνι περιεποίησε. Τοῦ γὰρ εὐωνύμου κέ-

ρώς ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, καθ' ὃ καὶ τὴν μάχην ὁζεῖσαν εἶχεν ὁ ἀγών, καὶ κρίσιν ἐποίησε ταχεῖκαν. Πρότην οὖν ἐκείνην ναυμαχίαν ἡ πόλις αὐτὴ δὲ αὐτῆς ἀγωνισαμένη τοῖς "Ἐλληνοι μετὰ τὴν ἄλωσιν, καὶ κατατυχοῦσα, τὸν τε Χαβρίαν ὑπερηγάπητε, καὶ τοῦ Φωκίωνος, ὡς ἀνδρὸς ἡγεμονικοῦ, λόγον ἔσχεν. Ἐνίκων δὲ μεγάλοις μυστηρίοις καὶ παρεῖχεν οἰνοχόημα Χαβρίας Ἀθηναίοις καθ' ἔκαστον ἐνιαυτὸν τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Βοηδρομιῶν.

ζ. Ἐκ τούτου λέγεται, πέμποντος αὐτὸν ἐπὶ τὰς νησιωτικὰς συντάξεις τοῦ Χαβρίου, καὶ ναῦς εἰκοσι διδόντος, εἰπεῖν, εἰ μὲν ὡς πολεμήσων πέμποιτο, μείζονος δεῖν δυνάμεως, εἰ δὲ ὡς πρὸς συμμάχους, ἀρκεῖν ναῦν μίκν· καὶ πλεύσαντα τῇ αὐτοῦ τριήρει, καὶ διαλεχθέντα ταῖς πόλεσι, καὶ συγγενόμενον τοῖς ἀρχούσιν ἐπιεικῶς καὶ ἀφελῶς, καταπλεῦσαι μετὰ πολλῶν νεῶν, δὲ ἀπεστειλαν οἱ σύμμαχοι τὰ χρήματα τοῖς Ἀθηναίοις κομιζούσας. Οὐ μόνον δὲ ζῶντα τὸν Χαβρίαν θεραπεύων διετέλει καὶ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ, τῶν προσηκόντων καλῶς ἐπεμελεῖτο, καὶ τὸν παῖδα Κρήσιππον ἐβούλετο μὲν ἄνδρα ποιεῖν ἀγαθὸν, ἔμπληκτον δὲ ὁρῶν καὶ ἀνάγωγον, δύμως οὐκ ἀπεῖπεν ἐπανορθούμενος καὶ ἀποκρύπτων τὰ αἰσχύν. Πλὴν ἀπαξί λέγεται, παρενοχλοῦντος ἐν στρατείᾳ τινὶ τοῦ νεανίσκου, καὶ κόπτοντος αὐτὸν ἐριωτήμασιν ἀκαίροις καὶ συμβουλίαις, οἷον ἐπανορθούμενου καὶ παραστρατηγοῦντος, εἰπεῖν «Ὥ Χαβρία, Χαβρίκ, μεγάλην γέ σοι χάριν ἐκτίνω τῆς φιλίας, ὑπομένων σου τὸν νιόν». Ορῶν δὲ τοὺς τὰ κοινὰ πράσσοντας τότε, διηρημένους ὥσπερ ἀπὸ κλήρου τὸ στρατῆγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ τοὺς μὲν λέγοντας ἐν τῷ δῆμῳ καὶ γράφοντας μόνον· ὃν Εὔδουλος ἦν, καὶ Ἀριστοφῶν, καὶ Δημοσθένης, καὶ Λυκοῦργος, καὶ Ὑπερίδης· Διοπείθη δὲ, καὶ Μενετέέα, καὶ Λεωσθένη, καὶ Χάρητα, τῷ στρατηγεῖν καὶ πολεμεῖν αὔξοντας ἐσαυτούς· ἐβούλετο τὴν Περικλέους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος πολιτείαν, ὥσπερ ὄλοκληρον καὶ διηρμοσμένην ἐν ἀμφοῖν, ἀναλαβεῖν καὶ ἀποδοῦνται. Καὶ γάρ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἔκαστος ἐφαίνετο, κατὰ τὸν Ἀρχίλοχον.

³Αμφότεροι, θεράπων μὲν Ἐνυκλίσιο θεστό,

καὶ Μουσίδην ἐριτάνη ὅδερον ἐπιστάμενος.

Καὶ τὴν Θεὸν ἔώρα πολεμικὴν τε ἄμα καὶ πολιτικὴν οὖσαν, καὶ προσαγορευομένην.

ἢ. Οὗτο δὲ συντάξας ἐσυτὸν, ἐπολιτεύετο μὲν δὲ πρὸς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐστρατήγησε δὲ πλείστας οὐ μόνον τῶν καθ' ἐσυτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ, στρατηγίας, οὐ παραγγέλλων, οὐδὲ μετιὼν, ἀλλ' οὐδὲ φεύγων, οὐδὲ ἀποδιδράσκων, τῆς πόλεως καλούμενης. Ὁμολογεῖται γάρ, ὅτι πέντε καὶ τεσσαράκοντα στρατηγίας ἔλαβεν, οὐδὲ ἀπαξ ἀρχαιρεσίους παρατυχών, ἀλλ' ἀπόντα μεταπεμπομένων αὐτὸν ἀεὶ καὶ γειροτονούντων· ὥστε θαυμάζειν τοὺς οὐκ εὗ φρονοῦντας τὸν δῆμον, ὅτι, πλεῖστα τοῦ Φωκίωνος ἀντεκρούντος αὐτῷ, καὶ μηδὲν εἰπόντος πώποτε, μηδὲ πράξαντος πρὸς χάριν, ὥσπερ ἀξιοῦσι τοὺς βασιλεῖς τοῖς κόλαξι χρῆσθαι μετὰ τὸ κατὰ γειρὸς ὅδῳ, ἐχρῆστο οὗτος τοῖς μὲν κομψοτέροις καὶ ίλαροῖς ἐν παιδίαις μέρει δημαρχοῖς, ἐπὶ δὲ τὰς ἀρχὰς ἀεὶ νήφων καὶ σπουδάζων τὸν αὐτηρόστατον καὶ φρονιμώτατον ἐκάλει τῶν πολιτῶν, καὶ μόνον, ἢ μᾶλλον, ταῖς βουλήσεσιν αὐτοῦ καὶ δρματὶ ἀντιτασσόμενον. Χρησιμοῦ μὲν γάρ ἐκ Δελφῶν ἀναγνωσθέντος, ὅτι, τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ὁμοφρονούντων, εἰς ἀνὴρ ἐναντία φρονοί τῇ πόλει, παρελθὼν ὁ Φωκίων ἀμελεῖν ἐκέλευσεν, ὡς αὐτὸς ὁν ὁ ζητούμενος· μόνῳ γάρ αὐτῷ μηδὲν ἀρέσκειν τῶν πραττομένων. Ἐπεὶ δὲ λέγων ποτὲ γνώμην πρὸς τὸν δῆμον εὐδοκίμει, καὶ πάντας ὅμαλῶς ἔώρα τὸν λόγον ἀποδεχομένους, ἐπιστραφεῖς πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν· «Οὐ δή που τι κακὸν λέγων ἐμφυτὸν λέληθαν;

Ο'. Πρὸς δὲ θυσίαν τινὰ τῶν Ἀθηναίων αἰτούντων ἐπιδόσεις, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιδιδόντων, κληθεὶς πολλάκις, ἔφη· «Τούτους αἰτεῖτε τοὺς πλουσίους· ἐγὼ δὲ αἰσχυνοίμην ἀν., εἰ τούτῳ μὴ ἀποδιδόντες, ὑμῖν ἐπιδότην», δεῖξας Καλλικλέα τὸν δακνειστήν. «Ως δ' οὐκ ἐπαύσοντο κεκρηγότες καὶ καταθεῶντες, λόγον εἰπεν αὐτοῖς τοῦτον· «Ἀνὴρ δειλὸς ἐπὶ πόλεμον ἔξει, φθεγγαμένων δὲ κοράκων, τὰ ὅπλα θεῖς ἡσύχαζεν· εἴτ' ἀναλαβὼν αῦθις ἔξει, καὶ φθεγγομένων πάλιν ὑπέστη. Καὶ τέλος εἰπεν. «Γιμεῖς κεκράξεσθε μὲν μέγιστον ὡς δύνατὸν, ἐμοῦ δὲ οὐ γεύσεσθε». Πάλιν δέ ποτε τῶν Ἀθηναίων ἔξαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους κελευόντων, ὡς δ' οὐκ ἔξιύλετο, δειλὸν καὶ ἄγανδρον ἀποκλιούντων· «Οὔτε ὑμεῖς

(εἰπεν) ἐμὲ δύνασθε ποιῆσαι Θαρσαλέον, οὔτ' ἐγὼ ὑμᾶς δειλούς· Οὐ μὴν ἀλλ' ἵσμεν ἀλλήλους». Ἐν δὲ καιροῖς ἐπισφαλέσαι τραχυνομένου τοῦ δάκρυον πρὸς αὐτὸν σφόδρον, καὶ τῆς στρατηγίας εὐθύνας ἀπαιτοῦντος· «Σωθήτε (εἰπεν), ὃ μακάριοι, πρῶτον». Ἐπεὶ δὲ πολεμοῦντες μὲν ἦσαν ταπεινοὶ καὶ περιδεεῖς, γενομένης δ' εἰρήνης, ἐθρασύνοντο, καὶ κατεβόων τοῦ Φωκίωνος, ὡς ἀφρομένου τὴν νίκην αὐτῶν· «Εύτυχεῖτε (εἰπεν), ἔχοντες στρατηγὸν ειδότα· ὑμᾶς· ἐπεὶ πάλαι ἀν ἀπολώλειτε». Τοῖς δὲ Βοιωτοῖς οὐ βουλομένων αὐτῶν δικάζεσθαι περὶ τῆς χώρας, ἀλλὰ πολεμεῖν, συνεθούλευε διὰ τῶν λόγων, ἐν οἷς εἰσὶ κρείτους, μὴ διὰ τῶν ὅπλων, ἐν οἷς ἥσσους, μάχεσθαι. Λέγοντα δ' αὐτὸν, οὐ προσιεμένων, οὐδὲ ὑπομενόντων ἀκούειν· «Ἐμὲ (εἰπεν) ὑμεῖς, ἢ μὴ βούλομαι ποιεῖν, βιάσασθαι δύνασθε, λέγειν δ', ἢ μὴ δεῖ, παρὰ γνώψην οὐκ ἀναγκάσσετε». Τῶν δ' ἀντιπολιτευομένων αὐτῷ ῥητόρων, Δημοσθένους μὲν εἰπόντος· «Ἀποκτενοῦσί σε Ἀθηναῖοι, Φωκίων· "Αν μανῶσιν (εἰπει), σὲ δ', ἐὰν σωφρονῶσι»· Πολύευκτον δὲ τὸν Σφάγτην ὅρῳ ἐν καύματι συμβουλεύοντα τοῖς Ἀθηναίοις πολεμεῖν πρὸς Φίλιππον, εἴτα ὑπ' ἀσθματος πολλοῦ καὶ ιδρώτος, ὅτε δὴ καὶ ὑπέρπεγκυν ὅντα, πολλάκις ἐπιρροφοῦντα τοῦ ὄδατος· «Ἄξιον (ἔφη) τούτῳ πιστεύσαντας ὑμᾶς ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον· ὅν τι οἶσθε ποιήσειν ἐν τῷ θώρακι καὶ τῇ ἀσπίδι, τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὅντων, ὅτε λέγων πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐσκεπταί, κινδυνεύει πνιγῆναι»; Τοῦ δὲ Αυκούργου πολλὰ βλάσφημα πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ πρὸς ἄπασιν, ὅτι, δέκη τῶν πολιτῶν ἐξαιτοῦντος Ἀλεξάνδρου, συνεθούλευεν ἐκδοῦναι, εἰπε· «Πολλὰ ἐγὼ συμβεβούλευκα καλά καὶ συμφέροντα τούτοις, ἀλλ' οὐ πειθονταί μοι».

6. Ἡν δέ τις Ἀργυριάδης, ἐπικαλούμενος Δακωνιστής, πώγωνά τε καθειμένος ὑπερφυῆ μεγέθει, καὶ τρίβωνα φορῶν δεῖ καὶ σκυθρωπάζων· τοῦτον ἐν βουλῇ θορυβούμενος ὁ Φωκίων ἐπεκαλεῖτο τῷ λόγῳ μάρτυν ἄμα καὶ βοηθόν· 'Ος δ' ἀναστὰς ἐκεῖνος, ἢ πρὸς χρήιν ἦν τοῖς Ἀθηναίοις συνεθούλευεν, ἀψάμενος αὐτοῦ τῶν γενειῶν· «Ὤ Ἀργυριάδη (εἰπε), τί οὖν οὐκ ἀπεκείρω»; Ἀριστογελτονος δὲ τοῦ συκοφάντου, πολεμικοῦ μὲν ὄντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ παροξύνοντος ἐπὶ τὰς πράξεις τὸν δῆμον, ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ

ΤΟΜ. Δ'.

17

προσελθόντος ἐπὶ βακτηρίᾳ τὸ σκέλη καταδεδεμένου, πόρρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος ἵδιον δὲ Φωκίων, ἀνέκραγε· «Γράψε καὶ Ἀριστογείτονα χωλὸν καὶ πονηρόν». «Ωστε θαυμάζειν, δύπας καὶ ὄπιθεν τραχὺς οὕτως ἀγρῷ καὶ σκυθρωπὸς ἐκτίσατο τὴν τοῦ χρηστοῦ προσηγορίαν. [•]Ιεστι δ', οἶμαι, χαλεπὸν, οὐ μὴν ἀδύνατον, ὥσπερ οἶνον, καὶ ἀνθρωπὸν τὸν αὐτὸν ἥδιν ἄμα καὶ αὔστηρὸν εἴναι· οὐαύταπερ ἔτεροι πάλιν, φυινόμενοι γλυκεῖς, ἀηδέστατοι τοῖς χωμένοις εἰσὶ καὶ βλαβερώτατοι. Κατοι φασὶν, Ὡπερίδην ποτ' εἰπεῖν πρὸς τὸν δῆμον» [•]«Λυγδρες Ἀθηναῖοι, μὴ σκοπεῖτε μόνον, εἰ πικρὸς, ἀλλ' εἰ προτεκνά εἴμι πικρός». Ὅσπερ τῇ πλειονεξίᾳ μόνον ἐπαγγεῖται καὶ λυπηροὺς ὅντας, οὐχὶ μᾶλλον, ὅσοι πρὸς οὐρίν καὶ φθόνον, ἢ δρυγὴν, ἢ φιλονεικίαν τινά, χρῶνται τῷ δύνασθαι, τούτους δεδιότων καὶ προβαθλομένων τῶν πολλῶν. Φωκίων τοίνυν ἔγθρα μὲν οὐδένα τῶν πολιτῶν κακῶς ἐποίησεν, οὐδ' ἐνδιμίζειν ἐγγέροντας ἀλλ' ὅσον ἔδει μόνον τῶν ἐνισταμένων, εἰς ἔπραττεν ὑπὲρ τῆς πατρόδος, κατεξανατηνοι, τραχὺς δὲν καὶ δυσεκέκιστος καὶ ἀπαραίτητος, εἰς τὸν ἀλλον βίον εὐμενῆ πᾶσι καὶ κοινὸν καὶ φιλάνθρωπον ἔαυτὸν πυρεγγεν, Ὅστε καὶ πταίσασι βοηθεῖν, καὶ κινδυνεύουσι συνεξετάζεσθαι τοῖς διαφόροις. [•]Εγκαλούντων δὲ τῶν φίλων, ὅτι πονηρῷ τινὶ κρινομένῳ συνεῖπε, τοὺς χρηστοὺς ἔφη μὴ δεῖσθαι βοηθείας. [•]Αριστογείτονος δὲ τοῦ συκοφάντου, μετὰ τὴν καταδίκην πέμψαντος καὶ δειθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, ὑπακούσας ἐβάδιζεν εἰς τὸ δεσμωτήριον οὐκ ἐώντων δὲ τῶν φίλων, [•]Εάσατε (εἶπεν), ὃ μακάριον ποῦ γάρ ἀν τις ἡδίον [•]Αριστογείτονι συμβάλοι;

ιά. Καὶ μὴν οἵ γε σύμμαχοι καὶ οἱ νησιῶται τοὺς Ἀθήνηθεν ἀποστόλους, ἔτερου μὲν ἐκπλέοντος στρατηγοῦ, πολεμίους νομίζοντες ἐφράγμαντο τείχη, καὶ λιμένας ἀπεγώνυμον, καὶ κατεκόμιζον ἀπὸ τῆς χώρας εἰς τὰς πόλεις βεσκήματα, καὶ ἀγδράποδα, καὶ γυναικας, καὶ παιδας· εἰ δὲ Φωκίων ἡγοῦτο, πόρρω ναυσὶν ἰδίαις ἀπαντῶντες ἐστεφάνωμένοι, καὶ χαίροντες, ὃς αὐτοὺς κατηγγον.

ιβ'. Παραδυομένου δ' εἰς τὴν Εύβοιαν τοῦ Φιλίππου, καὶ δύναμιν ἐκ Μακεδονίας διαβιβάζοντας, καὶ τὰς πόλεις οἰκειουμένου διὰ τυράννων, Πλουτάρχου δὲ τοῦ [•]Βρετριέως καλοῦντος τοὺς Ἀθηναίους, καὶ δεομένου τὴν γῆσον ἐξελέσθαι καταλαμβάνομένην ὑπά-

τοῦ Μακεδόνος, ἀπεστάλη στρατηγὸς ὁ Φωκίων, ἔχων δύναμιν οὐ πολλὴν, ὡς τῶν ἐκεῖ συστησομένων ἑτοίμως πρὸς αὐτὸν. Εὔρων δὲ προδοτῶν ἄπαντα μεστὰ, καὶ νοσοῦντα, καὶ διορωμαγμένα δωροδοκίᾳ, εἰς κίνδυνον μέγαν κατέστη· καὶ τινὰ λύφον χαράδρᾳ βαθείᾳ τῶν περὶ τὰς Ταμύνας ἐπιπέδῳ ἀποκρυπτόμενον καταλαβόντας, συνεῖχεν ἐν τούτῳ καὶ συνεκράτει τὸ μαχιμώτατον τῆς δυνάμεως. Τῶν δ' ἀτάκτων καὶ λάλων καὶ πονηρῶν δικαδιδρασκόντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἀποχωρούντων, ἐκέλευσεν ἀμελεῖν τοὺς ἡγεμόνας· καὶ γάρ ἐνταῦθα δυσχρήστους ὑπ' ἀταξίας ἔστεθαι, καὶ βλαβεροὺς τοῖς μαχομένοις, κάκει, τοιαῦτα συνειδότας αὐτοῖς, ἵτοι τοῦ αὐτοῦ καταβοήσεσθαι, καὶ μὴ πάνυ συκοφαντήσειν.

ιγ'. 'Ως δ' ἐπήσαν οἱ πολέμιοι, κελεύσας ἐν τοῖς ὅπλοις ἀτρεμεῖν, ἄχρις ἂν αὐτὸς σφραγίσσηται, πλείω διέτριβε χρόνον, ἢ δυσιερῶν, ἢ βουλόμενος ἐγγυτέρῳ τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι. Διὸ πρῶτον μὲν ὁ Πλούταρχος, οἰόμενος ἀποδειλιὰν καὶ κατοκυνεῖν ἐκεῖνον, ἐξέδραμε μετὰ τῶν ξένων. Ἐπειτα τοῦτον ἴδόντες οἱ ἵππεῖς οὐκ ἐκρτέροισαν, ἀλλ' ἥλαυνον εὗθὺς εἰς τοὺς πολεμίους, ἀσύντακτοι καὶ σποράδες ἐκ τοῦ στρατοπέδου προσφερόμενοι. Νικωμένων δὲ τῶν πρώτων, ἄπαντες ἐσκεδάσθησαν, καὶ ὁ Πλούταρχος ἔφυγε· καὶ τῷ χάρακι προσμίζαντες ἔνιοι τῶν πολεμίων, ἐκκόπτειν ἐπειρῶντο καὶ διασπᾶν, ὡς ἀπάντων κεκρυπτηστεῖ. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν Ἱερῶν γενομένων, τοὺς μὲν εὖθὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου προσπεσόντες οἱ Ἀθηναῖοι τρέπουσι, καὶ καταβάλλουσι τοὺς πλείστους περὶ τοῖς ἐρύμασι φεύγοντας· ὃ δὲ Φωκίων τὴν μὲν φάλαγγα προσέταξεν ἐφεδρεύειν, ἀναλαμβάνουσαν ἄμα καὶ προσδεχομένην τοὺς ἐν τῇ φυγῇ πρότερον διασπαρέντας, αὐτὸς δὲ τοὺς ἐπιλέκτους ἔχων, ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις. Καὶ μάγης καρτερᾶς γενομένης, πάντες μὲν ἐκθύμως ἥγωνταισαντο καὶ ἀρειδῶς· Θάλλος δ' ὁ Κινέου, καὶ Γλαῦκος ὁ Πολυμήδους, περὶ αὐτὸν τεταγμένοι τὸν στρατηγὸν, ἥριστευταν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κλεοφάνης ἄξιον πλείστου πυρέσχεν ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ. Τοὺς γάρ ἵππεῖς ἀνακαλούμενος ἐκ τῆς τροπῆς, καὶ βοῶν καὶ διακελευόμενος κινδυνεύοντι τῷ στρατηγῷ βοηθεῖν, ἐποίησεν ἀναστρέψαντας ἐπιφέρωσαι τὸ γίγηνα τῶν ὄπλων. Ἐκ τούτου τόν τε Πλούταρχον

εξέβαλεν ἐκ τῆς Ἱερετρίκης, καὶ Ζάροτρα φρούριον ἔλων ἐπικαιρότατον, ἢ μάλιστα συνελαύνεται τὸ πλάτος εἰς βραχὺ διάζωμα, νήσου σφιγγομένης ἐκατέρωθεν ταῖς θαλάσσαις, ὅπους ἔλαβεν αἰγαλότους "Ελληνας ἀφῆκε, φοβηθεὶς τοὺς ῥήτορας τῶν Ἀθηναίων, μὴ πρὸς ὄργήν τινας βιάσωνται τὸν δῆμον ἀγνωμονῆσαι περὶ αὐτούς.

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διαπραξάμενος ἀπέπλευσεν ὁ Φωκίων, ταχὺ μὲν ἐπόθησαν οἱ σύμμαχοι τὴν χρηστότητα καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ, ταχὺ δ' ἔγνωσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐμπειρίαν καὶ ῥώμην τοῦ ἀνδρός. Ο γάρ μετ' ἐκεῖνον ἐλθὼν ἐπὶ τὰ πράγματα Μολοσσὸς οὕτως ἐπολέμησεν, ὡστε καὶ ζῶν αὐτὸς ὑποχείριος γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ μεγάλα ταῖς ἐλπίσι περινοῶν ὁ Φίλιππος εἰς "Ελλήσποντον ἤλθε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, ὡς Χερόνησον ἐν ταῦτῷ καὶ Πέρινθον ἔξων καὶ Βυζαντίον· ὀρμημένων δὲ τῶν Ἀθηναίων βοηθεῖν, οἱ μὲν ῥήτορες ἤγωνται τὸν Χάρητα στρατηγὸν ἀποσταλῆναι· καὶ πλεύσας ἐκεῖνος οὐδὲν ἄξιον τῆς δυνάμεως ἐπράχτεν, οὐδὲ αἱ πόλεις ἐδέχοντο τὸν στόλον, ἀλλ' ὑποπτος ὃν πᾶσιν ἐπλανάτο χρηματιζόμενος ἀπὸ τῶν συμμάχων, καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων ὁ δὲ δῆμος ὑπὸ τῶν ῥητόρων παροξυνόμενος ἤγανάκτει, καὶ μετενόι τοῖς Βυζαντίοις πέμψας τὴν βοήθειαν ἀναστὰς ὁ Φωκίων εἶπεν, ὅτι δεῖ μὴ τοῖς ἀπιστοῦσιν ὀργίζεσθαι τῶν συμμάχων, ἀλλὰ τοῖς ἀπιστούμένοις τῶν στρατηγῶν· «Οὗτοι γάρ οὐδὲς ποιοῦσι φοβερούς καὶ τοῖς χωρὶς οὐδῶν σώζεσθαι μὴ δυναμένοις». Κινηθεὶς οὖν ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ λόγου, καὶ μεταπεσὼν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐκεῖνον, ἐτέρχεν προσλαβόντα δύναμιν, βοηθεῖν τοῖς συμμάχοις εἰς τὸν "Ελλήσποντον" ὁ μεγίστην ῥοπὴν ἐποίησε πρὸς τὸ σωθῆναι τὸ Βυζαντίον. Ἡν μὲν γάρ ἦδη μεγάλη δόξα τοῦ Φωκίωνος· ἐπεὶ δὲ Κλέων, ἀνὴρ Βυζαντίων πρῶτος ἀρετῆ, καὶ τῷ Φωκίωνι γεγονὼς ἐν Ἀκαδημίᾳ συνήθης, ἀνεδέξατο τὴν πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν, οὐκ εἴκεσαν ἔξω στρατοπεδεῦσαι βουλόμενον, ἀλλ' ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐδέξαντο καὶ κατέμιξαν ἑαυτοῖς τοὺς Ἀθηναίους, οὓς μόνον ἀνεγκλήτους ταῖς διαιταῖς καὶ σώρροντες, ἀλλὰ καὶ προθυμοτάτους ἐν τοῖς ἀγῶσι διὰ τὴν πίστιν γενομένους. Οὕτω μὲν ὁ Φίλιππος ἐξέπεσε τοῦ "Ελλησπόντου" τότε καὶ κατερρονόθη, δοκῶν ἀμαχός τις εἶναι καὶ ἀναντα-

γώνιστος' ὁ δὲ Φωκίων καὶ ναῦς τινας εἶλεν αὐτοῦ, καὶ φρουρούμένας πόλεις ἀνέλαβε, καὶ πολλαχόθι τῆς χώρας ἀποθάσεις ποιούμενος, ἐπόρθει καὶ κατέτρεχε, μέχρις οὗ τραχύματα λαβὼν ὑπὸ τῶν προσδοκούντων ἀπέπλευσε.

ἰε. Τῶν δὲ Μεγαρέων ἐπικαλουμένων κρύφα, φοβούμενος ὁ Φωκίων τοὺς Βοιωτοὺς, μὴ προαισθόμενοι φθάσασι τὴν βοήθειαν, ἐκκλησίαν συνήγαγεν ἔωθεν, καὶ προσαγγεῖλας τὰ παρὰ τῶν Μεγαρέων τοῖς Ἀθηναῖσι, ὡς ἐπεψηφίσαντο, τῇ σύλπιγγῃ σημήνας, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἥγεν αὐτοὺς τὰ δύπλα λαβόντας. Δεξαμένων δὲ τῶν Μεγαρέων προθύμως, τὴν τε Νίσαιαν ἐτείχισε, καὶ διὰ μέσου σκέλη δύο πρὸς τὸ ἐπίνειον ἀπὸ τοῦ ἀστεος ἐνέβαλε, καὶ συνῆψε τῇ θαλάττῃ τὴν πόλιν, ὕστε τῶν κατὰ γῆν πολεμίων ὀλίγον ἥδη φροντίζουσαν ἐξηρτῆσθαι τῶν Ἀθηναίων.

ἰε'. "Ηδη δὲ πρὸς Φίλιππον ἐκπεπολεμωμένων παντάπασι, καὶ στρατηγὸν, αὐτοῦ μὴ παρόντος, ἔτερον ἐπὶ τὸν πόλεμον ἥρημένων, ὡς κατέπλευσεν ἀπὸ τῶν νήσων, πρῶτον μὲν ἐπειθεὶς τὸν δῆμον, εἰρηνικῶς ἔχοντος τοῦ Φίλιππου, καὶ φοβουμένου τὸν κίνδυνον. ἴσχυρῶς, δέχεσθαι τὰς διαλύσεις· καὶ τινος ἀντικρούσαντος αὐτῷ τῶν εἰωθότων κυλινδεῖσθαι περὶ τὴν Ἡλιαίαν καὶ συκοφαντεῖν, καὶ εἰπόντος· «Σὺ δὲ τολμᾶς, ὃ Φωκίων, ἀποτρέπειν Ἀθηναίους, ἥδη τὰ δύπλα διὰ χειρῶν ἔχοντας; — Εγώ γε (εἶπε), καὶ ταῦτ' εἰδὼς, ὅτι, πολέμου μὲν ὄντος, ἐγὼ σοῦ, εἰρήνης δὲ γενομένης, σὺ ἐμοῦ ἀρξεῖς». 'Ως δ' οὐκ ἐπειθεὶς, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἐκράτει, κελεύων ὡς πορέωτά τοις Ἀττικῆς θέσθαι· [τὴν] μάχην τοὺς Ἀθηναίους· «὾ταν, (ἔφη), μὴ, ποῦ μαχώμεθα, σκοπῶμεν, ἀλλὰ πῶς γικήσωμεν· οὕτω γάρ ἔσται μακρὰν δι πόλεμος· ἡ τοιαύτης δὲ πᾶν ἀεὶ δεινὸν ἔγγυς πάρεστι». Γενορέντος δὲ ἥττης, καὶ τῶν θορυβοποιῶν καὶ νεωτεριστῶν τῶν ἐν ἀστει τὸν Χαρίδημον ἐλκόντων ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ στρατηγεῖν ἀξιούντων, ἐφοβήθησαν οἱ βέλτιστοι· καὶ τὴν ἐξ Ἄρειου πάγου βουλὴν ἔχοντες, ἐν τῷ δήμῳ δεόμενοι καὶ δακρύοντες, μόλις ἐπεισαν ἐπιτρέψαι τῷ Φωκίωνι τὴν πόλιν. 'Ο δὲ τὴν μὲν ἀλληλον τοῦ Φίλιππου πολιτείαν καὶ φιλανθρωπίαν φέτο δεῖν προσδέχεσθαι· Δημάδου δὲ γράψυντος, διπλας ἡ πόλις μετέσχοι τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ τοῦ συνεδρίου τοῖς "Ελληνσιν, οὐκ εἴᾳ

πρὸ τοῦ γνῶναι, τίνα Φίλιππος αὐτῷ γενέσθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιώσει. Κρατηθεὶς δὲ τῇ γνώμῃ διὰ τὸν καιρὸν, ὃς εὐθὺς ἐώρα τοὺς Ἀθηναῖους μεταμελουμένους, ὅτι καὶ τριήρεις ἔδει παρέχειν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἵππεῖς· «Ταῦτα (ἔφη) φοβούμενος ἡναντιούμην· ἐπεὶ δὲ συνέθεσθε, δεῖ μὴ βαρέως φέρειν, μηδ' ἀθυμεῖν, μεμνημένους, ὅτι καὶ οἱ πρόγονοι, ποτὲ μὲν ἀργοντες, ποτὲ δὲ ἀρχόμενοι, καλῶς δὲ ἀμφότερα ταῦτα ποιοῦντες, καὶ τὴν πόλιν ἔσωσαν καὶ τοὺς Ἑλληνας». Φιλίππου δὲ ἀποθανόντος, εὐαγγέλια θύειν τὸν δῆμον οὐκ εἴσα· καὶ γάρ ἀγεννὲς εἶναι ἐπιχαίρειν, καὶ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ παραταξαμένην πρὸς αὐτοὺς δύναμιν, ἐν σώματι μόνον ἐλάττω γενέσθαι.

Ι᷂. Δημοσθένους δὲ λοιδοροῦντος τὸν Ἀλέξανδρον ἥδη προσάγοντα ταῖς Θήβαις, ἔψη·

»Σχέτλει, τίπτ' ἔθελεις ἐρεθίζειν ἄγριον ἄνδρα,
καὶ δέξῃς μεγάλης δρεγόμενον; Ή Βούλει!, πυρκαϊδὲς τηλικαύτης
οὖσας ἐγγὺς, ρίψαι τὴν πόλιν; Ἄλλη ἡμεῖς οὐδὲ βουλομένοις ἀπολέσθαι τούτοις ἐπιτρέψομεν, οἱ διὰ τοῦτο σρατηγεῖν ὑπομένοντες». Ως δὲ ἀπολώλεισαν αἱ Θήβαι, καὶ δὲ Ἀλέξανδρος ἐξητεῖτο τοὺς περὶ Δημοσθένην, καὶ Λυκοῦργον, καὶ Γπερίδην, καὶ Χαρίδημον, ἢ δὲ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἐκεῖνον ἀπέβλεπεν, ὀνομαστὶ πολλάκις καλούμενος ἀνέστη· καὶ τῶν φίλων ἔνα παραστησάμενος, φράσας τηλικαύτης χρώμενος διετέλει καὶ πιτεύων καὶ ἀγαπῶν· «Εἰς τὰ τοιαῦτα (ἔφη)
τὴν πόλιν οὗτοι παραγνόχασιν, ὡςτ' ἔγινε, καὶ Νικοκλέα τις τοῦτον ἔξαιτη, διδόναι κελεύσω. Τὸ μὲν γάρ αὐτὸς ὑπὲρ ὑμῶν ἀπάντων ἀποθανεῖν, εὐτυχίαν [θυ] ἐμαυτοῦ θείμην. Ἔλεω δὲ (εἰπεν), ὅδηγος Ἀθηναῖοι, καὶ τοὺς ἐκ Θηρῶν δεῦρο περιευγότας. Ἀρκεῖ δὲ τὰς Θήβας κλαίειν τοῖς Ἑλλησι. Διὸ βέλτιόν ἐστιν ὑπὲρ ἀμφοῦ πεθεῖν, καὶ παραιτεῖσθαι τοὺς κρατοῦντας, ἢ μάχεσθαι. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ψήφισμα λέγεται Ἀλέξανδρον, ὡς ἔλαθε, ρίψαι, καὶ φυγεῖν ἀποστραφέντα τοὺς πρέσβεις· τὸ δὲ δεύτερον ἐδέξατο, κομισθὲν ὑπὸ Φιωκίωνος, τῶν πρεσβυτέρων ἀκούων, ὅτι καὶ Φιλίππος ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρον τοῦτον· καὶ οὐ μόνον τὴν ἔντευξιν ὑπέμεινεν αὐτοῦ καὶ τὴν δέησιν, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύοντος ἕκουσε. Συγεβούλευε δὲ ὁ Φιωκίων, εἰ μὲν ἡσυχίας δρέγεται, θέσθαι τὸν

πόλεμον εἰ δὲ δόξης, μεταθέσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τραπέμενον. Καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρου φύσιν καὶ βούλησιν εὐστόχως εἰπὼν, οὕτω μετέβαλε καὶ κατεπράξυνεν αὐτὸν, ὥστ' εἰπεῖν, ὅπως προσέξουσι τὸν νοῦν Ἀθηναῖοι τοῖς πράγμασιν, ώς, εἴ τι γένοιτο περὶ αὐτὸν, ἐκείνοις ἀρχειν προσῆκον. Ἰδίᾳ δὲ τὸν Φωκίωνα ποιησάμενος αὐτοῦ φίλον καὶ ἔνον, εἰς τοταύτην ἔθετο τιμὴν, δισην εἶχον ὄλιγοι τῶν ἀεὶ συνόντων. Ὁ γοῦν Δοῦρις εἴρηκεν, ώς μέγας γενόμενος, καὶ Δαρεῖου κρατήσας, ἀφεῖλε τῶν ἐπισολῶν τὸ Χαίρειν, πλὴν ἐν δσαις ἔγραψε Φωκίωνι· τοῦτο δὲ μόνον, ὡσπερ Ἀντίπατρον, μετὰ τοῦ Χαίρειν προστηγόρευε. Τοῦτο δὲ καὶ Χάρης ἴστορης.

ι. Τὸ μέντοι περὶ τῶν χρημάτων ὁμολογούμενόν ἐστιν, ὃτι δωρεὰν αὐτῷ κατέπεμψεν ἑκατὸν τάλαντα. Τούτων κομισθέντων εἰς Ἀθήνας, ἡρώτησεν ὁ Φωκίων τοὺς φέροντας, τί δὴ ποτε, πολλῶν ὄντων Ἀθηναίων, αὐτῷ μόνῳ τοσαῦτα δίδωσιν Ἀλεξάνδρος. Εἰς πόντων δ' ἐκείνων, «Οτι σὲ κρίνει μόνον ἀνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν, — Οὐκοῦν (εἰπεν δ Φωκίων) ἐσάτω με καὶ δοκεῖν ἀεὶ καὶ εἶναι τοιοῦτον». Ως δ' ἀκολουθήσαντες εἰς οἶκον αὐτῷ, πολλὴν ἔώρων εὐτέλειαν, τὴν μὲν γυναικα μάττουσαν, δὲ Φωκίων αὐτὸς ἀνιμήσας ὅδωρ ἐκ τοῦ φρέσκτος, ἀπενίπτετο τοὺς πόδας, ἔτι μᾶλλον ἐνέκειντο, καὶ ἡγανάκτουν, δεινὸν εἶναι λέγοντες, εἰ φίλος ὁ τοῦ βασιλέως οὗτος διαιτήσεται πονηρῶς. Ἰδών οὖν ὁ Φωκίων πένητα πρεσβύτην, ἐν τριβωνίῳ ὁυπαρῷ πορευόμενον, ἡρώτησεν, εἰ τούτου χείρονα νομίζουσιν αὐτόν. Εὑρημεὶν δ' ἐκείνων δεομένων· «Καὶ μὴν οὗτος (εἰπεν) ἀπ' ἐλαττόνων ἐμοῦ ζῆ, καὶ ἀρκεῖται. Τὸ δ' ὅλον, οὐ μὴ γράμμενος (ἔφη) μάτην ἔξω τοσοῦτον χρυσίον, οὐ μὴ γράμμενος ἐμακυνὸν ἄμα κάκεῖνον διαβαλῶ πρὸς τὴν πόλιν. Οὕτω μὲν οὖν ἐπανῆλθε πάλιν τὰ χρήματα ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπιδείξαντα τοῖς Ἑλλησι πλουσιώτερον τοῦ διδόντος τοσαῦτα τὸν μὴ δεόμενον. Ἐπεὶ δ' Ἀλεξάνδρος ἡγανάκτησε, καὶ πάλιν ἔγραψε τῷ Φωκίωνι, φίλους μὴ νομίζειν τοὺς μηδὲν αὐτοῦ δεομένους, χρήματα μὲν οὐδὲ διειπει τοὺς Φωκίων ἐλαθεν, ἀφειθῆναι δ' ἡξίωσε τὸν σοριστὴν Ἐγεκρατίδην, καὶ τὸν Ἰψέριον Ἀθηνόδωρον, καὶ Ροδίους δύο, Δημάρκτον καὶ Σπάρτωνα, συγειλημμένους εἰπ' αἰτίαις τοι, καὶ

κατειργμένους ἐν Σάρδεσι. Τούτους μὲν οὖν εὐθὺς ἀπέλυσεν ὁ Ἀλέξανδρος, Κρατερὸν δ' ἀποστέλλων εἰς Μακεδονίαν, ἐκέλευσε τετάρων πόλεων ἐν Ἀσίᾳ, Κίου, Γεργύθου, Μυλάσων, Ἐλαζίας, μίαν, ἵνα ἀν αἱρῆται, παραδοῦναι τῷ Φωκίωνι, διατεινάμενος ἔτι μᾶλλον, ὡς γαλεπανεῖ μὴ λαβόντος. Ἀλλ' οὕτε Φωκίων ἔλαβεν, ὃ τὸ Ἀλέξανδρος ταχέως ἀπέθενεν. Η δὲ οἰκλα τοῦ Φωκίωνος ἔτι νῦν ἐν Μελίτῃ δείκνυται, χαλκαῖς λεπίσι κεκοσμημένη, τὰ δὲ ἄλλα λιτή καὶ ἀφελής.

10'. Τῶν δὲ γυναικῶν, ἃς ἔγημε, περὶ τῆς προτέρας οὐδὲν ιστορεῖται, πλὴν ὅτι Κηφισόδοτος ἦν, ὁ πλάστης, ὁ δελφὸς αὐτῆς· τῆς δὲ δευτέρας οὐκ ἐλάττων ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ ἀρετείᾳ λόγος ἦν παρὰ τοῖς Ἀθηναῖσι, ἢ Φωκίωνος ἐπὶ χρηστότητι. Καὶ ποτε θεωρένων καινοὺς τραγῳδούς Ἀθηναίων, ὁ μὲν τραγῳδὸς εἰσιέναι μέλλων, βασιλίδος πρόσωπον ἔτει, καὶ κεκοσμημένας πολλὰς πολυτελῶς ὀπαδούς, τὸν χορηγόν καὶ μὴ παρέχοντος, ἡγανάκτει καὶ κατεῖχε τὸ θέατρον, οὐ βουλόμενος προελθεῖν. Ο δὲ χορηγὸς, Μελάνθιος, ὥθην αὐτὸν εἰς τὸ μέσον, ἔβοι· «Τοῦ Φωκίωνος οὐχ ὁρᾷς γυναικας προίσουσαν ἀεὶ μετὰ μιᾶς θεραπαινίδος, ἀλλ' ἀλαζογεύη καὶ διαφθείρεις τὴν γυναικωνίτιν;» Ἐξακούστου δὲ τῆς φωνῆς γενομένης ἐδέξατο κρότῳ πολλῷ καὶ θορύβῳ τὸ θέατρον. Λύτη δὲ ἡ γυνὴ, ζένης τινὸς Ἰωνικῆς ἐπιδειξημένης χρυσοῦν καὶ λιθοκόλλητον κόσμον ἐν ἐμπλοκοῖς καὶ περιθεριστοῖς· «Ἐμοι δέ (ἔφη) κόσμος ἐσὶ Φωκίων, εἰκοστὸν ἔτος ἔδη στρτηγῶν Ἀθηναίων.

κ'. Φώκωφ δὲ τῷ μιῷ βουλομένῳ ἀγωνίσασθι Πενκαθηγαίους ἀποβάτην, ἐρῆκεν, οὐχὶ τῆς νίκης ὀρεγόμενος, ἀλλ' ὅπως ἐπιμεληθεῖς καὶ ἀσκήσας τὸ σῶμα, βελτίων ἔσοιτο. Καὶ γὰρ ἦν ἀλλως φιλοπότης καὶ ἀτακτος ὁ νεανίσκος. Νικάσαντος δὲ, καὶ πολλῶν αἰτουμένων ἑστιάσαι τὰ νικητήρια, τοὺς ἀλλούς Φωκίων παραιτησάμενος, ἐιτὸν τὴν φιλατειαίναν ταύτην παρεχώρησεν. Ως δὲ ἐλθὼν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἀλληγε τε σοῦχαράν ἐώρα παρατκευὴν, καὶ ποδονιπτῆρας οἶγον διν ἀρωφάτων προσφερομένους τοῖς εἰσιοῦσι, καλέσας τὸν οἴνον· «Οὐ πνύτεις (ἔφη) τὸν ἐταῖρον, ὡς Φώκη, διαφθείροντά σου τὴν νίκην η; Βουλόμενος δὲ *κατ* καθόλου μεταστῆσαι τὸ μειράκιον ἐκ τῆς διαίτης ἐκείνης, ἀπήγαγεν εἰς Λακεδαιμονία, καὶ κατέ-

μιές τοις ἀγομένοις τὴν λεγομένην ἀγωγὴν νεανίσκοις. Καὶ τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους ἐλύπησεν, ὡς ὑπερφρόνουστος καὶ ὑπερφρόνουστος τὰ οἰκεῖα τοῦ Φωκίωνος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημάδου πρὸς αὐτὸν· «Τί οὐ πείθομεν, ὅτι Φωκίων, Ἀθηναίους τὴν Δακωνικὴν προσδέξασθαι πολιτείαν; ἐὰν γάρ σὺ κελεύῃς, ἐγὼ γράφειν καὶ λέγειν ἔτοιμός εἰμι. — Πάνυ γοῦν (ἔφη) πρέψειν ἄν σοι, μύρου τοσοῦτον δέζοντι, καὶ χλαμύδα τοιαύτην φοροῦντι, συμβουλεύειν Ἀθηναίοις περὶ φιλιτίων, καὶ τὸν Λυκοῦργον ἐπαινεῖν».

κά. Γράψαντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τριηρῶν, δῆπος ἀποσελωσιν αὐτῷ, καὶ τῶν ῥητόρων ἐνισταμένων, τῆς δὲ βουλῆς τὸν Φωκίωνα λέγειν κελευσούσης, «Δέγω τοίνυν ὑμῖν (εἶπεν), ἃ τοῖς δῆποις κρατεῖν, ἃ τοῖς κρατοῦσι φίλους εἰναι». Πρὸς δὲ Πυθέαν ἀρχόμενον τότε πρῶτον ἐντυγχάνειν Ἀθηναίοις, ἥδη δὲ λάλον δύντα καὶ θρασύν· «Οὐ σιωπήσεις (ἔφη), καὶ ταῦτα νεώντος ἀν τῷ δήμῳ»; Ἐπει δ' Ἀρπαλος, μετὰ χρημάτων πολλῶν ἀποδράς Ἀλεξανδρον ἐκ τῆς Ἀσίας, τῇ Ἀττικῇ προσέβαλε, καὶ τῶν εἰωθότων ἀπὸ τοῦ βήματος χρηματίζεσθαι δέδομος ἦν καὶ ἀμιλλα φθειρομένων πρὸς αὐτὸν, τούτοις μὲν ἀπὸ πολλῶν μικρὴ δειλεάζων προήκατο καὶ διέδριψε, τῷ δὲ Φωκίωνι προσέπεμψε διδόντας ἐπτακόσια τάλαντα, καὶ τάλλα πάντα, καὶ μετὰ πάντων ἔχυτὸν *ἐπ'* ἐκείνῳ μόνῳ παρκατατιθέμενος. Ἀποκριναμένου δὲ τρυχέως τοῦ Φωκίωνος, οἰμώξεσθαι τὸν Ἀρπαλον, εἰ μὴ παύσεται διαφθείρων τὴν πόλιν, τότε μὲν συσταλεῖς ἀπέστη μετ' ὀλίγον δὲ, βουλευομένων Ἀθηναίων, ἐώρα τοὺς μὲν εἰληφότας τὰ χρήματα παρ' αὐτοῦ, μεταβαλλομένους καὶ κατηγοροῦντας, ἵνα μὴ φανεροὶ γένωνται. Φωκίωνα δὲ, τὸν μηδὲν λαβόντα, μετὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἀμα καὶ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν ἔν τινι λόγῳ τιθέμενον. Πάλιν οὖν ἐνεχθεὶς ἐπὶ τὸ θεραπεύειν ἐκεῖνον, αὐτὸν μὲν ὡς ἔρυμα πανταχόθεν ἀνάλωτον ὑπὸ τοῦ χρυσίου περιοδεύων ἐώρα. Χαρικλέα δὲ, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, πιστεύων καὶ πάντα γρώμενος ἐκείνῳ.

κβ'. Καὶ δὴ καὶ Πυθιονίκης τῆς ἑταῖρος ἀποθανούσης, ἣν εἴχεν ὁ Ἀρπαλος ἐρῶν, καὶ θυγατρίου πατήσεος αὐτῆς γέγονε, μνημεῖον ἀπὸ χρημάτων πολλῶν ἐπιτελέσαις θελήσας, προσέταξε τῷ Χαρι-

κλεῖ τὴν ἐπιμέλειαν. Οὗταν δὲ τὴν ὑπουργίαν ταύτην ἀγεννῆ προσ-
κατήσχυνεν ὁ τάχος συντελεσθείσις. Διαμένει γάρ ἔτι νῦν ἐν "Ερ-
μει, ἡ βαθιάμεν ἐξ ἀστεος εἰς Ἐλευσῖνα, μηδὲν ἔχων τῶν τριά-
κοντα ταλάντων ἀξιον, ὅτα τῷ Ἀρπάλῳ λογισθῆναι φασιν εἰς τὸ
ἔργον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους. Καὶ μέντοι καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ,
τὸ παιδάριον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους καὶ τοῦ Φωκίωνος ἀναληφθὲν
ἔτύγχανε πάσης ἐπιμελείας. Κρινομένου μέντοι τοῦ Χαρικλέους
ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις, καὶ δεομένου βιοθετεῖν αὐτῷ τὸν Φωκίωνα, καὶ
συνεισελθεῖν εἰς τὸ δικαστήριον, οὐκ ἥθελησεν, εἰπών· «Βγάσε, ὁ
Χαρίκλεις, ἐπὶ πᾶσι τοῖς δικαίοις γαμβρὸν ἐποιησάμην». Πρώτου
δι' Ἀθηναίοις Ἀσκληπιάδου τοῦ Ἰππάρχου τεθνάναι προσαγγείλκα-
τος Ἀλέξανδρον, ὁ μὲν Δημάδης ἐκέλευσε μὴ προσέχειν πάλαι
γάρ ἀν δῆλην δύειν νεκροῦ τὴν οἰκουμένην· ὁ δὲ Φωκίων ἐπηρομένου
δρῶν πρὸς τὸ γεωτερίζειν τὸν δῆμον, ἐπειρῆτο παρηγορεῖν καὶ κα-
τέχειν. Ἀναπηδώντων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ βοῶντων, ἀλη-
θῇ τὸν Ἀσκληπιάδην ἀπαγγέλλειν, καὶ τεθνάναι τὸν Ἀλέξανδρον,
«Οὐκοῦν (εἶπεν), εἰ σήμερον τέθνηκε, καὶ αὔριον ἔσται καὶ εἰς τρί-
την τεθνηκάς· ὅτε δὲ οὐκέτι διαβαίνει τοσοῦτον, μᾶλλον καὶ μετ'
ἀσφαλείας».

κγ'. Ως δὲ φέρων ἐγέσεισεν δι Λεωσθέντος τὴν πόλιν εἰς τὸν Ακ-
μιακὸν πόλεμον, καὶ τοῦ Φωκίωνος δυσχεράνοντος, ἤρωτα κα-
ταγελῶν, Τί πεποίηκεν ἀγαθὸν τὴν πόλιν, ἔτη τοσαῦτα στρατη-
γῶν; «Οὐ μικρὸν (ἔφη), τὸ τοὺς πολίτας ἐν τοῖς ἴδιοις μνήμασι
θέπτεσθαι». Πολλὰ δὲ θραυσμόμένου καὶ κομπάζοντος ἐν τῷ δῆμῳ
τοῦ Λεωσθένους, δι Φωκίων «Οἱ λόγοι σοῦ (εἶπεν), ὁ μειράκιον,
ἴσοντοι κυπαρίττοις μεγάλοι γάρ ὅντες καὶ ὑψηλοί, καρποὺς οὐ
φέρουσιν». Ως δὲ ἐπαναστὰς δι Γερίδης ἥρωτησε· «Πότ' οὖν, δι
Φωκίων, συμβουλεύεις πολεμεῖν Ἀθηναίοις; ——"Οταν (εἶπε) τοὺς
μὲν νέους ἵδω τὴν τάξιν βουλομένους φυλάττειν, τοὺς δὲ πλου-
σίους εἰστέρειν, τοὺς δὲ ῥήτορας ἀπέχεσθαι τοῦ κλέπτειν τὰ δημο-
σια. Θρυμμάζόντων δὲ πολλῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Λεωσθένους συγκρημέ-
νην δύναμιν, καὶ τοῦ Φωκίωνος πυνθανομένων, Πᾶς παρεσκευάσθαι
δοκούσιν ἀντῆ; «Καλῶς (ἔψη) πρὸς τὸ στάδιον· τὸν δὲ δόλιχον
τοῦ πολέμου φοβοῦμαι, μήτε χρήματα τῆς πόλεως ἔτερα, μήτε

νυῖς, μήτε ὄπλίτας ἔχούστης». Ἐμαρτύρει δ' αὐτῷ καὶ τὰ ἔργα. Πρῶτον μὲν γάρ Λεωσθένης λαμπρὸς ἥρθη ταῖς πράξεσι, τῶν τε Βοιωτῶν μάχῃ κρατήσας, καὶ τὸν Ἀντίπατρον εἰς Δάρμιαν συνελάσσεις· δῆτε καὶ φασὶ τὴν μὲν πόλιν, [ἐπ'] ἐλπίδος μεγάλης γενομένην, ἑορτάζειν εὐαγγέλια συνεχῶς, καὶ θύειν τοῖς θεοῖς, τὸν δὲ Φωκίωνα πρὸς τοὺς ἀλέγγειν αὐτὸν οἰομένους, καὶ πυνθανομένους εἰ ταῦτ' οὐκ ἂν θήσελεν αὐτῷ πεπρᾶχθαι· « Πάντα μὲν οὖν (ἔφη)· βεβουλεῦσθαι δ' ἐκεῖναν. Καὶ πάλιν ἄλλων ἐπ' ἄλλοις εὐαγγελίων γραφομένων καὶ φερομένων ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου· «Πότε ἄρα (φάναι;) παυσόμεθα νικῶντες »;

κδ'. Ἐπεὶ δὲ, τοῦ Λεωσθένους ἀποθανόντος, οἱ φοβούμενοι τὸν Φωκίωνα, μὴ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς καταλύσῃ τὸν πόλεμον, ἀνθρωπόν τινα τῶν οὐκ ἐπιφράνων ἐν ἐκκλησίᾳ παρεσκεύασαν ἀναστάντα λέγειν, δῆτι φίλος δὲν τοῦ Φωκίωνος καὶ συμπεφοιτηκώς, παροκινεῖ φείδεσθαι τοῦ ἀνδρὸς καὶ φυλάττειν, ώς ἄλλον ὅμοιον οὐκ ἔχοντας· ἐκπέμπειν δὲ Ἀντίριλον ἐπὶ τὸ στράτευμα· καὶ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις συνεδόκει παρελθόντων ὁ Φωκίων ἔλεγε, μήτε συμπεφοιτηκέναι ποτὲ τῷ ἀνθρώπῳ, μήτ' ἄλλως γεγονέναι γνώριμος; ή συνήθης· « Ἄλλα λογοῦν (εἰπεν) ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ φίλον σε ποιοῦμαι, καὶ οἰκεῖον· δὲ γάρ οὖν ἐψολι συμφέροντα, συμβεβούλευκας ». Ωραμημένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς Βοιωτοὺς στρατεύειν, πρῶτον μὲν ἀντεῖχε· καὶ τῶν φίλων λεγόντων, ώς ἀποθανεῖται προσκρούων τοῖς Ἀθηναίοις· « Ἀδίκως (εἰπεν), δὲν ποιῶ τὸ συμφέρον· δὲν δὲ παρεκβάνω, δικαίως ». Ἐπεὶ δ' οὕτων οὐκ ἀνιέντας, ἀλλὰ βοῶντας, ἐκέλευσε τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν· Ἀθηναῖων τοὺς ἄλλους ἐξήκορτα ἐτῶν ἀφ' Ηθῆς, πέντε ημερῶν σιτία λαβόρτας, εὐθὺς ἀκολουθεῖτε πολλὰ τῆς ἐκκλησίας. Θορύβου δὲ πολλοῦ γενομένου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων βοῶντων καὶ ἀναπηδῶντων· « Οὐδὲν (ἔφη) δεινόν· ἐγὼ γάρ ὁ στρατηγὸς ὀγδοηκοστὸν ἔχων ἔτος ἔσομαι μεθ' ὑμῶν. Καὶ τότε μὲν οὕτως κατέπαυσεν αὐτοὺς καὶ μετέβαλε.

κέ. Πορθουμένης δὲ τῆς παραλίας ὑπὸ Μικίνωος, συγγοῖς Μακεδόσι καὶ μισθοφόροις ἀποβεβηκότος εἰς Ραμνοῦντα, καὶ κατατρέχοντος τὴν χώρην, ἐξήγαγε τοὺς Ἀθηναίους ἐπ' αὐτὸν. « Ως δὲ προστρέχοντες ἄλλαγόθεν ἄλλοις διεστρατήγουν, καὶ συγεβούλευον

αύτῷ [τοῦτον] τὸν λόρον καταλαβεῖν, ἐκεῖ πέριπέμψαι τοὺς ἵππους, ἔνταῦθη παρεμβάλειν «Ὥ Ηράκλεις (εἶπεν), ὡς πολλοὺς ὄρῳ σρατηγοὺς, ὀλίγους δὲ στρατιώτας!» Ἐπεὶ δὲ, παρατάξαντος αὐτοῦ τοὺς ὄπλιτας, εἰς πολὺν πρὸ τῶν ἀλλων προῆλθεν, εἴτα δέσσι, ἀντιστάντος ἀνδρὸς πολεμίου, πάλιν εἰς τὴν τάξιν ἀνεχώρησεν «Ὥ μειράκιον (εἶπεν), οὐκ αἰδήδυο τάξεις ἀπολελοιπώς, ἢν ἐπάχθης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ πάλιν ἐφ' ἣν σεαυτὸν ἔταξες»; Ἐμβολῶν δὲ τοῖς πολεμίοις καὶ κατὰ κράτος τρεψάμενος, αὐτόν τε τὸν Μικίναν καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπέκτεινε. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἐν Θετταλίᾳ στράτευμα, συμμίζαντος Ἀντιπάτρῳ Λεοννάτου, καὶ τῶν ἐξ Ἀσίας Μακεδόνιων, ἐνίκα μαχόμενον καὶ Λεοννάτος ἐπεσεν, ἥγουμένου τῆς μὲν φάλαγγος Ἀντιφίλου, τῶν δὲ ἵππων τοῦ Θεσσαλοῦ Μένωνος.

καὶ τοῦτον χρόνῳ, Κρατεροῦ διαβάντος ἐξ Ἀσίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως, καὶ γενομένης πάλιν ἐν Κράνων παρατάξεως, ἡττήθησαν μὲν οἱ Ἑλλήνες, οὔτε μεγάλην ἡτταν, οὔτε πολλῶν πεσόντων ἀπειθείᾳ δὲ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἐπιεικεῖς καὶ νέους ὅντας, καὶ ἀμα τὰς πόλεις αὐτῶν πειρῶντος Ἀντιπάτρου, διαρρέουντες, αἰσχιστα προήκαντο τὴν ἐλευθερίαν. Εὗθυνς οὖν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἀγοντος τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν δύναμιν, οἱ μὲν περὶ Δημοσθένην καὶ ὑπερίδην ἀπηλλάγχησαν ἐκ τῆς πόλεως· Δημάδης δὲ, μηδὲν μέρος ὧν ὥρειλε χρημάτων ἐπὶ ταῖς καταδίκαιαις ἐκτίσαι τῇ πόλει δυνάμενος (ἥλωκει γάρ ἐπτὰ γραφάς παρανόμων, καὶ γεγονὼς ἀτιμος, ἐξείργετο τοῦ λέγειν), ἀδειαν εὑρόμενος τότε, γράφει ψήφισμα, πέμπειν πρὸς Ἀντιπάτρον ὑπὲρ εἰρήνης πρέσεις αὐτοκράτορας. Φοισουμένου δὲ τοῦ δήμου, καὶ καλοῦντος Φωκίωνα, καὶ μόνῳ πιστεύειν ἐκείνῳ λέγοντος, «Ἄλλ' εἰ γ' ἐπιστεύουμην (εἶπεν) ἐγὼ συμβουλεύων ὑμῖν, οὐκ ἀν νῦν ἐθουλευόμεθα περὶ πραγμάτων τοιούτων». Οὕτω δὲ τοῦ ψηφίσματος ἐπικυρωθέντος, ἀπεστάλη πρὸς Ἀντιπάτρον ἐν τῇ Καδμείᾳ στρατοπεδεύοντα, καὶ παρασκευάζομενον εὗθυνς εἰς τὴν Ἀττικὴν βαδίζειν. Καὶ τοῦτο πρῶτον ἦται, τὸ μένοντα κατὰ χώραν ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις. Τοῦ δὲ Κρατεροῦ λέγοντος, ὡς οὐ δίκαια πείθει Φωκίων ἡμᾶς, τὴν τῶν συμμάχων καὶ φίλων καθημένους χώραν κακῶς ποιεῖν, δύσ-

ναυμένους ἐκ τῆς τῶν πόλεμών ώχελεῖσθαι, λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς ὁ Ἀντίπατρος· «Δοτέον (εἰπε) Φωκίωνι ταύτην τὴν χάριν». Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τοὺς Ἀθηναίους, ὅσπερ ἐν Δακίᾳ Λεωφόροις ἐκεῖνον.

αζ'. Ως οὖν ἐπανῆλθεν ὁ Φωκίων εἰς τὸ ἀστυν, καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ταῦτα ἔδοξεν ὑπ' ἀνάγκης, αὐθίς εἰς Θήβας ἐβάδιζε μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβεων, Ξενοκράτην τὸν φιλόσοφον τῶν Ἀθηναίων προσελομένων. Τοσοῦτον γάρ ἦν ἀξιωματοῦ τῆς ἀρετῆς τοῦ Ξενοκράτους καὶ δόξα καὶ λόγος παρὰ πᾶσιν, ὥστ' οἰεσθαι μήτε ὕβριν εἶναι, μὴτ' ὀμότητα, μήτε θυμὸν ἐν ἀνθρωπινῇ ψυχῇ φυδύενον, φέρει, Ξενοκράτους μόνον ὄφθεντος, οὐκ ἀν αἰδοῦς τι καὶ τιμῆς ἐγγένοιτο πρὸς αὐτόν. Ἀπέβη δὲ τούναντίον, ἀγνωμοσύνῃ τινὶ καὶ μισαγαθίᾳ τοὺς Ἀντίπατρους. Πρῶτον μὲν γάρ οὐκ ἡσπάσατο τὸν Ξενοκράτην, τοὺς ἄλλους δεξιωσάμενος· ἐφ' ὃ φασὶν εἰπεῖν ἐκεῖνον, ὡς Ἀντίπατρος καλῶς ποιεῖ, μόνον αὐτὸν αἰσχυνόμενος ἐφ' οἷς ἀγνωμονεῖν μέλλει πρὸς τὴν πόλιν. Ἔπειτα λέγειν ἀρέσκεμενον οὐχ ὑπομένων, ἀλλ' ἀντικρούων καὶ δυσκολαίνων, ἐποίησεν ἀποσιωπῆσαι. Τῶν δὲ πορῶν τὸν Φωκίωνα διαλεχθέντων, ἀπεκρίνετο φιλίκων ἔσεσθαι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ συμμαχίαν, ἐκδίουσι μὲν τοὺς περὶ Δημοσθένην καὶ Ἑπερίδην, πολιτευομένοις δὲ τὴν πάτριον ἀπὸ τιμῆματος πολιτείαν, δεξαμένοις δὲ φρουρὰν εἰς τὴν Νουνυχίαν, ἔτι δὲ χράματα τοῦ πολέμου καὶ ζημίαν προσεκτίσκαν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρέσβεις ἡγάπησαν ὡς φιλανθρώπους τὰς διαλύσεις, πλὴν τοῦ Ξενοκράτους. Ἐφη γάρ, ὡς μὲν δούλοις, μετρίωις κεχρησθεῖ τὸν Ἀντίπατρον ὡς δ' ἐλευθέροις, βιχρέως. Τοῦ δὲ Φωκίωνος παχριτουμένου τὴν φρουρὰν καὶ δεομένου, λέγεται τὸν Ἀντίπατρον εἰπεῖν· «὾ Φωκίων, ἡμεῖς πάντα σοι χαρίζεσθαι βουλόμεθα, πλὴν τῶν καὶ σὲ ἀπολούντων καὶ ἡμᾶς». Οἱ δὲ οὐχ οὕτως φασὶν, ἀλλ' ἐρωτῆσαι τὸν Ἀντίπατρον, εἰ, τὴν φρουρὰν ἀνέντος αὐτοῦ τοῖς Ἀθηναίοις, ὁ Φωκίων ἐγγυᾶται τὴν πόλιν ἐμμενεῖν τῇ εἰρήνῃ, καὶ μηθὲν πολυπρεχγυμονίησειν σιωπῶντος δ' ἐκείνου καὶ διαμέλλοντος, ἀναπηδήσαντα Καλλιμέδοντα τὸν Κάραθον, ἀνδρα θρασὺν καὶ μισόδημον, εἰπεῖν, «Ἐάν δ' οὗτος, φέρει, φλυαρῇ, σὺ πιστεύσεις, καὶ οὐ πράξεις, ἀ εὔγνωμας;

κή. Οὕτω μὲν ἐδέξαντο φρουρὰν Μάκεδόνων Ἀθηναῖοι, καὶ Μένυλλον ἡγεμόνα, τῶν ἐπιεικῶν τινα, καὶ τοῦ Φωκίωνος ἐπιτυδείων.
 Ἐφάνη δ' ὑπερέθρανον τὸ πρόσταγμα, καὶ μᾶλλον ἔζουσίας ὅρει
 χρωμένης ἐπίδειξις, ἢ πραγμάτων ἔνεκκα γιγνομένη κατάληψις.
 Οὐ μικρὸν δὲ τῷ πάθει προσίθηκεν ὁ καιρός. Εἰκάδι γάρ ή φρουρὰ
 Βοηθομιῶνος εἰσῆχθη, μυστηρίων δύτων, ἢ τὸν Ἰανχὸν ἐξ ἀστεος
 Ἐλευτίναδε πέμπουσιν ὕστε, τῆς τελετῆς συγγενείστης, ἀναλογο-
 ζεσθαι τοὺς πολλοὺς καὶ τὰ πρεσβύτερα τῶν θείων καὶ τὰ πρό-
 σφατα. Πάλιαι μὲν γάρ ἐν τοῖς ἀρίστοις εύτυχήμασι τὰς μυστικὰς
 ὅψεις καὶ φωνὰς παραγενέσθαι σὺν ἐκπλήξει καὶ θάρψει τῶν πο-
 λεμίων· νῦν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἱεροῖς τὰ δυσχερέστατα πάθη τῆς Ἐλ-
 λάδος ἐπισκοπεῖν τοὺς Θεοὺς, καὶ καθυερίζεσθαι τὸν ἀγιώτατον
 τοῦ χρόνου καὶ ἄδιστον αὐτοῖς, ἐπώνυμον τῶν μεγίστων κακῶν
 γενόμενον. Πρότερον μὲν οὖν ὀλίγοις ἔτεσι χρονιδὸν ἔξινεγκαν αἱ
 Δωδωνίδες τῇ πόλει, τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἀρτέμιδος φυλάσσειν,
 ὅπως ἄλλοι μὴ λάθωσι· τότε δὲ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας αἱ ται-
 νίαι μὲν, αἱς περιελίττουσι τὰς μυστικὰς κοίτας, βαπτόμεναι θά-
 ψινον ἀντὶ φοινικοῦ χειρὸς καὶ γεκρώδες ἀνήνεγκαν. Ὁ δὲ μεῖζον
 ἦν, τὰ πυραθαπτόμενα τῶν ἴδιωτικῶν πάντα τὸ προστήκον ἀνθος
 ἔσχε. Μύστην δὲ λούοντας χοιρίδιον ἐν Κανθάρῳ λιμένι κῆτος συ-
 νέλαθε, καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος ἄχρι τῆς κοιλίας κατέ-
 πιε· προδεικνύντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ φανερῶς, ὅτι τῶν κάτω καὶ
 πρὸς θαλάσσην στερηθέντες, τὴν ἀνω πόλιν διαφυλάξουσιν. Η μὲν
 οὖν φρουρὰ διὰ Μένυλλον οὐδὲν ἤνιασε τοὺς ἀνθρώπους· τῶν δ' ἀ-
 ποψιρισθέντων τοῦ πολιτεύματος διὰ πενίαν ὑπὲρ μυρίους καὶ δισ-
 χιλίους γενομένων, οἵ τε μένοντες ἐδόκουν σγέτηια καὶ ἀτιμα
 πάσχειν, οἵ τε διὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐλλιπόντες, καὶ μεταστάντες
 εἰς Θράκην, Ἀντιπάτρου γῆν καὶ πόλιν αὐτοῖς παρασχόντος, ἐκ-
 πεποιηρημένοις ἐφέκεσαν.

κθ'. Ὁ δὲ Δημοσθένους ἐν Καλαυρίᾳ καὶ Ὑπερίδου πρὸς Κλεω-
 ναῖς θάνατος, περὶ ᾧ ἐν ἄλλοις προγέγραπται, μονονούκ ἔρωτα
 καὶ πόθον Ἀθηναῖοις Ἀλεξάνδρου, καὶ Φιλίππου παρίστη. Καὶ
 ὅπερ ὑπερον, ἀναιρεθέντος Ἀντιγόνου, καὶ τῶν ἀνελόντων ἐκεῖνον
 ἀρξαρένων βιβλίοις καὶ λυπεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ἀνὴρ ἄγροικος

ἐν Φρυγίᾳ χωρίον δρύττων, πυθομένου τινός· «Τί ποιεῖς ν; στα-
νάξας· » Ἀντίγονον, εἶπε, ζητῶ·» τοῦτο πολλοῖς ἐπῆσι λέγειν,
διαμνημονεύουσι τὸν ἑκείνων τῶν βασιλέων θύμον, ὡς τὸ μέγα
καὶ γενναῖον εὐπαραίτητον εἶχον, οὐχ ὕσπερ Ἀντίπατρος, διὸ ιδιώ-
του προσώπῳ, καὶ φυλόττητι γλαμυδίου, καὶ διαιτης εὔτελείᾳ
κατειρωνευόμενος τὴν ἔξουσίαν, ἐπαχθέσερος ἢν τοῖς πάσχουσι κα-
κῶς δεσπότης καὶ τύραννος. «Οὐμας δ' οὖν ὁ Φωκίων καὶ φυγῆς
ἀπήλλαξε πολλοὺς, δεκθεὶς τοῦ Ἀντιπάτρου· καὶ φεύγουσι διε-
πράξατο, μὴ, καθάπερ οἱ λοιποὶ τῶν μεθισταμένων ὑπὲρ τὰ Κε-
ραύνια ὅρη καὶ τὸν Ταίναρον ἐκπεσεῖν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν Πε-
λοποννήσῳ κατοικεῖν ὃν καὶ Ἀγνωνίδης ἢν ὁ συκοράντης. Ἐπιμε-
λόμενος δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν πρόφας καὶ νομίμως, τοὺς μὲν
ἀστέλλους καὶ χαρίσαντας ἐν ταῖς ἀρχαῖς δεῖ συνεῖχε· τοὺς δὲ πολυμπράγ-
μονας καὶ νεωτεριστάς, αὐτῷ τῷ μὴ ἀρχειν μηδὲ θορυβεῖν ἀπομα-
ραινομένους, ἐδίδαξε φιλογωρεῖν καὶ ἀγαπᾶν γεωργοῦντας. Ὁρῶν
δὲ τὸν Ξενοκράτην τελοῦντα τὸ μετοίκιον, ἐθούλετο γράψαι πολί-
την ὁ δ' ἀπεῖπε, φήσας, οὐκ ἀν μετασχεῖν ταύτης τῆς πολιτείας,
περὶ ἣς ἐπρέσθενεν, ἵνα μὴ γένηται.

λ'. Τοῦ δὲ Μενύλλου διωρεάν αὐτῷ καὶ χρήματα διδόντος, ἀπε-
κρίνατο, μήτ' ἔκεινον Ἀλεξάνδρου βελτίονα εἶναι, μήτε κρείττονα
τὴν αἰτίαν, ἐφ' ἣ λόψεται νῦν ὁ τότε μὴ δεξάμενος. Ἀλλὰ Φώκῳ
γε τῷ παιδὶ λαβεῖν διομένου τοῦ Μενύλλου· «Φώκῳ μὲν (εἶπεν),
ἔδει μὲν σωφρονῇ μεταθαλάμενος, ἀρκέσει τὰ τοῦ πατρός· ὡς δ' ἔ-
χει νῦν, οὐδὲν ίκανόν ἔστιν ν. Ἀντιπάτρῳ δὲ τραχύτερον ἀπεκρί-
νατο, βουλούμενῷ τι γίνεσθαι δι' αὐτοῦ τῶν μὴ πρεπόντων· «Οὐ
δύναται (γάρ εἶπεν) Ἀντίπατρος ἄμα μοι καὶ φίλωφ καὶ κόλκει
χρήσθαι». Τὸν δ' Ἀντίπατρον αὐτὸν εἰπεῖν λέγουσιν, ὡς, δυεῖν
αὐτῷ φίλων Ἀθήνησιν ὄντων, Φωκίωνος καὶ Δημάδου, τὸν μὲν λα-
βεῖν οὐ πέπεικε, τὸν δὲ διδοὺς οὐκ ἐμπέπληκε. Καὶ μέντοι Φω-
κίων μὲν ὡς ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο τὴν πενίαν, ἐν ἣ τοσαυτάκις Ἀθη-
ναίων σρατηγίσας καὶ βασιλεῦσι φίλοις χρησάμενος ἐγκατεγήρασε.
Δημάδης δὲ τῷ πλούτῳ καὶ παρανομῶν ἐκαλλωπίζετο. Νόμου
γάρ ὄντος Ἀθήνησι τότε, μὴ χορεύειν ξένον, ἢ γιλίκες ἀποτίνειν
τὸν χορηγὸν, ἀπαντας εἰσαγαγόντων ξένους τοὺς γορεύοντας, ἐκατὸν

δύτας, ἄμα καὶ τὴν ζημίαν ἀνὰ χιλίες ὑπὲρ ἐκάστου εἰσήνεγκεν εἰς τὸ θέατρον Ἐνοχλούντων δὲ τῷ Φωκίωνι τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν φρουρὰν πείσας τὸν Ἀντίπατρον, εἴτε μὴ προσδοκῶν πείσειν, εἴτε μᾶλλον δρῶν σωφρονοῦντα τὸν δῆμον καὶ πολιτευόμενον εὐτάκτως διὰ τὸν φόβον, ἐκείνην μὲν ἀειθεῖτο τὴν πρεσβείαν, τὰ δὲ χρήματα μὴ πράττειν, ἀλλὰ μέλλειν καὶ ἀναβάλλεσθαι τὸν Ἀντίπατρον ἔπεισε. Μεταβάντες οὖν Δημάδην παρεκάλουν. Ὁ δὲ προθύμως ὑπέστη, καὶ τὸν οὐδὲν ἔχων ἀπῆρεν εἰς Μακεδονίαν, ὑπὸ δαιμονός τινος, ὡς ἔοικεν, εἰς τοῦτο καιροῦ κομισθείς, ἐν ᾧ κατέγετο μὲν Ἀντίπατρος ἥδη νόσῳ, Κάσσωνδρος δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκρατῆς γεγονὼς, εὗρεν ἐπιστολὴν Δημάδου γεγραμμένην πρὸς Ἀντίγονον εἰς Ἀσταν., παρακαλούντος αὐτὸν ἐπιφανῆναι τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν, ἐκ παλαιοῦ καὶ σαπροῦ κρεμαμένης στήμονος· τὸν Ἀντίπατρον οὕτω σκώψαντος. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἀφιγμένον ὁ Κάσσωνδρος, συνέλαβε, καὶ πρῶτα μὲν τὸν οὐδὲν ἐγγὺς προσταγμάτων πρέσφαξεν, ὃστε καταδέξασθαι τοῖς κόλποις τὸ αἷμα τὸν πατέρον, καὶ καταπληγμῆναι τοῦ φόνου· μετὰ ταῦτα δ' εἰς ἀχαριστίκν αὐτὸν καὶ προδοσίαν πολλὰ λοιδορίσας καὶ καθυβρίσας ἀπέκτεινεν.

λέ. Ἐπεὶ δ' Ἀντίπατρος, ἀποδείξας Πολυπέρχοντα στρατηγὸν, Κάσσωνδρον δὲ χιλίαρχον, ἐξέλιπεν, εὐθὺς διακαστὰς ὁ Κάσσωνδρος καὶ προκαταλαμβάνων τὰ πράγματα, πέμπει κατὰ τάχυος Νικάνορα τῷ Μενύλλῳ διάδοχον τῆς φυλαρχίας, πρὸιν ἐκδηλού τὸν Ἀντίπατρον θάνατον γενέσθαι, κελεύσας τὴν Μουνυχίαν παραλκεῖν. Γενομένου δὲ τούτου καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας πυθομένων τῶν Ἀθηναίων, δτι τέθνηκεν ὁ Ἀντίπατρος, ἐν αἰτίαις ὁ Φωκίων ἦν, καὶ κακῶς ἤκουεν, ὡς προκατισθόμενος, καὶ κατασιωπήσκεις, χάριτι τοῦ Νικάνορος. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐκ ἐψόρντιζεν· ἐντυγχάνων δὲ τῷ Νικάνορι καὶ διαλεγόμενος, εἵς τε τᾶλλα τοῖς Ἀθηναίοις πρᾶξον αὐτὸν καὶ κεχαρισμένον παρεῖχε, καὶ φιλοτιμίας τινὰς ἔπεισε καὶ δαπάνας ὑποστῆναι γενόμενον ἀγωνιθέτην.

λέ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Πολυπέρχων τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιμέλειαν ἔχων ὑφ' αὐτῷ, καὶ καταπολετευόμενος τὸν Κάσσωνδρον, ἐπειρψεν ἐπιστολὴν τοῖς ἐν ἀστει γεγραμμένην, ὡς τοὺς βασιλέως

ἀποδιδόντος αὐτοῖς τὴν δημοκρατίαν, καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὰ πάτρια πάντας Ἀθηναίους κελεύοντος. Ἡν δὲ τοῦτο κατὰ τὸ Φωκίωνος ἐπιθουλή. Συσκευαζόμενος γάρ εἰς ἑαυτὸν, ὃς μικρὸν ὕστερον ἔδειξε τοῖς ἔργοις, ὃ Πολυπέρχων τὴν πόλιν, οὐδὲν ἥλιπιζε περαίνειν, μὴ τοῦ Φωκίωνος ἐκπεσόντος· ἐκπεσεῖσθαι δ' ἐκεῖνον, ἀμα τῶν ἀπεψήφισμένων ἐπιχυθέντων τῇ πολιτείᾳ, καὶ πάλιν τὸ βῆμα δημαρχῶν κατασχόντων καὶ συκοφαντῶν. Ὅποιαν νουμένων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν Ἀθηναίων, βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτοῖς ὃ Νικάνωρ ἐν Πειραιεῖ, βουλῆς γενομένης, παρῆλθε, τῷ Φωκίωνι ἐμπιστεύσας τὸ σῶμα. Δερκύλλου δὲ, τοῦ ἐπὶ τῆς χώρας στρατηγοῦ, συλλαβεῖν αὐτὸν ἐπιχειρήσαντος, ἐκεῖνος μὲν προκινθάμενος ἐξεπήδησε, καὶ φανερὸς ἦν εὔθυς ἀμυνούμενος τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Φωκίων, ἐπὶ τῷ προσέσθαι τὸν ἄνδρα καὶ μὴ κατασγεῖν ἐγκαλούμενος, ἔφη, πιστεύειν μὲν τῷ Νικάνορῳ, καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτοῦ προσδοκᾶν· δεινόν· εἰ δὲ μὴ, μᾶλλον ἐθέλειν ἀδικούμενος, ἢ ἀδικῶν, φανερὸς γενέσθαι. Τοῦτο δ' ὑπὲρ αὗτοῦ μὲν ἀντικοποῦντες δοκοίη καλοκαγαθικῶς λελέχθαι καὶ γενναιῶς· ὁ δ' εἰς πατρίδος ἀποκινδυνεύων σωτηρίαν, καὶ ταῦτα στρατηγὸς καὶ ἄρχον, οὐκ οἶδα μὴ μεῖζόν τι παραβαίνει καὶ πρεσβύτερον τὸ πρὸς τοὺς πολίτας δίκαιον. Οὐδὲν γάρ ἐκεῖνό ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι φοβούμενος μὲν εἰς πόλεμον ἐμβαλεῖν τὴν πόλιν ὃ Φωκίων, ἀπέσχετο τοῦ Νικάνορος, ἀλλως δὲ προούσιαλλετο τὴν πίστιν καὶ τὸ δίκαιον, ὥστις αἰδούμενος ἐκεῖνος ἡσυχίαν ἔγγρη, καὶ μηδὲν ἀδικῇ τοὺς Ἀθηναίους· ἀλλ' ὅντως ἔουκεν ισχυρά τις αὐτῷ περὶ τοῦ Νικάνορος ἐγγενέσθαι πίστις, ὅν γε πολλῶν προσδιαβαλλόντων καὶ κατηγορούντων ἐπιτίθεσθαι τῷ Πειραιεῖ, καὶ διατίθεσθαι εἰς Σαλαμῖνα ξένους, καὶ διαφθείρειν τινὰς τῶν ἐν Πειραιεῖ κατοικούντων, οὐ προσήκετο τὸν λόγον, οὐδ' ἐπιστευσεν· ἀλλὰ καὶ Φιλομήδου τοῦ Λακυπρέως ψήφισμα γράψαντος, Ἀθηναίους ἀπαντας ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι, καὶ τῷ στρατηγῷ Φωκίωνι προσέχειν, ἡμέλκησεν, ἔγρας οὖν προσάγων ὃ Νικάνωρ ἐκ τῆς Μουνυχίας τὰ ὅπλα τὸν Πειραιᾶ περιεπάρρευσε,

λαγ'. Πραττομένων δὲ τούτων, διὰ Φωκίων ἐθορυβεῖτο, καὶ κατεφρονεῖτο, τοὺς Ἀθηναίους ἐξάγειν βουλόμενος· Ἀλέξανδρος δ', ὃ Πολυπέρχοντος μίδι, ἵκε μετὰ δυνάμεως, λαγῳ μὲν ἐπὶ τὸν Νικά-

TOM. A'.

18

νορα τοῖς ἐν ἀστει βοηθήσων, ἔργῳ δὲ τὴν πόλιν, εἰ δύναιτο, καὶ ταληψόμενος, αὐτὴν ἔαυτῃ πειπετῇ γενομένην. Οὗτε τε γὰρ φυγάδες, αὐτῷ συνεισθαλόντες, εὐθὺς ἦσαν ἐν ἀστει καὶ τῶν ξένων ἄρια καὶ τῶν ἀτέμων πρὸς αὐτοὺς εἰσδραμόντων, ἐκκλησίᾳ παρμιγῆς οἴθροισθη καὶ ἀτακτος, ἐν ἥ τὸν Φωκίωνα τῆς ἀρχῆς ἀπολύσαντες, ἑτέρους εἴλοντο στρατηγούς. Εἰ δὲ μὴ συνιώντες λόγους ὁ Ἀλέξανδρος τῷ Νικάνορι μόνος, παρὰ τὸ τεῖχος ὅφθη, καὶ τοῦτο ποιοῦντες πολλάκις, ὑποψίαν τοῖς Ἀθηναίοις παρέσχον, οὐκ ἀνὴρ πόλις διέφυγε τὸν κίνδυνον. Ἐπει δ' Ἀγνωνίδης, ὁ ῥήτωρ, εὐθὺς ἐπεφύετο τοῖς περὶ τὸν Φωκίωνα, καὶ κατηγόρει προδοσίας, οἱ μὲν περὶ Καλλιψέδοντα καὶ Χαρικλέων φοβηθέντες ἀπῆλθον ἐκ τῆς πόλεως· ὁ δὲ Φωκίων, καὶ μετ' αὐτοῦ τῶν φίλων οἱ παραμεινάντες φύκοντο πρὸς Πολυπέρχοντα· καὶ συνεζήλουν αὐτοῖς, χάριτι τοῦ Φωκίωνος, ὁ Πλαταιεὺς Σόλων, καὶ Δείναρχος ὁ Κορίνθιος, ἐπιτήδειοι τοῦ Πολυπέρχοντος εἶναι δοκοῦντες καὶ συνήθεις. Ἀρρωστητὴ δὲ χρησαμένου τοῦ Δεινάρχου, συγνής ήμέρας ἐν Ἐλατείᾳ διέτριψαν. Ἐν αἷς, Ἀγνωνίδου πείσαντος, Ἀρχεστράτου δὲ τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἔπειρος περιστείαν ὁ δῆμος κατηγορίσουσαν τοῦ Φωκίωνος. Ἀρια δὲ καὶ συγέμιξαν ἀμφότεροι τῷ Πολυπέρχοντι, μετὰ τοῦ βασιλέως πορευομένων, περὶ κώμην τινὰ τῆς Φωκίδος, Φαρύγας, κειμένην περὶ τὸ Λκρούριον ὅρος, ὃ νῦν Γαλάτην καλοῦσιν. Ἐνταῦθα δὴ θείς ὁ Πολυπέρχων τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον, καὶ καθίσας ὑπ' αὐτῷ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς φίλους, τὸν μὲν Δείναρχον εὐθὺς ἐκ προσόδου λαβεῖν ἐκέλευσε, καὶ στρεβλώσαντας ἀποκτεῖναι, τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἀπέδωκε λόγον. Ὡς δὲ θόρυβον καὶ κρυγὴν ἐποίουν, ἀντικατηγοροῦντες ἀλλήλων ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ προσελθόντες ὁ Ἀγνωνίδης εἶπεν· «Ἀπαντας ήμᾶς εἰς μίαν ἐμβαλόντες γαλεάγραν, Ἀθηναίοις ἀνεπέμψατε λόγον ὑρέζοντας»· ὁ μὲν βασιλεὺς ἐγέλασεν, οἱ δὲ περιεστῶτες τῷ συνεδρίῳ Μακεδόνες καὶ ξένοι, σχολὴν ἀγοντες, ἐπειθύμουν ἀκούειν, καὶ τοὺς πρόσθεις παρεκάλουν ἀπὸ νεύματος, ἐνταῦθα ποιεῖσθαι τὴν κατηγορίαν. Ἡν δ' οὐδὲν ἦσαν, ἀλλὰ τῷ μὲν Φωκίωνι πολλάκις ἀντέκρουσεν ὁ Πολυπέρχων λέγοντι· μέχρις οὖ τῇ βακτηρίᾳ πατάξας τὴν γῆν, ἀπέστησε καὶ κατεσιώπησεν. Ἡγήμονος δὲ φήσαντος, ὅτι μάρτυς αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν δῆ-

μον εύνοίας Πολυπέρχων ἐστί· καὶ τοῦ Πολυπέρχοντος ἀποκρινα-
μένου πρὸς ὅργην· «Παῦσαί μου πρὸς τὸν βασιλέα καταψευδόμε-
νος· ἀναποδήσας ὁ βασιλεὺς ὡρμητεῖ λόγγη τὸν Ἡγέμονα πατά-
ξαι. Ταχὺ δὲ τοῦ Πολυπέρχοντος περιλαβόντος αὐτὸν, οὕτω διε-
λύθη τὸ συνέδριον.

λδ'. Τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φυλακῆς περιεχούσης,
ὅσοι τῶν ἑταίρων ἔτυχον οὐκ ἐγγὺς ἐστῶτες, ὡς τοῦτ' εἶδον, ἐγ-
καλυψόμενοι, καὶ διαφυγόντες ἐσώθησαν. Ἐκείνους δὲ Κλεῖτος
εἰς Ἀθήνας ἀνῆγε, λόγῳ μὲν κριθησομένους, ἕργῳ δ' ἀποθανεῖν
κατακεριμένους. Καὶ προσῆν τὸ σχῆμα τῇ κομιδῇ λυπηρὸν, ἐφ'
ἀμάξις κομιζομένων αὐτῶν διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ πρὸς τὸ θέατρον.
Ἐκεῖ γόρ τοιούς προσαγαγὼν ὁ Κλεῖτος συνεῖχεν ἄχρις οὗ τὴν
ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν οἱ ἀρχοντες, οὐδούλον, οὐ κένον, οὐκ ἀτι-
μον ἀποκρίναντες, ἀλλὰ πᾶσι καὶ πάσαις ἀναπεπταμένον τὸ βῆμα
καὶ τὸ θέατρον παρασχόντες. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως
ἀνεγνώσθη, λέγοντος αὐτῷ μὲν ἐγνῶσθαι προδότας γεγονέναι τοὺς
ἄνδρας, ἐκείνοις δὲ διδόναι τὴν κοίσιν ἐλευθέροις ἥδη καὶ αὐτο-
νόμοις οἵσι, καὶ τοὺς ἄνδρας ὁ Κλεῖτος εἰσῆγαγεν οἱ μὲν βέλτι-
στοι τῶν πολιτῶν, ὁρθέντος τοῦ Φωκίωνος, ἐνεκαλύφαντο, καὶ κάτω
κύψαντες ἐδάσσερον· εἰς δὲ ἀναστὰς ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι τὴν
καύτην κρίσιν ἐγκεχειρικότος τῷ δήμῳ τοῦ βασιλέως, καλῶς ἔχει
τοὺς δούλους καὶ τοὺς ξένους ἀπελθεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Οὐκ ἀ-
νασχομένων δὲ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ ἀνακριγόντων βάλλειν τοὺς δλι-
γαρχικοὺς καὶ μισοδήμους, ἀλλοις μὲν οὐδεὶς ὑπὲρ τοῦ Φωκίωνος
ἐπεγείρησεν εἰπεῖν, αὐτὸς δὲ ἡγαλεπῶς καὶ μόλις ἐξακουσθείς· «Πό-
τερον (εἰπεν), ἀδίκως, ἢ δικαίως, ἀποκτεῖναι βούλεσθε ἡμᾶς»; Ἀ-
ποκριναμένων δέ τινων, ὅτι δικαίως· «Καὶ τοῦτο (ἔρη) πῶς γνω-
σεθε, μὴ ἀκούσαντες»; Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν μᾶλλον ἤκουον, ἐγγυτέ-
ρω προσελθών· «Ἐγὼ μὲν (εἰπεν) ἀδικεῖν δύολογῶς, καὶ θανάτου
τιμῶμαι τὰ πεπολιτευμένα ἐμαυτῷ· τούτους δέ», ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
διὰ τί ἀποκτενεῖτε, μηδὲν ἀδικοῦντας»; Ἀποκριναμένων δὲ
πολλῶν, «Οτι σοι φίλοι εἰσίν π, δ μὲν Φωκίων ἀποστὰς ἤσυ-
χίαν ἤγειν ὁ δ' Ἀγωνίδης ψήφισμα γεγραμμένον ἔχων ἀνέγνω,
καθ' δ τὸν δῆμον ἔδει γειρωτονεῖν περὶ τῶν ἄνδρῶν, εἰ δοκοῦσιν

ἀδικεῖν· τοὺς δ' ἄνδρας, ἀν καταχειροτογκύδωσιν, ἀποθνήσκειν.
 λέ. Ἀναγνωσθέντος δὲ τοῦ ψηφισματος, ἡξίουν τινὲς προσγράφειν, ὅπως καὶ στρεβλωθεὶς Φωκίων ἀποθάνοι, καὶ τὸν τροχὸν εἰσφέρειν, καὶ τοὺς ὑπηρέτας καλεῖν προσέταττον. 'Ο δ' Ἀγνωνίδης καὶ τὸν Κλείτον ὁρῶν δυσχεραίνοντα, καὶ τὸ πρᾶγμα βαρβαρικὸν εἶναι καὶ μικρὸν ἡγούμενος· «Οταν (ἔφη) Καλλιμέδοντα τὸν μαστιγίαν λάβωμεν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λαβόντες* στρεβλώσομεν· περὶ δὲ Φωκίωνος οὐδὲν ἐγὼ γράψω τοιοῦτον». Ἐνταῦθα τῶν ἐπιεικῶν τις ὑπερφάνησεν· «Ορθῶς γε σὺ ποιῶν ἀν γάρ Φωκίωνας βασανίσωμεν, εἰ τὶ ποιήσομεν οὐ;» Ἐπικυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφισματος, καὶ τῆς χειροτονίας ἀποδοθείσης, οὐδεὶς καθήμενος, ἀλλὰ πάντες ἔζαναστάντες, οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ στεφανωσάμενοι, κατεχειροτόνησαν αὐτῶν θάγατον. Ἡσαν δὲ σὺν τῷ Φωκίωνι Νικοκλῆς, Θούδιππος, Ἡγήμων, Πυθοκλῆς, Δημητρίου δὲ τοῦ Φαληρέως, καὶ Καλλιμέδοντος, καὶ Χαρικλέους, καὶ τινῶν ἄλλων, ἀπόντων κατεψηφίσθη θάγατος.

λέ. 'Ως οὖν διαλύσαντες τὴν ἐκκλησίαν ἥγον εἰς τὸ δεσμωτήριον τοὺς ἄνδρας, οἱ μὲν ἄλλοι, περιπλεκομένων τῶν φίλων αὐτῶντος καὶ οἰκείων, διμυρόμενοι καὶ καταθρηνοῦντες ἔβαδιζον· τὸ δὲ Φωκίωνος πρόσωπον, οἷον ὅτε στρατηγῶν ἀπ' ἐκκλησίας προύπεψητο, βλέποντες, ἔθαύμαζον τὴν ἀπάθειαν καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ ἄνδρος. Οἱ δ' ἔχθροὶ κακῶς ἔλεγον παρατρέχοντες· εἰς δὲ καὶ προέπτυσσεν ἔζεναντίας προσελθόν. «Οτε καὶ τὸν Φωκίωνα λέγεται βλέψυντα πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἰπεῖν· «Οὐ παύσει τις ἀσχημοῦντα τοῦτον;» Ἐπεὶ δὲ Θούδιππος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ γενέμενος, καὶ τὸ κώνειον ὁρῶν τριβόμενον, ἥγανάκτει, καὶ κατέκλαιε τὴν συμφοράν, ὡς οὐ προτηκόντως τῷ Φωκίωνι συναπολλύμενος· «Εἴτ' οὐκ ἀγαπᾶς (εἰπεν), διτὶ μετὰ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις»; Ἐρομένου δὲ τινος τῶν φίλων, εἴ τι πρὸς Φωκὸν λέγει, τὸν οἰόν· «Πάνυ μὲν οὖν (ἔφη) λέγω μὴ μηνησικακεῖν Ἀθηναῖοις». Τοῦ δὲ Νικοκλέους, δις ἦν αὐτῷ πιστότατος τῶν φίλων, παρακαλοῦντος, ὅπως αὐτὸν ἔάσῃ τὸ φάρμακον πιεῖν πρότερον· «Βαρὺ μὲν (εἰπεν), ὃ Νικόκλεις, ἐμοὶ τὸ αἴτημα καὶ λυπηρόν· ἐπεὶ δ' οὐδὲ ἐν ἄλλῳ οὐδέποτέ σοι παρὰ τὸν βίον οὐδὲν ἡχαρίσνοι, καὶ τοῦτο συγχωρῶ». Πεπωκότων

δ' ήδη πάντων, τὸ φάρμακον ἐπέλιπε, καὶ δὲ δημόσιος οὐκ ἔφη τρίψειν ἔτερον, εἰ μὴ λάθοι δώδεκα δραχμὰς, δισυ τὴν δίλκην ὀνεῖται. Χρόνου δὲ διαγενομένου καὶ διατριβῆς, δὲ Φωκίων καλέσας τινὰ τῶν φίλων καὶ εἰπὼν, «⁷Η μηδὲ ἀποθανεῖν Ἀθηναῖς δωρεάν ἑστιν!» ἔκελευσε τῷ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ κερμάτιον.

λξ'. ⁷Ην δὲ ἡμέρα μηνὸς Μουνυχιῶνος ἐννάτη ἐπὶ δέκα, καὶ τῇ Διὶ τὴν πομπὴν πέμποντες οἱ ἵππεῖς παρεξῆσαν· ὃν οἱ μὲν ἀφέι-
λοντο τοὺς στεφάνους, οἱ δὲ πρὸς τὰς θύρας δεδακρυμένοις τῆς
εἰρκτῆς ἀπέβλεψαν. Ἐφάνη δὲ τοῖς μὴ παντάπαισιν ὡμοῖς καὶ διε-
φθιρμένοις ὑπ' ὄργης καὶ φόδου τὴν ψυχὴν, ἀνοσιώτατον γεγονέ-
ναι, τὸ μηδὲ ἐπισχεῖν τὴν ἡμέραν ἔκεινην, μηδὲ καθηρεῦσαι δημο-
σίου φόνου τὴν πόλιν ἑορτάζουσαν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὕσπερ ἐνδεέστε-
ρον ἡγωνισμένοις τοῖς ἔχθροῖς ἔδοξε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Φωκίωνος
ἔξορισαι, καὶ μηδὲ πῦρ ἐνκύται μηδένα πρὸς τὴν ταφὴν Ἀθηναλων.
Διὸ φίλος μὲν οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἀφασθαι τοῦ σώματος. Κωνω-
πίων δέ τις, ὑπουργεῖν εἰθισμένος τὰ τοιαῦτα μισθοῦ, κομισθέντα
τὸν νεκρὸν ὑπὲρ τὴν Ἐλευσῖνα, πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς ἔκαυ-
σε. Καὶ Μεγαρικὴ γυνὴ παροῦσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων, ἔχωσα
μὲν αὐτόθι γῆμα κενὸν καὶ κατέσπεισεν ἐνθεμένη δὲ τῷ κόλπῳ τὸ
ὅστα, καὶ κομίσασα νύκτωρ εἰς τὴν οἰκλαν, κατώρυξε παρὰ τὴν
έστιαν, εἰποῦσα· «Σοὶ, ὃ φίλη ἔστια, παρκατατίθεμαι ταῦτα ἀν-
δρὸς ἀγαθοῦ λείψυνα· σὺ δὲ αὐτὰ τοῖς πατρῷοις ἀπόδος ἥριοις,
ὅταν Ἀθηναῖοι σωθρονήσωσιν».

λη'. Καὶ μέντοι χρόνου βραχέος διαγενομένου, καὶ τῶν πραγ-
μάτων διδασκόντων, οἷον ἐπιστάτην καὶ φύλακα σωρροσύνης καὶ
δικαιοσύνης δὲ δῆμος ἀπώλεσεν, ἀνδριάντα μὲν αὐτοῦ χαλκοῦν
ἀνέστησαν, ἔθαψαν δὲ δημοσίοις τέλεσι τὰ ὄστα. Τῶν δὲ κατη-
γόρων Ἀγνωνίδην μὲν αὐτοῖ, θάνατον καταχειροτονίσαντες, ἀπέ-
κτειναν. Ἐπίκουρον δὲ καὶ Δημόφιλον, ἀποδράντας ἐκ τῆς πό-
λεως, ἀνευρὼν ὁ τοῦ Φωκίωνος υἱὸς ἐτιμωρήσατο Ἄλλα τὰ
μὲν περὶ Φωκίωνα πραχθέντα τῶν περὶ Σωκράτην πάλιν ἀνέμην-
σε τοὺς Ἐλληνας, ὡς δρμοιοτάτης ἔκεινη τῆς ἀμαρτίας ταῦτας
καὶ διυστυγχαῖς τῇ πόλει γενομένης.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ (1).

* * *

δ'. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, ὁ πατήρ Δημοσθένους, ἦν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἴστορεῖ Θεόπομπος· ἐπεκαλεῖτο δὲ μαχαιροποιὸς, ἐργαστήριον ἔχων μέγα, καὶ δούλους τεχνίτας τοῦτο πράττοντας. Ἡ δ' Αἰσχύλης ὁ ῥήτωρ εἴρηκε περὶ τῆς μητρὸς, ὡς ἐκ Γύλωνός τινος, ἐπ' αἰτίᾳ προδοσίας φυγόντος ἐξ ἀττικοῦ, ἐγεγόνει, καὶ Βαρβάρου γυναικὸς, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν, εἰτ' ἀληθιᾶς εἴρηκεν, εἴτε βλασφημῶν καὶ καταψεύδομενος. Ἀπολειψθεὶς δ' ὁ Δημοσθένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπταέτης ἐν εὐπορίᾳ (μικρὸν γάρ ἀπέλιπεν ἡ σύμπασσα τίμησις αὐτοῦ τῆς οὐσίας πεντεκαὶ δεκα ταλάντων), ὅπο τῶν ἐπιτρόπων ἤδικήθη, τὰ μὲν νοσφισκύμενων, τὰ δ' ἀμελητάντων, ὥστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστερῆσαι. Διὸ τε δὴ τοῦτο τῶν ἐμμελῶν καὶ προσηκόντων ἐλευθέρῳ παιδὶ μαθημάτων ἀπειδεύτος δοκεῖ γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν καὶ θρύψιν, οὐ προτείμενης τοῖς πόνοις τῆς μητρὸς αὐτὸν, οὐδὲ προσειλέχομένων τῶν παιδαγωγῶν. Ἡν γάρ ἐξ ἀρχῆς κάτισγνος καὶ νοσώδης, καὶ τὴν λοιδορούμενην ἐπωνυμίζειν, τὸν Βάταλον, εἰς τὸ σῶμα λέγεται σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν παιδῶν λαβεῖν. Ἡν δ' ὁ Βάταλος, ὡς μὲν ἔνιοι φασίν, αὐλητῆς τῶν κατεχγότων καὶ δραμάτιον εἰς τοῦτον, κωμῳδῶν αὐτὸν, Ἀντιφάνης πεποίηκεν. Ἔνιοι δέ τινες ὡς ποιητοῦ τρυφερὰ καὶ παροίνια γράφοντος τοῦ Βάταλου μέμνηνται. Ὁ δ' Ἀργας (καὶ τοῦτο γάρ φασι τῷ Δημοσθένει γενέσθαι παρωνύμιον) ἡ πρὸς τὸν τρόπον, ὡς θηριώδη καὶ πικρὸν, ἐτέθη τὸν γάρ ὅριν ἔνιοι τῶν ποιητῶν ἀργαν ὄνομάζουσιν. ἡ πρὸς τὸν λόγον, ὡς ἀνιῶντα τοὺς ἀκροωμένους. Καὶ γάρ Ἀργας τοῦνομα ποιητὴς ἦν νόμων πονηρῶν καὶ ἀργαλέων. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτης,
κατὰ Πλάτωνα.

(1) Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν Α. Κοραῆ, ηωιγ'. (Βλ. Ἑλληνικ., Βιβλιοθήκη, Τόμ. 2', σελ. 203 κ' ἐπομ.).

ε. Τῆς δὲ πρὸς τοὺς λόγους ὅρμης ἀρχὴν αὐτῷ φασι τοιαύτην γενέσθαι. Καλλιστράτου, τοῦ ῥήτορος, ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὁρωποῦ κρίσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ μέλλοντος, ἦν προσδοκία τῆς δίκης μεγάλη, διά τε τὴν τοῦ ῥήτορος δύναμιν, ἀθυοῦντος τότε μάλιστα τῇ δόξῃ, καὶ διὰ τὴν πρᾶξιν, οὕτων περιβόπτον. Ἀκούσας οὖν ὁ Δημοσθένης τῶν διδασκάλων καὶ τῶν παιδαγωγῶν συντιθεμένων τῇ δίκῃ παρατυχεῖν, ἔπειτα τὸν ἔχυτον παιδαγωγὸν δεόμενος καὶ προθυμούμενος, ὅπως αὐτὸν ἀγάγῃς πρὸς τὴν ἀκρότασιν. 'Ο δ', ἔχων πρὸς τοὺς ἀνοίγοντας τὰ δικαστήρια δημοσίους συνίθειαν, εὐπρόητε χώρας, ἐν ᾧ καθήμενος ὁ παις ἀδήλως ἀκούεται τῶν λεγομένων. Εὐημερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου, καὶ θυμασθέντος ὑπερφυῖς, ἐκείνου μὲν ἐζήλωσε τὴν δόξαν, δρῶν προπεμπόμενον ὑπὸ *τῶν πολλῶν καὶ μακαριζόμενον τοῦ δὲ λόγου μᾶλλον ἐθαύμασε τὴν ἴσχυν, πάντα χειροῦσθαι καὶ τιθασσεύειν πεφυκότος. 'Οθεν ἐστας τὰ λοιπὰ μαθήματα, καὶ τὰς παιδικὰς διατριβὰς, αὐτὸς αὐτὸν ἔσκει καὶ διεπόνει ταῖς μελέταις, ὡς ἀν τῶν λεγόντων ἐσόμενος καὶ αὐτός. Ἐγρήσατο δ' Ἰσαίῳ πρὸς τὸν λόγον ὑφηγητῇ, καίπερ Ἰσοκράτους τότε σχολάζοντος, εἴτε, ὡς τινες λέγουσι, τὸν ὄντα σμένον μισθὸν Ἰσοκράτει τελέσαι μὴ δυνάμενος, τὰς δέκα μνᾶς, διὰ τὴν δρανίαν εἴτε μᾶλλον τοῦ Ἰσαίου τὸν λόγον, ὡς δραστήριον καὶ πανοῦργον ἐπὶ τὴν χρείαν, ἀποδεχόμενος. Ἔρμιππος δέ φησιν ἀδεσπότοις ὑπομνήμασιν ἐντυχεῖν, ἐν οἷς ἐγέγραπτο, τὸν Δημοσθένη συνεσχολακέναι Πλάτωνι, καὶ πλεῖστον εἰς τοὺς λόγους ὡρελῆσθαι. Κτησιθίου δὲ μέμνηται λέγοντος, παρὰ Καλλίου τοῦ Συρακουσίου καὶ τινῶν ἄλλων τὰς Ἰσοκράτους τέχνας καὶ τὰς Ἀλκιδάμαντος κρύφα λαβόντα τὸν Δημοσθένη καταμαθεῖν.

σ. Ως γοῦν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος τοῖς ἐπιτρόποις ἤρξατο δικάζεσθαι, καὶ λογογραφεῖν ἐπ' αὐτοῖς, πολλὰς διαδύσεις καὶ παλινδικίας εὑρίσκοντας, ἐγγυμνασάμενος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ταῖς μελέταις, οὐκ ἀκινδύνως οὐδὲ ἀργῶς κατευτυχίσας, ἐκπρᾶξαι μὲν οὐδὲ πολλοστὸν ἡδυνήθη μέρος τῶν πατρώων τόλμαν δὲ πρὸς τὸ λέγειν καὶ συνίθειαν ἵκανὴν λαβόν, καὶ γευσάμενος τῆς περὶ τοὺς ἀγῶνας φιλοτιμίας καὶ δυνάμεως, ἔπειγείρησεν εἰς μέσον παριέναι, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν. Καὶ καθάπερ Δακομέδοντα τὸν Ὁρχομέ-

νιον λέγουσι καχεξίαν τινὰ σπληνὸς ἀμυνόμενον δρόμοις μακροῖς χρῆσθαι, τῶν ιατρῶν κελευσάντων, εἴθ' οὕτως διαπονήσαντα τὴν ἔξιν ἐπιθέσθαι τοῖς στεφανίταις ἀγῶσι, καὶ τῶν ἄκρων γενέσθαι δολιχοδρόμων' οὕτως; τῷ Δημοσθένει συνέβη, τὸ πρῶτον ἐπανορθώσεως ἔνεκ τῶν ίδίων ἀποδύντι πρὸς τὸ λέγειν, ἐκ δὲ τούτου λησμανένῳ δεινότητα καὶ δύναμιν, ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἥδη, καθάπερ στεφανίταις ἀγῶσι, πρωτεύειν τῶν ἀπὸ τοῦ βίκματος ἀγωνιζομένων πολιτῶν. Καὶ τοι τὸ πρῶτον ἐντυγχάνων τῷ δῆμῳ θορύβοις περιέπιπτε, καὶ κατεγελάτο δι' ἀθίσιαν τοῦ λόγου, συγκεχύσθαι ταῖς περιόδοις καὶ βεβασανίσθαι τοῖς ἐνθυμήμασι ψυχρῶς ἀγαν καὶ κατακόρως δοκοῦντος.⁷ Ήν δέ τις, ὡς ἔστι, καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ γλώττης ἀσάφεια, καὶ πνεύματος κολοθύτης, ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους. Τέλος δὲ ποστάντα τοῦ δήμου, καὶ ῥεμβόμενον ἐν Πειραιεῖ δι' ἀθυμίαν, Εὔνομος ὁ Θριάσιος, ἥδη πάνυ γέρων, θεασάμενος ἐπετίμησεν, δτι τὸν λόγον ἔχων δροιότατον τῷ Πειραιλέους, προδιδωσιν ὑπ' ἀτολμίας καὶ μαλακίας ἔαυτὸν, οὕτε τοὺς δγλους ὑριστάμενος εὐθαρσῶς, οὕτε τὸ σδμα πρὸς τοὺς ἄγωνας ἔξκρτυόμενος, ἀλλὰ τρυφῇ περιορῶν μαραινόμενον.

Ι'. Πάλιν δέ ποτε φασιν ἐκπεσόντος αὐτοῦ, καὶ ἀπιόντος οἰκαδες συγκεκαλυμμένου καὶ βαρέως φέροντος, ὑπακολουθῆσαι Σάτυρον τὸν ὑποκριτὴν, ἐπιτάθειον ὅντα, καὶ συνελθεῖν. Ὁδυρομένου δὲ τοῦ Δημοσθένους πρὸς αὐτὸν, δτι πάντων φιλοπονώτατος ὡν τῶν λεγόντων, καὶ μικροῦ δέων καταναλωκέναι τὴν τοῦ σώματος ἀκριὴν εἰς τοῦτο, γάριν οὐκ ἔχει πρὸς τὸν δῆμον, ἀλλὰ κριταληντες ἀνθρώποις ναῦται καὶ ἀμαζοῖς ἀκούονται καὶ κατέχουσι τὸ βῆμα, παραράται δι' αὐτός σ' Ἀλκηθῆ λέγεις, δι' Δημόσθενες, (φάνη τὸν Σάτυρον) ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἴτιον οἶσμαι ταχέως, ἀν μοι τῶν Ηδριπίδου τινὰ ῥίσσων, οἱ Νεροκλέους, ἐθελήσαρες εἰπεῖν ἀπὸ στόματος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημοσθένους, μεταλλαχόντα τὸν Σάτυρον, οὕτω πλάσαι καὶ διεξελθεῖν ἐν ᾧθει πρέποντι καὶ διαθέσει τὴν αὐτὴν ῥίσσιν, ὥσθ' ὅλως ἐτέραν τῷ Δημοσθένει φανῆναι. Πεισθέντα δὲ, οὗτον ἐν ταῖς ὑπεκρίσεως τῷ λόγῳ κόσμου καὶ γάριτος πρόσσεστι, μικρὸν ἡγίσασθαι καὶ τὸ μηδὲν εἰναι τὴν ἀσκησιν, ἀμε-

λοῦντι τῆς προφορᾶς καὶ διαθέσεως τῶν λεγομένων. Ἐκ τούτου κατάγειν μὲν οἰκοδομῆσαι μελετητήριον, δὲ διεσώζετο καὶ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα δὲ πάντως μὲν ἑκάστης ἡμέρας κατιόντα πλάτων τὴν ὑπόκρισιν, καὶ διαπονεῖν τὴν φωνὴν πολλάκις δὲ καὶ μῆνας ἔξῆς δύο καὶ τρεῖς συγάπτειν, ξυρούμενον τῆς κεφαλῆς θάτερον μέρος, ὑπὲρ τοῦ μηδὲ βουλομένῳ πάνυ προελθεῖν ἐνδέχεται δι' αἰσχύνην.

ἢ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἐντεύξεις καὶ λόγους καὶ ἀσχολίας, ὑποθέσεις ἐποιεῖτο καὶ ἀφορμᾶς τοῦ φιλοπονεῖν. Απαλλαγεῖς γάρ αὐτῶν, τάχιστα κατέστηνεν εἰς τὸ μελετητήριον, καὶ διεῖσθαι τὰς τε πρόξεις ἐφεξῆς καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογισμούς. Ἔτι δὲ τοὺς λόγους, οὓς παρέτυχε λεγομένους, ἀναλαμβάνων εἰς ἑαυτὸν, εἰς γνώμας ἀνῆγε καὶ περιόδους ἐπανορθώσεις τε παντοδαπῆς καὶ μεταρρύσεις ἐκπινοτόμει τῶν εἰρημένων ὡρ' ἐτέρου πρὸς αὐτὸν, ἢ ὡρ' αὐτοῦ πάλιν πρὸς ἄλλον. Ἐκ τούτου δόξαν εἰχεν, ὡς οὐκ εὐφυὴς ὁν, ἀλλ' ἐκ πόνου συγκειμένη δεινότητι καὶ δυνάμει χρώμενος. Ἐδόκει τε τούτου σημεῖον εἶναι μέγα, τὸ μὴ ῥᾳδίως ἀκοῦσαί τινα Δημοσθένους ἐπὶ καιροῦ λέγοντος, ἀλλὰ καὶ καθῆμενον ἐν ἐκκλησίᾳ πολλάκις τοῦ δῆμου καλοῦντος ὄνομαστι, μὴ παρελθεῖν, εἰ μὴ τύχοι περροντικῶς καὶ παρεσκευασμένος. Εἰς τοῦτο ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν δημαρχῶν ἐχλεύσαντον αὐτὸν, καὶ Πυθέας ἐπισκώπων, ἐλλυγνίων ἔφησεν δέειν αὐτοῦ τὰ ἐνθυμήματα. Τοῦτον μὲν οὖν ἡμείψατο πικρῶς ὁ Δημοσθένης. «Οὐ ταῦτα γάρ (εἴπεν) ἐμοὶ καὶ σοι, ὡς Πυθέα, ὁ λύχνος σύνοιδε». Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐ παντάπασιν ἦν ἔζαρνος· ἀλλ' οὔτε γράψαι, οὔτ' ἄγραφα κομιδῆ λέγειν ώμολόγει. Καὶ μέντοι δημοτικὸν ἀκέραινεν ἀνδρα, τὸν λέγειν μελετῶντα. Θεραπείας γάρ εἶναι τοῦτο δῆμου παρεσκευήν· τὸ δ', ὅπως ἔζουσιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸν λόγον, ἀφροντιστεῖν, σλιγαργίκοῦ, καὶ βίᾳ μάλλον, ἢ πειθοῖ, προσέχεντος. Τές δὲ πρὸς καιρὸν ἀτολμίας αὐτοῦ καὶ τοῦτο ποιοῦντας εημεῖν, ὅτι Δημάδης μὲν ἐκεῖνῳ θορυβηθέντι πολλάκις ἀναστὰς ἐκ προγείρου συνεῖπεν, ἐκεῖνος δὲ οὐδέποτε Δημάδη.

ἢ. Πόθεν οὖν, φάσι τις ἀν., διασχίνεις πρὸς τὴν ἐν τοῖς λόγοις τόλμαν θαυμασιώτατον ἀπεκάλει τὸν ἀνδρα; πῶς δὲ πύθων, τῷ

Βυζαντίῳ, θρασυνομένῳ καὶ ρέοντι πολλῷ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀναστάς μόνος ἐντεῖπεν; ἢ Λαμάχου τοῦ Νικιναίου γεγραφότος ἐγκώμιον Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου, τῶν βασιλέων, ἐνῷ πολλᾷ Θηβαίους καὶ Ὀλυμνήίους εἰρήκει πακῶς, καὶ ἀναγινώσκοντος Ὀλυμπιάδας, πάραναστάς, καὶ διεξελθὼν μεθ' ἵστορίας καὶ ἀποδείξεως ὅσα Θηβαῖοις καὶ Χαλκιδεῦσιν ὑπάρχει καλὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάλιν, ὅσων αἴτιοι πακῶν γεγόνασιν οἱ κολακεύοντες Μακεδόνας, οὗτοις ἐπέστρεψε τοὺς παρόντας, ὃστε δεῖσαντα τῷ θορύβῳ τὸν σοφιστὴν ὑπεκδύναι τῆς πανηγύρεως; Ἀλλ' ἔοικεν ὁ ἀνὴρ τοῦ Περικλέους τὰ μὲν ἀλλα μὴ πρὸς αὐτὸν ἡγίσασθαι, τὸ δὲ πλάσμα καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ ταχέως, μηδὲ περὶ παντὸς, ἐκ τοῦ πχρισταμένου λέγειν, ὥσπερ ἐκ τούτων μεγάλου γεγονότος, ζηλῶν καὶ μιμούμενος, οὐ πάνυ προσίσθαι τὴν ἐν τῷ καιρῷ δόξαν, οὐδὲ ἐπὶ τύχῃ πολλάκις ἐκὼν εἶναι ποιεῖσθαι τὴν δύναμιν. Ἐπει τόλμαν γε καὶ θάρσος οἱ λεχθέντες ὑπ' αὐτοῦ λόγοι τῶν γραφέντων μᾶλλον εἰχον, εἴτε δεῖποντεύειν Ἐρατοσθένει, καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ, καὶ τοῖς κωμικοῖς. Ὡν Ἐρατοσθένης μέν φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις πολλαγοῦ γεγονέναι παράδεικχον· ὁ δὲ Φαληρεὺς τὸν ἔμμετρον ἐκεῖγον ὄρκον δύμόσαι ποτὲ πρὸς τὸν δῆμον, ὥσπερ ἐνθουσιῶντα·

Μὰ γῆν, μὰ κρήνας, μὰ ποταμούς, μὰ νόματα!
τῶν δὲ κωμικῶν δι μέν τις αὐτὸν ἀποκαλεῖ ῥωποπερπερήθρου· δὲ,
παρασκώπτων, ὡς γράμμενον τῷ ἀντιθέτῳ, φησὶν οὕτως·

Ἄπελαζεν, ὥσπερ ἔλαζεν· ἡγάπησε γάρ
Τὸ ῥῆμα τοῦτο παραλαζών Δημοσθένης.

ἔκτος εἰ μὴ, νὴ Δία, πρὸς τὸν ὑπὲρ Ἀλονήσου λόγον δι Ἀντιφάνης καὶ τούτη πέπαιχεν, ἢν Ἀθηναίοις Δημοσθένης συνεῖσούλευε μὴ λαμβάνειν, ἀλλ' ἀπολαμβάνειν παρὰ Φιλίππου.

Ι. Πλὴν τὸν γε Δημάδην πάντες ὡμολόγουν τῇ φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι, καὶ παραφέρειν αὐτοσχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σκέψεις καὶ παρασκευάς. Ἀρίστων δ', οἱ Χῖος, καὶ Θεοφράστου τινὲς δόξαν ἴστορης περὶ τῶν ἡγιτόρων. Ἐρωτιθέντα γάρ, ὅποιός τις αὐτῷ φαίνεται δύτωρ δι Δημοσθένης, εἰπεῖν· «Ἄξιος τῆς περιέλεως»· διποτίς δὲ Δημάδης· «Τηπέρ τὴν πόλιν», οἱ δι αὐτὸς φέρ-

λόσσοφος Πολύευκτον ἴστορεῖ τὸν Σφήττιον, ἔνα τῶν τότε πολιτευομένων Ἀθηναῖς, ἀποραίνεσθαι, μέγιστον μὲν εἶναι ἥτορας Δημοσθένη, δυνατώτατον δ' εἰπεῖν Φωκίωνα· πλεῖστον γὰρ ἐν βραχυτάτῃ λέξει νοῦν ἔκφέρειν. Καὶ μέντοι καὶ τὸν Δημοσθένη φασὶν αὐτὸν, ὅσάκις *ἀν^τ* ἀντερῶν αὐτῷ Φωκίων ἀναβαίνοι, λέγειν πρὸς τοὺς συνίθεις «*Ἔτη τῶν ἔμῶν λόγων κοπίς ἀνίσταται*». Τοῦτο μὲν οὖν ἀδηλον εἴτε πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνδρὸς δημοσθένης, εἴτε πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν δόξαν ἐπεπόνθει, πολλῶν πάνυ καὶ μακρῶν περιόδων ἐν ἡῆμα καὶ νεῦμα πίστιν ἔχοντος ἀνθρώπου κυριώτερον ἡγούμενος.

ιά. Τοῖς δὲ σωματικοῖς ἐλκττώμασι τοικύτην ἐπῆγεν ἀσκησιν, ὡς δημοσθένης Δημήτριος ἴστορεῖ, λέγων αὐτοῦ Δημοσθένους ἀκούειν πρεσβύτου γεγονότος. Τὴν μὲν ἀσέφειαν καὶ τραυλότητα τῆς γλώττης ἐκβιάζεσθαι καὶ διαρρέοντι εἰς τὸ στόμα ψήφους λαμβάνοντα, καὶ ᾧσεις ἄμα λέγοντα· τὴν δὲ φωνὴν ἐν τοῖς δρόμοις γυμνάζεσθαι καὶ ταῖς πρὸς τὰ σιμὰ προσβάσσει, διαλεγόμενον, καὶ λόγους τινὰς, ἢ στίχους, ἄμα τῷ πνεύματι πυκνουμένῳ προφερόμενον· εἶναι δὲ αὐτῷ μέγα κάτοπτρον οὔκοι, καὶ πρὸς τοῦτο τὰς μελέτας εὗ ἐναντίες ἴστάμενον περαίνειν. Λέγεται δ', ἀνθρώπου προτελθόντος, δεομένου συνηγορίας, καὶ διεξιόντος, ὡς ὑπό του λάθοι πληγάς· «Ἄλλὰ σύ γε (φάναι τὸν Δημοσθένη) τούτων, ὃν λέγεις, οὐδὲν πέπονθες». Ἐπιτείναντος δὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βιῶντος· «Ἐγώ, Δημόσθενες, οὐδὲν πέπονθα! — Νὴ Δία (φάναι), γῦν ἀκούω φωνὴν ἀδικουμένου καὶ πεπονθότα». Οὕτως φέτο μέγα πρὸς πίστιν εἶναι τὸν τόνον, καὶ τὴν ὑπόκρισιν τῶν λεγόντων. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ὑποκρινόμενος ἔρετε θαυμαστῶς· οἱ δὲ χαρίεντες ταπεινὸν ἡγοῦντο καὶ ἀγεννὲς αὐτοῦ τὸ πλάσμα καὶ μαλακὸν, ὃν καὶ Δημήτριος δημοσθένης ἔστιν. Λίσιωνα δέ φησιν «Ἐρμιππος, ἐρωτηθέντα περὶ τῶν πάλαι ῥητόρων καὶ τῶν καθ' αὐτὸν, εἰπεῖν, ὡς ἀκούων μὲν ὃν τις ὁθαύμασεν ἐκείνους εὐκόσμως καὶ μεγαλοπρεπῶς τῷ δῆμῳ διαλεγομένους· ἀναγινωσκόμενοι δ' οἱ Δημοσθένους λόγοι πολὺ τῇ κατακτευῇ καὶ δυνάμει διαφέρουσιν. Οἱ μὲν οὖν γεγραμμένοι τῶν λόγων διτι τὸ αὐτηρόν πολὺ καὶ πικρὸν ἔχουσι, τί ἀν λέγοι τις; ἐν δὲ ταῖς ἀπαντήσεσι ταῖς παρὰ τὸν

καιρὸν ἔχρητο καὶ τῷ γελοίῳ. Δημάδου μὲν γάρ εἰπόντος: «Ἐμὲ Δημοσθένης, οὐδὲ τὴν Ἀθηνᾶν! — Λῦτη (εἶπεν) η Ἀθηνᾶ πρώτη ἐν Κολυτῷ μοιχένουσα ἐλήφθη». Πρὸς δὲ τὸν κλέπτην, θεοὺς ἐπεκαλεῖτο Χαλκοῦς, καὶ αὐτὸν εἰς τὰς ἀγυρυπνίας αὐτοῦ καὶ νυκτογραφίας πειρώμενόν τι λέγειν· «Οἴδα (εἶπεν) δτι σε λυπῶ λύγον καίων. Τιμεῖς δὲ, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θυμαζέτε τὰς γινομένας κλοπὰς, δταν τοὺς μὲν κλέπτας χαλκοῦς, τοὺς δὲ τοίχους πηληνούς ἔχωμεν». Αλλὰ περὶ μὲν τούτων κακίπερ ἔτι πλείω λέγειν ἔχοντες, ἐνταῦθα παυσόμεθα. Τὸν δ' ἄλλον αὐτοῦ τρόπον, καὶ τὸ ἥθος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς πολιτείας θεωρεῖσθαι δικαιόν ἐστιν.

ιβ'. «Ωρμησε μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ, τοῦ Φωκικοῦ πολέμου συνεστῶτος, ὡς αὐτός τε φησι, καὶ λαβεῖν ἐστιν ἀπὸ τῶν Φιλιππιῶν δημηγοριῶν. Αἱ μὲν γάρ, ἥδη διαπεπραγμένων ἐκείνων, γεγόνασιν, αἱ δὲ πρεσβύταται τῶν ἔγγιστα πραγμάτων ἀπονταί. Δῆλος δ' ἐστὶ καὶ τὴν κατὰ Μειδίου παρασκευασάμενος εἰπεῖν δίκην, δύο μὲν ἐπὶ τοῖς τριάκοντα γεγονός ἔτη, μικρέπιο δ' ἔχων ἴσχὺν ἐν τῇ πολιτείᾳ, μηδὲ δόξαν. Οἱ καὶ μάλιστά μοι δοκεῖ δεισισσας, ἐπ' ἀργυρίῳ καταβέσθαι τὴν πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἔγθραν.

Οὐ γάρ τι γλυκύθυμος ἀνήρ ἐν, οὐδὲ ἀγανόφρων. ἀλλ' ἔντονος καὶ βίαιος περὶ τὰς ἀμύνας. Ορῶν δ' οὐ φαῦλον, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ δύναμις εὗρην, ἀνδρὸς καὶ πλούτῳ, καὶ λόγῳ, καὶ φίλοις εῦ πεφραγμένον καθελεῖν, τὸν Μειδίαν, ἐνέδωκε τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δεισιμοῖς. Αἱ δὲ τρισχίλιαι καθ' ἑαυτὰς οὐκ ἀν μοι δοκοῦσι τὴν Δημοσθένους ἀμβλύναι πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμένου περιγενέσθαι. Λαβὼν δὲ τῆς πολιτείας καλὴν ὑπόθεσιν, τὴν πρὸς Φιλιππιῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δικαιολογίαν, καὶ πρὸς ταύτην ἀγωνιζόμενος ἀξίως, ταχὺ δόξαν ἔσχε, καὶ περιβλεπτος ὑπὸ τῶν λόγων ἥρθη καὶ τῆς παρέποντος· ὅστε θυμαζέσθαι μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, θεραπεύεσθαι δ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, πλεῖστον δ' αὐτοῦ λόγον εἶναι παρὰ τῷ Φιλίππῳ τῶν δημαγωγούντων· διμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀπεγνωμένους, δτι πρὸς ἔνδοξον αὐτοῖς ἀνθρωπὸν ὁ ἀγών ἐστι. Καὶ γάρ Αἰσχίνης κοιτιμένης καὶ ὑπερίδης τοικῦντα ὑπὲρ αὐτοῦ κατηγοροῦντες εἰρήκουσιν.

ιγ'. "Οθεν οὐκ οἶδ', δπως πάρεστη Θεοπόμπῳ λέγειν, αὐτὸν ἀνεῖδαιον τῷ τρόπῳ γεγονέναι, καὶ μήτε πράγμασι, μήτ' ἀνθρώποις, πολὺν χρόνον τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν δυνάμενον. Φαίνεται γάρ, εἰς ἣν ἀπ' ἀρχῆς τῶν πραγμάτων μερίδα καὶ τάξιν αὐτὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ κατέστησε, ταύτην ἄχρι τέλους διαφυλάξας, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ βίῳ μὴ μεταβαλλόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον ἐν τῷ μὴ μεταβαλέσθαι προέμενος. Οὐ γάρ, ὡς Δημάδης, ἀπολογούμενος διὰ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ μεταβολὴν, ἔλεγεν αὐτῷ μὲν αὐτὸν τάναντία πολλάκις εἰρηκέναι, τῇ δὲ πόλει μηδέποτε καὶ Μελάνωπος, ἀντιπολιτευόμενος Καλλιστράτῳ, καὶ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ χρήμασι μετατιθέμενος, εἰώθει λέγειν πρὸς τὸν δῆμον· «'Ο μὲν ἀνὴρ ἐχθρὸς, τὸ δὲ τῆς πόλεως νικάτω συμφέρον». Νικόδημος δ', δ Μεσσήνιος, Κασσάνδρῳ προστιθέμενος πρότερον, εἰτ' αὖθις ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου πολιτευόμενος, οὐκ ἔφη τάναντία λέγειν· ἀεὶ γάρ εἴναι συμφέρον ἀκροασθαι τῶν κρατούντων οὕτω καὶ περὶ Δημοσθένους ἔχομεν εἰπεῖν, οἷον ἐκτρεπομένου καὶ πλαγιάζοντος, ἢ φωνὴν, ἢ πρᾶξιν, ἀλλ' ὥσπερ ἐφ' ἐνὸς καὶ ἀμεταβλήτου δικυράρυματος, τῆς πολιτείας, ἕνα τόνον ἔχων ἐν τοῖς πράγμασιν ἀεὶ διετέλεσε. Παναχίτιος δ', δ φιλόσοφος, καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ φησὶν οὕτω γεγράφθαι τοὺς πλειστους, ὡς μόνου τοῦ καλοῦ· δι' αὐτὸν αἱρετοῦ ὅντος, τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου, τὸν Κατ' Ἀριστοκράτους, τὸν Ὑπὲρ τῶν ἀτελειῶν, τοὺς Φιλιππικούς· ἐν οἷς πᾶσιν οὐ πρὸς τὸ ἄδιστον, ἢ ὁρίστον, ἢ λυσιτελέστατον, ἄγει τοὺς πολίτας, ἀλλὰ πολλαχοῦ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν σωτηρίαν οἴεται δεῖν ἐν δευτέρῃ τάξει τοῦ καλοῦ ποιεῖσθαι καὶ τοῦ πρέποντος. 'Ως, εἴγε τῇ περὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ φιλοτιμίᾳ καὶ τῇ τῶν λόγων εὐγενείᾳ παρῆν ἀνδρείᾳ τε πολεμιστήριος, καὶ τὸ καθαρῶς ἔκαστα πράττειν, οὐκ ἐν τῷ κατὰ Μοιροκλέα, καὶ Πολύευκτον, καὶ Ὑπερίδην, ἀριθμῷ τῶν φίτορων, ἀλλ' ἄνω μετὰ Κίμωνος, καὶ Θουκυδίδου, καὶ Περικλέους, ἀξιοῖς ἦν τίθεσθαι.

ιδ'. Τῶν γοῦν κατ' αὐτὸν ὁ Φωκίων, οὐκ ἐπαιγνουμένης προϊστάμενος πολιτείας, ἀλλὰ δοκῶν μακεδονίζειν, δημως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην οὐδὲν οὐδαμοῦ χειρῶν ἔδοξεν Ἐφιάλτου, καὶ Ἀριστείδου, καὶ Κίμωνος, ἀνὴρ γενέσθαι. Δημοσθένης δ', οὐκ ἂν ἐν

τοῖς ὅπλοις ἀξιόπιστος, ὡς φησιν ὁ Δημήτριος, οὐδὲ πρὸς τὸ λαμπάνειν παντάπαισιν ἀπωχυρωμένος, ἀλλὰ τῷ μὲν παρὰ Φιλίππου καὶ Μακεδονίας ἀνάλιωτος ὥν, τῷ δὲ ἄνωθεν ἐκ Σούσων καὶ Ἐγειράνων ἐπιβατός χρυσίῳ γεγονώς καὶ κατακεκλυσμένος, ἐπαινέσαι μὲν ἵκανώτατος ἦν τὰ τῶν προγόνων καλά, μιμήσασθαι δὲ οὐχ ὄμοίως. Ἐπεὶ τούς γε καθ' αὐτὸν ῥήτορας (ἔξω δὲ λόγου τιθεματικοὶ Φωκίωνα), καὶ τῷ βίῳ παρηλθε. Φαίνεται δὲ καὶ μετὰ παρθηκαὶς μάλιστα τῷ δήμῳ διαλεγόμενος, καὶ πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τῶν πολλῶν ἀντιτείνων, καὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν αὐτῶν ἐπιφύσμενος, ὡς ἐκ τῶν λόγων λαζεῖν ἔστιν. Ἰστορεῖ δὲ καὶ Θεόπομπος, ὅτι, τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τινα προβαλλομένων αὐτὸν κατηγορίαν, ὡς [δ'] οὐχ ὑπάκουε θορυβούντων, ἀναστὰς εἶπεν· «Γεῦσις ἐμοὶ, ὡς ἀνδρες Ἀθηναῖοι, συμβούλῳ μὲν, κἀν μὴ θέλητε, χοήσεσθε συκοφάντῃ δ', οὐδὲ ἐὰν θέλητε. Σφόδρα δὲ ὀριστοκρατικὸν αὐτοῦ πολίτευμα καὶ τὸ περὶ Ἀντιφῶντος ὃν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφεθέντα συλλαβθόν, ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν παρήγαγε, καὶ παρ' οὐδὲν τὸ προσκροῦσκαι τῷ δήμῳ θέμενος, ἥλεγχεν ὑπεσχημένον Φιλίππῳ τὰ νεώρικα ἐμπρήσειν καὶ παραδοθεὶς ὁ ἀνθρωπος ὑπὸ τῆς βουλῆς ἀπέθανε. Κατηγόρησε δὲ καὶ τῆς ιερείας Θεωρίδος, ὡς ἀλλὰ τε ῥᾳδιούργούσης πολλὰ, καὶ τοὺς δούλους ἐξαπατᾶν διδασκούσης· καὶ θανάτου τιμησάμενος ἀπέκτεινε.

ἰε. Λέγεται δὲ καὶ τὸν κατὰ Τιμοθέου τοῦ στρατηγοῦ λόγον, φριγισάμενος Ἀπολλόδωρος εἰλεῖ τὸν ἀνδρα τοῦ ὄφληματος, Δημοσθένης γράψαι τῷ Ἀπολλοδώρῳ, καθάπερ καὶ τοὺς πρὸς Φορμίωνα καὶ Στέφανον, ἐφ' οἷς εἰκότως ἡδόξησε. Καὶ γάρ Φορμίων ἡγωνίζετο λόγῳ Δημοσθένους πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον, ἀτεγγωνίς, καθάπερ ἐξ ἑνὸς μιχαριώπωλίου, τὰ κατ' ἀλλήλων ἐγγειρίδια πωλοῦντος αὐτοῦ τοῖς ἀντιδίκοις. Τὸν δὲ δημοσίων, ὃ μὲν κατ' Ἀνδροτίωνος, καὶ Τιμοκράτους, καὶ Ἀριστοκράτους, ἐτέροις ἐγράψησαν, οὕπω τῇ πολιτείᾳ προσελκυθότος. Δοκεῖ γάρ δυοῖν, ἢ τριῶν, δέοντα ἔτη τριάκοντα γεγονός ἐξενεγκεῖν τοὺς λόγους ἐκείνους. Τὸν δὲ κατ' Ἀριστογείτονος αὐτὸς ἡγωνίσατο, καὶ τὸν περὶ τῶν ἀτελειῶν, διὰ τὸν Χαθρίου παῖδα Κτήσιππον, ὡς φησιν αὐτός· ὡς δ' ἔνεισι λέγουσι, τὴν μητέρα τοῦ γεννήσκου μηνύμενος. Οὐ μὴν ἔγκρι-

ταύτην, ἀλλὰ Σαμίᾳ τινὶ συνάκησεν, ως ἴστορεῖ Δημόστριος ὁ Μάδ-
γνης ἐν τοῖς Περὶ ὅμωνύμων. 'Ο δὲ κατ' Λισχίου τῆς παραπρε-
σείας, ἀδηλον, εἰ λέλεκται κατίτοι φησίν Ἰδομενεὺς, παρὰ τριά-
κοντα μόνας τὸν Αἰσχύνην ἀποφυγεῖν. Ἀλλ' οὐκ ἔσικεν οὕτως ἔχειν
τάληθες, εἰ δεῖ τοῖς περὶ στεφάνου γεγραμμένοις ἐκατέρων λό-
γοις τεκμαλρεθῆ. Νέμνηται γάρ οὐδέτερος αὐτοῦ ἐναργῶς, οὐδὲ
τρχῶς, ἐκείνου τοῦ ἀγώνος, ως ὅχρι δίκης προελθόντος. Ταυτὶ
μὲν οὖν ἔτεροι διακρινοῦσι μᾶλλον.

ΙΣ'. Η δὲ τοῦ Δημοσθένους πολιτείᾳ φανερὰ μὲν ἦν, ἕτι καὶ
τῆς εἰρήνης ὑπαρχούσῃ, οὐδὲν ἐδόντος ἀνεπιτίμητον τῶν πραττο-
μένων ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος, ἀλλ' ἐρ' ἐκάστῳ ταράζτοντος τοὺς Ἀ-
Θηναίους, καὶ διακαίοντος ἐπὶ τὸν ἀνθρωπον. Διὸ καὶ παρὰ Φι-
λίππων πλείστος ἦν λόγος αὐτοῦ, καὶ ὅτε πρεσβεύων δέκατος ἦκεν
εἰς Μακεδονίαν, ἔκουσε μὲν πάντων Φίλιππος, ἀντεῖπε δὲ μετὰ
πλείστης ἐπιμελείας πρὸς τὸν ἐκείνου λόγον. Οὐ μὴν ἔν γε ταῖς
ἄλλαις τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις ὅμοιον αὐτὸν τῷ Δημοσθένει πα-
ρεῖγεν, ἀλλὰ προσήγετο τοὺς περὶ Λισχίην καὶ Φιλοκράτη μᾶλ-
λον. "Οθεν ἐπαινούντων ἐκείνων τὸν Φίλιππον, ως καὶ λέγειν δυ-
νατώτατον, καὶ κάλλιστον ὄφθηναι, καὶ νὴ Δία συμπιειν ἵκανώ-
τατον, ἡναγκάζετο βισκαίνων ἐπισκώπτειν, ως τὸ μὲν σοφιστοῦ,
τὸ δὲ γυναικὸς, τὸ δὲ σπογγιαῖς εἴη, βασιλέως δ' οὐδὲν ἐγκώμιον.

ΙΣ'. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πολεμεῖν ἔφρεπε τὰ πράγματα, τοῦ μὲν Φι-
λίππου μὴν δυναμένου τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, τῶν Ἀθηναίων ἐγειρο-
μένιον ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, πρῶτον μὲν εἰς Εὔβοιαν ἐξώρυκησε
τοὺς Ἀθηναίους, καταδεδουλωμένην ὑπὸ τῶν τυράννων Φιλίππων
καὶ διαβάντες, ἐκείνου τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἐξήλασσαν τοὺς Μα-
κεδόνας. Δεύτερον δὲ Βυζαντίοις ἐδοκίλησε καὶ Περινθίοις ὑπὸ τοῦ
Μακεδόνος πολεμουμένοις, πείσας τὸν δῆμον, ἀρέντα τὴν ἔχθραν,
καὶ τὸ μεμνῆσθαι τῶν περὶ τὸν συμμαχικὸν ἡμαρτημένων ἐκατέ-
ροις πόλεμον, ἀποστεῖλαι δύναμιν αὐτοῖς, ὡφ' ἥ; ἐσώθησαν. Ἐ-
πειτα πρεσβεύων καὶ διαλεγόμενος τοῖς "Ἐλλησι, καὶ παροξύνων,
συνέστησε, πλὴν ὀλίγων, ἀπαντας ἐπὶ τὸν Φίλιππον· ὥστε σύντα-
ξιν γενέσθαι πεζῶν μὲν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων, ἵππων δὲ
δισχιλίων, ἀνευ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων γρήματα δὲ καὶ μισθοὺς,

τοῖς ξένοις εἰσφέρεσθαι προθύμως. Ὅτε καὶ φησι Θεόφραστος, ἀξιῶντων τῶν συμμάχων ὄρισθηναι τὰς εἰσφορὰς, εἰπεῖν Κράτους τὸν δημαρχαγόν, ώς οὐ τεταγμένης σιτεῖται πόλεμος. Ἐπηρμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ μέλλον, καὶ συνισταμένων κατ' ἔθνη καὶ πόλεις Εὔβοιάν, Αγωνίαν, Κορινθίαν, Μεγαρέων, Λευκαδίων, Κερκυραίων, ὁ μέγιστος ὑπελείπετο τῷ Δημοσθένει τῶν ἀγώνων, Θηβαίους προσαγαγέσθαι τῇ συμμαχίᾳ, χώραν τε σύνορον τῆς Ἀττικῆς καὶ δύναμιν ἐναγώνιον ἔχοντας, καὶ μάλιστα τότε τῶν Ἑλλήνων εὑδοκιμοῦντας ἐν τοῖς δπλοῖς. Ἡν δ' οὐ ῥάβδιον ἐπὶ προσφράττοις εὐεργετήμασι τοῖς περὶ τὸν Φωκικὸν πόλεμον τετιθατσευμένους ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μεταστῆσαι τοὺς Θηβαίους, καὶ μάλιστα ταῖς διὰ τὴν γειτνίασιν ἀψιμαχίαις ἀναξαίνομένων ἐκάστοτε τῶν πολεμικῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν ταῖς πόλεσιν.

ι. Οὐ μὴν ἀλλ', ἐπει Φίλιππος, ὑπὸ τῆς περὶ τὴν Ἀμφίσσαν εὐτυχίας ἐπαιρόμενος, εἰς τὴν Ἑλλάτειαν ἐξαίφνης ἐνέπεσε, καὶ τὴν Φωκιδα κατέσγεν, ἐκπεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων, καὶ μηδενὸς τολμῶντος ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ βῆμα, μηδὲ ἔχοντος, ὃ τι γρὴ λέγειν, ἀλλ' ἀπορίας οὕσης ἐν μέσῳ καὶ σιωπῆς, παρελθὼν μόνος ὁ Δημοσθένης, συνεβούλευε τῶν Θηβαίων ἔχεσθαι καὶ τἄλλα πυραθρόντας καὶ μετεωρίσκει, ὥσπερ εἰώθει, τὸν δῆμον ταῖς ἐλπίσιν, ἀπεστάλη πρεσβευτὴς μεθ' ἑτέρων εἰς Θήβας. Ἐπειψε δὲ καὶ Φίλιππος, ώς Μαρτύρις ψηστὸν, Ἀριόνταν μὲν καὶ Κλέαρχον, Μακεδόνας, Δάρογον δὲ *καὶ* Θεσσαλὸν, καὶ Θρακοῦδαῖον ἀντεροῦντας. Τὸ μὲν οὖν συμφέρον οὐ διέφυγε τοὺς τῶν Θηβαίων λογισμοὺς, ἀλλ' ἐν δημασιν ἔκαστος εἶχε τὰ τοῦ πολέμου δεινὰ, ἔτι τῶν Φωκικῶν τραυμάτων νεαρῶν παραμενόντων. Ηἱ δὲ τοῦ ῥήτορος δύναμις, ώς φησι Θεόπομπος, ἐκριπτίζουσα τὸν θυμὸν αὐτῶν, καὶ διακαίουσα τὴν φιλοτιμίαν, ἐπεσκότησε τοῖς ἀλλοῖς ἀπασιν ὥστε φόβον καὶ λογισμὸν καὶ χάριν ἐκβαλεῖν αὐτοὺς, ἐνθουσιῶντας ὑπὸ τοῦ λόγου πρὸς τὸ καλόν. Οὕτω δὲ μέγχα καὶ λαμπρὸν ἐφάνη τὸ τοῦ ῥήτορος ἔργον, ὥστε τὸν μὲν Φίλιππον εὐθὺς ἐπικηρυκεύεσθαι, δεόμενον εἰρήνης, δρήκη δὲ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι, καὶ συνεξαντῆναι πρὸς τὸ μέλλον, ὑπορετεῖν δὲ μὴ μόνον τοὺς στρατηγοὺς τῷ Δημοσθένει ποιοῦντας τὸ προσαττόμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Βοιω-

τάρχας· διοικεῖσθαι τα τὰς ἐκκλησίας ἀπόστας οὐδὲν ἔττον ὑπ' ἔκεινου τότε τὰς Θηβαίων, ἢ τὰς Ἀθηναίων, ἀγαπωμένου παρ' ἄρι- φοτέροις καὶ δυναστεύοντος, οὐκ ἀδίκως, οὐδὲ παρ' ἀξίαν, ὥσπερ ἀποφανέται Θεόπομπος, ἀλλὰ καὶ πάνυ προσκρόντως.

ιθ'. Τύχη δέ τις ἔοικε δαιμόνιος ἐν περιφορῇ πραγμάτων, εἰς ἔκεινο καιροῦ συμπερχίγουσα τὴν ἔλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐναν- τιούσθαι τοῖς πραττομένοις, καὶ πολλὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ἀνα- φαίγειν, ἐν οἷς ἡ τε Πυθία δεινὰ προσφανε μαντεύματα, καὶ χρη- σμὸς ἥδετο παλαιὸς ἐκ τῶν Σιβυλλείων·

Τῆς ἐπὶ Θερμώδοντι μάχης ἀπάνευθε γενοίμην,

Αἰετὸς ἐν νεφέσσαις καὶ ἡρί θητασθεῖ!

Κλασίει ὁ νικηθεῖς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλε.

Τὸν δὲ Θερμώδοντα φασὶν εἶναι παρ' ἡμῖν ἐν Χαιρωνείᾳ ποτά- μιον μικρὸν εἰς τὸν Κηφισὸν ἐμβάλλον. Ἡμεῖς δὲ νῦν μὲν οὐδὲν ἔσμεν οὕτω τῶν φευμάτων ὄνομαζόμενον, εἰνάζομεν δὲ τὸν κα- λούμενον Λίμωνα, Θερμώδοντα λέγεσθαι τότε· καὶ παραρρέει παρὰ τὸ Ἡράκλειον, ὅπου κατεστρατοπέδευον οἱ "Ἐλληνες" καὶ τεκμα- ρόμεθα, τῆς μάχης γενομένης, αἴματος ἐμπλησθέντα καὶ νεκρῶν τὸν ποταμὸν, ταύτην διεκλαδεῖαι τὴν προσγορίαν. Ο δε Δοῦρος οὐ ποταμὸν εἶνάι φησι τὸν Θερμώδοντα, ἀλλ' ίστάντας τιὰς σκηνὴν καὶ περιορύταντας, ἀνδριαντίσκον εὑρεῖν λίθινον, ὑπὸ γραμμάτων τινῶν διασημαίνομενον ὡς εἴη Θερμώδων, ἐν ταῖς ἀγκάλαις Ἀμα- ζόνα φέροντα τετρωμένην· ἐπὶ δὲ τούτῳ χρησμὸν ἄλλον ἥδεσθαι, λέγοντα·

Τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι μάχην μένε, παμμέλαν ὄρνι·

Τηνέ τοι κρέα πολλὰ παρέσεται δινθρώπεια.

κ'. Ταῦτα μὲν οὖν ὅπως ἔχει, διαιτησαι χαλεπόν. Ο δὲ Δημο- σθένης λέγεται, τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὅπλοις ἐκτεθαρρήκως, καὶ λαμ- πρὸς ὑπὸ ῥώμης καὶ προθυμίας ἀνδρῶν τοσούτων προκαλουμένων τοὺς πολεμίους αἰρόμενος, οὔτε χρησμοῖς ἐξην προσέχειν, οὔτε μαν- τείας ἀκούειν· ἀλλὰ καὶ τὴν Πυθίαν ὑπονοεῖν ὡς φιλιππίζουσαν, ἀναμιμνήσκων Ἐπαρινάνδου τοὺς Θηβαίους, καὶ Περικλέους τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἔκεινοι τὰ τοιαῦτα δειλίας ἡγούμενοι προφάσεις, ἔχρωντο τοῖς λογισμοῖς. Μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀγήρ ἦν ἀγαθός. Ἐν δὲ τῇ μάχῃ καλὸν οὐδὲν, οὐδὲ διμολογούμενον ἔργον, οἷς εἴπειν,

TOM. Δ'.

ἀποδειξάμενος, φέρετο τὴν τάξιν ἀποδράς αἰσχυστα, καὶ τὰ δηλα
ρίψας, οὐδὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀσπίδος, ὡς ἔλεγε Πυθέας, αἰσχυν-
θεῖς, ἐπιγεγραμμένην γράμματι χρυσοῖς· ἈΓΛΑΘῇ ΤÝΧΗ. Παρα-
τίκα μὲν οὖν ὁ Φίλιππος ἐπὶ τῇ νίκῃ διὰ τὴν χαρὰν ἐξυβρίσας, καὶ
κωμάδας ἐπὶ τοὺς νεκρούς, μεθύων ἥδε τὴν ἀρχὴν τοῦ Δημοσθένους
ψηφίσματος, πρὸς πόδα διαιρῶν καὶ ὑποκρούων.

Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς
Ταῦτα εἶπεν.

Ἐκνήψας δὲ, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ περιστάντος αὐτὸν ἀγῶνος ἐν νῷ
λαθὼν, ἔφριττε τὴν δεινότητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ῥήτορος, ἐν
μέρει μικρῷ μιᾶς ἡμέρας τὸν ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας καὶ τοῦ σώματος
ἀναρρόψαι κίνδυνον ἀναγκασθεῖς ὑπ' αὐτοῦ. Διῆκτο δὲ δόξα
μέχρι τοῦ Περσῶν βασιλέως. Κάκενος ἐπεμψε τοῖς στρατάπαις
γράμματα, χρήματα Δημοσθένει διδόναι κελεύων καὶ προσέχειν
ἐκείνῳ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὡς περισπάσαι δυναμένῳ καὶ κα-
ταγεῖν ταῖς Ἑλληνικαῖς ταραχαῖς τὸν Μακεδόνα. Ταῦτα μὲν οὖν
ὕστερον ἐρώκεν Ἀλέξανδρος, ἐν Σάρδεσιν ἐπιστολάς τινας ἀνευ-
ρών τοῦ Δημοσθένους, καὶ γράμματα τῶν βασιλέως στρατηγῶν,
δηλοῦντα τὸ πλῆθος τῶν διθέντων αὐτῷ χρημάτων.

καὶ. Τότε δὲ, τῆς ἀτυχίας τοῖς Ἑλλησι γενομένης, οἱ μὲν ἀντι-
πολιτευόμενοι ῥήτορες, ἐπεμβαίνοντες τῷ Δημοσθένει, κατεσκεύαζον
εὐθύνας καὶ γραφὰς ἐπ' αὐτὸν· ὃ δὲ δῆμος οὐ μόνον τούτων ἀπέ-
λυεν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν διετέλει, καὶ προσκαλούμενος αὐθίς, ὡς εὔ-
νουν, εἰς τὴν πολιτείαν, ὅπερε καὶ τῶν διτέων ἐκ Χαιρωνείας κο-
μισθέντων, καὶ θαπτομένων, τὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐπαινον εἰπεῖν
ἀπέδωκεν, οὐ ταπεινῶς, οὐδὲ ἀγεννῶς, φέρων τὸ συμβεβηκός, ὡς
γράφει καὶ τραγῳδεῖ Θεόπομπος, ἀλλὰ τῷ τιμῆν μάλιστα καὶ
κοσμεῖν τὸν σύμβουλον ἀποδεικνύμενος τὸ μὴ μεταμέλεσθαι τοῖς
βεβουλευμένοις. Τὸν μὲν οὖν λόγον εἶπεν ὁ Δημοσθένεις, τοῖς δὲ
ψηφίσμασιν οὐχ ἔκυτὸν, ἀλλ' ἐν μέρει τῶν φίλων ἔκαστον ἐπέγρα-
φεν, ἔξοιωνιζόμενος τὸν ἕδιον δαίμονα καὶ τὴν τύχην, ὡς αὐθίς
ἀνεθάρρησε, Φιλίππου τελευτήσαντος. Ἐτελεύτησε δὲ τῇ περὶ Χαι-
ρωνειαν εὐτυχίᾳ χρόνον οὐ πολὺν ἐπιβιώσας· καὶ τοῦτο δοκεῖ τῷ
τελευταῖ φ τῶν ἐπῶν δι χρησμὸς ἀποθεσπίσας·
Κλαίει ὁ νικηθεὶς, δὲ νικήσας ἀπόλωλεν.

κδ'. "Βγγνω μὲν οὖν κρύφα τὴν τοῦ Φιλίππου τελευτὴν ὁ Δημοσθένης. Προκαταλαμβάνων δὲ τὸ θαρρέεν ἐπὶ τὰ μέλλοντα τοὺς Ἀθηναίους, προῆλθε φαιδρὸς εἰς τὴν βουλὴν, ὃς ὅντες ἔωρακὼς, ὡφ' οὗτι μέγα προσδοκῶν Ἀθηναῖοις ἀγαθόν· καὶ μετ' οὐ πολὺ παρῆσαν οἱ τὸν Φιλίππου θάνατον ἀπαγγέλλοντες. Εὐθὺς οὖν ἔθυον εὐχαριστίαν, καὶ στεφανοῦν ἐψηφίσαντο Παυσανίζυν. Καὶ προῆλθεν ὁ Δημοσθένης ἔχων λαμπρὸν ἱμάτιον ἐστεφανωμένος, ἑρδόμην ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τεθνηκυίας, ὡς Λισχίνης φησι, λοιδορῶν ἐπὶ τούτῳ, καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ μισοτεκνίαν, αὐτὸς δὲ ἀγεννής καὶ μαλακός, εἰ τὰ πένθι καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἡμέρου καὶ φίλοστάργου ψυχῆς ἐποιεῖτο σημεῖα, τὸ δὲ ἀλύπως φέρειν ταῦτα καὶ πράξις ἀπεδοκιμάζειν. Ἔγώ δ', ὡς μὲν ἐπὶ θανάτῳ βασιλέως, ἡμέρως οὕτω καὶ φιλανθρώπως ἐν οἷς ποτέ γέγονε, χρησταμένου πταῖσσαν αὐτοῖς, στεφανηρορεὶν καλῶς εἶχε καὶ θύειν, οὐκ ἀν εἴποιμι πρὸς γάρ τῷ νεμεσητῷ καὶ ἀγεννής, ζῶντα μὲν τιμῆν καὶ ποιεῖσθαι πολίτην, πεσόντος δ' ὑρ' ἐτέρου, μὴ φέρειν τὴν χαρὰν μετοίως, ἀλλ' ἐπισκιρτῷ τῷ νεκρῷ καὶ παιωνίζειν, ὥσπερ αὐτοὺς ἀνδραγαθίσαντας. Οτι μέντοι τὰς οἰκοι τύχας καὶ δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἀπολιπῶν ταῖς γυναιξὶν ὁ Δημοσθένης, ἢ τῇ πόλει συμφέρειν φετο, ταῦτ' ἐπραττεν, ἐπικινδ, καὶ τίθεμαι πολιτικῆς καὶ ἀνδρώδους ψυχῆς, ἀεὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἴστάμενον, καὶ τὰ οἰκεῖα πάθη καὶ πράγματα τοῖς δημοσίοις ἐπικυρέγοντα, τηρεῖν τὸ ἀξιωμα πολὺ μᾶλλον, ἢ τοὺς ὑποκριτὰς τῶν βασιλικῶν καὶ τυραννικῶν προσώπων· οὓς δρῶμεν οὔτε κλαίοντας, οὔτε γελῶντας, ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς αὐτοὶ θέλουσιν, ἀλλ' ὡς δὲ ἀγῶν ἀπαιτεῖ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ δεῖ τὸν ἀτυχήσαντα μὴ περιορᾶν ἀπαργύρωτον ἐν τῷ πάθει κείμενον, ἀλλὰ καὶ λόγοις χρῆσθαι κουφίζουσι, καὶ πρὸς ἡδίω πράγματα τρέπειν τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οἱ τοὺς δρθαλμῶντας ἀπὸ τῶν λαμπρῶν καὶ ἀντιτύπων ἐπὶ τὰ γλωρύα καὶ μαλακὰ χρώματα τὴν δῆλην ἀπάγειν κελεύοντες πόθεν ἀν τις ἐπαγάγοιτο βελτίω παρηγορίαν, ἢ πατρίδος εὔτυχούστης ἐκ τῶν κοινῶν παθῶν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα σύγκρισιν ποριζόμενος, τοῖς βελτίσσιν ἀρανίζουσαν τὰ γείρω; Ταῦτα μὲν οὖν εἰπεῖν προήγθημεν, δρῶντες ἐπικλωντα πολλοὺς καὶ ἀποθηλύγοντα τὸν Λισχίνην τῷ λόγῳ τούτῳ πρὸς οἰκτον.

κγ'. Αι δὲ πόλεις, πάλιν τοῦ Δημοσθένους ἀναρριπίζοντος αὗτας, συνισταντο· καὶ Θηβαῖοι μὲν ἐπέθεντο τῇ φρουρῇ, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον, ὅπλα τοῦ Δημοσθένους αὐτοῖς παρασκευάσαντος· Ἀθηναῖοι δ' ὡς πολεμήσοντες μετ' αὐτῶν παρασκευάζοντο. Καὶ τὸ βῆμα κατεῖχεν ὁ Δημοσθένης, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ στρατηγοὺς τοῦ βασιλέως ἔγραψε, τὸν ἐκεῖθεν ἐπεγείρων πόλεμον Ἀλεξάνδρῳ, παιδίᾳ καὶ Μαργύτῃ ἀποκαλῶν αὐτόν. Ἐπειὶ μέντοι τὰ περὶ τὴν χώραν θέμανος, παρῆν αὐτὸς μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἔξεκόπτο μὲν ἡ θρασύτης τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπεσθήκει· Θηβαῖοι δὲ, προδοθέντες ὑπ' ἐκείνων, ἤγωνίσαντο καθ' αὐτοὺς, καὶ τὴν πόλιν ἀπέβαλον. Θορύβου δὲ μεγάλου τοὺς Ἀθηναίους περιεστάτος, ἀπεστάλη μὲν ὁ Δημοσθένης, αἱρεθεὶς μεθ' ἑτέρων πρεσβευτής πρὸς Ἀλεξανδρον· δείσας δὲ τὴν ὁργὴν, ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ἀνεγάρησεν ὅπιστα, καὶ τὴν πρεσβείαν ἀφῆκεν. Εὔθυς δ' ὁ Ἀλεξανδρος ἔξήγειται πέμπων τῶν δημαγωγῶν δέκα μὲν, ὡς Ἰδομενεὺς καὶ Δοῦρης εἰρήκασιν, ὄκτω δ', ὡς οἱ πλεῖστοι, καὶ δοκιμώτατοι τῶν συγγραφέων, τούσδε, Δημοσθένη, Πολύευκτον, Εφιάλτην, Λυκοῦργον, Μοιροκλέα, Δάζωνα, Καλλισθένη, Χαρίδημον. Ὅτε καὶ τὸν περὶ τῶν προβάτων λόγον ὁ Δημοσθένης, ὡς τοῖς λύκοις τοὺς κύνας ἐξέδωκε, διηγησάμενος, αὐτὸν μὲν εἴκασε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κυσίν ὑπὲρ τοῦ δήμου μαχομένοις, Ἀλεξανδρον δὲ τὸν Μακεδόνα, μονόλυκον προστηγόρευσεν, ἔτι δ' «Ως (ἔφη) τοὺς ἐμπόρους δρῶμεν, δταν ἐν τρυβλίῳ δεῖγμα περιφέρωσι, δι' δλίγων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας, οὕτως ἐν ἡμῖν λαυθάνετε πάντας αὐτοὺς συνεκδιδόντες». Ταῦτα μὲν οὖν Ἀριστόθεου λος ὁ Κασσανδρεὺς ιστόρηκε· Βουλευομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ διαιπορούντων, ὁ Δημάδης λαβὼν πέντε τάλαντα παρὰ τῶν ἀνδρῶν, ὡμοιόγγησε πρεσβεύτειν καὶ δεήσεσθαι τοῦ βασιλέως ὑπὲρ αὐτῶν εἴτε τῇ φιλίᾳ πιστεύων, εἴτε προτδοκῶν μεστὸν εὔρησειν, ὥσπερ λέοντα, φόνου κεκορεσμένον. Ἐπεισε δ' οὖν καὶ παρητήσατο τοὺς ἀνδρες ὁ Δημάδης, καὶ διέλλασξεν αὐτῷ τὴν πόλιν.

κδ'. Ἀπελθόντος δ' Ἀλεξανδρου, μεγάλοι μὲν ἦσαν οὗτοι, ταπεινὰ δ' ἔπραττεν ὁ Δημοσθένης. Κινουμένω δ' Ἀγιδι τῷ Σπαρτιάτῃ βραγέκ τοικενήθη πάλιν, εἴτ' ἔπτηξε, τῶν μὲν Ἀθηναίων

οὐ συνεξαναστάντων, τοῦ δ' Ἀγίδος πεισόντος, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων συντριβέντων. Εἰσήχθη δὲ τότε καὶ ἡ περὶ τοῦ στεφάνου γραφὴ κατὰ Κτησιφῶντος, γραφεῖσα μὲν ἐπὶ Χαιρώνδου ἄρχοντος, μικρὸν ἐπάνω τῶν Χαιρωνικῶν, κριθεῖσα δὲ ὑστερον ἔτεσι δέκα ἐπὶ Ἀριστοφῶντος, γενομένη δὲ, ὡς οὐδεμίᾳ τῶν δημοσίων, περιβόλοτος, διά τε τὴν δόξαν τῶν λεγόντων, καὶ τὴν τῶν δικαζόντων εὐγένειαν· οὐδὲ τοῖς ἐλαύνουσι τὸν Δημοσθένη, τότε πλεῖστον δυναμένοις καὶ μακεδονίζουσιν, οὐ προκαντο τὴν κατ' αὐτοῦ ψήφον, ἀλλ' οὕτω λαμπρῶς ἀπέλυσαν, ὥστε τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων Αἰσχύλην μὴ μεταλαβεῖν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῆς πόλεως ἤχετ' ἀπίδιν, καὶ περὶ Ῥόδου καὶ Ἰωνίαν σοφιστεύων κατεβίωσε.

κέ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ Ἀρπαλος ἦκεν ἐξ Ἀσίας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποδράς Ἀλέξανδρον, αὐτῷ τε τὰ πράγματα συνειδὼς πονηρὰ δι' ἀστοτίαν, κακεῖνον ἥδη χαλεπὸν ὄντα τοῖς φίλοις δεδοικώς. Καταφυγόντος δὲ πρὸς τὸν δῆμον αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν νεῶν αὐτὸν παραδιδόντος, οἱ μὲν ἄλλοι ῥήτορες εὐθὺς ἐποφθαλμιάσαντες πρὸς τὸν πλοῦτον, ἔθοκθουν, καὶ συνέκειθον τοὺς Ἀθηναίους δέχεσθαι καὶ σώζειν τὸν ἱκέτην. Οἱ δὲ Δημοσθένης πρῶτον μὲν ἀπελαύνειν συνεθεύλειν τὸν Ἀρπαλον, καὶ φυλάττεσθαι, μὴ τὴν πόλιν ἐμβάλωσιν εἰς πόλεμον ἐξ οὐκ ἀναγκαίας καὶ ἀδίκου προφάσεως· ἡμέραις δὲ ὀλίγαις ὑστερον, ἔχεταξομένων τῶν χρημάτων, ἰδὼν αὐτὸν δὲ Ἀρπαλος ἡσέντα βασιλικὴ κύλικι, καὶ καταμαθάνοντα τὴν τορείαν καὶ τὸ εἶδος, ἐκέλευε διαβαστάσαντα, τὴν δλκὴν τοῦ χρυσίου σκέψασθαι. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Δημοσθένους τὸ βάρος, καὶ πυθομένου, πόσον ἄγει, μειδιάσας δὲ Ἀρπαλος· «Ἄξει σοι (φησίν), εἴκοσι τάλαντα»· καὶ γενομένης τάχιστα τῆς νυκτὸς, ἔπειρψεν αὐτῷ τὴν κύλικα μετὰ τῶν εἴκοσι ταλάντων. Ἡν δὲ ἀρά δεινὸς δὲ Ἀρπαλος ἐρωτικοῦ πρὸς χρυσίον ἀνδρὸς ὅψει καὶ διαχύσει καὶ βολαῖς ὄμμάτων ἀνευρεῖν ἥθος. Οὐ γάρ ἀντέσχεν δὲ Δημοσθένης, ἀλλὰ πληγεὶς ὑπὸ τῆς δωροδοκίας, ὥσπερ παραδεδεγμένος φρουρὰν, προσκεχωρήκει τῷ Ἀρπάλῳ. Καὶ μεθ' ἡμέραν εὗ καὶ καλῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραγήλου κατελιξάμενος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε. Καὶ κελευόντων ἀνίτασθαι καὶ λέγειν, διέγευεν, ὡς ἀποκεκομμένης αὐτῷ τῆς φωνῆς. Οἱ δὲ εὑφεεῖς

χλευάζοντες, οὐχ ὑπὸ συνάγγης ἔφραζον, ἀλλ' ὑπὸ ἀργυράγγης εἰς λῆφθαι νύκτωρ τὸν δημαγωγόν· ὕστερον δὲ τοῦ δήμου παντὸς αἰσθομένου τὴν δωριδοκίαν, καὶ βουλόμενον ἀπολογεῖσθαι καὶ πείθειν οὐκ ἐδύντος, ἀλλὰ χαλεπικίνοντος καὶ θορυβοῦντος, ἀναστάς τις ἔσκωψεν, εἰπὼν «Οὐκ ἀκούσεσθε, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ τὴν κύλικα ἔχοντος»; Τότε μὲν οὖν ἀπέπεμψαν ἐκ τῆς πόλεως τὸν "Δρπαλὸν" δεδιότες δὲ, μὴ λόγον ἀπαιτῶνται χρημάτων, ὃν διηρπάκεσσαν οἱ ῥήτορες, ζήτησιν ἐποιοῦντο νεανικήν, καὶ τὰς οἰκίας ἐπιόντες ἡρεύνων, πλὴν τῆς Καλλικλέους τοῦ Ἀρένιδου. Μόνην γάρ τὴν τούτου νεωστὶ γεγαμηκότος οὐκ εἴασσαν ἐλεγχθῆναι, νύμφης ἔνδον οὔσης, ὡς ἴστορεῖ Θεόπομπος.

κείται. 'Ο δὲ Δημοσθένης, δύσσεις χωρῶν, εἰσήνεγκε ψήφισμα, τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ τοὺς ἐκείνην δύζαντας ἀδικεῖν δοῦναι δίκην. Ἐν δὲ πρώτοις αὐτοῦ τῆς βουλῆς ἐκείνου καταψήφισαμένης, εἰσῆλθε μὲν εἰς τὸ δικαστήριον, δῆλων δὲ πεντήκοντα ταλάντων δίκην, καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸ δεσμωτήριον, αἰσχύνη τῆς αἰτίας, φασί, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος, οὐ δυναμένου φέρειν τὸν εἰργμὸν, ἀπέδρα, τοὺς μὲν λαθὼν, τῶν δὲ λαθεῖν ἐξουσίαν δόντων. Δέγεται γοῦν, ὡς οὐ μακρὰν τοῦ ἀστερος φεύγων, αἰσθοιτό τινας τῶν διαφόρων αὐτῷ πολιτῶν ἐπιδιώκοντας, καὶ βούλοιτο μὲν αὐτὸν ἀποκρύπτειν· ὡς δὲ ἐκεῖνοι φθεγξάμενοι τοῦνομα, καὶ προσελθόντες ἐγγὺς, ἐδέοντο λαθεῖν ἐφόδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κομίζοντες ἀργύριον οἰκοθεν, καὶ τούτου χάριν ἐπιδιώξαντες αὐτὸν, ἀμα δὲ θαρρέειν παρεκάλουν, καὶ μὴ φέρειν ἀνικρῶς τὸ συμβεβηκός· ἔτι μᾶλλον ἀνακλαύσασθαι τὸν Δημοσθένη, καὶ εἰπεῖν· «Πῶς δ' οὐ μέλλω φέρειν βαρέως, ἀπολιπών πόλιν ἔχθροὺς τοιούτους ἔχουσαν, οἷους ἐν ἑτέρῃ φίλους εύρειν οὐ δύσλιόν ἐστιν;»; Ἡνεγκε δὲ τὴν φυγὴν μαλακῶς, ἐν Αἰγίνῃ καὶ Τροιζῆνι καθεζόμενος τὰ πολλά· καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος, ὥστε φωνὰς οὐκ εὐγνώμονας, οὐδὲ δύμολογούσας τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ νεανιεύμασιν, ἀπομνημονεύεσθαι. Δέγεται γάρ ἐκ τοῦ ἀστερος ἀπαλλαττόμενος, καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν «ὭΩ δέσποινα Πολιάς, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις γαλρεις θηρίοις, γλαυκὶ, καὶ δράκοντι, καὶ

θέμα ; τοις δὲ προσιδόντας αὐτῷ καὶ συνδιατρίβοντας γενίσκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας, λέγων, ώς, εἰ, δύον προκειμένων ὁδῶν ἡπερ ἀρχῆς, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δὲ ἄντεκρυς εἰς τὸν ὅλεθρον, ἐπύγχανε δὲ προειδὼς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακά, φόβους, καὶ φθόνους, καὶ διαθολάς, καὶ ἀγῶνας, ἐπὶ ταύτην ἀν δρῆσαι τὴν εὐθὺν τοῦ θανάτου τείνουσαν.

κζ'. Ἀλλὰ γάρ, ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν εἰρημένην φυγὴν, Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτης, τὰ δὲ Ἐλληνικὰ συνίσταντο πάλιν, Δεωσθένους ἀνδργαθοῦντος, καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Δαρμίᾳ πολιορκούμενον. Πυθέας μὲν οὖν ὁ ἥρτωρ, καὶ Καλλιμέδων ὁ Κάραθος, ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες, Ἀντιπάτρῳ προσεγένοντο, καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φίλων καὶ πρέσβεων περιέόντες οὐκ εἴων ἀφίστασθαι τοὺς Ἐλληνας, οὐδὲ προσέχειν τοῖς Ἀθηναίοις· Δημοσθένης δὲ, τοῖς ἐξ ἀστεος πρεσβεύουσι προσμίζας ἐσαυτὸν, ἡγωνίζετο καὶ συνέπραττεν, δπως αἱ πόλεις συνεπιθίσονται τοῖς Μακεδόσι, καὶ συνεκβλοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἐλλάδος. Ἐν δὲ Ἀρκαδίᾳ καὶ λοιδορίαν τοῦ Πυθέου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέσθαι πρὸς ἀλλήλους εἴρηκεν ὁ Φύλαρχος, ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δὲ ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων λέγοντος. Λέγεται δὲ, τὸν μὲν Πυθέαν εἰπεῖν, δτι, «Καθάπερ οἰκίαν, εἰς ᾧ ὄνειον εἰσφέρεται γάλα, κακόν τι πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω καὶ πόλιν ἀνάγκη νοτεῖν, εἰς ᾧ Ἀθηναίων πρεσβεία παραγίνεται»· τὸν δὲ Δημοσθένη στρέψαι τὸ παράδειγμα, φέροντα, καὶ τὸ γάλα τὸ ὄνειον ἐφ' ὑγείᾳ, καὶ τοὺς Ἀθηναίους παραγίνεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν νοσούντων. Ἐφ' οἵς ήσθεις δ τῶν Ἀθηναίων Δῆμος, ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κάθισδον. Τὸ μὲν οὖν ψήφισμα Δῆμων ὁ Παιανιεὺς, ἀνεψιδεῖ δὲν Δημοσθένους, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τριήρης ἐπ' αὐτὸν εἰς Αἴγιναν. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν, οὗτ' ἀρχοντος, οὗτε ιερέως, ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλών πολιτῶν ὅμοι πάντων ἀπαντώντων καὶ δεχομένων προθύμως. «Οτε καὶ φησιν αὐτὸν ὁ Μάγης Δημάτριος ἀνατείναντα τὰς χεῖρας μακαρίσαι τῆς ἡμέρας ἐκείνης αὐτὸν, ώς βέλτιον Ἀλκιβιάδου κατίσντα· πεπειραμένους γάρ, οὐ βεβιασμένους, δπ' αὐτοῦ δέχεσθαι τοὺς πολίτας. Τῆς δὲ χρηματικῆς ζημίας αὐτῷ μενούσης, (οὐ γάρ ἐξῆν χάριτι λῦσαι καταδί-

κην), ἐσοφίσαντο πρὸς τὸν νόμον. Εἰωθότες γὰρ ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος ἀργύριον τελεῖν τοῖς κατασκευάζουσι καὶ κοσμοῦσι τὸν βωμὸν, ἐκείνῳ τότε ταῦτα ποιῆσαι καὶ παρασχεῖν πεντήκοντα ταλάντων ἔξεδμωκαν, ὅπερ ἦν τίμημα τῆς καταδίκης.

κῆ. Οὐ μὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέλαυσε τῆς πατρίδος κατελθών ἀλλὰ ταχὺ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων συντριβέντων, Μεταγειτνιῶνος μὲν ἡ περὶ Κράνων μάχη συνέπεσε, Βοηθομιῶνος δὲ παρῆλθεν εἰς Μουνυχίαν ἡ φρουρὰ, Πυανεψιῶνος δὲ Δημοσθένης ἀπέθανε τόνδε τὸν τρόπον. Ὡς Ἀντίπατρος καὶ Κρατερὸς ἡγγέλοντο προσιόντες ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, οἱ μὲν περὶ τὸν Δημοσθένη φθάσαντες ὑπεξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, ὁ δὲ δῆμος αὐτῶν θάνατον κατέγνω, Δημάδου γράψαντος. Ἀλλων δ' ἀλλαχοῦ διασπαρέντων, ὁ Ἀντίπατρος περιέπεμπε τοὺς συλλαμβάνοντας, δῶν ἡγεμῶν ἦν Ἀρχίας, δὲ κληθεὶς Φυγαδοθήρας. Τοῦτον δὲ, Θούριον ὅντα τῷ γένει, λόγος ἔχει τραγῳδίας ὑποκρίνεσθαι ποτε, καὶ τὸν Αἰγινήτην Πῶλον, τὸν ὑπερβαλόντα τῇ τέχνῃ πάντας, ἐκείνου γεγονέναι μαθητὴν ιστοροῦσιν. Ἐρμιπόπος δὲ τὸν Ἀρχίαν ἐν τοῖς Λακρίτου τοῦ ῥήτορος μαθητὴν ἀναγράφει· Δημήτριος δὲ τῆς Ἀναξιμένους διατριβῆς μετεσχηκέναι φησὶν αὐτόν. Οὗτος οὖν ὁ Ἀρχίας, Ὅπερίδην μὲν τὸν ῥήτορα, καὶ Ἀριστόνικον τὸν Μαραθώνιον, καὶ τὸν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ἀδελφὸν, Ἰμεραῖον, ἐν Αἰγίνῃ καταφυγόντας ἐπὶ τὸ Αἴάκειον, ἀποσπάσας, ἔπειρψεν εἰς Κλεωνᾶς πρὸς Ἀντίπατρον· κάκει διεφθάρτων. Ὅπερίδου δὲ καὶ τὴν γλῶτταν ἐκτυηθῆναι λέγουσι.

κῆ'. Τὸν δὲ Δημοσθένη πυθόμενος ἵετην ἐν Καλαυρίᾳ ἐν τῷ ιερῷ Ποσειδῶνος καθέζεσθαι, διαπλεύσας ὑπηρετικοῖς, καὶ ἀποθάξετὰ Θρακῶν δορυφόρων, ἔπειθεν ἀναστάντα βαδίζειν μετ' αὐτοῦ πρὸς Ἀντίπατρον, ὃς δυσχερές πεισόμενον οὐδέν. Ο δὲ Δημοσθένης ἐτύγχανεν ὄψιν ἑωρακὼς κατὰ τοὺς ὑπνους ἐκείνης τῆς νυκτὸς ἀλλόκοτον. Ἐδόκει γὰρ ἀνταγωνίζεσθαι τῷ Ἀρχίᾳ τραγῳδίαν ὑποκρινόμενος· εὐημερῶν δὲ καὶ κατέχων τὸ θέατρον, ἐνδείᾳ παρασκευῆς καὶ χορηγίας κρατεῖσθαι. Διὸ τοῦ Ἀρχίου πολλὰ φιλέμθωπα διαλεχθέντος, ἀναβλέψκας πρὸς αὐτὸν, ὥσπερ ἐτύγχανε καθήμενος· «Ὥ Άρχία (εἶπεν), οὔτε ὑποκριγόμενός με ἔπεισας

πώπωτε, οὕτε νῦν πείσεις ἐπαγγελλόμενος». Ἀρξαμένου δὲ ἀπειλεῖν τοῦ Ἀρχίου μετ' ὅργης· «Νῦν (ἔφη) λέγεις τὰ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι δὲ ὑπεκρίνου. Μικρὸν οὖν ἐπίσχεις, διπως ἐπιστείλω τι τοῖς οἴκοι». Καὶ ταῦτ' εἰπὼν, ἐντὸς ἀνεγχώρησε τοῦ ναοῦ καὶ λαβὼν βιθλίον, ὡς γράφειν μέλλων, προσῆγε τῷ στόματι τὸν κάλαμον, καὶ δακῶν, ὥσπερ ἐν τῷ διανοεῖσθαι καὶ γράφειν εἰώθει, γρόνον τινὰ κατέσχεν, εἶτα συγκαλυψάμενος ἀπέκλινε τὴν κεφαλήν. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὰς θύρας ἐστῶτες δορυφόροι κατεγέλων ὡς ἀποδειλιῶντος αὐτοῦ, καὶ μαλακὸν ἐκάλουν καὶ ἄγανδρον· δὲ Ἀρχίας προσειλίων ἀνίστασθαι παρεκάλει, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνακυκλῶν λόγους, αὗθις ἐπηγγέλλετο διαλλαγὰς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. «Ἡδη δὲ συνησθημένος ὁ Δημοσθένης ἐμπεφυκότος αὐτῷ τοῦ φαρμάκου καὶ κρατοῦντος, ἐξεκαλύψατο· καὶ διεβλέψκε πρὸς τὸν Ἀρχίαν· «Οὐκ ἀν φθάνοις (εἰπεν) ἦδη τὸν ἐκ τῆς πραγματίας ὑποκρινόμενος Κρέοντα, καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ῥίπτων ἀταρφον. Ἐγὼ δέ, ὃ φίλε Πόσειδον, ἔτι ζῶν ἔξανίσταμαι τοῦ ιεροῦ· τῷ δὲ Ἀντίπατρῷ καὶ Μακεδόνιν οὐδὲ δ σὸς νκὸς καθαρὸς ἀπολέλειπται». Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ κελεύσας ὑπολαβεῖν αὐτὸν ἦδη τρέμοντα καὶ σφαλλόμενον, ἀμα τῷ προελθεῖν καὶ παραλλάξαι τὸν βωμὸν ἔπεσε, καὶ στενάζας ἀφῆκε τὴν ψυχήν.

λ'. Τὸ δὲ φάρμακον Ἀρίστων μὲν ἐκ τοῦ καλάμου λαβεῖν φησὶν αὐτὸν, ὡς εἰρηταί Πάππος δέ τις, οὗ τὴν Ιστορίαν "Ἐρμιππος ἀνείληφε, φησὶ, πεσόντος αὐτοῦ παρὰ τὸν βωμὸν, ἐν μὲν τῷ βιθλίῳ γεγραμμένης ἐπιστολῆς ἀρχὴν εὑρεθῆναι, «Δημοσθένης Ἀντιπάτρῳ», καὶ μηδὲν ἄλλο. Θαυμαζόμένης δὲ τῆς περὶ τὸν Θάνατον διέντυτος, διηγεῖσθαι τοὺς παρὰ ταῖς θύραις Θρῆνας, ὡς ἐκ τίνος ῥακίου λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα, προσθοῖτο τῷ στόματι καὶ καταπίει τὸ φάρμακον» αὐτοὶ δέ ἀρα χρυσὸν φάθησκαν εἶναι τὸ καταπινόμενον. Η δὲ ὑπηρετοῦσα παιδίσκη, πυνθανομένων τῶν περὶ τὸν Ἀρχίαν, φαίη πολὺν εἶναι γρόνον, ἐξ οὗ φοροί τὸν ἀπόδεσμον ἐκεῖνον ὁ Δημοσθένης, ὡς φυλακτήριον. Ἐρχτοσθένης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν κρίκῳ φησὶ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάσσειν τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περιθραγγίον. Τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι γεγράφκασι περὶ αὐτοῦ (πάμπολλοι δέ εἰσι) τὰς διαφορὰς οὐκ ἀγαγκαῖον

ἴπεξελθεῖν πλὴν δτι Δημοχάρης, δ τοῦ Δημοσθένους οίκειος, οἰεσθαι φησὶν αὐτὸν οὐχ ὑπὸ φαρμάκου, Θεῶν δὲ τιμῆ καὶ προνοίᾳ τῆς Μακεδόνων ὡμότητος ἔξαρπαγῆναι, συντόμως καταστρέψαντα καὶ ἀλύπως. Κατέστρεψε δ' ἔκτη ἐπὶ δέκα τοῦ Πυανεψιῶν μ.ηνὸς, ἐν ἥ τὴν σκυθρωποτάτην τῶν Θεσμοφορίων ἡμέραν ἄγουσαι παρὰ τῇ Θεῷ νηστεύουσιν αἱ γυναικες. Τούτῳ μὲν ὀλίγον ὕστερον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος, ἀξίαν ἀποδιδοὺς τιμὴν, εἰκόνα τε χαλκῆν ἀνέστησε, καὶ τὸν πρεσβύτατον ἐψηφίσατο τῶν ἀπὸ τοῦ γένους ἐν Πρυτανείᾳ σίτησιν ἔχειν. Κατὰ τὸ ἐπίγραμμα τὸ θρυλλούμενον ἐπεγράψη τῇ βάσει τοῦ ἀνδριάντος·

Εἴπερ ἵσην ἡώμην γνώμην, Δημόσθενες, εἶχες,
Οὕποτε' δὲν Ἑλλήνων ἡρέν "Ἄρης Μακεδών.

Οἱ γὰρ αὐτὸν τὸν Δημοσθένη τοῦτο ποιῆσαι λέγοντες ἐν Καλαυρίᾳ, μέλλοντα τὸ φάρμακον προσφέρεσθαι, κομιδὴν φλυαροῦσι.

λά. Μικρὸν δὲ πρόσθεν, ἢ παραβαλεῖν ἡμᾶς Ἀθήναζε, λέγεται τι τοιοῦτον συμβῆναι. Στρατιώτης, ἐπὶν κρίσιν τινὰ καλούμενος ὑφ' ἡγεμόνος, δσον εἶχε χρυσίδιον εἰς τὰς χεῖρας ἐνέθηκε τοῦ ἀνδριάντος. "Εστηκε δὲ τοὺς δακτύλους συνέχων δι' ἀλλήλων, καὶ παραπέφυκεν οὐ μεγάλην πλάτανος. Ἀπὸ ταύτης πολλὰ τῶν φύλων, εἴτε πνεύματος ἐκ τύχης καταβαλόντος, εἴτ' αὐτὸς οὕτως ὁ θεῖς ἐκάλυψε, περικείμενα καὶ συμπεσόντα λαθεῖν ἐποίησε τὸ χρυσίον οὐκ ὀλίγον χρόνον. 'Ως δ' ὁ ἀνθρωπος ἐπανελθὼν ἀνεῦρε, καὶ διεδόθη λόγος ὑπὲρ τούτου, πολλοὶ τῶν εὑφυῶν ὑπόθεσιν λαβόντες εἰς τὸ ἀδωροδόκητον τοῦ Δημοσθένους, διημιλλῶντο τοῖς ἐπιγράμμασι. Δημάδην δὲ, χρόνον οὐ πολὺν ἀπολαύσαντα τῆς φυομένης δόξης, ἢ Δημοσθένους δίκη κατήγαγεν εἰς Μακεδονίαν, οὓς ἐκολάκευεν αἰσχρῶς, ὑπὸ τούτων ἔξολούμενον δικαίως ἐπαγγῆ μὲν ὅντα καὶ πρότερον αὐτοῖς, τότε δ' εἰς αἰτίαν ἄφυκτον ἐμπεσόντα. Γράμματα γάρ ἔχέπεσεν αὐτοῦ, δι' ὧν παρεκάλει Περδίκκαν ἐπιχειρεῖν Μακεδονίᾳ, καὶ σώζειν τοὺς "Ἑλληνας, ὡς ἀπὸ σαπροῦ καὶ παλαιοῦ στήμονος (λέγων τὸν Ἀντίπατρον) ἡτημένους. 'Εφ' οἵς, Δεινάρχου τοῦ Κορινθίου κατηγορήσαντος, παροξυνθεὶς ὁ Κάσσανδρος ἐγκατέσφαξεν αὐτοῦ τῷ κόλπῳ τὸν οὖν, εἴτα οὕτως ἐκεῖνον ἀγελεῖν προσέταξε, τοῖς μεγίστοις διδασκόμενον ἀτυχήμασιν, δτι

πρώτους ἔαυτοὺς οἱ προδόται πωλοῦσιν δὲ πολλάκις Δημοσθένους προαγορεύοντος, οὐκ ἐπίστευσε. Τὸν μὲν οὖν Δημοσθένους ἀπέχεις, Σόσσιε, βίον, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἀνέγνωμεν, οὐδὲν θεαματικόν.

Γ'.

ΠΡΟΔΟΤΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗΣ (1).

ΣΟΛΩΝΟΣ ΑΦΙΕΣ ΕΙΣ ΣΑΡΔΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΡΟΙΣΟΝ.

* * *

29. [Κροίσου Λυδῶν ἀρχοντος] ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἐλλάδος σοφισταὶ, οἱ τούτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον ἐόντες, ὡς ἔκαστος αὐτέων ἀπικέοιτο· καὶ δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, δειπνούσι τοις θεοῖς οὐδὲν θεαματικόν, ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ θεωρίης πρόφρασιν ἐκπλάσας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. Αὐτοὶ γάρ οὐκ οἶοι τε ἦσαν αὐτὸν ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· δρκίοισι γάρ μεγάλοισι κατείχοντο, δέκα ἔτεα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἀν σφισι Σόλων θῆται.

30. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίης ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἴησεν, εἰς Αἴγυπτον ἀπίκετο παρὰ Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροίσον. Ἀπικόμενος δὲ, ἐξεινίζετο ἐν τοῖσι βασιληῖσι ὑπὸ τοῦ Κροίσου· μετὰ δὲ, ημέρῃ τρίτῃ οὐ τετάρτῃ, κελεύσαντος Κροίσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς Οησαυροὺς;

(1) Κλασικ. Βιβλιοθήκη, Ἐλλήν, Αργογράφων, Τόμ. Ζ', σελ. 12 κ' ἐπομ.

καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἔόντα μεγάλα τε καὶ ὅλαις. Θεησάριον δέ μιν τὰ πάντα, καὶ σκεψάμενον, ὡς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἴρετο ὁ Κροῖσος τάδε· «Ξεῖνε Ἀθηναῖς, παρ' ἡμέας γάρ περὶ σεῦ λόγος πᾶπενται πολλός, καὶ συφίης εἶνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὡς φιλοποιόφεων γῆν πολλὴν θεωρίης εἶνεκεν ἐπελήλυθας. Νῦν δὲ ἕμερος ἐπέίρεσθαι μοι ἐπῆλθός σε, εἰ τινα ἥδη πάντων εἶδες ὅλαιώτατον»; «Ο μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὅλαιώτατος, ταῦτα ἐπηρώτα. Σόλων δὲ, οὐδὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἔόντι χρησάμενος, λέγει. «Ω βασιλεῦ, Τέλλον 'Αθηναῖον». Ἀποθωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν, εἴρετο ἐπιστρεφέως· «Κοίη δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὅλαιώτατον»; «Ο δὲ εἶπε· «Τέλλῳ, τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὗ ἡκουόστης, παιδεῖς ἦσαν καλοί τε κἀγαθοί, καὶ σφι εἶδε ἅπαντα τέκνα ἐκγενέμενα, καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὗ ἥκοντι, ὡς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπεγένετο. Γενομένης γάρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσῖνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. Καὶ μιν Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇπερ ἔπεισε, καὶ ἐτίμησαν μεγάλωσσον.

31. Ως δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων τὸν Κροῖσον, εἴπας πολλά τε καὶ ὅλαις, ἐπηρώτα, τίνα δεύτερον μετ' ἔκεινον ἴδοι, δοκέων πάγχυς δευτερεῖα γῆν οἰσσεσθαι. «Ο δὲ εἶπε· «Κλέοβίν τε καὶ Βίτωνα. Τούτοισι γάρ, ἐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμη σώματος τοιάδε· ἀεθλορόροι τε ἀμφότεροι δομοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται δῆς ὁ λόγος. Ήσούσις δόρτης τῇ "Ηρῃ τοῖσι Ἀργείοισι, ἔδεις πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγει κομισθῆναι ἐξ τὸ ιρόν οἱ δέ σφι βίες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ ἐκκλησίδμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαι, ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἰλκον τὴν ἄμαξαν ἐπὶ τῆς ἀμάξης δέ σφι ὀχέετο ἡ μάτηρ. Σταδίους δὲ πέντε καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐξ τὸ ιρόν. Ταῦτα δέ σφι ποιήσασι, καὶ δρθεῖσις ὑπὸ τῆς πανηγύριος, τελευτὴ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. Διέδεξε τε ἐν τούτοισι ὁ Θεὸς, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζώειν. Ἀργεῖοι μὲν γάρ περιστάντες ἐμπαρίζον τῶν νεηνίεων τὴν γγάρην· αἱ δέ Ἀργεῖαι, τὴν μητέρα αὐτῶν, οἵων τέ-

κνων ἐκέργησε. 'Η δὲ μήτηρ περιγαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, στᾶσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος, εὔχετο, Κλέοβι τε καὶ Βίτωνι, τοῖσι ἑωὕτης τέκνοισι, οἵ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἅριστόν ἐστι. Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ως ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιρηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱρῷ οἱ νενίαι, οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο, 'Αργεῖοι δέ σφεων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς, ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων».

32. Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνειρε τούτοισι Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς, εἶπε· «Ὥ ξεῖνε Ἀθηναῖ, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρθιπται ἐς τὸ μηδὲν, ὃστε οὐδὲ ἴδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας» ; 'Ο δὲ εἶπε· «Ὥ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐδόν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπηίων πρηγμάτων πέρι ; 'Ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἔστιν ἰδεῖν, τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθέειν. 'Ες γὰρ ἔθδομάκοντα ἔτεις οὗρον τῆς ζόης ἀνθρώπῳ προτίθημι. Οὗτοι ἔόντες ἐνιαυτοὶ ἔθδομάκοντα, παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίου μηνὸς μὴ γενομένου. Εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τούτερον τῶν ἔτεων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἔθδομάκοντα ἔτεα οἱ ἐμβολίμοι γίνονται τριήκοντα πέντε ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων χίλιαι πεντήκοντα. Τουτέων τῶν ἀπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἔθδομάκοντα ἔτεις, ἔουσέων πεντήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίέων καὶ δισμυρίέων, ἡ ἐτέρη πολέμεων τῇ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τοπαράπαν οὐδὲν ὄμοιον προσάγει πρῆγμα. Οὕτω ὅν, Φέροισε, πᾶν ἔστι ἀνθρωπὸς συμφορή. 'Εμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτεῖν μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνο δὲ τὸ εἴρεσθαι, οὔκω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἀν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πέθωμαι. Οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι, εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπίσποιτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτήσαι εῦ τὸν βίον. Πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουστοι ἀνθρώπων, ἀνόλβιοι εἰσι· πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. 'Ο μὲν δὴ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δύσοισι προέχει τοῦ εὐτυχέος μούνοισι· οὗτος δὲ τοῦ πλουσίου καὶ

ἀνολθίου πολλοῖσι. Ὁ μὲν, ἐπιθυμήν τὸν ἔκτελέσαι, καὶ ἀτην μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος ὁ δὲ, τοῖσι δὴ προέχει ἐκείνου, ἀτην μὲν καὶ ἐπιθυμήν τὸν ὄγκοιως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη οἱ ἀπερύκει. Ἀπηρος δέ ἐστι, ἀνουσος, ἀπαθῆς κακῶν, εὔπαικς, εὔειδής. Εἰ δὲ πρὸς τούτοισι ἔτι τελευτήσει τὸν βίον εὗ, οὕτως ἐκεῖνος, τὸν σὺ ζητεῖς, ὅλθιος κακλήσθαι ἀξιός ἐστι· πρὶν δ' ἀν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέσιν καὶ ὅλθιον, ἀλλ' εὐτυχέα. Τὰ πάντα μὲν νῦν ταῦτα συλλαβεῖν ἀνθρώπον ἔοντα, ἀδύνατόν ἐστι. Ὡσπερ γάρ τοι οὐδεμίη καταρκέει πάντα ἐωὕτῃ πυρέχουσα, ἀλλὰ ἀλλο μὲν ἔχει, ἔτερου δὲ ἐπιδέεται· οὐδὲ ἀν τὰ πλεῖστα ἔχη, ἀρίστη αὔτη. Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γάρ ἔχει, ἀλλου δὲ ἐνδέες ἐστι. Ὅς δ' ἀν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέη, καὶ ἔπειτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὖνομα τοῦτο, ὡς βασιλεῦ, δίκαιος ἐστι φέρεσθαι. Σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν, καὶ ἀποθήσεται. Πολλοῖσι γάρ δὴ ὑποδέξας ὅλθιον δὲ Θεός, προρρέζους ἀνέτρεψεν.

33. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ, οὗ κας οὔτε ἔχαριζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδὲνδε, ἐποπέμπεται, κάρτα δόξας ἀμαθῆς εἶναι, δις τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος ὄρφων ἐκέλευε.

34. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε εἰς Θεοῦ νέμεσις μεγάλην Κροίσον· ὃς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐωὕτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλθιώτατον.

* * *

ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ.

59. [Πεισίστρατος δὲ Ἰπποκράτεος,] στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προεστεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαζίδεω, καταφρονίσας τὴν τυραννίδα, ἥγειρε τρίτην στάσιν. Συλλέξας δὲ στασιώτας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστὰς, μηχανᾶται τοιάδε. Τρωματίσας ἐωὕτὸν τε καὶ ἡμιόνους, ἥλα-

τεν ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὡς ἐκπεφευγώς τοὺς ἔχθρούς, οἱ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἥθλησαν ἀπολέσαι δῆθεν· ἐδέετό τε τοῦ δῆμου φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὔδοκιμάσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς, ἐδωκέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἀνδρας τούτους, οἱ δορυφόροις μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ· ξύλων γάρ κορύνας ἔχοντες εἰποντό οἱ ὄπισθεν. Συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἄμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. Ἐνθα δὴ ὁ Πεισιστρατος ἦρχεν Ἀθηναίων, οὕτε τιμᾶς τὰς ἑούσας συνταράξας, οὕτε θέσμια μεταλλάξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστεῶσι ἔνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων καλῶς τε καὶ εὖ.

60. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τωῦτὸ φρονήσαντες οἵ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Δυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. Οὕτω μὲν Πεισιστρατος ἔσχε τοπρῶτον Ἀθηνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὕκω κάρτα ἐφίζωμένην ἔχων, ἀπέβαλεν. Οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πεισιστρατον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισιν ἐστασίασαν. Περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλέης, ἐπεκρηκεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτο οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. Ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ διμολογήσαντος ἐπὶ τούτοισι Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὑρίσκω, μακρῷ· ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβαρικοῦ ἔθνεος τὸ Ἐλληνικὸν, ἐδὸν καὶ δεξιώτερον καὶ εὐηθίης ἥλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι, τοῖσι πρώτοισι λεγομένοισιν εἶναι Ἐλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανιέ τὴν γυνὴν, τῇ οὔνομα τῇ Φύῃ, μέγεθος ἀπὸ τεσσέρων πηγέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ ἄλλως εὐειδής. Ταῦτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες, πανοπλίῃ, ἐς ἄρμα ἐξθιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα, οἷόν τι ἔμελλεν εὐπρεπέστατον φανέεσθαι ἔχουσα, ἥλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ τὰ ἐντεταλμένα ἥγορευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιάδε· «ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ» Πεισιστρατον, τὸν αὐτὴν ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα, κατάγει ἐς τὴν ἐωὕτης ἀκρόπολιν». Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διε-

φοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους φάτις ἀπίκεστο, ως Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἀστεῖ πειθόμενοι τὴν γυναικαν εἶναι αὐτὴν τὴν Θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπον, καὶ ἐδέκοντο τὸν Πεισίστρατον.

61. Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν δύολογίν τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην, γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. Οὐα δὲ παιδῶν τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνίεων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνίδεων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, οὐκ ἐν τῇ νομίμῃς γυναικὸς τιμῇ εἰχεν αὐτήν. Τὰ μέν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνὴ μετὰ δὲ, εἴτε ἴστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἑωὕτης μητρὶ ἡ δὲ, τῷ ἀνδρὶ. Τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχεν, ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισίστρατον. Ὁργῇ δὲ, ως εἶχε, καταλλάσσετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. Μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιεύμενα ἐπ' ἑωὕτῳ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρης τοπαράπαν. Ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἑρέτριαν, ἐβούλευετο ἄμα τοῖσι παισίν. Ἰππιέω δὲ γνώμην νικήσαντος, ἀνακτᾶσθαι ὅπίστω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἥγειρον δωτίκας ἐκ τῶν πολίων, αἴτινές σφι προρθέατό κού τι. Πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων γρήματα, Θηβαῖοι ὑπερεβάλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. Μετὰ δὲ, οὐ πολλῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέρη, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἐς τὴν κάτοδον. Καὶ γάρ Ἀργεῖοι μισθωτοί ἀπίκοντο ἐκ Πειλοποννήσου· καὶ Νάξιοι σφι ἀνήρ ἀπιγμένος ἐθελοντής, τῷ οὖνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμήν πλεοντην παρείχετο, κομίσας καὶ γρήματα καὶ ἀνδρας.

62. Ἐξ Ἑρετρίης δὲ δρμηθέντες, διὰ ἐνδεκάτου ἔτεος ἀπίκουντο δηίσω. Καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἵσχουσι Μαραθῶνα. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδεύομένοισιν, οἵ τε ἐκ τοῦ ἀστεος επασιῶται ἀπίκοντο, ἀλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων προσέρρεον, οἷσιν ἡ τυραννίς πρὸ ἐλευθερίης ἦν ἀσπαστότερον. Οὗτοι μὲν δὴ συγκλιζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἀστεος, ἔως μὲν Πεισίστρατος τὰ γρήματα ἥγειρε, καὶ μεταῦτις ως ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. Ἐπει τε δὲ ἐπύθοντο, ἐκ τοῦ Μαραθῶνος οὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἀστυν, εὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. Καὶ οὗτοί τε παντραπιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ως ὁρ-

μηδέντες ἐκ Μαρχθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ ἄστυ, ἐς τῷοῦτὸ συνιόντες,
ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθηναῖς ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ
ὅπλα. Ἐνθαῦτα θείη πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισίστρατῷ
Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνάν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὃς οἱ προσιών χρᾶ ἐν
ἔξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρβίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

Θύνοι δ' οἰμήσουσι σεληνάΐς διὰ νυκτὸς.

63. Οἱ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζοντι χρᾶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ-
λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ φάς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν, ἐπῆγε τὴν
στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραχμένοις
ῆσαν δὴ τηνικαῦται· καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ
μὲν, πρὸς κύρους, οἱ δὲ, πρὸς ὑπνον· οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐ-

πεσόντες τοὺς Ἀθηναῖους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βου-
λὴν ἐνθαῦτα σορωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεγχνᾷται, ὅκως μήτε ἀ-
λισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἰεν. Ἀνακειδάσσεις τοὺς
παῖδες ἐπὶ ἵππους, προέπεμψεν· οἱ δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς φεύ-
γοντας, ἔλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισίστρατου, θαρσέειν τε κε-
λεύοντες, καὶ ἀπιέναι ἔκαστον ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ.

64. Πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὗτω δὴ Πεισίστρατος τὸ
τρίτον σχὼν Ἀθήνας, ἐρβίζωσε τὴν τυραννίδα, ἐπικούροισι τε πολ-
λοῖσι, καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν αὐτοῦ, τῶν δὲ ἀπὸ
Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· διμήρους τε τῶν παραμεινάντων
Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβόν, καὶ κατεστή-
σας ἐς Νάξον (καὶ γάρ ταῦτην δὲ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πο-
λέμῳ καὶ ἐπέτρεψε ἀγγδάμι) πρὸς τε ἔτι τούτους, τὴν νῆσον
Δῆλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων· καθήρας δὲ ἔδει. Ἐπ' ὅσον ἐποψίς
τοῦ ἱροῦ εἴχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύζεις τοὺς νεκροὺς,
μετεφόρειν ἐς ἀλλον χῶρον τῆς Δῆλου. Καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυ-
ράννυεν Ἀθηναίων· Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώ-
κεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ Ἀλκμαιωνίδεω ἔφευγον ἐκ τῆς οἰκητῆς.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗΣ (1).

ΑΙ ΛΘΗΝΑΙ ΥΠΟ ΤΟΙΣ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΙΔΑΙΣ, ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΙΩΣΙΝ
ΑΥΤΩΝ, ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

* * *

55. Ἐπεὶ Ἰππαρχού τὸν Πεισιστράτου, Ἰππίεω δὲ τοῦ τυράννου ἀδελφεὸν, ἵδοντα δψιν ἐνυπνίου τῷ ἑωὕτοῦ πάθεῖ ἐναργεστάτην, κτείνουσι Ἀριστογείτων καὶ Ἀρμόδιος, μετὰ ταῦτα ἐτυρχνεύοντο Ἀθηναῖοι ἐπ' ἔτεα τέσσερα οὐδὲν ἡσσον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ἢ πρὸ τοῦ.

56. Η μέν νυν δψις τοῦ Ἰππάρχου ἐνυπνίου ἦν ἥδε. Ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε ὁ Ἰππαρχος, ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐειδέα, αἰνίσσεσθαι τάδε τὰ ἔπεα.

Τλῆθι λέων ἀπίλπτα παθών τετληπότι θυμῷ.

Οὐδεὶς ἀγθρόπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει,

ταῦτα δὲ, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, φωνερὸς ἦν ὑπερτιθέμενος ὄνειροπόλοισι· μετὰ δὲ, ἀπειπάμενος τὴν δψιν, ἔπειμπε τὴν πομπὴν, ἐν τῇ δὴ τελευτῇ.

* * *

62. Ἰππίεω τυραννεύοντος, καὶ ἐμπικραινομένου Ἀθηναῖοι διὰ τὸν Ἰππάρχου θάνατον, Ἀλκμαιωνίδαι, γένος ἔοντες Ἀθηναῖοι, καὶ φεύγοντες Πεισιστρατίδας, ἐπεὶ τε σφι ἅμα τοῖσι ἀλλοῖσι Ἀθηναίων φυγάσι πειρωμένοισι κατὰ τὸ ἴσχυρὸν οὐ προεχώρεε κάτοδος, ἀλλὰ προσέπταιον μεγάλως, πειρώμενοι κατιέναι τε καὶ ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας, Δειψύδριον τὸ ὑπὲρ Παιονίης τειχίσαντες, ἐνθαῦτα οἱ Ἀλκμαιωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδησι μηχανώμενοι, παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἔοντα, τότε δὲ οὔκω, τοῦτον ἐξοικοδομῆσαι. Οἷα δὲ χρημάτων εὗ ἤκοντες, καὶ ἔοντες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἔτι, τὸν τε νηὸν ἐξεργάσαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τά τε ἀλλα, καὶ,

(1) Κλασ. Βιβλιοθήκη. Ἐλλήν. Λογογράφων, Τόμ. Η', σελ. 106 κ' ἱσορ.,

συγκειμένου σφι πωρίνου λίθου ποιείειν τὸν γηὸν, Παρίου τὰ ἔμ-
προσθεν αὐτοῦ ἔξεποίησαν.

63. Ως δὴ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐν Δελ-
φοῖσι κατήμενοι ἀνέπειθον τὴν Πυθίην χρήμασι, ὅκως ἔλθοιεν Σπαρ-
τιητέων ἄνδρες, εἴτε ίδιῳ στόλῳ εἴτε δημοσίῳ χρησόμενοι, προ-
φέρειν σφι τὰς Ἀθήνας ἐλευθεροῦν. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς σφι αἰεὶ
τῷϋτῳ πρόφαντον ἐγένετο, πέμπουσι Ἀγχιμόλιον τὸν Ἀστέρος,
ἔόντα τῶν ἀστῶν ἄνδρα δόκιμον, σὺν στρατῷ, ἔξελκῶντα Πεισι-
στρατίδας ἐξ Ἀθηνῶν, ὅμως καὶ ξεινίους σφι ἔόντας τὰ μάλιστα·
τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ πρεσβύτερα ἐποιεῦντο ἢ τὰ τῶν ἄνδρῶν. Πέμ-
πουσι δὲ τούτους κατὰ θάλασσαν πλοιοῖσι. Ὁ μὲν δὴ προσχών ἐς
Φάληρον, τὴν στρατιὴν ἀπέβησε. Οἱ δὲ Πεισιστρατίδαι προπυνθα-
νόμενοι ταῦτα, ἐπεκαλέοντο ἐκ Θεσσαλίης ἐπικουρίην· ἐπεποίητο
γάρ σφι συμμαχίην πρὸς αὐτούς. Θεσσαλοὶ δέ σφι δεομένοισι ἀπέ-
πεμψκην, κοινῇ γνώμῃ χρεωμένοι, χιλίην τε ἵππον, καὶ τὸν βασι-
λῆα τὸν σφέτερον Κινένην, ἄνδρα Κονιαῖον· τοὺς ἐπεί τε ἔσχον συμ-
μάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμπηγανέατο τοιάδε. Κείραντες τῶν Φα-
ληρέων τὸ πεδίον, καὶ ἵππασιμον ποιήσαντες τοῦτον τὸν χῶρον,
ἐπῆκαν τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἵππον· ἐμπεποῦσα δὲ διέφθειρε ἀλλούς
τε πολλούς τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ δὴ καὶ τὸν Ἀγχιμόλιον· τοὺς
δὲ περιγενομένους αὐτέων ἐς τὰς νέας κατέρξαν. Ὁ μὲν δὴ πρῶ-
τος στόλος ἐκ Λακεδαιμονος οὕτω ἀπήλαξε· καὶ Ἀγχιμολίου εἰσὶ
ταφαὶ τῆς Ἀττικῆς Ἀλωπεκῆσι, ἀγχοῦ τοῦ Ἡρακληίου τοῦ ἐν
Κυνοσάργεϊ.

64. Μετὰ δὲ, Λακεδαιμόνιοι μέζω στόλον στελλαντες, ἀπέπεμ-
ψκαν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, στρατηγὸν τῆς στρατιῆς ἀποδέξαντες βασι-
λῆα Κλεομένεα τὸν Ἀναξανδρίδεω, οὐκέτι κατὰ θάλασσαν στεί-
λαντες, ἀλλὰ κατ' ἥπειρον. Τοῖσι δὲ ἐσθαλοῦσι ἐς τὴν Ἀττικὴν
χώρην ἢ τῶν Θεσσαλέων ἵππος πρώτη προσέμιξε, καὶ οὐ μετὰ
πολὺ ἐτράπετο· καί σφεων ἐπεσον ὑπὲρ τεσσεράκοντα ἄνδρας· οἱ
δὲ περιγενόμενοι ἀπαλλάσσοντο, ὃς εἶχον, ιθὺς ἐπὶ Θεσσαλίης. Κλεο-
μένης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὸ ἀστυ, ἄμα Ἀθηναίων τοῖσι βουλομέ-
νοισι εἰναι ἐλευθέροισι, ἐπολιόρκες τοὺς τυράννους, ἀπεργμένους ἐν
τῷ Πελασγικῷ τείχεϊ.

65. Καὶ εὑδέν τι πάντως ἀν εξείλον τὸν Πεισιστρατίδας οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε γάρ ἐπέδρην ἐπενθέον ποιήσασθαι, οὐ τε Πεισιστρατίδαι τίτουσι καὶ ποτοῖσι εῦ παρεσκευάδατο· πολιορκήσαντές τε τὸν ἡμέρας ὀλίγας, ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Σπάρτην. Νῦν δὲ συντυχὴν τοῖσι μὲν κακὴν ἐπεγένετο, τοῖσι δὲ, ἡ αὐτὴ αὕτη σύμμαχος ὑπεκτιθέμενοι γάρ ἔξω τῆς χώρης οἱ παῖδες τῶν Πεισιστρατιδέων ἥλωσαν. Τοῦτο δὲ ὡς ἐγένετο, πάντα αὐτέων τὰ πρήγματα συνετετάρακτο· παρέστησαν δὲ, ἐπὶ μισθῷ τοῖσι τέκνοισι, ἐπ' οἷσι ἔθεούλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἐν πέντε ἡμέραις ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Μετὰ δὲ, ἔξεχώρησαν ἐς Σίγειον τὸ ἐπὶ τῷ Σκαμάνδρῳ φέρεταις μὲν Ἀθηναίων ἐπ' ἔτεα ἔξι τε καὶ τριήκοντα, ἔρντες δὲ καὶ οὕτοι ἀνέκαθεν Πύλοι τε καὶ Νηλείδαι, ἐκ τῶν αὐτέων γεγονότες καὶ οἱ ἀμφὶ Κόρδον τε καὶ Μέλανθον· οἱ πρότερον ἐπήλυδες ἔρντες, ἐγένοντο Ἀθηναίων βασιλῆες. Οὕτω μὲν Ἀθηναῖοι τυράννων ἀπαλλάχθησαν. "Οσα δὲ ἐλευθερώθεντες ἔργαν ἦ ἐπαθον ἀξιόχρεα ἀπηγόριος, πρὶν ή Ἰωνίην τε ἀποσῆναι ἀπὸ Δαρείου, καὶ Ἀρισταγόρεα τὸν Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας χρηίσαι σφέων βοηθείαν, ταῦτα πρῶτα φράσω.

66. Ἀθῆναι, ἔοισαι καὶ πρὶν μεγάλαι, τότε ἀπαλλαχθεῖσαι τυράννων, ἐγίνοντο μέζονες. Ἐν δὲ αὐτῇσι δύο ἀνδρες ἐδυνάστευον, Κλεισθένης τε, ἀνὴρ Ἀλκμαιωνίδης, ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης ὁ Τισάνδρου, οἰκικός μὲν ἐών δοκίμου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔχω φράσαι· θύουσι δὲ οἱ συγγενέες αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ. Οὗτοι οἱ ἀνδρες ἐστασίασαν περὶ δυνάμιος. Ἐσσούμενος δὲ ὁ Κλεισθένης, τὸν δῆμον προσεταιρίζεται. Μετὰ δὲ, τετραφύλους ἔρνταις Ἀθηναίους, δεκαφύλους ἐποίησε τῶν Ἰωνος παιδῶν, Γελέοντος καὶ Αἰγικόρεος καὶ Ἀργάδεω καὶ "Οπλητος, ἀπαλλάξας τὰς ἐπωνυμίας· ἐπιχωρίων δι' ἑτέρων ἡρώων ἐπωνυμίας ἔξευρων, πάρεξ Λίαντος· τοῦτον δὲ, ἀτε ἀστυγείτονα καὶ σύμμαχον ἔεινον ἔόντα, προσέθετο.

* * *

70. Ἐν τῷ μέρει δὲ ἐσσούμενος ὁ Ἰσαγόρης, ἀντιτεχνᾶται τάδε. Ἐπικαλέσται Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον, γενόμενον ἐωὕτῳ ἔεινον ἀπὸ τῆς Πεισιστρατιδέων πολιορκίης. Τὰ μὲν δὴ

πρῶτα πέμπων ὁ Κλεομένης ἐς τὰς Ἀθήνας κήρουκα, ἔξεβαλλε Κλεισθένεα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους πολλοὺς Ἀθηγαίων, «τοὺς ἐναγέας» ἐπιλέγων. Ταῦτα δὲ πέμπων ἔλεγε ἐκ διδαχῆς τοῦ Ἰσαγόρα. Οἱ μὲν γάρ Ἀλκμαιωνίδαι καὶ οἱ συστασιῶται αὐτέων εἶχον αἰτίην τοῦ φόνου τούτου· αὐτὸς δὲ οὐ μετεῖχε, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ.

71. Οἱ δ' ἐναγέες Ἀθηναίων ὥδε ὠνομάσθησαν.³ Ήν Κύλων τῶν Ἀθηγαίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης· οὗτος ἐπὶ τυρχαννίδι ἐκόμησε. Προσποιησάμενος δὲ ἐταιρίῃν τῶν ἡλικιωτέων, καταλαβεῖν τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη οὐ δυνάμενος δὲ ἐπικρατῆσαι, ικέτης Ὑζετοπρὸς τῶν γαλαμα. Τούτους ἀνιστέασι μὲν οἱ πρυτάνις τῶν Ναυκράτων, οἵπερ ἔνεμον τότε τὰς Ἀθήνας, ὑπεγγύους πλὴν Θανάτου· φονεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτίη ἔχει Ἀλκμαιωνίδας. Ταῦτα πρὸ τῆς Πειστράτου ἡλικίης ἐγένετο.

72. Κλεομένης δὲ ὡς πέμπων ἔξεβαλλε Κλεισθένεα καὶ τοὺς ἐναγέας, Κλεισθένης μὲν αὐτὸς ὑπεξέσχε. Μετὰ δὲ οὐδὲν ἡσσον παρῆν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Κλεομένης, οὐ σὺν μεγάλῃ χειρὶ ἀπικόμενος δὲ ἀγγλατέσι ἐπτακρίσια ἐπίστια Ἀθηναίων, τὰ οἱ ὑπέθεστο ὁ Ἰσαγόρης. Ταῦτα δὲ ποιήσας, δεύτερα τὴν βουλὴν καταλύειν ἐπειράτῳ τρικοσίουσι δὲ τοῖσι Ἰσαγόρεω στασιώτησι τὰς ἀρχὰς ἐνεχείριζε. Ἀντιταχθεῖσης δὲ τῆς βουλῆς, καὶ οὐ βουλομένης πείσθαι, ὅ τε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. Ἀθηναίων δὲ οἱ λοιποὶ, τὰ αὐτὰ φρονήσαντες, ἐποιιόρκεν αὐτοὺς ἡμέρας δύο· τῇ δὲ τρίτῃ ὑπόσπουδοι ἔξερχονται· ἐκ τῆς χώρης, ὅσοι ἔσαν αὐτέων Λακεδαιμόνιοι. Ἐπετελέστο δὲ τῷ Κλεομένεῃ ἡ φάμη· «Ως γάρ ἀνέβη ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μέλλων δὴ αὐτὴν κατασχήσειν, ἦτε ἐς τὸ ἄδυτον τῆς Θεοῦ, ὡς προσερέων· ἢ δὲ ἵρειν εἴκαναστασα ἐκ τοῦ θρόνου, πρὶν ἢ τὰς θύρας αὐτὸν ἀμείψαι, εἶπε· «Ὥς ζεῖνε Λακεδαιμόνιες, πάλιν χώρει, » μηδ· ἔστι μὲν ἐς τὸ ἱρόν· οὐ γάρ θεμιτὸν Δωριῆς παριέναι ἐνθάδυτα· τα·». Οἱ δὲ εἶπε· «Ὥς γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεύς είμι, ἀλλ' Ἀνναίος· Ὅτιος·». Οἱ μὲν δὴ τῇ κλεοπδόνι οὐδὲν χρεώμενος, ἐπεχειρήσετε, καὶ τότε πάλιν ἔξεπιπτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἐν δὲ αὐτοῖσι, καὶ Τυρησίθεον τὸν Δελφόδην, τοῦ ἔργα χειρῶν τε καὶ λέγματος ἔχοιμι·

ἀν μέγιστα καταλέξαι. Οὗτοι μὲν νῦν δεδεμένοι ἔτελεύτησαν.

73. Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθένες καὶ τὰ ἐπτακόσια ἐπίστις τὰ διωγθέντα ὑπὸ Κλεομένεος μεταπεμψάμενοι, πέμπουσι ἀγγέλους ἐς Σάρδις, συμμαχίην βουλόμενοι ποιήσασθαι πρὸς Πέρσας· ἥπιστεάτο γάρ σφι πρὸς Δακεδαιμονίους τε καὶ Κλεομένεα ἐκπεπολεμῶσθαι. Ἀπικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐς τὰς Σάρδις, καὶ λεγόντων τὰ ἐντεταλμένα, Ἀρταφέρνης ὁ Ὑγάσπεος, Σαρδίων ὑπαρχος, ἐπειρώτα, τίνες ἔόντες ἄνθρωποι, καὶ πῇ γῆς οἰκημένοι, δεοίστο Περσέων σύμμαχοι γενέσθαι. Πιθόμενος δὲ πρὸς τῶν ἀγγέλων, ἀπεκορύφου σφι τάδε· εἰ μὲν διδοῦσι βασιλεῖ Δαρεῖῳ Ἀθηναῖοι γῆν τε καὶ ὄδωρ, ὃ δὲ συμμαχίην σφι συνετίθετο· εἰ δὲ μὴ διδοῦσι, ἀπαλλάσσεσθαι αὐτοὺς ἐκέλευε. Οἱ δὲ ἄγγελοι ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλόμενοι, διδόνται ἔφασαν, βουλόμενοι τὴν συμμαχίην ποιήσασθαι. Οὗτοι μὲν δὴ ἀπελθόντες ἐς τὴν ἐωὕτων, αἰτίας μεταγάλας ἔχον.

74. Κλεομένης δὲ, ἐπιστάμενος περιüβρίσθαι ἔπεσι καὶ ἔργοισι ὑπὸ Ἀθηναίων, συνέλεγε ἐκ πάσης Πελοποννήσου στρατὸν, οὐ φράζων ἐς τὸ συλλέγει, τίσασθαι δὲ ἔθέλων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, καὶ Ἰσαγόρεα βουλόμενος τύραννον καταστῆσαι· συνεξῆλθε γὰρ οἱ οὗτος ἐκ τῆς ἀκροπόλιος. Κλεομένης τε δὴ στόλῳ μεγάλῳ ἐσέβαλε ἐς τὴν Ἐλευσῖνα, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ συνθήματος Οἰνόην αἱρέουσι καὶ Ἰσιάς, δήμους τοὺς ἐσχάτους τῆς Ἀττικῆς· Χαλκιδέες τε ἐπὶ τὰ ἔτερα ἐσίνοντο, ἐπιόντες χώρους τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηναῖοι δὲ, καίπερ ἀμφιβολίῃ ἐχόμενοι, Βοιωτῶν μὲν καὶ Χαλκιδέων ἐσύστερον ἔμελλον μνήμην ποιήσεσθαι· Πελοποννησίοισι δὲ, ἐοῦσι ἐν Ἐλευσῖνι, ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα.

75. Μελλόντων δὲ συνάψειν τὰ στρατόπεδα ἐς μάχην, Κορίνθιοι μὲν πρῶτοι σφι αὐτοῖσι δόντες λόγον, ὡς οὐ ποιοῖεν τὰ δίκαια, μετεβάλλοντό τε καὶ ἀπαλλάσσοντο· μετὰ δὲ, Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος, ἐών καὶ οὗτος βασιλεὺς Σπαρτιητέων, καὶ συνεξαγαγών τε τὴν στρατιὴν ἐκ Δακεδαιμονος, καὶ οὐκ ἐδύ διάφορος ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ Κλεομένεϊ. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς διχοστασίης ἐτέθη νόμος ἐν Σπάρτῃ, μὴ ἔξειναι ἔπεσθαι ἀμφοτέρους τοὺς βασιλῆας, ἔξιούσης τῆς στρατιῆς· τέως γάρ ἀμφότεροι εἴποντο· παραλυο-

μένου δὲ τουτέων τοῦ ἔτερου, καταλείπεσθαι καὶ τῶν Τυνδαριδέων τὸν ἔτερον πρὸ τοῦ γάρ δὴ καὶ οὗτοι ἀμφότεροι, ἐπίκλητοι σφι ἔόντες, εἴποντο. Τότε δὴ ἐν τῇ Ἐλευσῖνι ὁρέωντες οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων τούς τε βασιλῆας τῶν Λακεδαιμονίων οὐκ ὄμοιογέοντας, καὶ Κορινθίους ἐκλιπόντας τὴν τάξιν, οὕχθυτο καὶ αὐτοὶ ἀπαλλασσόμενοι.

77. Διαλυθέντος δὲ τοῦ στόλου τούτου ἀκλεῶς, ἐνθαῦτα Ἀθηναῖοι τίγνυσθαι βουλόμενοι, πρῶτα στρατηγὸν ποιεῦνται ἐπὶ Χαλκιδέας. Βοιωτοὶ δὲ τοῖς Χαλκιδεῦσι βοηθείουσι ἐπὶ τὸν Εὔριπον. Ἀθηναῖοι δὲ ἴδοῦσι τοὺς βοηθοὺς, ἔδοξε πρότερον τοῖς Βοιωτοῖς ἡ τοῖς Χαλκιδεῦσι ἐπιγειρέειν. Συμβάλλουσι τε δὴ τοῖς Βοιωτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ πολλῷ ἐκράτησαν κάρτα δὲ πολλοὺς φονεύσαντες, ἐπτακοσίους αὐτέων ἐζώγρησαν. Τῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἡμέρης οἱ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐς τὴν Εὔδοιαν, συμβάλλουσι καὶ τοῖς Χαλκιδεῦσι γιγήσαντες δὲ καὶ τούτους, τετρακισχιλίους κληρούχους ἐπὶ τῶν ἱπποθετέων τῇ χώρῃ λείπουσι· οἱ δὲ ἵπποθεταὶ ἐκαλέοντο οἱ παχέες τῶν Χαλκιδέων. "Οσους δὲ καὶ τουτέων ἐζώγρησαν ἀμα τοῖς Βοιωτῶν ἐζώγρημένοισι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐν πέδαις δήσαντες χρόνῳ δὲ ἔλυσαν σφεας, διμνέως ἀποτιμησάμενοι. Τὰς δὲ πέδας αὐτέων, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἀνεκρέμασαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν.

78. Ἀθηναῖοι μέν νυν ηὔξηντο. Δηλοὶ δὲ οὐ κατ' ἓν μοῦνον, ἀλλὰ πανταχῇ, ἡ ἰσηγορίη ὡς ἔστι χρῆμα σπουδαῖον· εἰ καὶ Ἀθηναῖοι τυραννευόμενοι μὲν, οὐδαμῶν τῶν σφέας περιοικεόντων ἔσαν τὰ πολέμια ἀμείνους, ἀπαλλαχθέντες δὲ τυράννων, μακρῷ πρῶτοι ἐγένοντο. Δηλοῖ δὲ ταῦτα, ὅτι κατεχόμενοι μὲν, ἐθελοκάκεον, ως δεσπότη ἐργαζόμενοι· ἐλευθερωθέντων δὲ, αὐτὸς ἐκαστος ἐώστρῳ προθυμέετο κατεργάζεσθαι.

* * *

82. Η δὲ ἔχθρη ἡ προοφειλομένη ἐς Ἀθηναίους ἐκ τῶν Αἰγαίωντέων, ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς τοιῆσδε. Ἐπιδαυρίοισι ἡ γῆ καρπὸν οὐδένα ἀνεδίδου. Περὶ ταύτης δὲ τῆς συμφορῆς οἱ Ἐπιδαύριοι ἐχρέωντο ἐν Δελφοῖσι· ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσ Δαμίης τε καὶ Αὔξησίν ἀγάλματα ἰδρύσασθαι· καὶ σφι ἰδρυσαμένοισι ἀμειγον συγ-

οίσεσθαι. Ἐπειρώτεον δὲν οἱ Ἐπιδαύριοι, κότερα χαλκοῦ ποιέωνται τὰ ἀγάλματα, ἡ λίθου· ἡ δὲ Πυθίη οὐδέτερα τουτέων ἔσται, ἀλλὰ ξύλου ἡμέρης ἐλαίης. Ἐδέογτο δὲν οἱ Ἐπιδαύριοι Ἀθηναίων ἐλαίην σφι δοῦναι τημέσθαι, ἵστατας δὴ κείνας νομίζοντες εἶναι. Λέγεται δὲ καὶ ως ἐλαῖην ἔσται ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἔκειγον τὸν χρόνον, ἡ Ἀθήνης. Οἱ δὲ ἐπὶ τοῖσδε δώτειν ἔρχονται, ἐπ' ὃ ἀπάξουσι ἔτεος ἑκάστου τῇ Ἀθηναῖῃ τῇ Πολιάδι ιρά, καὶ τῷ Ἐρεγχθῖ. Καταινέσαντες δ' ἐπὶ τούτοισι οἱ Ἐπιδαύριοι, τῶν τε ἐδέοντο ἔτυχον, καὶ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐλαιέων τουτέων ποιησάμενοι ιδρύσαντο καὶ τε γῆσφι ἔφερε, καὶ Ἀθηναίοισι ἐπετέλεον τὰ συνέθεντο.

83. Τοῦτον δέ ἔτι τὸν χρόνον, καὶ πρὸ τοῦ, Αἰγινῆται Ἐπιδαύριοι ἔκουον, τὰ τε ἄλλα, καὶ δίκαια, διαβαίνοντες ἐς Ἐπίδαυρον, ἐδίδοσάν τε καὶ ἐλέφαντον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγινῆται. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, νῆσάς τε ποιησάμενοι, καὶ ἀγνωμοσύνη χρησάμενοι, ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἐπιδαυρίων. "Ἄτε δὴ ἔόντες διάρροοι, δηλέοντο αὐτοὺς, ὅστε δὴ θαλασσοκράτορες ἔόντες" καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς τε Δαμίνης καὶ τῆς Αὔξησίνης ὑπαιρέονται αὐτέων· καὶ σφεα ἐκδημισάν τε καὶ ιδρύσαντο τῆς σφετέρης χώρης ἐς τὴν μεσογαίαν, τῇ Οἴη μὲν ἐστι οὖνομα, στάδια δὲ μάλιστά κη ἀπὸ τῆς πόλιος ως εἴκοσι ἀπέχει. Ιδρυσάμενοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, θυσίησι τέ σφεα καὶ χοροῖσι γυναικεῖσι κερτόμοισι ιλάσκοντο, χορηγῶν ἀποδεικνυμένων ἐκατέρῃ τῶν δαιμόνων δέκα ἀνδρῶν· κακῶς δὲ ἡγόρευον οἱ χοροὶ ἀνδρῶν μὲν οὐδένα, τὰς δὲ ἐπιχωρίας γυναικας. Ήσαν δὲ καὶ τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι αἱ τοικῦνται ἴροργίαι· εἰσὶ δέ σφι καὶ ἀρέητοι ἴροργίαι.

84. Κλεψθέντων δὲ τῶν ἀγάλμάτων, οἱ Ἐπιδαύριοι τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰ συνέθεντο οὐκέτι ἐπετέλεον. Πέμψυντες δὲ οἱ Ἀθηναίοις ἐμάγνιον τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι· οἱ δὲ ἀπέφαινον λόγῳ ως οὐκ ἀδικοῖσι· ὅσον μὲν γάρ χρόνον εἴχον τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ χώρῃ, ἐπιτελέσιν τὰ συνέθευτο· ἐπεὶ δὲ ἐστερῆσθαι αὐτέων, οὐ δίκαιον εἶναι ἀποφέρειν ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας αὐτὰ Αἰγινῆτας πρήσσεσθαι ἐκέλευον. Πρὸς ταῦτα Ἀθηναῖοι, ἐς Αἰγιναν πέμψυντες, ἀπαίτεον τὰ ἀγάλματα· οἱ δὲ Αἰγινῆται ἔρχονται, σφίσι τε καὶ Ἀθηναίοις εἶναι οὐδὲν πρῆγμα.

85. Ἀθηναῖοι μέν νυν λέγουσι, μετὰ τὴν ἀπαίτησιν ἀποστάλησαι τριήρεῖ μιῇ τῶν ἀστῶν τούτους, οἱ ἀποπεμφθέντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, καὶ ἀπικόμενοι ἐς Αἰγιναν, τὰ ἀγάλματα ταῦτα, ὡς σφετέρων ζύλιν ἔόντα, ἐπειρῶντο ἐκ τῶν βάθρων ἐξανασπᾶν, ἵνα σφέα ἀνακομισωνται. Οὐ δυναμένους δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ αὔτεων κρατῆσαι, περιβαλόντας σχοινία ἔλκειν τὰ ἀγάλματα· καὶ σφι ἔλκουσι, βροντὴν τε, καὶ ἄμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι· τοὺς δὲ τριηρίτας τοὺς ἔλκοντας, ὑπὸ τουτέων ἀλλοφρονῆσαι· παθόντας δὲ τοῦτο, κτείνειν ἀλλήλους ἀτε πολεμίους· ἐς δὲ ἐκ πάντων ἔνα λειψθέντα ἀνακομισθῆναι αὐτὸν ἐς Φάληρον.

86. Ἀθηναῖοι μέν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι. Αἰγινῆται δὲ, οὐ μιῇ νηὶ ἀπικέσθαι Ἀθηναίους· μίνη μὲν γάρ, καὶ ὀλίγῳ πλεινας μῆνς, καὶ εἴ σφι μὴ ἔτυχον ἕοςσαι νέες, ἀπαμύνασθαι ἀν εὔπετέως· ἀλλὰ πολλῆσι νηνοὶ ἐπιπλέειν σφι ἐπὶ τὴν χώρην· αὐτοὶ δέ σφι εἰζαί, καὶ οὐ διανυμαχῆσαι. Οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτο διασημῆναι ἀτρεκέως, οὕτε εἰ ἔσσονες συγγινωσκόμενοι εἰναὶ τῇ ναυμαχίᾳ, κατὰ τοῦτο εἰζαν, οὕτε εἰ βουλόμενοι ποιῆσαι οἶον τι καὶ ἐποίησαν. Ἀθηναίους μέν νυν, ἐπεὶ τέ σφι οὐδεὶς ἐς μάχην κατίστατο, ἀποθάντας ἀπὸ τῶν νεῶν, τραπέσθαι πρὸς τὰ ἀγάλματα· οὐ δυναμένους δὲ ἀνασπάσαι ἐκ τῶν βάθρων αὐτὰ, οὕτω δὴ περιβαλομένους σχοινία, ἔλκειν, ἐς οὖ ἔλκομενα τὰ ἀγάλματα ἀμφότερα τῷοῦτο ποιῆσαι· ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, ἀλλῷ δέ τε φ. ἐξ γούνατα γάρ σφι αὐτὰ πεσέειν, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου χρόνον δικτελέειν οὕτω ἔχοντα. Ἀθηναίους μὲν δὴ ταῦτα ποιέειν· σφέας δὲ, Αἰγινῆται λέγουσι, πυθομένους τοὺς Ἀθηναίους ὡς μέλλοιεν ἐπὶ σφέας στρατεύεσθαι, ἐτοίμους Ἀργείους ποιέεσθαι. Τούς τε δὴ Ἀθηναίους ἀποθένανται ἐς τὴν Αἰγιναίνην, καὶ πάρειναι βοηθέοντάς σφι τοὺς Ἀργείους· καὶ λαθεῖν τε ἐξ Ἐπιδαύρου διαβάντας ἐς τὴν νῆσον, καὶ οὐ προαγκησόσι τοῖσι Ἀθηναίοις ἐπιπεσέειν ὑποταμομένους τὸ ἀπὸ τῶν νεῶν ἄμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντὴν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμὸν αὐτοῖσι.

87. Λέγεται μέν νυν ὑπ' Ἀργείων τε καὶ Αἰγινῆτέων τάδε. Ομολογέσται δὲ καὶ ὑπ' Ἀθηναίων, ἔνα μοῦνον τὸν ἀποσταθέντα αὐτέων ἐς τὴν Ἀττικὴν γενέσθαι· πλὴν Ἀργεῖοι μὲν λέγουσι, αὐτέων

τὸ Ἀττικὸν στρατόπεδον διαφθειράγτων, τὸν ἐνα τοῦτον περιγένεσθαι· Ἀθηναῖοι δὲ, τοῦ δαιμονίου περιγενέσθαι μέντοι οὐδὲ τοῦτον τὸν ἐνα, ἀλλ' ἀπολέσθαι τρόπῳ τοιῷδε. Κομισθεὶς γὰρ ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπῆγγειλε τὸ πάθος πυθομένας δὲ τὰς γυναικας τῶν ἐπ' Αἴγιναν στρατευσαμένων ἀνδρῶν, δεινόν τι ποιησαμένας κεῖνον μούνον ἔξ απάντων σωθῆναι, πέριξ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον λαβούσας, καὶ κεντεύσας τῆσι περόνησι τῶν ἴματίων, εἰρωτᾶν ἐκάστην αὐτέων, δικη εἴη ὁ ἀνώτης ἀνήρ· καὶ τοῦτον μὲν οὕτω διαφθαρῆναι. Ἀθηναῖοι δὲ ἐτι τοῦ πάθεος δεινότερόν τι δόξαι εἶναι τὸ τῶν γυναικῶν ἔργον. Ἀλλο μὲν δὴ οὐκ ἔχειν ὅτεῳ ζημιώσωσι τὰς γυναικας, τὴν δὲ ἐσθῆτα μετέβαλον αὐτέων ἐς τὴν Ἰάδα· ἐφόρεον γάρ δὴ πρὸ τοῦ αἱ τῶν Ἀθηναίων γυναικες ἐσθῆτα Δωρίδα, τῇ Κορινθίῃ παραπλησιωτάτην· μετέβαλον δὲν ἐς τὸν λίγεον κιθῶνα, ἵνα δὴ περόνησι μὴ χρέωνται.

* * *

96. Ἰππίης δὲ ἐπεί τε ἀπίκετο ἐκ τῆς Λακεδαιμονος ἐς τὴν Ἀσίνην, πᾶν χρῆμα ἔκλινε, διαβάλλων τε τοὺς Ἀθηναῖος πρὸς τὸν Ἀρταφέρνεα, καὶ ποιέων ἀπαντα, δικως αἱ Ἀθῆναι γενούσατο ὑπ' ἐωὕτῳ τε καὶ Δαρείῳ. Ἰππίης τε δὴ ταῦτα ἔπρησσε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι ταῦτα, πέμπουσι ἐς Σάρδις ἀγγέλους, οὐκ ἐῶντας τοὺς Πέρσας πείθεσθαι Ἀθηναίων τοῖσι φυγάσι. Οἱ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευε σφεας, εἰ βουλούσατο σόοι εἶναι, καταδέκεσθαι ὅπίσω Ἰππίην. Οὕκων δὴ ἐνεδέκοντο τοὺς λόγους ἀποφερομένους Ἀθηναῖοι οὐκ ἐνδεκομένοισι δέ σφι, ἐδέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολεμίους εἶναι.

97. Νομίζουσι δὴ ταῦτα, καὶ διαβεβλημένοισι ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρης ὑπὸ Κλεομένεος τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξελασθεὶς ἐκ τῆς Σπάρτης, ἀπίκετο ἐς Ἀθήνας· αὗτη γάρ ἡ πόλις τῶν λοιπέων ἐδυνάστευε μέγιστα. Ἐπελθὼν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης, ταῦτα ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ, περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὡς οὕτε ἀσπίδα οὕτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χειρωθῆναι εἴησαν. Ταῦτά τε δὴ ἔλεγε, καὶ πρὸς τοῖσι τάδε, ὡς οἱ Μιλήσιοι τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ ἀποικοι, καὶ οίκος σφέας εἴη ῥεσθαι

δυναμένους μέγαν καὶ οὐδὲν διτί οὐκ ὑπίσχετο, οἷα κάρτα δεόμενος· ἐς δὲ ἀνέπεισέ σφεας. Πολλοὺς γάρ οἶκε εἶναι εὔπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἔνα, εἰ Κλεομένεα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μοῦνον οὐκ οἵσις τε ἐγένετο διαβαλέειν, τρεῖς δὲ μυριάδας Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες, ἐψηφίσαντο εἴκοσι νέας ἀποστεῖλαι βοηθούς· Ἰωσι, στρατηγὸν ἀποδέξαντες αὐτέων εἶναι Μελάνθιον, ἄνδρα τῶν ἀστῶν, ἐόντα τὰ πάντα δόκιμον. Αὗται δὲ αἱ νέες ἀρχὴ κακῶν ἐγένοντο· Ἑλλησί τε καὶ βαρβάροισι.

99. Ἀρισταγόρης δὲ, ἐπειδὴ οἱ τε Ἀθηναῖοι ἀπικέατο εἴκοσι νηυσὶ, ὅμα ἀγόμενοι· Ἐρετρίεων πέντε τριήρεας, οἱ δὲ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο, ἀλλὰ τὴν αὐτέων Μιλησίων, ὁφειλόμενά σφι ἀποδιδόντες· οἱ γάρ δὴ Μιλησίοι πρότερον τοῖσι· Ἐρετριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδέας πόλεμον συνδιένεικαν, ὅτε περ καὶ Χαλκιδεῦσι ἀντία· Ἐρετριέων καὶ Μιλησίων Σάμιοι ἐδοκίθεον· οὗτοι δὲν ἐπεί τέ σφι ἀπικέατο, καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι παρῆσαν, ἐποιέετο στρατηγὸν δὲ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδις. Αὐτὸς μὲν δὴ οὐκ ἐστρατεύετο, ἀλλ᾽ ἔμενε ἐν Μιλήτῳ· στρατηγὸς δὲ ἄλλοις ἀπέδεξε Μιλησίων εἶναι, τὸν ἑωὕτοῦ τε ἀδελφεὸν Χαροπῖνον, καὶ τῶν ἄλλων ἀστῶν, Ἐρμόφαντον.

100. Ἀπικόμενοι δὲ τῷ στόλῳ τούτῳ· Ἰωνες ἐς Ἐφεσον, πλοῖα μὲν κατέλιπον ἐν Κορήσσῳ τῆς Ἐφεσίνης· αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον γειρὶ πολλῇ, ποιεύμενοι· Ἐφεσίους ἡγεμόνας. Πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν Καύστριον, ἐνθεῦτεν ἐπεὶ τε ὑπερβάντες τὸν Τυμῶλον ἀπίκοντο, αἱρέουσι Σάρδις, οὐδενός σφι ἀντιωθέντος· αἱρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλιος τᾶλλα πάντα· τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐδρύετο αὐτὸς Ἀρταφέρνης, ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην.

101. Τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι ἐλόντας σφέας τὴν πόλιν, ἔσχε τόδε. Ἡσαν ἐν τῇσι Σάρδισι οἰκίαι, αἱ μὲν πλεῦνες, καλάμιναι· ὅσαι δὲ αὐτέων καὶ πλίνθιναι ἔσαν, καλάμου εἰχον τὰς ὄροφάς. Τουτέων δὴ μίνην τῶν τις στρατιωτέων ὡς ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην ἵὸν τὸ πῦρ, ἐπενέμετο τὸ ἄστυ ἀπαν. Καιομένου δὲ τοῦ ἄστεος, οἱ Λυδοὶ τε καὶ ὅσοι Περσέων ἐνῆσαν ἐν τῇ πόλι, ἀπολαμφθέντες πάντοθεν, ὥστε τὰ περιέσχατα νεμομένου τοῦ πυρὸς, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄστεος, συνέρρεον ἐς τὴν

ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν· ὃς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου, διὰ μέσους τῆς ἀγορῆς φέει, καὶ ἔπειτα ἐς τὸν Ἐρμον ποταμὸν ἐκδιδοῖ, ὃ δὲ, ἐς θάλασσαν. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Πακτωλὸν καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν ἀθροίζομενοι οἱ τε Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι, ἡναγκάζοντο ἀμύνεσθαι. Οἱ δὲ Ἰωνες, ὄρεοντες τοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀμυνομένους, τοὺς δὲ σὺν πλήθει πολλῷ προσφερομένους, ἔξανεγχώρησαν δείσαντες πρὸς τὸ οὔρος, τὸν Τμῶλον καλεόμενον ἐνθεῦτεν δὲ ὑπὸ νύκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς νέας.

102. Καὶ Σάρδις μὲν ἐνεπρήσθησαν, ἐν δὲ αὐτῇ τι καὶ ἦρον ἐπιχωρίης θεοῦ Κυβήβης· τὸ σκηπτόμενοι οἱ Πέρσαι, ὥστερον ἀντενεπίμπρασαν τὰ ἐν Ἐλλησιν ιρά. Τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἀλυος ποταμοῦ νομοὺς ἔχοντες, προπυνθανόμενοι ταῦτα, συγηλύζοντο καὶ ἔβοήθεον τοῖσι Λυδοῖσι. Καὶ καὶ ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι ἐόντας τοὺς Ἰωνας εὑρίσκουσι· ἐπόμενοι δὲ κατὰ στίθεν, αἰρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἐφέσῳ. Καὶ ἀντετάχθησαν μὲν οἱ Ἰωνες, σύμβαλόντες δὲ, πολλὸν ἐσσώθησαν· καὶ πολλοὺς αὐτέων οἱ Πέρσαι φογένουσι, ἄλλους τε ὄνομαστούς, ἐν δὲ δὴ καὶ Εὐαλκίδεα στρατηγέοντα Ἦρετριέων, στεφανηφόρους τε ἀγῶνας ἀναραιρεκότα, καὶ ὑπὸ Σιμωνίδεω τοῦ Κηΐου πολλὰ αἰνεθέντα. Οἱ δὲ αὐτῶν ἀπέψυγον τὴν μάχην, ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς πόλιας.

103. Τότε μὲν δὴ οὕτω ἡγωνίσαντο. Μετὰ δὲ, Ἀθηναῖοι μὲν τοπαράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἰωνας, ἐπικαλεομένου σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγόρεω, οὐκ ἔφασαν τιμωρήσειν σφίσι. Ἰωνες δὲ τῆς Ἀθηναίων συμμαχίης στερηθέντες, (οὕτω γάρ σφι ὑπῆρχε πεποιημένα ἐς Δαρεῖον) οὐδὲν δὴ ἡττσὸν τὸν πρὸς βασιλῆα πόλεμον ἐσκευάζοντο. Πλάσαντες δὲ ἐς τὸν Ἐλλήσποντον, Βυζάντιον τε καὶ τὰς ἄλλας πόλις ἀπάσας τὰς ταύτη ὑπὲρωτοῖσι ἐποιήσαντο· ἐκπλάσαντές τε ἔξω τὸν Ἐλλήσποντον, Καρίης τὴν πολλὴν προσεκτήσαντο σφίσι σύμμαχον εἶναι καὶ γάρ τὴν Καῦνον, πρότερον οὐ βουλομένην συμμαχέειν, ὡς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδις, τότε σφι καὶ αὕτη προσεγένετο.

104. Βασιλέϊ δὲ Δαρείῳ ὡς ἔξαγγέλθη Σάρδις ἀλούσας ἐμπεπρησθαι ὑπό τε Ἀθηναίων καὶ Ἰωνων, τὸν δὲ ἡγεμόνα γεγέσθαι τῆς συλλογῆς, ὥστε ταῦτα συγνφανθῆναι, τὸν Μιλήσιον Ἀριστα-

γρον, πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν; ὡς ἐπύθετο ταῦτα, Ἰώνων οὐδένα λόγον ποικιλάμενον, εὗ εἰδότα, ὡς οὗτοί γε οὐ καταπροΐζονται ἀποστάντες, εἰρεσθαι, οἵτινες εἰεν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ δὲ, πυθόμενον, αἰτήσαι τὸ τόξον λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα διστόν, ἄνω ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπεῖναι καὶ μιν ἐς τὸν ἡρά βαλόντα, εἰπεῖν «Ὥ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι». εἰπαντα δὲ ταῦτα, προστάξαι ἐνὶ τῶν θεραπόντων, δείπνου προκειμένου αὐτῷ, ἐς τρίς ἐκάστοτε εἰπεῖν «Δέσποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων».

ΤΟΥ ΛΥΤΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΚΤΗΣ (1).

Η ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ.

102. [Οἱ Πέρσαι] χειρωσάμενοι τὴν Ἐρέτριαν, καὶ ἐπισγόντες οὐλγάς ἡμέρας, ἔπλεον ἐς τὴν Ἀττικὴν, κατέργοντες τε πολλὸν, καὶ δοκέοντες ταύτα τοὺς Ἀθηναίους ποιῆσιν, τὰ καὶ τοὺς Ἐρετρίας ἐποίησαν. Καὶ, ἦν γὰρ ὁ Μαραθὼν ἐπιτηδεώτατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιπεῦσαι, καὶ ἀγγοτάτω τῆς Ἐρετρίης, ἐς τοῦτο σφι κατηγέτεο Ἰππίνης ὁ Πεισίστράτεω.

103. Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἰθοήθεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. Ἡγούν δέ σφεας στρατηγοὶ δέκα· τῶν δὲ δέκατος ἦν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα, τὸν Στησαγόρεω, κατέλαβε φυγεῖν ἐξ Ἀθηνέων Πεισίστρατον τὸν Ἰπποκράτεος.

104. Οὕτος δὴ δύν τότε ὁ Μιλτιάδης ἤκων ἐκ τῆς Χερσονήσου, στρατηγὸς Ἀθηναίων ἀπεδέχθη, αἱρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δῆμου.

105. Καὶ πρῶτα μὲν, ἔοντες ἔτι ἐν τῷ ἀστεῖ οἱ στρατηγοί, ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κάρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα. Τῷ δὴ, ὡς αὐτός τε ἔλεγε Φειδιππίδης, καὶ Ἀθηναῖοισι ἀπάγγελλε, πέρι τὸ Παρθένιον οὖρος, τὸ ὑπὲρ Τεγέης, δὲ Πάνι περιπίπτει. Βώσαντα δὲ τοῦνομα τοῦ Φειδιππίδεω τὸν Πᾶνα, Ἀθηναῖοισι κελεῦσαι ἀπαγ-

(1) Κλασικ. Βιβλιοθήκ. Ἑλλήν, Λογογράφων. Τέμ. Η', σελ. 180 κ' ἐπόμ.

γεῖλαι, διότι ἑωὕτου οὐδεμίην ἐπιμέλειαν ποιεῦνται, ἔόντος εὗνου Ἀθηναίοισι, καὶ πολλαχῆ γενομένου ἥδη σφίσι χρονίμου, τὰ δὲ ἔτι καὶ ἐσομένου. Καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἥδη τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα, ὅργαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλι Πανὸς ἱρὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίησι ἐπετείησι καὶ λαρυπάδι ἰλάσκονται.

106. Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἀστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἀρχοντας ἔλεγε· «Ὥ Δακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμέων δέονται σφίσι βοηνὸν θῆσαι, καὶ μὴ περιϋδεῖν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλησι πόδουλοσύνῃ περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων καὶ γάρ Ἑρέω τριά τε νῦν ἡνδραπόδισται, καὶ πόλι λογίμῳ ἡ Ἑλλὰς γέγονε πόλισθενεστέρη». Οἱ μὲν δὴ σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγελλε. Τοῖσι δὲ ἔαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδίνατα δέ σφι ἦν τοπαρατίκα ποιέειν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γάρ ισταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτῃ εἰνάτῃ δὲ οὐκ ἔξελεύσεσθαι ἔφασαν, μὴ οὐ πλήρεος ἔόντος τοῦ κύκλου. Οὕτοι μέν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον.

107. Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέστο Ἰππίνης ὁ Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὅψιν ἴδων ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε. Ἐδόκεε ὁ Ἰππίνης τῇ μητρὶ τῇ ἑωὕτου συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὅν ἐκ τοῦ ὄνείρου, κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀναστάμενος τὴν ἀρχὴν, τελευτήσειν ἐν τῇ ἑωὕτου γηραιός. Ἐκ μὲν δὴ τῆς ὅψιος συνεβάλετο ταῦτα. Τότε δὲ κατηγεόμενος, τοῦτο μὲν, τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἑρετρίης ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλεομένην δὲ Αἰγίλειαν· τοῦτο δὲ, καταγομένχς ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὥρμιζε οὗτος· ἐκβάντας δὲ ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. Καὶ οἱ ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε πταρεῖν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἢ ὡς ἐώθεε. Οἷα δὲ οἱ πρεσβυτέρωφ ἔόντι, τῶν ὄδόντων οἱ πλεῦνες ἐσείοντο. Τουτέων ἦν ἔνα τῶν ὄδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίνες βῆξας. Ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ, ἐποιέετο πολλὴν σπουδὴν ἐξευρεῖν. Ως δὲ οὐκ ἔφαίνετο οἱ ὄδόնτων, ἀναστενάξας, εἶπε πρὸς τοὺς παρεστεῶτας. «Ἡ γῆ ἥδε οὐκ

η ἡμετέρη ἔστι, οὐδέ μιν δυνησόμεθα ὑποχειρίην ποιήσασθαι· ἐκδ
η σον δέ τι μοι μέρος μετῆν, δὲ ὁδῶν μετέχει.

108. Ἰππίνης μὲν δὴ ταύτη τὴν ὄψιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέ-
ναι. Ἀθηναῖοι δὲ τεταγμένοις ἐν τεμένει Ἡρακλέος, ἐπῆλθον
βοηθόντες Πλαταιές πανδημεῖ καὶ γάρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφέας αὐ-
τοὺς τοῖσι Ἀθηναῖοισι οἱ Πλαταιές, καὶ πόνους ὑπὲρ αὐτέων εἰ
Ἀθηναῖοι σύχνονς ἤδη ἀναιρέσατο.

109. Τοὶσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντα δίχα αἱ γνῶ-
μαι τῶν μὲν, οὐκ ἐώντων συμβαλέειν «ἀόλγους γάρ εἶναι στρατιῆ-
τῆ Μήδων συμβαλέειν». τῶν δὲ, καὶ Μιλτιάδεω, κελευσόντων. Ως δὲ
δίχα τε ἐγίνοντο, καὶ ἐνίκα ἡ χείρων τῶν γνωμέων, ἐνθαῦτα, ἦν
γάρ ἐνδέκατος ψηφιδοφόρος ὁ τῷ κυάμῳ λαχὸν Ἀθηναίων πολε-
μαρχέειν· τὸ παλαιὸν γάρ Ἀθηναῖοι ὅμοψηφον τὸν πολέμαρχον ἐποι-
εῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι· ἦν δὲ τότε πολέμαρχος Καλλίμαχος
Ἀφιδναῖος· πρὸς τοῦτον ἐλθὼν Μιλτιάδης, ἔλεγε τάδε· «Ἐν σοὶ
» νῦν, Καλλίμαχε, ἔστι ἡ καταδουλῶσαι Ἀθήνας, ἢ ἐλευθέρις
» ποιήσαντα, μνημόσυνα λιπέσθαι ἐς τὸν ἀπαντα ἀνθρώπων βίον,
» οἵα οὐδὲ Ἀρμόδιος τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. Νῦν γάρ δὴ,
» ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κένδυνον ἤκουσι μέγιστον. Καὶ ἦν
» μέν γε ὑποκύψωσι τοῖσι Μήδοισι, δέδοκται τὰ πείσονται παρα-
» δεδομένοι· Ἰππίνη ἦν δὲ περιγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἴη τέ ἔστι
» πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πολίων γενέσθαι. Καὶς ἂν δὴ ταῦτα
» οἴά τέ ἔστι γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τουτέων ἀνήκει τῶν
» πρηγμάτων τὸ κύρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσων. Ἡμέων τῶν
» στρατηγῶν ἐόντων δέκα, δίχα γίνονται αἱ γνῶμαι· τῶν μὲν, κε-
» λευόντων συμβαλέειν· τῶν δὲ, οὐ συμβαλέειν. Ἡν μέν νυν μὴ
» συμβάλλωμεν, ἔλπομαί τινα στάσιν μεγάλην διασείσειν ἐμπε-
» ποῦσαν τὰ Ἀθηναίων φρονήματα, ὅστε μηδίσαι· ἦν δὲ συμβά-
» λωμεν, πρίν τι καὶ σαθρὸν Ἀθηναίων μετεξετέροισι ἐγγενέσθαι,
» Θεῶν τὰ ἵσα νεμόντων, οἷοι τε εἰμὲν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ.
» Ταῦτα ὅν πάντα ἐς σὲ νῦν τείνει, καὶ ἐκ σέο ἀρτηται. Ἡν γάρ
» σὺ γνώμῃ τῇ ἐμῇ προσθῇ, ἔστι τοι πατρίς τε ἐλευθέρη, καὶ πόλις
» πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἦν δὲ τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμ-
» βολὴν ἔλη, ὑπάρξει τοι τῶν ἐγώ κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναγτία».

110. Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης, προσκτῆται τὸν Καλλίμαχον. Προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γυνώμης, ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. Μετὰ δὲ, οἱ στρατηγοὶ, τῶν ἡ γυνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ως ἐκάστου αὐτέων ἐγίνετο πρυτανή τῆς ἡμέρης, Μιλτιάδη παρεδίδοσαν· ὁ δὲ, δεκόμενος, οὕτι κω συμβολὴν ἐποιέετο, πρίγγει δὴ αὐτοῦ πρυτανήν ἐγένετο.

111. Ὡς δὲ ἐς ἑκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἑτάσσοντο ὥδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. Τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρεος ἡγέτεο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γάρ νόμος τότε εἰχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναῖοις, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. Ἡγεομένου δὲ τούτου, ἐξεδέκοντο ὡς ἀριθμέοντο, αἱ φυλαὶ, ἔχόμεναι ἀλληλέων τε λευταῖοι δὲ ἑτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιέες. Ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων καὶ πανηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος, ἅμα τε Ἀθηναῖοι λέγων γίγεσθαι ἀγαθὰ καὶ Πλαταιέεσι. Τότε δὲ τασσόμενων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι, ἐγίνετο τοιόνδε τι. Τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο ἐπὶ τάξιας ὄλιγας, καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθεγέστατον τὸ στρατόπεδον· τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἔρρωτο πλήθεϊ.

112. Ὡς δέ σφι διετέτακτο, καὶ τὰ στράγια ἐγίνετο καλὰ, ἐνθαῦτα ὡς ἀπειθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ λεντὸ ἐς τοὺς βαρβάρους. Μησαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταίχμιον αὐτέων, ἢ ὅκτω. Οἱ δὲ Πέρσαι, δρέωντες δρόμῳ ἐπιόντας, παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι· μανίην τε τοῖσι Ἀθηναῖοισι ἐπέφερον, καὶ πάγχυ δλεθρίην, δρέωντες αὐτοὺς ἐόντας ὄλιγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπειγομένους, οὕτε ἵππου ὑπαργούσης σφι, οὕτε τοξευμάτων. Ταῦτα μέν νυν οἱ βάρβαροι κατείκαζον. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπεὶ τε ἀθρόοι προσέμιξαν τοῖσι βαρβάροισι, ἐμάχοντο ἀξιῶς λόγου. Πρῶτοι μὲν γάρ Ἑλλήνων πάντων, τῶν ἡμεῖς ἕδιμεν, δρόμῳ ἐς πολεμίους ἔχρισαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐπιθῆτά τε Μηδικὴν δρέωντες, καὶ τοὺς ἄνδρας ταύτην ἐσθημένους· τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἑλλησι καὶ τὸ οὖνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦσαι.

113. Μαχομένων δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι, χρόνος ἐγίνετο πολλός.

Καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρησαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχατο· κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥήξαντες, ἐδίωκον ἐς τὴν μεσόγαιαν· τὸ δὲ κέρας ἑκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοι τε καὶ Πλαταιέες. Νικῶντες δὲ, τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔων· τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξας αὐτέων, συναγαγόντες τὰ κέρεα ἀμφότερα, ἐμάχοντα, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. Φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἰποντο κόπτοντες, ἐς δὲ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι, πῦρ τε αἴτεον, καὶ ἐπελαμβάγοντο τῶν νεῶν.

114. Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ δὲ πολέμαρχος Καλέλιμαχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γενόμενος ἀγαθός· ἀπὸ δὲ ἔθανε τῶν στρατηγῶν Στησίλεως ὁ Θρασύλεως· τοῦτο δὲ, Κυναίγειρος ὁ Εύφρωνος ἐνθαῦτα, ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νηὸς, τὴν χεῖρα ἀποκοπεὶς πελέκει, πίπτει· τοῦτο δὲ, ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοὶ τε καὶ δονομαστοί.

115. Επτὰ μὲν δὴ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν τρόπῳ τοιούτῳ Ἀθηναῖοι· τῆσι δὲ λοιπῆσι οἱ βάρβαροι ἔξανακρουσάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς νήσου, ἐν τῇ ἔλιπον, τὰ ἐξ Ἑρετρίης ἀνδράποδα, περιέπλων Σούνιον, βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἀστυ. Αἵτινι δὲ ἔσχε ἐν Ἀθηναίοισι ἐξ Ἀλκμαϊωνιδέων μηχανῆς αὐτοὺς ταῦτα ἐπινοήθηναι· τούτους γάρ συνθεμένους τοῖσι Πέρσῃσι ἀναδέξκι ασπίδα, ἔσσοις ἥδη ἐν τῇσι νηοῖσι.

116. Οὗτοι μὲν δὴ περιέπλων Σούνιον. Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ποτῶν εἶχον, τάχιστα ἐθοήθεον ἐς τὸ ἀστυ· καὶ ἔφθησάν τε ἀπικόμενοι, πρὶν ἦ τοὺς βαρβάρους ἤκειν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ἀπιγμένοι· ἐξ Ἡρακλητοῦ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἐν ἄλλῳ Ἡρακλητῷ τῷ ἐν Κυνοσάργει. Οἱ δὲ βάρβαροι τῆσι νηούσι ὑπεραιωρηθέντες Φαλήρου, τοῦτο γάρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν Ἀθηναίων, ὑπὲρ τούτου ἀνακωχεύσαντες τὰς νῆας, ἀπέπλων δπίσω ἐς τὴν Ασίην.

117. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων κατὰ ἔξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους ἄνδρας· Ἀθηναίων δὲ, ἐκατὸν ἐννενήκοντα καὶ δύω. Ἐπεσον μὲν ἀμφοτέρων τοσοῦτοι. Συνήνεικε δὲ αὐτόθι θώμα τοιόνδε γενέσθαι. Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν Κουφαγόρεω ἐν τῇ συστάσει μαχόμενόν τε καὶ ἀν-

TOM. Δ'.

21

δρα γινόμενον ἀγαθὸν, τῶν ὅμημάτων στερηθῆναι, οὔτε πληγέντα οὐδὲν τοῦ σώματος, οὔτε βληθέντα καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζόνης διατελέσιν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἐόντα τυφλόν. Λέγειν δὲ αὐτὸν ἥκουσα περὶ τοῦ πάθεος τοιόνδε τινὰ λόγον· ἄνδρα οἱ δοκέειν ὁπλίτην ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ τὸ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν σκίζειν τὸ δὲ φάσμα τοῦτο ἑωὕτὸν μὲν παρεξελθεῖν, τὸν δὲ ἑωὕτου παραστάτην ἀποκτεῖναι. Ταῦτα μὲν δὴ Ἐπιζηλον ἐπιθόμην λέγειν.

118. Δᾶτις δὲ πορευόμενος ἡμα τῷ στρατῷ ἐς τὴν Ἀσίνην, ἐπει τε ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἰδὲ ὅψιν ἐν τῷ ὕπνῳ. Καὶ ἦτις μὲν ἦν ἡ ὅψις, οὐ λέγεται· ὁ δὲ, ὃς ἡμέρη τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησιν ἐποιέετο τῶν νεῶν. Εὑρὼν δὲ ἐν Φοινίσῃ νηὶ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος κεχρυσωμένον, ἐπυνθάνετο, ὄκοθεν σεσυλημένον εἴη· πυθόμενος δὲ ἐξ οὗ ἦν ἵροῦ, ἐπλεε τῇ ἑωὕτῳ νηὶ ἐς Δῆλον· καὶ, ἀπίκατο γάρ τηνικαῦτα οἱ Δῆλιοι ὅπισσα ἐς τὴν νῆσον, κατατίθεται τε ἐς τὸ ἱρὸν τὸ ἄγαλμα, καὶ ἐντέλλεται τοῖσι Δῆλοισι ἀπαγαγεῖν τὸ ἄγαλμα ἐς Δῆλιον τὸ Θηραῖον· τὸ δ' ἔστι ἐπὶ θαλάσση, Χαλκίδος κατατίθεται. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ἐντειλάμενος ἀπέπλεε· Τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦτον Δῆλιοι οὐκ ἀπήγαγον, ἀλλά μιν δι' ἐτέων εἶκοσι Θηραῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοπροπίου ἐκομίσαντο ἐπὶ Δῆλιον.

119. Τοὺς δὲ τῶν Ἐρετριέων ἀνδραποδισμένους Δᾶτις τε καὶ Ἀρταφέρνης, ὡς προσέσχον ἐς τὴν Ἀσίνην πλέοντες, ἀνήγαγον ἐς Σούσα. Βασιλεὺς δὲ Δαρεῖος πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἐρετριέας, ἐνεῖχε σφι δεινὸν χόλον, οἷα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἐρετριέων· ἐπει τε δὲ εἰδέ σφεας ἀπαχθέντας παρ' ἑωὕτὸν, καὶ ὑποχειρίους ἑωὕτῷ ἐόντας, ἐποίησε κακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλά σφεας τῆς Κισσίης χώρης κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωὕτῳ, τῷ οὗνομά ἐστι Ἀρδέρικκα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίους ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος, τὸ παρέχεται τριφασίας ἰδέας. Καὶ γάρ ἀσφαλτὸν καὶ ἄλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ. — Ἐνθαῦτα τοὺς Ἐρετριέας κατοίκισε βασιλεὺς Δαρεῖος, οἱ καὶ μέχρι ἐμέο εἰχον τὴν χώρην ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίνην γλώσσαν. Τὰ μὲν δὴ περὶ Ἐρετριέας ἔσχε οὕτω.

120. Λακεδαιμονίων δὲ ἥκον ἐς τὰς Ἀθήνας δισγίλιοι μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντες πολλὴν σπουδὴν καταλαβεῖν εὗτω, ὡστε

τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. "Υστεροὶ δὲ ἀπικθυμενοὶ τῆς συμβολῆς, ἵμεροντο ὅμως θεήσασθαι τοὺς Μήδους· ἐλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα, ἐθεήσαντο. Μετὰ δὲ, αἰνέοντες Ἀθηναῖους καὶ τὸ ἔργον αὐτέων, ἀπαλλάσσοντο ὁπίσω.

* * *

ΤΑ ΑΜΕΣΩΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗΝ

ΤΕΓΙΟΝΟΤΑ. — ΤΙΧΗ ΤΟΥ ΜΙΑΤΙΔΑΟΥ.

132. Μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρῶμα γενόμενον, Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὑδοκιμέων παρὰ Ἀθηναίοις, τότε μᾶλλον αὔξετο. Αἰτήσας δὲ νέας ἔβδομηκοντα, καὶ στρατιὴν τε καὶ χρήματα τοὺς Ἀθηναίους, οὓς φράσας σφι ἐπ' ἦν ἐπιστρατεύεται χώρην, ἀλλὰ φάς αὐτοὺς καταπλουτεῖν, ἢν οἱ ἐπωνται· ἐπὶ γὰρ χώρην τοιαύτην δὴ τινα ἀξεῖν, δθεν χρυσὸν εὐπετέως ἀφθονον θεονταὶ λέγων τοιαῦτα, αἴτε τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ τούτοισι ἐπαρθέντες, παρέδοσαν.

133. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρατιὴν, ἐπλεες ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων, ώς οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευμενοὶ τριήρεις οἱ Μαραθῶνα ἄμα τῷ Πέρσῃ. Τοῦτο μὲν δὴ προσχήμα λόγου· ἢν ἀτάρ τινα καὶ ἔγκοτον είχε τοῖσι Παρίοισι διὰ Λυσαγόρεα τὸν Τισίεω, ἐόντα γένος Πάριον, διεβαλόντα μιν πρὸς Ἑδάρνεα τὸν Πέρσην. Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν ἐπλεε ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατιῇ, ἐποιόρκες Παρίοις, κατειλημμένους ἐντὸς τείχεος· καὶ ἐσπέμπων κήρυκα, αἴτεε ἐκατὸν τάλαντα, φάς, ἢν μή οἱ δῶσι, οὐκ ἀπαναστήσειν τὴν στρατιὴν, πρὸν ἡ ἐξέλη σφέας. Οἱ δὲ Πάριοι, δκως μὲν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργυρίου, οὐδὲν διενοεῦντο· οἱ δὲ, δκως διαφυλάξουσι τὴν πόλιν, τοῦτο ἐμηχανῶντο· ἀλλα τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ τῇ μάλιστα ἔσκε ἐκάστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο ἄμα νυκτὶ ἐζήρετο διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου.

134. Εἳς μὲν δὴ τοσοῦτο τοῦ λόγου οἱ πάντες "Ἐλληνες λέγουσι· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέσθαι ὡδὲ λέγουσι. Μιλτιάδη ἀπορέοντι ἐλθεῖν ἐς λόγους· αἰγαλωτὸν γυναῖκα, ἐοῦσαν μὲν Παρίον γένος, οὕνομα δέ οἱ εἶναι Τιμοῦν εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν χθονίων θεῶν. Ταύτην ἐλθοῦσαν ἐς ὅψιν Μιλτιάδεω, συμβούλευ-

21*

σαὶ οἱ, εἰ περὶ πολλοῦ ποιέεται Πάρον ἔλεῖν, τὰ δὲ αὐτῇ ὑποθῆται, ταῦτα ποιέειν. Μετὰ δὲ, τὴν μὲν ὑποθέσθαι τὸν δὲ, ἀπικδυμένον ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν πρὸ τῆς πόλιος ἐόντα, τὸ ἔρκος θεσμοφόρου Δήμητρος ὑπερθορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοίξαι ὑπερθορόντα δὲ, ιέναι ἐπὶ τὸ μέγαρον, ὅτιδή ποιήσοντα ἐντὸς, εἴτε κινήσοντά τι τῶν ἀκινήτων, εἴτε ὅτιδή πράξοντα πρότις τῆς θύρης τε γενέσθαι, καὶ πρόκα τε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης, ὅπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἔσθαι· καταθρώσκοντα δὲ τὴν αἰμασιὴν, τὸν μηρὸν σπασθῆναι· οἱ δὲ, αὐτὸν τὸ γόνυ προσπταῖσι λέγουσι.

135. Μιλτιάδης μὲν νῦν φλαύρως ἔχων, ἀπέπλεε ὄπίσω, οὕτε χρήματα Ἀθηναῖοισι ἄγων, οὔτε Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας τε ἔξι καὶ εἴκοσι ἡμέρας, καὶ δῆμάσας τὴν νῆσον. Πάροιοι δὲ πυθόμενοι, ὡς ή ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμῶ Μιλτιάδην κατηγήσατο, βουλόμενοι μιν ἀντὶ τουτέων τιμωρήσασθαι, θεοπρόπους πέμπουσιν ἐς Δελφοὺς, ὡς σφέας ἡσυχίᾳ τῆς πολιορκίᾳ ἔσχε· "Ἐπειρπον δὲ ἐπειρησομένους, εἰ καταχρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν, ὡς ἐξηγησαμένην τοῖσι ἔχθροισι τῆς πατρίδος ἀλλωσιν, καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἀρρήτα ἵρα ἐκφήνασαν Μιλτιάδην. Ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φᾶσα, οὐ Τιμοῦν εἶναι τὴν αἰτίην τουτέων, ἀλλὰ, δεῖν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτὴν μὴ εῖν, φανῆναι οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα. Παρίσιι μὲν δὴ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔχρησε.

136. Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπονοστήσαντα ἔσχον ἐν στόματι, οἵ τε ἄλλοι, καὶ μάλιστα Εάνθιππος δ' Ἀρίφρονος, δις θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὸν δῆμον Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἰνεκεν. Μιλτιάδης δὲ, αὐτὸς μὲν παρεὼν, οὐκ ἀπολογέστο, ἦν γὰρ ἀδύνατος, ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ προκειμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλίνῃ, ὑπεραπολογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης πολλὰ ἐπιμεμνημένοι, καὶ τὴν Δῆμουν αἱρεσιν, ὡς ἐλῶν Δῆμον τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς, παρέδωκε Ἀθηναίοισι. Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι, Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα, σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος, τελευτὴν ἀδικίην πεντήκοντα τάλαντα ἔξει τισε δι πάτης αὐτοῦ Κίμων.

137. Λῆμνον δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ὡδε ἔσχε. Πελασγοὶ, ἐπεὶ τε ἐκτὸς Ἀττικῆς ὑπὸ Αθηναίων ἔξεβλήθησαν, εἴτε δὲ διακαταστατοῦσι τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα, ὅτι Ἐκαταῖος μὲν δέ Ήγυπτάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων «ἀδίκως». Ἐπεὶ τε γὰρ ιδεῖν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώρην, τὴν σφίσι ὑπὸ τὸν Υμησὸν ἐοῦσαν ἔδοσαν οἰκησαι, μισθὸν τοῦ τείχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολιν κοτε ἐληλαμένου· ταύτην ὡς ιδεῖν τοὺς Ἀθηναίους ἔξεργασμένην εὗ, τὴν πρότερον εἶναι κακήν τε καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίνην, λαβεῖν φθόνον τε καὶ ἵμερον τῆς γῆς, καὶ οὕτω ἔξελαύνειν αὐτοὺς οὐδεμίην ἄλλην πρόφρασιν προϊσχομένους τοὺς Ἀθηναίους. Ως δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, «δικαιώς ἔξελάσαι. Κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Υμησῷ, ἐνθεῦτεν δρμεωμένους, ἀδικεῖν τὰδε. Φοιτᾶν γὰρ αἱεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας ἐπ’ ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον· οὐ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι κω, οὐδὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἑλλησι οἰκέτας. Οκας δὲ ἔλθειν αὗται, τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ ὕδριός τε καὶ ὀλιγωρίης βιασθαί σφεας· καὶ ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρῆν ποιέειν, ἄλλὰ τέλος καὶ ἐπιθουλεύοντας ἐπιχειρήσειν φανῆναι ἐπ’ αὐτοφώρῳ. Ἐωὕτοὺς δὲ γενέσθαι τοσοῦτο ἐκείνων ἀνδρας ἀμείνονας, δσφ περὸν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεὶ σφεας ἔλαθον ἐπιθουλεύοντας, οὐκ ἔθελῆσαι, ἄλλᾳ σφι προειπεῖν ἐκ τῆς γῆς ἔξιέναι. Τοὺς δὲ, οὕτω δὴ ἐκχωρήσαντας, ἄλλα τε σχεῖν χωρίς, καὶ δὴ καὶ Δῆμνον·

138. Ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἐκαταῖος ἔλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι. Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι, Δῆμνον τότε νεμόμενοι, καὶ βουλδυμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι, εῦ τε ἔξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων δρτὰς, πεντηκοντέρους στησάμενοι, ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρῶνι ἀγούσας δρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναικας. Ἐνθεῦτεν δὲ ἀρπάσαντες τουτέων πολλὰς, οἰχοντο ἀποπλέοντες· καὶ σφεας ἐς Δῆμνον ἀγαγόντες, παλλακάς εἶχον. Ως δὲ τέκνων αὗται αἱ γυναικες ὑπεπλήσθησαν, γλῶσσάν τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τῶν Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. Οἱ δὲ οὕτε συμμίσγεσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγίδων γυναικῶν παισὶ ήθελον, εἴ τε τύπτοιτό τις αὐτέων ὑπ’ ἐκείνων τινὸς, ἐβοήθειν τε πάντες, καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι· καὶ δὴ καὶ ἀργεῖν τε τῶν παῖδων οἱ παῖδες ἐδικαίειν,

καὶ πολλὸν ἐπεκράτεον. Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοί, ἔως τοῖς λόγους ἐδίδοσαν καὶ σφίσι βουλευομένοισι δεινόν τι ἐσέδυνε, εἰ δὴ διαιγινώσκοιεν σφίσι τε βοηθέειν οἱ παιᾶντες πρὸς τῶν κουριδιέων γυναικῶν τοὺς παιᾶς, καὶ τουτέων αὐτίκα ἄρχειν πειρώσατο, τι δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι. Ἐνθαῦτα ἔδοξέ σφι κτείνειν τοὺς παιᾶς τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικέων γυναικῶν. Ποιεῦσι δὴ ταῦτα προςαπολλύουσι δέ σφεων καὶ τὰς μητέρας. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου, καὶ τοῦ προτέρου τούτων, τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναικες, τοὺς ἄμα Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ σχέτλια ἔργα πάντα Λήμνια καλέεσθαι.

139. Ἀποκτείνασι δὲ τοῖς Πελασγοῖς τοὺς σφετέρους παιᾶς τε καὶ γυναικας, οὕτε γῆ καρπὸν ἔφερε, οὕτε γυναικές τε καὶ ποιημναὶ ὄμοιως ἔτικτον καὶ πρὸ τοῦ. Πιεζόμενοι δὲ λιμῷ τε καὶ ἀπαλδίῃ, ἐς Δελφοὺς ἔπειμπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρεόντων κακῶν. Ἡ δὲ Πιθίη σφέας ἐκέλευε Ἀθηναῖοισι δίκας διδόναι ταῦτας, τὰς ἀναύτοις Ἀθηναῖοι δικάζωσι. Ἡλθόν τε δὴ ἐς τὰς Ἀθηναῖς οἱ Πελασγοί, καὶ δίκας ἐπαγγέλλοντο βουλόμενοι διδόναι παντὸς τοῦ ἀδικήματος. Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανηίῳ κλίνην στρώσαντες, ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραβάντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασγοὺς, τὴν χώρην σφίσι παραδιδόναι οὕτω ἔχουσαν. Οἱ δὲ Πελασγοί ὑπολαθόντες εἶπαν· «Ἐπεὰν βορέη ἀνέμῳ αὐτημερὸν νῆσος ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέρην, τότε παραδώσομεν». Τοῦτο εἶπαν, ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέται πολλὸν τῆς Λήμνου.

140. Τότε μὲν τοσαῦτα. Ἐτεσὶ δὲ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τουτέων, ὡς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο. ὑπ' Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος, ἐτησίέων ἀνέμων κατεστηκότων, νηὶ κατανύσας ἐξ Ἐλαιωῦντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς Λήμνον, προηγόρευε ἐξιέναι ἐκ τῆς νῆσου τοῖς Πελασγοῖς, ἀναμιμνήσκων τούς τὸ χρηστήριον, τὸ οὐδαμὰ ἥλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέσθι. Ἡραιστιέες μὲν νυν ἐπείθοντο. Μυριναῖοι δὲ, οὐ συγγινωσκόμενοι εἴναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν, ἐποιηρέοντο, ἐς δὲ καὶ οὗτοι παρέσησαν. Οὕτω δὴ τὴν Λήμνον ἔσχον Ἀθηναῖοι τε καὶ Μιλτιάδης.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΟΓΔΟΗΣ (1).

ΒΟΥΛΑΙ ΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ
ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ.—ΑΘΗΝΩΝ ΑΔΩΣΙΣ.

49. Ως δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πολίων, ἔθουσεύοντο, προθέντος Εὔρυθιάδεω γνώμην, ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὃκου δοκεῖ ἐπιτηδεώτατον εἶναι ναυμαχήν ποιέεσθαι τῶν αὐτοὶ χωρέων ἐγκρατέες εἰσὶ· ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀφεῖτο ἥδη, τῶν δὲ λοιπέων πέρι προετίθεε. Αἱ γνῶμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλεῖσται συνεξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλάσαντας ναυμαχέειν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν λόγον τόνδε, ὡς ἦν νικηθέωσι τῇ ναυμαχῇ, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ἐόντες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφι τιμωρίη οὐδεμιή ἐπιφανῆσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ, ἐς τοὺς ἑωὕτων ἔξισονται.

50. Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγομένων, ἐπήλυθε ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὁ γγέλλων ἦκειν τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἄμα Ξέρξῃ, ἐμπρόστας Θεσπιέων τὴν πόλιν, αὐτέων ἐκλελοιπότων ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιέων ὥσαύτως, ἦκε τε ἐς τὰς Ἀθηναῖς, καὶ πάντα ἔκεινα ἐδηὖσον. Ἐνέπροσε δὲ Θεσπιέιν τε καὶ Πλάταιαν, πυθόμενος Θηβαίων, ὅτι οὐκ ἐμήδιζον.

51. Ἀπὸ δὲ τῆς διεκδάσιος τοῦ Ἐλλησπόντου, ἔνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἔνα αὐτοῦ διατριψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον ἐς τὴν Εύρωπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μῆνεσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιάδεω ἀρχοντος Ἀθηναίοισι. Καὶ αἱρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινας ὀλίγους εὑρίσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἴρῳ ἐόντας, ταμίας τε τοῦ ἴροῦ, καὶ πέντας ἀνθρώπους· οἱ φραξάμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρησί τε καὶ ξύλοισι, ἡμένοντο τοὺς ἐπιόντας· ἄμα μὲν ὑπ' ἀσθενίης βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμῖνα,

(1) Κλασικ. Βιβλιοθήκη, Ἑλλήνη. Λογογράφων. Τόμ. Θ', σελ. 118 κ' ἐπομ..

πρὸς δὲ καὶ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήιον, τὸ ἡ Πυθίη σφι ἔχρησε, τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον ἕσεσθαι· καὶ αὐτὸ δὴ ποῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήιον, καὶ οὐ τὰς γῆας.

52. Οἱ δὲ Πέρσαι ιζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλιος δύχθον, τὸν Ἀθηναῖον καλέουσι Ἀρήιον πάγον, ἐποιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅκως στυπεῖν περὶ τοὺς οἴστοὺς περιθέντες ἀψιειαχ, ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. Ἐνθαῦτα Ἀθηναῖον οἱ πολιορκεόμενοι, ὅμως ἥμεροντο, καὶ περ ἐς τὸ ἐσχατὸν κακοῦ ἀπιγμένοι, καὶ τοῦ φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πειστρατιδέων προσφερόντων περὶ ὄμολογίης ἐνεδέκοντο· ἀμυνόμενοι δὲ, ἀλλα τε ἀντεμηνάνεοντο, καὶ δὴ καὶ προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας, ὀλοιτρόχους ἀπίεσαν, ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορήσειν εὑρέχεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφεας ἐλεῖν.

53. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν ἀπόρων ἐφάνη δὴ τὶς ἕσοδος τοῖσι βαρύροισι· ἔδεις γάρ κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπείρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσησι. Ἐμπροσθεν δὲν πρὸ τῆς ἀκροπόλιος, ὅπισθεν δὲ τῶν πυλέων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ οὔτε τὶς ἐφύλασσε, οὕτ' ἀν ἡλπισε, μὴ κοτέ τὶς κατὰ ταῦτα ἀναβαίη ἀνθρώπων, ταύτη ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι περ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. Ως δὲ εἰδον αὐτοὺς ἀναβεβηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρρίπτεον ἐωὕτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διερθείροντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. Τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβεβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας, ταύτας δὲ ἀνοιξαντες, τοὺς ἵκετας ἐφόνευον· ἐπει τέ δέ σφι πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρὸν συλήσαντες, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

54. Σχὼν δὲ παντελέως τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε ἐς Σοῦσα ἀγγελον ἵππεα, Ἀρταβάνῳ ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσάν σφι εὔπρηξίν. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναῖον τοὺς φυγάδας, ἐωὕτῳ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱρὰ ἀναβάντας ἐς τὴν ἀκρόπολιν· εἴτε δὴ δὴν ὅψιν τινὰ ἴδων ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴτε καὶ ἐνθυμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱρόν. Οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐγτεταλμένα.

55. Τοῦ δὲ εἶνεκεν τούτεων ἐπειμνήσθην, φράσω. Ὅστις ἐν τῇ ἀκροπόλι ταύτῃ Ἐρεχθίος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νῆὸς, ἐν τῷ ἑλαίῃ τε καὶ θάλασσα ἔνι τὰ λόγος παρ' Ἀθηναῖων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην, ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρης, μαρτύρια θεοῖσι. Ταύτην ὡν τὴν ἑλαίην ἄμα τῷ ἀλλῷ ἵρῳ κατέλαθε ἐμπροσθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων δευτέρη δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρόσιος, Ἀθηναῖοι οἱ θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελευσόμενοι, ὡς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱρὸν, ὥρων βλαστόν ἐκ τοῦ στελέχεος ὃσον τε πηγυαλίον ἀναδεδραμηκότα. Οὗτοι μέν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

56. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἐλληνες, ὡς σφι ἐξαγγέλθη ὡς ἔσχε πᾶς περὶ τὴν Ἀθηναῖων ἀκρόπολιν, ἐς τοσοῦτον θόρυβον ἀπίκοντο, ὥστε ἔνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἐς τε τὰς νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ίστια ἀσέροντο ὡς ἀποθευσόμενοι· τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτέων ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχέειν. Νύξ τε ἐγίνετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου, ἐσέβαινον ἐς τὰς νῆας.

57. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμιστοκλῆα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα, εἰρετο Μνησίφιλος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, διὰ τοις εἴη βεβουλευμένον. Πυθόμενος δὲ πρὸς αὐτοῦ, ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν Ἰσθμὸν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχέειν, εἶπε· «Οὐκ ἄρα οὐδὲν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλαμῖνος, οὐδὲ περὶ μιῆς ἔτι παντας τρίδος ναυμαχήσεις. Κατὰ γὰρ πόλις ἔκκαστοι τρέψονται· καὶ οὔτε σφέας Εύρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων οὐδὲλος, ὥστε μὴ οὐδὲ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιὴν· ἀπολέεται οὐ τε ἡ Ἑλλὰς ἀθεουλίσην. Ἀλλ', εἴ τις ἔστι μηχανὴ, ἦθος, καὶ πειρῶν διαχέει τὰ βεβουλευμένα, ἦν καως δύνη ἀναγνῶσαι· Εύρυβιάδεα μεταθουλεύσασθαι, ὥστε αὐτοῦ μενέειν».

58. Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέῃ ἥρεσε ἡ ὑποθήκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος, ήτις ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εύρυβιάδεω. Ἀπικόμενος δὲ, ἔψη θέλειν οἱ κοινόν τε πρῆγμα συμμίζει. 'Ο δ' αὐτὸν ἐς τὴν νῆα ἐκέλευε ἐσθάντα λέγειν, εἴ τι θέλειν· Ἐνθαῦτα ὁ Θεμιστοκλέης παρεζόμενός οἰκαταλέγει κεῦνά τε πάντα, τὰ ἤκουσε Μνησίφιλου, ἐωὕτοις ποιεύμενος, καὶ ἀλλα πολλὰ προστιθείς· ἐς δὲ ἀνέγνωσε χρητίζων ἐκ τῆς νῆος ἐκβῆναι, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συνέδριον.

59. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἦ τὸν Εύρυθιάδεα προθεῖναι τὸν λόγον, τῶν εἰνεκα συνήγαγε τοὺς στρατηγοὺς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλέτης ἐν τοῖσι λόγοισι, οἷα κάρτα δεόμενος. Δέγοντας δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὁκύτου εἶπε· «Ω Θεμιστόν» κλεις, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ῥηπίζονται». Οἱ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη· «Οἱ δέ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανεῦνται».

60. Τότε μὲν ἡπίως πρὸς τὸν Κορίνθιον ἀμειψάτο. Πρὸς δὲ τὸν Εύρυθιάδεα ἔλεγε ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ώς ἐπεὰν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρήσονται παρέδυτων γὰρ τῶν συμμάχων, οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδένα κατηγορέειν. Οἱ δὲ ἄλλου λόγου εἴχετο, λέγων τάδε· «Ἐν σοὶ νῦν ἔστι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἢν ἐμοὶ πείθῃ ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιεέσθαι, μηδὲ πειθόμενος τούτων τοῖσι λέγουσι, ἀναζεύξῃς πρὸς τὸν Ἰσθμὸν τὰς νῆσας. Ἀντίθες γὰρ ἐκάτερον, ἀκούσας. Πρὸς μὲν τῷ Ἰσθμῷ συμβάλλων, ἐν πελάγεϊ ἀναπεπταμένῳ ναυμαχήσεις, ἐς δὲ ἦκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἔστι, νῆσας ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας· τοῦτο δὲ, ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἴγιναν, ἢν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. Αμα γάρ τῷ ναυτικῷ αὐτέων ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός. Καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς ἀξεῖς ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύσεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ἡν δὲ τὰ ἐγώ λέγω ποιήσῃς, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εύρήσεις. Πρῶτα μὲν ἐν στεινῷ συμβάλλοντες νησὶ ὄλιγοις πρὸς πολλὰς, ἢν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνῃ, πολλὸν κρατήσομεν. Τὸ γάρ ἐν στεινῷ ναυμαχέειν, πρὸς ἡμέων ἔστι· ἐν εύρυχωρέῃ δὲ, πρὸς ἐκείνων. Λῦτις δὲ Σαλαμῖς περιγένεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπέκχειται τέκνα τε καὶ γυναικεῖς. Καὶ μὴν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι, τοῦ καὶ περιέχεσθε μάλιστα· ὅμοιως αὐτοῦ τε μένων, προναυμαχήσεις Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ· οὐδέ σφεας, εἴπερ εὗ φρονέεις, ἀξεῖς ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. Ἡν δέ γε καὶ τὰ ἐγώ ἐλπίζω γένηται, καὶ νικήσωμεν τῆσι νησὶ, οὕτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἰσθμὸν παρέσονται οἱ βάρβαροι, οὕτε προβήσονται ἐκαστέρω τῆς Ἀττικῆς, ἀπίσσι τε οὐδὲν κόπος, Μεγάροισι τε κερδανέομεν περιεοῦσι, καὶ Αἴγινῃ καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λόγιον ἔστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γενέ-

ποθαι. Οικότα μέν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι, ὡς τὸ ἐπίπαν
η ἔθέλει γίνεσθαι μὴ δὲ οικότα βουλευομένοισι, οὐκ ἔθέλει οὐδὲ ὁ
» Θεὸς προσχωρέειν πρὸς τὰς ἀνθρωπήιας γνώμας».

61. Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, αὗτις ὁ Κορινθίος Ἀδεί-
μαντος ἐπεφέρετο, σιγῇ τε κελεύων τῷ μὴ ἔστι πατρὶς, καὶ Εύ-
ρυθριάδεα οὐκ ἔων ἐπιψηφίζειν ἀπόλι· ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμι-
στοκλῆα παρεχόμενόν, οὕτω ἐκέλευς γνώμας συμβάλλεσθαι. Ταῦτα
δέ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο αἱ Ἀθῆναι. Τότε
δὴ ὁ Θεμιστοκλέης κεῖνόν τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλά τε καὶ
κακὰ ἔλεγε· ἑωὕτοῖσι τε ἐδήλου λόγῳ, ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ
μέζων ἥπερ κείνοισι, ἐς τ' ἂν διηκόσιαι νῆσές σφι ἔωσι πεπληρωμέ-
ναι· οὐδαμοὺς γὰρ Ἑλλήνων αύτοὺς ἐπιόντας ἀποκρούσσεσθαι.

62. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διέβαινε ἐς Εύρυθριάδεα,
λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα· «Σὺ εἰ μενέεις αὐτοῦ, καὶ μένων
ἔσεσαι ἀνὴρ ἀγαθός· — εἰ δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. Τὸ πᾶν
γὰρ ἡμῖν τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆσες. Ἄλλ᾽ ἐμοὶ πειθέο. Εἰ δὲ
ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ως ἔχομεν, ἀναλαβόντες τοὺς οἰκέτας
κομιεύμεθα ἐς Σίριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἔστι ἐκ πα-
λαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέγει, ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δέειν κτισθῆναι· ὑμεῖς
δὲ, σύμμαχοι τοιῶνδε μουνωθέντες, μεμνήσεσθε τῶν ἐμῶν λόγων».

63. Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, ἀνεδιδάσκετο Εύρυθριά-
δης. Δοκέειν δέ μοι, ἀδόρωδήσας μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδά-
σκετο, μὴ σφεας ἀπολίπωσι, ἢν πρὸς τὸν Ισθμὸν ἐνάγῃ τὰς νῆσας.
Ἀπολιπόντων γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοιποί.
Ταύτην δὲ αἱρέσται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας διαναυμαχέειν.

64. Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα, ἐπεισι ἀκροθολισάμενοι, ἐπει
τε Εύρυθριάδη ἔδοξε, αὐτοῦ παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες.
Πμέρη τε ἐγίνετο, καὶ ἄμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἐν
τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ. Ἔδοξε δέ σφι εὑξεσθαι τοῖσι θεοῖσι,
καὶ ἐπικαλέστασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. Ως δέ σφι ἔδοξε,
καὶ ἐποίευν ταῦτα. Εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐτόθεν μὲν
ἐκ Σαλαμῖνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα ἐπεκαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἴα-
κὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας νῦν ἀπέστελλον ἐς Δίγιναν.

* * *

Π ΕΝ ΣΑΛΛΑΜΙΝΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ.

84. Ἀγκυρομένοισι δὲ τοῖσι "Ελλησι αὐτίκα ἐπεκέκτο οἱ βάρ-
θαροι. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι "Ελληνες ἐπὶ πρύμνην ἀνεκρούοντο, καὶ
ἄκελλον τὰς νῆσας Ἀμεινίης δὲ Παλληνεὺς, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἔζανα-
χθεὶς νηὶ ἐμβάλλει. Συμπλακείσης δὲ τῆς νηὸς, καὶ οὐ δυναμέ-
νων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινίη βοηθέοντες συνέμι-
σγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι τῆς ναυμαχίης τὴν ἀρ-
χήν. Αἰγινῆται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν ἐξ Αἰ-
γιναν, ταύτην εἶναι τὴν ἅρξασαν. Λέγεται δὲ καὶ τάδε, ὡς φά-
σμα σφι γυναικὸς ἐφάνη· φανεῖσαν δὲ διακελεύσασθαι, ὥστε καὶ
ἄπαν ἀκοῦσαι τὸ τῶν "Ελλήνων στρατόπεδον, ὁνειδίσασαν πρότε-
ρον τάδε· « Ὡ Δαιμόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνεκρούεσθε » ;

85. Κατὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ
εἴχον τὸ πρὸς Ἐλευσῖνός τε καὶ ἐσπέρης κέρας· κατὰ δὲ Λακεδαι-
μονίους, Ἰωνες· οὗτοι δ' εἴχον τὸ πρὸς τὴν ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα.
Ἐθελοκάκεον μέντοι αὔτεων, κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς,
ὅλιγοι, οἱ δὲ πλεῦνες οὗ. Ἐχω μέν νυν συγνῶν οὐνόματα τριη-
ράρχων καταλέξαι, τῶν νῆσας Ἐλληνίδας ἐλόντων· χρήσομαι δὲ
αὐτοῖσι οὐδὲν, πλὴν Θεομήστορός τε τοῦ Ἀνδροδάμαντος, καὶ
Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. Τοῦ δὲ εἶνεκα μέμνη-
μαι τούτεων μούνων, ὅτι Θεομήστωρ μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σά-
μου ἐτυράννευσε, καταστητάντων τῶν Περσέων Φύλακος δὲ εὐρ-
γέτης βασιλῆος ἀνεγράφη, καὶ χώρῳ οἱ ἐδωρήθη πολλῇ. Οἱ δ' εὐ-
εργέται τοῦ βασιλῆος ὄροσάγγει καλέονται Περσιστί. Περὶ μέν
νυν τούτους οὕτω εἶχε.

86. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νηῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραΐζετο, αἱ μὲν,
ὑπ' Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι, αἱ δὲ, ὑπὸ Αἰγινητέων. Ατε γὰρ
τῶν μὲν Ἐλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ
βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὕτε σὺν νόῳ ποιεόντων οὐδὲν,
ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἵνιν περ ἀπέβη. Καὶ τοι ἔσαν γε
καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μακρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἐωτῶν,
ἢ πρὸς Εὔβοιή, πᾶς τις προθυμεόμενος καὶ δειμαίγων Ξέρξην ἐδό-
κεε τε ἔκαστος ἐωτῶν Θεήσεσθαι βασιλῆα.

87. Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔχω μετεξετέρους εἶπαι ἀτρεκέως, ὃς ἔκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ' ὃν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆς. Ἐπειδὴ γάρ ἐσ θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλῆιος πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἢ νηῦς ἢ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νηὸς Ἀττικῆς· καὶ ἦ, οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἐμπροσθεν γάρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νῆες φίλαι, ἢ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε ἐοῦσα, ἐδοξέ οἱ τόδε ποιῆσαι, τὰ καὶ συνίνεικε ποιησάσῃ. Διωκομένη γάρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς, φέρουσα ἐνέθαλε νηὶ φίλη, ἀνδρῶν τε Καλυνδέων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλῆος Δαμασιθύμου. Εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνει, ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἐόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε ἔχω εἶπαι, οὕτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὕτε εἰ συνεκύρησε ἢ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νηῦς. Ως δὲ ἐνέθαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὔτυχίη χρησαμένη, διπλᾶ ἀωτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. Ὅτε γάρ τῆς Ἀττικῆς νηὸς τριψάρχος, ὡς εἰδέ μιν ἐμβάλλουσαν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομελέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.

88. Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεικε γενέσθαι, διαφυγέειν τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέθη ὥστε κακὸν ἐργασαμένην, ἀπὸ τουτέων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι παρὰ Ξέρξη. Λέγεται γάρ, βασιλῆα θησύμεγον, μαθεῖν τὴν νῆα ἐμβαλοῦσαν καὶ δή τινα εἶπαι τῶν παρεόντων « Δέσποτα, ὁρᾶς Ἀρτεμισίην, ὡς εὗ ἀγωνίστηται, καὶ νῆα τῶν πολεμίων κατέδυσε » ; Καὶ τὸν ἐπείρεσθαι, εἰ ἀληθέως ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον καὶ τοὺς φάναι, σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἡπιστέατο εἶναι πολεμίν. Τά τε γάρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεικε ἐς εὔτυχίην γενόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδένας ἀποσωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται πρὸς τὰ φραζόμενα « Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες· αἱ δὲ γυναῖς νεας, ἄνδρες ». Ταῦτα μὲν Ξέρξην φασὶ εἶπαι.

89. Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε δ στρατηγὸς Ἀριανὸς ἔγγυης ὁ Δαρέου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφεός, ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοὶ τε

καὶ ὁνομαστοὶ Περσέων καὶ Μῆδων, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ὁλίγοι δέ τινες καὶ Ἑλλήνων. "Ατε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖς αἱ νῆες διεφθείροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμῖνα διένεον. Τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ Θαλάσσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ αἱ πρώται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλεῖσται διεφθείροντο. Οἱ γὰρ ὅπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε τῆσι νησὶ παριέντας πειρώμενοι, ὡς ἀποδεξόμενοί τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλέϊ, τῆσι σφετέρησι νησὶ φευγούσησι περιπέπτοντο.

90. Ἐγένετο δὲ καὶ τόδε ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ. Τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθάρατο ἐλθόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἱωνας, ὡς δι' ἑκείνους ἀπολούσατο αἱ νῆες, ὡς προδόντων. Συνήνεικε ὅν οὕτω, ὃστε Ἱώνων τε τοὺς στρατηγοὺς μὴ ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν. Ἐτι τούτων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρήκῃ νηῦς. Ἡ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αἰγαναὶ νηῦς κατέδυσε τῶν Σαμοθρήκων τὴν νῆα. "Ατε δὴ ἔοντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρήκες, τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσσης νηὸς βάλλοντες ἀπήραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. Ταῦτα γενόμενα τοὺς Ἱωνας ἐρήσατο. Ὡς γὰρ εἰδέ σφεας Ξέρξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοινίκας, οἷα ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος· καὶ σφεῶν ἐκέλευσε τὰς κεφχλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι, τοὺς ἀμείγονας διαβάλλωσι. Ὁκως γάρ τινα ἴδοι Ξέρξης τῶν ἐωὗτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύμενον ἐν τῇ ναυμαχῇ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὔρεϊ τῷ ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλέεται Αιγάλεως, ἀνεπυνθάνετο τὸν ποιόντα· καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν. Πρὸς δέ τι καὶ προσεβάλετο φίλος ἐών Λριαράμνης, ἀνὴρ Πέρσης, παρεῶν τούτου τοῦ Φοινίκητον πάθεος.

91. Οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς Φοινίκας ἐτράποντο. Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκπλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται ὑποστάντες ἐν τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπεδεξάντο λόγου ἄξια. Οἱ μὲν γάρ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορύβῳ ἐκεράζουν τὰς τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκπλωσύ-

τας, ὅκως δέ τινες τοὺς Ἀθηναῖους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσέπι-
πτον ἐς τοὺς Αἰγινήτας.

93. Οἱ δὲ βάρβαροι, τῶν αἱ νῆες περιεγένοντο, φεύγοντες ἀπί-
κοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν. Ἐν δὲ τῇ ναυμαχῇ
ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἄριστα Αἰγινῆτας ἐπὶ δὲ, Ἀθηναῖοι ἀν-
δρῶν δὲ, Πολύκριτός τε ὁ Αἰγινῆτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὔμενης τε ὁ
Ἀναγυράσιος καὶ Ἀμεινής Παλληνεύς, ὃς καὶ Ἀρτεμισίην ἐπε-
δίωξε. Εἰ μὲν νυν ἔμαθε, ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρτεμισίη, οὐκ
ἄν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἶλέ μιν, ἢ καὶ αὐτὸς ἥλω. Τοῖσι γάρ
Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρικεκέλευστο· πρὸς δὲ, καὶ οὐδὲν
ἔκειτο μύριαι δραχμαὶ, ὃς ἂν μιν ζωὴν ἔλῃ· δεινὸν γάρ τι ἐποιεῦν-
το, γυναικαὶ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. Αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρό-
τερον εἴρηται, διέφυγε. Ἐσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἱ νῆες περιε-
γεγόνεσαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ.

94. Ἀδείμαντον δὲ τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν λέγουσι Ἀθη-
ναῖοι, αὐτίκα καὶ ἀρχὰς, ὡς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγέντα τὸ
καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ίστια ἀειράμενον, οἰχεσθαι φεύγοντα· οἰδεῖς
τας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύγουσαν, ὡσαύτως οἰ-
χεσθαι. Ως δὲ ἄρα φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμινίης κατὰ τὸ
ἱρὸν Ἀθηναῖς Σκιράδος, περιπίπτειν σφι κέλητα θείῃ πομπῇ· τὸν
οὗτο πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὕτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς
εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κοριθίοισι. Τῇδε δὲ συμβάλλονται εἰ-
ναι θεῖον τὸ πρῆγμα. Ως γάρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν νηῶν, τοὺς ἀπὸ
τοῦ κέλητος, λέγειν τάδε· Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψῃς τὰς
ναῦς, ἐς φυγὴν ὥρικται καταπροδοῦς τοὺς Ἐλληνας· οἱ δὲ καὶ
δὴ νικῶσι, ὃσον αὐτοὶ ἡρῶντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἔχθρῶν. Ταῦ-
τα λεγόντων, ἀπιστέειν γάρ τὸν Ἀδείμαντον, αὗτις τάδε λέγειν,
ὡς αὐτοὶ οἵοι τε εἰεν ἀγδμενοὶ δμῆροι ἀποθνήσκειν, ἢν μὴ νικῶν-
τες φαίνωνται οἱ Ἐλληνες. Οὕτω δὴ ἀποσρέψαντα τὴν νῆα, αὐ-
τὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπ' ἔξεργασμένοισι ἐλθεῖν ἐς τὸ στρατόπε-
δον. Τούτους μὲν τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. Οὐ μέντοι
αὐτοὶ γε Κορίνθιοι δμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοισι σφέας αὐτοὺς
τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι· μαρτυρεῖ δέ σφι καὶ ἡ ἄλλη
Ἐλλάς.

95. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὅλης γῷ τι πρότερον τουτέων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίεε. Παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτέων, οἱ παρατετάχατο παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χώρης, γένος ἑόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδῃ ταύτη κατεφόνευσαν πάντας.

96. Ως δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, κατειρύσαντες ἐς τὴν Σαλαμῖνα οἱ Ἑλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγχανε ἔτι ἑόντα, ἐτοῦροι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῆσι περιεόσησι νησὶ. ἔτι χρήσεσθαι βασιλῆα. Τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἀνεμος ζέφυρος, ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἥμίνα τὴν καλεομένην Κωλιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμὸν, τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ κατὰ τὰ ναυηγία τὰ ταύτῃ ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τουτέων ἐν χρησμῷ, Λυσιστράτῳ Ἀθηναῖῳ ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθεε πάντας τοὺς Ἑλληνας·

Κωλιάδες δὲ γυναικες ἐρετμοῖσι φρύξουσι.

Τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσεσθαι,

Α'.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

*Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντίνου παύλεως
τοῦ Ναζιαρέηροῦ,*

ΛΟΓΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟΝ ΦΥΓΗΣ ΕΝΕΚΕΝ, ΚΑΙ ΑΥΘΙΣ
ΕΠΑΝΟΔΟΥ ΕΚΕΙΘΕΝ, ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥ ΠΡΕΒΥΤΕΡΟΥ ΧΕΙΡΟΤΟ-
ΝΙΑΝ· ΕΝ Ω ΤΙ ΤΟ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ (α).

ΧΤΗΗΜΑΙ, καὶ τὴν ἡτταν ὁμολογῶ· Ὡπετάγην τῷ Κυρίῳ,
καὶ ἵκετευσα αὐτόρ (β). Ο γάρ μοι μακαριώτατος Δαβὶδ ἀρχέτω

(α) Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ προκειμένου λόγου τοῦ Θείου τούτου τῆς Ἐκκλησίας Πατρὸς, καὶ τῶν ἀμέσως ἐπομένων ἐπιταφίων εἰς τε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Καισάριον καὶ εἰς τὸ Μέγαν Βασίλειον, προσέσχον τὸν νοῦν εἰς δύο τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλληνιστί τε καὶ Λατινιστί γενομένων ἐκδόσεον, τὴν μὲν Ἰανόβου τοῦ Βιλλίου (1630), τὴν δὲ Ἱ. Π. τοῦ Μίγην (1657 καὶ 1658). Τούτων τὸ ἑλληνικὸν κείμενον παραβαλλὼν πρὸς ἔμμαν ἀντίγραφον, ἐν μεμβράναις γεγονόμενον κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνδεκάτης ἑκα-
τονταετηρίδος καὶ περιέχον, ἐν σελίσι 824 διστάλοις, ΑΓ' ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἡγίου Σπυριδόνου, ὑποσημεῖδε τὰ κατὰ τὴν λέξιν διαφέροντα διὰ τῶν στοιχείων Β καὶ Μ, δηλούντων τοῦ μὲν Β, τὴν τοῦ Βιλλίου τοῦ δὲ Μ, τὴν τοῦ Μίγην ἐκδόσιν.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔμμαν ἀντίγραφον, γραφὲν κατὰ πρᾶτον ἀπὸ μίνην μόνην χειρὶς Θεοδώρου τινὸς (μοναχοῦ ἴως*) ἐκ τοῦ ἡγίου Ἡλίου τῆς Μονοκαστάνου,—κατὰ τὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου δήλωσιν, ἔχουσαν οὕτως· «Ἐτελειώθη σὺν Θῷ τὸ πρᾶτον» βιβλίον, διὰ Θεοδώρου δὲ ἐν τὸν ἄγιον Ἡλίου τῆς Μονοκαστάνου μηνὶ Φευρούων «ρίφ ΚΒ', ἸΝξ' Α', ἔτους ΓΤΚΤ'». — περιέπεσεν ἔπειτα, ὡς ἔστιν εἰκάσαι, εἰς ἀγράστου εἰδους καπατσορφήν διότι, ἐννενήκοντα ἐκ τῶν 824 σελίδες ἡ φύλλα τεσσαράκοντα πέντε, ἥτοι ἀπορθέντα ἢ (τὸ πιθανότερον), ὑπὸ χειρῶν βαρθόρου ἡ ἀμάθεστάτου τινὸς, ἐκ τοῦ βιβλίου σποράδην ἀποσχιζόντα, μετέγραψεν ὅλος με-
ταγενέστερος τοῦ Θεοδώρου. Καὶ ταῦτη τὴν εἰκασίαν μοι στηρίζω εἰς τὸ διαφέρον τοῦ τε Περγαμηνοῦ χερτοῦ καὶ τῶν χαρακτήρων τῆς γραφῆς.

*Ιστέον δ' ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῇ ἄγῳι δηλώσει συνεπτυγμένων λέξεων Θῷ καὶ ἸΝξ', ἡ μὲν, σημαίνει Θεῷ· ἡ δὲ, Ἰνδικτιῶνος. Τοῦ δὲ ἡ σημασία μοὶ εἶναι ἄγνωστος· ἡ μετά αἰτιατικῆς σύνταξις τῆς προθέσεως ἐκ, δεικνύει, νομίζω, ὅτι ὁ ἀντιγρα-
φεὺς δὲν ἔτοι ἐκ τῶν πεπαιδευμένων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ δὲ ἔτος, ὅπερ δὲ ἀραβι-
κῶν ἀριθμῶν ἐκφερόμενον εἴναι τὸ 6526 ἀπὸ Κοσμογονίας, ἀγγίσταιχεὶ πρὸς τὸ 1048 Σωτήριον.

(β) Ψαλμ. ΑΓ', 7.

TOM. Δ'.

τοῦ λόγου· μᾶλλον δὲ ὁ ἐν τῷ Δαβὶδ φιεγχάμενος, καὶ εἰσέτι καὶ νῦν δι' αὐτοῦ φθεγγόμενος. Ἐπειδὴ καὶ τάξις ἀρίστη παντὸς ἀρχομένῳ καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ Θεοῦ τε ἀρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι (α). Τὸ δὲ αἴτιον, ἢ τῆς προτοῦ (β) στάσεως καὶ ὀλιγοψυχίας, δι' ḥν ἐμάχουντα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην (γ) ἀφ' ὑμῶν χρόνον οὐ μικρὸν ἵσως τοῖς γε ποθοῦσιν, ἢ τῆς νῦν ἡμερότητος καὶ μεταβολῆς, δι' ḥν αὖθις ἐμαυτὸν ἔδωκα φέρων ὑμῖν, ἄλλος μὲν ἄλλο τι οἰεσθω τε καὶ λεγέτω τῶν ἢ μισούντων ἢ ἀγαπώντων ἡμᾶς· ὁ μὲν οὐκ ἀφιεὶς αἰτίας, ὁ δὲ καὶ προσαποδεχόμενος. Οὐδὲν γάρ οὕτως ἥδη τοῖς ἀνθρώποις, ὡς τὸ λαλεῖν τὰ ἀλλοτριαῖς καὶ μάλιστα ἐὰν τύχωσιν ὑπὸ εὐνοίας (δ) τινὸς ἢ μίσους ἐλκόμενοι, ὑφ' ḥν καὶ φίλεις κλέπτεσθαι· ὡς τὰ πολλὰ ἢ ἀλήθεια. Ἔγὼ δὲ τὸ ἀληθὲς (ε) εἰς μέσον θήσω μηδὲν αἰσχυνθεὶς, καὶ διαιτήσω δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν, ὅσοι τε κατηγοροῦσιν ἡμῶν, καὶ ὅσοι ὑπεραπολογοῦνται προθύμως· τὸ μὲν τι κατηγορήσας ἐμαυτοῦ, τὸ δὲ ὑπεραπολογησάμενος.

β'. Καὶ ἴνα γε καθ' ὁδὸν ὁ λόγος ἡμῖν προΐη, περὶ τῆς δειλίας προτέρας οὕσης καὶ διαλέξομαι. Οὐδὲν γάρ ἀνέχομαι πλήντεσθαι τινας ἐν ἐμοὶ τῶν πάντα τήρούντων ἐπιμελῶντα τὰ ἡμέτερα, εὗ τε καὶ ὡς ἑτέρως ἔχοντα· ἐπειδὴ τι τὸ καθ' ἡμᾶς εἶναι Χριστιανοῖς εὐδόκησεν ὁ Θεός· καὶ τοὺς ἥδη πεπληγότας, εἰ πέρ τινές εἰσι, διὰ τῆς ἀπολογίας ἰάσομαι. Καλὸν γάρ μήτε ἀμαρτάνοντα, μήτε ὑπονοούμενον, ἔως ἂν οἶόν τε ἦ καὶ ὁ λόγος αἱρῆ (σ), τιθέραι πρόσκομιμα τοῖς πολλοῖς ἢ σκάρδαλον (ζ). εἰπερ καὶ τοῖς ἕρα τῶν μικρῷ σκαρδαλλοσασιν (η) ἵσμεν ὅπως ἀπαρατητος καὶ βαρυτάτη παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς ἢ τιμωρία.

(α) Οὕτω, παρὰ μὲν Θεοκρίτῳ (Εἰδύλ. ΙΖ', στίχ. 4,) «Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δίος λήγετε Μοῖσαι»· παρὰ δὲ Δημοσθένει (Ἐπιστολ. Α'), «Παντὸς ἀρχομένῳ σπουδαῖον λόγου καὶ ἔργου ἀπὸ τῶν θεῶν ὑπολαμβάνω προσήκειν πρῶτον ἀρχεσθαι».

(β) Ἐν τῷ Μ—πρωτοῦ (γ) Ψαλμ. ΝΔ, 8.

(δ) Β καὶ Μ—ὑπ' εὐνοίας

(ε) Β—Ἐγὼ τ' ἀληθεῖς Μ —Ἐγὼ δὲ τ' ἀληθεῖς

(σ) Ἐν τῷ Β καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ἀγνιγρ. αἰρητα

(ζ) Πρὸς Ρωμ. ΙΔ', 13.

(η) Ματθ. ΙΗ', 6.

γ'. Ἔγὼ γάρ ἔπειθον τοῦτο, ὃ ἀνδρες, οὕτε ὡς ἀπαίδευτος (α), ἀλλὰ μᾶλλον, ἵνα καὶ μικρόν τι καυχήσωμαι· οὕτε ὡς ὑπερόπτης τῶν θείων νόμων καὶ διατάξεων. "Οτι καθάπερ ἐν σώματι, τὸ μὲν τι ἄρχοντι ἐστὶ καὶ οἷον προκαθεζόμενον, τὸ δὲ ἄρχόμενον καὶ ἀγόμενον (β), οὗτο κάνταις Ἐκκλησίαις διέταξεν ὁ Θεὸς ἴσστητος νόμος τῆς ἐχούσης τὸ κατ' ἀξίαν, ἢ καὶ προνοίας, ἢ τὰ πάντα συνέδησε, τοὺς μὲν ποιμανεσθαί τε καὶ ἄρχεσθαι, ὅσοις τοῦτο λυσιτελέστερον, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τὸ δέον ιθυνομένους· τοὺς δὲ εἴναι ποιμένας καὶ διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας (γ), ὅσοι τῶν πολλῶν εἰσιν ἀνωτέρω κατ' ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν οἰκείωσιν, λόγον ψυχῆς πρὸς σῶμα, ἢ νοῦ πρὸς ψυχὴν ἐπέχοντας. "Ιν' ἀμφότερα συντεθέντα ἀλλήλοις καὶ συγκραθέντα, τό τε ὑστεροῦν καὶ τὸ πλεονάζον, ὥσπερ ἐν μέλεσι, καὶ τῇ ἀρμονίᾳ τοῦ Πνεύματος συμβιβασθέντα καὶ συνδεθέντα (δ), ἐν ἀρτιον ἀποδειχθῇ σῶμα, καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ὅντως ἀξίου (ε).

δ'. Οὕτ' οὖν (ζ) τοῖς ἄλλοις ἀναρχίαιν καὶ ἀταξίαιν λυσιτελέστεραν οἵδια τάξεως καὶ ἄρχῆς, οὕτε ἀνθρώποις ἀλλὰ τούτοις καὶ πάντων οὐχ ἡκιστα, ὅσῳ καὶ περὶ μειζόνων αὐτοῖς δικίνδυνος· οἵσι μέγα, καὶ εἰ τὸ πρῶτον τοῦ λόγου μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκείνου, τὸ ἀμαρτάνοντας ἐπανάγεσθαι. Ἐπειδὴ τοῦτο καλὸν ἐφάνη καὶ δίκαιον, ἵσον κακὸν (ζ') καὶ ὕμοιώς ἀτακτον, πάντας τε ἄρχειν ἐθέλειν, καὶ μηδένα δέχεσθαι. "Ως, εἴ γε πάντες φεύγοιεν ταύτην, τὴν εἴτε λειτουργίαν χρὴ λέγειν, εἴτε ἡγεμονίαν, χωλεύοι ἀν τῷ μεγίστῳ μέρει, καὶ οὐδὲ ἀν καλὸν ἔτι μένοι τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα. Ποῦ δ' ἀν ἔτι καὶ παρὰ τίνων θηρσκεύοιτο ἡμῖν ὁ Θεὸς τὰ μυστικὰ καὶ ἄνω φέροντα, διὸ μέγιστον (η) τῶν ἡμετέρων καὶ τιμιώτατον, οὐκ

(α) Οὕτως ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγράφῳ. — Ἐγ δὲ τοῖς Β καὶ Μ, ἀμα μετὰ τὴν λέξιν ἀπαίδευτος ἐπιφέρονται αἱ λέξεις· καὶ ἀσύγετος,

(β) Α' πρὸς Κορινθ. ΙΒ', 12.

(γ) Πρὸς Ἐφεσ. Δ', 11—12. (δ) Πρὸς Ἐφεσ. Δ', 16.

(ε) Α' πρὸς Κορινθ. ΙΒ', 12, 27—καὶ πρὸς Ἐφεσ. Δ', 13.

(ζ) Β καὶ Μ—Οὕτε οὖν

(ζ') Β καὶ Μ—"Ισογένος κακὸν

(η) Β καὶ Μ—διὸ μέγιστον ἐστι;

όντος βασιλέως, οὐδὲ (α) ἀρχοντος, οὐδὲ λεπτείας, οὐδὲ θυσίας, οὐδὲ
ὅσα ως μέγιστα ἐπὶ μεγάλοις τοῖς πταισμασιν, οἱ πάλαι ἀπειθεῖς
κατεκρίθησαν;

έ. 'Αλλ' οὐδὲ ξένον τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλο-
σοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀναθεῖνειν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ξένω (β)
τῶν γενομιτμένων τῆς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρον εἰς ὄντεδος· ὥσ-
περ οὐδὲ ναύτη τῶν εὔδοκίμων τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρωρεῖ κα-
λῶς τοὺς ἀνέμους τηρήσαντι τὸ πιστευθῆναι τοὺς οἴκαντες· εἰ δὲ βού-
λει, στρατιώτη γενναῖφ τὸ ταξιαρχῆσαι, καὶ ταξιάρχη καλῷ τὸ
στρατηγῆσαι τε καὶ πολέμου παντὸς ἡγεμονιῶν ἐγχειρισθῆναι. Οὐ
μὴν οὐδ', ὥσπερ ἀν ύπολάθοι τις ἔσως τῶν πάντων ἀτόπων καὶ μο-
χθηρῶν, οἱ κρίνουσι τὰ τῶν ἀλλων τοῖς οἰκείοις πάθεσιν, ἡσχύνε-
θην τοῦ βαθμοῦ τὴν τάξιν ἐπιθυμίᾳ τῆς μείζονος. Οὐχ οὕτως ἐγὼ
ἢ τοῦ θεοῦ μεγέθους, ἢ τῆς ἀνθρωπίνης ταπεινώσσεως ἀπειρος, ως
μὴ μέγια νομίζειν πάση γεγονή φύσει, καὶ ὑπωσοῦν πλησιάζειν
Θεῷ τῷ μόνῳ φανοτάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ, καὶ ὑπερέχοντι πάσῃς
ὑλικῆς τε καὶ ἀύλου (γ) φύσεως καθαρότατι.

ς'. Τί οὖν ἔστιν ὁ πέπονθα; καὶ τις ὁ λόγος τῆς ἐμῆς ἀπειθείας; Οὐδὲ γάρ ἔδοξα τοῖς πολλοῖς ἐν ἐμαυτῷ τότε μένειν, οὐδὲ εἶναι ὃς
περ ἐγινωσκόμην, ἀλλ' ἔτερος ἐξ ἔτερου τις γεγονέναι, καὶ πλέον
ἢ καλῶς εἶχεν, ἀντιτείνειν καὶ αὐθαδίζεσθαι (δ). Τούτου δὴ τᾶς
αἰτίας ἀκούοιτε ἀν(ε) ἥδη πάλαι ποθοῦντες. Μάλιστα μὲν τῷ ἀδοκή-
τῳ πληγεῖς, ὥσπερ οἱ τοῖς αἰφνιδίοις τῶν ψόφων καταπλαγέντες,
οὐ κατέσχον τοὺς λογισμούς· καὶ διὰ τοῦτο ἔλυσα τὴν αἰδῶ, πάνε-
τα τὸν χρόνον ταύτη συνειθυμένος. Ἐπειτά μέ τις ὑπεισήσει ἔρως
τοῦ καλοῦ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀναγωρήσεως· ἡς ἐραστὴς γενόμε-
νος ἐξ ἀρχῆς, ως οὐκ οἴδε εἰ τις ἀλλος τῶν περὶ λόγους ἐσπουδα-
κότων, καὶ ἦν ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ χαλεπωτάτοις κινδύνοις κα-
θηποσχόμενος τῷ Θεῷ, καὶ τι (ε) καὶ προσαψάμενος ταύτης, ὅσον ἐν

(α) Ἐν τοῖς Β καὶ Μ—οὐδὲ ὅν τος ἀρχοντος

(β) Β καὶ Μ.—οὐδὲ ξένω

(γ) Β—ὑλικῆς καὶ ἀύλου

(δ) Μ—αὐθαδίζεσθαι.

(ε) Β—ἀκούοιτε ἀγ (ε) Β—καὶ τοι

προθύροις γενέσθαι, καὶ πλείονά μοι τὸν πόθιον ἔξαφθηναι διὰ τῆς πείρας, οὐκ ἔνεγκα τυραννούμενος, καὶ εἰς μέσους τοὺς θορύβους ὥθιούμενος, καὶ οἶον ἀπὸ ιεροῦ τινος ἀσύλου τοῦ βίου τούτου πρὸς βίαν ἀποσπώμενος.

ζ'. Οὐδέν γάρ ἐδόκει μοι τοιοῦτον, οἷον μύσαντα τὰς αἰσθήσεις, ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενόμενον, εἰς ἔαυτὸν (α) συστραφέντα, μηδὲν δὲ τῶν ἀνθρωπίνων προσαπτόμενον, διὰ μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ἔαυτῷ προσλαλοῦντα καὶ τῷ Θεῷ (β), ζῆν ὑπὲρ τὰ δρώμενα, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις φέντε καθαρὰς ἐν ἔαυτῷ φέρειν, ἀμιγεῖς τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλανωμένων, ὅντως ἐσοπτρού ἀκηλίδωτον Θεοῦ καὶ τῶν θεῶν καὶ δύν (γ) καὶ φέντε γινόμενον, φωτὶ προσλαμβάνοντα φῶς, καὶ ἀμαυροτέρῳ τρανότερον, ἥδη τὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὁγαθὸν ταῖς ἐλπίσι (δ) καρπούμενον, καὶ συμπεριπολεῖν ἀγγέλοις, ἔθ' (ε) ὑπὲρ γῆς ὅντα, καταλείποντα (ζ) τὴν γῆν, καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἄνω τιθέμενον. Εἴ τις ὅμων τούτῳ τῷ ἔρωτι κάτοχος, οἶδεν δὲ λέγω, καὶ τῷ τότε πάθει συγγνώσεται τοὺς γάρ πολλοὺς οὐδὲ ἄν πείσαι μι λέγων ἵσως, δοσοῖς καὶ ἐν γέλωτι τὸ πρᾶγμα (ζ) δοκεῖ, καὶ κῶς διατεθεῖσιν εἴτε ὑπὸ τῆς ἴδιας αὐτῶν ἀνοίας, εἴτε ὑπὸ τῶν ἀναξίων τοῦ ἐπαγγέλματος· οἱ πράγματι καλῷ κακῷ περιτεθείκασιν ὅνομα, τῇ φιλοσοφίᾳ τὴν κενοδοξίαν, συνεργὸν λαβόντες τὸν φύγον καὶ τὴν τῶν πολλῶν κακίαν, πρὸς τὸ χείρον οὕσαν ἐτοιμοτέραν, ἵν' ἔν γέ τι πάντως αὐτοῖς ἀμαρτάνηται, ἢ τὸ κακόν ἐνεργούμενον, ἢ τὸ καλὸν ἀπιστούμενον.

η'. Πρὸς δὲ τούτοις, πρᾶγμα ἐπαθον· ἐκλαλήσω γάρ πρὸς ὑμᾶς πᾶν τὸ ἀπόρρητον· οὐκ οἶδ' εἴτε (η) ἀγροικον, εἴτε ἐλεύθερον, ἐπαθον δ' οὖν. Ἡσχύνθην ὑπὲρ τῶν ἀλλων, δοσοῖς, μηδὲν τῶν πολλῶν ὄντες βελτίους, μέγα μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ πολλῷ χείρους, ἀγίπτοις

(α) B—καὶ εἰς ἔαυτὸν

(β) Α' πρὸς Κορινθ. ΙΔ', 28.

(γ) B—καὶ δύντα

(δ) Ταῖς ἐλπίσι· —ἐκ τῶν B καὶ M.

(ε) B καὶ M—ἔτι

(ζ) Ἐν τῷ M—καταλιπόντα

(η) B—τὸ πρᾶγμα εἴνα;

(η) B—οὐκ οἶδα εἴτε

χερσίν, δὲ δηλέγεται, καὶ ἀμυντοις ψυχαῖς τοῖς ἀγιωτάτοις ἔχυτονς ἐπεισάγουσι· καὶ πρὸν ἄξιοι γενέσθαι προσιέναι τοῖς ἵεροῖς, μεταποιοῦνται τοῦ βήματος, θλίβονται τε καὶ ὠθοῦνται περὶ τὴν ἀγίαν τράπεζαν, ὥσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἀλλ' ὅρχην ἀνεξέταστον. Καὶ εἰσὶ σχεδόν τι πλείους κατ' ἀριθμὸν, ἢ ὁ πόσων ἀρχούσι· δεῖλαιοι τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀθλοι τῆς λαμπρότητος. "Ως' ἔμοιγε (α) δοκοῦσι, προιόντος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κακοῦ, μηδὲ ἔχειν λοιπὸν ὃν ἀρέσουσι, πάντων διδασκόντων, ἀντὶ τοῦ διδαχτούς εἶται Θεοῦ (β), καὶ πάντων προφητευόντων (γ)· ὡστε εἶναι καὶ 'Σαοὺλ ἐν προφήταις, κατὰ τὴν παλαιὰν ιστορίαν καὶ παροιμίαν (δ). Οὐδὲν γάρ οὔτω πολὺ κατ' οὐδένα καιρὸν οὕτε ἔστιν, οὕτε ἐγένετο, ἀλλοτε ἄλλων ἀκμασάντων τε καὶ ληξάντων, ὡς γῦν Χριστιανοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ ὀνείδη καὶ ἀμαρτήματα. Ὅτι εἰ καὶ στῆσαι τὴν φορὰν κρείσσον ἢ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τόγε μισεῖν καὶ αἰσχύνεσθαι, μέρος εὐσεβείας οὐ τὸ σμικρότατον.

θ'. Ὁ δὲ τελευταῖον καὶ μεῖζον τῶν εἰρημένων, (εἴμι γάρ ἐπ' αὐτὸν ἥδη τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου, καὶ οὐ ψεύσομαι οὐδὲ γάρ θέμις, τοῖς περὶ τηλικούτων ποιουμένοις τὸν λόγον) οὐκ φύμην ἔσον εἶναι, οὐδὲ γῦν οἴμαι, ποίμνης ἀρχειν ἢ βουκολίου, καὶ ἀνθρώπῳ ἐπιταπεῖν ψυχαῖς. Ἔκεῖ μὲν γάρ ἐξαρκεῖν, ὅτι παχύτατον καὶ πιότατον ἀποδεῖξαι τὸ βουκόλιον ἢ τὸ ποίμνιον· καὶ πρὸς τοῦτο ὅρῶν ὅτε βουκόλος καὶ ὁ ποιμὴν, τῶν τε χωρίων ἐπισκέψεται τὰ εὖδρα (ε) καὶ ἐπίνομα, εἰσελάσσει τε καὶ ἐξελάσσει ἀπό τε νομῶν καὶ ἐπὶ νομᾶς, ἀναπαύσει τε καὶ ἀποκινήσει καὶ ἀνακαλέσει, ὀλίγα μὲν τῇ βακτηρίᾳ, τὰ πολλὰ δὲ τῇ σύριγγι. Ἀλλο δὲ οὐδὲν ἔργον εἶναι τῷ ποιμένι ἢ τῷ βουκόλῳ, πλὴν ὅσον βραχύέα προσπολεμῆσαι τοῖς λύκοις, καὶ που τι καὶ ἀρέβωστοῦν ἐπισκέψειται· τὰ πολλὰ δὲ αὐτῷ μελήσει

(α) Β καὶ Μ — ὡστε ἔμοιγε,

(β) Ἡσαΐου ΝΔ', 43. Βλ. καὶ Ἰωάν. Σ', 43. — Τὰ Β καὶ Μ, ὀμέσως μετὰ τὴν λέξιν Θεοῦ, ἔχουσιν ὡς φησίν ἡ ἐπαγγελία· τὸ μὲν Β, ἐν παρεγγέσει· τὸ δὲ Μ, ἐν μέσῳ διαστολῶν.

(γ) Α' πρὸς Κορινθ. ΙΔ', 24.—καὶ Ἀριθμ. ΙΑ', 29.

(δ) Α' Βιβλ. Ι', 11—12, καὶ ΙΘ', 24. (ε) Β καὶ Μ — ἔγνωδρα

Ἐρῦς, καὶ σκιὰ, καὶ δόνακες, καὶ ἐν καλῷ τῆς πόσας κατακλιθῆναι, καὶ παρὰ ψυχρὸν ὕδωρ, καὶ ὑπὸ ταῖς αὔραις σχεδιάσαι στιβάδα, καὶ ποὺ τι καὶ ἐρωτικὸν ἄσται μετὰ τοῦ κισσού (α), καὶ προσλαλῆσαι ταῖς βουσίν ἢ τῇ ποίμνῃ, καὶ τούτων αὐτῶν θοινήσασθαι ἢ ἀποδέσθαι τὸ πιώτατον. Ἀρετῆς δὲ οὐδεὶς πω ποιμνίων ἢ βουκολίων ἐφρόντισε. Τίς γάρ καὶ ἀρετὴ τούτων; ἢ τίς τὸ ἔκεινος καλὸν πρὸ τῆς ἴδιας ἡδονῆς ἐπεκέφατο;

ἰ. Ἀνθρώπῳ δὲ χαλεποῦ ὄντος τοῦ εἰδέναι ἄρχεσθαι, κινδυνεύει πολλῷ χαλεπώτερον εἶναι τὸ εἰδέναι ἄρχειν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα δὴ ἀρχὴν ταύτην τὴν ἡμετέραν, τὴν ἐν νόμῳ θείᾳ, καὶ τῆς Θεὸν ἄγουσαν, ἃς ὅστον τὸ ὑψός καὶ τὸ ἀξίωμα, τοσοῦτος καὶ ὁ κίνδυνος τῷ γε γοῦν ἔχοντι. Ὁν γε πρῶτον μὲν δεήσει, καθάπερ ἄρχυρον ἢ χρυσὸν, πανταχόθεν στρεφόμενον καὶ ἐν παντοίοις καιροῖς καὶ πρᾶγμασι, μηδαμοῦ κίθηδηλον ἥξειν ἢ ὑπόχαλκον, μηδέ τι φέρειν ἐν ἔχυτῷ ὅλης τῆς χείρονος, καὶ θερμοτέρου πυρὸς ἄξιας (β). ἢ τοσούτῳ μεῖζον ἔσται κακόν, ὅσῳ περ ἀν ἀρχῇ πλειόνων· εἴπερ καὶ μεῖζων τῆς περὶ ἔνα ισταμένης πονηρίας ἢ εἰς πολλοὺς ὄδεύουσα.

ια. Οὐ γάρ οὕτως οὕτε δευσοποιοῦ βαρῆς μεταλαμβάνει ῥάδίως ὑφασμα, οὕτε δυσωδίας ἢ τοῦ ἐναντίου τὸ πλησιάσαν (γ), οὕτε νοσερά τις οὕτως εὐκόλως ἀναχεῖται εἰς τὸν ἀέρα, καὶ διὰ τοῦ ἀέρος ὄμιλει τοῖς ζῷοις ἀτμὶς, (δ δὴ λοιμός ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται) ὡς φιλεῖ τάχιστα τῆς τοῦ προεστῶτος κακίας ἀναπίμπλασθαι τὸ ὑπήκοον· καὶ πολλῷ γε ῥῶν ἢ τοῦ ἐναντίου, τῆς ἀρετῆς. Τοῦτο γάρ ἔστιν δὲ μάλιστα πλεονεκτεῖ τὴν καλοκαγαθίαν ἢ πονηρίαν, καὶ δὲ μάλιστα ἐγὼ δυσχεραίνω κατανοῶν, ὅτι εὐζῆλωτον μέν τι καὶ πρόχειρον πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω ῥάδιον, ὡς τὸ γενέσθαι κακόν, κανεὶς εἰ μὴ τύχοι (δ) πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἄγων μηδείς· σπάνιον δὲ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτῆσις καὶ πρόσαντες, κανεὶς εἰ πολὺ τὸ μεθέλκον εἴη καὶ προκαλούμενον. Καὶ τοῦτο ἔσιγ δικοεῖ καὶ δι μα-

(α) Ἐκ τῶν B καὶ M, μετά τοῦ κισσού θίσιον,

(β) Α' πρὸς Κορινθ. Γ', 12 καὶ ἐπόμ.

(γ) B—τὸ πλησιάσαται,

(δ) Ἐμ., ἀντίγρ., καὶ B—καὶ εἰ μὴ τύχοι

καριώτατος Ἀγγαῖος κατανοήσας, ἐπὶ τὴν θαυμασίαν ἔκεινην ἐλθεῖν καὶ ἀληθεστάτην εἰκόνα. Ὡρωτήσατε ιερεῖς νόμον, λέγων εἰ κρέας ἄγιον ἐν ἱματίῳ, βρωτοῦ τινος ἢ ποτοῦ ἢ σκεύους ἀψάμενον, εὐθὺς ἀγιάσει τὸ πλησιάσαν; Τῶν δὲ ἀποφησάντων Ὁρωτήσατε πάλιν, εἰ καὶ ἀκαθαρσίᾳ τούτων τι προσομιλῆσαν, μὴ παραχρῆμα μετέλαβε τοῦ μιάσματος»; Ὡς ἐρούντων γε μεταλαμβάνειν, καὶ μὴ καθαρὸν μένειν τῇ κοινωνίᾳ (α).

ιβ'. Τί τοῦτο λέγων; «Οπερ ὁ ἐμὸς λόγος δι τι δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὥσπερ καὶ πῦρ ὅλη τῇ ὑγροτέρᾳ ἔτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτηδεῖοι, καλάμη τις πρὸς σπινθῆρα, οἷμαι, καὶ ἀνεμον ῥῷδίως ἔξαπτομένη, καὶ δαπανωμένη διὰ ἔκροτητα (β). Θᾶττον γάρ ἀν τις ὀλίγης κακίας μεταλάθοι πλουσίως, ἢ ἀρετῆς βαθείας κατὰ μικρόν. Ἐπεὶ καὶ μέλιτι μὲν, μικρὸν ἀψίνθιον τάχιστα (γ) μεταδίδωσι τοῦ πικροῦ μέλι δὲ οὐδὲ τὸ διπλάσιον ἀψίνθιῷ τῆς ἔαυτοῦ γλυκύτητος· καὶ μικρὰ μὲν ὑποσπασθεῖσα ψυρῆς, ποταμὸν ὅλον ἐλκύσειεν ἀν ἐπὶ τὸ πρανές, ἐπισχεῖν δὲ ἢ ἀνακόψαι μόδις ἀν δυνηθείν καὶ τὸ καρτερώτατον ἔρυμα.

ιγ'. Πρῶτον μὲν δὴ τοῦτο, ὃν εἴπομεν, εὐλαβεῖσθαι ἀξίου, μὴ φαινώμεθα τῆς θαυμασίας ἀρετῆς κακοὶ ζωγράφοι, μᾶλλον δὲ ζωγράφων οὐ φαύλων ἵσως, τῶν δὲ πολλῶν φαύλον ἀργέτυπον· ἢ τῆς παροιμίας μὴ πόρρω θέωμεν, ἀλλούς ιατρεύειν ἐπιγειροῦντες, αὐτοὶ βρύσοντες ἔλκεσι.

ιδ'. Δεύτερον δὲ, εἰ καὶ τις ἄγνὸν ἔαυτὸν ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας τηρήσειεν, ἢ ὡς μάλιστα, οὐκ οἶδα μὲν εἰ καὶ τοῦτο αὔταρκες τῷ μέλλοντι τοὺς ἀλλούς παιδεύειν πρὸς ἀρετήν. Οὐ γάρ μὴ κακὸν εἶναι δεῖ μόνον τὸν τοῦτο πεπιστευμένον, τοῦτο μὲν γάρ καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα τοῖς πολλοῖς αἰσχιστον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγαθῷ διαφέροντα, κατὰ τὴν, ἐκκέντειτο ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιεῖτ ἀγαθὸν κελεύουσαν ἐντολήν (δ). οὐδὲ τοὺς φαύλους ἔξαλεῖψαι τῆς ψυχῆς

(α) Ἀγγαῖον Β', 42—44. (Βλ. καὶ Μαλακ. Β', 7 κ' ἐπῆδ.)

(β) Ψαλμ. ΙΙΙ', 44—45.

(γ) Μ—ώς τάχιστα

(δ) Ψαλμ. ΛΓ', 27.

τύπους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀμείνους ἐγγράψασθαι, ὃς πλέον καὶ ἀρετὴν προέχειν, ἢ ὅποσον περίεστιν ἀξιώματι. Καὶ μηδὲν μέτρον εἰδέναι τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀναβάσεως, μηδὲ κέρδος μᾶλλον τὸ κρατηθὲν, ἢ ζημίαν τὸ δικαφεῦγον (α'). ἀλλ' ἐπίθεσιν ἀεὶ ποιεῖσθαι τὸ ἐν ποσὶ τοῦ ἔξης, καὶ μὴ μέγα νομίζειν ἀν τῶν πολλῶν δικαφέρωμεν, ἀλλὰ ζημίαν ἀν τῆς ἀξίας λειπώμεθα (β'). καὶ τῇ ἐντολῇ παραμετρεῖν, ἀλλὰ μὴ τοῖς πέλας, τὸ κατορθούμενον (γ') (ἄν τε ὅσι κακοὶ, ἀν τε ἀρετῆς ἐπὶ ποσὸν (δ') ἤκουντες), καὶ μικροῖς (ε') σταθμοῖς ταλαντεύειν τὴν ἀρετὴν, τῷ μεγίσφ, καὶ παρ' οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα (ζ') χρεωστουμένην.

ιέ. Μηδὲ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἀρμόζειν οἵεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ ἡλικίαι πᾶσιν (ζ') αἱ αὐταὶ, οὐδὲ προσώπων χαρακτῆρες, οὐδὲ ζώων φύσεις, οὐδὲ γῆς ποιότητες (η), οὐδὲ κάλλη τε καὶ μεγέθη λαμπτήρων (θ). ἀλλ' ἡγεῖσθαι ἴδιωτου μὲν εἶναι κακίαν τὸ φαῦλα πράσσειν, καὶ δύσι κολάσεως ἀξία (ι), ὃν καὶ ὁ νόμος βαρὺς δεσπότης ἀρχοντος δὲ ἡ προεστῶτος, τὸ μὴ ὡς ἄριστον εἶναι καὶ φέτος καλῷ προβατοντα, εἴπερ μέλλοι τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς ἔλξειν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ μέτριον, καὶ μὴ βίᾳ καθείρξειν (ια'), ἀλλὰ πειθοῖ προσάξεσθαι. Τὸ μὲν γάρ ἀκούσιον, πρὸς τὸ τυραννικὸν εἶναι, καὶ οὐκ ἐπαινετὸν, οὐδὲ μόνιμον φιλεῖ γάρ τὸ βιασθὲν, ὥσπερ φυτὸν βίᾳ χερσὶ μετασπώμενον, εἰς ἑαυτὸν πάλιν ἀφεθὲν ἀνατρέχειν τὸ δ' ἐκ (ιβ') προσέρεσσεως, ἐννομώτατόν τε ἄριστον καὶ ἀσφαλέστατον, εὔνοίκις δεσμῷ τηρούμενον. "Οὐεν δὴ καὶ μάλιστα ποικαίνειν τὸ ποίμνιον ἔκουσίως, ἀλλὰ μὴ ἀναγκαστῶς, ὁ ἡμέτερος δικαιείεται νόμος καὶ νομοθέτης (ιγ').

(α) Πρὸς Φιλιππ. Γ', 7. (β) Β—ἀπολειπώμεθα.

(γ) Β' πρὸς Κορινθ. Ι', 12—13.

(δ) Ἐρ. ἀντίγρ.—πᾶσατ

(η) Λύτροι.—πιστήσεις

(θ) Α' πρὸς Κορινθ. ΙΙ', 41.

(ι) ἀξία, προσετίθεται τῷ Β καὶ Μ.

(ια) Μ—κατάρξειν,

(ιβ) Β—τὸ δὲ ἐκ

(ιγ) Α' Ηέρων, Ε', 2.

ιε'. Ἀλλ' ἔστω τις μήτε κακός, καὶ ἀρετῆς ἡκων εἰς τὸ ἀκροτάτον· οὐχ ὁρῶ, τίνα λαβὼν ἐπιστήμην, ἢ ποίᾳ δυνάμει πιστεύσας, ταύτην ἀν θαρροίη τὴν προστασίαν· τῷ δέντι γὰρ αὕτη μοι φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ἀνθρώπον ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον τῶν ζώων (α) καὶ ποικιλώτατον. Συνίτι δ' ἀν τις, τῇ τῶν σωμάτων θεραπείᾳ τὴν τῶν ψυχῶν ιατρείαν ἀντεξετάσας· καὶ ὅσῳ μὲν ἐργώδης ἐκείνη καταμαθών, ὅσῳ δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐργώδεστέρα προσεξετάσας, καὶ τῇ φύσει τῆς ὑλῆς, καὶ τῇ δυνάμει τῆς ἐπιστήμης, καὶ τῷ τέλει τῆς ἐνεργείας τιμιωτέρα. Η μὲν γὰρ, περὶ τὰ σώματα (β) πονεῖται καὶ τὴν ἐπίκηρον ὕλην καὶ κάτω φέουσαν, πάντως λυθησομένην καὶ πεισομένην τὸ ἔαυτῆς, καὶ νῦν τῇ συμμαχίᾳ τῆς τέχνης καταρατήσῃ τῆς ἐν αὐτῇ στάσεως. Η γὰρ νόσος ἡ χρόνος ἔλυσεν, εἰςασαν τῇ φύσει, καὶ τοὺς ἰδίους ὄρους οὐχ ὑπερβαίνουσαν.

ιε'. Τῇ δὲ, περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ Θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἀνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνεδέθη. Τάχα μὲν καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, ὃς μόνος οἶδεν ὁ συνδῆσας Θεὸς, καὶ εἴ τις ἐκ Θεοῦ τὰ τοιαῦτα ἐσοφίσθη μυστήρια· ὅσον δ' οὖν ἐμὲ γινώσκειν καὶ τοὺς κατ' ἐμὲ, δυοῖν ἔνεκεν· ἐνὸς μὲν, ἵνα δι' ἀγῶνος καὶ πάλης τῆς πρὸς τὰ κάτω (γ), τῆς ἀνω δόξης κληρονομήσειν, ὥσπερ χρυσὸς πυρὶ (δ), τοῖς τῇδε βασινισθεῖσα, καὶ ἀρετῆς ἀθλὸν, ἄλλὰ μὴ Θεοῦ δῶρον μόνον ἔχῃ τὰ ἐλπιζόμενα. Καὶ τοῦτο δὲ ἡνὶ ἀρχα τῆς ἀκρας ἀγαθότητος, ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡμέτερον, οὐ φύσει μόνον κατασπειρόμενον, ἄλλὰ καὶ προκιρέστερον γεωργούμενον, καὶ τοῖς ἐπ' ἀρχφω τοῦ αὐτεξουσίου κινήμασιν· ἑτέρου δὲ (ε), ὡς ἀν καὶ τὸ χεῖρον ἐλκύσεις πρὸς ἔκυτὴν καὶ ἀνισ θείη, λύσασα κατὰ μικρὸν τῆς παχύτητος· ἵν', δπερ ἔστι Θεὸς ψυχῆς, τοῦτο ψυχὴ σώματι γέννηται, παιδαγωγήσασα δι' ἔκυτῆς τὴν ὑπηρέτιν ὕλην, καὶ οἰκειώσασα Θεῷ τὸ ὄμοδουλον.

(α) Μ—τὸ πολυτροπώτατον ζῶον καὶ

(β) Β καὶ Μ, ἀνθρώπως· περὶ τὰ σώματα

(γ) Πρὸς Ἑρεσίους Τ', 12.

(δ) Β—τῷ πυρὶ.

(ε) Β—ἑτέρου δὲ πάλιν,

ι. Χώρας, καὶ καιρούς, καὶ ἡλικίας, καὶ ὥρας, καὶ τὰ τοιαῦτα
ὅιατρός ἐπισκέψεται φραμψακέσει τε καὶ διαιτήσει, καὶ τηρήσει
τὰ βλαβερά, ώς ἂν μὴ ἀντιθῆναι τῇ τέχνῃ τὰς τῆς ἀρέωστας
ἐπιθυμίας· καὶ που καὶ καύσει, καὶ τομαῖς, καὶ τοῖς αὐστηροτέροις
τῆς θεραπείας, ἔστιν ὅτε καὶ ἐφ' ὃν χρήσεται· ὃν οὕπω τοσοῦτον
οὐδὲν, καὶ ἐπίπονα σφόδρα καὶ χαλεπὰ φαίνηται, ὅσον ἡπή, καὶ
πάθη, καὶ βίους, καὶ προσιρέσεις, καὶ εἴτε ἄλλο τοιοῦτον τῶν ἐν
ἡμῖν κατοπτεῦσαι τε καὶ ιατρεῦσαι, καὶ, πᾶν ὅσον θηριώδες καὶ
ἄγριον ἔξορισαντας τῆς συζυγίας τῆς ἡμετέρας, πᾶν ὅσον ἡμερον
καὶ Θεῷ φίλον ἀντεισαγαγεῖν τε καὶ βεβαιώσασθαι, καὶ βοᾶθευσαι
δικαίως φυχῆ τε καὶ σώματι· μὴ τῷ χείρονι τὸ κρείττον δυνα-
στεύεσθαι συγχωρήσαντας, ἡπερ ἀδικιῶν ἡ μεγίστη, τῷ δὲ ἀρ-
χοντι καὶ ἡγεμονικῷ τὸ τῇ φύσει δεύτερον ὑποτάξαντας· ὃς περ (α)
δὴ νόμος θεῖος, καὶ κάλλιστα ἔχων ἐπὶ πάσης αὐτοῦ τῆς κτίσεως,
ὅση τε δρατή, καὶ ὅση ὑπὲρ τὴν αἰσθησιν.

ιθ'. Σκοπῶ δὲ κάκεινο, ὅτι ἐκείνων μὲν ὃν ἀπηριθμησάμην
ἔκαστον (β), ως τῷ θεραπευτῇ τηρούμενον (γ) δπως ἔχει φύσεως,
οὔτω μένει, καὶ οὐδὲν ἀντιτεγνάται παρ' ἑαυτοῦ πανούργως, οὐδὲ
ἀντισορίζεται (δ) τοῖς παρὰ τῆς τέχνης προσαγομένοις· ἀλλὰ καὶ
περιέστησι μᾶλλον τὴν ὕλην ἡ ιατρεία· πλὴν εἴπου βραχεῖά τις πα-
ρεμπέσοι τοῦ κάμνοντος ἀταξία, ἦν καὶ φυλάξαι καὶ ἀνακόψαι οὐ
χαλεπόν. Ἡμῖν δὲ ἡ σύνεσις, καὶ τὸ φίλαυτον, καὶ τὸ νικᾶσθαι
ῥᾳδίως μήτε εἰδέναι, μήτε ἀνέχεσθαι, μέγιστον πρὸς ἀρετήν ἔστιν
ἐμπόδιον, καὶ οἶόν τις παράταξις κατὰ τῶν συμμαχούντων γίνε-
ται· καὶ ὅσην εἰσφέρειν ἔδει σπουδὴν, γυμνασίην τὴν νόσου τοῖς θερα-
πεύουσι, ποσαύτην (ε) ὕστε τὴν ιατρείαν φεύγειν εἰσφερόμεθα, καὶ
ἐσμὲν ἀνδρεῖοι καθ' ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τῆς ὑγιείας (ζ) ἡμῶν ἐπι-
στήμονες.

κ'. "II γάρ δουλοπρεπῶς τὴν ἀμαρτίαν ἐκλέψυμεν, ὅταν τι πά-

(α) Β καὶ Μ — ὡς περ

(β) Μ — ἐκείνων μὲν ἔκαστον ὃν ἀπηριθμησάμην.

(γ) Μ — τηρούμενων (δ) Μ — οὐδὲν ἀντισορίζεται:

(ε) Ἐν τῷ Β λέπει ἡ λέξις τοσαύτην

(ζ) Β καὶ Μ ὑγείας

Θος ὅπουλον καὶ κακόθης ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς συγκαλύπτονται, ὡς καὶ τὸν μέγιν λήσοντες ὁρθαλμὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δίκης, ἀν τοὺς ἀνθρώπους λάθωμεν· ἢ προφατοζόμεθα προφράσεις ἐν ἀμαρτίαις (α), λόγους συνηγόρους τοῖς πάθεισιν ἀνευρίσκοντες· ἢ τὰς ἀκοὰς ἀποφράξαντες, ἀσπίδος κωφῆς καὶ τὰ ὄτα βυθούσης τρόποι, μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπαδόντων (β) φιλονεικοῦμεν, μηδὲ φραρμακευθῆται σοφίας φαρμάκους, οἵς ἀβράστικα ψυχῆς θεραπεύεται· ἢ τὸ τελευταῖον, οἵγε τολμηρότεροι ἡμῶν καὶ γενναιότεροι, καὶ φανερῶς ἀναισχυντοῦμεν πρός τε τὴν ἀμαρτίαν καὶ τοὺς ταύτης θεραπευτὰς, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, τὸ δὴ λεγόμενον, χωροῦντες πρὸς πᾶσαν παρκνομίαν. "Ω τῆς παραπληξίας, ἢ εἴτι ἀλλο τῷ τοιούτῳ πάθει κυριώτερον ὄνομα! Καὶ οὖς ἀγαπῶν ὡς εὐεργέτας ἔχοπν, τούτους ὡς ἔχθροὺς ἀμυνόμεθα, μισοῦντες ἐν πύλαις ἐλέγχοντας, καὶ λόγοις ὅσιοις βελευσσόμενοι (γ)· καὶ οἰόμεθα μᾶλλον πολεμήσειν τοὺς ἡμῖν εὔνους, ἀν δὲ πλεῖστα (δ) ἡμᾶς αὐτοὺς κακῶς δράσωμεν, ὥσπερ οἱ τῶν ιδίων σαρκῶν ἀπτόμενοι, τὰς τῶν πέλας δαπανῶν νομίζοντες.

κά. Ταῦτά ἔστιν, οἵς ἐγὼ τὴν καθ' ἡμᾶς ιατρικὴν τῆς περὶ τὰ σώματα ἑργαδεστέραν τίθεμαι μακρῷ, καὶ διὰ τοῦτο τιμιωτέραν. Καὶ δὲ τὸν εἰκείνη μὲν, δλίγα τῶν ἐν τῷ βάθει κατοπτευούση, περὶ τὸ φυινόμενον ἢ πλειστὸν τῆς πραγματείας ἡμῖν δὲ περὶ τὸν κρυπτὸν τῆς καρδίας ἀνθρωπὸν ἢ πᾶσα θεραπεία τε καὶ σπουδὴ, καὶ πρὸς τὸν ἔνδοθεν ἡμῖν ἀντιπολεμοῦντα καὶ ἀντιπαλαιόντα ἢ μάχη, δε ἡμῖν αὐτοῖς ὅπλοις καθ' ἡμῶν χρώμενος, τὸ δεινότατον, τῷ τῆς ἀμαρτίας θανάτῳ δίδωσι. Πρὸς οὖν ταῦτα, πολλῆς μὲν καὶ παντελοῦς τῆς πίστεως, μείζονος δὲ τῆς παρὰ Θεοῦ συνεργίας, οὖν δλίγης δὲ τῆς ἡμετέρας ἀντιτεγχήσεως (ὧς γε ἐμαυτὸν πείθω,) γροίκη, τῆς καὶ λόγω καὶ ἕργῳ θεωρουμένης, (ε) εἰ δεῖ καλῶς ἡμῖν θεραπεύεσθαι καὶ ἀποκαθαίρεσθαι, καὶ ὡς πλείστου ἀξίας εἰναι, τὸ τιμιωτατον ὃν ἔχομεν, τὰς ψυγάδες.

(α) Ψαλμ. PM, 4. (β) Ψαλμ. NZ', 5—6.

(γ) Ἀμάδες E', 40.

(δ) Μ—ἀν δὲ μάλιστα

(ε) Β—θεωρουμένης, εἴτε καὶ προσχρομένης, εἰ δεῖ κατέλῃ

κβ'. Τά γε μὴν ἀμφοτέρων τῶν θεραπειῶν τέλη, τοῦτο γὰρ ἡμῖν εἰς τὴν ἔξέτασιν ἔτι λείπεται, τῇ μὲν ὑγίειαν (α), ἢ εὔεξίαν σαρκὸς, ἢ οὖσαν φυλαξῖαι, ἢ ἀπελθοῦσαν ἀνακαλέσασθαι, ὃν οὕπω δῆλον, εἴ τι συνοίσει τοῖς κεκτημένοις· ἐπεὶ καὶ τὰ ἐναντία πολλάκις πλείω τοὺς ἔχοντας ὄντες, ὥσπερ πενίαι τε καὶ πλοῦτοι, δόξαι τε καὶ ἀδόξαι, ταπεινότητες καὶ λαύρη πρότητες, καὶ ὅσα ἐν μέσῳ κείμενα κατὰ τὴν φύσιν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον τῷδε ἢ τῷδε νεύοντα, τῇ χρήσει καὶ τῇ προκαίρεσσι τῶν κεκτημένων τὸ βέλτιον ἢ τὸ χεῖρον λαμβάνειν τῇ δὲ τὸ προκείμενον, πτερῶσαι ψυχὴν, (β) ἀρπάσαι κόσμου, καὶ δοῦναι Θεῷ, καὶ τὸ κατ' εἰκόνα (γ) ἢ μένον τρηῆσαι, ἢ κινδυνεῦον χειραγωγῆσαι, ἢ διαρρήνεν ἀνασώσασθαι, εἰσοικίσαι τε τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις (δ) διὰ τοῦ Πνεύματος· καὶ τὸ κεφάλαιον, Θεὸν ποιῆσαι, καὶ τῆς ἀνω μακαριότητος, τὸν τῇδε ἄνω συτάξεως.

κγ'. Τοῦτο ἡμῖν ὁ παιδαγωγὸς βούλεται νόμος (ε). τοῦτο οἱ μέσοι Χριστοῦ καὶ νόμου προφῆται· τοῦτο ὁ τοῦ πνευματικοῦ νόμου τελειωτής καὶ τὸ τέλος, Χριστός (ζ). τοῦτο ἡ κενώθεεσσα θεότης· τοῦτο ἡ προσληφθεῖσα σάρξ· τοῦτο ἡ καινὴ μίξις, Θεὸς καὶ ἀνθρώπος, ἐν ἐξ ἀμφοῖν, καὶ δι' ἐνὸς ἀμφότερα. Διὰ τοῦτο Θεὸς σαρκὶ διὰ μέσης ψυχῆς ἀνεκράθη, καὶ συνεδέθη τὰ διεσῶτα τῇ πρὸς ἀμφω τοῦ μεσιτεύοντος οἰκειότητι· καὶ πάντα (ζ) ὑπὲρ πάντων ἦλθεν εἰς ἐν, καὶ ὑπὲρ ἐνὸς τοῦ προπάτορος· ἡ ψυχὴ διὰ τὴν παρακούσασαν, ἡ σάρξ διὰ τὴν ὑπουργήσασαν καὶ συγκατακριθεῖσαν· ἡ μὲν ψυχὴν, ἡ δὲ σάρκα· ὁ Χριστὸς διὰ τὸν Ἀδάμ, τὸν γενόμενον ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν, ὁ κρείττων ἀμαρτίας καὶ ὑψηλότερος.

κδ'. Διὰ τοῦτο ἀντεισήθη τῷ παλαιῷ τὸ νέον· καὶ διὰ πάθους ὁ παθῶν ἀνεκλήθη· καὶ ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ἡμετέρων ἔκαστον τοῦ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀντεδόθη· καὶ γέγονε καινὸν μυστήριον (η) ἡ περὶ τὸν πε-

(α) Β—ὑγίαν,

(β) Β—ψυχὴν καὶ ἀρπάσαι.

(γ) Γενέσ. Α', 26.

(δ) Πρὸς Ἔφεσ. Γ', 17.

(ε) Πρὸς Γαλάτ. Γ', 24, (ζ) Πρὸς Ἔφεσ. ΙΒ', 2.

(ζ) Β—ἄγεν τῷ συγένειμου—πάντα (η) Β—ἐνάργηθρως· τὸ μυστήριον

σόντα δι' ἀπείθειαν ἐκ φιλανθρωπίας οἰκονομίᾳ. Διὰ τοῦτο γέννησε (α) καὶ Παρθένος· διὰ τοῦτο φάτνη καὶ Βηθλεέμ. Ἡ γέννησις, ὑπὲρ τῆς πλάσεως (β)· ἡ Παρθένος, ὑπὲρ τῆς γυναικός· ἡ Βηθλεέμ, διὰ τὴν Ἐδέμ· ἡ φάτνη, διὰ τὸν παράδεισον· τὰ μικρὰ καὶ φαινόμενα, ὑπὲρ τῶν μεγάλων καὶ κρυπτομένων. Διὰ τοῦτο ἄγγελοι δοξάζοντες τὸν οὐρανόν, εῖτα ἐπίγειον (γ)· καὶ ποιμένες δόξαντες ἐπὶ τῷ ἀμνῷ καὶ ποιμένι (δ)· καὶ ἀστὴρ ἡγούμενος, καὶ μάγοι προσπίπτοντες καὶ δωροφοροῦντες (ε)· ἵνα εἰδωλολατρεία καταλυθῇ. Διὰ τοῦτο Ἰησοῦς βαπτιζόμενος, καὶ ἀναθεν μαρτυρούμενος (ζ), καὶ νηστεύων, καὶ πειραζόμενος, καὶ νικῶν τὸν νικήσαντα (η). Διὰ τοῦτο δαίμονες ἐλαυνόμενοι (η), καὶ νόσοι θεραπευόμενοι (θ), καὶ τὸ μέγα κήρυγμα μικροῦς ἐγχειριζόμενον καὶ κατορθούμενον.

κέ. Διὰ τοῦτο ἔθη φρυασσόμενα, καὶ λαοὶ μελετῶντες κενά (ι). Διὰ τοῦτο ξύλον κατὰ τοῦ ξύλου, καὶ κατὰ τῆς χειρὸς χεῖρες· τῆς ἀκρατῶς ἐκταθίσεως, αἱ γενναῖως ταθεῖσαι· τῆς ἀνειμένης, αἱ τοῖς ἥλοις δεθεῖσαι· τῆς ἐκβαλούσης Ἀδάμ (ια), αἱ τὰ πέρατα οἰκειούμεναι. Διὰ τοῦτο ὑψός κατὰ τοῦ πτώματος, καὶ χολὴ (ιβ) κατὰ τῆς γεύσεως, καὶ στέφανος ἀκάνθινος κατὰ τοῦ πονηροῦ κράτους, καὶ θάνατος κατὰ τοῦ θανάτου, καὶ σκότος ὑπὲρ τοῦ φωτός, καὶ ταφὴ κατὰ τῆς εἰς γῆν ἀποστροφῆς, καὶ ἀνάστασις ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως. Ταῦτα πάντα παιδαγωγία τις ἦν περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀσθενείας ιατρεία τῆς ἡμετέρας, τὸν παλαιὸν Ἀδάμ ὅθεν ἔξεπεσεν ἐπανάγουσα, καὶ τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς προσάγουσα, οὗ τὸ

(α) Β—γένεσις

(β) Τενέσ. Β', 7.

(γ) Α'. πρὸς Κορινθ. ΙΕ', 47—49.

(δ) Λουκ. Β', 44.

(ε) Ματθ. Β', 9—11.

(ζ) Ματθ. Γ', 13—17.

(η) Ματθ. Δ', 2 κ' ἐπόμ.

(η) Λουκ. Η', 26—30.

(θ) Ματθ. Θ', 35.

(ι) Ψαλμ. Β', 4. (ια) Τενέσ. Γ'. 24.

(ιβ) Β, (ἀρθρογ. ἀγαθοὶ τοῦ συγδέσμου) ἡ χολὴ

ἔύλον ἡμᾶς τῆς γνώσεως, οὐ κατὰ καιρὸν οὐδὲ ἐπιτηδείως (α) μετα-
ληφθὲν, ἀλλοτρίωσε.

κς'. Ταύτης ἡμεῖς τῆς θεραπείας ὑπηρέται καὶ συνεργοὶ (β), ὅσοι
τῶν ἄλλων προκαθεζόμεθι· οἵς μέγα μὲν τὸ τὰ ἴδια πάθη καὶ
ἀρρωστήματα καὶ γινώσκειν καὶ θεραπεύειν· μᾶλλον δὲ οὕπω
μέγα, πλὴν τοῦτο λέγειν ἡμᾶς ἡ τῶν πολλῶν κακία πεποίηκε,
τῶν ἐπὶ ταύτης ὄντων τῆς τάξεως· πολλῷ δὲ μεῖζον τὸ τὰ τῶν
ἄλλων λασθαι καὶ ἀνακαθαίρειν ἐπιστημόνως, καὶ ως ᾧ
ἀμφοτέροις λυσιτελοίη, τοῖς τε τῆς θεραπείας χρήζουσι, καὶ τοῖς
ιατρεύειν πεπιστευμένοις.

κζ'. Εἶτα, οἱ μὲν τῶν σωμάτων θεραπευταὶ πόνους τε καὶ
ἀγρυπνίας καὶ φροντίδας, ᾧσι ἴσμεν, ἔχουσι· καὶ τὸ ἐπ' ἄλλοτρίαις
συμφοραῖς ἴδιας καρποῦσθαι λύπας, ως ἔφη τις τῶν παρ' ἐκείνοις
σοφῶν. Καὶ τὰ μὲν αὐτοὶ μοχθοῦντες καὶ ἀγευρίσκοντες, τὰ δὲ
παρ' ἄλλων ἐρανιζόμενοι καὶ συνεισφέροντες, προσοίσουσι τοῖς δεο-
μένοις καὶ οὐδὲν οὕτω μικρὸν αὐτοῖς ἢ εὑρεθὲν ἢ διαφυγόν, οὐδὲ
τῶν ἐλαχίστων, ως μὴ μέγα πρὸς τὴν τῆς ὑγιείας ροπὴν, ἢ τοῦ
κινδύνου τούναντίον ὑποληφθῆναι· καὶ ταῦτα ὑπὲρ τίνος; “Ιν' ἀνθρω-
πος (γ) ζήσῃ πλείους τάξεπὶ γῆν (δ) ἡμέρας, καὶ οὗτος οὐδὲ τῶν ἐπ-
πιεικῶν ἵσως, ἀλλὰ καὶ τῶν μοχθηροτάτων, φι πάλαι (ε) τεθνάναι
ἵσως ἀμεινον τον, ὅντι κακῷ, ἵνα τοῦ μεγίστου τῶν ἀρρωστημάτων,
κακίας (ζ), ἀπαλλαγῇ εἰ δὲ καὶ τῶν καλῶν θείμεν, πόσον (η) βιωσο-
μένω; τὸν ἀπαντα χρόνον; ἢ τι τῆς ἐνταῦθα κερδανοῦντι ζωῆς; ἢ
ἢ τὸ λυθῆναι ζητεῖν, τῶν καλῶν τὸ πρῶτον καὶ ἀσφαλέστατον (η),
καὶ ἀνδρὸς ὄντως ὑγιοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος;

κή. Ἡμῖν δὲ, οἵς τὸ κινδυνεύομενόν ἔστι σωτηρία ψυχῆς, τῆς
μακαρίας τε καὶ ἀθανάτου, καὶ ἀθάνατα κολασθησομένης ἢ ἐπαι-

(α) Μ—οὐδὲ ἐπιτηδείως

(β) Α'. πρὸς Κορινθ. Δ', Ι. καὶ Γ', Θ.

(γ) Β—ἴνα ἀνθρωπος

(δ) ἐπὶ γῆν ἐξ τοῦ Μ.— Τὸ ἐμ. ἀντίγρ. καὶ τὸ Β, ἔχουσιν ὑπὲρ γῆς.

(ε) Μ—φι τὸ πάλαι

(ζ) Μ—τῆς κακίας,

(η) Μ—ἐπὶ πόσον

(η) Β—καὶ ἀσφαλέστατον, ως ἐμοὶ δοκεῖν, καὶ ἀνδρὸς κιλ.

νεθησομένης διὰ κακίαν ἢ ἀρετὴν, πάσον χρὴ δοκεῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἢ δῆτα δεῖν τῆς ἐπιστήμης ιατρεῦσαι καλῶς, ἢ ιατρευθῆναι, καὶ τὴν ζωὴν μεταθέσθαι, καὶ δοῦναι τὸν χρονὸν τῷ πνεύματι; Οὐ γάρ τῶν αὐτῶν οὔτε λόγων οὔτε ὄρμῶν, οὔτε τὸ θῆλυ τῷ ἀρρένι, οὔτε γάρφα νεότης, οὔτε πενίχ πλοῦτος, οὔτε εὐθυμῶν ἀθυμοῦντι, οὔτε διάκριμων τῷ ὑγιαίνοντι, ἀρχοντές τε καὶ ἀρχόμενοι, σοφοί τε καὶ ἀμαθεῖς, δειλοί τε καὶ θρασεῖς, ὀργίλοι καὶ πρᾶgoi, κατορθοῦντες καὶ πίπτοντες.

κθ'. Καὶ ἔτι ἀκριβῶς (α) ἐξετάσης, δσον τὸ μέσον τῶν ἐν συζυγίαις πρὸς τοὺς ἀγάμους· καὶ (β) τούτοις πάλιν τῶν τῆς ἐρημίας πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς καὶ μιγάδας· τῶν ἐξητασμένων καὶ διαβεβηκότων ἐν θεωρίᾳ, πρὸς τοὺς ἀπλῶς κατευθύνοντας· ἀστικῶν τε αὖ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἀγροικίας, ἀκεραιοτέρων τε καὶ πανουργοτέρων· τῶν ἐν πράγμασι, πρὸς τοὺς ἱσυχάζοντας· τῶν μεταβολῆς πληγέντων, πρὸς τοὺς εὐδρομοῦντας καὶ ἀμαθεῖς τοῦ χείρονος· τούτων γάρ ἔκαστοι πλεῖον ἀλλήλων ἔστιν ὅτε ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ταῖς ὄρμαῖς, ἢ κατὰ τὰς τῶν σωμάτων ίδέας, διαφέροντες· εἰ δὲ βούλει, τὰς τῶν στοιχείων μίζεις καὶ κράσεις, ἐξ ὧν συνεστήκαμεν· οὐ ρέστην ἔχουσι τὴν οἰκονομίαν.

λ'. Άλλ' ὕσπερ τοῖς σώμασιν οὐ τὴν αὐτὴν φαρμακείαν τε καὶ τροφὴν προσφέρονται, ἀλλοι δὲ ἀλλην ἢ εὐεκτοῦντες ἢ κάρμνοντες, οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς διαφόρῳ λόγῳ καὶ ἀγωγῇ θεραπεύονται. Μάρτυρες δὲ τῆς θεραπείας, ὃν καὶ τὰ πεδίην τοὺς μὲν ἀγει λόγοι, οἱ δὲ ρύθμοιζονται παραδείγματι· οἱ μὲν δέονται κέντρων, οἱ δὲ χαλινοῦ. Οἱ μὲν γάρ εἰσι νωθεῖς, καὶ δυσκίνητοι πρὸς τὸ καλὸν, οὓς τῇ πληγῇ τοῦ λόγου διεγερτέον· οἱ δὲ, θερμότεροι τοῦ μετρίου τῷ πνεύματι, καὶ δυσκάθεκτοι ταῖς ὄρμαῖς, καθάπερ πῶλοι γενναῖοι περόρινται τῆς νύσσης θέοντες, οὓς βελτίους ἀν ποιήσειν ἀγγων καὶ ἀνακόπτειν ὁ λόγος.

λά. Τοὺς μὲν ἔπαινος ὄντας, τοὺς δὲ ψόγος, ἀμφότερα μετὰ τοῦ κνιτροῦ· ἢ τούναντίσιν, ἔβλαψεν ἔξω τοῦ κνιτροῦ καὶ τοῦ λόγου.

(α) Β. καὶ Η.—Καὶ ἔτι ἀκριβῶς

(β) Β.—καὶ Η.—καὶ

τοὺς μὲν παράκλησις κατορθοῖ, τοὺς δὲ ἐπιτίμησις· καὶ αὕτη, τοὺς μὲν ἐν τῷ κοινῷ διελεγχομένους, τοὺς δὲ κρύθδην νουθετουμένους. Φιλοῦσι γάρ οἱ μὲν καταφρονεῖν τῶν ιδίᾳ νουθετημάτων, πλὴθυνται καταγνώσει σωφρονίζόμενοι· οἱ δὲ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐλέγχων ἀναισχυντεῖν, τῷ τῆς ἐπιτιμήσεως μυστηρίῳ παιδαγωγούμενοι, καὶ ἀντιδιδόντες τῆς συμπαθείας τὴν εὐπείθειαν.

λβ'. Τῶν μὲν πάντα τηρεῖν ἐπιμελῶς ἀναγκαῖον μέχρι καὶ τῶν μικροτάτων, δσους τὸ οἰεσθαι λανθάνειν, ἐπειδὴ τοῦτο τεχνάζουσιν, ὡς σοφιστέρους ἐφύσησε· τῶν δὲ, ἔσιν δὲ (α) καὶ παρορᾶν ἀμεινον, ὥστε ὄρῶντας μὴ ὅρων, καὶ ἀκούοντας μὴ ἀκούειν, κατὰ τὴν παροιμίαν ἵνα μὴ πρὸς ἀπόνοιαν αὐτοὺς ἐρεθίζωμεν, τῷ φιλοπόνῳ τῶν ἐλέγχων καταβαπτίζοντες (β), καὶ τέλος, πρὸς πάντα ποιήσωμεν τολμηρούς, τὸ τῆς πειθοῦς φάρμακον τὴν αἰδῶ διαλύσαντες. Καὶ μέν τοι καὶ ὄργισέον τισιν, οὐκ ὅργιζομένους· καὶ ὑπεροπτέον, οὐχ ὑπερορῶντας· καὶ ἀπογινωστέον, οὐκ ἀπογινώσκοντας, δσων (γ) τοῦτο ἢ φύσις ἐπιζητεῖ. Καὶ ἀλλούς ἐπιεικείᾳ θεραπευτέον καὶ ταπεινότητι, καὶ τῷ συμπροθυμεῖσθαι δὴ περὶ τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας. Καὶ τοὺς μὲν νικᾶν, τῶν δὲ ηττᾶσθαι πολλάκις λυσιτελέστερον καὶ τῶν μὲν εὐπορίαν καὶ δύναστείαν, τῶν δὲ πενίαν ἢ δυσπραγίαν, ἢ ἐπαινεῖν ἢ ἀπεύχεσθαι.

λγ'. Οὐ γάρ ὁσπερ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς ἔχει καὶ τῆς κακίας, τὴν μὲν καλλίστην εἶναι καὶ ὠφελιμωτάτην ἀεὶ καὶ πᾶσι, τὴν δὲ χειρόστην τε καὶ βλαβερωτάτην· οὕτω καὶ τῆς φαρμακείας τῆς ἡμετέρας, ἐν τι καὶ τὸ αὐτὸν ὑγιεινότατον, ἢ ἐπισφαλέστατον ἀεὶ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀποδέδεικται· οἷον τὸ αὔστηρὸν, ἢ τὸ πρᾶγμα, ἢ τῶν ἀλλων ὕν ἀπηριθμησάμην ἔκαστον. Ἀλλὰ τοῖς μὲν τοῦτο καλὸν καὶ χρήσιμον, τοῖς δὲ τὸ ἐναντίον (δ) πάλιν, δπως ἀν, οἴμαι, συμπίπτωσιν (ε) οἵτε καιροὶ καὶ τὰ πράγματα, καὶ ὁ τῶν θεραπευομένων ἐπιδέχηται τρόπος. Ἁ πάντα μὲν διελέσθαι λόγῳ καὶ συνιδεῖν ἐπὶ τὸ ἀκριβέστατον, ὥστε καὶ κεφαλαίῳ τὴν θεραπειαν περιλαβεῖν,

(α) Μ—τῶν δὲ ἔστιν ἀ

(β) Ἐμ.. ἀγτίγρο.—καταβαπτίσαντες,

(γ) Αὐτόθι.—δσων (δ) Μ—τούναγτίον

(ε) Β—συμπίπτουσιν

ἀμήχανον, κανέν επὶ πλεῖστον ἐξίκηται τις ἐπιμελείας τε καὶ συγε-
σεως· ἐπὶ δὲ τῆς πείρας αὐτῆς καὶ τῶν πραγμάτων, τῷ θεραπευτῇ
λόγῳ καὶ ἀνδρὶ καταφραίνεται.

λδ'. Καθόλου δὲ ἡμῖν ἔκεινο γνώριμον, δτι, καθάπερ τοῖς ἐπὶ¹
κάλου μετεώρου καὶ ὑψηλοῦ βαίνουσι, τῆδε ἡ τῆδε ἀποκλίναι οὐκ ἀ-
σφαλὲς, οὐδὲ εἰς μικρὸν φέρουσα ἥροπή, κανέν μικρὰ φαίνηται, ἀσφα-
λεια δὲ αὐτοῖς ἡ ἴσορροπία καθίσταται· οὕτω κανέν τούτοις (α) ὁποτέ-
ρωσε νεύσῃ (β) τις, εἴτε διάκαπιαν, εἴτε δι' ἀμαρτίαν (γ), κίνδυνος οὐχ
δι τυχῶν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀγορένοις τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος·
ἄλλ' ὁδῷ βασιλικῇ πορευτέον ὄντως, καὶ περισκεπτέον, μήτε εἰς
δεξιὰ μήτε εἰς ἀριστερά, καθὼς αἱ Παροιμίαι φασὶν, ἐκκλίνοντας
(δ). Οὕτω μὲν δὴ τὰ τῶν παθῶν ἔχει τῶν ἡμετέρων, καὶ τοσοῦτον
ἔνταῦθα τὸ ἔργον τῷ ἀγαθῷ ποιμένι, τῷ γνωστῷς γνωσομένῳ
ψυχᾶς ποιμένου, καὶ ἀφηγησομένῳ κατὰ λόγον ποιμαντικῆς, τῆς γε
ὅρθης καὶ δικαίας, καὶ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος ἡμῶν ἀξίας (ε).

λε'. Αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ λόγου διανομὴν, ἵνα τελευταῖον εἴπω τὸ
πρῶτον τῶν ἡμετέρων, τοῦ θείου λέγω καὶ ὑψηλοῦ, καὶ δι νῦν (ζ) πάν-
τες φιλοσοφοῦσιν, εἰ μέν τις ἀλλος θαρρεῖ, καὶ πάσης διανοίας ὑπο-
λαμβάνει, θαυμάζω τοῦτον ἔγω τῆς συνέσεως, ἵνα μὴ λέγω τῆς
εὐηθείας. Ἐμοὶ δ' οὖν πρᾶγμα φαίνεται οὐ τῶν φαυλοτάτων, οὐδὲ
όλιγου τοῦ πνεύματος, διδόναι κατὰ καιρὸν ἐκάστῳ τοῦ λόγου τὸ
σιτομέτριον (ζ), καὶ οἰκονομεῖν ἐν κρίσει τὴν ἀλήθειαν τῶν ἡμετέ-
ρων δογμάτων, ὅσα περὶ κόσμου ἢ κόσμου πεφιλοσόφηται, περὶ
ὕλης, περὶ ψυχῆς, περὶ νοῦ καὶ τῶν νοερῶν φύσεων, βελτιόνων τε
καὶ χειρόνων, περὶ τῆς τὸ πάντα συνδεούσης τε καὶ διεξαγούσης
προνοίας· ὅσα τε κατὰ λόγον ἀπαντήν δοκεῖ, καὶ ὅσα παρὰ λόγον
τὸν κάτω καὶ τὸν ἀνθρώπινον ἔτι τε (η) ὅσα περὶ τῆς πρώτης ἡμῶν

(α) Β—καὶ ν τούτοις

(β) Β — ν εύσει

(γ) Μ—δ ι' ἀ μ ἀ θ ε : α ν,

(δ) Παροιμ. Σολομ. Δ', 27.

(ε) Λύτοθ: ΚΖ', 23—25 καὶ 26.

(ζ) Μ—καὶ ὁ ν νῦν

(η) Δουκ. ΙΒ', 42.

(η) Ἐν τῷ Μ, ὁ § λς' ἀρχεται: ἀπὸ τοῦ α "Ετι τε καὶ,

τυστάσεως καὶ τῆς τελευταίας ἀναπλάσεως, τύπων τε καὶ ἄληθείας, καὶ διαθηκῶν, καὶ Χριστοῦ παρουσίας πρώτης τε καὶ δευτέρας, σαρκώσεώς τε καὶ παθημάτων, καὶ ἀναλύσεως· ὅσα τε περὶ ἀναστάσεως, περὶ τέλους, περὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως, σκυθρωποτέρας τε καὶ ἐνδοξοτέρας.

λς'. Τὸ κεφάλαιον ὅσα περὶ τῆς ὀρχικῆς (α) καὶ μακαρίας Τριάδος ὑποληπτέον· ὅσπερ δὴ καὶ κινδύνων μέγιστος τοῖς φωτίζειν πεπιστευμένοις, ως μήτε εἰς μίαν ὑπόστασιν συναιρεθέντα τὸν Λόγον δέει πολυθεῖας, ψιλὰ καταλιπεῖν ἡμῖν τὰ ὄντατα, τὸν αὐτὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἀγιον Πνεῦμα ὑπολαμβάνουσι· μήτε εἰς τρεῖς ή ἐκφύλους καὶ ἀλλοτρίας διαιρεθέντα, ή ἀτάκτους καὶ ἀνάρρηστους, καὶ οἷον εἰπεῖν ἀντιθέους, πρὸς κακὸν ἵσον ἐκ τῶν ἐγαντίων μεταπεσεῖν· ὁσπερ φυτοῦ διαστροφῆς ἐπὶ θάτερα πολὺ μετακλινομένης.

λζ'. Τριῶν γάρ δύντων τῶν νῦν περὶ τὴν θεολογίαν ἀρρώστημάτων, ἀθείας καὶ ιουδαιϊσμοῦ καὶ πολυθεῖας, ὃν τῆς μὲν Σαβέλλιος προστάτης ὁ Λίθιος ἐγένετο, τῆς δὲ Ἀρειος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, τῆς δὲ τινὲς τῶν ἄγρων παρ' ἡμῖν ὀρθοδόξων, τίς ὁ ἔμδεις λόγος; τῶν τριῶν ὅσον ἐτί Βλαζερὸν διαφυγόντας, ἐν ὅροις μένειν τῆς εὐσεβίας, καὶ μήτε πρὸς τὴν Σαβελλίου ἀθείαν ἐκ τῆς καινῆς ταύτης ἀναλύσεως ή συνθέσεως ὑπαχθῆναι, μὴ μᾶλλον ἐν τὰ πάντα, ή μηδὲν ἔκαστον εἶναι δριζομένους· φεύγει γάρ εἶναι ὅπερ ἐστὶν εἰς ἀλληλα μεταχωροῦντα καὶ μεταβαίνοντα· ή σύνθετόν τινα καὶ ἀτοπὸν ἡμῖν Θεὸν, ὁσπερ τὰ μυθῶδη τῶν ζώων σκιαγραφοῦντας καὶ ἀναπλάττοντας· μήτε τὰς φύσεις τέμνοντας κατὰ τὴν Ἀρείου καλῶς διομασθεῖσαν μανίαν, εἰς ιουδαιϊκὴν πενίαν κατακλεισθῆναι, καὶ φθόνον ἐπεισάγειν τῇ θείᾳ φύσει, μόνῳ τῷ ἀγεννήτῳ τὴν θεότητα περιγράφοντας, ὁσπερ δεδοικότας μὴ διαφθείροιτο ἡμῖν ὁ Θεός, Θεοῦ Πατήρ ὃν ἀληθινοῦ καὶ διμοτίμου τὴν φύσιν μήτε τρεῖς ἀρχὰς ἀλλήλαις ἀντεπεξάγοντας ή συντάσσοντας, πολυαρχίαν εἰσάγειν (β)· Ἐλληνικὴν, ἣν πεφεύγαμεν.

(α) Ἐν τῷ Β προστίθεται, καὶ βασιλικῆς

(β) Β — εἰσαγαγεῖν

λή. Δέον μήτε οὕτως εἶναι τινας φιλοπάτορας, ὡς καὶ τὸ εἶναι
Πατέρα περιαιρεῖν τίνος γάρ ἀν καὶ εἴη Πατήρ, τοῦ Υἱοῦ τὴν φύ-
σιν κεχωρισμένου καὶ ἀπεξενωμένου μετὰ τῆς κτίσεως; οὐ γάρ
τοῦτο Υἱός, τὸ ἀλλότριον ἢ συναλειφομένου πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ
συγχεομένου· ἵσον δὲ εἰπεῖν, καὶ συγχέοντος μήτε τοσοῦτον φι-
λοχρίστους, ὡς μήτε τούτῳ φυλάττειν τὸ εἶναι Υἱῷ· (τίνος γάρ ἀν
καὶ εἴη, μὴ πρὸς ἀρχὴν ἀναφερόμενος τὸν Πατέρα;) μήτε τῷ Πα-
τρὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα, τῆς ὡς πατρὶ καὶ γεννήτορι μικρῶν γάρ
ἀν εἴη καὶ ἀναξίων ἀρχὴν, μᾶλλον δὲ μικρῶς τε καὶ ἀναξίως (α), μὴ
θεότητος ὧν ἀρχὴ καὶ ἀγαθότητος, τῆς ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι θεω-
ρουμένης· τῷ μὲν ὡς Υἱῷ καὶ Λόγῳ, τῷ δὲ ὡς προόδῳ καὶ οὐ δια-
λύτῳ Πνεύματι· ἐπειδὴ γε ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἔνα Θεὸν (β) τηρεῖν,
καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὄμοιογεῖν, καὶ ἐκάστην μετὰ τῆς ἴδιό-
τητος.

λθ'. Ταῦτ' οὖν μακροτέρου μὲν ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν,
οἷμαι δὲ καὶ βίον, τοῦ λόγου, καὶ νοῆσαι καὶ παραστῆσαι ἵκανῶς
τε καὶ ὅσον ἀξίον· μᾶλλον δὲ καὶ νῦν καὶ φέτος τοῦ Πνεύματος, ἡ
μόνῳ Θεῷ καὶ νοεῖται καὶ ἐρμηνεύεται καὶ ἀκούεται. Καθαρῷ
γάρ μόνον ἀπτέον τοῦ καθαροῦ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος· οὗ δὲ (γ) εἰ-
νεκα νῦν ἐν ὀλίγῳ διεληλύθαμεν, ἵν' ἐκεῖνο δηλώσωμεν, ὅτι χα-
λεπὸν ἐν πλήθει μάλιστα περὶ τηλικούτων διαλεγόμενον, ἐκ παν-
τοδαπῆς συγκειμένῳ καὶ ἡλικίᾳς καὶ ἔξεως, οἷον ὀργάνῳ τινὶ πο-
λυχόρδῳ, διαφόρων δεομένῳ καὶ τῶν κρουμάτων (δ), εύρειν τινα
τὸν πάντας καταρτίσαι δυνάμενον λόγον, καὶ λαμπρῶν· τῷ
φωτὶ τῆς γνώσεως· οὐ μόνον ὅτι ἐν τρισὶ τούτοις τοῦ κινδύνου
σαλεύοντος, διανοίᾳ καὶ λόγῳ καὶ ἀκοῇ, ἀναγκαῖον περὶ ἐν γε τι
τούτων, εἰ καὶ μὴ πάντα, προσπταῖσαι· ἢ γάρ οὐκ ἐνελάμψθη νοῦς,
ἢ λόγος (ε) ἡσθένησεν, ἢ οὐκ ἐχώρησεν ἀκοὴ μὴ κεκαθαρμένη, καὶ
ὅμοιως ἐξ ἐνὸς τούτων καὶ πάντων, χωλεύειν ἀνάγκη τὴν ἀλή-
θειαν· ἀλλ' ὅτι καὶ δ τοῖς ἀλλο τι διδάσκειν ὑπισχνουμένοις ῥᾳ-

(α) Ἐμ. ἀντίγρ.—μικρῶς ἡ τε καὶ ἀναξίως,

(β) Β καὶ Μ—καὶ τὸ γένος Θεὸν

(γ) Μ—Οὗ δ' (δ) Β—κρουμάτων,

(ε) Β—ἢ ὁ λόγος

τον ποιεῖ τὸν λόγον καὶ εὐπαράδεκτον, ἢ τῶν ἀκούντων εὐλά-
βεια, τοῦτο ἐνταῦθα ἡ ζημία καθίσταται καὶ ὁ κίνδυνος.

μ'. Ὡς γάρ περὶ Θεοῦ καὶ τοῦ μεγίστου τῶν ὄντων ἔχοντες τὸν
ἀγῶνα, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς, καὶ τῆς πρώτης πᾶσιν ἐλπίδος,
ὅσῳ τὴν πίστιν εἰσὶ θερμότεροι, τοσούτῳ προσαντέστεροι τῷ λόγῳ,
καὶ προδοσίαν τῆς ἀληθείας, οὐκ εὔσέβειαν τὴν εὐπείθειαν ὑπολαμ-
βάνοντες, πάντα πρόσιντο ἀν πρότερον ἢ τοὺς οἴκοθεν λογισμοὺς, μεθ'
ῶν ἔρχονται, καὶ τῶν δογμάτων οὓς συνανεστράφησαν τὴν συνήθειαν.
Καὶ τοῦτο ἔτι λέγω τῶν μετριωτέρων καὶ οὐ πάντη κακῶν τὸ πάθος, οὐ
καὶ τῆς ἀληθείας διαμαρτάνωσιν, ἀλλὰ τῷ γε δι' εὐλάβειαν τοῦ-
το πάσχειν, καὶ ζῆλον μὲν ἔχειν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν (α'), τυ-
χὸν ἔσονται τῶν οὐ σφόδρα κατακρινομένων, οὐδὲ πολλὰς δερομέ-
νων (β'), ὡς οἱ διὰ κακίαν καὶ πονηρίαν, τοῦ δεσποτικοῦ θελήμα-
τος ἀποπίπτοντες. Καὶ τάχα ἀν οὗτοι μεταπεισθείεν (γ) ποτε καὶ
μεταβληθεῖεν ὑπὸ τῆς αὐτῆς εὐλαβείας, ὑφ' ἧς καὶ ἀντέβαινον, εἰ-
τις αὐτῶν ἄψαιτο (δ) λόγος, ἢ οἴκοθεν ἢ ἔξωθεν κρούσας καιρίως,
ἔσπερ σιδηρος πυρίτιν λίθον, τὴν ἐγκύμονα καὶ ἀξίαν φωτὸς διά-
νοιαν, ἐν ᾧ καὶ τάχιστα ἀν ἐκ μικροῦ σπινθῆρος ὁ τῆς ἀληθείας
πυρσὸς ἐκλάμψειε.

μά. Τί δ' ἀν εἴποι τις περὶ τῶν διὰ κενοδοξίαν ἢ φιλαρχίαν,
ἀδικίαν εἰς τὸ ὄψος λαλούντων (ε), Ἱαννοῦ τινος ἢ Ἰαμβροῦ μεγα-
ληγορίας (ζ), οὐ κατὰ Μωϋσέως, τῆς δὲ ἀληθείας (ζ) ὄπλιζομένων,
καὶ τῆς ὑγιαινούσης κατεξανισταμένων διδασκαλίας; "Η τῆς τρί-
της μοίρας, τῶν δὲ ἀπαιδευσίαν καὶ τὴν ἐπομένην ταύτη θρασύ-
τητα, ὅμοσε παντὶ λόγῳ χωρούντων συώδει πάθει, καὶ καταπα-
τούντων τοὺς καλοὺς μαργαρίτας τῆς ἀληθείας (η);

μβ'. "Η ὅσοι μηδεμίαν μὲν οἴκοθεν ὑπόληψιν φέροντες, μηδέ
τινα τύπον τῶν περὶ Θεοῦ λόγων ἢ χείρονα ἢ βελτίονα, πᾶσι δὲ

(α) Πρὸς Ρωμ. I', 2. (β) Λουκ. ΙΒ', 47—48.

(γ) Ἐμ. ἀντίγρ.—καὶ μεταπεισθείεν ποτε

(δ) Ἐμ. ἀντίγρ.—ἄψηται

(ε) Ψαλμ. ΟΒ', 8.

(ζ) Β' πρὸς Τιμόθ. Γ', 8.

(η) Μ—τῆς δὲ ἀληθείας (η) Ματθ. Ζ', 6.

ὑποτιθέντες ἔαυτοὺς λόγοις καὶ διδασκάλοις, ὡς ἐξ ἀπάντων ἐκλεξόμενοι (α) τὸ κρείττον καὶ ἀσφαλέστερον, καὶ κριταῖς οὐ καλοῖς τῆς ἀληθείας σφίσιν αὐτοῖς πιστεύσαντες; ἔπειτα ὑπὸ (β) τῆς πιθανότητος ἀλλοτε ἄλλης περιφερόμενοι καὶ στρεφόμενοι (γ), καὶ παντὶ λόγῳ καταπλυνθέντες καὶ πατηθέντες, πολλοὺς ἀμείψαντες διδασκάλους, καὶ πολλὰ γράμματα ὥσπερ χοῦν ἀνέμοις ῥαδίως ἀποβαλόντες, τέλος ἀποκαμόντες καὶ ἀκοήν καὶ διάνοιαν, (δ) τῆς ἀλογίας!) πρὸς πάντα λόγον ὄμοιῶς δυσχεραίνονται, καὶ μοχθηρὸν τύπον ἔαυτοῖς ἐγγράφουσιν, αὐτῆς καταγελᾶν ἡμῶν καὶ καταφρονεῖν ὡς ἀστάτου καὶ οὐδὲν ὑγίεις ἔχοντος τῆς πίστεως, μεταβαίνοντες ἀπαιδεύτως ἀπὸ τῶν λεγόντων ἐπὶ τὸν λόγον ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ὄφθαλμοὺς κακῶς διακείμενος, ἢ τὰ ὕτα διεφθαρμένος, κατηγοροί τοῦ ἡλίου, ἢ τῶν φωνῶν, τοῦ μὲν ὡς ἀμαυροῦ καὶ οὐ στιλβοντος, τῶν δὲ ὡς ἔκμελῶν καὶ ἀτόνων.

μγ'. Καὶ διὰ τοῦτο ὁὗν ἀρτὶ καινοτομεῖν ἀλήθειαν ψυχῆς, ὥσπερ κηρὸν οὕπω κεχαραγμένον, ἢ γράφειν κατὰ γραμμάτων, πονηρῶν λέγω διδαγμάτων τε καὶ δογμάτων, εἰςειδῆ λόγον, ὡς συγχεῖσθαι καὶ ἀτακτεῖν τοῖς προτέροις τὰ δεύτερα. Ὁδὸν μὲν γάρ πατεῖν ἀμεινον τὴν λείαν καὶ τετριμμένην, ἢ τὴν ἀτριθῆ καὶ τραχεῖαν, καὶ γῆν ἀροῦν ἢν πολλάκις ἄροτρον ἔτεμε καὶ ἡμέρωσε ψυχὴν δὲ γράψειν, ἢν οὕπω λόγος ἐγάραξε μοχθηρὸς, οὐδὲ εἰς βάθος τὰ τῆς κακίας ἐνεσημάνθη γράμματα· δύο γάρ ἀν οὕτω τὰ ἔργα γίνοιτο (δ) τῷ θεοσεβεῖ καλλιγράφῳ; ἔξαλείφειν τε τοὺς προτέρους τύπους, καὶ μετεγγράφειν τοὺς δοκιμωτέρους τε (ε) καὶ τοῦ μενειν ἀξιωτέρους. Τοσοῦτοι μὲν δὴ καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ κατὰ τὸν λόγον αὐτὸν, οἱ πονηροὶ καὶ τοῦ πονηροῦ τύποι καὶ γαρακτῆρες· τοσοῦτον δὲ τὸ ἔργον τῷ ταύτην πεπιστευμένῳ τὴν ψυχῶν (ζ) παιδαγωγίαν καὶ προστασίν καὶ τὰ πλείω παρῆκεν διόργος, ἵνα μὴ περιπτότερος ἢ τοῦ δέοντος.

μδ'. "Ωσπερ οὖν εἴ τις θηρίον ἐκ πολλῶν θηρίων συγκείμενον,

(α) Ἐμ. ἀντίγρ. — ἐκλεξάμενοι

(β) Ἐμ. ἀντίγρ.—"Ἐπειδὴ ὑπὸ

(γ) Πρὸς Ἐφεσ. Δ', 14.

(δ) Β—γίνοιτο. Μ—γίνοιτο

(ε) Ἐγ τῷ ἐμ. ἀντίγρ. λείπει ὁ τε

(ζ) Μ—τὴν τὸν ψυχῶν

πολυειδές καὶ πολύμορφον, μείζονων τε καὶ μικροτέρων, ἡμερωτέρων τε καὶ ἀγριωτέρων, ἄγειν ἐπιχειροίν καὶ τιθασσεύειν, πάντας δὲ ἦν ἔργον αὐτῷ, καὶ οὐ μικρὸν τὸ ἀγώνισμα, οὕτως ἀνωμάλου καὶ ἀλλοκόστου προστατεῦν φύσεως, οὔτε φωναῖς ταῖς αὐταῖς, οὔτε τροφαῖς, οὔτε χειρὸς ἐπαφαῖς, οὔτε συρίγμασιν, οὔτε τοῖς τῆς ἀλλης ἀγωγῆς τρόποις ἑκάστου τῶν θηρίων χαίροντος, ἀλλων δὲ ἀλλοις ἡδομένων ἢ ἀχθομένων, ὡς ἡ φύσις ἑκάστου καὶ ἡ συνήθεια· καὶ τί ἀν ἔδει ποιεῖν τὸν τοιούτου θηρὸς ἐπιστάτην; τί δ' ἄλλο γε (α) ἢ πολυειδῆ τε εἶναι καὶ ποικίλον τὴν ἐπιστήμην, καὶ κατάλληλον ἑκάστῳ προσάγειν τὴν θεραπείαν, ὡς ἀν ἄγοιτο καὶ λᾶς αὐτῷ τὸ θηρίον, καὶ διασώζοιτο; οὕτως ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων καὶ ἡθῶν καὶ λόγων, καθάπερ ἐνὸς ζώου συνθέτου καὶ ἀνομίου, τοῦ κοινοῦ τούτου τῆς Ἐκκλησίας συγκειμένου σώματος, πᾶσα ἀνάγκη καὶ τὸν προστάτην ἀπλοῦν τε εἶναι τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐν πᾶσιν δρθότητα, καὶ ὅτι μάλιστα παντοδαπὸν καὶ ποικίλον, κατὰ τὴν πρὸς ἕκαστον οἰκείωσιν καὶ τὸ τῆς δμιλίας πρὸς πάντας ἐπιτήδειόν τε καὶ πρόσφορον.

μέ. Οἱ μὲν γάρ δέονται γάλακτι τρέφεσθαι (β), τοῖς ἀπλουστέροις καὶ στοιχειώδεστέροις τῶν διδαγμάτων, ὅσοι τὴν ἔξιν γήπειοι καὶ ἀρτιπαγῆς, ὡς ἀν εἴποι τις, τὴν ἀνδρείαν τοῦ λόγου τροφὴν οὐ φέροντες· ἢν εἰ προσάγοι τις παρὰ δύναμιν, τάχα ἀν καπηποιεσθέντες καὶ βαρηθέντες (γ), (οὐκ ἔξαρκούσης τῆς διανοίας, ὥσπερ ἐκεῖ τῆς ὅλης τὸ ἐπεισελθὸν ἐλκῦσαι καὶ οἰκειώσασθαι) ζημιώθειεν ἀν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν δύναμιν· οἱ δὲ, τῆς ἐν τοῖς τελείοις λαλουμένης σορίας γρήζοντες (δ) καὶ τροφῆς τῆς ὑψηλοτέρας καὶ στερβότερας (ε), τῷ πρὸς διάκρισιν ἀληθοῦς τε καὶ ψευδοῦς ἰκανῶς γεγυμνάσθαι τὰ αἰσθητά, εἰ γάλα ποτέζοιντο, καὶ τρέφοντα λαχάνοις, ἀσθενῶν βρώματι (ζ), δυσχεραίγοιεν ἀν καὶ μάλιστα εἰκότως· οὐ δυναμούμενοι κατὰ Χριστὸν, οὐδὲ αὔξοντες τὴν ἐπαινετὴν

(α) Ἐμ. ἀντίγρ.—τί ἄλλο γε

(β) Πρὸς Ἔθρ. Ε', 12· καὶ Α' πρὸς Κορινθ. Γ', 1—2.

(γ) Β—βαρυθέντες, (δ) Α' πρὸς Κορινθ. Β', 6.

(ε) Πρὸς Ἔθρ. Ε', 14. (ζ) Πρὸς Ρωμ. ΙΔ', 2.

αὐξησιν (α), ἢν ἐργάζεται λόγος τελειῶν εἰς ἄνδρα, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἄγων πνευματικῆς, τὸν καλῶς τρεφόμενον (β).

μ.σ.' «Καὶ πρὸς ταῦτα τις ἴκανός ; Οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ, καπηλεύειν δυνάμενοι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας» (γ), καὶ ἀναμιγνῦναι τὸν οἶνον ὑδατὶ (δ), τὸν εὐφραντόν τα καρδίαν ἀνθρώπου (ε) λόγον τῷ πολλῷ καὶ εὐώνῳ καὶ χαρᾷ συρομένῳ καὶ ἔξιτήλῳ καὶ εἰκῇ φέοντι, ὅστε αὐτοὶ τι παρακερδάνειν ἐκ τῆς καπηλείας, ἀλλοτε ἀλλως διμιλοῦντες τοῖς πλησιάζουσι, καὶ πᾶσι πρὸς χάριν ἐγγαστρίμυθοί τινες ὄντες καὶ κενολόγοι, τὰς ἁσυτῶν ἥδονὰς θεραπεύοντες λόγοις ἐκ γῆς φωνουμένοις καὶ δυομένοις εἰς γῆν· ὡς ἂν μάλιστα εὐδοκιμοῦμεν (ζ) παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι μάλιστα ζημιοῦντες αὐτοὺς (ζ'), ἢ ἀπολλύντες, καὶ αἴμα ἀθῶν ἀπλουστέρων ψυχῶν ἐκχέοντες, ἐκ τῶν χειρῶν ἥμῶν ἐκζητηθησάμενον (η).

μζ'. Ἄλλ' εἰδότες ἑτέροις βέλτιον εἶναι τὰς ἁσυτῶν ἡνίας ἐνδιδόνται τεχνικωτέροις, ἢ ἄλλων ἡνίοχους εἶναι ἀνεπιστήμονας, καὶ ἀκοὴν ὑποτιθένται μᾶλλον εὔγνωμονα, ἢ γλώσσαν κινεῖν ἀπαίδευτον· ταῦτα διαλεχθέντες ἥμεν αὐτοῖς, καὶ ἵσως οὐ φαύλοις συμβούλοις, εἰ δὲ μή γε, ἄλλ' οὖν εὕνοις, καὶ τὰ ῥητέα καὶ τὰ προκτέα μαθεῖν οὐκ εἰδότες, μᾶλλον ἢ διδάσκειν ἀγνοοῦντες, ἐδοκιμάσαμεν. Ἀγαπητὸν γάρ ὅτῳ κανὸν εἰς βαθὺ γῆρας λόγος ἀφίκοιτο πολιός, καὶ ὠφελῆσαι νέαν ἐνεύσεθεια ψυχὴν δυνάμενος. Ως τό γε παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἴκανως παιδευθῆναι, καὶ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾶν τὴν εὐσέθειαν, λίαν εἶναι μοι φαίνεται ἀνοήτων, ἢ τολμηρῶν ἀσυνέτων μὲν, εἰ μηδὲ αἰσθάνοιντο (θ) τῆς ἁσυτῶν ἀμαθίας (ι). Θρασέων δὲ, εἰ καὶ συνιέντες (ια), κατατολμῶσι τοῦ πράγματος.

(α) Πρὸς Κολοσ. Β', 19. (β) Πρὸς Ἐφεσ. Δ', 13.

(γ) Β' πρὸς Κορινθ. Β', 16—17.

(δ) Ἡσ. Α', 22. (ε) Ψαλμ. ΡΓ', 15.

(ζ) Β—εὐδοκιμοῖς εν (ζ') Ἔμ. ἀγτίγρ. καὶ Β—έαυτοὺς,

(η) Ἱεζεκ. Γ', 20 καὶ ΛΓ', 8.

(θ) Ἔμ. ἀγτίγρ.—αἰσθάνογεται

(ι) Μ—ἀμαθεῖσ·

(ια) Ἔμ. ἀγτίγρ.—εἰ συνιέντες,

μὴ. 'Εθραίνων μὲν οἱ σοφώτεροι (α) λέγουσιν, ώς ἀρα ἦν τις πάλαι νόμος Ἐθραίοις, ἐν τοῖς μάλιστα εὗ ἔχων καὶ ἐπαινούμενος, μὴ πᾶσαν ἡλικίαν πάση γραφῇ ἐνδίδοσθαι· μηδὲ γάρ εἶναι τοῦτο λυσιτελέστερον, ὅτι μηδὲ πᾶσαν εὐθέως εἶναι παντὶ ληπτὴν, καὶ τὰ μέγιστα ἢν τοὺς πολλοὺς κακῶσαι τῷ φαινομένῳ, τὴν βαθυτέραν ἀλλὰ τὰς μὲν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεῖσθαι πᾶσι καὶ εἶναι κοινάς, ὃν καὶ τὸ σωματικὸν οὐκ ἀδόκιμον· τὰς δὲ μὴ ἀλλοις, ἢ τοῖς ὑπὲρ εἰκοστὸν καὶ πέμπτον ἔτος γεγονόσι, πιστεύεσθαι, καὶ δι' εὔτελοὺς (β) τοῦ ἐνδύματος τὸ μυστικὸν κάλλος; περικαλύπτουσιν· ἀθλον φιλοπονίας καὶ λαμπροῦ βίου, μόνοις τοῖς κεκαθαρμένοις τὸν νοῦν ὑπαστράπτον καὶ φανταζόμενον, ώς μόνης δυναμένης τῆς ἡλικίας ταύτης ὑπὲρ τὸ σῶμα γενέσθαι, καὶ ἀναβῆναι καλῶς ἐπὶ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ γράμματος.

μθ'. 'Ημῖν δὲ οὐδὲ εἰς (γ) δρος τοῦ παιδεύειν καὶ τοῦ παιδεύεσθαι, ὥσπερ οἱ λίθοι πάλαι ταῖς ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην καὶ ταῖς ἐντὸς Ἰορδάνου φυλαῖς· οὐδὲ τισὶ μὲν ἐκεῖνο, τισὶ δὲ τοῦτο ἐπιτρεπτέον· οὐδέ τις κανὼν τῶν ἔξεων· ἀλλ' οὕτω τὸ πρᾶγμα ἕρθιπται καὶ συγκέχυται, καὶ οὕτω κακῶς διακείμεθα, ὥστε οἱ πλείους ἡμῶν, ἵνα μὴ λέγω πάντες, πρὶν ἀποθέσθαι σχεδὸν τὴν πρώτην τρίχα καὶ τὸ τὰ παιδικὰ φελλίζεσθαι, πρὶν παρελθεῖν εἰς τὰς θείας αὐλὰς, πρὶν τῶν ἱερῶν βίβλων γνῶναι κἀν (δ) τὰ ὄνόματα, πρὶν καινῆς καὶ παλαιᾶς χαρκτῆρα γνωρίσαι καὶ τοὺς προστάτας· οὕπω γάρ λέγω πρὶν ἢ τὸν βόρεον ἀποπλύνασθαι, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσχγη ὅσα ἡ κακία ἡμῖν προσεμάζατο, ἢν δύο ἢ τρία ῥήματα τῶν εὔτελῶν ἔξασκησωμεν, καὶ ταῦτα ἔξ ἀκοῆς, οὐκ ἐντεύξεως, ἢ τῷ Δακτίδ βραχέᾳ καθομιλήσωμεν, ἢ τὸ τριβώνιον εὗ περιστειλώμεθα, ἢ μέχρι τῆς ζώνης φιλοσοφήσωμεν, εὔσεβείας τι πλάσμα καὶ ὅψιν ἡμῖν αὐτοῖς περιχρώσαντες· βαθαὶ τῆς προεδρίας καὶ τοῦ φρονήματος! 'Ιερὸς καὶ ἐκ σπαργάνων δ Σαμουήλ (ε)· εὐθύς ἐσμεν σοφοὶ καὶ διδάσκαλοι, καὶ ὑψηλοὶ τὰ θεῖα, καὶ γραμματέων τὰ πρῶτα καὶ νομικῶν, καὶ χειροτονούμεν ἡμᾶς αὐτοὺς οὐρανίους, καὶ καλεῖσθαι

(α) Β καὶ Μ—Ἐθραίνων μὲν οὖν

(β) Β καὶ Μ—καὶ πέμπτον γεγονόσιν ἔτος, πιστεύεσθαι, ὅσαὶ δι' εὔτελοὺς κτλ.

(γ) Αὐτόθ.—Οὐδὲ εἰς (δ) Β—γγῶγας καὶ τὰ (ε) Λ', Βασιλ., Β', 11,

ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ῥαβδί ζητοῦμεν (α), καὶ οὐδαμοῦ τὸ γράμμα, καὶ πάντα δεῖ νοηθῆναι πνευματικῶς, καὶ λῆρος πλατὺς τὰ ὄντερατα, καὶ ἀγανακτούμεν ἀν, εἰ μὴ σφόδρα ἐπαινούμεθα. Τοῦτο, ἡμῶν οἱ χρηστότεροι καὶ ἀπλούστεροι· τί δὲ οἱ πνευματικοὶ μᾶλλον καὶ γενναιότεροι; Πολλὰ κατακρίναντες ἡμᾶς, ἀν οὕτω δόξη, καὶ βασανίσαντες, καὶ οὐδαμοῦ θέντες, ἀπῆλθον, καὶ τὴν κοινωνίαν ὡς οὐκ εὔσεβῶν διαπτύσαντες.

ν'. "Αν δέ τωι αὐτῷ λέγωμεν, ούτωσι πράως καὶ λογικῶς προειδαίζοντες· Εἰπέ μοι, ὃ θαυμάσιε, καλεῖς τι τὸ ὄρχεῖσθαι, τό τε αὐλεῖν; Πάνυ γε, εἴποιεν ἄν. Τί δαλ; σοφίαν τε καὶ σοφὸν εἰναι, τοῦθ' δὴ θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστήμην τιθέμεθα; Καὶ τοῦτο δώσουσι. Πότερον δὲ κρεῖττον εἶναι καὶ ίψηλότερον, ταῦτα σοφίας, ἢ τούτων μακρῷ τὴν σοφίαν; Καὶ πάντων οἵδ' ὅτι (β) φήσουσι· καὶ μέχρι τούτων εἰσὶν εὐγνώμονες. Ἄρ' οὖν ὄρχήσεως μὲν καὶ αὐλήσεως ἔστι διδασκαλία καὶ μάθησις, καὶ χρόνου πρὸς τοῦτο δεῖ, καὶ ἴδρωτων συχνῶν καὶ πόνων, καὶ μισθοὺς καταβαλεῖν ἔστιν ὅτε, καὶ προσαγωγῶν δεηθῆναι, καὶ ἀποδημῆσαι μακρότερα, καὶ τὰλλα τὰ μὲν ποιῆσαι πάντα, τὰ δὲ παθεῖν, οἷς ἐμπειρίᾳ συλλέγεται· τὴν δὲ σοφίαν, ἢ πᾶσιν ἐπιστατεῖ, καὶ πάντα ἐν ἑαυτῇ τὰ καλὰ συλλαβοῦσα ἔχει, ὡς καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν τοῦτο μᾶλλον ἢ τι ἄλλο χαίρειν ἀκούοντα, ἐπειδὴ καλεῖται πολλοῖς ὄντος, οὕτω κοῦφόν τι καὶ πεπατημένον πρᾶγμα ὑπὸληψόμεθα, ὥστε θελῆσαι δεῖν μόνον, καὶ εἶναι σοφόν; Πολλῆς τοῦτο τῆς ἀμαθίας (γ)! "Αν ταῦτα λέγωμεν αὐτοῖς, καὶ κατὰ μικρὸν τὴν πλάνην ἀνακαθαίρωμεν, ἢ τις ἄλλος τῶν εὑμαθεστέρων καὶ συνετωτέρων, τοῦτο ἐκεῖνο κατὰ πετρῶν σπειρεῖν (δ) καὶ λαλεῖν εἰς ὅτα μὴ ἀκουόντων (ε). Οὕτως οὐδὲ αὐτὸ τοῦτό εἰσι σοφοί, τὴν ἑαυτῶν γνῶσκειν ἀπαιδεύσιαν! Καί μοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν, τὸ τοῦ Σολομῶντος περὶ αὐτῶν εἰπεῖν· «"Ἐστι πονηρία, ἢν εἰδῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἄνδρα δόξαντα περὶ ἑαυτῷ σοφὸν εἶγαιο (ζ), καὶ δὲ τούτου

(α) Ματθ. ΚΓ', 7.

(β) Β καὶ Μ—εὗ οἵδ' ὅτι· (γ) Μ—ἀμαθείας!

(δ) Δουκ., Η', 6. (ε) Παροιμ. Σολομ. ΚΕ', 12.

(ζ) Ἐκκλησ. Ι', 8. καὶ Παροιμ. ΚΓ', 12.

πονηρότερον, παιδεύειν ἄλλους πεπιστευμένον, τὸν (α) μηδὲ τῆς οἰκείας ἀμαθίας (β) ἐπαισθανόμενον.

νό. Τοῦτο δακρύων μὲν καὶ στεναγμῶν, εἴπερ τι ἄλλο, τὸ πάθος ἀξιον· δὲ καὶ πολλάκις ἐγὼ κατηλέποι, εὗ εἰδὼς, δτι τὸ οἰεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφιερεῖται, καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ή κενοδοξίᾳ πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον· ίάσασθαι δὲ καὶ στῆσαι τὴν νόσον, Πέτρου ἀν εἴη (γ) τινὸς ή Παύλου, τῶν μεγάλων Χριστοῦ μαθητῶν, καὶ μετὰ τῆς ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ κυθερονήσεως εἰληφότων τὸ χάρισμα, καὶ πᾶσι πάντα γινομένων, ίνα τοὺς πάντας κερδήσωσιν (δ). ήμεν δὲ τοῖς ἄλλοις, μέγα κανεὶς εἰ καλῶς κυθερονήσεθα καὶ ἀγοίμεθα πρὸς τῶν ἐπικονιοθοῦν τὰ τοιαῦτα καὶ διευθύνειν πεπιστευμένων.

νβ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ γε Παύλου καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον ἐμνήσθημεν, ἀρέντες, εἰ δοκεῖ, τοὺς ἄλλους ἀπαντας, δσοι κατὰ νομοθεσίαν, ή προφητείαν, ή στρατηγίαν, ή τινα τοιαύτην ἄλλην οἰκονομίαν τοῦ λαοῦ προεβλήθησαν, οἷον τὸν Μωσῆν, τὸν Ἀαρὼν ἐκεῖνον, τὸν Ἰησοῦν, τὸν Ἡλίαν, τὸν Ἐλισσαῖον, τοὺς Κριτὰς, τὸν Σαμουὴλ, τὸν Δαθίδ, τῶν προφητῶν τὸ πλῆθος, τὸν Ἰωάννην, τοὺς δώδεκα μαθητὰς, τοὺς ἐπ' ἐκείνοις ὅστερον, οἱ πολλοῖς ἰδρῶσι καὶ πόνοις διεκόπλιθον τὴν προστασίαν κατὰ τοὺς ἑαυτῶν γρόνους ἕκαστοι· τούτους ὑπερβάντες ἀπαντας, Παύλον προστησώμεθα μόνον τοῦ λόγου συνίστορα (ε), καν τούτῳ θεωρήσωμεν, δσον τι καὶ οἷον ψυχῶν (σ) ἐπιμέλεια, καὶ εἰ βραχεῖας τῆς πραγματείας, ή μικρᾶς τῆς συνέσεως. Ήστιν δὲ ῥῆστα τοῦτο γνοίημεν καὶ κατίδοιμεν, τι Παύλος αὐτὸς περὶ Παύλου φησὶν, ἀκούσωμεν.

νγ'. Ἐῶ λέγειν τοὺς πόνους, τὰς ἀγρυπνίας, τοὺς φθόους, τὰς ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ κακοπαθείας, τὰς ἐν ψύχῃ καὶ ἐν γυμνότητι, τοὺς ἔξωθεν ἐπιβούλευοντας, τοὺς ἔνδοθεν ἀντιπράττοντας (ζ). Αφίημι τοὺς διωγμοὺς, τὰ συνέδρια, τὰ δεσμωτήρια, τὰ δε-

(α) τὸ γ, Προσετέθη ἐκ τῶν Β καὶ Μ.

(β) Μ—ἀ μαθείας (γ) Β—Πέτρου εἴη

(δ) Λ' πρὸς Κορινθ. Θ', 22.

(ε) Ἐμ. ἀντίγρ.—Παύλον περιστησόμεθα μόνον τοῦ λόγου, καν τούτῳ κτλ.

(σ) Β καὶ Μ—ὅσον ἔστι καὶ ψυχὴ

(ζ) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 27.

σμά, τοὺς κατηγόρους, τὰ δικαστήρια, τοὺς καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν θανάτους, τὴν σαργάνην, τοὺς λιθασμοὺς, τοὺς φαεδούς, τὴν περίοδον, τοὺς κατὰ γῆν κινδύνους, τοὺς κατὰ θάλασσάν, τὸν βυθὸν, τὰ ναυάγια, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους λησῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις (α), τὸν ἐκ χειρῶν βίον (β), τὸ ἀδάπανον Εὐαγγέλιον, ὃς θέατρον ἦν καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις (γ), μέσος Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ιστάμενος· ὑπὲρ μὲν τῶν ἀγωνιζόμενος, τῷ δὲ προσάγων καὶ οἰκειῶν λαὸν περιουσίον, χωρὶς τῶν παρεκτός. Τούτων τίς ἀν πρὸς ἀξίαν (δ) διέλθοι τὴν καθ' ἡμέραν ἐπιστασίαν, τὴν τῶν καθ' ἔκαστον κηδεμονίαν, τὴν μέριμναν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν (ε), τὸ πρὸς πάντας συμπαθές καὶ φιλάδελφον; Προσέκοπτέ τις, καὶ Παῦλος ἡσθένει καὶ ἄλλος ἐσκανδαλίζετο, καὶ Παῦλος ἦν ὁ φλεγόμενος (ζ).

νδ'. Τὸ δὲ τῆς διδασκαλίας φιλόπονον; τὸ δὲ ποικίλον τῆς θεραπείας; ἢ φιλανθρωπία δέ; τὸ δὲ αὐστηρὸν πάλιν; ἢ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων μίξις καὶ κράσις; ὡς μήτε τῇ χρονοτήτῃ μαλακίζειν, μήτε τραχύνειν τῇ χαλεπότητι. Νομοθετεῖ δούλοις καὶ δεσπόταις, ἀρχουσι καὶ ἀρχομένοις (ζ'), ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, γονεῦσι καὶ τέκνοις (η), γάμῳ καὶ ἀγαμίᾳ, ἐγκρατείᾳ καὶ τρυφῇ, σοφίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ, περιτομῇ καὶ ἀκροβυστίᾳ, Χριστῷ καὶ κόσμῳ, σαρκὶ καὶ πνεύματι (θ). 'Υπὲρ μὲν τῶν εὐχαριστεῖ τῶν δὲ καθάπτεται. Τοὺς μὲν χαρὰν καὶ στέφανον ὄνομάζει (ι)· τοῖς δὲ ἀνοιαν ἐγκαλεῖται (ια). Τοῖς μὲν συνοδεύει καὶ συμπροθυμεῖται δρθοτομοῦσι· τοὺς δὲ ἀνακόπτει κακῶς ὀδεύοντας. Νῦν ἀφορίζει (ιβ), νῦν ἀγάπην κυροῖ (ιγ)· νῦν θρηνεῖ· νῦν εὐφραίνεται· νῦν γάλα ποτίζει (ιδ)· νῦν μυστηρίων ἀπτεται· νῦν συγκατέρχεται, νῦν ἔχυτῷ συγνυψοῖ· νῦν ἥζ-

(α) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 23—26 καὶ 33.

(β) Α' πρὸς Κορινθ. Δ', 12.—Βλ. καὶ Πρόξ. Ἀποστόλ. ΙΗ', 3, καὶ Α' πρὸς Θεοσαλον. Β', 9,—καὶ Β' πρὸς Θεσσαλον. Γ', 8. (γ) Α' πρὸς Κορινθ. Δ', 9.

(δ) Β καὶ Μ—ἀξίως (ε) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 28. (ζ) Λύτοθ. 29.

(ζ') Πρὸς Ἐφεσ. Τ', 9 καὶ πρὸς Κολοσ. Ι', 22. (η) Πρὸς Κολοσ. Γ', 18—21.

(θ) Πρὸς Ρωμ. Β', 25, κ' ἐπόμ. (ι) Πρὸς Φιλιππα. Δ', 1.

(ια) Πρὸς Γαλατ. Γ', 1. (ιβ) Α' πρὸς Κορινθ. Ε', 5.

(ιγ) Β' πρὸς Κορινθ. Β', 8.

(ιδ) Α' Πρὸς Κορινθ. Γ', 1.

έδον ἀπειλεῖ (α), νῦν προτείνεται πνεῦμα προβότητος· νῦν ἐπαίσ-
ρεται τοῖς ὑψηλοῖς, νῦν ταπεινοῦται τοῖς ταπεινοῖς. Ἀρτὶ τῶν
Ἀποστόλων ἔστιν ἐλάχιστος (β), ἀρτὶ δοκιμὴν ὑπισχυεῖται τοῦ
ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ (γ)· ἀρτὶ τὴν ἐκδημίαν ποθεῖ καὶ σπέν-
δεται· ἀρτὶ παραμεῖναι τῇ σαρκὶ δι' αὐτοὺς ἀναγκαιότερον δοκι-
μάζει (δ)· οὐ γάρ ζητεῖ τὸ ἔκυτοῦ, ζητεῖ δὲ τὸ τῶν τέκνων, οὓς
ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγέννησεν (ε). Οὗτος δρός πάσης
πνευματικῆς προστασίας, πανταχοῦ τὸ καθ' ἔαυτὸν πάρορᾶν, πρὸς
τὸ τῶν ἄλλων συμφέρον.

νέ. Ἐγκαυχάται ταῖς ἀσθενείαις καὶ ταῖς θλίψεσιν· ως ἄλλω
τινὶ κόσμῳ, τῇ Ἰησοῦ νεκρώσει ἐγκαλλωπίζεται· ὑψηλός ἔστι τὰ
σαρκικὰ, καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἀγάλλεται· οὐκ ἴδιώτης τὴν γνῶ-
σιν (ζ), καὶ βλέπειν φησὶ δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι. Θαρρεῖ τῷ
πνεύματι, καὶ ὑπωπιάζει τὸ σῶμα καθαίρων ως ἀντίπαλον. Τί δι-
δάσκων ἡμᾶς ἐν τούτοις, καὶ τί παιδεύων; Μὴ φρονεῖν τοῖς κάτω,
μὴ φυσιοῦσθαι τῇ γνώσει, μὴ τὴν σάρκα ἐπεγείρειν τῷ πνεύματι.
Πάντων ὑπερμαχεῖ, πάντων ὑπερεύχεται, ζηλοῦ πάντας, ἀνάπτε-
ται ὑπὲρ πάντων, τῶν ἔξω νόμου, τῶν ὑπὸ νόμου· κήρυξε ἔθνων,
Ἰουδαίων προστάτης. Ἐτόλμησέ τι καὶ μεῖζον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν
αὐτοῦ τῶν κατὰ σάρκα, ἵνα τολμήσω τι καὶ αὐτὸς οὕτω λέγων (ζ).
ἀντεισαχθῆναι τούτους ἔαυτοῦ Χριστῷ διὰ τὴν ἀγάπην εὔχεται (η):
“Ω τῆς μεγαλονοίας! ὡ τῆς τοῦ πνεύματος ζέσεως! Μιμεῖται Χρι-
στὸν τὸν γενέμενον ὑπὲρ ἡμῶν κατάραν (θ), τὸν τὰς ἀσθενείας ἡμῶν
λαβόντα (ι), καὶ τὰς νόσους βαστάσαντα· ἥ, τό γε μετριώτερον
εἰπεῖν, παθεῖν τι ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ως ἀσεβῆς, δέχεται, πρῶτος
ἀπὸ Χριστοῦ, μόνον εἰ οὗτοι σώζοιντο.

(α) Α' πρὸς Κορινθ. Δ', 21. (β) Αὐτόθ. ΙΕ', 9.

(γ) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΓ', 3.

(δ) Πρὸς Φιλιππησ. Α', 21, 24.

(ε) Α' πρὸς Κορινθ. Δ', 15.

(ζ) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 6.

(ζ) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 24.

(η) Πρὸς Ἰωακίμου Θ', 3.

(θ) Πρὸς Γαλάτ. Γ', 13.

(ι) Β καὶ Μ—ἄγαλα δόγται,—Ἡρ. ΝΓ', 4.

νισ'. Καὶ τί λέγω καθ' ἔκαστον; Ζῶν γὰρ οὐχ ἔαυτῷ, Χριστῷ δὲ καὶ τῷ κηρύγματι καὶ κόσμον ἔαυτῷ σταυρώσας, καὶ σταυρωθεὶς κόσμῳ (α) καὶ τοῖς δρωμένοις, πάντα ἥγεῖται μικρὰ, καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐλάττονα (β). καὶν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πληρώσῃ τὸ Βαγγέλιον (γ), καὶν ἐπὶ τὸν τρίτον οὐρανὸν φθάσῃ δι' ἀρπαγῆς, καὶν τοῦ παραδείσου γένηται θεατὴς, καὶν τῶν ἀρρένων ἡμῖν ὅμιλον ἀκροατής (δ). Ταῦτα Παῦλος, καὶ εἰτις κατ' ἑκεῖνον τῷ πνεύματι. Ἡμεῖς δὲ δεδοκιμαντεν παρὰ τούτους, μὴ μωροὶ τινες ὅμεν ἀρχοντες Τάνεως (ε), η̄ πράκτορες καλαμώμενοι, η̄ μακαρίζοντες τὸν λαὸν ψευδῶς (Ϛ): προσθήσω δὲ, καὶ μακαρίζομενοι, καὶ τὴν τρίτον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταράσσοντες (ζ). η̄ ἐμπαίκται κυριεύοντες, η̄ νεανίσκοι προστάται καὶ ἀτελεῖς τὴν φρόνησιν, μηδ' ὅσον ἀρτου καὶ ἱματίου πρὸς τὸ καθηγεῖσθαι τινῶν εὐποροῦντες (η). η̄ προφῆται διδάσκοντες ἀνομα (η), η̄ ἀρχοντες ἀπειθοῦντες, καὶ κακῶς ἀκούειν μετὰ τῶν πατρίων ἀξιοι διὰ λιμοῦ σκληρότητα (ι). η̄ ιερεῖς, τοῦ λαλεῖν εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ πλειστον ἀπέχοντες (ια), & δὴ πάντα ὁ τῷ Σεραφίμ καὶ τῷ ἀνθρακι καθαρθεὶς (ιβ) Ησαΐας (ιγ) δύαιδίζει καλῶς καὶ μαρτύρεται.

νζ'. Ἄρ' οὖν τὸ μὲν ἔργον ποσοῦτον, καὶ οὕτως ἐπίπονον τῇ αἰσθητικῇ καρδίᾳ καὶ λυπηρῷ, καὶ ἕντως σῆς ὁστέων (ιδ) τῷγε νοῦν ἔχοντι. Μικρὸς δὲ ὁ κίνδυνος, η̄ τὸ πτώμα εὐκαταφρόνητον; Ἀλλά μοι πολὺν ἐπαγαπαίνεται φόβον ἔνθεν μὲν ὁ μυκάριος Ὁσηὲ, πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸ κρίμα λέγων τοὺς ιερεῖς καὶ τοὺς ἀσκοντας, διτι παγίς ἐγεννθήμεν τῇ σκοπιᾷ, καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον ἐπὶ τὸ Ἰταβύριον, δὲ καταπεπῆχθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνας ἀγρευόντων ψυχῆς (ιε) ἀποθερίζειν τε τοὺς φαύλους ἀπειλῶν προφήτας (ιζ),

(α) Πρὸς Γαλατ. Σ', 14. (β) Πρὸς Φιλιππος. Γ', 8.

(γ) Πρὸς Ρωμαίους. ΙΒ', 19. (δ) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΒ', 2—3.

(ε) Ησ. ΙΘ', 11. (Ϛ) Ησ. Θ', 16.

(ζ) Ησ. Γ', 12. (η) Αὔτοῦ 4, 7.

(η) Ησ. Θ', 15. (ι) Ησ. Η', 24.

(ια) Ησ. Η', 2. (ιβ) Ἐμ. ἀντίγρ.—καθαρισθεῖς

(ιγ) Ησ. Σ', 6—7. (ιδ) Παροιμ. Σολομ. ΙΔ', 30.

(ιε) Ὁσ. Ε', 1—2.

(ιζ) Αὔτοῦ. Σ', 5.

καὶ πυρὶ καταναλίσκειν τοὺς κριτὰς αὐτῶν (α)· ἐφέξειν τε μικρὸν τοῦ χρέους βασιλέα καὶ ἄρχοντας, δτι ἔστι τοῖς ἐθασίλευσαν, ἀλλ᾽ οὐ δι᾽ αὐτοῦ (β).

νῆ. Ἐνθεν δὲ ὁ θεῖος Μιχαήλ, οὐ φέρων οἰκοδομουμένην Σιών ἐν αἴμασιν (δποτέροις βούλει), καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν ἀδικίαις, τῶν ἡγουμένων αὐτῆς μετὰ δώρων κρινόντων, καὶ τῶν ιερέων μισθοῦ ἀποκρινομένων, καὶ τῶν προφητῶν μετὰ ἀργυρίου μαντευομένων (γ). ἀνθ' ὧν τί γενήσεσθαι; Σιών ὡς ἀγρὸν ἀρτοτριαθήσεσθαι, καὶ Ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἔσεσθαι, καὶ τὸ δρός τοῦ οἴκου εἰς ἄλσος δρυμοῦ λογισθήσεσθαι (δ). Θρηνῶν τε τὴν ἑρημίαν τῶν κατορθούντων, ὡς μόλις που καλάμυν ὑπολείπεσθαι, ἢ ἐπιφυλλίδα (ε). δπότε καὶ τὸν ἄρχοντα αἰτεῖν, καὶ τὸν κριτὴν λόγους πρὸς χάριν λαλεῖν (ζ). καὶ σχεδὸν τὰ αὐτά τῷ μεγάλῳ Δαβὶδ φθεγγόμενος, Σῶσόν με, Κύριε, λέγοντι, δτι ἐκλέλοιπεν δσιος (η). ἐξ οὗ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπιλήψειν αὐτοὺς, ὡς ὑπὸ σητὸς δαπανώμενα (η).

νθ'. Ιωὴλ δὲ ἡμῖν καὶ θρῆνον διακελεύεται, καὶ κόπτεσθαι βούλεται τοὺς λειτουργοῦντας τῷ θυσιαστηρίῳ, λιμοῦ πιέζοντος (τα-
σοῦτον ἀπέχει τρυφᾶν ἐπιτρέπειν ἐν τοῖς τῶν ἄλλων κακοῖς) καὶ πρὸς τῷ ἀγιάζειν νηστείαν, καὶ κηρύσσειν θεραπείαν, συναγαγεῖν πρεσβυτέρους, νήπια, ἡλικίας ἐλεσεινάς (θ). ἔτι καὶ αὐτοὺς τὸ ιερὸν καταλαβόντας ἐν σποδῷ καὶ σάκκοις, καὶ λιαν ταπεινῶς κατὰ γῆς ἐβριμένους, «διότι τεταλαιπωρήκει πεδία τῇ ἀκαρπίᾳ, καὶ ἡ ἐξηρτο ἐξ οἴκου Κυρίου σπονδὴ καὶ θυσίαν (ι), ἔλκειν τῇ τα-
πεινώσει τὸν ἔλεον (ια).

ξ'. Τί δαὶ ὁ Ἀβακούμ; Οὗτος μὲν καὶ θερμοτέρων ἀπτεται λόγων, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποδύσπετει τὸν Θεὸν, καὶ οἶον καταβοᾷ τοῦ χρηστοῦ δεσπότου, διὰ τὴν τῶν κριτῶν ἀδικίαν «"Εως τίνος, Κύριε, η κεκράξομαι, λέγων, καὶ οὐ μὴ εἰσακούσεις; βοήσομαι πρὸς σὲ

(α) Ὡσ. Z', 7. (δ) Αὔτοῦ. Π', 4, 10.

(γ) Μιχ. Γ', 40 καὶ 11. (δ) Αὔτοῦ. 12.

(ε) Β—ἴκι φυλλίδα. (ζ) Μιχ. Z', 1 καὶ 3.

(η) Ψαλμ. ΙΑ', 2. (η) Μιχ. Z', 3.

(θ) Ιωὴλ Α', 13—14.

(ι) Ιωὴλ Α', 9, 40. (ια) Ἡσ. ΝΗ', 5.

» ἀδικούμενος, καὶ οὐ σώσεις; «Ινα τί μοι ἔδειξας κόπους καὶ πόνους, ἐπιβλέπειν ἐπὶ ταλαιπωρίαν καὶ ἀσέβειαν; »Εξ ἐναντίας μου γέγονε κρίσις, καὶ δὲ κριτής λαμβάνει. Διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα» (α). Εἶτα ἡ ἀπειλὴ καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις: «Ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ καὶ ἐπιβλέψατε, καὶ ηθαυμάσατε θαυμάσια, καὶ ἀφανίσθητε· διότι ἔργον ἐγὼ ἔργαζομαι (β)». Καὶ τί χρὴ πάντα ἐπιφέρειν τὰ τῆς ἀπειλῆς; «Ἀλλὰ μικρὸν ἔμπροσθεν· τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ βέλτιον εἶναι προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις· πολλοὺς ἀνακαλεσάμενος καὶ ἀποκλαυσάμενος, τῶν περὶ τι ἀδίκων καὶ πονηρῶν, τέλος ἀνακαλεῖται καὶ τοὺς τῆς μοχθηρίας ἡγεμόνας καὶ διδασκάλους, ἀνατροπὴν μὲν θολερὰν τὴν κακιὰν ἀποκαλῶν, καὶ τοῦ νοῦ μέθην καὶ πλάνην· ποτίζεσθαι δὲ λέγων τούτοις ὑπ' αὐτῶν τοὺς πλησίους, ὅπως ἐπιβλέπωσιν ἐπὶ τὸ σκότος αὐτῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ σπήλαια ἔρπετῶν καὶ θηρίων, λογισμῶν πονηρῶν οἰκητήρια. Οὗτοι μὲν δὴ τοιοῦτοι, καὶ μετὰ τοιούτων ἡμῖν διαλεγόμενοι τῶν παιδευμάτων.

Ξά. Μαλαχίαν δὲ πῶς παριδεῖν ἄξιον; νῦν μὲν ἐγκαλοῦντα πίκρῶς τοῖς ιερεῦσι, καὶ ὀνειδίζοντα ὡς τὸ ὄνομα Κυρίου φαυλίζουσι· καὶ προστιθέντα ἐν τίσιν, ἐν τῷ προσάγειν πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἀρτους ἥλιστημένους, βρώματα οὐκ ἀπάργματα· καὶ ἀμηδὲ ἀν τῶν ἡγουμένων τινὶ προσενέγκοισν, ἡ ἀτιμασθεῖν ἀν προσενεγκόντες, ταῦτα προσφέρειν τῷ βασιλεῖ τῶν ὅλων εὐχὴν εὐξαμένους, χωλὰ, καὶ ἀρέβωστα, καὶ διεφθαρμένα, καὶ βέβηλα παντελῶς, καὶ ἀπόπτυστα (γ). νῦν δὲ τῆς πρὸς τοὺς Λευΐτας τοῦ Θεοῦ διαθήκης ὑπομιμήσκοντα (ἡ δὲ τῆς ζωῆς καὶ τῆς εἰρήνης), καὶ φόβῳ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄνδρατος αὐτοῦ στέλλεισθαι. «Νόμος, φησὶν, ἦν ἀληθεῖας ἐν τῷ στόματι» αὐτοῦ, καὶ ἀδικία οὐχ εὑρέθη ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ· ἐν εἰρήνῃ κατευθύνων ἐπορεύθη μετ' ἐμοῦ, καὶ πολλοὺς ἐπέστρεψεν ἐξ ἀδικίας· ὅτι χείλη ιερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμου ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ» (δ). Καὶ ἡ αἰτία ὡς τιμία τε ἄμα

(α) Ἀθαν. Α', 2—4. (β) Αὔτοῦ. 5.

(γ) Μαλαχ. Α', 7—8. (δ) Αὔτοῦ. Β', 4—7.

καὶ φοβερά! εἰδότι ἄγγελος Κυρίου παντοχράτορος ἐστίν (α). Καὶ παραιτοῦμαι μὲν τῶν ἐπὶ τούτοις ἀρῶν τὸ βλάσφημον, φοβοῦμαι δὲ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' ὁ μέτριόν τε ἄμα εἰπεῖν (β) καὶ συμφέρον· εἰ δέ τοι ἔξιον, φησίν, ἐπιθέψω εἰς θυσίαν, ηλαβεῖν δεκτὸν ἡὲ τῶν χειρῶν ὑμῶν (γ); ως ἀν μάλιστα δυσχεραίνων, καὶ τὴν ιερουργίαν αὐτῶν διὰ τὴν κακίαν ἀποκεμπόμενος.

ξε'. Ζαχαρίου μὲν γάρ ὅτ' ἂν μνησθῶ, φρίσσω τὸ δρέπανον (δ), δημοίως καὶ δὲ κατὰ τῶν ιερέων μαρτύρεται οὕτος· δὲ μὲν περὶ Ἰησοῦ τοῦ πάντα, τοῦ ιερέως (ε) τοῦ μεγάλου, παραδηλοῦ, διὸ περιδύσας τῷ λόγῳ τὴν ῥυπαρὰν ἐσθῆτα καὶ ἀναξίαν, τὴν ιερατικὴν καὶ λαμπρὰν περιτίθησιν· ὅσα τε ὁ ἄγγελος αὐτῷ λέγων πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπισκήπτων πεποίηται· ταῦτα μὲν, εἰς μείζονα (ζ) καὶ ὑψηλότερα ἵστως, η κατὰ τοὺς πολλοὺς ιερέας ἀναφερόμενα, σιωπῇ τιμάσθω· πλὴν δὲ τούτου ἐκ δεξιῶν ὁ διάδηλος εἰστήκει τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ (ζ). πρᾶγμα ἐμοὶ γοῦν οὐ μέτριον, οὐδὲ ὀλίγου φόβου καὶ φυλακῆς ἔξιον.

ξγ'. Α δέ τῶν λοιπῶν κατηγορεῖ ποιμένων ἐπιμελῶς καὶ καθάπτεται, τίς οὕτω τολμηρὸς καὶ τὴν ψυχὴν ἀδαμάντινος, ὃστε μὴ τρέμειν ἀκούων, καὶ αὐτὸς ἕαυτοῦ γένεσθαι μετριώτερος; «Φῶν νὴ, φησί, θρηνούντων ποιμένων, δὲ τεταλαιπώρουκεν η μεγαλωπόνη αὐτῶν· φωνὴ ὠρυομένων λεόντων, δὲ τάδε πεπόνθασιν (η). Μονονούν κάκούει τῶν θρήνων, ὃς ἦδη παρόντων, καὶ συνθρηνεῖ τοὺς πάσχουσιν. Ἐτι δὲ μικρὸν ἔμπροσθεν πληκτικώτερον καὶ σφοδρότερον· «Ποιμαίνετε, φησί, τὰ πρόβατα τῆς σφαγῆς, οἱ οἵ κτησάντο μενοὶ κατέσφαζον, καὶ οὐ μετεμέλοντο (θ)· καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ, ἔλεγον· Εὔλογοπός Κύριος, καὶ πεπλουτήκαμεν· καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπ' αὐτοῖς. Διὰ τοῦτο οὐ φείδομαι οὐκέτι (ι) ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, λέγει Κύριος

(α) Μαλαχ. Β', 7.

(β) Β—μέτριόν τε εἰπεῖν ὄμια καὶ (γ) Μαλαχ. Β', 13.

(δ) Ζαχαρ. Ε', 1 καὶ 2. (ε) Β καὶ Μ, ἀνάρθρως· ιερέως

(ζ) Β—ώς μείζονα (ζ') Ζαχαρ. Γ', 1 κ' ἐπόμ.

(η) Ζαχαρ. ΙΑ', 3. (θ) Β καὶ Μ. καὶ οὐ μετεμελεσθεῖτο.

(ι) Β καὶ Μ—οὐκ ἔτι.

» παντοκράτωρ *λ* (α). Καὶ πάλιν· «Ρομφαία ἐξεγέρθητι ἐπὶ τοὺς
» ποιμένας, καὶ πατάξατε τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκσπάσατε τὰ πρό-
» θατά· καὶ ἐπάξω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ὥργι-
» σθη ὁ θυμός μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀμνοὺς ἐπισκέ-
» ψομαι» (β)· προστιθεὶς ἥδη τῇ ἀπειλῇ καὶ τοῦ λαοῦ τοὺς προέ-
χοντας. Οὕτω φιλοπόνως προσκαθέζεται τῷ λόγῳ, καὶ οὐδὲ ἀπαλ-
λαγῆναι δύναται ῥᾳδίως τῶν ἀπειλῶν· ὅστε δέδοικα μὴ καὶ αὐτὸς
ἀπευκτὸς ὦ, πάντων ἐξῆς μεμνημένος. 'Αλλ' ὁ μὲν Ζαχαρίας
οὗτος.

ξδ'. "Ινα δὲ τοὺς ἐν τῷ Δανιήλ παραδράμωμεν πρεσβυτέρους·
καὶ γὰρ παραδράμοιμεν, καὶ τὸ τῷ δεσπότῃ περὶ αὐτῶν καλῶς
εἰρημένον (γ), «Οτι ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ Βαθελῶνος ἐκ πρεσβυτέ-
ρων κριτῶν, οἱ ἐδόκουν κυνεργαντὸν λαόν (δ)· πῶς οἴσομεν 'Ιε-
ζεκιὴλ, τὸν τῶν μεγάλων ἐπόπτην καὶ ἐξηγητὴν μυστηρίων καὶ
θεαμάτων; Πῶς μὲν ᾧ τοῖς σκοποῖς διακελεύεται, μὴ κατασιωπᾶν
τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐπερχομένην ταύτην ῥομφαίαν; ὡς οὔτε αὐτοῖς
τοῦτο λυσιτελοῦν, οὔτε τοῖς ἀμαρτάνουσι· τοῦ δὲ προϊδέσθαι καὶ
προκηρύξαι ἀμφοτέρους ὄντας τοτε, εἰ οἱ μὲν εἴποιεν, οἱ δὲ ἀκού-
σαιεν, η̄ πάντως γε τοὺς μηνύσαντας (ε).

ξε'. Πῶς δὲ τὴν ἀλλην καταδρομὴν, η̄ν ποιεῖται κατὰ τῶν
ποιμαινόντων; νῦν μὲν ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν· «Οὐαὶ ἐπὶ οὐαὶ
» ἔσται, καὶ ἀγγελία ἐπὶ ἀγγελίαν· καὶ ἐκζητηθήσεται ὅρασις ἐκ
» προφήτου, καὶ νόμος ἀπολεῖται ἐξ ἵερών, καὶ βουλὴ ἐκ πρε-
» πρεσβυτέρων (ζ)· νῦν δὲ ἐν ἑκείνοις (ζ)· «Υἱὲ ἀνθρώπου, εἰπόν τοι
» Λὺ εἰ γῆ οὐ βρεχομένη, οὐδὲ θετὸς ἐγένετο ἐπὶ σὲ ἐν ἡμέρᾳ
» ὥργης, η̄ς οἱ ἀφηγούμενοι ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λέοντες ὡρυόμενοι,
» ἀρπάζοντες ἀρπάγματα, ψυχὰς κατεσθίοντες ἐν δυναστείᾳ·
καὶ μετ' ὀλίγῳ· «Οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἥθετον νόμον μου, καὶ ἐθεβή-
» λουν τὰ ἄγιά μου· βεβήλωις τε καὶ ἀγίοις, φησίν, οὐ διέστε-
» λον, ἀλλὰ πάντα η̄ν αὐτοῖς ἐν· καὶ ἀπὸ τῶν σαββάτων μου·

(α) Ζαχαρ. ΙΙ', 4—6.

(β) Ζαχαρ. ΙΙ', 7· καὶ Ι', 3.

(γ) Β καὶ Μ—εἰρημένον καὶ προηγορευμένον,

(δ) Δανιήλ. Σωστ. Β. (ε) 'Ιεζ. ΑΓ', 2—6.

(ζ) 'Ιεζ. Ζ', 26. (ζ) Β καὶ Μ—ἐν ἑκείνοις πάλιν·

» παρεκάλυπτον τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ ἐβεβηλούμην ἐν μέσῳ
αὐτῶν ἡ (α'). συντελεῖν τε τὸν τοῦχον, καὶ τοὺς ἀλείφοντας αὐ-
τὸν ἀπειλῶν (β'), τὸ δέ ἐστι, τοὺς ἀμαρτάνοντας (γ) καὶ τοὺς συγ-
καλύπτοντας· ὅπερ εἰναι κακῶν ἀρχόντων καὶ ἱερέων, καὶ πλα-
γιαζόντων τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ, κατὰ τὰς καρδίας αὐτῶν τὰς
ἀπηλλοτριωμένας ἐν τοῖς ἐπιθυμήμασιν αὐτῶν.

ξ'. Καὶ σιωπῶ λέγειν ὅσα περὶ τῶν βοσκόντων ἔχυτοὺς δια-
λέγεται, τὸ γάλα κατεσθιόντων, καὶ τὰ ἕρια περιβαλλομένων,
καὶ τὸ παχὺ σφαζόντων, ἀλλὰ μὴ ποιμανόντων τὰ πρόβατα, τὸ
ἥσθενηκός οὐκ ἐνισχυόντων, καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ καταδε-
σμούντων, καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπιστρεφόντων, καὶ τὸ ἀπολω-
λός οὐκ ἐκζητούντων, καὶ τὸ ἰσχυρὸν οὐ φυλαττόντων, ἀλλὰ μό-
χθῷ κατεργαζόμενων, καὶ κατὰ σπουδὴν ἀπολλύντων· ὡς διεσπάρ-
θαι τὰ πρόβατα κατὰ παντὸς πεδίου καὶ ὁρους, παρὰ τὸ μὴ εἰναι
ποιμένας, καὶ γενέσθαι κατάθρωμα πᾶσι πετεινοῖς καὶ θηροῖς,
οὐκ ὄντος τοῦ ἐκζητούντος καὶ ἐπιστρέφοντος (δ'). Εἴτε τέ; «Ζῶ
» ἐγὼ, φησὶ, λέγει Κύριος, ἀντὶ τοῦ ταῦτα οὗτος ἔχειν, καὶ γε-
νέσθαι τὰ πρόβατά μου εἰς προνομήν, ἵδιον ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποι-
» μένας, καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν»,
καὶ τὰ μὲν συνάξω καὶ περιποιήσομαι· οἱ δὲ τὰ καὶ τὰ πείσον-
ται, ἀ τοὺς κακοὺς ποιμένας είκός (ε').

ξ''. Αλλ' ἵνα μὴ, τὰ πάντων καὶ πάντας ἀπαριθμούμενος τοὺς
προφήτας, μακρὸν ἀποτείνω λόγον, ἐνδὸς ἐπιμνησθεὶς ἔτι, τοῦ πρὸ
τῆς πλάσεως ἐγνωσμένου, καὶ ἐκ μήτρας ἡγιασμένου (ζ') (Ιερε-
μίας ἦν οὗτος), τοὺς λοιποὺς ὑπερβήσομαι. Ζητεῖ μὲν οὗτος ὑπὲρ
κερχαλῆς ὕδωρ, καὶ τοὺς ὄφθαλμοὺς πηγὴν δακρύων, ἵνα κλαύσῃ
πρὸς ἀξίαν τὸν Ἰσραὴλ ὅδύρεται δὲ οὐχ ἥττον καὶ τῶν προε-
στώτων τὴν μοχθηρίαν (ζ').

ξ''. Δέγει μὲν αὐτῷ διελεγχόμενος πρὸς τοὺς ἱερεῖς ὁ Θεός· «Οἱ
» ἱερεῖς οὐκ εἶπαν, ποῦ ἐστι Κύριος· καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου

(α) Ἱεζεκ. ΚΒ', 24—26. (ζ) Ἱεζεκ. ΙΓ', 15.

(γ) Β—ἀνάρθρως· ἀ μαρτάνοντας

(δ) Ἱεζεκ. ΑΔ', 2—6. (ε) Ἱεζεκ. 8 κ' ἐπέμ.

(ζ) Ἱερεμ. Α', 5; (ζ') Ἱερεμ. Θ', 1 κ' ἐπόμ.

» μου, οὐκ ἡπίσταντό με· καὶ οἱ ποιμένες, ἡσέθουν εἰς ἐμέ» (α). Αἴγει δὲ αὐτὸς πάλιν «Ποιμένες ἡφρονεύσαντο, καὶ τὸν Κύριον » οὐκ ἔξεζήτησαν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐνόησε πᾶσα ἡ νομὴ, καὶ » διασκορπίσθησαν (β). Ποιμένες τε, φησι, πολλοὶ διέφθειραν τὸν » ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν μερόδα μου, τὴν οὖσαν ἐπιθυμη-
τὴν, δεδόσθαι εἰς τὴν ἔρημον ἀθατὸν» (γ). Εἶτα πρὸς αὐτοὺς πάλιν ἀποτελεῖται τοὺς ποιμένας· «Ω! οἱ ποιμένες οἱ ἀπολλύντες » καὶ διασκορπίζοντες τὰ πρόβατα τῆς νομῆς μου· διὰ τοῦτο τάδε » λέγει Κύριος, ἐπὶ τοὺς ποιμαίνοντας τὸν λαόν μου· 'Τμεῖς διεσκορ-
πίσατε τὰ πρόβατά μου, καὶ ἔξεώσατε αὐτὰ, καὶ οὐκ ἐπεσκέ-
ψασθε αὐτά. 'Ιδοὺ ἐγὼ ἐκδικῶ ἐφ' ὑμᾶς, κατὰ τὰ πονηρὰ ἐπι-
τηδεύματα ὑμῶν (δ). 'Αλαλάζειν τε βούλεται τοὺς ποιμένας,
καὶ κόπτεσθαι τοὺς κριοὺς τῶν προβάτων, διότι ἐπληρώθησαν αἱ
ἡμέραι αὐτῶν εἰς σφαγήν (ε).

ξ'. Καὶ τί μοι τὰ παλαιὰ λέγειν; Τίς δὲ τοῖς Παύλου κανόσι καὶ δροὶς ἔαυτὸν παρεκτείνων, οὓς περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέ-
ρων ἔταξε, νηφαλίους, σώφρονας εἶναι, μὴ παροίνους, μὴ πλήκτας,
διδακτικοὺς, ἀλήπτους ἐν πᾶσι καὶ ἀνεπάφους τοῖς πονηροῖς (ζ), οὐ
πολὺ τὸ διαφεῦγον εὑρήσει τὴν τῶν κανόνων εὐθύτητα; Τί δὲ (ζ)
ἀ τοῖς μαθηταῖς 'Ιησοῦς, ἐπὶ τὸ κήρυγμα πέμπων νομοθετεῖ; ὅν
τὸ κεφάλαιον, ἵνα μὴ τὰ καθέκαστον λέγω, τοιούτους εἶναι τὴν
ἀρετὴν, καὶ οὕτως εὐσταλεῖς καὶ μετρίους, καὶ ἔτι συντόμως (η)
εἰπεῖν, οὐρανίους, ὥστε οὐχ ἦττον διὰ τὸν τρόπον αὐτῶν, οὐδὲ
τὸν λόγον τρέχειν τὸ Εὐαγγέλιον (θ).

ό. 'Εμὲ δὲ φοβοῦσι καὶ ὀνειδιζόμενοι Φαρισαῖοι, καὶ γραμμα-
τεῖς ἐλεγχόμενοι· ὃν αἰσχρὸν, εἰ πολὺ περιεῖναι δέον τὴν ἀρετὴν,
ὡς διατετάγμεθα, εἴ τι δεομέθα τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, καὶ
τὴν κακίαν φαινόμεθα χείρους· ὥστε καὶ ὅφεις εἰκότως ἀν (ι) ἀκοῦ-

(α) 'Ιερεμ. Β', 8. (β) 'Ιερεμ. Ι', 21.

(γ) Αὐτόθ. ΙΒ', 10. (δ) Αὐτόθ. ΚΓ', 1—2.

(ε) Αὐτόθ. ΑΒ', 34. (ζ) Α'. πρὸς Τιμόθ. Γ', 2—3· καὶ πρὸς Τίτ. Α', 7—9.

(η) Β—καὶ εἰ δεῖ συντόμως

(θ) Ματθ. Ι', 9—10· καὶ Λουκ. Θ', 3.

(ι) Β—καὶ ὅφεις ἢ ν εἰκότως

σαι, καὶ γεννήματα ἔχιδνην, καὶ ὁδηγοὶ τυφλοί, τὸν κάγωπα διολίζοντες, καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντες, καὶ τάφοι ρυπαροὶ τὰ ἔνθα δον, μετ' εὐπρεπείας τῆς ἔξωθεν, καὶ παροφίδες καθαραὶ τὸ φαινόμενον, καὶ τἄλλα, σσα ἐκεῖνοι καὶ εἰσὶ καὶ ἀκούουσι: (α).

οὐδὲ. Τούτοις ἑγώ σύνειμι καὶ νύκτωρ (β) καὶ μεθ' ἡμέραν τοῖς λογισμοῖς· ταῦτα μοι (γ) τὸν μυελὸν ἐκτίκει, καὶ δαπανᾷ τὰς σάρκας, καὶ οὐκ ἐξ θρασύν εἶναι καὶ ἄνω βλέποντα (δ)· ταῦτα μοι (ε) ταπεινοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν νοῦν συστέλλει, καὶ τῇ γλώσσῃ δεσμὸν ἐπιτίθησι, καὶ οὐ περὶ προστασίας εἶναι ποιεῖ τὸν λόγον, οὐδὲ τοῦ κατορθοῦν ἀλλούς καὶ διευθύνειν, δι πολλῆς ἐστι τῆς περιουσίας· ἀλλ' ὅπως ἀν αὐτὸς τὴν ἐρχομένην ὁργὴν διαφεύγοιμι (Ϛ), καὶ μικρόν τι τοῦ ιοῦ τῆς κακίας ἔμαυτὸν ἀποξέσαιμι. Καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἴτε καθᾶραι· σοφισθῆναι, καὶ οὕτω σοφίσαι· γενέσθαι φῶς, καὶ φωτίσαι· ἐγγίσαι Θεῷ, καὶ προσαγαγεῖν ἀλλούς· ἀγιασθῆναι, καὶ ἀγιάσαι· χειραγωγῆσαι μετὰ χειρῶν, συμβουλεῦσαι μετὰ συνέσεως.

οὗτοί. Πότε οὖν ἔσται ταῦτα, φασὶν οἱ ταχεῖς τὰ πάντα καὶ οὐκ ἀσφαλεῖς, οἱ ῥαδίως οἰκοδομοῦντες καὶ καταλύοντες; Καὶ πηνίκα ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν (ζ); Καὶ ποῦ τὸ τάλαντον; οὕτω τὸ χάρισμα λέγοντες (η). Ταῦτα οἱ θερμότεροι τὴν φιλίαν ἢ τὴν εὐλάβειαν. Πότε ταῦτα, καὶ τίς ὁ ἐμὸς λόγος, ὃ γενναιότατοι; Οὐ μακρὰ προθεσμία, οὐδὲ γῆρας τὸ ἔσχατον. Κρείσσων γάρ πολιὰ μετὰ φρονήσεως, ἀπαιδεύτου νεότητος· καὶ λελογισμένη βραδύτης, τάχους ἀπερισκέπτου· καὶ ὀλιγοχρόνιος βασιλεία, μακρᾶς τυραννίδος· ὡς καὶ ὀλίγη μερὶς τιμία, πολλῆς κτήσεως ἀτίμου καὶ σφαλερᾶς· καὶ χρυσὸς ὀλίγος, μολύβδου πολυταλάντου· καὶ πολλοῦ σκότους, δλίγον φῶς.

οὗτοί. Τὸ δὲ ταχὺ τοῦτο καὶ σφαλερόν, καὶ λίαν κατεσπουδα-

(α) Ματθ. ΚΓ', 23—27.

(β) Β—γύνκτωρ (ἀγεν τοῦ καὶ) (γ) Β—ταῦτά μου

(δ) Β—θρασύν εἶναι, οὐδὲ πορεύεσθαι· ἄνω βλέποντα·

(ε) Β—ταῦτα μου (ζ) Β καὶ Μ—διαφύγειμι,

(Ϛ) Ματθ. Ε', 15. (η) Ματθ. ΚΕ', 15 κ' ἐπόμ.

σμένον, μὴ τῶν σπερμάτων ἔκείνοις (α) ἐοικδεῖ ἦ, δὲ κατὰ τῶν πε-
τρῶν πεσόντα, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς εὐθὺς ἀνακύψαντα,
οὐδὲ τὴν πρώτην ἡνεγκε τοῦ ἡλίου θερμότητα (β). ἢ τῷ κατὰ τῆς
ψάμμου τεθέντι θεμελίῳ, μηδὲ ὀλίγον ἀντισχόντι πρὸς τὴν βρο-
χὴν καὶ τὰ πνεύματα (γ). «Οὐαὶ σοι πόλις, ἡς ὁ βασιλεὺς σου νεώ-
» τερός ἐστιν (δ), φησὶ Σολομών (ε) καὶ, «Μή ἴσθι ταχὺς ἐν λόγοις»,
τοῦ αὐτοῦ Σολομῶντος φωνῇ (ϛ), πρᾶγμά τι ἔλαττον λέγοντος τὸ
περὶ λόγον τάχος περὶ πρᾶξιν θερμότητος. Καὶ τίς ἔστι παρὰ
ταῦτα, ὃ τὸ τάχος ἀπαιτῶν πρὸ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ συμφέρον-
τος; Τίς ὁ πλάττων, καθάπερ αὐθηρεὸν (ζ) τοὺς πηλίνους, τὸν τῆς
ἀληθείας προστάτην, τὸν μετὰ ἀγγέλων στησόμενον, καὶ μετὰ ἀρ-
χαγγέλων δοξάσοντα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον ἀναπέμψοντα
τὰς θυσίας, καὶ Χριστῷ συνιερεύσοντα, τὸν ἀναπλάσοντα τὸ πλά-
σμα, καὶ παραστήσοντα τὴν εἰκόνα, καὶ τῷ ἄνω κόσμῳ δημιουρ-
γήσοντα, καὶ τὸ μεῖζον εἰπεῖν, Θεὸν ἐσόμενον, καὶ θεοποιήσοντα;

οδ'. Οἶδες τίνος ἐσμὲν λειτουργοί, καὶ ποῦ κείμενοι, καὶ ποῦ
πέμποντες οἴδα τοῦ Θεοῦ τὸ ὑψός, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθέ-
νειαν, καὶ τὴν δύναμιν πάλιν. «Οὐρανὸς ὑψηλὸς, γῆ δὲ βαθεῖα
(η)». Καὶ τίς ἀναβήσεται τῶν ἐρήμημένων τῇ ἀμαρτίᾳ; Τίς περι-
κείμενος ἔτι τὸν κάτω ζόφον καὶ τῆς σαρκὸς τὴν παχύτητα, δλω
νοὶ καθαρῶς ἐποπτεύσει νοῦν ὅλον, καὶ μιγήσεται τοῖς ἐστῶσι καὶ
ἀφράτοις, ἐν τοῖς ἀστάτοις καὶ δρωμένοις; Μόλις γάρ ἂν τις ἐν-
ταῦθα τῶν σφόδρα κεκαθαρμένων καὶ εἰδῶλον (θ) τοῦ καλοῦ Θεω-
ρήσειεν, ὡσπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐν τοῖς ὅδασι. «Τίς ὁ μετρήσας τῇ
» χειρὶ τὸ ὅδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῆ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν
» δρακί; Τίς ἔστησε τὰ δρη σταθμῷ, καὶ τὰς νάπας ζυγῷ» (ι);

(α) Β — μὴ τοῖς σπέρμασιν ἔκείνοις

(β) Ματθ. ΙΙ', 5, 6 καὶ Λουκ. Η', 6.

(γ) Ματθ. Ζ', 26· καὶ Λουκ. Σ', 49. (δ) Ἐκκλησιαστ. Ι', 46.

(ε) 'Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντίγρ.—νεώτερος ἐστιν», φησὶ· καὶ, κτλ.

(ϛ) Ἐκκλησιαστ. Ε', 4· Βλ. καὶ Παροιμ. Σολομῶντος. ΚΘ', 20.

(ζ) Β καὶ Μ — αὐθηρεόν

(η) Παροιμ. Σολομ. ΚΕ', 3. (θ) Β — καὶ εἰδῶλοι

(ι) Ησ. Μ, 42.

ἢ Τίς τόπος τῆς καταπαύσεως αὐτοῦ (α), καὶ τίνι τῶν πάντων
η ὄμοιωθήσεται (β); »

οέ. Τίς ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ, καὶ τῇ σοφίᾳ κατα-
σκευάσας ἀνθρωπὸν (γ), καὶ εἰς ἐν ἀγαγών τὰ διεστῶτα, καὶ μί-
ξας τὸν χοῦν τῷ πνεύματι, καὶ συνθεὶς ζῶν δρατὸν καὶ ἀόρατον,
πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, ἀπόδυμενον Θεοῦ
καὶ οὐ περιδρασσόμενον, ἔγγιζον καὶ μακρυνόμενον; «Εἶπα, σο-
φισθήσομαι, φησὶν ὁ Σολομὼν, καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μα-
κρὰν, ὑπὲρ δὲ ἦν» (δ)- τὴν σοφίαν λέγων. Καὶ ὅντως, δι προστι-
θεὶς γνῶσιν προστίθησιν ἀλγημα (ε)- οὐ μᾶλλον εὑραίνοντος τοῦ
αἱρεθέντος (ζ), ἢ ἀνιδύντος τοῦ διαφεύγοντος· ὅπερ, οἷμα, φιλεῖ
συμβαίνειν τοῖς ἔτι διψάσιν, ἀποσπωμένοις ὕδατος· ἢ κρατεῖν τι
οὐ δυναμένοις, ἔχειν νομίζουσιν· ἢ οὓς ἀπῆλθεν εὐθὺς ἀστραπὴ
περιλάμψασα.

οέ'. Τοῦτο με ἵστη κάτω, *καὶ ταπεινὸν ἐποίει* (ζ), καὶ εἰ-
ναι βέλτιον ἐπειθεν ἀκούειν φωνὴν αἰνέσεως (η), ἢ ἐξηγητὴν εἶναι
τῶν ὑπὲρ δύναμιν· ἡ μεγαλειότης, καὶ τὸ ὄψος, καὶ τὸ ἀξέιδωμα,
καὶ αἱ καθαραὶ φύσεις, μόλις χωροῦσκι Θεοῦ λαμπράτητα δη
ἄδησσος καλύπτει (θ), οὖ σκότος ἀποκρυφὴ (ι), φωτὸς δη-
τος τοῦ καθαρωτάτου καὶ ἀπροσίτου τοῖς πλείσιν· δι; ἐν τῷ
παντὶ τῷδε, καὶ τοῦ παντός ἐστιν ἔξω· δι; καλόν ἐστιν ἀπαν,
καὶ ἀνω παντός καλοῦ· δι; νοῦν φωτίζει, καὶ δι; αφεύγει νοῦ τάχος
καὶ ὄψος, ὑποχωρῶν φέλ τοσοῦτον, δι; σον καταλαμβάνεται, καὶ ὑπά-
γων πρὸς τὰ ἄνω τὸν ἐραστὴν, τῷ φεύγειν, καὶ τῷ οἶνον κρατούμε-
νος κλέπτεσθαι.

οέ''. Τοσοῦτον μὲν δὴ καὶ τοιοῦτον ἡμῖν τὸ ποθούμενον καὶ
σπουδαζόμενον· τοιοῦτον δὲ εἴναι χρὴ τὸν νυμφαγωγὸν τῶν ψυ-
χῶν καὶ προμνήστορα. Ἐμοὶ γε μὴν δέος, μὴ καὶ τοῦ νυμφῶνος

(α) Ἡσ. επ̄, 1. (δ) Ἡσ. Μ, 18 καὶ 23.

(γ) Σοφ. Σολομ. Θ', 1—2· καὶ Ψαλμ. ΛΒ', 6.

(θ) Ἐκκλ. Ζ', 24. (ε) Ἐκκλ. Α', 18.

(ζ) Β καὶ Μ—τοῦ εὑρεθέντος,

(η) Αἱ μεταξὺ τῶν ἀπερίσκων τρεῖς λέξεις λείπουσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιτύπων.

(η) Ψαλμ. ΚΕ', 7. (θ) Ψαλμ. ΡΓ', 6. (ι) Ψαλμ. ΙΖ', 12.

ἴξω ρίφῶ, δεθεὶς χεῖρας καὶ πόδας, ὡς οὐκ ἐνδεδυμένος ἔνδυμα γάμου, ἀλλὰ τολμηρῶς παρενείρας ἐμπαυτὸν τοῖς ἐκεῖσες ἀνακειμένοις (α)' καὶ τοὶς προσεκλήθην μὲν ἐκ νεότητος, ἵν' εἰπὼ τι τῶν τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενων, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἐπερρίφην ἐκ μήτρας (β) καὶ ἐδόθην δοτὸς ἐκ μητρικῆς ὑποσχέσεως, καὶ μετὰ τοῦτο τοῖς κινδύνοις ἐδεβαίωθην καὶ ὁ πόθος συντηξήθη, καὶ ὁ λογισμὸς συνέδραμε· καὶ πάντα ἔδωκα φέρων τῷ λαχόντι καὶ σώσαντι, κτησιν, περιφάνειαν, εὐεξίαν, τοὺς λόγους αὐτοὺς (γ), ὃν τοῦτο ἀπήλαυσα μόνον, τὸ παριδεῖν καὶ ἐσχηκέναι ὃν Χριστὸν προετίμησα. Καὶ ἥδινθη μοι τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια, ὡς κηρία μέλιτος (δ), καὶ τὴν σύνεσιν ἐπεκαλεσάμην, καὶ τῇ σοφίᾳ ἔδωκα φωνὴν μου (ε). Καὶ τἄλλα δὴ ταῦτα, οἷον θυμὸν μετρῆσαι, καὶ γλῶσσαν χαλινῶσαι, καὶ ὀφθαλμὸν σωφρονίσαι, καὶ γαστέρα παιδαγωγῆσαι, καὶ δόξαν πατῆσαι τὴν κάτω μένουσαν. Παραφρονῶν λέγω (ζ), ἀλλ' οὖν εἰρήσεται· ταῦτα μὲν, οὐ τῶν πολλῶν ἵσως ἐγενόμην φαυλότερος.

οἳ. Τοῦτο δὲ φιλοσοφῆσαι, κρείττον ἢ καθ' ἡμᾶς, δέξασθαι ψυχῶν ἡγεμονίαν καὶ προστασίαν, καὶ μήπω μηδὲ ποιμανεσθαι καλῶς μαθόντας ἡμᾶς, μηδὲ καθορθέντας τὴν ψυχὴν ὅσον ἄξιον, ἐπειτα ποίμνης ἐπιστατεῖν πιστευθῆναι· καὶ ταῦτα ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἐν οἷς ἀγάπητὸν ὄρῶντα τοὺς ἄλλους ἀνω καὶ κάτω σρεφομένους (ζ') τε καὶ ταρασσομένους, φυγόντα φυγῆ ἐκ τοῦ μέσου, ὑπὸ σκέπην ἀναχωρήσαντα, λαθεῖν τοῦ πονηροῦ τὴν ζάλην καὶ τὴν σκοτύμαναν· ἡνίκα πολεμεῖ μὲν ἀλλήλοις τὰ μέλη, οὕτεται δὲ τῆς ἀγάπης, εἰ καὶ τι ἦν λείψανον· ὅνομα δὲ κενὸν ἄλλως ὁ ἱερεὺς, ἐκκυθείστης ἐπ' ἄρχοντας ἔξουδενώσεως, ὕσπερ εἴρηται (η).

οἳ. Καὶ εἴθε κενόν· νυνὶ δὲ... (θ), τρέποιτο εἰς κεφαλὰς ἀθέων ἢ βλασφημία. Φόβος δὲ ἀπας ἐξώρισται τῶν ψυχῶν· ἀντεισῆκται δὲ ἀναίδεια· τοῦ βουλομένου δὲ ἢ γνῶσις, καὶ τὰ βάθη τοῦ Πνεύμα-

(α) Ματθ. ΚΒ', 12—13. (β) Ψαλμ. ΚΑ', 11.

(γ) Ἐμ. ἀντίγρ.—τοὺς λογισμούς αὐτοὺς,

(δ) Ψαλμ. ΡΙΗ', 403· καὶ ΙΗ', 11· καὶ Παροιμ. Σολομ. ΙΓ', 24.

(ε) Παροιμ. Σολομ. Β', 3. (ζ) Β πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 23.

(ζ) Β—φρομένους

(η) Ψαλμ. ΡΣ', 40. (θ) Παρασιώπησις λέξεως βλασφήμεως.

τος (α) πάντες δέ ἔσμεν εὐσεβεῖς ἐξ ἑνὸς μόνου, τοῦ καταγινώσκειν ἄλλων ἀσέβειαν. Χρώμεθα δὲ δικασταῖς τοῖς ἀθέοις (β), καὶ ῥιπτοῦμεν τὰ ἄγια τοῖς κυστί, καὶ βάλλομεν τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων (γ), βεβήλοις ἀκοαῖς καὶ ψυχαῖς τὰ θεῖα δημοσιεύοντες· καὶ τὰς τῶν ἔχθρῶν εὔχάς ἐπιμελῶς ἐκπληροῦμεν οἱ δεῖλαιοι, καὶ πορνεύοντες ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἡμῶν, οὐκ αἰσχυνόμεθα (δ). Μωαβῖται δὲ καὶ Ἀμμανῖται, οἵς οὐδὲ εἴκῆν παριένται (ε) εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου, τοῖς ἀγιωτάτοις ἡμῶν ἐμβατεύουσιν (ζ). Ἡνοἶξαμεν δὲ πᾶσιν οὐ πύλας δικαιοσύνης (ζ'), ἀλλὰ θύρας λοιδορίας τε καὶ τῆς κατ' ἄλλήλων θρασύτητος· καὶ οὗτος ἀριστος ἡμῶν, οὐχ δις (η) μηδὲ ῥῆμα πρόηται ἀργὸν φόβῳ Θεοῦ, ἀλλ' δις ἀν τύχη πλεῖστα τὸν πλησίον εἰπὼν κακῶς, ή διαρρήξην, ή ἐν αἰνίγμασι· καὶ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ στρέφων κόπον καὶ πόνον (θ), ή ἵὸν ἀσπίδων (ι), εἰπεῖν οἰκειότερον.

π'. Τηροῦμεν δὲ τὰς ἄλλήλων ἀμαρτίας, οὐχ ἵνα θρηνήσωμεν, ἀλλ' ἵνα ὄνειδίσωμεν· οὐδὲ ἵνα θεραπεύσωμεν, ἀλλ' ἵνα προσπλήξωμεν· καὶ ἀπολογίαν ἔχομεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίων τραύματα. Κακοὺς δὲ καὶ ἀγαθοὺς οὐχ ὁ τρόπος, ἀλλ' ή διάστασις καὶ ή φιλία χαρακτηρίζει· καὶ ἡ σήμερον ἐπαινοῦμεν, αὔριον ἔκακίσαμεν· καὶ ἡ παρ' ἄλλοις στηλίτεύεται, παρ' ἡμῖν θαυμάζεται· καὶ πάντα συγχωρεῖται προθύμως τῷ ἀσεβεῖν. Οὕτω τὴν κακίαν (ια) ἔσμεν μεγαλόψυχοι!

πά. Γέγονε δὲ πάντα (ιβ) ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὕπω κόσμος ἦν, οὐδὲ ή νῦν εὐταξίᾳ καὶ μόρφωσις· ἀλλὰ συγκεχυμένον τὸ πᾶν καὶ ἀνώμαλον, ἐδεῖτο τῆς εἰδοποιοῦ χειρὸς καὶ δυνάμεως. Εἰ βούλει δὲ, ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ καὶ σελήνης ὀμυδροῖς φέγγεσιν, ἔχθρων ή φλων ὅψεις οὐ διαγινώσκοντες· ή ὡς ἐν ναυμαχίᾳ καὶ ζάλῃ, πνευμάτων (ιγ) ἐμβολαῖς καὶ ῥοθίῳ ζέοντι, κυμάτων (ιδ) ἐπιδρο-

(α) Α' πρὸς Κορινθ. Β'', 10.

(β) Αὔτεθ. Σ'', 1—7. (γ) Ματθ. Ζ'', 6.

(δ) Ψαλμ. ΡΕ'', 39. (ε) Β—περιένται

(ζ) Δευτερονομ. ΚΓ'', 3. (ζ') Ψαλμ. ΡΙΖ'', 19. (η) Μ—οὐχ δις & ν

(θ) Ψαλμ. Θ'', 28. (ι) Ψαλμ. ΡΔΘ'', 4. (ια) Β—Οὕτω δὴ κακίαν

(ιβ) Β—τὰ πάντα (ιγ) Β καὶ Μ—καὶ ζάλῃ, καὶ πνευμάτων

(ιδ) Β καὶ Μ—ζέοντι, καὶ κυμάτων

μαῖς, καὶ νηῶν ἀραγμοῖς, καὶ κοντῶν ὡθισμοῖς, καὶ κελευστῶν φωναῖς, καὶ πιπτόντων οἰμωγαῖς, ὑπερηχούμενοί τε καὶ ἀπορούμενοι, καὶ τῆς ἀνδρείας καιρὸν οὐκ ἔχοντες, φεῦ τοῦ πάθους! ἀλλήλοις περιπίπτομεν, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλισκόμεθα.

πβ'. Καὶ οὐχ ὁ λαὸς μὲν οὕτως, ὁ δὲ Ἱερεὺς ἐτέρως· ἀλλὰ μοι νῦν ἐκεῖνο πληροῦσθαι δοκεῖ καθαρῶς, τὸ «Γέγονεν ὁ Ἱερεὺς καὶ οὐθῶς ὁ λαὸς» (α), ἐν κατάρῃ πάλαι λεγόμενον. Καὶ οὐχ οἱ πολλοὶ μὲν οὕτως, οἱ δὲ ἄδροὶ τοῦ λαοῦ (β) καὶ προέχοντες ἐναντίως· ἀλλ' οὗτοί γε καὶ φανερῶς πολεμοῦσι τοῖς Ἱερεῦσιν, ἐφόδιον ἔχοντες εἰς πειθώ τὴν εὔσεβειαν· καὶ ὅσοι μὲν περὶ πίστεως τοῦτο πασχόντων, καὶ τῶν ἀνωτάτω ζητημάτων καὶ πρώτων, οὐδὲ ἐγὼ μέμφομαι· ἀλλ', εἰ δεῖ τὰληθὲς εἰπεῖν, καὶ προσεπαινῶ, καὶ συνίδομαι· καὶ τούτων εἰς εἶην τῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζομένων καὶ ἀπεχθανομένων (γ), μᾶλλον δὲ καὶ εἶναι καυχήσομαι. Κρείσσων (δ) γάρ ἐπαινετός πόλεμος, εἰρήνης χωριζούσης Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο τὸν πραῦν μαχητὴν ὅπλιζει τὸ Πνεῦμα, ὡς καλῶς πολεμεῖν δυνάμενον.

πγ'. Νῦν δὲ εἰσὶ τινες, οἱ καὶ περὶ μικρῶν πολεμοῦντες καὶ εἰς οὐδὲν ὅφελος, καὶ κοινωνοὺς, ὅσους ἀν δύνωνται, τοῦ κακοῦ προσλαμβάνοντες, λίαν ἀμαθῶς καὶ θρασέως· εἴτα ἐπὶ πᾶσιν ἡ πίστις, καὶ τοῦτο τὸ σεμνὸν ὄνομα ταῖς ιδίαις αὐτῶν φιλονεικίαις περιασυρόμενον. Ἐκ δὲ τούτων, ὡς τὸ εἰκός, μισούμεθα μὲν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ δὲ τούτου χαλεπώτερον, οὐδὲ εἰπεῖν ἔχομεν, ὡς οὐ δικαίως· διαβεβλήμεθα δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων τοῖς ἐπιεικεστέροις. Οὐδὲν γάρ θαυμαστὸν, εἰ τοῖς πλείσιν, οἱ μόλις ἀν τι καὶ τῶν καλῶν ἀποδέχοιντο.

πδ'. Τεκταίνουσι δὲ ἐπὶ τῶν γάτων ἡμῶν οἱ ἀμαρτιῶλοι (ε)· καὶ δὲ κατ' ἀλλήλων ἐπινοοῦμεν, κατὰ πάντων ἔχουσι. Καὶ γεγόναμεν θέατρον κατινὸν, οὐκ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις (ζ), οἷον ὁ γενναιότατος τῶν ἀθλητῶν Παῦλος, πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἔξου-

(α) Ἡσ. ΚΑ', 2· καὶ θεσὶ Δ', 9.

(β) Ἐν τοῖς Β καὶ Μ—οἱ δὲ ἄδροὶ τοῦ λαοῦ, καθὼς εἴρηται, καὶ προέχοντες κτλ. (γ) Μ—καὶ τῶν ἀπεχθανομένων, (δ) Μ—Κρείσσων

(ε) Ψαλμ. ΡΚΗ', 3; (ζ) Λ' πρὸς Κορινθ. Δ', 9.

σίας ἀγωνιζόμενος (α)· ἀλλὰ πᾶσι μικροῦ τοῖς πονηροῖς, καὶ ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ τόπου, ἐν ἀγοραῖς, ἐν πότοις, ἐν εὐφροσύναις, ἐν πένθεσιν. Ἡδὴ δὲ προήλθομεν καὶ μέχρι τῆς σκηνῆς, ὃ μικροῦ καὶ δακρύω λέγων, καὶ μετὰ τῶν ἀσελγεστέρων γελώμεθα· καὶ οὐδὲν οὕτω τερπνὸν τῶν ἀκουσμάτων καὶ θεαμάτων, ὡς Χριστιανὸς καμφδούμενος.

πέ. Ταῦτα ἡμῖν ὁ πρὸς ἄλλολους πόλεμος. Ταῦτα οἱ λίαν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ καὶ πράσου μαχόμενοι. Ταῦτα οἱ πλέον ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν, ἢ ὅσον συμφέρει. Καὶ παλαίσιν μὲν οὐκ ἔξεστιν ἔξω τῶν νενομισμένων, οὐδὲ ἄλλο τι (β) ἀγωνίζεσθαι· ἢ κατάβοστεται καὶ ἀτιμασθήσεται καὶ ἀπολεῖ τὴν νίκην ὃ ἐκπαλασίων, ἢ ἄλλο τι μὴ καλῶς ἀγωνιζόμενος, μηδὲ κατὰ τοὺς (γ) κειμένους ὅρους τῆς ἀγωνίας, καὶν ὅτι γενναῖος (δ) ἢ καὶ τεχνικῶτατος· ὑπὲρ Χριστοῦ δὲ ἀγωνιεῖται τις οὐ κατὰ Χριστὸν, ἔπειτα χαριεῖται τῇ εἰρήνῃ, πολεμῶν ὑπὲρ αὐτῆς ὡς οὐκ ἔξεστι;

πέ'. Καὶ οἱ μὲν δαίμονες φρίτουσιν εἰσέτι· καὶ νῦν Χριστοῦ καλούμενου (ε), καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῆς κακίας ἡμῶν ἔξιτηλος γέγονεν ἢ τοῦ ὀνόματος τούτου δύναμις· ἡμεῖς δὲ οὐκ αἰσχυνόμεθα τὸ σεμνὸν οὕτω καὶ πρᾶγμα καὶ ὅνομα καθιυθρίζοντες, καὶ μονονοῦ φανερῶς αὐτοῦ βοῶντος ἀκούοντες καθ' ἐκάστην (σ) ἡμέραν, «Τὸ γάρ ὅνομά μου βλασφημεῖται δι' ὑμᾶς ἐν τοῖς ἔθνεσι» (ζ).

πέ'. Καὶ τὸν μὲν ἔξωθεν οὐ δέδοικα πόλεμον, οὐδὲ τὸν γῦν ἐπαναστάτα θῆρα ταῖς Ἔκκλησίαις (η), καὶ τοῦ πονηροῦ τὸ πλήρωμα, καὶν πῦρ ἀπειλῆ, καὶν ξίφη, καὶν θῆρας, καὶν κρημνούς, καὶν βλαβήρα, καὶν πάντων γένηται τῶν πώποτε μανέντων ἀπανθρωπότερος, καὶν ταῖς οὔσαις τιμωρίαις προσεξένυρο γαλεπωτέρας. «Ἐν ἔχω πρὸς πάντα φάρμακον, μίαν ὁδὸν εἰς νίκην» («Ἐν Χριστῷ καυγήσομαι» (θ)η·) τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον.

(α) Πρὸς Ἐφεσ. 5', 12.

(β) Μ—οὐδὲν ἄλλο τι

(γ) Β—μετὰ τοὺς

(δ) Ἐμάντιγρο.—καὶν ὁ γενναῖος (ε) Ιακ. Β', 19.

(ζ) Β καὶ Μ—ἀκούοντες καὶ καθ' ἐκάστην

(η) Ἡσ. ΝΒ', 5. καὶ πρὸς Ῥωμ. Β', 24.

(θ) Ἐν τῷ περισελίδῳ τοῦ ἑμ. ἀγγειογρ. σεσημαίωται· «Ιευλιπγάδη λέγει τὸν παραβλήτην», (θ) πρὸς Φιλιππο. Γ', 3.

πή. Πρὸς δὲ τὸν ἐμὸν πόλεμον, οὐκ ἔχω τίς γένωμαι, τίνα συμμαχίαν ἔξεύρω, τίνα λόγον σοφίας, τὸ χάρισμα, ποιῷ πανοπλίᾳ πρὸς τὰς τοῦ πονηροῦ μεθοδείας (α) διπλίσωμαι (β). Τίς νικήσει τοῦτον Μωσῆς, ἐκτείνας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἵν' ὁ σταυρὸς ἰσχύσῃ τυπούμενος καὶ προμηνύσμενος (γ); Τίς Ἰησοῦς μετὰ τοῦτον, τῷ ἀρχιστρατήγῳ τῶν θείων παρατάξεων συμπαρατατέμενος (δ); Τίς Δανιὴλ, ἡ ψάλλων (ε), ἢ πολεμῶν ἐν σφενδόναις (ζ), καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ περιεζωσμένος δύναμιν εἰς πόλεμον, καὶ τοὺς δακτύλους (ζ) εἰς παράταξιν γυμναζόμενος (η); Τίς Σαμουὴλ, καὶ προσευχόμενος τοῦ λαοῦ καὶ προθυόμενος (θ) καὶ χριῶν εἰς βασιλέα τὸν νικῆν δυνάμενον (ι); Τίς θρηνήσει ταῦτα πρὸς ἀξίαν Ἱερεμίας, θρήνους γράφων ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ (ια);

πθ'. Τίς βοήσεται, «Φεῖσαι Κύριε τοῦ λαοῦ σου καὶ μὴ δῷς ἡτὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος, τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη» (ιβ); Τίς περὶ ἡμῶν προσεύξεται Νώε, καὶ Ἰάρβ, καὶ Δανιὴλ, οἱ συνευχόμενοι καὶ συναριθμούμενοι (ιγ), ἵνα κοπάσῃ υἱορὸν ἡμῖν ὁ πόλεμος, ἵνα γενόμεθα ἡμῶν αὔτῶν, ἵν' ἀλλήλους ποτὲ γνωρίσωμεν, ἵνα μηκέτι ὅμεν, ἀνὴρ ἐνὸς τοῦ Ἰσραὴλ, Ἰούδας (ιδ) καὶ Ἰσραὴλ, μηκέτι Ῥοβοάμ καὶ Ἱεροβοάμ, μηκέτι Ἱερουσαλήμ καὶ Σαμάρεια, αἱ ἐν μέρει διὰ τὰς ἀμαρτίας παραδιδόμεναι καὶ ἐν μέρει θρηνούμεναι (ιε);

γ'. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἀσθενέστερος εἶναι τοῦ πολέμου τούτου ὁμολογῶ, καὶ διὰ τοῦτο ἔδωκα τὰ νῶτα, καλύψας τὸ πρόσωπον ἐν τροπῇ, καὶ κατάμόνας καθεσθῆναι (ισ), ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην (ιζ), ἐζήτησα· καὶ σιωπῆσαι, συγιών ὅτι ὁ καιρὸς πονηρός ἔστιν (ιη).

(α) πρὸς Ἑφεσ. 5', 11. (β) Β καὶ Μ—διπλίσομαι.

(γ) Ἐξόδ. 12', 11.

(δ) Ἰησ. Ναοῦ, Ε', 13—14. (ε) Α' Βασιλ. 15', 23.

(ζ) Α' Βασιλ. ΙΖ', 49. (ζ) Β—ἡ τοὺς δακτύλους

(η) Ψαλμ. ΡΜΓ', 1. (θ) Α' Βασιλ. Ζ', 5 κ' ἐπόμ.

(ι) Α' Βασιλ. Ι', 1 κ' ἐπόμ.. (ια) Θρῆν. Α—Β.

(ιδ) Ἰωὴλ Β', 17. (ιγ) Ἱεζεκ. ΙΔ', 14 καὶ 20.

(ιδ) Β—καὶ Ἰούδας

(ιε) Γ' Βασιλ. ΙΒ', 16· καὶ Β' Παραλειπ. Ι', 16.

(ιζ) Θρῆν. Γ', 28. (ιζ) Θρῆν. Α', 20. (ιη) Μεχ. Β', 3.

ὅτι ἀπελάκτισαν οἱ ἡγαπημένοι (α), ὅτι γεγόναμεν μίοι ἀφεστηκότες (β) ἢ ἄμπελος ἢ εὐκληματοῦσα (γ), ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ (δ), πᾶσα καρποφόρος, ὥραία πᾶσα, καλῶς ταῖς σταγόσιν ταῖς ἀνωθεν ἀνατελλουσα (ε). ὅτι ἐστράφη (ζ) σὶς ἀτιμίαν ἐμοὶ τὸ διάδημα τοῦ (η) κάλλους (η), τὸ ἀποστράγισμα τῆς ἐμῆς δόξης (θ), ὁ τῆς καυχήσεως στέφανος (ι). Εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα τολμηρὸς καὶ γενναῖος, μακάριος οὗτος ἐμοὶ τοῦ θάρσους καὶ τῆς γενναιότητος.

Ἵδι. Καὶ οὕπω λέγω τὸν ἔνδον καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, τὸν ἐν τοῖς πάθεσι πόλεμον, δν πολεμούμεθα νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπὸ τοῦ τῆς ταπεινώσεως σώματος (ια) τὰ μὲν κρύβδην, τὰ δὲ φανερῶς καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω κυματινούσης ἡμᾶς καὶ στροβούστης, διά τε αἰσθήσεως καὶ τῶν ἄλλων τερπνῶν τοῦ βίου τούτου περιφορᾶς, τοῦ τε πηλοῦ τῆς ίλύος, φέμπετηγμεθα (ιβ), καὶ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας ἀντιστρατευομένου τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος (ιγ) καὶ διαφθείρειν ἐπιχειροῦντος τὴν βασιλικὴν ἐν ἡμῖν εἰκόνα, καὶ ὅσον τῆς θείας (ιδ) ἀπορρόσιας ἡμῖν συγκαταβέβηληται· ὡς μόλις ἀν τις ἔσυτὸν, ἢ μακρῷ φιλοσοφίᾳ παιδαγωγήσας, καὶ ἀποφρήγνυς κατὰ μικρὸν τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς καὶ φωτειδές τοῦ ταπεινοῦ καὶ τῷ σκότει (ιε) συνεζευγμένου, ἢ Θεοῦ τυχῶν ἵλεω, ἢ καὶ ἀμφο ταῦτα, καὶ μελέτην ὅτι μάλιστα ποιούμενος ἀγνῷ βλέπειν, τῆς κατασπώσης ὅλης ἐπικρατήσει. Πρὶν δὲ ταύτην ὑπερσχεῖν, ὅση δύναμις, καὶ ἀνακαθάρσαι ικανῶς τὴν διάνοιαν, ὑπέρ τε τοὺς ἄλλους μακρῷ γενέσθαι τῇ πρὸς Θεὸν ἐγγύτητι, ἢ ψυχῶν προστασίαν δέξασθαι, ἢ μεσιτείαν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων (τοῦτο γάρ ἵσως ὁ Ιερεύς), οὐκ ἀσφαλές εἶναι γιγάνσκω.

(α) Δευτερονομ. ΛΒ', 45.

(β) Ιερεμ. Γ', 44. (γ) Ποστὶ I', 1.

(δ) Ιερεμ. Β', 21. (ε) Ψαλμ. ΣΔ', 11.

(ζ) Β—εἰσεστράφη (η) Β—τοῦ ἐμοῦ

(η) Ποστὶ Δ', 7· καὶ Σοφ. Σολομ. Ε', 17. (θ) Α'. πρὸς Κορινθ. Θ', 2.

(ι) Α' πρὸς Θεσσαλον. Β', 19. (ια) Πρὸς Φιλιππησ. Γ', 21.

(ιβ) Ψαλμ. ΑΘ', 3· καὶ ΣΗ', 3. (ιγ) Πρὸς Ρωμ. Ζ', 23.

(ιδ) Β—(ἀγάθορως) θείας (ιε) Εμ. ἀγάθηρ. καὶ Β— τῷ σκότῳ

γέ'. Καὶ δῆθεν εἰς τοῦτο ὑπήχθην τὸ δέος; ἵνα μὴ με τοῦ δίσηντος δειλότερὸν ὑπολαμβάνητε, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπαινῆτε τῆς προμηθείας. Ἀκούω μὲν αὐτοῦ Μωσέως, ἡνίκα ἐχρημάτιζεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, ὅτι, πλειόνων εἰς τὸ ὄρος προσκεκλημένων, ὃν εἶς ἦν καὶ Ἀαρὼν σὺν τοῖς παισὶ τοῖς δύο τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἐθδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων τῆς γερουσίας (α), οἱ μὲν λοιποὶ προσκυνῆσαι πόρρω θεον ἐκελεύσθησαν ἐγγίσαι δὲ Μωσῆς μόνος, οὐ συναναβῆναι δὲ ὁ λαὸς, ὃς οὐ πάντων ὄντος Θεοῦ γενέσθαι πλησίον, πλὴν εἴ τις κατὰ Μωσέα Θεοῦ χωρῆσαι δόξαν δυνάμενος. Καὶ ἔτι πρὸ τούτων ἐν ἀρχῇ τῆς νομοθεσίας, τοὺς μὲν ἄλλους σάλπιγγες, καὶ ἀστραπαί, καὶ βρονταί, καὶ γνόφος, καὶ ὅλον καπνιζόμενον τὸ ὄρος, καὶ ἀπειλαὶ φρικώδεις, «Κανὸν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται» (β), καὶ ἄλλα τοιαῦτα δείματα ἵστη κάτω· καὶ μέγα ἦν αὐτοῖς, μόνης ἀκοῦσαι τῆς τοῦ Θεοῦ φωνῆς, εὗ μάλια ἀγνοσταμένοις· Μωσῆς δὲ καὶ ἄνεισι, καὶ τῆς νεφέλης εἴσω χωρεῖ (γ), καὶ νομοθετεῖται, καὶ δέχεται πλάκας, τοῖς μὲν πολλοῖς τὰς τοῦ γράμματος, τοῖς δὲ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς τὰς τοῦ πνεύματος (δ).

γγ'. Ἀκούω δὲ Ναοδᾶς καὶ Ἀβιούδ, ὅτι ἔνω πυρὶ θυμιάσαντες μόνον, ἔνω καὶ ἀνηλάθησαν (ε), κολασθέντες δι' ὃν ἡσέθησαν, καὶ τὸν αὐτὸν εὑρόντες τῆς ἀπωλείας, δὴν καὶ τῆς ἀσέβείας καιρὸν καὶ τόπον καὶ οὐδὲ Ἀαρὼν ἥρκεσε πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς ὁ πατὴρ, ὁ Μωσέως παρὰ Θεῷ δεύτερος. Γινώσκω δὲ καὶ Ἡλὶ τὸν ἰερέα (ζ), καὶ μικρὸν ὑστερὸν Ὁζάν (ζ), τὸν μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν παλιδῶν παρανομίας ἀποκιτηθέντα δίκην, ἢν ἐτόλμων κατὰ τῶν θυσιῶν, πρὸ καιροῦ τῶν λεβήτων ἀπαρχόμενοι, καὶ ταῦτα οὐκ ἀποδεχόμενον αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις ἐπιτιμήσαντα τὸν δὲ, ὅτι, ψυχάσας τῆς κιβωτοῦ μόνον περισπασθείσης ὑπὸ τοῦ μόσχου, τὴν μὲν περιεσώσατο, αὐτὸς δὲ ἀπώλετο, φυλάσσοντος τοῦ Θεοῦ τῇ κιβωτῷ τὸ σεβάσμιον.

ηδ'. Οἶδα δ' ἔγωγε μηδὲ τοὺς ἐν τοῖς σώμασι μώμους τῶν ἴε-

(α) Ἐξόδ. ΚΔ', 1—9. (β) Ἐξόδ. ΙΘ', 12, 13, 16· καὶ πρὸς Ἐδρ. ΙΒ', 13—20.

(γ) Αὔτ. ΚΔ', 13—18. (δ) Β' πρὸς Κορινθ. Γ', 6—8.

(ε) Λευΐτ. Ι', 1—2. (ζ) Α', Βασιλ., Β', 12 κ' ἐπόμ. καὶ Δ', 12 κ' ἐπόμ.

(ζ) Β' Βασιλ., Γ', 6—8.

ρέων ἢ τῶν θυμάτων ἀνεξετάστους μένοντας, ἀλλὰ τελείους τέλειαν προσάγειν νεγομισμένον σύμβολον, οἷμαι, τοῦτο τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρτιότητος (α). Μηδὲ στολῆς τῆς ιερατικῆς, ἢ σκεύους τινὸς τῶν ἀγίων φαύειν παντὶ θεμιτὸν δν (β)· μηδὲ τὰς θυσίας αὐτὰς, ὡρίων, καὶ ὄτε, καὶ οὐ μὴ καθῆκον ἦν, ἀναλίσκεσθαι (γ)· μηδὲ τὸ ἔλατον, ἀπομιμεῖσθαι τῆς χρίσεως, μηδὲ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως (δ)· μηδὲ εἰς τὸ ιερὸν εἰσιέναι, δστις ἢ ψυχὴν ἢ σῶμα οὐ καθαρὸς μέχρι καὶ τῶν μικροτάτων. Τοσούτου δεῖ εἰς τὰ ἄγια τῶν ἀγίων προσφοιτᾶν θαρροῦντα, ὃν ἐνὶ, καὶ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἐπιθεατὸν ἦν (ε)· τοσούτου δεῖ τὸ καταπέτασμα, ἢ τὸ ιλαστήριον, ἢ τὴν κιβωτὸν, ἢ τὰ Χερουσίμη, ἢ προσβλέπειν εἶναι παντὸς, ἢ προσάπτεσθαι.

Ἅγε. Ταῦτα οὖν εἰδὼς ἐγώ, καὶ δτι μηδεὶς ἄξιος τοῦ μεγάλου καὶ Θεοῦ, καὶ θύματος, καὶ ἀρχιερέως, ὃς τις μὴ πρότερον ἐσκυρώσει τῷ Θεῷ θυσίαν ζῶσαν, ἀγίαν, μηδὲ τὴν λογικὴν λατρείαν εὐάρεστον ἐπεδείξατο (σ), μηδὲ ἔθυσε τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως (ζ) καὶ πνεῦμα συντετριμμένον (η), ἢν μόνην (θ) ὁ πάντα δοὺς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν θυσίαν, πῶς ἔμελλον θαρρῆσαι προσφέρειν αὐτῷ τὴν ἔξαθεν, τὴν τῶν μεγάλων μυστηρίων ἀντίτυπον; "Ἡ πῶ; ιερέως σχῆμα καὶ ὄνομα υποδύεσθαι, πρὶν δσίοις ἔργοις τελειῶσαι τὰς χεῖρας; πρὶν τὸν ὀφθαλμὸν ἔθίσαι βλέπειν ὑγιῶς τὴν κτίσιν, καὶ εἰς θαῦμα μόνον τοῦ κτίσαντος, ἀλλὰ μὴ ζημίαν τοῦ πλάσαντος; πρὶν τὴν παιδείᾳ Κυρίου ικανῶς ἀνοιγῆναι τὰ ὄτα, καὶ προσεθηκαί μοι (ι) ὡτίον (ια) μὴ βαρέως ἀκούειν (ιβ) δυνάμενον, ἀλλ' ἐνώπιον χρυσοῦν (ιγ) σαρδίῳ πολυτελεῖ δεθῆναι, λόγον σοφοῦ εἰς οὓς εὐάκοον (ιδ); πρὶν τὸ στόμα, τὰ χεῖλη, τὴν γλῶσσαν, τὸ μὲν

(α) Λευϊτ. ΚΑ', 47 κ' ἐπόμ· καὶ ΚΒ', 18 κ' ἐπόμ· καὶ Δευτερογομ. ΙΗ', 13,

(β) Ἀριθ. Η', 14—15. (γ) Ἀριθ. ΙΗ', 8 κ' ἐπόμ.—Λευϊτ. Η', 34,

(δ) Ἐξόδ. Δ', 7, 25.

(ε) Αὐτόθ. Δ', 10· καὶ Δευϊτ. ΙΓ', 2, 16, 34· καὶ πρὸς Βέρ. Θ', 7.

(ζ) Πρὸς Ρωμ. ΙΒ', 1. (η) Ψαλμ. ΜΘ', 14.

(η) Ψαλμ. Ν', 19. (θ) Μ—ἢν μόνον

(ι) Ἐμ. ἀντίγρ — καὶ προστεθηκαί ὡτίον

(ια) Ησ. Ν', 4—5. (ιβ) Ησ. Σ', 10.

(ιγ) Εἱ. ἀγτίγρ. ἐνώπιον σαρδίῳ (ιδ) Πρὸς Ρωμ. Σελομ. ΚΕ', 12,

ἀνοιγῆναι καὶ ἐλκῦσαι Πνεῦμα (α), ἢ πλατυνθῆναι καὶ πληρωθῆναι τῷ Πνεύματι (β) λαλουμένων μυστηρίων τε καὶ δογμάτων τὰ δὲ αἰσθήσει θείᾳ, κατὰ τὴν εօφίαν εἰπεῖν, δεθῆναι (γ), προσθείτην δ' ἀν δτι καὶ ἐν καιρῷ λυθῆναι τὴν δὲ πλησθῆναι ἀγαλλιάσεως (δ) καὶ θείας μελῳδίας γενέσθαι πληκτρον, ἔξεγειρομένην τῇ δόξῃ, συνεξεγειρομένην ὅρθιον (ε), καὶ μέχρι τοῦ κολληθῆναι τῷ λάρυγγι (ζ) κάμνουσαν; πρὶν ἐπὶ πέτραν στῆναι τοὺς πόδας μου (ζ) καταρτισθέντας ὡς ἐλάφων (η), καὶ κατευθυνθῆναι μοι τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα (θ), μὴ παρ' ὀλίγον μηδὲ ὅλως (ι) ἐκχεόμενα; πρὶν ἀπαν μέλος ὅπλον γενέσθαι δικαιοσύνης (ια), καὶ ἀποθέσθαι πᾶσαν νεκρότητα, καταποθεῖσαν ὑπὸ τῆς ζωῆς, καὶ ὑποχωρήσασαν τῷ πνεύματι (ιβ);

Ἵσ'. Τίς, μήπω τοῖς ἀγνοῖς καὶ πεπυρωμένοις τοῦ Θεοῦ λογίοις (ιγ) καὶ τὴν καρδίαν ἐν τῷ διανοιγῆναι αὐτῷ τὰς Γραφὰς (ιδ), μηδὲ ἀπογραψάμενος αὐτὰ τρισσῶς ἐπὶ πλάτος; τῆς καρδίας, ὥστε νοῦν ἔχειν Χριστοῦ (ιε) μηδὲ τῶν τοῖς πολλοῖς ἀποκρύφων καὶ ἀσφάτων καὶ σκοτεινῶν θησαυρῶν εἴσω γενόμενος, ὥστε τὸν ἐν αὐτοῖς κατοπτεῦσαι πλοῦτον (ις) καὶ ἀλλους πλουτίειν δύνασθαι, πνευματικὰ συγκρίνων πνευματικοῖς (ιζ);

Ὕζ'. Τίς, μήπω θεωρήσας, ὡς θεωρεῖν ἀξιον, τὴν τερπνότητα Κυρίου, καὶ ἐπισκεψάμενος τὸν ναὸν αὐτοῦ (ιη), μᾶλλον δὲ ναὸς γενόμενος Θεοῦ ζῶντος (ιθ), καὶ ζῶν κατοικητήριον Χριστοῦ ἐν πνεύματι (ικ); Τίς, μήπω τύπων καὶ ἀληθείας ἐπιγνούς συγγένε-

(α) Ψαλμ. ΡΙΗ, 131.

(β) Ψαλμ. ΡΙ', 11. (γ) Παροιμ. Σολομ. ΙΕ', 7.

(δ) Ψαλμ. ΡΚΕ', 2. (ε) Ψαλμ. ΝΤ', 9.

(ζ) Ψαλμ. ΚΑ', 16· καὶ ΡΑΤ', 6. (ζ) Ψαλμ. ΟΒ', 2· καὶ ΛΘ', 3.

(η) Ψαλμ. ΙΖ', 34. (θ) Ψαλμ. ΡΙΗ', 433.

(ι) Β—διαβήματα καὶ μὴ παρ' ὀλίγον,—Β καὶ Μ, μηδὲ ὅλως

(ια) Πρὸς Ρωμ. Σ', 13.

(ιβ) Β' πρὸς Κορινθ. Ε', 4· καὶ πρὸς Ἐφεσ. Δ', 22—24.

(ιγ) Ψαλμ. ΙΑ', 7. (ιδ) Δουκ. ΚΔ', 32.

(ιε) Α' πρὸς Κορινθ. Β', 16. (ιζ) Ἰώβ ΛΗ', 22.

(ιζ) Α' πρὸς Κορινθ. Β', 13. (η) Ψαλμ. ΚΤ', 4.

(ιθ) Β' πρὸς Κορινθ. Σ', 16. (κ) Πρὸς Ἐφεσ. Β', 22.

νειαν καὶ διάκρισιν, καὶ τῶν μὲν ἀναχωρήσας, τῇ δὲ προσθέμενος, ἵνα τὴν τοῦ γράμματος φυγῶν παλαιότητα, τῇ καινότητι δουλεύσῃ τοῦ πνεύματος (α) καὶ μεταβῆ καθαρῶς ἐπὶ τὴν χάριν ἀπὸ τοῦ νόμου, πληρουμένου πνεύματικῶς ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος;

ἴδι. Τίς, μήπω διὰ πκασῶν ὁδεύσας τῶν τοῦ Χριστοῦ προσηγοριῶν καὶ δυνάμεων, καὶ ἔργῳ καὶ θεωρίᾳ, τῶν τε ὑψηλοτέρων καὶ πρώτων, καὶ τῶν δι' ἡμᾶς ταπεινοτέρων καὶ τελευταίων, τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ιησοῦ, τῆς Εἰκόνος, τοῦ Αβραΐ, τῆς Σοφίας, τῆς Ἀληθείας, τοῦ Φωτὸς, τῆς Ζωῆς, τῆς Δυνάμεως, τῆς Ἀτμίδος, τῆς Ἀποφρόνιας, τοῦ Ἀπαυγάσματος, τοῦ Ποιητοῦ, τοῦ Βασιλέως, τῆς Κεφαλῆς, τοῦ Νόμου, τῆς Ὁδοῦ, τῆς Θύρας, τοῦ Θεμελίου, τῆς Πέτρας, τοῦ Μαργαρίτου, τῆς Ειρήνης, τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Ἀγιασμοῦ, τῆς Ἀπολυτρώσεως, τοῦ Ἀνθρώπου, τοῦ Δούλου, τοῦ Ποιμένος, τοῦ Ἀμνοῦ, τοῦ Ἀρχιερέως, τοῦ Θύματος, τοῦ Πρωτοτόκου πρὸ κτίσεως, Πρωτόκου (β) ἐκ τῶν νεκρῶν, τῆς Ἀναστάσεως· τίς, τούτων τῶν ὄντων ταῖς πραγμάτων ἔτι ἀκούων εἰκῇ (γ), καὶ μήπω κοινωνίσας τῷ Λόγῳ, μηδὲ μεταλαβὼν αὐτοῦ, καὶ θ' δ τούτων ἔκαστόν ἔστι τε καὶ κέκληται;

ἴδι'. Τίς, μήπω σχολάσας, μηδὲ μαθὼν λαλεῖν (δ) Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην (ε), ἔτι νήπιος ὥν, ἔτι τρεφόμενος γάλακτι (ζ), ἔτι τῶν οὐκ ἀριθμουμένων ἐν τῷ Ἰσραὴλ (ζ'), οὐδὲ καταλεγομένων εἰς Θεοῦ παράταξιν, μήπω τὸν Χριστοῦ σταυρὸν ὡς ἀνὴρ αἱρεῖν δυνάμενος, μήπω μηδὲ ἀλλο τι μέλος ὃν ἴσως τῶν τιμιωτέρων, ἔπειτα εἰς κεραλὴν καταστῆναι Χριστοῦ πληρώματος δέξεται χαίρων καὶ προθυμούμενος; Οὐκ ἔμοι γε κριτῇ καὶ συμβούλῳ ἀλλ' οὗτος δέ τοι μέγιστος, οὗτος δέ κινδύνων ἔσχατος παντὶ τῷ συνιέντι καὶ τοῦ κατορθουμένου τὸ μέγεθος, καὶ τῆς διαμαρτίας τὸν δλεθρον.

ρ'. Ἄλλος μὲν οὖν πλείτω κατ' ἐμπορίαν, ἔλεγον, καὶ τὰ μα-

(α) Πρὸς Ρωμ. Ζ', 6. (β) Β—τοῦ Πρωτοτόκου

(γ) Β καὶ Μ—ἐπικούρων εἰκῆ, (δ) Β—λαβεῖν

(ε) Α' πρὸς Κορινθ. Β', 6—7, (ζ) Α' πρὸς Κορινθ. Γ', 2.

(ζ') Αριθ. Α', 2—3.

κρὰ διαπεραιούσθω πελάγη, καὶ συμφερέσθω τοῖς ἀνέμοις ὅπει καὶ τοῖς κύμασι, μεγάλα κερδήσων (α), ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ κινδυνεύσων, ὃς τις πλευστικώτατος ἢ ἐμπορικώτατος· ἐμοὶ δ' οὖν αἰρετώτερον ἐπὶ γῆς ἀνέχοντι, βραχεῖαν αὐλακα τέμνοντι καὶ γλυκεῖαν, πόρρῳθεν ἀσπαζομένῳ κέρδη καὶ θάλασσαν, ζῆν οὕτως, δπως ἂν δύνωμαι, σὺν ὀλίγῃ καὶ μικρῷ τῇ μάζῃ, καὶ βίον ἔλκειν ἀσφαλῆ καὶ ἀκύμαντον, ἢ μακρὸν ἀναρρίπτειν καὶ μέγαν ἐπὶ μεγάλοις κέρδεσι κινδυνον.

ρά. 'Τψηλῷ μὲν γὰρ ζημίᾳ τὸ μὴ ἐγχειρεῖν μεῖζοι, μηδὲ εἰς πλεούς διατείνειν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐπὶ μικρῶν ἵστασθαι, οἷον μεγάλῳ φωτὶ μικρὸν οἶκον αὐγάζοντα, ἢ πανοπλίᾳ νεανικῇ σῶμα παιδικὸν περισκέποντα· μικρῷ δὲ ἀσφάλεια μικρὰ φορτίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ, τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἔσυτὸν ὑποτιθέντα, γέλωτά τε ὁφλισκάνειν ὄμοι, καὶ προστιθέντι τὸν κίλδυνον. "Ωσπερ γε καὶ πύργον οἰκοδομεῖν οὐκ ἀλλῷ τινὶ προσῆκεν, ἢ ὃς ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν (β), ως ἡκούσαμεν.

ρβ'. "Εχετε τὴν ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ τῆς φυγῆς, καὶ ἵσως οὐ μετρίαν. "Α μὲν οὖν με ἀφ' ὑμῶν ἀπήγαγεν, ὡς φίλοι καὶ ἀδελφοί, λυπηρῶς μὲν ἐμοὶ, καὶ ήμεν ἵσως, ἀναγκαίως δ' οὖν, ως γοῦν ἐμαυτῷ τότε ἐδόκουν, ταῦτά ἔστιν. 'Ἐπανήγαγε δέ με μάλιστα (γ) μὲν ὁ πρὸς ὑμᾶς πόθος, καὶ τὸ ἀντιποθεύντων αἰσθάνεσθαι οὐδὲν γὰρ οὕτως ἰσχυρὸν πρὸς ἀγάπην, ως ἀντιδιδομένη διάθεσις.

ργ'. Δεύτερον δὲ ἡ ἐμὴ φροντίς, τὸ ἐμὸν ἔργον, ἡ τῶν ἱερῶν γονέων πολιὰ καὶ ἀσθένεια, ἐπ' ἐμοὶ πλέον ἢ τῷ χρόνῳ καμνόντων. 'Δεραδύμ. τοῦδε τοῦ πατριάρχου, τῆς τιμίας ἐμοὶ κεφαλῆς καὶ μετὰ ἀγγέλων ἀριθμουμένης, καὶ Σίρρας, τῆς καὶ πνευματικῶς (δ) ὠδινούσης ἡμᾶς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς πιστεως· ὡν γενέσθαι βακτηρία τῷ γέρᾳ, καὶ ὑπερείδειν τὴν ἀσθένειαν, τῶν πρώτων εὐχὴν εὐξάμενος, καὶ μὲν τοι καὶ πληρώσας ταύτην, ὀπόση δύναμις· ως καὶ φιλοσοφίας ὑπεριδεῖν αὐτῆς, τοῦ πάντων ἐμοὶ τιμιωτάτου κτήματος καὶ ὄντος, ἢ, τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τὸ μὴ

(α) Β καὶ Μ—μεγάλα καὶ κερδήσων, (β) Δουκ. 1Δ', 28.

(γ) Β καὶ Εμ. ἀντίγρ.—Ἐπανήγαγε δὲ μάλιστα μὲν

(δ) Β καὶ Εμ. ἀντίγρ.—τῆς πνευματικῶς

φιλοσοφεῖν δόξαι πρῶτον φιλοσοφήσας, οὐκ ἡγεγκα διαπεσεῖν μοι τὸν μόχθον ἐκ μιᾶς ὑποθέσεως, οὐδὲ καταλυθῆναι τὴν εὐλογίαν, θὴν καὶ κλέψαι τις ἥδη τῶν πάλαι ὅσιων λέγεται, βρώματι τὸν πατέρα καὶ τριχῶν πλάσματι σοφισάμενος, καὶ τὸ καλὸν οὐ καλῶς δι' ἐπιθουλῆς θηρασάμενος (α). Δύο μὲν δὴ ταῦτα τῆς ἡμέτης καὶ ἡμερότητος αἴτια. Καὶ ἵσως οὐκ ἀτοπον ἀμφοτέροις ἐκείνους (β) εἰδαι καὶ ὑποχωρῆσαι τοὺς λογισμούς· ἐπει καὶ τοῦ νια καθαίται καιρὸς, ὥσπερ οἶμαι καὶ παντὸς πράγματος (γ)· καὶ κρείττον τὴτάσθαι καλῶς, ἢ νικᾶν ἐπισφαλῶς καὶ ἀθέσμως.

ρδ'. Τρίτον δὲ, δ καὶ μέγιστον, καὶ δὴ τοῦτο εἰπὼν ἔτι, τὰ λοιπὰ σιωπήσομαι. Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων (δ), καὶ πρός τινα τῶν παλαιῶν ἴστοριῶν ἀναδραμών, ἐκεῖθεν εἴλκυσα συμβουλὴν ἐμαυτῷ πρὸς τὰ παρόντα· μὴ γάρ εἰκῇ ταῦτα συγγεγράφθαι νομίζωμεν, μηδὲ ὅχλον ἀλλως εἶναι ὁμηράτων τε καὶ πραγμάτων, φυ- χαγωγίας εἰνεκα (ε) τῶν ἀκούντων συγκείμενα, καὶ οἷον ἀκοῆς τι δέλεαρ, μέχρι τῆς ἡδονῆς ἴσταμενον. Ταῦτα μὲν παιζόντων μῆθος καὶ Ἕλληνες, οἱ, τῆς ἀληθείας ὀλίγα φροντίζοντες, τῷ κομψῷ τῶν πλασμάτων καὶ τῷ λίγῳ τῶν λέξεων καὶ ἀκοήν καὶ φυ- χὴν γοντεύουσιν.

ρέ. Ἡμεῖς δὲ, οἱ καὶ μέχρι τῆς τυχούσης κεραίας καὶ γραμμῆς τοῦ πνεύματος τὴν ἀκρίβειαν ἔλκοντες, οὐ ποτε δεξόμεθα· οὐ γάρ ὅσιον, οὐδὲ τὰς ἐλαχίστας πράξεις εἰκῇ σπουδασθῆναι τοῖς ἀναγράψασι, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος μηδὲ μιασθῆναι· ἀλλ' οὐαὶ ἡμεῖς ἔχωμεν ὑπομνήματα καὶ παιδεύματα τῆς τῶν ὅμοιῶν, εἰ ποτε συμπέσοι καιρὸς, διασκέψεως· ὕστε τὰ μὲν φεύγειν, τὰ δὲ αἰρεῖσθαι, οἷον κανόνι τισὶ καὶ τύποις, τοῖς προλαβοῦσιν ἐπόμενοι παραδείγμασι.

ρς'. Τίς οὖν ἡ ἴστορία, καὶ πόθεν ἡ συμβουλὴ; Οὐδὲν γάρ χειρὸν ἵσως ἀσφαλείας εἰνεκα (ζ) τῶν πολλῶν διελθεῖν. Ἐφευγε καὶ Ἰωνᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ φεύγειν φέστο· ἀλλὰ

(α) Γενέσ. ΚΖ', 21 κ' ἐπόμ.

(β) Μ—Καὶ ἵσως οὐκ ἀτοπον, ἀμφοτέροις ἐκ εἴγοις εἰξαι καὶ.

(γ) Ἐκκλ. Γ', 1—8 καὶ 17. (δ) Ψαλμ. ΟΓ', 6—7· καὶ PMB', 5.

(ε) Β καὶ Μ—ἔνεκα (ζ) Β καὶ Μ—ἔνεκεν

κατελήφθη πελάγει, καὶ χειμῶνι, καὶ αλήρῳ (α), καὶ γαστρὶ κα-
τους, καὶ τριημέρῳ ταφῇ (β), τύπον ἔχούσῃ μυστηρίου μείζονος.
'Αλλ' ἐκεῖνος μὲν, ἵνα μὴ τὴν σκυθρωπὴν καὶ ἀτοπὸν ἀγγελίαν
ἀγγείλῃ τοῖς Νινευίταις, καὶ μετὰ τοῦτο ψεύστης ἀλῷ, σωθεῖστῆς
τῇ μετανοίᾳ τῆς πόλεως· οὐ γάρ τῇ σωτηρίᾳ τῶν πονηρῶν ἐδυ-
σχέραινεν, ἀλλὰ τὴν διακονίαν τοῦ ψεύδους ἡτούνετο, καὶ οἶον
ἐζηλοτύπει τῆς προφητείας τὸ ἀξιόπιστον, ὅπερ ἐν αὐτῷ καταλυ-
θῆναι κίνδυνος ἦν, οὐ δυναμένων τῶν πολλῶν συνιδεῖν τῆς τοῦ
Θεοῦ περὶ ταῦτα οἰκονομίας τὸ βάθος.

ρζ'. 'Ως δὲ ἐγώ τινος ἥκουσα σοφοῦ περὶ ταῦτα ἀνδρὸς (γ), οὐκ
ἀτόπως βοηθοῦντος τῷ φαινομένῳ τῆς ιστορίας ἀτόπῳ, καὶ ίκανοῦ
καταλαβεῖν ἀνδρὸς προφήτου βαθύτητα, οὐδὲ ταῦτα ἦν ἢ τὸν
μακάριον Ἰωνᾶν ἐποίει φυγάδα, καὶ εἰς Ἰόππην ἤγαγε, καὶ ἐξ
Ἰόππης ἀνήγαγεν ἐπὶ Θαρσεῖς, πελάγει πιστεύσαντα τὴν ἑαυτοῦ
αἰλοπήν· οὕτε γάρ ἀγνοεῖν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίνοιαν, προφήτην γε
δύντα, εἰκὸς αὐτὸν ἦν· δτι διὰ τῆς ἀπειλῆς, τὸ μὴ παθεῖν τὰ τῆς
ἀπειλῆς Νινευίταις ἐπραγματεύετο, *κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ σο-
φίαν, καὶ* (δ) κατὰ τὰ ἀνεξερεύνητα αὐτοῦ κρίματα, καὶ τῶν ὄδιῶν
αὐτοῦ τὸ ἀνεξιχνίαστόν τε καὶ ἀκατάληπτον (ε). οὔτ', εἴπερ ἡπι-
στατο, μὴ ἀκολουθῆσαι Θεῷ, δι' οὗπερ ἐβούλετο τρόπου τὴν σω-
τηρίαν ἐκείνοις μηχανωμένῳ. Τὸ δὲ δὴ καὶ οἰεσθαι, ὡς ἀποκρύψειν
ἑαυτὸν τῷ πελάγει ἥλπισεν Ἰωνᾶς, καὶ τὸν μέγαν ὀφθαλμὸν τοῦ
Θεοῦ διαλήσεσθαι τῇ φυγῇ, μὴ καὶ παντελῶς ἀτοπὸν ἥ καὶ ἀπαι-
δευτον, καὶ οὐχ ὅπως περὶ προφήτου πιστεύεσθαι δίκαιον, ἀλλ'
οὐδὲ περὶ ἀλλού τινὸς τῶν νοῦν ἐγόντων, καὶ μετρίως αἰσθανο-
μένων Θεοῦ, καὶ τῆς ὑπὲρ πάντα δυνάμεως.

ρή. 'Αλλ' ἥδει μὲν τοῦτο παντὸς μᾶλλον ὁ Ἰωνᾶς, φησὶν ὁ τὸν
λόγον εἰπὼν, καὶ ἐγώ πειθομαί, εἰς δι τοῖς Νινευίταις τὸ
κήρυγμα, καὶ δτι, τὸν δρασμὸν βουλεύων, τόπον μὲν ἥμειθε, Θεὸν
δὲ οὐκ ἔφευγεν οὐδὲ γάρ ἀλλος τις ἀνθρώπων, οὐ γῆς ἑαυτὸν κα-

(α) Ἰων. Α', 3 κ' ἐπόμ.. (β) Ἰων. Β', 1 κ' ἐπόμ..

(γ) Τοῦ Ὄρε γένους; (κατὰ τὸ ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. σχόλιον.)

(δ) Λι: μεταξὺ τῶν δύο ἀστερίσκων λέξεις λείπουσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφων.

(ε) Πρὸς Ρωμ. ΙΑ', 33.

τακρύψας κόλποις, οὐ θαλάσσης βάθεσιν, οὐ πτεροῖς κουφισθεὶς, εἴ τις ἐπίνοια, καὶ ἀναδραμῶν εἰς ἀέρα, οὐχ ἄδου τοῖς κατωτάτῳ προσομιλήσας, οὐ νέφους παχύτητα περιβαλόμενος, οὐκ ἄλλο τῶν ἀπάντων οὐδὲν εἰς ἀσφάλειαν τοῦ δραχμοῦ βουλευσάμενος (α'). ἀλλὰ τοῦτο μόνον τῶν πάντων ἄφευκτόν τε (β') καὶ ἀμαγώτατον, Θεὸς, κατασχεῖν καὶ ὑπὸ χεῖρα λαβεῖν θελήσας, φθάνει τοὺς ταχεῖς, σφάλλει τοὺς συνετοὺς, περιτρέπει τοὺς ἴσχυροὺς, συστέλλει τοὺς ὑψηλούς, ἡμεροῦ θράσος, πιέζει δύναμιν.

ρθ'. Οὐ τοίνυν ἡγγόνει τοῦ Θεοῦ τὴν κραταιὰν χεῖρα δι τοῖς ἄλλοις ταῦτην ἀπειλῶν Ἰωνᾶς, οὐδὲ ὡς φευξόμενος εἰς ἄπαν διενοῦσσι τὸ θεῖον· μὴ τοῦτο πιστεύσωμεν ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἔκπτωσιν ἐώρα τοῦ Ἱσραὴλ, καὶ μεταβαίνουσαν εἰς τὰ ἔθνη τὴν προφῆτες ἡσάριν ἥσθάνετο, διὰ τοῦτο ὑποχωρεῖ τῷ κηρύγματι, καὶ ἀναβάλλεται τὸ ἐπίταγμα· καὶ τὴν κατασκοπὴν τῆς χαρᾶς ἀφεῖς (τοῦτο γάρ Ἐβραῖοις ἢ Ἰόπην δύναται), τὸ παλαιὸν ὅψις, λέγω, καὶ τὸ ἀξίωμα, εἰς τὸ τῆς λύπης ἔκυτὸν ἔδριψε πέλαγος· καὶ διὰ τοῦτο χειμάζεται, καὶ καθεύδει, καὶ ναυαγεῖ, καὶ ἔξυπνίζεται, καὶ κληροῦται, καὶ δύολογεῖ τὴν φυγὴν, καὶ καταποντίζεται, καὶ ὑπὸ τοῦ κῆτους καταπίνεται μὲν, οὐκ ἀναλίσκεται δέ· ἀλλ' ἐκεῖ τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖται, καὶ, τὸ θαῦμα, Χριστῷ τριήμερος συνεκδίδοται. Ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ἀναμεινάτω, μικρὸν ὕστερον ἀν διδῷ Θεός, φιλοπονώτερον ἐξεργασθησόμενος.

ρι'. Νῦν δὲ, ὅ μοι λέγειν ὁ λόγος ὠρμήθη, σκοπεῖν ἐπεισό μοι καὶ ὑπολαμβάνειν, δτι ἐκείνῳ μὲν, τάχα τι κοι συγγνώμης ἦν, δι' ἣν εἶπον αἰτίαν, ὀκνοῦντι τὴν προφῆτείαν· ἐμοὶ δὲ, τις ἄρα λόγος, ἢ τίς ἀπολογίας ὑπελείπετο τόπος ἐπὶ πλέον ἀφονιάζοντι, καὶ τὸν οὐκ οἰδ' εἰτ' ἐλαφρὸν, εἴτε βαρὺν εἰπεῖν χρή, ἀλλὰ τὸν γε τεθέντα ζυγὸν τῆς λειτουργίας ἀναινομένῳ;

ριά. Εἰ γάρ ὁ μόνον ἐν τούτοις ἴσχυρόν ἔστιν εἰπεῖν, τοῦτο δοίη τις, δτι πολλῷ κατωτέρω κείμεθα τοῦ ιεροτεύειν Θεῷ, καὶ δτι τῆς Ἔκκλησίας ἀξιον εῖναι χρὴ πρῶτον, εἰτα τοῦ βήματος

(γ) Ψαλμ. ΡΑΗ', 8 κ' ἐπόμ.

(δ) Β καὶ Μ—ἀφευκτότατό τε

τούτου (α), είτα τῆς προεδρίας· τάχα ἔτερος ἡμᾶς οὐκ ἀφήσει τοῦ τῆς ἀπειθείας ἐγκλήματος. Δεινὴ δὲ ἀπειθείας ἀπειλὴ, καὶ δεινὰ ταύτης τὰ ἐπιτίμια· ὥσπερ γε καὶ τῆς ἔτέρας μερίδος, μηδὲν ὀκνεῖν, μηδὲ ἀναδύεσθαι, μηδὲ, ὥσπερ ὁ Σκούλη ἔκεινος, τοῖς σκεύεσιν ὑποκρύπτεσθαι τοῖς πατρικοῖς (β), καὶ πρὸς ὄλιγον, καλούμενον ἐπὶ προστασίαν· ἀλλ' ὡς ἐπὶ τι πρᾶγμα κοῦφον καὶ ὁഴτον χωρεῖν ἔτοιμως, οὐ μηδὲ μεταθέσθαι ἀσφαλὲς, μηδὲ βουλῇ δευτέρᾳ θεραπεῦσαι τὴν προλαβοῦσαν.

ριζ'. Διὰ τοῦτο ἔκαμψον ἐγὼ τοῖς λογισμοῖς τὸ δέον ἀνερευνώμενος, καὶ μέσος δύο φόβων ἴστάμενος, τοῦ τε κατασπῶντος καὶ τοῦ ἀνάγοντος. Καὶ ἐπὶ πλεῖστον τούτοις ἐναπορήσας, καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐμάυτὸν ταλαντεύσας, ἢ ὥσπερ φεῦμα ἀστάτοις πνεύμασι, τῇδε κάκεῖσε μετακλιθεὶς, τέλος ἐγενόμην τοῦ σφοδροτέρου· καὶ με νικήσας ἔχει καὶ παρασύρας (γ), διότιος τῆς ἀπειθείας. Καὶ σκοπεῖτε ὡς ὁρθῶς καὶ δικαίως διαιτῶ τοῖς φόβοις, μήτε τῆς οὐ διδομένης ἐφίεσθαι προστασίας, μήτε ἀπωθεῖσθαι τὴν διδομένην. Τὸ μὲν γάρ εἶναι θρασέων, τὸ δὲ ἀπειθῶν, καὶ ἀπαιδεύτων ἀμφότερων καὶ μέσος εἰμί τις τῶν τε ἄγαν τολμηρῶν καὶ τῶν λίαν δειλῶν· τῶν μὲν πάσαις ἐπιπηδώντων διειλότερος, τῶν δὲ φευγόντων πάσας θαρσαλεώτερος. Οὕτως ἐγὼ περὶ τούτων γινώσκω.

ριγ'. Καὶ ἔτι διελέσθαι σαφέστερον· τῷ μὲν φόβῳ τῆς προστασίας τάχα ἀν βοηθήσειε καὶ ὁ νόμος τῆς εὔπειθείας, τοῦ Θεοῦ τὴν πίστιν ἀμειθομένου διὰ τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος, καὶ εἰς προστάτην τέλειον καταρτίζοντος τὸν αὐτῷ θαρρήσαντα, καὶ πάσας θέμενον ἐπ' αὐτὸν τὰς ἐλπίδας (δ). τῷ δὲ κινδύνῳ τῆς ἀπειθείας, οὐκ οἶδα τις ἔσται ὁ βοηθῶν, ἢ τις ὁ θαρρέεν διακελευόμενος λόγος. Φόβος γάρ, μὴ τοῦτο γε ἀκούσωμεν, περὶ ᾧν ἐπιστεύθημεν, ὅτι «Τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐκζητήσω» (ε)· καὶ,

(α) Ἐν τοῖς Β καὶ Μ—εἴτα τοῦ βήματος, καὶ τούτου πρῶτον, εἴτα κτλ.

(β) Α' Βασιλ. Ι', 21—23.

(γ) Ἐν μὲν τῷ Β—καὶ με νικήσας ἔχει παρασύρας ὁ κτλ. Ἐν δὲ τῷ Μ—καί με νικήσας, ἔχει παρασύρας ὁ κτλ.

(δ) Ἐν τῷ ἡμ. ἀντιγρ. (ἀνάρρητως) ἐλπὶ δας.

(ε) Ιεζεχιὴλ Γ', 18.

«Καθώς ἀπώσασθέ με τοῦ εἰναι εἰς ἡγουμένους τοῦ λαοῦ μου καὶ ἄρ-
πχοντας, οὕτω κάγω ἀπώσομαι ὑμᾶς τοῦ εἰναι ὑμῖν εἰς βασιλέα» (α)
καὶ, «Καθὼς οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς μου, ἀλλ' ἐδώκατε νῶτον
ὑσκληρόν, καὶ ἡπειθήσατε· οὕτως ἔσται, ὅταν ἐπικαλέσοσθέ με· ἔγῳ
λδὲ οὐκ ἐπιθέλψω ἐπὶ τὴν προσοχὴν ὑμῶν, οὐδὲν εἰσακούσομαι». Ταῦτας μὴ γένοιτο ἐλθεῖν ὑμῖν παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ τὰς φω-
νᾶς, ἦ τὸν ἔλεον φέδωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιν τε πάντως
συνάρδομεν (β).

ριδ. 'Αλλὰ γὰρ πάλιν ἐπὶ τὴν ἱστορίαν φέρομαι, καὶ τῶν πα-
λαιῶν τοὺς εὐδοκιμωτάτους ἀνασκοπῶν, εὐρίσκω δέσους πώποτε
εἰς ἐπιστασίαν ἢ προφητείαν ἢ χάρις προύθαλετο, τοὺς μὲν εἰξαν-
τας προθύμως τῇ κλήσει, τοὺς δὲ ἀναβαλλομένους τὸ χάρισμα
καὶ οὐδετέρων μεμπτήν, οὔτε τῶν ὑποχωρησάντων τὴν δειλίαν, οὔ-
τε τῶν ὄρμησάντων τὴν προθυμίαν. Οἱ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τὸ
μέγεθος ηὐλαβήθησαν· οἱ δὲ τῷ καλοῦντι πιστεύσαντες ἡκολούθη-
σαν. Πρόθυμος ἦν Ἀρεών, ἀλλὰ Μωσῆς ἀπεμάχετο (γ)· ὑπήκου-
σεν Ἡσαΐας ἑτοίμως (δ), ἀλλ' ἐδεδοίκει τὸ νέον Ἱερεμίας, καὶ οὐ
πρότερον τὴν προφητείαν ἐθάρρησεν, ἢ παρὰ Θεοῦ λαβεῖν καὶ ὑπό-
σχεσιν καὶ δύναμιν τῆς ἡλικίας κρέπτονα (ε).

ριε'. Τούτοις ἐμαυτὸν ἔγῳ κατεπάθω τοῖς λογισμοῖς, καὶ μοι
κατὰ μικρὸν εἴκει τε καὶ μαλάσσεται, ὕσπερ σίδηρος, ἢ ψυχή·
καὶ συνεργὸν λαμβάνω τῶν λογισμῶν τὸν χρόνον, καὶ συμβουλίαν
τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα (ζ) οἵς πᾶσαν τὴν ἐμαυτοῦ ζωὴν κατε-
πίστευσα. Διὰ τοῦτο «Οὐκ ἀπειθῶ, οὐδὲ ἀντιλέγω, φησὶν ὁ ἐμὸς
Δεσπότης (η), οὐκ ἐπὶ προστασίαν καλούμενος, ἀλλ' ὡς πρόβατον
ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος (η)· ἀλλὰ καὶ προσπίπτω καὶ ταπεινοῦμαι
ὑπὸ τὴν κραταιάν τοῦ Θεοῦ χεῖρα (θ), καὶ συγγνώμην αἰτοῦμαι
τῆς πρὶν ἀργίας καὶ ἀπειθείας, εἴ τι μοι τοῦτο ἔγκλημα. Ἐσιώπη-
σα μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀεὶ σιωπήσομαι. Ἐπεχώρησα μέν τι μικρὸν, δέσον

(α) Ὁσπὲ Δ', 6. (β) Ψαλμ. Ρ', 1· καὶ Ἰερ. Θ', 24.

(γ) Ἐξόδ. Δ', 10—27. (δ) Ἡσ. ζ', 8.

(ε) Ἱερεμ. Α', 6—10. (ζ) Ψαλμ. ΡΙΗ', 24.

(η) Ἡσ. Ν', 6. (η) Ἡσ. ΝΓ', 7.

(θ) Α' Πέτρ. Ε', 6.

εμαυτὸν ἐπισκέψουσθαι, καὶ τῇ λύπῃ δοῦναι παράκλησιν ἀλλὰ νῦν
ὑψόν τον εἰτὸν ἐν Ἐκκλησίᾳ λχοῦ, καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αι-
νεῖν ἐδεξάμην (α). Εἰ ἑκεῖνα κατηγορίας, ταῦτα συγγνώμης ἔξια.

ριτός. Τί δεῖ μακροτέρων ἡμῖν τῶν λόγων; Ἐχετε ἡμᾶς, ὃ ποι-
μένες καὶ συμποιμένες ἔχετε, ὃ ποιμνιον ἴερὸν καὶ Χριστοῦ τοῦ
ἀρχιποιμενος (β) ἔξιον ἔχεις, ὃ πάτερ, εἰς πάντα νενικημένον, καὶ
κατὰ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πλέον ἢ τοὺς ἔξιθεν ὑπεξήσο-
σιον. Ἐχεις τὴν εὐπειθειαν, ἀπόδος τὴν εὐλογίαν. Χειραγώγη-
σον καὶ σὺ ταῖς εὐχαῖς, ὁδήγησον τῷ λόγῳ, τῷ πνεύματι στήρι-
ζον· «Εὐλογία πατρὸς στηρίζει οἶκους τέκνων (γ)» καὶ στηριχθείη-
μεν ἐγώ τε καὶ ὁ πνευματικὸς οἶκος οὗτος (δ), θν ἡρετισάμην, ὅν
μοι καὶ γενέσθαι κατάπαυσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος (ε) εὔχομαι, ἀπὸ
τῆς ἐντεῦθεν Ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν ἑκεῖσε (ζ) παραπεμφθέντι, καὶ
πανήγυριν πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς (η).

ριτός. Ἡ μὲν δὴ πρεσβεία τοσαύτη, καὶ οὕτως εὐλογος· δὲ
Θεὸς τῆς εἰρήνης (η), ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν (θ) καὶ ἀποδοὺς ἡμᾶς
ἀλλήλοις· δὲ καθίζων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνων, καὶ ἀπὸ γῆς ἐγείρων
πτωχὸν, καὶ ἀπὸ κοποίας ἀνυψῶν πένητα (ι)· δὲ ἐκλεξάμενος Δα-
εΐδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καὶ ἀγκλαζέων ἐκ τῶν ποιμνιῶν τῶν προθά-
των (ια), ἐλάχιστον ὅντα ἐν τοῖς νιοῖς Ἱεσσαὶ καὶ νεώτατον (ιβ)·
δὲ διδοὺς ῥῆμα τοῖς εὐκαγγελίομένοις δυνάμει πολλῆ (ιγ) πρὸς
τὴν τοῦ Εὐαγγελίου τελείωσιν, αὐτὸς κρατήσεις τῆς χειρὸς ἡμῶν
τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῦ ὁδηγήσεις, καὶ μετὰ δόξης
προσλάθοιτο (ιδ), ποιμαίνων ποιμένοντας, καὶ ὁδηγῶν ὁδηγοῦν-
τας ὡς ἀν ποιμαίνομεν τὸ ποιμνιον αὐτοῦ μετ' ἐπιστήμης, ἀλλὰ
μὴ ἐν σκεύεσι ποιμένος ἀπείρου (ιε), τὸ μὲν ἐν εὐλογίᾳ, τὸ δὲ ἐν

(α) Ψαλμ. PG', 32. (β) Α' Πέτρ. E', 4.

(γ) Σοφ. Σειράχ, Γ, 9. (δ) Α' Πέτρ. B', 5.

(ε) Ψαλμ. ΡΑΔ', 44. (ζ) Ἐμ. ἀντίγρ. καὶ Μ—ἐπὶ τὴν ἑκεῖθεν

(η) Πρὸς Ἑβρ. ΙΒ', 22—23. (η) Πρὸς Τρωμ. ΙΕ', 33.

(θ) Πρὸς Ἑφρε. Β', 14. (ι) Α' Βασιλ. B', 8· καὶ Ψαλμ. ΡΙΒ', 7.

(ια) Ψαλμ. ΟΖ', 70. (ιδ) Α' Βασιλ. ΙΖ', 14.

(ιγ) Ψαλμ. ΖΖ', 42. (ιε) Ψαλμ. ΟΒ', 23—24.

(ιε) Σαχαρ. ΙΑ', 15.

κατάρα τοῖς πάλαι κείμενον· αὐτὸς δοΐη δύναμιν, καὶ κραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ (α), καὶ παραστήσειν αὐτὸς ἔαυτῷ λαμπρὰν τὴν ποίμνην καὶ ἀσπιλον (β), καὶ τῆς ἄνω μάνδρας ἀξίαν, ἐν τῇ κατοικίᾳ τῶν εὑφραίνομένων (γ), ἐν τῇ τῶν ἀγίων λαμπρότητι (δ). ὡς ἂν ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πάντες λέγωμεν δόξαν (ε), ποιμνη τε ὁμοῦ καὶ ποιμένες, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων (ζ). Ἀμήν.

ΤΟΥ ΛΥΤΟΥ

ΕΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ ΤΟΝ ΕΛΛΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ, ΠΕΡΙΟΝΤΩΝ
ΕΤΙ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.

ΟΙΕΣΘΕ με ἵσως, ὃ φίλοι καὶ ἀδελφοί καὶ πατέρες, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, Θρήνους ἐπιβαλοῦντα τῷ ἀπελθόντι καὶ διδυροῦντας, ὑποδέχεσθαι προθύμως τὸν λόγον, ἢ μακροὺς ἀποτενοῦντα καὶ κομψοὺς λόγους, οἵς οἱ πολλοὶ χαίρουσι. Καὶ οἱ μὲν ὡς συμπενθήσοντες καὶ συνθρηνήσοντες παρεσκεύασθε, ἵν' ἐν τῷ ἐμῷ πάθει τὰ οἰκεῖα δακρύσητε, δσοις τι τοιοῦτόν ἐστι, καὶ σοφίσησθε τὸ ἀλγοῦν ἐν φιλικοῖς πάθεσιν· οἱ δὲ ὡς τὴν ἀκοὴν ἐστιάσοντες, καὶ ἥδιοὺς ἐσόμενοι. Χρῆναι γάρ ἡμᾶς ἐπιδειξιν ποιήσασθαι καὶ τὴν συμφορὰν, οἴτε ποτε ἦν τὰ ἡμέτερα, ἥνικα τἄλλα ἡμεν ικανῶς περιττοί καὶ τῆς ὅλης, καὶ τὰ περὶ λόγους φιλότιμοι· πρὶν ἀναβλέψαι πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον καὶ ἀνωτάτω, καὶ πάντα δόντας Θεῷ, παρ' οὖ τὰ πάντα, Θεὸν ἀντὶ πάντων λαβεῖν. Μηδαμῶς, μὴ τοῦτο περὶ ἡμῶν ὑπολάβητε, εἰ τι ὑπολαμβάνειν βούλεσθε δεξῖόν.

(α) Ψαλμ. ΞΖ', 36. (β) Πρὸς Ἐφεσ. Ε', 27.

(γ) Ψαλμ. ΠΓ', 7.

(δ) Ψαλμ. ΡΘ', 3. (ε) Ψαλμ. ΚΗ', 9.

(ζ) Ἐμ., ἀγτίγρ.—ὦ πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν,

Οὕτε θρηνήσομεν (α) τὸν ἀπελθόντα πλέον ἢ καλῶς ἔχει, οὐ γε μηδὲ τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦτα ἀποδεχόμεθα, οὕτε ἐπαινεσόμεθα πέρα τοῦ μέτρου (β). καὶ τοι γε δῶρον φίλον καὶ οἰκειότατον, ἢ περ τι ἄλλο (γ), τῷ λογίῳ λόγος, καὶ τῷ διαφερόντως ἀγαπήσαντι τοὺς ἐμοὺς λόγους ἢ εὐφημία· καὶ οὐ δῶρον μόνον, ἀλλὰ καὶ χρέος ἀπάντων χρεῶν δικαιότατον. 'Αλλ' ὅσον ἀρσιώσασθαι τὸν περὶ ταῦτα νόμον, καὶ δικρύσαντες καὶ θαυμάσαντες (οὐδὲ γάρ τοῦτο ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας· «Μνήμη τε γάρ δικαιῶν θμετ' ἐγκωμίων» (δ))· καὶ, «Ἐπὶ νεκρῷ, φησί, κατάγαγε δάκρυα, καὶ »ώς δεινὰ πάσχων ἔναρξαι θρήνουν» (ε), ἵσσον ἀναλγησίας χωρίζων ἡμᾶς καὶ ἀμετρίας), τὸ μετὰ τοῦτο ἥδη, τῆς τε ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν ἐπιδείξομεν, καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἀξιώματος ὑπομνήσομεν, καὶ τὴν ὁφειλομένην τοῖς ἀλγοῦσι παράκλησιν ἐπιθήσομεν (ζ), καὶ μεταθήσομεν τὴν λύπην ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ πνευματικὰ καὶ αἰδία.

Ε'. Καισαρίῳ πατέρες μὲν, ἵν' ἐντεῦθεν ἀρξωμαι ὅθεν ἡμῖν πρεπωδέστατον, οὓς πάντες γινώσκετε· καὶ ὃν τὴν ἀρετὴν καὶ ὄρωντες καὶ ἀκούοντες, ζηλοῦτέ τε (ζ) καὶ θαυμάζετε, καὶ διηγεῖσθε τοῖς ἀγνοοῦσιν, εἴ περ τινές εἰσιν ἀνθρώπων, ἄλλος ἄλλο τι μέρος ἀπολαβόντες· ἐπεὶ μὴ πάντα τὸν αὐτὸν οἶόν τε, μηδὲ μιᾶς γλώσσης τὸ ἔργον, καὶν σφόδρα τις ἢ τῶν φιλοπονωτάτων καὶ φιλοτίμων· οἵς πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπαρχόντων εἰς εὐφημίαν (εἰ μή τῷ περιττὸς εἶναι δοκῶ τὰ οἰκεῖα θαυμάζων), ἐν μέγιστον ἀπάντων, καὶ ὥσπερ ἄλλο τι ἐπίσημόν ἐστιν ἢ εὔσεβεια· τοὺς σεμνοὺς τούςδε λέγω καὶ πολιοὺς, καὶ οὐχ ἥττον δι' ἀρετὴν ὅμοτίμους (η) ἢ διὰ γῆρας· ὃν τὰ μὲν σώματα χρόνῳ κέκυηκεν, οἱ ψυχαὶ δὲ Θεῷ γεάζουσι.

(α) Β καὶ Μ—Οὕτε γάρ θρηνήσομεν

(β) Β καὶ Μ—τοῦ μέτρου καὶ πρέποντος·

(γ) Β καὶ Μ εἰπερ τι ἄλλο, (δ) Παροιμ. Σολομ. Ι', 7.

(ε) Σοφ. Σειράχ ΔΗ', 16.

(ζ) Β—ἐπιδειξομεν,

(η) Β καὶ Μ—ζηλοῦτε καὶ

(η) Β καὶ Μ—δι' ἀρετὴν αἰδεσίμους, ἢ κτλ.

γ'. Πατήρ μὲν, ἐκ τῆς ἀγριελάίου καλῶς ἔγκεντρισθεὶς εἰς τὴν καλλιέλαιον, καὶ τοσοῦτον κοινωνήσας τῆς πιότητος, ὥστε καὶ ἄλλους ἔγκεντρίζειν πιστευθῆναι, καὶ θεραπείαν ἔγχειρισθῆναι ψυχῶν, ὑψηλὸς ὑψηλῶς τοῦ λαοῦ τοῦδε προκαθεζόμενος, Ἀλεών τις δεύτερος, ἢ Μωϋσῆς, Θεῷ πλησιάζειν ἡζιωμένος, καὶ θείαν φωνὴν χορηγεῖν τοῖς ἄλλοις, ίσταμένοις (α) πόρρωθεν, πρᾶξις, ἀδργητος, γαλήνιος τὸ εἶδος, θερμὸς τὸ πνεῦμα, πολὺς τὸ φαινόμενον, πλούσιωτερος τὸ κρυπτόμενον. *Τί ἀν ὑμῖν ἀναζωγραφοίην τὸν γινωσκόμενον* (β); Οὐδὲ γάρ εἰ μακρὸν ἀποτελούμεν λόγον, εἴποιμεν ἀν τι τοσοῦτον, ὅσον ἀξιον, καὶ ὅσον ἔκαστος συνεπίσταται τε καὶ ἀπαιτεῖ τὸν λόγον· καὶ βέλτιον ταῖς ὑπονοίαις παραχωρεῖν, ἢ τῷ λόγῳ τὸ πολὺ περικόπτειν τοῦ θαύματος.

δ'. Μήτηρ δὲ, ἀνωθεν μὲν καὶ ἐκ προγόνων (γ) καθιερωμένη Θεῷ, καὶ κλῆρον ἀναγκαῖον οὐκ εἰς ἑαυτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς κατάγουσα τὴν εὔσεβειαν, ἐξ ἀγίας ἀπαρχῆς ὄντως ἀγιον φύραμα· τοσοῦτον δὲ αὐτὸν (δ) αὐξήσασά τε καὶ πλεονάσασα, ὥστε ηδη τισὶ (φθέγξομαι γάρ, εἰ καὶ τολμηρὸς ὁ λόγος), μηδὲ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελειότητα ἔτέρου τινὸς ἢ ταύτης ἔργον γενέσθαι, πιστευθῆναι τε καὶ ἥγηναι· καὶ, ὃ τοῦ θαύματος! ἀθλὸν εὔσεβείας δοθῆναι μείζονα καὶ τελειοτέραν εὔσεβειαν. Φιλόπαιδες ἀμφω καὶ φιλόχριστοι, τὸ παραδοξότατον, μᾶλλον δὲ φιλόχριστοι πλέον, ἢ φιλόπαιδες, οἵς γε καὶ τῶν τέκνων μία τις ἀπόλαυσις ἦν, τὸ ἀπὸ Χριστοῦ καὶ γνωρίζεσθαι, καὶ ὄνομάζεσθαι, καὶ εἰς εὐπαιδίας δρος ἢ ἀρετὴ, καὶ ἡ πρὸς τὸ κρείττον οἰκείωσις· εὔσπλαγχνοι, συμπαθεῖς, ἀρπάζοντες τὰ πολλὰ σητῶν, καὶ ληστῶν, καὶ τοῦ κοσμοκράτορος, ἐκ τῆς παροικίας εἰς τὴν κατοικίαν μετασκευαζόμενοι, καὶ κλῆρον μέγιστον τοῖς παισὶ τὴν ἐκεῖθεν λαμπρότητα θησαυρίζοντες. Οὕτω τοι καὶ εἰς λιπαρὸν ἔφθασαν γῆρας, δημότιμοι καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ πλήρεις ἡμερῶν, τῶν τε μενούσῶν δόμοιως καὶ τῶν λυομένων· παρὰ τοσοῦτον ἐκά-

(α) Μ—χορηγεῖν, τοῖς ἄλλοις ίσταμένοις

(β) Αἱ μεταξὺ τῶν δύο ἀστερίσκων λέξεις λείπουσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου.

(γ) Β—ἀνωθεν μὲν ἐκ προγόνων

(δ) Ἐμ. ἀντίγρ.—φύραμα, ἢ τόν δε αὐτὸν

τερος οὐκ ἔχων τὰ πρῶτα τῶν ἐπὶ γῆς, παρ' ὅσον ὑπὸ ἀλλήλων εἰς τὸ πρωτεῖον ἐκωλύοντο, καὶ πάσους εὐδαιμονίας μέτρον ἐπλήρωσαν, πλὴν τῆς τελευταίας ταύτης, ὡς ἀν οἰηθείη τις, εἴτε δοκιμασίας χρὴ λέγειν, εἴτε οἰκονομίας· ἢ δέ ἐστιν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, τὸν σφαλερώτερον (α) τῶν παλδῶν δι' ἡλικίαν προπέμψαντες, οὕτως ἡδη καταλῦσαι τὸν βίον ἐν ἀσφαλείᾳ (β) καὶ πρὸς τὰ ἄνω πανοικεσίᾳ μετατεθῆναι (γ).

ξ'. Καὶ ταῦτα διηλθον, οὐ τούτους ἐγκωμιάσαι βουλόμενος, οὐδὲ ἀγνοῶν ὅτι μόλις ἀν τις τῆς ἀξίας ἐφίκοιτο, καὶ ὅλην ὑπόθεσιν λόγου τὸν τούτων ἔπαινον ἐνστησάμενος, ἀλλ' ἵν' ἐπιδείξαιμι ἐκ πατέρων ὀφειλομένην Καισαρίῳ τὴν ἀρετὴν, καὶ μὴ θαυμάζητε, μηδὲ ἀπιστήτε, εἰ, τοιούτων τυχῶν γεννητόρων, τοιούτων ἔαυτὸν παρέσχεν ἐπαίνων ἀξίουν ἀλλὰ τούναντίον, εἰ πρὸς ἑτέρους εἶδε, τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἐγγύθεν ἀμελήσας ὑποδειγμάτων. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα τοιαῦτα, οἷα προσῆκεν εἶναι τοῖς ὄντως εὗ γεγονότι, καὶ καλῶς βιώσεσθαι μέλλουσιν. "Ινα δὲ τὰ ἐν μέσῳ συντέμω, κάλλος, καὶ μέγεθος, καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσι τοῦ ἀνδρὸς χάριν, καὶ ὥσπερ ἐν φιόγγοις εὐαρμοστίαν (ὅτι μηδὲ πρὸς ἡμῶν τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν, εἰ καὶ τοῖς ἀλλοις οὐ μικρὰ φαίνεται), πρὸς τὰ ἐφεξῆς βαδιοῦμαι τοῦ λόγου, καὶ ἂ μηδὲ βουλομένῳ παραλιπεῖν ἥψιδιον.

σ'. Ὑπὸ δὴ τοιούτοις ἥθεσι τραφέντες καὶ παιδευθέντες, καὶ τοῖς ἐνταῦθα μαθήμασιν ίκανῷς ἐνασκηθέντες, ἐν οἷς ἔκεινος (δ') τάχει τε καὶ μεγέθει φύσεως, οὐδὲ ἀν εἴποι τις ὅσον ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἥντις ἀ, πῶς ἀδακρυτὶ τὴν τούτων παρέλθω μνήμην, καὶ μὴ με ἀφιλόσοφον ἐλέγῃ τὸ πάθος παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν! ἀλλ' ἐπειδὴ γε ἀποδημίας καιρὸς ἐδόκει, καὶ τότε πρῶτον ἀπ' ἀλλήλων ἐσχλησθμένη ἐγὼ μὲν τοῖς κατὰ Παλαιστίνην ἐγκαταμείνας (ε') παιδευτηρίοις, ἀνθοῦσι τότε κατὰ ῥητορικῆς ἕρωτα, δὲ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν καταλαβών, παντοίας παιδεύσεως καὶ τότε καὶ νῦν οὕταν τε καὶ δοκοῦσαν ἔργαστήριον. Τί πρῶτον, ἢ τί μέγι-

(α) Ἐμ. ἀντιγρ.—τὸν σφαλερώτατον

(β) Αὔτοῦ.—σὺν ἀσφαλείᾳ (γ) Β—μετατεθῆναι.

(δ) Β—ἐν οἷς ἐκείνοις (ε) Ἐμ. ἀντιγρ.—έ μη είγας

στον εἶπω τῶν ἔκεινου καλῶν ; Τί δὲ πάρεις, μὴ τῷ μεγίστῳ ζημιώσω τὸν λόγον ; Τίς μὲν ἔκεινου διδασκάλοις πιστότερος ; Τίς δὲ ἥλιξι προσφιλέστερος ; Τίς μὲν μᾶλλον ἀπέρυγε τὴν τῶν μο- χθηρῶν ἐταιρίαν καὶ δμιλίαν ; Τίς δὲ τῇ τῶν βελτίστων ἔκυ- τὸν προσέθηκε πλεῖον, ἄλλοις τε καὶ τῶν ἐκ τῆς πατρίδος τοῖς εὐδοκιμωτάτοις καὶ γνωριμωτάτοις, εἰδὼς οὐδὲ τοῦτο φέρειν μικρὸν εἰς ἀρετὴν ἢ κακίαν, τὰς συνουσίας ; Ήξεν τίς μὲν ἄρχουσιν ἔκεινου τιμιώτερος ; τίς δὲ τῇ πόλει πάσῃ, καίτοι γε διὰ τὸ μέ- γεθος πάντων ἐγκρυπτομένων, ἢ ἐπὶ σωφροσύνῃ γνωριμώτερος, ἢ ἐπὶ συνέσει περιφανέστερος ;

ζ'. Ποῖον μὲν εἶδος οὐκ ἐπῆλθε παιδεύσεως; μᾶλλον δὲ ποῖον, ὃς οὐδὲ μόνον ἔτερος ; Τίνι δὲ παρῆκεν ἐγγὺς αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ κατὰ μικρὸν, μὴ ὅτι τῶν καθ' ἔαυτὸν καὶ τῆς αὐτῆς ἥλικίας, ἄλλα καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ παλαιοτέρων ἐν τοῖς μαθήμασι ; καὶ πάντα ὡς ἐν ἔξασκήσας, καὶ ἀντὶ πάντων ἔκαστον· τοὺς μὲν πτηνοὺς τὴν φύσιν, φιλοπονίᾳ νικήσας· τοὺς δὲ γενναίους τὴν ἀσκη- σιν, διανοίας ὁδύτην· μᾶλλον δὲ τάχει μὲν τοὺς ταχεῖς, σπου- δῆ δὲ τοὺς φιλοπόνους ὑπερβαλών, καὶ τοὺς κατ' ἀμφω δεξιοὺς ἀμφοτέροις. Γεωμετρίας μέν γε καὶ ἀστρονομίας, καὶ τῆς ἐπικιν- δύνου τοῖς ἄλλοις παιδεύσεως, δσον χρήσιμον ἐκλεξάμενος, τοῦτο δὲ ἦν τῆς τῶν οὐρανίων εὐαρμοστίας καὶ τάξεως τὸν δημιουρ- γὸν θαυμάσαι, δσον βλαχερὸν ταύτης διέφυγεν· οὐ τῇ φορᾷ τῶν ἀστρων διδοὺς τὰ ὄντα καὶ τὰ γινόμενα, ὡς οἱ τὴν ὅμοδουλον ἔαυτοῖς κτίσιν ἐπανιστάντες τῷ κτίσαντι, Θεῷ δὲ καὶ τ' ἄλλας πάντα, ὃς περ εἰκός, ἀνατιθεὶς, καὶ τὴν τούτων κίνησιν ἀριθμῶν δὲ καὶ λογισμῶν, καὶ τῆς θαυμασίας ιατρικῆς, δση τὰ περὶ φύσεις καὶ κράσεις, καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νοσημάτων φιλοσοφεῖ, ὥστε ταῖς ῥίζαις ἀναιρουμέναις συνεκκόπτειν καὶ τὰ βλαστήματα· τίς οὕτως ἀμαθὴς ἢ φιλόνεκος, ὡς ἔκεινῳ δοῦναι τὰ δεύτερα, καὶ μὴ ἀγα- πᾶν, εἰ μετ' ἔκεινον εὐθὺς ἀριθμοῖτο, τὸ πρεσβεῖον ἐν τοῖς δευτέ- ροις φερόμενος ; Καὶ ταῦτα οὐ λόγος ἐστὶν ἀμάρτυρος· ἀλλ' ἐφ τε ληξίς ὅμοι καὶ ἐσπέριος (α), καὶ δσην ἔκεινος ἐπῆλθεν μετεργον, ἐπ- σημοι στῆλαι τῆς ἔκεινου παιδεύσεως.

(α) Β καὶ Μ—ἥλιξ ἔών τε ὅμοι ληξίς καὶ ἐσπέριος,

ἥ. Ἐπει δὲ πᾶσαν ἀρετὴν τε καὶ μάθησιν, ὥσπερ μεγάλη φορτὶς παντοδαπὴν ἐμπορίαν (α), εἰς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν συλλεξάμενος, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν (β) ἐστέλλετο, ὡς ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις μεταθοίη τῶν καλῶν ἀγωγίμων τῆς ἑαυτοῦ παιδεύσεως, ἐνταῦθά τι καὶ συνηνέχθη πρᾶγμα θαυμάσιον, οὐδὲν δὲ οἶν, καὶ γὰρ ἐμέ τε (γ) πάντων μάλιστα εὐφραίνει τοῦτο μνημονευθὲν, καὶ ὑμᾶς ἂν ἡδίους ποιήσειεν, ἐν βραχεῖ διηγήσασθαι. Ήγέρετο μὲν ἡ μήτηρ, εὐχὴν μητρικὴν τινα καὶ φιλόπαιδα, ὥσπερ ἔξεπεμψεν ἀμφοτέρους, οὕτω καὶ σὺν ἀλλήλοις ἐπανελθόντας ἰδεῖν. Ξυνωρὶς γὰρ ἐδοκοῦμέν τις, καὶ εἰ μὴ τοῖς ἄλλοις, μητρὶ γ' οὖν, εὐχῆς καὶ θέας ἀξία, σὺν ἀλλήλοις ὁράμενοι, ἡ νῦν κακῶς ὑπὸ τοῦ φθόνου διαλυθεῖσα. Θεοῦ δ' οὕτω κινήσαντος, ὃς ἀκούει δικαίας εὐχῆς, καὶ φίλτρον τιμῆς γονέων εἰς παιδας εὐγνώμονας, ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπινοίας, οὐδὲ συνθήματος, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, ὁ μὲν ἀπὸ γῆς, ὁ δὲ ἀπὸ θαλάσσης κατήραμεν. Ἡ πόλις δὲ ἦν τὸ Βυζάντιον, ἡ νῦν προκαθεζομένη τῆς Εὐρώπης πόλις, ἐν ᾧ τοσοῦτον Καισάριος κλέος, οὐ πολλοῦ χρόνου διελθόντος, ἡνέγκατο, ὥστε δημοσίας τιμᾶς αὐτῷ, καὶ γάρμον τῶν εὐδοκίμων, καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς μετουσίαν προτεθῆναι, καὶ πρὸς βασιλέα πρεσβείαν σταλῆναι τὸν μέγαν ἀπὸ κοινοῦ δόγματος, τὴν πρώτην πόλιν τῷ πρώτῳ λογίων (δ) κοσμηθῆναι τε καὶ τιμηθῆναι (εἴ τι μέλειν αὐτῷ τοῦ πρώτην ἀληθῶς εἶναι, καὶ τῆς ἐπωνυμίας ἀξίαν), καὶ τοῦτο προστεθῆναι πᾶσι τοῖς ὑπὲρ αὐτῆς διηγήμασι, τὸ Καισαρίῳ (ε) καλλωπίζεσθαι, καὶ ιστρῷ καὶ οἰκήτορι καὶ τοιγε μετὰ τῆς ἄλλης λαμπρότητος πολλοῖς καὶ μεγάλοις εὐθυνουμένην ἀνδράσι, κατά τε φιλοσοφίαν, κατά τε τὴν ἄλλην παιδεύσιν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ίκανῶς. Τότε δ' οὖν τὸ γενόμενον, τοῖς μὲν ἄλλοις συντυγτα τις ἔδοξεν ἄλογος καὶ ἀναίτιος, οἷα φέρει πολλὰ τὸ αὐτό-

(α) Ἐμ. ἀντίγρ.—ἐ μπειρίαν,

(β) Αὐτόθ.—ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ πάλιν

(γ) Β—καὶ ἐμέ γε μάλιστα πάντων Μ—καὶ γὰρ ἐμέ γε μάλιστα πάντων

(δ) Μ—τῷ πρώτῳ λογίῳ

(ε) Β καὶ Μ—τῷ Καισαρίῳ

ματον ἐν τοῖς ἡμετέροις, τοῖς δὲ φιλοθέοις καὶ λίαν εὐδηλον ἦν μὴ ἄλλο τι τὸ συμβάν (α) εἶναι, ἢ γονέων θεοφιλῶν ἔργον, ἐκ γῆς καὶ θαλάττης τοὺς παιδας συναγόντων, εἰς μίαν εὐχῆς ἐκπλήρωσιν.

Θ'. Φέρε μηδὲ τοῦτο τῶν Καισαρίου καλῶν παρέλθωμεν, διὰ τοῖς μὲν ἄλλοις ἵσως μικρὸν, καὶ οὐδὲ μνήμης ἀξιον, ἐμοὶ δὲ καὶ τότε καὶ νῦν μέγιστον ἔδοξεν, εἴπερ τῶν ἐπαινετῶν ἡ φιλαδελφία, καὶ οὐ παύσομαι τιθεὶς ἐν πρώτοις, ὅσάκις ἂν τὰ ἐκείνου ἐκδηγῶμαι. Κατεῖχε μὲν αὐτὸν αἷς εἶπον τιμαῖς ἢ πόλις, καὶ οὐδὲ ἀν εἰ τι (β) γένοιτο, μεθήσειν ἔφασκεν. Ἐγὼ δὲ ἀνθέλκων ἴσχυσα, ὃ πάντα Καισαρίῳ πολὺς καὶ τίμιος, καὶ τοῖς γονεῦσι τὴν εὐχὴν πληρῶσαι, καὶ τῇ πατρίδι τὸ χρέος, καὶ ἐμκυτῷ τὸν πόθον, λαζανῶν τῆς ὁδοῦ κοινωνὸν καὶ συνέμπορον, καὶ προτιμηθεὶς οὐ πόλεων καὶ δήμων μόνον, οὐδὲ τιμῶν καὶ πόρων, οἱ πολλοὶ καὶ πολλαχόθεν, οἱ μὲν συνέρρεον ἐκείνῳ, οἱ δὲ ἡλπίζοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ βασιλέως σχεδὸν, καὶ τῶν ἐκείθεν ἐπιταγμάτων. Ἐντεῦθεν ἐγὼ μὲν φιλοσοφεῖν διέγνων, καὶ πρὸς τὸν ἄνω βίον μεθαρμοσθῆναι, ὥσπερ τινὰ βαρὺν δεσπότην καὶ ἀρρώστημα χαλεπὸν, πᾶσαν φιλοτιμίαν ἀποσεισάμενος μᾶλλον δὲ ὁ μὲν πόθος πρεσβύτερος, δὲ δὲ βίος ὕστερος. Τὸν δὲ τὰ πρῶτα τῆς παιδεύσεως ἀναθέντα τῇ ἐκαυτοῦ πατρίδι, καὶ θυμασθέντα τῶν πόνων ἀξίως, μετὰ τοῦτο δόξης ἐπιθυμία, καὶ τοῦ προστατεῖν (γ) τῆς πόλεως, ὡς ἐμέ γε συνέπειθε, τοῖς βασιλείοις δίδωσιν, οὐ πάνυ μὲν ἡμῖν φίλα ποιούντα, καὶ κατὰ γνώμην καὶ γάρ ἀπολογήσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὅτι πολλοστὸν τετάχθαι παρὰ Θεῷ κρείττον εἶναι δοκεῖ τε καὶ ὑψηλότερον, ἢ παρὰ τῷ κάτω βασιλεῖ τὰ πρῶτα φέρεσθαι· οὐ μὴν ἀξιός γε μέμψεως. Φιλοσοφεῖν μὲν γάρ ὅσῳ μέγιστον, τοσούτῳ καὶ χαλεπώτατον, καὶ οὐ πολλῶν τὸ ἐγχείρημα, οὐδὲ ἄλλων ἢ τῶν ὑπὸ τῆς θείας προκεκλημένων (δ) μεγαλονοίας, ἢ τοῖς προηρημένοις (ε) καλῶς; χειρὶς δίδωσιν· οὐ μικρὸν δὲ εἰ τις, τὸν δεύτερον προσ-

(α) Β καὶ Μ—μὴ ἄλλο τι συμβάν

(β) Ἐμ. ἀτίγρ.—καὶ οὐδὲ εἰ τι

(γ) Β καὶ Μ—προστατεύειν

(δ) Ἐμ. ἀντίγρ.—προσκεκλημένων

(ε) Λύτρο.—τοῖς προειρημένοις

τηςάρμενος βίου, καλοκάγαθίας μεταποιοῦτο, καὶ πλείω λόγου ἔχοι Θεοῦ καὶ τῆς ξαυτοῦ σωτηρίας, ἢ τῆς κάτω λαμπρότητος· *καὶ τὴν μὲν ὡς σκηνὴν προβάλλοιτο, ἢ τι προσωπεῖον τῶν πολλῶν καὶ προσκαίρων, τὸ τοῦ κόσμου τούτου δρᾶμα ὑποκρινόμενος, αὐτὸς δὲ ζῷοι Θεῷ μετὰ τῆς εἰκόνος, ἢν οὖδε παρ' ἐκείνου λαβὼν καὶ ὀρεί-λων τῷ δεῖδωκότι^(α) (α) ὅπερ ἀμέλει καὶ Καισάριον διανοηθέντα γινώσκομεν.

Ι. Τάττεται μὲν γὰρ τὴν πρώτην ἐν ιατροῖς τάξιν, οὐδὲ πολ-λοῦ πόνου προσδενθεῖς, ἀλλ' ἐπιδεῖξας μόνον τὴν παιδευσιν, μᾶλ-λον δὲ βροχήν τινα τῆς παιδεύσεως οἴον πρόλογον, καὶν (β) τοῖς φίλοις τοῦ βασιλέως εὐθὺς ὀριθμούμενος, τὰς μεγίστας καρποῦται τιμάς. ^γΑμισθον δὲ τὴν τῆς τέχνης φιλανθρωπίαν τοῖς ἐν τέλει προτίθησιν, εἰδὼς οὐδὲν οὕτως, ὡς ἀρετὴν καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς καλ-λίστοις γινώσκεσθαι προάγειν εἰς τὸ ἔμπροσθεν. Καὶ ὃν τῇ τάξει δεύτερος ἦν, τούτων κατὰ πολὺ περιῆν τῇ δόξῃ πᾶσι μὲν ὡν διὰ σωφροσύνην ἐπέραστος, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τίμια πιστευόμενος, καὶ μηδὲν Ἰπποκράτους δρκιστοῦ προσδεόμενος, ὡς μηδὲν εἶναι καὶ τὴν Κράτητος ἀπλότητα πρὸς τὴν ἐκείνου θεωρουμένην· πᾶσι δὲ πλέον, ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν αἰδέσιμος, μεγάλα μὲν φέλ τῶν παρόν-των ἀξιούμενος, μειζόνων δὲ ἀξιος εἶναι τῶν ἀλπιζομένων κρινό-μενος τοῖς τε βασιλεῦσιν αὐτοῖς, καὶ ὅσοι τὰ πρῶτα μετ' ἐκείνους ἔχουσι. Τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι μήτε ὑπὸ τῆς δόξης, μήτε ὑπὸ τῆς ἐν μέσῳ τρυφῆς, τὴν τῆς ψυχῆς εὐγένειαν διεφθάρη ἀλλὰ πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπαρχόντων αὐτῷ, πρῶτον ἦν εἰς ἀξιωματα Χριστικ-νὸν καὶ εἶναι καὶ ὄνομάζεσθαι καὶ πάντα δρμοῦ παιδιά τις ἐκείνοις καὶ ληροῖς, πρὸς ἐν τοῦτο κρινόμενον. Τὰ μὲν γὰρ ἀλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἀλλοις παιζεοθεὶ τάχιστα πηγνυμένης τε καὶ κατα-λυομένης, τάχα δὲ φθειρομένης ἔξον ἢ συνισταμένης, ὡς εἶναι ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μεταπιπτούσης εὐετηρίας· μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν εἶναι, καὶ παρα-μένον ἀσφαλῶς, τὴν εὐσέβειαν.

(α) Τὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀστερίσκων λείπουσιν ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἀγτιγράφου.

(β) Β—τῆς παιδεύσεως πρόλογον, καὶν τοῖς

ια. Ταῦτα Καισαρίφ ἐφίλοσοφεῖτο καν τῇ χλανίδι· ταῦταις καὶ συνέζησε ταῖς ἔννοιαῖς, καὶ συναπῆλθε, μείζω τῆς φαινομένης εἰς τὸ κοινὸν εὐσεβείας, Θεῷ γνωρίζων καὶ παριστὰς τὴν κατὰ τὸν κρυπτὸν ἀνθρωπὸν. Καὶ εἴ με δεῖ, πάντα παρέντα, τὴν προστασίαν τῶν ἐκ γένους ἀτυχησάντων, τὴν ὑπεροψίαν τοῦ τύφου, τὴν πρὸς τοὺς φίλους ἴσοτιμίαν, τὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας παρρήσιαν, τοὺς ὥπερ ἀληθείας ἀγῶνας καὶ λόγους, οὓς πολλοὺς πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς (α) συνεστήσατο, οὐ λογικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ λίαν εὔσεβῶς τε καὶ διαπύρως, ἐν ἀντὶ πάντων εἰπεῖν τῶν ἐκείνου τὸ γνωριμώτατον. Ἐλύσσεται καθ' ἡμῶν βασιλεὺς ὁ δυσώνυμος, καὶ καθ' ἑαυτοῦ (β) πρῶτον μανεῖς ἐκ τῆς εἰς Χριστὸν ἀθετήσεως, ἀφόροτος γίδη καὶ τοῖς ἀλλοῖς ἦν, οὐδὲ ἐν ἵσῳ (γ) τοῖς λοιποῖς Χριστομάχοις μεγαλούργως ἀπογραφόμενος εἰς τὴν ἀσέβειαν, ἀλλὰ κλέπτων τὸν διώγμὸν ἐν ἐπιεικείᾳς πλάσματι· καὶ κατὰ τὸν σκολιὸν ὅφιν, ὃς τὴν ἐκείνου κατέσχε ψυχὴν, παντοῖαις μηχαναῖς ὑποσπῶν τοὺς ἀθλίους εἰς τὸ ἔχυτον βάραθρον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτοῦ (δ) τέχνασμά τε καὶ σόφισμα, ἵνα μηδὲ τῆς ἐπὶ τοῖς ἀθλοῖς τιμῆς τυγχάνωμεν (ἐφόροντει γάρ καὶ ταύτης Χριστιανοῖς ὁ γεννάδας), πάσχοντας ὡς Χριστιανοὺς, ὡς κακούργους κολαζέσθαι τὸ δὲ δεύτερον, πειθοῦς ὄνομα προσεῖναι τῷ γνομένῳ, μὴ τυραννίδος, ὃς δὲ μεῖζον ἢ τοῦ κινδύνου τὸ τῆς αἰσχύνης, αὐθαιρέτως χωροῦσι πρὸς τὴν ἀσέβειαν. Καὶ τοὺς μὲν χρόματι, τοὺς δὲ ἀξιώμασι, τοὺς δὲ ὑποσχέσεσι, τοὺς δὲ παντοῖαις τιμαῖς ὑφελκόμενος, ὃς οὐδὲ βασιλικῶς προσῆγεν, ἀλλὰ καὶ λίαν δουλοπρεπῶς ἐν ταῖς ἀπάντων ὅψεσι, πάντας δὲ τῇ γοντελᾳ τῶν λόγων καὶ τῷ καθ' ἔχυτὸν ὑποδείγματι, ἐπὶ πολλοῖς πειρᾶται καὶ Καισαρίου. Φεῦ τῆς παραπληξίας καὶ τῆς ἀνοίας, εἰ Καισάριον τε δῆτα, καὶ ἀδελφὸν ἐμὸν, καὶ τῶν γονέων τούτων, συλήσειν ἥλπισεν.

ιε'. Ἄλλ', ἵνα μικρὸν προσδιατρίψω τῷ λόγῳ, καὶ κατατρυ-

(α) Β—οὓς πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς συνεστήσατο, Μ—οὓς πολλοὺς καὶ πρὸς πολλοὺς συνεστήσατο,

(β) Β—(ἄνευ τοῦ καὶ)· καθ' ἔαυτοῦ,

(γ) Ἐμ. ἀντίγρ.—οὐδὲ ἐν ἵσῳ

(δ) Μ—τὸ μὲν πρῶτον κύριον

TOM. Δ'.

φήσω τοῦ διηγήματος, ώς οἱ παρόντες τοῦ θαύματος, εἰσήσθησαν
δὲ γεννάδας ἐκεῖνος, τῷ τοῦ Χριστοῦ σημείῳ φραξάμενος, καὶ τὸν
μέγαν Λόγον ἔσυτον προβαλόμενος (α), πρὸς τὸν πολὺν ἐν ὅπλοις,
καὶ μέγαν ἐν λόγῳν δεινότητι· οὐδὲν δὲ καταπλαγεὶς πρὸς τὴν
ὅψιν, οὐδὲ θωπείᾳ τι καταβαλὼν τοῦ φρονήματος, ἀθλητὴς ἔτοι-
μος ἦν, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τὸν ἐν ἀμφοτέροις δυνατὸν ἀγω-
νιζεσθαι. Τὸ μὲν οὖν στάδιον τοιοῦτον, καὶ ὁ τῆς εὔσεβειας ἀγω-
νιστὴς τοσοῦτος καὶ ἀγωνισθέτης, ἔνθεν μὲν Χριστὸς τοῖς ἔχυτοῦ
πάθεσι τὸν ἀθλητὴν ἐξοπλίζων, ἐκεῖθεν δὲ δεινὸς τύραννος τῇ
τῶν λόγῳν οἰκειότητι προσσαίνων, καὶ τῷ τῆς ἐξουσίας ὅγκῳ δε-
διττόμενος θέατρον δὲ ἀμφοτέρωθεν, τῶν τε τῇ εὔσεβειᾳ λειπο-
μένων ἔτι, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου συνηρπασμένων, ὅπῃ νεύσῃ τὰ κατ'
αὐτοὺς ἀποσκοπούντων, ὃς τις νικήσει πλείω τὴν ἀγωνίαν ἔχόν-
των ή περὶ οὓς τὸ θέατρον.

ιγ'. Ἄρ' οὐκ ἔδεισας περὶ Καισαρίου, μή τι πάθη τῆς προθυμίας
ἀνάξιον; Ἀλλὰ θαρσεῖτε μετὰ Χριστοῦ γὰρ ή νίκη τοῦ τὸν κό-
σμον νικήσαντος (β). Τὰ μὲν οὖν καθ' ἔκαστον τῶν τότε ἥηθέντων
ἡ προτεθέντων ἐκδιηγεῖσθαι τὰ νῦν, ἐγὼ μὲν, εὗτοίστε, τοῦ παν-
τὸς ἀν ἐτιμοσάμην· καὶ γὰρ καὶ λογικὰς ἔστιν ἀς ἔχει στροφὰς
καὶ κομψείας (γ), ἐμοὶ γοῦν οὐκ ἀηδεῖς εἰς μνήμην· ἔξω δ' ἀν εἴη
παντελῶς τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ λόγου. Ως δὲ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐν
τοῖς λόγοις πλοκὰς διαλύσας, καὶ πεῖραν ἀπασαν ἀφανῆ τε καὶ
φανεράν, ὥσπερ τινὰ παιδιάν παρωσάμενος, μεγάλη καὶ λαμπρῆ
τῇ φωνῇ τὸ Χριστιανὸς εἶναι τε καὶ μένειν ἀνεκάρυζεν, οὐδὲ οὕτω
μὲν παντελῶς ἀποπέμπεται· καὶ γὰρ δεινὸς ἔρως εἶχε τὸν βα-
σιλέα, τῇ Καισαρίου παιδεύσει συνεῖναι καὶ καλλωπίζεσθαι· (ἥνικα
καὶ τὸ περιθόντον τοῦτο ἐν ταῖς πάντων (δ) ἀκοσίες ἐφθέγγατο·
“Ω πατρὸς εὐτυχοῦς, ὁ παιδῶν δυστυχῶν! Επειδὴ καὶ ἡμᾶς
ἥξισε τιμῆσαι τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἀτιμίας, ὃν καὶ τὴν παιδευσιν
Αθήνησιν ἔγνω, καὶ τὴν εὔσεβειαν.) δευτέρῳ δὲ εἰσόδῳ ταμιευθεὶς

(α) Β καὶ Μ—προβαλλόμενος, (β) Ἰωάν. ΙΓ', 33.

(γ) Β καὶ Μ—καὶ λογικὰς τινας ἔστιν ἀς ἔχει στροφὰς καὶ κομψείας ὁ λόγος

(δ) Β καὶ Μ—ἐν ταῖς τῷ γ πάντων

(έπειδή γε κατὰ Περσῶν ἔκεινον ἡ δίκη καλῶς ἐξώπλισεν), ἐπάνεισι πρὸς ἡμᾶς φυγὴς μακάριος, καὶ τροπαιοῦχος ἀναμακτός, καὶ περιφρανέστερος τὴν ὁτιμίαν ἢ τὴν λαμπρότητα.

ἰδ'. Ταύτην ἐγὼ τὴν νίκην τῆς πολλῆς ἐκείνου χειρός, καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀλουργίδος, καὶ τοῦ πολυτελοῦς διαδήματος, ὑψηλοτέραν κρίνω μακρῷ καὶ τιμιωτέρον. Τούτῳ τῷ διηγήματι πλέον ἐπαίρομαι, ἢ εἰ πᾶσαν ἐκείνῳ τὴν βασιλείαν ἀπεμερίσατο. Τοῖς μὲν οὖν πονηροῖς ὑποχωρεῖ χρόνοις, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν· ἐνστάντος μὲν καὶροῦ διακινδυνεύειν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ μὴ προδιδόναι δειλίᾳ τὴν εὐσέβειαν· ἔως δ' ἂν ἐξῆ, μὴ προκαλεῖσθαι τοὺς κινδύνους κελεύοντας (α), εἴτε δέει τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, εἴτε φειδοῖ τῶν ἐπαγόντων τὸν κινδύνον. Ἐπεὶ δέ ὁ ζόφος ἐλύθη, καὶ ἡ ὑπερορία καλῶς ἐδίκασε, καὶ ἡ σιλεωθεῖσα ῥομφαλά τὸν ἀσεβῆ κατέβαλε, καὶ Χριστιανοῖς ἐπανῆλθε τὰ πράγματα, τί δεῖ λέγειν μεθ' οἵας δόξης τε καὶ τιμῆς, ἢ τῶν μαρτυρίων οἷων καὶ ὅσων, καὶ ὡς διδόντος χάριν μᾶλλον ἢ κομιζόμενος, τοῖς βασιλείοις αὖθις ἀναλαμβάνεται, καὶ διαδέχεται τὴν προτέραν τιμὴν ἢ δευτέρα; Καὶ βασιλεῖς μὲν ὁ χρόνος παρήμειψε, Καισαρίῳ δὲ τὸ τῆς εὐδοξίας ἄλυτον (β), καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς πρωτείων καὶ ἀγῶνι βασιλεύσιν, ὅστις μᾶλλον Καισάριον οἰκειώσηται, καὶ οὗ μᾶλλον ἐκενος ὄνομασθῇ φίλος καὶ γνώριμος. Τοιαῦτα Καισαρίῳ τὰ τῆς εὐσέβειχ, καὶ παρὰ τῆς εὐσέβειας. Ἀκουετώσαν καὶ νέοι, καὶ ἀνδρες, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς πρὸς τὴν αὐτὴν περιφάνειαν (γ) ἐπειγέσθωσαν «Ἄγαθῶν γάρ πάνων καρπὸς εὐκλεῖς (δ)», ὅσοις καὶ τοῦτο διὰ σπουδῆς, καὶ μέρος εὐδαιμονίας ὑπολαμβάνεται.

ἰε. Ἀλλ' οἶον δὴ καὶ τοῦτο τῶν περὶ αὐτὸν θαυμάτων, ὁμοῦ τε τῆς τῶν γονέων θεοσεβείας καὶ τῆς ἐκείνου μεγίστην ἔχον ἀπόδειξιν (ε); Διέτριβε μὲν ἐν τῇ Βιθυνῶν, τὴν οὐ πολλοστὴν ἀπὸ βασιλέως διέπων ἀρχήν ἢ δὲ ἦν (ζ), ταμιεύειν βασιλεῖ τὰ χρήματα,

(α) Ματθ. Ι', 23.

(β) Β—ὁ τῆς εὐδοξίας ἄλυτος

(γ) Β καὶ Μ—ἐπιφάνειαν

(δ) Σοφ. Σολομ. Γ', 13.

(ζ) Μ—μεγίστην ἀπόδειξιν ἔχου;

(ζ) Μ—ἢ δὴ ἦν,

καὶ τῶν θησαυρῶν ἔχειν τὴν ἐπιμέλειαν. Ἐγεῦθεν γάρ αὔτῷ τὰς μείζους ἀρχὰς βασιλεὺς προοιμιάζεται. Τοῦ δὲ πρώην συνενεγέρθέντος ἐν Νικαίᾳ σεισμοῦ, ὃς δὴ χαλεπώτατος τῶν πώποτε μνημονευομένων γεγονέναι λέγεται, μικροῦ τούς πάντας ἐγκαταλαβόντος, καὶ τῷ τῆς πόλεως κάλλει συναφανίσαντος, μόνος τῶν ἐπιφανῶν, οὐ κομιδῇ σὺν ὄλιγοις, ἐκ τοῦ κινδύνου περισώζεται, καὶ σωτηρίαν ἀπιστούμενην, αὐτῷ σκεπασθεὶς τῷ συμπτώματι, καὶ μικρὰ σημεῖα τοῦ κινδύνου φερόμενος, ὅσον τὸν φέρον παιδαγωγὸν λαβεῖν τῆς μείζονος σωτηρίας, καὶ ὅλως τῆς ἀνω γενέσθαι μοίρας, μεταθέμενος τὴν στρατείαν ἐκ τῶν κινουμένων, καὶ ἀμελέφας ἐκυτῷ τὰ βασιλεῖα. Τοῦτο μὲν οὖν καὶ διενοεῖτο, καὶ κατὰ σπουδὴν ἐκυτῷ συνηγχετο, ὡς πρὸς ἐμὲ γράφων ἔπειθεν, ἀρπάσαντα τὸν καιρὸν εἰς νουθέτησιν· ὅπερ οὐδὲ ἀλλοτε (α) ποιῶν ἐπαυσάμην, ζηλοτυπῶν τὸ ἔκείνου μεγαλοφυὲς, στρεφόμενον ἐν τοῖς χειροσι, καὶ τὴν φιλόσοφον οὕτω ψυχὴν ἐν τοῖς δημοσίοις καλινδουμένην, καὶ ὥσπερ ἡλιον γέφει συγκαλυπτόμενον. Ἀλλὰ τοῦ μὲν σεισμοῦ κρείττων ἐγένετο, τῆς νόσου δὲ οὐκ ἔτι καὶ γάρ ἦν ἀνθρωπος. Καὶ τὸ μὲν ἕδιον ἔκείνου, τὸ δὲ κοινὸν πρὸς τοὺς ἀλλούς. Καὶ τὸ μὲν τῆς εὐσεβείας, τὸ δὲ τῆς φύσεως. Καὶ προϋλαθεν ἡ παραμυθία τὸ πάθος, ἵνα τῷ θανάτῳ σεισθέντες, τῷ παραδόξῳ τῆς τότε σωτηρίας ἐγκαυχησώμεθα. Καὶ νῦν ἡμῖν ὁ πολὺς Καισάριος ἀποσέσωσαι, κόνις τιμία, νεκρὸς ἐπαινούμενος, ὑμνοῖς ἐξ ὕμνων παραπεμπόμενος, μαρτύρων βάριασι πομπευόμενος, γονέων χερσὸν δύσιας τιμώμενος, μητρὸς λαμπροφορίᾳ τῷ πάθει τὴν εὔσεβειαν ἀντεισαγούσης, δάκρυσιν ἡττωμένοις φιλοσοφίᾳ, ψαλμῳδίαις κοιμίζουσαις τοὺς θρήνους, καὶ τῆς νεοκτίστου ψυχῆς, ἢν τὸ Πνεῦμα δι' ὑδατος ἀνεμόρφωσεν, ἀξία τὰ γέρα καρπούμενος.

ισ'. Τοῦτο σοι, Καισάριε, παρ' ἐμοῦ τὸ ἐντάφιον αὗται τῶν ἔμπνη λόγων αἱ ἀπαρχαὶ, οὓς κρυπτομένους πολλάκις μεμψάμενος (β), ἐπὶ σεκυτὸν γυμνώσειν ἔμελλες. Οὗτος ὁ παρ' ἐμοῦ κόσμος· σοι δὲ κόσμου παντὸς, εῦ οἶδα, φίλτατος, οὐ σηρῶν περιβρέσοντα,

(α) Β καὶ Μ—οὐδὲ ἀλλοτε

(β) Μ—πεμψάμενος

καὶ μαλακὰ νήματα, οἵς οὐδὲ περιών ἔχαιρες κατὰ τοὺς πολλοὺς, ἀρετῇ μόνῃ κοσμούμενος, οὐδὲ λίνου διαφανοῦς ὑφάσματα, οὐδὲ μύρων πολυτέμων ἐπιχύσεις, ἢ ταῖς γυναικωνίτισιν ἀπεπέμπου καὶ πρότερον, καὶ ὅν ἡμέρα μία λύει τὴν εὐωδίαν, οὐδ' ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τοῖς μικροῖς τιμίων, ἢ πάντα κατέκρυψεν ἀν σήμερον ὁ πικρὸς λίθος οὗτος μετὰ τοῦ καλοῦ σώματος. Ἐρρέτωσάν μοι καὶ ἀγῶνες Ἑλληνικοὶ καὶ μῆθοι, δι' ὧν ἔφηβοι δυστυχεῖς ἐτιμήθησαν, μικρὰ μικρῶν ἀγωνισμάτων προτιθέντες τὰ ἐπαθλα· καὶ δσα διὰ χοῦν τε καὶ ἀπαργμάτων, ἢ στεμμάτων τε καὶ ἀνθέων νεοδρέπτων, ἀφοσιοῦνται τοὺς ἀπελθόντας ἀνθρώπους, νόμῳ πατρίφ μᾶλλον, καὶ ἀλογίᾳ πάθους, ἢ λόγῳ δουλεύοντες. Τὸ δὲ ἔμδον δῶρον, λόγος, δι τάχα καὶ δι μέλλων ὑπολήψεται χρόνος ἀεὶ κινούμενος (α), καὶ οὐκ ἔων (β) εἰς τὸ παντελὲς ἀπελθεῖν τὸν ἐνθένδε μεταχωρήσαντα, φυλάσσων (γ) δὲ ἀεὶ καὶ ἀκοαῖς καὶ ψυχαῖς τὸν τιμώμενον, καὶ πινάκων ἐναργεστέραν προτιθεῖς τὴν εἰκόνα τοῦ ποθουμένου.

ἰζ. Τὰ μὲν οὖν παρ' ἡμῶν τοιαῦτα· εἰ δὲ μικρὰ, καὶ τῆς ἀξίας ἐλάττω, καὶ θεῷ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν. Καὶ τὰ μὲν ἀποδεδώκαμεν, τὰ δὲ δύσομεν, τὰς δι' ἔτους προσφέροντες τιμάς τε καὶ μνήμας, οἵγε τῷ βίῳ περιλειπόμενοι. Σὺ δὲ ἡμῶν οὐρανοῦς ἐμβατείσις, ὃ θεία καὶ ιερὸς κεφαλὴ, καὶ ἐν κόλποις Ἀρραῖμ, οἵτινες δὴ οὗτοι εἰσιν, ἀναπαύσασι· καὶ ἀγγέλων ἐποπτεύοις χορείαν, καὶ μακαρίων ἀνδρῶν δόξας τε καὶ λαμπρότητας· μᾶλλον δὲ συγχρεούσις καὶ συναγάλλοιο, πάντα διαγελῶν τὰ τῆρες ἀφ' ὑψους, τοὺς τε καλουμένους πλούτους, καὶ τὰς ἐρρίμημένας ἀξίας, καὶ τὰς ψευδομένας τιμάς, καὶ τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων πλάνην, καὶ τὴν τοῦ βίου τούτου περιφορὰν, καὶ τὴν ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ σύγχυσιν τε καὶ ἀγγοικιαν, βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ παριστάμενος (δ), καὶ τοῦ ἐκεῖθεν φωτὸς πληρούμενος· οὖν μικρὸν ἀπορρίζον ἐντεῦθεν δεξάμενοι, ὅσον ἐν ἐσόπτροις φαντάζεσθαι καὶ αἰνίγμασιν, αὐτῇ τῇ πηγῇ τοῦ

(α) Ἐκ τοῦ B, κιγούμενος — Ἐγ δὲ τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. καὶ ἐν τῷ M, κιγούμενον,

(β) M — καὶ οὐκ ἔδων

(γ) M — φυλάξσων

(δ) M — περὶ τοῦ μεγάλου;

καλοῦ μετὰ ταῦτα ἐντύχοιμεν, καθαρῷ νῷ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν ἐποπτεύοντες, καὶ τοῦτον μισθὸν εὑρισκόμενοι τῆς περὶ τὸ καλὸν ἐνταῦθι φιλοπονίας, τὴν τελεωτέραν ἐκεῖσε τοῦ καλοῦ μετονομίαν καὶ θεωρίαν ὅπερ δὴ τῆς ἡμετέρης τέλος μυσταγωγίας, βίβλοι τε καὶ ψυχαὶ θεολόγοι θεσπίζουσι.

ιδ. Τί λοιπὸν ἔτι; τὴν ἐκ λόγου θεραπείαν τοῖς ἀλγοῦσι προσενεγκεῖν. Μέγα δὲ (α) τὸ παρὰ τῶν συναλγούντων φάρμακον· καὶ οἱ τὸ ἵσον τοῦ πάθους ἔχοντες, πλέον εἰσὶν εἰς παραμυθίαν τοῖς πάσχοντι. Μάλιστα μὲν οὖν πρὸς τοιούτους ἐστὶν ἡμῖν ὁ λόγος· ὑπὲρ ὃν αἰσχυνούμενον ἀν, εἰ μὴ καθάπερ ἄλλου παντὸς τῶν καλῶν, οὕτω καὶ καρτερίας τὰ πρῶτα φέροιντο. Καὶ γάρ εἰ φιλόπατές πάντων μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ πάντων μᾶλλον φιλόσοφοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν μετάβασιν ἐκ πλείονος αὐτοὶ τε μελετήσαντες, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν διδάξαντες· μᾶλλον δὲ τὸν βίον ὅλον μελέτην λύσεως ἐντησάμενοι. Εἰ δὲ ἔτι τὸ πάθος ἐπισκοτεῖ τοῖς λογισμοῖς, καὶ καθάπερ λήψη (β) τὸν ὄφθαλμὸν ὑπελθοῦσα, καθαρῶς συνιδεῖν οὐκ ἐῇ τὸ δέον, φέρε, δέξασθε παράκλησιν οἱ πρεσβύτεροι, τοῦ νέου· καὶ τοῦ παιδὸς, οἱ πατέρες· καὶ τοῦ νουθετήσαντες, καὶ τῷ πολλῷ χρόνῳ τὴν ἐμπειρίαν συλλέξαντες. Θαυμάσητε δὲ μηδὲν, εἰ νέος νουθετῶ γέροντας· καὶ τοῦτο ἡμέτερον, εἴ τι πολιαῖς ἀμεινον συνορᾶν ἔχω. Πόσον ἔτι βιωσόμεθα χρόνον, ὃ τίμιαι πολιαὶ, καὶ Θεῷ πλησιάζουσαι; Πόσον ἐνταῦθα κακοπαθήσομεν; Οὐδὲ ὁ πᾶς ἀνθρώπων βίος μακρὸς, ὡς τῇ θείᾳ φύσει καὶ ἀτελευτήτῳ παραβαλεῖν, μὴ ὅτι τὸ τῆς ζωῆς λείφανον, καὶ ἡ λύσις, ὡς ἀν εἴποιμεν, τῆς ἀνθρωπίνης πνοῆς, καὶ τοῦ προσκαρτούσου βίου τὰ τελευταῖα. Πόσον ἡμᾶς ἔφη Καισάριος; Πόσον ἔτι τὸν ἀπελθόντα πενθήσομεν; Οὐ πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπειγόμεθα μονήν; Οὐ τὸν αὐτὸν ὑποδυσόμεθα λίθον αὐτίκα; Οὐχ ἡ αὐτὴ κόνις μετὰ μικρὸν ἐσόμεθα; Οὐ τοσοῦτον κερδανοῦμεν ἐν ταῖς μηκραῖς ταύταις ἡμέραις, δσον πλείω κακὰ, τὰ μὲν ἰδόντες, τὰ δὲ

(α) Β καὶ Μ—Μέγα δὲ τοῖς πεγθοῦσι τὸ κτλ.

(β) Β καὶ Μ—λήψη τοις

παθόντες, τὰ δὲ καὶ πράξαντες ἵσως, λειτουργῆσαι τῷ τῆς φύσεως νόμῳ τὴν κοινὴν εἰσφορὴν καὶ ἀσάλευτον, καὶ τοῖς μὲν ἐπαπελθεῖν, τῶν δὲ προαπελθεῖν, καὶ τοὺς μὲν κλαῦσαι, ὑπὸ δὲ τῶν θρηνηθῆναι, καὶ περὶ ἄλλων ἀντιλαχθεῖν ὃν προεισηγκαμεν ἄλλοις τῶν δακρύων ἔρχοντο;

ιθ'. Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν, ἀδελφοί, τῶν ζώντων πρόσκαιρων οὐτοῦτο τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. «Ονχρ ἐσμὲν, οὐχ ἴστάμενον (α), φάσμα τι μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὀρνέου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἥχος οὐκ ἔχουσα, κόνις, ἀτριτές, ἐωθινὴ δρόσος, ἀνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον (β). «Ἄνθρωπος, ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, πώσει ἀνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἔξανθήσει (γ)»· καλῶς δὲ θεῖος Δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφίλοσοφης· καὶ ἐν ἐκείνοις πάλιν τοῖς βῆμασι, «Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι (δ)· καὶ παλαιστῶν μέτρον τὰς ἀνθρωπίνας ἡμέρας δρίζεται (ε). Τί δὲ εἴποις πρὸς Ἱερεμίαν, δις καὶ τῇ μητρὶ (ζ) μέμφεται, τῆς γεννήσεως ἀλγῶν, καὶ ταῦτα ἐπ' ἀλλοτρίοις πταίσμασι (ζ); Πάντα εἰδον, φησὶν δὲ Ἐκκλησιαστὴς (η), πάντα ἐπιπλήθον λογισμῷ τὰ ἀνθρώπινα, πλοῦτον, τρυφὴν, δύναστείαν, δόξαν τὴν ἀστατον, σοφίαν τὴν ὑποφεύγουσαν πλέον ἢ κρατουμένην πάλιν τρυφὴν, σοφίαν πάλιν, ἐπὶ τὰ αὐτὰ πολλάκις ἀνακυκλούμενος, γαστρὸς ἥδονάς, πκραδείσους, πλῆθος οἰκετῶν, πλῆθος κτημάτων, οἰνοχόους καὶ οἰνοχόας, ἄδοντας καὶ ἀδούσας, ὅπλα, δορυφόρους, ἔθνη προσπίπτοντα, φόρους συλλεγομένους, ὄφρυν βασιλείας, ὅσα περιττά βίου (θ), ὅσα τῶν ἀναγκαίων, οἵς ὑπὲρ πάντας ἥλθον βασιλεῖς τοὺς ἔμπροσθεν· καὶ τί ἐπὶ πᾶσι τούτοις; «Πάντα ματαιότης ματαιοτάτων, τὰ πάντα ματαιότης, καὶ προαιρέσις πνεύματος» (ι), εἰτ' οὕτη

(α) Ἰωδ., Κ', 8.

(β) Σοφ. Σολομ. Ε', 10—12. Βλ. καὶ Ὁσπὲτ ΙΓ', 3.

(γ) Ψαλμ. ΡΒ', 15. Βλ. καὶ Ησ. Μ', 6. καὶ Α' Πέτρ. Α', 24.

(δ) Ψαλμ. ΡΑ', 24. (ε) Ψαλμ. ΔΗ', 6. (ζ) Β—δις καὶ μητρὶ

(ζ) Ἱερεμ. ΙΕ', 10.

(η) Ἐκκλησιαστ. Α', 14.

(θ) Μ— περιττά τοῦ βίου

(ι) Ἐκκλησιαστ. ΙΒ', 8 κ' ἐπόμ.

δρμή τις ψυχῆς ἀλόγιστος, καὶ περισπασμὸς ἀνθρώπου τοῦτο κα-
τακριθέντος, ἵσως ἐκ τοῦ παλαιοῦ πτώματος. Ἀλλὰ « Τέλος λό-
γου, φησί, τὸ πᾶν ἄκουε, τὸν Θεὸν φοβοῦ (α)» ἐνταῦθα τῆς ἀπο-
ρίας ἴσταται· καὶ τοῦτο σοι μόνον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς τὸ κέρδος,
ὅδηγηθῆναι διὰ τῆς ταραχῆς τῶν ὀρωμένων καὶ σαλευομένων, ἐπὶ
τὰ ἔστατα καὶ μὴ κινούμενα.

κ'. Μὴ τοίνυν πενθῶμεν Καισάριον, οἵων ἀπολλάγη κακῶν εἰδό-
τες, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς, οἵοις ὑπελείφθημεν, καὶ οἵα θησαυρίσομεν,
εἰ μὴ γνησίως Θεῷ προσθέμενοι, καὶ παραδραμόντες τὰ παρα-
τρέχοντα, πρὸς τὴν ἀνω ζωὴν ἐπειγομέθα· ἔθ' ὑπὲρ γῆς (β) ὄντες,
καταλιπόντες τὴν γῆν, καὶ τῷ Πνεύματι φέροντι πρὸς τὰ ἀνω
γνησίως ἀκολουθήσαντες. Ταῦτα καὶ ἀλγεινὰ τοῖς ὅλιγοψύχοις,
καὶ κοῦφα τοῖς ἀνδρικοῖς τὴν διάνοιαν. Σκοπῶμεν δὲ οὕτως. Οὐκ
ἀρξει Καισάριος; Ἀλλ' οὐδὲ ἀρχθήσεται πρὸς ἄλλων. Οὐ φοβήσει
τινάς; Ἀλλ' οὐδὲ δείσει βαρὺν δεσπότην, πολλάκις τὸν οὐδὲ ἀρ-
χεσθαι ἀξιον; Οὐ συνάξει πλοῦτον; Ἀλλ' οὐδὲ ὑπόψεται φθόνον,
ἢ ψυχὴν ζημιωθήσεται κακῶς συνάγων· καὶ τοσοῦτον ἀεὶ προσ-
λαμβάνειν ζητῶν, ὅσον ἐκτήσατο. Τοιαύτη γάρ ἡ τοῦ πλουτεῖν
νόσος, ὅρον τοῦ δεῖσθαι πλείονος οὐκ ἔχουσα, ἀλλὰ τὸ ποτὸν ἀεὶ
δίψους ποιουμένη φάρμακον (γ). Οὐκ ἐπιδείξεται λόγους; Ἀλλ'
ὑπὸ λόγων γε θαυμασθήσεται. Οὐ φιλοσοφήσει τὰ Ἰπποκράτους
καὶ Γαληνοῦ, καὶ τῶν ἀντιθέτων ἔκεινοις; Ἀλλ' οὐδὲ κακοπαθή-
σει νόσοις, ἰδίας ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς λύπας καρπούμενος.
Οὐκ ἀποδείξει τὰ Εὐκλείδου, καὶ Πτολεμαίου, καὶ Ἡρωνος; Ἀλλ'
οὐδὲ ἀλγήσει τοῖς ἀπαιδεύτοις φυσῶσι μείζονα. Οὐκαλλωπιεῖται (δ)
τοῖς Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους, καὶ Πύρρωνος, καὶ Δημοκρίτοις
δὴ τισι, καὶ Ἡρακλείτοις, καὶ Ἀναξαγόραις, Κλεάνθεις τε, καὶ
Ἐπικούροις, καὶ οὐκ οἶδ' οἵς τισι τῶν ἐκ τῆς σεμνῆς στοᾶς καὶ
ἀκαδημίας; Ἀλλ' οὐδὲ φροντίσει ὅπως διαλύσῃ τούτων τὰς πι-
θανότητας. Τί με δεῖ μνημονεύειν τῶν ἄλλων; Ἀλλὰ ταῦτα δὴ

(α) Ἐκκλησιαστ. ΙΒ', 13. (β) Β καὶ Μ—ἔτι ὑπὲρ γῆς

(γ) Ἐμ. ἀντίγρ. — Τοιαύτη γάρ ἡ τοῦ πλουτεῖν νόσος· ὅρον τοῦ πλείονος οὐκ
εἰδὼς, ἀλλὰ τὸ ποτὸν ἀεὶ δίψους ἔτι ποιούμενος φάρμακον.

(δ) Β καὶ Μ—Οὐ καλλωπιεῖται

τὰ τίμια πᾶσι καὶ περισπούδαστα· οὐ παραστήσεται γαμετὴν ἢ παιδας (α); Ἐλλ' οὐδὲ θρηνήσει τούτους, ἢ θρηνηθήσεται ὑπὸ τούτων, ἢ καταλιπών ἄλλοις, ἢ καταλειφθεὶς συμφορᾶς ὑπόμνημα. Οὐ κληρονομήσει χρημάτων; Ἐλλὰ κληρονομηθήσεται, ὥφε διαταναστῇ, πάντα μεθ' ἔαυτοῦ φερόμενος. "Ω τῆς φιλοτιμίας! ὡ τῆς καινῆς παρακλήσεως! ὡ τῆς μεγαλοψυχίας τῶν ἐπιβαλλομένων! Ήκούσθη κήρυγμα πάσις ἀκοῆς ἀξιον, καὶ μητρὸς πάθος κενοῦται δι' ὑποσχέσεως καλῆς καὶ ὁσιας, δοῦναι τὰ πάντα τῷ παιδὶ, τὸν ἔκεινου πλοῦτον, ὑπὲρ ἔκεινου δῶρον ἐντάφιον, καὶ μηδὲν ὑπολειφθῆναι τοῖς προσδοκήσασιν.

κα'. Οὕπω ταῦτα ίκανὰ πρὸς παραμυθίαν; Προσοίσω τὸ μεῖζον φάρμακον. Πείθομαι σοφῶν λόγοις, ὅτι ψυχὴ πᾶσα καλὴ τε καὶ θεοφιλής, ἐπειδὴν τοῦ συνδεδεμένου λυθεῖσα σώματος, ἐνθένδε ἀπαλλαγῆ, εὐθὺς μὲν ἐν συναισθήσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μένοντος αὐτὴν καλοῦ γενομένη, (ἄτε τοῦ ἐπισκοτοῦντος ἀνακαθαρθέντος, ἢ ἀποτεθέντος, ἢ οὐκ οἶδ', ὅτι καὶ λέγειν χρή) θαυμασίαν τινὰ ἥδονὴν ἥδεται καὶ ἀγάλλεται, καὶ ἔλεως χωρεῖ πρὸς τὸν ἔαυτῆς Δεσπότην, ὡσπερ τι δεσμωτήριον χαλεπὸν τὸν ἐνταῦθα βίον ἀποφυγοῦσα, καὶ τὰς περικειμένας ἀποσεισαμένη πέδας, ὥφε δὲ τὸ τῆς διανοίας πτερὸν καθεῖλκετο, καὶ οἷον ἥδη τῇ φαντασίᾳ καρποῦται τὴν ἀποκειμένην μακαριότητα· μικρὸν δ' ὅστερον, καὶ τὸ συγγενὲς σαρκίον ἀπολαβοῦσα, ὥ τὰ ἔκειθεν συνεφιλοσόφησε, παρὸ τῆς καὶ δούστης καὶ πισευθίσης γῆς, τρόπον δν οἶδεν ὁ ταῦτα συνδήσας, καὶ διαλύσας Θεός, τούτῳ συγκληρονομεῖ τῆς ἔκειθεν δόξης· καὶ καθάπερ τῶν μοχθηρῶν αὐτοῦ μετέσχε διὰ τὴν συμφιέλαν, οὗτω καὶ τῶν τερπνῶν ἔαυτῆς μεταδίδωσιν, δόλον εἰς ἔαυτὴν ἀναλώσασα, καὶ γενομένη σὸν τούτῳ ἐν καὶ πνεῦμα, καὶ νοῦς, καὶ θεός, καταποθέντος ὑπὸ τῆς ζωῆς τοῦ Θυητοῦ τε καὶ ρέοντος. "Ακουε γοῦν οἷς περὶ συμπήξεως δστῶν τε καὶ γεύρων φιλοσοφεῖται τῷ θείῳ Ἱεζεκιήλ (β). ὅσα μετ' ἔκεινον τῷ θείῳ Παύλῳ

(α) Β καὶ Μ—γαμετὴν; οὐ παιδές;

(β) Ἱεζεκ. ΛΖ', 3 κ' ἐπόμ.

περὶ σκηνώματος ἐπιγείου, καὶ οἰκίας ἀχειροποιήτου, τοῦ μὲν καὶ ταλυθησομένου, τῆς δὲ ἀποκειμένης ἐν οὐρανοῖς· καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκδημίαν, ἐνδημίαν πρὸς Κύριον εἶναι φέσκοντος· τὴν δὲ σὺν τούτῳ ζωὴν, ὡς ἐκδημίαν ὀδυρομένου (α), καὶ διὰ τοῦτο ποθοῦντος καὶ σπεύδοντος τὴν ἀνάλυσιν (β). Τί μικροψύχῳ περὶ τὰς ἑλπίδας; Τί γινομαι πρόσκαιρος; Ἀναμένω τὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου φωνὴν, τὴν ἐσχάτην σάλπιγγα (γ), τὸν οὐρανοῦ μετασχηματισμὸν, τὴν γῆς μεταποίησιν (δ), τὴν τῶν στοιχείων ἐλευθερίαν, τὴν κόσμου παντὸς ἀνακαίνισιν (ε). Τότε Καισάριον αὐτὸν ὅψομαι, μηκέτι ἐκδημοῦντα, μηκέτι φερόμενον, μηκέτι πενθούμενον, μηκέτι ἐλεούμενον, λαμπρὸν, ἔνδοξον, ὑψηλόν· οὗδε μοι καὶ κατ' ὄντα ὀφθῆς πολλάκις, ὃ φίλτατε ἀδελφῶν ἐμοὶ, καὶ φιλαδελφότατε, εἴτε τοῦ βούλεσθαι τοῦτο ἀνατυποῦντος, εἴτε τῆς ἀληθείας.

κε'. Νυνὶ δὲ, ἀφεὶς τοὺς θρήνους, εἰς ἐμαυτὸν βλέψω, μή τι θρήνων ἀξιον λάθω φέρων, καὶ τὰ ἐμαυτοῦ περισκέψομαι. «Τίοι ἀνθρώπων (μέτεις γάρ πρὸς ὑμᾶς ὁ λόγος), ἔως πότε θρυκάρδιοι καὶ παχεῖς τὴν διάνοιαν; ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος (σ); μέγα τι τὸν ἐνταῦθα βίον, καὶ τὰς ὀλίγας ταύτας ἡμέρας πολλὰς ὑπολαμβάνοντες, καὶ τὴν διάζευξιν ταύτην, τὴν ἀσπαστὴν καὶ ἡδεῖαν, ὡς δὴ τι βαρὺ καὶ φρικῶδες ἀποστρεφόμενοι; Οὐ γνωσώμεθα ἡμᾶς αὐτούς; Οὐ τὰ φαινόμενα ῥίψωμεν; Οὐ πρὸς τὰ νοούμενα βλέψωμεν; Οὐκ, εἴ τι καὶ λυπεῖσθαι χρὴ, τούγαντον ἀνικασθμεθα τῇ παροικίᾳ μηκυνομένη, κατὰ τὸν θεῖον Δασεῖδ (ζ), σκηνώματα σκοτασμοῦ, καὶ τόπον κακώσεως, καὶ ἰλὺν βυθοῦ, καὶ σκιὰν θανάτου (η) τὰ τῆδες ἀποκαλοῦντα (θ), διτι βραδύνομεν ἐν τοῖς τάφοις, οἵς περιφέρομεν, διτι ὡς ἀνθρωποι ἀποθνή-

(α) Β' πρὸς Κορινθ. Ε', 1—6.

(β) Πρὸς Φιλιππην. Α', 23.

(γ) Α' πρὸς Θεσσαλον. Δ', 15—16.

(δ) Α' πρὸς Κορινθ. ΙΕ', 52.

(ε) Β' Ηέτρου Γ', 10—13.

(ζ) Ψαλμ. Δ', 3.

(η) Ψαλμ. ΡΙΘ'. 5.

(η) Ψαλμ. ΣΗ', 3 καὶ ΜΓ', 20.

(θ) Β—τὰ τῆδες ἀποκαλοῦντος;

σκομεν τὸν τῆς ἀμαρτίας θάνατον, θεοὶ γεγονότες; Τοῦτον ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν φόβον, τούτῳ νύκτωρ (α) καὶ μεθ' ἡμέραν σύνειμι· καὶ οὐκ ἔχει με ἀναπνεῖν ἢ ἐκεῖθεν δόξα, καὶ τὰ ἐκεῖσε δικαιωτήρια· ὃν τῆς μὲν ἐφίεμαι μέχρι· καὶ τοῦ δύνασθαι λέγειν· «Ἐκλείπει· η εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχὴ μου (β)»· τὰ δὲ φρίττω, καὶ ἀποστρέφομαι. Ἐκεῖνο δὲ οὐ δέδοικα, μή μοι τὸ σῶμα τοῦτο διαρρέειν καὶ διαφθαρέειν, παντελῶς οἰχήσποται· ἀλλὰ μή τὸ τοῦ Θεοῦ πλάσμα τὸ ἔνδοξον (ἔνδοξον γάρ κατορθοῦν, ὥσπερ ἀτιμον ἀμαρτάνον), ἐνῷ λόγος, νόμος, ἀλπίς, τὴν αὐτὴν τοῖς ἀλόγοις ἀτιμίαν κατακριθῆ, καὶ μηδὲν πλέον ἢ μετὰ τὴν διάζευξιν, ὡς ὅφελόν γε τοῖς πονηροῖς, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν πυρὸς ἀξίοις.

καὶ· Εἴθε νεκρώσαιμι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς (γ) ! εἴθε πάντα τῷ πνεύματι δαπανήσαιμι, τὴν στενὴν καὶ ὀλίγοις βατήν ὁδεύσας, μή τὴν πλατεῖαν καὶ ἀνετον (δ) ! Ός τὰ γε μετὰ τοῦτο λαμπρὰ καὶ μεγάλα, καὶ μεῖζων ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν ἀλπίς. «Τέ ἐσιν ἀνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ (ε)» ; Τί τὸ κακιὸν τοῦτο περὶ ἐμὲ μυστήριον ; Μικρός εἰμι καὶ μέγας, ταπεινός καὶ ὑψηλός, θυητὸς καὶ ἀθάνατος, ἐπίγειος καὶ οὐράνιος. Ἐκεῖνα μετὰ τοῦ κάτω κόσμου, ταῦτα μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνα μετὰ τῆς σαρκὸς, ταῦτα μετὰ τοῦ πνεύματος. Χριστῷ συνταφῆναι με δεῖ, Χριστῷ συνκαναστῆναι, συγκληρονομῆσαι Χριστῷ, οὐδὲν γενέσθαι Θεοῦ, Θεὸν αὐτόν. Ορᾶτε ποῖ προϊών ἀνήγαγεν ἡμᾶς ὁ λόγος. Μικροῦ καὶ χάριν ὄμοιογώ τῷ πάθει, ὃ τοιαῦτα ἐφίλοσοφοισα, καὶ δι' ὃ μᾶλλον ἐραστῆς ἐγενόμην τῆς ἐνθένδε ἀπανκαστάσεως. Τοῦτο ἡμῖν τὸ μέγα μυστήριον βούλεται· τοῦτο ἡμῖν ὁ ἐνανθρωπάσας δι' ἡμᾶς καὶ πτωχεύσας Θεός, ἵνι ἀναστήσῃ (ζ) τὴν σάρκα, καὶ ἀνασώσηται τὴν εἰκόνα, καὶ ἀναπλάσῃ τὸν ἀνθρωπόν, ἵνα γενώμεθα οἱ πάντες ἐν Ἑρμήνῃ, γενομένῳ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν ἡμῖν τελείως, ὅσα περ ἔστιν αὐτό;

(α) Β καὶ Μ—καὶ νύκτωρ

(β) Ψαλμ. ΡΙΗ', 81.

(γ) Πρὸς Κολοσ. Γ', 3.

(δ) Ματθ. Ζ', 43—44.

(ε) Ψαλμ. Η', 3.

(ζ) Β καὶ Μ—ἴγαν ἀναστήσῃ

ἴνα μηκέτι ὥμεν ἅρρεν καὶ θῆλυ, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος (α), τὰ τῆς σαρκὸς γνωρίσματα, μόνον δὲ φέρωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸν θεῖον χαρακτῆρα, παρ' οὐ καὶ εἰς ὃν γεγόναμεν, τοσοῦτον ἀπ' αὐτοῦ μορφωθέντες καὶ τυπωθέντες, ὥστε καὶ ἀπὸ μόνου γιγάσκεσθαι.

χδ'. Καὶ εἴη μέν γε ὅπερ ἐλπίζομεν, κατὰ τὴν μεγάλην Θεοῦ τοῦ μεγαλοδώρου φιλανθρωπίαν· δις, μικρὰ αἰτῶν, μεγάλα χαρίζεται νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον τοῖς γηγενεῖς αὐτὸν ἀγαπῶσι· πάντα στέγοντες, πάντα ὑπομένοντες διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην τε καὶ ἐλπίδα (β). ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστοῦντες δεξιοῖς τε ὅμοιός καὶ ἀριστεροῖς, ἡδέσι, λέγω, καὶ ἀνιαροῖς (ἐπειδὴ καὶ ταῦτα σωτηρίας ὅπλα πολλάκις οἶδεν ὁ λόγος), αὐτῷ παρακατατιθέμενοι τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, τὰς τῶν προκαταλυόντων, ὥσπερ ἐν ὁδῷ κοινῇ τῶν ἐτοιμοτέρων. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου λήξωμεν (γ)· ἀλλὰ καὶ νῦν τῶν δακρύων, ἐπὶ τὸν τάφον ἥδη σπεύδοντες τὸν ὑμέτερον, ὃν δῶρον παρ' ὑμῶν ἔχει Καισάριος, λυπηρόν τε καὶ μόνον (δ), γονεῦσι μὲν ἐτοιμασθέντα καὶ γέρας κατὰ καιρὸν, παιδὶ δὲ καὶ νεότητι δωρηθέντα παρὰ τὸ εἰκὸς, καὶ οὐκ ἀπεικός τῷ διέποντι τὰ ἡμέτερα. Ὡ Δέσποτα πάντων καὶ ποιητὰ, καὶ διαφερόντως τοῦ πλάσματος! Ὡ Θεὲς τῶν σῶν ἀνθρώπων, καὶ πάτερ, καὶ κυρερηνῆτα! Ὡ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριε! Ὡ ψυχῶν ἡμετέρων ταρίχ καὶ εὐεργέτα! Ὡ ποιῶν τὰ πάντα, καὶ μετασκευάζων τῷ τεχνίτῃ Λόγῳ κατὰ καιρὸν (ε), καὶ ὡς αὐτὸς ἐπίστασαι τῷ βάθει τῆς σῆς σοφίας (ζ) καὶ διοικήσεως· νῦν μὲν δέχοιο Καισάριον ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας ἀποδημίας· εἰ δὲ τὸν τελευταῖον πρῶτον, συγχωροῦμεν τοῖς σοῖς λόγοις, οἷς τὸ πᾶν φέρεται· δέχοιο δὲ καὶ ἡμᾶς ὕστερον ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, οἰκονομήσας ἐν τῇ σαρκὶ, ἐφ' ὃσον ἂν ἦ συμφέρον· καὶ δέχοιο γε διὰ τὸν σὸν φόβον ἐτοιμασθέντας, καὶ οὐ ταρασσομένους (ζ), οὐδὲ ὑποχωροῦντας ἐν ἡμέρᾳ

(α) Πρὸς Γαλάτ. Γ', 28.

(β) Λ' πρὸς Κορινθ. ΙΙΓ', 7.

(γ) Β καὶ Μ—“Ο δὴ καὶ αὐτοὶ ποιήσαντες, ἐνταῦθα τοῦ λόγου λήξωμεν.

(δ) Β καὶ Μ—Λυπηρόν τε καὶ μόνιμον,

(ε) Ἀριώς Ε', 8.

(ζ) Β—τῆς σοφίας

(ζ) Ψαλμ. ΡΙΙΙ', 60.

τῇ τελευταῖᾳ, καὶ βίᾳ τῶν ἐντεῦθεν ἀποσπωμένους, ὃ τῶν φιλοκόσμων ψυχῶν πάθος καὶ φιλοσάρχων, ἀλλὰ προθύμως πρὸς τὴν αὐτόθεν ζωὴν τὴν μακραίωνά τε καὶ μακαρίαν, τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, φό̄νος δόξα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ, ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ.

ΕΜΕΛΛΕΝ ἅρι, πολλὰς ἡμῖν ὑποθέσεις τῶν λόγων φέλ προτιθεταις ὁ μέγας Βασίλειος (καὶ γάρ ἐφιλοτιμεῖτο τοῖς ἔμοις λόγοις, ὡς οὕπω τοῖς ἑαυτοῦ τῶν πάντων οὐδεὶς), ἑαυτὸν νῦν ἡμῖν (α) προθήσειν ὑπόθεσιν ἀγώνων μεγίστην, τοῖς περὶ λόγους ἐσπουδακόσιν. Οἶμαι γάρ, εἴ τις τῆς ἐν λόγοις δυνάμεως πεῖραν ποιούμενος, ἔπειτα πρὸς μέτρον κρῖναι ταύτην θελήσειε, μίαν ἐκ πασῶν ὑπόθεσιν προστησάμενος, καθάπερ οἱ ζωγράφοι τοὺς ἀρχετύπους πίνακας, ταύτην ἀν ύφελῶν μόνην, ὡς λόγου κρείτονα, τῶν ἀλληλῶν ἐλέσθαι τὴν πρώτην. Τοσοῦτον ἔργον ἡ τοῦ ἀνδρὸς εὐφημία, μὴ δὲ τι γε ἡμῖν τοῖς πάλαι πᾶν τὸ φιλότιμον καταλύσασιν ἀλλὰ καὶ οἵς βίος ἐστίν ὁ λόγος, ἐν τούτῳ ἐσπουδακόσι καὶ μόνον, ταῖς τοιαύταις ἐνευδοκιμεῖν ὑποθέσειν. Εχω μὲν οὕτω περὶ τούτων, καὶ, ὡς ἔμαυτὸν πείθω, λίαν ὅρθις. Οὐκ οἶδα δὲ, εἰς δὲ, τι (β) ἀν ἄλλο χρησαίμην τοῖς λόγοις, μὴ νῦν χρησάμενος· ἢ δὲ, τι ποτ' ἀν μᾶλλον ἢ ἔμαυτῷ χαρισαίμην, ἢ τοῖς ἀρετῆς ἐπαινέταις, ἢ τοῖς λόγοις αὐτοῖς, ἢ τὸν ἀνδρὸν τοῦτον θαυμάσας. Ἐμοὶ τε γάρ ἔσται τοῦτο χρέος ίκανῶς ἀφωσιωμένον. Χρέος δὲ, εἴ περ ἄλλο τι, τοῖς

(α) Β—έαυτὸν νῦν προθήσειν

(β) Β—Οὐκ οἶδα δὲ εἰς δὲ,

ἀγαθοῖς τά τε ἄλλα καὶ περὶ τὸν λόγον, ὁ λόγος. 'Ἐκείνοις θ' ἀμα
μὲν ἡδονὴ γένοιτο, καὶ ἅμα παράκλησις εἰς ἀρετὴν, ὁ λόγος. ⁷Ων
γὰρ τοὺς ἐπαίνους οἶδα, τούτων σχφῶς καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἐπ' οὐ-
δενὸς οὖν τῶν ἀπάντων, οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ τῶν ἀπάντων. Τοῖς
τε λόγοις αὐτοῖς ἀμφοτέρωθεν ἀν ἔχοι τὸ πρᾶγμα καλῶς. Εἰ μὲν
ἔγγυς ἐλθοιεν τῆς ἀξίας, τὴν ἔχυτῶν ἐπιδεδειγμένοις δύναμιν· εἰ
δὲ πλεῖστον ἀπολειψθείεν (ὅ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη τοῖς ἐκείνον
ἐγκωμιάζουσιν), ἔργω δεδηλωκόσι τὴν ἡτταν, καὶ τὸ, κρείττον ἡ
κατὰ λόγου δύναμιν, εἶναι τὸν εὐφημούμενον.

β'. ⁸Α μὲν οὖν πεποίκε μοι τὸν λόγον, καὶ δι' ἀ τὸν ἀγῶνα
τοῦτον ἐνεστησάμην, ταῦτά ἔστιν. Εἰ δὲ τοσοῦτον ἀπήντηκα τοῦ
καιροῦ δεύτερος, καὶ μετὰ τοσούτους ἐπαινέτας, ιδίᾳ τε καὶ δη-
μοσίᾳ τὰ ἐκείνου σεμνύναντας (α), μηδεὶς θαυμαζέτω. ⁹Αλλὰ συγ-
γινωσκέτω μὲν ἡ θεία ψυχὴ, καὶ πάντα ἐμοὶ (β) σεβασμία καὶ
νῦν καὶ πρότερον. Πάντως δὲ ὡς σὺν ἡμῖν ὅν, ἐπηνάρθου πολλὰ
τῶν ὅμινων, ὅρφε τε φιλίας καὶ νόμῳ κρείττονι (γ) (οὐ γὰρ αι-
σχύνομαι τοῦτο λέγειν, ὅτι καὶ πᾶσι νόμοις ἦν ἀρετῆς), οὕτω καὶ
ὑπὲρ ἡμᾶς γενόμενος, συγγνώμων ἔσται τοῖς ἡμετέροις. Συγγινω-
σκέτωσαν δὲ καὶ ὑμῶν ὅσοι θερμότεροι τοῦ ἀνδρὸς ἐπαινέταις εἰ-
περ τις ἔστιν ἄλλου θερμότερος, ἀλλὰ μὴ τοῦτο μόνον πάντες
ὅμοτιμοι τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐφημίαν. Οὐ γάρ ὀλιγωρίᾳ τὸ εἰκὸς ἐνε-
λίπομεν (δ)· μή ποτε τοσοῦτον ἀμελήσαιμεν, ἢ ἀρετῆς, ἢ τοῦ φιλικοῦ
καθήκοντος· οὐδὲ τῷ νομίζειν ἄλλοις μᾶλλον ὅμινων προσήκειν τὸν
ἐπαινινον. ¹⁰Αλλὰ πρῶτον μὲν ὕκνουν τὸν λόγον (εἰρήσεται γὰρ τάλη-
θες), ὥσπερ οἱ τοῖς Ιεροῖς προσιόντες, πρὶν καθαρίζηνται καὶ φωνὴν
καὶ διάνοιαν. ¹¹Ἐπειτ' οὐκ (ε) ἀγνοοῦντας μὲν, ὑπομνήσω δ' οὖν
ὅμινων, ὃν μεταξὺ περὶ τὸν ἀληθῆ λόγον ἡσχολήμεθα κινδυνεύοντα,
καλῶς; βιασθέντες, καὶ κατὰ Θεὸν ἵστως ἐκδημοι· γεγονότες· καὶ
οὐδ' ἀπὸ γνώμης ἐκείνῳ τῷ γενναῖῳ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῇ, καὶ
μηδὲν ἔτερον ἀναπνεύσαντι, ὅτι μὴ λόγον εὔσεβη καὶ κόσμου παν-

(α) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ.—σεμνύνοντας,

(β) Β καὶ Μ—καὶ πάντας ἐμοὶ

(γ) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ.—καὶ νόμοις κρείττονι

(δ) Β—ένετες! πορευόμενοι (ε) Β καὶ Μ—Ἐπειτα, οὐκ

τὸς σωτήριον. Τὰ γάρ τοῦ σώματος, ἵσως οὐδὲ θαρρήσαι χρὴ λέεις γεινὶ ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ ὑπὲρ τὸ σῶμα, πρὶν ἐνθένδε μεταγαστῆ, καὶ μηδὲν ἀξιοῦντι τῶν τῆς ψυχῆς καλῶν ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ παραθλάπτεσθαι. Τὰ μὲν δὴ τῆς ἀπολογίας, ἐνταῦθα κείσθω. Καὶ γάρ οὐδὲ μακροτέρας οἷμαι ταύτης δεήσειν ἡμῖν, πρὸς ἐκεῖνόν γε ποιουμένοις τὸν λόγον (α), καὶ τοὺς εἰδότας σαφῶς τὰ ἡμέτερα. Ἡδη δὲ πρὸς αὐτὴν ἡμῖν ἰτέον τὴν εὐφημίαν, αὐτὸν προστησαμένοις τοῦ λόγου τὸν ἐκείνου Θεόν· μὴ καθυθρίσαι τὸν ἀνδρα τοῖς ἐγκωμίοις, μηδὲ πολὺ δεύτερον τῶν ἄλλων ἔλθεῖν· καὶν ἐκείνου πάντες ἵσον ἀπολειπώμεθα, καθάπερ οὐρανοῦ καὶ ἡλιακῆς ἀκτῖνος, οἱ πρὸς αὐτὰ βλέποντες.

γ'. Εἰ μὲν οὖν ἐώρων αὐτὸν γένει καὶ τοῖς ἐκ γένους φιλοτιμούμενον, ἢ τινι τῶν μικρῶν ὅλως καὶ οἵ οἱ χαμαὶ βλέποντες (β), ἄλλος δὲν ἡρώων ὥσθη κατάλογος. "Οσα τῶν ὑπὲρ ἐκεῖνον, τοῖς χρόνοις, ἐκείνῳ συνεισενεγκεῖν εἴχομεν! Καὶ οὐδ' ἀν ταῖς ἴσοραις παρήκαμεν ἔχειν τι πλέον ἡμῶν ἐκεῖνον γε πλέον ἔχοντες πάντας, τὸ μὴ πλάσμασι, μηδὲ μύθοις, αὐτοῖς δὲ τοῖς πράγμασι καλλωπίζεσθαι, καὶ δὴν πολλοὶ μάρτυρες. Πολλὰ μὲν γάρ δὲ Πόντος ἡμῖν ἐκ τοῦ πατρὸς προβάλλει τὰ διηγήματα· καὶ οὐδενὸς ἐλάττω τῶν πάλαι περὶ αὐτὸν θαυμάτων, ὃν πλήρης πᾶσα συγγραφή τε καὶ ποίησις πολλὰ δὲ τὸ ἐμὸν ἔδαφος τοῦτο, οἱ σεμνοὶ Καππαδόκαι, τὸ μηδὲν ἡττον κουροτρόφον (γ), ἢ εὕππον." Οθεν τῷ πατρῷ γένεις τὸ μητρῷον ἡμεῖς ἀντανίσχομεν. Στρατηγίαι τε καὶ δημαγωγίαι, καὶ κράτος ἐν βασιλείοις αὐλαῖς· ἔτι δὲ περιουσίαι, καὶ θρόνων ὑψη, καὶ τιμαὶ δημόσιαι, καὶ λόγων λαμπρότητες, τίνων ἢ πλείους, ἢ μείζους; Ὡν ἡμῖν εἰ βουλομένοις εἰπεῖν ἐξῆν, οὐδὲν δὲν ἂν ἡσαν ἡμῖν (δ) οἱ Πελοπίδαι, καὶ Κεκροπίδαι, καὶ οἱ Ἀλκμαίωνες, Λιακίδαι τε καὶ Πρακλείδαι, καὶ ὃν οὐδὲν ὑψηλότερον οἴτινες ἐν

(α) Β—πρὸς ἐκεῖνόν γε ποιούμενος καὶ τοὺς εἰδότας κτλ.

(β) Ἐκ τοῦ Μ.—Ἐν δὲ τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. καὶ ἐν τῷ Β—καὶ ὅσων οἱ χαμαὶ βαῖνον τε ει,

(γ) Ἐν τῷ περισσεύσι τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου προσγέγραπται· πατέρος φίλον,

νεοτρόφον οἴον τις ἐπεξήγησις τοῦ κουροτρόφου.

(δ) Β—οὐδὲν δὲν ἡμῖν οἱ Πελοπίδαι,

τῶν οἰκείων φανερῶς εἰπεῖν οὐκ ἔχοντες, ἐπὶ τὸ ἀφανὲς καταφέν-
γουσι, δαίμονας δή τινας καὶ θεοὺς καὶ μύθους τοῖς προγόνοις ἐπι-
φημίζοντες, ὃν τὸ σεμνότατον ἀπιστία, καὶ ὕβρις τὸ πιστευόμενον.

δ'. Ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ἀνδρὸς ἡμῶν ὁ λόγος, κατ' ἄνδρα κρίνεσθαι
τὴν εὐγένειαν ἀξιοῦντος, καὶ μὴ τὰς μὲν μορφὰς καὶ τὰς χροᾶς ἐξ
έσαυτῶν δοκιμάζεσθαι, καὶ τῶν ἵππων τοὺς εὐγενεστάτους ἢ ἀτι-
μοτάτους, ἡμᾶς δὲ ζωγρυφεῖσθαι τοῖς ἔξωθεν, ἐν ἢ δύο τῶν ἐξ
ἀρχῆς ὑπαρχόντων αὐτῷ, καὶ ταῦτα οἰκεῖα τῷ ἐκείνου βίῳ, καὶ
οἵς ἂν μάλιστα ἡσθεῖη λεγομένοις, εἰπών, ἐπ' αὐτὸν καὶ δὴ τρέψο-
μαι. Ἀλλου μὲν οὖν ἀλλο τι γνώρισμα καὶ διήγημα, καὶ γένους,
καὶ τοῦ καθ' ἔκαστον, ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, καθάπερ τις κλῆρος πα-
τρῷος, ἢ πόρρῳθεν ἢ ἐγγύθεν ἡργμένος, κάτεισιν εἰς τοὺς ὕστερον
τῷ δὲ (α), γενοῖν τοῖν ἀμφοτέροιν τὸ εὐσεβεῖς ἐπίσημον· δηλώσει
δὲ νῦν ὁ λόγος.

ε. Διωγμὸς ἦν, καὶ διωγμῶν ὁ φρικωδέστατος καὶ βαρύτατος·
εἰδόσι λέγω τὸν Μαξιμίνου, δις πολλοῖς τοῖς ἐγγύθεν γενομένοις
ἐπιφυεῖς, πάντας φιλανθρώπους ἀπέδειξε θράσει τε πολλῷ ρέων,
καὶ φιλονεικῶν τὸ τῆς ἀσεβείας κράτος ἀναδίσασθαι. Τοῦτον πολλοὶ
μὲν ὑπερέσχον τῶν ἡμετέρων ἀγωνιστῶν, καὶ μέχρι θανάτου διη-
γωνισμένοι, καὶ πρὸ θανάτου μικρόν· τοσοῦτον ἀπολειφθέντες, ὅσον
ἐπιθιώναι τῇ νίκῃ, καὶ μὴ συναπελθεῖν τοῖς παλαίσμασιν, ἀλλ' ὑ-
πολειφθῆναι τοῖς ἀλλοις ἀλεῖπται τῆς ἀρετῆς, ζῶντες μάρτυρες,
ἔμπνοοι στῆλαι, σιγῶντα κηρύγματα, σὺν πολλοῖς δὲ τοῖς ἀριθ-
μουμένοις καὶ οἱ πρὸς πατρὸς τούτῳ πατέρες, οἵς πᾶσαν ἀσκήσασιν
εὐεεβείας ὄδον, καλὴν ἐπήνεγκεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος τὴν κορωνίδα.
Παρασκευῆς μὲν γὰρ οὕτως εἶχον καὶ γγώμης, ὡς πάντα ῥαδίως
οἴσοντες, ἐξ ὃν στεφανοῖ Χριστὸς τοὺς τὴν ἐκείνου μιμησαμένους
ὑπὲρ ἡμῶν ἀθλησιν.

σ'. Ἐπεὶ δὲ νόμιμον αὐτοῖς ἔδει καὶ τὸν ἀγῶνα γενέσθαι (νόμος
δὲ μαρτυρίας, μήτ' ἐθελοντᾶς⁽⁶⁾) πρὸς τὸν ἀγῶνα χωρεῖν, φειδοῖ τῶν
θιωκόντων καὶ τῶν ἀσθενεστέρων, μήτε παρόντας ἀναδύεσθαι· τὸ

(α) B—τῷ δὲ γονοῖν ἀμφοτέροιν, M—τούς τῷ δὲ γενοῖν κτλ.

(β) B καὶ M—μή τε ἐθελοντᾶς

μὲν γάρ Θράσους, τὸ δὲ ἀνανδρίας ἔστι.), καὶ τούτῳ τιμῶντες ἐκεῖνοι τὸν νομοθέτην, τί μηχανῶνται; Μᾶλλον δὲ, πρὸς τί φέρονται παρὰ τῆς πάντα τὰ ἐκείνων ἀγούστης προνοίας; Ἐπί τινα τῶν Ποντικῶν ὄρῶν λόχυμην (πολλαὶ δὲ αὗται (α) παρ' αὐτοῖς εἰσὶ καὶ βιθεῖται, καὶ ἐπὶ πλεῖστον διήκουσαι) καταφεύγουσι, λίαν ὀλίγοις χρόμενοι, καὶ τῆς φυγῆς συνεργοῖς, καὶ τῆς τροφῆς ὑπηρέταις. Ἀλλοι μὲν οὖν θαυμαζότωσαν τὸ τοῦ χρόνου μῆκος (καὶ γάρ ἐπὶ πλεῖστον αὐτοῖς, ὡς φασι, τὸ τῆς φυγῆς παρετάθη, ἔτος που ἔβδομον, καὶ ρυκρόν τι πρός), τό τε τῆς διαιτῆς σώμασιν εῦ γεγονόσι στενόν τε καὶ παρηλλαγμένον, ὡς τὸ εἰκός καὶ τὸ ὑπκιθρίοις κρυμοῖς, καὶ θύλκεσι, καὶ ὅμορφοις ταλαιπωρεῦν· ἢ τε ἀφιλος ἐρημία, καὶ τὸ ἀκοινώνητόν τε καὶ ἄμικτον· ὅσον εἰς κακοπάθειαν τοῖς ὑπὸ πολλῶν δορυφορουμένοις καὶ τιμωμένοις! Ἐγὼ δὲ, οἱ τούτων μεῖζον ἔστι καὶ παραδοξότερον, λέξων ἔρχομαι· ἀπιστήσει δ' οὐδεὶς, ἢ ὅστις οὐδὲν μέγα οἴεται τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμούς καὶ κινδύνους, κακῶς γινώσκων καὶ λίαν ἐπικινδύνως.

ζ'. Ἐπόθουν τι καὶ τῶν πρὸς ἡδονὴν οἱ γεννάδαι (β), τῷ χρόνῳ κάμψοντες, καὶ τῶν ἀναγκαίων ὄντες διακορεῖς (γ). καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἱσραὴλ οὐκ ἐφθέγξαντο· (οὐ γάρ ἦσαν γογγυσταὶ κατ' ἐκείνους (δ), ἐν τῇ ἐρήμῳ ταλαιπωροῦντας μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου φυγὴν, ὡς ἄρα βελτίων Αἴγυπτος αὐτοῖς εἴη τῆς ἐρημίας (ε), πολλὴν τῶν λεθέτων καὶ κρεῶν (Ϛ) χορηγοῦσσα τὴν ἀφθονίαν, τῶν τε ἄλλων, ὅσα ἐκεῖσε ἀπέλιπον· ἢ γάρ πλινθεία καὶ ὁ πηλὸς, οὐδὲν ἢν αὐτοῖς τότε διὰ τὴν ἄνοιαν.) ἀλλὰ δὲ ὡς εὐσεβέστερα, καὶ πιστότερα. Τί γάρ ἔστιν, ἔλεγον, τῶν ἀπίστων, εἰ δὲ τῶν θαυμασίων Θεὸς, ὁ Θρέψης πλουσίως ἐν ἐρήμῳ ἔσεντον λαὸν, καὶ φυγάδα, ὥστε καὶ ἀρτον ὅμορφησαι, καὶ βλύσαι ὅρνιθας (ζ), τρέφων οὐ τοῖς ἀναγκαῖοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς περιττοῖς· εἰ δὲ τεμῶν θάλατταν (η),

(α) B—πολλαὶ δὲ αὗται

(β) B—οἱ γεννάδαι εἰς

(γ) B καὶ M—ἐπικορεῖς

(δ) M—κατὰ τοὺς ἐκείνους

(ε) Ἐξδ. ΙΓ', 2 κ' ἐπόμ. (Ϛ) M—καὶ τὸν κρεῶν

(Ϛ) Ἐξδ. ΙΓ', 13 κ' ἐπόμ.

(η) Λύτρ. ΙΔ', 24.—(B καὶ M—θάλατταν)

καὶ στήσας ἥλιον (α), καὶ ποταμὸν ἀνακόψας (β), καὶ τὰλλα δῆδε
ὑπειπόντες, ὅσα πεποίηκε (φιλεῖ γάρ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλιστορεῖν
ἡ ψυχὴ, καὶ πολλοῖς θαύμασιν ἀνύμνετην τὸν Θεόν)· οὗτος, ἐπῆγον,
καὶ ἡμᾶς θρέψει σήμερον τοῖς τῆς τρυφῆς τοὺς τῆς εὐσεβείας (γ)
ἀγωνιστάς; Πολλοὶ μὲν θῆρες τὰς τῶν πλουσίων διαφυγόντες τρα-
πέζας, ἀπερ ἦν ποτε καὶ ἡμῖν, τοῖς ὄρεσι τούτοις ἐμφωλεύουσι· πολ-
λοὶ δὲ ὅρνιθες τῶν ἐδωδίμων, τοὺς ποθοῦντας ἡμᾶς ὑπερίπτανται,
ἷν τι μὴ θηράσιμόν σοι (δ) θελήσαντι μόνον; Ταῦτ' ἔλεγον, καὶ
ἡ θήρα παρῆν, ὅψον αὐτόματον, ἀπραγμάτευτος πανδαισία, ἔλα-
φοι τῶν λόφων ποθὲν ὑπερφανέντες ἀθρόως. Ός μὲν εὔμεγέθεις, ὡς
δὲ πίονες, ὡς δὲ πρόθυμοι πρὸς σφαγήν. Μονονουχὶ καὶ τοῦτο εἰ-
κάζειν ἦν, ὅτι μὴ τάχιον ἐκλήθησαν, ἐδυσχέραινον. Οἱ μὲν εἰλκον
τοῖς νεύμασιν, οἱ δὲ ἥγοντο. Τίνος διώκοντος ἡ συναναγκάζοντος;
Οὐδενός. Τίνων ίπέων; Ποίων κυνῶν; Τίνος ὄλακῆς, ἡ κραυγῆς,
ἢ νέων προκαταλαβόντων τὰς διεξόδους τοῖς θήραις νόμοις; Εὔχης
δέσμωις (ε) καὶ δικαίας αἰτήσεως. Τίς ἔγνω τοιοῦτον θήραμα τῶν
νῦν, ἡ τῶν πώποτε;

η. Ὡς τοῦ θαύματος! Αὐτοὶ τοῦ θηράματος ἦσαν ταμίαι. Ὅσον
φίλον, εἴχετο, θελήσασι (σ) μόνον· ὅσον περιττὸν, ἀπεπέμψθη ταῖς
λόγυμαῖς εἰς δευτέραν τράπεζαν. Οἱ ὄφοποιοὶ σχέδιοι, τὸ δεῖπνον
εὐτρεπὲς (ζ), οἱ δαιτυμόνες εὐχάριστοι, προσίμιον ἔχοντες ἥδη τῶν
ἔλπιζομένων, τὸ παρὸν θαῦμα. Ἐξ οὐ καὶ πρὸς τὴν ἀθλησιν, ὑπὲρ ἦς
ταῦτα ἦν αὐτοῖς, ἐγίνοντο προθυμότεροι. Τοιαῦτα τὰ ἐμά διηγή-
ματα. Σὺ δέ μοι λέγε τὰς Ἐλαφηβόλους σου, καὶ τοὺς θρίωνας καὶ
τοὺς Δικταίωνας, τοὺς κακοδαιμονας θηρευτὰς, ὁ ἐμὸς διώκτης,
ὁ τοὺς μύθους θαυμάζων, καὶ τὴν ἀντιδιθεῖσαν ἔλαφον τῆς παρ-
θένου, εἴ τι τοσοῦτον εἰς φιλοτιμίαν ἔστι σοι, καὶ δῶμεν μὴ μη-
θον εἶναι τὸ ιστορούμενον. Ός τάχε εἴκης τοῦ λόγου, καὶ λίαν αἰ-
σχρά. Τί γάρ ὅφελος τῆς ἀντιδόσεως, εἰ σώζει παρθένον, ἵνα ξε-

(α) Ἰησ. Ναυῆ, I', 12—13.

(β) Αὐτόθ. I', 16.

(γ) Β—τοὺς εὐσεβείας (δ) Β—τί μοι θηράσιμον σοι:

(ε) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ.—τὰς διεξόδους τῆς θήρας; Νόμοις εὐχῆς δέσμωις καὶ λ

(ζ) Β καὶ Μ—θελήμασι (ζ) Β καὶ Μ—εὐπρεπὲς,

νοκτονεῖν διδαχθῆ, ἀπανθρωπίαν μαθοῦσα φιλανθρωπίας ἀντίδοσιν; Τοῦτο μὲν οὖν τοσοῦτον ἐκ πολλῶν ἔν, καὶ ἀντὶ πολλῶν, ὡς ὁ ἔμος λόγος. Καὶ τοῦτο διηλθον, οὐχ ἵν' ἐκείνῳ προσθῶ τι τῆς εὑδοξίας· (οὔτε γάρ θαλασσαὶ δεῖται τῶν εἰσρεόντων εἰς αὐτὴν ποταμῶν, κανὸν εἰσρέωσιν ὅτι πλεῖστοι καὶ μέγιστοι, οὔτε τῶν εἰσοισόντων τι πρὸς εὐφημίαν, ὃ νῦν ἐπαινούμενος). ὅλλ' ἵν' ἐπιδειξαὶμι, οἷων αὐτῷ τῶν ἐξ ὀρχῆς ὑπάρχοντων, καὶ πρὸς ὃ παράδειγμα βλέπων, ὅσον ὑπερηκόντισεν. Εἰ γάρ μέγα τοῖς ἄλλοις τὸ προσλαβεῖν τι παρὰ τῶν ἀνωθεν εἰς φιλοτιμίαν, μεῖζον ἐκείνῳ τὸ προσθεῖναι τοῖς ἄνω παρ' ἔαυτοῦ, καθάπερ φεύγατος ἀνατρέχοντος.

θ'. Τῆς δὲ τῶν πατέρων συζυγίας, οὐχ ἦττον κατὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ὄμοτιμον ἢ καὶ τὰ σώματα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα γνωρίσματα· πτωχοτροφίαν, ξενοδοχίαν, ψυχῆς κάθαρσις ἐξ ἐγκρατείας, ἀπόμοιρα κτήσεως Θεῷ καθιερωθείσης (πρᾶγμα οὐπω τότε πολλοῖς σπουδαζόμενον, ὥσπερ νῦν αὐξηθέν τε καὶ τιμηθὲν ἐκ τῶν πρώτων ὑποδειγμάτων), τά τε ἄλλα ὅσα Πόντῳ καὶ Καππαδόκαις μερισαμένοις, ἥρκεσε πολλῶν πληροῦν ἀκούσ· ἔμοι δὲ μέγιστον δοκεῖ καὶ περιφράγματον ἡ εὐτεκνία. Τοὺς γάρ αὐτοὺς πολύπαιδας καὶ καλλίπαιδας, μήθοι μὲν ἵσως ἔχουσιν ἡμῖν δὲ τούτους ἡ πεῖρα παρέστησε, τοιούτους μὲν αὐτοὺς γεγονότας, ὥστε εἰ καὶ μὴ τοιούτων ἥσαν πατέρες, ἔαυτοῖς εἰς εὐδοξίαν ἀρκεῖν· τοιούτων δὲ περηφόρες πατέρες, ὥστε εἰ καὶ μὴ αὐτοὶ τοσοῦτον ἥσαν εἰς ἀρετὴν, πάντας ὑπεραίρειν τῇ εὐτεκνίᾳ. "Ἐνα μὲν γάρ ἡ δύο γενέσθαι τῶν ἐπαινουμένων, κανὸν τῇ φύσει δοίη τις· ἡ δὲ διὰ πάντων ἀκρότης, σαφὲς τῶν ἀγαγόντων ἐγκώμιον. Δηλοῖ δὲ ὃ μακαριστὸς τῶν ιερέων καὶ τῶν παρθένων ἀριθμός, καὶ τῶν ἐν γάμῳ, μηδὲν τῇ συζυγίᾳ βλαβῆναι βιασαμένων, πρὸς τὴν ἵσην τῆς ἀρετῆς εὐδοκίμησιν, ἀλλὰ βίων αἱρέσεις μᾶλλον, ἡ πολιτείας ταῦτα ποιησαμένων.

ι'. Τίς οὐκ οἶδε τὸν τούτου πατέρα, Βασίλειον, τὸ μέγα παρὰ πᾶσιν ὄνομα, ὃς πατρικῆς εὐχῆς ἔτυχεν (ἴνα μὴ λέγω μόνος), εἴ περ τις ἀνθρώπων; Παντὸς γάρ κρατῶν ἀρετῆ, παρὰ τοῦ παιδὸς κωλύεται μόνου τὸ πρωτεῖον ἔχειν. Τίς Εμμελίαν(α), τὴν ὅπερ ἐγένετο προκληθεῖσαν, ἡ γενομένην δὲ προεκλήσην, τὴν τῆς εμμελείας

(α) Ἐμμ. ἀγρίγραφ.—Ἐμμελεία,

δηντως φερόνυμον, ή τοῦτο ἐν γυναιξὶν ὥφθη, εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ὅπερ ἐν ἀνδράσιν ἔκεινος. "Ωστ' εἴπερ ἔδει δουλεύσοντα πάντας τῇ φύσει τὸν νῦν εὐφημούμενον ἀνθρώποις διοθῆναι, ὥσπερ τινὰ τῶν πάλαι (α) παρὰ Θεοῦ δεδομένων εἰς κοινὸν ὄφελος, μήτε ἔξι ἀλλαγὴν μᾶλλον ἀρμόζειν ἢ ἔκεινων τοῦτον (β) γενέσθαι, μήτε ἔκεινοις ἑτέρου μᾶλλον ἢ τοῦτος πατράσιν ὄνομασθῆναι" ὅπερ οὖν καλῶς ποιοῦν καὶ συνέδραμεν. Ἐπεὶ δὲ τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἐπαίνων νόμῳ θείῳ πειθόμενοι, δις πατράσι κελεύει πᾶσαν νέμειν τιμὴν, τοῖς μηνημονεύσισιν ἀποδεδώκαμεν, ἐπ' αὐτὸν ἵωμεν ἡδη, τοσοῦτον εἰπόντες, δικαιούμενοις, διτι μόνης ἡμῖν ἔδει τῆς ἔκεινου φωνῆς, ἔκεινον ἐγκωμιάζουσιν. 'Ο γάρ αὐτὸς ὑπόθεσίς τε λαμπρὰ τοῖς ἐπαίνοσι, καὶ μόνος τῇ τοῦ λόγου δυνάμει τῆς ὑποθέσεως ἀξιος. Κάλλους μὲν δὴ, καὶ ϕώμης, καὶ μεγέθους, οἵ τοὺς πολλοὺς (γ) ὁρῶ χαίροντας, τοῖς βουλομένοις παραχωρήσωμεν· οὐχ ὅτι κάν τούτοις ἔλαττόν τινος ἤνγκατο τῶν μικρολόγων, καὶ περὶ τὸ σῶμα καλινδουμένων, ἔως ἣν ἔτι νέος, καὶ οὕπω φιλοσοφίᾳ τῶν σαρκῶν κατεκράτησεν· ἀλλ' ἵνα μὴ ταῦτα (δ) πάθω τοῖς ἀπειροτέροις τῶν ἀθλητῶν, οἱ τὴν ἴσχυν ἐν τοῖς εἰκῇ παλαιομένοις καὶ παρέργοις κενώσαντες, ἱττους ἐν τοῖς καιροῖς εὑρίσκονται, καὶ τοῖς ἔξι ὃν τὸ νικᾶν ὑπάρχει, καὶ στεφανίτας ἀναγορεύεσθαι. "Α δὲ οὐδαμῶς ἀνεπίπλων οἷμαι περιττὸς δόξειν, οὐδὲ ἔξω τοῦ σκοποῦ βάλλειν τὸν λόγον, ταῦτ' ἐπαινέσομαι.

ιά. Οἶμαι δὲ πᾶσιν ἀνωμολογῆσθαι (ε) τῶν νοῦν ἔχόντων (σ), παθευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον· οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν, καὶ ἡμετέραν, ή πᾶν τὸ ἐν λόγοις κομψὸν καὶ φιλότιμον ἀτιμάζουσαν, μόνης ἔχεται τῆς σωτηρίας, καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοούμενων· ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν, ἣν οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύσσουσιν, ὡς ἐπίθεουλον καὶ σφυλεράν, καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσαν,

(α) B—τῶν παλαιῶν πάλαι

(β) Ἐν τῷ ἐμ. ἀντιγρ.—ἢ ἔκεινον τούτων

(γ) B—καὶ μεγέθους, ὃ τι τοὺς πολλοὺς

(δ) B—ἀλλ' ἵνα μὴ τ' αὐτὸν (ε) B—πᾶσιν ὃν ὠμολογῆσθαι

(ε) Ἐκ τοῦ B. —Ἐν δὲ τῷ ἐμ. ἀντιγράφ. καὶ M, τὸν νοῦν ἔχόντων,

κακῶς εἰδότες. Ὅσπερ γάρ οὐρχνὸν, καὶ γῆν, καὶ ἀέρα, καὶ ὅσα τούτων, οὐκ ἐπειδὴ κακῶς τινες ἔξειλήφασιν, ἀντὶ Θεοῦ τὰ του Θεοῦ σέβοντες, διὰ τοῦτο περιφρονητέον· ἀλλ' ὅσον χρήσιμον αὐτῶν καρπούμενοι πρός τε ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν, ὅσον ἐπικίνδυνον διαφεύγομεν· οὐ τῷ Κτίστη τὴν κτίσιν ἐπανισάντες κατὰ τοὺς ἄφρονας, ἀλλ' ἐκ τῶν δημιουργημάτων τὸν Δημιουργὸν καταληψάντες (α)· καὶ, ὃ φησιν ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, αἱχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς Χριστόν (6). ὡς δὲ καὶ πυρὸς, καὶ τροφῆς, καὶ σιδήρου, καὶ τῶν ἀλλων, οὐδὲν καθ' ἔσυτὸν χρησιμώτατον ἴσμεν, ἢ βλαβερώτατον, ἀλλ' ὅπως ἀν δοκῇ τοῖς χρωμένοις· ἥδη δὲ καὶ τῶν ἑρπυστικῶν θηρίων ἔστιν ἢ τοῖς πρὸς σωτηρίαν φαρμάκοις συνεκεράσαμεν· οὕτω καὶ τούτων, τὸ μὲν ἔξεταστικόν τε καὶ θεωρητικὸν, ἐδεξάμεθα· ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φέρει, καὶ πλάνην, καὶ ἀπωλείας βυθὸν, διεπτύσσαμεν· ὅτι μὴ κακ τούτων πρὸς θεοσέβειαν ὠρελήμεθα, ἐκ τοῦ χείρονος τὸ κρείττον καταμαθόντες (γ), καὶ τὴν ἀσθένειαν ἔκείνων, ἵσχυν τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πεποιημένοι. Οὔκουν (δ) ἀπιμαστέον τὴν πατίδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν· ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας, οἱ βούλοιντ' ἀν ἀπαντας εἶναι καθ' ἔσυτούς, ἵν' ἐν τῷ κοινῷ τὸ κατ' αὐτοὺς κρύπτηται, καὶ τοὺς τῆς ἀπαιδεύσιας ἐλέγχους διαδιδράσκωσιν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὑπεθέμεθα καὶ ἀνωμολογησάμεθα, φέρε τὰ κατ' αὐτὸν θεωρήσωμεν.

ιβ'. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα τῆς ἡλικίας, ὑπὸ τῷ μεγάλῳ πατρὶ, δικοιὸν παιδευτὴν ἀρετῆς ὁ Πόντος τηνικαῦτα προύβαλλετο, σπαργανοῦται καὶ διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίστην τε καὶ καθαρωτάτην, θιν ἡμερινὴν ὁ Θεῖος Δαχῖδ καλῶς ὄνομάζει (ε), καὶ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον. Υπὸ δὴ τούτῳ, καὶ βίον καὶ λόγον συναυξανομένους τε καὶ συνανιόντας ἀλλήλοις, ὁ θυματίσιος ἐκπαιδεύεται· οὐ Θετταλικόν τι καὶ ὅρειον ἀντρον αὐγῶν, ὡς ἀρετῆς ἐργαστήριον,

(α) Σοφ. Σολομ. ΙΙ', 3.

(β) Β' πρὸς Κορινθ. Ι', 3.

(γ) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. —καταμαρανθάνοντες,

(δ) Β—Οὐκ οὖν

(ε) Ψαλμ. ΡΑΗ', 11—12.

οὐδέ τινα Κένταυρον ἀλάζονα τῶν κατ' αὐτῶν ἡρώων διδάσκαλον, οὐδὲ πτῶκας βάλλειν, ἢ κατατρέγειν νεθρῶν, ἢ θηρεύειν ἐλάφους ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενος, ἢ τὰ πολεμικὰ κράτιστος εἶναι, ἢ πωλοδαμνεῖν ἔριστα, τῷ αὐτῷ πώλῳ καὶ διδασκάλῳ χρώμενος, ἢ μυελοῖς ἐλάρων τε καὶ λεόντων τοῖς μυθικοῖς ἐκτρεφόμενος· ἀλλὰ τὴν ἐγκύλιον παιδευόμενος, καὶ θεοσέβειαν ἔξασκούμενος· καὶ, συνελόντι φάναι, πρὸς τὴν μέλλουσαν τελείτητα διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς μαθημάτων ἀγόμενος. Οἱ μὲν γάρ, ἢ βίον μόνον, ἢ λόγον κατωρθωκότες, τῷ ἑτέρῳ δὲ λείποντες, οὐδὲν τῶν ἑτεροφθάλμων ἐμοὶ δοκεῖν διαφέρουσιν, οἵτις μεγάλη μὲν ἡ ζημία, μεῖζον δὲ τὸ αἰσχος ὄρῶσι καὶ ὄρωμένοις. Οἵτις δὲ κατ' ἀμφότερα εὐδοκιμεῖν ὑπάρχει, καὶ εἶναι περιδεξίοις, τούτοις καὶ τὸ εἶναι τελείοις, καὶ βιοτεύειν μετὰ τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος. "Οπερ οὖν ἐκείνῳ συμβέβηκεν εὗ ποιοῦν, οἷκοθεν ἔχοντι τῆς ἀρετῆς τὸ παράδειγμα· πρὸς δὲ βλέπων, εὐθὺς ἄριστος ἦν. "Ωσπερ τοὺς πώλους καὶ τοῖς μόσχοις ὄρωμεν, δόμοῦ τῇ γενέσει ταῖς μητράσιν ἔσωτῶν παρασκαίροντας, οὕτω καὶ αὐτὸς τῷ πατρὶ παραχέων ἐγγύθεν ἐν πωλικῷ τῷ φρυάγματι, καὶ τῶν ἄκρων τῆς ἀρετῆς κινημάτων, οὐ παραπολὺ λειπόμενος· εἰ βούλει δὲ, καὶ τῇ σκιαγραφίᾳ τῷ μέλλον τῆς ἀρετῆς κάλλος ὑποσημαίνων, καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀκριβείας, τὰ τῆς ἀκριβείας προσχαραττόμενος.

ιγ'. Ἐπειδὲ ἵκανῶς εἶχε τῆς ἐνταῦθα παιδεύσεως, ἔδει δ' αὐτὸν μηδὲν τῶν καλῶν διαφυγεῖν, μηδὲ τῷ φιλοπόνῳ τῆς μελίσσης ἀπολειφθῆναι, συλλεγούσης ἐν παντὸς ἀνθοῦς τὰ χρησιμώτατα, ἐπὶ τὴν Καισαρέων πόλιν ἐπείγεται, τῶν τῇδε μεθέξων παιδευτηρίων ταύτην δὲ λέγω τὴν περιφανῆ τε καὶ ἡμετέραν (ἐπει καὶ τῶν ἐμῶν λόγων αὔτη καθηγεμῶν καὶ διδάσκαλος), τὸν οὐχ ἥττον λόγων μητρόπολιν, ἢ τῶν πόλεων ὃν ὑπέρκειται, καὶ καθ' ὃν ἔχει τὴν δυναστείαν ἦν εἴ τις τοῦ ἐν λόγοις κράτους ἀποστερήσειν, ἀφηρηκὼς ἔσται αὐτὸ τὸ κάλλιστόν τε καὶ ἴδικώτατον. Ἀλλαὶ μὲν γάρ τῶν πόλεων ἄλλοις ἀγάλλονται καλλωπίσμασιν, ἢ παλαιοῖς, ἢ νέοις, σπιώς ἀν οἷμαι τῶν διηγημάτων ἔχωσιν, ἢ τῶν ὄρωμένων τῇ δὲ, λόγοι τὸ γνώρισμα, ὥσπερ ἐν τοῖς ὅπλοις ἢ τοῖς δράμασι τὰ ἐπίσημα. Τὰ δ' ἔξης αὐτοὶ διηγείσθωσαν, οἱ καὶ παιδεύσαντες τὸν

ἄνδρα παρ' ἔκαυτοῖς, καὶ τῆς παιδεύσεως ἀπολαύσαντες· ὅσος μὲν ἦν δίδασκαλοις, ὅσος δὲ ἥλιξι, τοῖς μὲν παρεκτεινόμενος, τοὺς δὲ ὑπεραρίφων κατὰ πᾶν εἰδὸς παιδεύσεως· ὅσον κλέος ἐντὸς ὀλίγου χρόνου παρὰ πᾶσιν ἡνέγκατο, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ δήμου, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως· μεῖζω μὲν τῆς ἥλικιας τὴν παιδεύσιν, μεῖζω δὲ τῆς παιδεύσεως τὴν τοῦ ἥθους πᾶξιν ἐπιδεικνύμενος. Ρήτωρ ἐν δήτοροι, καὶ πρὸ τῶν σοφιστικῶν θρόνων φιλόσοφος ἐν φιλοσόφοις, καὶ πρὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ δογμάτων· τὸ μέγιστον, ἵερεὺς Χριστιανοῖς, καὶ πρὸ τῆς ἱερωσύνης· τοσοῦτον ἦν αὐτῷ τὸ παρὰ πάντων συγκεχωρικὸς ἐν ἄπασι. Τῷ δὲ λόγῳ μὲν τὸ πάρεργον ἦσαν, τοσοῦτον ἐξ αὐτῶν δρεπομένῳ, ὅσον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίαν συνεργοῦντος ἔχειν· ἐπειδὴ δεῖ καὶ τῆς ἐν τούτοις δυνάμεως πρὸς τὴν τῶν νοούμενων δῆλωσιν· κίνημα γάρ ναρκώντων ἐστί, νοῦς ἀνεκλάλητος. Φιλοσοφία δὲ ή σπουδὴ, καὶ τὸ φαγῆναι κόσμου, καὶ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι τοῖς κάτω τὰ ἄνω πραγματευόμενον, καὶ τοῖς ἀστάτοις καὶ ρέουσι τὰ ἔστωτα καὶ μένοντα κατακτώμενον.

ιδ'. 'Εγενέθεν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, τὴν προκαθεζομένην τῆς Ἑψας πόλιν (καὶ γάρ ηὔδοκίμει σοφιστῶν τε καὶ φιλοσόφων τοῖς τελεωτάτοις, ὃν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰ κράτιστα συνελέξατο τάχει τε καὶ μεγέθει φύσεως)· ἐγενέθεν, ἐπὶ τὸ τῶν λόγων ἐδαφος τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πέμπεται, καὶ τῆς καλῆς περὶ τὴν παιδεύσιν ἀπληστίας· Ἀθήνας, τὰς χρυσᾶς ὄντως ἐμοὶ, καὶ τῶν καλῶν προξένους, εἰπέρ τινι. 'Εκεῖναι γάρ μοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐγνώρισαν τελεώτερον, οὐδὲ πρὶν ἀγνοούμενον· καὶ λόγους ἐπιζητῶν, εὐδαιμονίαν ἐκομισάμην· καὶ τρόπον ἔτερον ταύτῳ πέπονθα τῷ Σαούλ (α'), διε, τὰς ὄντους τοῦ πατρὸς ἐπιζητῶν, βασιλείαν εὑρκτο, μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευσάμενος. Τὸ μὲν δὴ μέχρι τούτων εὔδρομος ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ διὰ λείας τῆς ὁδοῦ φέρων, καὶ ἀγαν εὐπόρου, καὶ βασιλικῆς ὄντως τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐγκωμίων (β')· τὸ δ' ἐγενέθεν, οὐκοῦδ' ὅτι τῷ λόγῳ χρήσωμαι, καὶ ποῖ τράπωμαι· ἔχει γάρ τι καὶ πρόσαντες ἡμῖν ὁ λόγος. Ποθῶ μὲν γάρ, ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενό-

(α') Λ' Βασιλ. Θ', 3 κ' ἐπόμ.

(β') Β—ὄντως τοῦ ἀνδρὸς ἐγκωμίωγο.

μενος καὶ τοῦ καιροῦ τούτου λαβόμενος, καὶ τῶν κατ' ἐμαυτόν τι προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, καὶ μικρόν τι προσδιατρίψαι τῷ διηγήματι, διθεν τε καὶ διπλας ἡμῖν, κάκ τίνος τῆς ἀρχῆς συνέστη τὸ τῆς φιλίας, εἴτ' οὖν συμπνοίας καὶ συμφύτιας, εἰ χρὴ προσειπεῖν οἰκείτερον. Φιλεῖ γάρ οὔτε ὅψις ῥαδίως ἀναγωρεῖν τῶν τερπνῶν θεωμάτων, καλὸν ἀφέλκη τις βίᾳ, πρὸς αὐτὰ πάλιν φέρεσθαι· οὔτε λόγιος τῶν ἡδίστων διηγημάτων. Δέδοικα δὲ τὸ φορτικὸν τῆς ἐγχειρίσεως. Πειράσομαι μὲν οὖν, ὡς οἶδόν τε μετρίως, τοῦτο ποιεῖν. "Δι' ἀρά τι καὶ βιαζώμεθα ὑπὸ τοῦ πόθου, συγγνώμη τῷ πάθει, πάντων παθῶν ὅντι δικαιοτάτῳ, καὶ δι μὴ παθεῖν ζημία (α) τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν.

ἰέ. Εἶχον ήμᾶς Ἀθῆναι, καθάπερ τι φεῦμα ποτάμιον, ἀπὸ μιᾶς σχισθέντας πηγῆς τῆς πατρίδος, εἰς διάφορον ὑπερορίαν κατ' ἔρωτα τῆς παιδεύσεως, καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸν συνελθόντας, ὕσπερ ἀπὸ συνθήματος, οὕτω Θεοῦ κινήσαντος. Εἶχον δὲ μικρῷ μὲν ἐμὲ πρότερον· τὸν δ' εὐθὺς μετ' ἐμὲ, μετὰ πολλῆς προσδεχθέντα καὶ περιφανοῦς τῆς ἐλπίδος. Καὶ γάρ ἐν πολλῶν γλώσσαις ἔκειτο πρὶν ἐπιστῆ· καὶ μέγα ἔκάστοις ἦν προκαταλαβεῖν τὸ σπουδαζόμενον. Οὐδὲν δὲ οἷον καὶ ἥδυσμά τι προσθεῖναι τῷ λόγῳ μικρὸν ἀρήγημα· τοῖς μὲν εἰδόσιν, ὑπόμνησιν, τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι διδασκαλίαν. Σοφιστομανοῦσιν Ἀθήνησι τῶν νέων οἱ πλεῖστοι καὶ ἀφρονέστεροι· οὐ τῶν ἀγεννῶν μόνον καὶ τῶν ἀνωνύμων, ἀλλ' ἥδη καὶ τῶν εὗ γεγονότων καὶ περιφανεστέρων, ὅτε πλήθος σύμμικτον ὅντες, καὶ νέοι, καὶ δυσκαλίεκτοι ταῖς ὄρμαῖς. Οπερ οὖν πάσχοντάς ἔστιν ίδεῖν, περὶ τὰς ἀντιθέτους ἵπποδρομίας, τοὺς φιλίππους τε καὶ φιλοθεάμονας· πηδῶσι, βοῶσιν, οὐρανῷ πέμπουσι κόνιν, ἡγιογοῦσι καθήμενοι, παίουσι τὸν ἀέρα, τοὺς ἵππους δὴ τοῖς δακτύλοις ὡς μάστιξ, ζευγνύουσι, μεταζευγνύουσιν, οὐδενὸς ὅντες κύριοι· ἀντιδιδόσιν ἀλλήλοις ῥαδίως ἡνιόχους, ἵππους, ἵπποστασίας, σρατηγούς. Καὶ ταῦτα τίνες; Οἱ πέντες πολλάκις καὶ ἅποροι, καὶ μηδ' οὐ εἰς μίαν ἡμέραν τροφῆς εὐπορήσαντες· τοῦτο καὶ αὐτὸν πάσχουσιν ἀτέχνως περὶ τοὺς ἔκαυτῶν διδασκάλους, καὶ ἀντιτέχνους, ὅπως

(α) Β καὶ Μ—ἐγάρθωστη η ζημία.

πλείου; τε ὡσιν αὐτοὶ, κάκιεινοις εὐπρωτέρους ποιῶσι δι' ἔχυτῶν σπουδὴν ἔχοντες· καὶ τὸ πρᾶγμα ἐστιν ἐπιεικῶς ἀτοπον καὶ δαιμόνιον. Προκαταλαμβάνονται πόλεις, ὅδοι, λιμένες, ὁρῶν ἄκρα, πεδία, ἐσγατιαὶ, οὐδὲν δὲ τι μὴ τῆς Ἀττικῆς μέρος, η̄ τῆς λοιπῆς Ἐλλάδος, αὐτῶν τῶν οἰκητόρων οἱ πλεῖστοι· καὶ γὰρ τούτους μεμερισμένους ταῖς σπουδαῖς ἔχουσιν.

ἰε'. 'Ἐπεὶ δὲ ὃν τις ἐπιστῇ τῶν νέων, καὶ ἐν χερσὶ γένηται τῶν ἑλόντων (α) (γίνεται δὲ, η̄ βιασθεὶς, η̄ ἔκών), νόμος οὗτός ἐστιν αὐτοῖς Ἀττικὸς, καὶ παιδιὰ σπουδὴ σύμμικτος. Πρῶτον μὲν ξεναγεῖται παρὰ τινι τῶν προειληφότων, η̄ φίλων, η̄ συγγενῶν, η̄ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς πατρόδος, η̄ τῶν ὅσοι περιττοὶ τὰ σοφιστικὰ, καὶ προσαγωγοὶ τῶν λημμάτων, κάντευθεν μάλιστα διὰ τιμῆς ἐκείνοις· ἐπεὶ καὶ τοῦτο μισθός ἐστιν αὐτοῖς τῶν σπουδαστῶν τυγχάνειν. Ἐπειτα ἐρεσχελεῖται παρὰ τοῦ βουλομένου παντός· βούλεται δὲ αὐτοῖς, οἷμα, τοῦτο τῶν νεηλύδων συστέλλειν τὸ φρόνημα, καὶ ὑπὸ χεῖρα σφῶν ἀπ' ἀρχῆς ἀγειν. Ἐρεσχελεῖται δὲ, παρὰ μὲν τῶν, θρασύτερον παρὰ δὲ τῶν, λογικώτερον· ὅπως δὲν ἀγροικίας η̄ ἀστειότητος ἔχῃ. Καὶ τὸ πρᾶγμα, τοῖς μὲν ἀγνοοῦσι λίαν φοβερὸν καὶ ἀνήμερον, τοῖς δὲ προειδόσι καὶ μάλια ἡδὺ καὶ φιλάνθρωπον. Πλείων γάρ ἐστιν η̄ ἔνδειξις, η̄ τὸ ἔργον τῶν ἀπειλουμένων. Ἐπειτα πομπέει διὰ τῆς ἀγορᾶς, ἐπὶ τὸ λουτρὸν προαγόμενος. Η̄ πομπὴ δέ· Διατάξαντες ἔχυτοὺς στοιχηδὸν κατὰ συζυγίαν ἐκ διαστήματος, οἱ τελοῦντες τῷ νέῳ τὴν πρόοδον, ἐπὶ τὸ λουτρὸν προπέμπουσιν. Ἐπειδὴν δὲ πλησιάσωσι, βοῆ τε πολλὴ καὶ ἐξάλμασι χρώμενοι, καθάπερ ἐνθουσιῶντες (κελεύει δὲ η̄ βοή, μὴ προβαίνειν, ἀλλ' ἵστασθαι, ως τοῦ λουτροῦ σφᾶς οὐ παραδεχομένου)· καὶ ἅμα τῶν θυρῶν ἀρασσομένων, πατάγῳ τὸν νέον φοβήσαντες, εἰτα τὴν εἴσοδον συγχωρήσαντες, οὕτως ἥδη τὴν ἐλευθερίαν διδόσασιν, δόμοτιμον ἐκ τοῦ λουτροῦ, καὶ ως αὐτῶν ἔνα δεχόμενον· καὶ τοῦτο ἐστιν αὐτοῖς τῆς τελετῆς τὸ τερπνότατον, η̄ ταχίστη τῶν λυπούντων ἀπαλλαγὴ καὶ κατάλυσις. Τότε τοίνυν ἔγω τὸν ἐμὸν καὶ μέγαν Βασίλειον, οὐκ αὐτὸς δι' αἰδοῦς ἦγον μόνον,

(α) Β—τῶν ἐχόντων,

τό, τε τοῦ ἥθους στάσιμον καθορῶν, καὶ τὸ ἐν λόγοις καλριῶν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἔπειθον ὅμοίως ἔχειν, δσοι τῶν γέων ἀγνοοῦντες τὸν ἀνδραίτυγχανον. Τοῖς γάρ πολλοῖς εὐθὺς αἰδέσιμος ἦν, ἀκοῇ περοκατειλημένοις (α). Βέξ οὖ τι γίνεται; Μόνος σχεδὸν τῶν ἐπιθημούντων, τὸν κοινὸν διέφυγε νόμον, κρείττονος ἢ κατὰ νέηλυν ἀξιωθεὶς τιμῆς (β).

ζ'. Τοῦτο ἡμῖν τῆς φιλίας προοίμιον ἐντεῦθεν ὁ τῆς συναφείας σπινθήρ· οὕτως ἐπ' ἀλλήλοις ἐτρώθημεν. Ἐπειτα συνηνέχθη τι καὶ τοιοῦτον οὐδὲ γάρ τοῦτο παραχειρεῖν ἔξιον. Οὐχ ἀπλοῦν γένος εὐρίσκω τοὺς Ἀρμενίους, ἀλλὰ καὶ λίαν κρυπτόν τι καὶ ὑφαλον. Τότε τοίνυν τῶν ἐκ πλείονος αὐτῷ συνήθων καὶ φίλων τινὲς, ἔτ' ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἄνωθεν ἔταιρας (καὶ γάρ ἐκείνης τῆς διατριβῆς ὅντες ἔτυγχανον), προσιόντες αὐτῷ μετὰ φιλικοῦ πλάσματος (φθόνος δ' ἦν (γ) οὐκ εὔνοια τὸ προσάγον), ἐπηρώτων τε αὐτὸν, φιλονείκως μᾶλλον ἢ λογικῶς, καὶ ὑποκλίνειν ἐπιερῶντο διὰ τῆς πρώτης ἐπιχειρήσεως, τὴν τε ἄνωθεν τοῦ ἀνδρὸς εὑρεῖαν εἰδότες, καὶ τὴν τότε τιμὴν οὐ φέροντες. Δεινὸν γάρ εἶναι εἰ προειληφότες τοὺς τρίθωνας, καὶ λαρυγγίζειν (δ) προμελετήσαντες, μὴ πλέον ἔχοιεν τοῦ ζένου τε καὶ νεήλυδος. Ἐγὼ δὲ ὁ φιλαθήναιος καὶ μάταιος (οὐ γάρ ἡσθόμην τοῦ φθόνου, πιστεύων τῷ πλάσματι), ἥδη κλινομένων αὐτῶν καὶ τὰ νῶτα μεταβαλλόντων (καὶ γάρ ἐξηλοτύπουν τὸ τῶν Ἀθηνῶν κλέος ἐν ἐκείνοις καταλυθῆναι, καὶ τάχιστα περιφρονθῆναι), ὑπήρειδόν τε τοὺς νεανίας ἐπανάγων τὸν λόγον, καὶ τὴν παρ' ἐμαυτοῦ ῥοπὴν χαριζόμενος, (δύναται δὲ καὶ ἡ μικρὰ προσθήκη τὸ πᾶν ἐν τοῖς τοιούτοις (ε).) ἔσας ἴσομίην (σ) τὰς κεφαλὰς, τὸ τοῦ λόγου, κατέστησα. Ως δὲ τὸ τῆς δικλέζεως ἔγνων ἀπόρρητον, οὐδὲ καθεκτὸν ἔτι τυγχάνον, ἀλλὰ σαφῶς ἥδη παραγυμνούμενον, ἔξαιρόντος μεταβαλῶν, πρύμναν τε ἐκρουσάμην, ἐκείνῳ θέμενος, καὶ ἐτεραλκέα τὴν νίκην ἐποίησα. Ο δὲ, ἡσθη τε αὐτίκα τῷ γενομένῳ (καὶ γάρ ἦν ἀγχίνους, εἰ καὶ

(α) Β καὶ Μ—προκατειλημένος. (β) Μ—ἐνάρθρως τῆς τιμῆς.

(γ) Β καὶ Μ—φθόνος δὲ ἦν

(δ) Β—τοὺς τρίθωνας, λαρυγγίζειν

(ε) Β καὶ Μ—ἐν τοιούτοις (σ) Όμήρ. Ιλιάδ. Α, 72.

τις ἄλλος), καὶ προθυμίας πλησθεῖς, ἵνα τελέως αὐτὸν καθομηρῶσα,
ἔφεπε κλονέων τῷ λόγῳ τοὺς γεννάδας ἐκείνους, καὶ παίων συλ-
λογισμοῖς, οὐ πρὶν ἀνῆκεν, ἢ τελέως τρέψασθαι, καὶ τὸ κράτος
καθαρῶς ἀναδέσασθαι. Οὗτος δεύτερος ἡμῖν τῆς φιλίας, οὐκ ἔτι σπιν-
θήρ, ἀλλ' ἥδη πυρσός ἀνάπτεται περιφανῆς καὶ ἀέριος.

ιη'. Οἱ μὲν οὖν οὔτως ἀπῆλθον ἀπρακτοί, πολλὰ μὲν τῆς προς
πετείας ἔαυτοῖς καταμεμψάμενοι, πολλὰ δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐμοὶ
δισχεράναντες, ὡς καὶ φανερὰν ἔχθραν ὅμοιογησαί, καὶ προδοσίαν
ἐπικαλεῖν, οὐκ ἐκείνων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν Ἀθηνῶν· ὡς διὰ
τῆς πρώτης πείρας ἐληλεγμένων, καὶ ἡσχυμένων ὑπ' ἐνὸς ἀνδρὸς,
καὶ ταῦτα μηδὲ τοῦ θαρρεῖν καιρὸν ἔχοντος. 'Ο δὲ (καὶ γάρ ἀν-
θρώπινον τὸ πάθος, ὅταν μεγάλα ἐλπισαντες ἀθρόως τοῖς ἐλπισθεῖ-
σιν (α) ἐντύχωμεν, ἐλάττω τῆς δόξης ὅρᾳ (β) τὰ φαινόμενα), τοῦτο
καὶ αὐτὸς πάσχων, ἐσκυθρώπαζεν, ἐδυσφόρει, τῆς ἐπιδημίας ἔαυ-
τὸν ἐπαινεῖν οὐκ εἶχεν. Ἐζήτει τὸ ἐλπισθέν· κενὴν μακαρίαν τὰς
Ἀθήνας ὠνόμαζεν. 'Ο μὲν δὴ ταῦτα· ἔγὼ δὲ τῆς λύπης ἀφήσουν
τὸ πλεῖστον, καὶ λογικῶς συγγινόμενος, καὶ κατεπάθων τοῖς λο-
γισμοῖς· καὶ, ὅπερ ἦν ἀληθές, οὕτε ἥθος ἀνδρὸς εὐθὺς ἀλωτὸν εἶναι,
λέγων, ὅτι μὴ χρόνῳ πολλῷ καὶ συνουσίᾳ τελεωτέρῳ, οὕτε παί-
δευσιν τοῖς πειρωμένοις, ἐξ ὀλίγων τε καὶ ἐν ὀλίγῳ γνωρίζεσθαι,
"Οθεν ἐπανῆγον αὐτὸν εἰς τὸ εὔθυμον, καὶ πεῖραν διδούς καὶ λαμ-
βάνων, πλέον ἐμαυτῷ συνέδησα.

ιθ'. 'Ως δὲ, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸν πόθον ἀλλήλοις καθομο-
λογήσαμεν, καὶ φιλοσοφίαν εἶναι τὸ σπουδαζόμενον, τηνικαῦτα
ἥδη τὰ πάντα ἡμεν ἀλλήλοις, δύναστεγοι, δυοδίαιτοι, συμφυεῖς, τὸ
ἴνι βλέποντες, φέλ τὸν πόθον ἀλλήλοις συναύξοντες θερμότερόν τε
καὶ βεβαιότερον. Οἱ μὲν γάρ τῶν σωμάτων ἔρωτες, ἐπειδὴ ῥεόντων εἰ-
σι, καὶ ῥέουσιν ἵσα καὶ ἡριοῦς ἀνθεσιν. Οὕτε γάρ φλόξ μένει, τῆς
ὑλῆς δαπανηθείσης, ἀλλὰ τῷ ἀνάπτοντι συναπέρχεται· οὕτε πό-
θος ὑφίσταται, μαρατινομένου τοῦ ὑπεκκαύματος. Οἱ δὲ κατὰ Θεόν
τε καὶ σώφρονες, ἐπειδὴ πράγματος ἐστῶτάς εἰσι, διὰ τοῦτο καὶ
μονιμώτεροι, καὶ ὅσῳ πλέον αὐτοῖς τὸ κάλλος φανταζεται, τοσού·

(α) B — τοῖς ἐπισθεῖσιν

(β) B — ὅρᾳ γε

τῷ μᾶλλον ἔσαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις συγδεῖ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐργαστάς. Οὗτος τοῦ ὑπὲρ ήμας ἕρωτος νόμος. Αἰσθάνομαι μὲν οὖν ἔξι τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ μέτρου φερόμενος, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς τούτους ἐμπίπτω τοὺς λόγους· οὐκ ἔχω δὲ ὅπως ἐμχυτὸν ἐπίσχω τοῦ διηγήματος. Άσι γάρ μοι τὸ παρεθέν ἀναγκαῖον φαίνεται, καὶ κρείτον τοῦ προληφθέντος. Κἀν μέν τις ἀπάγῃ τοῦ πρόσω πυραννικῶς, τὸ τῶν ποιουπόδων πείσομαι, ὃν τῆς θαλάμης ἔξελκομένων, προσέζονται ταῖς κοτύλαις αἱ πέτραι· καὶ οὐ πρὶν ἀφεθήσονται, ἢ παρ' ἀλλήλων τι προσλαβεῖν ἐκ τῆς βίξεως. Εἰ μὲν οὖν συγχωρήσου τις, ἔχω τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ μὴ, παρ' ἐμχυτοῦ λήψιομαι.

κ'. Οὕτω δὴ τὰ πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, καὶ τοιαύτας ὑποστήσαντες εὔτειχεῖν (α) θαλάμῳ χρυσέας (β) κίονας, δὲ φησι Πίνδαρος (γ), οὕτως ἡσιμεν εἰς τὸ πρόσω, Θεῷ καὶ πόθῳ συνεργοῖς χρώμενοι. "Ω, πῶς ἀδακρυτὶ τὴν τούτων ἐνέγκω μνήμην; "Ισαι μὲν ἐλπίδες ἦγον ἡμᾶς, πράγματος ἐπιφθονωτάτου, τῶν λόγων φθόνος δὲ ἀπῆν, ζῆλος δὲ ἐσπουδάζετο. 'Αγῶν δὲ ἀμφοτέροις, οὐχ δεῖται αὐτὸς τὸ πρωτεῖον ἔχοι, ἀλλ' ὅπως τῷ ἑτέρῳ τούτου παρχωρήσει· τὸ γάρ ἀλλήλων εὐδόκιμον ἔδιον ἐποιούμεθα. Μήτι μὲν ἀμφοτέροις ἐδόκει ψυχὴ, δύο σώματα φέρουσα. Καὶ εἰ τὸ πάντα ἐν πᾶσι κεῖσθαι, μὴ πειστέον τοῖς λέγουσιν ἀλλ' ἡμῖν γε πειστέον, ὡς ἐν ἀλλήλοις, καὶ παρ' ἀλλήλοις ἐκείμεθα. "Ἐν δὲ ἀμφοτέροις ἔργον, ἡ ἀρετὴ, καὶ τὸ ζῆν πρὸς τὰς μελλουσας ἐλπίδας, πρὶν ἐνθένδε ἀπελθεῖν, ἐνθένδε μεθισταμένοις. Πρὸς δὲ βλέποντες, καὶ βίον καὶ πρᾶξιν ἀπασαν ἀπυούμομεν, παρὰ τε τῆς ἐντολῆς οὕτως ἀγόμενοι, καὶ ἀλλήλοις τὴν ἀρετὴν παραθήγοντες· καὶ, εἰ μὴ μέγα ἐμοὶ τοῦτο εἰπεῖν (δ), κανόνες ὄντες ἀλλήλοις καὶ στάθμαι, οἵ τὸ εὐθές, καὶ μὴ, διακρίνεται. 'Εταίρων τε γάρ ὅμιλοῦμεν, οὐ τοῖς ἀσελγεστάτοις, ἀλλὰ τοῖς σωρρονεστάτοις· οὐδὲ τοῖς μαχιμωτάτοις, ἀλλὰ τοῖς εἰρηνικωτάτοις, καὶ οἵ συνεῖναι λυσιτελέστατον· εἰδότες, διτι κακίας ῥῶν μεταλαβεῖν, ἡ ἀρετῆς μεταδοῦναι· ἐπει-

(α) Ἐν τῷ ἐμ. ἀντιγρ. καὶ ἐν τῷ B—ε ὑ τυχεῖ

(β) B—χρυσέως

(γ) Πινδάρ. Ὁλύμπ. Ωδ. 5', 4.

(δ) B καὶ M—τοῦτο εἰπεῖν.

καὶ νόσου μετασχεῖν μᾶλλον, ἢ ὑγείαν χαρίσασθαι. Μαθημάτων δὲ οὐ τοῖς ἡδίστοις πλέον, ἢ τοῖς καλλίστοις ἔχαΐρομεν· ἐπειδὴ καν- τεῦθέν ἔστιν ἢ πρὸς ἀρετὴν τυποῦσθαι τοὺς νέους, ἢ πρὸς κακίαν.

καὶ Δύο μὲν ἐγγωρίζοντο ἡμῖν ὄδοι· ἢ μὲν πρώτη καὶ τιμιωτέρα, ἢ δὲ δευτέρα καὶ οὐ τοῦ ἵσου λόγου· ἢ τε πρὸς τοὺς ἴεροὺς ἡμῶν οἴκους, καὶ τοὺς ἐκεῖσες διδασκάλους φέρουσα, καὶ ἢ πρὸς τοὺς ἔξω- θεν παιδευτάς. Τὰς ἀλλας δὲ τοῖς βουλομένοις παρήκαμεν, ἑορτὰς, θέατρα, πανηγύρεις, συμπόσια. Οὐδὲν γάρ, οἶμαι, τίμιον, δὴ πρὸς ἀρετὴν φέρει, μηδὲ ποιεῖ βελτίους τοὺς περὶ αὐτὸν σπουδάζοντας. Ἀλλοις μὲν οὖν ἀλλαι προσηγορίαι τινές εἰσιν, ἢ πατρόθεν, ἢ οἴ- κοθεν, ἐκ τῶν ιδίων ἐπιτηδευμάτων ἢ πράξεων· ἡμῖν δὲ τὸ μέγα πρᾶγμα καὶ ὄνομα, Χριστιανοῖς (α), καὶ εἰναὶ, καὶ ὄνομάζεσθαι· ὃ πλέον ἐφρονοῦμεν, ἢ τῇ στροφῇ τῆς σφενδόνης δὲ Γύγης (β), εἰ- περ μὴ μῦθος ἦν, ἐξ ἣς Λυδῶν ἐτυράννησεν· ἢ τῷ χρυσῷ ποτε Μίδας, δι' ὃν (γ) ἀπώλετο ἐπιτυχών τῆς εὐχῆς, καὶ πάντα χριστὸν κτη- σάμενος· ἀλλοις οὗτος Φρύγιος μῦθος. Τὸν γάρ Ἀθέριδος δίστον τί ἀγ λέγοιμι τοῦ Ὑπερβορέου, ἢ τὸν Ἀργεῖον Πήγασον, οἵς οὐ τοσοῦ- τον ἦν τὸ δι' ἀέρος φέρεσθαι, ὅσον ἡμῖν τὸ πρὸς Θεὸν αἴρεσθαι δι' ἀλλήλων, καὶ σὺν ἀλλήλοις; Εἴπω τι συντομώτερον· Βλαχεράν μὲν τοῖς ἀλλοις Ἀθηναῖς, τὰ εἰς ψυχήν (οὐ γάρ φυσίως τοῦτο ὑπολαμ- βάνεται τοῖς εὔσεβεστέροις); καὶ γάρ πλοιοτοῦσι τὸν κακὸν πλοι- τον, εἴδωλα (δ), μᾶλλον τῆς ἀλλης Ἐλλάδος, καὶ χαλεπὸν μὴ συν- αρπασθῆναι τοῖς τούτων ἐπαινέταις καὶ συνηγόροις· ἡμῖν δὲ οὐ- δεμίᾳ παρὰ τούτων ζημία, τὴν διάνοιαν πεπυκνωμένοις καὶ πε- φραγμένοις. Τούναντίον μὲν οὖν, εἴ τι χρὴ καὶ παράδοξον εἰπεῖν, εἰς τὴν πίστιν ἐντεῦθεν ἐβεβαιώθημεν, καταχμαθόντες αὐτῶν τὸ ἀπα- τηλόν καὶ κίθηρον, ἐνταῦθα δαιμόνων καταφρονήσαντες, οὐ θαυ- μάζονται δαιμονες. Καὶ εἴ τις ἔστιν, ἢ πιστεύεται, ποταμὸς δι' ἄλμης ῥέων γλυκὺς, ἢ ζῶον ἐν πυρὶ σκαῖρον, ὃ τὰ πάντα ἀλίσκεται, τοῦτο ἡμεῖς ἔν πᾶσι τοῖς ἀλιξι.

(α) Β καὶ Μ—Χριστιανοὺς,

(β) Ηλάτ. Περὶ Ηρακλ. Β'.

(γ) Β—δι' ὄν

(δ) Β—τὰ εἰδώλα,

κεί'. Καὶ τὸ κάλλιστον, διτὶ καὶ φρατρία τις περὶ ἡμᾶς οὐκ ἀγενάνης ἦν, ὥπ' ἐκείνῳ καθηγεμόνι παιδευομένῃ καὶ ἀγομένῃ, καὶ τοῖς αὐτοῖς χαίρουσα· εἰ καὶ πεζοὶ παρὰ Λύδιον ἄρμα ἔθεομεν τὸν ἐκείνου δρόμον καὶ τρόπον· ἐξ ὧν ὑπῆρχεν ἡμῖν ἐπισήμοις μὲν εἶναι παρὰ τοῖς ἡμετέροις παιδευταῖς καὶ συμπλέκτορσιν, ἐπισήμοις δὲ παρὰ τῇ Ἑλλάδι πάσῃ, καὶ ταύτης μάλιστα τοῖς γνωριμωτάτοις. "Ηδη δὲ καὶ μέχρι τῆς ὑπερορίας προήλθομεν, ὡς σαφὲς γέγονεν ἐκ πλειόνων τῶν ταῦτα διηγουμένων. Παρὰ τοσούτοις μὲν γὰρ οἱ ἡμέτεροι παιδευταῖ, παρ' ὅσοις Ἀθηναῖ· παρὰ τοσούτοις (α) δὲ ἡμεῖς, παρ' ὅσοις οἱ παιδευταῖ, συνακουόμενοι τε ἀλλήλοις καὶ συλλαλούμενοι, καὶ ξυνωρίς οὐκ ἀνώνυμος, καὶ ὅντες παρ' αὐτοῖς, καὶ ἀκούοντες. Οὐδὲν τοιοῦτον αὐτοῖς οἱ Ὁρέσται καὶ οἱ Πυλάδαι· οὐδὲν οἱ Μολιονίδαι, τῆς Ὁμηρικῆς δέλτου τὸ θαῦμα, οὓς κοινωνίᾳ συμφορῶν ἐγγάρισε, καὶ τὸ κυλῶς ἄρμα ἐλαύνειν, μεριζομένους ἐνταῦτῷ ἡνίας καὶ μάστιγας (β)." Άλλὰ γὰρ ἔλαθον ἐμαυτὸν εἰς τοὺς ἐμοὺς ὑπαγθεὶς ἐπαίνους, διηδέπεντος πατέρου ποτὲ τοῦτο δεξάμενος. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ καὶ ταῦθα τῆς ἐκείνου φιλίας τι παραπέλαυσα, ὥπερ ζῶντος εἰς ἀρετὴν, οὕτω μεταστάντος εἰς εὐφημίαν. "Άλλ' ἐπὶ τὴν νύσσαν (γ) ἐπαναγέσθω πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος.

κγ'. Τίς μὲν οὕτω πολιὸς ἦν τὴν σύνεσιν (δ), καὶ πρὸ τῆς πολιωτικῆς (ε); ἐπειδὴ τούτῳ καὶ Σολομὼν τὸ γῆρας ὄρίζεται. Τίς δὲ οὕτως αἰδέσιμος, ἢ παλαιοῖς, ἢ νέοις, μὴ δι τῶν κατὰ τὸν αὐτὸν ἡμένη χρόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πλεῖστον προειληφότων; Τίς μὲν ἡττον ἐδεῖτο λόγων διὰ τὸν τρόπον; τίς δὲ μᾶλλον μετέσχε λόγου, καὶ μετὰ τοῦ τρόπου; ποιὸν μὲν εἶδος οὐκ ἐπῆλθε παιδεύσεως; μᾶλλον δὲ, ποιὸν οὐ μεθ' ὑπερβολῆς ὡς μόνον; Οὕτω μὲν ἀπαντα διελθών, ὡς οὐδεὶς ἔν· οὕτω δὲ εἰς ἄκρον ἐκαστον, ὡς τῶν ἀλλων οὐδέν. Σπουδὴ γὰρ εὐφυής συνέδραμεν, ἐξ ὧν ἐπιτῆμαι καὶ τέγναι τὸ κράτος ἔχουσιν. "Ηκιστα μὲν τάχους φύσεως διὰ τόνον δεόμε-

(α) Β—παρὰ τοιούτοις

(β) Ὁμέρος Ἰλιάδ. Α, στιχ. 750—752· καὶ Ψ, στιχ. 638 κ' ἐπόμ.

(γ) Β—ἐπὶ τὴν νύσσαν (δ) Β—Τίς οὕτω πολιὸς μὲν τὴν σύνεσιν,

(ε) Σοφ. Σολομ.—δ', 8—9.

νος, ἥκιστα δὲ τόνου διὰ τάχος· οὕτω δ' ἀμφότερα συλλαβθών, καὶ εἰς ἐν ἀγαγῶν, θστε ἀδηλον εἴναι ποτέρῳ τούτων ἐκεῖνος θαυμασιώτερος. Τίς μὲν ῥήτορικὴν τοσοῦτος, τὴν πυρὸς μένος πνέουσαν, εἰ καὶ τὸ ἥθος αὐτῷ μὴ κατὰ ῥήτορας ἦν; Τίς δὲ γραμματικὴν, ἢ γλῶσσαν ἔξελληνίζει, καὶ ιστορίαν συνάγει, καὶ μετροις ἐπιστατεῖ, καὶ νομοθετεῖ ποιήμασι; Τίς δὲ φιλοσοφίαν, τὴν δύντως ὑψηλήν τε καὶ ἀνω βαίνουσαν, ὅση τε πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ, ὅση τε περὶ τὰς λογικὰς ἀποδείξεις καὶ ἀντιθέσεις ἔχει καὶ τὰ παλαισμάτα, ἢν δὴ διαλεκτικὴν ὀνομάζουσιν· ὡς ῥῆσην εἴναι τοὺς λαθυρίνθους διεξελθεῖν, ἢ τὰς ἔκεινου τῶν λόγων ἄρκυς δικαφυγεῖν, εἰ τούτου δεήσειν; Ἀστρονομίας δὲ, καὶ γεωμετρίας, καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίας τοσοῦτον λαθάνων, ὅσον μὴ κλονεῖσθαι τοῖς περὶ ταῦτα κομψοῖς, τὸ περιττὸν διέπτυσεν, ὡς ἀχρηστον τοῖς εὔσεβεῖν ἔθέλουσιν· ὥστε μᾶλλον μὲν τὸ αἱρεθὲν τοῦ παρεθέντος ἔξειναι θαυμάζειν, μᾶλλον δὲ τοῦ αἱρεθέντος τὸ παρεθέν. Ἰατρικὴν μὲν γάρ καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀρρώστια, καὶ νοσοκομία, φιλοσοφίας καὶ φιλοπονίας οὖσαν καρπὸν, ἀναγκαίαν αὐτῷ πεποιήκασιν· ὅθεν ἀρξάμενος, εἰς ἔξι τῆς τέχνης ἀφίκετο· καὶ ταύτης, οὐχ ὅση περὶ τὸ φαινόμενον ἔχει καὶ κάτω κείμενον, ἀλλ' ὅσον δογματικὸν καὶ φιλοσοφον. Ἀλλὰ τί ταῦτα, καὶ περ τηλικαῦτα τυγχάνοντα πρὸς τὴν ἐν τῷ ἥθει τοῦ ἀνδρὸς παιδεύσιν; Δῆρος τοῖς τοῦ ἀνδρὸς πεπειραμένοις ὁ Μίνως ἐκεῖνος, καὶ ὁ Ῥαδάμανθυς, οὓς ἀσφοδελῶν λειμώνων καὶ Ἡλυσίων πεδίων ἥξισαν "Ελληνες, ἐν φαντασίᾳ τοῦ καθ' ἡμᾶς παραδείσου γενόμενοι, ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν, οἴψυι, βίθλων (α) καὶ ἡμετέρων, εἰ καὶ περὶ τὴν κλησίν τι διηνέχθησαν, ἐν ἄλλοις ὀνόμασι τοῦτο παραδηλώσαντες.

κδ'. Εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ πλήρης παιδεύσεως ἡ φορτίς, ὡς γοῦν ἐφικτὸν ἀνθρωπίνη φύσει (τὸ γάρ ἐπέκεινα Γαδείρων οὐ περχτόν). ἔδει δὲ λοιπὸν ἐπανόδου καὶ βίου τελεωτέρου, καὶ τοῦ λαθέσθαι τῶν ἐλπιζομένων ἡμῖν καὶ συγκειμένων. Παρῆν ἡ τῆς ἐκδημίας ἡμέρα, καὶ ὅσα τῆς ἐκδημίας, ἔξιτάριοι λόγοι, προπόμποι, ἀνακλήσεις, οἰμωγαῖ, περιπλοκαῖ, δάκρυα. Οὐδὲν γάρ

(α) Β καὶ Μ—β: έλισθ

οὗτως οὐδενὶ λυπηρὸν, ὃς τοῖς ἔκεισε συννόμοις, Ἀθηνῶν, καὶ ἀλλήλων τέμνεσθαι. Γίνεται δὴ τότε θέρματι ἐλεεινὸν, καὶ ιστορίας ἄξιον. Περιστάντες ἡμᾶς ὁ τῶν ἑταίρων καὶ ἡλίκων χορὸς, ἔστι δὲ ἄν καὶ διδασκάλων, οὐδ' ἀν, εἴ τι γένοιτο, μεθίσειν ἔφρασκον, ἀντιθετοῦντες, βιαζόμενοι, πειθούντες· τί γάρ οὐ λέγοντες; τί δ' οὐ πράττοντες, ὃν τοὺς ἀλγοῦντας εἰκός; Ἐνταῦθά τι κατηγορήσω μὲν ἐμαυτοῦ, κατηγορήσω δὲ τῆς θείας ἔκεινης καὶ ἀληπτοῦ ψυχῆς, εἰ καὶ τολμηρόν. Οὐ μὲν γάρ, τὰς αἰτίας εἰπὼν τῆς περὶ τὴν ἐπάνοδον φιλονεικίας, κρείττων ὥσθη τῶν κατεχόντων καὶ βίᾳ μὲν, συνεχωρήθη δ' οὖν δύμας τὴν ἐκδημίαν· ἐγὼ δὲ δὲ νεπελής φθην 'Αθήνησι τὸ μέν τι μαλακισθεὶς (εἰρήσεται γάρ τάληθες), τὸ δέ τι προδοθεὶς παρ' ἔκεινου, πεισθέντος (α) ἀφεῖναι μὴ ἀφιέντα, καὶ παραχωρῆσαι τοὺς ἔλκουσι. Πρᾶγμα, πρὶν γενέσθαι, μὴ πιστεύομενον· γίνεται γάρ ὥσπερ ἐνδέ σώματος εἰς δύω τομὴν, καὶ ἀμφοτέρων νέκρωσις· ἢ μόσχων συντρόφων καὶ δύοζύγων διάζευξις, γοερὸν μυκωμένων ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ οὐ φερόντων τὴν ἀλλοτρίωσιν. Οὐ μὴν μακρότερόν μοι τὸ τῆς ζημίας οὐ γάρ ἡνεσχόμην (β) ἐπὶ πλεῖον ἔλεινός ὁρᾶσθαι, καὶ πᾶσι λόγον ὑπέχειν τῆς διαστάσεως· ἀλλ' ἐπιμεινάντα με ταῖς 'Αθήναις χρόνον οὐχὶ συχνὸν, ποιεῖ τὸν 'Ομηρικὸν ἵππον ὁ πόθος, καὶ τὰ δεσμὰ ῥῆξας τῶν κατεχόντων, προσαίνω κατὰ πεδίων (γ), καὶ πρὸς τὸν σύννομον ἐφερόμην.

κέ. 'Ως δ' οὖν ἐπανήκαμψεν, μικρὰ τῷ κόσμῳ καὶ τῇ σκηνῇ χρισάμενοι, καὶ ὅσον τὸν τῶν πολλῶν πόθον ἀφοιώσασθαι (οὐ γάρ αὐτοὶ γε εἰχομεν θεατρικῶς, οὐδὲ ἐπιδεικτικῶς), τάχιστα ἐγενόμεθα ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τελοῦμεν εἰς ἀνδράς ἐξ ἀγενείων ἀνδρικώτερον τῇ φιλοσοφίᾳ προσθείνοντες· οὐ σὺν ἀλλήλοις μὲν ἔτι, οὐ γάρ ἀφῆκεν ὁ φθόνος, τῷ πόθῳ δὲ σὺν ἀλλήλοις. Τὸν μὲν γάρ ἡ Καισαρέων κατέχει πόλις, ὃς τινα δεύτερον οἰκιστὴν τε καὶ πολιοῦχον· ἐπειτα ἐκδημίαι τινὲς, ἐπειδὴ γε ἡμᾶς οὐκ εἶχε, τῶν ἀναγκαίων ὑπολαμβάνουσι, καὶ οὐκ ἂπο σκοποῦ (δ) τῆς προκειμένης (ε) φιλοσοφίας. Εμὲ δὲ πατέρων εὐλάβεια, καὶ γηροκομία, καὶ

(α) Β—πειθούντος (β) Β καὶ Μ—ἡνεσχόμην

(γ) 'Ομήρος. Ιλιάδ. Ζ, στήχ. 506 κ' ἐπόμη.

(δ) Β καὶ Μ—ἄπο σκοποῦ (ε) 'Ερι. ἀντίγρ. — τῆς ὑποκειμένης

συμφορῶν ἐπανάστασις κατασχοῦσσα, τοῦ ἀνδρὸς ἀπῆγαγεν· οὐ καλῶς μὲν ἵσως, οὐδὲ δικαίως, ἀπῆγαγε δ' οὖν. Σκοπῶ δὲ, εἰ μὴ κάντεῦθέν μοι πᾶσα ἡ περὶ τὸν Βίον ἀνωμαλία καὶ δυσκολία συνέπεσε, καὶ τὸ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν οὐκ εὔοδον, οὐδὲ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ὑποθέσεως ἀξίου. Τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα, δηποτε Θεῷ φίλον, ἀγέσθω· ἄγοιτο δὲ ταῖς ἑκείνου πρεσβείαις ἀμεινον. Τὸν δὲ, ἡ πολύτροπος τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία, καὶ περὶ τὸ ἡμέτερον γένος οἰκουνομία, διὰ πολλῶν τῶν ἐν μέσῳ γνωρίσασα, καὶ ἀεὶ λαμπρότερον ἀποδεῖξασα, λαμπτῆρα τῆς Ἑκκλησίας προτίθησι περιφανῆ τε καὶ περιβόλτον, τοῖς ἴεροῖς τοῦ πρεσβύτερού θρόνοις τέως ἔγκαταλέξασα, καὶ, διὰ μιᾶς τῆς Καισαρέων πόλεως, τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ πυρσεύουσσα. Καὶ τίνα τρόπον; οὐ σχεδιάσασα τὸν βαθμὸν, οὐδὲ ὅμοι τε πλύνασσα καὶ σορτίσασα, κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν τῆς προστασίας ἐφιεμένων· ἀλλὰ, τάξει καὶ νόμῳ πνευματικῆς ἀναβάσεως, τῆς τιμῆς ἀξιώσασα.

κχ'. Οὐκ ἐπαινῶ γάρ ἐγὼ τὴν παρ' ἡμῖν ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν (α), ἔστιν δέ τε καὶ ἐφ' ὅν προεδρεύοντων ἐν βήμασιν. Οὐ γάρ ἀπάντων τολμήσω κατηγορεῖν, οὐδὲ δίκαιον. Ἐπαινῶ τὸν νηῆτην νόμον, διὸ τὴν κώπην πρότερον ἐγχειρίσας τῷ νῦν κυρεονήτη, κάκειθεν ἐπὶ τὴν πρώραν ἀγαγῶν, καὶ πιστεύσας τὰ ἔμπροσθεν, οὕτως ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει μετὰ τὴν πολλὴν τυρθεῖσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάσκεψιν. Ως δὲ κἀντοῖς πολεμικοῖς ἔχει στρατιώτης, ταξίαρχος, στρατηγὸς, αὕτη ἡ τάξις ἀριστη καὶ λυσιτελεστάτη τοῖς ἀρχομένοις. Τὸ δ' ἡμέτερον, πολλοῦ ἂγον ἦν ἀξίον, εἰ οὕτως εἶχε. Νοῦν δὲ (β) κινδυνεύει, τὸ πάντων ἀγιώτατον τάγμα, τῶν παρ' ἡμῖν πάντων εἰναι καταγελαστότατον. Οὐ γάρ ἐξ ἀρετῆς μᾶλλον, ἢ κακουργίας, ἢ προεδρία· οὐδὲ τῶν ἀξιωτέρων, ἀλλὰ τῶν δυνατωτέρων, οἱ θρόνοι. Σχμουὴλ ἐν προφήταις, ὁ τὰ ἔμπροσθεν βλέπων· ἀλλὰ καὶ Σαοὺλ, δ ἀπόβλητος. Ἱεροθέμη ἐν βασιλεῦσιν, δ σολομῶντος· ἀλλὰ καὶ Ἱεροθέμη, δ σοῦλος καὶ ἀποστάτης. Καὶ ιατρὸς μὲν οὐδεὶς, οὐδὲ ζωγράφος, διστις

(α) Ἐμ. ἀντίγρ.—τὴν παρ' ἡμῖν ἀκοσμίαν καὶ ἀταξίαν,
(β) Β καὶ Μ—νῦν ἀξίον.

οὐ φύσεις ἀρρώστημάτων ἐσκέψατο πρότερον, ἢ πολλὰ γρώματα συνεκέρχασεν, ἢ ἐμόρφωσεν· δὲ πρόεδρος εὑρίσκεται ῥᾳδίως, μὴ πονηθεῖς, καὶ πρόσφατος τὴν ἀξίαν, ὅμοι τε σπαρεῖς (α) καὶ ἀναδοθεῖς, ὡς δὲ μῆδος ποιεῖ τοὺς γλγαντας. Πλάττομεν αὐθημερὸν τοὺς ἀγίους, καὶ σοφοὺς εἶναι κελεύομεν τοὺς οὐδὲν σοφισθέντας, οὐδὲ τοῦ βαθμοῦ προεισενεγκόντας τι, πλὴν τοῦ βούλεσθαι. Καὶ δὲ μὲν στέργει τὴν κάτω χώραν, καὶ ταπεινῶς ἔστηκεν, δὲ τῆς ὑψηλῆς (β) ἀξίας, καὶ πολλὰ μὲν τοῖς θείοις λόγοις ἐμμελετήσας, πολλὰ δὲ τῇ σαρκὶ νομοθετήσας εἰς ὑποταγὴν πνεύματος· δὲ σοβαρῶς προκαθέζεται, καὶ τὴν ὄρρον αἴρει κατὰ τῶν βελτιόνων, καὶ οὐκ ἐπιτρέμει τοῖς θρόνοις, οὐδὲ φρίσσει τὴν ὄψιν, τὸν ἐγκρατῆ κάτω βλέπων ἀλλ' ὄμοι τῷ κράτει, καὶ σορώτερον ἔστι τὸν ὑπολαμβάνειν κακῶς εἰδὼς, καὶ τὸ φρονεῖν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφηρημένος.

κζ. 'Αλλ' οὐχ ὁ πολὺς οὕτω καὶ μέγας Βασίλειος ἀλλ' ὥσπερ τῶν ὄλλων ἀπάντων, οὕτω καὶ τοῦ περὶ ταῦτα κόσμου, τοῖς πολλοῖς τύποις καθίσταται. Τὰς γὰρ ἵερὰς πρότερον ὑπαναγινώσκων τῷ λαῷ βίβλους, δὲ τούτων ἐξηγητής, καὶ ταύτην οὐκ ἀπαξιώσας τὴν τάξιν τοῦ βίβλους, οὕτως ἐν καθέδρᾳ προεισβιτέρων, οὕτως ἐν ἐπισκόπων αἰνεῖ τὸν Κύριον, οὐ κλέψας τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ ἀρπάσας, οὐδὲ διώξας τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τιμῆς διωγθεῖς, οὐδὲ ἀνθρωπίνην χάριν, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ καὶ θείαν δεξάμενος. 'Ο μὲν οὖν τῆς προεδρίας λόγος ἀνχρεινάτω τῷ δὲ τῆς ὑφεδρίας μικρόν τι προσδιατρίψωμεν. Οἷον γάρ με καὶ τοῦτο μικροῦ παρέδραμεν, ἐν μέσῳ τῶν εἰρημένων κείμενον.

κή. 'Εγένετο τις πρὸς τὸν ἄνδρα διαφορὰ τῷ πρὸ τούτου καθηγεμόνι τῆς Ἐκκλησίας (τὸ μὲν ὅθεν, καὶ ὅπως, σιωπῆν ἀμεινον, πλὴν ἐγένετο.), ἀνδρὶ ταῦλλα μὲν οὐκ ἀγεννεῖ καὶ θαυμαστῷ τὴν εὐσέβειαν (γ), ὡς ἔδειξεν ὁ τότε διωγμός, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἔνστασις, ὅμως δέ τι παθόντι πρὸς ἐκεῖνον ἀνθρώπινον. "Απτεται γάρ οὐ τὸν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρίστων ὁ μῶμος, ὡς μό-

(α) B—ὅμοι τε παρεῖσι

(β) B—δὲ τῆς ὑψηλῆς

(γ) B—τὴν ἀξίαν τε

νον είναι (α) τοῦ Θεοῦ τὸ παντελῶς ἀπταιστὸν καὶ ἀνάλωτον πά-
θει, Κινεῖται οὖν ἐπ' αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας ὃσον ἔκκριτον καὶ
σοφώτερον· εἰπερ σοφώτεροι τῶν πολλῶν, οἱ κόσμου χωρίσαντες
έαυτοὺς, καὶ τῷ Θεῷ τὸν βίον καθιερώσαντες. Λέγω δὲ τοὺς κα-
θ' ἡμᾶς Ναζίραιους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ἐσπουδακότας·
οἱ δεινὸν ποιησάμενοι τὸ σφῶν κράτος παριδεῖν περιύρισμάν
καὶ ἀπωσμένον, πρᾶγμα τολμῶσιν ἐπικινδυνότατον. Ἀπόστασιν
ἐννοοῦσι καὶ ῥῆξιν τοῦ μεγάλου καὶ ἀστασιάστου τῆς Ἐκκλησίας
σώματος, οὐκ ὀλίγην καὶ τοῦ λαοῦ μοιρῶν παρατεμόμενοι, ὅση τε
τῶν κάτω, καὶ ὅση τῶν ἐπ' ἀξίας. Πρῶτον δὲ τοῦτο ἦν ἐκ τριῶν
τῶν ἴσχυροτάτων. "Ο, τε γάρ ἀνὴρ αἰδεσίμος, ὡς οὐκ οἴδ' εἴ τις ἀλ-
λος τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων, καὶ ικανὸς Θάρσος παρασχεῖν, εἰ-
περ ἐθούλετο, τῷ συστήματι. Τὸν δὲ λυποῦντα (β) δι' ὑποψίας
εἶχεν ἡ πόλις, ἐκ τῆς περὶ τὴν κατάστασιν ταραχῆς, ὡς οὐκ ἔννο-
μον, οὐδὲ κανονικῶς μᾶλλον, ἢ τυραννικῶς τὴν προστασίαν δεξά-
μενον. Καὶ περιῆσαν τῶν δυτικῶν ἀρχιερέων τινὲς, μεθέλκοντες
πρὸς ἔχυτοὺς τῆς Ἐκκλησίας ὃσον δρθόδοξον.

κθ'. Τί οὖν ὁ γεννάδας ἔκεινος, καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ μαθητής (γ) ;
Οὔτε γάρ ἀντιτείνειν εἴγε πρὸς τοὺς θρηστάς, ἢ τοὺς σπουδαστὰς,
οὔτε πρὸς αὐτοῦ (δ) τὸ μάγεσθαι ἢ διασπῆν τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλη-
σίας, καὶ ἄλλως πολεμουμένης, καὶ σφαλερῶς δικηιμένης, ὑπὸ¹
τῆς τότε τῶν αἱρετικῶν δυναστείας. Καὶ ἄμα συμβούλοις ἡμῖν
περὶ τούτου χρησάμενος καὶ παρακινέταις γγησίοις, φυγάς ἐνθένδε
σὺν ἡμῖν πρὸς τὸν Πόντον μεταχωρεῖ, καὶ τοῖς ἔκειτε φροντιστη-
ρίοις ἐπιστατεῖν αὐτός τε (ε) καθιεσθῆ τι μνήμης ἀξιον· καὶ τὴν
ἐρημίαν (ζ) ἀσπάζεται μετὰ Ἡλιού (ζ') καὶ Ἰωάννου, τῶν πάντων φιλο-
σόφων· τοῦτο λυσιτελεῖν αὐτῷ μᾶλλον ὑγούμενος, ἢ τι διαγονθῆναι
περὶ τῶν παρόντων τῆς ἔαυτοῦ φιλοσοφίας (η) ἀνάξιον, καὶ δια-

(α) Β καὶ Μ—ώς μόνον ἂν εἴναι

(β) Β καὶ Μ—τόν τε λυποῦντα

(γ) Ματθ. ΙΑ', 29.

(δ) Β καὶ Μ—οὐδὲ δὲ πρὸς αὐτοῦ

(ε) Β καὶ Μ—αὐτὸς δὲ (ζ) Β καὶ Μ—καὶ τὴν ἔρημον

(ζ') Μ—μετὰ Ἡλιού

(η) Β—περὶ τῶν παρόντων τῆς φιλοσοφίας ἀνάξιον,

φθείρειν ἐν ζάλη τὴν ἐν γαλήνῃ τῶν λογισμῶν κυθέρηντιν. Καὶ περ δὲ οὕτω φιλοσόφου καὶ θαυμασίας οὕτος τῆς ἀναχωρήσεως, κρείττω καὶ θαυμασιωτέραν εὑρίσκομεν τὴν ἐπάνοδον. Ήσχε γάρ οὕτως.

λ'. Ἐν τούτοις δοντων ἡμῶν, ἐξαίρυντις ἐρίσταται νέρος γαλάζης πληρες, καὶ τετριγδ; δλέθριον (α), πᾶσαν ἐκτρῖψαν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣς ἐρράγη, καὶ δισην ἐπέλασε: βρισκεῖται ὁ φιλοχρυσότατος, καὶ μισοχριστότατος, καὶ δύο τὰ μέγιστα νοσῶν (β), ἀπληστίαν καὶ βλασφημίαν· ὁ μετὰ τὸν διώκτην διώκτης, καὶ μετὰ τὸν ἀποστάτην, οὐκ ἀποστάτης μὲν, οὐδὲν δὲ ἀμείνων Χριστιανοῦς, μᾶλλον δὲ Χριστιανῶν τῷ εὐσεβεστάτῳ μέρει, καὶ καθαρωτάτῳ, καὶ προσκυνητῇ τῆς Τριάδος, ἢν δὴ μόνην εὔσεβειαν ἔγὼ καλῶ, καὶ δόξαν σωτήριον. Οὐ γάρ θεότητα ταλαντεύομεν, οὐδὲ τὴν μίαν καὶ ἀπρόσιτον φύσιν ἀποξενοῦμεν ἑαυτῆς, ἐκφύλοις ἀλλοτριότησιν, οὐδὲ κακῷ τὸ κακὸν ἴωμεθα, τὴν ἀθεον Σαβελλίου συναίρεσιν ἀσεβεστέρᾳ διαιρέσει καὶ κατατομῇ λύοντες· ἢν Ἀρειος νοσήσας, ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος, τὸ πολὺ τῆς Ἐκκλησίας διέσεισε καὶ διέρθειρεν οὕτε τὸν Πατέρα τιμήσας, καὶ ἀτιμάσας τὰ ἐξ αὐτοῦ, διὰ τῶν ἀνίσων βαθμῶν τῆς θεότητος. Ἀλλὰ μίαν μὲν δόξαν Πατρὸς γινώσκομεν, τὴν δομοτιμίαν τοῦ Μονογενοῦς μίαν δὲ Γίον, τὴν τοῦ Πνεύματος. Καὶ διὰ τῶν τριῶν κάτω θῶμαν, τὸ πᾶν καθαιρεῖν νομίζομεν· τρία μὲν ταῖς ἴδιότητιν, ἐν δὲ τῇ θεότητι (γ) σέβοντες καὶ γινώσκοντες. Ὡν οὐδὲν ἔννοῶν ἑκεῖνος, οὐδὲ ἄνω βλέπειν δυνάμενος, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγόντων αὐτὸν ταπεινούμενος, συνταπεινοῦν ἐτόλμησεν ἑαυτῷ καὶ φύσιν θεότητος· καὶ κτίσμα γίνεται πονηρὸν, εἰς δυσυλείαν κατάγων τὴν δεσποτείαν, καὶ μετὰ τῆς κτίσεως τιθεὶς τὴν ἀκτιστὸν φύσιν καὶ ὑπέρχρονον.

λά'. Ο μὲν οὖν οὕτω φρονῶν, καὶ μετὰ τοιαύτης ἡμῖν ἐπιστρατεύει τῆς ἀσεβείας. Οὐ γάρ ἄλλο τι, ἢ βραχαρικὴν καταδρομὴν τοῦθ' ὑποληπτέον (δ), καθαροῦσαν, οὐ τείχη, καὶ πόλεις, καὶ οἰ-

(α) Ἐν τῷ περιελίδῳ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου σημειοῦται, «Οὐδὲν»· ὁ διὰ τοῦ νέφους σημανόμενος.

(β) Β καὶ Μ—τὰ μέγιστα ταῦτα νοσῶν,

(γ) Β—ἐν δὲ θεότητι

(δ) Β καὶ Μ—τοῦτο ὑποληπτέον,

κίας, οὐδέ τι τῶν μικρῶν καὶ χειροποιήτων, καὶ αὕθις ἀνορθουμένων, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐτὰς κατασύρουσαν. Συνεισθάλλει δὲ αὐτῷ καὶ στρατὸς ἅξιος, οἱ κακοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες, οἱ πικρὸι τετράρχαι τῆς ὑπ' αὐτὸν οἰκουμένης· οἱ τὸ μὲν (α) ἔχοντες ἥδη τῶν Ἐκκλησιῶν, τῷ δὲ προσθάλλοντες, τὸ δὲ ἐπιτίζοντες ἐκ τῆς τοῦ βρασιλέως ῥοπῆς καὶ χειρὸς, τοῖς μὲν ἐπαγομένης, τοῖς δὲ ἀπειλουμένης (β), ἕκον καὶ τὴν ἡμετέραν καταστρεψόμενοι, οὐδὲν τοσοῦτον θαρρεῖν ἔχοντες τῶν ἀπάντων, ὅσον τῇ τῶν προειρημένων μικροψυχίᾳ, καὶ ἀπειράᾳ τοῦ τηνικαῦτα ἥμῶν προεδρεύοντος, καὶ τοῖς ἐν ἥμεν ἀρρώστημασιν. Οἱ μὲν οὖν ἀγῶν πολύς· οἱ δὲ προθυμία τῶν πλείστων οὐκ ἀγενῆς, οἱ δὲ παράταξις ἀσθενῆς, οὐκ ἔχουσα τὸν προαγωνιστὴν καὶ τεχνίτην ὑπέρμαχον ἐν δυνάμει λόγου καὶ Πνεύματος. Τί οὖν ἡ γενναία καὶ μεγαλόφρων ἔκεινη ψυχὴ, καὶ ὄντως φιλόχριστος; Οὐδὲ πολλῶν ἐδεήθη λόγων πρὸς τὸ παρεῖναι καὶ συμμαχεῖν· ἀλλ’ ὅμοι τε εἶδεν ἥμᾶς πρεσβεύοντας (κοινὸς γὰρ ἦν ὁ ἀγῶν ἀμφοτέροις, ὡς τοῦ λόγου προθεθλημένοις), καὶ τῆς πρεσβείας ἡττήθη· καὶ διελῶν ἄριστα παρ' ἔαυτῷ καὶ φιλοσοφώτατα τοῖς τοῦ Πνεύματος λογισμοῖς, ἀλλον μὲν εἶναι μικροψυχίας καιρὸν (εἴ τι καὶ τοιοῦτον ἔδει παθεῖν), τὸν τῆς ἀδείας, ἀλλον δὲ μακροψυμάτας, τὸν τῆς ἀνάγκης· εὐθὺς τοῦ Πόντου μεθ' ἥμῶν ἀπανίσταται, καὶ ζηλοτυπεῖ τὴν ἀλκήσιαν κινδυνεύουσαν, καὶ γίνεται σύμμαχος ἐθελοντὴς, καὶ τῇ μητρὶ φέρων ἔαυτὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ δίδωσιν.

λβ'. Ἡρ' οὖν προεθυμήθη μὲν οὕτως, ἡγώνισται δὲ τῆς προθυμίας ἔλαττον; Ἡ διαγωνίζεται μὲν ἀνδρικός, οὐ συνετῶς δέ; Ἡ πεπαιδευμένως μὲν, ἀκινδύνως δέ; Ἡ πάντα μὲν ταῦτα τελείως καὶ ὑπὲρ λόγον, ὑπελείπετο δέ τι τῆς μικροψυχίας ἔαυτῷ (γ) λείψχον; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' ὅμοι τὰ πάντα· καταλλάττεται (δ), βουλεύεται, παρατάττεται· λύει τὰ ἐν τῷ μέσῳ σκῶλα καὶ προσκόμματα, καὶ οἵς ἔκεινοι θαρροῦντες καθ' ἥμῶν ἐστρατεύσαντο. Τὸ μὲν προσλαμβάνει, τὸ δὲ κατέχει, τὸ δὲ ἀποκρούεται (ε). Γίνεται τοῖς

(α) Β—οἱ τὸ μὲν (β) Β καὶ Μ—τῆς μὲν ἐπαγομένης, τῆς δὲ ἀπειλουμένης,

(γ) Β—ἴν αὐτῷ καὶ Μ—ἴν ἔαυτῷ

(δ) Ἀλλ' ὅμοι τὰ πάντα καταλλήσεται,

(ε) Β—τὸ δὲ ἀποκρούεται,

μὲν, τεῖχος ὁχυρὸν (α) καὶ χαράκωμα· τοῖς δὲ, πέλεκυς κόπτων πέτραν (β), ἢ πῦρ ἐν ἀκάνθαις (γ), δὲ φοινὶς ἡ Γραφὴ (δ), ῥᾳδίως ἀναλίσκον τοὺς φρυγανώδεις καὶ ὑβριστὰς τῆς θεότητος. Εἰ δέ τι καὶ Βαρνάθιας, ὁ ταῦτα λέγων καὶ γράψων, Παύλῳ συνηγωνίσατο, Παύλῳ γάρις τῷ προειδομένῳ, καὶ συνεργὸν ποιησαμένῳ τοῦ ἀγωνίσματος.

λγ'. Οἱ μὲν οὖτις ἀπῆλθον ἀπρακτοῖ, καὶ κακοὶ κακῶς, τότε πρῶτον αἰσχυνθέντες καὶ ἡττηθέντες, καὶ μαθόντες μὴ ῥᾳδίως Καππαδοκῶν καταρρονεῖν, εἰ καὶ πάντων ἀνθρώπων ὃν οὐδὲν οὔτως ἴδιον, ὡς τὸ τῆς πίστεως ἀρραγὲς, καὶ πρὸς τὴν Τριάδα πιστὸν καὶ γνήσιον παρῆντος καὶ τὸ ἡνῶσθαι καὶ τὸ ισχύειν αὐτοῖς, ἀβοηθοῦσι βοηθουμένοις, μᾶλλον δὲ πολλῷ κρείττω καὶ ισχυρότερα. Τῷ δέ τι δεύτερον ἔργον καὶ σπουδασμα γίνεται, θεραπεύειν τὸν πρόεδρον, λύειν τὴν ὑποψίαν, πείθειν πάντας ἀνθρώπους, ὡς δὲ μὲν λελύπητο, πεῖρά τις ἦν τοῦ πονηροῦ καὶ πάλι ταῖς εἰς τὸ καλὸν δμονοίαις βασκαίνοντος αὐτὸς δὲ ἥδει νόμους εὐπειθείας καὶ πνευματικῆς τάξεως. Διὰ τοῦτο παρῆν, ἐσδριζεν, ὑπήκουεν, ἐνουθέτει, πάντα ἦν αὐτῷ, σύμβουλος ἀγαθὸς, παραστάτης δεξιὸς, τῶν θείων ἐξηγητής, τῶν πρακτέων καθηγητής, γήρως βακτυρία, πίστεως ἔρεισμα, τῶν ἔνδον ὁ πιστότατος, τῶν ἐκτὸς ὁ πρακτικώτατος· ἐνὶ λόγῳ, τοσοῦτος εἰς εὔνοιαν, ὅσος εἰς ἔχθραν τὸ πρὸν ἐνομίζετο. Ἐντεῦθεν αὐτῷ περιῆν (ε) καὶ τὸ κράτος τῆς Ἐκκλησίας, εἰ καὶ τῆς καθέδρας εἶχε τὰ δεύτερα. Τὴν γάρ εὔνοιαν εἰσφέρων, τὴν ἐξουσίαν ἀντελάμβανε· καὶ ἦν θαυμαστὴ τις ἡ συμμωνία καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ δύνασθαι. Ὁ μὲν τὸν λαὸν ἤγεν, δὲ δὲ τὸν ἄγοντα· καὶ οἶον λεοντοκόμος τις ἦν, τέχνη τιθασεύων τὸν δυναστεύοντα. Καὶ γάρ ἐδεῖτο, νεωστὶ μὲν ἐπὶ τὴν καθέδραν τεθεὶς, ἔτι δὲ τῆς κοσμικῆς ὅλης τι πνέων, οὕπω δὲ κατηρτισμένος ἐν τοῖς τοῦ Πνεύματος, πολλοῦ δὲ τοῦ κλύδωνος περιέζοντος, καὶ τῶν ἐπικειμένων

(α) Ἱερεμ. Α', 48.

(β) Ἱερεμ. ΚΓ', 29.

(γ) Ψαλμ. ΡΙΖ', 42. (δ) Β καὶ Μ—ἡ θεία Γραφὴ,

(ε) περιῆγε—προσετέθη ἐκ τῶν Β καὶ Μ,

νων τῇ Ἐκκλησίᾳ (α) ἐχθρῶν, τοῦ χειραγωγοῦντος καὶ ὑπερεῖδοντος. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν συμμαχίαν ἡγέπτα, καὶ κρατοῦντος ἐκείνου, κρατεῖν αὐτὸς ὑπελάχμανε.

λδ'. Τῆς δὲ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἀνδρὸς κηδεμονίας καὶ προστασίας, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα γνωρίσματα· παρόρθοια πρὸς ἄρχοντας, τοὺς τε ἄλλους καὶ τοὺς δυνατωτάτους τῆς πόλεως· διαφορῶν λύσεις οὐκ ἀπιστούμεναι, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου φωνῆς τυπούμεναι, νόμῳ τῷ τρόπῳ γράμμεναι· προστασίαι τῶν δεομένων, αἱ μὲν πλείους πνευματικαὶ, οὐκ ὀλίγαι δὲ καὶ σωματικαὶ (καὶ γάρ καὶ τοῦτο πολλάκις εἰς ψυχὴν φέρει δι' εὐνοίας δουλούμενον)· πτωχοτροφίαι, ζενοδοχίαι, παρθενοκομίαι· νομοθεσίαι μοναστῶν, ἔγγραφοι τε καὶ ἄγραφοι· εὐχῶν δικτάξεις, εὔκοσμίαι τοῦ βύρατος, τὰ ἄλλα, οἷς ἀν ὁ ἀληθῶς ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ Θεοῦ τεταγμένος, λαὸν ὠρελήσειν· ἐν δὲ, διέγιστόν τε καὶ γνωριμώτατον. Αἱμός ἦν, καὶ τῶν πώποτε μνημονευομένων διχαλεπώτατος. Ἐκαμψε δὲ ἡ πόλις, ἐπικουρία δ' ἦν οὐδαμόθεν, οὐδέ τι φάρμακον τῆς κακώσεως· αἱ μὲν γάρ παραλίαι τὰς τοιαύτας ἐνδείξις οὐ γαλεπῶς ἀναφέρουσι, διδοῦσαι τὰ παρ' ἔκυτῶν, καὶ τὰ παρὰ τῆς θελάσσης δειχόμεναι· τοῖς δὲ ἡπειρώταις ἥμιν, καὶ τὸ περιττεύον ἀνόνητον, καὶ τὸ ἐνδέον ἀνεπινόητον, οὐκ ἔχουσιν δπως ἢ διαθώμεθά τι τῶν ὄντων, ἢ τῶν οὐκ ὄντων εἰσκομισθμεθα (β)· καὶ διχαλεπώτατόν ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τῶν ἐχόντων ἀναλγησία καὶ ἀπληστία. Τηροῦσι γάρ τοὺς καιροὺς καὶ καταπραγματεύονται τῆς ἐνδείξις, καὶ γεωργοῦσι τὰς συμφοράς· οὕτε, τῷ Κυρίῳ δανείζειν τὸν ἐλεοῦντα πτωχούς (γ), ἀκούοντες· οὐδὲ ὅτι· δι συνέγων σίτον δημοκατέρχοτος (δ)· οὕτε ἄλλο οὐδὲν τῶν ἢ τοῖς φιλανθρώποις ἐπιγγελμένων, ἢ τοῖς ἀπανθρώποις ἡπειλημένων. Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ δέοντος ἀπληστότεροι, καὶ φρονοῦσι κακῶς· ἐκείνοις μὲν τὰ ἔκυτῶν, ἔκυτοις δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ σπλάγχνα κλείοντες, οὗ καὶ μᾶλλον χρήζοντες ἀγνοοῦσιν, ἢ αὐτῶν ἔτεροι. Ταῦτα μὲν οἱ σιτῶναι καὶ

(α) Β καὶ Μ—κατὰ γενικῆν τῆς Ἐκκλησίας

(β) Β καὶ Μ— εἰσκομισθμεθα.

(γ) Παροιμ. Σολομ. ΙΘ', 17.

(δ) Παροιμ. Σολομ. ΙΑ', 26,

σιτοκάπηλοι, καὶ μήτε τὸ συγγενὲς αἰδούμενοι, μήτε περὶ τὸ θεῖον εὐχάριστοι, παρ' οὖ τὸ ἔχειν ἐστὶν αὐτοῖς (α), ἄλλων πιεζόμενων.

λέ. 'Ο δὲ, οὗτον μὲν οὐκ εἰχεν ἀρτον ἐξ οὐρανοῦ δι' εὐχῆς, καὶ τρέφειν ἐν ἑρήμῳ λαὸν φυγάδα (β), οὐδὲ πυθμέσι πηγάζειν τροφὴν ἀδάπανον κενώσει πληρουμένοις (γ), δὲ καὶ παρίδοξον, ἵνα τρέφῃ τρέφουσαν εἰς φιλοξενίας ἀντίδοσιν οὐδὲ πέντε ἀρτοις ἐστι ἀρτον χιλιάδας (δ), ὃν καὶ τὰ λείψανα πολλῶν τραπεζῶν ἀλληλούχων δύναμις. Ταῦτα γάρ Μιωϋσέως ἦν καὶ Ἡλιού (ε), καὶ τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ, παρ' οὐ κἀκείνοις τὸ ταῦτα δύνασθαι. "Ισως δὲ καὶ τῶν καιρῶν ἐκείνων, καὶ τῆς τότε καταστάσεως. Ἐπειδὴ τὰ σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς πιστεύουσιν (ζ). "Α δὲ τούτοις ἐστὶν ἀκόλουθα, καὶ εἰς ταῦτὸν φέρει, ταῦτα καὶ διενοήθη καὶ κατεπράξατο μετὰ τῆς αὐτῆς πίστεως. Δόγμα γάρ τὰς τῶν ἔχόντων ἀποθήκας ἀνοίξας καὶ παρανέσεσι, ποιεῖ τὸ τῆς Γρεχφῆς Διαθρύπτει πεινῶσι τροφὴν (η), καὶ χορτάζει πτωχοὺς ἀρτῶν (η), καὶ διατρέφει αὐτοὺς ἐν λιμῷ (θ), καὶ ψυχὰς πεινώσας ἐμπίπλησιν ἀγαθῶν (ι). Καὶ τίνα τρόπον; οὐδὲ γάρ τοῦτο μικρὸν εἰς προσθήκην. Συναγαγὼν γάρ ἐν ταύτῳ τοὺς λιμοῦ τραυματίας, ἔσι δὲ οὓς καὶ μικρὸν ἀναπνέοντας, ἀνδράς, γυναικας (ια), νηπίους, γέροντας, πᾶσαν ἡλικίαν ἔλειπεν, πᾶν εἰδός τροφῆς ἐρχανίζων, ὅση τυγχάνει λιμοῦ βοήθεια, ἔτνους τε (ιβ) πλήρεις προθείς λέβητας, καὶ τοῦ ταριχευτοῦ παρ' ἡμῖν ὄφους καὶ πένητας τρέφοντος. "Ἐπειτα τὴν τοῦ Χριστοῦ διακονίαν μιμούμενος, θεος, καὶ λεντίω διαζωννύμενος, οὐκ ἀπηγένου νέπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ τοῖς ἐκυτοῦ παισιν, εἴτ' οὖν συνδούλοις, πρὸς τοῦτο συνεργοῖς χρώμενος, ἐθεράπευε μὲν τὰ σῶa

(α) Β καὶ Μ—παρ' οὖ τὸ ἔχειν αὐτοῖς,

(β) Ἐξόδ. ΙΙ', 18. καὶ Ψαλμ. ΟΖ', 24.

(γ) Γ' Βασιλ. ΙΖ', 44 κ' ἐπόμ.

(δ) Ματθ. ΙΔ', 19—21. καὶ Μάρκ. Σ', 38—41. καὶ Λουκ. Θ', 13—17. καὶ Ἰωάν. Σ', 9—13.

(ε) Β καὶ Μ—καὶ Ἡλίου, (ζ) Α' πρὸς Κορινθ. ΙΔ', 22.

(η) Ήσ. ΝΗ', 7. (η) Ψαλμ. ΡΔΑ', 13.

(θ) Ψαλμ. ΑΒ', 49. (ι) Λουκ. Α', 53.

(ια) Β καὶ Μ—ἄνδρας καὶ γυναικας, (ιβ) Β—ἔθυους τα

ματα τῶν δεομένων, ἔθεράπευε δὲ τὰς ψυχὰς, συμπλέκων τῷ
χρείᾳ τὸ τῆς τιμῆς, καὶ ῥάφους ποιῶν ἀμφοτέρωθεν.

λξ'. Τοιοῦτος ὁ νέος (α) σιτοδότης ἡμῖν, καὶ δεύτερος Ἰωσήφ·
πλὴν ὅτι καὶ πλέον τι λέγειν ἔχομεν. Ὁ μὲν γὰρ καταπραγματεύε-
ται τοῦ λιμοῦ, καὶ τὴν Αἴγυπτον ἔζωνεῖται τῷ φιλανθρώπῳ, τὸν τῆς
ἀφθονίας καιρὸν εἰς τὸν τοῦ λιμοῦ διαθέμενος (β), καὶ τοῖς ἐτέρων
ὄνειροις εἰς τοῦτο ὠρελούμενος (γ)· ὃ δὲ προϊκα χρηστὸς ἦν, καὶ
τῆς σιτοδείας ἐπίκουρος ἀπραγμάτευτος, πρὸς ἓν ὄρῶν, τῷ φιλαν-
θρώπῳ τὸ φιλάνθρωπον κτήσασθαι, καὶ τῶν ἔκειθεν τυχεῖν ἀγα-
θῶν διὰ τῆς ἐνταῦθα σιτομετρίας. Ταῦτα μετὰ τῆς τοῦ λόγου τρο-
φῆς καὶ τῆς τελεωτέρας εὐεργεσίας καὶ διαδόσεως, τῆς ὄντως οὐρα-
ρανίου καὶ ὑψηλῆς· εἴ περ ἄρτος ἀγγέλων λόγος, ὡς ψυχαὶ τρέφον-
ται καὶ ποτίζονται Θεδύ πεινῶσαι, καὶ ζητοῦσαι τροφὴν οὐ ρέου-
σαν, οὐδὲ ἀπιοῦσαν, ἀλλ' φέλι μένουσαν· ἣς σιτοδότης ἦν ἔκεινος,
καὶ μάλια πλούσιος, ὁ πενέστατος ὁν ἵσμεν καὶ ἀπορώτατος, οὐ λι-
μὸν ἄρτων, οὐδὲ διψαν ὅδατος ἔξιώμενος, λόγου δὲ πόθον, τοῦ
ἀληθῶς ζωτικοῦ καὶ τροφίμου, καὶ εἰς αὔξησιν ἀγοντος πνευμα-
τικῆς ἡλικίας (δ) τὸν καλῶς τρεφόμενον.

λξ'. Ἐκ δὴ τούτων καὶ τῶν τοιούτων (τὶ γὰρ δεῖ πάντα (ε)
λέγοντα διατρίβειν;) ἄρτι τοῦ φερωνύμου τῆς εὐσεβείας μετατε-
θέντος, καὶ ταῖς ἔκεινου χερσὶν ἡλέως ἐναποψύζαντος, ἐπὶ τὸν
ὑψηλὸν τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον ἀγεταί (σ) οὐκ ἀμογητὶ μὲν, οὐδὲ
νευ βασκανίας καὶ πάλης τῶν τε τῆς πατρίδος προεδρευόντων,
καὶ τῶν πονηροτάτων τῆς πόλεως ἔκεινοις συντεταγμένων. Πλὴν
ἔδει νικῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον· καὶ μέν τοι νικῆ πολλῇ τῇ πε-
ριουσίᾳ. Κινεῖ γὰρ ἐκ τῆς ὑπερορίας τοὺς χρίσοντας, ἀνδρας ἐπ'
εὐείρη γνωρίμους καὶ ζηλωτὰς (ζ), καὶ μετὰ τούτων τὸν νέον

(α) Β καὶ Μ—Τοιοῦτος ἦν ὁ νέος (β) Γενέσ. ΜΔ', 1 κ' ἐπόμ.

(γ) Β καὶ Μ—εἰς τοῦτο διαταττόμενος·

(δ) Β—ἄγοντος ἡλικίας πνευματικῆς

(ε) Β—τὶ γὰρ δὴ πάντα λέγοντα διατρίβει,

(ζ) Β καὶ Μ—ἀνάγεται

(ζ') Ἐν τῷ περιεστίδιῳ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου ὑπάρχει τὸ ἔκτης σχόλιον. «Ἐν τοῖς
τοῖς καὶ ὁ μέγας Εὐσέβιος ἦν, ὁ Ἐπίσκοπος Σκυμοσάτων, ὡς αἱ περὶ τούτου πρὸς
αὐτὸν ἐκ προσώπου τοῦ πατρὸς τούτου αὐτοῦ Γρηγορίου δηλοῦσιν ἐπιστολὴν.

*Αέρικάμ καὶ πατριάρχην ἡμέτερον, τὸν ἐμὸν λέγω πατέρα· περὶ ὃν τι καὶ συμβαίνει θυμόπαιον. Οὐ γάρ τῷ πλήθει τῶν ἑτῶν μόνον ἐκλελοιπώς, ἀλλὰ καὶ νόσῳ τετρυχωμένος καὶ πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς (α), κατατολμᾷ τῆς ὁδοῦ βοηθήσων τῇ ψύφῳ, καὶ θαρσήσας τῷ Πνεύματι. Καὶ τι σύντομον φέγγομαι· νεκρός ἐντεθεὶς ὡς τάφῳ τινὶ τῷ φορείῳ, νέος ἐπάνεισιν, εὔσθενής, ἀνω βλέπων, ρώσθεις ἐκ τῆς χειρὸς καὶ τῆς χριστεως· οὐ πολὺ δὲ εἰπεῖν, δτι καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χρισθέντος. Τοῦτο προσκείσθω τοῖς παλαιοῖς διηγήμασιν, δτι πόνος ὑγείαν χαρίζεται, καὶ προθυμίαν νεκροὺς ἀνίστησι, καὶ πιθᾶ γῆρας χρισθὲν τῷ Πνεύματι.

λτ. Οὕτω δὲ τῆς προεδρίας ἀξιωθεὶς, ὡς, τοὺς τοιούτους μὲν γεγονότας, τοιαύτους δὲ χάριτος τετυγχνότας, οὕτω δὲ ὑπειλημένους, εἰκός· οὐ κατήσχυνεν οὐδὲν τῶν ἔξης, ἢ τὴν ἐσυτοῦ φιλοσοφίαν, ἢ τὰς τῶν πεπιστευχότων ἐλπίδας· ἀλλὰ τοσοῦτον ἐσυτὸν ὑπερβάλλων ἀει, ὅσον πρὸ τούτου τοὺς ἄλλους ἐδείκνυτο, κάλλιστά τε (β) καὶ φιλοσοφώτατα περὶ τούτων διανοούμενος. Ἡγεῖτο γάρ, ἰδιώτου μὲν ἀρετὴν εἶναι, τὸ μὴ κακὸν εἶναι, ἢ τι καὶ ποσῶς ἀγαθόν. *Αρχοντος δὲ καὶ προστάτου κακίαν, καὶ μάλιστα τὴν τοιαύτην ἀρχὴν, τὸ μὴ πολὺ τῶν πολλῶν προέχειν, μηδὲ ἀει κρείττω φαίνεσθαι, μηδὲ συμμετρεῖν τῇ ἀξίᾳ καὶ τῷ θρόνῳ τὴν ἀρετὴν. Νόγις γάρ εἶναι τῷ ἄκρῳ, τοῦ μέσου κατατυγχάνειν, καὶ τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς ἔλξειν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ μέτριον μᾶλλον δὲ, ἵνα τι φιλοσοφήσω περὶ τούτων ἀμεινον, δπερ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἐγὼ θεωρῶ, οἷμαι δὲ καὶ τῶν σοφωτέρων ἔκαστος, ἡνίκα μεθ' ἡμῶν ἐγένετο, μορφωθεὶς τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ ἡμέτερον, τοῦτο κάνταῦθα συμβεβηκέναι λογίζομαι. Ἐκεῖνός τε γάρ προέκοπτέ, φησιν, ὥσπερ ἡλικίᾳ, οὕτω δὴ καὶ σοφίᾳ καὶ χάριτι (γ)· οὐ τῷ ταῦτα λαμβάνειν αὔξησιν, (τί γάρ τοῦ ἀπ' ἀρχῆς τελείου γένοιτ' ἀν τελειώτερον (δ);) ἀλλὰ τῷ κατὰ μικρὸν ταῦτα παραγυμνοῦσθαι καὶ παρεκφαίνεσθαι. Τὴν τε τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, οὐχὶ προσθήκην, ἀλλ' ἐργασίαν οἷμαι μείζω τηνικαῦτα λαμβάνειν, ὥση πλείονι τῇ ἔξουσίᾳ χρωμένην.

(α) Β καὶ Μ—ἀναπνοαῖς ὡν,

(β) κάλλιστά τε—ἡ προσθήκη τοῦ συνδέσμου, ἐκ τῶν Β καὶ Μ.

(γ) Δουκ., Β', 32, (δ) Β καὶ Μ—τελεώτερον;

λθ'. Πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ποιεῖ φανερὸν, ὡς οὐκ ἀνθρωπίνης χάριτος ἦν αὐτῷ ἔργον, ἀλλὰ Θεοῦ δῶρον τὸ δεδομένον· δηλώσει δὲ καὶ τὸ ἡμέτερον. Οἶς γάρ μοι φιλοσοφοῦντι περὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον συνεφιλοσόφει! Τῶν γάρ ἀλλων ἀπάντων οἰομένων καὶ προσδραμεῖσθαι με τῷ γεγονότι, καὶ περιχαρήσεσθαι (ὅπερ ἔτέρου καὶ παθεῖν ἵστως ἦν), καὶ συνδιανεμεῖσθαι τὴν ἀρχὴν μᾶλλον, ἢ παραδυναστεύειν, καὶ τῇ φιλίᾳ τοῦτο τεκμαιρομένων· ἐπειδὴ τὸ φορτικὸν φεύγων ἐγώ, καὶ γάρ ἐν ἀπασιν, εἴ περ ἄλλος τις, καὶ ἂμα τοῦ καιροῦ τὸ ἐπίφθονον, ἀλλως τε καὶ τῶν κατ' αὐτὸν (α) ὀδινόντων ἔτι καὶ ταρασσομένων, οἷκοι κατέμεινα, βίᾳ χαλινώσας τὸν πόθον· μέμφεται μὲν, συγγιγώσκει δέ. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐπιστάντα μὲν, τὴν δὲ τῆς καθέδρας τιμὴν οὐ δεξάμενον, τῆς αὐτῆς ἔνεκεν αἰτίας, οὐδὲ τὴν τῶν πρεσβυτέρων προτίμησιν, οὔτε ἐμέμψατο, καὶ προσεπήνεσεν, εὖ ποιῶν· τύφον κατηγορηθῆναι μᾶλλον ὑπὸ ὅλιγων (β) ἐλόμενος, τῶν ταύτην ἀγνοησάντων τὴν οἰκονομίαν, ἢ τι πρᾶξαι τῷ λόγῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ βουλεύμασιν ἐναντίον. Καὶ τοι, πῶς ἀν μᾶλλον ἔδειξεν ἀνθρωπος πάστης θωπείας καὶ κολακείας κρείττω τὴν ψυχὴν ἔχων, καὶ πρὸς ἐν μόνον βλέπων, τὸν τοῦ καλοῦ νόμον, ἢ περὶ ἡμῶν οὕτω διανοηθεῖς, εὖς ἐν πρώτοις τῶν ἔχυτοῦ φίλων καὶ συνήθων ἐγνώρισεν;

μ'. Ἐπειτα, τὸ στασιάζον πρὸς ἔαυτὸν (γ) μαλάσσει, καὶ θερπεύει λόγοις ἰατρικῆς μεγαλόφρονος. Οὐ γάρ θωπευτικῶς, οὐδὲ ἀνελευθέρως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ λίαν νεανικῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἀν τις οὐ τὸ παρὸν σκοπῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν εὐπειθείαν οἰκονομῶν. Όρῶν γάρ τὸ μὲν ἀπαλὸν, ἔκλυτον καὶ μαλακίζον, τὸ δὲ αὐτῆρὸν, τραχῦνον καὶ αὐθαδίζον (δ), ἀμφοτέροις βιοθεῖ δι' ἀλλήλων ἐπιεικέιχ μὲν τὸ ἀντιτυπὲς, στεφόρτητι δὲ τὸ ἀπαλὸν κερασάμενος· ὅλιγα μὲν λόγου προσδεηθεῖς, ἔργῳ δὲ τὰ πλείω δυνηθεῖς πρὸς τὴν θεραπείαν· οὐ τέχνῃ δουλούμενος, ἀλλ' εὔνοίᾳ σφετερικόμενος· οὐ δυναστείᾳ προσχρώμενος, ἀλλὰ τῷ δύνασθαι μὲν, φείδεσθαι δὲ προσαγόμενος. Τὸ δὲ μέγιστον (ε), τῷ

(α) Β—τῶν κατ' αὐτῷ γε
(β) Β καὶ Μ—ὑπὸ ὅλιγων

(γ) Ἐμ. ἀντίγρ.—πρὸς ἔαυτῷ

(δ) Β καὶ Μ—ἀπαυθαδίζον,

(ε) Β—Τὸ μέγιστον,

πάντας ἡττᾶσθαι τῆς αὐτοῦ διανοίας, καὶ ἀπρόσιτον εἰδέναι τὴν ἀρετὴν· καὶ μίαν μὲν ἑαυτοῖς σωτηρίαν ἡγεῖσθαι, τὸ μετ' ἔκεινου τε καὶ ὑπ' ἔκεινῳ τετάχθαι· ἔνα δὲ κινδυνον, τὸ προσκρούειν ἔκεινῳ, καὶ ἀλλοτρίωσιν ἀπὸ Θεοῦ νομίζειν τὴν ἀπ' ἔκεινου διάστασιν. Οὕτως ἔκβυτες ὑπεχώρησαν καὶ ἡττήθησαν, καὶ ὡς ἥχω βροντῆς ὑπεκλίθησαν, ἄλλος ἄλλον εἰς ἀπολογίαν προρῳδάνοντες, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀπεχθείας εἰς μέτρον μετενεγκόντες εύνοίας, καὶ τῆς εἰς ἀρετὴν ἐπιδόσεως, ἢν δὴ μόνην ἀπολογίαν ἴσχυροτάτην εὑρίσκον (α). πλὴν εἰ τις διὰ κακίαν ἀνίστατο τὴν ἡμελήθη, καὶ παρερέφθη (β), ἵν' αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ συντριβῇ καὶ καταναλωθῇ, καθάπερ οἱδις σιδήρω συνδαπτανώμενος.

μά. Ἐπεὶ δὲ τὰ οἷκοι κατὰ νοῦν εἴχεν αὐτῷ, καὶ οὐκ ὡς ἄντις φύθη τῶν ἀπίστων κάκεινον (γ) ἡγνοηκότων, περινοεῖ τι τῇ διανοίᾳ μεῖζον καὶ ὑψηλότερον. Τῶν γάρ ἄλλων ἀπάντων, τὸ ἐν ποσὶ μόνον ὄρώντων, καὶ τὸ καθ' ἑαυτοὺς (δ) ὅπως ἀστραλῶς ἔξει λογιζομένων, εἴ περ τοῦτο ἀσφαλές, περαιτέρω δὲ οὐ προϊόντων, οὐδέ τι μέγα καὶ νεανικὸν ἢ ἐννοήσαι, ἢ καταπράξασθαι δυναμένων· καὶ τοι τάλλα μέτριος ὁν, ἐν τούτοις οὐ μετριάζει· ἀλλ' ὑψοῦ τὴν κεφαλὴν διάρασ, καὶ κύκλῳ τὸ τῆς ψυχῆς ὅμιλα περιαγαγών, πᾶσαν εἴσω ποιεῖται τὴν οἰκουμένην, ὅσην ὁ σωτήριος λόγος ἐπέδραμεν. Ὁρῶν δὲ τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ κλῆρον, καὶ τοῖς αὐτοῦ λόγοις, καὶ νόμοις, καὶ πάθεσι περιποιηθέντα, τὸ ἄγιον ἔθνος, τὸ βασιλειον ἰεράτευμα (ϵ), κακῶς διακείμενον, εἴς τε μυρίας δόξας καὶ πλάνας διεσπασμένον· καὶ τὴν ἐξ Λιγύπτου μετημένην καὶ μεταπεφυτευμένην ἄμπελον (ζ), ἐκ τῆς ἀθέου καὶ σκοτεινῆς ἀγνοίας εἰς κάλλος τε καὶ μέγεθος ἀπειρον προελθοῦσαν, ὡς καλύψαι πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ὄρῶν καὶ κέδρων ὑπερεκτείνεσθαι, ταύτην δὲ πονηρῷ καὶ ἀγριῷ συῖ, τῷ διαβόλῳ, λελυμασμένην (η), οὐκ αὔταρκες ὑπο-

(α) Β καὶ Μ—πύρισκον,

(β) Β καὶ Μ—παρερέφθη,

(γ) Εμ. ἀγτίγρ.—κάκεινων

(δ) Μ—καὶ τὸ κατ' αὐτοὺς· Β—καὶ καθ' αὐτοὺς

(ϵ) Α' Πέτρ. Β', 9. (τ) Ψαλμ. ΘΘ', 9.

(ζ) Ψαλμ. ΘΘ', 14.

λαμβάνει θρηνεῖν ἡσυχῆ τὸ πάθος, καὶ πρὸς Θεὸν μόνον αἴρειν (α) τὰς χεῖρας, καὶ παρ' ἐκείνου τῶν κατεχόντων κακῶν λύσιν ζητεῖν, αὐτὸς δὲ καθεύδειν ἀλλά τι καὶ βοηθεῖν καὶ παρ' ἔαυτοῦ συγεισφέρειν ὥστε δεῖν.

μβ'. Τί γάρ εἶναι τῆς συμφορᾶς ταύτης ἀνιαρότερον; ὑπὲρ δὲ τοῦ, χρῆναι μᾶλλον (β) σπουδάζειν τὸν ἄνω βλέποντα; Ἐνδιδοὺς γάρ εὗ πράττοντος, ἢ κακῶς, οὐδὲν τῷ κοινῷ τοῦτο ἐπισημαίνειν· τοῦ κοινοῦ δὲ οὔτως ἢ ἐκείνως ἔχοντος, καὶ τὸν καθ' ἔκκληστον ὅμοιώς ἔχειν, πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην. Ταῦτ' οὖν ἐννοῶν καὶ σκοπῶν ἐκείνος (γ) ὁ τοῦ κοινοῦ κηδεμῶν καὶ προστάτης (ἐπειδὴ σὺν ὀστέων καρδίᾳ αἰσθητικὴ (δ), ὡς Σολομῶντι καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ· καὶ τὸ μὲν ἀνάλγητον, εὕθυμον· τὸ δὲ συμπαθὲς, λυπηρόν· καὶ τῆς καρδίας, ἔμμονος λογισμὸς); διὰ τοῦτο ἐσφάδαζεν, ἦνιατο, κατετιρώσκετο, ἔπασχε (ε) τὸ Ἰωνᾶ (ε), τὸ Δαβὶδ, ἀπελέγετο τὴν ψυχὴν, οὐκέτιδου ὅπνον τοῖς ὄφθαλμοῖς, οὐδὲ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις (ζ): προσεδαπάνα τὸ λειπόμενον τῶν σαρκῶν ταῖς φροντίσιν, ἔως εὗρῃ τοῦ κακοῦ λύσιν· ἐπιζητεῖ θείκν βοήθειαν, ἢ ἀνθρωπίνην, ἢ τις στήσει τὸν κοινὸν ἐμπρησμὸν, καὶ τὴν ἐπέχουσαν ἡμᾶς σκοτόμαιναν.

μγ'. Ἐν μὲν οὖν ἐκεῖνο ἐπινοεῖ καὶ λίαν σωτήριον. Συναγαγόντων ἐκατόν, ὡς οἶόν τε ἦν, καὶ συγκλείσας τῷ πνεύματι, καὶ πάντας μὲν ἀνθρωπίνους λογισμοὺς κινήσας, πᾶν δὲ τῶν Γραφῶν βάθιος ἀναλεξάμενος, λογογραφεῖ τὴν εὐσέβειαν· καὶ ἀντιθέτοις πάλαις καὶ μάχαις, τὸ πολὺ τῶν αἱρετικῶν ἀποκρούεται θράσος· τοὺς μὲν καὶ εἰς χεῖρας ἴοντας, ἀγγειμάχοις ὅπλοις τοῖς ἀπὸ γλώσσης καταστρεφόμενος· τοὺς δὲ πόρρωθεν, βάλλων το-

(α) Β—καὶ πρὸς Θεὸν αἴρειν μόνον

(β) Μ—ἀνιαρότερον, ὑπὲρ δὲ τοῦ κοινοῦ χρῆναι μᾶλλον καὶ· Β—ἀνιαρότερον; ὑπὲρ δὲ τοῦ μᾶλλον χρῆναι· καὶ.

(γ) Β—ἐννοῶν ἐκεῖνος, καὶ σκοπῶν

(δ) Παροιμ. Σολομ. Ια', 30.

(ε) τὸ Ἰωνᾶ, τὸ Δαβὶδ—ἔκ τῶν Β καὶ Μ. Ἐν τῷ ἐμῷ, ἀντιγρ. ἐκφέγεται κατὰ δοτικήν· τῷ Ἰωνᾷ, τῷ Δαβὶδ,

(ζ) Ἰων. Δ', 9. (ζ) Ψαλμ. ΡΑΔ', 4.

ξεύμασι τοῖς ἐκ μέλκνος, οὐδὲν ἀτιμοτέρου τῶν ἐν ταῖς πλαξὶ χαραγμάτων οὐδὲν ἐν τῆς Ἰουδαίας ἔθνει, καὶ μικρῷ τούτῳ, νομοθετοῦντος περὶ βρωμάτων, καὶ πομάτων (α), καὶ προσκαίρων θυσιῶν, καὶ σαρκὸς καθαρσίων (β), ἀλλὰ παντὶ γένει (γ) καὶ μέρει τῆς οἰκουμένης, περὶ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, ἐξ οὗ καὶ τὸ σώζεσθαι περιγίνεται. Δεύτερον δὲ, (καὶ γάρ ὅμοιως ἀτελὲς ἄλογος πρᾶξις, καὶ λόγος ἀπρακτος) προστείθει τῷ λόγῳ καὶ τὴν ἐκ τοῦ πράττειν ἐπικουρίαν· τοῖς μὲν ἐπιδημῶν, πρὸς δὲ τοὺς πρεσβεύων· τοὺς δὲ καλῶν, νοῦθετῶν, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, ἀπειλῶν, ὀνειδίζων (δ), προπολεμῶν ἐθνῶν, πόλεων, τῶν καθ' ἔκαστον, πᾶν εἶδος ἐπινοῶν σωτηρίας, πανταχόθεν ἴώμενος· ὁ Βεσελεὴλ ἔκεινος, ὁ τῆς θείας ἀρχιτέκτων σκηνῆς (ε), πάσῃ πρὸς τὸ ἔργον ὅλῃ καὶ τέχνῃ χρώμενος, καὶ πάντα πλέκων εἰς κάλλους ἐνὸς περιουσίαν καὶ ἀρμονίαν.

μδ'. Τί τἄλλα χρὴ λέγειν; Ἀλλ' ἡκεν αὖθις ἡμῖν ὁ χριτομάχος βασιλεὺς, καὶ τῆς πίστεως τύραννος, μετὰ πλείονος τῆς ἀσεβείας καὶ θερμοτέρας τῆς παρατάξεως, πρὸς ἀνταγωνιστὴν (ζ) ἰσχυρότερον ὅντος αὐτῷ τοῦ λόγου, κατὰ τὸ ἀκάθαρτον ἔκεινο πνεῦμα καὶ πονηρὸν, δὲ τοῦ ἀνθρώπου λυθὲν καὶ περιπλανηθὲν, πρὸς τὸν αὐτὸν ἀναστέψει μετὰ πλειόνων πνευμάτων εἰσοικισθησόμενον, ὥστερ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἡκούσαμεν (η). Τούτου γίνεται μιμητὴς ἔκεινος (η), ὅμοιος τε τὴν προτέραν ἡτταν ἀνακαλεσόμενος, καὶ προσήκσων τι τοῖς πρώτοις παλαίσμασι. Δεινὸν γάρ εἶναι καὶ σχέτλιον, πολλῶν μὲν ἐθνῶν ἐπάρχοντα, πολλῆς δὲ δόξης ἡξιωμένον, πάντας δὲ τοὺς κύκλῳ καταστρεψάρχενον τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας, καὶ γειρωσάμενον πᾶν τὸ προστυχόν, ἐνὸς ἀνδρὸς, καὶ μιᾶς πόλεως, ἡττω (θ) ὀφθῆναι, καὶ γέλωτα ὅρλειν οὐ τοῖς ἄγουσι μόνον αὐτὸν προστάταις τῆς ἀθείας, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ὑπελάχμενος.

(α) Β καὶ Μ—πωμάτων,

(β) Πρὸς Ἑβρ. Θ', 9. (γ) Β—ἀλλὰ καὶ παντὶ γένει

(δ) Β' πρὸς Τιμοθ. Δ', 2. (ε) Ἐξόδ. ΛΔ', 2 κ' ἐπόμ.

(ζ) Β καὶ Μ—ώς πρὸς ἀνταγωνιστὴν

(η) Δοκ. ΙΔ', 24 κ' ἐπόμ. (η) Β—μαθητὴς ἔκεινος;

(θ) ἡττω, ἐκ τοῦ Μ.—Β καὶ Μ. ἡττήσθη ἡ τεων

μέ. Τὸν μὲν δὴ Περσῶν βασιλέα, φασὶν, ἐπειδή ποτε κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐστράτευε (α), πᾶν μὲν γένος ἀνθρώπων ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνων, παντὶ δὲ ζέων θυμῷ καὶ φρονήματι, οὐ ταύτη μόνον ἐπαιρεσθαις καὶ ἄμετρον εἶναι ταῖς ἀπειλαῖς ἀλλ', ὃς δὲν μᾶλλον αὐτοὺς καταπλήξειε, φοβερὸν ἔσαυτὸν ποιεῖν καὶ ταῖς κατὰ τῶν στοιχίων καινοτομίαις. Γῇ τις ἡκούετο ζένη καὶ θάλασσα τοῦ νέου δημιουργοῦ, καὶ στρατὸς ἅπειρον πλέων, καὶ πεζέων πέλαγος, νῆσοί τε ἀρπαζόμεναι, καὶ θάλασσα μαστιζομένη, καὶ ὅσα τῆς ἐμπλήκτου σκφῶς ἦν στρατιᾶς καὶ σρατηγίας, κατάπληξις μὲν τοῖς ἀγεννεσέροις, γέλως δὲ τοῖς ἀνδρικωτέροις καὶ στερβότεροις (β) τὸ φρόνημα. Οἱ δὲ τοιούτου μὲν οὐδενὸς ἐδεῖτο καὶ δὲ ήμας στρατεύων δὲ τὸν ἐκείνων χεῖρον καὶ βλαβερώτερον, τοῦτο ποιῶν καὶ λέγων ἡκούετο. Ἐθετο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτοῦ, βλασφημίαν λαλῶν εἰς τὸ ὄψος, καὶ τὸ γλῶσσα αὐτοῦ διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς (γ). Καλῶς γάρ αὐτὸν ὁ Θεος Δακτίδ πρὸ δημῶν ἐστηλίτευσε, τὸν οὐρανὸν εἰς γῆν κλίναντα, καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἀριθμοῦντα φύσιν τὴν ὑπερκόσμιον, ἦν οὐδὲ γωρεῖν ἡ κτίσις δύναται, καὶ μεθ' ήμῶν τι γένηται λόγῳ φιλανθρωπίας, ἵν' ήμας ἑλκύσῃ πρὸς ἔσαυτὴν χαράκην κειμένους.

μέ. Καὶ δὴ λαμπρὰ μὲν αὐτοῦ τὰ πρῶτα νεανιεύματα, λαμπρότερα δὲ τὰ τελευταῖς καὶ δημῶν ἀγωνίσματα. Τίνα δὲ (δ) λέγω τὰ πρῶτα; Ἐξορίαι, φυγαὶ, δημεύσεις, ἐπιβουλαὶ (ε) φανεραὶ τε καὶ ἀφανεῖς τὸ πείθειν, οὐ καὶ δὲ ημῶν τὸ βιάζεσθαι, τοῦ πείθειν οὐκ ὅντος. Οἱ μὲν ἔξωθούμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅσοι τοῦ ὁρθοῦ λόγου καὶ τοῦ καθ' ήμας οἱ δὲ εἰσαγόμενοι, ὅσοι τῆς βασιλικῆς ἀπωλείας ἐτύγχανον, οἱ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας ἀπαιτοῦντες, οἱ γράφοντες τὰ τούτων ἔτι χαλεπώτερον. Πρεσβυτέρων ἐμπρησμοὶ θαλάττιοι (ζ) σρατηγοὶ δυσσεβεῖς, οὐ Περσῶν κρατοῦντες, οὐ Σκύθος χειρούμενοι, οὐδὲ ἄλλο τι βραχίονικὸν ἔθνος ἀνακαθίροντες ἀλλ'

(α) ἐστράτευσ, 'Ἐκ τῶν Β καὶ Μ.—Ἐν τῷ ἐμ. ἀντιγρ. ἐστράτευσε,

(β) στερβότεροις, 'Ἐκ τῶν Β καὶ Μ.—Ἐν τῷ ἐμ. ἀντιγρ. στερβότεροις

(γ) Ψαλμ. ΟΒ', 9. (δ) Β καὶ Μ—Τίγχ δὲ

(ε) εἰπούσαι—Προσετίθηνται τῶν Β καὶ Μ.

(ζ) Νοεῖ τοὺς ὄγδοοντα ἴερεῖς, οἵ τινες πλοιοί ἐπυρπολήθησαν ἐκ διαταγῆς τοῦ Οὐλλεγτος.

Ἐκκλησίαις ἐπιστρατεύοντες, καὶ θυσιαστηρίων κατορχούμενοι, καὶ τὰς ἀναιμάκτους θυσίας ἀνθρώπων καὶ θυσιῶν αἷμασι χραίνοντες, καὶ παρθένων αἰδῶ καθυβρίζοντες. "Ινα τί γένηται; "Ιν' ἐξωσθῇ μὲν Ἱακὼβ ὁ πατριάρχης, ἀντεισαχθῇ δὲ Ἡσαῦ (α) ὁ μεμισημένος καὶ πρὸ γενέσεως (β). Ταῦτα τῶν πρώτων αὐτοῦ νεανιευμάτων τὰ διηγήματα, ἢ καὶ μέχρι νῦν (γ) κινεῖ τοῖς πολλοῖς δάκρυον, εἰς μνήμην ιόντα καὶ ἀκούομενα.

μζ'. Ἐπεὶ δὲ πάντα διεξελθόν, ἐπὶ τὴν ἀπειστον καὶ ἀνεπηρέαστον τὴν δε (δ) τῶν Ἐκκλησιῶν μητέρα, ὡς δουλωσθμένος ὥρμησε, καὶ τὸν λειπόμενον ἔτι μόνον ζωτικὸν σπινθῆρα τῆς ἀληθείας [σθέσων] (ε), τότε πρῶτον ἤσθετο κακῶς βουλευσάμενος. Ὡς γάρ βέλος, ἴσχυροτέρῳ προσπεσὸν, ἀπεκρούσθη καὶ, ὡς κάλως ῥαγεῖς (Ϛ), ὑπεχώρησε. Τοιούτῳ τῷ προστάτῃ τῆς Ἐκκλησίας ἐνέτυχε, καὶ τοσούτῳ προβόλῳ περιβράγεις διελύθη. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα λεγόντων τε καὶ ἰστορούντων, τῶν τότε πεπειραμένων, ἔστιν ἀκούειν· ἰστορεῖ δὲ οὐδεὶς, ὅστις οὐ τῶν ἀπάντων. Ἀλλὰ τοσοῦτοι θαυμάζουσιν, ὅσοι τοὺς τότε ἀγῶνας γνωρίζουσι· τὰς προσθολάς τὰς ὑποσχέσεις· τὰς ἀπειλάς· τοὺς ἐκ τοῦ δικαστικοῦ τάγματος προσπεμπομένους αὐτῷ καὶ πειθεῖν ἐπιχειροῦντας· τοὺς ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ· τοὺς ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος (ζ)· τοὺς ἐν γυναιξὶν ἀνδρας καὶ ἐν ἀνδράσι γυναικας, τοὺς τοῦτο μόνον ἀνδρικοὺς, τὴν ἀσέθειαν· οὐ τὸ φυσικῶς ἀσελγανειν οὐκ ἔχοντες, φ δύνανται μόνον, τῇ γλώσσῃ πορνεύουσι (η)· τὸν ἀρχιμάγειρον Ναθουζαρδάν, τὰς ἐκ τῆς τέχνης μαχαίρας ἐπαπειλοῦντα (θ), καὶ τῷ οἰκείῳ πυρὶ

(α) Διὰ μὲν τοῦ Ἰα κ ω ὁ νοεῖ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον διὰ δὲ τοῦ Ἡσαῦ, τὸν ἀγικαταστάτα τοποποιούντων αἱρετικὸν Γεώργιον.

(β) Μαλαχ. Α', 2 καὶ 3· καὶ πρὸς Ρωμ. Θ', 13.

(γ) Β καὶ Μ—μέχρι τοῦ νῦν (δ) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. — εἰς τὴν δε

(ε) Τὴν μέσον μνήσκων λέξιν, σθέσων, οὕτ' ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. οὕτ' ἐν τοῖς Β καὶ Μ ὑπάρχουσαν, παρέλαθον ἐκ νεωτέρου τινὸς ἀντιγράφου (τοῦ ΙΖ—ΙΙΙ αἰώνος), τὸ ὑποίον τυχαίως περιτηθεν εἰς χειράς μου. (Ϛ) Β καὶ Μ—καὶ ὡς κ α λ ḫ σ ῥαγεῖς

(ζ) Β—τοὺς ἐκ τοῦ γυναικωνίτιδος· (η) Κατὰ τὸ ψαλμικόν «Καὶ ἐπόργευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν.» (Ψαλμ. ΡΒ', 39.)

(θ) Ναθουζαρδάν, ἀρχιμάγειρος τοῦ Ναθουζαρδονόσορος (Βλ. Δ' Βασιλ. ΚΒ', 8 κ' ἐπόμ.). Ἐξείληπται δὲ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ἀρχιμάγειρου τοῦ Οὐάλεντος, (φ ὄνυμα Δημησθένης;) τὰς μαχαίρας ὡς φόρτηρον ἐπισείσας κατὰ τοῦ ιεροῦ Βασιλείου.

πειρόμενον. Ὅ δὲ μάλιστά μοι τῶν ἐκείνου θαυμάσιον, καὶ οὐδὲ βουλομένῳ παρελθεῖν δυνατὸν, τοῦτο δώσω τῷ λόγῳ συνελῶν, ὃσον ἐνδέχεται.

μή. Τίς οὐκ οἶδε τὸν τηνικαῦτα ὑπαρχον (α), πολλῷ μὲν τῷ οἰκείῳ θράσει καθ' ἡμῶν μάλιστα χρώμενον, (ἐπειδὴ καὶ παρ' ἔκστηνων ἦν τῷ βαπτίσματι τελεσθεὶς, ἢ συντελεσθεὶς) πλείω δὲ τῶν ἀναγκαίων ὑπηρετοῦντα τῷ ἐπιτάττοντι, καὶ διὰ τοῦ πάντα χαρίζεσθαι τὸ κράτος ἔαυτῷ συντηροῦντα καὶ φυλάττοντα χρονιώτερον; Τούτῳ, βρέμοντι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ λεόντειον μὲν τὸ εἶδος προθεβλημένῳ, λεόντειον δὲ βρυχωμένῳ καὶ μηδὲ προσιτὸν πλείσιον (β), ὁ γεννάδας ἐκεῖνος εἰσάγεται· μᾶλλον δὲ εἰσιπιν, ἀσπερ εἰς ἔορτὴν, οὐκ εἰς κρέσιν καλούμενος. Πῶς δὲ ἀξίως διηγησαί μην ἢ τὴν τοῦ ὑπάρχου θρασύτητα, ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς αὐτὸν μετὰ συνέσεως ἔνστασιν; Τί σοι, φησίν, (γ) ὁ οὗτος, βούλεται, τοῦνομα προσειπόν (οὕπω γάρ ἐπίσκοπον ἤξιον καλεῖν), τὸ κατὰ τοσούτου κράτον τολμᾷ, καὶ μόρον τῷ ἀλλωρ ἀπανθαδίζεσθαι (δ); — Τοῦ χάριν, φησίν ὁ γεννάδας (ε), καὶ τίς η ἀπόροια; οὕπω γάρ ἔχω γινώσκειν. — Οτι μὴ τὰ βασιλέως, φησί, θρησκεύεις (σ), τῷ ἀλλωρ ἀπάρτωρ ὑποκλιθέντωρ καὶ ἥττημέρωρ. — Οὐ γάρ ταῦτα, ἔφη, βασιλεὺς ὁ ἐμὸς βούλεται· οὔτε (ζ) κτίσματι προσκυνεῖτρ ἀρέχομαι, Θεοῦ τε κτίσμα τυγχάρωρ, καὶ Θεὸς εἶναι κεκελευσμέρος. — Ἡμεῖς δὲ τί σοι δοκοῦμερ; Ἡ οὐδὲν, ἔφη, ταῦτα προστάττοντες; Τί δέ (η); οὐ μέγα σοι τὸ μεθ' ἡμῶν τετάχθαι, καὶ κοιτωρὸς ἔχειν ἡμᾶς; — Χαραχοὶ μὲν, φησίν, ὑμεῖς, καὶ τῷ ἐπιφαρῶρ, οὐκ ἀρήσομαι· οὕπω δὲ Θεοῦ τιμιώτεροι. Καὶ τὸ κοιτωρὸς ἔχειν, μέγα μὲν (πῶς γάρ οὖ; πλάσμα Θεοῦ καὶ ὑμεῖς), ἀλλ' ὡς εἰ τινας (θ) ἀλλοντι τῷ ὑψῷ ἡμῖν τεταγμέρωρ. Οὐ γάρ προσώπους τῷ χριστιανισμῷ, ἀλλὰ πίστει χαρακτηρίζεσθαι.

(α) Ἐν τῷ περισελίδῷ τοῦ ἐμοῦ ἀντιγράφου σημειοῦται· Μόδεστον λέγεται.

(β) Μ—ἐνάρθρως· τοῦ ις πλείσιον,

(γ) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ.—Τί, φησίν, (δ) Β καὶ Μ—ἀποσθαδιζόμεθαι;

(ε) Β καὶ Μ—ὁ γεννάδας φησί, (σ) Β καὶ Μ—θρησκεύεις, φησί,

(ζ) Β καὶ Μ—οὐδὲ (η) Β καὶ Μ—Τί δοι; (θ) Β καὶ Μ—ώσει τινας

μ.θ'. Τότε δὴ κινηθέντα τὸν ὑπαρχον, ζέσαι τε πλέον τῷ θυμῷ, καὶ τῆς καθέδρας ἔξαναστηναι, καὶ τραχυτέροις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις.—Τί δὲ (α); οὐ φοβῇ τὴν ἔξουσιαν; φησι.—Μὴ τὴν γένηται; μηδὲ τὸ πάθον; — Μὴ τι; τῶν πολλῶν ἐτι, ἀ τῆς ἐμῆς δυναστείας ἐστι.—Τίτα ταῦτα; γνωριζέσθω γὰρ ήμερ.—Ἄημενοι, ἔξοιλαρ, βασάρον, θάρατον. — Εἴ τι ἄλλο, φησιν, ἀπελλεῖ τούτων γὰρ οὐδὲν ήμων ἀπετεῖται. — Καὶ τὸν εἰπεῖν· Πῶς καὶ τίτα τρόπον; — "Οτι τοι, ἔφη, δημεύσει μὲν οὐχ ἀλωτὸς ὁ μηδὲν ἔχων, πλὴν εἰ τούτων χρῆσις (β) τῶν τρυχίων μου φαίλων, καὶ βιβλίων ὀλίγων, ἐν οἷς ὁ πᾶς ἐμοὶ βίος. ἔξοιλαρ δὲ οὐ γινώσκω, ὁ μηδεὶς τόπῳ περιγραπτός, καὶ μήτε ταύτην ἔχων ἐμήντη, ήτοι οἰκῶν ρῦν, καὶ πάσαν ἐμήντη, εἰς ήτοι ἀντίφωνον μᾶλλον δὲ τοῦ Θεοῦ πᾶσαν, οὐ πάροικος ἐγὼ καὶ παρεπιδημος. Αἱ βάσαροι δὲ, τι ἀντίλαβον, οὐκ ὅντες σώματος, πλὴν εἰ τὴν πρώτην λέγοις πληγήν (γ); ταύτης γὰρ σὺ μόνης κύριος. Ο δὲ θάρατος εὐεργέτης καὶ γὰρ θάττον πέμψει με πρὸς Θεόν, φέζω καὶ πολιτεύομαι, καὶ τῷ πλειστῷ τέθηκα, καὶ πρὸς ὅτι τελέγομαι πόρρωθεν.

ν'. Τούτοις καταπλαγέντα τὸν ὑπαρχον, οὔδεις, φάναι, μέχρι τοῦ ρῦν οὕτως ἐμοὶ (δ) διελέκται, καὶ μετὰ τοσαύτης τῆς παρόρσιας, τὸ ἔαυτον προσθεῖς (ε) ὄνομα. — Οὔδε γὰρ ἐπισκόπῳ, φησιν, ἵσως ἐρέτυχες (ζ) ἢ πάρτως ἀν τοῦτον διειλέχθη τὸν τρύπτον ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζόμενος. Ταῦτα μὲν γὰρ ἐπιεικεῖς ἡμεῖς, ὑπαρχε, καὶ πατέος ἀλλον ταπεινότεροι, τοῦτο τῆς ἐρτολῆς κελευούσης καὶ μὴ ὅτι τοσούτῳ κράτει, ἀλλὰ μηδὲ τῶν τυχόντων ἐν τὴν ὀφρῷ αἴροντες. Οὐδὲ Θεὸς τὸ κινδυνεύομενον καὶ προκείμενον, ταῦτα περιγροῦντες, πρὸς αὐτὸν (ζ) μόνον βλέποντες. Πέρι δὲ, καὶ ξέρος, καὶ θῆρες, καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, τρυφὴ μᾶλλον ήμερ εἰσιν, ἢ κατάπλη-

(α) Β καὶ Μ—Τί δαΐ;

(β) Β καὶ Μ—χρῆσεις

(γ) Τὴν καρίαν, νοεῖ ἵσως τὴν καρατόμησιν.

(δ) Ἐκ τῶν Β καὶ Μ.—Ἐν δὲ τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. οὐ τῷ μοι

(ε) Αὐτόθεν.—Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγράφῳ. προσθεῖς

(ζ) Μ—Οὔδε γάρ ἐπισκόπῳ ἵσως, φησιν, ἐνίτυχες.

(ζ) Β—πρὸς ἐκυρών

ἔνεις. Πρόδε ταῦτα ὅθριζε, ἀπειλεῖ, πολεὶ πᾶρ δυοῦν ἀντίον (α) ἢ
βουλομένῳ σοι, τῆς ἔξουσίας ἀπόλλανε. Ακουέτω ταῦτα καὶ βα-
σιλέδες, ὡς ἡμᾶς γέ τούχαι αἰρήσεις, οὐδὲ πεισεῖς συνθέσθαι τῇ
ἀσεβείᾳ, καὶ ἀπειλῆς χαλεπώτερα.

νά. Ἐπειδὴ ταῦτ' εἰπεῖν (β) καὶ ἀκοῦσαι τὸν ὑπαρχον, καὶ τὴν
ἔνστασιν μαθεῖν τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως ἀκατάπληκτον καὶ ἀγήτητον,
τὸν μὲν ἔξω πέμψαι καὶ μεταστήσασθαι, ἔτι οὐκ μετὰ τῆς αὔτης
ἀπειλῆς, ἀλλά τινος αἰδοῦς καὶ ὑποχωρήσεως. Αὐτὸν δὲ τῷ βασιλεῖ
προσελθόντα, ὡς εἶχε τάχους· Ἡττήμεθα, βασιλεῦ, εἰπεῖν, τοῦ
τῆςδε προβεβλημένου τῆς Ἐκκλησίας. Κρείττωρ ἀπειλῶν δ
ἀνὴρ, λόγων στερβότερος, πειθοῦς ἰσχυρότερος. Ἀλλοι δεῖ
τιτα πειράν τῷ ἀγεννεστέρων (γ). τοῦτον δὲ, ἢ βιάζεσθαι φα-
γερῶς, ἢ μὴ προσδοκᾶν εἰδέσει ταῖς ἀπειλαῖς. Ἐφ' οἷς ἔχωτο
καταγνόντα τὸν βασιλέα, καὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ ἀνδρὸς ἡττηθέντα
(θαυμάζει γάρ ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιος), μήτε βιάζεσθαι κελεῦ-
σαι· καὶ ταῦτα τῷ σιδήρῳ παθεῖν, ὃς μαλάσσεται μὲν τῷ πυρὶ,
μένει δὲ ὅμιος σίδηρος· καὶ τρέψαντα εἰς θαῦμα τὴν ἀπειλὴν, τὴν
μὲν κοινωνίαν οὐ δέξασθαι, τὴν μετάθεσιν αἰσχυνόμενον, ζητεῖν δὲ
ἀπολογίαν, ητίς εὐπρεπεστάτη· δηλώσει δὲ καὶ ταύτην ὁ λόγος.

νβ'. Εἰς γάρ τὸ ιερὸν εἰσελθών μετὰ πᾶσσος τῆς περὶ αὐτὸν δο-
ρυφορίας (ἥν δὲ ἡμέρα τῶν Ἐπιφανίων, καὶ ἀθροίσιμος) καὶ τοῦ
λαοῦ μέρος γενόμενος, οὕτως ἀφοσιοῦται τὴν ἔνωσιν. Ἀξιον δὲ
μηδὲ τοῦτο παραδρόμειν. Ἐπειδὴ γάρ ἔνδον ἐγένετο, καὶ τὴν
ἀκοὴν προσβαλλούσῃ τῇ φαλμῳδίᾳ κατεβροντάθη, τοῦ τε λαοῦ τὸ
πέλαγος εἶδε καὶ πᾶσκαν τὴν εὔκοσμίαν, ὅση τε περὶ τὸ βῆμα καὶ
ὅση πλησίον, ἀγγελικὴν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνην· τὸν μὲν τοῦ λαοῦ
προτεταγμένον (δ), ὄρθιον, οἷον τὸν Σχμουὴλ ὁ λόγος γράφει (ε),
ἀκλινῆ καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ὅψιν, καὶ τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οὐ-
δενὸς κανονὶ γεγονότος, ἀλλ' ἐστηλωμένον, ἵν' οὕτως εἴπω, Θεῷ
καὶ τῷ βήματι· τούς δὲ περὶ αὐτὸν ἐστηκότας ἐν φόρῳ τινὶ, καὶ
σεβάσματι· ἐπειδὴ ταῦτ' εἶδε (ζ), καὶ πρὸς οὐδὲν παράδειγμα

(α) Β—πᾶν ὅ, τι ἂν (β) Β καὶ Μ—ταῦτα εἰπεῖν

(γ) Β καὶ Μ—ἀγεννεστέρων (δ) Β—Προτεταγμένον

(ε) Α' Βασιλ., ΙΘ', 20. (ζ) Β καὶ Μ—ταῦτα εἶδε

ἐδήνατο θεωρεῖν τὰ ὄρώμενα, ἔπισθέ τι ἀνθρώπινον σκότου καὶ δί-
νης πληροῦται τὴν ὄψιν καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ θάμβους. Καὶ τοῦ-
τοῦ ἦν τοῖς πολλοῖς ἀδηλον ἔτι. Ἐπεὶ δὲ τὰ δῶρα τῇ θείᾳ τραπέζῃ
προσενεγκεῖν ἔδει, ὡν αὐτουργὸς ἦν, συνεπελάθετο δὲ οὐδεὶς, ὥσ-
περ ἦν ἔθιος, ἀδηλον δὲν εἰ προσίεται (α), τηνικαῦτα τὸ πάθος γνω-
ρίζεται. Περιτρέπει γάρ, καὶ εἰ μὴ τις τῶν ἐκ τοῦ βήματος ὑπο-
σχὼν τὴν χεῖρα τὴν περιτροπὴν ἔστησε, καὶν κατηνέχθη πτῶμα
δικρύων ἀξιον.

νγ'. ^α Α δὲ αὐτῷ διείλεκται τῷ βασιλεῖ, καὶ μεθ' ὅσης τῆς φι-
λοσοφίας, (ἐπειδὴ γε αὐθις τρόπον τινὰ συνεκκλησιάσας ἡμῖν,
εἰσὼ τοῦ παραπετάσματος ἐκυτὸν ἐποιήσατο, εἰς τε ὄψιν ἔλθε
καὶ λόγους, ποθῶν ἐκ πλείονος;) τί χρὴ λέγειν; τί δ' ἄλλο γε, ἢ
Θεοὺς φωνὰς, αἱ τοῖς περὶ τὸν βασιλέα, καὶ ἡμῖν τοῖς συνεισελ-
θοῦσιν, ἡκαύσθησαν; Αὕτη γίνεται τῆς τοῦ βασιλέως περὶ ἡμᾶς
φιλανθρωπίας ἀρχὴ, καὶ κατάστασις πρώτη τοῦτο τὸ λημμα, τῆς
τότε διοχλούσης ἐπηρείας τὸ πλεῖστον, ὕσπερ τι ρέειμα, διέλυσεν.

νδ'. ^β Επερον δὲ, τῶν εἰρημένων οὐκ ἔλαττον. Ἐνίκων οἱ πο-
νηροὶ, καὶ κυροῦται κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἔξορίαν καὶ οὐδὲν ἀπῆν τῶν εἰς
τοῦτο φερόντων. ^γ Η νῦν παρῆν, ὁ διέφρος εὐτρεπῆς, οἱ μισοῦντες ἐν
κρότοις, ἐν ἀλυμίᾳ τὸ εὔσεβες, περὶ τὸν πρόθυμον ὄδοιπόρον ἡμεῖς,
τὰλλα ὅσα τῆς καλῆς ἀτιμίας πάντα πεπλήρωται (δ). Τί οὖν;
Αὔτι ταύτην Θεός. Ο γάρ πατέξας Λιγύπτου τὰ πρωτότοκα, τρα-
χυνομένης κατὰ τοῦ Ἱεραπήλ (γ), οὗτος καὶ τὸν παῖδα τοῦ βασι-
λέως θραύσει νόσου πληγῇ καὶ τὸ τάχος ὅσον! Ἐκεῖθεν τὸ γράμμα
τῆς ἔξορίας, ἐντεῦθεν τὸ δόγμα τῆς ἀρρωστίας καὶ ἡ χειρ ἐπέχε-
ται τοῦ πονηροῦ γραφέως, καὶ ὁ ἄγιος ἀνασώζεται καὶ γίνεται
πυρετοῦ δῶρον ἀνὴρ εὐσεβῆς, βασιλέα θραύσην σωφρονίζοντος. Τί τού-
των ἐνδικώτερον ἢ ταχύτερον; Τὰ δὲ τούτων ἔξης· ἔκαμνεν ὁ παῖς
τῷ βασιλεῖ, καὶ πονήρως (δ) εἶχε τοῦ σώματος συνέκαμνε δὲ ὁ

(α) Β καὶ Μ—εἰ προσήσεται. (^γἘν τῷ περιελέῳ τοῦ ἑμοῦ ἀντιγράφου κεῖ-
ται τὸ ἔξης σχέδιον «εἰς ἀγνιδέξεται βασίλειος. Δηλονότι ἀδηλον ἦν, εἰ ὁ
» βασιλεὺς προσέδεξεται τὰ δῶρα, δο? ὁ οὐδεὶς συμπροσήνεγκεν ἦν, ἔτι ἀδηλον ἦν, εἰ
» ὁ βασιλεὺς προσίσεις δῶρα, μὴ ὃν ὅρθοδοξος».

(β) ^γἘξοδ. ΙΙ', 29. (δ) Β καὶ Μ—καὶ πονηρῶς

πατήρ, (καὶ τί γάρ ἡ πατήρ (α);) πανταχόθεν ἐπιζητῶν ἐπικουρίαν τῷ πάθει, καὶ ἵατρῶν τοὺς ἀρίστους ἐκλεγόμενος, καὶ λιταῖς προσκέμενος εἰπερ ἀλλοτέ ποτε, καὶ κατὰ γῆς ἐρρίμένος. Ποιεῖ γάρ καὶ βασιλέας ταπεινοὺς πάθος· καὶ θαυμασδόνούδεν, ἐπει καὶ Δαβὶδ πρότερον ταύτῳ ἐπὶ τῷ παιδὶ πεπονθὼς ἀναγέγραπται (β). Ως δὲ οὐδὲν εὔρισκεν οὐδαμόθεν τοῦ κακοῦ φάρμακον, ἐπὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρὸς καταφεύγει· καὶ δι' ἔχυτοῦ μὲν οὐκ εἰσκαλεῖ, τὸ τῆς ὕδρεως ὑπόγυον (γ) αἰσχυνόμενος· ἐτέροις δὲ τὴν πρεσβείαν ἐπιτρέπει, τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ (δ) καὶ φιλτάτων. Καὶ δέ παρην, οὐδὲν ἀναδίνει, οὐδὲ τοῦ καιροῦ κατεξαναστᾶς ὥσπερ ἄλλος τις· καὶ διμοῦ τῇ παρουσίᾳ, ῥάψων ἡ νόσος γίνεται, καὶ χρηστοτέρων ὁ πατήρ τῶν ἐλπίδων· καὶ εἰ μὴ τὴν ἄλμην τῷ ποτίμῳ ὕδατι συνεκέρασεν, διμοῦ τε τοῦτον εἰσκαλεσας, καὶ τοῖς ἐτεροδάξοις πιεσύτας, καὶ νύγειας (ε) τυχών ὁ παῖς ταῖς τοῦ πατρὸς χερσὶν ἀπεσώθη. Καὶ τοῦτο ἐπιστεύετο (ζ) παρὰ τῶν τηνικαῦτα παρόντων, καὶ κοινωνύντων τοῦ πάθους.

νέ. Τὸ δ' αὐτὸν (ζ) καὶ τῷ ὑπάρχῳ μικρὸν ὑστερόν φασι συμβῆναι. Κάμπτει καὶ τεῦτον ταῖς τοῦ ἀγίου χερσὶ συμπεσοῦσά τις ἀρρώστια. Καὶ δυτικὲς πληγὴ τοῖς εὖ φρονοῦσι παίδευμα γίνεται, καὶ κρείττων εὐημερίας πολλάκις κακοπάθεια. Ἐκαμνεν, ἐδάκρυεν, ἐδυσφόρει, προσέπεμπεν, ἡντιθέλει. Τὴν ἀπολογίαν ἔχεις, ἐβόα, δός σωτηρίαν. Καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει ταύτης, ὡς αὐτός τε ὡμολόγει, καὶ πολλοὺς ἔπειθε τῶν οὐκ εἰδότων· οὐ γάρ ἐπαύετο τὰ ἔκείνου καὶ θαυμάζων καὶ διηγούμενος. Ἀρ' οὖν τὰ μὲν πρὸς ἐκείνους αὐτῷ τοιαῦτα, καὶ εἰς τοῦθ' ἦκοντα τέλους. Τὰ δὲ πρὸς ἐτέρους (η) ἐτέρως; ἢ περὶ μικρῶν ἡ μικρὰ πεπολέμηται, ἢ μετρίως πεφύτησοφηται, ἢ σιγῆς ἀξίως, ἢ οὐ λίαν ἐκαινετῶς; Οὐμενοῦν ἀλλ' ὁ κινήσας ποτὲ τῷ Ἱσραὴλ "Ἄδερ τὸν ἀλιτήριον (θ), οὗτος κινεῖ καὶ τούτῳ τὸν τῆς Ποντικῆς μοίρας ὑπερχον" προράξει μὲν (ι) ὡς

(α) Β καὶ Μ—καὶ τί γάρ ὁ πατήρ; (β) Β' Βασιλ. ΓΒ', 4G.

(γ) Β καὶ Μ—ὑπόγυιον (δ) Β καὶ Μ—έσαυτῷ

(ε) Β καὶ Μ—κανύ ὑ γείσας (ζ) Β—ἐπιστεύετε

(ζ) Β καὶ Μ—Τὸ δὲ αὐτὸν (η) Μ—Τὰ τε πρὸς ἐτέρους

(θ) Γ' Βασιλ. ΙΑ', 4A.

(ι) Ἐκ τῶν Β καὶ Μ.—Ἐγ δὲ τῷ ἐμῷ ἀγνιγρο. πρόφασιν μὲν

ύπερ γυναλου τινὸς ἀγανακτοῦντα, τὸ δ' ἀληθὲς τῆς ἀσεβείας ὑπερμαχοῦντα, καὶ κατὰ τῆς εὐεσθείας ιστάμενον. Ἐῳ τᾶλλα ὅσα καὶ οἰα (α) κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐξύθρισεν· ἵσον δὲ εἰπεῖν καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς δὲν, καὶ δι' δὲν ὁ πόλεμος· δὲ μάλιστα καὶ τὸν ὑθριστὴν ἔσχυνε, καὶ τὸν ἀγωνιστὴν ὑψώσεν, εἴπερ τι μέγα καὶ ὑψηλὸν ἡ φιλοσοφία, καὶ τὸ κρατοῦντα τῶν πολλῶν ταύτη φαίνεσθαι [τοῦτο δώσω τῷ λόγῳ] (β).

νῆ. Γυναῖκα τινα τῶν ἐπιφανῶν ἐξ ἀνδρὸς οὐ πρὸ πολλοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντος, ὁ τοῦ δικαστοῦ σύνεδρος ἐθιάζετο, πρὸς γάμον ἔλκων ἀπαξιοῦσαν. Ἡ δὲ, οὐκ ἔχουσα ὅπως διαφύγῃ τὴν τυραννίδα, βουλὴν βουλεύεται, οὐ τολμηρὸν μᾶλλον ἢ συνετήν. Τῇ ιερῷ τραπέζῃ προσφεύγει, καὶ Θεὸν ποιεῖται προστάτην κατὰ τῆς ἐπηρεάς. Τί οὖν ἔδει ποιεῖν, ω̄ πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς (ἴν' εἴπω τι καὶ δικανικῶς μεταξὺ τῶν ἐπαίνων)! μὴ δτι τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τῶν τοιούτων ἀπατούομέντην, ἀλλον δέ τινα τῶν πολὺ μετ' ἔκεινον, ιερέα δὲ ὅμως; Οὐκ ἀντιποιεῖσθαι, κατέχειν, κήδεσθαι, χεῖρα ὀρέγειν Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ καὶ νόμῳ τῷ τετιμηκότι θυσιαστήρια; οὐ πάντα δρᾶσαι καὶ παθεῖν ἐθελῆσαι πρότερον, ἢ τι βουλεύσασθαι κατ' αὐτῆς ἀπάνθρωπον, καὶ καθυθρίσαι μὲν τὴν ιερὸν τράπεζαν, καθυθρίσαι δὲ τὴν πίστιν μεθ' ἣς ἱκέτευεν; Οὕτως ὁ κενὸς (γ) δικαστής ἀλλ' ἡττᾶσθαι χρὴ πάντας (δ) τῆς ἐμῆς δυναστείας, καὶ προδότας γενέσθαι Χριστιανοὺς τῶν οἰκείων νόμων. Ὁ μὲν, ἐζήτει τὴν ἱκέτιν· δὲ δὲ, εἴχετο κατὰ κράτος· Ὁ δὲ ἐξεμαίνετο, καὶ τέλος πέμπει τινὰς τῶν ἐπ' ἔχουσίας, τὸν τοῦ ἀγίου κοιτωνίσκον ἐξερευνήσοντας, οὐ κατὰ χρείαν μᾶλλον ἢ ἀτιμίαν. Τί λέγεις; Οἶκον ἔκείνου τοῦ ἀπαθοῦς, δὲν (ε) περιέπουσιν ἄγγελοι, φῷ καὶ προσβλέπειν ὀκνοῦσι γυναικες; Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν παρεῖναι καὶ ἀπολογεῖσθαι κελεύει οὐδὲν ἡμέρως καὶ φιλανθρώπως, ἀλλ' ὡς ἔνα τῶν κατακρίτων. Ὁ μὲν, παρῆν (ζ) δὲ προύκαθητο, γέμων θυμοῦ καὶ φρονίματος. Εἰσήκει

(α) Β—τᾶλλα καὶ ὅσα καὶ οἰα

(β) Αἱ μεταξὺ μηνίσκων λέξεις, τοῦτο δώσω τῷ λόγῳ, προσετίθοσαν ἐκ τῶν Β καὶ Μ. (γ) Β—ό καὶ γάρ (δ) Β—ἀλλ' ἡττᾶσθαι χρὴ τῆς ἐμῆς κτλ.

(ε) Β—τοῦ ἀπαθοῦς, ὃ (ζ) Μ—Καὶ ὁ μὲν παρῆν

Δὲ, οἷον ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς, Πιλάτου κρίνοντος. Οἱ κεραυνοὶ δὲ ἡμέλουν, ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ μάχαιρα ἐσιλθοῦτο ἔτι, καὶ ἀνεβάλλετο· καὶ τὸ τόξον ἐντείνετο μὲν, κατείχετο δὲ, τῇ μετανοίᾳ κατρόν ὑπανοῖγον, ὅπερ δὴ (α) τοῦ Θεοῦ νόμος.

νέ. ⁷Λθρεὶ δὴ πάλιν ἐτέρων ἀγωνιζοῦ καὶ διώκτου. Τὸ περιευχένιον ῥάκος σφενδόνασθαι προσέταττεν ὁ δὲ, Προσαποδύσομαί σοι, φησὶν, εἰ βούλει, καὶ τὸ χιτώνιον. Τύπτειν ἡπείλει τὸν σαρκον· δὲ, ὑπέκυπτε. Ξέειν τοῖς ὄνυξιν ὁ δὲ, ἵατρεύεις, φησὶ, τὸ ἡπαρ, ὁρᾶς ὅπως με κατατρύχον, τοῖς τοιούτοις θεραπεύων σπαράγμασιν (β). Οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν. ⁸Η δὲ πόλις ὡς ἤσθετο (γ) τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ κοινοῦ πάντων κινδύνου, (κίνδυνον γάρ ἔκαστος ἔστι τοῦ θρίψατον ἐνόμιζεν) ἔκμαλνεται πᾶσα, καὶ ἀνάπτεται, καὶ ὡς καπνοῦ σμήνος κινήσαντος, ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ διεγείρεται· καὶ ἀνίσταται γένος (δ) ἀπαν, καὶ ἡλικία πᾶσα· οἱ περὶ τὴν ὁπλοποιητικὴν καὶ βασιλειον ἰστουργικὴν μάλιστα· καὶ γάρ εἰσι περὶ ταῦτα θερμότεροι, καὶ τὸ τολμῆν ἐκ τῆς παρρήσιας ἔχοντες. Καὶ πᾶν ἦν ὅπλον ἐκάστῳ, τὸ παρὸν ἐκ τῆς τέχνης, εἴτε τι ἄλλο τῷ καιρῷ τύχοι σχεδιασθέν. Λί δὲ δεῖς ἐν χερσὶν, οἱ λίθοι προθετηκόμενοι, τὰ ῥόπαλα εὐτρεπῆ, δρόμος ἀπάντων εἰς, βοὴ μία, προθυμία κοινὴ. Θυμὸς, δὲ εινὸς ὁπλίτης ἢ στρατηγός. Οὐδὲ γυναικες ὁπλοι, τηγικᾶντα τοῦ καιροῦ θήγοντος· μελίαι δὲ ἦσαν (ε) αὐταῖς αἱ κερκίδες· αἱ οὐδὲ γυναικες ἔμενον ἔτι, τῷ ζήλῳ φωσθεῖσαι, καὶ εἰς ἀνδρῶν θάρσος μεταλλαχτόμεναι. Βραχὺς ὁ λόγος· μερίζεσθαι τὴν εὐσέβειαν φύοντο, εἰ τοῦτον διέλοιντο· καὶ οὗτος αὐτοῖς εὐσέβεστερος ἦν, δις πρῶτος ἐπιβαλεῖ χεῖρα τῷ τολμητῇ τῶν τοιούτων. Τί οὖν; ⁹Ο σοθιρὸς ἐκεῖνος καὶ θραυσὸς δικαστὴς, ἱκέτης ἦν ἐλεσινὸς, ἀθλιος· τίνος οὐ ταπεινότερος; ἔως ἐπιφρνεῖς δὲ χωρὶς αἱματος μάρτυς, καὶ χωρὶς πληγῶν στεφανίτης, καὶ βίᾳ τὸν λαὸν κατασχὼν αἰδοῖ κρατηθέντα, τὸν ἱκέτην ἔστι τοῦ θρίψατο. Ταῦτα ὁ τῶν ἀγίων Θεὸς, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων ἐπὶ τῷ βέλτιον ὁ τοῖς ὑπερηφάνοις ἀντιτασσόμενος, ταπειγοῖς

(α) Β καὶ Μ—“Ο στις δὴ (β) Ἐκ τῶν Β καὶ Μ. —”Ἐν δὲ τῷ Τμ. ἀντιγρ.” ὅπως με κατατρύχων, τοῖς τοιούτοις θεραπεύεις σπαράγμασιν;

(γ) Β—ἡ δὲ πόλις ἤσθετο (δ) Β καὶ Μ—διεγείρεται καὶ ἀνίσταται, γένος κτλ.

(ε) Β καὶ Μ—μελίαι δὲ ἦσαν

δὲ χάριν ἐπιμετρῶν (α). Τί δέ; οὐκ ἔμελλεν ὁ τεμὼν θάλασσαν, καὶ ποταμὸν ἀνακόψας, καὶ στοιχεῖα τυραννήσας, καὶ χειρῶν ἐκτάσει τρόπαια στήσας ἵνα διασώσῃ λαὸν φυγάδα, καὶ τοῦτο ἔξαιρήσεσθαι τῶν κινδύνων;

νὴ. 'Ο μὲν δὴ κοσμικὸς πόλεμος ἐνταῦθα ἐτελεύτησε, καὶ πέρας εἶχεν ἐκ Θεοῦ δεξιῶν, καὶ τῆς ἐκείνου πίστεως δέξιον. "Αρχεται δὲ ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἥδη τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν ἐκείνοις συμμάχων οὖ πολὺ μὲν τὸ ἄδοξον, πλείων δὲ ἡ βλάβη τοῖς ἀρχομένοις. Τὶς γὰρ ἀν τοὺς ἄλλους πείσειε μετριᾶσιν, οὕτω τῶν προστάτων διακειμένων; Εἴχον μὲν γὰρ οὐδ' ἐκ πλείονος ἐπιεικῶς πρὸς αὐτὸν, τριῶν ὅντων τῶν ὑπαιτίων. Οὕτε γὰρ τῷ τῆς πίστεως λόγῳ συνέβαινον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη τοῖς πλήθεσι βιαζόμενοι οὔτε τὴν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ μικροψυχίαν τελέως καταλελύκεσσαν (β). καὶ τὸ παρὰ πολὺ τῆς δόξης κρατεῖσθαι, πάντων βαρύτατον ἦν αὐτοῖς· εἰ καὶ ὅμολογεν αἰσχιστον. 'Επεγένετο (γ) δὲ καὶ ἄλλη τις διαφορὰ, ἢ ταῦτα ἐκαινοποίησε. Τῆς γὰρ πατρίδος (δ) εἰς δύο διαιρεθείσης ἡγεμονίας καὶ μητροπόλεις, καὶ πολλὰ τῶν ἐκ τῆς προτέρας τῇ νέᾳ προσαγαγούσης, (ε) ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἐκείνων ἐστασιάσθη. 'Ο μὲν γὰρ ἡξιου τοῖς δῆμοσίοις συνδιαιρεῖσθαι καὶ τὰ ἡμέτερα (ζ), καὶ διὰ τοῦτο μετεποιεῖτο τῶν νεικοτὶ προσελθόντων, ὡς αὐτῷ διαιφερόντων ἥδη κάκεινον κεχωρισμένων· ὁ δὲ, τῆς παλαιᾶς εἰχετο συνηθείας καὶ τῆς ἐκ τῶν Πατέρων ἀνωθεν διαιρέσεως (ζ'). 'Εξ ὧν πολλὰ καὶ διειὰ, τὰ μὲν συνέβαινεν ἥδη, τὰ δὲ ὀδίνετο. 'Τις σπῶντο σύνοδοι παρὰ τοῦ νέου μητροπολίτου πρόσοδοι διηρπάζοντο· πρεσβύτεροι τῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ μὲν ἀγεπείθοντο, οἱ δὲ ὑπηλλάττοντο. 'Εξ ὧν συνέβαινε, καὶ τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν χειρον ἔχειν διεσταμένων καὶ τεμνομένων. Καὶ γάρ πως ταῖς καινοτομίαις χαίρουσιν ἀνθρώποι, καὶ τὰ σφῶν ἥδέως παρακερδαίνουσι· καὶ ῥᾷόν τι καταλῦσαι τῶν καθεστώτων, ἢ καταλυθὲν ἐπαναγ-

(α) Παροιμ. Γ', 34.—Ματθ. ΚΓ', 42—Δουκ. Δ', 52 καὶ Δ', 11 καὶ ΗΙ', 14.—Ιακώβ. Δ', 6.—Α' Πέτρ. Ε', 5.

(β) Β καὶ Μ—καταλελύκασιν.

(γ) Β καὶ Μ—Ἐγένετο

(δ) Β καὶ Μ—Τῆς γὰρ πατρίδος ἡ μῶν

(ε) Β καὶ Μ—προσαγαγούσης,

(ζ) Β—καὶ τὰ ἡμέτερα συνδιαιρεῖσθαι,

(ζ') Β—διαιρέσεων,

γεῖν. Ὁ δὲ πλεῖον (α) αὐτὸν ἔξεμηνεν, αἱ Ταυρικαὶ πρόσοδοι καὶ παρόδιοι, αὐτῷ μὲν ὄρώμεναι, ἐκείνῳ δὲ προσγινόμεναι (β), καὶ τὸν ἄγιον Ὀρέστην ἐκκαρποῦσθαι μέγκι εἴθετο· ὡς καὶ τῶν ἡμίσων ψαλτῶν ποτὲ τοῦ ἀνδρὸς, ιδίαν ὁδὸν ὁδεύοντος, εἰργῶν τοῦ πρόσωπου μετὰ ληστρικοῦ συντάγματος. Καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὑπρεπής! Τὰ γάρ πνευματικὰ τέκνα καὶ αἱ ψυχαὶ, καὶ ὁ τῆς πίστεως λόγος, καὶ ταῦτα τὰ τῆς ἀπληστίας ἐπικαλύμματα, πρᾶγμα τῶν εὔποριστων, καὶ τὸ μὴ χρῆναι δασμοφορεῖν κακοδόξους. Πᾶς γάρ ὁ λυπῶν, κακόδοξος (γ).

νθ'. Οὐ μὴν ὁ ἄγιος τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ ὅντως μητροπολίτης, ἢ συναπήχθη τοῖς πταίουσιν, ἢ περιδεῖν ταῦτα ἡνέσχετο, ἢ μικρὸν τοῦ κακοῦ λύσιν ἐπινοεῖ (δ), ἀλλὰ, σκοπῶμεν, ὡς μεγάλην καὶ θαυμασίαν, (καὶ τί γάρ;) ἡ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀξίαν. Προσθήκην γάρ τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖται τὴν σάσιν, καὶ τὴν συμφορὰν ὡς κάλλισα διατίθεται, πλείσιν ἐπιτκόποις τὴν πατρίδα καταπυκνώσας. Ἐξ οὖν τοῦ γίνεται; Τρία τὰ κάλλιστα· ψυχῶν ἐπιμέλεια πλείων, καὶ τὸ πόλιν ἑκάστην τὰ ἑκατῆς ἔχειν, καὶ τὸ λυθῆναι ταύτη τὸν πόλεμον. Ταύτης τῆς ἐπινοίας δέδοικα, μὴ καὶ αὐτὸς ἐγενόμην πάρεργον· ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ εἰπεῖν εὑπρεπὲς (ε) χρή. Πάντα γάρ τοῦ ἀνδρὸς θαυμάζων, οὐμενοῦν ὄπόσον εἰπεῖν δυνατὸν, ἐν τούτῳ ἐπαινεῖν οὐκ ἔχω (καὶ γάρ διμολογήσω τὸ πάθος), οὐδὲ ἀλλως (ζ) τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενον, τὴν περὶ ἡμᾶς καινοτομίαν καὶ ἀπιστίαν, ἡς οὐδὲ ὁ χρόνος τὴν λύπην ἀνάλασσεν. Ἐκεῖθεν γάρ μοι πᾶσα συνέπεσεν ἡ περὶ τὸν βίον ἀνωμαλία καὶ σύγχυσις, καὶ τὸ φιλοσοφεῖν μὴ δυνηθῆναι, ἢ μὴ νομίζεσθαι· εἰ καὶ βραχὺς τοῦ δευτέρου λόγος. Πλὴν εἴ τις ἐκεῖνο δέξαιτο ἡμῖν τοῦ ἀνδρὸς ὑπεραπολογουμένων, ὅτι μείζω φρονῶν ἢ κατὰ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τῶν ἐνθένδε πολὺ ἀποβιῶνται μεταναστάς, πάντας ἐποιεῖτο τοῦ Πνεύματος· καὶ φίλιαν αἰδεῖσθαι εἰδὼς, ἐνταῦθα μόνον ἡτίμαζεν, οὐ Θεὸν ἔδει προτιμηθῆναι, καὶ πλέον (ζ) ἔγειν τῶν λυσμένων τὰ ἐλπιζόμενα.

(α) Β—ό δὲ πλεῖον (β) Β καὶ Μ—προσγενόμεναι

(γ) Β—ό λυπῶν, καὶ κακόδοξως. (δ) Β καὶ Μ—ἐπενόει.

(ε) Β καὶ Μ—εὐτρεπίας (ζ) Β καὶ Μ—οὐδὲ ἀλλως (ζ) Β καὶ Μ—καὶ πλεῖστη

ξ. Δέδοικα μὲν οὖν, μὴ ῥάθυμίας ἔγκλημα φεύγων παρὰ τοῖς τὰ ἐκείνου πάντα ἐπιζητοῦσιν, ἀπληστίας περιπέσω γραφῆ παρὰ τοῖς ἐπαινοῦσι τὸ μέτριον, θ μηδὲ ἐκεῖνος ἡτίμαζε, Τὸ πᾶν μέτρον ἀριστον, ἐν τοῖς μάλιστα ἐπαινῶν, καὶ παρὰ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον φυλάζας. "Ομως δὲ ἀμφοτέρους περιφρονῶν, τούς τε λίαν συντόμους, καὶ τοὺς ἄγαν ἀπλήστους, ὧδι πως τῷ λόγῳ χρήσομαι. "Αλλοι μὲν οὖν ἀλλο τι κατορθοῦσιν, οἱ δέ τινα τῶν τῆς ἀρετῆς εἰδῶν, διντων πλειόνων ἀπαντα δὲ οὐδεὶς ἐπῆλθε πρὸς τὸ ἀκρότατον, οὔκουν (α) τῶν νῦν ἡμῖν γινωσκομένων ἀλλ' οὗτος ἀριστος ἡμῖν, δις ἀντὰ πλείω τυγχάνηκατωρθωκώς, ή ἐν ὅτι μάλιστα. "Ο δὲ, οὕτω διὰ πάντων ἀφίκετο, ὡς εἶναι φιλοτιμία τις φύσεως. Σκοπῶμεν δὲ οὕτως· 'Ακτησίαν τις ἐπαινεῖ, καὶ βίον ἀσκευον, καὶ ἀπέριττον; 'Εκείνῳ δὲ, τι ποτε ἦν πλὴν τοῦ σώματος (β), καὶ τῶν ἀναγκαίων τῆς σαρκὸς καλυμμάτων; Πλοῦτος δὲ, τὸ μηδὲν ἔχειν καὶ ὁ σταυρὸς, φ συνέζη μόνῳ, δι πολλῶν χρημάτων ἐνόμιζεν ἑαυτῷ τιμιώτερον. "Απαντα μὲν γὰρ οὐδὲ ἀν, εἰ βούλοιτο τις, δύνατὸν εἶναι κτίσασθαι πάντων δὲ εἰδέναι καταφρονεῖν, καὶ οὕτω κρείττω τῶν πάντων φαίνεσθαι. Οὕτω δὲ διανοθεῖς, καὶ οὕτως ἔχων, βωμοῦ μὲν οὐκ ἐδεῖθη καὶ τῆς κενῆς δόξης, οὐδὲ δημοσίου κηρύγματος τοῦ, Κράτης Κράτητα Θηβαῖον ἐλευθεροῦ. Εἶναι γὰρ, οὐ δοκεῖν, ἐσπούδαζεν ἀριστος. Οὐδὲ πιθον φέτι καὶ μέσην τὴν ἀγορὰν, ὡς ε πᾶσι παρατρυφάν, καὶνὴν εὐπορίαν τὸ ἀπορεῖν ποιούμενος ἀφιλοτίμως (γ) δὲ πέντε ἦν καὶ ἀνήροτος καὶ πάντων ἐκβολὴν στέρξας ὃν ποτε εἶχε, κούφως διέπλει τὴν τοῦ βίου θάλασσαν.

ξά. Θαυμαστὸν ἡ ἔγκράτεια καὶ ὀλιγάρχεια (δ), καὶ τὸ μὴ κρατεῖσθαι τῶν ἡδονῶν, μηδὲ ὡς (ε) ὑπὸ πικρᾶς καὶ ἀνελευθέρου δεσποίνης τῆς γαστρὸς ἀγεσθαι. Τίς οὕτω μᾶλλον ἀτροφος ἦν, οὐ πολὺ δὲ εἰπεῖν, καὶ ἀσαρκος; Τὰς μὲν γὰρ πλησμονὰς καὶ τοὺς κόρους, τεῖς ἀλογωτέρους ἀπέριψε, καὶ ὃν ἀνδραποδώδης καὶ κάτω γενευκώς ὁ βίος. Αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἤδει μέγα τῶν μετὰ τὸν λαιμὸν ὄμοτίμων, ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις διεῖχε μόνον, ἔως εἴκην.

(α) Β—οὐκ οὖν (β) Β—τίποτε πλὴν τοῦ σώματος;

(γ) Β καὶ Μ—ἀ φιλότιμος (δ) Ἐν τῷ ἐμ. ἀγτιγρ.— ὀλιγαρχία,
— ἀλιγαρχία, (ε) Β καὶ Μ— μηδὲ ὡς

καὶ μόνην ἥδει τρυφὴν, τὸ μὴ τρυφῶν φαίνεσθαι, μηδὲ διὰ τοῦτο δεῖσθαι πλειόνων· ἀλλὰ πρὸς τὰ κρίνα βλέπειν καὶ τὰ πτηνὰ, οἵς ἀτεχνον τὸ κάλλος, καὶ σχέδιος ἡ τροφὴ, κατὰ τὴν μεγάλην παραίνεσιν τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ (α), καὶ σάρκα δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντος, ἵν' ἡμεῖς πλουτισθῶμεν θεότητα. Ἐντεῦθεν αὐτῷ τὸ ἔν χιτώνιον, καὶ τριβώνιον· καὶ ἡ χαμενίκη, καὶ ἡ ἀγρυπνία, καὶ ἡ ἀλουσία, τὰ ἑκείνου σεμνολογήματα· καὶ τὸ ἥδιστον δεῖπνον καὶ ὅψον, ὁ ἄρτος καὶ οἱ ἄλες, ἡ καινὴ καρυκεία· καὶ ποτὸν νηφάλιον τε καὶ ἄφθονον, ὃ γεωργοῦσι πηγαὶ μηδὲν πονουμένοις. Ἐξ ὅν, ἢ μεθ' ὅν νοσοκομίαι καὶ λατρεῖαι τὸ κοινὸν ἡμῶν ἐμφιλοσόφημα.

Ἐδει γάρ με τῶν ἀνιαρῶν τὸ ἴσον ἔχειν, τοῖς ἄλλοις λειπόμενον.

ξβ'. Μέγα παρθενία, καὶ ἀζυγία, καὶ τὸ μετ' ἀγγέλων τετάν χθαῖ, καὶ τῆς μοναδικῆς φύσεως· ὅκνῳ γάρ εἰπεῖν Χριστοῦ, δις, καὶ γεννηθῆναι δεῖσαν (β) διὰ τοὺς γεννητοὺς ἡμᾶς, ἐκ Παρθένου γεννᾶται παρθενίαν νομοθετῶν, ὡς ἐνθένδε μετάγουσαν καὶ κόσμον συντέμνουσαν, μᾶλλον δὲ κόσμον (γ) παραπέμπουσαν τὸν ἐστῶτα τῷ μέλλοντι. Τίς οὖν ἑκείνου μᾶλλον, ἡ παρθενίαν ἐτίμησεν, ἢ σαρκὶ ἐνομοθέτησεν, οὐ τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἵς ἐσπούδασε; Τίνος οἱ παρθενῶνες καὶ τὰ ἔγγραφα διατάγματα, οἵς πᾶσαν μὲν αἰσθησιν ἐσωρρόντες, πᾶν δὲ μέλος ἐρρύθμιζε, καὶ ὅντως παρθενεύειν ἐπειθεν, εἴσω τὰ κάλλη στρέφων ἀπὸ τῶν δρωμένων ἐπὶ τὰ μὴ βλεπόμενα· καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν (δ) ἀπομαραίνων, καὶ τὴν ὅλην ὑποσπῶν τῆς φλοιοῦς, τὸ δὲ κρυπτὸν τῷ Θεῷ δεικνύει, δις μόνος τῶν καθηκόντων ψυχῶν ἐστιν νυμφίος, καὶ τὰς ἀγρύπνους ἔχωτῷ συνεισάγει ψυχάς, ἐὰν μετὰ λαμπρῶν τῶν λαμπάδων αὐτῷ καὶ δαψιλοῦς τῆς τοῦ ἐλαῖου τροφῆς ἀπαντήσωσι (ε); Τοῦ τοίνυν ἐρημικοῦ βίου καὶ τοῦ μιγάδος, μαχομένων πρὸς ἀλλήλους ὡς τὰ πολλὰ, καὶ διῃσαμένων, καὶ οὐδετέρου (ζ) πάντως ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ φαῦλον ἀνεπίμικτον ἔχοντος· ἀλλὰ τοῦ μὲν, ἡσυχίου μὲν ὅντος μᾶλλον, καὶ καθεστηκότος, καὶ Θεῷ συνάγοντος, οὐκ ἀτύ-

(α) Ματθ. Σ', 26 κ' ἐπόμ.

(β) Β καὶ Μ—θελήσας

(γ) Β καὶ Μ—κόσμον κόσμῳ παραπέμπουσαν τὸν ἐνεστῶτα κόσμῳ

(δ) Β—καὶ τὸ μὴ ἔξωθεν

(ε) Β—τῶν λαμπάδων καὶ δαψιλοῦς τῆς τοῦ ἐλαῖου

τροφῆς· αὐτῷ ἀπαντήσωσι;

(ζ) Ἐγ τῷ ἐμ.. ἀγειγρ.—Οὐδὲ οὐτέ ερευ

φου δὲ διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀβασάνιστον καὶ ἀσύγκριτον· τοῦ δὲ, πρακτικωτέρου μὲν μᾶλλον καὶ χρησιμωτέρου, τὸ δὲ θορυβῶδες (α) οὐ φεύγοντος, καὶ τούτους ἀριστα κατήλλαξεν ἀλλήλοις, καὶ συνεκέρασεν ἀσκητήριαν καὶ μοναστήριαν δειμάρμενος μὲν, οὐ πόδρῷ δὲ τῶν κοινωνιῶν καὶ μιγάδων, οὐδὲ ὕσπερ τειχίῳ τινὶ μέσῳ ταῦτα διαλαβῖν καὶ ἀπ' ἀλλήλων χωρίσας, ἀλλὰ πλησίον συνάψκε καὶ διατζεύξεις· ἵνα μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον ἦ, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀριλόσοφον· ὕσπερ δὲ γῆ καὶ θάλασσα, τὰ παρ' ἔκυτῶν ἀλλήλοις ἀντιδιδόντες, εἰς μίαν δόξαν Θεοῦ συντρέχωσι.

ζγ'. Τί ἔτι; Καὶ λόγον φιλανθρωπία, καὶ πτωχοτροφία, καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας βοήθημα. Μικρὸν ἀπὸ τῆς πόλεως πρόελθε, καὶ θέασαι τὴν κακινὴν πόλιν, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμιεῖον (β), τὸ κοινὸν τῶν ἔχοντων θησαύρωσμα, εἰς δὲ τὰ περιπτὰ τοῦ πλούτου, ἥδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῖς ἐκείνου παραινέσεσιν ἀποτίθεται, σῆτας ἀποσειόμενα, καὶ κλέπτας οὓς εὑφραίνοντα, καὶ φθόνου πάλην καὶ καιροῦ φθορὰν (γ) διεκφεύγοντα· ἐν δὲ νόσος φιλοσοφεῖται, καὶ συμφορὰ μακαρίζεται, καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται. Τί μοι πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον, ἐπιτάπυλοι Θῆβαις καὶ Αἰγύπτιαι, καὶ τείχη Βαθύλωνια, καὶ Μαυσώλου Καρικὸς τάφος, καὶ Πυραμίδες, καὶ Κολοσσοῦ χαλκὸς ἄμετρος, ἢ ναῶν μεγέθη καὶ κάλλη τῶν μηκέτι ὄντων, ἀλλὰ τε τε ὅσα θαυμάζουσιν ἀνθρωποι, καὶ ιστορίαις διδόσαν· ἐν οὐδὲν τοὺς ἐγείροντας, πλὴν δόξης ὀλίγης, ὄνησεν. Ἐμοὶ δὲ θαυμασιώτατον, ἢ σύντομος τῆς σωτηρίας ὁδὸς, ἢ ῥάστη πρὸς οὐρανὸν ἀνάβασις. Οὐκ ἔτι πρόκειται τοῖς ὅρθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν· ἀνθρωποι νεκροὶ πρὸ θανάτου, καὶ τετελευτηκότες (δ) τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέλεσιν, ἀπελαυνόμενοι πόλεων, οἰκιῶν, ἀγορῶν, ὑδάτων, αὔτῶν τῶν φιλτάτων, ὀνόμασι μᾶλλον, ἢ σάμασι γνωριζόμενοι· οὐδὲ προτίθενται συνόδοις τε καὶ συλλόγοις, κατὰ συζυγίαν τε καὶ συναυλίαν, μηκέτ' ἐλεούμενοι διὰ τὴν νόσουν, ἀλλὰ μισούμενοι· σορτισταὶ μελῶν ἐλεεινῶν, εἴ τισι καὶ

(α) Β—τὸ θορυβῶδες; (β) Β καὶ Μ—ταμεῖον,

(γ) ἐκ τῶν Β καὶ Μ.—Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ. φοράν

(δ) Ἐν τῷ ἴψι ἀντιγρ.—τελευτηκότες (ἄγου δηλούντι τοῦ συγδέσμου καὶ)

φωνὴ λείπεται. Τί ἀν πάντα (α) ἐκτραγῳδοῖν τὰ ὑμέτερα, οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ λόγου τῷ πάθει; Ἀλλ' ἔκεινός γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν, ἀνθρώπους δύτας, ἀνθρώπων μὴ καταφρονεῖν, μηδὲ ἀτιμάζειν (β) Χριστὸν, τὴν τιμὴν (γ) πάντων κεφαλὴν, διὰ τῆς εἰς ἔκεινους ἀπανθρωπίας ἀλλ' ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς (δ), τὰ οἰκεῖα εὗ τίθεσθαι, καὶ δανείζειν Θεῷ τὸν ἔλεον, ἐλέου χρήζοντας. Διὰ τοῦτο, οὐδὲ τοῖς χείλεσιν ἀπηξίου τιμῆν τὴν νόσου διεύγεντος τε καὶ τῶν εὗ γεγονότων, καὶ τὴν δόξαν ὑπέρλαμπρος· ἀλλ' ὡς ἀδελφοὺς ἡσπάζετο, οὐχ ὅπερ ἀν τις ὑπολάθοι κενοδοξῶν, (τίς γάρ τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ πάθους;) ἀλλὰ τὸ προσιέναι τοῖς σώμασιν ἐπὶ θεραπείᾳ διὰ τῆς ἔκυτοῦ φιλοσοφίας τυπῶν, καὶ φιεγγομένη καὶ σιωπῶσα παραίνεσις. Καὶ οὐχ ἡ μὲν πόλις οὔτως, ἡ χώρα δὲ καὶ τὰ ἐκτός, ἐτέρως· ἀλλὰ κοινὸν ἀπασιν ἀγῶνα προσθήκει τοῖς τῶν λαῶν (ε) προεστῶσι, τὴν εἰς αὐτοὺς φιλανθρωπίαν καὶ μεγαλοψυχίαν. Καὶ ἀλλων μὲν οἱ ὄφοποιοι, καὶ αἱ λιπαραὶ (σ) τράπεζαι, καὶ τὰ μαγείρων μαγγανεύματα, καὶ κομψεύματα, καὶ οἱ φιλόκαλοι δίφοροι, καὶ τῆς ἐσθῆτος δῆτα μαλακή τε καὶ περιβρέσσουσα· Βασιλεῖου δὲ οἱ νοσοῦντες, καὶ τὰ τῶν τραυμάτων ἄκη, καὶ ἡ Χριστοῦ μίμησις, οὐ λόγω μὲν, ἔργω δὲ λέπραν καθαίροντος.

ξδ'. Πρὸς ταῦτα, τί φίσουσιν ἡμῖν οἱ τὸν τῦφον ἐγκαλοῦντες ἔκεινω καὶ τὴν ὄφρον, οἱ πικροὶ τῶν τηλικούτων κριταὶ, καὶ τῷ κανόνι τοὺς οὐ κανόνας προσάγοντες; "Εστι λεπροὺς μὲν ἀσπάζεσθαι, καὶ μέχρι τούτου συνταπεινοῦσθαι, τῶν δὲ ὑγιαινόντων κατορρυθσθαι (ζ); καὶ τάκειν μὲν τὰς σάρκας δι' ἐγκρατείας, τὴν ψυχὴν δὲ οἰδαίνειν κενῷ φρυάγματι; καὶ τοῦ μὲν Φαρισαίου καταγινώσκειν, καὶ διηγεῖσθαι τὴν ἐξ ὅγκου ταπείνωσιν, καὶ Χριστὸν εἰδέναι μέχρι δούλου μορφῆς κατελθόντα, καὶ τελώναις συνέθοντα, καὶ νίπτοντα τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ σταυρὸν οὐκ ἀπαξιοῦντα ἵνα προσηλώσῃ τὴν ἐμὴν ἀμαρτίαν, (καὶ τοι τί τούτου παραδοξότερον, Θεὸν σταυρούμενον βλέπειν, καὶ τοῦτο (η) μετὰ λη-

(α) Β καὶ Μ—Τί ἀν ἀπαντα

(β) Β καὶ Μ— μηδὲ ἀτιμάζειν

(γ) Β καὶ Μ—τὴν μίαν

(δ) Β—ἀλλ' ἐν ταῖς συμφοραῖς,

(ε) Β καὶ Μ—τοὺς τῷ λαῷ

(ζ) Ἐγ τῷ ἐμῷ ἀντιγρῷ ἀνάρθρως—λιπαραὶ

(ζ) Β καὶ Μ—καὶ τοφρυᾶσθαι;

(η) Β καὶ Μ—καὶ τοῦτο

στῶν, καὶ ὑπὸ τῶν πκριόντων γελώμενον, τὸν ἀνάλωτον, καὶ τοῦ παθεῖν ὑψηλότερον). αὐτὸν δὲ ὑπερνεφεῖν, καὶ μηδὲν γιγάσκειν ὅμοτιμον, ὃ δοκεῖ τοῖς ἐκείνῳ βισκαίνουσιν; Ἀλλ' οἶμαι τὸ τοῦ ἥθους εὐσταθές, καὶ βεηηκός, καὶ ἀπεξεσμένον, τῦφον ὠνόμασαν. Οἱ δ' αὐτοὶ μοι δοκοῦσι ῥῷδίως ἀν καὶ τὸν ἀνδρεῖον καλέσαι θρα-
σὺν, καὶ δειλὸν τὸν περιεσκευμένον, καὶ τὸν σώφρονα μισάνθρω-
πον, καὶ τὸν δίκαιον ἀκοινώνητον. Καὶ γάρ οὐ φαύλως τοῦτο τινες
πεφιλοσοφήκασιν, ὅτι παραπεπήγασι ταῖς ἀρεταῖς αἱ κακλαὶ (α),
καὶ εἰσὶ πως ἀγγίθυροι· καὶ ῥῆστον, ἀλλο τι δοντα, ἔτερον νομι-
σθῆναι τοῖς μὴ τὰ τοιαῦτα πεπαιδευμένοις. Τίς γάρ ἐκείνου μᾶλ-
λον ἡ ἀρετὴν ἐτίμησεν, ἢ κακίαν ἐκόλασεν, ἢ χρηστὸς ὄφη τοῖς
κατορθοῦσιν, ἢ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐμβριθής· οὖν καὶ τὸ μειδίαμα πολ-
λάκις ἔπαινος ἦν, καὶ τὸ σιωπὴν ἐπιτίμησις, οἰκεῖω συνειδότι τὸ
κακὸν βασανίζουσα; Εἰ δὲ μὴ στωμάλος τις ἦν, μηδὲ γελοιαστής,
καὶ ἀγοραῖος, μηδὲ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκων, ἐκ τοῦ πᾶσι πάντα γί-
νεσθαι, καὶ χαρίζεσθαι, τί τοῦτο; Οὐκ ἐπαινετέος μᾶλλον ἢ μεμ-
πτέος, τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν; Εἰ μὴ καὶ τὸν λέοντα αἰτιῷτο τις, ὅτι
μὴ πιθήκειον βλέπει, ἀλλὰ βλοσυρὸν καὶ βασιλικὸν, οὖν καὶ τὰ σκιρ-
τῆματα γενναῖα, καὶ μετὰ θαύματος ἀγαπώμεναι καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς
σκηνῆς θαυμάζοι ὡς ἡδεῖς τε καὶ φιλανθρώπους, ὅτι τοῖς δήμοις
χαρίζονται, καὶ κινοῦσι γέλωτας (β) τοῖς ἐπὶ κόρφης ῥαπίσμασι
καὶ ψοφήμασι. Καὶ τοι κἀν εἰ τοῦτο ζητοίημεν, τίς μὲν οὕτως
ἡδὺς ἐν ταῖς συνουσίαις, δσα ἐμὲ γιγάσκειν τὸν μάλιστα ἐκείνου
πεπειραμένον; Τίς δὲ διηγήσασθαι (γ) χαριέστερος; Τίς μὲν σκῶ-
ψαι παιδευτικῶς; τίς δὲ καθάψασθαι ἀπαλῶς (δ); Καὶ μήτε τὴν
ἐπιτίμησιν θράσος ποιησαὶ, μήτε τὴν ἀνεσιν ἔκλυσιν, ἀλλ' ἀμφο-
τέρων τὴν ἀμετρίαν φυγεῖν, ἀμφοτέροις σὺν λόγῳ καὶ καιρῷ χρώ-
μενον, κατὰ τοὺς Σολομῶντος νόμους, παντὶ πράγματι καιρὸν δια-
τάξαντος (ε).

ξέ. Ἀλλὰ τί ταῦτα πρὸς τὴν ἐν λόγοις τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, καὶ
τὸ τῆς διδασκαλίας κρύτος τὰ πέρατα οἰκειούμενον; "Ετι περὶ

(α) Παρὸ Μενάνδρῳ· «Ἐγγὺς ἀγαθῷ κακὸν παραπέφυκε».

(β) Β καὶ Μ—γέλωτα (γ) Β καὶ Μ—τίς διηγήσασθαι;

(δ) 'Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ.—ἀπλός; (ε) 'Εκκλησ. Γ', 1.

τοὺς πρόποδας τοῦ ὅρους στρεφόμεθα τῆς ἄκρας ἀπολειπόμενοι
ἔτι πορθμὸν διαπερῶμεν, ἀρέντες τὸ μέγα καὶ βαθὺ πέλαγος. Οἶ-
μαι γάρ, εἴ τις ἐγένετο, ἢ γενήσεται σάλπιγξ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος
φθάνουσα, ἢ Θεοῦ φωνὴ τὸν κόσμον περιλαμβάνουσα, ἢ σεισμὸς
οἰκουμένης ἐκ τινος καινοτομίας καὶ θαύματος, ταῦτα εἶναι τὴν
ἐκείνου φωνὴν καὶ διάνοιαν, τοσοῦτον ἀπαντας ἀπολείπουσαν καὶ
κάτω τιθεῖσαν, δσον τὴν τῶν ἀλόγων φύσιν ἡμεῖς. Τίς μὲν ἔχετδν
ἐκάθηρε μᾶλλον τῷ Πνεύματι, καὶ ἀξίον τοῦ διηγεῖσθαι τὰ θεῖα
παρεσκεύασε; τίς δὲ μᾶλλον ἐφωτίσθη φῶς γνώσεως, καὶ διέκυ-
ψεν εἰς τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος, καὶ μετὰ Θεοῦ τὰ περὶ Θεοῦ διε-
σκέψατο; Τίς δὲ λόγον ἔσχεν ἀμείνω τῶν νοηθέντων ἐρμηνευτὴν,
ὅς μηδετέρῳ σκάζειν (α), κατὰ τοὺς πολλοὺς, ἢ νῷ λόγον οὐκ ἔχον-
τι, ἢ λόγῳ μὴ κατὰ νοῦν βεβηκότι· ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν ὅμοιως εύ-
δοκιμεῖν, καὶ αὐτὸν ἵσον ἔχετδν φαίνεσθαι καὶ ὅντως ἀρτιον. Πάν-
τα μὲν ἔρευνην, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, τῷ Πνεύματι μεμαρτύρη-
ται (β), οὐχ ὡς ἀγνοοῦντι, ἀλλ' ὡς ἐντρυφῶντι τῇ θεωρίᾳ. Πάντα
δὲ ἐκείνῳ διηρεύνηται τὰ τοῦ Πνεύματος, ἐξ ᾧ ἦθος ἀπα-
δευσε, καὶ ὑψηγορίαν ἐδίδαξε, καὶ τῶν παρόντων ἀπανέστησε,
καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μετεσκεύασεν.

ξσ'. Ἡλίου μὲν ἐπαινεῖται παρὰ τῷ Δαεῖδ (γ) κάλλος, καὶ
μέγεθος, καὶ δρόμου τάχος, καὶ δύναμις· λάμποντος ὡς νυμφίου,
εὔμεγέθους ὡς γίγαντος· οὖ καὶ τὸ πολὺ διαβαίνειν ἔχει δύναμιν
τοσοῦτον, ὡς ἀπ' ἄκρων τὰ ἄκρα ἰσοτίμως καταφωτίζειν, καὶ μη-
δὲν ἐλαττοῦσθαι τὴν θέρμην (δ) τοῖς διαστήμασι. Τοῦ δὲ, κάλ-
λος μὲν, ἡ ἀρετὴ μέγεθος δὲ, ἡ θεολογία· δρόμος δὲ, τὸ ἀεικί-
νητον καὶ μέχρι Θεοῦ φέρον ταῖς ἀναβάσεσι· δύναμις δὲ, ἡ τοῦ
λόγου σπορὰ καὶ διάδοσις. “Ωστ’ ἔμοιγε οὐδὲ τοῦτο εἰπεῖν ὀκνη-
τέον, τὸ, Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξελθεῖν τὸν φθόγγον αὐτοῦ, καὶ εἰς
τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τῶν ῥημάτων τὴν δύναμιν, ὃ περὶ τῶν
Ἀποστόλων ὁ Παῦλος ἔφησε (ε), παρὸ δαεῖδ ἐκδεξάμενος (ζ).

(α) Β καὶ Μ — ὡς μηδὲν ἐτέρῳ (β) Λ' πρὸς Κορινθ. Β', 10. (γ) Ψαλμ. ΙΗ', 6 κ' ἐπόμ. (δ) Β καὶ Μ — τὴν θερμὴν ν

Ἐρμ. Ι', 18. (ε) Ψαλμ. ΙΗ', 5ο καὶ πρὸς
ἕν τῷ Β, ἐκ λεξίδι μεγος.

Τίς μὲν ἄλλη συλλόγου σήμερον χάρις; Τίς δὲ συμποσίων ἡδονή; Τίς δὲ ἀγορᾶν; Τίς δὲ Ἐκκλησιῶν; Τίς τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν μετ' ἑκείνους τρυφῆ; Τίς μοναστῶν ἡ μιγάδων; Τίς τῶν ἀπραγμάτων, η τῶν ἐν πράγμασι (α); Τίς τῶν τὰ ἔξωθεν φιλοσοφούντων, η τὰ ἡμέτερα; Μία, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἡ μεγίστη, τὰ ἑκείνου συγγράμματα καὶ πονήματα. Οὐδὲ γραφεῖσιν εὐπορίᾳ τις ἄλλη μετ' ἑκείνον, η τὰ ἑκείνου συγγράμματα (β). Σιωπᾶται τὰ παλαιά, ὅσα τινὲς θείοις λογίοις ἐνίδρωσαν· βοᾶται τὰ νέα· καὶ οὗτος ἀριστος ἡμῶν ἐν λόγοις, ὃς ἂν τὰ ἑκείνου μάλιστα τυγχάνῃ γινώσκων, καὶ διὰ γλώσσης φέρων, καὶ συνετίζων τὰς ἀκούς· ἕρκεσσε γάρ εἰς ἀντί πάντων τοῖς σπουδαιότεροις εἰς παίδευσιν.

ξζ'. Βγὼ τοῦτο μόνον αὐτοῦ διηγήσομαι. "Οταν τὴν Ἑξαήμερον αὐτοῦ μεταχειρίζωμαι, καὶ διὰ γλώσσης φέρω, μετὰ τοῦ Κτίστου γίνομαι, καὶ γινώσκω κτίσεως λόγους, καὶ θαυμάζω τὸν Κτίστην πλέον ἡ πρότερον, δψει μόνη διδασκάλῳ χρώμενος. "Οταν τοῖς Αρτιρρήτικοῖς ἐντύχω λόγοις, τὸ Σοδομητικὸν ὄρῳ πῦρ (γ), φερφοῦνται γλώσσαι πονηραὶ καὶ παράνομοι, η τὸν Χαλάνης πύργον (δ), κακῶς μὲν οἰκοδομούμενον, καλῶς δὲ λυόμενον. "Οταν τοῖς Περὶ Πτερύματος, εὐρίσκω Θεὸν, δν ἔχω, καὶ παρρήσιά-ζομαι τὴν ἀληθείαν, ἐπιβατεύων τῆς ἑκείνου θεολογίας καὶ θεωρίας. "Οταν ταῖς ἄλλαις Ἑξηγήσεσιν, ὃς τοῖς μικρῷ βλέπουσιν ἀναπτύσσει, τρισσῶς (ε) ἐν ταῖς στερβάτες ἔσατον πλαξὶ τῆς καρδίας ἀπογραψάμενος, πείθομαι μὴ μέχρι τοῦ γράμματος ἴστασθαι, μηδὲ βλέπειν τὰ ἄνω μόνον, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω διαβαίνειν, καὶ εἰς βάθος ἔτι χωρεῖν ἐκ βάθους, ἀβύσσον ἀβύσσωφ προσκαλούμενος (ζ), καὶ φωτὶ φῶς εὐρίσκων, μέχρις ἂν φύσιστος πρὸς τὸ ἀκρότατον. "Οταν Ηθικῶν ἐγκαμίοις προσομιλήσω, περιφρονῶ τὸ σῶμα καὶ σύνειμι τοῖς ἐπαινουμένοις (η), καὶ πρὸς τὴν ἀθλησιν διεγείρομαι. "Οταν Ἡθικοῖς λόγοις καὶ πρακτικοῖς, καθαίρομαι ψυχὴν καὶ σῶμα, καὶ ναὸς Θεοῦ γίνομαι δεκτικὸς, καὶ ὅργανον κρουόμενον Πνεύμα,

(α) Β καὶ Μ—τῶν ἐν πράγματι; (β) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ.—γράμματα.

(γ) Γενέσ. ΙΘ', 24. (δ) Γενέσ. ΙΑ', 4 κ' ἐπόμ.

(ε) Τρισσῶς τοῦτος ἐστιν, ιστορικὸς, ἡ θεωρία, ἡναγωγή: καὶ τοῦτος.

(ζ) Ψαλμ. ΜΑ', 8. (η) Β—τοῖς ἐπαίγοντος;

ματι, καὶ θεῖας ὑμνωδὸν δόξης τε καὶ δυνάμεως· τούτῳ μεθαρ-
μόζομαι, καὶ ρυθμίζομαι, καὶ ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι, τὴν θεῖαν
ἄλλοιωσιν ἄλλοιούμενος.

Ἐκν. Ἐπει δὲ θεολογίας ἐμνήσθην, καὶ τῆς περὶ τοῦτο τοῦ ἀγ-
δρὸς μάλιστα μεγαλοφωνίας, ἔτι κάκεινο προσθήσω τοῖς εἰρημέ-
νοις, χρησιμώτατον γάρ τοῖς πολλοῖς, τοῦ μὴ βλάπτεσθαι, τὴν
χείρω περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχοντας. Πρὸς δὲ τοὺς κακούργους ὁ λό-
γος, οὗ τοῖς ἑαυτῶν κακοῖς βοηθοῦσιν, ἐξ ᾧν ἄλλοις ἐπηρεάζου-
σιν. Ἐκεῖνος γάρ ἔνεκα (α) τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ τῆς κατὰ τὴν
ἀγίαν Τριάδα συναφείας καὶ συνθετίας, η οὐκ οἶδ' ὅτι κυριώτερον
εἰπεῖν χρὴ (β) καὶ σαφέστερον, μὴ δτι θρόνων ἐκπεσεῖν, οἷς οὐδὲ
ἀπ' ἀρχῆς ἐπεπήδησεν, ἀλλὰ καὶ φυγὴν, καὶ θάνατον, καὶ τὰς
πρὸ τοῦ θανάτου κολάσεις προθύμως ἐδέξατο ἀν, ὡς κέρδος οὐ
κίνδυνον. Δηλοὶ δὲ οἵ τε ἥδη πεποίκην, οἵ τε πέπονθεν· ὅς γε
καὶ ἔξορίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατακριθεὶς, τοσοῦτον ἐπραγματεύ-
σατο μόνον, ὅσον ἐνὶ τῶν ἀκολούθων εἰπεῖν, ἀραμένω τὸ πυκτόν
ἀκολουθεῖν. Οἰκονομεῖν δὲ τοὺς λόγους ἐν κρίσει, τῶν ἀναγκαίων
ἐνόμιζε (γ), τῷ θεῖῳ Δασεῖδ περὶ τούτου συμβούλῳ χρώμενος, καὶ
μικρὸν ὅσον τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν διαφέρειν, καὶ τὴν τῶν αἰρε-
τικῶν δυναστείαν, ὡς ὁ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αἰθρίας ἐπιλάβοι
(δ) καιρὸς, καὶ δῷ τῇ γλώσσῃ τὴν παρόνταν. Οἱ μὲν γάρ ἔζητον
(ε) λαβέσθαι γυμνῆς τῆς περὶ τοῦ Πνεύματος φωνῆς, ὡς εἴη Θεὸς
(ὅπερ ὃν ἀληθές, ἀσεβές ἐκείνοις ὑπελαμβάνετο, καὶ τῷ κακῷ προ-
στάτῃ τῆς ἀσεβείας); ἵνα τὸν μὲν τῆς πόλεως μετὰ τῆς θεολόγου
γλώττης ὑπερορίσωσιν, αὐτοὶ δὲ κατασχόντες τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ
τῆς ἑαυτῶν κακίας ὄρμητήριον ποιησάμενοι, ἐντεῦθεν τὸ λειπόμε-
νον ἄπαν, ὡς ἐκ τυνος ἀκροπόλεως, καταδράμωσιν. Ο δὲ, ἐν
ἄλλαις μὲν φωναῖς γραμμικαῖς, καὶ μαρτυρίαις ἀναμφιλέκτοις ταύ-
τὸν δυναμέναις, καὶ ἐκ τῶν συλλογισμῶν (σ) ἀνάγκαις οὕτως

(α) Ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγρ.— ἔνεκα μὲν

(β) Β καὶ Μ—χρὴ εἰπεῖν (γ) Ψαλμ. ΡΙΑ', 5.

(δ) Β—ἔνες ὁ τῆς ἐλευθερίας ἐπιλάβοι καιρὸς,

(ε) Β—Οἱ μὲν ἔζητον

(σ) Μ—καὶ ταῦτις ἐκ τῶν συλλογισμῶν. Β—καὶ ταῖς τῶν συλλογισμῶν

Τίγγης (α) τοὺς ἀντιλέγοντας, ὡστε μὴ ἀντιθαίνειν ἔχειν, ἀλλ' οἴονταις συνδεῖσθαι φωναῖς, ἥπερ δὴ καὶ μεγίστη λόγου δύναμις καὶ σύνεσις. Δηλώσει δὲ καὶ ὁ λόγος, ὃν περὶ τούτου συνέγραψε, κινῶν τὴν γραφίδα ὡς ἐκ πυξίδος τοῦ Πνεύματος. Τὴν δὲ κυρίαν φωνὴν τέως ὑπερέθετο (β) παρὰ τε τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ καὶ τῶν γνησίων τούτου συναγωνιστῶν χάριν αἰτῶν, τῇ οἰκονομίᾳ μὴ δισεγερτανεῖν, μηδὲ μιᾶς ἀντεχομένους φωνῆς, τὸ πᾶν ἀπολέσαι δι' ἀπληστίχη, τῷ καιρῷ παρασυρίσης τῆς εὔσεβειας. Αὐτοῖς μὲν γάρ οὐδεμίαν εἶναι ζημίαν, ὑπαλλαττομένων μικρὸν τῶν λέξεων, καὶ φωναῖς ἀλλαῖς τὸ ἵστον διδασκομένοις οὐδὲ γάρ ἐν ὅρμασιν ἡμῖν εἶνατ τὴν σωτηρίαν μᾶλλον, ἢ πράγμασιν μηδὲ γάρ τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἀποθαλλεῖν ἀν (γ), εἰ τὴν τοῦ ἡλειψμένου φωνὴν, ἀντιτῆς Χριστοῦ, πρὸς ὅλην ἐπιζητοῦντες, ἡξίουν μεθ' ἡμῶν τάττεσθαι τῷ δὲ κοινῷ μεγίστην ἀν βλάβην γενέσθαι, τῆς Ἐκκλησίας κατασχεθεῖσης.

ξθ'. Ἐπει ὅτι γε παντὸς μᾶλλον ἦδει τὸ Πνεῦμα Θεὸν, δῆλον μὲν ἐξ ὧν καὶ δημοσίᾳ τοῦτο πολλάκις ἐκήρυξεν, εἴ ποτε καιρὸς ἦν, καὶ ιδίᾳ τοῖς ἐρωτῶσι προθύμως ἀνωμοιόγησε, σαφέστερον δὲ πεποίηκεν ἐν τοῖς πρὸς ἐμὲ λόγοις, πρὸς ὃν οὐδὲν ἀπόρρητον ἦν αὐτῷ περὶ τούτων κοινολογουμένῳ μηδὲ ἀπλῶς τοῦτο ἀποφῆναμενος, ἀλλ', δη μηδέπω πρότερον πολλάκις πεποίηκεν, ἐπαρασάμενος ἔσυτῷ τὸ φρικωδέστατον, αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος ἐκπεσεῖν, εἰ μὴ σέβοι τὸ Πνεῦμα μετὰ Πατρὸς καὶ Γεωργίου, ὡς δύοούσιον καὶ ὁμότιμον. Εἰ δέ με τις δέξαιτο κοινωνὸν ἐκείνου καν τοῖς τοιούτοις, ἐξαγορεύσω τι καὶ τῶν τοῖς πολλοῖς τέως ἀγνοούμένων, ὅτι τοῦ καιροῦ στενοχωροῦντος ἡμᾶς, ἔσυτῷ μὲν τὴν οἰκονομίαν ἐπέτρεψεν, ἡμῖν δὲ τὴν παρόργισαν, οὓς οὐδεὶς ἔμελλε κρίνειν, οὐδὲ ἀποθαλλεῖν τῆς πατρίδος ἀφανεῖσα τετιμημένους, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων ἴσχυρὸν εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς Εὐαγγέλιον. Καὶ ταῦτα διηλθον, οὐχ ἵνα τῆς ἐκείνου δόξης ὑπεραπολογήσωμαι (κρείτων γάρ τῶν ἐγκαλούντων, εἰπέρ τινές εἰσιν, ὁ ἀνίρ) ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτον ὅρον τῆς εὔσεβειας νομίζοντες (δ), τὰς ἐν τοῖς γράμμασι μόνκς τοῦ ἀγ-

(α) Β καὶ Μ—οὗτως ἡρχε

(β) Β καὶ Μ—ὑπερετίθετο

(γ) Μ—ἀπολαβεῖν ἄν,

(δ) Ἐμ. ἀντίγρ.—γιγάσκοντες.

δρός εὐρισκομένας φωνάς, δοθενεστέραν τὴν πίστιν ἔχωσι, καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτῶν κακουργίας τὴν ἐκείνου θεολογίαν, ἢν δὲ καὶ ρὸς ἐποίει μετὰ τοῦ Πνεύματος ἀλλὰ τὸν τῶν γεγραμμένων νοῦν δοκιμάζοντες, καὶ τὸν σκοπὸν ἀρ' οὗ ταῦτα ἐγράφετο, μᾶλλον τῇ τε ἀληθείᾳ προσέγγωνται, καὶ τοὺς ἀσεβοῦντας ἐπιστομίζωσιν. Ἐμοὶ γ' οὖν εἴη, καὶ δεῖτις ἐμοὶ φίλος, ἡ ἐκείνου θεολογία. Καὶ τοσοῦτον θαρρῶ τῇ περὶ τὸ πρᾶγμα τοῦ ἀνδρὸς καθαρότητι, ὥστε καὶ τοῦτο κοινωποιοῦμαι πρὸς ἄπειτις κάκείνῳ μὲν τὰ ἐμὰ, ἐμοὶ δὲ τὰ ἐκείνου λογίζοιτο παρά τε Θεῷ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς εὐγνωμονεστέροις. Οὐδὲ γάρ τοὺς Εὐαγγελιστὰς φαίνειν ἀν ὑπεναντία ποιεῖν ἀλλήλοις, διτὶ οἱ μὲν τῷ σαρκικῷ τοῦ Χριστοῦ πλέον ἐνησχολήθησαν, οἱ δὲ τῇ θεολογίᾳ προσέβησαν· καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς, οἱ δὲ ἐκ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἐποιήσαντο τὴν ἀρχήν· οὕτω τὸ κάρυγμα διελόμενοι πρὸς τὸ χρήσιμον οἷμαι τοῖς δεχομένοις, καὶ οὕτω παρὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς τυπούμενοι Πνεύματος.

6. Φέρε δὴ πολλῶν ἐν τοῖς πάλαι καὶ νῦν γεγονότων ἀνδρῶν ἐπ' εὔσεβείᾳ γνωρίμων, νομοθετῶν, στρατηγῶν, προφητῶν, διδασκάλων, τῶν ἀνδρικῶν μέχρις αἰματος, παρ' ἐκείνοις (α) τὰ ἡμέτερα θεωρήσαντες, κάντενθεν τὸν ἄνδρα γνωρίσωμεν. Ἀδὲ μ. ἡξιώθη Θεοῦ χειρὸς (β), καὶ παραδείσου τρυφῆς, καὶ πρώτης νομοθεσίας ἀλλ', εἰ μή τι λέγω βλάσφημον αἰδοῖ τοῦ προπάτορος, τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐρύλαξεν· ὁ δὲ, καὶ ἐδέξατο ταῦτην καὶ διεσώσατο, καὶ τῷ ξύλῳ τῆς γνώσεως οὐκ ἐβλάβη, καὶ τὴν φλογίνην βομφαίνων παρελθὼν, εὗ οἶδα, τοῦ παραδείσου τετύχηκεν. Ἐνώς ἥλπισε πρῶτος ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον (γ)· ὁ δὲ, καὶ ἐπικέκληται, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκήρυξεν, ὃ τοῦ ἐπικαλεῖσθαι πολὺ τιμιώτερον. Ἐνὼχ μετετέθη μικρὸς εὐσεβεῖας (ἔτι γάρ ἐν σκιαῖς ἦν ἡ πίστις), ἀθλὸν εὑράμενος τὴν μετάθεσιν (δ), καὶ τοῦ ἐξῆς βίου τὸν κίνδυνον διαπέρευγε· τοῦ δὲ, δῆλος δ βίος μετάθεσις ἦν, τελείως ἐν βίῳ τελείω δοκιμασθέντος. Νῦν καθατὸν ἐπιστεύθη, καὶ κόσμου δευτέρου σπέρ·

(α) Ἐμ. ἀντίγρ.—παρ' ἐ κείνοις

(β) Γενέσ. Α', 27 καὶ ἐπόμ.

(γ) Γενέσ. Δ', 26.

(δ) Γενέσ. Ε', 21 καὶ ἐπόμ.

ματα ξύλῳ μικρῷ πιστευθέντα, καὶ καθ' ὑδάτων σωζόμενα (α). ὁ δὲ, κατακλυσμὸν ἀσεβίας διέφυγε, καὶ κιβωτὸν σωτηρίας τὴν ἔσυτοῦ πεποίηται πόλιν, κούφως τῶν αἰρετικῶν ὑπερπλέουσαν, ἐξ οὐκόσμου ὅλον ἀνεκαλέσατο.

οὐ. Μέγας Ἀβραὰμ (β), καὶ πατριάρχης, καὶ θύτης καὶ νῆσος θυσίας, τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας τῷ δεδωκότι προσαγαγάγων ἵερεῖον ἔτοιμον, καὶ πρὸς τὴν σφραγὴν ἐπειγόμενον (γ). ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἔκεινου μικρόν ἔσατὸν προσήγαγε τῷ Θεῷ, καὶ οὐδὲν ὡς ἰσότιμον ἀντεδόθη (τί γὰρ καὶ ἦν;), ὥστε καὶ τελειωθῆναι τὸ καλλιέρημα. Ἰσαὰκ ἐπιγγέλθη καὶ πρὸ γενέσεως (δ). ὁ δὲ, αὐτεπάγγελτος ἦν, καὶ τὴν Ἄρεθεύην, λέγω δὴ (ε) τὴν Ἐκκλησίαν, οὐ πόρῳθεν, ἀλλ' ἐγγύθεν ἡγάγετο, οὐδὲ διὰ πρεσβείας οἰκετικῆς (Ϛ), ἀλλ' ἐκ Θεοῦ δοθεῖσαν καὶ πιστευθεῖσαν οὐδὲ κατεσφρίσθη περὶ τὴν τῶν τεκνῶν προτίμησιν, ἀλλ' ἔκάστῳ τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπαρχογίστως ἔγεμε, μετὰ τῆς τοῦ Πνεύματος κρίσεως. Ἐπαινῶ τὴν Ἰακώβον μακα, καὶ τὴν στήλην ἦν ἥλειψε τῷ Θεῷ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν πάλην, ἥτις ποτε ἦν (Ϛ). οἵμαι δὲ τοῦ ἀνθρωπείου μέτρου πρὸ τὸ θεῖον ψύχος ἀντιπαρέκτασις καὶ ἀντίθεσις (η), διθεν καὶ ἄγει τὰ σύμβολα τῆς ἡττωμένης γενέσεως. Ἐπαινῶ καὶ τὴν περὶ τὰ θρέμματα τοῦ ἀνδρὸς εὐμηχανίαν καὶ εὐημερίαν, καὶ τοὺς δώδεκα ἐξ αὐτοῦ πατριάρχας, καὶ τὸν τῶν εὐλογιῶν μερισμὸν σὺν οὐκ ἀγεννεῖ προφτείᾳ τοῦ μέλλοντος· ἀλλ' ἐπαινῶ καὶ τούτου τὴν οὐχ ὀραθεῖσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ διαβαθεῖσαν κλίμακα ταῖς κατὰ μέρος εἰς ἀρετὴν ἀναβάσεσι· καὶ τὴν στήλην ἦν οὐκ ἥλειψεν, ἀλλ' ἥγειρε τῷ Θεῷ, τὰ τῶν ἀσεβῶν στηλιτεύουσαν· καὶ τὴν πάλην ἦν οὐκ ἐπάλαισε πρὸς Θεὸν, ἀλλ' ὑπὲρ Θεοῦ, τὰ τῶν αἰρετικῶν καταβάλλουσαν· τὴν τε ποιμαντικὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐξ ἦς ἐπλούτησε, πλειό τῶν ἀσήμων προβάτων κτηπάμενος τὰ ἐπίσημα· τὴν τε καλὴν πολυ-

(α) Γενέσ. ۵', 13 καὶ ἐπόμ.

(β) Β καὶ Μ—ἐγάρθρως· ὁ Ἀβραὰμ,

(γ) Γενέσ. ΚΒ', 4 καὶ ἐπόμ. (δ) Γενέσ. ΙΗ', 10 καὶ ἐπόμ..

(ε) δὴ προσετέθη ἐκ τῶν Β καὶ Μ.

(Ϛ) Γενέσ. ΚΔ', 3 καὶ ἐπόμ.

(η) Γενέσ. ΚΗ', 12 καὶ ἐπόμ.

(η) Αἱ λέξεις καὶ ὁ ντίθεσις, λείπουσιν ἐκ τοῦ Β.

τεκνίαν τῶν κατὰ Θεὸν γεννηθέντων, καὶ τὴν εὐλογίαν ἡ πολλοὺς ἔστηριζεν.

οβ'. Ἰωσὴφ ἐγένετο σιτοδότης (α), ἀλλ' Αἰγύπτου μάνης, καὶ οὐ πολλάκις, καὶ σωματικῶς ὁ δὲ, πάντων, καὶ ἀεὶ, καὶ πνευματικῶς, διπέρ ἐμοὶ τῆς σιτοδοσίας ἔκεινης αἰδεσιμώτερον. Μετὰ Ἱὼβ τοῦ Αὔστου, καὶ πεπειράται καὶ νενίκηκε, καὶ ἀνηγόρευται λαμπρῶς ἐπὶ τέλει τῶν ἀθλῶν, μηδενὶ τῶν τινασσόντων πολλῶν δυτῶν κατασειθεὶς (β), ἀλλὰ πολλῷ τῷ περιόντι τὸν πειραστὴν καταπαλαίσας, καὶ τῶν φίλων τὴν ἀλογίαν ἐπιστομίσας, ἀγνοούντων τὸ τοῦ πάθους μυστήριον (γ). Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ιερεῦσιν αὐτοῦ (δ). Καὶ μέγας Μωϋσῆς μὲν Αἴγυπτον βασανίσας, λαὸν διασώσας ἐν σημείοις πολλοῖς καὶ τέρασι (ε), τῆς νεφέλης εἶσω χωρήσας, νομοθετήσας τὸν διπλοῦν νόμον, τὸν τε τοῦ γράμματος ἔξωθεν, καὶ δοσος ἐνδοθεν τὸν τοῦ Πνεύματος Ἀαρὼν δὲ Μωϋσέως ἀδελφὸς καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, τοῦ λαοῦ προθυμενος (ζ) καὶ προσευχόμενος (η), μύσης τῆς ιερᾶς καὶ μεγάλης σκηνῆς, ἦν ἔπικεν ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἀνθρωπος (η). Τούτων δὲ ἀμφοτέρων ζηλωτὴς ἔκεινος, βασανίζων μὲν οὐ σωματικαῖς μάστιξι, πνευματικαῖς δὲ καὶ λογικαῖς ἔθνος αἱρετικὸν καὶ Αἰγύπτιον ἄγων δὲ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων (θ), ἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας πλαξὶ δὲ νόμους ἐγγράφων, οὐ συντριβομέναις, ἀλλὰ σωζομέναις. οὐκέτι σκιοειδεῖς, ἀλλ' ὅλον πνευματικούς εἰς δὲ τὰ Ἀγία τῶν Ἀγίων οὐχ ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, πολλάκις δὲ, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, εἰσιὼν τὴν ἡμέραν, δῆν τὴν ἀγίαν ἡμῖν ἀνακαλύπτει Τριάδα· καὶ λαὸν καθαίρων οὐ προσκαίροις ῥαντίσμασιν, ἀλλ' ἀιδίοις (ι) ἀγνίσμασι. Τί τὸ κάλλιστον Ἰησοῦ; Στρατηγία,

(α) Γενέσ. ΜΑ', 40 καὶ ἐπόμ.

(β) Ἱὼβ Α', 12 καὶ ἐπόμ.

(γ) Β— ἀγνοούντων τοῦ πάθους τὸ μυστήριον.

(δ) Ψαλμ. ΖΗ', 6.

(ε) Ἐξόδ. Ζ', 8 καὶ ἐπόμ.

(ζ) Ἐξόδ. ΚΘ', 4 καὶ ἐπόμ.

(η) Β—προευχόμενος.

(η) Πρὸς Ἐθρ. Η', 2.

(θ) Πρὸς Τίτ. Β', 14.

(ι) Ἐκ τῶν Β καὶ Μ,—Ἐγ τῷ ἐμῷ ἀγτιγρ. ἀλλ' ἵδιοις

καὶ κληροδοσία, καὶ γῆς τῆς ἀγίας κατάσγεσις (α)· ὁ δὲ, οὐκ ἔξαρχος; οὐ στρατηγὸς τῶν διὰ πίστεως σωζόμενων; οὐ κληροδότης τῶν διαφόρων παρὰ Θεῷ κλήρων καὶ μονῶν, διανέμει τοῖς ἀγομένοις; ὅστε κἀκείνην δύνασθαι τὴν φωνὴν εἰπεῖν, ὅτι αὐχοινία ἀπέπεσόν μοι ἐν τοῖς κρατίστοις (β)· καὶ, «Ἐν ταῖς χερσὶ σου οἱ αὐλῆροι μου» (γ)· κλῆροι, τῶν χαραὶ ἐρχομένων καὶ ἀρπαζομένων πολλῷ τιμιώτεροι.

ογ'. Καὶ ἴνα τοὺς Κριτὰς παραδράμωμεν, ἡ τῶν Κριτῶν τοὺς εὐδοκιμωτάτους, «Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ» (δ), καὶ Θεῷ δοτὸς πρὸ γενέσεως (ε), καὶ μετὰ τὴν γέννησιν εὐθὺς ιερὸς, καὶ χρίων βασιλέας καὶ ιερέας διὰ τοῦ κέρατος (ζ)· οὗτος δὲ, οὐκ ἐκ βρέφους Θεῷ καθιερωμένος ἀπὸ μήτρας, καὶ μετὰ τῆς διπλοῖδος ἐπιδεδομένος τῷ βήματι, καὶ βλέπων τὰ ἐπουράνια, καὶ χριστὸς Κυρίου (η), καὶ χρίστης τῶν τελειουμένων ἐκ Πνεύματος; Διαβίδ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδόμος (η), οὗ πολλαῖς μὲν ιστοροῦνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκαι καὶ τρόπαια· ἡ προστήν δὲ (θ), τὸ ἐπισημότατον, καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἡ τῆς κινύρας δύναμις, καὶ πονηροῦ πνεύματος κατεπάθουσα. Σολομῶν πλάτος καρδίας ἥτησατο παρὰ Θεοῦ, καὶ τετύγηκεν (ι), ἐπὶ πλεῖστον προελθὼν σοφίας καὶ θεωρίας, ὅστε γενέσθαι τῶν καθ' ἑκυτὸν ἀπάντων εὐδοκιμώτατος· ὁ δὲ, τοῦ μὲν τῷ πράφῳ, τοῦ δὲ τῇ σοφίᾳ, κατὰ τὸν ἔμὸν λόγον, οὐδὲν ἢ μικρῷ λείπεται, ὅστε καὶ βασιλέων θράσος δαιμονώντων (ια) καταμαλάσσειν, καὶ μὴ βασιλισσαν νότου μόνον, ἢ τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα (ιβ), κατὰ κλέος τῆς αὐτοῦ σοφίας ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀπαντάν, ἀλλὰ πᾶσι (ιγ) τοῖς πέρασι τὴν ἐκείνου σοφίαν γνωρίζεσθαι. Καὶ τὰ ἔξης παρήσω τοῦ Σολομῶντος· πᾶσι δὲ δῆλα, καὶ ἡμεῖς φειδώμεθα.

(α) Ἰησ. Ναυῆ Α', 2 καὶ ἐπόμ. (β) Ψαλμ. ΙΕ', 6.

(γ) Ψαλμ. Α', 16. (δ) Ψαλμ. ΗΗ', 6. (ε) Α' Βασιλ. Α', 20.

(ζ) Α' Βασιλ. ΙΓ', 43. (η) Β καὶ Μ—Κυρίου ἦν,

(η) Β' Βασιλ. Ε', 1 καὶ ἐπόμ.

(θ) Ψαλμ. ΡΑΑ', 1. (ι) Ι' Βασιλ. Δ', 29 καὶ ἐπόμ.

(ια) Β καὶ Μ—δαιμονύγτων

(ιβ) Β καὶ Μ—γόνου μόνον, ἢ τὸν δεῖγκα, κατὰ κλέος κτλ.

(ιγ) Β καὶ Μ—ἀλλὰ γαῖ πᾶσι

οδ'. Ἐπαινεῖς Ἡλιού (α) τὴν πρὸς τοὺς τυράννους παρόποιαν, καὶ τὴν διὰ πυρὸς ἀρπαγὴν (β); Ἐλισσαίου τε τὴν καλὴν κληρονομίαν, τὴν μηλωτὴν, ἥ τὸ Ἡλιού (γ) πνεῦμα συνηκολούθησεν (δ); ἐπαίνει κάκελου τὴν ἐν πυρὶ ζωὴν, τῷ πλήθει λέγω τῶν πειρησμῶν, καὶ τὴν διὰ πυρὸς σωτηρίαν, καίοντος μὲν, οὐ κατακαίοντος δὲ, τὸ περὶ τὴν βάτον θαῦμα (ε). καὶ τὸ καλὸν ἐξ ὑψους δέρος τὴν ἀσφρίαν. Ἐῶ ταῦλα, τοὺς δροσισθέντας ἐν πυρὶ νεανίας (ζ)· τὸν ἐν γαστρὶ κήτους εὐξάμενον προφήτην φυγάδα (η) καὶ, ὡς ἀπὸ θαλάμου, τοῦ θηρὸς προελθόντα· τὸν ἐν λάκκῳ δίκαιον, λεόντων θράσος πεδήσαντα (η)· ἥ τὴν τῶν ἐπτὰ Μακκαβαίων ἀθλησιν, σὺν ιερεῖ καὶ μητρὶ τελειωθέντων ἐν αἴματι, καὶ πατούοις βασάνων εἰδεσιν (η). Ὄν ἔκεινος ζηλώσας τὴν καρτερίαν, καὶ τὴν δόξαν ἡνέγκατο.

οέ. Ἐπὶ δὲ τὴν Νέαν μέτειμι Διαθήκην, καὶ τοῖς ἐνταῦθα εὐδαιμονίοις τὰ ἔκεινου παρεξετάσσει, τιμήσω τὸν μαθητὴν ἐκ τῶν διδασκάλων. Τίς Ἰησοῦ πρόδρομος; Ἰωάννης (ι), ὡς φωνὴ Λόγου, καὶ ὡς λύχνος Φωτός· οὐ καὶ προεσκίρτησεν ἐν γαστρὶ καὶ προέδραμεν εἰς ἄδου, διὰ τῆς Ἡρώδου μανίας παραπεμφθεὶς, ἵνα κηρύξῃ κάκει τὸν ἐρχόμενον. Καὶ εἰ τῷ φαίνεται τολμηρὸς ὁ λόγος, ἔκεινο προεξεταζέτω τοῖς λεγομένοις, ὅτι μὴ προτιθεῖς, μηδὲ εἰς ἴσον ἄγων (ια) τὸν ἄνδρα τῷ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ὑπὲρ ἀπανταχ, ταύτην ποιοῦμαι τὴν παρεξετάσιν, ἀλλὰ ζηλωτὴν ἀποφρίνων, καὶ τι τοῦ χαρακτῆρος ἔκεινου ἐν ἔχυτῷ φέροντα. Οὐ γάρ μικρὸν τοῖς σπουδαίοις, καὶ ἡ μικρὰ τῶν μεγίστων μίμησις (ιβ). Ἡ γάρ (ιγ) οὐκ ἔναργής τῆς ἔκεινου φιλοσοφίας εἰκὼν ὁ ἀνήρ; Καὶ οὗτος ἔρημον φύκεσ· καὶ τούτῳ τρύχινον ἔσθημα εἶχον αἱ νύκτες, ἀγνοούμενον, οὐκ ἐπιδεικνύμενον· καὶ οὗτος τὴν ἵσην τροφὴν ἡγάπησε,

(α) καὶ (γ) Μ—Ἡλιού

(β) Δ' Βασιλ. Α', 3 καὶ ἐπόμ. (δ) Δ' Βασιλ. Β', 9 καὶ ἐπόμ.

(ε) Ἐξόδ. Γ', 2. (ζ) Δανιήλ Γ', 5 καὶ ἐπόμ.

(η) Ἰων. Β', 1 καὶ ἐπόμ. (η) Δαν. Σ', 16 καὶ ἐπόμ.

(θ) Β' Μακκαβ. Ζ', 1 καὶ ἐπόμ.

(ι) Λουκ. Γ', 4. (ια) Β καὶ Μ—μετά γων.

(ιβ) Β καὶ Μ—καὶ μικρὰ τῶν μεγίστων ἡ μίμησις

(ιγ) Ἐρ. ἡγτιγρ. καὶ Β—ἥ γάρ

Θεῷ καθαίρων ἔαυτὸν διὰ τῆς ἐγκρατείας· καὶ οὗτος Χριστοῦ κήρυξ ἡξιώθη γενέσθαι, εἰ καὶ μὴ πρόδρομος· καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν, οὐχὶ ἡ περίχωρος πᾶσα μόνον, ἀλλ' ἥδη καὶ ἡ ὑπερόριος· καὶ οὗτος μέσος τῶν δύων Διαθηκῶν, τῆς μὲν καταλύων τὸ γράμμα, τῆς δὲ δημοσιεύων τὸ πνεῦμα, καὶ ποιῶν πλήρωσιν τοῦ κρυπτομένου νόμου τὴν τοῦ φανιομένου κατάλυσιν.

ος'. Ἐμιμήσατο Πέτρου τὸν ζῆλον (α). Παύλου τὸν τόνον· τῶν ὄνομαστῶν καὶ μετωνομασμένων ἀμφοτέρων τὴν πίστιν· τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου τὸ μεγαλόφωνον· πάντων τῶν μαθητῶν τὸ εὔτελες καὶ ἀπέριττον. Διὰ ταῦτά τοι καὶ κλεῖς οὐρανῶν πιστεύεται (β)· καὶ οὐχ ὅσον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ (γ), μείζονα δὲ κύκλου τῷ Εὐαγγελίῳ περιλαμβάνει καὶ υἱὸς βροντῆς οὐκ ὄνομαζεται μὲν, γίνεται δέ· καὶ ἐπὶ τὸ σῆθος Ἰησοῦ κείμενος, ἐκεῖθεν ἔλκει τοῦ λόγου τὴν δύναμιν καὶ τὸ βάθος τῶν νοημάτων. Στέφανος μὲν γὰρ ἐκωλύθη γενέσθαι (δ), εἰ καὶ πρόθυμος ἦν, ἐπισχὼν αἰδοῖ τοὺς λιθάζοντας. Ἔτι δὲ συντομώτερον εἰπεῖν ἔχω, ἵνα μὴ τοῖς καθ' ἔκαστον ἐπεξίω περὶ τούτων. Ἐκεῖνος γὰρ τὸ μὲν ἔξευρε τῶν καλῶν, τὸ δὲ ἐζήλωσε, τὸ δὲ ἐνίκησε. Τῷ δὲ διὰ πάντων ἐλθεῖν, τῶν ἀπάντων (ε) ἐκράτησεν. Ἐν ἐπὶ πᾶσιν ἐρῶ καὶ σύντομον.

οζ'. Τοσαύτη τοῦ ἀνδρὸς ἡ ἀρετὴ (ζ), καὶ ἡ τῆς δόξης περιουσία, ὥστε πολλὰ καὶ τῶν ἐκείνου μικρῶν, ἥδη δὲ καὶ τῶν σωματικῶν ἐλαττωμάτων, ἐτέροις εἰς εὐδοξίαν ἐπενοήθη. Οἶον, ὡχρότητα λέγω, καὶ γενειάδα, καὶ βαδίσματος ἥθος, καὶ τὸ περὶ λόγου μὴ πρόχειρον, σύννουν τε ὡς τὰ πολλὰ καὶ εῖσω συννενευκός (η), ὃ τοῖς πολλοῖς μὴ καλῶς ζητῶντες μηδὲ νοηθὲν, σκυθρωπότης ἐγένετο. Ἔτι δὲ εἴδος ἐσθῆτος, καὶ σκιμποδος σχῆμα, καὶ τρόπος βρώσεως· ὃν οὐδὲν ἐκείνῳ διὰ σπουδῆς ἦν, ἀλλ' ἀπλῶς ἔχον, καὶ συμ-

(α) Πράξ. Ἀποστόλ. Δ', 8 καὶ ἐπόμ.

(β) Ματθ. ΙΤ', 19. (γ) Πρὸς Ἐρωμ. ΙΕ', 19.

(δ) Πράξ. Ἀποστόλ. Ζ', 58.

(ε) Β—ἐλθεῖν τῶν γυν., πάγτων Μ—ἐλθεῖν, τῶν γυν. πάγτων

(ζ) Ἐγ τῷ ἐμ. ἀντιγρ. ἀνάρρητως ἀρ ε τή,

(η) Β—συγγενεύειν δις,

πίπτον (α) ώς ἔτυχε. Καὶ πολλοὺς ἀνὰ τοῦ Βασιλείους ἄχρι τοῦ δριωμένου, τοὺς ἐν ταῖς σκιαῖς ἀνδράνταις πολὺ γάρ εἰπεῖν, δτι καὶ τὸ τῆς ἡχοῦς ὑστερόφωνον. Ἐκείνη μὲν γάρ εἰ καὶ τὸ τελευταῖα τῆς φωνῆς, ἀλλ' οὐν ἐναργέστερον ὑποκρίνεται· οἱ δὲ, πλειονὶ ἀπέχουσι τοῦ ἀνδρὸς, η̄ ὅσον πλησιάζειν ἐπιθυμοῦσιν. Ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἔτι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ μέγιστον εἰς φιλοτιμίαν εἰκότως, τὸ τυχεῖν ἔκεινῳ ποτὲ πλησιάσαντας ἢ θεραπεύσαντας, ἢ τι κατὰ παιδιάν ἢ σπουδὴν εἰρημένον ἢ πεπραγμένον, φέρειν ἀπομνημόνευμα· ὥσπερ οὖν καὶ γῶ πολλάκις οἴδα καλλωπισάμενος· ἐπεὶ καὶ τὰ πάρεργα τοῦ ἀνδρὸς, τῶν πονουμένων ἐτέροις πολὺ τιμιώτερα καὶ περιφανέστερα.

οἵ. Ἐπεὶ δὲ τὸν δρόμον τελέσας καὶ τὴν πίστιν τηρήσας (β) ἐπόθει τὴν ἀνάλυσιν (γ), καὶ δὲ τῶν στεφάνων ἐνειστήκει καὶ ρός, κακεῖνο μὲν οὐκ ἡκουσεν « Εἰς τὸ ὅρος ἀνάθηθι καὶ τελεύτα (δ), » τελεύτα δὲ καὶ ἀνάθαινε πρὸς ἡμᾶς, θαυματουργεῖ τι κανταῦθα τῶν προειρημένων οὐκ ἔλαττον. Νεκρὸς γάρ ἀνὴρ σχεδόν, καὶ ἀπνους, καὶ τοῦ βίου τὸ πλεῖστον (ε) καταλελοιπώς, εὔτονώτερος γίνεται περὶ τοὺς ἔξιτηρίους τῶν λόγων, ἵνα τοῖς τῆς εὔσεβείας συγαπέλθῃ ῥήμασι, καὶ χειροτονίαις τῶν γνησιωτάτων αὐτοῦ θεραπευτῶν τὴν χεῖρα δίδωσι καὶ τὸ Πνεῦμα· ὥστε μὴ ζημιωθῆναι τὸ βῆμα τοὺς ἔκεινου μαθητάς, καὶ τῆς ιερωσύνης συλλήπτορας. Τοῖς δὲ ἔξις, ὅκνει μὲν προσελθεῖν δὲ λόγος, προσθήσεται δὲ ὄμως, εἰ καὶ ἄλλοις μᾶλλον ἡμῶν πρέπων δὲ λόγος. Οὐ γάρ ἔχω φιλοσοφεῖν ἐν τῷ πάθει, καὶ εἰ σφόδρᾳ φιλοσοφεῖν ἐσπούδακα, τῆς κοινῆς μεμνημένος ζημίας, καὶ τοῦ κατασχόντος πάθους τὴν οἰκουμένην.

οθ'. Ἐκειτο μὲν ὁ ἀνὴρ τὰ τελευταῖα πνέων, καὶ περὰ τῆς ἄνω χοροστασίας ἐπιζητούμενος, πρὸς θην ἐκ πλείονος ἔβλεπεν. Ἐχεῖτο (ε) δὲ περὶ αὐτὸν πᾶσα ἡ πόλις, τὴν ζημίαν οὐ φέροντες, καὶ

(α) Β—ἔχων, καὶ συμπίπτων

(β) Β' πρὸς Τιμόθ. Δ', 7. (γ) Πρὸς Φιλιππησ. Α', 23.

(δ) Δευτερονομ. ΑΒ', 49.

(ε) Β καὶ Μ—καὶ τὸ τοῦ βίου πλεῖστον

(ζ) Β καὶ Μ—Ἐγχεῖτο

τῆς ἔκδημίας ὡς τυραννίδος καταβοῶντες, καὶ τῆς ψυχῆς λαμβάνομενοι, ὡς καθεκτῆς καὶ βιασθῆναι δυναμένης ἢ χερσὶν, ἢ δεήσεσιν. Ἐποίει γὰρ αὐτοὺς καὶ παράφρονας τὸ πάθος, καὶ προσθεῖντι τι τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἔκαστος ἐκείνῳ, εἴπερ οἶόν τε ἦν, πρόθυμος ἦν. 'Ως δὲ ἡττήθησαν (ἔδει γὰρ αὐτὸν ἐλεγχθῆναι ἀνθρωπον ὄντα), καὶ « Εἰς χειράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου (α) τελευταῖον εἰπών, τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὸν ἀγγέλεις, οὐκ ἀηδῶς ἐναπέψυξεν (β), ἔστιν ἀ τοὺς παρόντας μυσταγγήσας, καὶ βελτίους ποιήσας ταῖς ἐπισκήψει. Τότε δὴ θαῦμα γίνεται τῶν πώποτε γενομένων ὄνομαστότατον.

π'. Προεκομίζετο μὲν ὁ ἄγιος, χερσὶν ἀγίων ὑψούμενος· σπουδὴ δὲ ἦν (γ) ἐκάστῳ, τῷ μὲν κρασπέδου λαβέσθαι (δ), τῷ δὲ σκισί (ε), τῷ δὲ τοῦ ἱερόφρου σκίμποδος καὶ ψυῖσαι μόνον (τί γὰρ ἐκείνου τοῦ σώματος ἱερώτερόν τε καὶ καθαρώτερον ;), τῷ δὲ τῶν ἀγόντων ἐλθεῖν πλησίον, τῷ δὲ τῆς θέας ἀπολαῦσαι μόνης, ὡς τι κάκεινης πεμπούσῃς ὅφελος. Πλήρεις ἀγοραὶ, στοῖχοι, διώροφοι, τριώρφοροι, τῶν ἐκείνον παραπεμπόντων, προηγουμένων, ἐπομένων, παρεπομένων, ἀλλήλοις ἐπεμβαινόντων· μυριάδες γένους παντὸς, καὶ ἡλικίας ἀπάσης, οὐ πρότερον γινωσκόμεναι· ψαλμῳδίαι θρήνοις ὑπερνικώμεναι, καὶ τὸ φιλόσοφον τῷ πάθει καταλυόμενον. 'Αγάθην (ζ) τοῖς ἡμετέροις πρὸς τοὺς ἐκτὸς, "Ελληνας, Ιουδαίους, ἐπέλυσδας· ἐκείνοις πρὸς ἡμᾶς, δστις πλέον ἀποκλαυσάμενος, πλείονος μετάσχη τῆς ὥφελείας. Πέρας τοῦ λόγου, καὶ εἰς κίνδυνον τελευτὴ τὸ πάθος, συναπελθουσῶν αὐτῷ ψυχῶν οὐκ ὀλίγων, ἐκ τῆς τοῦ ὡθισμοῦ βίας καὶ συγκλονήσεως· αἱ καὶ τοῦ τέλους ἐμκαρκαρίσθησαν, ὡς ἐκείνῳ συνέκδηροι, καὶ θύματα ἐπιτάφια, τάχα ἀν τις εἴποι τῶν θερμοτέρων. Μόγις (ζ) δὲ τὸ σῶμα διαφυγὸν τοὺς ἀριστόντας, καὶ νικῆσαν τοὺς προπομπεύοντας, οὕτω τῷ τάφῳ τῶν πατέρων δίδοται, καὶ προστίθεται τοῖς ἵερεῦσιν ὁ ἀρχιερεὺς, τοῖς κτίρουξιν ἡ μεγάλη φωνὴ καὶ τοῖς ἐμοῖς ὧδιν ἔνηγκος, ὁ μάρτυς

(α) Ψαλμ. Λ', 6. (β) Β καὶ Μ—ἀναπέψυξεν.

(γ) Β καὶ Μ—σπουδὴ δὲ ἦν (δ) Λουκ. Η', 44.

(ε) Πρὸς Αποστόλ. Ε', 13. (ζ) Β καὶ Μ—'Αγάθη δὲ

(ζ) Β καὶ Μ—Νότιος;

τοῖς μάρτυσι. Καὶ νῦν ὁ μέν ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, κἀκεῖ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν, οἴημαι (α), προσφέρων θυσίας, καὶ τοῦ λαοῦ προσευχόμενος (δ): οὐδὲ γάρ ἀπολιπῶν ἡμᾶς, παντάπασιν ἀπολέλοιπεν. Ήμιθυῆς δὲ Γρηγόριος καὶ ἡμίτομος, τῆς μεγάλης ἀπερρώγως συζυγίας, καὶ βίου ἔλκων ὁδυνηρὸν καὶ οὐκ εὔδρομον, οἶνον εἰκός τὸν ἐκείνου κεχωρισμένον, οὐκ οἰδα εἰς δὲ τελευτήσων μετὰ τὴν ἐκείνου παιδαγωγίαν· φὶ καὶ νῦν ἔτι νουθετοῦμαι καὶ σωφρονίζομαι διὰ νυκτερινῶν ὅψεων, εἰ ποτε τοῦ δέοντος ἔξω πέσοιμι. Καὶ οὐκ ἐγὼ μὲν οὗτῳ θρήνους ἀναμίγνυμι τοῖς ἐπαίνοις, καὶ λογογραφῶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πολιτείαν, καὶ προτίθημι τῷ χρόνῳ κοινὸν ἀρετῆς πίνακα, καὶ πρόγραμμα σωτήριον πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις, ψυχαῖς ἀπάσαις, πρὸς δὲ βλέποντες ἀπευθύνομεν (γ) τὸν βίον, ὡς νόμον ἔμψυχον· οὐδὲν δὲ συμβούλευσαιμ' ἀλλο τι τοῖς τὰ ἐκείνου τετελεσμένοις, ἢ πρὸς αὐτὸν φίλη βλέπειν, καὶ ὡς ὄρῶντος καὶ ὡς ὄρωμένου (δ), τῷ Πνεύματι καταρτίζεσθαι.

πά. Δεῦρο δὴ περιστάντες με πᾶς δὲ ἐκείνου χορὸς, δοσοι τοῦ βήματος καὶ δοσοι τῶν κάτω· δοσοι τῶν ἡμετέρων καὶ δοσοι τῶν ἔξωθεν· τὴν εὐφρυμίαν μοι συνεργάζεσθε, ἄλλος ἄλλο τι τῶν ἐκείνου καλῶν διηγούμενοι καὶ ζητοῦντες· οἱ τῶν θρόνων, τὸν νομοθέτην· οἱ τῆς πολιτείας, τὸν πολιστήν· οἱ τοῦ δάκου, τὴν εὐταξίαν· οἱ περὶ λόγου, τὸν παιδευτήν· αἱ παρθένοι, τὸν νυμφραγωγόν· αἱ ὑπὸ ζυγὸν, τὸν σωφρονιστήν· οἱ τῆς ἐρημίας, τὸν πτερωτήν· οἱ τῆς ἐπιμιξίας, τὸν δικαστήν· οἱ τῆς ἀπλότητος, τὸν ὁδηγόν· οἱ τῆς θεωρίας, τὸν θεολόγον· οἱ ἐν εὐθυμίᾳ, τὸν χαλινόν· οἱ ἐν συμφοραῖς, τὴν παράκλησιν· τὴν βακτηρίαν, ἢ πολιά· τὴν παιδαγωγίαν, ἢ νεότης· ἢ πενία, τὸν πόριστήν· ἢ εὐπορία τὸν οἰκονόμον. Δοκοῦσι μοι καὶ χῆραι τὸν προστάτην ἐπαινέσσοθι· καὶ ὄρφανοι, τὸν πατέρα· καὶ πτωχοὶ, τὸν φιλόπτωχον· καὶ τὸν φιλόξενον, οἱ ξένοι· καὶ ἀδελφοὶ, τὸν φιλάδελφον· οἱ νοσοῦντες, τὸν ιατρὸν, ἢν βούλει νόσον καὶ ιατρείαν· οἱ ὑγιαίνοντες, τὸν φύλακα τῆς ὑγείας· οἱ πάντες τὸν πάντα πᾶσι γενόμενον, ἵνα κερδάνῃ τοὺς πάντας ἢ πλεονασ-

(α) Β καὶ Μ—ώς οἴμαι, (δ) Β—προευχόμενος·

(γ) Β καὶ Μ—ἀπευθύνομεν (θ) Β καὶ Μ—καὶ οὐδεποτες καὶ οὐρανίγον,

πᾶς. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν, ὃ Βασίλειε, τῆς ἥδιστης σοὶ ποτε γλώττης, καὶ ὁμοτίμου καὶ ἡλικος. Εἰ μὲν τῆς ἀξίας ἐγγὺς, σοὶ (α) τοῦτο χάρις· σοὶ γὰρ θαρρῶν, τὸν περὶ σοῦ λόγον ἐνετησάμην. Εἰ δὲ πόρρω καὶ παρὰ πολὺ τῆς ἑλπίδος, τί χρὴ παθεῖν, καὶ γήρᾳ καὶ νόσῳ, καὶ τῷ σῷ πόθῳ τετρυχωμένους (β); Πλὴν καὶ Θεῷ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν. Σὺ δὲ ἡμᾶς ἐποπτεύοις ἀγνωθεν, ὃ θεία καὶ ἴερὰ κεφαλὴ, καὶ τὸν δεδομένον ἡμῖν παρὰ Θεοῦ (γ) σκόλοπα τῆς σαρκὸς, τὴν ἡμετέραν παιδαγωγίαν, ἢ στήσαις ταῖς σεαυτοῦ (δ) πρεσβείαις, ἢ πεισαῖς καρτερῶς φέρειν· καὶ τὸν πάντα βίον ἡμῖν διεξάγοις πρὸς τὸ λυσιτελέστατον. Εἰ δὲ μετασταίημεν, δέξαιο κἀκεῖθεν ἡμᾶς ταῖς σεαυτοῦ σκηναῖς, ὡς ἂν ἀλλήλοις συζῶντες καὶ συνεποπτεύοντες τὴν ἀγίαν καὶ μακαρίαν Τριάδα καθαρώτερόν τε καὶ τελεώτερον, ἵνα πετρίως δεδέγμεθα τὰς ἐμφάσεις, ἐνταῦθα σταίημεν τῆς ἐφέσεως, καὶ ταύτην λάθοιμεν, ὃν πεπολεμήκαμεν καὶ πεπολεμήμεθα, τὴν ἀντίδοσιν. Σοὶ μὲν οὖν οὗτος παρ' ἡμῶν ὁ λόγος· ἡμᾶς δὲ τίς ἐπαινέσεται μετὰ σὲ τὸν βίον ἀπολιπόντας (ε); εἰ καὶ τι παράσχοιμεν ἐπαίνου τοῦς λόγοις ἀξιον (ζ)· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἦ ή δέξα εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

(α) Β καὶ Μ—σὴ

(β) Β—τις τρυχωμένος;

(γ) Β—περὶ Θεοῦ (δ) Ἐμ. ἀντίγρ. ἐαυτοῦ

(ε) Β καὶ Μ—ἀπολείπον τας;

(ζ) Ὄδε καταλήγει ἐν τῷ ἐμῷ ἀντιγράφῳ ὁ λόγος. Τὰ λοιπὰ προσετέθησαν ἐκ τῶν Β καὶ Μ.

Ε'.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,

Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,

ΟΙ ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΛΟΓΟΙ (α).

ΛΟΓΟΣ Α'.

Τάδε ἔρεστιν ἐν τῷ Α' λόγῳ.

- α. Βασίλειος ὁ πάντας τοὺς τοῦ Χρυσοστόμου φίλους ὑπερβαλόμενος.
- β. Ἡ ὁμόνοια Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου, καὶ συζήτησις περὶ πάντων.
- γ. Ὁ ζυγὸς ἀνισος ἐν τῇ τοῦ μοναστικῶν βίου μεταθεώξει.
- δ. Ἡ πρόθεσις περὶ κοινῆς οἰκήσεως ἀμφοτέρων.
- ε. Λί τῆς μητρὸς ἐπιφύλαξ.
- Ϛ. Ἡ ἀπάτη Χρυσοστόμου, ἡ ἐχρήσιστο ἐν τῇ χειροτονίᾳ.
- ζ. Βασιλείου κατηγορία ἐπιεικῆς καὶ ἀφελῆς.
- η. Χρυσοστόμου ἀπολογία ἀντιληπτική.
- θ. Ἀπάγης εὐκαίρου μέγα κέρδος. Θέσις καὶ κοινὸς τόπος.

ΕΜΟΙ πολλοὶ μὲν ἐγένοντο φίλοι, γνήσιοι τε καὶ ἀληθεῖς, καὶ τοὺς τῆς φιλίας νόμους καὶ εἰδότες καὶ φυλάττοντες ἀκριβῶς· εἰς

(α) Κατὰ τὸ κείμενον τῆς ἐν Παρισίοις ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Θείου Χρυσοστόμου, Ἐλληνιστὶ τε καὶ Δατινιστὶ γενομένης, 1718—1738, ὑπὸ Βερνάρδου τοῦ Μοντεψ αλκανίου (Βλ. Τόμ. Α', σελ. 362 καὶ ἐπομ.). Τούτο ἀντίπαρασταλῶν πρὸς τὴν ἐν Ἐτώνῃ Ἐλληνιστὶ γενομένην πρότερον, 1612, ὑπὸ Ερβέκου τοῦ Σαβίλιου ἐκδοσιν (Βλ. Τόμ. Τ', σελ. 1 καὶ ἐπομ.), καὶ διαφέροντά τινα ἀναγνώσματα εύρων, ὑπεσημείωσα διὰ τοῦ Στοιχείου δ, τι ἐκ ταῦτης προσέλθειν, διαστείλεις διὰ τοῦ Μ τὸ δ, δ ἐχρησάμην, κείμενον.

δέ τις τουτωνὶ τῶν πολλῶν, ἀπαντας αὐτοὺς ὑπερβαλλόμενος τῇ πρὸς ἡμᾶς φιλίᾳ, τοσοῦτον ἐφίλονείκησεν ἀφεῖναι κατόπιν αὐτοὺς, δισον ἐκεῖνοι τοὺς ἀπλῶς πρὸς ἡμᾶς διακειμένους. Οὗτος τῶν τὸν ἀπαντά μοι χρόνον παρηκολουθηκότων ἦν καὶ γὰρ μαθημάτων ἡγάπεθα τῶν αὐτῶν, καὶ διδασκάλοις ἔχρησάμεθα τοῖς αὐτοῖς. Ἡν δὲ ἡμῖν καὶ προθυμίᾳ καὶ σπουδὴ περὶ τοὺς λόγους, οὕ; ἐπονούμεθα, μιατερ ἐπιθυμίᾳ τε τοση, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν τικτομένη πραγμάτων. Οὐ γὰρ ὅτε εἰς διδασκάλους μόνον ἐφοιτῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἡγίκα ἐκεῖθεν ἔξελθόντας βουλεύεσθαι ἔχρην, διοίκαν ἐλέσθαι τοῦ βίου βέλτιον ἡμῖν ὁδὸν, καὶ ἐνταῦθα δύογνωμονοῦντες ἐφαινόμεθα. Καὶ ἔτερα δὲ πρὸς τύτοις ἡμῖν τὴν ὄμονοιαν ταύτην ἐφύλαττεν ἀρρένας καὶ βεβαίαν. Οὔτε γὰρ ἐπὶ πατρίδος μεγέθει ἔτερος ἔτερου μᾶλλον φρονεῖν εἶχεν οὔτε ἐμοὶ μὲν πλοῦτος ὑπὲρογκος ἦν, ἐκεῖνος δὲ ἐσχάτη συνέζη πενίᾳ ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς οὐσίας μέτρον, τὸ τῆς προαιρέσεως ἰσοστάσιον ἐμιμεῖτο· καὶ γένος δὲ (α) ἡμῖν ὄμοτιμον ἦν, καὶ πάντα τῇ γνώμῃ συνέτρεχεν. Ἐπειδὴ δὲ ἔδει τὸν μακάριον, τὸν τῶν μοναχῶν μεταδιώκειν βίον καὶ τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἀληθῆ, οὐκ ἔτι ἡμῖν ὁ ζυγὸς οὔτος τίσος ἦν ἀλλ' ἡ μὲν ἐκείνου πελάστιγξ ἔκουφίζετο μετέωρος, ἐγὼ δ' ἔτι ταῖς τοῦ κόσμου πεπεδημένος ἐπιθυμίαις, καθεῖλκον τὴν ἐμαυτοῦ, καὶ ἐβιαζόμενον κάτω μένειν, νεωτερικαῖς αὐτὴν ἐπιβρίθων φαντασίαις. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ μὲν φιλία βέβαιος ἔμενεν ἡμῖν, καθάπερ καὶ πρότερον, ἡ δὲ συνουσία διεκόπτετο. Οὐ γὰρ ἦν τοὺς μὴ περὶ τὰ αὐτὰ σπουδάζοντας, κοινὰς ποιεῖσθαι τὰς διατριβάς. Ό; δέ ποτε καὶ αὐτὸς μηρὸν ἀνέκυψα τοῦ βιωτικοῦ κλήδωνος, δέχεται μὲν ἡμᾶς ἄμφω τῷ χεῖρις προτείνας· τὸν δὲ ἴσότητα οὐδὲ οὔτως ἵσχυσαμεν φυλάξαι τὴν προτέραν. Καὶ γὰρ καὶ τῷ χρόνῳ φίλασσας ἡμᾶς, καὶ πολλὴν τὴν σφροδρότητα ἐπιδειξάμενος, ἀγωτέρω πάλιν ἡμῶν ἐφέρετο, καὶ εἰς ὕψος ἔρετο μέγχ. Πλὴν ἀλλ' ἀγαθός τε ὁν, καὶ πολλοῦ τὴν ἡμετέραν τιμώμενος φιλίαν, ἀπέκντων ἔσυτὸν ἀποστήσας τῶν ἀλλων, ἡμῖν τὸν ἀπαντα χρόνον συνῆν· ἐπιθυμῶν μὲν τούτου καὶ πρότε.

(α) θε, ἐκ τοῦ Σ. ἀγτὶ τοῦ ἐν τῷ Μ, μὲν

ρον, ὅπερ δὲ ἔφην, ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κωλυσόμενος ῥάθυμίας. Οὐ γάρ
ἥν τὸν δικαστηρίῳ προσεδρεύοντα, καὶ περὶ τὰς ἐν τῇ σκηνῇ τέρ-
ψεις ἐπτοημένον, συγγίνεσθαι πολλάκις τῷ βιβλίοις προσηλωμένῳ,
καὶ μηδὲ εἰς ἀγορὰν ἐμβαλόντι ποτέ. Διὰ τοῦτο πρότερον διειρ-
γόμενος, ἐπειδὴ ποτε ἡμᾶς ἔλαβεν εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ βίου κατά-
στασιν, ἀθρόως, ἢ πάλαι ὄδινεν ἐπιθυμίαν, ἀπέτεκε τότε· καὶ
οὐδὲ τὸ βραχύτατον τῆς ἡμέρας ἡμᾶς ἀπολιμπάνσιν ἤνειχετο μέ-
ρος· διετέλει τε παρακαλῶν, ἵνα τὴν οἰκίαν ἀφέντες ἔκαστος τὴν
ἔκυτον, κοινὴν ἀμφότεροι τὴν οἰκησιν ἔχωμεν· καὶ ἐπεισέ γε, καὶ
τὸ πρᾶγμα ἦν ἐν χερσίν.

β'. Ἀλλά με αἱ συνεχεῖς τῆς μητρὸς ἐπωδαιὶ διεκώλυσαν δοῦ-
ναι ταῦτην ἐκείνῳ τὴν γάριν, μᾶλλον δὲ λαβεῖν ταῦτην παρ' ἐ-
κείνου τὴν δωρεάν. Ἐπειδὴ γάρ ἤσθετο ταῦτα βουλευόμενον, λα-
βοῦσά με τῆς δεξιᾶς, εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἀποτεταγμένον οἴκον αὐ-
τῇ· καὶ καθίσασα πλησίον ἐπὶ τῇ εὐնῇ, ἡς ἡμᾶς ὄδινε, πηγάς
τε ἥπει δακρύων, καὶ τῶν δακρύων ἐλεσινότερα προστείθη τὰ ρή-
ματα, τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς ἀποδύρομένη. Ἔγὼ, παιδίον, φησί, τῆς
ἀρετῆς τοῦ πατρὸς τοῦ σοῦ οὐκ ἀφείθην ἀπολαῦσαι ἐπὶ πολὺ, τῷ
Θεῷ τοῦτο δοκοῦν. Τὰς γάρ ὄδινας τὰς ἐπὶ σοὶ διαδεξάμενος ὁ
θάνατος ἐκείνου, σοὶ μὲν ὀρφανίαν, ἐμοὶ δὲ χηρίαν ἐπέστησεν ἀω-
ρον, καὶ τὰ τῆς χηρίας δεινὰ, ἀ μόναι αἱ παθοῦσαι δύναιντ' ἀν-
ειδέναι καλῶς. Λόγος γάρ οὐδεὶς ἀν ἐφίκοιτο τοῦ χειμῶνος ἐκεί-
νου καὶ τοῦ κλύδωνος, ὃν ὑφίσταται κόρη, ὅπτι μὲν τῆς πατρίφιας
οἰκίας προελθοῦσα, καὶ πραγμάτων ἀπειρος οὖσα, ἔξαίφνης δὲ πέν-
θει τε ἀσχέτῳ βαλλομένη, καὶ ἀναγκαζομένη φροντίδων (α) καὶ
τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φύσεως ἀνέγεσθαι μειζόνων. Δεῖ γάρ, οἰ-
μαι, ῥάθυμίας τε οἰκετῶν ἐπιστρέψειν, καὶ κακουργίας παρατη-
ρεῖν, συγγενῶν ἀποκρούεσθαι ἐπιβουλάς, τῶν τὰ δημόσια εἰσ-
πραττόντων (β) τὰς ἐπηρείας, καὶ τὴν ἀπήνειαν ἐν ταῖς τῶν
εἰσφορῶν καταβολαῖς φέρειν γενναίως. Εἰ δὲ καὶ παιδίον κατα-

(α) φροντίδων . . . μειζόνων—ἐκ τοῦ Σ. ἀντί τοῦ ἐν τῷ Μ., φρον-
τίδος . . . μειζονος.

(β) Γρ. ιο, πραττόντων

λιπών ὁ τεθνεός ἀπέλθοι, θῆλυ μὲν ὅν, πολλὴν καὶ οὕτω παρέζει τῇ μητρὶ τὴν φροντίδα, δῆμος δὲ καὶ ἀναλωμάτων καὶ δέους ἀπηλλαγμένην ὁ δὲ οὐδὲ μυρίων αὐτὴν φέρων καθ' ἐκάστην ἐμπιπλήσιοι τὴν ἡμέραν, καὶ πλειόνων φροντίδων τὴν γὰρ τῶν χρημάτων ἔῳδα πάνην, ὅσην ὑπομένειν ἀναγκάζεται, ἐλευθερίως αὐτὸν θρέψαι ἐπιθυμοῦσα. Ἀλλ' ὅμως οὐδέν με τούτων ἐπεισες δευτέροις ὅμιλησαι γάρμοις, οὐδὲ ἔτερον ἐπεισαγαγεῖν νυμφίον τῇ τοῦ πατρὸς οἰκίᾳ τοῦ σοῦ ἀλλ' ἐμενον ἐν τῇ ζάλῃ καὶ τῷ θορύβῳ, καὶ τὴν σιδηρᾶν τῆς χηρείας οὐκ ἔφυγον κάμινον, πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς ἀνθεν βοηθουμένη βροπῆς ἔφερε δέ μοι παραμυθίαν οὐ μικρὰν τῶν δεινῶν ἔκείνων, καὶ τὸ συνεχῶς τὴν σὴν ὅψιν δρᾶν, καὶ εἰκόνα μοι τοῦ τετελευτηκότος φυλάσσεσθαι ἐμψυχον, καὶ πρὸς ἔκεινον ἀπηκριθωμένην καλῶς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἔτι νήπιος ὁν, καὶ μηδὲ φθέγγεσθαι πω μαθῶν, δτε μάλιστα τέρπουσι τοὺς τεκόντας οἱ πατέρες, πολλὴν μοι παρεῖχες τὴν παράληπσιν. Καὶ μὴν οὐδὲ ἔκεινό γ' ἀν ἔχοις εἰπεῖν καὶ αἰτίασθαι, δτι τὴν μὲν χηρεάν γενναῖς ἡνέγκαμεν, τὴν δὲ οὐσίαν σοι τὴν πατρών ἡλαττώσαμεν, διὰ τὴν τῆς χηρείας ἀνάγκην ὅπερ πολλοὺς τῶν ὄρφανά δυστυχησάντων οἴδα χηρείας ἀνάγκην· ὅπερ πολλοὺς τῶν ὄρφανά δυστυχησάντων οἴδα παθόντας ἔγώ. Καὶ γὰρ καὶ ταῦτην ἀκέραιον ἐφύλαξα πᾶσαν· καὶ τῶν ὄφειλόντων εἰς τὴν εὐδοκίμησιν δαπανηθῆναι τὴν σὴν, ἐνέλιπον οὐδὲν, ἐκ τῶν ἐμαυτῆς, καὶ ὃν ἥλθον οἰκοθεν ἔχουσα, δαπανῶσα χρημάτων. Καὶ μή τοι νομίσῃς ὄνειδίζουσάν με ταῦτα λέγειν νῦν ἀλλ' ἀντὶ πάντων σε τούτων μίαν αἰτῶ χάριν, μή με δευτέρᾳ χηρείᾳ περιβαλεῖν, μηδὲ τὸ κοιμηθὲν ἥδη πένθος ἀνάψαι πάλιν· ἀλλὰ περίμειν τὴν ἥμην τελευτήν· ἵσως μετὰ μικρὸν ἀπελεύσομαι χρόνον. Τοὺς μὲν γὰρ νέους ἐλπίς καὶ εἰς γῆρας οἶζεν μακρόν· οἱ δὲ γεγγυρικότες ἡμεῖς οὐδὲν ἔτερον, ἢ τὸν θάνατον ἀναμένομεν.

"Οταν οὖν με τῇ γῇ παραδῷς, καὶ τοῖς ὀστέοις τοῦ πατρὸς ἀναμίξῃς τοῦ σοῦ, στέλλου μακρὰς ἀποδημίας, καὶ πλέον θάλασσαν ἢν ἐθέλῃς· τότε δὲ κωλύσων οὐδὲν. "Βασις δ' ἀν ἐμπνέωμεν, ἀνάσχου τὴν μεθ' ἡμῶν οἰκησιν· μὴ δὴ προσκρούσῃς τῷ Θεῷ μάτην καὶ εἰκῇ, τοσούτοις ἡμᾶς περιβάλλων κακοῖς, ἡδικηστας οὐδέν. Εἰ μὲν εἰκῇ, τοσούτοις ἡμᾶς περιβάλλων κακοῖς, ἡδικηστας οὐδέν. Εἰ μὲν εἴχεις ἐγκαλεῖν, δτι σε εἰς βιωτικὰς περιέλκω φροντίδας, καὶ γὰρ ἔχεις ἐγκαλεῖν, δτι σε εἰς βιωτικὰς περιέλκω φροντίδας, καὶ γὰρ πραγμάτων ἀναγκάζω προστῆναι τῶν σῶν, μὴ τοὺς τῆς φύτῶν πραγμάτων ἀναγκάζω προστῆναι τῶν σῶν, μὴ τοὺς τῆς φύ-

σεως νόμους, μὴ τὴν ἀνατροφὴν, μὴ τὴν συγήθειαν, μηδὲ ἄλλο μηδὲν αἰδεσθῆς, ἀλλ’ ὡς ἐπιβούλους φεῦγε καὶ πολεμίους· εἰ δὲ ἀπαντα πράττομεν, ὑπὲρ τοῦ πολλὴν σοι παρασκευάσαι σχολὴν εἰς τὴν τοῦ βίου τούτου πορείαν, εἰ καὶ μηδὲν ἔτερον, οὗτος γοῦν κατεχέτω σε παρ’ ἡμῖν ὁ δεσμός. Κανὸν γὰρ μυρίους σε λέγης φιλεῖν, οὐδεὶς σοι παρέξει τοσαύτης ἀπολαῦσαι ἐλευθερίας· ἐπειδὴ μηδέ ἔστι τις, δτῷ μέλει τῆς σῆς εὐδοκιμήσεως ἐξ ἵστης ἐψοτ.

γ'. Ταῦτα μὲν καὶ τούτων (α) πλείονα πρὸς ἐμὲ μὲν ἡ μήτηρ, ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν γενναῖον ἔλεγον ἔκεινον. Οἱ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐδυσωπεῖτο τοῖς ρήμασι τούτοις, ἀλλὰ καὶ πλέον ἐνέκειτο, τὰ αὐτὰ ἀπαιτῶν, ἀπερ καὶ πρότερον. Ἐν τούτῳ δὲ ἡμῶν ὄντων, καὶ τοῦ μὲν συνεχῶς ἰκετεύοντος, ἐμοῦ δὲ οὐκ ἐπινεύοντος, ἀφνω τις ἐπιστᾶσα φήμη διετάραξεν ἀμφοτέρους· ἡ δὲ φήμη ἦν, εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς (β) ἡμᾶς ἀξίωμα μέλλειν προάγεσθαι. Ἔγὼ μὲν οὖν, ἀμα τῷ τὸν λόγον ἀκοῦσαι τοῦτον, δέει τε καὶ ἀπορίᾳ συνειχόμην· δέει μὲν, μὴ ποτε καὶ ἀκον ἀλῶ· ἀπορίᾳ δὲ, ζητῶν πολλάκις, πόθεν ἐπῆλθε τοῖς ἀνδράσιν ἔκεινοις ἐνθυμηθῆναι τι τοιοῦτο περὶ ἡμῶν. Εἰς γὰρ ἐμαυτὸν ἀφορῶν, οὐδὲν εὔρισκον ἔχοντα τῆς τιμῆς ἀξίου ἔκεινης. Οἱ δὲ γενναῖος οὗτοι προσελθών μοι κατ’ ἴδιαν, καὶ κοινωσάμενος περὶ τούτων, ὡς ἀνηκόῳ γε ὅντι τῆς φήμης, ἐδεῖτο, κἀνταῦθα καὶ πράττοντας καὶ βουλευομένους ὀφθῆναι τὰ αὐτὰ, καθάπερ καὶ πρότερον. Ἐψεσθαι γὰρ αὐτὸν ἐτοίμως ἡμῖν, καθ’ διποτέρχν ἀν ἡγάμεθα τῶν ὄδῶν, εἴτε φυγεῖν εἴτε ἐλέσθαι δέοι. Αἰσθόμενος τοίνυν αὐτοῦ τῆς προθυμίας ἐγὼ, καὶ ζημίαν ἡγησάμενος οἵσειν παντὶ τῷ κοινῷ τῆς Ἐκκλησίας, εἰ νέου οὕτως ἀγαθοῦ, καὶ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἐπιστασίαν ἐπιτιθέσου, ἀποστερόλην τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀγέλην διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐμαυτοῦ, οὐκ ἀπεκάλυψα τὴν γνώμην, ἢν εἶχον περὶ τούτων, ἔκεινω· καίτοι γε μηδέποτε πρότερον ἀνασχόμενος λαθεῖν τι τῶν βουλευμάτων αὐτὸν τῶν ἐμῶν. Ἀλλ’ εἰπῶν δεῖτν τὴν ὑπὲρ τούτων βουλὴν εἰς ἔτερον ἀναβάλλεσθαι καὶρὸν, (οὐ γὰρ νῦν τοῦτο κατεπείγειν) ἐπεισά τε εὐθέως, μηδὲν ὑπὲρ τούτων φροντίζειν, καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ παρέσχον θαρρεῖν, ὡς ὕμαγγωμονήσου-

(α) καὶ τούτων—ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ., καὶ τὰ τούτων

(β) Γρ. ι. 'Ι ερωσύνης

τος, εἴ ποτε συμβαίνει (α) τοιοῦτόν τι παθεῖν. Χρόνου δὲ παρελθόντος οὐ πολλοῦ, καὶ τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς χειροτονήσειν ἐλθόντος, καὶ κρυπτομένου μου, αὐτὸς μηδὲν τούτων εἰδὼς, ἄγεται μὲν ὡς ἐφ' ἔτερφ προφάσει, δέχεται δὲ τὸν ζυγὸν, ἐλπίζων, ἐξ ὧν ὑπεσγημένος ἡμῖν αὐτῷ, καὶ ἡμᾶς πάντας ἐψεσθι, μᾶλλον δὲ νομίζων ἡμῖν ἀκολουθεῖν. Καὶ γάρ τινες τῶν ἔκει παρόντων, ἀσχάλλοντα πρὸς τὴν σύλληψιν ὅρωντες, ἡπάτησαν βοῶντες· ὡς ἀπόπον εἴη, τὸν μὲν θρασύτερον εἶναι δοκοῦντα παρὰ πᾶσιν (ἔμε λέγοντες) μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας εἰξει τῇ τῶν πατέρων κρίσει ἔκεινον δὲ, τὸν πολὺν συνετώτερον καὶ ἐπιεικέστερον, θρασύνεσθαι καὶ κεδεῖσθεν, σκιρτῶντα καὶ ἀποπιδῶντα καὶ ἀντιλέγοντα. Τούτοις νοδοῦσιν, σκιρτῶντα καὶ ἀποπιδῶντα καὶ ἀντιλέγοντα. Τούτοις εἰξεις τοῖς φίμασιν, ἐπειδὴ ἔκουσεν ὅτι διέφυγον, εἰσελθών πρὸς εἰξεις τῆς φατηρείας, καθέζεται πλησίον μου καὶ ἔσούμε μετὰ πολλῆς τῆς φατηρείας, καθέζεται πλησίον μου καὶ ἔσούμε λετο μέν τι καὶ εἰπεῖν, ὑπὸ δὲ τῆς ἀπορίας κατεχόμενος, καὶ λόγῳ λύετο φθέγγεσθαι ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, πρὶν ἢ τοὺς ὁδόντας ὑπερβῆναι, διακοπετούσης τὸν λόγον. 'Ορῶν τοίνυν ἐγώ περίδακρυν ὄντα, καὶ πολλῆς πεπληρωμένον τῆς ταραχῆς, καὶ τὴν αἰτίαν εἰδὼς, ἐγέλων τε ὑπὸ πολλῆς τῆς ἥδονῆς, καὶ τὴν δεξιὰν κατέχων, ἐθιαζόμην καταφίλειν· καὶ τὸν Θεὸν ἐδόξαζον, ὅτι μοι τὸ τῆς μηχανῆς τέλος είχε καλὸν, καὶ οἷον τύχόμην ἀεί. 'Ο; δὲ εἰδες περιγκαρῇ τε ὄντα, καὶ φαιδρὸν, καὶ πρότερον ἡπατημένος ὑφ' ἡμῶν ἥτθετο, καὶ μᾶλλον ἐδάκνετο καὶ ἐδυσχέραινε.

δ'. Καί ποτε μικρὸν ἀπ' ἔκεινον καταστὰς τοῦ θορύβου τῆς ψυχῆς·

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ—'Αλλ' εἰ καὶ τὸ ἡμέτερον, φτσι, μέρος διέπτυσας, καὶ λόγον ἡμῶν ἔχεις οὐδένα λοιπὸν (ώς ἔγωγε οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου), τῆς γοῦν ὑπολήψεως, ἔδει σε φροντίσαι τῆς σῆς. Νῦν δὲ τὰ πάντων ἡγεμόνας στόματα, καὶ δόξης σε ἐρῶντα κενῆς, τὴν λειτουργίαν ταύτην παρητήσθαι λέγουσιν ἀπαντες· δὲ εξαιρησόμενός σε τῆς φατηροίας ταύτης οὐκ ἔστιν. 'Εμοὶ δὲ οὐδὲ εἰς ἀγορὰν ἐμβαλεῖν ἀνεκτόν· τοσοῦτοι οἱ προσιόντες ἡμῖν, καὶ καθ' ἐκάρπαν εγκαλοῦντες τὴν ἡμέραν. "Οτ' ἀν γάρ ἴδωτι φανέντα που τῆς πόλεως, λαβόντες κατὰ μόνας ὅσοι πρὸς ἡμᾶς οἰκείως ἔχουσι, τῷ

(α) συμβαίνει ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ, συμβαίνει.

πλείονι με τῆς κατηγορίας ὑποβάλλουσι μέρει. Βίδότα γάρ αὐτοῦ τὴν γνώμην, φασὶν, (οὐδὲ γάρ ἂν σε ἔλαθε τι τῶν ἐκείνου;) οὐκ ἔδει ἀποκρύψασθαι, ἀλλ’ ἡμῖν ἀνακοινώσασθαι ἐχρῆν, καὶ πάντως οὐκ ἂν ἡπορήσαμεν πρὸς τὴν ἄγραν μηχανῆς. Ἐγὼ δὲ, ὅτι μέν σε οὐκ ἔδειν ἐκ πολλοῦ ταῦτα βουλευόμενον, αἰσχύνομαι καὶ ἐρυθριῶ πρὸς ἐκείνους εἰπεῖν, μήποτε καὶ ὑπόκρισιν τὴν ἡμετέραν εἶναι νομίσωσι φιλίαν. Εἰ γάρ καὶ ἔστιν, (ὡσπερ οὖν καὶ ἔστιν καὶ οὐδὲ ἂν αὐτὸς ἀρνηθείης, ἐξ ᾧν εἰς ἡμᾶς ἐπρεξάς νῦν.) ἀλλὰ τοὺς ἔξωθεν καὶ μετρίαν γοῦν περὶ ἡμῶν ἔχοντας δόξαν, καλὸν τὰ ἡμέτερα κρύπτειν κακό. Εἰπεῖν μὲν οὖν πρὸς αὐτοὺς τάληθές, καὶ ὡς ἔχει τὰ καθ’ ἡμᾶς, ὁκνῶ ἀναγκάζομαι δὲ λοιπὸν σιωπῆν, καὶ κύπτειν εἰς γῆν, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἐκτρέπεσθαι, καὶ ἀποπηδᾶν. Κανὸν γάρ τὴν προτέραν ἐκφύγω κατάγνωσιν, ψεύδους ἀνάγκη με κρίνεσθαι λοιπόν. Οὐδὲ γάρ ἔθελουσί μοι πιστεῦσαί ποτε, ὅτι καὶ Βασιλείου μετὰ τῶν ἀλλων ἔταξας, οἷς οὐ θέμις εἰδέναι τὰ σά. Ἀλλὰ τούτων μὲν οὐ πολὺς μοι λόγος, ἐπειδὴ σοι τοῦτο γέγονεν ἡδύ· τὴν δὲ λοιπὴν πῶς οὕτοις εἰσομεν αἰσχύνην; Οἱ μὲν γάρ ἀπονοίας, οἱ δὲ φιλοδοξίας σε γράφονται· σοι δέ εἰσιν ἀφειδέστεροι τῶν αἰτιωμένων, ταῦτα τε ἡμῖν ἀμφότερα ἐγκαλοῦσιν δρμοῦ, καὶ προστιθέσαι τὴν εἰς τοὺς τετιμηκότας ὕδριν, δίκαια πεπονθέναι λέγοντες αὐτοὺς, καὶ εἰ μείζονα τούτων ἀτιμασθέντες ἔτυχον παρ’ ἡμῶν, ὅτι τοσούτους καὶ τηλικούτους ἀφέντες ἀνδράς, μειράκια χθὲς καὶ πρώην ἔτι ταῖς τοῦ βίου μερίμναις ἐγκαλινδούμενα ἵνα χρόνον βραχὺν τὰς ὁρῶς συναγάγωσι, καὶ φαιὰ πειρίθαλωνται, καὶ κατήφειαν ὑποκρίνωνται; ἔξαλφνης εἰς τοσαύτην ἥγανον τιμὴν, σπουδὴν οὐδὲ ὅναρ λήψεσθαι προσεδόκησαν. Καὶ οἱ μὲν ἐκ πρώτης ἡλικίας εἰς ἐσχατον γῆρας τὴν ἔκτειναντες ἀσκπιν, ἐν τοῖς ἀρχομένοις εἰσὶν ἀρχουσι δὲ αὐτῶν οἱ παῖδες αὐτῶν, καὶ μηδὲ τοὺς νόμους ἀκηκοότες καθ’ οὓς ταύτην δεῖ διοικεῖν τὴν ἀρχήν. Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων λέγοντες συνεχῶς ἡμῖν ἐπιφύονται. Ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν ἀπολογήσομαι πρὸς ταῦτα, οὐκ ἔχω· δέομαι δέ σου φράσαι μοι. Οὐδὲ γάρ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῇ ταῦτην οἴμαι σε φυγεῖν τὴν φυγὴν, καὶ πρὸς ἀνδρας οὕτω μεγάλους τοσαύτην ἀναδέξασθαι τὴν ἐχθρὸν· ἀλλὰ μετά τενος λογισμοῦ καὶ σκέψεως, ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν, θηεν καὶ λόγον ἔτοι-

μον εἶναι σοι πρὸς ἀπολογίαν στοχάζομαι. Εἰπὲ οὖν εἴ τινα πρόφασιν δικαιάν πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας δυνησόμεθα λέγειν. Ὡν γὰρ αὐτὸς ἡδίκημαι παρὰ σοῦ, οὐδένας ἀπαιτῶ λόγον, οὐχ ἔν τινάς τοι προσθετέαν. Ήμεῖς μὲν γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν (ώς εἰπεῖν) φέροντες, ἐνεύθηκαμένους ταῖς χεροῖς σὺ δὲ τοσαύτη πρὸς ἡμᾶς ἐχρήσω τῇ πανουργίᾳ, ὅση περ ἂν εἰ πολεμίους σοὶ τινας φυλάξαι σθαι προσκείτο. Καὶ τοὶ γε ἐχρῆν, εἰ μὲν ὠφέλιμον ταύτην ἥδεις οὖσαν τὴν γνώμην, μηδὲ αὐτῆς τὸ κέρδος φυγεῖν· εἰ δὲ ἐπιθλαβῆ, καὶ ἡμᾶς, οὓς ἀπάντων ἀεὶ προτιμᾶν ἔλεγες, ἀπαλλάξαι τῆς ζημίας. Σὺ δὲ καὶ δπως ἐμπεσούμεθα, ἀπαντα ἔπραξας καὶ δόλου σοι καὶ ὑποκρίσεως ἐδέησεν οὐδὲν, πρὸς τὸν ἀδόλως καὶ ἀπλῶς ἀπαντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν εἰωθότα πρὸς σέ. Ἄλλ' ὅμως, ὅπερ ἔτην, οὐδὲν τούτων ἐγκαλῶ νῦν, οὐδὲ ὀνειδίζω τὴν ἐρημίαν, εἰς ἦν κατέστησας ἡμᾶς, τὰς συνόδους διακόφας ἐκείνας, ἐξ ὧν καὶ ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐκαρπωσάμεθα πολλάκις. Ἄλλα πάντα ταῦτα ἀφίκημι, καὶ φέρω σιγῇ καὶ πράξας· οὐκ ἐπειδὴ πράξας εἰς ἡμᾶς ἐπλημμέλησας, ἀλλ' ἐπειδὴ τούτου ἔθηκα ἐμαυτῷ τὸν νόμον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἵς τὴν φιλίαν ἔστερξα τὴν σὴν, ὑπὲρ ὧν ἀν θέλης ἡμᾶς λυπεῖν, μηδέ ποτέ σε εἰς ἀπολογίας ἀνάγκην καθιστᾶν. Ἐπει, δτι γε οὐ μικρὰν τὴν ζημίαν ἡμῖν ἐπήγαγες, οἰσθα καὶ αὐτός· εἴγε μέμνησαι τῶν ῥημάτων, καὶ τῶν παρὰ τῶν ἔξιθεν περὶ ἡμῶν, καὶ τῶν ὑψὸς ἡμῶν λεγομένων ἀεί. Ταῦτα δὲ ἦν, δτι πολὺν κέρδος ἡμῖν ὁμοψύχους εἶναι τε καὶ φράττεσθαι τῇ πρὸς ἀλλήλους φιλίᾳ. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔλεγον, καὶ ἔτεροις πολλοῖς οὐ μικρὰν ὠφέλειαν τὴν ἡμετέραν οἴσειν ὅμονοιαν. Ἔγὼ δὲ ὠφέλειαν μὲν οὐδέποτε ἐνενόστα, τόγε εἰς ἐμὲ ἤκου, παρέξειν τισίν· ἔλεγον δὲ, δτι τοῦτο γοῦν ἀπ' αὐτῆς κερδανοῦμεν κέρδος οὐ μικρόν, τὸ δυσχείρωτοι γενέσθαι τοῖς καταγωνίσασθαι βουλομένοις ἡμᾶς. Καὶ ταῦτά σε ὑπομιμνήσκων οὐκ ἐπαυσάμην ποτέ. Χαλεπὸς ὁ καιρὸς, οἱ ἐπιθουλεύοντες πολλοί· τὸ τῆς ἀγάπης γνήσιον ἀπόλωλεν, ἀντεισῆκται δὲ ὁ τῆς βασκανίας ὅλεθρος· ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνομεν, καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων περιπατοῦμεν· οἱ μὲν ἔτοιμοι τοῖς ἡμετέροις ἐψησθῆναι κακοῖς, εἰ-

περιέ τι συμβαίη, πολλοὶ δὲ πολλαχόθεν ἐφεστήκασιν· δὲ συναλλαγήσων οὐδεὶς, ἢ καὶ εὐαρίθμητοι λίαν. Ὅρα μὴ διαστάντες ποτὲ πολὺν τὸν γέλωτα ὄφλησαμεν, καὶ τοῦ γέλωτος μεῖζονα τὴν ζῆμιαν. «Ἄδελφος ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὄχυρός, καὶ ὡς μετοχλευμένη βασιλεία (α).» Μὴ δὴ διαλύσῃς ταύτην τὴν γνησιότητα, μηδὲ διακόψῃς τὸν μοχλόν. Ταῦτα, καὶ τὰ τούτων πλείονα ἔλεγον συνεχῶς· οὐδὲν μέν ποτε ὑποπτεύων τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ πάνυ σε τὰ πρὸς ἡμᾶς ὑγιαίνειν νομίζων, ἐκ περιουσίας δὲ καὶ ὑγιαίνοντα θεραπεύειν βουλόμενος· ἐλάνθινον δὲ, ὡς ἕοικε, νοσοῦντι τὰ φάρμακα ἐπιτιθείς· καὶ οὐδὲ οὕτως ὁ δεῖλαιος ὄντης, οὐδὲ γέγονεν ἐμοὶ τι πλέον ἐκ ταύτης τῆς ἄγαν προμηθείας. Πάντα γάρ ποτε συμβαίη (β) συκοφαντίαν, ἢ χλευσίαν, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ σῆριν καὶ ἐπήρειαν ἐπενεγθῆναι ποθεν ἡμῖν, (πολλάκις δὲ τὰ τοιαῦτα συμβαίνειν ἀνάγκη·) πρὸς τίνα καταφεύξομεθα; τίνι κοινωσόμεθα τὰς ἡμετέρας ἀθυμίας; τίς ἡμῖν ἀμῦναι θελήσει; καὶ τοὺς μὲν λυποῦντας ἀνακόψει, καὶ μηκέτι ποιήσει λυπεῖν, ἡμᾶς δὲ παραμυθίσεται, καὶ παρασκευάσει τὰς ἐτέρων φέρειν ἀπαιδευσίας; Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, σοῦ πόρρωθεν ἐστηκότος τοῦ δεινοῦ τούτου πολέμου, καὶ μηδὲ κραυγὴν ἀκοῦσαι δυναμένου. Ὅρα οἰδας δοσον εἰργασταὶ σοι κακόν; ἀρα νῦν γοῦν μετὰ τὸ πλῆξαι, ἐπιγινώσκεις ὡς καιρίαν ἡμῖν ἔδωκας τὴν πληγήν; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀφείσθω· οὐδὲ γάρ ἔστι τὰ γενόμενα ἀναλῦσαι λοιπόν, οὐδὲ πόρον τοις ἀπόροις εὑρεῖν. Τί πρὸς τοὺς ἔξωθεν ἐροῦμεν; Τί πρὸς τὰς αἰτίας ἀπολογησόμεθα τὰς ἐκείνων;

έ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.—Θάρσει, ἔφην ἐγώ. Οὐ γάρ ὑπὲρ τούτων εἰμὶ μόνον ἔτοιμος εὐθύνας ὑπέχειν, ἀλλὰ καὶ ὃν ἀγενθύνους ἡμᾶς ἀφῆκας· καὶ τούτων πειράσματι σοι λόγον δοῦναται, ὡς ἀν οἶός τε οὐ. Καὶ, εἰ βούλει γε, ἀπ' αὐτῶν πρῶτον τῆς ἀπολογίας τῷ λό-

(α) Παροιμ. Σολομ. ΙΗ', 19.

(β) συμβαίη—ἐκ τοῦ Σ. ἀγαῖ τοῦ ἐν τῷ Μ., συμβαίνη

γων ποιήσομαι τὴν ἀρχήν. Καὶ γὰρ ἐν εἴην ἀτοπος καὶ λίαν ἀγνῶμων, εἰ τῆς παρὰ τῶν ἔξωθεν δόξης φροντίζων, καὶ ὅπως παύσωνται ἡμῖν οἱ ἐγκαλοῦντες, πάντα ποιῶν, τὸν ἀπάντων μοι φίλαττον, καὶ τοσαύτη πρὸς ἡμᾶς αἰδοῖ κεχρημένον, ὡς μηδὲ ὑπὲρ ὥν ἡδικησθαι φοιτιν, ἐγκαλέσαι θελήσαι, ἀλλὰ παρ' οὐδὲν τὰ αὐτοῦ θέμενον, ἔτι τῶν ἡμετέρων φροντίζειν, μὴ δυναίμην, ὡς οὐκ ἀδικῶ, πεῖσαι, ἀλλὰ μεῖζον περὶ αὐτὸν φαινούμην κεχρημένος ῥᾳθυμίᾳ, ἃς αὐτὸς περὶ ἡμᾶς ἐπεδείξατο σπουδῆς. Τί ποτε οὖν σε ἡδικησαμεν; ἐπειδὴ καὶ ἐντεῦθεν ἐγνώκαμεν εἰς τὸ τῆς ἀπολογίας ἀφεῖναι πέλαγος. Ἄρα ὅτι σε παρεκρουσάμεθα, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐκρύψαμεν γνώμην; Ἀλλ' ἐπὶ κέρδει καὶ τοῦ ἀπατηθέντος σοῦ, καὶ οἵς ἀπατήσαντές σε προδόσκαμεν. Εἰ μὲν γὰρ δι' ὅλου τὸ τῆς κλοπῆς κακὸν, καὶ οὐκ ἔστιν εἰς δέον αὐτῷ χρήσασθαι ποτε, δοῦναι ἔτοιμοι δίκην ἡμεῖς, ἢν ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς· μᾶλλον δὲ σὺ μὲν οὐδέποτε παρ' ἡμῶν ἀνέξῃ δίκην λαβεῖν, ἡμεῖς δὲ ἐκυτῶν καταγνωσθείας ταῦτα, ἢ τῶν ἀδικούντων οἱ δικάζοντες, ὅταν αὐτοὺς ἔλωσιν οἰκατήγοροι. Εἰ δὲ οὐκ ἀεὶ τὸ πρᾶγμα ἐπιβιλαθέεις, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν χρωμένων προσάρεσιν γίνεται φαῦλον ἢ καλὸν, ἀρεὶς ἐγκαλεῖν τὸ ἀπατηθεῖαι, δεῖξον ἐπὶ κακῷ τοῦτο τεχνασαμένους· ὡς ἔως ἂν τοῦτο ἀπῇ, μὴ ὅτι μέγψεις καὶ αἰτίας ἐπάγειν, ἀλλὰ καὶ ἀποδέχεσθαι τὸν ἀπατῶντα δίκαιον ἂν εἴη, τούς γε εὔγνωμόνως διακεῖσθαι βουλομένους. Τοσοῦτον γὰρ ἔχει κέρδος εὔκαιρος ἀπάτη καὶ μετὰ τῆς ὄρθης γινομένη διανοίας, ὡς πολλοὺς, ὅτι μὴ παρεκρούσαντο, καὶ δίκην δοῦναι πολλάκις. Καὶ εἰ βούλεις γε τῶν στρατηγῶν τοὺς ἐξ αἰῶνος εὑδοκιμήσαντας ἔξετάσαι, τὰ πλείονα αὐτῶν τρόπαια τῆς ἀπάτης εὑρήσεις δύντα κατορθώμαται καὶ μᾶλλον τούτους ἐπαινουμένους, ἢ τοὺς ἐκ τοῦ φανεροῦ κρατοῦντας. Οἱ μὲν γὰρ μετὰ πλείονος τῆς δαπάνης, καὶ τῆς τῶν χρημάτων καὶ τῆς τῶν σωμάτων, κατορθοῦσι τοὺς πολέμους· ὡς μηδὲν αὐτοῖς πλέον ἀπὸ τῆς νίκης γίνεσθαι, ἀλλὰ παρ' οὐδὲν ἡττον τῶν ἡττημένων τοὺς κρατήσαντας δυστυχεῖν, καὶ τῶν στρατευμάτων ἀνηλωμένων, καὶ τῶν ταμείων κεκενωμένων. Πρὸς δὲ τούτοις, οὐδὲ τῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ δόξης αὐτοὺς ἀφιᾶσιν ἀπολαῦσαι πάσης. Μέρος γὰρ αὐτῆς οὐ μικρὸν συμβαίγει καὶ τοὺς πεπτωκότας καρποῦσθαι;

Φιλία τὸ ταῖς ψυχαῖς νικῶντας τοῖς σώμασιν ἡττηθῆναι μόνοις· ὡς,
εἴ γε ἐνην βαλλομένους μὴ πίπτειν, μηδὲ ἐπελθὼν διθάνατος αὐ-
τοὺς ἔπαυσεν, οὐκ ἀν ἔστησαν τῆς προθυμίας ποτέ. Ὁ δὲ ἀπάτη
κρατῆσαι δυνηθεὶς, οὐ συμφορᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ γέλωτι περιβάλ-
λει τοὺς πολεμίους. Οὐ γάρ, ὕσπερ ἐκεῖ, τοὺς ἐπαίνους ἐξ ἵτης ἀμ-
φότεροι ἀποφέρονται τοὺς ἐπὶ τῇ ῥώμῃ, οὕτω καὶ ἐνταῦθι τοὺς ἐπὶ
τῇ φρονήσει, ἀλλ’ δλον τῶν νικώντων ἐστὶ τὸ βραχεῖον· καὶ, τὸ
τούτων οὐκ ἔλαττον, τὴν ἀπὸ τῆς νίκης ἡδονὴν ἀκέραιον τῇ πόλει
φυλάττουσιν. Οὐ γάρ ἐστιν, ὕσπερ δὲ τῶν χρημάτων πλοῦτος καὶ
τὸ τῶν σωμάτων πλῆθος, ἡ τῆς ψυχῆς φρόνησις· ἀλλ’ ἐκεῖνα μὲν,
ὅταν τις αὐτοῖς ἐν τοῖς πολέμοις χρῆται συνεχῶς, δαπανᾶσθαι
συμβαίνει καὶ ἀπολείπειν τοὺς ἔχοντας· αὕτη δὲ, δσω περ ἀν τις
αὐτὴν ἀνακινῇ, τοσούτῳ μᾶλλον αὔξεσθαι πέφυκεν. Οὐκ ἐν τοῖς
πολέμοις δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν εἰρήνῃ πολλὴν καὶ ἀναγκαῖαν εὔ-
ροι τις ἀν τῆς ἀπάτης τὴν χρείαν· καὶ οὐ πρὸς τὰ τῆς πόλεως
πράγματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν οἰκίᾳ πρὸς γυναικα ἀνδρὶ, καὶ πρὸς
ἀνδρα γυναικὶ, καὶ πατρὶ πρὸς υἱὸν, καὶ πρὸς φίλον φίλω, οὐδὲ δὲ
καὶ πρὸς πατέρα παισί. Καὶ γάρ τῶν τοῦ Σαούλ χειρῶν ἡ τοῦ
Σαούλ θυγάτηρ οὐκ ἴσχυσεν ἀν ἑτέρως ἐξελέσθαι τὸν ἄνδρα τὸν
αὐτῆς, ἀλλ’ ἡ μετὰ τοῦ παραλογίσασθαι τὸν πατέρα (α). Ὁ ταύ-
της δὲ ἀδελφὸς, τὸν ὑπ’ ἐκείνης δικασθέντα σῶσαι βουλόμενος κιν-
δυνεύοντα πάλιν, τοῖς αὐτοῖς δπλοις ἐχρήσατο, οἵς περ καὶ ἡ
γυνὴ (β).

σ'. Καὶ ὁ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ· ἘΑΛΛ’, οὐδὲν τούτων πρὸς ἐμέ, φησιν·
οὐδὲ γάρ ἐχθρὸς ἐγὼ καὶ πολέμοις, οὔτε τῶν ἀδικεῖν ἐπιχειρούν-
των ἀλλ’ ἀπαν τούναντίον. Τῇ σῇ γάρ γνώμῃ τὰ ἐμαυτοῦ πάντα
ἐπιτρέψας ἀεὶ, ταύτη εἰσόμνη, ἥπερ ἐκέλευσας.

ζ'. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.—ἘΑΛΛ’, ὁ θαυμάσιε καὶ ἀγαθώτατε, διὰ
τοῦτο γάρ καὶ αὐτὸς φθάσας εἶπον, δτι οὐκ ἐν πολέμῳ μόνον, οὐδὲ ἐπὶ
τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ καὶ ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐπὶ τοὺς φιλτάτους χρῆσθαι
ταύτη καλόν. "Οτι γάρ οὐ τοῖς ἀπατῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπα-

(α) Α' Βασιλ. ΙΘ', 12 καὶ ἐπόμ.

(β) Α' Βασιλ. Κ', 9 καὶ ἐπόμ.

τωμένοις τοῦτο χρήσιμον, προσελθών τινι τῶν ἵατρῶν ἐρώτησον, πῶς
ἀπαλλάττουσι τῆς νόσου τοὺς κάμνοντας; καὶ ἀκούσῃ παρ' αὐτῶν, ὅτι
οὐκ ἀριοῦνται τῇ τέχνῃ μόνη, ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ τὴν ἀπάτην παρα-
λαβόντες, καὶ τὴν παρ' αὐτῆς βοήθειαν καταμίξαντες, οὕτως ἐπὶ τὴν
ὑγίειαν τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπανήγαγον. "Οτ' ἀν γὰρ τὸ δυσάρεστον
τῶν ἄρρωστούντων, καὶ τῆς νόσου δὲ αὐτῆς τὸ δυστράπελον μὴ προ-
σίηται τὰς τῶν ἵατρῶν συμβουλὰς, τότε τὸ τῆς ἀπάτης ὑποδῦναι
προσωπεῖον ἀνάγκη· ἵν', ὕσπερ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τὴν τῶν γενομέ-
νων ἀλήθειαν κρύψαι δυνηθῶσιν. Εἰ δὲ βούλει, καὶ ἐγώ σοι διη-
γήσομαι δόλον ἐναὶ ἐκ πολλῶν, ὃν ἡκουσα κατασκευάζειν ἵατρῶν
παιδας. Ἐπέπεσέ ποτέ τινι πυρετὸς ἀθρόως μετὰ πολλῆς τῆς
σφοδρότητος, καὶ ἡ φλόξ ἥρετο· καὶ τὰ μὲν δυνάμενα σέσαι τὸ
πῦρ, ἀπεστρέφετο δὲ νοσῶν, ἐπεθύμει δὲ καὶ πολὺς ἐνέκειτο τοὺς
εἰσιόντας πρὸς αὐτὸν ἀπαντας παρακαλῶν ἀκρατον ὀρέξαι πολὺν,
καὶ παρασχεῖν ἐμφορθῆναι τῆς ὀλεθρίου ταύτης ἐπιθυμίας. Οὐ
γὰρ τὸν πυρετὸν ἐκκαύσειν μόνον ἔμελλεν, ἀλλὰ καὶ παραπληξίᾳ
παραδώσειν τὸν δεῖλαιον, εἴτις αὐτῷ πρὸς ταύτην εἰξε τὴν χάριν.
Ἐνταῦθα τῆς τέχνης ἀπορουμένης καὶ οὐδεμιὰν ἔχούσης μηχα-
νὴν, ἀλλὰ παντελῶς ἐκβεβλημένης, εἰσελθοῦσα τοσαύτην ἐπεδεί-
ξατο τὴν αὐτῆς δύναμιν ἡ ἀπάτη, ὅσην αὐτίκα παρ' ἡμῶν ἀκού-
σῃ. Ο γὰρ ἵατρὸς ἄρτι ἀπὸ τῆς καμίνου προελθὼν ἀγγος ὀστρά-
κου λαβὼν, καὶ βάψας οἷνῳ πολλῷ, εἴτα ἀνασπάσας κενὸν, καὶ
πλήσας ὕδατος, κελεύει τὸ δωμάτιον, ἔνθα κατέκειτο δὲ νοσῶν,
συσκιάσαι παραπετάσμασι πολλοῖς, ἵνα μὴ τὸ φῶς ἐλέγξῃ τὸν
δόλον, καὶ δίδωσιν ἐκπιεῖν ὡς ἀκράτου πεπληρωμένου δὲ, πρὶν
εἰς τὰς χεῖρας λαβεῖν, ὑπὸ τῆς ὑσμῆς προσπεσούσης εὐθέως ἀπα-
τηθεῖς, οὐδὲ πολυπραγμονεῖν ἦνέσχετο τὸ δοθέν· ἀλλὰ ταύτη πει-
θόμενος, καὶ τῷ σκότει κλαπεῖς, ὑπό τε τῆς ἐπιθυμίας ἐπειγόμε-
νος, ἔσπασε τὸ δοθέν μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας· καὶ ἐμφορηθεὶς
ἀπετινάξατο τὸ πνῖγος εὐθέως, καὶ τὸν ἐπικείμενον ἔφυγε κίν-
δυνον. Εἶδες τῆς ἀπάτης τὸ κέρδος; Καὶ εἰ πάντας βούλοιτά τις
τῶν ἵατρῶν καταλέγειν τοὺς δόλους, εἰς ἀπαιρον ἐκπεσεῖται μῆ-
κος δὲ λόγος. Οὐ μόνον δὲ τοὺς τὰ σώματα θεραπεύοντας, ἀλλὰ
καὶ τοὺς τῶν ψυχικῶν νοσημάτων ἐπιμελομένους εὗραι τις ἀν συ-

νεχῶς τούτῳ κεχρημένους τῷ φρεμάκῳ. Οὕτω τὰς πολλὰς μυριάδας ἑκείνας τῶν Ιουδαίων ὁ μακάριος προσηγάγετο Παῦλος (α). Μετὰ ταύτης τῆς προαιρέσεως τὸν Τιμόθεον περιέτεμεν (β) ὁ Γαλάταις ἐπιστέλλων (γ), διὰ Χριστὸς οὐδὲν ὡφελήσει τοὺς περιτεμνομένους (δ). Διὰ τοῦτο ὑπὸ νόμου ἐγίνετο, ὁ ζημίαν ἡγούμενος μετὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου δίκαιοσύνην (ε). Πολλὴ γάρ ἡ τῆς ἀπάτης ισχύς· μόνον μὴ μετὰ δολερᾶς προσαγέσθω (ζ) τῆς προαιρέσεως. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀπάτην τὸ τοιοῦτο δεῖ καλεῖν, ἀλλ' οἰκονομίαν τινὰ καὶ σοφίαν, καὶ τέχνην οἰκιὴν πολλοὺς πόρους ἐν τοῖς ἀπόροις εὑρεῖν, καὶ πλημμελείας ἐπανορθῶσαι ψυχῆς. Οὐδὲ γάρ τὸν Φινεὲς ἀνδροφόνον εἴποιμ' ἀν ἔγωγε, καίτοι γε μιᾷ πληγῇ δύω σώματα ἀνεῖλεν (ζ). Ὡσπερ οὐδὲ τὸν Ἡλίαν μετὰ τοὺς ἑκατὸν στρατιώτας, καὶ τοὺς τούτων ἡγεμόνας, καὶ τὸν πολὺν τῶν αἰμάτων χειμάρρουν, θν ἐκ τῆς τῶν ιερωμένων τοῖς δαίμοσιν ἐποίησε ρέυσαι σφραγῆς (η). Εἰ γάρ τοῦτο συγχωρήσαιμεν, καὶ τὰ πράγματα τῆς τῶν πεποιηκότων προαιρέσεώς τις γυμνώσας ἔξετάζοι καὶ ἔχατά· καὶ τὸν Ἀδραὰμ παιδοκτονίας ὁ Βουλόμενος κρινεῖ (θ), καὶ τὸν ἔγγονον τὸν ἑκείνου καὶ τὸν ἀπόγονον κακουργίας καὶ δόλου γράψεται (ι). Οὕτω γάρ ὁ μὲν τῶν τῆς φύσεως ἐκράτησε πρεσβείαν, ὁ δὲ τὸν τῶν Αἰγυπτίων πλοιούτον εἰς τὸν τῶν Ἰσραηλίτῶν μετήνεγκε στρατόν (ια). Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἀπαγε τῆς τόλμης. Οὐ γάρ μόνον αὐτοὺς αἰτίας ἀφίεμεν, ἀλλὰ καὶ θαυμάζομεν διὰ ταῦτα, ἐπει καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς διὰ ταῦτα ἐπήνεσεν. Καὶ γάρ ἀπατεών ἔκεινος δὲν εἴη καλεῖσθαι δίκαιος, ὁ τῷ πράγματι κεχρημένος ἀδίκως,

(α) Πρόξ. Ἀποστόλ. ΚΑ', 20.

(β) Αὐτόθ. ΙΓ', 3.

(γ) ἐπιστέλλων—ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ, ἀπειλῶν

(δ) Πρὸς Γαλάτ. Ε', 2.

(ε) Πρὸς Φιλιππησ. Γ', 7.

(ζ) προσαγέσθω—ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ, προσγέσθω

(η) Ἀριθ. ΚΕ', 7—8.

(θ) Δ'. Βασιλ. Α', 9 καὶ ἐπόμ. καὶ Γ' Βασιλ. ΙΗ', 40.

(ι) Γενέσ. ΚΒ', 3 καὶ ἐπόμ., (ι) Γενέσ. ΚΖ, 19 καὶ ἐπόμ.

(ια) Ἐξοδ. ΙΑ', 2.

οὐχ ὁ μεθ' ὑγιοῦς γνῶμης τοῦτο ποιῶν. Καὶ πολλάκις ἀπατᾶσαι δέον, καὶ τὰ μέγιστα διὰ ταύτης ὥρελῆσαι τῆς τέχνης ὁ δὲ εξ εὑθείας προσενεγκθεὶς, κακὰ μεγάλα τὸν οὐκ ἀπατηθέντα εἰργάσατο.

Λ Ο Γ Ο Σ Β'.

Tάδε ἔκεστιν ἐρ τῷ θ'. λόγῳ.

- α. "Οτι μέγιστον ἡ Ἱερωσύνη τεκμήριον τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγάπης.
- β. "Οτι ἡ ταύτης ὑπηρεσία μεῖζων τῶν ἄλλων.
- γ. "Οτι μεγάλης δεῖται Φυχῆς καὶ θαυμαστῆς.
- δ. "Οτι πολλῆς τὸ πρᾶγμα δυσκολίας γέμει, καὶ κινδύνων.
- ε. "Οτι τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγάπης ἔνεκεν τὸ πρᾶγμα ἐφύγομεν.
- ζ. "Απόδεξις τῆς ἀρετῆς τοῦ Βασιλείου, καὶ τῆς ἀγάπης τῆς σφοδρᾶς.
- η. "Οτι οὐχ ὑδρίσας ἐλόμενοι τοὺς ψυφισαμένους, ἐφύγομεν τὴν χειροτονίαν.
- η. "Οτι καὶ μέμψεως αὐτοὺς ἀπολλάξαμεν διὰ τῆς φυγῆς.

ΟΤΙ μὲν οὖν ἔστι καὶ ἐπὶ καλῷ τῇ τῆς ἀπάτης κεχρῆσθαι δυνάμει, μᾶλλον δὲ, ὅτι μηδὲ ἀπάτην δεῖ τὸ τοιοῦτο καλεῖν, ἀλλ' οἰκονομίαν τινὰ θαυμαστὴν, ἐνīν μὲν καὶ πλεόνα λέγειν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ εἰρημένα πρὸς ἀπόδειξιν ίκανὰ γέγονε, φορτικὸν καὶ ἐπαγγέλες, περιττὸν τῷ λόγῳ προστιθέναι μῆκος. Σὸν δὲ ἀν εἴη δεινούνται λοιπὸν, εἰ μὴ τῷ πράγματι τούτῳ πρὸς τὸ κέρδος ἐχρησάμεθα τὸ σόν. Καὶ ὁ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ—Καὶ ποῖον ἡμῖν κέρδος, φησὶν, ἐκ ταύτης γέγονε τῆς οἰκονομίας ἡ σορίας, ἡ ὅπως ἀν αὐτὴν χαίρηται καλῶν, ἵνα πεισθῶμεν, ὅτι οὐκ ἡπατήσθα παρὰ σοῦ; ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.—Καὶ τί τούτου τοῦ κέρδους, ἔφην, ἀν γένοιτο μεῖζον, ἢ τὸ ταῦτα φαίνεσθαι πράττοντας, ἀπερ δειγματα τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγάπης, αὐτὸς ἔφησεν εἶναι ὁ Χριστός; Πρὸς γὰρ τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων δικλεγόμενος, «Πέτρε, φησι, φιλεῖς με;» τούτου δὲ ὁμολογήσαντος, ἐπιλέγει «Εἰ φιλεῖς με,

ποίμανε τὰ πρόβατά μου» (α). Ἐρωτᾷ τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκαλος, εἰ φιλοῖτο παρ' αὐτοῦ, οὐχ ἵνα αὐτὸς μάθῃ, (πῶς γάρ, ὁ τὰς ἀπάντων ἐμβατεύων καρδίας;) ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς διδάξῃ, δισον αὐτῷ μέλει τῆς τῶν ποιμάνων ἐπιστασίας τούτων. Τούτου δὲ ὅντος δῆλου, κάκεῖνο δόμοίως ἔσται φανερόν, ὅτι πολὺς καὶ ἄφατος ἀποκείσεται μισθὸς τῷ περὶ ταῦτα πονουμένῳ, ἢ πολλοῦ τιμάται ὁ Χριστός. Εἰ γάρ ἡμεῖς, ὅτ' ἂν ἴδωμεν τῶν οἰκετῶν ἢ τῶν θρεμμάτων τῶν ἡμετέρων ἐπιμελουμένους τινάς, τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης τὴν εἰς ἔκεινα σπουδὴν τιθέμεθα σημεῖον, καίτοι γε ταῦτα πάντα χρημάτων ἐστίν ὥντα· ὁ μὴ χρημάτων, μηδὲ ἄλλου τινός τοιούτου, ἀλλ' ἴδιῳ θανάτῳ τὸ ποίμνιον πριάμενος τοῦτο, καὶ τιμὴν τῆς ἀγάλης τὸ αἷμα δοὺς τὸ ἑαυτοῦ, πόση τοὺς ποιμανούντας αὐτὸ ἀμείψεται δωρεᾶ; Διὰ τοι τοῦτο εἰπόντος τοῦ μαθητοῦ «Σὺ νοοῦσας, Κύριε, ὅτι φιλῶ σεν, καὶ μάρτυρα τῆς ἀγάπης αὐτὸν τὸν ἀγαπώμενον καλέσαντος, οὐκ ἔστη μέχρι τούτων ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἀγάπης προσέθηκε σημεῖον. Οὐ γάρ δοσον ὁ Πέτρος αὐτὸν ἐρίλει, τότε ἐπιδεῖξαι ἔθουλετο· (καὶ γάρ ἐκ πολλῶν τοῦτο ἥδη ἡμῖν γέγονε δῆλον) ἀλλ' δοσον αὐτὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ Πέτρον καὶ πάντας ἡμᾶς μαθεῖν ἡθελήσεν, ἵνα πολλὴν καὶ ἡμεῖς περὶ ταῦτα εἰσφέρωμεν τὴν σπουδὴν. Διὰ τοῦτο γάρ υἱοῦ καὶ μονογενοῦς οὐκ ἐφέίσατο ὁ Θεός (β), ἀλλ' δύ μόνον εἶχεν, ἐξέδωκεν; ἵνα τοὺς ἐχθροῶδας πρὸς αὐτὸν διακειμένους ἑαυτῷ καταλλάξῃ, καὶ ποιήσῃ λαὸν περιουσίον (γ). Διὰ τοῦτο καὶ τὸ αἷμα ἐζέχεεν; ἵνα τὰ πρόβατα κτήσηται ταῦτα, ἢ τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς μετ' ἔκεινον ἐνεχείρισεν. Εἰκότως ἄρα ἔλεγεν ὁ Χριστός· «Τίς ἄρα ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, διν κατέστησεν ἡ ὁ κύριος αὐτοῦ επὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ (δ); Πάλιν τὰ μὲν ῥήματα, ἀπορούντος ὁ δὲ φθεγγόμενος αὐτὰ, οὐκ ἀπορῶν ἐφθέγγετο. Ἀλλ' ὥσπερ τὸν Πέτρον ἐρωτῶν, εἰ φιλοῖτο, οὐ μαθεῖν δεδμενος τοῦ μαθητοῦ τὸν πόθον, ἡρώτα, ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος τῆς οἴσης

(α) Ἰωάν. ΚΑ', 18—17.

(β) Πρὸς Ρωμ. Η', 32.

(γ) Ἰωάν. Γ', 16.—Βλ. καὶ Πρὸς Τίτ. Β', 14.

(δ) Ματθ. ΚΔ', 45; καὶ Δούκ. ΙΒ', 42,

κείας ἀγάπης τὴν ὑπερβολήν· οὕτω καὶ νῦν λέγων, «Τίς ἀρα δὲ πι-
στὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος;» οὐ τὸν πιστὸν καὶ φρόνιμον ἀγνοῶν
ἔλεγεν, ἀλλὰ παραστῆσαι θέλων τὸ τοῦ πράγματος σπάνιον, καὶ
τῆς ἀρχῆς ταύτης τὸ μέγεθος. «Ορα γοῦν καὶ τὸ ἔπαθλον ὅσον·
εἰπὲ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτὸν» (α), φησίν.

Β'. «Ἐτι οὖν ἀμφισθῆταις ἡμῖν τοῦ μὴ καλῶς ἡπατῆσθαι, πᾶσι
μέλλων ἐπιστῆσθαι τοῦ Θεοῦ τοῖς ὑπάρχουσι, καὶ ταῦτα πράτ-
των, ἀλλὰ τὸν Πέτρον ποιοῦντα ἐφῆκε δυνήσεσθαι, καὶ τῶν Ἀπο-
στόλων ὑπερακοντίσαι τοὺς λοιπούς. «Πέτρε γάρ, φησι, φιλεῖς με
ἢ πλεῖον τούτων; ποίμανε τὰ πρόβατά μου» (β). Κατοι γ' ἐνην
εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, εἰ φιλεῖς με, νηστείαν ἀσκεῖ, χαμενίαν, ἀγρυ-
πνίας συντόνους, προίσαστο τῶν ἀδικουμένων, γίνου ὄρφανος ὡς πα-
τὴρ, καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῷ μητρὶ αὐτῶν. Νῦν δὲ πάντα ταῦτα ἀφεῖς,
τῇ φησι; «Ποίμανε τὰ πρόβατά μου» (γ). Ἐκεῖνα μὲν γάρ, ἀ
προειπον, καὶ τῶν ἀρχομένων πολλοὶ δύναιντ' ἀν ἐπιτελεῖν ῥαδίως,
οὐκ ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. «Οταν δὲ Ἐκκλησίας προ-
σῆναι δέῃ, καὶ ψυχῶν ἐπιμέλειαν πισευθῆναι τοσούτων, πᾶσα μὲν ἡ
γυναικεία φύσις παραχωρεῖτω τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος, καὶ ἀν-
δρῶν δὲ τὸ πλέον. Ἀγέσθωσαν δὲ εἰς μέσον οἱ πολλῷ τῷ μέτρῳ
πλεονεκτοῦντες ἀπάντων, καὶ τοσοῦτον ὑψηλότεροι τῶν ἀλλῶν κατὰ
τὴν τῆς ψυχῆς ὄντες ἀρετὴν; ὅσον τοῦ παντὸς ἔθνους Ἐβραίων
κατὰ τὸ τοῦ σώματος μέγεθος ὁ Σκούλ (δ), μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ
πλέον. Μὴ γάρ μοι μόνον ὑπερωμίας ἐνταῦθα ζητεῖσθαι μέτρον.
ἀλλ' ὅση πρὸς τὰ ἀλογα τῶν λογικῶν ἀνθρώπων ἡ διαφορὰ, το-
σοῦτον τοῦ ποιμένος καὶ τῶν ποιμανομένων ἔστω τὸ μέσον, οὐκ
μὴ καὶ πλέον τι εἴπω· καὶ γάρ περὶ πολλῷ μειζόνων ὁ κίνδυνος.
Ο μὲν γάρ πρόβατα ἀπολλύς, ἡ λύκων ἀρπασάντων, ἡ ληστῶν
ἐπιστάντων, ἡ λοιμοῦ τινος, ἡ καὶ ἀλλοι συμπτώματος ἐπιπεσόν-
τος, τύχοι μὲν ἀν τινος καὶ συγγνώμης παρὰ τοῦ κυρίου τῆς
ποιμνῆς· εἰ δὲ καὶ δίκην ἀπαιτοῖτο, μέχρι τῶν χρημάτων ἡ ζη-

(α) Ματθ. ΚΔ', 47. καὶ Λουκ. ΙΒ', 44.

(β) Ἰωάν. ΚΑ', 15.

(γ) Αὔτοῦ. 16.

(δ) Α' Βεστιλ. 1', 23.

μία. Ὁ δὲ ἀνθρώπους πιστευθεὶς, τὸ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ πολὺ¹ μνιον, πρῶτον μὲν οὐκ εἰς χρήματα, ἀλλ’ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τὴν ζημίαν ὑγίσταται, ὑπὲρ τῆς τῶν προβάτων ἀπωλείας. Ἐπειτα² καὶ τὸν ἀγῶνα πολλῷ μείζονα καὶ χαλεπώτερον ἔχει. Οὐ γάρ αὐτῷ πρὸς λύκους ἡ μάχη, οὐδὲ ὑπὲρ ληστῶν δέδοικεν, οὐδὲ ἵνα λοιμὸν ἀπελάσῃ τῆς ποίμνης φροντίζει· ἀλλὰ πρὸς τίνας ὁ πόλεμος, καὶ μετὰ τίνων ἡ πάλη; Ἀκουε τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἔξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις» (α). Εἰδες πολεμίων πλῆθος δεινὸν, καὶ φάλαγγας ἀγρίας, οὐ σιδήρῳ πεφραγμένας, ἀλλ’ ἀντὶ πάσης πανοπλίας ἀρκουμένας τῇ φύσει; Βούλει καὶ ἔτερον στρατόπεδον ἴδειν ἀπηνὲς καὶ ὡμὸν, ταύτη προσεδρεύον τῇ ποίμνῃ; καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὅψει περιωπῆς. Ὁ γάρ περὶ ἐκείνων ἡμῖν διαλεχθεὶς, οὗτος καὶ τούτους ἡμῖν ὑποδείκνυσι τοὺς ἐγθρούς, ὥδε πως λέγων· «Φανερά ἔστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἀτινά ἔστι, πορνεία, μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φραμακεία, ἐγθραί, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι» (β), καὶ ἔτερα τούτων πλείονα. Οὐ γάρ πάντα κατέλεξεν, ἀλλ’ ἐκ τούτων ἀφῆκεν εἰδέναι καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ποιμένος τῶν ἀλόγων, οἱ βουλόμενοι διαφθεῖραι τὴν ποιμνην, δταν ἤδωσι τὸν ἐφεστῶτα φεύγοντα, τὴν πρὸς ἐκεῖνον μάχην ἀφέντες, ἀρκοῦντοι τῇ τῶν θρεμμάτων ἀρπαγῇ ἐνταῦθα δὲ, κανὸν ἀπασαν λάβωσι τὴν ποίμνην, οὐδ’ οὕτω τοῦ ποιμένος ἀφίστανται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐφεστήκασι, καὶ πλείον θρασύνονται, καὶ οὐ πρότερον παύονται, ἔως ἂν ἡ καταβάλωσιν ἐκεῖνον, ἡ νικηθῶσιν αὖτοί. Πρὸς δὲ τούτοις, τὰ μὲν τῶν θρεμμάτων νοσήματα καθέστηκε φρανερά, κανὸν λιμὸς ἦ, κανὸν λοιμὸς, κανὸν τραῦμα, κανὸν δ, τι δηποτοῦν ἔτερον ἢ τὸ λυποῦν οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο δύναιντ’ ἀν πρὸς τὴν τῶν ἐνοχλούντων ἀπαλλαγῆν. Ἐστι δέ τι καὶ ἔτερον τούτου μείζον,

(α) Πρὸς Ἐφεσ. 5', 12.

(β) Πρὸς Γαλάτας Ε', 19—21· καὶ Β' πρὸς Κορινθ. ΙΒ', 20.

τὸ ποιοῦν ταχεῖαν τῆς ἀρρωστίας ἐκείνης τὴν λύσιν. Τι δὲ τοῦτο ἔστι; Μετὰ πολλῆς τῆς ἔξουσίας καταναγκάζουσι τὰ πρόθατα οἱ ποιμένες δέχεσθαι τὴν ιατρείαν, δι' ἣν ἐκόντα μὴ ὑπομένῃ. Καὶ γὰρ δῆσαι εὔκολον, δι' ἣν καῦσαι δέηται περιεῖν· καὶ φυλάξαι ἔνδον ἐπὶ χρόνον πολὺν, ἡνίκα ἣν τοῦτο συμφέρῃ· καὶ ἔτεραν δὲ ἀνθ' ἑτέρας προσαγαγεῖν (α) τροφὴν, καὶ ἀποκωλῦσαι ναμάτων καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα, ὅσα περ ἣν δοκιμάσωσι πρὸς τὴν ἐκείνων ὕγειειν συμβάλλεσθαι, μετὰ πολλῆς προσάγουσι τῆς εὐκολίας.

γ'. Τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀρρωστίας, πρῶτον μὲν οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων ῥάβδιον ἰδεῖν· «Οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ (6)». Πῶς οὖν τις προσαγάγει τῆς νόσου τὸ φάρμακον, ἃς τὸν τρόπον οὐκ οἶδε, πολλάκις δὲ μηδὲ εἰ τυγχάνοι νοσῶν δυνάμενος συνιδεῖν; Ἐπειδὴν δὲ καὶ καταφράνης γένηται, τότε πλείονα αὐτῷ παρέχει τὴν διυκολίαν. Οὐ γάρ ἔστι μετὰ τοσαύτης ἔξουσίας ἀπαντας θεραπεύειν ἀνθρώπους, μεθ' ὅσης τὸ πρόθατον ὁ ποιμήν. Ἐστι μὲν γὰρ καὶ ἐνταῦθα καὶ δῆσαι, καὶ τροφῆς ἀπειρᾶσαι, καὶ καῦσαι, καὶ τεμεῖν· ἀλλ' ἡ ἔξουσία τοῦ δέξασθαι τὴν ιατρείαν, οὐκ ἐν τῷ προσάγοντι τὸ φάρμακον, ἀλλ ἐν τῷ κάρυνοντι κεῖται. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ συνειδὼς, Κορινθίοις ἔλεγεν· «Οὐχ ὅτι οὐ κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς οὐ μῶν (γ)». Μάλιστα μὲν γὰρ ἀπάντων Χριστιανοῖς οὐκ ἐφείται πρὸς βίκιν ἐπιχορθοῦν τὰ τῶν ἀμαρτανόντων πταισμάτα. Ἀλλ' οἱ μὲν ἔξωθεν δικασταὶ, τοὺς κακούργους ὅταν ὑπὸ τοῖς νόμοις λάθωσι, πολλὴν ἐπιδείκνυνται τὴν ἔξουσίαν, καὶ ἀκοντας τοῖς τρόποις κωλύουσι χρῆσθαι τοῖς αὐτῶν ἐνταῦθα δὲ οὐ βιαζόμενον, ἀλλὰ πειθούτα δεῖ ποιεῖν ἀμείνω τὸν τοιοῦτον. Οὔτε γὰρ ὑμῖν ἔξουσία τοσαύτη παρὰ τῶν νόμων δέδοται πρὸς τὸ κωλύειν τοὺς ἀμαρτάνοντας· οὔτε, εἰ καὶ ἔδωκεν, εἴχομεν ὅπου χρησόμεθα τῇ δυνάμει οὐ τοὺς ἀνάγκη τῆς κακίας ἀπεχομένους, ἀλλὰ τοὺς προαιρέσει ταύτης ἀπεχομένους στεργανοῦντος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο

(α) προσαγαγεῖν — Ἐκ τοῦ Σ. ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ Μ., προσάγειν

(β) Α' πρὸς Κορινθ. Β', 11.

(γ) Β' πρὸς Κορινθ. Α', 24.

πολλῆς χρεία τῆς μηχανῆς, ἵνα πεισθῶσιν ἔκόντες ἑαυτοὺς ὑπέγειν ταῖς παρὰ τῶν ιερών θεραπείαις οἱ κάμνοντες· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ χάριν εἰδῶσι τῆς ιατρείας αὐτοῖς. Ἐν τε γάρ τις σκιρτήσῃ δεθεὶς (κύριος γάρ ἐστι τούτου), χεῖρον εἰργάσατο τὸ δεινόν· ἀν τε τοὺς σιδήρου δίκην τέμνοντας λόγους παραπέμψηται, προσέθηκε διὰ τῆς καταφρονήσεως τραῦμα ἔτερον, καὶ γέγονεν ἡ τῆς θεραπείας πρόφασις, νόσου χαλεπωτέρας ὑπόθεσις. Ὁ γάρ καταναγκάζων καὶ ἄκοντα θεραπεῦσαι δυνάμενος οὐκ ἔστι.

Δ'. Τί οὖν ἀν τις ποιήσειε; καὶ γάρ ἐὰν προσέτερον προσενεχθῇς τῷ πολλῆς ἀποτομίᾳς δεομένῳ, καὶ μὴ δῆθις βαθεῖαν τὴν τομὴν (α) τῷ τοιαύτῃς χρείνεν ἔχοντι, τὸ μὲν περιέκοψας, τὸ δὲ ἀφῆκας τοῦ τραχύματος· καὶ ἀφειδῶς τὴν ὁρειλογένην ἐπαγγάγγει τομὴν, πολλάκις ἀπογονούς πρὸς τὰς ἀλγηδόνας ἐκεῖνος, ἀθρόως ἀπαντα ρίψας, καὶ τὸ φάρμακον, καὶ τὸν ἐπίδεσμον, φέρων ἔκυτὸν κατεκρήμνισε, συντρίψας τὸν ζυγὸν, καὶ διαρρέξας τὸν δεσμὸν. Καὶ πολλοὺς ἀν ἔχοιμι λέγειν, τοὺς εἰς ἔσχατα ἐξοκείλαντας κακὰ, διὰ τὸ δίκην ἀπαιτηθῆναι τῶν ἀμαρτημάτων ἀξίαν. Οὐ γάρ ἀπλῶς πρὸς τὸ τῶν παραπτωμάτων μέτρον δεῖ καὶ τὴν ἐπιτιμίαν ἐπάγειν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἀμαρτανόντων στοχάζεσθαι προαιρέσεως· μή ποτε ῥάψῃ τὸ διερέωγός βουλόμενος, χεῖρον τὸ σχίσμα ποιήσῃς, καὶ ἀνορθῶσαι τὸ καταπεπτωκὸς σπουδάζων, μείζονα ἐργάσῃ τὴν πτώσιν. Οἱ γάρ ἀσθενεῖς καὶ διακεχυμένοι, καὶ τὸ πλέον τῇ τοῦ κόσμου προσδεδεμένοι τρυφῇ, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ γένει καὶ δυναστείᾳ μέγα φρονεῖν ἔχοντες, ἡρέμα μὲν καὶ κατὰ μικρὸν, ἐν οἷς ἀν ἀμαρτάνωσιν, ἐπιστρεφόμενοι, δύναιντ' ἀν, εἰ καὶ μὴ τέλεον, ἀλλὰ γοῦν ἐκ μέρους, τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀπαλλαγῆναι κακῶν· ἀν δὲ ἀθρόαν τις ἐπαγγάγῃ τὴν πατέσιν, καὶ τῆς ἐλάττονος αὐτοὺς ἀπεστέρησε διορθώσεως. Ψυχὴ γάρ ἐπειδὴν εἰσάπεξ ἀπερυθριᾶσαι βιασθῆ, εἰς ἀναλγησίαν ἐκπίπτει, καὶ οὔτε προσηνέστιν εἴκει λόγοις λοιπόν, οὔτε ἀπειλαῖς κάμπτεται, οὔτε εὐεργεσίαις προτρέπεται· ἀλλὰ γίνεται πολὺ χείρων τῆς πόλεως ἐκείνης, ἢν ὁ προφήτης κακίζων ἔλεγεν· αὕτης πόρνης ἐγένετο σοι, ἀπνηκισγένε-

(α) τὴν τομὴν—ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ., τὴν πληγὴν

η τησας πρὸς πάντας (α)». Διὰ τοῦτο πολλῆς δεῖ τῆς συγέσεως τῷ ποιμένι, καὶ μυρίων ὄφθαλμῶν, πρὸς τὸ περισκοπεῖν πάντοθεν τὴν τῆς ψυχῆς ἔξιν. «Οὐσπερ γάρ εἰς ἀπόνοιαν αἱρούνται πολλοὶ, καὶ εἰς ἀπόγνωσιν τῆς ἑαυτῶν καταπίπτουσι σωτηρίας, ἀπὸ τοῦ μὴ διυνηθῆναι πικρῶν ἀνασχέσθαι φαρμάκων· οὕτως εἰσὶ τινες, οἵ διὰ τὸ μὴ δουνται τιμωρίαν τῶν ἀμαρτημάτων ἀντίφροπον, εἰς ὀλιγωρίαν ἐκτρέπονται, καὶ πολλῷ γίνονται χείρους, καὶ πρὸς τὸ μεῖζον ἀμαρτάνειν προάγονται. Χρὴ τοίνυν μηδὲν τούτων ἀνεξέταστον ἀφεῖναι· ἀλλὰ πάντα διερευνησάμενον ἀκριβῶς, καταλλήλως τὰ παρ' αὐτοῦ προσάγειν τὸν ιερωμένον, ἵνα μὴ μάταιος αὐτῷ γίνηται ἡ σπουδὴ. Οὐκ ἐν τούτῳ δὲ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τὰ ἀπερρήγιμένα τῆς Ἐκκλησίας μέλη συνάπτειν, πολλὰ ἕδοι τις ἀν αὐτὸν ἔχοντα πράγματα. Οἱ μὲν γάρ τῶν προβάτων ποιμὴν, ἔχει τὸ ποιμνιον ἐπόμενον, ἥπερ ἂν ἡγῆται· εἰ δὲ καὶ ἐκτρέποιτό τινα τῆς εὐθείας ὀδοῦ, καὶ τὴν ἀγαθὴν ἀφιέντα νομὴν, λεπτόγεα καὶ ἀπόκρημνα βόσκοιτο χωρία, ἀρκεῖ βοήσαντα σφοδρότερον συνελάσαι πάλιν, καὶ εἰς τὴν ποιμνην ἐπαναγαγεῖν τὸ χωρισθέν. Εἰ δὲ τῆς εὐθείας ἀνθρωπος ἀποπλανηθεὶς πίστεως, πολλῆς δεῖ τῷ ποιμένι τῆς πραγματείας, τῆς καρτερίας, τῆς ὑπομονῆς. Οὐ γάρ ἔλκυσαι πρὸς βλαν ἐστὶν, οὐδὲ ἀναγκάσαι φόβῳ πείσαντα δὲ δεῖ πάλιν πρὸς τὴν ἀληθειαν ἀγαγεῖν, θεον ἔξεπεσε τὴν ἀρχήν. Γενναίας οὖν δεῖ ψυχῆς, ἵνα μὴ περικακῇ, ἵνα μὴ ἀπογινώσκῃ τὴν τῶν πλανωμένων σωτηρίαν, ἵνα συνεχῶς ἐκεῖνο καὶ λογίζηται καὶ λέγῃ· «Μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-» θείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος (β)». Διὰ ταῦτα τοῖς μαθηταῖς ὁ Κύριος διαλεγόμενος ἔφη· «Τίς ἀρα ὁ πιστὸς » δούλος καὶ φρόνιμος (γ)»; Οἱ μὲν γάρ ἑαυτὸν ἀσκῶν, εἰς ἑαυτὸν μόνον περιέστησι τὴν ὠρέλειαν· τὸ δὲ τῆς ποιμαντικῆς κέρδος, εἰς ἀπαντα διαβαίνει τὸν λαόν. Καὶ ὁ μὲν χρήματα διανέμων τοῖς δεομένοις, ἢ καὶ ἐτέρως πως ἀδικουμένοις ἀμύνων, ὅνησι μὲν τι

(α) Ἱερεμ. Γ', 3.

(β) Β' πρὸς Τιμόθ. Β', 25.

(γ) Ματθ. ΚΔ', 43.

καὶ οὗτος τοὺς πλησίους τοσούτῳ δὲ ἔλαττον τοῦ ἱερέως, δισῷ τὸ μέσον τοῦ σώματος πρὸς ψυχήν. Εἰκότως ἅρα τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης τὴν περὶ τὰ ποιμνια σπουδὴν ὁ Κύριος ἔφθεν εἶναι σημεῖον.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Σὺ δὲ, φησίν, οὐ φιλεῖς τὸν Χριστόν; **ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.** — Καὶ φιλῶ, καὶ φιλῶν οὐ παύσομαι ποτε· δέδοικα δὲ

μὴ παροξύνω τὸν φιλούμενον ὑπὲρ ἐμοῦ. **ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.** — Καὶ τὸ τούτου γένοιτο ἀντίνηγμα, φησίν, ἀσφέστερον; Εἰ δὲ μὲν Χριστὸς τὸν φιλοῦντα αὐτὸν ποιμαίνειν προσέταξεν αὐτοῦ τὰ πρόθιτα, σὺ δὲ διὰ τοῦτο φέρεις οὐ ποιμαίνειν, ἐπειδὴ τὸν τοῦτο προστάξαντα φιλεῖς. **ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.** — Οὐκ ἔστιν αἴνιγμα, ἔφην, δολόγος· ἀλλὰ καὶ λίγην σαφῆς καὶ ἀπλοῦς. Εἰ μὲν γάρ ικανῶς ἔχων διοικῆσαι τὴν ἀρχὴν ταῦτην, καθὼς ὁ Χριστὸς ἥθελεν, εἴτα ἀπέφυγον, ἔδει πρὸς τὸ παρ’ ἐμοῦ λεγόμενον ἀπορεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἀχροστόν με πρὸς τὴν διακονίαν ταῦτην ἡ τῆς ψυχῆς ἀσθένεια καθίστησι, ποῦ ζητήσεως ἀξίου τὸ λεγόμενον; Καὶ γάρ δέδοικα, μὴ τὴν ἀγέλην τοῦ Χριστοῦ σφριγῶσαν καὶ εὔτραφη παραλαβών, εἴτα αὐτὴν ἐξ ἀπροσεξίας λυμηνάμενος, παροξύνω κατ’ ἐμαυτοῦ τὸν οὕτως αὐτὴν ἀγαπήσαντα Θεόν, ὡς ἔχων ἐκδοῦναι διὰ τὴν ταύτης σωτηρίαν τε καὶ τιμήν. **ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.** — Πατζῶν λέγεις ταῦτα, φησίν· εἰ γάρ σπουδάζων, οὐκ οἶδα πῶς ἀν ἐτέρως μᾶλλον ἡμᾶς ἀπέδειξας (α) δικαίως ἀλγοῦντας, ἢ διὰ τῶν ῥημάτων τούτων, διὸν ἀποκρούσασθαι τὴν αἰθυμίαν ἐσπούδασσι. Ἐγὼ γάρ καὶ πρότερον εἰδὼς, δτι με ἡπάτησες καὶ προσδικάχις, νῦν δὲ πολλῷ πλέον, δτε καὶ τὰ ἐγκλήματα ἀποδύσασθαι ἐπεχείρησας, τοῦτο μανθάνω, καὶ συνίημι κακῶς, οἷ τῶν κακῶν με ἤγαγες. Εἰ γάρ διὰ τοῦτο σαυτὸν ὑπεξήγαγες τῆς τοιαύτης λειτουργίας, δτι συνεῖδες οὖν ἀρκοῦσάν σου τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν τοῦ πράγματος ὅγκον, ἐμὲ πρότερον ἔξελέσθαι ἐχρῆν, καὶ εἰ πολλὴν πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίαν ἔχων ἐτύγχανον, μὴ δτι καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ τούτων ἐπέτρεψά σοι βουλήν. Νῦν δὲ τὸ σαυτοῦ μόνον ἰδών, τὸ ἡμέτερον παρεῖδες. Εἴθε μὲν οὖν παρεῖδες, καὶ ἀγαπητὸν ἀν ἦν· σὺ δὲ, καὶ ὅπως εὐχείρωτοι γενώμεθα τοῖς βουλομένοις λαβεῖν, ἐπεθούλευσας. Οὐδὲ γάρ

(α) ἀπέδειξα; — ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ, ἐπέδειξε;

εις ἐκεῖνο καταφυγεῖν ἔχοις ἀγ., δτὶς ἡ τῶν πολλῶν δόξα ἡπάτησε
 σε, καὶ μεγάλα τινὰ καὶ θαυμαστὰ περὶ ἡμῶν ὑποπτεύειν ἔπει-
 σεν. Οὕτε γάρ τῶν θαυμαζόμενων καὶ ἐπισήμων ἡμεῖς· οὔτε, εἰ
 καὶ τοῦτο οὕτως ἔχον ἐτύγχανε, τὴν τῶν πολλῶν δόξαν τῆς ἀ-
 ληθείας προτιμᾶσαι ἐχρῆν. Εἰ μὲν γάρ μηδέποτέ σοι πεῖραν τῆς
 ἡμετέρας ἐδώκαμεν συνουσίας, ἐδόκει τις εἶναι σοι πρόφασις εὐλο-
 γος, ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν φήμης φέροντι τὴν ψῆφον· εἰ δὲ οὐδὲ εἴς
 οὕτω τὰ ἡμετέρα οἶδεν, ἀλλὰ καὶ τῶν γεγεννηκότων καὶ Θρεψα-
 μένων αὐτῶν τὴν ἡμετέραν μᾶλλον ἐπίστασαι ψυχὴν, τίς οὕτως
 ἔσται σοι λόγος πιθανός, ὃς δυνηθῆναι πεῖσαι τοὺς ἀκούοντας,
 δτὶς οὐχ ἔκων ἡμᾶς εἰς τοῦτον ὅστας τὸν κινδυνὸν; Ἀλλὰ γάρ ταῦ-
 τα ἀφείσθω νῦν οὐδὲ γάρ ὑπὲρ τούτων ἀναγκαζόμεν σε κρίνεσθαι.
 Τί πρὸς τοὺς ἔγκαλοιοῦντας ἀπολογησόμεθα; Λέγε. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜ.—
 —'Αλλ᾽ οὐδὲ αὐτὸς πρότερον, ἔφην, ἐπ' ἐκεῖνα πορεύσομαι, ἔως
 ἂν διαλύσωμαι τὰ πρὸς σὲ, καὶ μυριάκις αὐτὸς ἡμᾶς τῶν ἐγκλη-
 μάτων ἐθέλης ἀπολύειν. Σὺ μὲν γάρ ἔφης τὴν ἀγνοιαν ἡμῖν φέρειν
 συγγνώμην, καὶ πάσης ἂν ἡμᾶς ἀφεῖναι κατηγορίας, εἰ μηδὲν τῶν
 σῶν εἰδότες, εἰτά σε εἰς τὰ παρόντα ἡγάγομεν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ
 ἀγνοοῦντας προδοῦναι, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς ἐπιταρέψονται τὰ σὰ, διὰ τοῦτο
 πᾶσαν ἡμῖν πρόφασιν εὐλογον, καὶ ἀπολογίαν ἀνῃρήσθαι δικαίαν.
 Ἔγὼ δὲ πᾶν τούναντίον φημί· διότι τὰ τοιαῦτα πολλῆς δεῖται
 τῆς ἐξετάσεως· καὶ τὸν μέλλοντα παραδώσειν τὸν εἰς ιερωσύνην
 ἐπιτήδειον, οὐ δεῖ τῇ τῶν πολλῶν ἀρκεῖσθαι φήμη μόνον, ἀλλὰ
 μετ' ἐκείνης καὶ αὐτὸν μάλιστα πάντων, καὶ πρὸ πάντων ἐξητα-
 κέναι τὰ ἐκείνου. Καὶ γάρ ὁ μακάριος Παῦλος εἰπὼν, «Δεῖ δὲ αὐ-
 τὸν καὶ μαρτυρίαν ἔχειν καλὴν ἀπὸ τῶν ἐξωθεν (α) η, οὐκ ἀνε-
 ρεῖ τὴν ἀκριβῆ καὶ βεβασανισμένην ἔρευναν, οὐδὲ ὡς προηγούμε-
 νον τεκμήριον τοῦτο τιθησι τῆς τῶν τοιούτων δοκιμασίας. Καὶ
 γάρ πολλὰ πρότερον διαλεγθεὶς, μετερον τοῦτο προσέθηκε· δει-
 κνύς, ὡς οὐκ ἂν αὐτῷ μόνον ἀρκεῖσθαι δεῖ πρὸς τὰς τοιαύτας αἰ-
 ρέσσις, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀλλων καὶ αὐτὸ παραλαμβάνειν γρά. Συμ-
 βαίνει γάρ πολλάκις, τὴν τῶν πολλῶν ψεύδεσθαι φήμην· τῆς δὲ

(α) Α' πρὸς Τιμοθ., Γ', 7.

άκριβοις ἔξετάσεως ἡγησαμένης, οὐδένα εἰς ταύτης κίνδυνού ἔστιν ὑποπτεῦσαι λοιπόν. Διὰ τοῦτο μετὰ τὰ ὅλα, τὰ παρὸ τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ τίθησιν. Οὐ γάρ ἀπλῶς ἔφησε· Δεῖ δὲ αὐτὸν μαρτυρίαν ἔχειν καλῆγε, ἀλλὰ τὸ, καὶ παρὰ τῷ ἔξωθεν, παρενέβαλε, δηλῶσαι βουλόμενος, ὅτι πρὸ τῆς τῶν ἔξωθεν φύμης, πρὸς ἀκριβειαν αὐτὸν διερευνήσασθαι δεῖ. Ἐπει οὖν καὶ αὐτὸς ἥδειν τὰ σὰ τῶν γεγεννηκότων μᾶλλον, ὡς καὶ αὐτὸς ὡψολόγησες, διὰ τοῦτο δίκαιος ἀντὶ εἶναι πάσης ἀφεῖσθαι αἰτίας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δι' αὐτὸ μὲν οὗν τοῦτο, φησὶν, οὐκ ἀν ἔφυγες, εἴ τις σε γράφεσθαι ἥθελεν. Ἡ οὐ μέμνησαι καὶ παρ' ἡμῶν ἀκούσας, καὶ πολλάκις καὶ διὰ τῶν ἕργων αὐτῶν διδαχθεὶς, τὸ τῆς ψυχῆς ἀγεννὲς τῆς ἐμῆς; Οὐ διὰ τοῦτο εἰς μικροψυχίαν ἡμᾶς διετέλεις σκώπτων δεῖ, ὅτι καὶ ταῖς τυχούσαις φροντίσεις καταπίπτομεν εὔκόλως; **ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.** — Μέμνημαι μὲν καὶ ταῦτα πολλάκις, ἔφην, ἀκούσας παρὰ σοῦ τὰ φύματα, καὶ οὐκ ἀν ἀρνηθείην. Ἐγὼ δέ σε εἰ ποτε ἔσκωπτον, παιζών, οὐκ ἀληθεύων, τοῦτο ἐποίουν. Ἄλλ, ὅμως οὐδὲν ὑπὲρ τούτων φιλονεικῶ νῦν. Ἀξιῶ δὲ καὶ σεαυτὸν τὴν ἵσην μοι παρασχεῖν εὐγνωμοσύνην, ὅτ' ἀν θελήσω τινὸς ἐπιμνησθῆναι τῶν σοὶ προσόντων ἀγαθῶν. Κανὸν γάρ ἐπιχειρήσης ἡμᾶς ἀπελέγεται ψευδομένους, οὐ φεισόμεθα· ἀλλ' ἀποδεῖξομεν μετριάζοντά σε μᾶλλον, ἢ πρὸς ἀλήθειαν ταῦτα φειγγόμενον, ἐτέρῳ μὲν οὐδὲν, τοῖς δὲ λόγοις τοῖς σοῖς, καὶ ταῖς πράξεσι, μάρτυσι κεχρημένοι πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν. Πρῶτον δέ σε ἔκεινο ἔρεσθαι βούλομαι· οἵσθι πόση τῆς ἀγάπης ἡ δύναμις; Ο μὲν γάρ Χριστὸς τὰ τεράστια πάντα ἀφεὶς, ἀπερ ἔμελλεν ὑπὸ τῶν Ἀποσόλων τελεῖσθαι, εἰς τούτῳ, φησὶ, γνώσονται οἱ ἄνθρωποι, ὅτι οὐ ἐμοὶ ἔστε μαθηταὶ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους (α) π. δ δὲ Παῦλος, «Πλήρωμα τοῦ νόμου» φησὶν αὐτὴν εἶναι (β), καὶ ταύτης ἀπούσης, οὐδὲν εἰναι τῶν χαρισμάτων ὄφελος. Τοῦτο δὴ τὸ ἔξαρτον ἀγαθὸν, τὸ γνώρισμα τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, τὸ τῶν χαρισμάτων ἀνωτέρῳ κείμενον, εἰδὸν γενναίως ἐν τῇ σῇ πεφυτευμένον ψυχῇ, καὶ ποιλῷ βρύον τῷ καρπῷ. Καὶ δὲ **ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ**— “Οτι μὲν

(α) Ἰωάν. ΙΓ', 33.

(β) Πρὸς Ρωμ. ΙΓ', 10.

πολλή μοι, φησὶ, τοῦ πράγματος ἡ φροντίς, καὶ μεγίστην ποιοῦ-
μαι τὴν σπουδὴν ὑπὲρ ταύτης τῆς ἐντολῆς, καὶ αὐτὸς δημολογῶ·
ὅτι δὲ οὐδὲ ἐξ ἡμισείας αὐτὴν διηνύσαμεν, καὶ αὐτὸς ἂν μοι μαρ-
τυρίσεις, εἰ τὸ πρὸς χάριν λέγειν ἀφεῖς, τιμῆσαι τὰληθὲς βουλη-
θείης. **ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.** — Οὐκοῦν ἐπὶ τοὺς ἑλέγγοντας τρέφομαι,
ἔφην· καὶ ὅπερ ἡπείλησα, ποιήσω νῦν, μετριάζειν μᾶλλον, ἡ ἀλη-
θεύειν βουλόμενον ἀποδείξας. Ἐρώ δὲ πρᾶγμα ἀρτι συμβεβηκός,
ἴνα μή τις ὑποπτεύσῃ, τὰ παλαιά με διηγούμενον, τῷ πλήθει τοῦ
χρόνου τὰληθὲς ἐπισκιάζειν ἐπιχειρεῖν, τῆς ἀληθείας οὐκ ἀφίεισκε
ἐπισκῆψιν τι τοῖς πρὸς χάριν λεγομένοις παρ' ἡμῶν.

σ'. "Οτε γάρ τῶν ἐπιτηδείων τις τῶν ἡμετέρων, ἐπ' ἑγκλή-
μασιν ὕδρεως καὶ ἀπονοίας συκοφαντηθεὶς, περὶ τῶν ἐσχάτων ἐκιν-
δύνευσε, τότε οὔτε ἐγκαλοῦντός σοι τινος, οὔτε ἔκείνου τοῦ κινδύ-
νεύειν μέλλοντος δεηθέντος, εἰς μέσους σκυτὸν ἔρριψκε τοὺς κινδύ-
νους. Καὶ τὸ μὲν ἔργον τοῦτο ἦν· ίνα δέ σε καὶ ἀπὸ τῶν ῥημάτων
ἐλέγξωμεν, καὶ αὐτῶν τῶν εἰρημένων σοι μνημονεύσωμεν, ἐπειδὴ
τὴν προθυμίαν ταύτην οἱ μὲν οὐκ ἀπεδέχοντο, οἱ δὲ ἐπήκουον
καὶ ἐθαύμαζον· καὶ τι πάθω; πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἔφης· ἐτέ-
ρως γάρ οὐκ οἰδα φιλεῖν, ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἐκδιδό-
ναι τὴν ἐμαυτοῦ, ήγίκα καὶ τινα τῶν ἐπιτηδείων κινδυνεύοντα δια-
σῶσαι δέρι φήμασι μὲν ἐτέροις, διανοίᾳ δὲ τῇ αὐτῇ, τὰ τοῦ
Χριστοῦ φθεγγόμενος, ά πρὸς τοὺς μαθητὰς ἔλεγε, τῆς τελείας
ἀγάπης τοὺς δρους τιθείς. « Μείζονα γάρ ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς
» ἔχει, φησὶν, ἡ ίνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ υπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ
» (α) ». Εἰ τοίνυν μείζονα ταύτης οὐκ ἔστιν εὑρεῖν, ἐπὶ τὸ τέλος
αὐτῆς ἔφθασας· καὶ δι' ὧν ἔπραξας, καὶ δι' ἣν εἶπας, τῆς κορυφῆς
ἐπέβης αὐτῆς. Διὰ τοῦτο σε προύδωκαμεν, διὰ τοῦτο τὸν δόλον
ἔρριψκαμεν ἐκεῖνον. Ἄρα σε πείθομεν, δτι οὔτε ἐκ κακονοίας, οὔτε
εἰς κίνδυνον ἐμβαλεῖν βουλόμενοι, ἀλλὰ χρήσιμον ἔσεσθαι εἰδότες;
εἰς τὸ στάδιον εἶλκομεν τοῦτο; **ΒΑΣΙΛ.** — Εἴτα ἀρκεῖν οἴει, φησὶ,
πρὸς τὴν τῶν πλησίον διόρθωσιν, τὴν τῆς ἀγάπης δύναμιν; **ΧΡΥ-**
ΣΤΟΜ. — Μάλιστα μὲν πολὺ μέρος, ἔφην, πρὸς τοῦτο συμβάλ-

(α) *Τεάν, ΙΕ', 13.*

λεσθιαὶ δύναιτ' ἄν. Εἰ δὲ βούλει καὶ τῆς φρονήσεως ἡμᾶς τῆς σῆς δείγματα ἔξενταν, καὶ ἐπὶ ταύτην βαδιούμεθα, καὶ δειξόμεν συνετὸν ὅντα μᾶλλον ἢ φιλόστορογον.

ζ'. Ἐπὶ τούτῳ ἐρυθρίσσας ἔκεινος καὶ φωινιχθεὶς, (ΒΑΣΙΛ.—) Τὰ μὲν ἡμέτερα, φησὶ, παρεῖσθω νῦν· οὐδὲ γάρ πιρὰ τὴν ἀρχήν σε τὸν ὑπὲρ τούτων λόγον ἀπήγουν. Εἰ δέ τι πρὸς τοὺς ἔξωθεν δίει καὶ οἱ εἰπεῖν, οὐδέως ἀν τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀκούοιμι λόγους. Διὸ τὴν σκιαμαχίαν ταύτην ἀφεὶς, εἰπὲ, τί πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀπολογησόμεθα, καὶ τοὺς τετιμηκότας, καὶ τοὺς ὑπὲρ ἔκεινων ὡς ὑδρισμένων ἀλγοῦντας; ΧΡΥΣΟΣΤΟΜ.—Καὶ αὐτὸς λοιπὸν, ἔφην, πρὸς τοῦτο ἐπείγομαι. Ἐπειδὴ γάρ οἱ πρὸς σέ μοι διένυσται λόγος, εὐκόλως καὶ ἐπὶ τοῦτο τρέψομαι τῆς ἀπολογίας τὸ μέρος. Τίς οὖν ἡ τούτων κατηγορία, καὶ τίνα τὰ ἐγκλήματα; ΒΑΣΙΛ.—Γέροισθαι φασὶν ὑρ' ἡμῶν, καὶ δεινὰ πεπονθέναι, ὅτι τὴν τιμὴν, θντιμῆσαι ἥθελησαν, οὐκ ἐδεξάμεθα. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜ.—Ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν ἔκεινό φημι, ὅτι οὐδένα λόγον ποιεῖσθαι δεῖ τῆς εἰς ἀνθρώπους ὑδρεως, διὸ ἀν διὰ τῆς εἰς ἔκεινους τιμῆς ἀναγκαζόμεθα προσκρούειν Θεῷ. Οὐδὲ γάρ τοις ἀγανακτοῦσιν αὐτοῖς, τὸ δυσχεραίνειν ἐπὶ τούτοις, ἀκίνδυνον φαίνειν ἀν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἔχειν τὴν ζημίαν. Δεῖ γάρ, οἶμαι, τοὺς ἀνακειμένους Θεῷ, καὶ πρὸς αὐτὸν βλέποντας μόνον, οὕτω διακεῖσθαι εὐλαβῶς, ὡς μηδὲ ὑδρεῖν τὸ τοιοῦτο ἡγεῖσθαι, καὶ μυριάκις ἡτιμωμένοι τυγχάνοιεν. Ὅτι δὲ οὐδὲ μέχρις ἐννοίας τετόλμηται τι τοιοῦτον ἢ ἔτερον ἐμοί, δῆλον ἔκειθεν. Εἰ μὲν γάρ ἀπονότα καὶ φιλοδοξίᾳ, ὡς πολλάκις ἔφης τινάς διαβάλλειν, ἐπὶ τοῦτο ἥλθον ἐγὼ ψηφίσασθαι τοῖς κατηγόροις, τῶν τὰ μέγιστα ἡδικηκότων ἀν εἴην, ἀνδρῶν καταφρονήσας θαυμάστων καὶ μεγάλων, καὶ πρὸς τούτοις εὐεργετῶν. Εἰ γάρ τὸ τοὺς μηδὲν ἡδικηκότας ἀδικεῖν, κολάσεως ἄξιον· τοὺς τιμῆσαι προελομένους ἀφ' ἐαυτῶν, πῶς τιμῆν χρή; Οὐδὲ γάρ τοῦτο ἔχοι τις ἀν εἰπεῖν, ὅτι εὗ παθόντες ἢ μικρὸν ἢ μέγα πάρ' ἐμοῦ, τῶν εὐεργεσιῶν ἔκεινων ἔξετισαν τὰς ἀμοιβάς. Πόστις οὖν οὐκ ἀν εἴη τιμωρίας ἄξιον, τοῖς ἐναντίοις ἀμείβεσθαι; Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐδὲ εἰς νοῦν ἔβαλόμεθά ποτε, μεθ' ἔτέρας δὲ προαιρέσεως τὸ βαρύ φορτίον ἔξεκλιγμεν· τί παρέντες συγγινώσκειν, εἴ γε ἀποδέχεσ-

σθαι μὴ βούλοιντο, ἐγκαλοῦσιν ὅτι τῆς ἑαυτῶν ἐφεισάμεθα ψυχῆς; Ἐγώ γὰρ τοσοῦτον ἀπέσχον εἰς τοὺς ἄνδρας ὑδρίσαι ἐκείνους, ὅτι καὶ τετιμηκέναι αὐτοὺς φαίνη ἀν τῇ παραιτήσει. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ παράδοξον τὸ λεγόμενον ταχεῖαν γὰρ καὶ τούτου τὴν λύσιν ἐπάξιομεν.

η'. Τότε μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ πάντες, ἀλλ' οἵ το κακῶς ἀγορεύειν ἥδη, πολλὰ ἀν εἶχον καὶ ὑποπτεῦσαι καὶ εἰπεῖν περὶ τε τοῦ χειροτονηθέντος ἐμοῦ, περὶ τε τῶν ἔλομένων ἐκείνων οἷον, ὅτι τε πρὸς πλοῦτον βλέπουσιν, ὅτι λαμπρότητα γένους θαυμάζουσιν, ὅτι κολακεύθεντες ὑρ' ἡμῶν εἰς τοῦτο ἡμᾶς παρήγαγον. Εἰ δὲ καὶ ὅτι χρήμασι πεισθέντες, οὐκ ἔχω λέγειν, εἴ τις καὶ τοῦτο ὑποπτεύσων (α') ἦν. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς ἀλιεῖς (β') καὶ σκηνοποιοὺς (γ') καὶ τελώνας (δ') ἐπὶ ταύτην ἐκάλεσε τὴν ἀρχήν· οὗτοι δὲ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῆς καθημερινῆς τρεφομένους διαπτύουσιν εἰ δέ τις λόγων ἀψαιτο τῶν ἔξωθεν, καὶ ἀργῶν τρέφοιτο, τοῦτον ἀποδέχονται καὶ θαυμάζουσι. Τί γὰρ δήποτε τοὺς μὲν μυρίους ἀνασχομένους ιδρῶταις εἰς τὰς τῆς Ἐκκλησίας χρείας παρεῖδον, τὸν δὲ οὐδέποτε τοιούτων γευσάμενον πόνων, πᾶσαν δὲ τὴν ἡλικίαν ἐν τῇ τῶν ἔξωθεν λόγων ματαιοπονίᾳ καταναλώσαντα, ἔξαιρόντες εἰς ταύτην εἴλκουσαν τὴν τιμὴν; Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων λέγειν εἶχον ἀν, δεξαμένων ἡμῶν τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' οὐ νῦν. Πᾶσα γὰρ αὐτοῖς κακηγορίας ἐκκέκοπται πρόφασις· καὶ οὕτε ἐμοὶ κολακείαν, οὕτε μισθαρνίαν ἐκείνοις ἔχουσιν ἐγκαλεῖν, πλὴν εἴ τινες ἀπλῶς μαίνεσθαι βούλοιντο. Πῶς γὰρ ὁ κολακεύων καὶ χρήματα ἀναλίσκων, ἵνα τύχῃ τῆς τιμῆς, ἡνίκα ἔδει τυχεῖν, ἐτέροις ἀν ἀφῆκεν αὐτήν; Ὁμοιον γὰρ ἀν εἴη τοῦτο, ὃσπερ ἀν εἴ τις πολλοὺς περὶ τὴν γῆν ἀνασχόμενος πόνους, ἵνα βρίθηται μὲν αὐτῷ τὸ λήιον πολλῷ τῷ καρπῷ, οἷνῳ δὲ ὑπερβλύζωσιν οἱ ληνοί, μετὰ τοὺς μυρίους ιδρῶταις καὶ τὴν πολλὴν τῶν χρημάτων δαπάνην, ἡνίκα ἀν καλαμάσθαι καὶ τρυγῆν δέη, τηνικαῦτα ἐτέροις τῆς τῶν καρπῶν ἐκσταίη φορᾶς. Ορᾶς, ὅτι τότε μὲν εἰ καὶ πόρρω τῆς ἀληθείας ἦν τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὅμως

(α) ὑποπτεύσων — ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ., ὑποπτεύων

(β) Ματθ. Δ', 19.

(γ) Πρᾶξ. Ἀποστόλ, ΗΙΙ', 3.

(δ) Λουκ. Ε', 27.

εῖχον πρόφασιν οἱ βουλόμενοι διαβάλλειν αὐτοὺς, ὡς οὐκ ὅρθῃ κρί-
σει λογισμῶν τὴν αἴρεσιν πεποιημένους. Ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς νῦν,
οὐδὲ χάναι, οὐδὲ ἀπλῶς διάρκει τὸ στόμα συνεχωρήσαμεν. Καὶ τὰ
μὲν παρὰ τὴν ἀρχὴν λεγόμενα, τοιαῦτα ἂν ἦν, καὶ τούτων πλείονα.
Μετὰ δὲ τὸ τῆς διακονίας ἀψισθι, οὐκ ἂν ἡρκέσαμεν καθ' ἐκά-
στην ἡμέραν τοῖς ἑγκαλοῦσιν ἀπολογούμενοι, εἰ καὶ πάντα ἡμῖν
ἀναιμαρτήτως ἐπράττετο· μὴ δὲ καὶ πολλὰ διαμαρτεῖν ὑπὸ τε
τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς ἡλικίας ἡναγκάσθημεν ἄν. Νῦν δὲ καὶ ταύ-
της αὐτοὺς τῆς κατηγορίας ἀπολλάξαμεν τότε δὲ μυρίοις ἂν αὐ-
τοὺς περιεβάλλομεν ὄνειδεσι. Τίς γάρ οὐκ ἂν εἶπε, Παισὶν ἀνοήτοις
πράγματα οὕτω θαυμαστὰ καὶ μεγάλα ἐπέτρεψαν· ἐλυμήναντο
τοῦ Θεοῦ τὸ ποίμνιον· παίγνια καὶ γέλως γέγονε τὰ Χριστιανῶν;
Ἄλλὰ νῦν, «Πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς» (α). Εἰ γάρ
καὶ διὰ σὲ ταῦτα λέγοιεν, ἀλλὰ ταχέως αὐτοὺς διδάξεις διὰ τῶν
ἔργων, δτι οὐ γρή τὴν σύνεσιν ἡλικίᾳ κρίνειν, οὐδὲ τὸν νέον πάντως ἀπείργειν τῆς
τοιαύτης διακονίας, ἀλλὰ τὸν νεόφυτον. Πολὺ δὲ ἀμφοτέρων τὸ
μέσον.

(α) Ψαλμ. ΡΓ'. 42.

Λ Ο Γ Ο Σ Γ.

Tάδε ἔγεστιν εγ τῷ γ'. λόγῳ.

- α. "Οτι οί ὑπενοήσαντες δι' ὀπόνοιαν παρητίθεται ἡμᾶς, τὴν ἐκυτῶν ὑπὸδηψίν
εἴβλαψαν.
 - β. "Οτι οὐδὲ διὰ κενοδοξίαν ἐφύγομεν.
 - γ. "Οξι εἰ δέξης ἐπειθυμοῦμεν, ἀλέσθαι μᾶλλον τὸ πρᾶγμα ἴχρην.
 - δ. "Οτι φρικτὸν ἡ Ἱερωσύνη καὶ πολὺ τῆς παλαιᾶς λατρείας ἡ καινὴ φρικωδεστέρα.
 - ε. "Οτι πολλὴ τῶν ἱερέων ἡ ἔξουσία καὶ ἡ τιμὴ.
 - ζ. "Οτι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ μεγίστων δωρεῶν εἰσιν αἱ διακονίαι.
 - η. "Οτι καὶ ὁ Παῦλος περιδέης ἦν, πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς ὥραν.
 - ι. "Οτι πολλάκις (α) ἀμαρτάνειν προάγεται, εἰς τὸ μέσον ἐλθῶν, ὃν μὴ σφόδρα
γενναῖος ἔη.
 - θ. "Οτι κενοδοξίᾳ καὶ τοῖς ταύτης ἀλίσκεταις δεινοῖς.
 - ι. "Οτι οὐχ ἡ Ἱερωσύνη τούτων αἵτια, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα ἥρθυμία.
 - ια. "Οτι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φιλαρχίας ἐκβεβήθει δεῖ τῆς τοῦ ἱερέως ψυχῆς.
-

ΤΗΣ μὲν οὖν ὕδρεως ἔνεκεν (6) τῆς εἰς τοὺς τετιμηκότας, καὶ
ὅτι αὐτοὺς οὐ καταιχῦναι βουλόμενοι ταύτην ἐφύγομεν τὴν τι-
μὴν, ταῦτα ἀν ἔχομεν λέγειν, ἀπερ εἰρήκαμεν. "Οτι δὲ οὐδὲ ὑπὸ^τ
ἀπονοίας τινὸς φυσηθέντες, καὶ τοῦτο νῦν εἰς δύναμιν τὴν ἐμὴν
πειράσμομαὶ σοι ποιῆσαι φανερόν. Εἰ μὲν γάρ στρατηγίας ἡμῖν ἡ
βασιλείας αἵρεσις προούκειτο, εἰ ταύτην εἶχον τὴν γνώμην, εἰκό-
τως ἄν τις τοῦτο ὑπέλαχεν· ἢ τότε μὲν ἀπονοίας οὐδεὶς, ἀνοίας
δὲ πάντες ἀν ἡμᾶς ἔκριναν. Ἱερωσύνης δὲ προκειμένης, ἢ τοσοῦ-
τον ἀγωτέρω βασιλείας ἔστικεν, ὅσον πνεύματος καὶ σαρκὸς τὸ
μέσον, τολμήσει τις ἡμᾶς ὑπεροψίας γράφεσθαι; Καὶ πῶς οὐκ
ἄτοπον, τοὺς μὲν τὰ μικρὰ διαπτύοντας, ὡς παραπαλοντας αἰτιᾶ-

(α) Γρ. ἵσ. πολλά τις

(6) ἔγεκεν—ἡ προσθήκη ἐκ τοῦ Σ.

εθαί τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ἀγαν ὑπερεχόντων τοῦτο ποιοῦντας, τῶν μὲν τῆς παραπληξίας ἐγκλημάτων ἔξαιρεν, ταῖς δὲ τῆς ὑπερηφανίας ὑποβάλλειν αἰτίας; Ὡςπερ ἂν εἴ τις τὸν ἀγέλης βοῶν καταφρονοῦντα, καὶ μὴ βουλόμενον εἶναι βουκόλον, εἰς ὑπερηφανίαν μὲν οὐδαμῶς, εἰς δὲ φρενῶν ἕκστασιν αἰτιώμενος, τὸν ἀπάστης τῆς οἰκουμένης τὴν βασιλείαν, καὶ τὸ γενέσθαι κύριον τῶν ἀπανταχοῦ στρατοπέδων, μὴ δεχόμενον, ἀντὶ τοῦ μαίνεσθαι τετυφῶσθαι φάσι. Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἡμᾶς μᾶλλον, ἢ ἔαυτοὺς, οἱ ταῦτα λέγοντες διαβάλλουσι. Τὸ γάρ ἐννοῦσσας μόνον, διτὶ δυνατὸν ἀνθρωπείᾳ φύσει τῆς ἀξίας ὑπερφρονῆσαι ἐκείνης, δεῖγμα κατ' αὐτῶν τῶν ἐκφερόντων ἔστιν, ἢς ἔχουσι περὶ τοῦ πράγματος δόξης. Εἰ γάρ μὴ τῶν τυχόντων αὐτὸ, καὶ ὃν οὐ πολὺς ὁ λόγος, ἐνόμιζον εἶναι, οὐδὲ ἂν ὑποπτεῦσαι τοῦτο ἐπῆλθεν αὐτοῖς. Διὰ τέ γάρ περὶ τῆς τῶν Ἀγγέλων ἀξίας οὐδεὶς ἐτόλμησέ τι τοιοῦτον ὑποπτεῦσαι ποτε, καὶ εἰπεῖν· διτὶ ἔστιν ἀνθρωπίνη ψυχὴ δι' ἀπόνοιαν οὐκ ἀνεχομένη (α) ἐπὶ τὸ τῆς φύσεως ἐκείνης ἀξιώματος; Μεγάλα γάρ τινα φανταζόμεθα περὶ τῶν δυνάμεων ἐκείνων, καὶ τοῦτο ἡμᾶς οὐκ ἀφίνει πιστεῦσαι, διτὶ δύναται ἀνθρωπος τῆς τιμῆς φρονῆσαι τι μείζον ἐκείνης. Ὁστε αὐτοὺς μᾶλλον δικαίως ἄν τις γράψαιτο ἀπονόιας, τοὺς ἡμῶν τοῦτο κατηγοροῦντας. Οὐ γάρ ἂν ποτε περὶ ἑτέρων τοῦτο ὑπέλαθον, εἰ μὴ πρότερον αὐτοὶ τοῦ πράγματος, ὡς οὐδενὸς ὅντος, κατέγνωσαν. Εἰ δὲ πρὸς δόξαν ὄρῶντας τοῦτο πεποιηκέναι φασὶ, περιπίπτοντες ἔαυτοὺς ἐλεγγόμενονται καὶ μαχόμενοι φανερῶς. Οὐδὲ γάρ οἰδα, ποίους ἂν ἑτέρους ποὺς τούτων ἐζήτησαν λόγους, εἰ τῶν τῆς κενοδοξίας ἡμᾶς ἡθέλησαν ἀπαλλάξαι ἐγκλημάτων.

6'. Εἰ γάρ οὗτος μέ ποτε εἰσῆλθεν ὁ ἔρως, καταδέξασθαι μᾶλλον ἐχρῆν, ἢ φυγεῖν. Διὰ τί; Ὅτι πολλὴν ἡμῖν τοῦτο τὴν δόξαν ἦνεγκεν ἂν. Τὸ γάρ ἐν τούτῳ τῆς ἡλικίας ὅντα, καὶ πρὸ βραχέος ἀποστάντα τῶν βιωτικῶν φροντίδων, ἐξαίρουντος οὕτω δόξαν παρὰ πᾶσιν εἶναι θαυμαστὸν, ὥστε τῶν τὸν ἀπαντα χρόνον ἐν τοῖς τοιούτοις ἐξαναλωθέντων πόνοις προτιμηθῆναι, καὶ

(α) οὐκ ἀγεγομένη—ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ., οὐκ ἀγέλησμένη

πλείονας ψήφους πάντων ἐκείνων λαβεῖν, θαυμαστά τινα καὶ μεγάλα περὶ ἡμῶν πάντας ἀν ὑποπτεύειν ἔπεισε, καὶ σεμνοὺς ἀν ἡμᾶς καὶ περιθλέπτους κατέστησε. Νῦν δὲ, πλὴν ὀλίγων, τὸ πλέον τῆς Ἐκκλησίας μέρος, οὐδὲ ἕξ ὀνόματος ἡμᾶς ἵσασιν· ᾧς τε οὐδὲ διτι παρητήμεθα, πᾶσιν ἔστι φυνερὸν, ἀλλ' ὀλίγοις τισὶν, οὓς οὐδὲ αὐτοὺς οἴμαι τὸ σαφὲς εἰδέναι πάντας· εἰκῆς δὲ, καὶ τούτων πολλοὺς ἥ μηδόλως ἡμᾶς ἡρῆσθαι νομίσαι, ἥ παρεῖσθαι μετὰ τὴν αἵρεσιν, ἀνεπιτηδείους εἶναι δόξαντας, οὐχ ἐκόντας φυγεῖν.

γ'. ΒΑΣΙΛ. — Ἐλλ' οἱ τάληθὲς εἰδότες θαυμάσονται. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜ. — Καὶ μὴν τούτους, ἔφης, ὡς κενοδόξους καὶ ὑπερηφάνους διαβάλλειν ἡμᾶς. Πόθεν οὖν ἔστιν ἐλπίσαι τὸν ἐπαινον; Ἀπὸ τῶν πολλῶν; ἀλλ' οὐκ ἵσασι τὸ σαφές. Ἐλλ' ἐκ τῶν ὀλίγων; ἀλλὰ κάνταῦθα ἡμῖν εἰς τούγαντίον τὸ πρᾶγμα περιτέτραπται. Οὐδὲ γάρ ἐτέρου τινὸς ἔνεκεν ἐνθάδε εἰσῆλθες νῦν, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, τι πρὸς ἐκείνους ἀπολογήσασθαι δέοι. Καὶ τί τούτων ἔνεκεν ἀκριβολογοῦμαι νῦν; "Οτι γάρ, εἰ καὶ πάντες ἤδεσσαν τάληθὲς, οὐδὲ οὔτως ἡμᾶς ἀπονοίας ἥ φιλοδοξίας ἔδει κρίνειν· μικρὸν ἀνάμεινον, καὶ τοῦτο εἰση σαρφᾶς· καὶ πρὸς τούτῳ πάλιν ἐκεῖνο, διτι οὐ τοῖς ταύτην τολμῶσι τὴν τόλμαν μόνον, εἰπερ τίς ἔστιν ἀνθρώπων (οὐ γάρ ἔγωγε πείθομαι), ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ ἐτέρων ὑποπτεύουσι κίνδυνος ἐπικείσεται οὐ μικρός.

δ'. Η γάρ Ἱερωσύνη τελεῖται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, τάξιν δὲ ἐπουρανίων ἔχει ταγμάτων· καὶ μάλα γε εἰκότως. Οὐ γάρ ἀνθρώπος, οὐκ Ἀγγελος, οὐκ Ἀρχάγγελος, οὐκ ἀλλη τις κτιστὴ δύναμις, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Παράκλητος ταύτην διετάξατο τὴν ὄχολουθίαν, καὶ ἔτι μένοντας ἐν σαρκὶ τὴν τῶν Ἀγγέλων ἐπιεισε φαντάζεσθαι διακονίαν. Διὸ χρὴ τὸν Ἱερωμένον, ὥσπερ ἐν αὐτοῖς ἐστῶτα τοῖς οὐρανοῖς μεταξὺ τῶν δυνάμεων ἐκείνων οἵτως εἶναι καθαρόν. Φοιτερὸν μὲν γάρ καὶ φρικωδέστατα καὶ τὰ πρὸ τῆς χάριτος, οἷον οἱ κώδωνες, οἱ ροῖσκοι, οἱ λίθοι οἱ ἐπὶ τοῦ στήθους, οἱ τῆς ἐπωμιδος, ἡ μίτρα, ἡ κιλαρις, ὁ ποδήρης, τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν, τὰ ἄγια τῶν ἀγίων, ἡ πολλὴ τῶν ἔνδον ἡρεμία (α). Ἀλλ' εἰ τις τὰ τῆς χάριτος ἐξετάσειε, μικρὰ ὄντα εὑ-

(α) Ἐξεδ. ΚΗ', 3 καὶ ἐπόμ.

ρήσει τὰ φοβερὰ καὶ φρικωδέστατα ἐκεῖνα· καὶ τὸ περὶ τοῦ νόμου λεγθὲν, κάνταυθα ἀληθὲς δύ, διτὶ « Οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἔνεκεν τῆς ὑπερβολλούσης δόξης (α) ». "Οταν γάρ ἴδης τὸν Κύριον τεθύμενον, καὶ κείμενον, καὶ τὸν ιερέα ἐφεστῶτα τῷ θύματι καὶ ἐπευχόμενον, καὶ πάντας ἐκείνῳ τῷ τιμώφι φοινισσομέγους αἴματι, ἄρα ἔτι μετὰ ἀνθρώπων εἶναι νομίζεις καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐστάναι, ἀλλ᾽ οὐκ εἰδέσως ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς μετανιστασαι, καὶ πᾶσαν σαρκικὴν διάνοιαν τῆς ψυχῆς ἐκβίλλων, γυμνῆ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ νῷ καθαρῷ περιβλέπεις τὰ ἐν οὐρανοῖς; "Ω τοῦ θαύματος, ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας. 'Ο μετὰ τοῦ Πατρὸς ἄνω καθήμενος, κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ταῖς ἀπάντων κατέχεται χεροί, καὶ δίδωσιν αὐτὸν τοῖς βουλομένοις περιπτύξασθαι καὶ περιλαβεῖν. Ποιοῦσι δὲ τοῦτο πάντες διὰ τῶν ὄφθαλμῶν τῆς πίστεως. "Αρά σοι τοῦ καταφρονεῖσθαι ταῦτα ἀξια καταφαίνεται; ἢ τοιαῦτα εἶναι, ὡς δυνηθῆναι τινα καὶ ἐπαρθῆναι κατ' αὐτῶν; Βούλει καὶ ἔξι ἑτέρου θαύματος τῆς ἀγιαστίας ταύτης ἰδεῖν τὴν ὑπερβολὴν; "Τπόγραψόν μοι τὸν Ἡλίαν· τοῖς ὄφθαλμοῖς, καὶ τὸν ἀπειρον ὅχλον περιεστῶτα, καὶ τὴν θυσίαν ἐπὶ τῶν λιθῶν κειμένην, καὶ πάντας μὲν ἐν ἡσυχίᾳ τοὺς λοιποὺς καὶ πολλῇ τῇ σιγῇ, μόνον δὲ τὸν προφήτην εὐχόμενον εἶτα ἐξαίφνης τὴν φλόγα ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὸ ιερεῖον ῥίπτουμένην (β). Θαυμαστὰ ταῦτα καὶ πάσης ἐκπλήξεως γέμοντα. Μετάθηθι τοίνυν ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ νῦν τελούμενα, καὶ οὐ θαυμαστὰ ὅψει μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐκπληξιν ὑπερβαίνοντα. "Εστηκε γάρ ὁ ιερεὺς, οὐ πῦρ καταφέρων, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον καὶ τὴν ικετηρίαν ἐπὶ πολὺ ποιεῖται, οὐχ ἵνα τις λαμπάς ἀναθεν ἀφθεῖσα (γ) καταναλώσῃ τὰ προκείμενα, ἀλλ᾽ ἵνα ἡ χάρις ἐπιπεσοῦσα τῇ θυσίᾳ, δι' ἐκείνης τὰς ἀπάντων ἀνάψῃ ψυχάς, καὶ ἀργυρίου λαμπρονέρας ἀποδείξῃ πεπυρωμένου. Ταύτης οὖν τῆς φρικωδεστάτης τελετῆς, τίς μὴ σφόδρα μαίνομενος μηδὲ ἐξεστηκὼς, ὑπεροφρονῆσαι δυνήσεται; "Η ἀγναστής, διτὶ οὐκ ἀν ποτε ἀνθρωπίνη ψυχὴ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς θυσίας ἐβάστασεν,

(α) Β' πρὸς Κορινθ. Γ', 10.

(β) Γ' Βασιλ. ΙΙΙ'. 24 καὶ ἐπόμ.

(γ) ἀφθεῖσα—ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ., ἀφεθεῖσα

αλλ' ἄρδην ἐν ἀπαντες ἡρανίσθησαν, εἰ μὴ πολλὴ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἦν ἡ βοήθεια;

ε'. Εἰ γάρ τις ἐννοήσειεν, ὅσον ἔστιν, ἀνθρωπον δύτα καὶ ἔτι σαρκὶ καὶ αἷματι περιπεπλεγμένον, τῆς μακαρίχες καὶ ἀκηράτου φύσεως ἑκείνης ἐγγὺς δυνηθῆναι γενέσθαι· τότε ὅψεται καλῶς, ὅσης τοὺς Ἱερεῖς τιμῆς ἢ τοῦ Πνεύματος ἡξίωσε χάρις. Διὰ γὰρ ἑκείνων καὶ ταῦτα τελεῖται, καὶ ἔτερα τούτων οὐδὲν ἀποδέοντα, καὶ εἰς ἀξιώματος καὶ εἰς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας λόγον. Οἱ γάρ τὴν γῆν οἰκοῦντες καὶ ἐν ταύτῃ ποιούμενοι τὴν διατριβὴν, τὰ ἐν οὐρανοῖς διοικεῖν ἐπετράπησαν, καὶ ἔζουσίαν ἔλαβον, ἢν οὔτε Ἀγγέλοις οὔτε Ἀρχαγγέλοις ἔδωκεν ὁ Θεός. Οὐ γάρ πρὸς ἑκείνους εἴρηται· «Ο-» σα ἀν δίστητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ·» καὶ ὅσα ἀν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ^(α). «Ἐχουσι μὲν γάρ καὶ οἱ κρατοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς τὴν τοῦ δεσμεῖν ἔζουσίαν, ἀλλὰ σωμάτων μόνον· οὗτος δὲ ὁ δεσμὸς αὐτῆς ἔπιεται τῆς ψυχῆς, καὶ διαβαίνει τοὺς οὐρανούς· καὶ ἀπερ ἀν ἐργάσωνται κάτω οἱ Ἱερεῖς, ταῦτα δὲ Θεὸς ἀνω κυροῖ, καὶ τὴν τῶν δούλων γνώμην δὲ δεσπότης βεβαιοῖ. Καὶ τί γάρ, ἀλλ' ἢ πᾶσαν αὐτοῖς τὴν οὐράνιον ἔδωκεν ἔζουσίαν; Ὄν γάρ ἀν, φησίν, ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφέωνται· καὶ ὃν ἀν κρατῆτε, κεκράτηνται^(β). Τίς ἀν γένοιτο ταύτης ἔζουσίκα μείζων; Πᾶσαν τὴν κρίσιν ἔδωκεν δὲ Πατήρ τῷ Γίῳ^(γ), ὅρω δὲ πᾶσαν αὐτὴν τούτους ἐγχειρισθέντας ὑπὸ τοῦ Γίοῦ. «Ωσπερ γάρ εἰς οὐρανούς ἥδη μετατεθέντες, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ὑπερβάντες φύσιν, καὶ τῶν ἡμετέρων ἀπαλλαγέντες παθῶν, οὕτως εἰς ταύτην ἡγεμοσαν τὴν ἀρχήν. Εἶτα, ἀν μὲν βασιλεύς τινι τῶν ὑπ' αὐτὸν δύτων ταύτης μεταδῷ τῆς τιμῆς, ὥστε ἐμβάλλειν εἰς δεσμωτήριον οὓς ἀν ἐθέλῃ, καὶ ἀφιέναι πάλιν, ζηλωτὸς καὶ περίθλεπτος παρὰ πᾶσιν οὗτος· δὲ παρὰ Θεοῦ τοσούτῳ μείζονα ἔζουσίαν λαβὼν, δσω γῆς τιμιώτερος δὲ οὐρανὸς, καὶ σωμάτων ψυχαί, οὕτω μικράν τισιν ἔδοξεν εἰληρέναι τιμὴν, ὡς

(α) Ματθ. ΙΙΙ', 48.

(β) Ἰωάν. Κ', 23.

(γ) Ἰωάν. Ε', 22.

δύνηθηνται κανέναν ἐννοήσατι, διτε τῶν ταῦτά τις πιστευθέντων καὶ ὑπερφρονήσει τῆς δωρεᾶς. Ἀπαγε τῆς μανίας. Μανία γάρ περιφανής, ὑπερορθὴν τῆς τοσαύτης ἀρχῆς, ἡς ἀνευ οὔτε σωτηρίας ἡμῖν, οὔτε τῶν ἐπηγγελμάτων τυχεῖν ἐστιν ἀγαθῶν. Εἰ γάρ οὐ δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐὰν μὴ δι' ὑδατος καὶ Πνεύματος ἀναγεννηθῇ (α·) καὶ διὸ μὴ τρώγων τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνων, ἐκβέβληται τῆς οὐρανίου ζωῆς (β·) πάντα δὲ ταῦτα δι' ἔτερου μὲν οὐδενὸς, μόνον δὲ διὰ τῶν ἀγίων ἐκείνων ἐπιτελεῖται χειρῶν, τῶν τοῦ ιερέως λέγω· πῶς ἀντις τούτων ἔκτος, ἢ τὸ τῆς γεέννης ἐκφυγεῖν δυνήσεται πῦρ, ἢ τῶν ἀποκειμένων στεφάνων τυχεῖν; Οὗτοι γάρ εἰσιν, οὗτοι, οἱ τὰς πνευματικὰς πιστευθέντες ὡδῖνας, καὶ τὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐπιτραπέντες τόκον.

Γ'. Διὰ τούτων ἐνδυόμεθα τὸν Χριστὸν, καὶ συνθαπτόμεθα τῷ Γῇ τοῦ Θεοῦ, μέλη γινόμεθα τῆς μακαρίας ἐκείνης κερκαλῆς. Ωστε ἡμῖν οὐκ ἀρχόντων μόνον, οὐδὲ βασιλέων φοιτερώτεροι, ἀλλὰ καὶ πατέρων τιμιώτεροι δικαίως ἀν εἶν. Οἱ μὲν γάρ ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς ἐγέννησαν οἱ δὲ τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννήσεως ἡμῖν εἰσιν αἴτιοι, τῆς μακαρίας παλιγγενεσίας ἐκείνης, τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀληθοῦς, καὶ τῆς κατὰ χάριν οὐθεσίας. Λέπρων σώματος ἀπαλλάξτειν, μᾶλλον δὲ ἀπαλλάττειν μὲν οὐδαμῶς, τοὺς δὲ ἀπαλλαγέντας δοκιμάζειν μόνον, εἰχον ἐξουσίαν οἱ τῶν Ιουδαίων ιερεῖς (γ·)· καὶ οἰσθα πῶς περιμάχητον ἦν τὸ τῶν ιερέων τότε. Οὗτοι δὲ οὐ λέπρων σώματος, ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαθον ἐξουσίαν. Ωστε οἱ τούτων ὑπερορῶντες, πολλῷ καὶ τῶν περὶ Δαθὰν εἰεν ἐναγέστεροι, καὶ μετέζονος ἀξιοὶ τιμωρίας (δ.). Οἱ μὲν γάρ, εἰ καὶ μὴ προσηκούσης αὐτοῖς ἀντεποιοῦντο τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ὅμως θαυμαστὴν τινα περὶ αὐτῆς εἰχον δόξαν, καὶ τοῦτο τῷ μετὰ πολλῆς ἐφίεσθαι σπουδῆς ἔδειξαν· οὗτοι δὲ, ὅτε ἐπὶ τὸ κρείττον διεκοσμήθη, καὶ τοσαύτην ἔλαθεν ἐπίδοσιν τὸ πρᾶγμα, τότε ἐξ

(α) Ἰωάν. Γ', 5.

(β) Ἰωάν. Σ', 53.

(γ) Λευΐτικ. ΙΔ', 3.

(δ) Ἀρθ. ΙΓ', 12 καὶ ἐπόμ.

έναντίας μὲν ἐκείνοις, πολλῷ δὲ ἐκείνων μείζονα τετολμήκασιν. Οὐδὲ γάρ τον εἰς καταφρογήσεως λόγον, ἐφίεσθαι μὴ προσηκούσκης τιμῆς καὶ ὑπερορθῶν τοσούτων ἀγαθῶν ἀλλὰ τοσούτῳ μείζον ἐκεῖνο τούτου, δισφοράς τοῦ διαπτύσιν καὶ θαυμάζειν τὸ μέσον ἔστι. Τίς οὖν οὕτως ἀθλίᾳ ψυχὴ, ὡς τοσούτων ὑπεριδεῖν ἀγαθῶν; Οὐκ ἀν ποτε φαίνην ἔγωγε, πλὴν εἰ μὴ τις οἰστρον ὑπομείνεις δαιμονικόν. Ἀλλὰ γάρ ἐπάνειμι πάλιν, οὐθεν ἐξέθην. Οὐ γάρ ἐν τῷ κολάζειν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν εῦ, μείζονα τοῖς ιερεῦσιν ἔδωκε δύναμιν τῶν φυσικῶν γονέων ὁ Θεός· καὶ τοσοῦτον ἀμφοτέρων τὸ διάφορον, δισφοράν της παρούστης καὶ τῆς μελλούστης ζωῆς. Οἱ μὲν γάρ εἰς ταῦτην, οἱ δὲ εἰς ἐκείνην γεννῶσι. Κάκεινοι μὲν οὐδὲ τὸν σωματικὸν αὐτοῖς δύνκιντ' ἀν ἀμῦναι θάνατον, οὐ νόσον ἐπενεγχθεῖσαν ἀποκρούσασθαι· οὗτοι δὲ καὶ κάμηνουσαν καὶ ἀπόλλυσθαι μέλλουσαν τὴν ψυχὴν πολλάκις ἔσωσαν, τοῖς μὲν πρατοτέρων τὴν κόλασιν ἐργασάμενοι, τοὺς δὲ οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀρέντες ἐμπεσεῖν, οὐ τῷ διδάσκειν μόνον καὶ νουθετεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ δι' εὐχῶν βοηθεῖν. Οὐ γάρ ὅτ' ἀν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἔξουσιαν ἀμαρτήματα· «Ἄσθενει γάρ τις» φησὶν, ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλειψόντες αὐτὸν ἐλαίῳ, ή ἐν τῷ ὄνδρατι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάστο μνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· καὶ ἀμαρτίες ἡ πεποιηκώς, η ἀφεθήσονται αὐτῷ (α). ^β Βπειτα οἱ μὲν φυσικοὶ γονεῖς, εἰ μέν τισι τῶν ὑπερεχόντων καὶ μεγάλα ὥδε δυναμένων προσκρούσαιεν οἱ παῖδες, οὐδὲν αὐτοὺς ἔχουσιν ὠφελεῖν· οἱ δὲ ιερεῖς οὐκ ἀρχοντας, οὐδὲ βασιλεῖς, ἀλλ' αὐτὸν αὐτοῖς πολλάκις δργισθέντα κατήλλαξαν τὸν Θεόν. ^γ Ετι οὖν ἡμᾶς μετὰ ταῦτα τολμήσει τις ἀπονοίας κρίνειν; ^δ Εγὼ μὲν γάρ ἐκ τῶν εἰρημένων τοσαύτην εὐλόγειαν οἴμαι τὰς τῶν ἀκουόντων κατασχεῖν ψυχὰς, ὡς μηκέτι τοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρ' ἔκυτῶν προσιόντας καὶ σπουδάζοντας ταύτην ἔκυτοις κτήσασθαι τὴν τιμὴν, ἀπονοίας καὶ τόλμης κρίνειν. Εἰ γάρ οἱ τὰς τῶν πόλεων ἀργὰς πιστευόντες, δτ' ἀν μὴ συνετοί

(α) Ἰωνάς, Ε', 44.

καὶ λίαν δέξεις τυγχάνωσιν ὄντες, καὶ τὰς πόλεις ἀνέτρεψαν, καὶ ἔαυτοὺς προσαπώλεσαν· ὁ τοῦ Χριστοῦ τὴν νύμφην κατακοσμεῖν λαχῶν, πόστης σοι δοκεῖ δεῖσθαι δυνάμεως, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς ἄνωθεν, πρὸς τὸ μὴ διαμαρτεῖν;

ζ'. Οὐδεὶς μᾶλλον Παύλου τὸν Χριστὸν ἡγάπησεν, οὐδεὶς μείζονα ἐκείνου σπουδὴν ἐπεδείξατο, οὐδεὶς πλείονος ἡξιώθη χάριτος· ἀλλ' ὅμως μετὰ τοσαῦτα πλεονεκτήματα δέδοικεν ἔτι, καὶ τρέμει περὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς, καὶ τῶν ἀρχομένων ὑπ' αὐτοῦ. «Φοβοῦμαι, γάρ φησι, μὴ πως, ὡς ὁ ὅρις Εὔκν εἴξη πάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν» (α). Καὶ πάλιν· «Ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς» (β). «Ανθρώπος εἰς τρίτον ἀρπαγεῖς οὐρανὸν, καὶ ἀπορρήτων κοινωνίσας Θεῷ» (γ), καὶ τοσούτους ὑπομείνας θανάτους, ὅσας μετὰ τὸ πιστεῦσαι ἔζησεν ἡμέρας· ἀνθρώπος μηδὲ τῇ δοθείσῃ πάρα τοῦ Χριστοῦ χρήσασθαι· ἔζουσί φεούληθεις, ἵνα μὴ τις τῶν πιστευούντων σκανδαλισθῇ. Εἰ τοίνυν ὁ τὰ προστάγματα ὑπερβαίνων τοῦ Θεοῦ, καὶ μηδαμοῦ τὸ ἔαυτοῦ ζητῶν, ἀλλὰ τὸ τῶν ἀρχομένων, οὕτως ἔμφοβος ἦν ἀεὶ, πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος ἀφορῶν· τί πεισόμεθα ἡμεῖς οἱ πολλαχοῦ τὰ ἔαυτῶν ζητοῦντες, οἱ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ οὐ μόνον οὐχ ὑπερβαίνοντες, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλείονος παραβαίνοντες μοίρας; «Τίς ἀσθενεῖ νεῖ, φησι, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι» (δ); Τοιοῦτον εἶναι δεῖ τὸν ιερέα, μᾶλλον δὲ οὐ τοιούτον μόνον· μικρὰ γάρ ταῦτα καὶ τὸ μηδὲν, πρὸς δὲ μέλλω λέγειν. Τί δὲ τοῦτο ἐστιν; «Ηλύχθην, φησιν, ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα» (ε). Εἴ τις δύναται ταύτην ἀφίεναι τὴν φωνὴν, εἴ τις ἔχει τὴν ψυχὴν ταύτης ἐφικνουμένην τῆς εὐχῆς, ἐγκαλεῖσθαι δικαιοῖς ἀν εἴη φεύγων. Εἰ δέ τις ἀποδέοι τῆς ἀρετῆς ἐκείνης τοσούτον, ὅσον ἡμεῖς, οὐχ ὅταν φεύγῃ, ἀλλ' ὅταν δέχηται, μισεῖσθαι;

(α) Β' πρὸς Κορινθ. IA', 3.

(β) Α' πρὸς Κορινθ. B', 3.

(γ) Β' πρὸς Κορινθ. IB', 2 καὶ ἐπόμ.

(δ) Β' πρὸς Κορινθ. IA', 29. (ε) πρὸς Ρωμ. Θ', 3.

δίκαιος. Ούδε γάρ, εἰ τις στρατιωτικῆς ἀξίας αἴρεσις προσκείτο, εἴτα χαλκοτύπου, ή σκυτοτόμου, ή τινα τῶν τοιούτων δημιουργῶν, ἔλκυσαντες εἰς τὸ μέσον οἱ δοῦναι κύριοι τὴν τιμὴν, ἐνεχείριζον τὸν στρατὸν, ἐπήνεσα (α) ἀν τὸν δεῖλαίον ἐκεῖνον οὐ φεύγοντα καὶ πάντα ποιοῦντα, ὥστε μὴ εἰς προῦπτον ἐκυτὸν ἐμβαλεῖν κακόν. Εἰ μὲν γάρ ἀπλῶς τὸ κληθῆναι ποιμένα, καὶ μεταχειρίσαι τὸ πρᾶγμα ὡς ἔτυχεν, ἀρκεῖ, καὶ κίνδυνος οὐδεὶς, ἐγκαλείτω κενοδοξίας ἡμῖν δι βουλόμενος. Εἰ δὲ πολλὴν μὲν σύνεσιν, πολλὴν δὲ πρὸ τῆς συνέσεως τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριν, καὶ τρόπων ὁρθότητα, καὶ καθαρότητα βίου, καὶ μεῖζονα ἢ κατὰ ἀνθρώπον ἔχειν δεῖ τὴν ἀρετὴν τὸν ταύτην ἀναδεχόμενον τὴν φροντίδα, μὴ με ἀποστερήσῃς σύγγνωμης, μάτην ἀπολέσθαι μὴ βουλόμενον καὶ εἰκῇ. Καὶ γάρ εἰ μυριάγωγόν τις ὀλκάδα ἄγων, πεπληρωμένην ἐρετῶν, καὶ φορτίων γέμουσαν πολυτελῶν, εἶτα ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίσας ἐκέλευε περῆν τὸ Λιγαῖον ἢ τὸ Τυρόνικὸν πέλαγος, ἐκ πρώτης ἀν ἀπεπήδησα τῆς φωνῆς· καὶ εἰ τις ἦρετο, διὰ τί; Ήνα μὴ καταδύσω τὸ πλοῖον, εἶπον ἀν.

ἢ. Εἶτα, ἔνθα μὲν εἰς χρήματα ἡ ζημία, καὶ ὁ κίνδυνος σωματικὸς μέχρι θανάτου, οὐδεὶς ἐγκαλέσει πολλῇ κεχρημένοις προνοίᾳ· ὅπου δὲ τοῖς ναυαγοῦσιν οὐκ εἰς τὸ πέλαγος τοῦτο, ἀλλ' εἰς τὴν ἀβύσσον τοῦ πυρὸς ἀπόκειται πεσεῖν, καὶ θάνατος αὐτοὺς, οὐχ ὁ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος διαιρῶν, ἀλλ' ὁ ταύτην μετ' ἔκείνου εἰς κόλασιν παραπέμπων αἰώνιον, ἐκδέχεται, ἐνταῦθα ὅτι μὴ προπετῶ; εἰς τοσοῦτον ἐκυτοὺς ἐφρέψαμεν κακὸν, ὀργιεῖσθε καὶ μισήσετε; Μὴ, δέομαι καὶ ἀντιθολῶ. Οἵδα τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν, τὴν ἀσθενῆ ταύτην καὶ μικράν οἵδα τῆς δικκονίας ἐκείνης τὸ μέγεθος, καὶ τὴν πολλὴν τοῦ πράγματος δυσκολίαν. Πλείσιονα γάρ τῶν τὴν θάλατταν ταραττόντων πνευμάτων χειμάζει κύματα τὴν τοῦ ἰερωμένου ψυχὴν.

Ὥ. Καὶ πρῶτον ἀπάντων, ὁ δεινότατος τῆς κενοδοξίας σκόπελος, χαλεπώτερος ὡν οὖ περ οἱ μυθοποιοι τερατεύονται τῶν Σειρήνων. Τοῦτον γάρ πολλοὶ μὲν ἵσχυσαν διαπλεύσαντες διαφυγεῖν ἀσινεῖ·

(α) Ἐπήνεσα — ἐν τῷ Σ. Ἐγ τῷ Μ, ἐπήνεσαν

ἔμοι δὲ οὕτω τοῦτο χαλεπὸν, ὡς μηδὲ νῦν, ὅτε οὐδὲ μία μὲ τις ἀνάγκη πρὸς ἔκεῖνο ὥθετι τὸ βάραθρον, δύνασθαι καθαρεύειν τοῦ δεινοῦ. Εἰ δὲ καὶ τὴν ἐπισασίαν τις ἐγχειρίζοι ταύτην, μονονούχη δήσας ὄπιστα τῷ χεῖρι, παραδώσει τοῖς ἐν ἑκείνῳ τῷ σκοπέλῳ κατοικοῦσι θηρίοις, καθ' ἐκάστην με σπαράττειν τὴν ἡμέραν. Τίνα δέ ἔστι τὰ θηρία; θυμός, ἀθυμία, φθόνος, ἔρις, διαβολαῖ, κατηγορίαι, φεῦδος, ὑπόκρισις, ἐπιθουλαῖ· ὅργαν κατὰ τῶν ἡδικηκτῶν οὐδὲν, ἥδοναν ἐπὶ ταῖς τῶν λειτουργούντων ἀσχημοσύναις· πένθος ἐπὶ ταῖς εὐημερίαις, ἐπαίνων ἔρως, τιμῆς πόθος, τοῦτο δὴ τὸ μάλιστα πάντων τὴν ἀνθρωπείαν ἐκτραχηλίζον ψυχὴν· διδασκαλίαι πρὸς ἥδονὴν, ἀνελεύθεροι κολακεῖαι, θωπεῖαι ἀγεννεῖς, καταφρογήσεις πενήτων, θεραπεῖαι πλουσίων, ἀλόγιστοι τιμαι καὶ ἐπιθλασεῖς, χάριτες κλινδυνον φέρουσαι καὶ τοῖς παρέχουσι καὶ τοῖς δευτερόνοις αὐτάς· φόβος δουλοπρεπῆς καὶ τοῖς φυλοτάτοις τῶν ἀνδραπόδων προσήκων μόνοις· παρρόπιστας ἀναλρεσίς· ταπεινοφροσύνης τὸ μὲν σχῆμα πολὺ, ἡ ἀλήθεια δὲ οὐδαμοῦ· ἔλεγχοι δὲ ἐκποδῶν καὶ ἐπιτιμήσεις, μᾶλλον δὲ κατὰ μὲν τῶν ταπεινῶν καὶ πέρα τοῦ μέτρου· ἐπὶ δὲ τῶν δυναστείαν περιθεβλημένων οὐδὲ διάρραι τις τὰ χεῖλη τολμᾷ. Ταῦτα γάρ ἀπαντα καὶ τὰ τούτων πλείστα δι σκόπελος ἔκεινος τρέφει θηρία, οἵ τοὺς ἀπαξ ἀλόντας εἰς τοσοῦτον ἀνάγκη καθελκυσθῆναι δουλείας, ὡς καὶ εἰς γυναικῶν ἀρέσκειαν πράττειν πολλὰ πολλάκις, ἢ μηδὲ εἰπεῖν καλόν. Οὐ μὲν γάρ θεῖος νόμος αὐτάς ταύτης ἔξωσε τῆς λειτουργίας (α'), ἔκεινας δὲ ἔαυτάς εἴσω θεῖναι βιάζονται. Καὶ ἐπειδὴ δι' ἔαυτῶν ισχύουσιν οὐδὲν, δι' ἑτέρων ἀπαντα πράττουσι· καὶ τοσαύτην περιθέβληγται δύναμιν, ὡς τῶν ιερέων καὶ ἐγκρίνειν καὶ ἐκβάλλειν οὓς ἂν ἔθλωσι· καὶ τὰ ἀνω κάτω, τοῦτο δὴ τὸ τῆς παροιμίας λεγόμενόν ἔστιν ίδεῖν γιγνόμενον, «τοὺς ἀρχοντας ἀγουσιν οἱ ἀρχόμενοι»· καὶ εἴθε μὲν ἄγδρες, ἀλλ' αἵσ οὐδὲ διδάσκειν ἐπιτέτραπται (β'). Τέ λέγω διδάσκειν; οὐδὲ λαλεῖν μὲν οὖν αὐταῖς ἐν Ἐκκλησίᾳ συνεχώρησεν ὁ μακάριος Παῦλος (γ'). Εγὼ δέ τινος ἥκουσα λέγον-

(α') Α' πρὸς Κορινθ. ΙΔ', 34.

(β') Α' πρὸς Τιμού. Β', 12.

(γ') Α' πρὸς Κορινθ. ΙΔ', 34.

τος, ὅτι καὶ τοσαύτης αὐταῖς μετέδωκε παρόησας, ὡς καὶ ἐπιτελῆν τοῖς τῶν Ἐκκλησιῶν προεστῶσι, καὶ καθάπτεσθαι πικρότερον ἔκείνων, ἢ τῶν ἴδιων οἰκετῶν οἱ δεσπόται.

Ι'. Καὶ μή μὲ τις οἰσθιώ πάντας ταῖς εἰρημέναις ὑποθάλλειν αἰτίαις. Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ πολλοὶ οἱ τούτων ὑπερεγγέθεντες τῶν δικτύων, καὶ τῶν ἀλόντων πλείους. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν ιερωσύνην αἰτιάσαι μὲν τούτων τῶν κακῶν· μή ποτε οὕτω μανείην ἔγώ. Οὔτε γὰρ τὸν σιδηρὸν τῶν φύνων, οὔτε τὸν οἶνον τῆς μέθης, οὔτε τὴν ῥώμην τῆς ὕδρεως, οὔτε τὴν ἀνδρείαν τῆς ἀλόγου τόλμους· ἀλλὰ τοὺς οὐκ εἰς δέον χρωμένους ταῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομέναις δωρεαῖς, ἀπαντες οἱ νοῦν ἔχοντες αἰτίους εἰναὶ φρστι, καὶ κολάζουσιν. Ἐπει ἡ γε ιερωσύνη καὶ ἐγκαλέσει δικαίως ἡμῖν, οὐκ ὄρθως αὐτὴν μεταχειρίζουσιν. Οὐ γὰρ αὐτὴν τῶν εἰρημένων ἡμῖν αἰτίᾳ κακῶν· ἀλλ' ἡμεῖς αὐτὴν τοσούτοις, τό γε εἰς ἡμᾶς ἦκον, κατερρύπαναμεν μολυσμοῖς, ἀνθρώπους τοῖς τυχοῦσιν ἐγγειρίζοντες αὐτήν· οἵ γε οὔτε τὰς ἑαυτῶν πρότερον καταραθόντες ψυχὰς, οὔτε εἰς τὸν τοῦ πράγματος ὅγκον ἀποθλέψαντες, δέχονται μὲν προθύμως τὸ διδόμενον· ἡνίκα δ' ἀν εἰς τὸ πράττειν ἔλθωσιν, ὑπὸ τῆς ἀπειρίας σκοτούμενοι, μυρίων ἐμπιπλῶσι κακῶν οὓς ἐπιστεύθησαν λαούς. Τοῦτο δὴ, τοῦτο, ὅπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν μικροῦ δεῖν ἔμελλε γίνεσθαι, εἰ μὴ ταχέως ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῶν κινδύνων ἔκείνων ἔξειλκυσε, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας φειδόμενος ψυχῆς. Ἐπει πόθεν, εἰπέ μοι, νομίζεις τὰς τοσαύτας ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τίκτεσθαι ταραχὰς; Ἔγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ ἀλλοιότερον ποθεν, οἴματι, ἢ ἐκ τοῦ τὰς τῶν προεστώτων αἰρέσεις καὶ ἐκλογὰς ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε γίνεσθαι. Τὴν γὰρ κεφαλὴν ἰσχυροτάτην εἶναι ἐχρῆν, ἵνα τοὺς ἐκ τοῦ λοιποῦ σώματος κάτωθι πειμπομένους ἀτμούς πονητοὺς διοικεῖν καὶ εἰς τὸ δέον καθιστᾶν δύνηται. "Οταν γάρ καθέαυτὴν ἀσθενής οὖσα τύχῃ, τὰς νοσοποιοὺς ἔκεινας προσβολὰς ἀποκρούσασθαι μὴ δυναμένη, αὐτὴν τε ἀσθενεστέρα μᾶλλον, ἥπερ ἐστι, καθίσαται, καὶ τὸ λοιπὸν μεθ' ἑαυτῆς προσαπόλλυσι σῶμα. "Οπερ ἵνα μὴ καὶ νῦν γένηται, ἐν τῇ τάξει τῶν ποδῶν ἡμᾶς ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς, ὥνπερ καὶ ἐλάχομεν ἐξ ἀρχῆς. Πολλὰ γάρ ἐστιν, ὃ Βασίλεις, πρὸς τοὺς εἰρημένοις, πολλὰ ἔτερα, & τὸν ιερωμένον

ἔχειν χρῆ, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔχομεν. Καὶ πρό γε τῶν ἀλλῶν ἐκεῖνοι πανταχόθεν αὐτῷ τῆς τοῦ πράγματος ἐπιθυμίας καθαρεύειν δεῖ τὴν ψυχήν. Ὡς ἐάν προσπαθῶς πρὸς ταύτην διακείμενος τύχῃ τὴν ἀρχὴν, γενόμενος ἐπ’ αὐτῆς, ἵσχυροτέραν ἀνάπτει τὴν φύσιν· καὶ κατὰ κράτος ἀλούς, ὑπὲρ τοῦ βεβαίαν ἔχειν αὐτὴν μυρία ὑπομένει δεινά, κανὸν κολακεῦσαι δέη, κανὸν ἀγενέας τι καὶ ἀνάξιον ὑπομενεῖ, κανὸν χρήματα ἀναλῶσαι πολλά. “Οτι γάρ καὶ φόνων τὰς Ἐκκλησίας ἐνέπλησάν τινες, καὶ πόλεις ἀναστάτους ἐποίησαν, ὑπὲρ ταύτης μαχόμενοι τῆς ἀρχῆς, παρίημι νῦν, μὴ καὶ ἀπιστα δόξα λέγειν τισίν. Ἐχρῆν δὲ, οἷμαι, τοσάτην τοῦ πράγματος ἔχειν εὐλάβειαν, ὡς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκφυγεῖν τὸν ὅγκον· καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι ἐν αὐτῷ, μὴ περιμένειν τὰς παρ’ ἑτέρων κρίσεις, εἴ ποτε συμβατὴ ἀμάρτημα καθαίρεσιν ίκνην ἐργάσκοθαι^(α). ἀλλὰ προλαβόντα ἐκβάλλειν ἐκυρών τῆς ἀρχῆς. Οὕτω μὲν γάρ καὶ ἔλεον ἐπισπάσασθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰκός ἦν. Τὸ δὲ ἀντέχεσθαι παρὰ τὸ πρέπον τῆς ἀξίας, πάσης ἐκυρών ἀποστερεῖν συγγνώμης ἐστί, καὶ μᾶλλον ἐκκαίειν τοῦ Θεοῦ τὴν ὄργην, δεύτερον χαλεπώτερον προσθέντα πλημμέλημα.

ια'. Ἀλλ' οὐδεὶς ἀνέξεται ποτε. Δεινὸν γάρ ἀληθῶς, δεινὸν τὸ ταύτης γλίχεσθαι τῆς τιμῆς. Καὶ οὐ μαχόμενος τῷ μακαρῷ Παύλῳ λέγω, ἀλλὰ καὶ πάνυ συνέδων αὐτοῦ τοῖς φίμασι. Τί γάρ ἔκεινός φησιν; «Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὄρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ^(β)» μεῖν^(β). Ἔγὼ δὲ οὐ τοῦ ἔργου, τῆς δὲ αὐθεντίας καὶ δυνατείας ἐπιθυμεῖν, εἶπον εἶναι δεινόν. Καὶ τοῦτον οἶμαι δεῖν τὸν ποθίον πάσῃ σπουδῇ τῆς ψυχῆς ἐξωθεῖν, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν κατασχεθῆναι αὐτὴν ὑπ’ αὐτῷ συγχωρεῖν. ἵνα μετ’ ἐλευθερίας ἀπαντα· αὐτῷ πράττειν ἐξῆ. Ὁ γάρ οὐκ ἐπιθυμῶν ἐπὶ ταύτης δειγμῆναι τῆς ἔζουσίας, οὐδὲ τὴν καθαίρεσιν αὐτῆς δέδοικεν οὐ δεδοικώς δὲ, μετὰ τῆς προσηκούσης Χριστιανοῖς ἐλευθερίας, πάντα πράττειν δύναιτ’ ἀν· ὡς οἱ γε φοβούμενοι καὶ τρέμοντες κατενεγκόνται ἐκεῖθεν, πικράν ὑπομένουσι δουλείαν, καὶ πολλῶν γέμουσαν τῶν κα-

(α) εἴ ποτε συμβαίνει... ἐργάσασθαι—ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ, εἴ ποτε συμβαίνει καθαίρεσιν ίκανόν ἐργάσασθαι ἀμφρτημα.

(β) Α' πρὸς Τιμόθ. Γ', 1.

κῶν, καὶ ἀνθρώποις καὶ Θεῷ προσκρούειν ἀναγκάζονται πολλάκις. Δεῖ δὲ οὐχ οὕτω διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς πολέμοις τοὺς γενναίους τῶν στρατιωτῶν ὅρῳμεν καὶ πολεμοῦντας προθύμως, καὶ πίπτοντας ἀνδρεῖς οὕτω καὶ τοὺς ἐπὶ ταύτην ἦκοντας τὴν οἰκονομίαν, καὶ ἵεράσθαι καὶ παραλύεσθαι τῆς ἀρχῆς, ὡς Χριστιανοῖς ἔστι προσῆκον ἀνδράσιν, εἰδότας, ὡς ἡ τοιαύτη καθαιρίσσεις οὐκ ἔλαττονα φέρει τῆς ἀρχῆς τὸν στέφανον. "Οταν γάρ τις, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἀπρεπὲς μηδὲ ἀνάξιον τῆς ἀξίας ὑπομεῖναι ἐκείνης, πάθῃ τι τοιοῦτο, καὶ τοῖς ἀδίκως καθελοῦσι τὴν κόλασιν, καὶ ἔαυτῷ μείζονα προξενεῖ τὸν μισθόν. «Μακάριοι, γάρ » φησιν, ἔστε, ὅταν ὀνειδίσωσι καὶ διώξωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν » πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἔνεκεν ἐμοῦ χαλεπεῖς καὶ » ἀγαλλιασθεῖς, ὅτι πολὺς ἔστιν ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (α). Καὶ ταῦτα μὲν ὅταν ὑπὸ τῶν ὅμοιαγῶν, ἢ διὰ φθόνου, ἢ πρὸς ἑτέρων χάριν, ἢ πρὸς ἀπέχθειαν, ἢ ἑτέρῳ τινὶ μὴ ὄρθῳ τις ἐκβάλληται λογισμῷ. "Οταν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐναντίων τοῦτο πάσχειν συμβαίνει, οὐδὲ λόγου δεῖν οἷμαι πρὸς τὸ δεῖξαι τὸ κέρδος, ὃσον αὐτῷ διὰ τῆς ἔαυτῶν συλλέγουσι πονηρίας ἔκεινοι. Τοῦτο οὖν δεῖ πανταχόθεν περισκοπεῖν, καὶ ἀκριβῶς διερευνᾶν, μή που τις σπινθήῃ τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης ἐντυφώμενος λάθῃ. Ἀγαπητὸν γάρ καὶ τοὺς ἐξ ἀρχῆς καθηρεύοντας τοῦ πάθους, ἡνίκα ἀν ἐμπέτωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν, δυνηθῆναι τοῦτο διαψυγεῖν. Εἰ δέ τις καὶ πρὶν ἢ τυχεῖν τῆς τιμῆς, τρέφει παρ' ἔαυτῷ τὸ δεινὸν καὶ ἀπηνὲς τοῦτο θηρίον, οὐδὲ ἔστιν εἰπεῖν, εἰς ὅσην ἔαυτὸν ἐμβαλεῖ κάμινον μετὰ τὸ τυχεῖν. Ἡμεῖς δὲ (καὶ μὴ τοι νομίσῃς μετριάζοντας ὑμᾶς ἐθελῆσαι ἀν τί ποτε ψεύσασθαι πρὸς σέ') πολλὴν ταύτην κεκτήμεθα τὴν ἐπιθυμίαν καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὐχ ἡττον ὑμᾶς καὶ τοῦτο ἐφόβησε, καὶ πρὸς ταύτην ἔτρεψε τὴν φυγὴν. Καθάπερ γάρ οἱ σωμάτων ἐρῶντες, ἔως μὲν ἀν πλησίον εἶναι τῶν ἐρωμένων ἐξῆ, χαλεπωτέραν τοῦ πάθους τὴν βάσανον ἔχουσιν, ὅταν δὲ ὡς πορώτωτά τῶν ποθουμένων ἔαυτοὺς ἀπαγάγωσι, καὶ τὴν μανίαν ἀπήλασαν οὕτω καὶ τοῖς ταύτης ἐπιθυμοῦσι τῆς ἀρχῆς, ὅταν μὲν

(α) Ματθ., Ε', 11.

πλησίον αύτῆς γένωνται, ἀφόρητον γίνεται τὸ κακόν· διαν δὲ ἀπελπίσωσι, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μετὰ τῆς προσδοκίας ἔσθεσαν.

16'. Μή μὲν οὖν αὕτη πρόφρσις οὐ μικρά· ἀλλ' εἰ καὶ μόνη καθ' ἑαυτὴν οὖσα, ἐτύγχανεν ίκανὴ ταύτης ἡμᾶς ἀπειρῆσαι τῆς ἀξίας. Νῦν δὲ καὶ ἐτέρα ταύτης οὐχ ἡττων (α) προστέθεται. Τίς δέ ἐστιν αὕτη; Νηράλιον εἶναι δεῖ τὸν ιερέα (β), καὶ διορτικὸν, καὶ μυρίους πανταχόθεν κεκτησθαι τοὺς ὄφθαλμούς, ώς οὐχ ἑαυτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ πλήθει ζῶντα τοσούτῳ. Ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦ νωθροῦ καὶ παρειμένοι, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν μόλις ἀρκοῦντες σωτηρίαν, καὶ αὐτὸς ἀν δυολογήσειας ὁ μάλιστα πάντων τὰ ἡμέτερα, διὰ τὸ φιλεῖν, χρύπτειν σπουδάζων κακά. Μή γάρ μοι νηστείαν ἐνταῦθα εἴπης, μηδὲ ἀγρουπνίαν, μηδὲ χαμενίαν, καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ σώματος σκληραγωγίαν καὶ τούτων μὲν γάρ οἵσον ἀπέχομεν, οἵδιας. Εἰ δὲ καὶ εἰς ἀκρίβειαν ἡμῖν κατώρθωτο, οὐδὲν οὔτω μετὰ τῆς παρούσης νωθρότητος ἵσχυσεν ἂν τι πρὸς τὴν ἐπιστασίαν ἡμᾶς ταῦτα ὠφελῆσαι ἐκείνην. Ἀνθρώπῳ μὲν γάρ εἰς οἰκίσκον τινὰ κατακλεισθέντι, καὶ τὰ αὐτοῦ μεριμνῶντι μόνον, πολλὴν ἀν ταῦτα παράσχοι τὴν ὥφλειαν εἰς δὲ τοσοῦτον σχίζομένῳ πλῆθος, καὶ καθ' ἔκαστον τῶν ἀρχομένων ιδίας κεκτημένῳ φροντίδας, τί δύναντ' ἀν πρὸς τὴν ἐκείνων ἐπίδοσιν ἀξιόπιστον συμβάλλεσθαι κέρδος, ἐὰν μὴ ψυχὴν εὔτονον καὶ ισχυροτάτην ἔχων τύχη; Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ μετὰ τοσαύτης καρτερίας ἐτέραν βάσανον ζητῶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἀνδρείας. Τὸ μὲν γάρ σίτων καὶ ποτῶν, καὶ στρωμῆς καταφρονεῖν ἀπολῆς, πολλοῖς οὐδὲ ἔργον ὅρωμεν ὅν, καὶ μάλιστά γε τοῖς ἀγροικότερον διικειμένοις, καὶ οὔτως ἐκ πρώτης τραφεῖς τῆς ἡλικίας, καὶ πολλοῖς δὲ ἐτέροις, τῆς τε τοῦ σώματος κατασκευῆς καὶ τῆς συνθείας ἐξευμαριζόσης τὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς πόνοις τραχύτητα. Ἐρίν δὲ καὶ ἐπάρειαν, καὶ λόγον φορτικὸν, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐλαττόνων σκώμματα, τά τε ἀπλῶς καὶ τὰ ἐν δίκῃ λεγόμενα, καὶ μέμψεις τὰς εἰκῇ καὶ μάτην παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ παρὰ τῶν ἀρχομένων γινομένας, οὐ τῶν πολλῶν ἐνεγ-

(α) οὐχ ἡττών — ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ, οὐχ ἡττού
(β) Α' πρὸς Τιμόθ. Γ', 2.

κεῖν, ἀλλ' ἐνός που καὶ δευτέρου. Καὶ ἵδοι τις ἀν τοὺς ἐν ἑκείνοις
ἰσχυρὸὺς πρὸς ταῦτα οὕτως ἴλιγγιῶντας, ὡς μᾶλλον τῶν χαλεπω-
τάτων ἀγριαίνειν θηρίων· τοὺς δὲ τοιούτους μᾶλιστα τῶν τῆς
ἱερωσύνης ἀπειρῆσμεν περιβόλων. Τὸ μὲν γὰρ μήτε πρὸς τὰ σῖτα
ἀπηγγονίσθαι, μήτε ἀνυπόδετον εἶναι τὸν προεστῶτα, οὐδὲν ἀν
βλάψεις τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας· Θυμὸς δὲ ἄγριος, εἰς τε τὸν κε-
κτημένον, εἰς τε τὸν πλησίον μεγάλας ἔργαζεται συμφοράς. Καὶ
τοῖς μὲν ἑκεῖνα μὴ ποιοῦσιν, οὐδεμίᾳ ἀπειλὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ κε-
ταῖ τοῖς δὲ ἀπλῶς ὀργιζομένοις, γένεντα καὶ τὸ τῆς γεέννης ἡπεί-
ληται πῦρ (α). "Ωσπερ οὖν δόξης ἔρῶν κενῆς, ὅταν τῆς τῶν
πολλῶν ἀρχῆς ἐπιλάβηται, μείζονα τῷ πυρὶ παρέχει τὴν ὕλην·
οὕτως δὲ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν ταῖς πρὸς δλίγους δμιλίαις κρατεῖν ὀρ-
γῆς μὴ δυνάμενος, ἀλλ' ἐκφερόμενος εὐχερῶς, ὅταν πλήθους ὅλου
προστασίαν ἐμπιστευθῇ, καθάπερ τι θηρίον πανταχόθεν καὶ ὑπὸ¹
μυρίων κεντούμενον, οὕτε αὐτὸς ἐν ἡσυχίᾳ δύναιτ' ἀν ποτε διά-
γειν, καὶ τοὺς ἐμπιστευθέντας αὐτῷ μυρία διατίθησι κακά. Οὐδὲν
γὰρ οὕτω καθαρότητα νοῦ, καὶ τὸ διειδέξ θολοῖ τῶν φρενῶν, ὡς
Θυμὸς ἀτακτος καὶ μετὰ πολλῆς φερόμενος τῆς ῥύμης. Θυμὸς, γάρ
φησιν, ἀπόλλυσι καὶ τοὺς φρονίμους (β). Καθάπερ γὰρ ἐν τινι νυκτο-
μαχίᾳ σκοτωθεὶς δὲ τῆς ψυχῆς ὀρθαλυδε, οὐχ εὑρίσκει διακρίνει
τοὺς φίλους τῶν πολεμίων, οὐδὲ τοὺς ἐντίμους τῶν ἀτίμων· ἀλλὰ
πᾶσιν ἐφεξῆς ἐν κέχορται τρόπῳ, κανὸν λαβεῖν τι δέῃ κακὸν, ἀ-
παντα εὔκόλως ὑπομένων, ὑπὲρ τοῦ πληρῶσαι τὴν τῆς ψυχῆς ἥδο-
νήν. Ἡδονὴ γάρ τις ἐστίν ἡ τοῦ θυμοῦ πύρωσις, καὶ ἥδονῆς χα-
λεπώτερον τυραννεῖ τὴν ψυχὴν, πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὑγιὴ κατάστασιν
ἄνω καὶ κάτω ταράττουσα. Καὶ γὰρ πρὸς ἀπόνοιαν αἴρει ῥαδίως,
καὶ ἔχθρας ἀκαίρους, καὶ μῆσος ἀλογον, καὶ προσκρούματα ἀπλῶς,
καὶ εἰκῇ προσκρούειν παρασκευάζει συνεχῶς, καὶ πολλὰ ἔτερα
τοιαῦτα καὶ λέγειν καὶ πράττειν βιάζεται, πολλῷ τῷ φοίζω τοῦ
πάθους τῆς ψυχῆς ὑποσυρομένης, καὶ οὐκ ἔχοντος ὅποι τὴν αὐτῆς
ἐρείσασα δύναμιν ἀντιστήσεται πρὸς τοσαύτην ὁρμήν.

(α) Ματθ. Ε', 22.

(β) Παροιμ. Σολομ. ΙΕ', 4.

ιγ'. ΒΑΣΙΛ.— Ἐλλ' οὐκ ἔτι σε εἰρωνευόμενον ἀνέξομαι περαιτέρω. Τίς γάρ οὐκ οἶδε, φησὶν, ὅσον ταύτης ἀπέχεις τῆς νόσου; ΧΡΥΣΟΣΤΟΜ.— Τί οὖν, ἔφην, ὡς μακάρις, βούλει πλησίον με τῆς πυρᾶς ἀγαγεῖν, καὶ παροξύναι τὸ θηρίον πρεμοῦν; "Η ἀγνοεῖς, ως οὐκ οἰκείᾳ τοῦτο κατωρθώσαμεν ἀρετῇ, ἀλλ' ἐκ τοῦ τὴν ἡσυχίαν ἀγαπᾶν; τὸν δὲ οὕτω διακείμενον, ἀγαπητὸν ἀρ' ἔκυτοῦ μένοντα, καὶ ἐνὶ μόνῳ ἦ δευτέρῳ χρώμενον φίλῳ, δυνηθῆναι τὸν ἐκεῖθεν διαφυγεῖν ἐμπροσμόν· μὴ δτι εἰς τὴν ἀβύσσον τῶν τοσούτων ἐμπεσόντα φροντίδων; Τότε γάρ οὐχ ἔκυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πολλοὺς ἐπισύρει μεθ' ἔκυτοῦ πρὸς τὸν τῆς ἀπωλείας κρημὸν, καὶ περὶ τὴν τῆς ἐπιεικείας ἐπιμέλειαν ἀργοτέρους καθίσησι. Πέφυκε γάρ, ως τὰ πολλὰ, τὸ τῶν ἀρχομένων πλῆθος, ὥσπερ εἰς ἀρχέτυπόν τινα εἰκόνα τοὺς τῶν ἀρχόντων τρόπους ὄρθην, καὶ πρὸς ἐκείνους ἔξομοιοῦν ἔκυτούς. Πῶς οὖν ἂν τις τὰς ἐκείνων παύσεις φλεγμονάς, οἰδαίνων αὐτός; Τίς δ' ἀν ἐπιθυμήσεις ταχέως τῶν πολλῶν γενέσθαι μέτριος, τὸν ἀρχοντα ὄργίλον ὄρῶν; Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστι δύνατὸν, τὰ τῶν ιερέων κρύπτεσθαι ἐλαττώματα· ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ ταχέως κατάδηλα γίνεται. Καὶ γάρ ἀθλητὶς ἔως μὲν ἀν οἴκοι μένη καὶ μηδενὶ συμπλέκηται, δύναται λανθάνειν, καλὸν ἀσθενέστατος ὥν τύχῃ· δταν δὲ ἀποδύσηται πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ρχδίως ἐλέγχεται. Καὶ τῶν ἀνθρώπων τοίνυν οἱ μὲν τὸν ἴδιωτικὸν τοῦτον καὶ ἀπράγμονα βιοῦντες βίον, ἔχουσι παρχέπτασμα τῶν ἴδιων ἀμαρτημάτων, τὴν μόνωσιν· εἰς δὲ τὸ μέσον ἀχθέντες, καθάπερ ἱμάτιον τὴν πρεμίαν ἀποδῦναι ἀναγκάζονται, καὶ πᾶσι γυμνάς ἐπιδεῖξαι τὰς ψυχὰς διὰ τῶν ἔξωθεν κινημάτων. "Ωσπερ οὖν αὐτῶν τὰ κατωρθώματα πολλοὺς ὕνησε, πρὸς τὸν ἵσον παρακάλοντα ζῆλον, οὕτω καὶ τὰ πλημμυλήματα ῥαθυμοτέρους κατέστησε περὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν, καὶ βλακεύειν πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν σπουδαίων παρεσκεύσε πόνους. Διὸ χρὴ πάντοθεν αὐτοῦ τὸ κάλλος ἀποστίλθειν τῆς ψυχῆς, ἵνα καὶ εὔφραίνειν ἄμα καὶ φωτίζειν δύνηται τὰς τῶν ὄρώντων ψυχάς. Τὰ μὲν γάρ τῶν τυχόντων ἀμαρτήματα, ὥσπερ ἐν τινι σκότῳ πραττόμενα, τοὺς ἐργαζομένους ἀπώλεσε μόνους· ἀνδρὸς δὲ ἐπιφανοῦς καὶ πολλοῖς γνωρίμου πλημμέλεια, κοινὴν ἄπαντι φέρει τὴν βλά-

ένην, τοὺς μὲν ἀναπεπτωκότας πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἴδρω-
τας ὑπτιωτέρους ποιοῦσα, τοὺς δὲ προσέχειν ἐσυτοῖς βουλομένους
ἔρεθιζουσα πρὸς ἀπόνοιαν. Χωρὶς δὲ τούτων, τὰ μὲν τῶν εὐτελῶν
παραπτώματα, κανὸν εἰς τὸ μέσον ἔλθη, οὐδένα ἐπληξεν ἀξιόλογον
πληγὴν οἱ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ ταύτης καθήμενοι τῆς τιμῆς, πρῶτον
μὲν πᾶσίν εἰσι κατάδηλοι· ἔπειτα, κανὸν ἐν τοῖς μικροτάτοις σφα-
λῶσι, μεγάλα τὰ μικρὰ τοῖς ἄλλοις φαίνεται. Οὐ γάρ τῷ τοῦ γε-
γονότος μεγέθει, ἀλλὰ τῇ τοῦ διαμαρτόντος ἀξίᾳ τὴν ἀμαρτίαν
μετροῦσιν ἀπαντεῖς. Καὶ δεῖ τὸν ιερέα, καθάπερ τιστὸν ἀδαμαντί-
νοις ὅπλοις περφράχθαι πάντοθεν τῇ τε συντόνῳ σπουδῇ καὶ τῇ
διηγεῖται περὶ τὸν βίον γάψει, πάντοθεν περισκοποῦντα, μή που τις
γυμνὸν εὑρὼν τόπον καὶ παρημελημένον, πλήξῃ καιρίαν πληγὴν.
Πάντες γάρ περιεστήκασι, τρῶσαι ἔτοιμοι καὶ καταβαλεῖν, οὐ τῶν
ἐχθρῶν μόνον καὶ πολεμίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν πολλοὶ τῶν προσποιου-
μένων φιλίαν.

ιδ'. Τοιαύτας οὖν ἐπιλέγεσθαι δεῖ ψυχὰς, οἷα τὰ τῶν ἀγίων ἐκεί-
νων ἀπέδειξε σώματα ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις, ἐν τῇ Βαενιλωνίᾳ καμίνῳ
ποτέ(α). Οὐ γάρ κληματὶς καὶ πίσσα καὶ στυππεῖον, ἡ τοῦ πυρὸς
τούτου τροφή ἀλλὰ πολὺ τούτων χαλεπιωτέρα. Ἐπει μηδὲ πῦρ τὸ
αἰσθητὸν ὑπόκειται ἐκεῖνο, ἀλλ' ἡ πυρφάγος αὐτοὺς τῆς βασκα-
νίας περιστοιχίζεται φλόξ, πανταχόθεν αἰρομένη, καὶ ἀκριβέστε-
ρον αὐτῶν ἐπιοῦσα καὶ διερευνωμένη τὸν βίον, ἡ τὸ πῦρ τότε τῶν
παιδῶν ἐκείνων τὰ σώματα. Ὅταν οὖν εὔρῃ καλάμυης ἔχνος μικρὸν,
προσπλέκεται ταχέως· καὶ τὸ μὲν σαθρὸν ἐκεῖνο κατέκαυσε μέρος,
τὴν δὲ λοιπὴν ἀπασαν οἰκοδομὴν, κανὸν τῶν ἥλιαικῶν ἀκτίνων λαμ-
προτέρα οὕτα τύχη, ἀλλ' ἐκείνου τοῦ κακπνοῦ προσέφλεξε καὶ ἡμαύ-
ρωσεν ἀπασαν. Ἔως μὲν γάρ ἂν πανταχόθεν ἡρμοσμένος ἦ καλῶς
ὁ τοῦ ιερέως βίος, ἀνάλωτος γίνεται ταῖς ἐπιθεουλαῖς· ἂν δὲ τύχη
μικρὸν τι παριδόν (οἷς εἰκὸς ἀνθρωπὸν ὄντα, καὶ τὸ πολυπλανὲς
τοῦ βίου τούτου περῶντα πέλαγος), οὐδὲν αὐτῷ τῶν λοιπῶν κα-
τορθωμάτων ὄφελος, πρὸς τὸ δυνηθῆναι τὰ τῶν κατηγόρων στό-
ματα διαφυγεῖν, ἀλλ' ἐπισκιάζει παντὶ τῷ λοιπῷ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο

(α) Δακτιὴ, Γ', 27—30.

παράπτωμα καὶ οὐχ ὡς σάρκα περικειμένῳ, οὐδὲ ἀνθρωπείαν λαχόντι φύσιν, ἀλλ’ ὡς Ἀγγέλῳ, καὶ τῆς λοιπῆς ἀσθενείας ἀπηλλαγμένῳ, δικαζεῖν ἀπαντες ἔθέλουσι τῷ ιερεῖ. Καὶ καθάπερ τύραννον, ἔως μὲν ἂν κρατῇ, ἀπαντες πεφρίκασι καὶ κολακεύουσι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι καθελεῖν· ὅταν δὲ ἕδωσιν εἰς τοὺν αντίον προχωροῦντα ἐκείνου τὰ πράγματα, τὴν μεθ’ ὑποκρίσεως ἀφέντες τιμὴν οἱ πρὸ μικροῦ φίλοι, γεγόνασιν ἐξαλφνης ἔχθροι καὶ πολέμοι, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ σαθρὰ καταμαθόντες, ἐπιτίθενται παραλύοντες τῆς ἀρχῆς οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ιερέων, οἱ πρὸ βραχέος, καὶ ἦνίκα ἐκράτει, τιμῶντες καὶ θεραπεύοντες, ὅταν μικρὸν εὔρωσι λαβὴν, παρασκευάζονται σφοδρῶς, οὐχ ὡς τύραννον μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτου χαλεπώτερον καθαιρήσειν μέλλοντες. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος τοὺς τοῦ σώματος φύλακας δέδοικεν, οὕτω καὶ οὗτος τοὺς πλησίον καὶ συλλειτουργοῦντας αὐτῷ μάλιστα πάντων τρέψει. Οὔτε γάρ ἔτεροι τίνες οὕτω τῆς ἀρχῆς ἐπιθυμοῦσι τῆς ἐκείνου, καὶ τὰ ἐκείνου μάλιστα πάντων ἵσασιν, ὡς οὗτοι. Ἐγγύθεν γάρ ὄντες, εἴ τι συμβαίη τοιοῦτο, πρὸ τῶν ἀλλων αἰσθάνονται, καὶ δύναινται ἀν εὐγερῶς καὶ διαβάλλοντες πιστευθῆναι, καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα ποιοῦντες, τὸν συκοφαντούμενον ἐλεῖν. Τὸ γάρ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥῆμα ἀντέστραπται (α') καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· πλὴν εἴ τις εὐλαβείᾳ πολλῇ (β') πρὸς ἀπαντα στῆναι δυνηθείη. Εἰς τοσοῦτον οὖν ἡμᾶς ἐκπέμπεις πόλεμον; καὶ πρὸς μάχην οὕτω καὶ ποικίλην καὶ πολυειδῆ, τὴν ἡμετέραν ἐνόμισας ἀρκεσίειν ψυχήν; Πόθεν, καὶ παρὰ τίνος μαθών; Εἰ μὲν γάρ ὁ Θεὸς ἐγνώρισε τοῦτο, ἐπίδειξον τὸν χρησμὸν, καὶ πείθομαι. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ἀλλ’ ἀπὸ δόξης ἀνθρωπίνης φέρεις τὴν ψῆφον, ἀπαλλάγῃθι ποτε ἐξαπατώμενος. Ὡπέρ γάρ τῶν ἡμετέρων ἡμῖν μᾶλλον, ἢ ἔτέροις, πείθεσθαι δίκαιον· ἐπειδὴ «Τὰ τοῦ ἀνθρώπου οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ » τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ ν (γ). "Οτι γάρ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τοὺς ἑλομένους, καταγελάστους ἀν ἐποιήσαμεν ταύ-

(α') Α' πρὸς Κορινθ. ΙΒ', 26. (β') Κατὰ διττούν· ἐκ τοῦ Σ. — Ἐγ δὲ τῷ Μ,
κατ' ὄγομαστικήν· εὐλάβεια πλλῆ

(γ) Α' πρὸς Κορινθ. Β', 41.

την δεξάμενοι τὴν ἀρχὴν, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ζημίας εἰς ταύτην ἀνέπανθλιθομεν τοῦ βίου τὴν κατάστασιν, ἐν ᾧ καὶ νῦν ἐσμεν, εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν σε τούτοις οἷμαι πεπεικέναι τοῖς φήμασιν. Οὐδὲ γάρ βασκανία μόνον, ἀλλὰ πολλῷ καὶ τῆς βασκανίας σφοδρότερον, ἡ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπιθυμία τοὺς πολλοὺς διπλίζειν εἴωθε κατὰ τοῦ ταύτην ἔχοντος. Καὶ καθάπερ οἱ φίλαρχοι τῶν πατέρων βαρύνονται τὸ τῶν πατέρων γῆρας οὕτω καὶ τούτων τινὲς, ὅτ' ἂν ἴδωσιν εἰς μακρὸν παραταθεῖσαν τὴν ιερωσύνην χρόνον, ἐπειδὴ ἀγελεῖν οὐκ εὔαγες, παραλῦσαι σπεύδουσιν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, πάντες ἀντ' ἔκεινου γενέσθαι ἐπιθυμοῦντες, καὶ εἰς έσωτὸν ἔκαστος μεταπεσεῖσθαι τὴν ἀρχὴν προσδοκῶντες.

ιε. Βούλει σοι καὶ ἔτερον ἐπιδείξω ταύτης τῆς μάχης εἶδος, μυρίων ἐμπεπλησμένον κινδύνων; "Ιθι δὴ, καὶ διάκυψον εἰς τὰς δημοτελεῖς ἑορτὰς, ἐν αἷς μάλιστα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τὰς αἱρέσεις ποιεῖσθαι νόμος· καὶ τοσαύταις ὅψει κατηγορίαις τὸν ιερέα βαλλόμενον, ὃσον τῶν ἀρχομένων τὸ πλῆθος ἐστι. Πάντες γάρ οἱ δοῦναι κύριοι τὴν τιμὴν, εἰς πολλὰ τότε σχίζονται μέρη· καὶ οὕτε πρὸς ἄλλήλους, οὕτε πρὸς αὐτὸν τὸν λαχόντα τὴν ἐπισκοπὴν, τὸ τῶν πρεσβυτέρων συνέδριον δομογνωμονοῦν ἔδει τις ἀν' ἀλλ' ἔκαστος καθ' ἔαυτὸν ἐστήκασιν, ὁ μὲν τοῦτον, ὁ δὲ ἔκεινον αἱρούμενος. Τὸ δὲ αἵτιον, οὐκ εἰς ἐν πάντες ὅρῶσιν, εἰς δὲ μόνον δρᾶν ἐχρῆν, τῆς ψυχῆς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' εἰσὶ καὶ ἔτεραι προφύσεις αἱ ταύτης πρόξενοι τῆς τιμῆς· οἷον, ὁ μὲν ὅτι γένους ἐστὶ λαμπροῦ, Ἐγκρινέσθω, φησίν· ὁ δὲ, ὅτι πλοῦτον περιβέβηκται πολὺν, καὶ οὐκ ἀν δέοιτο τρέφεσθαι ἐκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας προσόδων· ὁ δὲ, παρὰ τῶν ἐχθρῶν ηὐτομόλησε· καὶ ὁ μὲν, τὸν οἰκείως πρὸς αὐτὸν διακείμενον, ὁ δὲ τὸν γένει προσήκοντα, ὁ δὲ τὸν κολακεύοντα μᾶλλον (α) τῶν ἀλλων προτιμῶν σπουδάζουσιν· εἰς δὲ τὸν ἐπιτήδειον οὐδεὶς δρᾶν βούλεται, οὐδὲ ψυχῆς τινα ποιεῖσθαι βάσανον. Ἐγὼ δὲ τοσούτου δέω ταύτας ἡγεῖσθαι τὰς αἵτιας ἀξιοπίστους εἴναι πρὸς τὴν τῶν ιερέων δοκιμασίαν, ὡς μηδὲ, εἴ τις πολλὴν εὐλαβεῖσιν ἐπεδείξαιτο, τὴν οὐ μικρὸν ἡμῖν πρὸς τὴν ἀρ-

(α) μᾶλλον—ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ., πάλιν

χὴν συντελοῦσαν ἔκεινην, μηδὲ τοῦτον ἀπὸ ταύτης εὐθέως ἐγκρίνειν τολμῶν, εἰ μὴ μετὰ τῆς εὐλαβείας πολλήν καὶ τὴν σύνεσιν ἔχων τύχοι. Καὶ γάρ οἶδα πολλούς ἐγὼ τῶν ἀπαντα τὸν χρόνον καθειρξάντων ἔαυτούς, καὶ νηστείας διαπανηθέντων, ὅτι ἔως μὲν αὐτοῖς μάρνοις εἶναι ἔξην καὶ τὰ αὐτῶν μεριμνῆν, εὐδοκίμουν παρὰ Θεῷ, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔκεινη προσετίθεσαν τῇ φιλοσοφίᾳ μέρος οὐ μικρόν· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ πλῆθος ἥλθον, καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἀμαθίας ἐπάνορθοῦν ἡναγκάσθησαν, οἱ μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἤρκεσαν πρὸς τὴν τοσαύτην πραγματείαν, οἱ δὲ βιασθέντες ἐπιειμέναι, τὴν προτέραν ἀκρίβειαν δίψαντες, ἔαυτούς τε ἐζημιώσαν τὰ μέγιστα, καὶ ἐτέρους ἀνησαν οὐδέν. Ἀλλ' οὐδὲ, εἴ τις τὸν ἀπαντα χρόνον ἀνήλωσεν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς λειτουργίας τάξει μένων, καὶ εἰς ἔσχατον ἥλασε γῆρας, τοῦτον ἀπλῶς διὰ τὴν ἥλικιαν αἰδεοθέντες, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν εἰσομεν τὴν ἀνωτέρω. Τί γάρ, εἰ καὶ μετὰ τὴν ἥλικιαν ἔκεινην ἀνεπιτίθειος ὅν μένοι; Καὶ οὐ τὴν πολιάν ἀτιμάσαι βουλόμενος, οὐδὲ νομοθετῶν τοὺς ἀπὸ χοροῦ μοναζόντων ἥκοντας πάντως ἀπειργεσθαι τῆς τοιαύτης ἐπιστασίας, ταῦτα εἶπον νῦν· (συνέβη γάρ πολλούς καὶ ἔξ ἔκεινης ἐλθόντας τῆς ἀγέλης, εἰς ταύτην διαλάμψαι τὴν ἀρχὴν) ἀλλ' ἔκεινο δεῖξαι σπουδάζων, ὅτι εἰ μήτε εὐλαβεία καθ' ἔαυτὴν, μήτε γῆρας μακρόν, ίκανὸν γένοιτ' ἀν δεῖξαι τὸν κεκτημένον ιερωσύνης ἀξιον ὄντα, σχολῆ γ' ἀν αἱ προειρημέναι προφάσεις τοῦτο ἐργάσαιντο· οἱ δὲ καὶ ἐτέρας προστιθέασιν ἀτοπωτέρας. Καὶ γάρ οἱ μὲν, οἵα μὴ μετὰ τῶν ἐναντίων τάξασιν ἔαυτούς, εἰς τὴν τοῦ κλήρου καταλέγονται τάξιν· οἱ δὲ, διὰ πονηρίαν, καὶ οἵα μὴ παροφθέντες μεγάλα ἐργάσωνται κακά. Ἄρα γένοιτ' ἀν τι τούτου παρανομώτερον, ὅτ' ἀν ἀνθρώποι μογθηροὶ καὶ μυρίων γέμοντες κακῶν, διὰ ταῦτα θεραπεύωνται, δι' ἂν κολάζεσθαι ἔδει, καὶ ὃν ἔνεκεν μηδὲ τὸν οὐδὸν τῆς Ἐκκλησίας ὑπερβαίνειν ἐχρῆν, ὑπὲρ τούτων καὶ εἰς τὴν ιερατικὴν ἀναβαίνουσιν ἀξίαν; Ἐτί οὖν ζητήσομεν, εἰπέ μοι, τοῦ Θεοῦ τῆς δργῆς τὴν αἰτίαν, πράγματα οὕτως ἄγια καὶ φρικωδέστατα ἀνθρώποις, τοῖς μὲν πονηροῖς, τοῖς δὲ οὐδενὸς ἀξίοις λυμαίνεσθαι παρέχοντες; Ὅτ' ἀν γάρ οἱ μὲν τῶν μηδὲν αὔτοῖς προσκόντων, οἱ δὲ τῶν πολλῷ μειζόνων τῆς οἰκείας δυνάμεως προ-

στασίαν ἐμπιστευθώσιν, οὐδὲν Εὐρίπου τὴν Ἐκκλησίαν διαφέρειν ποιοῦσιν.

ις'. Ἐγώ δὲ πρότερον τῶν ἔξιθεν ἀρχόντων κατεγέλων, ὅτι τὰς τῶν τιμῶν διανομάς, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τῆς ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρημάτων καὶ πλήθους ἐτῶν καὶ ἀνθρωπίνης ποιοῦνται προστασίας ἐπεὶ δὲ ἦκουσα, ὅτι αὕτη ἡ ἀλογία καὶ εἰς τὰ ἡμέτερα εἰσεκώμασεν, οὐκ ἔτι δύοις ἐποιούμην τὸ πρᾶγμα δεινόν. Τί γὰρ θαυμαστὸν, ἀνθρώπους βιωτικοὺς, καὶ δόξης τῆς παρὰ τῶν πολλῶν ἐρῶντας, καὶ χρημάτων ἔνεκα πάντα πράττοντας, ἀμαρτάνειν τοιαῦτα ὅπου γε οἱ πάντων ἀπηλλάχθαι προσποιούμενοι τούτων, οὐδὲν ἄμεινον ἔκείνων διάκεινται, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν οὐρανίων τὸν ἀγῶνα ἔχοντες, ὡς περὶ πλέθρων γῆς, ἢ ἐτέρου τινὸς τοιούτου, τῆς βουλῆς αὐτοῖς προκειμένης, ἀπλῶς ἀνθρώπους ἀγελαίους λαβόντες ἐφιστᾶσι πράγμασι τοιούτοις, ὑπὲρ ὃν καὶ τὴν ἑαυτοῦ κενῶσαι δόξαν, καὶ ἀνθρωπος γενέσθαι, καὶ δούλου μορφὴν λαβεῖν (α), καὶ ἐμπτυνθῆναι, καὶ ραπισθῆναι (β), καὶ θάνατον τὸν ἐπονεῖδιστον ἀποθανεῖν διὰ τῆς σαρκός, οὐ παρητάστατο ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ παῖς. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων οὗτοι ἵσανται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔτερα πραστιθέασιν ἀτοπώτερα. Οὐ γὰρ τοὺς ἀναξίους ἐγκρίνουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἐκβάλλουσιν. “Ωσπερ γάρ δέον ἀμφοτέρωθεν λυμήνασθαι τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀσφάλειαν, ἢ ὥσπερ οὐκ ἀρκούσης τῆς προτέρας προφάσσεως ἐκκαῦσαι τοῦ Θεοῦ τὴν ὄργὴν, οὕτω τὴν δευτέραν συνῆψαν, οὐχ ἡττον οὔσαν χαλεπήν. Καὶ γάρ ἐξ ἵσης οἷμαι εἰναι δεινὸν, τό τε τοὺς χρησίμους ἀπείργειν, καὶ τὸ τοὺς ἀγρείους εἰσωθεῖν. Καὶ τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα μηδαμόθεν παραμυθίαν εὑρεῖν μηδὲ ἀναπνεῦσαι δυνηθῆ τοῦ Χριστοῦ τὸ ποίμνιον. Ταῦτα οὖν οὐ μυρίων ὀξεῖα σκηπτῶν; Ταῦτα οὐ γεέννης σφροδροτέρας, οὐ ταύτης μόνον τῆς ἡπειρημένης ἡμῖν; Ἄλλ' ὅμως ἀνέχεται καὶ φέρει τὰ τοσαῦτα κακά, δι μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν καὶ ζῆν (γ). Καὶ πῶς ἀν τις αὐτοῦ τὴν φιλαγθρωπίαν θαυμάσειε; Πῶς

(α) Πρὸς Φιλιππούς. Β', 7.

(β) Ματθ. Κε', 67.

(γ) Ἰεζεκιὴλ ΙΙΙ', 23.

ἄν ἐκπλαγεῖη τὸν ἔλεον; Οἱ τοῦ Χριστοῦ τὰ τοῦ Χριστοῦ διαφείρουσιν ἔχθρῶν καὶ πολεμίων μᾶλλον ὁ δὲ ἀγαθὸς ἔτι χροστεύεται, καὶ εἰς μετάνοιαν καλεῖ. Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι. Πόστο φιλανθρωπίας ἀβύσσος παρὰ σοὶ; πόσος ἀνεξικακίας πλοῦτος; Οἱ, διὰ τὸ δόνομα τὸ σὸν, ἐξ εὐτελῶν καὶ ἀτέμων ἔντιμοι καὶ περίθλεπτοι γεγονότες, τῇ τιμῇ κατὰ τοῦ τετιμηκότος κέχρονται, καὶ τολμῶσι τὰ ἀτόλμητα, καὶ ἐνυθρίζουσιν εἰς τὰ ἄγια, τοὺς σπουδαίους ἀπωθούμενοι καὶ ἐκβάλλοντες, ἵνα ἐν ἡρεμίᾳ πολλῆ, καὶ μετὰ ἀδείας τῆς ἐσχάτης, οἱ πονηροὶ πάντα, δσαπερ ἀν ἑθέλωσιν, ἀνυπέπωσι. Καὶ τούτου δὲ τοῦ δεινοῦ τὰς αἰτίας εἰ θέλεις μαθεῖν, ὅμοιας ταῖς προτέραις εὑρήσεις. Τὴν μὲν γάρ ρίζαν καὶ (ώς ἀν τις εἶποι) μητέρα μίαν ἔχουσι, τὴν βασικανίαν· αὗται δὲ οὐ μιᾶς εἰσιν ἴδεις, ἀλλὰ διεστήκασιν. 'Ο μὲν γάρ, ἐπειδὴ νέος ἐστιν, ἐκβαλλέσθω, φρσίν· ὁ δὲ, ἐπειδὴ κολακεύειν οὐκ οἰδεν· ὁ δὲ, ἐπειδὴ τῷ δεῖνι προσέκρουσε· καὶ ὁ μὲν, ἵνα μὴ ὁ δεῖνα λυπήται, τὸν μὲν ὑπ' αὐτοῦ διοθέντα ἀποδοκιμασθέντα, τοῦτον δὲ ἐγκεκριμένον ὄρῳ· ὁ δὲ, ἐπειδὴ χρωστός ἐστι καὶ ἐπιεικῆς· ὁ δὲ, ἐπειδὴ τοῖς ἀμαρτάνουσι φοβερός· ὁ δὲ, δι' ἀλλην αἰτίαν τοιαύτην· οὐδὲ γάρ ἀποροῦσι προφάσεων, ὅσων ἀν ἑθέλωσιν· ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὄντων ἐστὶν αὐτοῖς αἰτιᾶσθαι, ὅτ' ἀν μηδὲν ἔχωσιν ἔτερον· ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ δεῖν ἀθρόως εἰς ταύτην ἀγεθαῖ καὶ τὴν τιμὴν, ἀλλ' ἡρέμα καὶ κατὰ μικρόν· καὶ ἑτέρας, ὅσας ἀν βούλωνται, δύναινται, αἴτιας εὑρεῖν. 'Εγὼ δὲ ἡδέως ἐνταῦθα ἐρήσομαι, Τί οὖν δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ποιεῖν, τοσούτοις μαχόμενον πνεύμασι; πῶς πρὸς τοσαῦτα στήσεται κύματα; πῶς πάσας ταύτας ἀπώσεται τὰς προσβολάς; "Αν μὲν γάρ δόθῷ λογισμῷ τὸ πρᾶγμα διαθῆ, ἔχθροι καὶ πολέμοις καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς αἰρεθεῖσιν ἀπαντεῖς, καὶ πρὸς φιλονεικίαν τὴν ἐκείνου ἀπαντα πράττουσι, στάσεις καθ' ἑκάστην ἐμβάλλοντες τὴν ἡμέραν, καὶ σκάμματα μυρία τοῖς αἰρεθεῖσιν ἐπιτιθέντες, ἕως ἂν ἡ τούτους ἐκβάλωσιν, ἢ τοὺς αὐτῶν εἰσαγάγωσιν. Καὶ γίγνεται παραπλήσιον, οἷον ἀν εἰ τις κυρενήτης ἔνδον ἐν τῇ νηὶ τῇ πλεούσῃ πειρατὰς ἔχοι συμπλέοντας, καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖς ναύταις, καὶ τοῖς ἐπιβάταις συνεγῶς καὶ καθ' ἑκάστην ἐπιβουλεύοντας ὥραν. "Αν δὲ τὴν πρὸς ἐκείνους γάριν

προτιμήσῃ τῆς αύτοῦ σωτηρίας, δεξάμενος οὓς οὐκ ἔδει, ἔξει μὲν τὸν Θεόν ἀντ' ἐκείνων ἔχθρόν οὗ τὸ γένοιτ' ἀν χαλεπώτερον; καὶ τὰ πρὸς ἐκείνους δὲ αὐτῷ δυσκολώτερον ἢ πρότερον διακείσεται, πάντων συμπραττόντων ἀλλήλοις, καὶ τούτων μᾶλλον ισχυρῶν γινομένων (α). "Ωσπερ γὰρ ἀγρίων ἀνέμων ἐξ ἐναντίας προσπεσόντων ἀλλήλοις, τὸ τέως ἡσυχάζον πέλαγος μαίνεται ἐξαρψην καὶ κορυφοῦται, καὶ τοὺς ἐμπλέοντας ἀπόλλυσιν οὕτω καὶ ἡ τῆς Ήπειροῦ οἰκοδομὴ γαλήνη, δεξαμένη φθόρους ἀνθρώπους, ζάλης καὶ ναυαγίων πληροῦται πολλῶν.

Ι᷍. Ἔννοισον οὖν, διποτὸν τινα εἶναι χρὴ τὸν πρὸς τοσοῦτον μέλλοντα ἀνθέξειν χειμῶνα, καὶ τοσαῦτα καλύμματα τῶν κοινῇ συμφερόντων διαθήσειν καλῶς. Καὶ γὰρ καὶ σεμνόν, καὶ ἀτυχόν, καὶ φοβερόν, καὶ προσκνήν, καὶ ἀρχικόν, καὶ κοινωνικόν, καὶ ἀδέκαστον, καὶ θεραπευτικόν, καὶ ταπεινόν, καὶ ἀδούλωτον, καὶ σφοδρόν, καὶ ἡμεροεῖναι δεῖ, ἵνα πρὸς ἄπαντα ταῦτα εὔκλως μάχεσθαι δύνηται· καὶ τὸν ἐπιτήδειον μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας, καὶ ἄπαντες ἀντιπίπτωσι, παράγειν· καὶ τὸν οὐ τοιοῦτον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐξουσίας, καὶ ἄπαντες συμπνέωσι, μὴ προσίσθαι ἀλλ᾽ εἰς ἕν μόνον ὁρᾶν, τὴν Ἐπικλησιαστικὴν οἰκοδομὴν, καὶ μηδὲν πρὸς ἀπέχθειαν ἢ γάριν ποιεῖν. Ἄρα σοι δοκοῦμεν εἰκότως παρητῆσθαι τοῦ πράγματος τούτου τὴν διακονίαν; καὶ τοί γε οὕπω πάντα διηλθούν πρὸς σέ· ἔχω γὰρ καὶ ἔτερη λέγειν. Ἀλλὰ μὴ ἀποκάμης ἀνδρὸς φίλου καὶ γνησίου, βουλομένου σε πείθειν ὑπὲρ ὧν ἐγκαλεῖς, ἀνεγόμενος. Οὐδὲ γὰρ πρὸς τὴν ἀπολογίαν σοι, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν, ταῦτα χρήσιμα ἔστι μόνον· ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τοῦ πράγματος τὴν διοίκησιν τάχα οὐ μικρὸν συμβαλεῖται κέρδος. Καὶ γὰρ ἀναγκαῖον, τὸν μέλλοντα ἐπὶ ταύτην ἔρχεσθαι τοῦ βίου τὴν ὄδον, πρότερον ἄπαντα διερευνησάμενον καλῶς, οὕτως ἀψασθαι τῆς διακονίας. Τί δήποτε; ὅτι, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τὸ γοῦν μὴ ζενοπαθεῖν, ἡνίκα ἀν ταῦτα προσπίπτῃ, περιέσται τῷ πάντα εἰδότι σαρῆς. Βούλει οὖν ἐπὶ τὴν τῶν χηρῶν προστασίαν ἴωμεν πρότερον, ἢ τὴν τῶν παρθένων κατεργαμονίαν, ἢ τοῦ δικαστικοῦ μέρους τὴν δυσχέρειαν; Καὶ γὰρ

(α) γινομένων.—Ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ. γε γομένων.

ἔφ' ἐκάστου τούτων διάφορος ἡ φροντίς, καὶ τῆς φροντίδος μείζων ὁ φόβος. Καὶ πρῶτον, ἵνα ἀπὸ τοῦ τῶν ἄλλων εὔτελεστέρου δοκοῦντος εἶναι ποιησώμεθα τὴν ἀρχὴν, ἡ τῶν χηρῶν θεραπεία δοκεῖ μὲν μέχρι τῆς τῶν χρημάτων δαπάνης τοῖς ἐπιμελουμένοις αὐτῶν παρέχειν τὴν φροντίδα (α'). τὸ δὲ οὐ τοιοῦτον ἔστιν, ἀλλὰ πολλῆς δεῖται κάνταῦθα τῆς ἐξετάσεως, ὅτ' ἀν αὐτὰς καταλέγειν δέη (β'): ὡς τό γε ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν αὐτὰς ἐγγράφεσθαι, μυρία εἰργάσατο δεινά. Καὶ γάρ οἴκους διέφθειραν, καὶ γάμους διέσπασαν, καὶ ἐπὶ κλοπαῖς πολλάκις καὶ ἐπὶ καπηλείαις, καὶ ἑτεροις τοιούτοις ἀσχημονοῦσαι ἐάλωσαν. Τὸ δὲ τὰς τοιαύτας ἀπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας τρέφεσθαι χρημάτων, καὶ παρὰ Θεοῦ τιμωρίαν, καὶ παρὰ ἀνθρώπων φέρει τὴν ἐσχάτην κατάγνωσιν, καὶ τοὺς εὗ ποιεῖν βούλομένους, ὀκνηροτέρους καθίστησι. Τίς γάρ ἀν ἔλοιτό ποτε, & τῷ Χριστῷ προσετάχθη δοῦναι χρήματα, ταῦτα ἀναλίσκειν εἰς τοὺς τὸ τοῦ Χριστοῦ διαβάλλοντας ὄνομα; Διὰ ταῦτα πολλὴν δεῖ καὶ ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὴν ἐξετασιν, ὡς μὴ μόνον τὰς εἰρημένας, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ἑαυταῖς ἀρκεῖν δυναμένας τὴν τῶν ἀδυνάτων λυμαίνεσθαι τράπεζαν. Μετὰ δὲ τὴν ἐξετασιν ταύτην, ἔτερα διαδέχεται φροντίς οὐ μικρή, ἵνα αὐταῖς τὰ τῆς τροφῆς ἀθρόως, ὥσπερ ἐκ πηγῶν, ἐπιφέρει, καὶ μὴ διαλιμπάνῃ ποτέ. Καὶ γάρ ἀκρότερόν πως κακὸν ἡ ἀκούσιος πενία, καὶ μεμψίμοιρον, καὶ ἀγάριστον· καὶ δεῖ πολλῆς μὲν τῆς συνέσεως, πολλῆς δὲ τῆς σπουδῆς, ὥστε αὐτῶν ἐμφράττειν τὰ στόματα, πᾶσαν ἐξαιροῦντα κατηγορίας πρόφασιν. Οἱ μὲν οὖν πολλοί, ὅτ' ἀν τινα ἴδωσι χρημάτων κρείττονα, εὐθέως αὐτὸν ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς ταύτην ἀποφαίνονται τὴν οἰκονομίαν. Ἔγὼ δὲ οὐχ ἡγοῦμαί ποτε ταύτην αὐτῷ τὴν μεγαλοψυχίαν ἀρκεῖν μόνον, ἀλλὰ δεῖν μὲν αὐτὴν πρὸ τῶν ἄλλων ἔχειν (χωρὶς γάρ ταύτης λυμεὸν δὲν εἴη μᾶλλον ἢ προσάτης, καὶ λύκος ἀντὶ ποιμένος), μετὰ δὲ αὐτῆς καὶ ἔτέρων δεῖ ζητεῖν, εἰ κεκτημένος τυγχάνοι. Αὕτη δέ ἔστιν ἡ πάντων αἰτία ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν, ἀνεξικαία, ὥσπερ εἴς τινα εὔδιον λιμένα ὄρμη.

(α') Α' πρὸς Τιμόν. Ε', 46.

(β') Αὐτοθ. 9.

ζουσα και παραπέμπουσα τὴν ψυχὴν. Τὸ γὰρ τῶν χηρῶν γένος, και διὰ τὴν πενίαν, και διὰ τὴν ἡλικίαν, και διὰ τὴν φύσιν, ἀμέτρω τινὶ κέχρονται παρόψισί (οὗτο γὰρ ἄμεινον εἰπεῖν) και βοῶσιν ἀκαίρως, και αἰτιῶνται μάτην, και ἀποδύονται ὑπὲρ ὅν χάριν εἰδέναι ἐχρῆν, και κατηγοροῦσιν ὑπὲρ ὅν ἀποδέχεσθαι ἔδει. Καὶ δεῖ τὸν προεστῶτα ἀπαντα φέρειν γενναῖος, και μήτε πρὸς τὰς ἀκαίρους ἐνοχλήσεις, μήτε πρὸς τὰς ἀλόγους παροξύνεσθαι μέμψεις. Ἐλεεῖσθαι γὰρ ἐκεῖνο τὸ γένος, ὑπὲρ ὅν δυστυχοῦσιν, οὐχ ὑθρίζεσθαι, δίκαιον ὡς τόγε ἐπεμβαίνειν αὐτῶν ταῖς συμφοραῖς, και τῇ διὰ τὴν πενίαν ὀδύνῃ τὴν ἀπὸ τῆς ὕθρεως προστιθέναι, τῆς ἐσχάτης ὡμότητος ἀν εἴη. Διὰ τοῦτο καὶ τις ἀνὴρ σοφώτατος, εἰς τὸ τῷ φιλοκερδὲς και τὸ ὑπεροπτικὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπιδῶν, και τῆς πενίας τὴν φύσιν καταμαθὼν, δεινὴν οὖσαν και τὴν γενναιοτάτην ψυχὴν καταβαλεῖν, και πεῖσαι περὶ τῶν αὐτῶν ἀναισχυντεῖν πολλάκις· ἵνα μὴ τις αἰτούμενος παρ' αὐτῶν ὁργίζηται, μηδὲ τῷ συνεγεῖ τῆς ἐντεύξεως παροξυνθεὶς, πολέμιος, δι βοηθεῖν ὄφελων, γένηται, παρασκευάζει προσηνῆ τε αὐτὸν και εὐπρόσιτον εἶναι τῷ δειρμένῳ, λέγων· «Κλίνον πτωχῷ ἀλύπως τὸ νοῦς σου, και ἀποκρίθητι αὐτῷ ἐν πραότητι εἰρηνικά» (α) και τὸν παροξύνοντα ἀφεῖς, (τι γὰρ ἀν τις τῷ κειμένῳ λέγοι;) τῷ δυναμένῳ τὴν ἐκείνου φέρειν ἀσθένειαν διαλέγεται, παρακαλῶν, τῷ τε ἡμέρῳ τῆς ὕψεως, και τῇ τῶν λόγων πραότητι πρὸ τῆς δόσεως αὐτὸν ἀνορθοῦν. "Αν δέ τις τὰ μὲν ἐκείνων μὴ λαμβάνῃ, μυρίοις δὲ αὐτὰς ὀνείδει περιβάλλῃ, και ὑθρίζῃ, και παροξύνηται κατ' αὐτῶν, οὐ μόνον οὐκ ἐπεκούφισε τὴν ἀπὸ τῆς πενίας ἀθυμίαν τῷ δούναι, ἀλλὰ και μείζον ταῖς λοιδορίαις εἰργάσατο τὸ δεινόν. Καὶ γὰρ λιαν ἀναισχυντεῖν βιάζωνται διὰ τὴν τῆς γαστρὸς ἀνάγκην, ἀλλ' ὅμως ἀλγοῦσιν ἐπὶ τῇ βίᾳ ταύτῃ. "Οτ' ἀν οὖν διὰ μὲν τὸ τοῦ λιμοῦ δέος προσαιτεῖν ἀναιγκάζωνται, διὰ δὲ τὸ προσαιτεῖν ἀναιδεύεσθαι, διὰ δὲ τὸ ἀναιδεύεσθαι πάλιν ὑθρίζωνται, ποικίλη τις και πολὺν φέρουσα τὸν ζόφον ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐκείνων κατασκήπτει τῆς ἀθυμίας ἡ δύναμις. Καὶ δεῖ τὸν τούτων ἐπιμελούμενον ἐπὶ

(α) Σοφ. Σειράχ, 5', 8.

τοσούτον είναι μακρόθυμον, ώς μὴ μόνον αὐταῖς μὴ πλεονάζειν τὴν ἀθυμίαν ταῖς ἀγανακτήσεσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς οὔσης τὸ πλέον κοιμίζειν διὰ τῆς παρεκκλήσεως. "Ωσπερ γάρ ἐκεῖνος ὁ ὑδρισθεὶς ἐν πολλῇ περιουσίᾳ, οὐκ αἰσθάνεται τῆς ἀπὸ τῶν χρημάτων ὡρελείχς, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὕδρεως πληγὴν, οὕτω καὶ οὗτος ὁ προσκνητός λόγον ἀκούσας, καὶ μετὰ παρεκκλήσεως τὸ διδόμενον δεξάμενος, γάννυται πλέον καὶ χαίρει, καὶ διπλοῦν αὐτῷ τὸ δοθὲν τῷ τρόπῳ γίνεται. Καὶ ταῦτα οὐκ ἀπ' ἔμπιπτοῦ, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνου τοῦ τὰ πρότερη παραπομπής φέρεται· «Τέκνον, γάρ φησιν, ἐν ἀγαθοῖς η μὴ δῆθς μᾶρον, καὶ ἐν πάσῃ δόσει λύπην λόγων. Οὐχὶ καύσωνας ἄναπαύσει δρόσος; οὕτω κρεῖσσον λόγος η δόσις· ίδοι γάρ λόγος ὑπὲρ δόμα ράγαθὸν, καὶ ἀμφότερος παρὰ ἀνδρὶ κεχαριτωμένῳ» (α). Οὐκ ἐπιεικὴ δὲ μόνον καὶ ἀνεξίκακον τὸν τούτων προστάτην, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὸν οὐχ ἥπτον είναι χρή· ὡς ἐάν τοῦτο ἀπῆ, πάλιν εἰς τὴν ἵσην περιέσταται ζημιὰν τὰ τῶν πεγκτῶν χρήματα. "Ηδη γάρ τις ταύτην πιστεύθεις τὴν διακονίαν, καὶ χρυσὸν συναγαγὼν πολὺν, αὐτὸς μὲν οὐ κατέφαγεν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τοὺς δεομένους, πλὴν ὀλίγων, ἀνάλωσε· τὸ δὲ πλέον κατορύξας ἐφύλαττεν, ἔως οὖν καιρὸς χαλεπὸς ἐπιστάτας παρέδωκεν αὐτὰ ταῖς τῶν ἐναγτίων χερσὶ. Πολλῆς οὖν δεῖ τῆς προμηθείας, ὡς μήτε πλεονάζειν, μήτε ἐλλείπειν τῆς Ἐκκλησίας τὴν περιουσίαν· ἀλλὰ πάντα μὲν σκορπίζειν ταχέως τοῖς δεομένοις τὰ ποριζόμενα, ἐν δὲ ταῖς τῶν ἀρχομένων προαιρέσεσι συνάγειν τῆς Ἐκκλησίας τοὺς θησαυρούς. Τὰς δὲ τῶν ξένων ὑποδοχὰς, καὶ τὰς τῶν ἀσθενούντων θεραπείας, πόστις μὲν οἵει δεῖσθαι χρημάτων δαπάνης; πόστις δὲ τῆς τῶν ἐπιστατούντων ἀκριβείας τε καὶ συνέσεως; Καὶ γάρ τῆς εἰρημένης ἀναλώσεως ταύτην ἥπτονα μὲν οὐδαμῶς, πολλάκις δὲ καὶ μείζονα είναι ἀνάγκη καὶ τὸν ἐπιστατοῦντα, ποριστικόν τινα μετ' εὐλαβείξ καὶ φρονήσεως, ὡς παρασκευάζειν καὶ φιλοτίμως καὶ ἀλύπως διδόναι τοὺς κεκτημένους τὰ παρ' ἔκυπτῶν, ἵνα μὴ τῆς τῶν ἀσθενούντων ἀναπαύσεως προνοῶν, τὰς τῶν παρεχόντων πλήττη τη ψυχάς. Τὴν δὲ μακροθυμίαν (β) καὶ τὴν σπουδὴν πολὺ πλέονα

(α) Σειράχ, III', 45—47.

(β) μακροθυμίαν—ἐκ τοῦ Σ., Ἐγ τῷ Μ., προθυμίαν
ΤΟΜ. Δ'.

ένταῦθα ἐπιδείκνυσθαι δεῖ. Δυσάρεστον γάρ πως οἱ νοσοῦντες χρῆμα καὶ ράθυμον. Κανὸν μὴ πολλὴ πανταχόθεν εἰσφέρηται ἀκριβεῖαι καὶ φροντὶς, ἀρκεῖ καὶ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο παροφθὲν μεγάλα ἔργασσασθαι τῷ νοσοῦντι κακό.

ιη'. Ἐπὶ δὲ τῆς τῶν παρθένων ἐπιμελείας τοσούτῳ μεῖζων ὁ φόβος, ὅσῳ καὶ τὸ κτῆμα τιμιώτερον, καὶ βασιλικωτέρα αὕτη τῶν ἄλλων ἡ ἀγέλη. "Πλὴν γάρ καὶ εἰς τὸν τῶν ἀγίων τούτων χορὸν μυρίαι, μυρίων γέμουσαι κακῶν, εἰσεκώμασαν. Μεῖζον δὲ ἐνταῦθα τὸ πένθος. Καὶ καθάπερ οὐκ ἵσον, κόρην τε ἐλευθέραν καὶ τὴν ταύτης θεράπαιναν ἀμαρτεῖν· οὕτως οὐδὲ παρθένον καὶ χήραν. Ταῖς μὲν γάρ καὶ ληρεῖν, καὶ λοιδορεῖσθαι πρὸς ἄλλήλας, καὶ κολακεύειν, καὶ ἀναισχυντεῖν, καὶ πανταχοῦ φαίνεσθαι, καὶ τὸ περιέντα τὴν ἀγορὰν, γέγονεν ἀδιάφορον· ἡ δὲ παρθένος ἐπὶ μεῖζοσιν ἀπειδύσατο, καὶ τὴν ἀνωτάτω φιλοσοφίαν ἔζηλωσε, καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων πολιτείαν δεῖξαι ἐπὶ τῆς γῆς ἐπαγγέλλεται, καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς ταύτης τὸ τῶν ἀσωμάτων αὐτῇ δυνάμεων κατορθώσαι πρόκειται. Καὶ οὐ δεῖ οὔτε προόδους περιττὰς ποιεῖσθαι καὶ πολλὰς, οὔτε ῥήματα αὐτῇ φιέγγεσθαι εἰκῇ καὶ μάτην ἐφείται λοιδορίας δὲ καὶ κολακείας οὐδὲ τούνομα εἰδέναι χρή. Διὰ τοῦτο ἀσφαλεστάτης φυλακῆς, καὶ πλείονος δεῖται τῆς συμμαχίας. "Ο τε γάρ τῆς ἀγιωσύνης ἔχθρὸς ἀεὶ καὶ μᾶλλον αὐταῖς ἐφέστηκε, καὶ προσεδρεύει, καταπιεῖν ἔτοιμος, εἴπου τις ἔξοιλισθήσει καὶ καταπέσοι· ἀνθρώπων τε οἱ ἐπιθουλεύοντες πολλοί· καὶ μετὰ τούτων ἀπάντων ἡ τῆς φύσεως μανία· καὶ ἀπλῶς πρὸς διπλοῦν τὸν πόλεμον ἡ παράταξις αὐτῇ, τὸν μὲν ἔξωθεν προσβάλλοντα, τὸν δὲ ἕσωθεν ἐνοχλοῦντα. Διὰ ταῦτα τῷ γοῦν ἐπιστατοῦντι πολὺς μὲν ὁ φόβος, μεῖζων δὲ ὁ κίνδυνος καὶ ἡ ὁδύνη, εἴ ποτέ τι τῶν ἀβουλήτων (θ μὴ γένοιτο) συμβαλη ποτέ. Εἰ γάρ «Πατρὶ θυγάτηρ πάποκρυψος ἀγρυπνίᾳ, καὶ ἡ μέριμνα αὐτῆς ἀφιεῖται ὑπονομα (α), ὅπου περὶ τοῦ στειρωθῆναι ἡ παρακμάσαι ἡ μισηθῆναι τοσοῦτον δέος· τί πείσεται ὁ τούτων μὲν οὐδὲν, ἔτερα δὲ τούτων πολὺ μεῖζον μεριμνῶν; Οὐ γάρ ἀνὴρ ἐνταῦθα ὁ ἀθετούμενος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χριστός· οὐδὲ μέχρις ὄνειδῶν ἡ στείρωσις, ἀλλ' εἰς ἀπώλειαν

(α) Σοφ. Σειρ. ΜΒ', 9.

ψυχῆς τελευτᾶς τὸ δινόν. ὅταν γάρ δένδρον, φησὶ, μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεταιν (α). Καὶ μισηθεῖσῃ δὲ παρὰ τοῦ νυμφίου, οὐκ ἀρκεῖ λαβεῖν ἀποστασίου βιβλίον καὶ ἀπειλεῖν ἀλλὰ κόλασιν αἰώνιον τοῦ μίσους διδωσι τὴν τιμωρίαν. Καὶ δὲν κατὰ σάρκα πατήρ, πολλὰ ἔχει τὰ ποιοῦντα αὐτῷ τὴν φυλακὴν εὔκολον τῆς θυγατρός· καὶ γάρ καὶ οἱ μάτηρ, καὶ τροφός, καὶ Θεραπειῶν πλάθος, καὶ οἰκεῖς ἀσφάλεια συναντιλαμβάνεται τῷ γεννηταχμένῳ πρὸς τὴν τῆς παρθένου τήρησιν. Οὕτε γάρ εἰς ἀνγορὰν αὐτὴν ἐμβάλλειν ἐφίεται συνεχῶς· οὕτε, ἡνίκα ἂν ἐμβάλλῃ, φαίνεσθαι τινι τῶν ἐντυγχανόντων ἀγαγκάζεται, τοῦ σκότους τῆς ἑσπέρας οὐχ ἥττον τῶν τῆς οἰκίας τοίχων καλύπτοντος τὴν φανῆναι μὴ βουλομένην. Ξωρὶς δὲ τούτων πάστης αἰτίας ἀπῆλλακται, ὡς μὴ ἄν ποτε εἰς ἀνδρῶν ὅψιν βιασθῆναι ἐλθεῖν. Οὕτε γάρ η τῶν ἀγαγκαλῶν φροντίς, οὕτε αἱ τῶν ἀδικούντων ἐπήρειαι, οὐδὲ ἀλλοι τοιοῦτον οὐδὲν, εἰς ἀνάγκην αὐτὴν τοιαύτης συντυχίας καθίστησιν, ἀντὶ πάντων αὐτῇ γινομένου τοῦ πατρός. Λαῦτη δὲ μίαν ἔχει φροντίδα μόνον, τὸ μηδὲν ἀνάξιον μήτε πρᾶξαι μήτε εἰπεῖν τῆς αὐτῇ προσηκούστης κοσμιότητος. Ἔνταῦθα δὲ πολλὰ τὰ ποιοῦντα τῷ πατρὶ δύσκολον, μᾶλλον δὲ καὶ ἀδύνατον, τὴν φυλακὴν. Οὕτε γάρ ἔνδον ἔχειν αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ δύναιτ' ἄν· οὕτε γάρ εὐσχήμων, οὕτε ἀκίνδυνος η τοιαύτη συνοίκησις. Κανὸν γάρ μηδὲν αὐτοὶ ζημιωθῶσιν, ἀλλ' ἀκεραίαν μείνωσι τὴν ἀγιωσύνην φυλάττοντες, οὐκ ἐλάττονα δώσουσι λόγον, ὑπὲρ ὧν ἐσκανδάλισαν ψυχῶν, ή εἰ εἰς ἀλλήλους ἀμφιτάνοντες ἔτυχον. Τούτου δὲ οὐκ ὄντος δύνατον, οὕτε τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς καταμαθεῖν εὔπορον, καὶ τὰ μὲν ἀτάκτως φερόμενα περικόψαι, τὰ δὲ ἐν τάξει καὶ ῥυθμῷ μᾶλλον ὀσκῆσαι καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀγαγεῖν· οὕτε τὰς ἔξοδους περιεργάζεσθαι ῥέδιον. Ἡ γάρ πενία, καὶ τὸ ἀπροστάτευτον, οὐκ ἀφίσσιν αὐτὸν ἀκριβῆ τῆς ἐκείνη προσηκούστης εύκοσμίας γενέσθαι ἔξεταστήν. Ὅταν γάρ ἑαυτῇ πάντα διακονεῖν ἀναγκάζηται, πολλάς, εἴ γε βούλοιτο μὴ σωφρονεῖν, τῶν προσδων τὰς προφάσεις ἔχει. Καὶ δεῖ τὸν κελεύοντα δικπλικτὸς οἶκοι μέ-

(α) Ματθ. Γ', 40.

νειν, καὶ ταύτας περικόψαι τὰς προφάσεις, καὶ τὴν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτάρκειαν παρασχόντα καὶ τὴν πρὸς ταῦτα διακόνησομένην (α) αὐτῇ. Δεῖ δὲ καὶ ἐκφορῶν καὶ πανυγχίδων ἀπείργειν. Οἶδε γάρ, οἶδεν δὲ πολυμήμανος ὅρις ἐκεῖνος, καὶ διὰ χροντῶν πράξεων τὸν αὐτοῦ παρασπείρειν ιόν. Καὶ γρὴ τὴν παρθένον πανταχόθεν τειχίζεσθαι, καὶ ὀλιγάκις τοῦ παντὸς ἐνιαυτοῦ προβαίνειν τῆς οἰκίας, ὅτ' ἀν ἀπαράτητοι καὶ ἀναγκαῖαι κατεπείγωσι προφάσεις. Εἰ δὲ λέγοι τις, οὐδὲν εἶναι τούτων ἔργον τῷ ἐπισκόπῳ μεταχειρίζειν, εῦ λίστω, ὅτι τῶν ἐφ' ἐκάστῳ γινομένων αἱ φροντίδες καὶ αἱ αἰτίαι, εἰς ἐκεῖνον ἔχουσι τὴν ἀναφοράν. Πολλῷ δὲ λυσιτελέστερον αὐτὸν ἀπαντα διακονούμενον ἀπολλάχθαι ἐγκλημάτων, ἢ διὰ τὰς τῶν ἑτέρων ἀμαρτίας ὑπομένειν ἀνάγκην ἢ τῆς διακονίας ἀφειμένον, τὰς ὑπὲρ ὅν ἔπραξαν ἔτεροι τρέμειν εὐθύνας. Πρὸς δὲ τούτοις, ὃ μὲν δι' ἑαυτοῦ ταῦτα πράττων, μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ἀπαντα διεξέρχεται ὁ δὲ ἀναγκαζόμενος, μετὰ τοῦ πείθειν τὰς ἀπάντων γνώμας, τοῦτο ποιεῖν, οὐ τοσαύτην ἔχει τὴν ἄνεσιν ἐκ τοῦ τῆς αὐτουργίας ἀφεῖσθαι, ὅτα πράγματα καὶ θορύβους διὰ τοὺς ἀντιπεπτοντας καὶ ταῖς αὐτοῦ κοίσεσι μαχομένους. Ἀλλὰ πάσας μὲν οὐκ ἀν δυναίρην καταλέγειν τὰς ὑπὲρ τῶν παρθένων φροντίδας. Καὶ γάρ καὶ ὅτ' ἀν αὐτὸς ἐγγράφεσθαι δέῃ, οὐ τὰ τυχόντα παρέχουσι πράγματα τῷ ταύτην πεπιστευμένῳ τὴν οἰκονομίαν.

ιθ'. Τὸ δὲ (6) τῶν κρίσεων μέρος, μυρίας μὲν ἔχει τὰς ἐπαγχθείξις, πολλὴν δὲ τὴν ἀσχολίαν καὶ δυσκολίας τοσαύτας, ὅσας οὐδὲ οἱ τοῖς ἔξωθεν δικάζειν καθήμενοι φέρουσι. Καὶ γάρ εὐρεῖν αὐτὸ τὸ δίκαιον, ἔργον καὶ εὑρόντα μὴ διαφθεῖραι, χαλεπόν. Οὐκ ἀσχολία δὲ μόνον καὶ δυσκολία, ἀλλὰ καὶ κίνδυνος πρόσεστιν οὐ μικρός. ⁷ Πλὴν γάρ τινες τῶν ἀσθενεστέρων πράγματιν ἐμπεσόντες, ἐπειδὴ προστασίας οὐκ ἔτυχον, ἐναυάγησκυ περὶ τὴν πίστιν. Πολλοὶ γάρ τῶν ἡδικημένων, οὐχ ἦττον τῶν ἡδικηκότων, τοὺς μὴ βοηθοῦντας μισοῦσι· καὶ οὕτε πραγμάτων διαστροφὴν, οὕτε καὶ ρῶν χαλεπότητα, οὕτε ἱεροτικῆς δυναστείας μέτρον, οὕτε ἄλλο

(α) διακονησομένην — ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ, διακονησαμένην

(β) δὲ ... προσετίθην ἐκ τοῦ Σ.

τοιούτον οὐδὲν λογίζεσθαι βούλονται· ἀλλ' εἰσὶν ἀσύγγνωστοι δικασταῖ, μίαν ἀπολογίαν εἰδότες, τὴν τῶν συνεχόντων αὐτοὺς κακῶν ἀπαλλαγήν. Οἱ δὲ μὴ δυνάμενος ταῦτην παρασχεῖν, κανὸν μυρίας λέγη προφάσεις, οὐδέποτε τὴν κατάγνωσιν φεύξεται τὴν παρ' ἐκείνων. Ἐπειδὴ δὲ προστασίας ἐμνήσθην, φέρε σοι καὶ ἑτέρων μέμψεων ἀποκαλύψω πρόφασιν. Εἰ γὰρ μὴ καθ' ἔκάστην ἡμέραν μᾶλλον τῶν ἀγοραίων περινοστεῖ τὰς οἰκίας ὃ τὴν ἐπισκοπὴν ἔχων, προσκρούματα ἐντεῦθεν ἀμύθητα. Οὐδὲ γὰρ ἀρέστοῦντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑγιαίνοντες ἐπισκοπεῖσθαι βούλονται· οὐ τῆς εὐλαβείας αὐτούς ἐπὶ τοῦτο προκαλουμένης, τιμῆς δὲ καὶ ἀξιώματος οἱ πολλοὶ ἀντιποιούμενοι μᾶλλον. Εἰ δέ ποτε συμβαίνει τινὰ τῶν πλουσιωτέρων καὶ δυνατωτέρων, χρείας τινὸς κατεπειγούσσης, εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας κέρδος, συνεγέστερον ἰδεῖν, εὐθέως ἐντεῦθεν θωπείας καὶ κολακείας προσετρίψκω δόξαν. Καὶ τὸ λέγω προστασίας καὶ ἐπισκέψεις; Ἀπὸ γὰρ τῶν προστρήσεων μόνον τοσοῦταν φέρουσιν ἐγκλημάτων ἀγθος, ὡς καὶ βαρύνεσθαι, καὶ καταπίπτειν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας πολλάκις. Ήδη δὲ καὶ βλέψματος εὐθύνας ὑπέχουσι. Τὰ γὰρ ἀπλῶς παρ' αὐτῶν γινόμενα βασανίζουσιν ἀκριβῶς οἱ πολλοὶ, καὶ μέτρον φωνῆς ἔκειταζοντες, καὶ διάθεσιν ὄψεως, καὶ ποσότητα γέλωτος. Πρὸς τὸν δεῖνα, φησὶ, δαψιλῶς ἐπεγέλασε, καὶ φαιδρῷ τῷ προσώπῳ καὶ μεγάλῃ προσεῖπε τῇ φωνῇ· ἐμὲ δὲ ἔλαττον καὶ ὡς ἔτυχε. Καὶ ἀν., πολλῶν συγκαθημένων, μὴ πανταχοῦ περιφέρη τοὺς ὄφθαλμούς διαλεγόμενος, ὅπεριν τὸ πρᾶγμα φασιν οἱ πολλοί. Τίς οὖν μὴ λίσαν ἴσχυρὸς ἀν τοσούτοις ἀν ἀρκέσειε κατηγόροις, ἢ πρὸς τὸ μηδὲ ὅλως γραφῆναι παρ' αὐτῶν, ἢ πρὸς τὸ διαφυγεῖν μετὰ τὴν γραφήν; Δεῖ μὲν γὰρ μηδὲ ἔχειν κατηγόρους· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἀπολύεσθαι τὰ παρ' ἐκείνων ἐγκλήματα· εἰ δὲ οὐδὲ τοῦτο εὔπορον, ἀλλὰ τέρπονται τινες εἰκῇ καὶ ἀπλῶς αἰτιώμενοι, γενναῖως πρὸς τὴν τῶν μέμψεων τούτων ἀθυμίαν ἵστασθαι. Οἱ μὲν γὰρ δικαίως ἐγκαλούμενος, κανὸν ἐνέγκη τὸν ἐγκαλοῦντα ῥηδίως· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι πικρότερός τις τοῦ συνειδότος κατήγορος, διὰ τοῦτο, ὅτ' ἀν ὅπ' ἐκείνου τοῦ χαλεπωτάτου πρότερον ἀλῶμεν, τοὺς ἔξωθεν ἡμερωτέρους ὅντας εὐκόλως φέρομεν. Οἱ δὲ οὐδὲν ἔκυτῷ συνειδέναι πονηρὸν ἔχων, ὅτ' ἀν ἐγκαλῆται μά-

την, καὶ πρὸς ὄργὴν ἐκφέρεται ταχέως, καὶ πρὸς ἀθυμίαν καταπίπτει ῥᾳδίως, ἂν μὴ πρότερον ἢ τῇ ψυχῇ μεμελετηκώς τὰς τῶν πολλῶν φέρειν ἀνοίας. Οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστι συκοραντούμενον εἰκῇ καὶ καταδικαζόμενον, μὴ ταράττεσθαι, καὶ πάσχειν τι πρὸς τὴν τοσαύτην ἀλογίαν. Τί ἀν τις λέγοι τὰς λύτρας, ὃς ὑπομένουσιν, ἡνίκα ἀν δέῃ τινὰ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας περικόψαι πληρῶματος; Εἴθε μὲν οὖν μέχρι λύπης ἔστατο τὸ δεινόν· νῦν δὲ καὶ ὅλεθρος οὐ μικρός. Δέος γάρ, μὴ ποτε πέρα τοῦ δέοντος κολασθεῖς ἐκεῖνος, πάθη τοῦτο δὴ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Παύλου λεγθὲν, καὶ ὑπὸ τῆς περισσοτέρας λύπης καταποθῇ (α). Πλεῖστος οὖν κἀνταῦθικ δεῖ τῆς ἀκριβείας, ὅστε μὴ τὴν τῆς ὁρελείας ὑπόθεσιν, μείζονος αὐτῷ γενέσθαι ζημίας ἀφορυμήν. Ὡς γάρ ἀν ἀμάρτη μετὰ τὴν τοιαύτην θεραπείαν ἐκεῖνος, κοινωνεῖ τῆς ἐρ̄ ἐκάστῳ τούτων ὄργης, διὰ μὴ καλῶς τὸ τραῦμα τεμάνιον ἴστρος. Πόσας οὖν χρὴ προσδοκῶν τιμωρίας, δι' ἀν μὴ μόνον ὑπὲρ ὅν αὐτὸς ἔκκαστος ἐπλημμέλησεν, ἀπικιτῆται λόγον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἑτέρων ἀμαρτηθέντων εἰς ἔσχατον καθίστηται κίνδυνον; Εἰ γάρ τῶν οἰκείων πλημμελημάτων εὐθύνης ὑπέχοντες φρίττουμεν, νές οὐ δυνητόμενοι τὸ πῦρ ἐκρυγεῖν ἐκεῖνο, τί χρὴ πείθεσθαι προσδοκᾶν, τὸν ὑπὲρ τοσούτων ἀπολογεῖσθαι μέλλοντα; "Οτι γάρ τοῦτό ἔστιν ἀληθὲς, ἀκουσον τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐκείνου, ἀλλὰ τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Κριστοῦ· «Πείθεσθε τοῖς ἡγούμενοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε, διτοι αὐτοῖς ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες» (β). Ἄρα μικρὸς οὗτος ὁ τῆς ἀπειλῆς φόβος; Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς σφόδρα ἀπειθεῖς καὶ σκληροὺς ἵκανα ταῦτα πάντα πεῖσαι, ὡς οὕτε ἀπονοίᾳ οὕτε φιλοδοξίᾳ ἀλόντες, ὑπὲρ δὲ ἐκυτῶν δεδοικότες μόνον, καὶ εἰς τὸν τοῦ πράγματος ὅγκον ἀποθλέψαντες, ταῦτην ἐφύγομεν τῇ φυγῇ.

(α) Β' πρὸς Κορινθ. Β', 7.

(β) Πρὸς Ἐρ. ΙΓ', 47.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Τάδε σέρεστιν είν τῷ δ'. λόγῳ.

- Δ. "Οτιού μόνον οι σπουδάζοντες ἐπὶ αληθεῖν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνάγκην ὑπομένοντες, ἐν οἷς ἂν ἀμάρτωσι, σφόδρα κολαζονται,
- δ'. "Οτι οἱ χειροτονοῦντες ἀναξίους, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς εἰσιν ὑπεύθυνοι τιμωρίας, καν ἀγνοῶσι τοὺς χειροτονούμενους.
- γ'. "Οτι πολλῆς τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως χρεία τῷ ἴερεῖ.
- δ'. "Οτι πρὸς τὰς ὁμάδας μάχσας καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ αἱρετικῶν παρασκευάσασθαι χρή.
- ε'. "Οτι σφόδρα ἔμπειρον εἶναι δεῖ τῇδε διαλεκτικῆς.
- Ϛ'. "Οτι τῷ μακαρίῳ Πάντῳ μάλιστα τοῦτο κατώρθωσο.
- ζ'. "Οτι οὐκ ἀπὸ τῶν σημείων μόνον λαζαρός ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν.
- η'. "Οτι καὶ ἡμᾶς τοῦτο βούλεται κατορθοῦν.
- Ϛ'. "Οτι τούτου μὴ παρόντος τῷ ἴερεῖ, πολλὴν ἀνάγκη τοὺς ἀρχομένους ζημίαν ὑφίστασθαι.

ΤΑΥΤΑ δὲ Βιστίλειος ἀκούσας, καὶ μικρὸν ἐπισχών· 'Αλλ' εἰ μὲν αὐτὸς ἐσπούδασκε, φησὶ, ταύτην κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν, εἴχεν ἄν σοι λόγον οὗτος δ φόβος. Τὸν γάρ ὅμολογήσαντα ἐπιτάδειον εἶναι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος διοίκησιν, τῷ σπουδάσκι λαζεῖν, οὐκ ἔστι μετὰ τὸ πιστεύθηναι, ἐν οἷς ἂν σφίλληται, καταφεύγειν εἰς ἀπειρίαν προλαβθών γάρ αὐτὸς ἐχυτῷ ταύτην ἀφείλετο τὴν ἀπολογίαν τῷ προσδραμεῖν, καὶ ἀρπάσαι τὴν διακονίαν, καὶ οὐκ ἔτι ἂν δύναιτο λέγειν, δέκων καὶ εἰθελοντῆς ἐπὶ τοῦτο ἐλθὼν, ὅτι ἀκον τὸ δεῖνα ἡμαρτον, καὶ ἀκον τὸν δεῖνα διέφθειρα. Ἐρεῖ γάρ πρὸς αὐτὸν δ ταύτην αὐτῷ τότε δικάζων τὴν δίκην, Καὶ τί δήποτε τοσαύτην σεαυτῷ συνειδής ἀπειρίαν, καὶ οὐκ ἔχων διάνοιαν ἵκανὴν πρὸς τὸ μεταχειρίσκει τὴν τέχνην ταύτην ἀναμαρτήτως, ἐσπευσας, καὶ ἐτόλμησκε μετζον τῆς οἰκείας δυνάμεως ἀναδέξασθαι πράγματα; Τίς δὲ καταναγκάσας; Τίς ὁ πρὸς βίαν ἐλκύσας ἀποπνήσκωντα καὶ φεύγοντα; 'Αλλ' οὐ σύ γε τούτων οὐδὲν ἀκούσῃ

ποτέ. Οὔτε αὐτὸς γάρ ἔχοις τοιοῦτόν τι σκυτοῦ καταγγῶναι· καὶ καὶ πᾶσίν ἐστι καταφανὲς, ὅτι οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν ὑπὲρ ταῦτης ἐσπούδασις τῆς τιμῆς, ἀλλ' ἔτερων γέγονε τὸ κατόρθωμα. Καὶ διπερ ἐκείνους ἐν τοῖς ἀμαρτήμασιν οὐκέπισιν ἔχειν συγγνώμην, τοῦτο σοι πολλὴν παρέχει πρὸς ἀπολογίαν τὴν ὑπόθεσιν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. — Πρὸς ταῦτα ἐγὼ κινήσας τὴν κερυλήν, καὶ μεταδιάσας ἡρέμα, ἐθιζύμαζόν τε αὐτὸν τῆς ἀπλότητος, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· Ἐθουλόμην καὶ αὐτὸς ταῦτα οὕτως ἔχειν, ὡς ἔρης, ὃ πάντων ἀγαθώτατε σὺ, οὐχ ἵνα δέξασθαι μυνηθῇ τοῦτο, διπερ ἔφυγον νῦν. Εἰ γάρ καὶ μηδεμίᾳ μοι προύκειτο κόλασις, ὡς ἔτυχε καὶ ἀπείρως ἐπιμελουμένῳ τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐμοὶ πάσης τιμωρίας χαλεπώτερον ἦν αὐτὸν, τὸ πιστευθέντα πράγματα οὕτω μεγάλα, περὶ τὸν πιστεύσαντα οὕτω φανῆναι κακόν. Τίνος οὖν ἔνεκεν ηὐχόμυνη τὴν δόξαν σου ταῦτην μὴ διαπεσεῖν; ἵνα τοῖς ἀθλοῖς καὶ ταλαιπώροις, (οὗτῳ γάρ δεῖ καλεῖν τοὺς οὐχ εὑρόντας καλῶς ταῦτης προστῆναι τῆς πραγματείας, καὶ μυριάκις αὐτοὺς πρὸς ἀνάγκην ἥχθαι λέγης, καὶ ἀγνοοῦντας ἀμαρτεῖν) ἵνα τούτοις διαφυγεῖν γένηται τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄσθετον, καὶ τὸ σκότος τὸ ἔξωτερον, καὶ τὸν σκάληκα τὸν ἀτελεύτητον, καὶ τὸ διγοτομηθῆναι, καὶ τὸ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν ἀπολέσθαι. Ἀλλὰ τί σοι πάθω; Οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Καὶ, εἰ βούλεις γε, ἀπὸ τῆς βασιλείας πρῶτον, ἢ οὐ τοσοῦτος, θεος τῆς ἱερωσύνης τῷ Θεῷ λόγος, παρέξω σοι τούτων, ὃν εἶπον, τὴν πίστιν. Ο Σωκόλ ἐκείνος, ὁ τοῦ Κεῖς υἱός, οὐκ αὐτὸς σπουδάσας ἐγένετο βασιλεύς (α). ἀλλ' ἀπῆλθε μὲν ἐπὶ τὴν τῶν ὄντων ζήτησιν, καὶ ὑπὲρ τούτων ἐρωτήσων τὸν Προφήτην ἤρχετο· δέ δὲ αὐτῷ περὶ τῆς βασιλείας διελέγετο. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἐπέδραμε, καίτοι παρὰ ἀνδρὸς ἀκούσων Προφήτου· ἀλλὰ καὶ ανεδύστο, καὶ προήτετο, λέγων· «Τίς εἰμι ἐγώ, καὶ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου;» Τί οὖν; Ἐπειδὴ κακός ἐχρήσκτο τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ διοθείσῃ τιμῆς, ἴσχυσεν αὐτὸν ἐξελέσθαι ταῦτα τὰ φήματα τῆς τοῦ βασιλεύσαντος αὐτὸν διγῆς; Οὐδαμῶς (β). Καίτοι

(α) Α' Βασιλ. Θ', 3 καὶ ἐπόμ.

(β) Οὐδαμῶς — προστέθη ἐκ τοῦ Σ.

γε ἐντὸν λέγειν πρὸς τὸν Σχμουὴλ ἔγκαλοῦντα αὐτῷ· Μή γὰρ αὐτὸς ἐπέδραμον τῇ βασιλείᾳ; Μή γὰρ ἐπεπήδησα ταύτῃ τῇ δυνάστειᾳ; Τὸν τῶν ἴδιωτῶν ἐδουλόμην βίον ζῆν, τὸν ἀπράγμονα καὶ ἡσυχίον σὺ δέ με εἰπὲ τοῦτο εἴλκυστας τὸ ἀξίωμα. Ἐν ἑκάνη μένων τῇ ταπεινόττῳ, εὔκόλως ἀν ταῦτα εἰςέκλινε τὰ προσκρούματα· οὐ γὰρ δῆπου τῶν πολλῶν εἰς ἀν καὶ ἀσήμων, εἰπὲ τοῦτο ἀν ἔξεπέμφθην τὸ ἔργον οὐδὲ ἀν ἐμοὶ τὸν πρὸς τοὺς Ἀμαληκίτας πόλεμογενεῖσιν ὁ Θεός· μὴ ἐγγειρισθεὶς δὲ, οὐκ ἀν ποτε ταύτην ἡμαρτον τὴν ἡμαρτίαν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀσθενῆ πρὸς ἀπολογίαν οὐκ ἀσθενῆ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνα, καὶ μᾶλλον ἐκκαίοντα τοῦ Θεοῦ τὴν ὄργην. Τὸν γὰρ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τιμηθέντα οὐκ εἰς τὴν τῶν ἡμαρτημάτων ἀπολογίαν χρὴ προβάλλεσθαι τῆς τιμῆς τὸ μέγεθος, ἀλλὰ εἰς μείζονα βελτιώσεως προκοπὴν κεχρησθαι τῇ πολλῇ περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ σπουδῇ. Οἱ δὲ, διότι κρείτονος ἔτυχεν ἀξιώματος, διὰ τοῦτο ἡμαρτάνειν αὐτῷ νομίζουν ἔξειναι, οὐδὲν ἔτερον ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν αἰτίαν τῶν οἰκείων ἡμαρτημάτων ἐπιδεῖξαι ἐπούδασσεν· ὅπερ τοῖς ἀσεβέσι καὶ ἥρθιμως τὸν ἑαυτῶν διοικοῦσι βίον λέγειν έθος ἀλλ. Ἀλλ' οὐχ ἡμᾶς οὕτω διακεῖσθαι γρή, οὐδὲ εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἐκπίπτειν μανίαν, ἀλλὰ πανταχοῦ σπουδάζειν τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν εἰς δύναμιν τὴν ἡμετέραν, καὶ εὑρημον καὶ γλωτταν καὶ διάνοιαν ἔχειν. Οὐδὲ γὰρ ὁ Ἡλί, (ἴνα τὴν βασιλείαν ἀφέντες, ἐπὶ τὴν ιερωσύνην, περὶ ἦς ἡμῖν ὁ λόγος, ἔλθωμεν νῦν) ἐσπούδασε κτήσασθαι τὴν ἀρχήν. Τί οὖν αὐτὸν τοῦτο, ἡνίκα ἡμαρτεν, ὕνησεν (α); Καὶ τί λέγω, κτήσασθαι; Οὐδὲ διαφυγεῖν μὲν οὖν, εἰπερ ἡθελε, δυνατὸν ἦν αὐτῷ, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ νόμου. Καὶ γὰρ ἦν τῆς Λευὶ φυλῆς, καὶ τὴν ἀρχὴν διὰ τοῦ γένους, ἀνισθεν καταβαίνουσαν ἔδει δέξασθαι. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος τῆς τῶν πατέρων παροιγίας ἔδωκε δίκην οὐ μικράν. Τί δὲ αὐτὸς ὁ πρῶτος γενόμενος τῶν Ιουδαίων ἱερεὺς, περὶ οὗ τοτεῦτα διελέχθη ὁ Θεὸς τῷ Μιωύσει; ἐπειδὴ μὴ ἵσχυσε μόνος πρὸς τοσούτου πλάθους στῆναι μανίαν, οὐ παρὰ μικρὸν ἥλθεν ἀπολέσθαι, εἰ μὴ ἡ τοῦ ἀδειλφοῦ προστατία ἔλυε τοῦ

(α) Α' Βασιλ. Δ', 48.

Θεοῦ τὴν ὄργην (α); Ἐπειδὴ δὲ Μωϋσέως ἐμήσθημεν, καλὸν καὶ ἐκ τῶν ἐκείνων συμβεβηκότων δεῖξαι τοῦ λόγου τὴν ἀληθείαν. Αὐτὸς γάρ οὗτος ὁ μακάριος Μωϋσῆς τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ τὴν προστασίαν ἀρπάσαι τῶν Ἰουδαίων, ὡς καὶ διδομένην παρηγεῖσθαι (β), καὶ, Θεοῦ κελεύοντος, ἀνανεῦσαι καὶ παροξῦναι τὸν προστάττοντα. Καὶ οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα γενόμενος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὑπὲρ τοῦ ταύτης ἀπαλλαγῆναι ἥδεως ἀπέθυγησκεν. Ἀπόκτεινον γάρ με, φησὶν, εἰ οὕτω μοι μέλλεις ποιεῖν (γ). Τί οὖν; Ἐπειδὴ ἡμαρτεῖν ἐπὶ τοῦ ὅδατος, ἵσχυσαν αἱ συνεχεῖς αὗται παρκιτήσεις ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πεῖσαι τὸν Θεὸν δοῦναι συγγνώμην (δ); Καὶ πόθεν ἀλλοθεν τῆς ἐπηγγελμάτης ἀπεστερεῖτο γῆς; Οὐδαμόθεν ἀλλοθεν, ὡς ἀπαντεῖς ἵσμεν, ἀλλ' ἡ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ταύτην, δι' ἣν δὲ Θαυμαστὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ οὐκ ἵσχυσε τῶν αὐτῶν τοῖς ἀρχομένοις τυχεῖν· ἀλλὰ μετὰ τοὺς πολλοὺς χρόνους καὶ τὰς τιλαιρωρίκες, μετὰ τὴν πλάνην ἐκείνην τὴν ἅρπατον, καὶ τοὺς πολέμους καὶ τὰ τρόπαια, ἔξω τῆς γῆς ἀπέθυγησκεν, ὑπὲρ ἣς τοσαῦτα ἐμόγχησε· καὶ τὰ τοῦ πελάγους ὑπομείνας κακὰ, τῶν τοῦ λιμένος οὐκ ἀπῆλαυσεν ἀγαθῶν. Ὁρᾶς ὡς οὐ τοῖς ἀρπάζουσι μόνον, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐκ τῆς τῶν ἑτέρων σπουδῆς ἐπὶ τοῦτο ἐρχομένοις, λείπεται τις, ἐν οἷς ἀν πταισωσιν, ἀπολογία. "Οπου γάρ οἱ, τοῦ Θεοῦ χειροτονούντος, παραιτησάμενοι πολλάκις, τοσαύτην ἔδωκαν δικην, καὶ οὐδέν ἵσχυσεν ἔξελέσθαι τοῦ κινδύνου τούτου, οὔτε τὸν Ἀαρὼν, οὔτε τὸν Ἡλί, οὔτε τὸν μακάριον ἐκεῖνον ἀνδρα, τὸν ἄγιον, τὸν Προφήτην, τὸν Θαυμαστὸν, τὸν πρῷον μάλιστα πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς (ε), τὸν ὡς φίλον λαλοῦντα τῷ Θεῷ (ζ), σχολῆ γε ἡμῖν, τοῖς τοσοῦτον ἀποδέουσι τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου, διυνήσεται πρὸς ἀπολογίαν ἀρκέσαι τὸ συνειδέναι ἐκυτοῖς μηδὲν ὑπὲρ ταύτης ἐπουδακόσι τῆς ἀρχῆς· καὶ μάλιστα ὅτε πολλαὶ τούτων

(α) Ἐξόδ. ΑΒ', 10 καὶ ἐπόμ.

(β) Ἐξόδ. Δ', 13.

(γ) Ἀρθ. ΙΑ', 13.

(δ) Ἀρθ. Κ', 12.

(ε) Ἀρθ. ΙΒ', 3.

(ζ) Ἐξόδ. ΛΓ', 11.

τῶν χειροτονιῶν οὐκ ἀπὸ τῆς θείας γίγνονται χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων σπουδῆς. Τὸν ίούδαν δὲ Θεός ἐξελέξατο, καὶ εἰς τὸν ἄγιον ἐκεῖνον κατέλεξε χορὸν, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἀξίαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐνεγείρισεν ἔδωκε δέ τι καὶ τῶν ἄλλων πλέον αὐτῷ, τὴν τῶν χρημάτων οἰκονομίαν (α). Τί οὖν; Ἐπειδὴ τούτοις ἀμφοτέροις ἐναντίως ἐχρήσατο, καὶ διὸ ἐπιστεύθη κηρύγτειν προδότης, καὶ δὲ καλῶς διοικεῖν ἐνεγείρισθη ταῦτα ἀνήλωσε κακῶς, ἐξέφυγε τὴν τιμωρίαν; Διὸ καύτῳ μὲν οὖν τοῦτο καὶ χαλεπωτέρων ἔχεται τὴν δίκην εἰργάσατο. Καὶ μάλις γε εἰκότως. Οὐ γάρ εἰς τὸ τῷ Θεῷ προτιμούειν δεῖ κατακεχρῆσθαι ταῖς παρὸς Θεοῦ διδομέναις τιμαῖς, ἀλλ' εἰς τὸ μᾶλλον ἀρέσκειν αὐτῷ. Οἱ δὲ, ἐπειδὴ πλέον τετίμηται, διὰ τοῦτο ἀξιῶν ἀποφυγεῖν, ἐν οἷς ἀν κολάζεσθαι δέη, παραπλήσιον ποιεῖ, ὥσπερ ἀν εἴ τις καὶ τῶν ἀπίστων Ίουδαίων ἀκούσας τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ὅτι «Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον·» οὐδὲ, Εἰ μὴ τὰ σημεῖα ἐποίουν ἐν αὐτοῖς, δὲ μηδεὶς ἄλλος ἐποίησεν, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον (β). ἐγκαλοίν τῷ Σωτῆρι καὶ Εὔεργέτῃ, λέγων· Τί γάρ ἦρχου καὶ ἐλάλησε; Τί δὲ ἐποίεις σημεῖα, ἵνα μειζόνως ἡμᾶς κολάσῃς; Ἀλλὰ μανίας τὰ ρήματα ταῦτα, καὶ τῆς ἐσγάτης παραπλήσιας. Ο γάρ ιατρὸς οὐχ ἵνα σε κατακρίνῃ ἦλθεν, ἀλλὰ μᾶλλον θεραπεύτων (γ)· οὐχ ἵνα σε νοσοῦντα παρίδῃ, ἀλλ' ἵνα ἀπαλλάξῃ τῆς νόσου τέλεσον. Σὺ δὲ σαύτὸν ἐκῶν ἀπεστέρησας τῶν ἐκείνου χειρῶν δέχου τοίνυν χαλεπωτέρων τὴν τιμωρίαν. "Ωσπερ γάρ εἰ εἰξεις τῇ θερκπείᾳ, καὶ τῶν προτέρων ἀν ἀπηλλάγης κακῶν οὕτως ἐπειδὴ παραγινόμενον ἴδων ἔφυγες, οὐκ ἔτι ἀπονίψασθαι ταῦτα δυνήσῃς μὴ δυνάμενος δέ, καὶ τούτων δώσεις τὴν τιμωρίαν, καὶ ἀνθ' ἄν αὐτῷ ματαίαν τὴν σπουδὴν ἐποίησας, τόγε μέρος τὸ σόν. Διὸ ταῦτα οὐκ ἶσην πρὸ τοῦ τιμηθῆναι παρὸ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὰς τιμὰς τὴν βάσανον ὑπομένομεν, ἀλλὰ πολλῷ σφοδρῆτέρων ὑστερον. Ο γάρ μὴ τῷ παθεῖν εὗ γενόμενος ἀγυθός, πικροτέρως δίκαιος δὲ εἴη κολάζεσθαι. Ἐπει οὖν ἀσθενής ἡμῖν αὕτη ἡ ἀπολογία δέδεικται, καὶ οὐ

(α) Ιωάν. ΙΒ', 6. (β) Ιωάν. ΙΕ', 22 καὶ 24.

(γ) 'Ex τοῦ Σ—— ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ Μ, οὐχ ἵνα σε κατακρίνῃ, μᾶλλον ἦλθε θεραπεύσων.'

μόνον οὐ σώζει τοὺς εἰς αὐτὴν καταφεύγοντας, ἀλλὰ καὶ προδίδωσι πλέον ἑτέραν ἡμῖν ποριστέον ἀσφάλειαν.

Ε'. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.—Ποίαν δὴ ταύτην, ὁ Βασίλειος ἔφη; ὃς ἔγωγε οὐδὲ ἐν ἐμαυτῷ δύναμαι εἶναι νῦν οὕτω με ἐμφρόνον καὶ ἔντρομον τοῖς βῆμασι κατέστησας τούτοις. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.—Μή, δέομαι(ἔφη) καὶ ἀντιβολῶ, μὴ τοσοῦτον καταθάλῃς σαύτόν. Ἐστι γάρ, ἔστιν ἀσφάλεια· τοῖς μὲν δοθενέσιν ἡμῖν, τὸ μηδέποτε ἐμπεσεῖν· ὑμῖν δὲ τοῖς ισχυροῖς, τὸ τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας εἰς ἔτερον μὲν ἀνηρτῆσθαι μηδὲν, μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γάριν, ἀλλ' ἢ εἰς τὸ μηδὲν ἀνάξιον πράττειν τῆς διωρεᾶς ταύτης καὶ τοῦ δεδωκότος αὐτὴν Θεοῦ. Μεγίστης μὲν γάρ ἂν εἴεν κολάσεως ἄξιοι, οἱ μετὰ τὸ δι' οἰκείας σπουδῆς ταύτης ἐπιτυγχεῖν τῆς ἀρχῆς, ἢ διὰ βαθυμίαν, ἢ διὰ πονηρίαν, ἢ καὶ δι' ἀπειρίαν κακὸς κεχρημένοι τῷ πράγματι. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο τοῖς οὐκ ἐσπουδακόσι καταλείπεται τις συγγνώμη, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πάσης ἀπολογίας ἐστέρηνται. Δεῖ γάρ, οἷμαι, κανὸν μυρίοις καλῶσι καὶ καταναγκάζωσι, μὴ πρὸς ἐκείνους ὁρᾶν ἀλλὰ πρότερον τὴν ἑαυτοῦ βασανίσαντα ψυχὴν, καὶ πάντα διερευνητάμενον ἀκριβῶς, οὕτως εἰςαὶ τοῖς βιαζόμενοις. Νῦν δὲ οἰκίαν μὲν οἰκοδομήσασθαι οὐδεὶς ἂν ὑποσχέσθαι τολμήσεις τῶν οὐκ ὅντων οἰκοδομικῶν οὐδὲ σωμάτων ἀψεσθαι νενοσηκότων ἐπιχειρήσειν ἀν τις τῶν ἱατρεύειν οὐκ εἰδότων ἀλλὰ κανὸν πολλοὶ οἱ πρὸς βίᾳν ὠθοῦντες ἔνι, παραιτήσεται, καὶ οὐκ ἐρυθρίσει τὴν ἄγνοιαν. Ψυχῶν δὲ ἐπιμέλειαν μέλλων πιστεύεσθαι τοσούτων, οὐκ ἐξετάσει πρότερον ἑαυτὸν, ἀλλὰ κανὸν ἀπάντων ἀπειρότατος ἢ, δέξεται τὴν διακονίαν, ἐπειδὴ ὁ δεῖνα κελεύει, καὶ ὁ δεῖνα βιάζεται, καὶ ἵνα μὴ προσκρούσῃ τῷ δεῖνῃ; Καὶ πῶς οὐκ εἰς προῦπτον ἑαυτὸν μετ' ἐκείνων ἐμβαλεῖ κακόν; ἐξὸν γάρ αὐτῷ σώζεσθαι καθ' ἑαυτὸν, νῦν καὶ ἑτέρους προσαπόλλυσι μεθ' ἑαυτοῦ. Πόθεν γάρ ἔστιν ἐλπίσαι σωτηρίαν; πόθεν συγγνώμης τυχεῖν; Τίνες ἡμᾶς ἐξαιτήσονται τότε; Οἱ βιαζόμενοι νῦν ἵσως καὶ πρὸς ἀνάγκην ἔλκοντες; Αὐτοὺς δὲ τούτους τίς κατ' ἐκεῖνον διασώσει τὸν καιρόν; Καὶ γάρ καὶ αὐτοὶ προσδέονται ἑτέρων, ἵνα διαφύγωσι τὸ πῦρ. "Οτι δέ σε οὐ δεδιττόμενος ταῦτα λέγω νῦν, ἀλλ' ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα ἀληθεῖας, ἀλους τί τῷ μαθητῇ φησιν ὁ μακάριος Παῦλος Τιμοθέῳ, τῷ

γνησίω τέκνῳ καὶ ἀγαπητῷ· «Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀμαρτίαις ἀλλοτρίαις» (α). Εἰδες δοὺς τοὺς μέλλοντας ἥμας ἐπὶ τοῦτο παράγειν, οὐ μέμψεως μόνον, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας, τόγε ἡμέτερον ἀπηλλάξαμεν μέρος; «Ωσπερ γάρ τοις αἱρεθεῖσιν οὐκ αὔταρκες πρὸς ἀπολογίαν, τὸ λέγειν, Οὐκ αὐτόκλητος ἦλθον, οὐδὲ προειδὼς οὐκ ἀπέφυγον οὕτως οὐδὲ τοὺς χειροτονούντας ὠφελῆσαι τι δύναται, εἰ λέγοιεν τὸν χειροτονηθέντα ἀγνοεῖν. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μεῖζον τὸ ἔγκλημα γίνεται, διτὶ δὴ ἡγνόουν παρήγαγον καὶ ἡ δοκοῦσα εἶναι ἀπολογία αὔξει τὴν κατηγορίαν. Πῶς γάρ οὐκ ἀτοπὸν, ἀνδράποδον μὲν πρίσθαι βουλομένους, καὶ ιατροὺς ἐπιδεικνύναι, καὶ τῆς πράσσεως ἐγγυητὰς ἀπαιτεῖν, καὶ γειτόνων πυνθάνεσθαι, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα μηδέπω θαρρεῖν, ἀλλὰ καὶ χρόνον πολὺν πρὸς δοκιμασίαν αἰτεῖν· εἰς δὲ τοσούτην λειτουργίαν μέλλοντάς τινα ἐγγράφειν, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀντῷ δεῖνι δόξῃ, πρὸς χάριν ἢ πρὸς ἀπέχθειαν ἑτέρων μαρτυρᾶσαι ἐγκρίνειν, μηδεμίαν ποιουμένους ἑτέρων ἔξετασιν; Τίς οὖν ἥμας ἐξαιτήσεται τότε τῶν ὀφειλόντων προστῆναι, καὶ αὐτῶν προστατῶν δεομένων; Δεῖ μὲν οὖν καὶ τὸν χειροτονεῖν μέλλοντα πολλὴν ποιεῖσθαι τὴν ἔρευναν· πολλῷ δὲ πλείονα τούτου τὸν χειροτονούμενον. Εἰ γάρ καὶ κοινωνούς ἔχει τῆς κολάσεως τοὺς ἔλος μένους, ἐν οἷς ἀν ἀμάρτη, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ αὐτὸς ἀπήλλακται τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ μεῖζονα δίδωσι· μόνον εἰ μὴ διά τινα ἀνθρώπινην αἰτίαν, παρὰ τὸ φανὲν αὐτοῖς εὐλογογενὲς ἐπραξῆν οἱ ἐλόμενοι, Εἰ γάρ ἐν τούτῳ φωραθεῖεν, καὶ τὸν ἀνάξιον εἰδότες, διά τινα πρόφασιν αὐτὸν παρήγαγον, ἔξιτης τὰ τῶν κολαστηρίων αὐτοῖς τάχα δὲ καὶ μεῖζονα τῷ τὸν οὐκ ἐπιτήδειον καταστήσαντι. Ὁ γάρ τὴν ἔξουσίαν παρασχὼν τῷ βουλομένῳ διαφεῖραι τὴν Ἐκκλησίαν, οὗτος δὲν εἴη τῶν ὑπ' ἔκείνου τολμηθέντων αἰτίος. Εἰ δὲ τούτων μὲν οὐδενὶ γένοιτο ὑπεύθυνος, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν πολλῶν ὑποληψεως ἡπατῆσθαι λέγοις ἀτιμώρητος μὲν οὐδὲ οὕτω μένει, ὀλίγῳ δὲ ἐλάττονα τοῦ χειροτονηθέντος δίδωσι δίκην. Τί δήποτε; διτὶ τοὺς μὲν ἐλομένους εἰκὸς ὑπὸ δόξης ψευδοῦς ἀπατηθέντας, ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν· δὲ αἱρεθεὶς οὐκ ἔτι ἀν δύναιτο λέγειν, διτὶ ἡγνό-

(α) Α' πρὸς Τιμόθ. Ε', 22.

ουν ἐμαυτὸν, καθάπερ αὐτὸν ἔτεροι. Ὡς οὖν βαρύτερον μέλλοντα κολάζεσθαι τῶν παραγαγόντων (α), οὕτως ἀκριβέστερον αὐτῶν χρὴ ποιεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ δοκιμασίαν καὶν ἀγνοοῦντες ἔλκωσιν ἐκεῖνοι, προσιόντα διδάσκειν ἀκριβῶς τὰς αἰτίας, δι' ὧν ἡ πατημένους παύσει, καὶ ἀνάξιον ἔχοτὸν τῆς δοκιμασίας ἀποδεῖξας, ἐκφεύγεται τοσούτων πραγμάτων ὅγκον. Διὰ τὸ γάρ περὶ στρατείας καὶ ἐμπορίας καὶ γεωργίας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν βιωτικῶν βουλῆς προκειμένης, οὔτε δὲ γεωργὸς ἔλοιτ' ἀν πλεῖν, οὔτε δὲ στρατιώτης γεωργεῖν, οὔτε δὲ κυβερνήτης στρατεύεσθαι, καὶν μυρίους τις ἀπειλῇ θανάτους; Ἡ δῆλον, ὅτι τὸν ἐκ τῆς ἀπειρίας προσορώμενοι κίνδυνον ἔκκαστος; Εἴτα, δημοὶ μὲν ἡ ζημία περὶ μικρῶν, τοσαύτη χρησόμεθα προνοίᾳ, καὶ οὐκ ἀν εἴξομεν τῇ τῶν βιαζομένιον ἀνάγκῃ ὅπου δὲ ἡ κόλασις αἰώνιος τοῖς οὐκ εἰδόσι μεταγειρίζειν ιερωσύνην, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοσοῦτον ἀναδεξόμεθα κίνδυνον, τὴν ἔτέρων προβαλλόμενοι βίαν; Ἀλλ' οὐκ ἀνέξεται ταῦτα διότι κρίνων ἡμᾶς. Ἐδει μὲν γάρ καὶ πολλῷ πλείω τῶν σαρκικῶν περὶ τὰ πνευματικὰ τὴν ἀσφάλειαν ἐπιδείξασθαι· νῦν δὲ οὐδὲ λίσην εὑρισκόμεθα παρεχόμενοι. Εἴπερ γάρ μοι, εἴ τινα ὑποπτεύσαντες ἀνδραὶ εἶναι τεκτονικόν, οὐκ ὄντα τεκτονικόν, πρὸς τὴν ἐργασίαν καλοῦμεν, αὐτὸς δὲ ἔποιτο· εἴτα ἀψήμενος τῆς πρὸς τὴν οἰκοδομὴν παρεσκευασμένης ὕλης, ἀφανίζοι μὲν ξύλα, ἀφανίζοι δὲ λίθους, ἐργάζοιτο δὲ τὴν οἰκίαν οὕτως, ὡς εὐθέως καταπεσεῖν· ἄρα ἀρκέσει πρὸς ἀπολογίαν αὐτῷ, τὸ παρ' ἔτέρων ἡναγκάσθαι, καὶ μὴ αὐτεπάγγελτον ἥκειν; Οὐδαμῶς· καὶ μάλιστα γε εἰκότως καὶ δικαιώσι. Ἐχρῆν γάρ, καὶ ἔτέρων καλούντων, ἀποποδῆν. Εἴτα τῷ μὲν ξύλῳ ἀφανίζοντι καὶ λίθους, οὐδεμία ἔσται καταφυγὴ πρὸς τὸ μὴ δοῦναι δίκην· διότι τὰς ψυχὰς ἀπολλὺς καὶ οἰκοδομῶν ἀμελῶς, τὴν ἔτέρων ἀνάγκην ἀποχρῆν αὐτῷ πρὸς τὸ μὴ διαφυγεῖν οἰεται; Καὶ πῶς οὐ λίαν εὐηθεῖς; Οὕπω γάρ προστίθημι, ὅτι τὸν μὴ βουλόμενον οὐδεὶς ἀναγκάσαι δυνήσεται. Ἀλλ' ἔστω μυρίαν αὐτὸν ὑπομεμενηκέναι βίαν, καὶ μηχανὰς πολυτρόπους, ὁστε ἐμπεσεῖν· τοῦτο οὖν αὐτὸν ἐξαιρήσεται τῆς κολάσεως; Μή, παρακαλῶ, μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀπατῶμεν

(α) παραγαγόντων—ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ., παραγόντων,

ἔκαυτούς μηδὲ ὑποκρινώμεθα ἀγνοεῖν, τὰ καὶ τοῖς ἄγαν παισὶ φανέρα. Οὐ γάρ δύπου καὶ ἐπὶ τῶν εὐθυνῶν αὐτῇ τῆς ἀγνοίας η̄ προσποίησις ἡμᾶς ὠφελῆσαι δύνησεται. Οὐκ ἐσπούδασας αὐτὸς ταύτην δέξασθαι τὴν ἀρχὴν, ἀσθένειαν σεαυτῷ συνειδῶς; Εὗ καὶ καλῶς. Ἐγρῆν οὖν μετὰ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως, καὶ ἐτέρων καλούντων, ἀποπηδᾷν. [¶] Μ δέ μὲν οὐδεὶς ἔκάλει, ἀσθενής σὺ καὶ οὐκ ἐπιτήδειος· ἐπειδὴ δὲ εὑρέθησαν οἱ δώσοντες τὴν τιμὴν, γέγονας ἔξαιρόντος ἰσχυρός; Γέλως ταῦτα καὶ λῆπος, καὶ τῆς ἐσχάτης ἀξία τιμωρίας. Διὰ γάρ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος παρανεῖ, μὴ πρότερον βάλλεσθαι θεμέλιον τὸν βουλόμενον πύργον οἰκοδομεῖν, πρὶν ἢ τὴν οἰκείαν ἀναλογίσασθαι δύναμιν, ἵνα μὴ δῷ τοῖς περιοῦσι μυρίας ἀφορμὰς χλευασίχς τῆς εἰς αὐτόν (^α). Ἀλλ᾽ ἔκεινῳ μὲν μέχρι τοῦ γέλωτος ἡ ζημία ἐνταῦθα δὲ ἡ κόλασις πῦρ ἀσθεστον (^β), καὶ σκάληξ ἀτελεύτητος (^γ), καὶ βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ σκότος ἐξώτερον (^δ), καὶ τὸ διχοτομηθῆναι, καὶ τὸ ταγῆναι μετὰ τῶν ὑποκριτῶν (^ε). Ἀλλ᾽ οὐδὲν τούτων ἐθέλουσιν ἴδεῖν οἱ κατηγοροῦντες ἡμῶν ἢ γάρ δὴν ἐπαύσαντο μεμφόμενοι τὸν οὐκ ἐθέλοντα ἀπολέσθαι μάτην. Οὐκ ἔστιν ἡμῖν περὶ οἰκονομίας πυροῦ καὶ κριθῶν, οὐδὲ βοῶν καὶ προθάτων, οὐδὲ περὶ τοιούτων ἄλλων ἢ σκέψις ἢ προκειμένη νῦν· ἀλλ᾽ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ. Η γάρ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, σῶμά ἔστι τοῦ Χριστοῦ (^ζ). καὶ δεῖ τὸν τοῦτο πεπιστευμένον, εἰς εὔεξίαν αὐτὸς πολλὴν καὶ κάλλος ἀμήχανον ἐξασκεῖν, πανταχοῦ περισκοποῦντα, μὴ που σπῖλος, ἢ ρύτις, ἢ τις ἄλλος μῶμος τοιοῦτος (^η), τὴν ὥραν ἢ καὶ τὴν εὐπρέπειαν λυμαίνομενος ἔκεινην. Καὶ τί γάρ ἀλλ᾽, ἢ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ κεφαλῆς, τῆς ἀκηράτου καὶ μακαρίας, ἀξίον αὐτὸς κατὰ δύναμιν τὴν ἀνθρωπείαν ἀποφαίνειν; Εἰ γάρ τοῖς περὶ τὴν ἀθλητικὴν εὔεξίαν ἐσπουδακόσι, καὶ ιατρῶν χρεία καὶ παιδοτριβῶν,

(α) Διουκ. ΙΔ', 28 καὶ 29.

(β) Ματθ. Γ', 42.

(γ) Ἡσ. ΕΓ', 24.

(δ) Ματθ. ΚΒ', 30.

(ε) Ματθ. ΚΔ', 84.

(ζ) Πρὸς Κολοσ. Α', 18.

(η) Πρὸς Ἐρεβ., Ε', 27.

καὶ διαίτης ἡ κριθωμένης, καὶ ἀσκήσεως συνεχοῦς, καὶ μυρίας πάντας ῥατηρίσεως ἑτέρας (καὶ γὰρ καὶ τὸ τυχόν ἐν αὐτοῖς παρεφθὲν, πάντα ἀνέτρεψε καὶ κατέβαλεν)· οἱ τὸ σῶμα τοῦτο θεραπεύειν λαγόντες, τὸ τὴν ἄθλησιν οὐ πρὸς σώματα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀφράτους δυνάμεις ἔχον, πᾶς αὐτὸς δύνασθαι φυλάττειν ἀκέραιον καὶ ὑγίειν, μὴ πολὺ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνοντες ἀρετὴν, καὶ πᾶσαν ψυχῆς πρόσφορον ἐπιστάμενοι θεραπείαν;

γ'. "Η ἀγνοεῖς, ὅτι καὶ πλείστι τῆς ἡμετέρας σαρκὸς καὶ νόσοις καὶ ἐπιβούλαις τοῦτο ὑπόκειται τὸ σῶμα, καὶ θάττου αὐτοῦ φθείρεται, καὶ σχολαιότερον ὑγιαίνει; Καὶ τοῖς μὲν ἐκεῖνα θεραπεύουσι τὰ σώματα, καὶ φαρμάκων ἔξεύρηται ποικιλία, καὶ ὄργάνων διάφοροι κατασκευαὶ, καὶ τροφὴ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι· καὶ φύσις δὲ ἀέρων πολλάκις ἡρκεσσα μόνη, πρὸς τὴν τοῦ κάρμνοντος ὑγίειαν. "Ἐστι δὲ ὅπου καὶ ὑπνος προσπεστὸν εἰς καιρὸν, παντὸς πόνου απηλλαξε τὸν ιατρόν. 'Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τούτων ἐπινοῆσαί ἐστιν· ἀλλὰ μία τις μετὰ τὰ ἔργα δέδοται μηχανὴ καὶ θεραπείας δῆδε, ἡ διὰ τοῦ λόγου διδασκαλία. Τοῦτο ὅργανον, τοῦτο τροφὴ, τοῦτο ἀέρων κρᾶσις ἀριστη· τοῦτο ἀντὶ φαρμάκου, τοῦτο ἀντὶ πυρὸς, τοῦτο ἀντὶ σιδήρου· κανὸν καῦσαι δέρη καὶ τεμεῖν, τούτῳ χρήσασθαι ἀνάγκη· κανὸν τοῦτο μηδὲν ισχύσῃ, πάντα οἴχεται τὰ λοιπά. Τούτῳ καὶ κειμένην ἐγείρομεν, καὶ φλεγμαίνουσαν καταστέλλομεν τὴν ψυχὴν, καὶ τὰ περιττὰ περικόπτομεν, καὶ τὰ λείποντα πληροῦμεν, καὶ τὰ ἀλλὰ ἀπαντα ἐργαζόμεθα, ὅσα εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ὑγίειαν ἡμῖν συντελεῖ. Πρὸς μὲν γὰρ βίου κατά τὴν τῆς ψυχῆς ὑγίειαν ἡ ψυχὴ τὰ νόθα, πολλὴ τοῦ λόγου ἐν ταῦθα ἡ χρεία, οὐ πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἀσφάλειαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν πολέμους. Εἰ μὲν γάρ τις ἔχοι τὴν μάχαιραν πρὸς τὴν πίστεως τοσοῦτον, ὡς δύνασθαι θυμοτουργεῖν, καὶ διὰ τῶν τεραστίων τὰ τῶν ἀναισχύντων ἐμφράττειν στόματα, οὐδὲν ἀν δέοιτο τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου βοηθείας· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἀχρηστος ἡ τούτου φύσις, ἀλλὰ καὶ λίγιν ἀναγκαία. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος αὐτὸν μετεχείρισε, καίτοι γε ἀπὸ τῶν σημείων πανταχοῦ θαυμαζόμενος. Καὶ ἔτερός τις τῶν

ἀπὸ ἔκεινου τοῦ χοροῦ παραινεῖ ταύτης ἐπιμελεῖσθαι τῆς δυνάμεως, λέγων «Ἐτοιμοὶ γίνεσθε πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι» ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος» (α). Καὶ πάντες δὲ ὅμοι τότε δι' οὐδὲν ἔτερον τοῖς περὶ Στέφανον τὴν τῶν χηρῶν ἐπέτρεψαν οἰκονομίαν, ἀλλ' ἡ ἵνα αὐτοὶ τῇ τοῦ λόγου σχολάζωσι διακονίᾳ (β). Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ παραπλησίως αὐτὸν ἐπιζητήσομεν, τὴν ἀπὸ τῶν σημείων ἔχοντες ἴσχυν. Εἰ δὲ τῆς μὲν δυνάμεως ἔκεινης οὐδὲ ἔχοντος ὑπολέιειπται, πολλοὶ δὲ πανταχόθεν ἐφεστήκασιν οἱ πολέμιοι καὶ συνεχεῖς· τούτῳ λοιπὸν ὑμᾶς ἀνάγκη φράττεσθαι, καὶ ἵνα μὴ βαλλώμεθα τοῖς τῶν ἐχθρῶν βέλεσι, καὶ ἵνα μᾶλλον βάλλωμεν ἔκεινους.

δ'. Διὸ πολλὴν χρὴ ποιεῖσθαι τὴν επουδήν, ὥστε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν ἐνοικεῖν πλουσίως (γ). Οὐ γάρ πρὸς ἐν εἴδος ὑμῖν μάχης ἡ παρασκευὴ, ἀλλὰ ποικίλος οὗτος ὁ πόλεμος, καὶ ἐκ διαφόρων συγκροτούμενος τῶν ἐχθρῶν. Οὔτε γάρ ὅπλοις ἄπαντες χρῶνται τοῖς αὐτοῖς, οὔτε ἐν προσθάλλειν ὑμῖν μεμελετήκασι τρόπῳ. Καὶ δεῖ τὸν μέλλοντα τὴν πρὸς πάντας ἀναδέχεσθαι μάχην, τὰς ἀπάντων εἰδέναι τέχνας· καὶ τὸν αὐτὸν τοξότην τε εἶναι καὶ σφενδονήτην, καὶ ταξίαρχον, καὶ λοχαγὸν, καὶ στρατιώτην, καὶ στρατηγὸν, καὶ πεζὸν καὶ ἵππεα, καὶ ναυράχην καὶ τειχομάχην. Ἐπὶ μὲν γάρ τῶν στρατιωτικῶν πολέμων, οἷον ἔκαστος ἀν ἔργον ἀπολάθῃ, τούτῳ τοὺς ἐπιόντας ἀμύνεται· ἐνταῦθα δὲ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀλλὰ ἀν μὴ πάσας ἐπιστάμενος ἢ τῆς τέχνης τὰς ιδέας ὁ μέλλων νικᾶν, οἵδεν ὁ διάδολος καὶ δι' ἑνὸς μέρους, ὅτι ἀν ἡμελημένον τύχη, τοὺς πειρατὰς εἰσαγαγῶν τοὺς αὐτοῦ, διαρπάσαι τὰ πρόσωπα· ἀλλ' οὐχ, ὅτι ἀν διὰ πάσης ἕκοντα τῆς ἐπιστήμης τὸν ποιμένα αἰσθηται, καὶ τὰς ἐπιθουλὰς αὐτοῦ καλῶς ἐπιστάμενον ἀπάσις. Διὸ χρὴ καλῶς ἐξ ὅλων φράττεσθαι τῶν μερῶν. Καὶ γάρ πόλις, ἔως μὲν ἀν πανταχόθεν περιθετημένη τυγχάνῃ, καταγελά τῶν πολιορκούντων αὐτὴν, ἐν ἀσφαλείᾳ μένουσα πολλῇ· ἐὰν δέ τις πυλίδος μόνον μέτρον διακόψῃ τὸ

(α) Α' Ηέτρ. Γ', 13.

(β) Πράξ. Ἀποστόλ. Σ', 2 καὶ ἐπόμ.

(γ) Πρὸς Κολοσ. Γ', 16.

τείχος, οὐδὲν αὐτῇ λοιπὸν ὅφελος τοῦ περιβόλου γίνεται, καὶ τοι
γε τοῦ λοιποῦ παντὸς ἀσφαλῶς ἐστηκότος. Οὕτως οὖν καὶ ἡ τοῦ
Θεοῦ πόλις, ὅτ' ἀν μὲν αὐτὴν πανταχόθεν ἀντὶ τείχους ἡ τοῦ ποι-
μένος ἀγγίνοιά τε καὶ σύνεσις περιβάλλῃ, πάντα εἰς αἰσχύνην καὶ
γέλωτα τοῖς ἔχθροῖς τὰ μηχανήματα τελευτᾶ, καὶ μένουσιν οἱ κα-
τοικοῦντες ἔνδον ἀσινεῖς· ὅταν δέ τις αὐτὴν ἐκ μέρους καταλῦσαι
δυνηθῇ, καὶ μὴ πᾶσαν καταβάλῃ, διὰ τοῦ μέρους ἀπαν, ὡς εἴπεῖν,
λυμαλίνεται τὸ λοιπόν. Τί γάρ, ὅτ' ἀν πρὸς "Ἐλληνας μὲν ἀγωνίζη-
ται καλῶς, συλλῶτι δὲ αὐτὸν Ἰουδαῖοι; "Η τούτων μὲν ἀμφοτέ-
ρων κρατῇ, ἀρπάζωσι δὲ Μανιχαῖοι; Μετὰ δὲ τὸ περιγενέσθαι
καὶ τούτων, οἱ τὴν εἰμαρμένην εἰσάγοντες ἔνδον ἐστῶτα τὰ πρό-
θατα σφράττωσι; Καὶ τί δεῖ πάσας καταλέγειν τοῦ δικτόλου τὰς
αἱρέσεις; διὸ ἀν μὴ πάσας ἀποκρούεσθαι καλῶς ὁ ποιμὴν εἰδῆ, δύ-
νατ' ἀν καὶ διὰ μῆδις τὰ πλείονα τῶν προβάτων καταφαγεῖν ὁ
λύκος. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν στρατιωτῶν ἀπὸ τῶν ἐστώτων καὶ μαχο-
μένων καὶ τὴν νίκην ἔσεσθαι, καὶ τὴν ἡτταν προσδοκῶν ἀεὶ γρή-
ἐνταῦθα δὲ πολὺ τούγαντίον. Πολλάκις γάρ ἡ πρὸς ἑτέρους μάχη,
τοὺς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν συμβαλόντας, οὐδὲ πονέσαντας ὅλως, ἕσυχά-
ζοντας δὲ καὶ καθημένους, νικῆσαι πεποίηκε· καὶ τῷ οἰκείῳ ζήφει
περιπαρεῖς ὁ μὴ πολλὴν περὶ ταῦτα τὴν ἐμπειρίαν ἔχων, καὶ τοῖς
φίλοις καὶ τοῖς πολεμίοις καταγέλαστος γίνεται. Οἶον (πειράσομαι
γάρ σοι καὶ ἐπὶ παραδείγματος, ὃ λέγω, ποιῆσαι φανερόν) τὸν ὑπὸ⁵
τοῦ Θεοῦ δοθέντα τῷ Νωϋσῃ νόμον οἱ τὴν Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίω-
νος διαδεξάμενοι φρενοθλάξειαν, καὶ ὅσοι τὰ αὐτὰ νοτοῦσιν ἐκεί-
νοις, τοῦ καταλόγου τῶν θείων ἐκβάλλουσι Γραψῶν· Ἰουδαῖοι δὲ
αὐτὸν οὕτω τιμῶσιν, ὡς καὶ τοῦ καιροῦ κωλύοντος φιλονεικεῖν ἀπαν-
τα φυλάττειν παρὰ τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν. Η δὲ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ,
τὴν ἀμφοτέρων ἀμετρίαν φεύγουσα, μέσην ἐβάδισε· καὶ οὕτε ὑπο-
κεῖσθαι αὐτοῦ τῷ ζυγῷ πείθεται, οὕτε διαβάλλειν αὐτὸν ἀνέχε-
ται ἀλλὰ καὶ πεπαυμένον ἐπαίνεται, διὰ τὸ χρησιμεῦσαν ποτε εἰς
καιρόν. Δεῖ δὴ τὸν μέλλοντα πρὸς ἀμφοτέρους μάχεσθαι, τὴν συμ-
μετρίαν εἰδέναι ταύτην. "Αν τε γάρ Ἰουδαίους διδάξαι βουλόμενος,
ὡς οὐκ ἐν καιρῷ τῆς παλαιᾶς ἔχονται νομοθεσίας, ἀρξῆται κατη-
γορεῖν αὐτῆς ἀφειδῶς;, ἔδωκε τοῖς διασύρειν βουλομένοις τῶν αἰ-

ρετικῶν λαθῆν οὐ μικράν· ἀν τε τούτους ἐπιστομίσαι σπουδάζων, ἀμέτρως αὐτὸν ἐπαιρόη, καὶ ὡς ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι τυγχάνοντα θαυμάζῃ, τὰ τῶν Ἰουδαίων ἀνέφεξε στόματα. Πάλιν οἱ τὴν Σαβελλίου μαινόμενοι μανίαν, καὶ οἱ τὰ Ἀρείου λυττῶντες, ἐξ ἀμετρίας ἀμφότεροι τῆς ὑγιοῦς ἔξεπεσον πίστεως. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα Χριστιανῶν ἀμφοτέροις ἐπίκειται· εἰ δέ τις τὰ δόγματα ἔξετάσειε, τοὺς μὲν οὐδὲν ὅμεινον Ἰουδαίων δικαιειμένους εὑρήσει, πλὴν ὅσον ὑπὲρ ὀνομάτων διαφέρονται μόνον· τοὺς δὲ πολλὴν τὴν ἐμφέρειαν πρὸς τὴν αἵρεσιν Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἔχοντας· ἀμφοτέρους δὲ τῆς ἀληθείας ἐκτός. Πολὺς οὖν κἀνταῦθα ὁ κίνδυνος, καὶ στενὴ καὶ τεθλιψμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ὑπὸ κρημνῶν ἀμφοτέρωθεν ἀπειλημμένη· καὶ δέος οὐ μικρὸν, μὴ τὸν ἔτερόν τις θέλων βαλεῖν, ὑπὸ θατέρου πληγῆ. Ἐν τε γάρ μίαν τις εἴπη Θεότητα, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ παροινίαν εὐθέως εἴλκυσε τὴν φωνὴν ὁ Σαβέλλιος· ἀν τε διέληπτιν, ἔτερον μὲν τὸν Πατέρα, ἔτερον δὲ τὸν Γίον, καὶ τὸ Πνεύμα δὲ τὸ ἄγιον ἔτερον εἶναι λέγων, ἐφέστηκεν Ἀρειος, εἰς παραλλαγὴν οὐσίας ἔλκων τὴν ἐν τοῖς προσώποις διαφοράν. Δεῖ δὲ καὶ τὴν ἀσεβῆ σύγχυσιν ἐκείνου, καὶ τὴν μανιώδην τούτου διαίρεσιν ἀποστρέφειν καὶ φεύγειν, τὴν μὲν θεότητα Πατρὸς καὶ Γίοῦ καὶ Ἀγίου Πνεύματος μίαν διολογοῦντας, προστιθέντας δὲ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις· οὕτω γάρ ἀποτειχίσαι δυνησόμεθα τὰς ἀμφοτέρων ἐφόδους. Πολλὰς δὲ καὶ ἔτερας ἐνην σοι λέγειν συμπλοκάς· πρὸς ἃς ἀν μὴ γενναίως τις καὶ ἀκριβῶς μάχηται, μυρία λαθῶν ἀπεισι τραύματα.

ε'. Τί ἀν τις λέγοι τὰς τῶν οἰκείων ἐρεσχελίας; Οὐ γάρ εἰσιν ἐλάττους αὗται τῶν ἔξιθεν προσβολῶν, ἀλλὰ καὶ πλείονα τῷ διδάσκοντι παρέχουσι τὸν ἰδρῶτα. Οἱ μὲν γάρ ὑπὸ πολυπραγμοσύνης, ἀπλῶς καὶ εἰκῇ περιεργάζεσθαι θέλουσιν, ἢ μήτε μαθόντας ἐστὶ κερδάγαι, μήτε μαθεῖν δυνατόν. Ἐτεροι πάλιν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων εὐθύνας αὐτὸν ἀπαιτοῦσι, καὶ τὴν ἀβύσσον τὴν πολλὴν ἀναμετρεῖν βιάζονται· «Τὰ γάρ κρίματά σου, φησὶν, ἀβύσσος πολ-» λή» (α). Καὶ πίστεως μὲν πέρι, καὶ πολιτείας, ὀλίγους ἀν εὔροις σπουδάζοντας· τοὺς δὲ πλείους ταῦτα περιεργάζομένους καὶ ζη-

(α) Ψαλμ. ΔΕ', 7.

τοῦντας, ἃ μήτε εὑρεῖν δύνατὸν, καὶ τὸν Θεὸν παροξύνει: ζητούμενα. "Οτ' ἀν γάρ, ἀπερ αὐτὸς ἡμᾶς οὐκ ἡθέλησεν εἰδέναι, ταῦτα βιαζόμεθα μανθάνειν, οὕτε εἰσόμεθα, (πῶς γάρ, τοῦ Θεοῦ μὴ βουλομένου;) καὶ τὸ κινδυνεύειν ἡμῖν ἐκ τοῦ ζητεῖν περιέσται μόνον. Ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων τοιούτων ὄντων, δτ' ἀν τις μετὰ αὐθεντίας ἐπιστολῆς τοὺς τὰ ἄπορα ταῦτα ἔρευνάντας, ἀπονοίας τε καὶ ἀμαθίας ἑαυτῷ προσετρίψατο δόξαν. Διὸ χρὴ κἀνταῦθα πολλῇ κεχρῆσθαι τῇ συνέσει, ὡς καὶ ἀπάγειν αὐτοὺς τῶν ἀτόπων ἐρωτήσεων τὸν προεστῶτα, καὶ τὰς εἰρημένας ἐκφεύγειν αἰτίας. Ήρὸς ἀπανταὶ δὲ ταῦτα ἔτερον μὲν οὐδὲν, ἢ δὲ τοῦ λόγου βοήθεια δέδοται μόνη. Καν τις ταύτης ἀπεστερημένος ἢ τῆς δυνάμεως, οὐδὲν ἀμεινον τῶν χειμαζομένων πλοίων διηνεκῶς, αἱ ψυχαὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων ἀνδρῶν διακείσονται, τῶν ἀσθενεστέρων καὶ πειρεγοτέρων λέγω. Διὸ χρὴ τὸν ιερέα πάντα ποιεῖν ὑπὲρ τοῦ ταύτην κτήσασθαι τὴν ισχύν. Καὶ ὁ Βασίλειος.

ς'. ΒΑΣΙΔ. — Τί οὖν ὁ Παῦλος, φησὶν, οὐκ ἐσπούδασε ταύτην αὐτῷ (α) κατορθωθῆναι τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ ἐγκαλύπτεται ἐπὶ τῷ τοῦ λόγου πενίᾳ, ἀλλὰ καὶ διαρρήθη δύσιοιογεῖ ἴδιώτην ἑαυτὸν εἶναι (6), καὶ ταῦτα Κορινθίους ἐπιστέλλων τοῖς ἀπὸ τοῦ λέγειν θαυμαζομένοις, καὶ μέγα ἐπὶ τούτῳ φρονοῦσι; ΧΡΥΣΟΣΤ.— Τοῦτο γάρ, ἔφην, τοῦτο ἐστιν, ὃ τοὺς πολλοὺς ἀπώλεσε, καὶ ἥποθυμοτέρους περὶ τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν ἐποίησε. Μὴ γάρ δυνηθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσαι τῶν ἀποστολικῶν φρενῶν τὸ βάθος, μηδὲ συνιέναι τὴν τῶν ἑρμάτων διάνοιαν, διετέλεσαν τὸν ἀπαντα χρόνον γυστάζοντες καὶ γαστρίμενοι, καὶ τὴν ἀμαθίαν τιμῶντες ταῦτην, οὐχ ἦν ὁ Παῦλος φησιν εἶναι ἀμαθίας, ἀλλ' ἵς τοσοῦτον ἀπειχεῖν, δισεν οὐδὲ ἀλλοις τις τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦτον ἀνθρώπων. Ἀλλ' οὗτος μὲν ἡμᾶς εἰς καιρὸν ὁ λόγος μενέτω τέως δὲ ἐκεῖνό φημι. Θῶμεν αὐτὸν εἶναι ἴδιώτην τοῦτο τὸ μέρος, ὅπερ αὐτοὶ βούλονται. Τί οὖν τοῦτο πρὸς τοὺς ἀνδρας τοὺς νῦν; Ἐκεῖνος μὲν γάρ εἰχεν ισχὺν πολλῷ τοῦ λόγου μείζονα, καὶ πλείονα

(α) αὐτῷ — ἡ προσθήκη ἐκ τοῦ Σ.

(6) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 6.

δυναμένην κατορθούν· φαινόμενος μὲν γάρ μόνον, καὶ σιγῶν, τοῖς δαιμοσιεῦσιν ἦν φοβερός· οἱ δὲ νῦν πάντες ὅμοιοι συνελθόντες μετὰ μυρίων εὐχῶν καὶ δακρύων, οὐκ ἀν δυνηθεῖν ὅσα ἴσχυσε τὰ σημειώθια Παύλου ποτέ (α). Καὶ Παῦλος μὲν εὔχόμενος νεκροὺς ἀνίστη (β), καὶ ἄλλα ἔθαυματούργει τοιαῦτα, ὡς καὶ θεὸς νομισθῆναι παρὰ τοῖς ἔξωθεν (γ)· καὶ πρὸν ἢ τοῦ βίου μεταστῆναι τούτου, κατηξιώθη ἀρπαγῆναι ἔως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ ὥρμάτων μετασχεῖν, ὃν οὐ θέμις ἀνθρωπείαν ἀκοῦσαι φύσιν (δ). Οἱ δὲ νῦν δοντες (ἄλλοι οὐδὲν δύναμαι δυσχερέες εἰπεῖν, οὐδὲ βραχὺ καὶ γάρ καὶ ταῦτα οὐκ ἐπεμβαίνων αὐτοῖς λέγω νῦν, ἄλλα θαυμάζων) πᾶς οὐ φρίττουσιν ἀνδρὶ τηλικούτῳ παραβάλλοντες ἑαυτούς; Εἰ γάρ καὶ τὰ θαύματα ἀφέντες, ἐπὶ τὸν βίον ἔλθοιμεν τοῦ μακαρίου, καὶ τὴν πολιτείαν ἔξετάσαιμεν αὐτοῦ τὴν ἀγγελικὴν, καὶ ἐν ταύτῃ μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς σημείοις, δψει νικῶντα τὸν ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ. Τί γάρ ἀν τις εἴποι, τὸν ζῆλον, τὴν ἐπιείκειαν, τοὺς συνεχεῖς κινδύνους, τὰς ἐπαλλήλους φροντίδας, τὰς ἀδιαταξίπτους ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀθυμίας, τὸ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς συμπαθεῖς, τὰς πολλὰς θλίψεις, τοὺς καινοτέρους διωγμούς, τοὺς καθημερινούς θανάτους (ε); Τίς γάρ τόπος τῆς οἰκουμένης, ποίκιλειρος, πολὰ θάλαττα τοῦ δικαίου τούτου τοὺς ἀθλους ἡγνόησεν; Ἐκεῖνον καὶ ἡ δοίκητος ἔγνω, κινδυνεύοντα δεξαμένη πολλάκις. Πᾶν γάρ εἶδος ὑπέμεινεν ἐπιθυμητής, καὶ πάντα τρόπον ἐπῆλθε νίκης· καὶ οὕτε ἀγωνιζόμενος, οὕτε στεφανούμενος διέλιπέ ποτε. Ἀλλὰ γάρ οὐδὲ πᾶς τὸν ἀνδρα προκήθην ὑθρίζειν. Τὰ γάρ κατορθώματα αὐτοῦ, πάντα μὲν ὑπερβαίνει λόγον· τὸν δὲ ἡμέτερον, τοσοῦτον, ὃσον καὶ ἡμᾶς οἱ λέγειν εἰδότες. Πλὴν ἄλλα καὶ οὕτως (οὐδὲ γάρ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προσωρέσσεως ἡμῖς ὁ μακάριος κρίνει) οὐκ ἀποστάσημαι, ἔως ἀν εἴπωτοῦτο· δ τοσοῦτο τῶν εἰρημένων κρείττον ἔστιν, ὃσον ἀπάντων ἀνθρώπων ἐκεῖνος. Τί οὖν τοῦτο ἔστιν; Μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα, μετὰ τοὺς μυρίους στεφάνους, νῦζατο εἰς γέενναν ἀπελθεῖν, καὶ

(α) Πρᾶξ. Ἀποστόλ. ΙΘ', 44.

(β) Αὐτόθι Κ', 9—12.

(γ) Πρᾶξ. Ἀποστόλ. ΙΔ', 41.

(δ) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΒ', 2—4.

(ε) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 26—29.

καὶ Α' πρὸς Κορινθ. Θ', 22.

αἰωνίῳ παραδοθῆναι κολάσει, ὑπὲρ τοῦ τοὺς πολλάκις αὐτὸν καὶ λιθάνατας, καὶ ἀνελόντας, τό γε αὐτῶν μέρος, Ἰουδαίους σωθῆναι, καὶ τῷ Χριστῷ προσελθεῖν (α). Τίς οὖτως ἐπόθησε τὸν Χριστόν; εἴγε πόθουν αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ἀλλ' οὐχ ἔτερόν τι τοῦ πόθου πλέον. "Ἐτι οὖν ἐκυτοὺς ἐκείνῳ παραβαλοῦμεν, μετὰ τὴν τοσαύτην χάριν, ἣν ἔλαβεν ἄνωθεν, μετὰ τὴν τοσαύτην ἀρετὴν, ἣν οἷκοθεν ἐπεδεῖξατο; Καὶ τί τούτου γένοιτο ἀν τολμηρότερον; "Οτι δὲ οὐδὲ οὗτως ἦν ἴδιώτης, ὡς οὗτοι νομίζουσι, καὶ τοῦτο λοιπὸν ἀποδεῖξαι πειράσσομαι. Οὗτοι μὲν γάρ οὐ μόνον τὸν οὐκ ἡτακημένον τὴν τῶν ἔξωθεν λόγων τερθρείαν ἴδιωτην καλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐκ εἰδότα μάχεσθαι ὑπὲρ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων καὶ καλῶς νομίζουσιν. 'Ο δὲ Παῦλος οὐκ ἐν ἀμφοτέροις ἔφεσεν ἴδιώτης εἶναι, ἀλλ' ἐν θατέρῳ μόνον. Καὶ τοῦτο ἀσφαλιζόμενος, τὸν διορισμὸν ἀκριβῶς πεποίηται, λέγων· Τῷ λόγῳ ἴδιώτης εἶναι, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει (β). 'Εγὼ δὲ εἰ μὲν τὴν λειτητα Ἰσοχράτους ἀπήτουν, καὶ τὸν Δημοσθένους ὅγκον, καὶ τὴν Θουκυδίδου σεμνότητα, καὶ τὸ Πλάτωνος ὑψος, ἔδει φέρειν εἰς μέσον ταύτην τοῦ Παύλου τὴν μαρτυρίαν. Νῦν δὲ ἐκεῖνα μὲν πάντα ἀφίνομι, καὶ τὸν περίεργον τῶν ἔξωθεν κακλωπισμόν καὶ οὐδέν μοι φράσεως, οὐδὲ ἀπαγγείλας μέλει. 'Αλλ' ἔξεστω καὶ τῇ λέξει πτωχεύειν, καὶ τὴν συνθήκην τῶν ὄνομάτων ἀπλῆν τινα εἶναι καὶ ἀφελῆ μόνον μὴ τῇ γνώσει τις καὶ τῇ τῶν δογμάτων ἀκριβείᾳ ἴδιώτης ἔστω· μήδ' ἵνα τὴν οἰκείαν ἀργίαν ἐπικαλύψῃ, τὸν μακριόν ἐκεῖνον ἀφαιρείσθω τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸ τῶν ἐγκωμίων κεφάλαιον.

ζ. Πόθεν γάρ, εἰπέ μοι, τοὺς Ἰουδαίους συνέχεε τοὺς ἐν Δαμασκῷ κατοικοῦντας, οὐδέπω τῶν σημείων ἀρξάμενος (γ); Πόθεν τοὺς Ἑλληνιστὰς κατεπάλαισε; Διὰ τί δὲ εἰς Ταρσὸν ἔξεπέμπετο (δ); Οὐκ ἐπειδὴ κατὰ πράτος ἐνίκα τῷ λόγῳ, καὶ εἰς τοσοῦτον αὐτοὺς ἤλασνεν, ὡς καὶ εἰς φόνον παροξυνθῆναι, μὴ φέροντας τὴν ἥτταν; Ἐνταῦθα γάρ οὐδέπω τοῦ θαυματουργεῖν ἥρξ-

(α) Πρὸς Ρωμ. Θ', 3. (β) Β' πρὸς Κορινθ. ΙΙ', 6.

(γ) Πρὸς Ἀποστόλ. Θ', 22. (δ) Αὐτοῦ. 29 καὶ 30.

νοι οὐδὲν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὅτι ἀπὸ τῆς περὶ τὰ τεράστια δόξης, θαυμαστὸν αὐτὸν ἡγοῦντο οἱ πολλοί, καὶ οἱ μαχόμενοι πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὑπολήψεως ἐπηρεάζοντο τοῦ ἀνδρός. Τέως γάρ ἀπὸ τοῦ λέγειν μόνον ἐκράτει. Πρὸς δὲ τοὺς ιουδαῖους ἐπιχειρούντας ἐν Ἀντιοχείᾳ, πόθεν ἡγωνίζετο καὶ συνεζήτει (α); 'Ο δὲ Ἀρεοπαγίτης ἐκεῖνος, ὁ ἀπὸ (β) τῆς δεισιδαιμονεστάτης πόλεως ἐκείνης, οὐκ ἀπὸ δημηγορίας μόνης ἀκολούθησεν αὐτῷ μετὰ τῆς γυναικός (γ); 'Ο δὲ Εὔτυχος πῶς κατέπεσεν ἀπὸ τῆς θυρίδος; οὐκ ἐπειδὴ μέχρι βαθέστας νυκτὸς εἰς τὸν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀπησχολεῖτο λόγον (δ); Τί δὲ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἐν Κορίνθῳ; Τί δὲ ἐν Ἐφέσῳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ; οὐχ δλα; ἡμέρας καὶ νύκτας ἀνήλικεν ἐφεξῆς εἰς τὸν ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν; Τί ἀν τις λέγοι τὰς πρὸς τοὺς Ἐπικουρείους δικλέξεις καὶ Στωϊκούς; (ε); Εἰ γάρ ἀπαντα θέλοιμεν καταλέγειν, εἰς μακρὸν ἐκπεσεῖται μῆκος ὁ λόγος. "Οτ" ἀν οῦν καὶ πρὸ τῶν σημείων καὶ ἐν μέσοις αὐτοῖς φαίνηται πολλῷ καχογμένος τῷ λόγῳ, πῶς ἔτι τολμήσουσιν ἰδιώτην εἰπεῖν, τὸν ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι καὶ δημηγορεῖν μάλιστα θαυμασθέντα παρὸ πᾶσι; Διὰ τί γάρ Λυκάσινες αὐτὸν ὑπέλαβον εἰναὶ Ἐρμῆν (τ); Τὸ μὲν γάρ θεοὺς αὐτοὺς νομισθῆναι, ἀπὸ τῶν σημείων ἐγένετο· τὸ δὲ τοῦτον Ἐρμῆν, οὐκ ἔτι ἀπ' ἐκείνων ἐγένετο, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λόγου. Τίνι δὲ καὶ τῶν ἀλλων Ἀποστόλων ἐπλεονέκτησεν ὁ μακάριος οὗτος, καὶ πόθεν ἀνὰ τὸν οἰκουμένην ἀπασαν πολὺς ἐν τοῖς ἀπάντων ἐστὶ στόματι; Πόθεν οὐ παρ' ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ Ιουδαίους καὶ Ἐλληνας μάλιστα πάντων θαυμάζεται; Οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἐπιστολῶν ἀρετῆς, δι' ἦς οὐ τοὺς τότε μόνον πιστούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς σήμερον γινομένους, καὶ τοὺς μέλλοντας δὲ ἐσεσθαι μέχρι τῆς ἐσχάτης τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ὥρξησέ τε καὶ ὠρελήσει, καὶ οὐ παύσεται τοῦτο ποιῶν, ἔως ἀν τὸ τῶν ἀνθρώπων διαμένη γένος; "Ωσπερ γάρ τείχος ἐξ ἀδάμαντος κατασκευασθὲν, οὕτω τὰς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίας, τὰ τούτου τειχῖζει γράμματα. Καὶ καθάπερ τις ἀρ-

(α) Πρὸς Γαλάτ., Β', 11—13. (β) ἀπὸ — προσεξέθη ἐκ τοῦ Σ,

(γ) Πρὸς Ἀποστόλ., ΙΖ', 34. (δ) Πρὸς Ἀποστόλ., Κ', 9.

(ε) Αὐτῷ, ΙΖ', 41. (ζ) Αὐτῷ, ΙΑ', 42.

στενὸς γενναιότατος, ἔστηκε καὶ νῦν μέσος, αἰχμαλωτίζω πᾶν νόητον μα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ καθαιρῶν λογισμοὺς καὶ πᾶν ὄψιμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ (α). Ταῦτα δὲ πάντα ἐργάζεται, δι' ὃν ἡμῖν κατέλιπεν ἐπιστολῶν τῶν Θαυμασίων, καὶ τῆς θείας πεπληρωμένων σοφίας. Οὐ πρὸς δογμάτων δὲ μόνον, νόθων τε ἀνατροπὴν, καὶ γυναιῶν ἀσφάλειαν, ἐπιτήδειαν ἡμῖν αὐτοῦ τὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βιοῦν εὗρον ἐλάχιστον ἡμῖν συντελεῖ μέρος. Τούτοις γάρ ἔτι καὶ νῦν οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν προεστῶτες χρώμενοι, τὴν ἀγνήν παρθένον, ἣν ἡρμόσατο τῷ Χριστῷ (β), ῥυθμίζουσι τε καὶ πλάττουσι, καὶ πρὸς τὸ πνευματικὸν ἀγούσι κάλλος. Τούτοις καὶ τὰ ἐπισκήπτοντα αὐτῇ νοσήματα ἀποκρύψονται, καὶ τὴν προσγινομένην διατηροῦσιν ὑγείαν. Τοιαῦτα ἡμῖν ὁ ἴδιωτης κατέλιπε φάρμακα, τοσαύτην ἔχοντα δύναμιν, δινέσασι τὴν πεῖραν καλῶς, οἱ χρώμενοι συνεχῶς. Καὶ ὅτι μὲν πολλὴν αὐτὸς ἐποιεῖτο τοῦ μέρους τούτου σπουδὴν, ἐκ τούτων δῆλον.

ἡ. Ἀκουες δὲ καὶ τῷ μαθητῇ τί φησιν ἐπιστέλλων· « Πρόσεχε καὶ τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. Καὶ τὸν ἀπὸ τούτου καρπὸν προστίθησι, λέγων· «Τοῦτο γάρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν καὶ σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου» (γ). Καὶ πάλιν· «Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ᾽ ἢπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, καὶ ἀνεξίκακον» (δ). Καὶ προϊὼν δέ φησι· «Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἵερὰ γράμματα οἰδας, τὰ δυνάμενά σε σορίσαι εἰς σωτηρίαν. Καὶ πάλιν· «Πᾶσα γραφὴ, θεόπνευστος, φησὶ, καὶ ὡρέλιμος πρὸς τὴν διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδεύσιν τὴν πὲν δικαιοσύνην, ἵνα ἀρτιος ἦ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπος» (ε). Ἀκουες δὲ καὶ τῷ Τίτῳ περὶ τῆς τῶν ἐπισκήπων κατάστάσεως διαλεγόμενος, τί προστίθησι· «Δεῖ, γάρ φησιν, εἶναι τὸν ἐπίσκοπον ἀντετέλειον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ἦ καὶ

(α) B' πρὸς Κορινθ. I', 5. (β) Αὐτόθ. IA', 2.

(γ) A' πρὸς Τιμόθ. Δ', 13 καὶ 16.

(δ) B' πρὸς Τιμόθ. B', 24.

(ε) Αὐτόθ. Γ', 14—17.

» τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγγειν » (α). Πῶς οὖν ιδιώτης τις ὁν, ὡς οὗτοί φασι, τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγγειν δυνήσεται καὶ ἐπιστομίζειν; Τίς δὲ χρεῖα προσέχειν τῇ ἀναγνώσει καὶ ταῖς Γραφαῖς, εἰ ταύτην δεῖ τὴν ιδιωτείαν ἀσπάζεσθαι; Σκέψεις ταῦτα καὶ προφάσεις, καὶ ῥᾳθυμίας καὶ ὄκνου προσχήματα. Ἀλλὰ τοῖς ιερεῦσι, φησὶ, ταῦτα διατάττεται· καὶ γάρ περὶ ιερέων ἡμῖν ὁ λόγος νῦν. «Οτι δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις, ἀκουε τί πάλιν ἔτέροις ἐν ἑτέρῳ ἐπιστολῇ παρκινεῖται· «Ο λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖται ἐν ὑμῖν »πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ» (β). Καὶ πάλιν· «Ο λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἀλλατὶ ἡρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ἐνι ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι» (γ). Καὶ τὸ, πρὸς ἀπολογίκην ἐτοίμους εἶναι (δ), ἀπασιν εἴρηται. Θεσσαλονικεῦσι δὲ ἐπιστέλλων, «Οἰκοδομεῖτε, φησὶν, εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε» (ε). «Οτι δὲ περὶ ιερέων διαλέγηται, «Οι καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τινα μῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ λίγῳ» (ζ). Καὶ γάρ οὗτος ὁ τελεώτατος τᾶς διδασκαλίας δρός, διτ' ἀλλ καὶ δι' ὅν πράττουσι, καὶ δι' ὃν λέγουσι, τοὺς μαθητευομένους ἐνάγωσι πρὸς τὸν μακάριον βίον, διτὸν διετάξατο. Οὐ γάρ ἀρκεῖ τὸ ποιεῖν πρὸς τὸ διδάσκειν· καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. «Οι γάρ δὲ, φησὶ, ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται» (η). Εἰ δὲ τὸ ποιῆσαι, διδάξαι ἦν, περιττᾶς τὸ δεύτερον ἔκειτο. Καὶ γάρ ἥρκει εἰπεῖν, δις δὲ ποιήσῃ, μόνον. Νῦν δὲ τῷ διελεῖν ἀμφότερον, δείκνυσιν, διτὶ τὸ μὲν τῶν ἔργων ἐστὶ, τὸ δὲ τοῦ λόγου, καὶ ἀλλήλων δεῖται ἐκάτερα πρὸς τελείαν οἰκοδομήν. «Η οὐκ ἀκούεις, τί φησι τοῖς πρεσβύτεροις Ἐφεσίων, τὸ τοῦ Χριστοῦ σκεῦος τὸ ἐκλεκτόν; «Διὸ γρηγορεῖτε, μηδημονεύοντες, λότι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ διακρύων γαυ-

(α) Πρὸς Τίτ. Α', 7 καὶ 9.

(β) Πρὸς Κολοσ. Γ', 46.

(γ) Αὐτόθ. Δ', 6.

(δ) Α' Πέτρ. Γ', 45.

(ε) Α' πρὸς Θεσσαλον. Ε', 14.

(ζ) Α' πρὸς Τιμόθ. Ε', 17.

(η) Ματθ. Ε', 19,

ηθετῶν ἔνα ἔκαστον ὑμῶν» (α). Τίς γάρ χρείᾳ τῶν δακρύων, ή τῆς θεὶς τῶν λόγων νουθεσίας, τοῦ βίου οὗτος αὐτῷ λάμποντος τοῦ ἀποστολικοῦ; Ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν, δύναιται ἀνήμην οὗτος πολὺ συμβάλλεσθαι μέρος· οὐδὲ γάρ ἔκει μόνον αὐτὸν τὸ πᾶν κατορθοῦν φαίνην ἄν. "Οταν δὲ ὑπὲρ δογμάτων ἀγώνιν κινῆται, καὶ πάντες ἀπὸ τῶν αὐτῶν μάχωνται γραφῶν, ποίαν ἴσχὺν ὁ βίος; ἐνταῦθα ἐπιδεῖξαι δυνήσεται; Τί τῶν πολλῶν ὅφελος ἰδρώτων, δτ' ἀν μετὰ τοὺς μόχθους ἔκεινους, ἀπὸ τῆς πολλῆς τις ἀπειρίας εἰς αἴρεσιν ἐκπεσῶν ἀποσχισθῇ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας; ὅπερ οἶδα πολλοὺς παθόντας ἐγώ. Ποῖον αὐτῷ κέρδος τῆς καρτερίας; οὐδέν· ὥσπερ οὖν οὐδὲ ὑγιοῦς πίστεως, τῆς πολιτείας διεφθαρμένης. Διὰ δὲ ταῦτα μάλιστα πάντων ἔμπειρον εἰναι δεῖ τῶν τοιούτων ἀγώνων, τὸν διδάσκειν τοὺς ἄλλους λαχόντα. Εἰ γάρ καὶ αὐτὸς ἔστηκεν ἐν ἀσφαλείᾳ, μηδὲν ὑπὸ τῶν ἀντιλεγόντων βλαπτόμενος, ἀλλὰ τὸ τῶν ἀσφαλεστέρων πλῆθος, τὸ ταττόμενον ὑπὸ ἔκεινῳ, δτ' ἀν ἦδη τὸν ἡγούμενον ἡττηθέντα, καὶ οὐδὲν ἔχοντα πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας εἰπεῖν, οὐ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἔκεινου τῆς ἡττῆς, ἀλλὰ τὴν τοῦ δόγματος αἰτιῶνται σαθρότητα· καὶ διὰ τὴν τοῦ ἐνὸς ἀπειρίαν, ὁ πολὺς λεώς εἰς ἔσχατον ὅλεθρον καταφέρεται. Καὶν γάρ μὴ πάντη γένωνται τῶν ἐνκατίων, ἀλλ' ὅμως, ὑπὲρ ὅν θερόεστιν εἰχον, ἀμφιβάλλειν ἀναγκάζονται· καὶ οἵς μετὰ πίστεως προσήσαν ἀκλινοῦς, οὐκ ἔτι μετὰ τῆς αὐτῆς δύνανται προσέχειν στεφρότητος· ἀλλὰ τοσούτη ζάλη ταῖς ἔκεινων εἰσοικίζεται ψυχαῖς ἀπὸ τῆς ἡττῆς τοῦ διδασκάλου, ὡς καὶ εἰς ναυάγιον τελευτῆσαι τὸ κακόν. "Οσος δὲ ὅλεθρος, καὶ ὅσον συνάγεται πῦρ εἰς τὴν ἀθλίαν κεφαλὴν ἔκεινου, καθ' ἔκαστον τῶν ἀπολλυμένων τούτων, οὐδὲν δεήσῃ παρ' ἐμοῦ μαθεῖν, ἀπαντά αὐτὸς εἰδὼς ἀκριβῶς. Τοῦτο οὖν ἀπονοίας, τοῦτο κενοδοξίας, τὸ μὴ θελῆσαι τοσούτοις ἀπωλείας αἰτιον γενέσθαι, μηδὲ ἐμαυτῷ μείζονα προξενῆσαι τιμωρίαν τῆς νῦν ἀποκειμένης ἔκειν; Καὶ τίς ἀν ταῦτα φήσειεν; Οὐδεὶς, πλὴν εἰ μή τις μάτην μέρμφεσθαι βούλοιτο, καὶ ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις φιλοσοφεῖν συμφοραῖς.

(α) Πρὸς τὸν Ἀποστόλον, Κ', 31.

ΛΟΓΟΣ Ε'

Τάδε ἔρεστιν εἰ τῷ εἰ λόγῳ.

- α'. "Οτι πολλοῦ πόνου καὶ σπουδῆς αἱ ἐν τῷ κοινῷ ὅμιλίαι δέονται.
- β'. "Οτι τὸν εἰς τοῦτο τεταγμένον καὶ ἐγκωμίων ὑπερορχὴν χρή, καὶ δύνασθαι λέγειν.
- γ'. "Οτι ἂν μὴ ἀμφότερη ἔχῃ, θηριότης ἔσται τῷ πλῆθει.
- δ'. "Οτι μάλιστα βισκανίας τοῦτον δεῖ καταφρονεῖν.
- ε'. "Οτι ὁ λόγους εἰδὼς, πλείονας δεῖται σπουδῆς, η ὁ ἀμαθής.
- ζ'. "Οτι τῆς ἀλόγου τῶν πολλῶν φήσου, οὕτε πάντη καταφρονεῖν, οὕτε πάντη φροντίζειν δεῖ.
- η'. "Οτι πρὸς τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον, μάνον δεῖ τοὺς λόγους ἡυθμίζειν.

ΟΣΗΣ μὲν ἐμπειρίας τῷ διδασκάλῳ δεῖ πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγῶνας, οἰκανῶς ἡμῖν ἀποδέδειται. Ἐχω δέ τι καὶ πρὸς τούτοις ἔτερον μυρίων αἴτιον κινδύνων εἰπεῖν· μᾶλλον δὲ οὐκ ἐκεῖνο εἴποιμ' ἀν αἴτιον ἔγωγε, ἀλλὰ τοὺς οὐκ εἰδότας αὐτῷ χρῆσθαι καλῶς· ἐπει τό γε πρᾶγμα αὐτὸ σωτηρίας τε καὶ πολλῶν γίνεται πρόξενον ἀγαθῶν, ὅτ' ἀν τοὺς διακονουμένους εὗρῃ σπουδαίους τε ἄνδρας καὶ ἀγαθούς. Τί οὖν τοῦτο ἔστιν; Ο πολὺς πόνος ὁ περὶ τὰς διαλέξεις τὰς κοινῇ πρὸς τὸν λαὸν γινομένας ἀναλισκόμενος. Πρῶτον μὲν γάρ τὸ πλέον τῶν ἀρχομένων οὐκ ἐθέλουσιν ὡς πρὸς διδασκάλους διακεῖσθαι τοὺς λέγοντας, ἀλλὰ τὴν τῶν μαθητῶν τάξιν ὑπερβάντες, ἀντιλαμβάνονται τὴν τῶν θεατῶν ἐν τοῖς ἔξαθεν καθεζομένων ἀγῶσι. Καὶ καθάπερ ἐκεῖ τὸ πλῆθος μερίζεται, καὶ οἱ μὲν τούτῳ, οἱ δὲ ἐκείνῳ προσνέμουσιν ἔχατούς· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα διαιρεθέντες, οἱ μὲν μετὰ τούτου, οἱ δὲ μετὰ ἐκείνου (α) γίνονται, πρὸς χάριν η πρὸς ἀπέχθειν ἀκούοντες τῶν λεγομένων. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἔστι τὸ χαλεπόν· ἀλλὰ καὶ ἔτερον, οὐδὲν ἔλεγτον τούτου. Ήν γάρ τινα συμβῆ τῶν λεγόν-

(α) μετά ἐκείνου — ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ., μεθ' ἐκείνου

των μέρος τι τῶν ἑτέροις πονηθέντων ἔνυφῆναι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, πλείονα τῶν τὰ χρήματα κλεπτόντων ὑφίσταται ὀνείδη. Πολλάκις δὲ οὐδὲ λαζῶν παρ' οὐδενὸς οὐδὲν, ἀλλ' ὑποπτευθεὶς μόνον, τὰ τῶν ἑαλωκότων ἔπαθε. Καὶ τί λέγω τῶν ἑτέροις πεπονημένων; Λύτον τοῖς εὑρήμασι τοῖς ἔαυτοῦ συνεχῶς χρήσασθαι οὐκ ἔνι. Οὐ γάρ πρὸς ὡφέλειαν, ἀλλὰ πρὸς τέρψιν ἀκούειν εἰθίσθησαν οἱ πολλοί, καθάπερ τραγῳδῶν ἢ κιθαρῳδῶν καθήμενοι δικασταί. Καὶ ἢ τοῦ λόγου δύναμις, ἢν ἐξεβάλομεν νῦν, οὕτως ἐνταῦθα γίνεται ποθεινὴ, ὡς οὐδὲ τοῖς σορισταῖς, ὅτ' ἀν πρὸς ἀλλήλους ἀγωνίζεσθαι ἀναγκάζωνται.

Ε'. Γενναίας οὖν δεῖ κανταῦθα ψυχῆς, καὶ πολὺ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαινούσης σμικρότηταί ἵνα τὴν ἀτακτὸν καὶ ἀνωφελῆ τοῦ πλήθους ἥδονὴν κολάζῃ, καὶ πρὸς τὸ ὡφελιμώτερον μετάγειν δύνηται τὴν ἀκρόστιν ὡς αὐτῷ τὸν λαὸν ἔπεσθαι καὶ εἴκειν, ἀλλὰ μὴ μὴν ταῖς ἐκείνων ἀγεσθαι ἐπιθυμίαις. Τούτου δὲ οὐδαμῶς ἔστιν ἐπιτυχεῖν, ἀλλ' ἢ διὰ τούτοιν τοῦ δυοῖν, τῆς τε τῶν ἐπαίνων ὑπεροψίας, καὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως. Καν γάρ τὸ ἔτερον ἀπῆ, τὸ λειπόμενον ἄχρηστον γίνεται τῇ διαιτήσει θατέρου.⁷ Αν τε γάρ ἐπαίνων ὑπερορῶν μὴ προσφέρη διδασκαλίαν τὴν ἐν χάριτι καὶ ἀλατι ἡρτυμένην (α), εὐκαταρρόνητος ὑπὸ τῶν πολλῶν γίνεται, οὐδὲν ἀπὸ τῆς μεγαλοψυχίας κερδάνας ἐκείνης.⁸ Αν τε τοῦτο καλῶς κατορθώσας τὸ μέρος, τῆς ἀπὸ τῶν κρότων δόξης ἡττώμενος τύχη, εἰς ταῦτὸν πάλιν περιίσταται τὰ τῆς ζημίας αὐτῷ τε καὶ τοῖς πολλοῖς, πρὸς χάριν τῶν ἀκουόντων μᾶλλον, ἢ πρὸς ὡφέλειαν λέγειν μελετῶντι, διὰ τὴν τῶν ἐπαίνων ἐπιθυμίαν. Καὶ καθάπερ ὁ μήτε πάσχων τι πρὸς τὰς εὐφημίας, μήτε λέγειν εἰδὼς, οὕτε εἴκειν ταῖς τοῦ πλήθους ἥδοναῖς, οὕτε ὡφελεῖν ἀξιόλογόν τινα δύναται ὡφέλειαν, τῷ μηδὲν ἔχειν εἰπεῖν· οὕτω καὶ ὁ τῷ πόθῳ τῶν ἐγκωμίων ἐλκόμενος, ἔχων ἀρ' ὅν ἀμείνους ἐργάσασθαι δυνάσται τοὺς πολλοὺς, ἀντὶ τούτων παρέχει τὰ τέρψιν δυνάμενα μᾶλλον, διὰ τούτων (β) τοὺς ἐν τοῖς κρότοις θορύβους ὡγούμενος.

(α) Πρὸς Κολοσ. Δ', 6. (β) Ἐκ τοῦ Σ. — ἀγτὶ τοῦ ἐν τῷ Μ, ὃς γάμενα μᾶλλον ταῦτα γ, ταῦς κατ.

γ'. Ἀμφοτέρωθεν οὖν ἴσχυρὸν εἶναι τὸν ἄριστον ἀρχοντας δεῖ, ἵνα μὴ θατέρῳ θάτερον ἀνατρέπηται. Ὅταν γάρ ἀναστὰς ἐν τῷ μέσῳ, λέγη τὰ τοὺς ῥᾳθύμως ζῶντας ἐπιστύψῃ δυνάμενα, εἰτα προσπταίη καὶ διακόπτηται, καὶ ὑπὸ τῆς ἐνδεῖλας ἐρυθριᾷ ἀναγκάζηται, διερήψῃ τὸ κέρδος τῶν λεχθέντων εὐθέως. Οἱ γάρ ἐπιτελμηδέντες, ἀλγοῦντες τοῖς εἰρημένοις, καὶ οὐκ ἔχοντες αὐτὸν ἐτέρως ἀμύνασθαι, τοῖς τῆς ἀμαθίας αὐτὸν βάλλουσι σκώμμασι, τούτοις οἰδέμενοι τὰ ἑαυτῶν συσκιάζειν ὁνείδη. Διὸ χρὴ, καθάπερ τινὰ ἡνίοχον ἄριστον, εἰς ἀκρίβειαν τούτων ἀμφοτέρων ἤκειν τῶν καλῶν, ἵνα ἀμφότερα πρὸς τὸ δέον αὐτῷ μεταχειρίζειν ἐξῃ. Καὶ γάρ ὅτι ἀν αὐτὸς ἀνεπίληπτος ἀπασι γένηται, τότε δυνήσεται μεθ' ὅσης βούλεται ἔξουσίας καὶ κολάζειν καὶ ἀνιέναι τοὺς ὑπ' αὐτῷ ταττομένους ἀπαντας. Πρὸ δὲ τούτου οὐκ εὔμαρες ταῦτα ποιεῖν. Τὴν δὲ μεγαλοψυχίαν οὐ μέχρι τῆς τῶν ἐπαίνων ὑπεροφίας δείκνυσθαι χρὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ περατέρω προάγειν, ἵνα μὴ πάλιν ἀτελές ἦ τὸ κέρδος.

δ'. Τίνος οὖν δεῖται καὶ ἑτέρου καταφρονεῖν; βασκανίας καὶ φόνου. Τὰς δὲ ἀκαίρους κατηγορίας (καὶ γάρ ἀνάγκη τὸν προστῶτα μέμψεις ὑπομένειν ἀλόγους;) οὔτε ὀμέτρως δεδοικέναι καὶ τρέμειν, οὔτε ἀπλῶς παρορᾶν καλόν· ἀλλὰ χρὴ κανὸν ψευδεῖς τυγχάνωσιν οὖσαι, κανὸν παρὰ τῶν τυχόντων ὑμῖν ἐπάγωνται, πειρᾶσθαι σιενενύναι ταχέως αὐτάς. Οὐδὲν γάρ οὕτως αὔξει φήμην πονηράν τε καὶ ἀγαθήν, ὡς τὸ πλήθος τὸ ἄτακτον. Ἀβασανίστως γάρ καὶ ἀκούειν καὶ ἐκλαζεῖν εἰωθός, ἀπλῶς τὸ ἐπελθόν ἀπαν φεύγεται, τῆς ἀληθείας οὐδένα ποιούμενον λόγον. Διὰ ταῦτα οὐ δεῖ τῶν πολλῶν καταφρονεῖν, ἀλλὰ ἀργομένας εὐθέως ἐκκόπτειν τὰς ὑποψίας τὰς πονηρὰς, πείθοντα τοὺς ἐγκαλοῦντας, κανὸν ἀλογώτατοι πάντων εἰεν, καὶ μηδὲν ὅλως ἐλλείπειν τῶν ἀφανίσαι δυναμένων δόξαν οὐκ ἀγαθήν. Ἡν δὲ, πάντα ποιούντων ἡμῶν, μὴ θέλωσιν οἱ μεμφόμενοι πείθεσθαι, τὸ τηνικαῦτα καταφρονεῖν. Ὡς ἐὰν φθάσῃ τις ταπεινούσθαι τοῖς συμπτώμασι τούτοις, οὐ δυνήσεται ποτε γενναῖόν τι καὶ οχυραστὸν ἀποτεκεῖν. Ηἱ γάρ ἀθυμία καὶ αἱ συνεχεῖς φροντίδες, δειναὶ καταβαλεῖν ψυχῆς δύναμιν, καὶ εἰς ἀσθενεῖαν καταγαγεῖν τὴν ἐσχάτην. Οὕτως οὖν χρὴ τὸν ἱερέα διακεῖ-

οθαί πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ὥσπερ ἂν εἰ πατὴρ πρὸς παιδαῖς ἄγαν νηπίους διακέσωτο. Καὶ καθάπερ ἐκείνων οὕτε ὑβριζόντων, οὕτε πληττόντων, οὕτε ὀδυρομένων ἐπιστρεφόμεθα, ἀλλ᾽ οὐδὲ, ἡνίκα ἂν γελῶσι καὶ προσχαίρωσιν ἡμῖν, μέγα ἐπὶ τούτῳ φρονοῦμεν ποτε· οὗτῳ καὶ τούτων μήτε τοῖς ἐπαίνοις ἔξογκοῦσθαι, μήτε καταπίπτειν τοῖς φύγοις, ὅτ' ἂν ἀκαίρως γίνωνται παρ' αὐτῶν. Χαλεπὸν δὲ τοῦτο, ὃ μακάριε, τάχα δὲ οἷμαι, ὅτι καὶ ἀδύνατον. Τὸ γὰρ μὴ χαίρειν ἐπαινούμενον, οὐκ οἶδα εἰ τινὶ ἀνθρώπων ποτὲ κατώρθωται. Τὸν δὲ χαίροντα, εἰκὸς καὶ ἐπιθυμεῖν ἀπολαύειν αὐτῶν· τὸν δὲ ἀπολαύειν ἐπιθυμοῦντα, πάντως καὶ ἐν ταῖς τούτων ἀποτυχίαις λυπεῖσθαι, καὶ ἐκκλίνειν, καὶ ἀνιᾶσθαι, καὶ ἀλγεῖν ἀνάγκη. "Ωσπερ γάρ οἱ γαννύμενοι τῷ πλούτεῖν, ἡνίκα ἂν καταπέσωσιν εἰς πενίαν, ἀχθονται· καὶ οἱ τρυφᾶν εἰωθότες, οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ζῆν εὔτελῶς· οὕτω καὶ οἱ τῶν ἐγκωμίων ἐρῶντες, οὐχ ὅτ' ἂν ψέγωνται μόνον εἰκῇ, ἀλλὰ καὶ ὅτ' ἂν μὴ ἐπαινῶνται συνεχῶς, καθάπερ λιμῷ τινὶ διαφθείρονται τὴν ψυχὴν, καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν αὐτοῖς ἐντραφέντες τύχωσιν, ἢ καὶ ἐτέρους ἐπαινούμενους ἀκούωσι. Τὸν δὲ μετὰ ταύτης τῆς ἐπιθυμίας εἰς τὸν τῆς διδασκαλίας ἀγῶνα παρελθόντα, πόσα πράγματα καὶ πόσας ἔχειν οἴει τὰς ἀληγηδόνας; Οὕτε τὴν θάλαττάν ἔστι κυμάτων ἐκτὸς εῖναι ποτε, οὕτε τὴν ἑκείνου ψυχὴν φροντίδων καὶ λύπης.

ε'. Καὶ γάρ ὅτ' ἂν πολλὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν ἔχῃ (τοῦτο δὲ ἐν ὀλίγοις εὔροι τις ᾧν), οὐδὲ οὕτω τοῦ πονεῖσθαι διηνεκῶς ἀπήλλασται. Ἐπειδὴ γάρ οὐ φύσεως, ἀλλὰ μαθήσεως τὸ λέγειν, καὶ εἰς ἄκρουν αὐτοῦ τις ἀφίκηται, τότε αὐτὸν ἀφίησιν ἔρημον, ἀν μὴ συνεχεῖ σπουδῆ καὶ γυμνασίᾳ ταύτην θεραπεύη τὴν δύναμιν. "Ωστε τοῖς σοφωτέροις μᾶλλον, ἢ τοῖς ἀμαθεστέροις, μείζων ὁ πόνος. Οὐδὲ γάρ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἡ ζημία ἀμελοῦσι τούτοις κάκενοις· ἀλλὰ τοσοῦτον αὕτη πλείων, ὅσον καὶ τῆς κτήσεως ἐκατέρας τὸ μέσον. Κάκείνοις μὲν οὐδὲν ἂν ἐγκαλέσειε τις, μηδὲν ἀξιον λόγου παρέγουσιν οὗτοι δὲ, εἰ μὴ μείζονα τῆς δοξῆς, ἡς ἀπαντες ἔχουσι περὶ αὐτῶν, ἀεὶ προσέροιεν, πολλὰ παρὰ πάντων ἐπεταιτὰ ἐγκλήματα. Πρὸς δὲ τούτοις ἑκεῖνοι μὲν καὶ ἐπὶ μικροῖς μεγάλων ἂν τύχοιεν τῶν ἐπαίγων· τὰ δὲ τούτων, ἀν μὴ λίαν ἡ θαυμαστὰ

καὶ ἔκπληκτα, οὐ μόνον ἐγκωμίων ἐστέργηται, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεμφομένους ἔχει πολλούς. Οὐ γάρ τοῖς λεγομένοις, ὡς ταῖς τῶν λεγόντων δόξαις, κάθηνται δικάζοντες οἱ ἀκροταῖ. "Ωστε ὅταν χρητῆ τις ἀπάντων ἐν τῷ λέγειν, τότε μάλιστα πάντων αὐτῷ δεῖ πεπονημένης σπουδῆς. Οὐδὲ γάρ τοῦτο, δικαίων τῆς ἀνθρωπίνας φύσεώς ἐστι, τὸ μὴ πάντα ἐπιτυγχάνειν, ἔξεστιν ἐκείνῳ παθεῖν· ἀλλ', ἀν μὴ δι' ὅλου συμφωνῆ τῷ μεγέθει τῆς ὑπολήψεως αὐτοῦ τὰ λεγόμενα, σκώμματα μυρία καὶ μέμψεις λαθὼν ἀπεισι παρὰ τῶν πολλῶν. Καὶ οὐδεὶς ἐκεῖνο λογίζεται πρὸς αὐτὸν, ὅτι καὶ ἀθυμία προσπεσοῦσα, καὶ ἀγωνία, καὶ φροντίς, πολλάκις δὲ καὶ θυμὸς ἐπεισούσης τῷ τῆς διανοίας καθαρῷ, καὶ τὰ τικτόμενα οὐκ ἀφῆκε προελθεῖν εἰλικρινῆ· καὶ ὅτι ὅλως ἀνθρωπον δύνται, οὐκ ἔστι διὰ παντός εἶναι τὸν αὐτὸν, οὐδὲ ἐν ἄπασιν εὐημερεῖν· ἀλλ' εἰκός ποτε καὶ διαμαρτεῖν, καὶ ἐλάττονα τῆς οἰκείας δειχθῆναι δυνάμεως. Τούτων οὐδὲν, ὅπερ ἔφην, ἐννοήσαι βούλονται· ἀλλ' ὥσπερ ἀγγέλωφ δικάζοντες, ἐπάγουσι τὰς αἰτίας. Καὶ ἀλλως δὲ πέφυκεν ἀνθρωπος τὰ μὲν κατορθώματα τοῦ πλησίον, καὶ πολλὰ δύνται καὶ μεγάλα, παρορᾶν ἦν δὲ ἐλάττωμά που φανῆ, καὶ τὸ τυχὸν ἦ, καὶ διὰ πολλοῦ συμβεβηκός, καὶ ἐπαισθάνεται ταχέως, καὶ ἐπιλαμβάνεται προχείρως, καὶ μέμνηται διὰ παντός· καὶ τὸ μηρὸν τοῦτο καὶ εὔτελες, τὴν τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων ἀλάττωσε δόξαν πολλάκις.

τ'. 'Ορᾶς, ὃ γενναῖς, ὅτι μάλιστα τῷ λέγειν δυναμένω πλείονος δεῖ τῆς σπουδῆς· πρὸς δὲ τῇ σπουδῇ καὶ ἀνεξικακίας τοσαύτης, ὅσης οὐδὲ ἀπαντεῖ, ὅσους πρότερόν σοι διῆλθον, ἐδέοντο. Πολλοὶ γάρ αὐτῷ συνεχῶς ἐπιφύονται μάτην καὶ εἰκῆ· καὶ οὐδὲν ἔχοντες ἐγκαλεῖν, πλὴν τοῦ (α) παρὰ πᾶσιν εὔδοκιμεῖν, ἀπεγκάνονται. Καὶ δεῖ γενναίως φέρειν τὴν πικρὰν τούτων βρακανίαν. Τὸ γάρ ἐπάρτον τοῦτο μῆσος, ὅπερ εἰκῆ συλλέγουσιν, οὐ στέγοντες κρύπτειν, καὶ λοιδοροῦνται, καὶ μέμφονται, καὶ διαβάλλουσι λάθρα, καὶ πονηρεύονται φανερῶς. Ψυχὴ δὲ ἀρξαμένη καθ' ἔκαστον τούτων ἀλλαγῆν καὶ παροξύνεσθαι, οὐκ ἀν φθάσεις δικρανεῖται τῇ λύπῃ. Καὶ

(α) τοῦ — προστέθη ἐκ τοῦ Σ.

γάρ οὐ δι' ἔαυτῶν αὐτὸν ἀμύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων τοῦτο ποιεῖν ἐπιχειροῦσι. Καὶ πολλάκις τινὰ τῶν οὐδὲν δυναμένων εἰπεῖν ἐκλεξάμενοι, τοῖς ἐπαίνοις ἐπαιρόουσι, καὶ θαυμάζουσιν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, οἱ μὲν μανίᾳ μόνον, οἱ δὲ καὶ ἀμαθίᾳ καὶ φύσιν τοῦτο ποιοῦντες· ἵνα τὴν δόξαν τούτου καθέλωσιν, οὐχ ἵνα δείξωσι θαυμαστὸν τὸν οὐκ ὄντα τοιοῦτον. Οὐ πρὸς τούτους δὲ μόνον ἐκείνων τῷ γενναίῳ διάγονῳ ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπειρίαν ὅλου δήμου πολλάκις. Ἐπειδὴ γάρ οὐκ ἔνεστιν ἐξ ἐλλογίμων ἀνδρῶν συλλλέγεσθαι τοὺς συνεργοφένους ἀπαντας, ἀλλὰ τὸ πλέον τῆς Ἐκκλησίας μέρος ἐξ ἴδιωτῶν συνῆχθαι συμβαίνει, τοὺς δὲ λόιποὺς καὶ αὐτοὺς ἐκείνων μὲν εἶναι συνετωτέρους, τῶν δὲ λόγους κρῖναι δυναμένων λείπεσθαι πολλῷ πλέον, ἢ ὅσον ἐκείνων οἱ λοιποὶ πάντες, ἕνα δὲ μόνον ἢ δεύτερον καθησθαι τὸν ταύτην κεκτημένον τὴν ἀρετήν· ἀνάγκη, τὸν ἄμεινον εἰπόντας, ἐλάττονας ἀπενέγκασθαι κρέτους, ἔστι δὲ ὅτε μηδὲ ἐπαινεθέντα ἀπελθεῖν. Καὶ δεῖ πρὸς ταύτας γενναίως παρεσκευάσθαι τὰς ἀνωμαλίας· καὶ τοῖς μὲν δι' ἀμαθίαν ταῦτα πάσχουσι συγγινώσκειν· τοὺς δὲ διὰ φύσιον τοῦτο ὑπομένοντας διακρίνειν, ὡς ἀθλίους ὄντας καὶ ἐλεεινούς· μηδετέρῳ δὲ τούτων ἐλάττω τὴν αὐτοῦ νομίζειν γεγενῆσθαι δύναμιν. Οὐδὲ γάρ, εἰ ζωγράφος ὁν ἀριστος, καὶ πάντων κατὰ τὴν τέχνην κριτῶν, τὴν μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας ἀναγεγραμμένην εἰκόναν ὑπὸ τῶν τῆς τέχνης ἀπειρῶν σκωπτομένην ἔώρα, ἔδει καταπεσεῖν, καὶ τῇ κρίσει τῶν οὐκ εἰδότων φαύλην ἥγεισθαι τὴν γραφήν· ὥσπερ οὐδὲ τὴν ὄντως φαύλην, θαυμαστήν τινα καὶ ἐπέραστον, ἀπὸ τῆς τῶν ἀτέχνων ἐκπλήξεως.

ζ'. Ο γάρ ἀριστος δημιουργὸς, αὐτὸς ἔστω καὶ κριτὴς τῶν αὐτοῦ τεχνημάτων, καὶ καλὰ καὶ φαῦλα ταύτη τιθέσθω τὰ γινόμενα, ὅτι ἀν διεγνησάμενος αὐτὰ νοῦς ταύτας φέρῃ τὰς ψήφους· τὴν δὲ τῶν ἔξωθεν δόξαν, τὴν πεπλανημένην καὶ ἀτεχνον, μηδὲ εἰς νοῦν βαλέσθω ποτέ. Μή τοινυν μήτε διδασκαλίας ἀναδεξάμενος τὸν ἀγῶνα, ταῖς τῶν ἔξωθεν εὐφημίαις προσεγέτω, μηδὲ ἀπὸ τούτων τὴν ἔαυτου καταβαλλέτω ψυχήν· ἀλλ ἐργαζόμενος τοὺς λόγους, ὡς ἀν ἀρέσσει τῷ Θεῷ, (οὗτος γάρ αὐτῷ κανὼν καὶ ὅρος ἔστω μόνος τῆς ἀριστης δημιουργίας ἐκείνων· μὴ κρότοι, μηδὲ εὐφημίαι·)

τὸν μὲν ἐπαινοῦτο (α) καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, μὴ διακρουέσθω τὰ ἔγκριμα· μὴ παρεχόντων δὲ αὐτὰ τῶν ἀκροτάτων, μὴ ζητείτω, μηδὲ ἀλγείτω. Ικανὴ γάρ αὐτῷ παραμυθία τῶν πόνων, καὶ πάντων μείζων, ὅτι ἀνέξυτῷ συνειδέναι δύνηται, πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ συντιθεῖσαι καὶ ρυθμίζων τὴν διδασκαλίαν.

η'. Καὶ γάρ ἀνέξυτη τῇ τῶν ἀλόγων ἐπαίνων ἐπιθυμίᾳ ἀλλοιαῖ, οὐδὲν αὐτῷ τῶν πολλῶν πόνων ὄφελος, οὐδὲ τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως. Τὰς γάρ ἀνοήτους τῶν πολλῶν καταγγώσεις μὴ δυναμένη φέρειν ψυχὴ, ἐκλύεται, καὶ τὴν περὶ τὸ λέγειν ῥίπτει σπουδήν. Διὰ τοῦτο γρὴ μάλιστα πάντων πεπαιδεύσθαι ἐπαίνων ὑπερορᾶν. Οὐ γάρ ὅρκεῖ τὸ λέγειν εἰδέναι πρὸς τὴν ταύτης τῆς δυνάμεως φυλακὴν, ἀν μὴ καὶ τοῦτο προσεῆ. Εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἔξετάζειν ἐθέλει καὶ τὸν ἐν ἐνδείᾳ καθεστῶτα ταύτης τῆς ἀρετῆς, εὑρήσει δεδύενον τοῦ τῶν ἐπαίνων καταφρονεῖν οὐχ ἡττον, ἢ τοῦτον καὶ γάρ πολλὰ ἀμαρτάνειν ἀναγκασθήσεται, τῆς τῶν πολλῶν δόξης ἡττων γενόμενος. Ἀτονῶν γάρ ἔξισωθῆναι τοῖς εὔδοκιμοῖσι κατά τὴν τοῦ λέγειν ἀρετὴν, ἐπιθουλεύειν τε καὶ διαφθορεῖσθαι αὐτοῖς, καὶ μέμφεσθαι μάτην, καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἀσχημονεῖν οὐ παραιτήσεταις ἀλλὰ πάντα τολμήσει, καὶν τὴν ψυχὴν ἀπολέσαι δέη, ὑπὲρ τοῦ τὴν ἐκείνων δόξαν εἰς τὴν τῆς ἴδιας εὐτελείας καταγαγεῖν ταπεινότητα. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῶν ἰδρῶτῶν ἀποστήσεται τῶν περὶ τὸ πονεῖν, νάρκης ὄσπερ τινὸς κατασκεδασθείσης αὐτοῦ τῇ ψυχῇ. Τὸ γάρ πολλὰ μοχθοῦντα, ἐλάκτονα καρποῦσθαι ἔγκριμα, Ικανὸν καταβαλεῖν καὶ τρέψαι πρὸς ὄπνον βαθὺν, τὸν οὐ δυνάμενον ἐγκωμίειν καταφρονεῖν. Ἐπεὶ καὶ ὁ γεωργὸς, ὅτι ἀν εἰς λεπτόγειον κάμνῃ χωρίον, καὶ πέτρας ἀναγκάζεται γεωργεῖν, τυχέως ἀφίσταται τοῦ πονεῖν, ἢν μὴ πολλὴν περὶ τὸ πρᾶγμα κεκτημένος ἢ τὴν προθυμίαν, ἢ λιμοῦ δέος ἐπικείμενον ἔχῃ. Εἰ γάρ οἱ μετὰ πολλῆς τῆς ἔξουσίας δυνάμενοι λέγειν, τοταύτης δέονται τῆς γυμνασίας πρὸς τὴν τῆς ανθρώπου φυλακὴν, ὁ μηδὲν ὅλως συναγαγών, ἀλλὰ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀναγκαζόμενος μελετῶν, πόσην ὑποστήσεται τὴν δυσχέρειαν, πάσον θρύσιον, πάσην

(α) ἐπαινοῦτο — ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ., ἐπαινεῖται
TOM. Δ'.

ταραχὴν, ἵνα πολλῷ τῷ μέχθῳ μικρόν τι συναγαγεῖν δυνηθῇ; Ἐάν δέ τις καὶ τῶν μετ' αὐτὸν τεταγμένων, καὶ τὴν ἐλάττω τάξιν λαχόντων, ἐν τῷ μέρει τούτῳ μᾶλλον ἐκείνου διαφανῆναι δυνηθῇ· θειας τινὸς δὲψ ψυχῆς ἐνταῦθα, ὥστε μὴ ἀλῶναι βισκανία, μηδὲ ὑπὸ ἀθυμίας καταπεσεῖν. Τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν ἐλαττόνων παρευημερεῖσθαι αὐτὸν ἐν ἀξιώματι καθεστῶται· μείζονι, καὶ φέρειν γενναῖως, οὐ τῆς τυχούστης, οὐδὲ τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ τινος ἀδαμαντίνης ἢν εἴη ψυχῆς. Κανὸν μὲν ἐπιεικῆς ἦ καὶ μέτριος ἄγαν ὁ παρευδοκιμῶν, φορητὸν διπωσοῦν γίνεται τὸ πάθος· ἢν δὲ καὶ θρασὺς, καὶ ἀλαζών καὶ φιλόδοξος, θάνατον ἐκείνῳ καθ' ἔκαστην εὐκτέον ἡμέραν, οὕτως αὐτῷ πικράν καταστήσει τὴν ζωὴν, ὑπερβαίνων (α) φανερῶς, καταμωκάμενος λάθρᾳ, τῆς ἔξουσίας πολλὰ παρασπῶν τῆς ἐκείνου, πάντα αὐτὸς εἶναι βουλόμενος. Μεγίστην δὲ ἐν ἀποκατούτοις τὴν ἀσφάλειαν, τὴν ἐν τῷ λέγειν κέκτηται παρρησίαν, καὶ τὴν τοῦ πλήθους περὶ αὐτὸν σπουδὴν, καὶ τὸ φιλεῖσθαι παρὰ τῶν ὀργιμένων ἀπάντων. "Η οὐκ οἰδας, οὗσος ταῖς τῶν Χριστιανῶν ψυχαῖς λόγων ἔρως εἰσεκώμασε νῦν; καὶ ὅτι μάλιστα πάντων οἱ τούτους ἀσκοῦντες ἐν τιμῇ, οὐ παρὰ τοῖς ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πίστεως οἰκείοις; Πῶς οὖν ἢν τις ἐνέγκοι τοσαύτην αἰσχύνην, δτ' ἢν αὐτοῦ μὲν φθεγγομένου πάντες σιγῶσι, καὶ διενοχλεῖσθαι· νομίζωσι, καὶ τοῦ λόγου τὸ τέλος, ὥσπερ τινα πόνων ἀνάπτωσιν, περιμένωσι, θατέρου δὲ καὶ μακρὰ λέγοντος μετὰ προθυμίας ἀκούωσι, καὶ παύσεσθαι μέλλοντος δυσχεραίνωσι, καὶ σιγῆν βουλομένου παροξύνωνται; Ταῦτα γὰρ εἰ καὶ μικρόσι οἱ δοκεῖν νῦν εἶναι καὶ εὔκαταφρόνητα διὰ τὸ ἀπείρατον, ἀλλ' ικανά γέ ἐστι προθυμίαν σφέσαι, καὶ ψυχῆς παραλῦσαι δύναμιν, ἢν μὴ πάντων τις ἔχει τῶν ἀνθρωπίνων ἀναπτάσαις παθῶν, ὅμοίως ταῖς ἀσωμάτοις μελετήσῃ διακεῖσθαι δυνάμεσιν, αἱ μήτε φθόνῳ, μήτε δόξῃς ἔρωτι, μήτε ἐτέρῳ τινὶ τοιούτῳ θηρῶνται νοσήματι. Εἰ μὲν οὖν τις ἐστὶν ἀνθρώπων τοιοῦτος, ὡς δύνασθαι τὸ δυσθήρατον τοῦτο καὶ ἀκαταγώνιστον καὶ ἀνήμερον θηρίον, τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, καταπατεῖν, καὶ τὰς πολλὰς αὐτῆς ἐκτερμεῖν

(α) Ἐν τῷ Σ, ἐπεμβαίνων

κεφαλὰς, μᾶλλον δὲ μηδὲ φῦναι τὴν ἀρχὴν συγχωρεῖν, δυνάσται εὐκόλως καὶ τὰς πολλὰς ταύτας ἀποκρούεσθαι προσθολὰς, καὶ εὐδίου τινὸς ἀπολαύειν λιμένος. Ταύτης δὲ οὐκ ἀπηλλαγμένος, πόλεμον τινα πολυειδῆ, καὶ θόρυβον συνεχῆ, καὶ ἀθυμίας καὶ τῶν λοιπῶν παθῶν τὸν ὅχλον κατασκευάζει τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. Τέ δεὶ τὰς λοιπὰς καταλέγειν δυσκολίας, ἃς οὕτε εἰπεῖν οὔτε μαθεῖν δυνάσται τις, μὴ ἐπὶ τῶν πραγμάτων γενόμενος αὐτῶν;

ΛΟΓΟΣ Σ'.

Tάδε ἔνεστιν ἐν τῷ Σ' λόγῳ.

- α. "Οτις καὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἑτέροις ἀμαρτανομένων ὑπόκειγται: οἱ ἱερεῖς.
- β. "Οτις τῶν μοναχόντων ἀκριβείας δέονται πλείονος.
- γ. "Οτις πλείονος εὐκολίας ἀπολαύει ὁ μονάχων, παρὰ τὸν Ἐκκλησίας προεξῶτον.
- δ. "Οτις τῆς οἰκουμένης τὴν προστασίαν ἐμπεπίστευται: ὁ ἱερεὺς, καὶ ἔτερος πράγματα φρικτός.
- ε. "Οτις πρὸς πάντα ἐπιτήδειον εἶναι χρὴ τὸν ἱερέα.
- ζ. "Οτις οὐχ οὕτω τὸ μονάζειν, ὡς τὸ πλήθους προεστᾶγκας καλῶς, καρτερίας σημείον.
- η. "Οτις οὐχ ὑπέρ τῶν αὐτῶν, τῷ τε καθ' ἑαυτὸν ὄντε, καὶ τῷ ἐν μέσῳ στρεφομένῳ, ἡ ἀσκησίς ἔστιν.
- η. "Οτις εὐκολώτερον τὴν ἀρετὴν οἱ καθ' ἑαυτούς ὄντες, ἢ οἱ πολλῶν φροντίζοντες, κατορθοῦσιν.
- θ. "Οτις οὐ χρὴ κατεκρίσοντείν τῆς τῶν πολλῶν ὑπολήψεως, κανὸν ψευδῆς οὖσαν τύχη.
- ι. "Οτις οὐ μέγα σῶσκι ἑαυτόν.
- ια. "Οτις πολλῷ χαλεπωτέρᾳ μένει τιμωρία τὰ τῶν ἱερέων ἀμαρτήματα, ἢ τὰ τῶν ἰδιωτῶν.
- ιβ. 'Ἐκ παραδειγμάτων παράστασις καὶ τῆς ὁδύνης, τῆς διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς ἱερωδύνης γενομένης, καὶ τοῦ φόβου.
- ιγ. "Οτις παντὸς πολέμου χαλεπώτερος ὁ τοῦ ἀισθόλου πρὸς ἡμᾶς.

ΚΑΙ τὰ μὲν ἐνταῦθι τοικῦτα, οἵαπερ ἥκουσας: τὰ δὲ ἐκεῖ πῶς οἴστομεν, ὅτ' ἀν καθ' ἔκαστον τῶν πιστευθέντων ἀναγκαζόμεθα

τὰς εὐθύνας ὑπέχειν; Οὐ γάρ μέχρις αἰσχύνης ἡ ζημία, ἀλλὰ καὶ αἰώνιος ἐκδέχεται κόλασις. Τὸ γάρ, « Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις » ὑμῶν καὶ ὑπείκετε· δῆτι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑ-» μῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες (α'), εἰ καὶ πρότερον εἶπον, ἀλλ' εὐδὲ νῦν σιωπήσομαι. Ὁ γάρ φόβος ταύτης τῆς ἀπειλῆς συνέχεις κατασέει μους τὴν ψυχήν. Εἰ γάρ τῷ μόνον ἔνα σκανδαλίζοντες καὶ ἐλάχιστον, συμφέρει ἵνα μόλις ὀνικὸς κρεμασθῇ εἰς τὸν τρέ- γγηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ εἰς τὴν θάλατταν (β'), καὶ πάντες οἱ τὴν συνείδησιν τῶν ἀδελφῶν τύπτοντες, εἰς αὐτὸν ἀμαρτάνουσι τὸν Χριστόν (γ') οἱ μὴ μόνον ἔνα, καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ πλήθι τοσαῦτα ἀπολλύντες, τί ποτε ἄρι πείσονται, καὶ ποίαν δώ-σουσι δίκην; Οὐδὲ γάρ ἀπειρίαν ἔστιν αἰτιάσασθαι, οὐδὲ εἰς ἄγ-νοιαν καταψυγεῖν, οὐδὲ ἀνάγκην προσβαλέσθαι καὶ βίαν ἀλλὰ θατ-τον ἀν τῶν ἀρχομένων, εἴγε ἐνην, ἐν ταῖς οἰκείαις ἀμαρτίαις ἐγρίσκο ταύτη τῇ καταψυγῇ, ἢ ἐν ταῖς ἑτέρων οἱ προσετῶτες. Τί δήποτε; « Οτι διαχθεῖς τὰς τῶν ἄλλων ἀγνοίας ἐπανορθοῦν, καὶ τὸν διαβολικὸν πόλεμον προμηνύειν ἐρχόμενον, οὐ δυνάσται προσβαλέσθαι τὴν ἄγνοιαν, οὐδὲ εἰπεῖν, Οὐκ ἔκουσα τῆς σάλπιγγος, οὐ προήδειν τὸν πόλεμον. » Επὶ τούτῳ γάρ ἐκάθισεν, ὡς δι Ιεζε-κινὴ λ φησιν (δ'), ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις σαλπίζῃ, καὶ προμηνύῃ τὰ μέλλοντα δυσχερῆ. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπαραίτητος ἡ κόλασις, καὶ εἰς διν διπολωλώς τύχῃ. Εάν γάρ τῆς ἁρμονίας ἀρχομένης, μὴ σχλ-πίσῃ τῷ λαῷ, μηδὲ σημάνῃ, φησιν, ὃ σκοπός, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ἁρμ-ονία λάβῃ ψυχήν αὐτῆς μὲν διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῆς ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα αὐτῆς ἐκ χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκκητήσω. Παῦσαι τοίνυν ἡμᾶς ὥθιων εἰς οὕτως ἀρνυτον δίκην. Οὐ γάρ ὑπὲρ στρατηγίας, οὐδὲ ὑπὲρ βασιλείας ἡμῖν δι λόγος, ἀλλ' ὑπὲρ πράγματος ἀγγελικῆς ἀ-ρετῆς δεομένου. Καὶ γάρ τῶν ἀντίνον αὐτὸν καθαρωτέρων τῷ ιε-ρεῖ τὴν ψυχὴν εἶναι δεῖ, ἵνα μηδέποτε ἔρημον αὐτὸν καταλιμπάνῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον· ἵνα δύνηται λέγειν, « Ζῷ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, » ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (ε').

(α) Πρὸς Ἔθ. ΙΓ', 47. (δ) Ματθ. ΙΗ', 6.

(γ) Α' Πρὸς Κορινθ. Η', 12. (ε) Ιεζε., ΔΙ', 6.

(ε) Πρὸς Γαλατ. Β', 20.

6'. Εἰ γὰρ οἱ τὴν ἔρημον εἰκοῦντες, καὶ πόλεως καὶ ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀπηλλαγμένοι θορύβων, καὶ διαπαντὸς λιμένων καὶ γαλήνης ἀπολαύοντες, οὐκ ἐθέλουσι θαρρέεν τῇ τῆς διαιτης ἐκείνης ἀσφαλείᾳ, ἀλλὰ μυρίας ἑτέρας προστιθέσαι φυλακάς καὶ πάντοθεν ἔαυτοὺς περιφράττοντες, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας καὶ λέγειν ἀπαντα καὶ πράττειν σπουδάζοντες, ἵνα μετὰ παρέησίας καὶ καθαρότητος εἰλικρινοῦς, δύον εἰς ἀνθρώπων ἡπειρούς δύναμιν, προσιέναι τῷ Θεῷ δύνωνται πόσης οἷς δεῖν τῷ ιερῷ μένῳ καὶ δυνάμεως καὶ βίξει, ὅπεις δυνηθῆναι παντὸς ἔξαρπάσαι μολυσμοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀσινέες τὸ πνευματικὸν τηρῆσαι κάλλος; Καὶ γὰρ πολλῷ μείζονος αὐτῷ δεῖ καθαρότητος, ἢ ἐκείνοις· καὶ ὃ μείζονος δεῖ, οὗτος πλείστιν ἀνάγκαις ἐκείνων ὑπόκειται, ταῖς δυναμέναις αὐτὸν ῥυποῦν, ἵνα μὴ τῇ διηγεστῇ νήψει καὶ τῷ πολλῷ τόνῳ χρησάμενος, ἀβατον αὐταῖς ἐργάζηται τὴν ψυχὴν. Καὶ γὰρ προσιόπων εὑμορφία, καὶ κινημάτων διάθρυψίς, καὶ βαδίσεως ἐπιτήδευσις, καὶ φωνῆς διάκλασις, καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφή, καὶ (α) παρειῶν ἐπιγραφή, καὶ πλεγμάτων συνθέσεις, καὶ τριγύρην βαφή, καὶ ἱματίων πολυτέλεια, καὶ χρυσίων ποικιλία, καὶ λίθων κάλλος, καὶ μύρων εύοδμία, καὶ (β) τάλλα πάντα, ἀ τὸ γυναικεῖον ἐπιτηδεύει γένος, ἵκανὰ θορυβῆσαι ψυχὴν, ἵνα μὴ πολλῇ τῇ τῆς σωφροσύνης αὐστηρότητι ἀπεσκληκυῖς τύχῃ. Ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπὸ τούτων ταράττεσθαι, θυμακεστὸν οὐδέν τὸ δὲ καὶ διὰ τῶν τούτοις ἐναντίων δύνασθαι βάλλειν τὸν διάβολον καὶ κατατοξεύειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχές, τοῦτό ἐστι τὸ πολλῆς ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας μεστόν. Ἄλλη γέρ τινες ταῦτα ἐκφυγόντες τὰ θύρατρα, τοῖς πολὺ τούτων ἀρεστηκόσιν ἔλλασκαν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμελημένη ὅψις, καὶ αὐχμῶσα κόμη, καὶ ῥυπῶσα στολὴ, καὶ σχῆμα ἀνεπίκλαστον, καὶ ἦθος ἀπλοῦν, καὶ ῥῆμα ἀφελές, καὶ βάδισις ἀνεπιτήδευτος, καὶ ἀσχημάτιστος φωνὴ, καὶ τὸ πενίκι συζήν, καὶ τὸ καταφρονεῖσθαι, καὶ τὸ ἀπροστάτευτον, καὶ ἡ μόνωσις, πρῶτον μὲν εἰς ἔλεον τὸν ὄρθινα τα, ἀπ' ἐκείνου δὲ εἰς τὸν ἔσχατον ἥγαγεν ὅλεθρον.

(α) καὶ—Προσετέθη ἐκ τοῦ Σ.

(β) Παράτοις.

γ'. Καὶ πολλοὶ τὰ πρότερα ἔκφυγόντες δίκτυα, τὰ διὰ τῶν χρυσίων, καὶ τῶν μύρων, καὶ τῶν ἴματίων, καὶ τῶν λοιπῶν ὡν εἰπον σύγκειμενα, τούτοις, τοῖς τοσοῦτον αὐτῶν ἀφεστηκόσιν, εὐκόλως ἐνέπεσον καὶ ἀπώλοντο. "Οτ' ἀν οὖν καὶ διὰ πενίας καὶ διὰ πλούτου, καὶ διὰ κακλωπισμοῦ, καὶ διὰ σχήματος εἰκῆ κειμένου, καὶ διὰ τρόπων τῶν τε ἐπιτηδευτῶν (α) καὶ τῶν ἀπλάστων, καὶ διὰ πάντων ἀπλῶς, ὃν ἀπηριθμησάμην, ὁ πόλεμος ἀναρρίπτεται τῇ τοῦ θεωμένου ψυχῇ, καὶ τὰ μηχανήματα αὐτὸν περιστοιχίῃ πανταχθεν, πόθεν ἀναπνεῦσαι δυνήσεται, τοσούτων κύλῳ περικειμένων παγίδων; Πολὺν κατάδυσιν εὔρειν, οὐ λέγω πρὸς τὸ μὴ κατὰ κράτος ἀλῶνται (τοῦτο μὲν γάρ οὐ πάνυ χαλεπόν), ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἀτάρχον τῶν μικρῶν λογισμῶν τὴν ἔκυτον φυλάξαι ψυχήν; Καὶ παρίμι τὰς τιμὰς, τὰς τῶν μυρίων αἰτίας κακῶν. Αἱ μὲν γάρ παρὰ τῶν γυναικῶν γινόμεναι, τῷ τῆς σωρροσύνης λυμαίνονται τόνῳ, καὶ καταβάλλουσι δὲ πολλάκις, ὅτ' ἀν τις μὴ διαπαντὸς ἀγρυπνεῖν εἰδῇ (β) πρὸς τὰς τοικύτας ἐπιθουλάξ. Τὰς δὲ παρὰ τῶν ἀνδρῶν ἦν μὴ μετὰ πολλῆς τις δέξηται τῆς μεγαλοψυχίας, δύο τοῖς ἐναντίοις ἀλίσκεται πάθεσι, τῷ τε τῆς θωρείας δουλοπρεπείᾳ, καὶ τῷ τῆς ἀλαζονείας ἀνοίᾳ· τοῖς μὲν θεραπεύουσιν αὐτὸν ὑποκύπτειν ἀναγκαζόμενος, διὰ δὲ τὰς παρ' ἔκείνων τιμὰς κατὰ τῶν ἐλαττόνων ἔξογούμενος, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπονοίας ὄθουμενος βάραθρον. Ταῦτα εἴρονται μὲν παρ' ἡμῶν δισην δὲ ἔχει τὴν βλάβην, οὐκ ἀν τις ἀνευ τῆς πείρας μάθοις καλῶς. Οὐ γάρ δὴ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων πολλῷ πλείονα καὶ σφαλερώτερα τῷ ἐν μέσῳ στρεφομένῳ συμπίπτειν ἀνάγκη γένοιτ' ἄν. Ο δὲ τὴν ἐρημίνην στέργων, πάντων μὲν ἔχει τὴν ἀτέλειαν· εἰ δέ ποτε αὐτῷ καὶ λογισμὸς ἀτοπος ὑπογράψει τι τοιοῦτον, ἀλλ' ἀσθενής ἡ φαντασία, καὶ ταχέως σθεσθῆναι δυναμένη, διὰ τὸ μὴ προσκεῖσθαι ἔξωθεν τὴν ἀπὸ τῆς θεωρίας ὅλην τῇ φλογί. Καὶ ὁ μὲν μοναχὸς ὑπὲρ ἔκυτον μόνου δέδοικεν· εἰ δὲ καὶ ἐτέρων φροντίζειν ἀναγκασθεῖη, ἀλλ' εὐαριθμήτων λίαν. Εἰ δὲ καὶ πλείονες εἰσιν, ἀλλὰ τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐλάττους τε εἰσὶ, καὶ τὰς ὑπὲρ ἔκυτῶν φροντίδας

(α) ἐπιτηδευτῶν — ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ., ἐπιτηδευτῶν

(β) εἰδῇ — ἐκ τοῦ Σ. Ἐγ τῷ Μ., εἰδῇ.

πολλῷ κουφοτέρας παρέχουσι τῷ προστάτῃ, οὐ διὰ τὴν ὀλιγότητα μάνον, ἀλλ' ὅτι καὶ πάντες τῶν κοσμικῶν εἰσιν ἀπηλλαγμένοι πραγμάτων, καὶ οὕτε παιδας, οὕτε γυναικα, οὕτε ἄλλο τι μεριμνᾶν ἔχουσι τοιοῦτο. Τοῦτο δὲ αὐτοὺς λίγαν τε εἶναι εὔπειθεῖς τοῖς ἡγουμένοις, καὶ τὸ κοινὴν τὴν οἰκησιν ἔχειν ἐποίησεν, ώς δύνασθαι αὐτῶν τὰ πταῖσματα ἀκριβῶς συνορᾶν τε καὶ ἐπανορθοῦν, ὅπερ οὐ μικρὸν πρὸς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, ἐπιστασίᾳ διδασκάλων διηγεκῆς.

δ'. Τῶν δὲ ὑπὸ τῷ ἱερεῖ τεταγμένων τὸ πλέον βιωτικαῖς πεπέδη-

ται φροντίσι, καὶ τοῦτο αὐτοὺς ἀργοτέρους πρὸς τὴν τῶν πνευματικῶν ἐργασίαν καθίστησιν. "Οθεν ἀνάγκη τῷ διδασκάλῳ σπείρειν καθ' ἐκάστην, ώς εἰπεῖν, ἡμέραν, ἵνα τῇ γοῦν συνεχείᾳ δυνηθῇ κρατηθῆναι παρὰ τοῖς ἀκούουσι τῆς διδασκαλίας ὁ λόγος. Καὶ γάρ πλοῦτος ὑπέρογκος, καὶ δυναστείας μέγεθος, καὶ ἥρθυμαί απὸ τρυφῆς προσγινομένη, καὶ πολλὰ ἔτερα πρὸς τούτοις, συμπνίγει τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα. Πολλάκις δὲ ἡ τῶν ἀκανθῶν πυκνότης, οὐδὲ μέχρι τῆς ἐπιφρενίας ἀφίηται τὸ σπειρόμενον πεσεῖν. "Ηδη δὲ καὶ θλίψεως ὑπερβολὴ, καὶ πενήντας ἀνάγκη, καὶ ἐπήρειαι συνεχεῖς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα τοῖς προτέροις ἐναντίᾳ, ἀπάγει τῆς περὶ τὰ θεῖα σπουδῆς. Τῶν δὲ ἀμαρτημάτων οὐδὲ τὸ πολλοστὸν αὐτοῖς μέρος δυνατὸν γενέσθαι καταφανές. Πῶς γάρ, ὃν τοὺς πλείονας οὐδὲ ἐκ προσόψεως ἴσσει; Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὸν λαὸν αὐτῷ τοσαύτην ἔχει τὴν ἀμηχανίαν. Εἰ δέ τις τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἔξετάσειεν, οὐδὲν ὅντα εὑρήσει ταῦτα· οὕτω μείζονος καὶ ἀκριβεστέρας ἐκεῖνα δεῖται τῆς σπουδῆς. Τὸν γάρ ὑπὲρ δῆλης τῆς πόλεως, καὶ τί λέγω πόλεως; πάστης μὲν οὖν τῆς οἰκουμένης πρεσβεύοντα, καὶ δεόμενον ταῖς ἀπάντων ἀμαρτίαις ἔλεων γενέσθαι τὸν Θεόν, οὐ τῶν ζώντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπελθόντων, ὅποιόν τινα εἶναι χρή; 'Ἐγὼ μὲν γάρ καὶ τὴν Μωσέως καὶ τὴν Ἰλιού (α) παρέησίαν, οὐδέπω πρὸς τὴν τοσαύτην ἴκετηρίαν ἀρκεῖν ἡγοῦμαι. Καὶ γάρ ὥσπερ τὸν ἀπαντα κόσμον πεπιστευμένος, καὶ αὐτὸς ὃν ἀπάντων πατήρ, οὕτω πρόσεισι τῷ Θεῷ, δεόμενος τοὺς ἀπανταχοῦ πολέμους σθεσθῆναι, λυθῆναι τὰς ταραχὰς, εἰρήνην, εὐετηρίαν, πάντων τῶν

(α) Ἐκ τοῦ Σ. ἐν τῷ Μ— Ἡλίου

έκδοτο κακῶν ἐπικειμένων, καὶ ἵδιψ καὶ δημοσίᾳ, ταχεῖαν αἰτῶν ἀπαλλαγήν. Δεῖ δὲ πάντων αὐτὸν, ὑπὲρ ὃν δεῖται, τοσοῦτο διαφέρειν ἐν ἀπασιν, οὐσον τὸν προστιθῆτα τὸν προστατευομένων εἰκός. "Οτ' ἀν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον κατῆ, καὶ τὴν φρικωδεστάτην ἐπιτελῇ θυσίαν, καὶ τοῦ κοινοῦ πάντων συνεχῆς ἐφάπτηται δεσπότου, ποῦ τάξομεν αὐτὸν, εἰπέ μοι; Πότην δὲ αὐτὸν ἀπαιτήσομεν καθαρότατα, καὶ πόσην εὐλάβειν; Ἐννόησον γάρ, δηοίας τὰς ταῦτα διακονουμένας χεῖρας εἶναι χρή, δηοίαν τὴν γλώτταν τὴν ἐκεῖνα προχέουσαν τὰ φίματα, τίνος δὲ οὐ καθαρωτέρων καὶ ἀγιωτέρων τὴν τοσοῦτον Πνεῦμαν ἐποδεξαμένην ψυχήν; Τότε καὶ Ἀγγελοι παρεστάκασι τῷ ιερῷ, καὶ οὐρανίων δυνάμεων ἀπαντάγμα βοῆ, καὶ ὁ περὶ τὸ θυσιαστήριον πληροῦσται τόπος εἰς τιμὴν τοῦ κειμένου. Καὶ τοῦτο ίκανὸν μὲν καὶ ἔξ αὐτῶν πεισθῆναι τῶν ἐπιτελουμένων τότε. Ὑγέδ δὲ καὶ τίνος ἡκουστα διηγουμένου ποτὲ, δοῦ αὐτῷ τις πρεσβύτης, Θυμαστὸς ἀνὴρ, καὶ ἀποκαλύψεις δρᾶν εἰσιθῶς, ἔλεγεν δύψεως ἡξιώσθαι τοιαύτης ποτὲ, καὶ κατὰ τὸν κατρὸν ἐκεῖνον ἅπνω πλῆθος Ἀγγέλων ἴδειν, ὡς αὐτῷ δυνατὸν ἦν, στολὰς ἀναβεβλημένων λαμπρὰς, καὶ τὸ θυσιαστήριον κυκλούντων, καὶ κάτω νευρόντων, ὡς ἀν εἴ τις στροκτιώτας παρόντος βασιλέως ἐστηκότας ἔδοι. Καὶ ἔγωγε πειθομαι. Καὶ ἔτερος δέ τις ἐμοὶ διηγήσατο, οὐ παρ' ἑτέρου μαθὼν, ἀλλ' αὐτὸς ἴδειν ἀξιωθεῖς καὶ ἀκοῦσαι, δτι τοὺς μέλλοντας ἐνθένδε ἀπαίρειν, ἀν τύχωσι τῶν μυστηρίων μετασχόντες ἐν καθαρῷ συνειδήσει, δτ' ἀν ἀποπνεῖν μέλλωσι, δηρυφροῦντες αὐτοὺς, δι' ἐκεῖνο τὸ ληρθὲν, ἀπάγουσιν ἐνθένδε Ἀγγελοι. Σὺ δὲ οὕπω φρίττεις, εἰς οὔτως ιερὰν τελετὴν τοιαύτην εἰσάγων ψυχήν, καὶ τὸν τὰ φύπαρά ἐνδεδυμένον ιμάτια εἰς τὸ τῶν ιερέων ἀναρρέων ἀξιωμα, δν καὶ τοῦ λοιποῦ τῶν διατυμόνων χοροῦ ἐξώσεν δ Χριστός (α); Φωτὸς γάρ δίκην, τὴν οἰκουμένην καταυγάζοντος, λάμπειν δεῖ τοῦ ιερέως τὴν ψυχήν· ἡ δὲ ἡμετέρα τοσοῦτον ἔχει περικείμενον αὐτῇ σκότος ἐκ τῆς πονηρᾶς συνειδήσεως, ὡς δεῖ καταδύσθαι καὶ μηδέποτε δύγασθαι μετὰ παρρήστας εἰς τὸν αὐτῆς ἀτενίσαι δεσπότην. Οἱ ιερεῖς, τῆς γῆς εἰσιν

(α) Νατθ. ΚΒ', 43.

ἄλεσ (α)· τὴν δὲ ἡμετέρων ἄνοιαν, καὶ τὴν ἐν ἀπασιν ἀπειρίαν, τις δὲ ἐνέγκοι φρεδίως, πλὴν ὑμῶν τῶν καθ' ὑπερβολὴν ἥμᾶς ἀγαπᾶν εἰθισμένων; Οὐ γάρ μόνον καθηρὸν οὕτως, ὃς τηλικαύτης ἥξιωμένον διακονίας, ἀλλὰ καὶ λίαν συνετὸν, καὶ πολλῶν ἔμπειρον εἶναι δεῖ· καὶ πάντα μὲν εἰδέναι τὰ βιωτικά, τῶν ἐν μέσῳ στραφομένων οὐχ ἦτον· πάντων δὲ ἀπολλάχθαι, μᾶλλον τῶν τὰ ὅρη κατειληφέτων μοναχῶν. Ἐπειδὴ γάρ ἀνδράσιν αὐτὸν ὅμιλεῖν ἀνάγκη καὶ γυναικας ἔχουσι, καὶ παιδας τρέφουσι, καὶ θεράποντας κεντημένοις, καὶ πλοῦτον περιέβλημένοις ποιὸν, καὶ δημόσια πράττουσι, καὶ ἐν δυναστείαις οὖσι, ποικίλον αὐτὸν εἶναι δεῖ. Ποικίλον δὲ λέγω, οὐχ ὅπουλον, οὐκόλακα, οὐχ ὑποκριτὴν, ἀλλὰ πολλῆς μὲν ἐλευθερίας καὶ παρόποιίας ἀνάμεστον, εἰδότα δὲ καὶ συγκατέναι χρησίμως, ὅτ' ἀν τῶν πραγμάτων ὑπόθεσις τοῦτο ἀποτῆ, καὶ χρηστὸν εἶναι ὅμοιον καὶ αὐτηρόν. Οὐ γάρ ἔστιν ἐν τρόπῳ χρῆσθαι τοῖς ἀρχομένοις ἀπασιν· ἐπειδὴ μηδὲ ιατρῶν πάισιν, ἐν νύμφῃ τοῖς κάλυπνοις προσφέρεσθαι καλόν· μηδὲ κυθερινήτῃ, μίαν ὁδὸν εἰδέναι τῆς πρὸς τὰ πνεύματα μάχης. Καὶ γάρ καὶ ταῦτα τὴν ναῦν συνεγεῖς περιστοιχίζονται χειμῶνες. Οἱ δὲ χειμῶνες οὗτοι οὐκ ἔξωθεν προσθάλλουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔνδοθεν τίκτονται· καὶ πολλῆς χρείας καὶ συγκαταβάσεως καὶ ἀκριβείας.

Ἐ. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ διάφορα εἰς ἐν τέλος δρᾷ, τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν, τῆς Ἐκκλησίας τὴν σικοδομήν. Μέγας δὲ τῶν μοναχῶν ἀγών, καὶ πολὺς δὲ μόχθος· ἀλλ' εἴ τις τῇ καλῶς διοικουμένῃ ιερωσύνῃ τοὺς ἐκεῖθεν ἴδρωτας παραβάλοι, τοσοῦτον εύγκει τὸ διάφορον, δοσον ἴδιωτου καὶ βασιλέως τὸ μέσον. Ἐκεῖ μὲν γάρ εἰ καὶ πολὺς δὲ πόνος, ἀλλὰ κοινὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὸ ἀγώνισμα· μᾶλλον δὲ τὸ πλέον τῇ τοῦ σώματος κατορθοῦται κατασκευῆ. Καλὴ μὴ τοῦτο ἰσχυρὸν ἦ, μένει καθ' ἐκυτὴν ἡ προθυμία, οὐκ ἔχουσα εἰς ἔργον ἔξελθεῖν. Καὶ γάρ καὶ νηστεία σύντονος, καὶ χαμεύνια, καὶ ἀγρυπνία, καὶ ἀλουσία, καὶ ὁ πολὺς ἴδρως, καὶ τὰ λοιπά, δσα πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιτηδεύουσα· ταλαιπωρίαν, πάντα οἰχεται, τοῦ κολάζεσθαι μέλλοντος οὐκ ὅντος ἰσχυροῦ. Ἐγ-

(α) Ματθ. Ε', 43.

ταῦθα δὲ καθηρὰ τῆς ψυχῆς ἡ τέχνη καὶ οὐδὲν τῆς τοῦ σώματος εὑεξίας προσδεῖται, ὅπερε δειξαὶ τὴν αὐτῆς ἀρετήν. Τί γάρ ἡμῖν ἡ δργίλους, μήτε προπετεῖς, ἀλλὰ νηφαλίους, καὶ σώφρονας, καὶ κο-
ἀρίστους ιερέως ἀνεπλήρωσεν εἰκόνα (α); 'Αλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς τοῦ μο-
νάζοντος ἀρετῆς ἔχοι τις ἀν τοῦτο εἰπεῖν.

Γ'. Ἀλλὰ καθάπερ τοῖς μὲν θαυματοποιοῖς ὄργανων δεῖ πολ-
λῶν, καὶ τροχῶν καὶ σχοινίων καὶ μαχαιρῶν, ὃ δὲ φιλόσοφος ἀ-
πασσαν ἐν τῇ ψυχῇ κειμένην ἔχει τὴν τέχνην, τῶν ἔξωθεν οὐ δεδ-
μενος, οὔτω δὴ καὶ ἐνταῦθι. 'Ο μὲν γάρ μοναχὸς καὶ τῆς σωμα-
τικῆς εὐπαθείας προσδεῖται, καὶ τόπῳ πρὸς τὴν διαγωγὴν ἐπι-
τηδείων· ίνα μήτε ἄγαν ἀπωρισμένοι τῆς τῶν ἀνθρώπων ὕσιν
όμηλας, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐρημίας ἔχωσιν ἡσυχίαν, ἔτι δὲ καὶ τῆς
ἀρίστης μὴ ἀμοιρῶσι κράσεως τῶν ὥρων. Οὐδὲν γάρ οὔτως ἀφόρη-
τον τῷ κατατρυχομένῳ νιστείσαις, ὡς ἡ τῶν ἀέρων ἀνωμαλία. Τῆς
δὲ τῶν ἴματῶν κατασκευῆς καὶ διαίτης ἔνεκεν, ὅσα πράγματα
ἔχειν ἀναγκάζονται, πάντα αὐτούργεν αὐτοὶ φιλονεικοῦντες, οὐ-
τοῦ δεήσεται γρείαν, ἀλλ' ἀπερίεργος καὶ κοινὸς ἐν ἀπασιν ἔστι
τοῖς οὐκ ἔχουσι βλάβην, τὴν ἐπιστήμην ἀπασσαν ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς
θησαυροῖς ἀποκειμένην ἔχων. Εἰ δέ τις τὸ μένειν ἐφ' ἑκυτῷ, καὶ
τὰς τῶν πολλῶν ὄμηλίας ἐκτρέπεσθαι, θαυμάζοι, τῆς καρτερίας
μὲν τοῦτο δεῖγμα καὶ αὐτὸς εἶναι φαίνον ἀν, οὐ μὴν ἀπάσσης τῆς
ἀνδρείας τῆς ἐν τῇ ψυχῇ τεκμήριον ικανόν. 'Ο μὲν γάρ εἰσω λι-
μένων ἐπὶ τῶν οἰάκων καθήμενος, οὕπω τῆς τέχνης ἀκριβῆ δίδωσι
βάσανον· τὸν δ' ἐν μέσῳ τῷ πελάγει καὶ τῷ χειμῶνι δυνηθέντα
διασῶσαι τὸ σκάφος, οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἀν εἶναι φαίνει κυθερνήτην
ἀριστον.

Ζ'. Οὐ τοίνυν ἡμῖν οὐδὲ τὸν μοναχὸν θαυμαστέον ἀν εἴη λιαν
καὶ μεθ' ὑπερβολῆς, ὅτι μένων ἐφ' ἑκυτοῦ οὐ ταράττεται, οὐδὲ
διαμαρτάνει πολλὰ καὶ μεγάλα ἀμαρτήματα· οὐδὲ γάρ ἔχει τὰ

(α) Λ' πρὸς Τιμόθ. Γ', 2.

παρακνήσοντα καὶ διεγείροντα τὴν ψυχὴν. Ἐλλ' εἰ τις πληθεστιν δῆλοις ἔκατον ἐκδεμώκως, καὶ τὰς τῶν πολλῶν φέρειν ἀμαρτίας ἀναγκασθεὶς, ἔμεινεν ἀκλινής καὶ στερβός, ὕσπερ ἐν γαλήνῃ τῷ χειμῶνι τὴν ψυχὴν διακυθερνῶν, οὗτος κροτεῖσθαι καὶ θαυμάζεσθαι παρὰ πάντων ἐν εἴη δίκαιος· ίκανὴν γάρ τῆς οἰκείας ἀνδρείας τὴν δοκιμασίαν ἐπεδείξατο. Μή τοίνυν μηδὲ αὐτὸς θαυμάσῃς, εἰ τὴν ἀγορὰν φεύγοντες ἡμεῖς καὶ τὰς τῶν πολλῶν συνουσίας, οὐκ ἔχομεν τοὺς κατηγόρους πολλούς. Οὐδὲ γάρ εἰ καθεύδων οὐχ ἡμάρτανον, οὐδ' εἰ μὴ παλαίων οὐκ ἐπιπτον, οὐδ' εἰ μὴ μαχόμενος οὐκ ἐβαλλόμην, θαυμάζειν ἔχοιην. Τίς γάρ, εἰπὲ, τις δυνήσεται κατειπεῖν καὶ ἀποκαλύψαι τὴν μοχθηρίαν τὴν ἐμήν; ὁ δροφός οὗτος καὶ ὁ οἰκίσκος; ἀλλ' οὐκ ἐν δύνατο ῥῆξαι φωνήν. Ἐλλ' ἡ μήτηρ ἡ μάλιστα πάντων εἰδοῦσα τὰ ἐμά; μάλιστα μὲν οὐδὲ πρὸς αὐτήν ἐσὶ μοι τι κοινόν, οὐδὲ εἰς φιλονεικίαν ἀλθομεν πώποτε. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἦν συμβάν, οὐδεμίᾳ οὕτως ἐστὶ μήτηρ ἀστοργος καὶ μισθεκνος, ὡς τοῦτον, ὃν ὅδινε καὶ ἔτεκε καὶ ἔθρεψε, μηδεμιᾶς ἀναγκαζούσης προφάσεως, μηδὲ βιαζομένου τινὸς, κακίζειν καὶ διαβάλλειν παρὰ πᾶσιν. Ἐπει ὅτι γε, εἰ τις τὴν ἡμετέραν πρὸς ἀκροθειαν ἐθέλοι βασανίζειν ψυχὴν, πολλὰ αὐτῆς εὑρήσει τὰ σαθρά, οὐδὲ αὐτὸς ἀγνοεῖς, δι μάλιστα πάντων ἡμᾶς τοῖς ἐγκωμίοις ἐπαίρειν παρὰ πᾶσιν εἰωθώς. Καὶ ὅτι γε οὐ μετριάζων ταῦτα λέγω νῦν, ἀνάγυνησον σαύτον, δσάκις εἴπον πρὸς σὲ, λόγου τοιούτου γενομένου πολλάκις ἡμῖν· ὅτι, εἰ τις αἱρεσίν μοι προστίθει, ποῦ μᾶλλον βουλούμην εὔδοκιμεῖν, ἐν τῇ τῆς Ἐκκλησίας προστασίᾳ, ἡ κατὰ τὸν μοναχῶν βίον, μυρίας ἐν ψήφοις τὸ πρότερον ἐδεξάμενην ἔγωγε. Οὐ γάρ διέλιπόν ποτε μακαρίζων πρὸς σὲ τοὺς ἔκεινης τῆς διακονίας προστήναι δυνηθέντας καλῶς. Ὅτι δὲ ὅπερ ἐμακάριζον, οὐκ ἐν ἔφυγον, ίκανῶς ἔχων μετελθεῖν, οὐδεὶς ἀντερεῖ. Ἀλλὰ τί πάθω; Οὐδὲν γάρ οὕτως ἀχροτον εἰς Ἐκκλησίας προστασίαν, ὡς αὐτὴ ἡ ἀργία καὶ ἡ ἀμελετησία, ἢν ἔτεροι μὲν ἀσκησίν τινα θαυμαστὴν εἶναι νομίζουσιν, ἐγὼ δὲ αὐτὴν ὡσπερεὶ παρακετασμα τῆς οἰκείας ἔχω φαυλότητος, τὰ πλείονα τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἐμαυτοῦ ταύτη τυγκαλύπτων, καὶ οὐκ ἐῶν φαίνεσθαι. Ὁ γάρ ἐνεθισθεὶς τοσαύτης ἀπολαύειν ἀπραγμοσύνης, καὶ ἐν ἡσυγίᾳ

διάγειν πολλῆς, καὶ μεγάλης ἡ φύσεως, ὑπὸ τῆς ἀνασκητίας θορυβοῦται καὶ τρέπεται, καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως περικόπτει μέρος οὐ μικρὸν τὸ ἀγύρναστον. "Οταν δὲ ὅμοι καὶ βραδεῖς ἡ διανοίας, καὶ τῶν τοιούτων λόγων καὶ ἀγώνων ἀπειρος (τοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον), τῶν λιθίνων οὐδὲν διοίσει, ταύτην δεξάμενος τὴν οἰκονομίαν. Διὰ τοῦτο τῶν ἐξ ἐκείνης ἔρχομένων τῆς παλαιότερας εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους, διλγοὶ διαφαίνονται· οἱ δὲ πλείους ἐλέγχονται, καὶ καταπίπτουσι, καὶ πράγματα ὑπομένουσιν ἀπῆδη καὶ χαλεπά. Καὶ οὐδὲν ἀπεικός. "Οταν γάρ μή περὶ τῶν αὐτῶν οἱ τε ἀγῶνες ὕστι καὶ τὰ γυμνάσια, τῶν ἀγυμνάστων ὁ ἄγωνιζόμενος οὐδὲν διενήνοχε. Δόξης μάλιστα δεῖ καταφρονεῖν τὸν εἰς τοῦτο ἔρχόμενον τὸ στάδιον, δρυγῆς ἀνώτερον εἶναι, συνέσεως ἔμπλεων πολλῆς. Τούτῳ δὲ τῷ τὸν μανῆρα στέργοντι βίον, οὐδεμίᾳ γυμνασίας ὑπόθεσις πρόκειται. Οὔτε γάρ τοὺς παροξύνοντας ἔχει πολλοὺς, ἵνα μελετήσῃ πολλάζειν τοῦ θυμοῦ τὴν δύναμιν· οὔτε τοὺς μακροζόντας καὶ κροτοῦντας, ἵνα παιδεύθῃ τοὺς παρὰ τῶν πολλῶν διαπτύσσειν ἂδει ἐπαίνους· τῆς τε ἐν ταῖς Ἑπελλησίαις ἀπαιτουμένης συνέσεως, οὐ πολὺς αὐτοῖς λόγος. "Οταν οὖν ἔλθωσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, διν μή μεμελετήκασι τὴν πεῖραν, ἀποροῦνται, ἐλιγγιώσιν, εἰς ἀμηχανίαν ἐκπίπτουσι· καὶ πρὸς τῷ μηδὲν ἐπιδούγκι πρὸς ἀρετὴν, καὶ ἀπερ ἔχοντες ἥλθον, πολλοὶ πολλάκις ἀπώλεσαν.

η. Καὶ ὁ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.—Τίοῦν; τοὺς ἐν τῷ μέσῳ στρεφομένους, καὶ πραγμάτων φροντίζοντας βιωτικῶν, καὶ τετριμένους πρὸς μάχας καὶ λοιδορίας, καὶ μυρίας δεινότητος γέμοντας, καὶ τρυφᾶν εἰδότας, ἐπιστήσομεν τῷ τῆς Ἑπελλησίας οἰκονομίᾳ; ΧΡΥΣΟΣΤ.—Εὐρύμει, ἔφην, ὁ μακάρις οὐ. Τούτους γάρ οὐδ' εἰς νοῦν βάλλεσθαι δεῖ, ὅταν ἱερόν ἐξέτασις ἦ. 'Αλλ' εἴ τις μετὰ τοῦ πᾶσιν ὅμιλον καὶ συνανατερέψεται δύναιτο τὴν καθαρότητα, καὶ τὴν ἀταραξίαν, τὴν τε ἀγιοσύνην καὶ τὴν καρτερίαν καὶ νῆψιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοῖς μοναχοῖς προσόντα ἀγαθά, φυλάττειν ἀκέραια καὶ ἀπαραστάλευτα, μᾶλλον τῶν μεμονωμένων ἐκείνων. 'Ως δύς πολλὰ μὲν ἔχων ἐλαττώματα, δυνάμενος δὲ αὐτὰ τῇ μονάσσει καλύπτειν, καὶ ποιεῖν ἀπράκτη τῷ μηδενὶ καταμηγνῦγκι ἐκυτὸν, οὗτος εἰς μέσον ἔλθων, οὐδὲν ἔτερον ἢ τὸ καταγέλαστος γεγένθει κερδίσκει,

καὶ κινδυνεύει μεζόνως· δι μικροῦ δεῖν ἐπάθομεν ἀν ἡμεῖς, εἰ μὴ ἢ τοῦ Θεοῦ αὐδεμονία τὸ πῦρ ταχέως ἀνέσχε τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς. Οὐ γάρ ἔστι λαθεῖν τὸν οὕτω διακείμενον, ὅταν ἐν τῷ φανερῷ καταστῇ, ἀλλὰ πάντοτε ἐλέγχεται. Καὶ καθάπερ τὰς μεταλλικὰς ὄλας δοκιμάζει τὸ πῦρ, οὕτω καὶ ἢ τοῦ κλήρου βάσανος τὰς τῶν ἀνθρώπων διακρίνει ψυχῆς. Κανὸν δηγίλος τις ἦ, κανὸν μετρόφυχος, κανὸν φιλάδοξος, κανὸν ἀλαζόνη, κανὸν δὲ τι δίκιοτε ἔτερον, ἀπαν ἐκκαλύπτει καὶ γυμνοῖ ταχέως τὰ ἐλευτήρια· οὐ γυμνοῖ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερα καὶ ἴσχυρότερα αὐτὰ καθίστησι. Καὶ γάρ τὰ τοῦ σώματος τριβύματα, ποστριθρύματα, δυσίκτα γινεται· καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, κνιζόμενα καὶ παροξυνόμενα, μᾶλλον ἀγριαίνεσθαι πέρυκε, καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτὰ πλείονα ἀμαρτάνειν βιάζεται. Καὶ γάρ εἰς ἔρωτα δέξῃς ἐπαίρει τὸν μὴ προσέχοντα, καὶ εἰς ἀλαζονεῖαν, καὶ εἰς χρημάτων ἐπιθυμίαν ὑποσύρει δὲ καὶ εἰς τρυφὴν καὶ εἰς ἀνεστίν καὶ ῥύθυμοίν, καὶ κατὰ μικρὴν εἰς τὰ περικιτέρω τούτων καὶ ἐκ τούτων τικτόμενα κακά. Πολλὴ γάρ ἔστιν ἐν τῷ μέσῳ τὰ δυνάμενα ψυχῆς ἀκρίβειαν ἐκλῦσαι, καὶ τὸν ἐπι Θεὸν διακόψαι δρέμον· καὶ πρῶτον ἀπάντων αἱ πρὸς τὰς γυναικας ὄμιλοι. Οὐδὲ γάρ ἔστι τὸν προεστῶτα, καὶ παντὸς τοῦ ποιμένου κηδόμενον, τοῦ μὲν τῶν ἀνδρῶν ἐπιμελεῖσθαι μέρους, τὸ δὲ τῶν γυναικῶν παρορᾶν, δι μάλιστα δεῖται προνοίας πλείονος, διὰ τὸ πρὸς τὰς ἀμαρτίξεις εὐόλισθον. Ἀλλὰ δεῖ καὶ τῆς τούτων ὑγιείας, εἰ καὶ μὴ ἐκ πλείσιος, ἀλλ’ οὖν ἐξ ἕστης φροντίζειν τῆς μοιρᾶς, τὸν λαχόντα τὴν ἐπισκοπὴν διοικεῖν. Καὶ γάρ ἐπισκοπεῖσθαι αὐτάς, ήνίκα ἀν κάμνωσι, καὶ παρακαλεῖν, ήνίκα ἀν πενθῆσι, καὶ ἐπιπλήττειν ῥάθυμούσις, καὶ βοηθεῖν καταπονουμέναις, ἀνάγκη. Τούτων δὲ γινομένων, πολλὰς ἀν εὔροι τὰς παρεισδύσεις ὁ πονηρὸς, εἰ μὴ ἡκριθωμένης ἔκυτόν τε γίγεσε φυλακῇ. Καὶ γάρ ὅρμαλμὸς βάλλει καὶ θορυβεῖ ψυχὴν, οὐχ ὁ τῆς ἀκολάστου μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς σώφρονος· καὶ κολακεῖαι μαλάσσουσι, καὶ τιμαι καταδουλοῦνται· καὶ ἀγάπη ζέουσα (τοῦτο δὴ τὸ πάντων αἴτιον τῶν ἀγαθῶν), μυρίων αἴτιον γέγονε κακῶν, τοῖς οὐκ ὅρμας χρησιμένης αὐτῇ. Ἔδη δὲ καὶ φροντίδες συνεχεῖς ἡμετβλυναν τὸ τῆς διανοίας δῖον, καὶ μολύβδου βιρρύτερον τὸν πτηνὸν ἀπειργάσαντο·

καὶ θυμὸς δὲ προσπεσῶν, καπνοῦ δίκην τὰ ἔνδον κατέσχεν ἀπαντα. Τί ἄν τις λέγοι τὰς λοιπὰς βλάσφημας, τὰς ὕβρεις, τὰς ἐπηρείας, τὰς μέμψεις, τὰς παρὰ τῶν μειζόνων, τὰς παρὰ τῶν ἐλαττόνων, τὰς λισταὶ τὸ γένος τῆς ὁρθῆς ἡπειρερημένον κρίσεως, μεμψίμοιρόν τε ἐστι, καὶ οὐκ ἀν εὐκόλως ἀπολογίας ἀνάσχοιτό ποτε.

Θ'. Τὸν δὲ προεστῶτα καλῶς, οὐδὲ τούτων δεῖ καταφρονεῖν· ἀλλὰ πρὸς ἀπαντας, περὶ ᾧ ἀν ἐγκαλῶσι, διαλύεσθαι μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας καὶ πραότητος, συγγινώσκοντα μᾶλλον αὐτοῖς τῆς ἀλόγου μέμψεως, ἢ ἀγανακτοῦντα καὶ ὀργιζόμενον. Εἰ γάρ οἱ μακάριος Παῦλος, μὴ κλοπῆς ὑπόνοιαν λάθη παρὰ τοῖς μαθηταῖς, τῶν διαικονίαν, ἵνα «Μή τις ἡμᾶς μωμίσηται, φησὶν, ἐν τῇ ἀδρῷ» τητι ταύτη τῇ διακονούμενῃ ὑφ' ἡμῶν (α), πῶς ἡμᾶς οὐ πάντα δεῖ ποιεῖν, ὅστε τὰς πονηρὰς ἀναιρεῖν ὑποψίας, καὶ φευδεῖς, καὶν ἀλόγιστοι τυγχάνωσιν οὕτωι, καὶν σφόδρα τῆς ἡμετέρας ἀπέχωσι δόξης; Οὐδενὸς γάρ ἀμαρτήματος τοσοῦτον ἡμεῖς ἀφεστήκαμεν, σσον κλοπῆς οἱ Παῦλοι· ἀλλ' ὅμως καὶ τοσοῦτον ἀφεστηκὼς τῆς πονηρᾶς ταύτης πράξεως, οὐδὲ οὕτως ἡμέληπε τῆς τῶν πολλῶν ὑπονοίας, καὶ τοι λίαν οὕτης ἀλόγου καὶ μανιώδους. Μανία γάρ ἦν, τοιοῦτον ὑποπτεῦσαί τι περὶ τῆς μακαρίας καὶ θαυμαστῆς ἔκεινης κεφαλῆς· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἥττον καὶ ταύτης τῆς ὑποψίας, τῆς οὕτως ἀλόγου, καὶ ἦν οὐδεὶς ἀν μὴ παραπατῶν ὑπώπτευσε, πόρρωθεν ἀναιρεῖ τὰς αἰτίας· καὶ οὐ διέπτυσε τὴν τῶν πολλῶν ἀνοιαν, οὐδὲ εἶπε· Τίνι γάρ ἀν ἐπέλθοι ποτὲ τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ὑπονοεῖν, καὶ ἀπὸ τῶν σημείων, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιεικείας τῆς ἐν τῷ βίῳ, πάντων ἡμᾶς καὶ τιμώντων καὶ θαυμαζόντων; 'Αλλ' ἀπαν τούναντίον, καὶ ὑπείδετο καὶ προσεδόκησε ταύτην τὴν πονηρὰν ὑπόνοιαν, καὶ πρόρριζον αὐτὴν ἀνέσπασε, μᾶλλον δὲ οὐδὲ φῦναι τὴν ἀρχὴν ἀφῆκε. Διὸ τί; Προνοοῦμεν, γάρ φησι, καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων (β). Τοσαῦτη δεῖ,

(α) Β' πρὸς Κορινθ. Η', 20.

(β) Πρὸς Ρωμ. ΙΒ', 17.

μᾶλλον δὲ καὶ πλείονι κεχρῆσθαι σπουδῇ, ὡστε μὴ μόνον αἱρέμένας κατασπάν καὶ κωλύειν τὰς φήμας τὰς οὐκ ἀγαθὰς, ἀλλὰ καὶ πόρρωθεν, ὅθεν ἀν γένοιντο, προορᾶν, καὶ τὰς προφάσεις ἐξ ὧν τίκτονται προαναιρεῖν, καὶ μὴ περιμένειν αὐτὰς συστῆναι καὶ ἐν τοῖς τῶν πολλῶν διαθρυλληθῆναι στόμασι. Τηνικαῦτα γάρ οὕτε εὔπορον αὐτὰς ἀφανίσαι λοιπὸν, ἀλλὰ καὶ λίγη δυσχερές, τάχα δὲ καὶ ἀδύνατον· οὕτε ἀζήμιον, τῷ μετὰ τὴν τῶν πολλῶν βλάβην τοῦτο γίνεσθαι. Ἀλλὰ γάρ μέχρι τίνος οὐ στήσομαι διώκων ἀκίχητα; Τὸ γάρ ἀπάσας τὰς ἔκει δυσχερεῖας καταλέγειν, οὐδὲν ἔτερόν ἔστιν, ή πέλαγος ἀναμετρεῖν. Καὶ γάρ δταν τις αὐτὸς παντὸς καθαρεύσῃ πάθους, δ τῶν ἀδυνάτων ἔστιν, ἵνα τὰ τῶν ἄλλων ἐπανορθώσῃ πταίσματα, μυρία ὑπομένειν ἀναγκάζεται δεινά. Προστεθέντων δὲ καὶ τῶν οἰκείων νοσημάτων, θέα τὴν ἀδυστον τῶν πόνων καὶ τῶν φροντίδων, καὶ ὅσα πάσχειν ἀνάγκη τῶν τε οἰκείων καὶ τῶν ἀλλοτρίων βουλόμενον περιγενέσθαι κακῶν.

6. Καὶ δ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Νῦν δὲ, φησὶν, οὐδεὶς σοι τῶν πόνων τούτων ἀγών· οὐδὲ φροντίδας ἔχεις κατὰ σαύτον ὥν. ΧΡΥΣΟΣΤ. — Ἐχω μὲν, ἔφην, καὶ νῦν. Πῶς γάρ ἔστιν, ἀνθρωπον δντα καὶ τὸν πολύμοχθον τοῦτον βιοῦντα βίον, φροντίδων ἀπηλλάχθαι καὶ ἀγωνίας; Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἵσον, εἰς πέλαγος ἀπειρον ἐμπεσεῖν, καὶ ποταμὸν παραπλεῖν· τοσοῦτον γάρ τούτων κάκείνων τῶν φροντίδων τὸ μέσον. Νῦν μὲν γάρ εἰ μὲν δυνηθείην καὶ ἔτεροις γενέσθαι χρήσιμος, βουλούμεν ἀν καὶ αὐτὸς, καὶ πολλῆς μοι τοῦτο ἔργον εὐχῆς· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἔτερον ὀνῆσαι, ἐμαυτὸν γοῦν ἐὰν ἐγγένηται διασῶσαι, καὶ τοῦ κλύδωνος ἔξελεῖν, ἀρκεσθήσομαι τούτῳ. ΒΑΣΙΛ. — Εἶτα, τοῦτο οἵτι μέγα, φησὶν, εἰναι, δ Βασίλειος, δλως δὲ καὶ σωθῆσθαι νομίζεις, ἔτέρῳ (α) μηδὲν γενόμενος χρήσιμος; ΧΡΥΣΟΣΤ. — Εὖ καὶ καλῶς, ἔφην, εἰρηκας· οὐδὲ γάρ αὐτὸς τοῦτο πιστεύειν ἔχω, ὅτι σώζεσθαι ἔνεστι τὸν οὐδὲν εἰς τὴν τοῦ πλησίον κάμνοντα σωτηρίαν. Οὐδὲ γάρ ἔκεινον τὸν δείλαιον ὕνησέ τι τὸ μὴ μειῶσαι τὸ τάλαντον ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσε τῷ μὴ πλεονάσαι καὶ διπλοῦν προσενεγκεῖν (6). Πλὴν ἀλλ' ἐπιεικεστέρων μοι τὴν τιμωρίαν οἴμαι;

(α) Ἐκ τοῦ Σ.— Ἐγ τῷ Μ, ἐτέρῳ (6) Ματθ. ΚΕ', 24—28.

ἔσσεσθαι ἐγκαλουμένῳ, διὰ τὸ μὴ καὶ ἑτέρους ἔσωσα, η̄ εἰ καὶ ἑτέρους καὶ ἐμαυτὸν προσεπάλεσα, πολὺ χείρων γενόμενος μετὰ τὴν τοσαύτην τιμὴν. Νῦν μὲν γάρ τοσαύτην ἔσεσθαι μοι πιστεύω τὴν κόλασιν, ὅσην ἀπαιτεῖ τῶν ἀμαρτημάτων τὸ μέρεθος· μετὰ δὲ τὸ δέξεσθαι τὴν ἀρχὴν, οὐ διπλῶν μόνον καὶ τριπλῆν, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασίαν, τῷ τε πλείονας σκανδαλίσαι καὶ τῷ μετὰ μείζονας τιμὴν προσκροῦσαι τῷ τετιμηκότι Θεῷ.

ιά. Διά τοι τοῦτο καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν σφοδρότερον κατηγορῶν, τούτῳ δείκνυσιν αὐτοὺς μείζονος δύντας κολάσεως ἀξίους, τῷ μετὰ τὰς παρ' αὐτοῦ γενομένας εἰς αὐτοὺς τιμᾶς ἀμαρτεῖν· ποτὲ μὲν λέγων, «Πλὴν ὑμᾶς ἔγνων ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν τῆς γῆς, » διὰ τοῦτο ἐκδικήσω ἐφ' ὑμᾶς τὰς ἀσεβείας ὑμῶν » (α). ποτὲ δὲ, «Ἐλαθον ἐκ τῶν οἰῶν ὑμῶν εἰς προφήτας, καὶ ἐκ τῶν νεανίσκων » ὑμῶν εἰς ἀγιασμόν » (β). Καὶ πρὸ τῶν προφητῶν, ἐπὶ τῶν θυσιῶν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τὰ ἀμαρτήματα μείζονα ἐκδέχεται πολλῷ τὴν τιμωρίαν, ὅταν ὑπὸ τῶν ιερέων γίνηται, η̄ ὅταν ὑπὸ τῶν ἴδιωτῶν, προστάττει τοσαύτην ὑπὲρ τῶν ιερέων προσάγεσθαι τὴν θυσίαν, ὅσην ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ (γ). Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἔτερον δηλοῦντός ἐστιν, η̄ ὅτι μείζονος βοηθείας δεῖται τὰ τοῦ ιερέως τραύματα, καὶ τοσαύτης, ὅσης δημοῦ τὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. Μείζονος δὲ οὐκ ἀν ἐδεῖτο, εἰ μὴ χαλεπώτερος ἦν. Χαλεπώτερα δὲ γίνεται, οὐ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ τοῦ τολμῶντος αὐτὰ ιερέως βαρούμενα. Καὶ τί λέγω τοὺς ἀνδρας τοὺς τὴν λειτουργίαν μετιόντας; Αἱ γάρ θυγατέρες τῶν ιερέων, αἵς οὐδεὶς πρὸς τὴν ιερωσύνην λόγος, δημος διὰ τὸ πατρικὸν ἀξίωμα, τῶν αὐτῶν ἀμαρτημάτων πολὺ πικροτέραν ὑπέχουσι τιμωρίαν (δ). Καὶ τὸ μὲν πλημμέλημα ίσον αὐτᾶς, καὶ ταῖς τῶν ἴδιωτῶν θυγατράσι (ε) (πορνείᾳ γάρ ἀμφοτέροις), τὸ δὲ ἐπιτίμιον πολλῷ τούτων χαλεπώτερον. Ορᾶς μεθ' ὅσης σοι δείκνυσιν ὑπερβολῆς ὁ Θεὸς, ὅτι πολλῷ πλείονα τῶν ἀρ-

(α) Ἀμώς, Γ', 2.

(β) Λύτρ. Β', 41.

(γ) Λευτ. Δ', 3 καὶ ἐπόμ.

(δ) Λευτ. ΚΔ', 9.

(ε) Δευτερονόμ. ΚΒ', 20—21.

χομένων ἀπαιτεῖ τὸν ἄρχοντα τιμωρίαν; Οὐ γάρ δὴ που ὁ τὴν ἐκείνου θυγατέρα δἰ’ ἑκεῖνον μειζόνως τῶν ἀλλων κολάζων, τὸν καὶ ἑκείνη τῆς προσθήκης τῶν βισάνων αἴτιον, ἵσην τοῖς πολλοῖς εἰσπράξεται δίκην, ἀλλὰ πολλῷ μείζονα. Καὶ μάλα γε εἰκότως. Οὐ γάρ εἰς αὐτὸν περιίσταται μάνον ἡ ζημία, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀσθενεστέρων, καὶ εἰς αὐτὸν βλεπόντων, καταβάλλει ψυχάς. Τοῦτο καὶ ὁ Ἱεζεκιὴλ διδάξαι βουλόμενος, διέστησιν ἀπ’ ἀλλήλων τὴν τῶν κριῶν καὶ τὴν τῶν προβάτων κρίσιν (α).

ιβ'. Ἐρά σοι δοκοῦμεν λόγον ἔχοντα πεφοβησθαι φόβον; Πρὸς γάρ τοῖς εἰρημένοις, νῦν μὲν εἰ καὶ πολλοῦ μοι δεῖ πόνου, πρὸς τὸ μὴ δὴ καταγωνισθῆναι τέλεον ὑπὸ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, ἀλλ’ ὅμως ἀνέχομαι τὸν πόνον, καὶ οὐ φεύγω τὸν ἀγῶνα. Καὶ γάρ ὑπὸ κενοδοξίας ἀλίσκομαι μὲν καὶ νῦν, ἀναζέρω δὲ πολλάκις· καὶ ὅτι ἔλατων, συνυρῷ ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐπιτυμῷ τῇ δουλωθείσῃ ψυχῇ. Ἐπιθυμίαι μοι προσπίπτουσι μὲν ἀτοποὶ καὶ νῦν ἀλλ’ ἀργοτέραν ἀνάπτουσι τὴν φλόγα, τῶν ὁφθαλμῶν τῶν ἔξωθεν οὐκ ἔχοντων ἐπιλαβέσθαι τῆς τοῦ πυρὸς ὅλης. Τοῦ δὲ κακῶς τὸν δεῖνα λέγειν, καὶ λεγόμενον ἀκούειν, ἀπ’ ἀλλαγματικαὶ παντελῶς, τῶν διαλεγομένων οὐ παρόντων. Οὐ γάρ δὴ οὗτοι οἱ τοῖχοι δύναινται ἀφεῖναι φωνήν. Ἀλλ’ οὐχὶ καὶ τὴν ὄργὴν δμοίως δυνατὸν διαφυγεῖν, καίτοι γε τῶν παροξυνόντων οὐκ ὄντων. Μηδέποτε γάρ πολλάκις ἀνδρῶν ἀτόπων προσπεσοῦσα, καὶ τῶν ὑπὸ αὐτῶν γενομένων, ἔξοιδεῖν μοις τὴν καρδίαν ποιεῖ, πλὴν ἀλλ’ οὐκ εἰς τέλος· ταχέως γάρ αὐτὴν φλεγμαίνουσαν καταστέλλομεν, καὶ πείθομεν ἡσυχάζειν, εἰπόντες, δτι λίκιν ἀσύμφωνον, καὶ τῆς ἐσχάτης ἀθλιότητος, τὰ οἰκεῖα ἀφέντας κακὸν, τὰ τῶν πλησίον περιεργάζεσθαι. Ἀλλ’ οὐκ εἰς τὸ πλῆθος ἐλθὼν καὶ ταῖς μυρίαις ἀποληφθεῖς ταραχαῖς, δυνήσομαι ταύτης ἀπολαύειν τῆς νουθεσίας, οὐδὲ τοὺς ταῦτα παιδαγωγοῦντας λογισμοὺς εὑρεῖν. Ἀλλ’ ὥσπερ οἱ κατὰ κρημνῶν ὑπὸ τινος ῥεύματος ἢ καὶ ἐτέρως ὀθούμενοι, τὴν μὲν ἀπώλειαν, εἰς ἦν τελευτῶσι, προορᾶν δύνανται, βοήθειαν δέ τινα ἐπινοεῖν οὐκ ἔχουσιν· οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πολὺν τῶν παθῶν θόρυβον ἐμπεσών, τὴν μὲν

(α) Ἱεζεκ. ΔΔ', 17.

κόλασιν καθ' ἑκάστην αὐξομένην μοι τὴν ἡμέραν δυνήσομαι συνα-
ρᾶν· ἐν ἐμαυτῷ δὲ γενέσθαι, καθάπερ καὶ νῦν, καὶ ἐπιτιμῆσαι λυτ-
τῶσι πάντοθεν τοῖς νοσήμασι τούτοις (α), οὐκ ἔτι δροίως εὔπορον
ἔμοι, καθάπερ καὶ πρότερον. Ἐμοὶ γάρ ψυχή τις ἐστίν ἀσθενής,
καὶ μικρὰ, καὶ εὐχείρωτος οὐ τούτοις μόνον τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ
καὶ τῷ πάντων πικροτέρῳ φθόνῳ καὶ οὕτε ὅρεις, οὕτε τιμᾶς με-
τρίως ἐπίσταται φέρειν, ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς αὗται τε ἐπαίρουσιν
αὐτὴν, καὶ ταπεινοῦσιν ἐκεῖναί (β). "Ωσπερ οὖν θηρία χαλεπά, δταν
μὲν εὔσωματῇ καὶ σφριγῇ, τῶν πρὸς αὐτὰ μαχομένων κρατεῖ, καὶ
μάλιστα, δταν ἀσθενεῖς ὥστι καὶ ἀπειροῦ εἰ δέ τις αὐτὰ λιμῷ κα-
τατήξειε, τόν τε θυμὸν αὐτοῖς ἐκοίμισε, καὶ τῆς δυνάμεως τὸ πλέον
ἐσθεσεν, ὡς καὶ τὸν μὴ λίαν γενναῖον ἀναδέξασθαι τὸν πρὸς ταῦτα
ἀγῶνα καὶ πόλεμον· οὕτω καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ὃ μὲν ἀσθενῆ
ποιῶν, ὑπὸ τοῖς ὄρθοῖς αὐτὰ τίθησι λογισμοῖς· ὁ δὲ τρέφων ἐπιμε-
λῶς, χαλεπωτέρον αὐτῷ τὴν πρὸς αὐτὰ καθίστησι μάχην, καὶ οὕ-
τως αὐτῷ φοβερὰ ἀπεργάζεται, ὡς ἐν δουλείᾳ καὶ δειλίᾳ τὸν πάν-
τα γρόνον βιοῦν. Τίς οὖν τῶν θηρίων τούτων ἡ τροφή; κενοδο-
ξίας μὲν, τιμᾶς καὶ ἔπαινοι· ἀπονολας δὲ, ἐξουσίας καὶ δύναστείας
μέγεθος· βασικανίας δὲ, αἱ τῶν πλησίον εὐδοκιμήσεις· φιλαργυ-
ρίας, αἱ τῶν παρεχόντων φιλοτιμίαι· ἀκολασίας, τρυφῆς καὶ αἱ συ-
νεχεῖς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις· καὶ ἔτερον ἔτέρου. Πάντα δὲ ταῦ-
τα εἰς μὲν τὸ μέσον ἐλθόντι σφοδρῶς ἐπιθήσεται, καὶ σπαράξει
μοι τὴν ψυχὴν, καὶ φοβερὰ ἔσται, καὶ χαλεπώτερόν μοι τὸν πρὸς
ταῦτα ποιήσει πόλεμον. Ἐνταῦθα δὲ καθημένῳ, μετὰ πολλῆς μὲν
καὶ οὕτως ὑποταγήσεται βίας· ὑποταγήσεται δι' οὗ δροίως τῇ τοῦ
Θεοῦ χάριτι, καὶ τῆς ὑλακῆς αὐτοῖς οὐδὲν ἔσται πλέον. Διὰ ταῦτα,
τὸν οἰκίσκον φυλάττω τοῦτον, καὶ ἀπρόϊτος, καὶ ἀκοινώνητός εἴμι
καὶ ἀσυγουσίαστος, καὶ μυρίας ἔτέρας τοιαύτας μέμψεις ἀκούειν
ἀνέχομαι, ἡδέως μὲν ἀν αὐτὰς ἀποτριψάμενος, τῷ δὲ μὴ δύνασθαι
δακνόμενος καὶ ἀλγῶν. Οὐδὲ γάρ εὔπορόν μοι, δυιλητικόν τε δροῦ

(α) Ἐκ τοῦ Σ.— Ἐν τῷ Μ., καὶ ἐπιτιμῆσαι πάντοθεν τοῖς νοσή-
μασι λυττῶσι τούτοις.

(β) Ἐκ τοῦ Σ.— Ἐν τῷ Μ., μεθ' ὑπερβολῆς ἐκεῖναί τε ἐπαίρουσιν
αὐτὴν, καὶ ταπεινοῦσιν αὗται.

γενέσθαι, καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης ἀστραλείας μένειν. Δι’ δὲ καὶ αὐτὸν σὲ παρακαλῶ, τὸν ὑπὸ τοσαύτης δυσχερείας ἀπειλημμένον ἔλεεῖν μᾶλλον, η̄ διαβάλλειν. Ἀλλ’ οὐδέπω σε πείθομεν. Οὐκοῦν ὥρα μοι λοιπόν, δὲ μόνον εἶχον ἀπόδρότον, πρὸς σὲ καὶ τοῦτο ἔκβαλεῖν. Καὶ ἵστις μὲν ἀπιστον εἴναι δόξει πολλοῖς· ἐγὼ δὲ αὐτὸν οὐδὲ οὐτις εἰς μέσον ἐνεγκεῖν αἰσχυνθήσομαι. Εἰ γὰρ καὶ πονηρᾶς συνειδήσεως, καὶ μυρίων ἀμαρτημάτων ἔλεγχος τὸ λεγόμενον η̄, τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς κρίνειν Θεοῦ πάντα εἰδότος ἀκριβῶς, τί πλέον ἡμῖν ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀγνοίας ἐγγενέσθαι δυνήσεται; Τί οὖν ἔστι τὸ ἀπόδρότον; Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐν η̄ ταύτην ἐνέθηκάς μοι τὴν ὑποψίαν, πολλάκις ἐκινδύνευσε μοι παραλυθῆναι τὸ σῶμα τέλεον· τοσοῦτος μὲν φόβος, τοσαύτη δὲ ἀθυμία κατέσχε μου τὴν ψυχήν. Τῆς γὰρ Χριστοῦ γύμφης τὴν δόξαν ἐννοῶν, τὴν ἀγιωσύνην, τὸ κάλλος τὸ πνευματικὸν, τὴν σύνεσιν, τὴν εὔκοσμίαν, καὶ τὰ ἐμαυτοῦ λογιζόμενος κακὰ, οὐ διελιμπανον ἐκείνην τε πενθῶν, καὶ ἐμαυτὸν ταλανίζων, καὶ στένων συνεχῶς, καὶ διαπορῶν, πρὸς ἐμαυτὸν ἔλεγον ταῦτα· Τίς ἀρα ταῦτα συνεβούλευσε; Τί τοσοῦτον ἡμαρτεν η̄ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία; Τί τηλικοῦτον παράδεξε τὸν αὐτῆς Δεσπότην, ὡς τῷ πάντων ἀτιμοτάτῳ παραδοθῆναι ^{τῷ} ἔμοι, καὶ τοσαύτην ὑπομεῖναι αἰσχύνην; Ταῦτα πολλάκις κατ’ ἐμαυτὸν λογιζόμενος, καὶ τοῦ λίγαν ἀτόπου μηδὲ τὴν ἐνθύμησιν δυνάμενος ἐνεγκεῖν, ὥσπερ οἱ παραπλήγες ἐκείμην ἀχανῆς, οὔτε ὅρᾳν οὔτε ἀκούειν τι δυνάμενος. Τῆς δὲ ἀμηχανίας με τῆς τοσαύτης ἀφείσης (α), καὶ γάρ ἔστιν ὅτε καὶ ὑπεξίστατο, διεδέχετο δάκρυα καὶ ἀθυμία· καὶ μετὰ τὸν τῶν δακρύων κόρον, ἀντεισῆι πάλιν ὁ φόβος, ταράττων, καὶ θορυβῶν, καὶ διατείων μοι τὴν διάνοιαν. Τοσαύτη γάληρ τὸν παρελθόντα συνέζων χρόνον. Σὺ δὲ ήγνόεις, καὶ ἐν γαλήνῃ με διάγειν ἐνόμιζες. Ἀλλὰ νῦν σοι ἀποκαλύψαι πειράσομαι τὸν χειμῶνα τῆς ἡμῆς ψυχῆς· τάχα γάρ μοι καὶ ἀπὸ τούτου συγγνώσῃ, τὰ ἐγκλήματα ἀφείς. Πῶς οὖν σοι, πῶς αὐτὸν ἐκκαλύψομεν; Εἰ μὲν σαφῶς ἐθέλουις ἰδεῖν, ἐτέρως οὐκ ἐνην, ἀλλ’ η̄ τὴν καρδίαν γυμνώσαντα τὴν ἐμήν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, δι’ α-

(α) Ἐκ τοῦ Σ. — Ἐν τῷ Μ., ἀφείση;

μυστρᾶς τινος εἰκόνος, ώς ἀν οἰός τε ὁ, πειράσουμαι σοι τὸν τῆς ἀθυμίας τέως ὑποδεῖξαι καπνόν· σὺ δὲ ἐκ τῆς εἰκόνος τὴν ἀθυμίαν σύλλεγε μόνην. 'Υποθώμεθα εἶναί τινι μνηστὴν, τοῦ πάσης τῆς ὑφ' ἥλιον κειμένης γῆς βασιλεύοντος θυγατέρα· ταύτην τε τὴν κόρην κάλλος τε ἔχειν ἀμήχανον, οἶον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνειν φύσιν, καὶ τούτῳ τῷ τῶν γυναικῶν ἀπασῶν φῦλον ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος νικᾶν· καὶ ψυχῆς ἀρετὴν τοσαύτην, ώς καὶ τὸ τῶν ἀνδρῶν γένος, τῶν τε γενομένων, τῶν τε ἐσομένων ποτὲ, πολλῷ τῷ μέτρῳ κατέπιν ἀφεῖναι· καὶ πάντας μὲν ὑπερβῆναι φιλοσοφίας ὅρους· τῇ τῶν τρόπων εὐκοσμίᾳ, πᾶσαν δὲ κρύψαι σώματος ὕραν τῷ τῆς οἰκείας ὄψεως κάλλει τὸν δὲ ταύτης μνηστῆρα, μὴ διὰ ταῦτα μόνον περικαλεσθαι τῆς παρθένου, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τούτων πάσχειν τι πρὸς αὐτὴν, καὶ τῷ πάλιν τούτῳ τοὺς μανικωτάτους τῶν πώποτε γενομένων ἀποκρύψαι ἐραστῶν. Εἶτα μεταξὺ τῷ φίλητρῳ καὶ ὄμενον ἀκοῦσαι ποθεν, ὅτι τὴν θαυμαστὴν ἐρωμένην ἔκεινην τῶν εὐτελῶν τις καὶ ἀπερόμημένων ἀνδρῶν, καὶ δισγενῆς, καὶ τὸ σῶμα ἀνάπηρος, καὶ πάντων τῶν ὄντων μοχθηρότατος, μέλλοι πρὸς γάμον ἀγεσθαι. 'Λαρά σοι μικρόν τι μέρος τῆς ἡμετέρας ὁδύνης παρεστήσαμεν, καὶ ἀρκεῖ μέχρι τούτου στῆσαι τὴν εἰκόνα; Τῆς μὲν ἀθυμίας ἔνεκεν ἀρκεῖν οἷμαι· καὶ γάρ διὰ τοῦτο μόνον αὐτὴν παρειλήφαμεν. 'Ινα δέ σοι καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐκπλήξεως ὑποδεῖξω τὸ μέτρον· ἐφ' ἑτέραν πάλιν ἵωμεν ὑπογραφήν. Καὶ ἔστω στρατόπεδον ἐκ πεζῶν καὶ ἵππων, καὶ ναυμάχων συνειλεγμένον ἀνδρῶν· καὶ καλυπτέτω μὲν τὴν θάλατταν ὁ τῶν τριήρων ἀριθμὸς, καλυπτέτωσαν δὲ τὰ τῶν πεδίων πλήθη καὶ τὰς τῶν ὄρῶν κορυφὰς αἱ τῶν πεζῶν καὶ ἵππων φάλαγγες· καὶ ἀντιλαμπέτω μὲν ἡλίῳ τῶν ὅπλων ὁ γαλκός, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν πεμπομέναις ἀκτῖσιν ἡ τῶν περικεφαλαιῶν καὶ τῶν ἀσπίδων ἀνταφιέσθω μαρμαρυγή· ὁ δὲ τῶν δοράτων κτύπος, καὶ ὁ τῶν ἵππων χρεμετισμὸς πρὸς αὐτὸν φερέσθω τὸν οὐρκνόν· καὶ μήτε θάλασσα φαινέσθω μήτε γῆ, ἀλλὰ γαλκός καὶ σίδηρος πανταχοῦ. 'Αντιπαρατατέσθωσαν δὲ αὐτοῖς καὶ πολέμιοι, ἄγριοι τινες ἀνδρες καὶ ἀνήμεροι· ἐνεστηκέτω δὲ ἥδη καὶ ὁ τῆς συμβολῆς καιρός. Εἶτα, ἀρπάσας τις ἔξαιρογες μειράκιον τῶν ἐν ἀγρῷ τραχέντων, καὶ τῆς πηκτίδος καὶ τῆς

καλαύροπος πλέον εἰδότων οὐδὲν, καθισταὶζέτω μὲν αὐτὸς ὅπλοις χαλκοῖς, περιαγέτω δὲ τὸ στρατόπεδον ἄπαν, καὶ δεικνύτω λόχους, καὶ λοχαγοὺς, τοξότας, σφενδόνητας, ταξιέρχους, στρατηγὸς, ὄπλιτας, ἵππεας, ἀκοντιστὰς, τριήρεις, τριηράρχους, τοὺς ἐκεῖ πεφραγμένους στρατιώτας, τῶν ἐν ταῖς ναυσὶν ἀποκειμένων μηχανημάτων τὸ πλῆθος· δεικνύτω δὲ καὶ τὴν τῶν πολεμίων παράταξιν ἄπασαν, καὶ ὅψεις ἀποτροπαίους τινὰς, καὶ σκευὴν ὄπλων ἔξηλλαγμένην, καὶ πλῆθος ἀπειρον, καὶ φάραγγας, καὶ κρημνοὺς βαθεῖς, καὶ δυσχωρίας ὁρῶν· δεικνύτω δὲ ἔτι παρὰ τοῖς ἐναντίοις καὶ πετομένους ἵππους διά τίνος μαγγανείας, καὶ ὄπλιτας δι' ἀέρος φερομένους, καὶ πάσης γοντείας δύναμιν τε καὶ ἴδεαν. Καταλεγέτω δὲ καὶ τὰς τοῦ πολέμου συμφορὰς, τῶν ἀκοντίων τὸ νέφος, τῶν βελῶν τὰς νιφάδας, τὴν πολλὴν ἀχλὺν ἑκείνην, καὶ τὴν ἀօρσίαν, τὴν ζοφαδεστάτην νύκτα, ἣν τὸ τῶν τοξευμάτων συνίστησι πλῆθος, ἀποστρέφον τῇ πυκνότητι τὰς ἀκτῖνας, τὴν κόνιν οὐχ ἦττον τοῦ σκότους τοὺς ὄφθαλμοὺς ἀμαυροῦσαν, τοὺς τῶν αἰμάτων χειμάρρους, τῶν πιπτόντων τὰς οἰμωγάς, τῶν ἐστώτων τοὺς ἀλαλαγμοὺς, τῶν κειμένων τοὺς σωροὺς, τροχοὺς αἷματι βαπτιζομένους, ἵππους αὐτοῖς ἀναβάταις πρηνεῖς φερομένους ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν κειμένων νεκρῶν, τὴν γῆν φύρδην ἀπαντα ἔχουσαν, αἷμα καὶ τόξα καὶ βέλη, ἵππων ὄπλὰς καὶ ἀνθρώπων κεφαλὰς ὅμοι κειμένας, καὶ βραχίονας, καὶ τράχηλον, καὶ κνημῖδα, καὶ στῆθος διακοπὲν, ἐγκεφάλους ξίφεις προσπεπλασμένους, ἀκίδα βέλους ἔκκεκλασμένην καὶ ὄφθαλμὸν ἔχουσαν ἐμπεπερινημένον. Καταλεγέτω καὶ τὰ τοῦ ναυτικοῦ πάθη· τριήρεις, τὰς μὲν ἐν μέσοις ἀναπτομένας τοῖς ὕδασι, τὰς δὲ αὐτοῖς ὄπλιταις καταδυομένας· τὸν τῶν ὕδατων ἥχον, τὸν τῶν ναυτῶν θύριον, τὴν τῶν στρατιωτῶν βοὴν, τὸν τῶν κυμάτων καὶ τῶν αἵμάτων μιγνύμενον ἀφρὸν, καὶ δόμοῦ τοῖς πλοίοις ἐπεισόντα πᾶσι· τοὺς ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων νεκροὺς, τοὺς καταποντιζομένους, τοὺς ἐπιπλέοντας, τοὺς εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἐκβρασσομένους, τοὺς ἔνδον τοῖς κύμασι περικλυζομένους καὶ ταῖς ναυσὶν ἀποφράττοντας τὴν ὄδόν. Καὶ πάσας ἀκριβῶς διδαξάς τὰς τοῦ πολέμου τραγῳδίας, προστιθέτω καὶ τὰ τῆς αἰγιαλωσίας δεινὰ, καὶ τὴν παγτὸς θανάτου γαλεπωτέραν δευ-

λειαν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, κελευέτω τὸν ἵππον ἀναβαίνειν εὐθέως, καὶ τοῦ στρατοπέδου παντὸς ἐκείνου στρατηγεῖν. Ἄρα οἵτινες πρὸς τὴν διήγησιν μόνην ἀρκέσειν τὸν μειρακίσκον ἐκεῖνον, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ πρώτης ὅψεως εὐθέως ἀφῆσειν τὴν ψυχὴν;

ιγ'. Καὶ μὴ με νομίσῃς ἐπαίρειν τὸ πρᾶγμα τῷ λόγῳ μηδὲ ὅτι τῷ σώματι τούτῳ καθάπερ τινὶ δεσμωτηρίῳ κατακλεισθέντες, τῶν ἀρράτων οὐδὲν δυνάμεθα ἴδειν, μεγάλα τὰ εἰρημένα εἶναι νομίσῃς. Πολὺ γάρ ταῦτα τῆς μάχης μείζονα, πολὺ καὶ φρικωδεστέραν εἴδεις ἀν, εἰ τοῦ διαβόλου τὴν ζοφωδεστάτην παράταξιν, καὶ τὴν μανιάδην συμβολὴν τούτοις τοῖς ὄφιαλμοῖς ἴδειν ἡδυνήθης ποτέ. Οὐ γάρ χαλκὸς ἐκεῖ καὶ σίδηρος, οὐδὲ ἵπποι καὶ ἄρματα καὶ τροχοί, οὐδὲ πῦρ καὶ βέλη, οὐδὲ ταῦτα τὰ ὄρατά ἀλλ' ἔτερα πολὺ τούτων φοβεράτερα μηχανήματα. Οὐ δεῖ τούτοις τοῖς πολεμοῖς θώρακος, οὐδὲ ἀσπίδος, οὐδὲ ξιφῶν καὶ δοράτων ἀλλ' ἀρκεῖ μόνην ἡ ὅψις τῆς ἐπαράτου στρατιᾶς ἐκείνης παραλῦσαι τὴν ψυχὴν, ἢν μὴ λιαν οὖσα γενναίᾳ τύχῃ, καὶ πρὸ τῆς οἰκείας ἀνδρείας, πολλῆς ἀπολαύσῃ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας. Καὶ εἴ γε ἦν δυνατὸν, τὸ σῶμα ἀποδῦντα τοῦτο, ἢ καὶ μετὰ αὐτοῦ τοῦ σώματος δυνηθῆναι καθαρῶς καὶ ἀφόβως ἀπασαν τὴν ἐκείνου παράταξιν, καὶ τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον ὄφιαλμοφανῶς ἴδειν, εἴδεις ἀν οὐ χειμάρρους αἰμάτων, οὐδὲ σώματα νεκρὸς, ἀλλὰ ψυχῶν πτώματα τοσαῦτα, καὶ τραύματα οὕτω χαλεπά, ὡς ἀπασαν ἐκείνην τοῦ πολέμου τὴν ὑπογραφὴν, ἢν ἀρτὶ διῆλθον πρὸς σὲ, παίδων τινῶν ἀθύρματα εἶναι νομίσαι, καὶ παιδιάν μᾶλλον ἢ πόλεμον· τοσοῦτοι οἱ καθ' ἑκάστην πληττόμενοι τὴν ἡμέραν. Τὰ δὲ τραύματα οὐκ ἵστην ἐργάζεται τὴν νέκρωσιν, ἀλλ' ὅσον ψυχῆς καὶ σώματος τὸ μέσον, τοσοῦτον ἐκείνης καὶ ταῦτα τὸ διάφορον. "Οταν γάρ λαθῇ τὴν πληγὴν ἡ ψυχὴ, καὶ πέσῃ, οὐ κεῖται καθάπερ τὸ σῶμα ἀνεπαισθήτως ἀλλὰ βασανίζεται μὲν ἐντεῦθεν ἥδη τῇ πονηρᾷ συνειδήσει τηκομένη, μετὰ δὲ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, ἀθανάτῳ παραδίδοται τιμωρίᾳ. Εἰ δέ τις ἀναλγήτως ἔχοι πρὸς τὰς τοῦ διαβόλου πληγὰς, μείζον ὑπὸ τῆς ἀναισθησίας ἐκείνῳ γίνεται τὸ δεινόν. Ο γάρ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ πληγῇ μὴ δηγθεῖς, εὔκόλως δέχεται καὶ δευτέραν, καὶ μετ' ἐκείνην

έτεραν. Οὐ γάρ διαλιμπάνει μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς παίων ὁ μιαρὸς, ὅταν εὔρῃ ψυχὴν ὑπτίαν καὶ τῶν προτέρων καταφρονοῦσαν πληγῶν. Εἰ δὲ καὶ τῆς συμβολῆς τὸν τρόπον ἔξετάζειν ἔθέλοις, πολὺ ταύτην σφοδροτέροιν καὶ ποικιλωτέροιν ἴδοις ἢν· οὕτε γάρ κλοπῆς καὶ δόλου τοσαύτας τις οἶδεν ἴδεις, ὅσας ἔκεινος ὁ μιαρὸς, (ταύτη γοῦν τὴν πλειόνα κέκτηται δύναμιν) οὔτε ἔχθραν τις οὗτως ἀκήρυκτον δύναται ἔχειν πρὸς τοὺς ἄγαν πολεμιώτατους αὐτῷ, ὅσην πρὸς τὴν ἀνθρώπειαν φύσιν ὁ πονηρὸς δαιμῶν ἔκεινος. Καὶ τὴν προθυμίαν δὲ εἴ τις ἔξετάζει, μεθ' ἣς μάχεται ἔκεινος, ἀνθρώποις μὲν ἐνταῦθα καὶ γελοῖον παραβαλεῖν· εἰ δέ τις τὰ δργιλώτατα καὶ ἀπηνέστατα τῶν θηρίων ἐκλεξάμενος, ἀντιτίθέναι θέλοι τῇ τούτου μανίᾳ, πραξτατα τὸντα καὶ ἡμερώτατα εὑρήσει τῇ παραβολῇ τοσοῦτον οὗτος πνεῦ θυμὸν, τὰς ἡμετέραις προσθάλλων ψυχαῖς. Καὶ ὁ τῆς μάχης δὲ χρόνος, ἐνταῦθα μὲν βραχύς· καὶ ἐν τῷ βραχεῖ δὲ αὐτῷ πολλαὶ αἱ ἀνακωχαῖ. Καὶ γάρ γὺξ ἐπελθοῦσα, καὶ ὁ τοῦ σφάζειν κάματος, καὶ τροφῆς καρός, καὶ πολλὰ ἔτερα, διαναπαύειν τὸν στρατιώτην πέφυκεν, ὡς καὶ ἀποδῦναι τὴν παντευχίαν, καὶ ἀνακνεῦσαι μικρὸν, καὶ σίτῳ καὶ ποτῷ καταψύξαι, καὶ ἔτέροις πολλοῖς τὴν προτέραν ἀνακτήσασθαι δύναμιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἔστι τὰ ὅπλα καταθέσθαι ποτὲ, οὐκ ἔστιν ὑπνον ἀρασθαι τὸν βουλόμενον ἀτρωτὸν μένειν διὰ παντός. Ἀνάγκη γάρ, δυοῖν θάτερον, ἢ πεσεῖν καὶ ἀπολέσθαι γυμνωθέντα, ἢ διὰ παντὸς καθωπλισμένον ἐστῶτα καὶ ἐγρηγορότα εἰναι· καὶ γάρ ἔκεινος διὰ παντὸς ἔστηκε μετὰ τῆς αὐτοῦ παρατάξεως, τὰς ἡμετέρας ἑρμηνίας παρατηρῶν, πλειονά τε εἰσφέρων σπουδὴν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπώλειαν, ἢ εἰς τὴν σωτηρίαν ἡμεῖς τὴν ἔσωτῶν. Καὶ τὸ μὴ δρᾶσθαι δὲ αὐτὸν ὑφ' ἡμῶν, καὶ τὸ ἔξαπίνης ἐπιτίθεσθαι, ἢ μάλιστα τῶν μυρίων ἔστιν αἴτια κακῶν τοῖς οὐκ ἐγρηγορούσι διὰ παντὸς, πολὺ τοῦτον ἀπορώτερον ἔκεινου δείκνυσι τὸν πόλεμον. Ἐνταῦθα οὖν ἡμᾶς ἥθελες στρατηγεῖν τοῖς στρατιώταις τοῦ Χριστοῦ; Ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ τοῦτο ἦν στρατηγεῖν. Ὅταν γάρ ὁ διατάττειν καὶ διακοσμεῖν τοὺς λοιποὺς ὄφείλων, πάντων ἀπειρότατος καὶ ἀσθενέστατος ἦ, προδόὺς ὑπὸ τῆς ἀπειρίας τοὺς πιεστευθέντας, τῷ δικενόλῳ μᾶλλον ἐστρατήγησεν, ἢ τῷ Χριστῷ.

Αλλὰ τί στένεις; τί δακρύεις; οὐ γάρ θρήνων ἔξια τὰ κατ' ἐμὲ νῦν, ἀλλ' εὔφροσύνης καὶ χαρᾶς. ΒΑΣΙΔ.—'Αλλ' οὐχὶ καὶ τὰ ἐμὰ, φησίν, ἀλλὰ μυρίων ἔξια ταῦτα κοπετῶν· νῦν γάρ μόλις ἡδυνήθην συνιδεῖν, οἵ τῶν κακῶν με ἥγαγες. Ἐγὼ μὲν γάρ εἰσῆλθον πρὸς σὲ, ὅτι ποτὲ ὑπὲρ σοῦ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἀπολογήσομαι, δεόμενος μαθεῖν· σὺ δέ με ἐκπέμπεις ἐτέραν ἀνθ' ἐτέρας φροντίδα ἔνθεις. Οὐ γάρ ἔτι μοι μέλει, τί πρὸς ἐκείνους ὑπὲρ σοῦ, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἐμαυτοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἀπολογήσομαι κακῶν. Πλὴν ἀλλὰ σου δέομαι καὶ ἀντιθολῶ, εἴ τι σοι μέλει τῶν ἐμῶν, «Ἐν τις παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, » εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὺς (α), καὶ γάρ οἶδας, ὅτι με μάλιστα πάντων αὐτὸς εἰς τοῦτον τὸν κίνδυνον ἥγαγες· χεῖρα ὅρεξον, καὶ λέγων καὶ πράττων τὰ δυνάμενα ἡμᾶς ἀνορθοῦν· μηδὲ (β) ἀνάσχη πρὸς γοῦν τὸ βραχύτατον ἡμᾶς ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον κοινὰς ποιεῖσθαι τὰς διατριβάς. ΧΡΥΣΟΣΤ.—Ἐγώ δὲ μειδιάσας, Καὶ τί συμβαλέσθαι (γ), ἔφην, τί δέ σε ὄνησαι δυνήσομαι πρὸς τοσοῦτον πραγμάτων ὅγκον; Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ σοι τοῦτο ἡδὺ, θάρρει, ὃ φίλη κεφαλή τὸν γάρ καιρὸν, καθ' ὃν ἂν ἔξῃ σοι τῶν ἐκείθεν φροντίδων ἀναπνεῖν, καὶ παρέσομαι, καὶ παρακαλέσω, καὶ τῶν εἰς δύναμιν τὴν ἐμὴν ἐλλείψω οὐδέν.

Ἐπὶ τούτοις πλέον ἐκεῖνος δακρύσας, ἀνίσταται· ἐγὼ δὲ αὐτῷ περιχυθεὶς, καὶ καταφίλησας τὴν κεφαλὴν, προύπεμπον, παρακαλῶν γενναίως φέρειν τὸ συμβεβηκός. Πιστεύω γάρ, ἔφην, τῷ καλέσαντὶ σε Χριστῷ, καὶ τοῖς ἴδιοις ἐπιστήσαντι προβάτοις, ὅτι τοσαύτην ἐκ τῆς διακονίας ταύτης κτήσῃ τὴν παρρήσιαν, ὡς καὶ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην κινδυνεύοντας, εἰς τὴν αἰώνιόν σου δέξασθαι σκηνήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Δ'. ΤΟΜΟΥ.

(α) Πρὸς Φιλιππησ. Β', 4.

(β) μηδὲ — ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ — Μὴ δὴ

(γ) συμβαλέσθαι, — ἐκ τοῦ Σ. Ἐν τῷ Μ, συμβάλλεσθαι;

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελίδη 8, στίχ. 27, γρ. δὲ οἶον τ' ἦν — Σελ. 6, στίχ. 34, γρ. καταλίποιμε—
Σελ. 8, στίχ. 8, γρ. μάλιστ' ἄν τις — Σελ. 11, στίχ. 25, γρ. Καὶ ταῦτ' ἐπρά-
χθο — Σελ. 25, στίχ. 9, γρ. πάντα ταῦτα — Σελ. 33, στίχ. 29, γρ. καὶ τὰ
κατὰ τὴν πόλιν — Σελ. 35, στίχ. 32, γρ. τῶν ὑφ' ἡμῖν — Σελ. 37, στίχ. 33,
γρ. ὥσθ' ἐτέρῳ — Σελ. 59, στίχ. 22, γρ. αὐτῇ — Σελ. 60, στίχ. 2, γρ. ἀληθῶς
— Σελ. 63, στίχ. 1, γρ. αὐτοῦ — Σελ. 70, στίχ. 13, γρ. ἄκουει — Σελ. 93,
στίχ. 7, γρ. Σεισάχθεισαν — Σελ. 95, στίχ. 30, γρ. εἰς τὸ δημόσιον — Σελ. 109,
στίχ. 29, γρ. παρ' αὐτῷ. — Σελ. 110, στίχ. 34, γρ. Ἀρκάδα — Σελ. 116,
στίχ. 2, γρ. στρατοῦ — Σελ. 184, στίχ. 7, γρ. ἀποκτίννυσι, — Αὐτόθι, στίχ. 27,
γρ. καὶ ταῖς — Σελ. 196, στίχ. 1, γρ. τὴν Πελοπόννησον. — Σελ. 197, στίχ. 27,
γρ. πάσαις δὲ ὅμοι τι ταῖς — Σελ. 207, στίχ. 1, γρ. δυσμείλικτον — Σελ. 235,
στίχ. 28, γρ. Ἐσχατιάν πεφύλαξο, λύκους καμάκεσσι — Σελ. 236, στίχ. 14, γρ.
τῶν Εὐρυτιωντίδων καὶ Ἀγιάδων — Σελ. 264, στίχ. 17, γρ. «Τὴν Φωκίωνος —
Σελ. 269, στίχ. 9, γρ. μῆτ' — Σελ. 290, στίχ. 3, γρ. ἐπιγεγραμμένος — Σελ.
296, στίχ. 18, γρ. μαθηταῖς ἀναγράφει. — Σελ. 303, στίχ. 28, γρ. σκευάσαντες
πανοπλίη, — Σελ. 333, στίχ. 4, γρ. μετεκετέρους — Σελ. 335, στίχ. 22, γρ. Κοριυ-
θίοισι. — Σελ. 353, στίχ. 33, γρ. δօσον — Σελ. 363, στίχ. 32, γρ. π ερι στη
σώμε θα — Σελ. 379, στίχ. 4, γρ. καὶ μετὰ τῶν ἀσελγεστάτων — Σελ. 392,
στίχ. 24, γρ. ποιμαίγοντας, — Σελ. 393, στίχ. 27, γρ. δόντες — Σελ. 430, στίχ. 18,
γρ. ὥσπερ — Σελ. 433, στίχ. 4, γρ. πρὸς φιλοσοφίαν — Αὐτόθι, στίχ. 10,
γρ. θρόνοις ἔγκαταλεξασσο, — Λύτόθι, στίχ. 26, γρ. τάγμα τῶν παρ' ἡμῖν, πάντων —
Σελ. 437, στίχ. 34, γρ. (δ) Β καὶ Μ. — 'Αλλ' ὅμοι — Σελ. 442, στίχ. 4 καὶ
8 ἐν τῷ κειμένῳ μὲν, γρ. τῇ ψήφῳ. Καὶ θαρσήσας τῷ Πνεύματι καὶ τι σύντομον
φθέγξομαι. — ἐν ὑποσημειώσει δὲ, γρ. Β καὶ Μ — τῇ ψήφῳ, καὶ θαρσήσας τῷ
Πνεύματι. Καὶ τι σύντομον φθέγξομαι — Σελ. 444, στίχ. 27, γρ. ταύτην πονη-
ρῷ — Σελ. 446, στίχ. 2, γρ. χαραγμάτων, οὐδὲ — Λύτόθι, στίχ. 11, γρ. ἴωμενος, ὁ
— Σελ. 447, στίχ. 11, γρ. καθ' ἡμῶν — Σελ. 451, στίχ. 7, γρ. οὐκ ἔτι —
Σελ. 463, στίχ. 12, γρ. ὡς μηδετέρῳ (α) σκάζειν, — Σελ. 503, στίχ. 10, γρ. πε-
ριεβάλομεν — Σελ. 521, στίχ. 33, γρ. π ολ λή — Σελ. 529, στίχ. 32, γρ. πολλῷ
πλείστον — Σελ. 543, στίχ. 11, γρ. τοῖς παριόντοι — Σελ. 562, στίχ. 19, γρ.
ἐλλὰ καὶ παρὰ τοῖς — Σελ. 573, στίχ. 28, γρ. ἡκριδωμένη

Ψηφιόποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πωλεῖται δραχμῶν ἑπτὰ καὶ ἡμισέιας,
πρὸς ὄφελος τοῦ ταμείου τῶν ἱερατικῶν σχολείων.